Bundel van de Economie Financiën en Bestuur van 18 januari 2021

Agenda bijlagen

Spreektijd 4 uur (na afsplitsing OSNH)1.docx

Agenda_Economie_Financiën_en_Bestuur_18_januari_2021 met behandelvoorstellen.docx

Beantwoording technische vragen cie EFB 18 januari 2021.docx

Inspraak agp. 7b: Advies stichting Dier&Recht mbt sponsoring paardenevenementen_Geredigeerd.pdf

Inspraak agp. 3: Inspreekbrief kunstenaarsinstelling W139 Amsterdam Geredigeerd.pdf

Inspraak agp. 7b: KNHS Jumping Amsterdam Noord-Holland 18 jan 2021_Geredigeerd.pdf

Inspraak agp.11a: Keti-Koti-Tafel_Reactie_PS-NH_motie_Educatie-koloniaal-verleden_170121_Geredigeerd.pdf

Inspraak agp. 11a: Mail stichting Keti Koti tafel geredigeerd.docx

Technische briefing: Presentatie Green Deal 2021 (Noord-Holland).pdf

Technische briefing: Brexit 18012021.pptx

Vastgesteld verslag Commissie Economie Financien en Bestuur 18 januari 2021.doc

0 11:00 - Technische briefing van 11.00 uur tot 12.30 uur over Brexit en Green Deal

0.1 12:30 - Lunchpauze

1 13:15 - Opening en mededelingen

2 Vaststelling van de agenda, het verslag van de vorige vergadering, lange termijn agenda en moties- en toezeggingenlijsten

Vastgesteld verslag Commissie Economie Financiën en Bestuur 30 november 2020.doc

Toezeggingen EFB vergadering 18 januari 2021. 1docx.docx

Moties EFB vergadering 18 januari 2021.docx

2.a Vooruitblik komende vergadering (en) aan de hand van de Strategische agenda en vaststelling strategische agenda.

Aan de hand van de Strategische Agenda wordt vooruitgekeken naar de komende vergaderingen. Commissieleden kunnen hierbij voorstellen doen voor de agenda's van deze vergaderingen

Strategische agenda EFB december 2020.docx

3 13:20 - Inspreekhalfuur over onderwerpen die niet op de agenda staan maar wel tot de portefeuille van de commissie horen

Inspreekbrief W 139 Prov N-H_Geredigeerd.pdf

het hoogste woord.pdf

4 Rondvraag portefeuille dhr. Stigter en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa (naast de rondvraagpunten kunt u hier ook korte vragen over de tot de portefeuille van de hr. Stigter behorende punten uit de c-agenda stellen)

5 B-agenda Financiën, Cultuur en Erfgoed, Sport, Personeel en Organisatie en Inkoop (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Pels)

5.a 13:50 - Circulaire Economie: Concept-Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025

Behandelvoorstel:
De Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025 wordt door Gedeputeerde Staten vastgesteld.
Uw commissie kan richtinggevende uitspraken doen over de concept-Actieagenda.
GS hoort graag van de commissie de reactie op de concept-Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025. Het college van Gedeputeerde Staten kan op basis van deze richtinggevende uitspraken besluiten om de actierichtingen aan te passen.

Bij het vaststellen van het ontwikkelperspectief circulaire economie in PS van 10 juli 2017 zijn door PS de kaders gesteld.
De nu voorliggende actieagenda (2) is hier de uitvoering van.
Voorafgaande aan deze actieagenda is een discussienotitie circulaire economie behandeld in de cie M&B van 15 juni 2020

Achtergrondinfo:
Het ontwikkelperspectief en de eerste actieagenda kunt u vinden bij de stukken van PS van 10 juli 2017 (de actieagenda is toen ook niet door PS vastgesteld maar tkn bij de voordracht gevoegd)
De discussienotitie actieagenda (2) circulaire economie kunt u vinden bij de stukken n M&B van 15 juni 2020. Bij de agenda bijlagen van die vergadering treft u het verslag aan.

Toelichting:
De Actieagenda Circulaire Economie 2017-2020 loopt dit jaar af. Met het coalitieakkoord 'Duurzaam doorpakken' blijft het college zich inzetten voor de transitie naar een circulaire economie. Voor de uitvoering van deze ambitie is een Actieagenda Circulaire Economie met een looptijd van 2021 tot 2025 opgesteld.
In de concept-Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025 staat omschreven wat de provincie concreet gaat doen om de transitie naar een circulaire economie te versnellen. De concept-Actieagenda wordt ter bespreking met de leden van de Statencommissie Economie, Financiën en Bestuur aangeboden.

Dossier 5128 voorblad

Brief aan PS over concept-Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025.pdf

concept-Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025.pdf

5.b 14:30 - Sport: Brief GS aan PS inz. Voortgang Beleidsnotitie Sport

Voorstel voor behandeling:
Gedeputeerde Staten vragen de commissie aandachtspunten mee te geven voor de uitwerking van de Uitvoeringsregeling Verduurzaming Sportaccommodaties, bijvoorbeeld welke onderwerpen meegenomen kunnen worden binnen het thema verduurzaming.

Toelichting:
Op 15 juni 2020 is de Beleidsnotitie Sport behandeld in de commissie Economie, Financiën en Bestuur. Besloten is om de commissie in 2021 te informeren over de contouren van de Beleidsnotie Sport. GS vraagt de commissie aandachtspunten mee te geven voor de uitwerking van de Uitvoeringsregeling Verduurzaming Sportaccommodaties, bijvoorbeeld welke onderwerpen meegenomen kunnen worden binnen het thema verduurzaming.

Dossier 5277 voorblad

Beleidsnotitie Sport (PS).docx

Brief aan PS over voortgang beleidsnotitie Sport.pdf

6 Rondvraag portefeuille mw. Pels en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa (naast de rondvraagpunten kunt u hier ook korte vragen over de tot de portefeuille van mw. Pels behorende punten uit de c-agenda stellen)

7 B-agenda Economie, Arbeidsmarkt en Onderwijs, Bestuur, Interbestuurlijk Toezicht en Europa (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Zaal)

7.a 14:55 - Economie: Brief GS aan PS inz. De Kop Werkt! Halfjaarrapportage en Jaarprogramma 2020-2e tranche

Voorstel voor behandeling:
De commissie wordt gevraagd opmerkingen aan GS mee te geven ten behoeve van de inhoud van de projecten in het Jaarprogramma 2020-2e
tranche dat uitwerking is van de 'Samenwerkingsovereenkomst De Kop Werkt! 2017-2020' met de gemeenten Den Helder, Hollands Kroon,
Schagen en Texel. Daarbij kunt u denken aan:
\- Meegeven van aandachtspunten bij de uitvoering van de projecten\.
\- Aanscherping van de inhoudelijke invulling van de projecten\.

Toelichting:
De provincie Noord-Holland werkt met de vier gemeenten in de Kop van Noord-Holland (Den Helder, Hollands Kroon, Schagen en Texel) aan de uitvoering van het programma De Kop Werkt! Over de voortgang van het programma wordt gerapporteerd en het jaarprogramma wordt ter goedkeuring aangeboden.

Dossier 4920 voorblad

Brief GS aan PS inz. 2e tranche jaarprogramma 2020.docx

Bijlage 1 Overzicht Halfjaarrapportage en Jaarprogramma 2020-2e tranche

bijlage 2 Toetsingskader DKW! programma

7.b 15:15 - Sponsoring: Brief GS aan PS inz. Voortgangsbrief dierenwelzijn gesponsorde evenementen 2020

Voorstel voor behandeling:
GS vraagt u een u een oordeel te geven over de toepassing van de uitgangspunten voor evenementensponsoring en in het bijzonder de
maatregelen om dierenwelzijn tijdens gesponsorde evenementen te bevorderen.

Toelichting:
De provincie Noord-Holland stimuleert gesponsorde evenementen om te verduurzamen, bijvoorbeeld op het gebied van (her)gebruik van grondstoffen, voedselverspilling, energiebesparing, vervoersstromen, impact op natuur, gezondheid en (verbetering van) dierenwelzijn. Bij sommige evenementen spelen dieren een rol, bijvoorbeeld Jumping Amsterdam. Op verzoek van PS rapporteren deze evenementen jaarlijks over de maatregelen om dierenwelzijn te verbeteren.

Dossier 5088 voorblad

Brief aan PS over voortgang dierenwelzijn tijdens gesponsorde evenementen 2020.pdf

rapportage dierenwelzijn Jumping Amsterdam 2020.docx

Advies stichting Dier&Recht mbt sponsoring paardenevenementen_Geredigeerd.pdf

KNHS Jumping Amsterdam Noord-Holland 18 jan 2021_Geredigeerd.pdf

8 B-agenda Economie, Arbeidsmarkt en Onderwijs, Bestuur, Interbestuurlijk Toezicht en Europa (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Zaal en CdK)

8.a 15:35 - Bestuur: Brief GS aan PS inz. Concept Agenda bestuurlijke vernieuwing en participatie

Voorstel voor behandeling:
GS vragen u om de concept agenda in de commissie te bespreken.
Daarbij staan 3 vragen centraal:
1\. Herkent u zich in de visie op bestuurlijke vernieuwing en participatie zoals die door GS in de concept agenda zijn geformuleerd?
2\. Versterken GS met deze agenda de betrokkenheid van gemeenten\, maatschappelijke organisaties\, belangengroepen en
inwoners bij ons beleids- en besluitvormingsproces?
3\. Zijn er nog andere initiatieven die u aan de agenda toe wilt voegen om de rol van de Staten te versterken?

In de concept agenda wordt onder punt 2.5 gesproken over het uitlijnen bevoegdheden GS en PS
De daar genoemde analyse is in het Presidium van 14 december 2020 besproken en bij de stukken van dit agendapunt gevoegd.
U kunt hiervan kennisnemen en wordt tevens in de gelegenheid gesteld om hier opmerkingen over te maken.
Het concept deelverslag van het Presidium waar dit memo behandeld is, is ook bijgevoegd.

Toelichting:
GS stellen in overleg met Provinciale Staten een Agenda bestuurlijke vernieuwing en participatie op. De Agenda is gebaseerd op het coalitieakkoord en bestaat uit drie onderdelen: visie, doelstellingen en activiteiten. GS hebben de Agenda in concept vastgesteld en verzoeken PS het concept op 18 januari 2021 in commissie EFB te bespreken. De uitkomsten van het overleg worden vervolgens meegenomen bij de definitieve vaststelling van de Agenda.

Dossier 5198 voorblad

Concept Agenda bestuurlijke vernieuwing en participatie versie GS 8 december 2020.pdf

Brief aan PS over conceptagenda bestuurlijke vernieuwing en participatie.pdf

Memo voor Presidium met analyse bevoegdheden cases.docx

Procesmemo voor Presidium n.a.v. memo ambtelijke analyse bevoegdheden GS en PS o.b.v. cases.docx

Deelverslag Presidum bevoegdheidsverdeling tussen GS en PS.docx

9 Rondvraag portefeuille mw. Zaal en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa (naast de rondvraagpunten kunt u hier ook korte vragen over de tot de portefeuille van mw. Zaal behorende punten uit de c-agenda stellen)

10 A-agenda Openbare orde en Veiligheid, Integriteit, Internationale betrekkingen, Public Affairs, Communicatie, Concerncontrol, Juridische Zaken, Archief, PS- en GS zaken (EFB onderwerpen portefeuille CvdK Van Dijk)

10.a 16:20 - Juridische Zaken: Statenvoordracht Verordening elektronische publicaties

Voorstel voor behandeling:
Adviseren aan PS over de voordracht. De voordracht zal worden geagendeerd voor PS van 1 februari 2021.

Toelichting:
De provincie wil kennisgevingen en mededelingen zoveel mogelijk langs digitale weg publiceren. Nu gebeurt dat nog via advertenties in huis-aan-huisbladen of regionale bladen. Na inwerkingtreding van de verordening kunnen berichten uitsluitend worden gepubliceerd op www.officielebekendmakingen.nl. Inwoners van Noord-Holland kunnen zich bij deze site aanmelden om automatisch e-mails te ontvangen met berichten van de provincie over hun buurt. Hierdoor zullen de inwoners gemakkelijker worden bereikt.

Dossier 5035 voorblad

Brief aan PS over verordening elektronische publicaties.pdf

Statenvoordracht.docx

Verordening elektronische publicaties NH 2020.docx

11 B-agenda Openbare orde en Veiligheid, Integriteit, Internationale betrekkingen, Public Affairs, Communicatie, Concerncontrol, Juridische Zaken, Archief, PS- en GS zaken (EFB onderwerpen portefeuille CvdK Van Dijk)

11.a 16:30 - Communicatie: Brief GS aan PS inz. afdoening Motie 48-2020 over educatie koloniaal verleden

Voorstel voor behandeling:
Aangeven of u zich kunt vinden in het voorstel van GS om de motie als afgehandeld te beschouwen.

Toelichting:
Op 29 juni 2020 hebben Provinciale Staten een motie aangenomen waarin zij Gedeputeerde Staten oproepen om stil te staan bij de jaarlijkse Keti Koti viering alsmede een expositie en activiteiten te organiseren gericht op educatie over het slavernijverleden. In een brief lichten Gedeputeerde Staten toe hoe zij deze motie uitvoeren.

Dossier 5014 voorblad

Onderzoek Paviljoen Welgelegen Hope & Slavenhandel.pdf

Brief aan PS over afhandeling motie 48-2020 educatie koloniaal verleden.pdf

Mail stichting Keti Koti tafel geredigeerd.docx

Keti-Koti-Tafel_Reactie_PS-NH_motie_Educatie-koloniaal-verleden_170121_Geredigeerd.pdf

11.b 17:00 - Communicatie: Brief GS aan PS in. vaststelling Communicatieaanpak Duurzaam doorpakken 2020 - 2023 en afdoening motie 98-2019

Voorstel voor behandeling:
Aangeven of u nog opmerkingen heeft over de communicatieaanpak en of u zich kunt vinden in het voorstel van GS om de motie als afgehandeld te beschouwen.

Toelichting:
Het College van Gedeputeerde Staten beschrijft op hoofdlijnen de communicatieaanpak van deze coalitieperiode. De belangrijkste ambitie daarin is de groei van een zendende provincie naar een provincie die voortdurend in gesprek is met haar inwoners en partners. Met deze aanpak willen Gedeputeerde Staten de inwoners van Noord-Holland meenemen in hun inzet op het gebied van klimaat, duurzame stedelijke ontwikkeling en bereikbaarheid, leefbaarheid en economie, vitaal landelijk gebied, cultuur, openbaar bestuur en financiën. Transparant en proactief communiceren, bij zowel positief als negatief nieuws, gebruikmakend van kanalen dicht bij de inwoners van onze provincie.

Dossier 5140 voorblad

Brief aan PS over communicatieaanpak Duurzaam doorpakken 2020-2023 en afdoening Motie 98-2019.pdf

12 Rondvraag portefeuille dhr. Van Dijk en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa (naast de rondvraagpunten kunt u hier ook korte vragen over de tot de portefeuille van de hr. Van Dijk behorende punten uit de c-agenda stellen)

13 17:30 - Sluiting

14 C-agenda Economie, Arbeidsmarkt en Onderwijs, Bestuur, Interbestuurlijk Toezicht en Europa (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Zaal)

14.a Bestuur: Brief GS aan PS inz. verslag overleg met colleges Oostzaan, Wormerland en Zaanstad inz. Zelfevaluatie Onderzoek OVER-gemeenten (ZOO) (C-agenda EFB 18-1-2020)

Brief GS aan PS inz. verslag overleg met colleges Oostzaan, Wormerland en Zaanstad.pdf

14.b Bestuur: Brief GS inz. Afschrift van onze brief aan de vaste Kamercommissie voor BZK over wetsvoorstellen samenvoeging Adam Weesp, Beemster Purmerend en Heerhugowaard Langedijk (C-agenda EFB 18-1-2020)

Brief GS inz. Afschrift van onze brief aan de vaste Kamercommissie voor BZK over wetsvoorstellen samenvoeging Adam Weesp, Beemster Purmerend en Heerhugowaard Langedijk.pdf

14.c Economie: Brief GS aan PS inz. Verkenning Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM) (C-agenda EFB 18-1-2021; de in de brief gevraagde technische briefing zal onder voorbehoud op 22 maart plaatsvinden en de voordracht tot oprichting zal onder voorbehoud in juni in de commissie worden behandeld)

De Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM) is een organisatie voor economische ontwikkeling en duurzaam economisch herstel in Noord-Holland. De provincie heeft de intentie om met gemeente Amsterdam, andere regionale gemeenten en het ministerie van EZK deze ROM op te richten.

Dossier 5093 voorblad

Brief aan PS over verkennning regionale ontwikkelingsmaatschappij Noord-Holland (ROM).pdf

14.d Stikstof: Brief GS aan PS inz. verkenning toegankelijkheid Noord-Hollandse innovatiefondsen voor stikstofinnovaties (C-agenda alle commissies januari 2021; NLG leidend)

Het college heeft tijdens de vergadering van Provinciale Staten van 9 november 2020 toegezegd expliciet na te gaan op welke manier stikstofinnovaties gebruik kunnen maken van de Noord-Hollandse MKB-innovatie-instrumenten. Conclusie is dat stikstofinnovaties gebruik kunnen maken van de MKB-instrumenten.

Dossier 5099 voorblad

Brief aan PS over toegankelijkheid Noord-Hollande innovatiefondsen voor stikstofinnovaties.pdf

14.e Bestuur: Beantwoording vraag (PVV) Kosteninschatting referendum cie EFB 28 september 2020 (C-agenda EFB 18-1-2021)

Beantwoording vraag (PVV) Kosteninschatting referendum cie EFB 28 september 2020.docx

14.f Economie: Corona Overbruggingsleningenfonds Noord-Holland (C-agenda EFB 18-1-2021)

Het Corona Overbruggingsleningenfonds Noord-Holland is ruim 6 maanden geleden gestart en wordt uitgevoerd door het Innovatiefonds Noord-Holland. Wij informeren Provinciale Staten graag over de voortgang van het fonds.

Dossier 5308 voorblad

Brief aan PS over Corona Overbruggingsleningenfonds Noord-Holland.pdf

15 C-agenda Financiën, Cultuur en Erfgoed, Sport, Personeel en Organisatie en Inkoop (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Pels)

15.a Motie 42: Brief GS aan PS inz. Uitvoeringsregeling subsidie Verduurzaming Culturele Instellingen 2021 (C-agenda EFB 18-1-2021)

De Uitvoeringsregeling verduurzaming culturele instellingen maakt deel uit van het eerste pakket aan maatregelen van het Economisch herstel en duurzaamheidsfonds. Eigenaren van culturele instellingen kunnen subsidie aanvragen om concrete maatregelen te financieren voor energiebesparing of energieopwekking.

Dossier 5126 voorblad

Bijlage UVR Verduurzaming Culturele Instellingen 2021.pdf

Brief aan PS over Uitvoeringsregeling subsidie Verduurzaming Culturele Instellingen 2021.pdf

15.b Financiën: Brief van ministerie BIZA aan GS en PS inz. Toezichtregime 2021 (begroting) (C-agenda EFB 18 januari 2021)

Brief van ministerie BIZA aan GS en PS inz. Toezichtregime 2021 (begroting).pdf

15.c Subsidies: Brief GS aan PS inz. evaluatie eenmalige subsidies 2020 (C-agenda NLG 11-1-2021 en EFB 18-1-2021)

Conform de programmering van het Evaluatiekader Subsidies voor 2020 zijn drie eenmalige subsidies uit het subsidieregister van 2017 geëvalueerd. Het gaat om de subsidie voor de restauratie van Fort Liebrug, de subsidie voor groene en recreatieve verbindingen Haarlemmermeer en de subsidie Duurzaam Watersysteem PARK21.

Dossier 5146 voorblad

Rapport evaluatie eenmalige subsidies 2020 24-11-2020 DEF.docx

Brief aan PS over evaluatie eenmalige subsidies 2020.pdf

15.d Cultuur: Brief GS aan PS inz. verlenging Managementplan 2015 - 2020 werelderfgoed Stelling van Amsterdam en Uitvoeringsprogramma Stelling van Amsterdam/Nieuwe Hollandse Waterlinie 2017 - 2020 in Noord-Holland (C-agenda EFB 18-1-2021)

De looptijd van het vigerende uitvoeringsprogramma en managementplan Stelling van Amsterdam wordt verlengd tot juli 2022. Belangrijkste reden hiervoor is dat UNESCO het besluit over de uitbreiding van de werelderfgoedstatus met de Nieuwe Hollandse Waterlinie heeft uitgesteld vanwege Corona.

Dossier 5222 voorblad

Verlenging.UVP&MP.2020.MP.pdf

VerlengingUVP&MP.2020.UVP2017.docx

VerlengingUVP&MP.addendumUVP2017-2020.docx

Brief aan PS over verlenging Managementplan 2015-2020 Stelling van Amsterdam en Uitvoeringsprogramma Stelling van Amsterdam - Nieuwe Hollandse Waterlinie 2017-2020.pdf

15.e Financiën: Brief GS aan PS inz. Jaarrekening Nazorgfonds (C-agenda EFB 18-1-2021)

Het Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Noord-Holland is bij besluit van Gedeputeerde Staten op 21 december 1999 opgericht en is een aparte publiekrechtelijke rechtspersoon. Het college van GS vormt het algemeen bestuur en is tevens belast met het beheer van het Nazorgfonds (artikel 1 5.47, lid 4 Wet milieubeheer). De jaarrekening en het jaarverslag van het Nazorgfonds is op basis van eigen grondslagen opgesteld en wordt door het bestuur van het Nazorgfonds vastgesteld.

Dossier 5092 voorblad

Jaarrekening 2017 Nazorgfonds.pdf

Jaarrekening 2018 Nazorgfonds.pdf

Jaarrekening 2019 Nazorgfonds.pdf

Brief aan PS over jaarrekeningen 2017-2019 Nazorgfonds Gesloten stortplaatsen.pdf

15.f Monumenten: Uitvoeringsregeling Duurzaam Benutten Monumenten Noord-Holland 2021 (C-agenda EFB 18-1-2021)

De uitvoeringsregeling subsidie onderzoeken duurzaam benutten monumenten Noord-Holland 2021 (UvR) stimuleert onderzoek naar mogelijkheden voor duurzaam hergebruik van monumenten die hun functie verloren hebben of dreigen te gaan verliezen. De UvR is een voortzetting van de Uitvoeringsregeling onderzoeken duurzaam benutten monumenten Noord-Holland 2017 en is op punten aangepast. De regeling is een aanvulling op maatregelen die genomen worden binnen het Economisch herstel en duurzaamheidsfonds.

Dossier 5426 voorblad

6 1533901 1533917 Provinciaal Blad Uvr subsidie onderzoeken duurzaam benutten monumenten.docx

Brief aan PS over Uitvoeringsregeling subsidie onderzoeken duurzaam benutten Noord-Holland 2021.pdf

16 C-agenda IPO, ICT en Data en Subsidies algemeen (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Stigter)

17 C-agenda Openbare orde en Veiligheid, Integriteit, Internationale betrekkingen, Public Affairs, Communicatie, Concerncontrol, Juridische Zaken, Archief, PS- en GS zaken (EFB onderwerpen portefeuille CvdK Van Dijk)

17.a Ondermijning: Brief GS aan PS inz. Onderzoeksplan "Ondermijning: leerpunten voor provinciale ondersteuning bij lokale weerbaarheid"' (C-agenda 18 januari 2021)

Ondermijning vormt een bedreiging voor onze rechtstaat. De aanpak van ondermijning vraagt om een weerbare overheid. Het college heeft besloten om Interne Audit onderzoek te laten uitvoeren om te inventariseren wat provincies van elkaar kunnen leren als het gaat om de ondersteuning van gemeenten bij het versterken van de lokale weerbaarheid. Ook zal Interne Audit inventariseren hoe de Commissarissen van de Koning betrokken zijn bij dit thema.

Dossier 4983 voorblad

Definitief Plan van Aanpak 0201220.pdf

Brief aan PS over onderzoeksplan Ondermijning, leerpunten voor provinciale ondersteuning bij lokale weerbaarheid.pdf

17.b Bestuur/gezondheid: Afschrift van vragen over coronavaccinatie en vaccinatie van het Regenboogteam (de niet geanonimiseerde mail vindt u op de ingekomen stukkenlijst met NAW gegevens)

Zorgvuldig ingeleide vragen tav nieuwe prik door Regenboogteam_Geredigeerd.pdf

Brief_en_vragen_versie2.pdf

VRAGEN_over_de_nieuwe_prik.pdf

Wgbo Bijlage.pdf

18 C-agenda Algemeen

18.a MRA: Maandelijks-MRA-Raads-en-Statenleden-Bericht-editie-44 (C-agenda alle commissies januari 2021)

Maandelijks-MRA-Raads-en-Statenleden-Bericht-editie-44.pdf

18.b Water / Groen / Recreatie / Mobiliteit / Ruimte/Cultuur/Economie: Ambitieprogramma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam (B-agenda NLG 08-02-2021 (leidend) en C-agenda RWK 11-01-2021, C-agenda EFB & M&B 18-01-2021)

Dossier 5265 voorblad

1507326 – 1519661 APRK.pdf

1507326 - 1519666 KROK.pdf

1507326 - 1523257 Samenvatting KROK.pdf

1507326 - 1519740 UVR Subsidie APRK.docx

1507326 - 1519743 Participatie en Communicatie APRK - PvA.pdf

1507326 - 1519747 BOK APRK.docx

1507326 - 1519753 BOK Realisatie MKK dijkversterking MMD.docx

1176165 - 1348745 OVK EMM - getekend.pdf

1507326 – 1519760 Besluit B&O Recreatieschap Twiske-Wate.pdf

Brief aan PS over Ambitieprogramma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam (APRK).pdf

18.c Heel PS: Maandelijks MRA Raads- en Statenleden Bericht - editie 45 (C-agenda EFB en M&B 18-1-2021 en NLG en RWK 8-2-2021)

Maandelijks MRA Raads- en Statenleden Bericht - editie 45.pdf

Spreektijdregeling commissies 2019-2023

Fractie	Vergadering van 4 uur
GroenLinks	16 minuten
VVD	15 minuten
D66	12 minuten
PvdA	12 minuten
OSNH *(5/9e deel)*	9 minuten
CDA	10 minuten
FvD *(3/9e deel)*	5 minuten
PvdD	9 minuten
PVV	9 minuten
SP	9 minuten
ChristenUnie	7 minuten
50+ / PvdO	7 minuten
Denk	7 minuten
Fractie Baljeu (afsplitsing, 1/9e deel)	2 minuten
GS (ca. 2/5e deel)	51 minuten

FvD (8/9e deel) OUDE BEREKENING	10 minuten	11,5 minuten	14 minuten	15,3 %

Provincie Noord-Holland

Agenda Economie Financiën en Bestuur

Datum	18-01-2021
Tijd	13:15 - 17:30
Locatie	Online vergaderomgeving
Voorzitter	Sandra Doevendans
Omschrijving	Voorafgaande aan de vergadering zal van 11.00 uur tot 12.30 uur een technische briefing worden gehouden over Brexit en de Green Deal. I.v.m. de maatregelen omtrent het Corona-virus is deze commissievergadering online in een digitale vergaderomgeving. De vergadering is openbaar en online live te volgen voor toehoorders via https://noord-holland.stateninformatie.nl Ook is het mogelijk om (online en digitaal) in te spreken in de vergadering. Het is ook mogelijk een schriftelijke bijdrage vooraf te geven. Inspreken kan bij de agendapunten die ter bespreking staan geagendeerd (A-agenda of B-agenda), of tijdens het inspreekhalfuur op andere punten die vallen onder de beleidsterreinen van de commissie Economie, Financiën en Bestuur. Voor het inspreken moet u zich aanmelden bij de Statengriffie. Dat kan tot 15.00 uur op de voorafgaande werkdag (vrijdag 15 januari 2021) bij de commissieadviseur Monique de Zwart: zwartm@noord-holland.nl Let op: alle genoemde tijden bij de afzonderlijke agendapunten zijn richttijden. Indien er geen, of een beperkt aantal, aanmeldingen zijn voor het inspreekhalfuur zullen de agendapunten na punt 3 eerder beginnen.

0	**Technische briefing van 11.00 uur tot 12.30 uur over Brexit en Green Deal**
1 13:15	**Opening en mededelingen**
2	**Vaststelling van de agenda, het verslag van de vorige vergadering, lange termijn agenda en moties- en toezeggingenlijsten**
2.a	**Vooruitblik komende vergadering (en) aan de hand van de Strategische agenda en vaststelling strategische agenda.** Aan de hand van de Strategische Agenda wordt vooruitgekeken naar de komende vergaderingen.

Provincie Noord-Holland

Commissieleden kunnen hierbij voorstellen doen voor de agenda's van deze vergaderingen

3 **Inspreekhalfuur over onderwerpen die niet op de agenda staan maar wel tot de portefeuille van de commissie horen**
13:20

4 **Rondvraag portefeuille dhr. Stigter en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa (naast de rondvraagpunten kunt u hier ook korte vragen over de tot de portefeuille van de hr. Stigter behorende punten uit de c-agenda stellen)**

5 **B-agenda Financiën, Cultuur en Erfgoed, Sport, Personeel en Organisatie en Inkoop (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Pels)**

5.a **Circulaire Economie: Concept-Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025**
13:50

Behandelvoorstel:
De Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025 wordt door Gedeputeerde Staten vastgesteld. Uw commissie kan richtinggevende uitspraken doen over de concept-Actieagenda. GS hoort graag van de commissie de reactie op de concept-Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025. Het college van Gedeputeerde Staten kan op basis van deze richtinggevende uitspraken besluiten om de actierichtingen aan te passen.

Bij het vaststellen van het ontwikkelperspectief circulaire economie in PS van 10 juli 2017 zijn door PS de kaders gesteld.
De actieagenda is hier de uitvoering van.
Voorafgaande aan de nu voorliggende actieagenda is een discussienotitie circulaire economie behandeld in de cie M&B van 15 juni 2020

Achtergrondinfo:
Het ontwikkelperspectief en de eerste actieagenda kunt u vinden bij de stukken van PS van 10 juli 2017 (de actieagenda is toen ook niet door PS vastgesteld maar tkn bij de voordracht gevoegd)
De discussienotitie actieagenda circulaire economie (2) kunt u vinden bij de stukken M&B van 15 juni 2021. Bij de agenda bijlagen van die vergadering treft u het verslag aan.

Toelichting:
De Actieagenda Circulaire Economie 2017-2020 loopt dit jaar af. Met het

coalitieakkoord ‘Duurzaam doorpakken’ blijft het college zich inzetten voor de transitie naar een circulaire economie. Voor de uitvoering van deze ambitie is een Actieagenda Circulaire Economie met een looptijd van 2021 tot 2025 opgesteld.
In de concept-Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025 staat omschreven wat de provincie concreet gaat doen om de transitie naar een circulaire economie te versnellen. De concept-Actieagenda wordt ter bespreking met de leden van de Statencommissie Economie, Financiën en Bestuur aangeboden.

5.b **Sport: Brief GS aan PS inz. Voortgang Beleidsnotitie Sport**

14:30

Voorstel voor behandeling:
Gedeputeerde Staten vragen de commissie aandachtspunten mee te geven voor de uitwerking van de Uitvoeringsregeling Verduurzaming Sportaccommodaties, bijvoorbeeld welke onderwerpen meegenomen kunnen worden binnen het thema verduurzaming.

Toelichting:
Op 15 juni 2020 is de Beleidsnotitie Sport behandeld in de commissie Economie, Financiën en Bestuur. Besloten is om de commissie in 2021 te informeren over de contouren van de Beleidsnotie Sport. GS vraagt de commissie aandachtspunten mee te geven voor de uitwerking van de Uitvoeringsregeling Verduurzaming Sportaccommodaties, bijvoorbeeld welke onderwerpen meegenomen kunnen worden binnen het thema verduurzaming.

6 **Rondvraag portefeuille mw. Pels en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa (naast de rondvraagpunten kunt u hier ook korte vragen over de tot de portefeuille van mw. Pels behorende punten uit de c-agenda stellen)**

7 **B-agenda Economie, Arbeidsmarkt en Onderwijs, Bestuur, Interbestuurlijk Toezicht en Europa (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Zaal)**

7.a **Economie: Brief GS aan PS inz. De Kop Werkt! Halfjaarrapportage en Jaarprogramma 2020-2e tranche**

14:55

Voorstel voor behandeling:
De commissie wordt gevraagd opmerkingen aan GS mee te geven ten behoeve van de inhoud van de projecten in het Jaarprogramma 2020-2e tranche dat uitwerking is van de ‘Samenwerkingsovereenkomst De Kop Werkt! 2017-2020’ met de gemeenten Den Helder, Hollands Kroon, Schagen en Texel. Daarbij kunt u denken aan:

- Meegeven van aandachtspunten bij de uitvoering van de projecten.
- Aanscherping van de inhoudelijke invulling van de projecten.

Toelichting:
De provincie Noord-Holland werkt met de vier gemeenten in de Kop van Noord-Holland (Den Helder, Hollands Kroon, Schagen en Texel) aan de uitvoering van het programma De Kop Werkt! Over de voortgang van het programma wordt gerapporteerd en het jaarprogramma wordt ter goedkeuring aangeboden.

7.b **Sponsoring: Brief GS aan PS inz. Voortgangsbrief dierenwelzijn gesponsorde evenementen 2020**
15:15

Voorstel voor behandeling:
GS vraagt u een u een oordeel te geven over de toepassing van de uitgangspunten voor evenementensponsoring en in het bijzonder de maatregelen om dierenwelzijn tijdens gesponsorde evenementen te bevorderen.

Toelichting:
De provincie Noord-Holland stimuleert gesponsorde evenementen om te verduurzamen, bijvoorbeeld op het gebied van (her)gebruik van grondstoffen, voedselverspilling, energiebesparing, vervoersstromen, impact op natuur, gezondheid en (verbetering van) dierenwelzijn. Bij sommige evenementen spelen dieren een rol, bijvoorbeeld Jumping Amsterdam. Op verzoek van PS rapporteren deze evenementen jaarlijks over de maatregelen om dierenwelzijn te verbeteren.

8 **B-agenda Economie, Arbeidsmarkt en Onderwijs, Bestuur, Interbestuurlijk Toezicht en Europa (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Zaal en CdK)**

8.a **Bestuur: Brief GS aan PS inz. Concept Agenda bestuurlijke vernieuwing en participatie**
15:35

Voorstel voor behandeling:
GS vragen u om de concept agenda in de commissie te bespreken.
Daarbij staan 3 vragen centraal:
1. Herkent u zich in de visie op bestuurlijke vernieuwing en participatie zoals die door GS in de concept agenda zijn geformuleerd?
2. Versterken GS met deze agenda de betrokkenheid van gemeenten,

maatschappelijke organisaties, belangengroepen en inwoners bij ons beleids- en besluitvormingsproces?
3. Zijn er nog andere initiatieven die u aan de agenda toe wilt voegen om de rol van de Staten te versterken?

In de concept agenda wordt onder punt 2.5 gesproken over het uitlijnen bevoegdheden GS en PS
De daar genoemde analyse is in het Presidium van 14 december 2020 besproken en bij de stukken van dit agendapunt gevoegd.
U kunt hiervan kennisnemen en wordt tevens in de gelegenheid gesteld om hier opmerkingen over te maken.
Het verslag van het Presidium waar dit memo behandeld is wordt later toegevoegd.

Toelichting:
GS stellen in overleg met Provinciale Staten een Agenda bestuurlijke vernieuwing en participatie op. De Agenda is gebaseerd op het coalitieakkoord en bestaat uit drie onderdelen: visie, doelstellingen en activiteiten. GS hebben de Agenda in concept vastgesteld en verzoeken PS het concept op 18 januari 2021 in commissie EFB te bespreken. De uitkomsten van het overleg worden vervolgens meegenomen bij de definitieve vaststelling van de Agenda.

9 **Rondvraag portefeuille mw. Zaal en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa (naast de rondvraagpunten kunt u hier ook korte vragen over de tot de portefeuille van mw. Zaal behorende punten uit de c-agenda stellen)**

10 **A-agenda Openbare orde en Veiligheid, Integriteit, Internationale betrekkingen, Public Affairs, Communicatie, Concerncontrol, Juridische Zaken, Archief, PS- en GS zaken (EFB onderwerpen portefeuille CvdK Van Dijk)**

10.a **Juridische Zaken: Statenvoordracht Verordening elektronische publicaties**

16:20 Voorstel voor behandeling:
Adviseren aan PS over de voordracht. De voordracht zal worden geagendeerd voor PS van 1 februari 2021.

Toelichting:
De provincie wil kennisgevingen en mededelingen zoveel mogelijk langs digitale weg publiceren. Nu gebeurt dat nog via advertenties in huis-aan-

huisbladen of regionale bladen. Na inwerkingtreding van de verordening kunnen berichten uitsluitend worden gepubliceerd op www.officielebekendmakingen.nl. Inwoners van Noord-Holland kunnen zich bij deze site aanmelden om automatisch e-mails te ontvangen met berichten van de provincie over hun buurt. Hierdoor zullen de inwoners gemakkelijker worden bereikt.

11 B-agenda Openbare orde en Veiligheid, Integriteit, Internationale betrekkingen, Public Affairs, Communicatie, Concerncontrol, Juridische Zaken, Archief, PS- en GS zaken (EFB onderwerpen portefeuille CvdK Van Dijk)

11.a Communicatie: Brief GS aan PS inz. afdoening Motie 48-2020 over educatie koloniaal verleden
16:30

Voorstel voor behandeling:
Aangeven of u zich kunt vinden in het voorstel van GS om de motie als afgehandeld te beschouwen.

Toelichting:
Op 29 juni 2020 hebben Provinciale Staten een motie aangenomen waarin zij Gedeputeerde Staten oproepen om stil te staan bij de jaarlijkse Keti Koti viering alsmede een expositie en activiteiten te organiseren gericht op educatie over het slavernijverleden. In een brief lichten Gedeputeerde Staten toe hoe zij deze motie uitvoeren.

11.b Communicatie: Brief GS aan PS in. vaststelling Communicatieaanpak Duurzaam doorpakken 2020 - 2023 en afdoening motie 98-2019 (
17:00

Voorstel voor behandeling:
Aangeven of u nog opmerkingen heeft over de communicatieaanpak en of u zich kunt vinden in het voorstel van GS om de motie als afgehandeld te beschouwen.

Toelichting:
Het College van Gedeputeerde Staten beschrijft op hoofdlijnen de communicatieaanpak van deze coalitieperiode. De belangrijkste ambitie daarin is de groei van een zendende provincie naar een provincie die voortdurend in gesprek is met haar inwoners en partners. Met deze aanpak willen Gedeputeerde Staten de inwoners van Noord-Holland meenemen in hun inzet op het gebied van klimaat, duurzame stedelijke ontwikkeling en bereikbaarheid, leefbaarheid en economie, vitaal landelijk gebied, cultuur,

openbaar bestuur en financiën. Transparant en proactief communiceren, bij zowel positief als negatief nieuws, gebruikmakend van kanalen dicht bij de inwoners van onze provincie.

12 **Rondvraag portefeuille dhr. Van Dijk en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa (naast de rondvraagpunten kunt u hier ook korte vragen over de tot de portefeuille van de hr. Van Dijk behorende punten uit de c-agenda stellen)**

13 **Sluiting**

17:30

14 **C-agenda Economie, Arbeidsmarkt en Onderwijs, Bestuur, Interbestuurlijk Toezicht en Europa (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Zaal)**

14.a **Bestuur: Brief GS aan PS inz. verslag overleg met colleges Oostzaan, Wormerland en Zaanstad inz. Zelfevaluatie Onderzoek OVER-gemeenten (ZOO) (C-agenda EFB 18-1-2020)**

14.b **Bestuur: Brief GS inz. Afschrift van onze brief aan de vaste Kamercommissie voor BZK over wetsvoorstellen samenvoeging Adam Weesp, Beemster Purmerend en Heerhugowaard Langedijk (C-agenda EFB 18-1-2020)**

14.c **Economie: Brief GS aan PS inz. Verkenning Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM) (C-agenda EFB 18-1-2021; de in de brief gevraagde technische briefing zal onder voorbehoud op 22 maart plaatsvinden en de voordracht tot oprichting zal onder voorbehoud in juni in de commissie worden behandeld)**

De Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM) is een organisatie voor economische ontwikkeling en duurzaam economisch herstel in Noord-Holland. De provincie heeft de intentie om met gemeente Amsterdam, andere regionale gemeenten en het ministerie van EZK deze ROM op te richten.

14.d **Stikstof: Brief GS aan PS inz. verkenning toegankelijkheid Noord-Hollandse innovatiefondsen voor stikstofinnovaties (C-agenda alle commissies januari 2021; NLG leidend)**

Het college heeft tijdens de vergadering van Provinciale Staten van 9 november 2020 toegezegd expliciet na te gaan op welke manier stikstofinnovaties gebruik kunnen maken van de Noord-Hollandse MKB-innovatie-instrumenten.

Conclusie is dat stikstofinnovaties gebruik kunnen maken van de MKB-instrumenten.

14.e **Bestuur: Beantwoording vraag (PVV) Kosteninschatting referendum cie EFB 28 september 2020 (C-agenda EFB 18-1-2021)**

15 **C-agenda Financiën, Cultuur en Erfgoed, Sport, Personeel en Organisatie en Inkoop (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Pels)**

15.a **Motie 42: Brief GS aan PS inz. Uitvoeringsregeling subsidie Verduurzaming Culturele Instellingen 2021 (C-agenda EFB 18-1-2021)**

De Uitvoeringsregeling verduurzaming culturele instellingen maakt deel uit van het eerste pakket aan maatregelen van het Economisch herstel en duurzaamheidsfonds. Eigenaren van culturele instellingen kunnen subsidie aanvragen om concrete maatregelen te financieren voor energiebesparing of energieopwekking.

15.b **Financiën: Brief van ministerie BIZA aan GS en PS inz. Toezichtregime 2021 (begroting) (C-agenda EFB 18 januari 2021)**

15.c **Subsidies: Brief GS aan PS inz. evaluatie eenmalige subsidies 2020 (C-agenda NLG 11-1-2021 en EFB 18-1-2021)**

Conform de programmering van het Evaluatiekader Subsidies voor 2020 zijn drie eenmalige subsidies uit het subsidieregister van 2017 geëvalueerd. Het gaat om de subsidie voor de restauratie van Fort Liebrug, de subsidie voor groene en recreatieve verbindingen Haarlemmermeer en de subsidie Duurzaam Watersysteem PARK21.

15.d **Cultuur: Brief GS aan PS inz. verlenging Managementplan 2015 - 2020 werelderfgoed Stelling van Amsterdam en Uitvoeringsprogramma Stelling van Amsterdam/Nieuwe Hollandse Waterlinie 2017 - 2020 in Noord-Holland (C-agenda EFB 18-1-2021)**

De looptijd van het vigerende uitvoeringsprogramma en managementplan Stelling van Amsterdam wordt verlengd tot juli 2022. Belangrijkste reden hiervoor is dat UNESCO het besluit over de uitbreiding van de werelderfgoedstatus met de Nieuwe Hollandse Waterlinie heeft uitgesteld vanwege Corona.

Provincie Noord-Holland

16 **C-agenda IPO, ICT en Data en Subsidies algemeen (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Stigter)**

17 **C-agenda Openbare orde en Veiligheid, Integriteit, Internationale betrekkingen, Public Affairs, Communicatie, Concerncontrol, Juridische Zaken, Archief, PS- en GS zaken (EFB onderwerpen portefeuille CvdK Van Dijk)**

17.a **Ondermijning: Brief GS aan PS inz. Onderzoeksplan "Ondermijning: leerpunten voor provinciale ondersteuning bij lokale weerbaarheid'" (C-agenda 18 januari 2021)**

Ondermijning vormt een bedreiging voor onze rechtstaat. De aanpak van ondermijning vraagt om een weerbare overheid. Het college heeft besloten om Interne Audit onderzoek te laten uitvoeren om te inventariseren wat provincies van elkaar kunnen leren als het gaat om de ondersteuning van gemeenten bij het versterken van de lokale weerbaarheid. Ook zal Interne Audit inventariseren hoe de Commissarissen van de Koning betrokken zijn bij dit thema.

18 **C-agenda Algemeen**

18.a **MRA: Maandelijks-MRA-Raads-en-Statenleden-Bericht-editie-44 (C-agenda alle commissies januari 2021)**

18.b **Water / Groen / Recreatie / Mobiliteit / Ruimte/Cultuur/Economie: Ambitieprogramma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam (B-agenda NLG 08-02-2021 (leidend) en C-agenda RWK 11-01-2021, C-agenda EFB & M&B 18-01-2021)**

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
1	SP- mw. De Groot	5a	Mw. Pels	Concept-Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025	1. Zullen er voor de circulaire economie meer werklocaties nodig zijn dan er nu zijn? Zo ja, vereisen deze werklocaties een groter ruimtebeslag dan de huidige werklocaties? 2. Wat moeten wij ons voorstellen bij een grondstoffenhub? Hoe ziet die eruit en hoe groot is het ruimtebeslag? 3. Tot dusver het goedkoper om nieuwe plastics te maken dan plastics op de een of andere manier te hergebruiken. Hoe kunt u dit veranderen? 4. Textiel wordt veelal geproduceerd in lagelonenlanden. Kledingketens schaffen zeer vele malen per jaar nieuwe collecties aan, waarvan veel exemplaren onverkocht blijven en vernietigd worden. Is dit met het circulair gebruiken van textiel op te lossen, of moet er een omslag komen in het denken van de consument, de Noord-Hollander?	1. In 2018 heeft de provincie in samenwerking met regionale partners een eerste studie laten uitvoeren naar de eventuele extra ruimtebehoefte voor bedrijventerreinen die zou kunnen ontstaan door de transitie naar een circulaire economie. Deze studie vond plaats in het kader van het Westas project, waarin het Noordzeekanaalgebied een belangrijk gebied was. De studie wees uit dat tot 2040 in de MRA (met focus op het Westasgebied) er een extra ruimtebehoefte van 100 tot 165 ha is voor het accommoderen van circulaire economie. Dit met de aanname dat het aandeel van circulaire economie inderdaad groeit naar 100% in 2050. Deels kan de groei van circulaire economie en de transitie daarheen ruimtelijk worden opgevangen binnen de reguliere ruimte die voor bedrijventerreinen is gereserveerd. De verwachting is echter ook dat er een aantal nieuwe circulaire activiteiten zich in de MRA gaan vestigen vanwege het relatief gunstige vestigingsklimaat voor dit type activiteiten. Deze nieuwe activiteiten leidt tot een extra ruimtevraag van 100 tot 165 ha. Het is niet zo dat circulaire economie per definitie een

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
					5. Wat zijn biogrondstoffen? Moeten we daarbij denken aan de teelt van rietsigaren, het gebruiken van schapenwol als isolatiemateriaal e.d.? Zijn er nog meer toepassingen (behalve biomassa voor verbranding)? 6. In Noord-Holland zal de komende jaren heel veel gebouwd worden. Hebt u reeds voorbeelden van bouwprojecten waar circulair gebouwd wordt? Aan welk soort hergebruik moeten we denken? 7. Er staat dat de verschuiving van belasting op arbeid naar grondstoffengebruik een impuls creëert om zuiniger om te gaan met het gebruik van (schaarse) grondstoffen. En er is veel arbeidsintensief werk voor nodig. Kunt u ons meedelen hoeveel arbeidsplaatsen u verwacht hiermee te kunnen scheppen? En wat deze belastingverschuiving betekent voor de lonen van degenen die in deze sector werk vinden?	groter ruimtebeslag heeft dan de huidige werklocaties, maar de extra ruimtevraag wordt veroorzaakt doordat er nieuwe circulaire activiteiten zich willen gaan vestigen. Om nog meer inzicht te krijgen in de gevolgen van de transitie naar een circulaire economie op het ruimtegebruik in Noord-Holland en de kansen die er zijn wordt er een ruimtelijke verkenning voor heel Noord-Holland uitgevoerd (actie 1.8). 2. Een grondstoffenhub of grondstoffenrotonde is een plek waar secundaire grondstoffen en materialen (bijvoorbeeld sloopmaterialen) worden verzameld, verwerkt, verhandeld en opnieuw worden gedistribueerd voor het maken van nieuwe producten (bijvoorbeeld huizenbouw). Er bestaan momenteel weinig grote voorbeelden van grondstoffenhubs, maar in het Westelijk havengebied van Amsterdam is vorig jaar de eerste circulaire bouwhub opgericht (eigenaar van Beelen Groep). Deze bouwhub moet de komende jaren doorgroeien naar een volwaardige circulaire grondstoffenhub. Andere voorbeelden die op grondstoffenhubs lijken,

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
					8. Er staat dat u wilt voorkomen dat u schaarse energie en grondstoffen niet wil inzetten als dit niet voldoende nut heeft. Desondanks staat er de aanleg van veel infrastructuur op het programma. Kunt u ons voorrekenen wanneer de aanleg van infrastructuur wél voldoende nut heeft? Heeft u hier richtlijnen voor?	zijn de plekken waar recycling plaats vindt, zoals metaalrecycling, hoewel circulaire grondstoffenhubs verder gaan. Op een grondstoffenhub zou bijvoorbeeld cement uit beton gehaald kunnen worden of afvalplastics bewerkt kunnen worden tot kunststof korrels als grondstof voor nieuwe plastics. In de hierboven genoemde studie is berekend dat een dergelijke grondstoffenhub zo'n 15 a 25 ha aan ruimte zal vragen. We weten nog niet precies hoe een grondstoffenrotonde eruit ziet. In de Actieagenda Circulaire Economie is daarom actie 1.8 opgenomen: een ruimtelijke verkenning naar circulaire werklocaties, grondstoffenrotondes en de ruimtelijke kansen en mogelijkheden daartoe. 3. Er zijn meerdere opties waarmee recyclaten kunnen gaan concurreren met nieuwe grondstoffen. Dat vraagt een samenspel van overheden en ondernemers, waarbij de provincie een rol heeft in lobby en ondersteuning van innovaties. De Europese Commissie en nationale overheid zetten in op het beperken van typen

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
						plastics en verplicht percentage recylaat in nieuwe producten. Deze inzet ondersteunen wij. Gekeken wordt bijvoorbeeld ook naar een andere belasting op recylaat dan op nieuw materiaal. Na uitwerking hiervan kan ook hier op een lobby gestart kunnen worden. Landelijk is hiervoor het Plastic Pact afgesloten. Zie voor meer informatie Kamerbrief over Plastic Pact NL | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl Bedrijven die innoveren om hoogwaardig hergebruik van plastics commercieel mogelijk te maken kunnen wij faciliteren en ondersteunen met onze MKB-innovatie instrumenten. In de afgelopen jaren hebben er verschillende bedrijven die zich richten op de ontwikkeling van nieuwe plastics gebruik gemaakt van onze MKB-innovatie instrumenten zoals het versnellingsprogramma GO!-NH en het investeringsgereedprogramma PIM. 4. Consumenten kunnen grote invloed uitoefenen op de markwerking door wat ze kopen of niet kopen en hoe met kleding wordt omgegaan. Naast het circulair gebruik

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
						van textiel en het ontwikkelen van nieuwe duurzame grondstoffen is het ook belangrijk dat consumenten zich bewust worden van de effecten van het koopgedrag. In de regio Haarlem, Amsterdam en Zaanstad is circulaire mode een belangrijk onderwerp en steeds meer bedrijven brengen circulaire producten op de markt. In de gemeente Zaanstad wordt ingezet op de ontwikkeling van een Dutch Center for Circular Textiles dat bedrijven en gemeenten uit de Metropoolregio Amsterdam (MRA) uit alle schakels van de textielketen met elkaar verbindt: van het inzamelen van textiel tot en met productie van nieuw textiel. Er wordt samengewerkt met grote merken als Calvin Kleijn, Patagonia en H&M opgebouwd om overproductie te voorkomen en hergebruik van textiel te verbeteren. Deze ontwikkeling steunen wij via de samenwerking in de MRA. De MRA is één van de vier clusters in Nederland die inzet op de ontwikkeling van een textiel hub. Afgelopen december heeft de MRA ook de Green Deal Circulaire Denim ondertekent. In de Denim Deal is afgesproken dat kledingmerken samen drie miljoen spijkerkledingstukken maken met daarin

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
						minstens 20% gerecycled textiel. De provincie ondersteunt deze ontwikkelingen. 5. Biogrondstoffen zijn alle organische grondstoffen die door teelt op land of oogst uit het (zee)water gewonnen kunnen worden. Een aantal voorbeelden van toepassingen zijn: • Zeewier. De provincie heeft met een subsidie bijgedragen aan het Zeewierlab van TNO/ECN naar aanleiding van een Statenmotie (initiatiefnemers VVD en D66, 9 november 2015, M62 09-11: 'Zeewier als Energiebron'). Uit zeewier kunnen mineralen, eiwitten en vezels gewonnen worden waarmee bijvoorbeeld organische bemesting, zeep of garens gemaakt kunnen worden. • Snijafval van landbouwgewassen. Hiervan kunnen verpakkingen voor die gewassen gemaakt worden. • Paddenstoelen. Van paddenstoelen kan leerachtig materiaal gemaakt worden. Algen. Met algenteelt kan zeer veel CO_2

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
						vastgelegd worden waarvan een scala aan (petro)chemische producten gemaakt kunnen worden en daarmee fossiele bronnen vervangen. 6. Voorbeelden van projecten waar circulaire uitgangspunten in de planvormingsfase worden meegenomen en dus in de praktijk zullen worden uitgevoerd zijn het Bajeskwartier in Amsterdam (1350 woningen) en de renovatie van basisschool De Kameleon In de Haarlemmermeer. De provincie Noord-Holland is ketenpartner van C-Creators. Dit is een publiek-private stichting die als doel heeft transitie naar de circulaire economie te versnellen en op te schalen. De stichting helpt concreet bij dergelijke bouwinitiatieven die ambities hebben met circulair bouwen en renoveren. De voorgaande projecten zijn hierin ook ondersteund door C-creators. In het nieuwe actieprogramma hebben we hier opnieuw middelen voor vrij gemaakt. Het doel is hergebruik op materiaal-, product- en elementniveau binnen gebouwen te bevorderen. Er kan dus worden gedacht aan alles dat vrij komt bij de sloop van een gebouw. Voorbeelden zijn beton en hout,

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
						maar ook puin. 7. Het principe van de verschuiving in belasting is uitgelegd op: www.ex-tax.com. Een verschuiving van belasting van arbeid naar grondstof levert veel op: banen, kostenbesparing, materiaalbesparing en CO2-uitstoot. Op grond van de berekeningen heeft het geen effect op het besteedbaar inkomen van mensen, maar worden bestedingen en keuzes daarin wel anders. Op dit moment is nog niet exact bekend hoeveel arbeidsplaatsen de transitie naar een circulaire economie in Noord-Holland gaat opleveren. In de Actieagenda Circulaire Economie is daarom actie 1.6 opgenomen om onderzoek te doen naar de effecten van de transitie naar een circulaire economie op de Noord-Hollandse arbeidsmarkt en de specifieke vaardigheden die in de toekomst nodig zijn voor circulaire banen. Hierbij zal aansluiting worden gezocht bij reeds bestaand en lopend onderzoek hiernaar in MRA verband. 8. De nota *Duurzaam beter – Op weg naar een klimaatvriendelijke infraketen* biedt een

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
						advies voor het gebruik van afwegingskaders (o.a. Ladder van Verdaas en het Generiek Ambitieweb) waarbij investeringen aan nieuwe infrastructuur alleen gedaan worden als andere duurzame oplossingen geen alternatief bieden. Door het voorkomen van verkeersbewegingen, het stimuleren van duurzame mobiliteit en het beter en langer benutten van infrastructuur wordt invulling gegeven aan de eerste treden van de 'r-ladder van circulariteit' (https://www.rvo.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/circulaire-economie/r-ladder). De afwegingskaders hebben dus als doel om inzet van (schaarse) energie en grondstoffen zoveel mogelijk te vermijden. Deze afwegingskaders bieden geen richtlijn voor het kwantitatief doorrekenen van deze afweging. Als Infrastructuur wel nodig blijkt dan wordt duurzaamheid en circulariteit hierin meegenomen. Hiertoe zijn de nodige waarborgen reeds geïmplementeerd in de werkprocessen van de organisatie.
2	CDA-mw. Kuiper	5a	Mw. Pels	Concept-Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025	1. De financiering van de actie-agenda wordt voor 1,416 miljoen euro gevonden in vier andere reserves? Wat zijn de	1. Binnen de reserve Energietransitie is bijna € 14 miljoen beschikbaar gemaakt voor Energie Infrastructuur. Hiervan wordt € 1 miljoen overgeheveld naar de reserve

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
					gevolgen voor de bestedingsplannen in deze vier reserves? 2. Aangezien de oorspronkelijke reserves andere doelen raken betreft een aanpassing hiervan het budgetrecht van Provinciale Staten. Hoe wordt hieraan voldaan in de besluitvorming over deze actieagenda?	Circulaire Economie. Voor dit onderdeel bestonden nog geen bestedingsplannen. Er zijn dus geen bestedingen die hierdoor niet doorgaan. De middelen uit de reserve Ontwikkeling Havencomplexen betreffen een restsaldo van € 523.000 in de Reserve Investeringsimpuls Duurzame Zeehavens. Deze middelen zijn met de eerste begrotingswijziging 2021 overgeheveld naar de reserve Ontwikkeling havencomplexen en bedoeld voor de aanpak van onder meer het stimuleren van circulaire economie in het Noordzeekanaalgebied. Er zijn dus geen bestedingen die hierdoor niet doorgaan. Bij de reserve Woonbeleid is het subsidieplafond van de Uitvoeringsregeling subsidie woonakkoorden Noord-Holland 2021 € 116.000 lager vastgesteld. Dit was eerst € 2.635.000,- en is nu € 2.519.000. Dit besluit is door GS genomen bij vaststelling van de genoemde uitvoeringsregeling op 17 november jl.. De bijdrage van de Voedselvisie wordt niet

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
						overgeheveld naar de reserve Circulaire economie. De middelen worden beschikbaar gesteld voor de acties om het tegengaan van voedselverspilling en het hoogwaardig hergebruik van voedsel uitgevoerd vanuit de Actieagenda Circulaire Economie te bevorderen. In de uitwerking zal worden gezocht naar de beste aansluiting bij de doelen van zowel de Voedselvisie 2020-2030 als de Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025. 2. De activiteiten uit de actieagenda dragen bij aan de doelstellingen van de desbetreffende reserves, niet aan andere doelen. Er is dus geen sprake van een aanpassing van de besteding van deze reserves. De reserve energietransitie heeft als doel om de kosten te dekken van activiteiten die bijdragen aan de opgave om de nationale broeikasgasuitstoot in 2030 met 49% terug te dringen ten opzichte van 1990. In 2020 is het Actieprogramma Klimaat 2020-2023 vastgesteld. In dit actieprogramma staan de acties die de provincie uitvoert om bij te

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
						dragen aan het Klimaatakkoord. Het Klimaatakkoord focust op de reductie van de CO_2-uitstoot. Het circulair gebruiken van grondstoffen levert hier indirect een grote bijdrage aan. Grondstoffen delven, vervoeren en gebruiken leidt tot CO_2-uitstoot. Hergebruik van grondstoffen reduceert CO_2-uitstoot De reserve Ontwikkeling Havencomplexen heeft als doel het versterken van de rol van havencomplexen in de Noord-Hollandse economie. Het NZKG is het belangrijkste havencomplex van Noord-Holland én een kansrijke locatie voor circulaire bedrijven in Noord-Holland. Dit is ook vastgelegd in de Omgevingsvisie Noord-Holland 2050. Uit deze middelen wordt onder meer het onderzoek voor het vestigingsbeleid voor het NZKG ten aanzien van circulaire bedrijvigheid gedekt. De provincie zal de ruimtelijke randvoorwaarden die nodig zijn voor het vestigingsbeleid onderzoeken om tot een regionale strategie voor de vestiging van onder andere circulaire bedrijven in het NZKG te komen.

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
						De reserve Woonbeleid heeft als doel om door middel van afstemming en regionale programmering bij te dragen aan voldoende woningen en passende kwaliteit en aan een aantrekkelijk woonmilieu. De middelen uit deze reserve worden gebruikt om het operationele doel om circulair bouwen te stimuleren en de acties hiervoor gedeeltelijk te dekken. Dit is in overeenstemming met de Woonagenda 2020-2025, Actiepunt 7: stimuleren circulair bouwen. Hierin is opgenomen dat de provincie stimuleert dat nieuwbouw onder meer zoveel mogelijk circulair wordt gerealiseerd, voor zover dit de realisatie van sociale huurwoningen en goedkope koop niet belemmert. In eerste instantie wordt ingezet op het opdoen van ervaringen en voeren van gesprekken met relevante partners om klimaatneutrale en circulaire bouw(projecten) te laten initiëren. In de Woonagenda 2020-2025 is opgenomen dat hierover afspraken in de woonakkoorden worden gemaakt.
3	VVD-mw. Van Geffen	5a	Mw. Pels	Concept-Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025	In de Doelenboom op pagina 9 komt het woord ‘meer’ 11x voor en het woord ‘minder’ 3x. Hoe kan PS na 2 en na 4 jaar het effect van	Om de effectiviteit van de uitvoering van de Actieagenda te kunnen beoordelen wordt in 2023 een tussenevaluatie en een eindevaluatie in 2025 uitgevoerd. In 2021

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
					de provinciale inspanningen en middelen beoordelen op basis van deze doelen? Op pagina 34 staat een overzicht van de stakeholders waarmee gesproken is. Hierin zijn overheden en overheidsgerelateerde bedrijven ruim vertegenwoordigd, evenals organisaties die circulaire economie willen stimuleren of ondersteunen. Vanuit de bedrijven zien we MKB Amsterdam Oost, ORAM en VNO-NCW. Individuele bedrijven die bv. veel grondstoffen gebruiken zien we niet. Burgers en/of consumenten staan er niet bij. Hoe komt de keuze tot stand wie er stakeholders zijn en wie niet? Op grond waarvan?	wordt hiervoor een monitorings- en evaluatieplan opgesteld waarin doel, aanpak, reikwijdte en resultaten worden uitgewerkt. Hierin zal de concretisering van de doelstelling van de Noord-Hollandse doelenboom worden uitgewerkt en wordt de monitoring van het effect van de inzet van de provincie meegenomen. Uitgangspunt is dat de evaluatie waar mogelijk kwantitatief wordt uitgevoerd. Op basis van de tussenevaluatie kan, waar nodig, de invulling van de acties of de koers aangepast worden. PS zal worden geïnformeerd over deze tussenevaluatie en eindevaluatie. In het participatietraject is een diverse groep van stakeholders benaderd: MKB, bedrijfsleven, brancheorganisaties, kennisinstellingen, gemeenten en regionale samenwerkingsverbanden zoals de MRA. Het doel was inspiratie en ideeën op te doen voor de inzet van de provincie - de acties in de actieagenda - aansluitend op de mogelijke rollen die de provincie in de transitie kan innemen. Bij de keus van stakeholders hebben we binnen de hiervoor beschikbare mogelijkheden gekeken naar organisaties die

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
						vanuit hun werkzaamheden en rol in het speelveld de provincie hierover goed konden adviseren. Daarbij is ook rekening gehouden met de regionale spreiding in Noord-Holland. Deze informatie kwam overigens niet alleen voort uit het participatietraject. Ook de signalen en informatie uit de lopende contacten van de provincie met het Noord-Hollands bedrijfsleven op het terrein van circulaire economie is gebruikt om een zo goed mogelijk beeld te krijgen voor het maken van keuzes over de acties waarop de provincie het meeste impact kan maken.
4	PvdD-Statenlid Kostic	5a	Mw. Pels	Concept-Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025	1. Het Ontwikkelingsperspectief valt onder bevoegdheid van PS en is in 2017 vastgesteld, al een flinke tijd geleden. We hebben te maken met een snel veranderende wereld, waarbij we sneller moeten bijsturen. Wanneer en hoe kunnen PS eventueel een update van het Ontwikkelingsperspectief agenderen? 2. “€ 175.000 uit het budget dat in het coalitieakkoord beschikbaar is gesteld voor de Voedselvisie.”	1. In de Actieagenda 2021-2025 wordt onder meer ingegaan op de circulaire opgave als transitieproces en de betekenis hiervan. De opgave en ambitie zoals beschreven in het Ontwikkelperspectief zijn niet gewijzigd. De veranderingen in het speelveld, de focus en de concrete acties waarmee de provincie op basis van haar rollen de transitie kan en wil versnellen en tot een systeemwijziging wil komen, zijn meegenomen in de nieuwe actieagenda. De Actieagenda vormt daarmee de actualisering van de beleidsuitvoering. Op dit moment zien wij geen reden om het Ontwikkelperspectief te updaten, omdat het

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
					Waarom is besloten dit bedrag uit het budget van Voedselvisie te halen? 3. “Er zijn diverse gesprekken gevoerd met bedrijven, medeoverheden, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen. Daarnaast is een participatietraject uitgevoerd waarin vertegenwoordigers van medeoverheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties zijn geïnterviewd over hun visie op de rol van de provincie en hun ideeën over mogelijke acties.” a) Hoe zijn de verschillende actoren geselecteerd en welke nieuwe – door de gesproken maatschappelijke organisaties ingebrachte - ideeën zijn precies in het actieprogramma terechtgekomen? b) Waarom is er niet met klimaat- en milieuorganisaties gesproken?	nog voorziet in zijn functie. 2. De middelen worden beschikbaar gesteld voor de acties om het tegengaan van voedselverspilling en het hoogwaardig hergebruik van voedsel, uitgevoerd vanuit de Actieagenda Circulaire Economie, te bevorderen. In de uitwerking zal worden gezocht naar de beste aansluiting bij de doelen van zowel de Voedselvisie 2020-2030 als de Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025 waarvoor nauw zal worden samengewerkt. Hiertoe is besloten om een ambitieuze uitvoering van de Actieagenda mogelijk te maken die aansluit bij de andere provinciale opgaven, in dit geval de doelen in de Voedselvisie. De bijdrage van de Voedselvisie wordt niet uit het budget voor de Voedselvisie gehaald, er vindt geen overheveling plaats. 3. a. In het participatietraject is een diverse groep van stakeholders benaderd: MKB, bedrijfsleven, brancheorganisaties, kennisinstellingen, gemeenten en regionale samenwerkingsverbanden zoals de MRA. Het doel was inspiratie en ideeën op te doen voor

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
					Waarom niet met Amsterdam Donut Coalitie, die specifieke ideeën heeft over het onderwerp? https://amsterdamdonutcoalitie.nl/ 4. Het doel is 100% circulaire economie in 2050. Op welk percentage zit nu Provincie Noord-Holland nu ongeveer? Welk percentage is in de voorgaande agenda (2017-2022) bereikt? Natuurlijk heeft de provincie hier niet volledige invloed op, maar we moeten wel kunnen aangeven waar we staan met de circulaire ambities. 5. We hebben afgesproken deze belangrijke onderwerpen in samenhang met andere belangrijke onderwerpen te bekijken. a) Hoe wordt bij de ambities en uitvoering van de circulaire agenda rekening gehouden met mensenrechten (ook elders) en dierenwelzijn?	de inzet van de provincie - de acties in de actieagenda - aansluitend op de mogelijke rollen die de provincie in de transitie kan innemen. Bij de keus van stakeholders hebben we binnen de hiervoor beschikbare mogelijkheden gekeken naar organisaties die vanuit hun werkzaamheden en rol in het speelveld de provincie hierover goed konden adviseren. Daarbij is ook rekening gehouden met de regionale spreiding in Noord-Holland. De adviezen en aanbevelingen vanuit het participatietraject zijn meegenomen in de uitwerking van de Actieagenda. Deze informatie kwam overigens niet alleen voort uit het participatietraject. Ook de signalen en informatie uit de lopende contacten van de provincie met het Noord-Hollands bedrijfsleven op het terrein van circulaire economie is gebruikt om een zo goed mogelijk beeld te krijgen voor het maken van keuzes over de acties waarop de provincie het meeste impact kan maken. 3. b. De reden voor het participatietraject was om ideeën en inspiratie op te halen voor de acties met een zo groot mogelijke impact die de provincie de komende jaren kan gaan

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
					b) We nemen steeds meer leefruimte van wilde dieren in (en dat is breder dan biodiversiteit). Dieren komen vaker in nood en worden verdrongen. Als ze zich vervolgens op 'ons' stuk grond bevinden worden ze ook te vaak bejaagd en vergast. Een betere omgang met deze zogenaamde 'mens-dier conflicten' betekent ook van tevoren nadenken wat ons beleid met leefruimte voor dieren doet. Provincie zegt: "De provincie richt zich op het inzichtelijk maken van de ruimtelijke behoefte en het onderzoeken van de benodigde randvoorwaarden om circulaire economie de noodzakelijk ruimte te kunnen bieden." Worden daar straks (belangen van dieren ook in meegenomen? c) Als we het hebben over biomassa en voedsel en kringlopen sluiten, kan dat natuurlijk op verschillende manieren. Wordt de randvoorwaarde dat we altijd	uitvoeren. De gekozen organisaties hebben wij als meest relevant beoordeeld om ons hierbij te ondersteunen. Daarnaast is er regulier en incidenteel overleg en zijn er bijeenkomsten waaraan de provincie deelneemt met veel verschillende partijen waaronder leden van de Donut Coalitie en bijvoorbeeld Milieufederatie. Voor de uitvoering van de acties na definitieve vaststelling, zijn al afspraken gemaakt om te beoordelen waar en hoe Milieufederatie in de uitvoering kan worden ingeschakeld. 4. Op dit moment wordt door het Planbureau van de Leefomgeving (PBL) gewerkt aan de ontwikkeling van een eenduidig, nationaal monitoringsysteem. Aangezien er nog geen eenduidig monitoringsysteem is, is niet bekend welk percentage Noord-Holland circulair is. De provincie kiest er expliciet voor om geen eigen systeem van monitoring te ontwikkelen, maar de methodiek van het Planbureau voor de Leefomgeving te volgen die in januari 2021 de eerste Integrale Circulaire Economie Rapportage (ICER) oplevert aan het Rijk. In de ICER wordt gerapporteerd over de mate van voortgang in

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
					zoeken naar meest duurzame en diervriendelijke manieren en we proberen 'lock-in effecten', waarbij we voor de uitvoering van circulaire agenda afhankelijk worden van dieronvriendelijke processen, te vermijden? d) Provincie wil circulaire koplopers en andere circulaire initiatieven een podium bieden. Goed, maar wordt bij selectie van wie we een podium gaan geven ook rekening gehouden met (los van circulaire prestaties) duurzaamheid, mensenrechten en dierenwelzijn? e) Kosten mogen niet worden doorgeschoven naar andere delen van de wereld. Hoe is dit aspect meegenomen en verwerkt in de actieagenda? 6. Wat wordt precies bedoeld met "duurzame bio-grondstoffen"? Kunt u een opsomming daarvan geven? 7. Wordt de ambitie voor meer circulair bouwen ook zoveel	de transitie naar een circulaire economie. In interprovinciaal verband hebben provincies waaronder Noord-Holland het gezamenlijke voornemen om het ICER in samenwerking met het PBL regionaal te gaan vertalen. 5. De deelvragen binnen vraag 5 beschouwen wij als politiek van aard en kunt u in tijdens de commissie vergadering stellen. 6. Bio-grondstoffen zijn alle organische grondstoffen die door teelt op land of oogst uit het (zee)water gewonnen kunnen worden. In de Actieagenda is als actie 2.5. opgenomen dat de provincie de kansen en mogelijkheden voor de productie van bio-grondstoffen in Noord-Holland gaat onderzoeken. In dit onderzoek wordt verkend welke grondstoffen kansrijk zijn om in Noord-Holland te produceren. Dit is bijvoorbeeld relevant voor circulair bouwen. Een aantal voorbeelden van toepassingen zijn: • Zeewier. Uit zeewier kunnen mineralen, eiwitten en vezels gewonnen worden waarmee bijvoorbeeld organische bemesting, zeep of garens gemaakt kunnen

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
					mogelijk gekoppeld aan natuurinclusief (diervriendelijk) bouwen? 8. Er wordt in het stuk gesproken op het verminderen van CO2. Worden hier weel – zoals eigenlijk gebruikelijk – CO2 equivalenten bedoeld? Dus allee broeikasgassen? Methaan is een veel sterkere gas dan C02 en speelt een grote rol bij onze voedsel, dus daar is veel winst te behalen. Gemeente Amsterdam heeft dat voor haar eigen inwoners in kaart gebracht. 9. Alle inspanningen zullen onvoldoende zijn als we niet inzetten op ook minder consumeren (refuse). Amsterdam stelt zich bijvoorbeeld expliciet als doel om minder producten te kopen (wil in 2030 haar consumptie met 20% verminderen) en richt zich op gebruik in plaats van op eigendom.	worden. De provincie heeft de afgelopen jaren met een subsidie bijgedragen aan het Zeewierlab van TNO/ECN naar aanleiding van een Statenmotie. • Snijafval van landbouwgewassen. Hiervan kunnen verpakkingen voor die gewassen gemaakt worden. • Paddenstoelen. Van paddenstoelen kan leerachtig materiaal gemaakt worden. • Algen. Met algenteelt kan zeer veel CO_2 vastgelegd worden waarvan een scala aan (petro)chemische producten gemaakt kunnen worden en daarmee fossiele bronnen vervangen. 7. De uitdaging is om circulair bouwen zoveel mogelijk te koppelen aan de andere duurzaamheidsopgaven: klimaatadaptief, klimaatneutraal, geluidsadaptief en natuurinclusief. Daarnaast moet stikstofvrij en aardgasvrij gebouwd worden en in een gezonde leefomgeving. Naast deze opgaven zijn betaalbaarheid en snelheid ook belangrijke (woning)bouwopgaven. Via de

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
					Hoe gaat de provincie 'refuse' toepassen in eigen ambities en welke percentage "consuminderen" wil Noord-Holland bereiken? 10. Het is belangrijk om ook op provinciaal niveau te monitoren, ondanks dat provincie niet overal invloed op heeft. Daar wordt ook in Utrecht voor gepleit: https://www.cirkelregio-utrecht.nl/wp-content/uploads/2020/05/190403-Manifest_CirculaireTopregio.pdf. Om te zien welke acties en projecten uit de eigen circulaire strategie het meeste bijdragen en waar de gemeente moet bijsturen, ontwikkelt de gemeente Amsterdam ook een monitor. Met deze monitor wordt onder meer inzichtelijk welke materiaal- en productstromen de stad binnenkomen en hoe deze worden verwerkt. De opzet voor de	acties in de nieuwe Actieagenda wordt bijgedragen aan het mogelijk maken van circulair bouwen in relatie tot de andere opgaven. 8. Een universele maat voor duurzaamheid is CO_2 geworden. Uit onderzoek blijkt de transitie naar een circulaire economie een grote bijdrage kan leveren aan de CO_2-reductie. 9. Het voorkomen van de inzet van schaarse grondstoffen wordt meegenomen in de ambities op het gebied van de eigen organisatie. De nota *Duurzaam beter – Op weg naar een klimaatvriendelijke infraketen* biedt een advies voor het gebruik van afwegingskaders (o.a. Ladder van Verdaas en het Generiek Ambitieweb) waarbij investeringen aan nieuwe infrastructuur alleen gedaan worden als andere duurzame oplossingen geen alternatief bieden. Door het voorkomen van verkeersbewegingen, het stimuleren van duurzame mobiliteit en het beter en langer benutten van bestaande infrastructuur wordt invulling gegeven aan de eerste treden van de 'r-ladder van

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
					monitor is interessant. Is de provincie van plan om hier samen met Amsterdam bijvoorbeeld naar te kijken, en te kijken of we zo'n monitor kunnen opschalen naar provinciaal niveau?	circulariteit' (https://www.rvo.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/circulaire-economie/r-ladder). De afwegingskaders hebben dus als doel om inzet van (schaarse) energie en grondstoffen zoveel mogelijk te vermijden. De provincie is daarnaast opdrachtgever voor de producten die nodig zijn voor de eigen bedrijfsvoering. Binnen de MRA is afgesproken dat de provincie in 2022 voor 10%, in 2025 voor 25% en in 2030 100% circulair inkoopt. Niet inkopen is echter de meest duurzame oplossing. Wanneer het niet noodzakelijk is, zal er voor gekozen worden om een product niet in te kopen of te kijken of iets later kan worden aangeschaft. 10. De provincie Noord-Holland streeft naar een monitoring die aansluit bij de systematiek van het Planbureau van de Leefomgeving. Zie hiervoor vraag 7. Met de gemeente Amsterdam, de Metropoolregio Amsterdam en andere provincies vindt overleg en afstemming plaats om de regionale vertaling van het landelijk monitoringsysteem te ontwikkelen.

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
5	CDA-mw. Kuiper	10a	CdK hr. Van Dijk	Verordening elektronische publicaties	1. In artikel 1, lid 1 van de verordening staat dat een kennisgeving van een bericht uitsluitend langs elektronische weg kan geschieden tenzij een wettelijke regeling zich daartegen verzet. Moet artikel 1, lid 2 dan zo worden gelezen dat er naast de website www.officielebekendmakingen.nl dat ook via andere websites kan plaatsvinden? 2. Kunt u een aantal voorbeelden geven van voornoemde wettelijke regelingen? 3. In de toelichting op de verordening staat aangegeven dat de mogelijkheid wordt gecreëerd om kennisgevingen uitsluitend elektronisch te publiceren, maar dat het in veel gevallen verstandig kan zijn om bovendien te voorzien in een of meer andere wijze van	**Antwoord vraag 1.** Het eerste en tweede lid dienen op andere wijze in samenhang te worden gelezen. Het eerste lid regelt dat met uitsluitend elektronisch publiceren kan worden volstaan in het geval van berichten die op grond van de Algemene wet bestuursrecht gepubliceerd moeten worden en die niet tot een of meer specifiek geadresseerden zijn gericht (maar tot een grotere groep belanghebbenden). Het kan bijvoorbeeld gaan om vergunningen of ontwerpvergunningen, aanvragen et cetera. Als de wet fysieke publicatie expliciet voorschrijft dan is uitsluitend elektronisch publiceren niet aan de orde. Wel als straks de Wet elektronische publicaties in werking treedt. Ook wordt bepaald dat de elektronische verzending geschiedt door plaatsing in het elektronische provinciaal blad op de website www.officielebekendmakingen.nl. Het tweede lid geeft duiding aan het begrip

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
					kennisgeving. Gezien het gebruik van het woord “uitsluitend” in artikel 1, lid 1, waaruit blijkt dan in de opgenomen bepalingen van de verordening dat er ook in andere vormen van kennisgeving kan worden voorzien? 4. Blijft het op meerdere wijze aanbieden van kennisgeving van berichten ook na de inwerkingtreding van de Wet elektronische publicaties op 1 juli 2021 want ook dan zal nog niet iedereen toegang hebben tot het internet?	‘berichten’. Dit betekent niet dat de publicatie van berichten via andere websites dan www.officielebekendmakingen.nl kan plaatsvinden. Provincies moeten met ingang van 1 januari 2014 een elektronisch provinciaal blad (op www.officielebekendmakingen.nl) hebben voor de bekendmaking van hun algemeen verbindende voorschriften. Gelet op deze verplichting ligt het voor de hand dat medium te gebruiken voor álle ‘officiële’ wettelijk vereiste bekendmakingen en andere kennisgevingen. **Antwoord vraag 2.** De meeste wettelijke regelingen volgen de publicatievoorschriften uit de Awb, wat betekent dat er met ingang van de inwerkingtreding van deze verordening uitsluitend elektronisch gepubliceerd kan worden. Een enkele uitzondering is de Wet Milieubeheer, waar fysieke publicatie expliciet wordt voorgeschreven, en bijvoorbeeld de provinciale verordening op het burgerinitiatief, waarin is bepaald dat kennisgevingen in huis-aan-huisbladen plaatsvinden.

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
						Antwoord vraag 3. De mogelijkheid om, naast de elektronische publicatie, ook in andere vormen van kennisgeving te voorzien, vloeit voort uit de formulering van artikel 1, eerste lid, van de verordening. De zinsnede 'Het is mogelijk om (…)'maakt uitsluitend elektronisch publiceren mogelijk, maar laat tevens ruimte om van geval tot geval af te wegen of uitsluitend elektronische publicatie in dat specifieke geval het gewenste resultaat oplevert. Overigens zijn het voornamelijk de omgevingsdiensten die dergelijke kennisgevingen namens de provincie publiceren. **Antwoord vraag 4.** De Wet elektronische publicaties verplicht bestuursorganen, zoals de provincie, om alle officiële publicaties online te zetten via de website officielebekendmakingen.nl. Staatssecretaris Knops heeft aangegeven dat ook mensen die minder digitaal vaardig zijn de publicaties moeten kunnen inzien. Op verzoek moeten zij een papieren afschrift van

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
						een publicatie kunnen verkrijgen. De provincie is overigens volledig vrij om te voorzien in aanvullende manieren van kennisgeven, zo lang wij maar voldoen aan onze verplichtingen op grond van de Wet elektronische publicaties
6	PvdD-hr. Zoon	10a	CdK hr. Van Dijk	Verordening elektronische publicaties	1. Kan beschreven worden in welke gevallen "uitsluitend elektronisch te publiceren" zou kunnen volstaan?	Er kan met uitsluitend elektronisch publiceren worden volstaan in het geval van berichten die op grond van de Algemene wet bestuursrecht gepubliceerd moeten worden en die niet tot een of meer specifiek geadresseerden zijn gericht (maar tot een grotere groep belanghebbenden) Het kan bijvoorbeeld gaan om vergunningen of ontwerpvergunningen, aanvragen et cetera. Als de wet fysieke publicatie expliciet voorschrijft dan is uitsluitend elektronisch publiceren niet aan de orde. Wel als straks de Wet elektronische publicaties in werking treedt. De Omgevingsdiensten plaatsen op dit moment de meeste kennisgevingen namens de provincie. Vanaf juli 2021 is wettelijk geregeld dat alle kennisgevingen via de elektronische weg moeten plaatsvinden. De wet schrijft dan nergens meer een fysieke

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
						publicatie voor.
7	PvdD-hr. Zoon	11a	CdK hr. Van Dijk	Brief GS aan PS inz. afdoening Motie 48-2020 over educatie koloniaal verleden	11a Onderzoek Paviljoen Welgelegen 1. Ons huis kent ook een vaste tentoonstelling. Gaat in deze tentoonstelling ook melding gemaakt worden van dit uitgevoerde onderzoek? 2. Het onderzoek zet aan tot de vraag: Is er ook onderzoek verricht of de provincie in het bezit is van roofkunst?	**Antwoord vraag 1** Ja, ook in de doorlopende expositie zullen we, net als op onze website, uiteraard aandacht besteden aan ons koloniaal verleden. Ook onze rondleiders zullen hierover worden geïnformeerd, zodat ze in hun presentatie hiervan gewag kunnen maken. **Antwoord vraag 2** Het Rijk heeft diverse commissies ingesteld die zich bezig hielden en houden met de roof van bezittingen tijdens de Tweede Wereldoorlog en de teruggave daarna. Ook één onder leiding van oud-commissaris van de Koning, Jos van Kemenade. Bij ons is dergelijke kunst niet aangetroffen. Na de oorlog schafte de provincie kunstwerken aan op veilingen en via kunstgaleries. In ons registratiesysteem is de aankoop van onze kunst in nagenoeg alle gevallen bekend. Begin 2019 hebben we onze kunstcollectie nogmaals met een stofkam doorgelopen, naar aanleiding van een opinieverhaal in het NRC. Ook is er toen

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
						opnieuw gesproken met Van Kemenade. Op basis daarvan is er geen reden aan te nemen dat er in onze collectie roofkunst zit.
8	VVD-mw. Van Geffen	14c (c-agenda)	Mw. Zaal	Verkenning regionale ontwikkelingsmaatschappij	1. Klopt het dat de beoogde ROM in de plaats komt van het eerder beoogde Invest-MRA? 2. Waarom heette het aanvankelijk Invest-MRA en nu ROM? 3. Welke voordelen en nadelen verwacht u van een ROM in vergelijking met Invest-MRA? 4. Uw brief meldt op p. 2 “Daarbinnen moet het ‘groene fonds' (fonds voor energietransitie en circulaire economie) een stevige verankering krijgen”. Klopt het dat de nieuwe ROM vooral gericht zal zijn op vergroening? 5. In hoeverre verwacht u dubbeling of stapeling van subsidies door de bestaande aanwezigheid van PDENH en het Amsterdamse Klimaatfonds?	1. Ja, dat klopt. Invest-MRA zal niet worden opgericht, een ROM wel. 2. Invest-MRA was sowieso een werktitel die gewijzigd zou worden. 3. Het traject ‘Invest-MRA’ was erop gericht om een investeringsfonds op te richten voor geheel Noord-Holland om te kunnen co-investeren met de middelen van het landelijke fonds Invest-NL. In dit traject was doorontwikkelen naar een bredere ROM reeds een optie. Wij willen dit nu versneld doen, juist ook vanwege de coronacrisis. We zijn van mening dat er ook voor de langere termijn een organisatie nodig is die op een efficiënte wijze rijksregelingen kan uitvoeren voor de regio. Denk hierbij aan ondersteuningsmaatregelen in de coronacrisis, zoals de CoronaOverbruggingsLeningen COL. Hiernaast heeft ook EZK ons hier toe verzocht en daarbij is het een belangrijke voorwaarde om aanspraak te maken op de rijksgelden voor een ROM. De techniek en governance van de ROM

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
					6. InvestNL investeert ook in thema's als agrifood en industriële technologiën. Worden dit ook thema's van de ROM die Noord-Holland op wil richten?	worden nog uitgewerkt. Het groene fonds (voormalig Invest-MRA) wordt een fonds binnen de ROM. De voordelen van een ROM ten opzichte van Invest-MRA zijn hiermee 1) een bredere scope en takenpakket (bijvoorbeeld COL en mogelijke andere crisis- en herstelmaatregelen) en 2) deelname (aandeelhouderschap) van het ministerie van EZK. Hierdoor komt er een veel betere aansluiting van de regio op het Rijksbeleid. In de huidige crisistijd is dat essentieel. 4. De ROM zal zich voor belangrijk deel richten op investeringen in verduurzaming van de economie, specifiek energietransitie en circulaire economie. De algehele scope zal echter breder zijn. Hoe deze bredere scope zich vertaalt naar de inrichting van de ROM en het precieze takenpakket is nog onderwerp van gesprek met het ministerie van EZK en alle andere partners. Dat betekent dat ook andere thema's als agrifood en industriële technologieën tot het aandachtsgebied van de ROM kunnen gaan behoren. Bij deze thema's is er bovendien

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
						een link met energietransitie. 5. Nee, we verwachten geen dubbelingen. Het uitgangspunt voor inrichting van de ROM is dat de ontwikkel- en investeringstaken optimaal aansluiten op bestaande instrumenten zoals PDENH. Dus we kijken heel gericht naar ticketsize, doelgroepen en dergelijke. Dit zal ook worden vastgelegd in investeringsreglement(en) en samenwerkingsafspraken met andere bestaande organisaties, zoals PDENH. 6. zie antwoord bij 5
9	PvdD-Statenlid Kostic	7b	Mw. Zaal	Sponsoring: Brief GS aan PS inz. Voortgangsbrief dierenwelzijn gesponsorde evenementen 2020	1. De commissie heeft aangegeven dat zij jaarlijks een voortgangsrapportage over dierenwelzijn tijdens gesponsorde evenementen wil ontvangen en behandelen. Waar is deze Voortgangsrapportage? Bij de vergaderstukken is alleen een brief van GS bijgevoegd, met een verwijzing naar een rapportage dierenwelzijn van Jumping Amsterdam zelf.	1. Jumping Amsterdam was het enige evenement in 2020 waarbij dieren onderdeel vormden van het programma. We kunnen zelf niet beoordelen hoe wordt omgegaan met de dieren tijdens dit evenement en daarom baseren we ons op de rapportage van Jumping die door experts is vastgesteld. 2. Op beide vragen is het antwoord ja. 3. Tijdens Jumping Amsterdam is er team van professionals, gespecialiseerde veterinairen en stewards, die samen toezicht houden op

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
					2. Is de vraag aan de commissie nu wat zij vindt van deze rapportage van Jumping Amsterdam? Was GS aanwezig bij het evenement? 3. Is GS ermee bekend dat tijdens Jumping Amsterdam meerdere regels zijn overtreden, zie Sectorraad zwijgt over paardenleed | Dier&Recht (dierenrecht.nl)? Bijvoorbeeld het te strak aanspannen van de neusriem. Een zware overtreding volgens artikel 46 van het wedstrijdreglement van de KNHS. Dit zou direct moeten leiden tot diskwalificatie. 4. Is Jumping Amsterdam zelf verantwoordelijk voor het toezicht op dierenwelzijn tijdens het evenement? Structureel paardenleed bij Jumping Amsterdam - Animals Today 5. Zijn er ruiters gediskwalificeerd door de organisatie, vanwege	het dierenwelzijn tijdens het evenement. Volgens onze informatie is er geen sprake van overtredingen van regels. 4. Ja, in samenwerking met Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie en de FEI (Internationale Hippische Bond). De professionals die toezicht houden op het dierenwelzijn tijdens Jumping Amsterdam leggen verantwoording af aan de FEI en niet aan Jumping Amsterdam. Een professional krijgt vanuit de FEI mogelijk sancties opgelegd als ze hun werk niet goed doen. 5. Nee, er zijn geen overtredingen tijdens Jumping Amsterdam geconstateerd. 6. Nee. We gaan ervan uit dat de evenementen voldoen aan de wet- en regelgeving en we vragen de evenementenorganisaties om ervoor te zorgen dat er voldoende waarborgen zijn om goede controle uit te oefenen op dierenwelzijn tijdens de gesponsorde evenementen.

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
					bijvoorbeeld te strakke neusriemen en hoofdstellen met zware hefboomwerking? 6. Vraagt de provincie bij het beoordelen van dierenwelzijn bij gesponsorde evenmenten ook naar input van van de gesponsorde evenementen onafhankelijke organisaties, die kennis hebben over dierenwelzijn (zoals dierenwelzijnsorganisaties)?	
10	PvdD-Statenlid Kostic	7a	Mw. Zaal	De Kop Werkt	1. “Bevorderen natuurkwaliteit in en om het Balgzand en het bevorderen van duurzame economische groei door creatie van ruimte in de haven van Den Helder voor havengerelateerde bedrijvigheid.” (Bijlage 1) Wat wordt precies bedoeld met “duurzame economische groei”? Is de provincie van mening dat (duurzame) economische groei altijd nodig is of ziet provincies ook scenario’s waarbij groei niet per se hoeft?	1. Met duurzame economische groei in de haven wordt bedoeld groei in de haven door de omschakeling naar duurzame energie en klimaatadaptatie. De haven van Den Helder, bestaande uit de civiele haven én de Rijkszeehaven van de Koninklijke Marine, staan de komende decennia voor grote opgaven: groei van de Koninklijke Marine, energietransitie, verliezen van bedrijvigheid door afbouw olie en gaswinning, klimaatadaptatie. Onder de term Ontwikkeling Maritiem Cluster werken gemeente, provincie en Koninklijke Marine samen om de haven(s) van Den Helder toekomstbestendig te maken en ruimte te

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
					2. a) We hebben afgesproken integraal naar verschillende problemen en knelpunten te kijken. Hoe wordt in bijv. de toetsingskaders precies het feit meegenomen dat we te maken hebben met een ecologische, biodiversiteits- en klimaatcrisis? b) Welke positieve effecten (per project) zijn er voor klimaat, ecologie en biodiversiteit? Hoe wordt gemonitord? c) Hoe wordt hiermee het leefklimaat van mensen en dieren precies verbeterd?	bieden voor de noodzakelijk groei. Deels is die groei dus nodig vanwege het groot maatschappelijk belang van nationale veiligheid, en deels willen partijen die groei én de omschakeling naar duurzame energie en klimaatadaptatie zodanig inzetten dat de stad Den Helder en de Kop van Noord-Holland ervan profiteren. Den Kop van Noord-Holland staats nog steeds geclassificeerd als anticipeerregio. Economische groei in deze regio is wenselijk en wordt daarom ook nagestreefd. Maar wel duurzaam. 2.a Waar van toepassing zijn dit toetsingscriteria die horen bij het programma van De Kop Werkt! gebruikt. Deze zijn 5 jaar geleden vastgesteld. In het toetsingskader is niet het feit dat we te maken hebben met een ecologische, biodiversiteits- en klimaatcrisis opgenomen. Het toetsingskader zorgt wel dat ieder project uit dit programma bijdraagt aan de hoofddoelstelling van dit programma namelijk de ‘Verbetering van het woon-, werk- en leefklimaat in de regio Kop van Noord-Holland’. In de projectopdrachten, de voortgangsrapportages en uitvoering van

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
						projecten wordt dit, waar van toepassing, meegenomen. b. Er liggen nog geen concrete plannen die op deze effecten beoordeeld worden. Ook is er geen monitoringssysteem op deze specifieke aspecten. Per project wordt bijgedragen aan de hoofdoelstelling van het programma. Dit jaar zal een maatschappelijke en economische effectrapportage worden opgesteld om de effecten van de uitvoering van het programma te meten. c. Ook dit zijn toetsingscriteria die bij de planvorming en de uitwerking in concrete projecten meegenomen worden
11	PvdD-Statenlid Kostic	8a	Mw. Zaal/CdK	Brief GS aan PS inz. Concept Agenda bestuurlijke vernieuwing en participatie	1. De CvdK sprak in zijn Nieuwjaarstoespraak dat hij 1000Hoe zijn burgers wil betrekken om mee te denken. Maar bijvoorbeeld bij de Voedselvisie is dat niet gelukt. De meeste input kwam uit de provincie al bekende netwerk, terwijl we meerdere malen om diversiteit en het betrekken van relevante 'niet usual suspects' hebben gevraagd. Het aantal keer dat de social media uitingen en website-uitingen zijn	A. Wij vinden het belangrijk om bij onze beleidsontwikkeling de direct betrokken partijen en belanghebbenden te betrekken, omdat het beleid hen raakt en we hun kennis en ervaring willen benutten. Dit is ook een belangrijk uitgangspunt van de Omgevingswet. Tegelijk delen we uw visie dat participatietrajecten zich niet moeten beperken tot het betrekken van de 'usual suspects', maar dat participatie ook ruimte moet bieden aan burgers en maatschappelijke groepen die de weg naar

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
					bekeken is erg laag en er is geen serieuze social media campagne (met budget voor targeting en verspreiding) opgezet. a) Welke lessen trekt de provincie hieruit en is de provincie van plan hier verandering in te brengen volgende keer? b) Wordt er nagedacht over bijv. inhuren van een social media bedrijf dat kan meehelpen met verspreiden van informatie en betrekken van burgers?	de provincie niet makkelijk weten te vinden. Representativiteit is daarbij een aandachtspunt. Wij willen het digitale participatie platform, waar wij op dit moment een verkenning voor uitvoeren, gebruiken om hier verder vorm aan te geven. Digitale participatie heeft de potentie om andere doelgroepen te bereiken, zoals jongeren en ouders met kinderen, die nu vaak weg blijven bij fysieke participatiebijeenkomsten. B Ja, waar nodig en alleen als we de kennis en kunde niet zelf in huis hebben, zullen we daar anderen bij betrekken.
12	PvdD-Statenlid Kostic	11b	CdK	Communicatie: Brief GS aan PS in. vaststelling Communicatieaanpak Duurzaam doorpakken 2020 - 2023 en afdoening motie 98-2019	1. Zit er een social media strategie achter het communiceren met de burger over beleidsonderwerpen van Noord-Holland? Kunt u deze meesturen? Hoe wordt diversiteit daarbij betrokken? Wat is het budget voor verspreiding en targeting op social media? 2. Op welke manieren is de Infographic over de verschillende	**Antwoord vraag 1** Na bespreking van de communicatieaanpak in de Statencommissie wordt een contentstrategie opgesteld, als uitwerking van deze aanpak. Daar zal ook de strategie voor sociale media in worden opgenomen. Diversiteit zal daarin een belangrijk uitgangspunt zijn. De provincie wil in woord en beeld de diversiteit van de Noord-Hollanders uitstralen, ook op sociale media. Er is geen apart budget voor targeting op social media. Incidentiele inzet - op Facebook

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
					manieren waarop Noord-Hollanders kunnen meedenken of inspraak kunnen hebben, offline verspreid	en Instagram - wordt betaald uit het algemene budget voor communicatiemiddelen. De inzet op LinkedIn, dat wordt gebruikt voor recruitment en waar alle vacatures voor de provincie op worden geadverteerd, wordt betaald uit het budget voor arbeidsmarktcommunicatie (AMC). Het totale budget voor AMC bedraagt in totaal 50.000 euro per jaar. **Antwoord vraag 2** De infographic is offline geplaatst in het papieren magazine &Holland van de provincie, dat op ruim 800 plekken in de provincie ter inzage ligt. Online is deze daarnaast geadverteerd op sociale media en geplaatst in zowel het online magazine als op de website.
13	PvdD-Statenlid Kostic	2a	Mw. Zaal	Strategische Agenda	1 ”Continuering regionale economische samenwerking NHN: Halverwege de 7 jarige overeenkomst zal een tussenevaluatie worden uitgevoerd waarbij de inzet van ieders rol wordt geëvalueerd om zo de gerealiseerde effecten te kunnen	1. De provincie en 18 NHN gemeenten hebben op 17 december 2017 een aandeelhouders- en dienstverleningsovereenkomst ondertekend, waarin de strategische samenwerking van en onderlinge afstemming tussen ondernemers, onderwijsinstellingen, kennisinstellingen, lokale en provinciale overheden en regionale

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
					meten." Wanneer komt dit naar de commissie? 2." Een innovatief klimaat bevorderen Economie en inclusieve arbeidsmarkt" Wanneer krijgen we hier weer een volledige, integrale update over? 3. "Een veerkrachtige arbeidsmarkt bevorderen: Met Provinciale Staten zal dan ook zijn nieuwe werkagenda nader worden besproken." Wanneer krijgen we hier weer een volledige, integrale update over?	samenwerkingsverbanden in NHN is vastgelegd. In deze overeenkomsten is bepaald dat uiterlijk in oktober 2021 een tussenevaluatie is uitgevoerd en uiterlijk in mei 2023 een eindevaluatie is uitgevoerd. De tussen-evaluatie wordt opgeleverd in oktober 2021 en in het Bestuurlijk Afstemming Overleg NHN (BAO) en de Algemene Vergadering van Aandeelhouders op 22 november 2021 vastgesteld, opdat de uitkomsten van de evaluatie kunnen worden vertaald in het Jaarplan ONHN van 2022. De resultaten van deze tussen-evaluatie zullen na deze datum aan de Commissie worden voorgelegd. 2. De volledige actualisatie van de Uitvoeringsagenda Economie, waarin ook de thema's 'een sterk innovatieklimaat' en 'een veerkrachtige arbeidsmarkt' ondergebracht zijn, is momenteel in voorbereiding. Naar verwachting zal deze nieuwe Uitvoeringsagenda in juni in het college van GS behandeld worden. Daarna volgt behandeling in de commissie EFB.

Technische vragen cie EFB 18.01.2021						
nr	Partij en indiener	Punt	Gedeputeerde	Onderwerp	Vraag	Antwoord
						3. De werkagenda van de werkambassadeur wordt binnen de kaders van de actualisatie van de uitvoeringsagenda Economie, waaronder ook de actualisatie van de A&O visie, ontwikkeld (zie ook planning actualisatie andere technische vraag). De werkzaamheden voor de actualisatie van de visie op A&O staan onder leiding van de nieuwe werkambassadeur John Herfkens. De opbrengst wordt uitgewerkt tot een beleidsvoorstel. De werkagenda van de werkambassadeur zal de komende tijd daarbinnen (maart-april) meer vorm krijgen en hij wil ook op dat moment graag hierover met u van gedachte wisselen. Naast het realiseren van het actualisatieproces en het voeren van vele kennismakingsgesprekken besteedt de werkambassadeur, gezien de huidige coronacrisis en zijn luchtvaart achtergrond, op dit moment veel aandacht aan het onderwerp van werk-naar-werk met een speciale aandacht voor Schiphol en doorstroom naar technische functies, veelal rekening houdend met de klimaatopgave.

Advies stichting Dier&Recht m.b.t. sponsoring van paardenevenementen

Agendapunt 7b tijdens de vergadering commissie Economie en Financiën op 18 januari 2021.

Stichting Dier&Recht raadt de sponsoring van evenementen met paarden af. Er zijn grote implicaties voor het paardenwelzijn die eerst moeten worden opgelost.

Er is met name een groot risico voor dierenwelzijnsproblemen bij evenementen met een competitieve aard. Juist het competitieve aspect zorgt ervoor dat er onredelijke eisen aan de paarden gesteld worden. Om de hoge eisen te stellen worden de paarden getraind met hulpmiddelen die de fysieke en mentale gezondheid van de dieren ernstig schaadt.

Het dierenwelzijn wordt met name benadeeld door de gebruikte dwangmiddelen, de manieren van trainen en de risico's die het rijden voor de paarden geeft.

Onder dwangmiddelen verstaan we:

- Bitten (een mondstuk) in de paarden mond. Soms met een hefboomwerking om de ruiterhand kracht bij te zetten en een kinketting om druk op de gevoelige uit van de onderkaak te geven.
- Sporen aan de hiel van de ruiters, die door te schoppen onderhuidse weefselschade geven, schaafwonden en blauwe plekken.
- Zweep gebruik. Er is wetenschappelijk onderzoek[1] dat aantoont dat een paard pijn ervaart als het met een zweep geslagen wordt.
- Extra teugels om het hoofd van het paard vast te zetten. Dit gebeurt vooral bij ruiters thuis tijdens trainingen. Deze trainingen worden toegepast om paarden sneller op een hoger niveau wedstrijden te kunnen laten lopen.
- Te strak aansnoeren van de neusriem zodat het paard de mond niet kan openen. Het paard wilt de mond openen om pijn van het bit te ontwijken en bijvoorbeeld om te kunnen gapen. Bij wedstrijden geldt de regel vanuit de paardensector dat er 2 vingers ruimte tussen de riem en de huid op het neusbot moet kunnen. In realiteit wordt dit onvoldoende gecontroleerd. Bij jumping Amsterdam 2020 is het bij veel paarden helemaal niet gecontroleerd en zaten de riemen veel te strak.

Andere risico's:

- De houding van het paard. Het rijden van een houding waarbij het paard met de kin richting de borst loopt. (De zogenaamde 'rollkur' houding, 'diep, laag, rond' of 'hyperflexen' genoemd.) Dit is een methode die zeer nadelig is voor het welzijn van paarden en wordt nog steeds veelvuldig geobserveerd tijdens wedstrijden.
- Het steeds hoger, sneller, sensationeler sporten met paarden geeft ernstige risico's op blessures en voor het welzijn. Zowel tijdens de wedstrijden als in de voorbereidingen daarop vallen veel paarden af. Paarden die ongeschikt blijken voor de enorme prestatie die van ze gevraagd wordt verdwijnen in de handel of worden afgemaakt.

[1] https://www.abc.net.au/news/2020-11-12/study-shows-horses-feel-pain-from-whipping-like-humans/12871496 en de wetenschappelijke studie https://www.mdpi.com/2076-2615/10/11/2094

Stichting Dier en Recht publiceerde n.a.v. Jumping Amsterdam in 2020 een uitgebreid wetenschappelijk rapport over de impact van het bit in de paardenmond[2].

September 2020 publiceerde we een tweede wetenschappelijk rapport over de impact van andere dwangmiddelen in de paardensport[3]. Dit rapport heeft betrekking op het rijden met de paardenrassen tuigpaarden en hackneys, zoals tijdens landbouwdagen en draverijen gebeurt.

Er zijn alternatieven mogelijkheden om met paarden om te gaan en te rijden, die veel minder schadelijk zijn. Zo kan men paarden zeer goed trainen met beloningen en zonder bit of dwangmiddelen.

In de huidige context, waarbij de sector zichzelf beoordeeld, is geen onafhankelijke garantie voor een goed paardenwelzijn.

Gelieve dus af te zien van sponsoring. De aard van de evenementen komt niet overeen met de huidige inzichten en kennis over dierwelzijn.

[redacted]

Dierwetenschapper, Stichting Dier&Recht.

[2] HET BIT: EEN DWANGMIDDEL IN DE PAARDENSPORT, een verzameling wetenschappelijke studies mbt het bit in de paardensport. Stichting Dier&Recht, januari 2020 https://www.dierenrecht.nl/sites/default/files/2020-02/het-bit-een-dwangmiddel-in-de-paardensport.pdf

[3] PAARDENLEED IN DE AANGESPANNEN SPORT september 2020 https://www.dierenrecht.nl/sites/default/files/2020-09/Paardenleed-in-de-aangespannen-sport.pdf

W139

Provincie Noord-Holland
T.a.v. Statenleden & Commissie Economie, Financiën en Bestuur
Postbus 3007
2001 DA Haarlem

Betreft: Corona-steun kunstenaarsinstelling W139 in Amsterdam

Amsterdam, 14 januari 2021

Geachte Statenleden van de Provincie Noord-Holland,
Geachte leden van de Commissie Economie, Financiën en Bestuur,

W139 is een incubator voor de kunst. Het is een monumentale en unieke kunstruimte, gelegen op steenworp afstand van het Centraal Station, in de oude binnenstad tussen de Beurs en de Bijenkorf. Het is ruim 40 jaar een magneet voor de volgende generatie(s) makers. Een pareltje van nieuwe en prille hedendaagse kunst, niet alleen van Amsterdam maar ook van de Provincie Noord-Holland en ver daarbuiten.

In het afgelopen decennium stapten **jaarlijks gemiddeld zo'n 25.000 bezoekers** de karaktervolle kunstplek binnen. **W139 is het voorbeeld van de creatieve middenlaag, waar kunst serieus begint.** Zonder deze laag bloedt de kunst dood. En dat dreigt momenteel te gebeuren.

Nog voordat het Rijk maatregelen moest treffen om Covid-19 in te dammen, heeft onze instelling (in 2017-2019) zo'n **375 zzp'ers** werk verschaft voor het ontwikkelen en naar het publiek brengen van hedendaagse kunst. In 2020 was ons weerstandsvermogen nog sterk genoeg om de onverwachte gevolgen van de Corona-maatregelen te incasseren en kunstenaars door te betalen voor hun werk om de productie van nieuwe kunst – in Metropoolregio Amsterdam – in leven te houden. Die cultureel ondernemers zijn woonachtig en werkzaam in Amsterdam maar ook elders in de provincie (o.a. Haarlem, Hilversum, Weesp, Zaandam, Diemen, etc.) en daarbuiten. Met onze inspanningen is 50% van ons buffervermogen als sneeuw voor de zon verdwenen: **in 2020** was ons **Corona-verlies zo'n € 50.000**. Nogmaals zo'n klap zullen we niet meer te boven komen. Die dreiging is reëel want financiering vanuit het Amsterdamse Kunstenplan 2021-2024 valt niet meer te verwachten: t.o.v. 2020 moet W139 het met 75% minder structurele financiering doen.

Onze focus ligt dan ook in eerste instantie op borging van W139 als cruciaal cultureel baken. We doen een verzoek tot **Corona-steun met € 50.000 uit het Provinciaal Noodfonds voor Sociale Infrastructuur en/ of het Economisch Herstelfonds van de Provincie.** Met een tijdelijke overbrugging van de Provincie Noord-Holland zijn we al geholpen en kan kapitaalvernietiging worden voorkomen.

Een studiebezoek aan W139 maakt onderdeel uit van educatieve programma's van kunstacademies en post-academische opleidingen van vrijwel alle provincies in Nederland. Die zeggenschap van jonge kunstenaars in onze kunstinstelling is er een die verbeelding brengt en jongeren aanzet en inspireert hun eigen talenten te ontwikkelen. W139 laat zien hoe we nu

WARMOESSTRAAT 139 ╲ TEL: +31 (0)20 6229434 ╲ INFO@W139.NL
1012 JB AMSTERDAM ╱ FAX: +31 (0)20 6251226 ╱ WWW.W139.NL

W139

als mensen kunst maken alsook hoe kunst kan leven in onze maatschappij. We dragen bij aan een culturele rijkdom die van belang is voor de Provincie Noord-Holland. Mensen die W139 bezoeken komen uit de hele wereld: van Rio tot Rotterdam, Molenbeek (Brussel) tot Moskou, Bijlmer tot Berlijn, van Haarlem tot Harlem (NY), van Scheveningen tot Sao Paolo, Seoel en Singapore. Wij verwijzen hen ook naar andere plekken in de provincie zoals het Cobramuseum, het Domijn in Weesp, Frans Halsmuseum, het HEM in Zaandam, kunsthal Kade in Amersfoort, kunstfort Vijfhuizen etc. Het gaat om kunstprofessionals en anderen die gericht komen uit Parijs, Londen, Brussel, Berlijn en andere metropolen. Het zijn mensen van o.a. het MoMA, Palais de Tokyo, Singapore Art Museum, Contemprary Art Society en Capacete (Rio de Janeiro).

Niet voor niets geven museumdirecteuren aan dat wanneer een plek als W139 niet meer bestaat, musea in de toekomst een gefossiliseerd verleden zullen tonen.[1] Dat is onze publieke kerntaak: het beschermen van de artistieke vrijheid in het maken van kunst door de volgende generaties kunstenaars. Zonder hen immers geen kunst. Als incubator ligt onze focus op waardecreatie voor cultuur en erfgoed van de toekomst, en kiezen wij voor een duurzame ontwikkeling. Mede door de inspanningen van een aantal generaties is W139 een onderdeel van de cruciale culturele infrastructuur van Amsterdam, een onlosmakelijk en essentieel onderdeel van het Blaauwlakenblok: dit historische hart van 90 woningen en 35 bedrijfsruimten is behouden gebleven. W139 oefent aantrekkingskracht uit op kunstenaars uit de gehele provincie die nieuwe ontwikkelingen in gang zetten. Als het verdwijnt, komt het niet zomaar terug.

Beste statenleden, durf te investeren in innovatie van de volgende generatie(s) makers. We hebben culturele bakens nodig. Bakens die aanzetten tot verandering. De wereld wil dat zien. Nu meer dan ooit tevoren.

In afwachting van uw antwoord, verblijven wij.

Met hoopvolle groet,
mede namens de kunstenaars,

[redacted]
zakelijk directeur W139

[1] https://www.parool.nl/columns-opinie/museumdirecteuren-red-w139-een-couveuse-voor-de-kunst~ba5cf007/

WARMOESSTRAAT 139 / TEL: +31 (0)20 6229434 / INFO@W139.NL
1012 JB AMSTERDAM / FAX: +31 (0)20 6251226 / WWW.W139.NL

18 januari 2021

Geachte commissie Economie, Financiën en Bestuur,

Goedemiddag. Ik ben [redacted]. Paardendierenarts en bij de Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie, de KNHS, heb ik het dossier paardenwelzijn onder mijn hoede. Dank voor de mogelijkheid om (weer) in te mogen spreken. Vorig jaar heb ik ook ingesproken in uw vergadering, om toe te lichten hoe we paardenwelzijn waarborgen tijdens wedstrijden en evenementen in het bijzonder en meer specifiek tijdens Jumping Amsterdam. Praten over dit onderwerp is goed, maar met eigen ogen waarnemen is altijd beter. Vorig jaar is daarom een ieder uitgenodigd om te komen kijken en dat doe ik graag weer voor volgend jaar. Kom vooral kijken, ook achter de coulissen, neem desnoods een paardendierenarts naar eigen keuze mee. U bent allen van harte welkom, mag alles komen zien en checken wat u wilt. Waarom? We hebben niets te verbergen!

De Partij voor de Dieren en de Stichting Dier en Recht beweren dat er van alles fout gaat met deze waardevolle dieren tijdens Jumping Amsterdam en ook zij zijn natuurlijk op dezelfde manier uitgenodigd. Spijtig genoeg heeft niemand van deze partijen zich gemeld. Gelukkig is de pers is wel in groten getale geweest en heeft eveneens overal mogen kijken. Er is niets abnormaals waargenomen. In tegenstelling: ze waren zeer te spreken over hoe het paardenwelzijn gewaarborgd werd.

Ook deze uitnodiging staat natuurlijk weer open voor volgend jaar Jumping Amsterdam! Dus ook voor u als commissie.

Voor de zekerheid zal ik nog een keer herhalen waar op wordt gecontroleerd bij hippische wedstrijden en evenementen.

Bij Jumping Amsterdam worden alle paarden direct als ze uit de ring komen na de wedstrijd gecontroleerd door stewards op strakte van de neusriem en beschadigingen in de mond en op het lichaam. Er zijn bij Jumping Amsterdam geen afwijkingen gevonden. Voor de geïnteresseerden hier een artikel over het werk van stewards

De stewards en dienstdoende dierenartsen zijn onafhankelijk. Zij waren hoogst verbaasd en zelfs geraakt door de aantijgingen van de Partij voor de Dieren en Stichting Dier&Recht dat zij niet onafhankelijk zouden functioneren. Ook hier is een uitnodiging voor een verhelderend gesprek gedaan, waarop door deze partijen niet is gereageerd.

In de wedstrijdreglementen staan strikte regels over zweep gebruik en beschadigingen in de mond en wondjes op de huid. Deze regels zijn zo strikt dat het geringste druppeltje bloed bij een paard direct leidt tot diskwalificatie.

Wat de training van paarden aangaat. Paarden zijn niet van de één op de andere dag topsporter. Hier gaat vaak een tiental jaar van training en selectie aan vooraf, net als bij humane sporters. Jonge paarden worden rustig getraind en gaan maar een paar keer per jaar op concours. Uiteindelijk is er maar een handvol paarden dat tot de top kan behoren en dat is vooral afhankelijk van de natuurlijke aanleg van het paard, het leervermogen en de

intrinsieke motivatie. Paarden die deze eigenschappen minder bezitten worden gewoon ingezet op een lager sportniveau, zoals bijvoorbeeld ook de meeste voetballers op amateurniveau voetballen. Tijdens de vele jaren van training blijkt waar paarden in uitblinken en worden ze in die richting verder ontwikkeld tot het topfitte dier –zowel fysiek als mentaal- dat op concoursen als Jumping Amsterdam in de ring verschijnt. Hier vindt u een artikel waarin dit onderwerp nog meer wordt toegelicht.

Natuurlijk streven we in de paardensport ernaar het paardenwelzijn op basis van onderbouwde kennis verder te optimaliseren. Om dit te kunnen doen werken we als paardensector samen met (wetenschappelijke) kennisinstellingen in Nederland en het buitenland. Hierbij is te denken aan: Universiteit Utrecht, Wageningen University, lectoraat Human-Animal Interactions van Aeres Hogeschool, En internationale universiteiten in Engeland, Zweden, Zwitserland, Australie, Amerika en met de International Society of Equitation Science. Waar mogelijk zoeken we samenwerking met Equinnolab en de Dierenbescherming.

Dier&Recht voelt zich verantwoordelijk. Wij voelen en **HEBBEN** de verantwoordelijkheid.

Dank voor het luisteren en ik beantwoord graag uw vragen.

[redacted], namens KNHS en Jumping Amsterdam

[redacted]

[redacted]

INTERNATIONALE SPORTPAARDEN

De (lange) weg naar de top

Voordat een sportpaard in staat is uit te blinken op het hoogste niveau, heeft het een uitgebreid (selectie)traject doorlopen. Hoe zo'n traject verloopt en waarom dat niveau aan een handvol paarden is voorbehouden, maken twee topruiters en een veterinair ons duidelijk.

TEKST PETER VAN PINXTEREN **BEELD** ARND BRONKHORST, DIGISHOTS

Dat sommige paarden uiteindelijk in staat zijn parcoursen van 1.60m te bedwingen, de moeilijkste onderdelen in een Grand Prix-proef uit te voeren of een lange vijfsterrencross foutloos en binnen de tijd af te ronden, vindt zijn oorsprong in de natuurlijke aanleg van een paard. In het verlengde daarvan speelt de fokkerij een grote rol. Een alsmaar voortgaande selectie op de gewenste sporteigenschappen legt het fundament voor de juiste aanleg bij sportpaarden in de breedte. Uit dergelijke massa komt vervolgens ook exceptioneel talent voort, dat eventueel weer ingezet kan worden in de fokkerij.

Dressuuramazone Emmelie Scholtens geeft aan dat een bepaalde basis voor een mooie sportcarrière te herleiden is bij veulens. Ze zegt: 'Het blijft wel altijd een gok. Zelf kijken we niet direct naar de bloedlijn, maar vooral naar de kwaliteit in de drie basisgangen stap, draf en galop. Daarnaast is correctheid heel belangrijk. Want als paarden het lang moeten volhouden, is het fijn als ze correcte voeten en een correcte bewegingsafloop hebben. Qua bouw kijken we nog naar meer zaken, zoals het hebben van een mooie halsvorm en een sterke rug.'

'Een vierjarige kun je gerust drie of vier maanden niet rijden'

EIGEN ONTWIKKELING

De TeamNL-amazone heeft in haar leven al mogen schaven aan diverse ruwe diamanten en stond voorheen zelfs bekend als jongepaardenspecialiste. Volgens haar merk je best snel of een paard bovengemiddeld is als je ermee aan de slag gaat. Tegelijkertijd is voorzichtigheid geboden. 'We willen graag paarden de kans geven. Uit ervaring weten we dat je je oordeel niet te snel klaar moet hebben. Paarden hebben hun eigen ontwikkelingstempo. Sommigen groeien nog enorm naar je toe en anderen uiteindelijk toch niet, waarna op den duur het moment komt om te selecteren', aldus Scholtens.

REIS EN VERBLIJF

Van internationale toppaarden, met de springpaarden voorop, is bekend dat ze gedurende het wedstrijdseizoen de nodige reiskilometers maken. Daarnaast verblijven ze op concours meerdere dagen op een voor hen vreemde locatie. In hoeverre spelen deze aspecten nog een rol in het proces richting de top? 'Dat gaat zeker op', meldt Leendert-Jan Hofland. 'Er zijn paarden die moeilijk kunnen reizen en soms moet daar een programma op worden aangepast. Op concours zijn vaak de introverte, rustige paarden op stal de beste. Zij schakelen af en staan er weer als het moet gebeuren.'

Emmelie Scholtens en Willem Greve benadrukken het lerend vermogen en de gewenning die optreedt bij paarden tijdens reizen en verblijf in den vreemde. Scholtens: 'Daar groeien ze echt in. De meeste paarden die ik op hoog niveau heb gereden, hebben vaak al als jong paard alles gezien en gedaan.' En Greve: 'Bij de een duurt het wat langer dan bij de ander. In principe is het zo dat als je paarden met verstand behandelt ze heel leerzaam zijn.'

▶ Teamveterinair eventing Leendert-Jan Hofland.
▲ Willem Greve tijdens de Blom Cup voor jonge springpaarden.

TOPSPORTPAARDEN EN HITTE

Vanwege de hitte ontstond afgelopen zomer discussie over het doorgaan van het NK Springen op het Equestrian Centre de Peelbergen en van het nabijgelegen Dutch Open Eventing in Kronenberg. Willem Greve, deelnemer op het NK, is duidelijk: 'In mijn optiek is het klinkklare onzin dat er zo'n ophef over wordt gemaakt. Als die paarden genoeg water krijgen met elektrolyten erbij is er niks aan de hand. Ze behoren fit en topgetraind te zijn, stonden in stallen met ventilatoren en werden in geïsoleerde hallen losgereden. Die paarden hebben geen appjes met hittealert en code oranje. Ze passen zich gewoon aan.'

Veterinair Leendert-Jan Hofland benadrukt dat de temperatuur alleen niet doorslaggevend is: 'Het gaat om een combinatie van temperatuur en luchtvochtigheid. Dat heet de wet-*bulb globe temperature*. Dat is één aspect. Daarnaast is het beste wapen tegen thermische overbelasting een goede conditie. Dat is internationaal al duizend keer bewezen. Belangrijk is dat direct na het werk het zweten stopt, vanwege het verlies aan elektrolyten. Goed koelen is essentieel en precooling wil ook wel helpen. We zijn daar mee bezig in de aanloop naar de Olympische Spelen.'

Ook in Tokio worden pittige omstandigheden verwacht. Ter plaatse zal er alles aan worden gedaan om het verblijf voor de paarden zo comfortabel mogelijk te maken. Hofland: 'De FEI heeft nog iets belangrijks gedaan voor de eventingpaarden, en dat is de cross korter gemaakt. Dat maakt de belasting substantieel anders. Daar gaan sowieso conditioneel goede paarden naartoe en wij zullen ze intensief monitoren.'

Op de vraag met wat voor paarden ze uiteindelijk verder wil, antwoordt Emmelie: 'Dat is inmiddels een beetje veranderd. Sinds ik Grand Prix rijd, kijk ik anders naar paarden dan toen ik alleen jonge paarden reed tot en met Lichte Tour. Ik denk dat heel veel paarden dat niveau kunnen halen en daarom moet je verschil maken met de paarden die echt geschikt zijn voor het hoogste niveau. Pas als ze zes of zeven zijn, kun je iets zeggen of een paard in staat lijkt de Grand Prix te halen. Er zijn mensen die menen dit al te zien als ze vier zijn. Dat vind ik heel knap, maar ik geloof het niet helemaal.'

EXCEPTIONEEL

Willem Greve is een andere ruiter die meermaals heeft laten zien talentvolle, jonge paarden tot op het allerhoogste niveau te kunnen opleiden. Wanneer heeft een jong springpaard voor hem potentie voor het hogere werk? 'Sommige paarden zijn exceptioneel. Carambole, Grandorado, Garant en Uceline waren voor mij reeds als jong paard van de buitencategorie. Dat zijn uitzonderingen. De meesten zijn gewoon fijne paarden. Je ziet wat in zo'n paard. Het is wat lastig te omschrijven. Hij moet goede voeten hebben, een goede galop, een mooi oog erin. Je moet er een juist gevoel bij krijgen. Ik probeer paarden vervolgens de kans te geven en ga niet voor de snelle winst.'

KLASSIEKE AFRICHTING

De 37-jarige springruiter is een pleitbezorger van wat hij noemt een klassieke africhting, en zegt: 'Over het algemeen doorlopen mijn paarden een dergelijk traject. Gewoon degelijk, ouderwets africhten, zowel dressuurmatig als in de ring Ze moeten goed aangalopperen, kunnen schakelen, changeren, goed in

▲ Teamveterinair eventing Leendert-Jan Hofland pleit voor een gedegen spieropbouw waarbij banden en pezen wennen aan het werk.

het midden springen, links en rechts kunnen landen, enzovoort. Zo maak je ze ook fysiek sterker. Een correct afgericht paard is altijd te verkopen. Daar kun je achter staan.'

JEUGDERVARINGEN

Paarden op jonge leeftijd zet Greve gedoseerd in, zo maakt hij duidelijk: 'Een vierjarige laat je drie keer in de week lekker werken en die kun je gerust drie of vier maanden niet rijden of een tijd twee keer in de week longeren. Als hij braaf B of L loopt en zich goed laat rijden, is maximaal twee keer in de maand op concours gaan meer dan genoeg. Lichaam en geest moeten de tijd krijgen te rijpen. En als je met een vijfjarige naar het WK in Lanaken wilt en hij heeft er goed gelopen, hoeft hij in de winter maar een paar keer op concours. Het is wel goed voor een jong paard om een enkele keer drie dagen achter elkaar te springen, dit voor de ervaring en om het lichaam sterker te maken. Een zesjarige gaat wat vaker mee op concours. Ook internationaal in de jongepaardenproeven, maar dat is maximaal vijf keer per jaar. Als hij zonder blikken of blozen rondloopt, hoeft hij helemaal niet vaak mee en springt hij thuis ook niet veel.'
Volgens Greve is het belangrijk dat een jong paard een jong paard mag zijn. Hij vertelt: 'Wout-Jan van der Schans zei ooit tegen me: "Wat jij zelf in je jeugd hebt meegemaakt, vergeet je nooit meer. Voor dingen die je op latere leeftijd meemaakt, geldt dat beduidend minder." Het is daarom heel belangrijk voor een jong paard dat hij vertrouwen opbouwt en een juist traject doorloopt. Kijk naar een Verdi of naar Carambole. Die zijn op natuurlijke wijze opgeleid. Zulke paarden houden het lang vol. Meedoen aan al die commerciële competities is verleidelijk, maar juist dat moet je daarbij niet vergeten.'

'Paarden die op natuurlijke wijze zijn opgeleid, houden het lang vol'

ATLETISCH VERMOGEN

Leendert-Jan Hofland is orthopedisch specialist bij DAP Bodegraven en TeamNL veterinair eventing. Hij ziet een extra risico bij zeer getalenteerde jonge sportpaarden: 'Die exceptionele paarden hebben heel veel atletisch vermogen. Daardoor belasten ze de weke delen behoorlijk en dat maakt ze kwetsbaarder. Het betekent dat je de training voorzichtig op moet bouwen. Je moet altijd zorgen voor een goede spieropbouw en banden en pezen laten adapteren aan het werk. Bij een zeer getalenteerde duurt dat langer. Daar moet je rekening mee houden en voorzichtig mee zijn. Als je dat niet goed managet, kan het de verkeerde kant opgaan.'
Bij de veterinaire begeleiding van jonge paarden speelt orthopedisch onderzoek, oftewel kreupelheidsonderzoek, de voornaamste rol, aldus Hofland. 'Dat doen we veel bij jonge paarden. Als zo'n paard orthopedisch kleine mankementen gaat vertonen, moet het trainingsprogramma naar beneden. De ruiter merkt het vaak als het paard een dipje krijgt in zijn vooruitgang. Als je het goed managet, kun je met je talentvolle paard werken naar jongepaardencompetities, maar dus wel met het eerste als onmisbare randvoorwaarde. Klasse verloochent zich niet. Bij een exceptioneel paard hoef je je niet gek te laten maken door selecties. Dat komt altijd bovendrijven als je het goed aanpakt.'

→

▲ Orthopedisch onderzoek door een veterinair.
◀ Greve: 'Carambole was als jong paard voor mij van de buitencategorie.'

LEKKER GRAZEN

Hoe verder de paarden van Scholtens opgeleid zijn, des te meer draait het om de details, zo geeft ze aan. 'Ik train mijn paarden vijf keer per week en rijd nooit langer dan een uur. Ik denk eerder drie kwartier, zeker als ze op een bepaald niveau zijn gekomen. Het gaat meer om de intensiteit dan om de lengte van de training. Op een gegeven kennen ze natuurlijk alle oefeningen. Die vergeten ze echt niet meer. Dan is het meer zaak dat je gaat finetunen en ze nog sterker worden. Daardoor krijg je weer meer expressie.'
Tussendoor staan de paarden op Trainingsstal Witte Scholtens in Gorinchem dagelijks buiten. Emmelie: 'Dat is weliswaar belangrijk, toch vinden niet alle paarden het leuk om lang in de paddock of in de wei te staan. We kijken goed naar wat ze prettig vinden. Je kunt het een beetje vergelijken met humane topsporters. Dat zijn ook niet altijd de meest geduldige types. Desperado N.O.P. kan overigens wel uren in de paddock staan. Lekker grazen en gewoon paard zijn.'
Ook bij Willem Greve op stal in Markelo is veel aandacht voor het (mentale) welzijn van de paarden. Hij zegt: 'Ze komen allemaal in de wei, in de stapmolen, lopen aan de longe, gaan de bossen in en draven op straat. Heel gevarieerd werk om ze fris te houden.'

CONDITIETRAINING

In hun opbouw naar het allerhoogste niveau gaan springpaarden mee in de slipstream van de gearriveerde toppers, legt Willem uit. 'Het is belangrijk dat je een goed groepje paarden hebt. Je hebt je eerste paarden, die al verder zijn, zoals Zypria S N.O.P. en Carambole. Zij trekken de kar. Het groepje daarachter kan dan een keer op een viersterren concours de dikke proef op zaterdag lopen of bijrubrieken lopen op die grote terreinen, zoals in La Baule of Rome. Je verlegt je grenzen. Misschien dat een paard het in het begin nog wat minder doet op 1.60m, maar dan is een 1.50m-proef alweer makkelijker voor hem. Zo'n paard wordt sterker, mentaal volwassener en heeft wat meer gezien van de wereld.'
Voor de eventingpaarden is een juiste opbouw in wedstrijdbelasting zo mogelijk nog belangrijker. 'In principe kunnen ze per jaar maar twee blokken met een lange cross lopen, aldus Hofland. 'De basis vormt de conditietraining en die opbouw duurt bij een jonger paard langer dan bij een ervaren internationaal paard. Zijn bloedsomloop moet nog beter worden; hij moet meer huid- en spierdoorbloeding krijgen en lactaat kunnen afvoeren. Het lichaam past zich in de loop der jaren fysiologisch aan.'

'De heel goede paarden doen wat extra's in de ring'

INSTELLING

Als uiteindelijk exceptionele aanleg, vele jaren van juiste trainings- en wedstrijdopbouw, een ideale leeftijd en het juiste management op het gebied van voeding en verzorging bij een paard samenkomen, is het nog altijd de vraag of het allerhoogste niveau succesvol wordt bereikt. Juist dan komt iets om de hoek kijken dat meer ongrijpbaar is. Scholtens: 'De heel goede paarden doen wat extra's in de ring. Dat merk ik heel goed. Je hebt er ook bij die een paar tandjes terugschakelen. Dan wordt het heel moeilijk om Grand Prix te rijden. Apache bleef bijvoorbeeld heel moeilijk op het voorterrein, maar als je bij A binnenkwam, ging er een soort knopje om en deed hij zes minuten zijn best. Heel bijzonder. Bij Desperado dachten mensen vroeger dat hij het allemaal wel

▲ Emmelie Scholtens en Desperado N.O.P.

HYPERGEVOELIGE SPORTPAARDEN

Dr. Andrew McLean is wereldwijd een grote naam op het gebied van training en gedragsleer bij paarden. De Australiër verklaart waarom het van belang is dat extreem getalenteerde paarden in de juiste handen terechtkomen: 'In vroegere tijden waren sportpaarden op het hoogste niveau vergelijkbaar met de andere paarden. Toen de paardensport in de jaren vijftig en zestig flink groeide en zich verplaatste van het militaire domein naar dat van de gewone maatschappij, nam ook de fokkerij een hoge vlucht. Paarden werden steeds selectiever gefokt op beweging en prestatie. En als je selecteert op een bepaalde eigenschap zie je vaker dat je onbedoeld ook andere eigenschappen meekrijgt. Dit noemen we gekoppelde genen, en juist bij het fokken op beweging kwam hypersensitiviteit als eigenschap mee. Langzamerhand werd duidelijk dat het moderne sportpaard veel sensibeler is dan zijn vroegere voorganger.'

Volgens McLean heeft dit gegeven gevolgen voor ruiters. Hij zegt: 'Over het algemeen zijn deze zeer gevoelige paarden slechts geschikt voor topruiters en eerder een gevaar voor recreatieve ruiters. Hypergevoeligheid brengt een range aan gedragingen met zich mee, zoals een grotere neiging om te schrikken, vluchten en bokken. Paarden hebben heel goed door of een ruiter effectief is of niet. Dat komt omdat verwarrende communicatie van de ruiterhand, benen en zit ze angstig kan maken, waarbij het er sterk op lijkt dat paarden heel goed tegenstrijdige emoties en zenuwen bij een ruiter kunnen detecteren.'

In de volgende Paard&Sport brengen we een uitgebreid interview met Andrew McLean.

prima vond, maar die heeft in de ring juist een drang om het goed voor je te willen doen. Ik heb echt het idee dat ze weten dat het moet gebeuren op het moment dat je binnenrijdt.'

Greve sluit zich aan bij deze woorden: 'Je weet het pas echt als ze het daadwerkelijk doen. Er zijn paarden, waarvan je denkt, hoe kan het toch? Dat had ik nooit verwacht toen hij jong was. En er zijn paarden waarvan je heel veel verwachtte, maar als puntje bij paaltje komt, en ze moeten net die twee gaatjes hoger springen of die tien centimeter breder, laten ze het zitten. Het heeft aan het eind van de rit allemaal met instelling te maken en dat weet je pas als ze de taak voorgeschoteld krijgen. Wel kun je dat karakter als combinatie enigszins in de juiste richting vormen.'

SPECIFIEKE HANDLEIDING

Op de vraag hoe bijzonder het is als een bijna gearriveerd paard net dat extra wil geven, antwoordt Greve: 'Daar zitten zoveel uren tijd en toewijding in en als dat op het juiste moment op zijn plek valt, geeft dat heel veel voldoening. Dat is gewoon een kick. Het gebeurt alleen vaker niet dan wel. Wil het paard het voor jou doen? Daar gaat het op het eind van de rit om. Wat is bijvoorbeeld de kracht van Maikel van der Vleuten? Hij zit het paard nooit in de weg. Die paarden willen voor hem springen. Hij ergert zich nooit aan het paard en doet wat een paard fijn vindt. Dat is waar het om gaat. We moeten het uiteindelijk samen doen. Wij proberen de paarden altijd zo optimaal mogelijk te laten voelen, mentaal en fysiek. Het ene paard heeft wat anders nodig dan het andere en het heeft tijd nodig voordat je voor ieder paard de specifieke handleiding vindt. Dat duurt jaren.'

Leendert-Jan Hofland benadrukt tot slot ook de individuele verschillen bij paarden: 'Het is onvoorstelbaar en niet helemaal voorspelbaar hoe dergelijke verschillen een rol spelen. Hierdoor weet je bij paarden nooit zomaar van te voren of het daadwerkelijk een topper wordt. Ik hoorde ooit van een etholoog dat sommige paarden qua instelling zo in elkaar steken dat ze dat werk gewoon mooi vinden. Het is alsof ze erom vragen.'

Zaandam, 17 januari 2021

Betreft: Afhandeling motie 48-2020 'educatie koloniaal verleden - bijdrage Keti Koti Tafels

Geachte gedeputeerden van Noord-Holland,

Pas hedenavond werden wij, directie en bestuur van de stichting Keti Koti Tafel, erop gewezen dat morgen de afhandeling van motie 48-2020 'educatie koloniaal verleden' op uw agenda staat. Met excuses voor deze korte termijn willen wij graag beknopt onze visie op het onderdeel *"2. Dialoogtafels en relatie met het Keti Koti festival"* geven, waarin naar de Keti Koti dialoogtafels verwezen wordt die onze stichting reeds voor zo'n 15.000 deelnemers georganiseerd heeft op verzoek van en in samenwerking met zo'n 100 binnen- en buitenlandse musea, bibliotheken, universiteiten, gemeentes enz.

In het bijzonder willen wij bevestigen dat onze stichting reeds bezig is geweest om haar activiteiten op te schalen en uit te breiden in verschillende provincies in ons land en daarom bereid en in staat is om een opdracht van de PS van Noord-Holland daartoe effectief uit te voeren.

Context van de motie:

In de motie van 1 juli 2020 worden de PS van Noord-Holland opgeroepen om "De Stichting Keti Koti Tafel te benaderen en te vragen of zij, i.s.m. de provincie, dialoogtafels wil organiseren over hoe racisme van invloed is op het dagelijks leven van Noord-Hollanders."

Dit is verwant aan de motie die op 3 juli 2020 aangenomen werd door de PS van Noord-Brabant. Daarin werd geconstateerd dat "Stichting Keti Koti Tafel rond 1 juli duizenden succesvolle activiteiten organiseerde, ook in Brabant, over hoe het verleden van slavernij doorwerkt in het heden en hoe we samen racisme en vooroordelen kunnen bestrijden" en werden de GS verzocht om "Organisaties gespecialiseerd in diversiteit en dialoog, zoals de Stichting Keti Koti Tafel, te betrekken."

Dialoogtafel van de stichting Keti Koti Tafel:

Zoals het Kennisplatform Integratie en Samenleving in haar publikatie "Wat werkt bij het verminderen van discriminatie?" schrijft behoort de dialoogtafel die onze stichting Keti Koti Tafel organiseert tot een van de weinige effectieve instrumenten om discriminatie te bestrijden en tegelijkertijd aandacht te besteden aan het gedeelde slavernijverleden dat een sociaal-culturele achtergrond van die discriminatie vormt. In onze interventiebeschrijving t.b.v. de Movisie Databank Effectieve Sociale Interventies (Broekroelofs, Keestra e.a. 2018) worden de verschillende doelen, effecten en de gehanteerde methode van de Keti Koti (dialoog)Tafel wetenschappelijk onderbouwd.

Inmiddels hebben wij een workshopserie ontwikkeld waarmee wij momenteel verschillende lokale Keti Koti Collectieven trainen om zelf zulke dialoogtafels te organiseren en waarmee wij ook andere trainers opleiden. Kortom: de stichting Keti Koti Tafel is reeds bezig om haar activiteiten op te schalen op nationaal en lokaal niveau en daartoe ook zelfstandige trainers aan het opleiden. Afgelopen jaar heeft het Ninsee (Nationaal instituut Nederlands slavernijverleden en erfenis) erkend dat onze stichting nu reeds ons ook benaderd in erkenning van de effectieve en complementaire bijdrage die onze stichting al jarenlang zelfstandig levert aan de 1 juli herdenking van de afschaffing van de slavernij, waarvoor Ninsee de kranslegging en het festival organiseert.

De interesse voor onze aanpak en methode is groeiende, ook in ander verband dan de 1 jul herdenkingen. Zo zijn wij uitgenodigd om een dialoogtafel te organiseren als kick-off van het project

Musea bekennen kleur, dat in # 3 van de besproken motie genoemd wordt. Wegens het succes hiervan zijn wij uitgenodigd om ook de afsluiting van het project vorm te geven. Inmiddels bestaat er ook in de VS interesse voor onze unieke 'interracial reconciliation dialogue method', die wij op uitnodiging in deze Amerikaanse blog beschreven hebben.

Uitvoering van betreffend onderdeel van de motie:

Zoals hierboven uitgelegd ziet de stichting Keti Koti Tafel met interesse een opdracht tegemoet waarin zij uitvoering zal kunnen geven aan het betreffende deel 2 van deze motie. Daartoe zal de stichting de unieke dialoogtafels organiseren op de manier die zij daarvoor ontwikkeld heeft, met dien verstande dat:

- elke Keti Koti dialoogtafel wordt ontwikkeld in samenwerking met lokale organisaties (musea, bibliotheken, onderwijsinstellingen, gemeentes, enz.) zodat gedurende het gehele proces lokale netwerken geactiveerd en betrokken worden;
- daarbij wordt gewerkt aan de oprichting van verschillende lokale Keti Koti Collectieven, waardoor aan een duurzame inbedding van de Keti Koti Tafel gewerkt wordt;
- indien mogelijk worden lokale trainers opgeleid ten behoeve van een verspreiding van de benodigde expertise om Keti Koti dialoogtafels te faciliteren.

Zelfstandig maar waar mogelijk samenwerkend met Ninsee:

Voor 1 juli 2021 is onze stichting reeds bezig om een Nationale Keti Koti Tafel te organiseren. Daarnaast is onze stichting reeds begonnen met het geven van workshopseries in opdracht van een aantal Hogescholen en van het Amsterdam Museum, waarmee Keti Koti dialoogtafel-trainers worden opgeleid. Bovendien gaan wij in samenwerking met het Keti Koti Collectief Zeeland ervoor zorgen dat op alle middelbare scholen in Zeeland een Keti Koti Tafel rondom de 1 juli herdenking zal plaatsvinden.

Onze activiteiten hebben wij de afgelopen jaren geheel zelfstandig georganiseerd en grotendeels gefinancierd. Ook bij de uitvoering van uw motie zal onze samenwerking met het Ninsee af dienen te hangen van de herdenkingsactiviteiten die dit instituut lokaal zal kunnen en willen ondernemen. Afgelopen jaren bleken die lokale activiteiten van het Ninsee echter beperkt te zijn, mede vanwege de organisatorische en financiële uitdagingen waarvoor het zich gesteld zag.

Juist vanwege onze zelfstandigheid en flexibiliteit qua organisatie en financiering van onze stichting hebben wij tijdens de pandemie in 2020 zo'n 2000 deelnemers deel laten nemen aan een Keti Koti dialoogtafel middels zowel lokaal gedistribueerde *do-it-yourself* 'Keti Koti Tassen' als een live gestreamde Keti Koti Tafel vanuit het Theater aan het Spui op 1 juli. Wegens gebrek aan budget kon het Ninsee dit ook daar haar verwelkomde initiatief destijds niet ondersteunen. Ook dit jaar zullen wij als flexibele en zelfstandige organisatie adequaat inspelen op de nu heersende omstandigheden, indien wij deze opdracht van u mogen ontvangen.

Wij hopen hiermee aan u voldoende informatie verstrekt te hebben om de afhandeling van deel 2 van de motie, c.q. de opdrachtverlening aan de stichting Keti Koti, te ondersteunen. Wij zullen ons nog aanmelden voor een inspreekbeurt tijdens de bespreking, maar wellicht is daartoe geen ruimte meer. Steeds zijn wij ook beschikbaar voor verdere toelichting.

Met de meeste hoogachting,

[redacted] (directeur stichting Keti Koti Tafel) en [redacted] (mede-initiatiefnemer)

Stichting Keti Koti Tafel
[redacted]

Mail stichting Keti Koti tafel

Geacht Statenlid

Vanmiddag staat bij u op de agenda de ‘afhandeling van de motie 48-2020 'educatie koloniaal verleden’’. In de oorspronkelijke motie (zie bijlage) werden de PS opgeroepen om de door onze stichting georganiseerde Keti Koti Tafels hierbij in te zetten, terwijl de Brief ter afhandeling (zie bijlage) in §2 verwijst naar onze dialoogtafels . Graag hadden wij vanmiddag kort ingesproken tijdens uw afhandeling om toe te lichten hoe wij uitvoering zullen kunnen geven aan de relevante onderdelen van uw motie. Echter, doordat wij pas vandaag geinformeerd werden over deze bespreking moeten wij ons beperken tot deze schriftelijke toelichting, waarvoor onze excuses.

Vandaar dat wij in bijgevoegde reactie als stichting Keti Koti Tafel schriftelijk kort toelichten waarom en hoe wij menen het beste zelfstandig uitvoering te kunnen geven aan dit onderdeel van de besproken motie. Waar in de Brief ter afhandeling gesuggereerd wordt dat het Ninsee hierin een leidende rol dient te hebben leggen wij in de brief uit dat onze stichting zelfstandig de afgelopen jaren haar activiteiten heeft opgeschaald en uitgebreid met trainers-workshops, terwijl het Ninsee het aan de financiële en organisatorische capaciteiten ontbrak om hieraan steun te verlenen. Wij verzoeken dan ook dringend om de bestaande verhoudingen te respecteren, volgens welke wij gaarne samenwerken met het Ninsee echter zonder onze uiterst succesvolle en zelfstandige strategieën te hoeven aanpassen.

Mocht u twijfelen over deze voorgestelde organisatorische aanpak van dit onderdeel van uw motie dan willen wij u verzoeken om het besluit hierover uit te stellen, zodat er vooraf nog overleg hierover met onze stichting kan plaatsvinden. Ook zouden wij het ten zeerste op prijs stellen als u hierin zou willen optrekken met die partijen die ook voor het aannemen van de bovengenoemde motie hebben gestemd. Daartoe kunt u desgewenst deze brief inclusief bijlagen integraal aan uw collega’s doorsturen.

Wij willen u hartelijk danken voor uw aandacht hiervoor en wensen u succes bij uw beraadslagingen.
Hoogachtend,

Stichting Keti Koti Tafel

Europa decentraal

18-01-2021, Provinciale Staten Noord-Holland

De provincie Noord-Holland en de Green Deal

Door Jos Pees, adviseur

Kenniscentrum Europa decentraal (1)

Europa decentraal is het kenniscentrum voor Europees recht en beleid voor de gemeenten, provincies en waterschappen in Nederland.

Doel van Europa decentraal is de kennis over Europees recht en beleid bij de decentrale overheden te vergroten en het Europabewustzijn te bevorderen.

Informeren Adviseren Signaleren

Kenniscentrum Europa decentraal (2)

Opgericht in 2002 door:

- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten
- Interprovinciaal Overleg
- Unie van Waterschappen

Kenniscentrum Europa decentraal (3)

Onze diensten:

Website

Helpdesk

Europese Ster

Presentaties

Brexit-loket

CPS-staatssteun

EUrrest

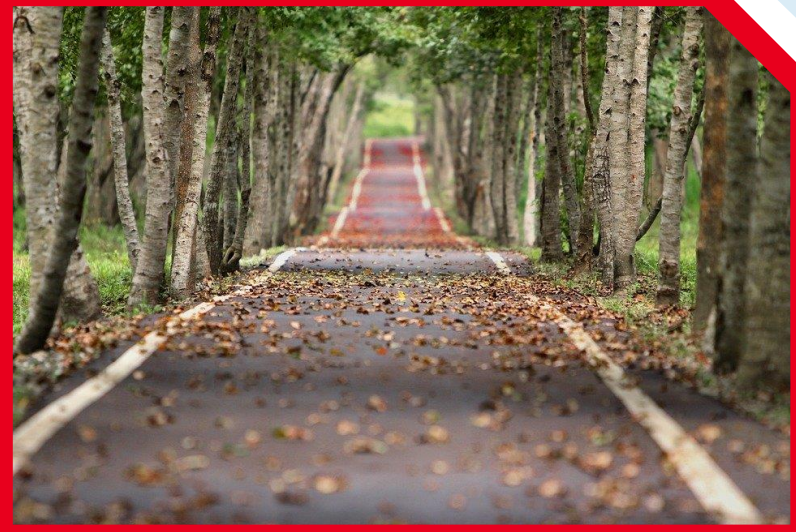

Signaleringsloket

Praktijkvraag

Wat gaan we vandaag bespreken?

Drie onderdelen:

- Green Deal algemeen
- Link naar provinciale praktijk: het coalitieakkoord
- Wat is de rol van de provincie?

Green Deal

Green Deal (1)

Hoe werkt de Europese Commissie?

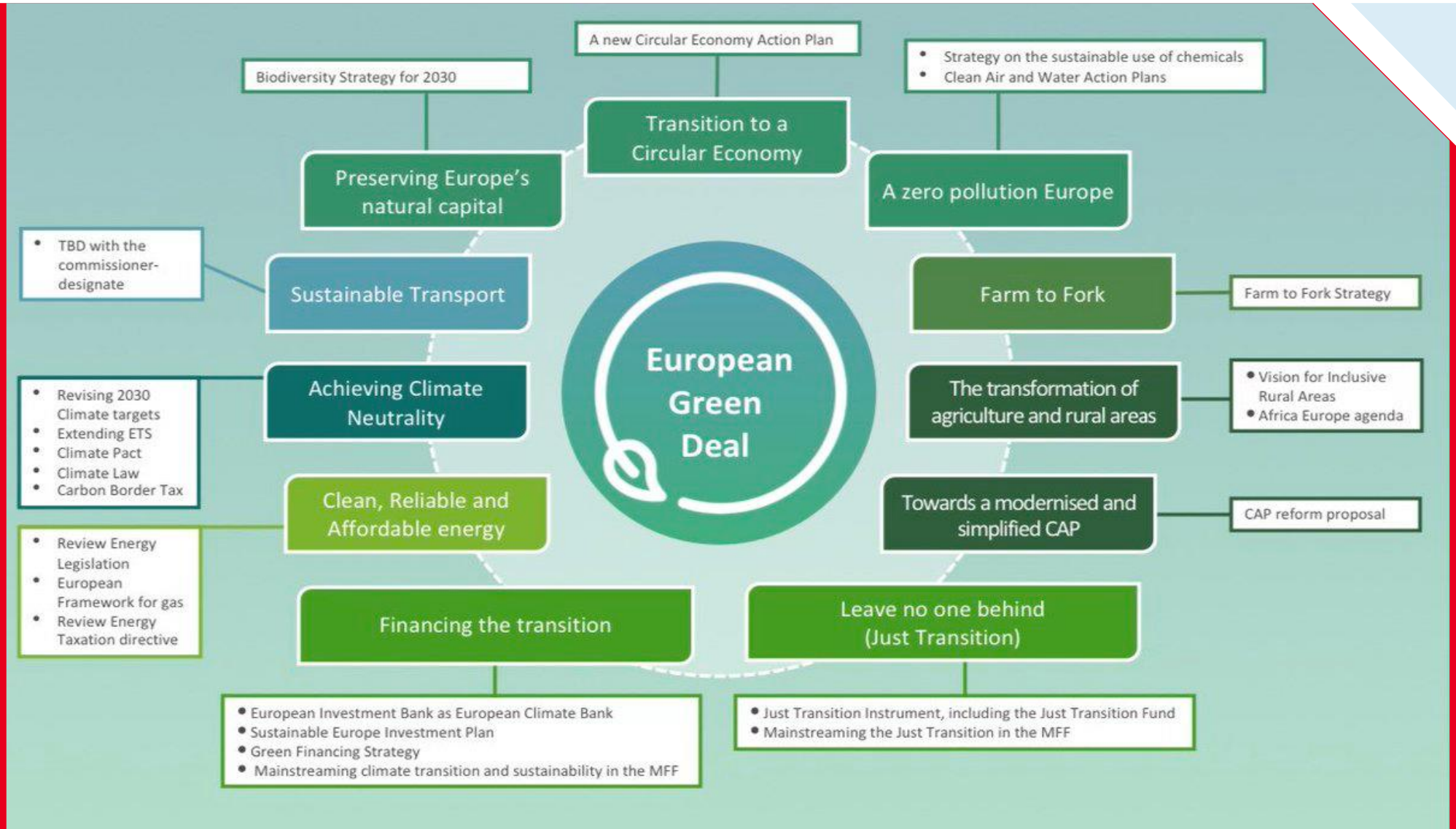
1 december 2019: Europese Commissie o.l.v. Ursula von der Leyen aangetreden

Zes ambities, waaronder: Europese Green Deal

- Beleidsplannen & strategieën
  - Evaluaties
  - Herzieningen
  - Nieuwe wetgeving

Green Deal (2)

European Green Deal
Transition to a Circular Economy
A new Circular Economy Action Plan
Biodiversity Strategy for 2030
Preserving Europe's natural capital
Sustainable Transport
TBD with the commissioner-designate
Achieving Climate Neutrality
Revising 2030 Climate targets
Extending ETS
Climate Pact
Climate Law
Carbon Border Tax
Clean, Reliable and Affordable energy
Review Energy Legislation
European Framework for gas
Review Energy Taxation directive
Financing the transition
European Investment Bank as European Climate Bank
Sustainable Europe Investment Plan
Green Financing Strategy
Mainstreaming climate transition and sustainability in the MFF
Leave no one behind (Just Transition)
Just Transition Instrument, including the Just Transition Fund
Mainstreaming the Just Transition in the MFF
Towards a modernised and simplified CAP
CAP reform proposal
The transformation of agriculture and rural areas
Vision for Inclusive Rural Areas
Africa Europe agenda
Farm to Fork
Farm to Fork Strategy
A zero pollution Europe
Strategy on the sustainable use of chemicals
Clean Air and Water Action Plans

Green Deal (3)

Evaluatie, strategie of wetgeving

Status van de verschillende initiatieven

- Evaluatie of herziening : voorstel om bestaande EU-wetgeving tegen het licht te houden en mogelijk te wijzigen
- Strategie : lange termijn visie van de Europese Commissie waarin (wetgevende) voorstellen worden aangekondigd
- Wetgeving : voorstel van de EC voor daadwerkelijke nieuwe Europese wet- en regelgeving

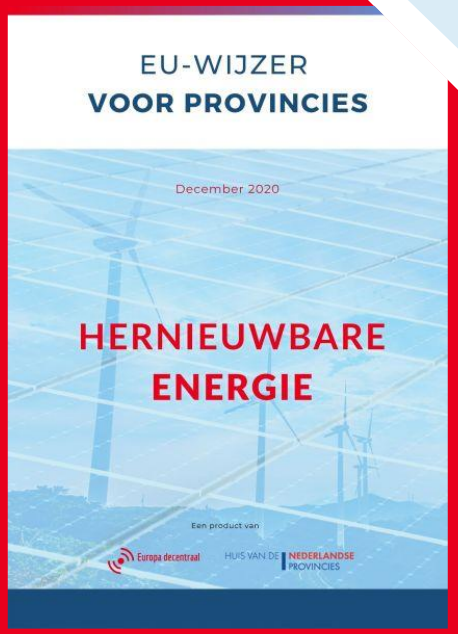
Green Deal en het coalitieakkoord

Green Deal en het coalitieakkoord (1)

2.1 Klimaat en energie

De Europese Klimaatwet:

- Klimaatneutraal in 2050
- 55% CO2 reductie in 2030

Green Deal en het coalitieakkoord (2)

2.1 Klimaat en energie

CO2 reductie:

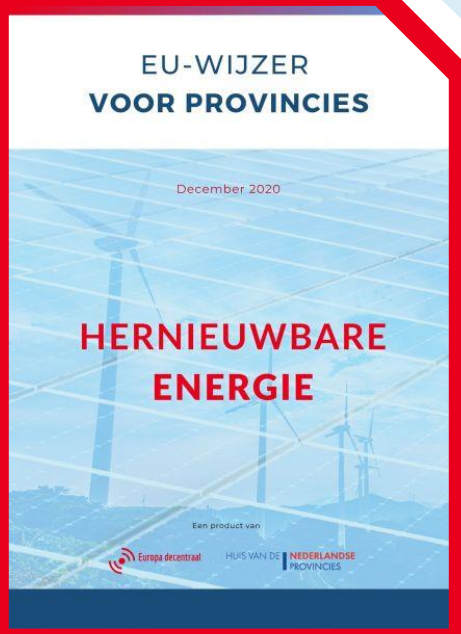
- Emissiehandelssysteem (ETS)
- Effort Sharing Regulation
- Landgebruik, veranderingen in landgebruik en bosbouw (LULUCF)
- EU-industriestrategie (2020)

Green Deal en het coalitieakkoord (3)

2.1 Klimaat en energie

Hernieuwbare energie:

- Herziening van hernieuwbare energie richtlijn (REDII)
- EU-waterstofstrategie
- Strategie voor offshore hernieuwbare energie
- Strategie voor integratie van het energiesysteem
- TEN-E verordening

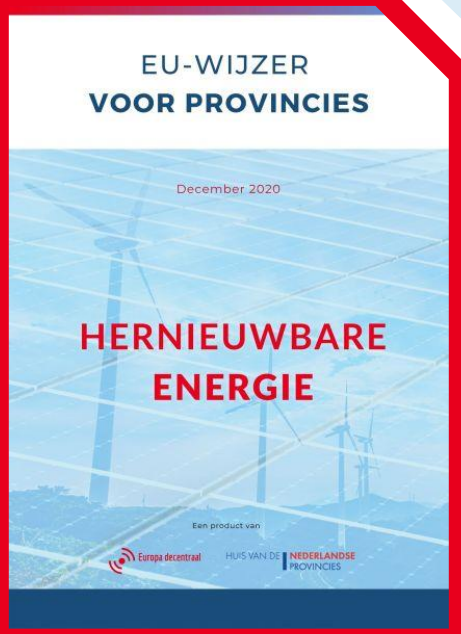

Green Deal en het coalitieakkoord (4)

2.1 Klimaat en energie

Overige faciliterende initiatieven:

- Duurzame taxonomie
- Klimaatpact
- Herziening staatssteunrichtsnoeren voor milieu en energie (2021)

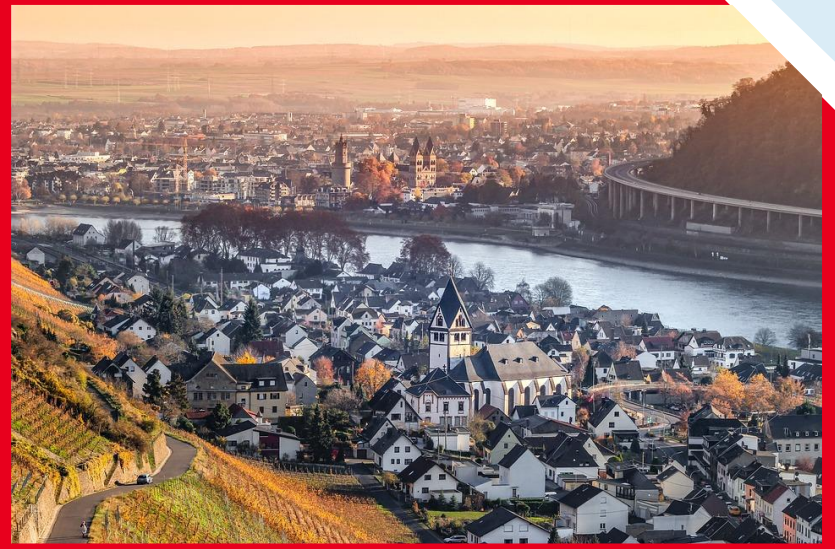

Green Deal en het coalitieakkoord (5)

2.2 Duurzame verstedelijking en bereikbaarheid

Verduurzaming van de gebouwde omgeving:

- Renovatiegolfstrategie (2020)
  - Energie prestaties van gebouwen richtlijn
  - Energie-efficiëntie richtlijn
- Green City Accord
- Strategie voor een duurzaam gebouwde omgeving (2021)
  - Bouwproductenverordening
  - Materiaalhersteldoelstellingen voor bouw en sloopafval

Green Deal en het coalitieakkoord (6)

2.2 Duurzame verstedelijking en bereikbaarheid

Duurzame mobiliteit:

- Strategie duurzame en slimme mobiliteit (82 initiatieven)
- Herziening richtlijn schone wegvoertuigen
- CO2-uitstoot voertuigen
- TEN-T verordening

Green Deal en het coalitieakkoord (7)

2.3 Leefbaarheid en economie

Circulaire economie:

- Circulaire economie actieplan (2020)
  - Minimum criteria en doelstellingen groene overheidsopdrachten
  - Verminderen afval
  - Recht op reparatie
  - Ecodesign richtlijn

Green Deal en het coalitieakkoord (8)

2.3 Leefbaarheid en economie

Gezonde leefomgeving:

- Zero pollution action plan (2021)
- Herziening luchtkwaliteitsrichtlijnen
- Richtlijn industriële emissies

Green Deal en het coalitieakkoord (9)

2.4 Vitaal landelijk gebied

Klimaatadaptatie en bodem:

- Klimaatadaptatie strategie (2021)
- Bodemstrategie (2021)

Green Deal en het coalitieakkoord (10)

2.4 Vitaal landelijk gebied

Biodiversiteit en dierenwelzijn:

- Biodiversiteitsstrategie voor 2030 (2020)
  - Natuurbescherming: trans-Europees natuurnetwerk
  - Habitat- en volgelrichtlijn
  - Invasieve uitheemse soorten verordening
  - Natuurherstel: bindende EU-doelstellingen
  - Risico’s bio-energiebronnen voor klimaat en milieu (2021: duurzaamheidscriteria bosbiomassa)
- EU-bosstrategie (2021)
- Achtste milieuactieprogramma (2020)

Green Deal en het coalitieakkoord (11)

2.4 Vitaal landelijk gebied

Waterkwaliteit:

- Kaderrichtlijn water (deadline: 2027)
- Zero pollution action plan (2021)

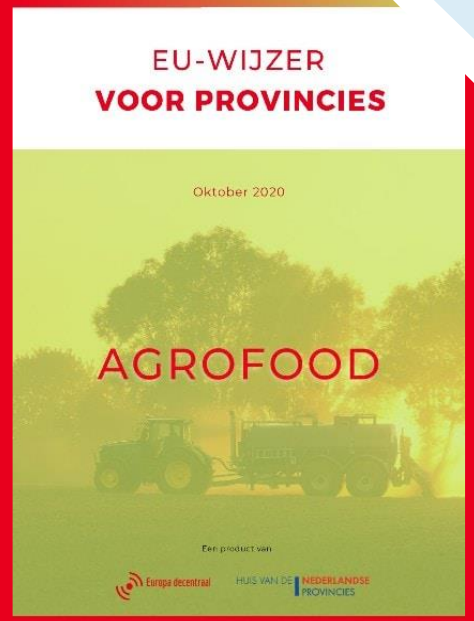

Green Deal en het coalitieakkoord (12)

2.4 Vitaal landelijk gebied

Duurzame landbouw:

- Farm-to-fork strategie (2020)
  - Pesticiden
  - Nutriënten
  - Organische landbouw
  - GLB
- Methaanstrategie (2020)
- Actieplan voor biologische landbouw 2021-2026 (2021)
- Toekomstvisie voor plattelandsontwikkeling (2021)

Green Deal en het coalitieakkoord (13)

2.5 Financiering van de Green Deal

Nieuwe MFK (2021-2027):

- Verduurzaming van het GLB
- Programma's
- Investeringen
- Structuurfondsen
- Herstelplan Next Generation EU

Rol van de provincie

Wat is de rol van de provincie?

Faciliteren, stimuleren, signaleren, uitvoeren en controleren:

- Overheidsinkoop (Let op: Europese aanbestedingsregels)
- Steunverlening (Let op: staatssteunregels)
- Ruimtelijke ordeningstaken en vergunningverlening
- Beleidsontwikkeling (bijv. RES)
- Signalerende functie

Vragen

Contact

- www.europadecentraal.nl
- 070-338 1099 (helpdesk 09.00-12.00)
- 070-338 1090 (09.00-17.00)
- info@europadecentraal.nl

Helpdesk

Linkedin

Europese Ster

Twitter

Brexit en Noord-Holland

Technische briefing commissie EFB 18 januari

Provincie Noord-Holland

inhoud

- Aanloop tot akkoord en het akkoord zelf
- Sectoren in NH en verbondenheid met het Verenigd Koninkrijk
- Ervaringen eerste weken voor ondernemers
- Europees fonds in relatie tot de Brexit

Aanloop tot akkoord

31 januari 2020 Verenigd Koninkrijk verlaat Europese Unie

- VK: Engeland, Schotland, Wales en Noord-Ierland
- Overgangsperiode tot 31 december 2020

24 december 2020 handelsakkoord bereikt

- Handels- en samenwerkingsovereenkomst
- Informatie beveiligingsovereenkomst horend bij handels- en samenwerkingsovereenkomst
- Civiel nucleaire overeenkomst

Handels- en samenwerkingsakkoord

Wat regelt het wel en wat niet?

Wel:

- Zaken gericht op individu
- Handel in goederen
- Basisafspraken over aanpak van (juridisch) geschil

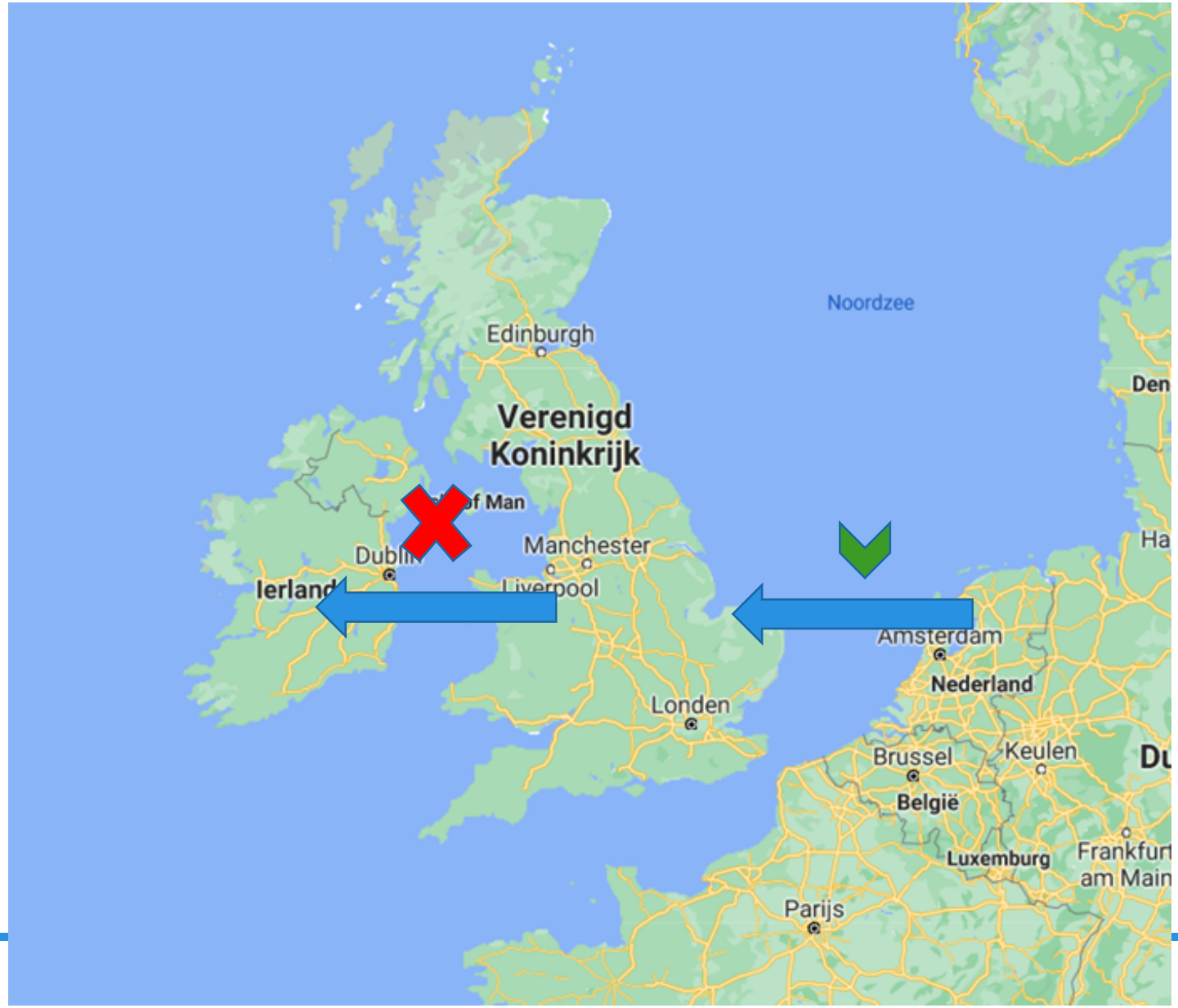
Niet:

- Dienstensector (waaronder financiële diensten die in de VK groot zijn)

Basis

- Goederen over en weer UK-EU: nultarief in- en uitvoerrechten (geen tarieven)
- Andere belastingen zoals BTW wel relevant (ook voor kleine (internet)ondernemers)
- Oorsprong van product essentieel (is niet gelijk aan herkomst)

- Labelling en certificering nog in ontwikkeling, maar VK kan hierin eigen eisen stellen
- Op onderdelen wordt het akkoord nu nog verder uitgewerkt

Noordzee
Edinburgh
Verenigd
Koninkrijk
Manchester
Liverpool
Dublin
Ierland
Amsterdam
Nederland
Londen
Brussel
België
Keulen
Luxemburg
Parijs

Onderdelen

Veranderingen individu

- Ziektekostenverzekering (dekking verandert, nog in ontwikkeling),
- Identiteitsbewijs moet vanaf 1-10-2021 een paspoort zijn
- Voor langere tijd wonen en werken is een visum nodig

Visserij

- VK krijgt geleidelijk meer aandeel in het vangstquotum, gedurende periode van 5,5 jaar. Quotum verschilt per soort, per visstand, per jaar. Voor NL -10%, voor Ierland en Duitsland op elk -15%.
- Zorgen over de relatief korte termijn van de afspraken

Onderdelen

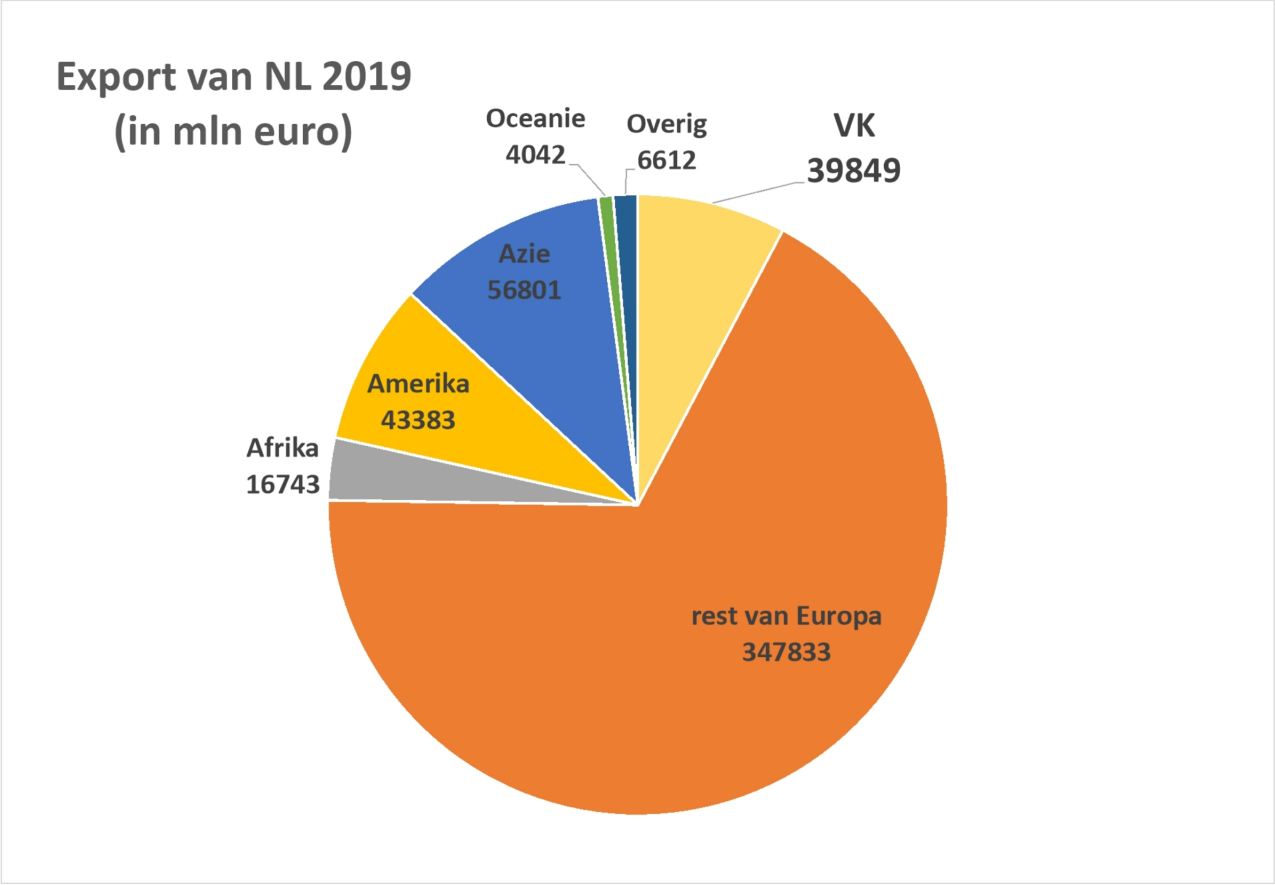
Europese programma's

- VK neemt geen deel meer aan bijv. Erasmus (studentenuitwisseling), Interreg
- VK blijft wel betrokken bij/deelnemen in Horizon, Copernicus, Eratom

Belang import en export tussen Nederland en VK
(bron: CBS)

Het VK staat in de top 5 van belangrijkste handelspartners voor Nederland.

- In 2019 bedroeg de totale uitvoer van Nederland naar het VK € 39,8 mrd (een daling van 0,8% t.o.v. 2018);
- Dit is 7,7% van de totale uitvoer van Nederland naar de wereld en 10% van de totale Nederlandse uitvoer naar de EU;
- De totale invoer van goederen en diensten van het VK naar Nederland bedroeg in 2019 € 24,6 mrd (daling van 6,2% t.o.v. 2018)
- De handelsbalans met het VK was dus € 15,2 mrd positief (een stijging van 9,5% t.o.v. 2018, vooral veroorzaakt door een daling van invoer)

Belang import en export tussen NL en VK
(bron: CBS)

Belangrijkste exportproducten van NL naar het VK (in exportwaarde)

Ruwe aardolie en aardolieproducten	€ 3,3 mrd
Toestellen voor telecommunicatie e.d.	€ 3,1 mrd
Kantoormachines e.d.	€ 2,2 mrd
Voertuigen voor wegvervoer	€ 2 mrd
Elektrische apparaten	€ 2 mrd
Groenten en fruit	€ 1,9 mrd
Diverse fabricaten	€ 1,7 mrd
Medicinale en farmaceutische producten	€ 1,7 mrd
Kleding, schoeisel en toebehoren	€ 1,4 mrd
Professionele en wetenschappelijke instrumenten	€ 1,3 mrd
Vlees en vleesproducten	€ 1,3 mrd
Andere organische grondstoffen	€ 1,2 mrd

Noord-Holland is een van de zwaarst getroffen provincies (bron: ING)

- Noord-Holland is na Utrecht het meest gevoelig voor de gevolgen van de Brexit.
- Dit komt omdat Noord-Holland een leidende positie heeft in de wederuitvoer naar het VK.
- Noord-Holland heeft een aandeel van € 8 mrd (2017) in de totale Nederlandse export naar het VK; ongeveer 10% van alle export van Noord -Hollandse bedrijven is naar het VK
- Belangrijkste export clusters in Noord-Holland zijn:
  - Groothandel
  - Foodindustrie (o.a. cacao)
  - Bloemen en planten
  - Groenten en fruit
  - Machines
  - Transport en logistiek

Eerste ervaringen

Effect op MKB is nog anekdotisch

- BTW/VAT-verplichtingen voor alle ondernemers vragen aanpassingen
  - Tijdelijke stop op leveren
- Coulance en overgangsperiode bij douaneformaliteiten
  - Maar ook weigeren van oversteek totdat papieren op orde zijn
  - Transport van verse producten

- Oorsprong van product (samengestelde producten) en toegevoegde waarde
- Geen grote verstoringen in havens
  - Zichtbare stop op invoer zuivel en andere etenswaren vanuit VK (en per juli controle naar VK)

EU Brexit Adjustment Reserve (BAR)

- Totaalbedrag: 5,4 miljard euro
- Beschikbaar voor alle landen
- Eerste ronde in 2021: 4,2 miljard euro
- Tweede ronde in 2024: 1,1 miljard euro
- Verdeling over lidstaten op basis van verwachte economische impact van uittreding van het VK in elke lidstaat

Verdeling BAR 1e ronde (2021)

Totaal voor Nederland: 714 miljoen euro

- Daarvan is 583 miljoen euro gealloceerd voor gevolgen van economische verwevenheid met het VK via handel
- 131 miljoen euro is gealloceerd voor visserijsector

Lidstaat Nederland bepaalt de verdeling binnen Nederland

- via Randstadverband lobby ook aandacht voor andere sectoren in MKB

2024: mogelijkheid tot aanvraag van aanvullende steun voor het geval de werkelijke uitgaven hoger zijn dan de oorspronkelijke toewijzing

Voor ondernemers en inwoners

Impact scan laat zien op basis van situatie van ondernemer (branche, product etc) waar extra op gelet moet worden.

https://www.brexitloket.nl/brexitloket-voor-ondernemers

https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/brexit/veranderingen-voor-nederlanders-in-2021-na-de-brexit

Verslag concept

Statencommissie Economie, Financiën en Bestuur

Datum	:	18 januari 2021
Commissievoorzitter (plv.)	:	dhr. F. Zoon
Commissiegriffier	:	mw. M. de Zwart
Telefoonnummer/e-mail	:	zwartm@noord-holland.nl

Aanwezig:		
Commissievoorzitter		dhr. F. Zoon
Commissiegriffier		mw. M. de Zwart
Leden van de commissie	FvD	dhr. R. Dekker, mw. J. Vastenhouw
	GL	dhr. J. Dulfer, dhr. G. Zaal
	VVD	mw. G. van Geffen, dhr. G. Hartog, mw. M. van Meerten
	D66	mw. A. Kapitein, dhr. E. Kanik, dhr. R. Vonk
	PvdA	dhr. J. Carton, dhr. T. Wagelaar
	PVV	mw. I. Bezaan
	SP	mw. A. de Groot, dhr. W. Hoogervorst
	CDA	dhr. D. Heijnen, mw. C. Kuiper
	OSNH	--
	PvdD	Ines Kostiç
	50plus	--
	CU	dhr. M. Klein
	DENK	dhr. S. Koyuncu, dhr. I. Ghazi
College van GS		mw. Z. Pels, mw. I. Zaal, dhr. A. van Dijk
Afwezig met bericht van verhindering:		Mw. S. Doevendans
Notulist		Moneypenny/H. Mutsaerts

Agenda

1. Opening en mededelingen
2. Vaststelling van de agenda, verslag van de vorige vergadering, strategische agenda en moties- en toezeggingenlijsten
   2.a. Vooruitblik op de komende vergadering(en) a.d.h.v. strategische agenda
3. Inspreekhalfuur over onderwerpen die niet op de agenda staan maar wel tot de portefeuille van de commissie behoren

4. Rondvraag portefeuille dhr. Stigter en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa
5. B-agenda Financiën, Cultuur en Erfgoed, Sport, Personeel en Organisatie en Inkoop (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Pels)
   5.a. Circulaire Economie: Concept-Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025
   5.b. Sport: Brief GS aan PS inzake voortgang beleidsnotitie Sport
6. Rondvraag portefeuille mw. Pels en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa
7. A-agenda Economie, Arbeidsmarkt en Onderwijs, Bestuur, Interbestuurlijk Toezicht en Europa (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Zaal)
   7.a. Economie: Brief GS aan PS inzake De Kop Werkt! Halfjaarrapportage en Jaarprogramma 2020 - 2e tranche
   7.b. Sponsoring: Brief GS aan PS inzake voortgangsbrief dierenwelzijn gesponsorde evenementen 2020
8. B-agenda Economie, Arbeidsmarkt en Onderwijs, Bestuur, Interbestuurlijk Toezicht en Europa (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Zaal)
   8.a. Bestuur: Brief GS aan PS inzake Conceptagenda bestuurlijke vernieuwing en participatie
9. Rondvraag portefeuille mw. Zaal en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa
10. A-agenda Openbare orde en veiligheid, Integriteit, Internationale betrekkingen, Public Affairs, Communicatie, Concern Control, juridische zaken, archief, PS- en GS zaken
    10.a. Juridische Zaken: Statenvoordracht verordening Elektronische publicaties
    Internationale Zaken: Brief GS aan PS inzake Leidraad voor internationale zaken
11. B-agenda Openbare orde en veiligheid, Integriteit, Internationale betrekkingen, Public Affairs, Communicatie, Concern Control, juridische zaken, archief, PS- en GS zaken
    11.a Communicatie: Brief GS aan PS inzake afdoening motie 48-2020 over educatie koloniaal verleden
    11.b Communicatie: Brief GS aan PS inzake vaststelling Communicatieaanpak Duurzaam doorpakken 2020-2023 en afdoening motie 98-2019
12. Rondvraag portefeuille dhr. Van Dijk en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa
13. Sluiting
14. C-agenda Economie, Arbeidsmarkt en Onderwijs, Bestuur, Interbestuurlijk toezicht (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Zaal)
    14.a. Bestuur: Brief GS aan PS inz. verslag overleg met colleges Oostzaan, Wormerland en Zaanstad inz. Zelfevaluatie Onderzoek OVER-gemeenten (ZOO) (C-agenda EFB 18-1-2020)
    14.b Bestuur: Brief GS inz. Afschrift van onze brief aan de vaste Kamercommissie voor BZK over wetsvoorstellen samenvoeging Adam Weesp, Beemster Purmerend en Heerhugowaard Langedijk (C-agenda EFB 18-1-2020)
    14.c Economie: Brief GS aan PS inz. Verkenning Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM) (C-agenda EFB 18-1-2021;
    14.d Stikstof: Brief GS aan PS inz. verkenning toegankelijkheid Noord-Hollandse innovatiefondsen voor stikstofinnovaties (C-agenda alle commissies januari 2021; NLG leidend)
    14.e Bestuur: Beantwoording vraag (PVV) Kosteninschatting referendum cie EFB 28 september 2020 (C-agenda EFB 18-1-2021)

15. C-Agenda Financiën, Cultuur en Erfgoed, Sport, Personeel en Organisatie en Inkoop (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Pels)
    15.a Motie 42: Brief GS aan PS inz. Uitvoeringsregeling subsidie Verduurzaming Culturele Instellingen 2021 (C-agenda EFB 18-1-2021)
    15.b Financiën: Brief van ministerie BIZA aan GS en PS inz. Toezichtregime 2021 (begroting) (C-agenda EFB 18 januari 2021)
    15.c Subsidies: Brief GS aan PS inz. evaluatie eenmalige subsidies 2020 (C-agenda NLG 11-1-2021 en EFB 18-1-2021)
    verbindingen Haarlemmermeer en de subsidie Duurzaam Watersysteem PARK21.
    15.d Cultuur: Brief GS aan PS inz. verlenging Managementplan 2015 - 2020 werelderfgoed Stelling van Amsterdam en Uitvoeringsprogramma Stelling van Amsterdam/Nieuwe Hollandse Waterlinie 2017 - 2020 in Noord-Holland (C- agenda EFB 18-1-2021)
16. C-agenda IPO, ICT en Data en Subsidies algemeen (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Stigter)
17. C-agenda Openbare orde en Veiligheid, Integriteit, Internationale betrekkingen, Public Affairs, Communicatie, Concern Control, Juridische Zaken, Archief, PS- en GS zaken (EFB onderwerpen portefeuille CdK Van Dijk)
    17.a. Ondermijning: Brief GS aan PS inz. Onderzoeksplan "Ondermijning: leerpunten voor provinciale ondersteuning bij lokale weerbaarheid'" (C-agenda 18 januari 2021)
18. C-agenda Algemeen
    18.a MRA: Maandelijks-MRA-Raads-en-Statenleden-Bericht-editie-44 (C-agenda alle commissies januari 2021)
    18.b Water / Groen / Recreatie / Mobiliteit / Ruimte/Cultuur/Economie: Ambitieprogramma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam (B- agenda NLG 08-02-2021 (leidend) en C-agenda RWK 11-01-2021, C-agenda EFB & M&B 18-01-2021)

Agenda

1. Opening en mededelingen

De **voorzitter** opent de digitale commissievergadering om 13.15 uur en heet alle aanwezigen welkom. De vergaderorde wordt toegelicht. Er is een quorum aanwezig. Mw Doevendans heeft zich afgemeld. Verder zijn er geen afmeldingen bij de griffie binnengekomen.

2. Vaststelling van de agenda, verslag van de vorige vergadering, strategische agenda en moties- en toezeggingenlijsten

De **voorzitter** constateert dat de agenda ongewijzigd wordt vastgesteld, evenals de lijst van moties en toezeggingen, de strategische agenda en het verslag van 30 november 2020.

2.a. Vooruitblik op de komende vergadering a.d.h.v. strategische agenda

De **voorzitter** meldt dat voor de commissievergadering van 15 februari 2021 de volgende punten, onder voorbehoud van tijdige aanlevering, op de agenda staan: de begrotingswijziging 2021 (met oa. financiële verwerking motie 42), voortgang Pallas, wensen en bedenkingen subsidie fractiebijdragen, voortgangsrapportage economische agenda inclusief corona, eerste begrotingswijziging Randstedelijke Rekenkamer voor zienswijze. Voorafgaande aan de vergadering van 15 februari vindt van 11.00 tot 12.30 een BOT-overleg plaats over de nieuwe Europastrategie en van 13.00 tot 13.30 uur een technische briefing over Pallas.

3. Inspreekhalfuur

Dhr. **Van der Peet** spreekt in als zakelijk directeur van W139. “W139 is een incubator voor de kunst, het is een monumentale en unieke kunstruimte, gelegen op steenworp afstand van het Centraal Station, in de oude binnenstad tussen de Beurs en de Bijenkorf. Het is ruim 40 jaar een magneet voor de volgende generatie(s) makers. Een pareltje van nieuwe en prille hedendaagse kunst, niet alleen van Amsterdam maar ook van de provincie Noord-Holland en ver daarbuiten. In het afgelopen decennium stapten jaarlijks gemiddeld zo'n 25.000 bezoekers de karaktervolle kunstplek binnen. W139 is het voorbeeld van de creatieve middenlaag, waar kunst serieus begint, zonder deze laag bloedt de kunst dood en dat dreigt momenteel te gebeuren. Nog voordat het Rijk maatregelen moest treffen om Covid-19 in te dammen, heeft onze instelling (in 2017-2019) zo'n 375 zzp'ers werk verschaft voor het ontwikkelen en naar het publiek brengen van hedendaagse kunst. In 2020 was ons weerstandsvermogen nog sterk genoeg om de onverwachte gevolgen van de corona-maatregelen te incasseren en kunstenaars door te betalen voor hun werk om de productie van nieuwe kunst in Metropoolregio Amsterdam in leven te houden. Die culturele ondernemers zijn woonachtig en werkzaam in Amsterdam maar ook elders in de provincie (o.a. Haarlem, Hilversum, Weesp, Zaandam, Diemen, etc.) en daarbuiten. Met onze inspanningen is 50% van ons buffervermogen als sneeuw voor de zon verdwenen. In 2020 was ons corona-verlies ongeveer € 50.000. Nogmaals zo'n klap zullen we niet meer te boven komen, Die dreiging is reëel want financiering vanuit het Amsterdamse Kunstenplan 2021- 2024 valt niet meer te verwachten: t.o.v. 2020 moet W139 het met 75% minder structurele financiering doen. Onze focus ligt dan ook in eerste instantie op borging van W139 als cruciaal cultureel baken. We doen een verzoek tot coronasteun met € 50.000 uit het Provinciaal Noodfonds voor Sociale Infrastructuur en/of het Economisch Herstelfonds van de provincie. Met een tijdelijke overbrugging van de provincie Noord-Holland zijn we al geholpen en kan kapitaalvernietiging worden voorkomen. Een studiebezoek aan W139 maakt onderdeel uit van educatieve programma's van kunstacademies en postacademische opleidingen van vrijwel alle provincies in Nederland. Die zeggenschap van jonge kunstenaars in onze kunstinstelling is er een die verbeelding brengt en jongeren aanzet en inspireert hun eigen talenten te ontwikkelen. W139 laat zien hoe we nu als mensen kunst maken alsook hoe kunst kan leven in onze maatschappij. We dragen bij aan een culturele rijkdom die van belang is voor de provincie Noord-Holland. Mensen die W139 bezoeken, komen uit de hele wereld: van Rio tot Rotterdam, Molenbeek (Brussel) tot Moskou, Bijlmer tot Berlijn, van Haarlem tot Harlem (NY), van Scheveningen tot Sao Paolo, Seoel en Singapore. Wij verwijzen hen ook naar andere plekken in de provincie zoals het Cobramuseum, het Domijn in Weesp, Frans Hals Museum, het HEM in Zaandam, kunsthal Kade in Amersfoort, kunstfort Vijfhuizen etc. Het gaat om kunstprofessionals en anderen die gericht komen uit Parijs, Londen, Brussel, Berlijn en andere metropolen. Het zijn mensen van o.a. het MoMA, Palais de Tokyo, Singapore Art Museum, Contemporary Art Society en Capacete (Rio de Janeiro). Niet voor niets geven museumdirecteuren aan dat wanneer een plek als Wl39 niet meer bestaat, musea in de toekomst een gefossiliseerd verleden zullen tonen. Dat is onze publieke kerntaak: het beschermen van de artistieke vrijheid in het maken van kunst door de volgende generaties kunstenaars. Zonder hen immers geen kunst. Als incubator ligt onze focus op waardecreatie voor cultuur en erfgoed van de toekomst, en kiezen wij voor een duurzame ontwikkeling. Mede door de inspanningen van een aantal generaties is W139 een onderdeel van de cruciale culturele infrastructuur van Amsterdam, een onlosmakelijk en essentieel onderdeel van het Blaauwlakenblok: dit historische hart van 90 woningen en 35 bedrijfsruimten is behouden

gebleven. W139 oefent aantrekkingskracht uit op kunstenaars uit de gehele provincie die nieuwe ontwikkelingen in gang zetten. Als het verdwijnt, komt het niet zomaar terug. Beste Statenleden, durf te investeren in innovatie van de volgende generatie(s) makers. We hebben culturele bakens nodig. Bakens die aanzetten tot verandering. De wereld wil dat zien. Nu meer dan ooit tevoren."

Dhr. **Klein** (CU) vraagt of Amsterdam W139 heeft voorgedragen bij de verdeling van gelden in overleg met gemeenten.

Dhr. **Van der Peet** antwoordt dat men hier niet bij betrokken is geweest omdat de gemeente heeft gefocust op het ondersteunen van kunstinstellingen die niet beschikten over buffervermogen en W139 had op dat moment nog wel een buffer.

Mw. **De Groot** (SP) benadrukt dat PS verantwoordelijk zijn voor de gehele provincie en niet alleen voor Amsterdam.

Dhr. **Van der Peet** is het ermee eens dat het gaat om alle kunstinstellingen in de provincie. Buitenlandse toeristen worden gestimuleerd om ook de rest van de provincie te bezoeken.

Ines **Kostiç** (PvdD) vraagt of W139 heeft gesproken met GS. Wat is de reden voor Amsterdam om niet bereid te zijn tot stadsfinanciering?

Dhr. **Van der Peet** heeft nog niet de gelegenheid gehad om met GS te overleggen. De stadsfinanciering is gestopt na een besluit van de tijdelijke Commissie van het Amsterdams Fonds voor de Kunst. De redenen wordt gedetailleerd toegelicht.

4. Rondvraag portefeuille dhr. Stigter en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa

De **voorzitter** constateert dat er geen vragen zijn.

5. B-agenda Financiën, Cultuur en Erfgoed, Sport, Personeel en Organisatie en Inkoop (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Pels)

5.a. Circulaire Economie: Concept-Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025

Dhr. **Vonk** (D66) vraagt een toelichting op de koppeling tussen de Actieagenda Circulaire Economie en de economische doelstellingen van de provincie. De expliciete aandacht voor koppeling met andere dossiers is heel goed, want de circulaire principes zijn verweven met alle thema's waar de provincie voor aan de lat staat. Maar waarom houdt het college vast aan de intentieverklaring van slechts 25% circulair op de interne bedrijfsvoering? Er is meer aandacht besteed aan de monitoring en de evaluatie, ook zijn er concrete acties benoemd, hoewel er niet altijd een concreet einddoel is geformuleerd. Wordt het document aangevuld met meetbare doelen op de diverse acties en onderdelen en waarop kunnen PS GS aanspreken? De aandacht voor samenwerking met andere overheden, de eigen regio en de EU wordt op prijs gesteld. Men ziet uit naar de definitieve actieagenda en uitvoering daarvan.

Dhr. **Heijnen** (CDA) ondersteunt de ingezette ambities waarover men graag wil meepraten. Kunnen GS toelichten hoe het definitieve actieplan aan PS wordt voorgelegd en hoe de reacties van vandaag hierin worden verwerkt? Het doel is om in 2050 in de provincie geen afval meer te produceren. In het actieplan worden veel inzet en ambities geformuleerd, maar wordt er

ook gefocust op de inzet van instrumenten en wanneer zijn GS tevreden? Zijn er tussendoelen geformuleerd? In hoeverre is het technisch en financieel haalbaar om in de toekomst afval van windmolens te recyclen? De wieken kunnen op dit moment nog niet gerecycled worden en wanneer recycling niet mogelijk is, hoe wordt dan met het afval omgegaan? De bouwambassadeur heeft al een grote taak bij het aanjagen van de bouw. Is de nieuwe toegevoegde taak in het kader van circulair bouwen ondergeschikt aan deze hoofdtaak? Willen GS in de terugkoppeling van de evaluatie van de werkzaamheden van de bouwambassadeur aangeven of beide taken naar behoren zijn uitgevoerd en in hoeverre deze elkaar in de weg hebben gezeten?

Ines **Kostiç** (PvdD): We waarderen de inzet die GS met deze Actieagenda toont. Tegelijkertijd sluiten we ons aan bij D66 als het gaat om de oproep om de doelen voor de eigen organisatie scherper te stellen. Daarnaast betekent een nieuwe, duurzame economie ook dat bijvoorbeeld milieu- en klimaatkosten niet mogen worden doorgeschoven naar andere delen van de wereld. Onze vraag aan GS is: hoe wordt dit aspect meegenomen en verwerkt in de actieagenda? Kunnen GS daarnaast aangeven waarom gesproken is met Rabobank en niet tenminste ook met iemand van een duurzame bank, bijv. ASN bank? Voordat dit stuk wordt gefinaliseerd, willen we graag nog 5 punten meegeven. 1. We hebben afgesproken zulke belangrijke onderwerpen in samenhang met andere belangrijke onderwerpen te bekijken. Dat is van belang zodat we zoveel mogelijk winst op alle provinciale ambities (zoals natuur, klimaat en dierenwelzijn) boeken en zodat we voorkomen dat activiteiten voor het ene dossier, doelen in een ander dossier schaden. Deze agenda doet wel een poging tot zo'n samenhangende aanpak, maar we vragen GS met klem om niet alleen duurzaamheid, maar ook zo hoog mogelijk dierenwelzijn als randvoorwaarde voor alle activiteiten (binnen de twee inhoudelijke sporen en binnen de eigen organisatie) mee te nemen. Bij kringlooplandbouw zijn er bijvoorbeeld verschillende wegen om een kringloop te sluiten en helaas zijn niet alle wegen even gunstig voor dieren. Kijk daarbij dus op zijn minst naar de voor dieren meest gunstige situatie. 2. Alle inspanningen zullen onvoldoende zijn als we niet inzetten op ook minder consumeren (consuminderen). Een valkuil is dus dat we consuminderen niet koppelen aan circulaire ambities. En dat gevaar werd bijvoorbeeld door Wieland Textile – een kledinginzamelingsbedrijf dat goed werk doet en gesteund wordt door onze provincie – laatst in een video geïllustreerd. Daar stelt het bedrijf dat als we circulair werken, dan fast fashion ook niet zo erg is. Natuurlijk is fast fashion ook bij circulariteit nog steeds problematisch. We hopen dat GS dat begrijpen. We vragen GS om een explicieter doel op te nemen wat betreft het consuminderen. Zo stelt Amsterdam zich als doel om in 2030 haar consumptie met 20% te verminderen. 3. We vragen GS om de groene eiwittransitie niet los te koppelen van de circulaire economie, maar juist waar mogelijk te combineren. Specifiek gaat het daarbij om bijvoorbeeld twee aspecten van circulaire economie: aanpak van voedselverspilling en ruimtegebruik. Om met dat laatste te beginnen: volgens GS is er in 2040 een extra ruimtebehoefte van 100 tot 165 ha nodig voor het accommoderen van circulaire economie. We weten ook dat ongeveer 60% van onze provincie wordt bezet door landbouw. Ongeveer 60% daarvan dient vooral als voedsel voor dieren uit de veehouderij. Dat is dus meer dan 75.000 ha grond die worden gebruikt puur om eerst landbouwdieren te voeden. Die extra 100 hectare nodig voor circulaire economie valt daarbij in het niet. Met de groene eiwittransitie voor directe menselijke consumptie kunnen we mogelijk grond vrij maken. Neem die mogelijkheden dus mee bij de ruimtelijke verkenning. Dat brengt ons dus bij het tweede aspect: voedselverspilling. Kees Kruythoff, ex-topman van Unilever, schetste dat al bij WNL vorige week: "25 jaar ben ik blind geweest voor hoe de voedingsmiddelenindustrie in elkaar

zit. Het eerste waar ik blind voor was: de grootste voedselverspilling is helemaal niet aan het eind van de keten, maar in het begin van de keten. De proteïne zit in de plant, gaat naar de kip en van de kip gaat het naar de mens. Het is vele malen slimmer om de kip uit de keten te halen. Dus direct voor plantaardig te kiezen." De provincie organiseert challenges in samenwerking met partijen uit de voedselketen om de verspilling van voedsel te verminderen. Kiezen voor plantaardig is kiezen voor minder verspilling meteen aan het begin van de keten. We vragen GS om de groene eiwittransitie dus ook te betrekken bij de challenges met het doel om verspilling te verminderen. 4. Ga voor de definitieve vaststelling van deze Actieagenda in gesprek met o.a. milieu -en klimaatorganisaties als Milieudefensie en Urgenda. 5. We verzoeken GS om concrete doelen voor circulaire bouw te maken. Stel bijvoorbeeld een doel over hoeveel procent van de te bouwen huizen in de komende jaren duurzaam en circulair moet zijn. In Noord-Holland zal de komende jaren heel veel gebouwd worden en op lange termijn bespaart het veel kosten door het nu in een keer goed te doen.

Mw. **Van Geffen** (VVD) steunt het centraal stellen van grondstoffen, circulair ondernemerschap en innovatie in de aanpak. Zoeken naar impact, daardoor kan er een versnelling worden gerealiseerd, want ook de circulaire economie is net als de algemene economie niet 'maakbaar'. De provinciale rol als opdrachtgever en als launching customer voor nieuwe circulaire producten ontbreekt in de agenda. Klopt het dat deze ambitie geen onderdeel meer is van de actieagenda? De VVD is van mening dat over de actieagenda als vervolg op de vorige agenda door PS moet worden besloten. Zijn GS hiertoe bereid? Het is onduidelijk wat bereikt gaat worden met de aangegeven doelen, zoals meer circulaire bedrijven en minder afval. Meer of minder ten opzichte van wat? Het monitoren in landelijk verband wordt ondersteund. In de uitvoeringsagenda worden de doelen specifieker ingevuld, maar deze agenda wordt niet aan PS voorgelegd. Zijn GS het ermee eens dat doelstellingen van 'meer' of 'minder' niet effectief zijn als de huidige stand van zaken niet bekend is en zo ja, aan welke oplossingen wordt gedacht? Plastic is een verzamelnaam voor diverse kunststoffen en de verwerking van plastic afval voor hergebruik is een drama geworden. Een deel van het plastic komt in Aziatische landen terecht. Daarom wordt voorgesteld om enkel in te zetten op textiel, biomassa en bouwstoffen. De VVD steunt de richting van de actieagenda, maar vraagt om meer focus op de inzet, besluitvorming over heldere doelen en PS goed in positie te brengen.

Ines **Kostiç** (PvdD) vraagt wat de VVD concreet bedoelt met 'maakbaarheid'.

Mw. **Van Geffen** (VVD) meent dat de overheid wel initiatieven kan steunen en bewegingen kan stimuleren, maar het realiseren van een planeconomie wordt afgewezen.

Mw. **De Groot** (SP) vindt de ambitie groot, echter, de doelstellingen in de actieagenda vallen tegen. Mensen zijn geneigd om steeds meer te kopen, daarom vereist circulaire economie een omslag in het denken en moet zelfs het menselijke instinct om steeds nieuwe zaken aan te kopen, genegeerd worden. De SP wil eerst dingen opmaken en dan pas nieuwe producten kopen, hoewel hier overigens wel een reparatie-industrie bij hoort. Dit moet als eerste in de doelenboom worden opgenomen. Daarna komt de circulaire economie in beeld met grotere kennis, circulaire innovaties, voldoende ruimte en stimulerende wetgeving. Bedrijven moeten bij wet gedwongen worden over te gaan naar circulaire economie waarbij minimumnormen voor recyclaten en een goede afvalscheiding worden gesteld, want alleen verzoeken om in te zetten op circulaire economie levert te weinig resultaat op. Het is jammer dat er voor de circulaire economie meer ruimte nodig is. Gaan GS de huidige leegstaande terreinen

onderzoeken? Bij de regelgeving voor circulaire bouw moet ook de consument betrokken worden. De agenda wordt ondersteund, mits de opmerkingen van de commissieleden hierin verwerkt worden en er meer vaart gemaakt wordt.

Mw. **Bezaan** (PVV) meent dat met het streven naar een circulaire economie er een schepje extra gedaan wordt op het streven naar onrealistisch maakbaarheidsdenken bij klimaat- en energie gerelateerd beleid. De provincie moet bij het inkopen met name kijken naar kosten en kwaliteit, dus als een niet-circulair product kwalitatief beter en goedkoper is dan een circulair product, dan moet gekozen worden voor het niet-circulaire product. Het is prima als bedrijven kiezen voor circulair werken, maar zonder overheidssteun, dus geen financiering van circulaire innovaties via het Innovatiefonds NH of het Participatiefonds Duurzame Economie Noord-Holland. Een lobby naar het Rijk om belemmeringen in wetgeving op te heffen, wordt ondersteund mits de aanpassing van wet- en regelgeving niet leidt tot belemmeringen voor bedrijven die weinig of geen ambitie hebben voor circulaire productie.

Mw. **Van Geffen** (VVD) meent dat wanneer alleen wordt gefocust op de laagste prijs, bedrijven aan het begin van de keten niet kunnen afzien van het gebruik van duurdere grondstoffen. Hoe oordeelt de PVV over het uitputten van allerlei grondstoffen uit arme gebieden en dat dit door innovatie kan worden voorkomen?

Mw. **Bezaan** (PVV) meldt dat zij de laagste prijs in een adem heeft genoemd met de juiste kwaliteit. Als de kwaliteit gelijk is, dan bestaat er geen onderscheid. De PVV is voorstander van lokaal gebruik van grondstoffen om hiermee de economie te stimuleren.

Dhr. **Dulfer** (GL) meent dat de PVV volgens hem best kan leven met een aantal elementen van de circulaire economie, evenals met het streven van behoud van de aarde voor de komende generaties. De ambitie is hoog, maar wel noodzakelijk voor de volgende generaties, mede omdat er veel kansen bestaan voor innovatieve bedrijven in de provincie. De actieagenda is meer concreet geworden door het introduceren van operationele doelen en acties, dus men kan aan de slag. Als men in 2030 50% circulair wil zijn, hoe ziet de agenda er dan in 2025 uit, de eindtijd van de huidige agenda? Aan de hand van welk jaar wordt het resultaat gemeten? Wanneer is sprake van grotere kennis en meer innovaties en minder afvalstromen bij de operationele doelstellingen? Wat zijn de parameters? Hoe groot mag de afvalstroom dan nog zijn? Wordt in de monitoring een evaluatieplan opgenomen met daarin instrumenten om de gewenste versnelling in de circulaire economie te meten? De OD kan ingezet worden om na te gaan waar de regelgeving beperkend werkt en hoe hierin verbetering kan worden gebracht. Wordt hierbij ook gedacht aan de gevolgen voor de vergunningverlening en het opnemen van de Best Beschikbare Techniek-standaarden (BBT) in de vergunningen? Het is onverstandig dat bij de financiering van de agenda de infrastructuurreserves niet worden betrokken. Graag een toelichting door GS. Wie moet er straks 100% circulair zijn, Nederland, de provincies, de gemeenten of alle bedrijven? Moet de provincie in de eigen voedselvoorziening gaan investeren? Wat zijn de gevolgen voor ontwikkelingslanden? Een eerlijke wereldhandel is toch voorwaarde voor een duurzame welvaartsgroei in ontwikkelingslanden? Hoe wordt ervoor gezorgd dat mensen door omscholing de kans krijgen om zinvol deel te nemen aan de maatschappij? Dit zou onderdeel moeten zijn van deze Actieagenda Circulaire Economie.

Dhr. **Carton** (PvdA) is tevreden met de concept-actieagenda, maar er wordt wel aandacht gevraagd voor de grote hoeveelheid en omvang van de vele instrumenten die worden

voorgesteld, want voorkomen moet worden dat men te veel gaat doen waardoor er te laat kan worden bijgestuurd. Hoe houden GS het overzicht en is het niet beter om meer focus aan te brengen op de doelstellingen? Hoe wordt de meetbaarheid vorm gegeven in het monitoringsplan?

Dhr. **Klein** (CU) is tevreden met de actieagenda, de samenhang met andere beleidsterreinen en het beschikbaar stellen van geld uit andere portefeuilles. Het is echter een hele brede agenda geworden. Hebben GS overwogen om een grotere focus aan te brengen zodat er meer effect bereikt kan worden? Hebben GS al ideeën over hoe in de organisatie vorm wordt gegeven aan het verminderen door middel van 'refuse' of 'rethink'? Voorstellen voor verbetering zien onder andere op een concrete formulering van tussendoelen (in plaats van de algemene 'meer' of 'beter') en het benoemen van concrete voorbeelden (icoonprojecten), zoals de onderneming in de provincie die kiest voor lisdodden voor het isoleren van woningen.

Dhr. **Koyuncun** (DENK) vraagt of de coronagevolgen voor de agenda inmiddels duidelijker zijn, want hierover is niet veel vermeld in de actieagenda, terwijl gedeputeerde Pels hier in april 2020 bij de voortgangsrapportage nadrukkelijk over gesproken heeft. Waarom is hier niet meer rekening mee gehouden en zijn GS bereid om deze gevolgen alsnog op te nemen in de definitieve agenda?

Dhr. **Dekker** (FvD) heeft weinig vertrouwen in de agenda, want de overheid weet het zelden beter dan de markt.

Gedeputeerde **Pels** dankt voor de complimenten voor het vele werk dat is verricht in het afgelopen halfjaar. De actieagenda gaat over de uitvoering, PS hebben eerder de visie in 2017 vastgesteld en die voldoet nog steeds, daarom is er niet voor gekozen om een nieuwe visie op te stellen. Nu moet er actie worden ondernomen en er moet concreet worden aangepakt. Wanneer de circulaire economie de standaard wordt in de provincie, dan zal het bedrijfs- en vestigingsklimaat verbeteren met name voor innovatieve bedrijven. De zes sporen uit de vorige agenda zijn teruggebracht naar drie sporen, waardoor er meer focus ontstaat in de acties en de doelen haalbaar worden. De provincie speelt de rol van verbinder naar het Rijk en gemeenten toe, evenals bij ondernemers en grondstoffenstromen. De bouwambassadeur is heel enthousiast want de circulaire economie is niet conflicterend met zijn rol als aanjager van de bouwversnelling. In de evaluatie van de actieagenda wordt zijn rol meegenomen. De provincie moet zorgen voor voldoende en zelfs meer fysieke en milieuruimte voor de circulaire economie, want eerst moeten de afvalproducten worden opgeslagen alvorens deze gerecycled en/of verbrand kunnen worden. In de Omgevingsverordening is hiervoor speciaal ruimte gereserveerd door middel van de provinciale bedrijfsterreinen. De provincie kan ook optreden als aanjager van eerst inzetten op reparatie van producten en als lobbyist richting het Rijk om de belastingdruk te verplaatsen en belasting te gaan heffen op grondstoffen waarbij gelijktijdig de belasting op arbeid wordt verlaagd, want op dit moment is een nieuw product goedkoper dan producten laten repareren. De nieuwe aanbesteding van een circulaire brug is een goed voorbeeld van de functie van de provincie als launching customer die zelf innovatie omarmt en dezelfde doelen intern waarmaakt. Binnen Mobiliteit is een programma ingesteld om de infrastructuur circulair te maken. Er moet bij inkoop wel onderscheid gemaakt worden tussen de prijs en het product, want de maatschappelijke kosten van een product zijn veel hoger dan enkel de prijs die de ondernemer vraagt. In de toekomst moeten ook in euro's de maatschappelijke kosten van een product zichtbaar gemaakt worden. De

provincie zal bij inkoop de prijs van producten beoordelen, maar hierbij ook de maatschappelijke kosten betrekken. Waar mogelijk, zal de provincie als goed voorbeeld optreden om het eerste doel van 25% circulair inkopen over de gehele inkoopportefeuille te realiseren. “Refuse”, d.w.z. iets niet kopen, is de eerste stap die gezet wordt naar een meer circulaire economie en die wordt momenteel door de provincie onderzocht ten behoeve van de eigen organisatie. GS streven naar het formuleren van tussendoelen, maar dan moet eerst het concrete pad naar 2025 – wanneer 25% gerealiseerd moet zijn – bekend zijn. Het Rijk werkt nu hard aan het formuleren van het concrete pad voor de circulaire doelstellingen in de toekomst en daar zal de provincie zich bij aansluiten en zich aan committeren. Hierdoor wordt de meetbaarheid van de inzet groter en kunnen ook gemeenten aan de inzet gehouden worden. Het PBL is nu bezig met het formuleren van de meetbaarheid van de tussentijdse doelen.

Dhr. **Dulfer** (GL) vraagt op welk moment GS verwachten concreet te kunnen aangeven hoe de tussendoelen richting 2025 (einde looptijd actieprogramma) en verder naar de toekomst toe eruitzien. Hoe wordt dit met PS afgestemd?

Gedeputeerde **Pels** komt dit jaar met het plan voor de monitoring, maar het hangt van het Rijk af of het concrete pad hierin kan worden verwerkt. Wanneer na twee jaar – of zoveel eerder als mogelijk – de evaluatie plaatsvindt, dan zullen de doelen in ieder geval geconcretiseerd zijn, maar het is duidelijk dat men daarbij afhankelijk is van het Rijk. De inzet van het Rijk is ook belangrijk om tot een uniforme wijze van evaluatie te komen. Er is al een aantal cijfers van de nulmeting van de provinciale circulaire economie beschikbaar, maar daaruit blijkt nog niet hoe groot de inzet is geweest.

Ines **Kostiç** (PvdD) vraagt of GS concrete doelen gaan stellen voor circulair bouwen. Wanneer wordt het onderzoek naar consuminderen aan PS voorgelegd, want ook GS erkennen dat dit van groot belang is.

Gedeputeerde **Pels** zal hierop terugkomen bij de verdere beantwoording van vragen van de PvdD. De gemeenten en ontwikkelaars staan aan de lat voor circulair bouwen van huizen en in de woonagenda’s die samen met gemeenten worden opgesteld, is aandacht gevraagd voor het concretiseren van de doelen. De provincie gaat deze doelen niet vooraf opleggen maar in een gesprek met gemeenten aan de orde stellen. De harde realiteit is dat nog niet alles recyclebaar is zoals windmolens. Daarom moet innovatie doorlopend gestimuleerd worden om oplossingen te vinden. Binnenkort zal het nieuwe inkoopbeleid van de organisatie aan PS worden voorgelegd waarin de doelstellingen voor de eigen inkoop worden benoemd. De sociale kant en arbeidsmarktaspecten van circulaire economie is niet aan de provincie, want het sociaal domein behoort niet tot de kerntaken. Wel dient de provincie inclusiviteit na te streven op de eigen gebieden, zoals bij het arbeidsmarktbeleid en het geven van kansen aan mensen om hun diverse talenten – talent is eigenlijk ook een voorbeeld van een grondstof – in te zetten voor de maatschappij. Dit wordt tevens een thema van het Herstelfonds vanwege de grote impact op de arbeidsmarkt. Momenteel wordt de inzet in de maatschappelijke sector uitgewerkt. Het gaat dan over de inzet in de sociale sector en het overleg met gemeenten hierover. De provincie wil bijdragen aan de wereldwijde opgave van circulaire economie en ook in het inkoopbeleid wordt speciaal aandacht besteed aan mensenrechten en het stimuleren hiervan via de eigen inkoop. In het beleid voor verbonden partijen zijn als eis eerlijke arbeidsvoorwaarden meegenomen. De sociale inclusieve kant zal steeds vaker

onderdeel zijn van alle beleidsterreinen, want circulaire economie raakt aan alle provinciale thema's. Daarom wordt op dit thema door alle gedeputeerden samengewerkt. Uiteindelijk zal de portefeuille circulaire economie overbodig zijn, omdat circulair de standaard wordt. Samen met gedeputeerde Zaal zal voor de volgende verkiezingen een standpunt worden ingenomen over de verhouding van de circulaire agenda tot de economische agenda. Dierenwelzijn, de eiwittransitie en het voorkomen van voedselverspilling worden uitgebreid genoemd in de voedselvisie, maar deze onderwerpen worden integraal betrokken bij de inzet op circulair, omdat dat steeds meer de standaard wordt op alle beleidsterreinen. Vanwege de integrale aanpak is het niet nodig om in elk beleidsterrein alle details opnieuw te benoemen.

Ines **Kostiç** (PvdD) is blij met deze integrale benadering, maar wordt hierbij ook dierenwelzijn als kader meegenomen? 75.000 ha wordt ingezet voor voedsel voor dieren, in dit licht dienen de benodigde ha voor extra ruimte te worden beoordeeld. Willen GS bij de challenges voor voedselverspilling ook aandacht geven aan plantaardige initiatieven?

Gedeputeerde **Pels** zal dierenwelzijn niet apart benoemen in deze agenda, omdat dit onderdeel vormt van de Voedselvisie. Het inkoopbeleid en het effect op dierenwelzijn worden besproken wanneer dat voorligt. Er is veel oppervlakte agrarisch in gebruik op dit moment, en daarnaast is veel ruimte nodig niet alleen voor circulair maar ook voor NNN. Alle samenhangende belangen bij ruimte worden hierbij afgewogen, zoals de gevolgen van de eiwittransitie op de ruimte en het verminderen van het gebruik van dierlijke eiwitten. De gedeputeerde noemt een aantal milieuorganisaties die betrokken zijn geweest, deze staan allemaal vermeld in de documenten. Plastic is een grote oorzaak voor vervuiling op het gebied van CO2, maar heeft ook veel impact op de leefomgeving en veroorzaakt zwerfafval in zee. Veel dumpplastic wordt nu nog naar andere gebieden in de wereld getransporteerd maar dat leidt vaak tot nog meer milieuvervuiling. Daarom moet innovatie op het gebied van verwerking van plastic gestimuleerd worden.

Mw. **De Groot** (SP) meent dat aan het begin van de doelenboom vermeld moet worden dat mensen hun spullen tot het einde toe gebruiken en eerst laten repareren alvorens ze voortijdig te vervangen.

Gedeputeerde **Pels** meldt dat het niet kopen van producten of eerst repareren (refuse) duurzamer is dan vervanging door nieuwe producten, dit aspect kan wel worden meegenomen bij de eigen inkoop, maar de provincie kan geen directe invloed uitoefenen op gedrag van inwoners, daar zijn gemeenten de aangewezen overheid voor en zij zijn hiermee wellicht al aan de slag. Zij zal deze vraag meenemen in het gesprek met gemeenten. Europa bepaalt de ruimte voor de verstrekkendheid van BBT-maatregelen, maar de provincie zoekt de ruimte bij het interpreteren van deze regels. De provincie dient daarom zelf te investeren in innovatie want wanneer deze betaalbaar wordt, kan dat een BBT worden en kan die regel dwingend worden opgelegd. Inspirerende voorbeelden van ondernemers zullen in de communicatiestrategie bekend gemaakt worden. De gevolgen en impact van de coronacrisis zijn nog niet helemaal bekend, maar veel ondernemers geven aan dat zij vanwege klimaatverandering graag door willen gaan met de ontwikkeling van producten, ook nadat het coronavirus is verdwenen. De provincie moet adaptief blijven inspelen op veranderingen zodat ondernemers geholpen kunnen worden om steeds duurzamer te gaan ondernemen.

Gedeputeerde **Zaal** benadrukt dat in veel dossiers al wordt samengewerkt. De arbeidsmarkt en onderwijs maken onderdeel uit van de integrale aanpak van de economie-agenda. De visie Arbeidsmarkt en Onderwijs wordt geactualiseerd en daarbij richt men zich tevens op de energie- en landbouwtransitie, waar circulaire economie ook bij hoort. De suggestie van GL wordt meegenomen bij de actualisatie van de agenda Onderwijs en Arbeidsmarkt.

Dhr. **Koyuncu** (DENK) vraagt waarom er in de agenda zo weinig aandacht wordt gegeven aan de coronacrisis en de gevolgen hiervan.

Gedeputeerde **Pels** zal de gevolgen van corona in het voorwoord en de inleiding van de actieagenda nader beschouwen en toelichten en meenemen bij het ondernemersklimaat.

5.b. Sport: Brief GS aan PS inzake voortgang beleidsnotitie Sport

Dhr. **Hoogervorst** (SP) is positief over de uitgangspunten in de notitie, maar heeft nog een aantal vragen. Het is goed dat sportverenigingen beleid formuleren met het oog op inclusiviteit, want iedereen moet overal kunnen sporten wanneer men dat wil. Maar mocht de provincie sportverenigingen gaan subsidiëren, aan welke voorwaarden moet deze vereniging dan voldoen? Moeten zij een protocol opstellen? Is het mogelijk om subsidie voor het verduurzamen van sportverenigingen te koppelen aan het toepassen van een code inclusiviteit? Hoe kan het beperkte budget voor 2022 verruimd worden? Gaat de provincie actief de boer op met deze subsidieregeling en is het mogelijk deze subsidie te combineren met gemeentelijke subsidies? Gezien het beperkte budget wordt geadviseerd het aantal kennisbijeenkomsten te minimaliseren.

Mw. **Kuiper** (CDA) vindt het prima dat aansluiting wordt gezocht bij andere lopende initiatieven om een groot bereik te realiseren. In deze PS-periode worden 3 challenges gehouden die elk € 150.000 kosten. Voor de Challenge positieve sportcultuur wordt aangesloten bij het stimuleringsbudget van NOC*NSF waarvoor € 50.000 wordt vrijgemaakt. Hoe worden de resterende € 100.000 voor 2021 ingezet en is dat zinvol? Verduurzaming sportaccommodaties: met name kleinere sportverenigingen moeten gebruik kunnen maken van deze subsidie, maar een budget van € 150.000 en maximaal € 10.000 per aanvraag leidt tot slechts 15 verenigingen die hier gebruik van kunnen maken. Is het mogelijk de regeling te beperken tot kleinere verenigingen of deze voorrang te geven bij de verdeling van de gelden?

Dhr. **Zaal** (GL) is tevreden met de notitie en heeft geen opmerkingen.

Ines **Kostiç** (PvdD) is blij met de aandacht voor brede inclusiviteit bij de sportclubs. De gedeputeerde meldt dat er bij de sportclubs zeker aandacht is voor plantaardige maaltijden in sportkantines maar daar moeten zij zelf voor kiezen. Echter, met meer plantaardige voeding kan grote duurzaamheidswinst bereikt worden. Willen GS in de communicatie benadrukken dat het belangrijk is om te kiezen voor een plantaardig voedselaanbod? Kunstgrasvoetbalvelden dragen bij aan het (micro) plasticprobleem. Willen GS aandacht vragen voor het verminderen van het aantal kunstgrasvelden?

Dhr. **Wagelaar** (PvdA) is blij met het aanbod in de notitie. Het belangrijkste aandachtspunt is dat alle verenigingen worden geïnformeerd over de mogelijkheden, zodat voorkomen wordt dat alleen grote verenigingen een beroep kunnen doen op de regeling. Zijn hier al plannen voor gemaakt? Kennisdeling is van belang, want sportverenigingen werken vaak met

vrijwilligers en die kunnen niet allemaal het wiel opnieuw uitvinden. Daarom wordt de kennisbijeenkomst verduurzaming van harte ondersteund.

Dhr. **Hartog** (VVD) constateert dat de subsidie voor verduurzaming slechts maximaal € 10.000 euro per aanvraag bedraagt maar daarmee kan heel weinig verduurzaming gerealiseerd worden, dus wat betekent dit voor hele grote verenigingen, zoals het Sportpaleis Alkmaar? Kan de gedeputeerde een toelichting geven op de verwijzing naar M42 in deze?

Mw. **Bezaan** (PVV) heeft reeds in juni 2020 aangegeven dat sport geen kerntaak van de provincie is, maar van gemeenten en het Rijk. Bij de inzet van belastinggeld van de burgers moet de provincie zich vooral op de kerntaken richten en daar horen sport en duurzame accommodaties niet bij.

Gedeputeerde **Pels** dankt voor de enthousiaste reacties. Er wordt bij een Challenge samengewerkt met NOC*NSF zodat de inzet van de middelen van de provincie efficiënter wordt. Hiervoor is € 50.000 gereserveerd en resteert er € 100.000 voor de verenigingen, bijvoorbeeld voor het aantrekken van een coach bij het vormgeven van het inclusiviteitsbeleid. Verenigingen worden gestimuleerd om zowel duurzaamheid als inclusiviteit te stimuleren. Naast het specifieke budget voor sport wordt via het Herstelfonds ingezet op verduurzaming van de gebouwde omgeving en maatschappelijk vastgoed en daar horen sportaccommodaties ook bij. De regionale sportcentra zijn te groot voor dit beperkte budget, dat is juist beschikbaar voor de kleinere amateurverenigingen. Deze vraag wordt wel betrokken bij het Herstelfonds. Via Sportservice vindt de communicatie met de verenigingen over het budget plaats. Het budget voor de kennissessies bedraagt slechts € 20.000 maar dat is absoluut noodzakelijk voor deze sessies om de verbinding tussen projecten van verenigingen te stimuleren. Alle verenigingen kunnen een aanvraag indienen, maar het budget is met name bedoeld om op termijn maximaal CO2 te besparen, hoewel het een spannende tijd is voor de sportverenigingen. Het Rijk heeft zeker oog voor de belangen van de sport, zeker op (amateur) verenigingsniveau, maar de komende jaren moeten de verenigingen door de provincie gefaciliteerd blijven worden. Het proces van verduurzaming zal de komende jaren voortgezet worden. Het aanbieden van plantaardige maaltijden en snacks in de kantine zal wederom bij de eerstvolgende kennissessie via Sportservice onder de aandacht gebracht worden. De focus op natuurinclusiviteit kan bij een volgende ronde aan de orde komen, aangezien het huidige budget daarvoor onvoldoende is.

Dhr. **Hoogervorst** (SP) vraagt of ook andere taken aan Sportservice worden toegekend en of hiervoor budget beschikbaar wordt gesteld.

Gedeputeerde **Pels** meldt dat Sportservice een (betaalde) opdracht ontvangt voor kennisdeling.

Ines **Kostiç** (PvdD) verzoekt de gedeputeerde de universele CO2-equivalent toe te passen – waarbij tevens het voedsel een rol speelt vanwege de methaanuitstoot –en niet enkel CO2 als broeikasgas. Willen GS tevens benadrukken dat kunstgras geen CO2 opneemt en echt gras wel?

Gedeputeerde **Pels** vindt het belangrijk om de beperkte middelen nu in te zetten voor methoden die de grootste impact op de vermindering van CO2 hebben en dat kan eerder

worden bereikt met het plaatsen van zonnepanelen dan door het vervangen van kroketten door plantaardige snacks.

6. Rondvraag portefeuille mw. Pels en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa

Dhr. **Hoogervorst** (SP) verwijst naar het register Erfgoed waarin gemeenten hun erfgoed registreren. Deze registratie zou redelijk op orde zijn, maar in de gemeente Enkhuizen blijkt dat helemaal niet het geval te zijn. Hoe kijken GS hiernaar?

Gedeputeerde **Pels** zal schriftelijk op deze vraag reageren, maar Enkhuizen heeft een grote opgave in verhouding tot de omvang van de gemeente. Daarom is de loods herbestemming erbij betrokken.

Mw. **Van Meerten** (VVD) vraagt naar de stand van zaken verrekening cultureel noodfonds en eventuele vervolgstappen NOW. Zijn hier al vorderingen te melden? De gemeenteraad van Amsterdam heeft geconstateerd dat er geen Amsterdamse instellingen op de lijst staan en dat heeft tot enige onrust geleid. Is hierover gesproken met Amsterdam?

Gedeputeerde **Pels** volgt het proces rondom NOW nauwlettend en ook via IPO wordt hier iedere keer aandacht voor gevraagd, maar tot op heden ontvangt men van het ministerie telkens dezelfde reactie, namelijk dat maatwerk niet mogelijk is en dat de mogelijkheden nader worden onderzocht. Het aangekondigde nieuwe noodpakket leidt hopelijk tot extra ondersteuning van de culturele sector. GS zullen hier blijvend aandacht voor vragen. Zij is verbaasd over de ontstane onrust, want het is uitgebreid besproken met alle wethouders in Noord-Holland, waaronder die van Amsterdam. Het noodfonds van Amsterdam is bestemd voor alle instellingen die gemeentelijke subsidie ontvangen, daarom zijn deze uitgesloten van het provinciale herstelfonds. In het gesprek met het college van Amsterdam volgende week zal deze kwestie opnieuw aan de orde gesteld worden.

Gedeputeerde **Pels** meldt over de brief Stelling van Amsterdam, brief bij de C-stukken dat GS voornemens zijn het managementplan te verlengen in afwachting van de toekenning van de status door ICOMOS. Zij stelt voor een technische briefing te organiseren.

De **voorzitter** constateert dat de commissie instemt met het voorstel om over dit onderwerp een technische briefing te organiseren.

7. A-agenda Economie, Arbeidsmarkt en Onderwijs, Bestuur, Interbestuurlijk Toezicht en Europa (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Zaal)
   7.a. Economie: Brief GS aan PS inzake De Kop Werkt! Halfjaarrapportage en Jaarprogramma 2020 - 2e tranche

Dhr. **Heijnen** (CDA) is blij met de stap voorwaarts, maar heeft een vraag over het onderdeel bereikbaarheid, de nummers 530 tot en met 536. Dit thema loopt door na 2020 maar blijft de provincie hierbij betrokken? Gemeenten hebben wel de intentie om de samenwerking voort te zetten om resultaten te bereiken bij bereikbaarheid, havenontwikkeling en wonen. Hoe wordt de provincie bij de afweging betrokken en hoe kan financieel worden bijgedragen aan de samenwerking?

Ines **Kostiç** (PvdD) is blij met de aangekondigde update van het ambitiedocument en de toetsingskaders. Wanneer wordt dit aan PS voorgelegd?

Mw. **Van Meerten** (VVD) ondersteunt de regionale stimulering door de vier Kopgemeenten en de provincie en de samenwerking om een toekomstbestendige regio te realiseren en kansen te benutten om de economische kracht en welvaart van de regio te versterken, juist in deze coronacrisis is dat van groot belang. Klopt het dat het Rijk partner is geworden bij de regiodeal Maritiem Cluster en wordt deze samenwerking in de toekomst uitgebreid naar andere (vervolg)projecten? De VVD is akkoord met de verschuiving van de budgetten naar de nieuwe projecten, maar er wordt niet precies aangegeven wanneer een doel of tussendoelen zijn gerealiseerd en hoe dit wordt gemeten. Hoe kunnen PS dit controleren, wanneer worden projecten als geslaagd beschouwd en hoe wordt dat gemeten?

Dhr. **Hoogervorst** (SP) blijft zorgen houden over de bereikbaarheid van Den Helder. Welke meerwaarde ziet de gedeputeerde in dat kader in het doortrekken van projecten na 2021? Zijn alle investeringen inmiddels uitgevoerd in De Kop Werkt en heeft dit gevolgen voor de bereikbaarheid van Den Helder? Welke meerwaarde hebben de gelden van het Rijk voor de samenwerkingsovereenkomst in het kader van de regiodeal? Hoe en aan de hand waarvan kunnen PS controleren of de doelen bereikt zijn? Hoe groot is de kans dat de samenwerkingsovereenkomst na 2021 wordt voortgezet en hoe worden PS betrokken bij de invulling?

Mw. **Bezaan** (PVV) heeft een aantal vragen. Er is bij Havenontwikkeling een bedrag nodig van € 200.000 voor de uitwerking van de programmalijn Human Capital, maar het is de bedoeling dat initiatieven ook zonder permanente overheidssteun levensvatbaar zijn en bijdragen aan een goede connectie tussen kennisinstellingen en het bedrijfsleven. Waar ligt precies de grens voor het intrekken van overheidssteun? Er is een bedrag van € 2,4 miljoen nodig voor het ontwikkelingskader Het Nieuwe Werk en de vestigingsmogelijkheden. Bestaat er nut en noodzaak voor deze investering tegen de achtergrond van de coronacrisis? Wegen de kosten op tegen de baten?

Dhr. **Dulfer** (GL) constateert dat het programma is verlengd tot 31 december 2021 omdat 40% van het budget nog niet uitgegeven is, maar is een jaar wel voldoende gezien de gestelde doelen? Voor de kosten van brugbediening op afstand wordt een bedrag van € 300.000 gereserveerd maar dat project kan jarenlang duren. Is dat wel een reëel bedrag? Er wordt € 2 miljoen euro besteed aan het Nieuwe Werk waarvan een halfjaar later nut en noodzaak is vastgesteld, maar een dergelijk project is heel risicovol. GL verwacht daarom dat een groot deel van het programma eind dit jaar niet zal zijn uitgevoerd waardoor een groot deel van het budget niet is besteed. Er is geen aanleiding voor verlenging en het programma kan eind dit jaar beter worden afgesloten.

Dhr. **Carton** (PvdA) vindt nog steeds niet helder aangegeven wat er is bereikt en tevens ontbreekt een duidelijk overzicht van de gerealiseerde doelen waardoor geen goede controle kan worden uitgevoerd. Welke stappen worden hierin gezet?

Ines **Kostiç** (PvdD) vraagt of de PvdA ook van mening is dat er meer rekening moet worden gehouden met natuur- en klimaatdoelstellingen.

Dhr. **Carton** (PvdA) vindt het belangrijk om eerst inzicht te krijgen in de resultaten van de lopende projecten en daarna kunnen eventueel andere thema's toegevoegd worden.

Dhr. **Klein** (CU) dankt voor het heldere verslag over de voortgang van de bestuursopdracht. De havenontwikkeling en Match 2020 zien er goed uit. Maar is een regionaal programma het juiste instrument voor het realiseren van lokale projecten? Destinatiemarketing: tot nu toe is het geld goed besteed, maar wat zijn de concrete resultaten van de bestuursopdracht? Het aantal digitale bezoekers is weliswaar toegenomen, maar de CU verwacht meer dan digitale bezoekers aan de Kop van Noord-Holland.

Gedeputeerde **Zaal** meldt dat op basis van het regionaal ambitiedocument samen met gemeenten en andere partners zoals de Koninklijke Marine, een aantal projecten is geselecteerd waarvan een aantal meteen uitgevoerd kon worden en voor andere projecten was meer tijd nodig. Projecten die leiden tot een verschuiving van de middelen voor meer dan € 500.000 worden ter bespreking voorgelegd aan PS en de gemeenten. Het komende jaar vindt een effectrapportage en een evaluatie van de samenwerkingsovereenkomst plaats op basis waarvan de vervolgroute van de samenwerking in de Kop wordt uitgestippeld. Men vertrouwt erop dat een groot deel van de projecten dit jaar kan worden afgerond, niettemin zijn GS voorstander van een andere aanpak dan een samenwerkingsovereenkomst zoals door het maken van afspraken over specifieke projecten. Daarom is een verlenging per 31 december 2021 van de samenwerkingsovereenkomst uit 2017 niet aan de orde, mede omdat de uitdagingen op dit moment anders zijn dan in 2017. Niettemin zal de samenwerking met gemeenten in de Kop opnieuw worden vormgegeven want deze blijft van groot belang. Zodra op basis van een integrale benadering er nieuwe overeenkomsten worden afgesloten, komen GS terug bij PS, maar eerst moeten de lopende projecten worden afgerond en moet de effectrapportage worden afgewacht.

Tweede termijn

Mw. **Van Meerten** (VVD) meent dat voordat men aan een nieuw project begint zoals bij het maritiem cluster, eerst bekend moet zijn wat men wil bereiken en wat de nulsituatie is.

Dhr. **Hoogervorst** (SP) vraagt zich af hoe het mogelijk is dat de gedeputeerde nu al aangeeft dat de samenwerkingsovereenkomst niet verlengd zal worden terwijl er geen inzicht bestaat in de effecten van de projecten.

Dhr. **Heijnen** (CDA) sluit zich aan bij de SP. Ziet de gedeputeerde dat de rol van de provincie als middenbestuur van grote toegevoegde waarde kan zijn?

Gedeputeerde **Zaal** meldt dat de nulmeting in 2019 naar PS is gestuurd. Dit jaar vindt de eindevaluatie van de projecten plaats om aan te tonen in hoeverre de projecten hebben bijgedragen aan het regionale ambitiedocument. De meerwaarde van de provincie is duidelijk, maar wel moet worden afgewogen wat de beste en meest efficiënte samenwerkingsvorm is. Het verlengen van de overeenkomst uit 2017 lijkt met het oog op de inmiddels gewijzigde omstandigheden niet logisch.

Ines **Kostiç** (PvdD) vraagt op welke wijze meer aandacht wordt gegeven aan klimaat, natuur en milieu.

Gedeputeerde **Zaal** meldt dat de resterende projecten nog moeten worden afgerond maar PS kunnen ook nu nog input geven. Zij bedankt de commissieleden voor de gedane suggesties en zegt toe deze mee te nemen naar het vervolgtraject.

7.b. Sponsoring: Brief GS aan PS inzake voortgangsbrief dierenwelzijn gesponsorde evenementen 2020

Mw. **Westerduin** spreekt in namens Jumping Amsterdam en KNHS. "Jumping Amsterdam heeft het welzijn van de paarden altijd de hoogste prioriteit gegeven. De maatschappelijke focus die er is op dierenwelzijn, ondersteunen wij in alle facetten. In dat licht willen wij graag toelichten op welke manieren wij als evenement het welzijn van het paard borgen. De op Jumping Amsterdam aanwezige faciliteiten zijn van de hoogste kwaliteit. De stallen worden gebouwd door een professionele stallenbouwer en voldoen aan de gestelde afmetingen. Voor een paard met een stokmaat groter dan 1.80 meter wordt een dubbele stal ter beschikking gesteld. Bij het indelen van de stalling wordt rekening gehouden met de verdeling van de hengsten, ruinen en merries waarmee rust en veiligheid in het stallencomplex wordt geborgd. De stallen worden streng bewaakt en alleen diegenen met de juiste accreditatie, worden toegelaten. Na afloop van het sportprogramma worden de stallen gesloten zodat de paarden kunnen rusten. Er is een fresh air schedule voor de paarden: een schema waarin is opgenomen wanneer de grooms dagelijks met de paarden veilig buiten in de frisse lucht aan de hand kunnen stappen. De losrijpiste in de stallen biedt ruiter en paard een rustige omgeving om in te trainen. Ook voor deze piste is een schema opgesteld ten behoeve van de rust en veiligheid. Het stro en zaagsel zijn van zeer hoge kwaliteit evenals het hooi. Door zowel stro als zaagsel aan te bieden kan elk paard van de best passende bodembedekking worden voorzien. Stro, zaagsel en hooi worden op een veilige en droge plek opgeslagen. Zowel de trainingspistes als de wedstrijdpiste zijn voorzien van de beste bodem die gedurende het gehele evenement wordt onderhouden. Afhankelijk van de discipline wordt de toplaag aangepast. Op deze manier worden de paarden in de gelegenheid gesteld een topprestatie te leveren met een minimaal risico op blessures. Jumping Amsterdam beschikt over twee wasplaatsen waar de paarden gekoeld en verzorgd kunnen worden. De hindernissen en het hekwerk om de trainingspistes voldoen aan de veiligheidseisen. Er staat ten allen tijde een paardenambulance gereed. Het pisteteam onder leiding van de pistemanager oefent regelmatig in samenwerking met de dierenartsen de inzet van deze bijzonder uitgeruste paardentrailer zodat zij in geval van een calamiteit, snel en vakkundig kunnen handelen. Het geluid in de wedstrijdpiste is zo ingesteld dat het volume in de piste een stuk lager ligt dan dat het op de tribunes te horen is zodat de paarden geen geluidshinder ondervinden. Een groot aantal professionals is aanwezig op het evenement om het welzijn van de paarden te borgen. De aankomst van de vrachtwagens wordt door de afdeling Traffic in samenwerking met de stalmedewerkers vlot geregeld. De vrachtwagens worden op afroep (op volgorde van aankomst) gelost waarbij een team paraat staat om te ondersteunen bij het lossen. De wachttijd voor de paarden wordt hiermee tot een minimum beperkt. De professionele groom verzorgt het paard en helpt de ruiter waar nodig. Doordat de groom het paard door en door kent weet deze precies waar het paard behoefte aan heeft. Elk paard dat in de RAI aanwezig is, wordt verzorgd door de eigen groom. Twee dierenartsen zijn 24 uur per dag bereikbaar en beschikbaar. Voordat de paarden aan de start mogen verschijnen, ondergaan zij een veterinaire keuring waarin wordt bekeken of zij 'fit to compete' zijn. Er worden dopingcontroles bij de paarden uitgevoerd door een dopingarts die de beschikking heeft over zogenaamde dopingstallen. Tevens zijn er een aantal quarantainestallen aanwezig. Het medische (veterinair) team is verder aangevuld met een

specialist medische beeldvorming die op locatie röntgenologisch en echografisch onderzoek kan uitvoeren. Er is een zeer ervaren hoefsmid aanwezig die op verzoek zorgdraagt voor de hoeven en het beslag van alle aanwezige paarden. Het team van stewards ziet erop toe dat alles volgens de regels verloopt en dat de wedstrijdcondities voor alle deelnemers hetzelfde zijn. Ook controleren de stewards of de gebruikte hulpmiddelen zijn toegestaan en of een paard bijvoorbeeld geen wondjes heeft. De belangrijkste taak van de stewards is om erop toe te zien dat het welzijn van de paarden zo optimaal mogelijk is. De stewards zijn opgeleid en worden jaarlijks bijgeschoold door de FEI en zijn 24 uur per dag aanwezig in de RAI. Eén van de stewards is onafhankelijk en internationaal aangewezen door de wereldbond Fédération Equestre International (FEI) om op de kwaliteit van het team toe te zien. Twee professionele nachtwachten (die in het dagelijks leven werkzaam zijn op de dierenkliniek van Universiteit Utrecht) houden de paarden 's nachts in de gaten en kunnen indien nodig, direct de groom van het paard en de dierenarts waarschuwen. De NVWA en Horse Service International zijn aanwezig op het evenement en zijn verantwoordelijk voor de correcte documenten voor de paarden zodat zij veilig verder kunnen reizen na hun vertrek uit Amsterdam. De programmacommissie van Jumping Amsterdam zorgt voor een programmering waarin voldoende ruimte is voor rust voor de paarden tussen de wedstrijden door en waar een goede opbouw in zit. Met bovenstaande maatregelen, faciliteiten en het team van professionals dragen wij zorg voor de paarden die tijdens Jumping Amsterdam in de RAI zijn. De liefde voor het paard is de gemene deler die iedereen samenbrengt en die ervoor zorgt dat we continu toetsen hoe wij onze bijdrage kunnen leveren aan het welzijn van de paarden die aanwezig zijn op Jumping Amsterdam. De commissieleden worden van harte uitgenodigd voor de volgende Jumping Amsterdam om met eigen ogen waar te nemen hoe goed er voor de paarden gezorgd wordt, want er is niets te verbergen." Desnoods neemt u een paardendierenarts naar keuze mee.

Mw. **Pesie** spreekt in namens de stichting Dier&Recht. "Stichting Dier&Recht raadt de sponsoring van evenementen met paarden af. Er zijn grote implicaties voor het paardenwelzijn die eerst moeten worden opgelost. Er is met name een groot risico voor dierenwelzijnsproblemen bij evenementen met een competitieve aard. Juist het competitieve aspect zorgt ervoor dat er onredelijke eisen aan de paarden gesteld worden. Om de hoge eisen te stellen worden de paarden getraind met hulpmiddelen die de fysieke en mentale gezondheid van de dieren ernstig schaadt. Het dierenwelzijn wordt met name benadeeld door de gebruikte dwangmiddelen, de manieren van trainen en de risico's die het rijden voor de paarden geeft. Onder dwangmiddelen verstaan we: Bitten (een mondstuk) in de paardenmond. Soms met een hefboomwerking om de ruiterhand kracht bij te zetten en een kinketting om druk op de gevoelige onderkaak te geven. Sporen aan de hiel van de ruiters, die door te schoppen onderhuidse weefselschade geven, schaafwonden en blauwe plekken. Zweepgebruik. Er is wetenschappelijk onderzoek dat aantoont dat een paard pijn ervaart als het met een zweep geslagen wordt. Extra teugels om het hoofd van het paard vast te zetten. Dit gebeurt vooral bij ruiters thuis tijdens trainingen. Deze trainingen worden toegepast om paarden sneller op een hoger niveau wedstrijden te kunnen laten lopen. Te strak aansnoeren van de neusriem zodat het paard de mond niet kan openen. Het paard wil de mond openen om pijn van het bit te ontwijken en bijvoorbeeld om te kunnen gapen. Bij wedstrijden geldt de regel vanuit de paardensector dat er 2 vingers ruimte tussen de riem en de huid op het neusbot moeten kunnen. In realiteit wordt dit onvoldoende gecontroleerd. Bij jumping Amsterdam 2020 is het bij veel paarden helemaal niet gecontroleerd en zaten de riemen veel te strak. Andere risico's: De houding van het paard. Het rijden van een houding waarbij het

paard met de kin richting de borst loopt. De zogenaamde ‘rollkur’ houding, ‘diep, laag, rond’ of ‘hyperflexen’ genoemd. Dit is een methode die zeer nadelig is voor het welzijn van paarden en wordt nog steeds veelvuldig geobserveerd tijdens wedstrijden. Het steeds hoger, sneller, sensationeler sporten met paarden geeft ernstige risico’s op blessures en voor het welzijn. Zowel tijdens de wedstrijden als in de voorbereidingen daarop vallen veel paarden af. Paarden die ongeschikt blijken voor de enorme prestatie die van ze gevraagd wordt, verdwijnen in de handel of worden afgemaakt. Stichting Dier&Recht publiceerde n.a.v. Jumping Amsterdam in 2020 een uitgebreid wetenschappelijk rapport over de impact van het bit in de paardenmond. In september 2020 publiceerden we een tweede wetenschappelijk rapport over de impact van andere dwangmiddelen in de paardensport. Dit rapport heeft betrekking op het rijden met de paardenrassen tuigpaarden en hackneys, zoals tijdens landbouwdagen en draverijen gebeurt. Er zijn alternatieve mogelijkheden om met paarden om te gaan en te rijden, die veel minder schadelijk zijn. Zo kan men paarden zeer goed trainen met beloningen en zonder bit of dwangmiddelen. In de huidige context waarbij de sector zichzelf beoordeelt, is er geen onafhankelijke garantie voor een goed paardenwelzijn. Gelieve dus af te zien van sponsoring. De aard van de evenementen komt niet overeen met de huidige inzichten en kennis over dierwelzijn. Zij accepteert van harte de uitnodiging om bij Jumping Amsterdam achter de schermen te kijken en zal dan een dierenarts meenemen. Een fotograaf heeft eerder de aangebrachte schade bij paarden gefotografeerd en de foto’s zijn beschikbaar gesteld bij de spreektekst van deze bijdrage.

Mw. **Kuiper** (CDA) aanvaardt graag de uitnodiging om Jumping Amsterdam bij te wonen.

Dhr. **Zaal** (GL) vindt de rapportage van Jumping Amsterdam over de maatregelen voor dierenwelzijn duidelijk, maar welke invloed heeft de provincie hierop uitgeoefend? Is er overleg gevoerd met de organisatie of zijn er aanvullende bepalingen in de sponsorovereenkomst opgenomen? Wat is het effect van de provinciale bemoeienis geweest?

Ines **Kostiç** (PvdD) vraagt of GL ook meent dat er breed moet worden gekeken, dus ook naar informatie van onafhankelijke organisaties zoals Stichting Dier&Recht?

Dhr. **Zaal** (GL) is het hiermee eens. Daarom is hij blij met de uitnodiging om persoonlijk polshoogte te nemen, maar is terughoudend met een oordeel over de standpunten van beide insprekers vanwege de verschillende belangen. Daarom is hij benieuwd naar de acties van de provincie.

Ines **Kostiç** (PvdD) benadrukt geen uitnodiging te hebben ontvangen van Jumping Amsterdam, maar aanvaardt de uitnodiging van vandaag van harte, mits er een dierenarts bij aanwezig mag zijn. We hebben met elkaar afgesproken dat we ons evenementenbeleid serieus zullen toetsen aan dierenwelzijn. Nu ligt er een evaluatie van dierenwelzijn tijdens Jumping Amsterdam, waarbij alleen informatie bij de organisatie zelf is opgevraagd. Dat is een typisch geval van de slager die zijn eigen vlees keurt en daar hebben we vorige keer ook voor gewaarschuwd. Jumping Amsterdam moet gehoord worden, maar GS snappen toch wel dat de organisatie niet in zijn eigen vlees gaat snijden? We vragen de gedeputeerde om dierenwelzijn tijdens Jumping Amsterdam met experts van Dier&Recht te bespreken. Vorig jaar waren Caring Vets hier ook duidelijk over: het belang van het dier wordt bij zulke events toch ondergeschikt gemaakt aan de esthetische en economische regels van intensieve sport. We kennen deze gedeputeerde als iemand die dierenwelzijn belangrijk vindt en haar werk

nauwkeurig wil doen. Dus we nemen aan dat het eenzijdig aanhoren en overnemen van het verhaal van Jumping Amsterdam een overblijfsel is van oude provinciale gewoontes en dat GS nog even moeten wennen aan het feit dat ze nu bij sponsoring rekening moeten houden met dierenwelzijn. In het kader van de sponsoring door de provincie en dierenwelzijn is ook de Landbouwshow Opmeer problematisch. Vorig jaar hebben dierenartsen van Caring Vets hier een brief over gestuurd. We vragen GS dus snel met Caring Vets om tafel te gaan, zodat we in de toekomst absurde zaken als papegaaien in mini-kooien, een show met slangen en krokodillen en het trots showen van dikbilkoeien die bijna bezwijken onder de eigen spiermassa, kunnen vermijden.

Dhr. **Wagelaar** (PvdA) waardeert de rapportage van Jumping Amsterdam gezien de uitgebreide en specialistische kennis en accepteert graag de uitnodiging om volgend jaar achter de schermen te kijken. Maar hoe weet men zeker dat een dergelijke rapportage van de organisator onafhankelijk en feitelijk juist is?

Gedeputeerde **Zaal** meldt dat ook Jumping Amsterdam wordt getoetst aan de sponsorvoorwaarden en aangezien daaraan wordt voldaan, is gevolg gegeven aan het verzoek voor sponsoring. Sinds 2020 is in de voorwaarden opgenomen dat er naast duurzaamheid extra aandacht wordt geschonken aan dierenwelzijn. Een van de gevolgen van deze eis is de aangeleverde rapportage aan de provincie, waarin ook aandacht is besteed aan voorlichting van bezoekers over dierenwelzijn tijdens het evenement. Daarna is besproken hoe het dierenwelzijn geëvalueerd wordt, daarvoor wordt verwezen naar de inspraakreactie van mw. Westerduin die daar meer kennis over heeft dan de provincie. De provincie toetst niet door middel van een eigen dierenarts op dierenwelzijn, dat is vergelijkbaar met dat de provincie ook niet de veiligheid van bezoekers toetst. Achteraf wordt via de rapportage het dierenwelzijn gecontroleerd en gezien de aangeleverde rapportage waarbij onafhankelijke dierenartsen zijn betrokken, hebben GS hier voldoende vertrouwen in.

Ines **Kostiç** (PvdD) vraagt of de gedeputeerde Dierenwelzijn bereid is om in overleg te gaan met Caring Vets en Dier&Recht om dit proces te verbeteren.

Gedeputeerde **Zaal** is bereid om met andere organisaties in gesprek te gaan, maar gezien de voorwaarden voor sponsoring is een rapportage voldoende om het dierenwelzijn te waarborgen en daar heeft zij alle vertrouwen in. Daarnaast wordt de uitnodiging geaccepteerd om samen met Dier&Recht achter de schermen van Jumping Amsterdam de situatie te controleren.

8. <u>B-agenda Economie, Arbeidsmarkt en Onderwijs, Bestuur, Interbestuurlijk Toezicht en Europa (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Zaal)</u>
   8.a. Bestuur: Brief GS aan PS inzake conceptagenda bestuurlijke vernieuwing en participatie

Mw. **Kapitein** (D66) is het eens met het GS-standpunt over de agenda en de goede initiatieven ter verbetering van de burgerparticipatie. Dit thema vereist continu aandacht en het is goed dat er doorlopend geëvalueerd wordt. De CdK heeft in een interview gesproken over de 'Coalition of the Willing', een groep mensen die het provinciebestuur helpt bij het maken van beleid. Voor welke thema's zou dit gelden? D66 stelt voor het volgende toe te voegen: het betrekken van gebiedscoöperaties bij de voedselvisie (hiervoor wordt een motie voorbereid), voorbereidingen correctief referendum samen met de werkgroep burgerparticipatie en een

jaarlijkse verantwoordingsdag in mei vergelijkbaar met die voor de Tweede Kamer. De inwoners moeten de provincie, Rijk en gemeenten als een gezamenlijke overheid beschouwen, dat mag nooit uit het oog worden verloren.

Mw. **Kuiper** (CDA) ondersteunt de drie doelstellingen van bestuurlijke vernieuwing en participatie. Over intensivering samenwerking met partners de volgende vragen. Er wordt gewerkt met regiomanagers als ambtelijk aanspreekpunt, maar wat betekent dit bestuurlijk? Sommige thema's kennen lange doorlooptijden en elke gedeputeerde overlegt per regio met lokale bestuurders en andere partners. Hoe wordt regionaal en gebiedsgericht werken langs die lijn geborgd met het oog op de vierjaarlijkse verkiezingen? Er wordt een participatieplatform ontwikkeld waarin alle participatietrajecten van de overheid worden gebundeld. Hoe wordt afstemming gezocht met het lokale bestuur zoals gemeenten? Er moet volstrekte duidelijkheid bestaan over de bevoegdheden van GS en PS en de toepassing daarvan. Daarom dient het coalitieakkoord aangemerkt te worden als een ambitiedocument van vier partijen en niet als beleidskader van PS op basis waarvan uitvoeringsbesluiten kunnen worden genomen, dat geldt ook voor de begroting. Duidelijk moet worden vermeld of de besluiten van PS kaderstellend of uitvoerend zijn en zonder onderliggend kaderstellend besluit dient het besluit als A-stuk voor PS geagendeerd te worden.

Mw. **Vastenhouw** (FvD) meent dat het bestuur zo dicht mogelijk bij de burger moet staan, zodat de burger echt invloed kan uitoefenen. In de notitie wordt een aantal belangrijke thema's genoemd: corona, woningtekort en energietransitie en er wordt geconstateerd dat het vertrouwen in de politiek afneemt. Een van de conclusies is dat de bestuurskracht afneemt maar dat kan worden gestimuleerd door meer samenwerking tussen gemeenten met schaalvergroting en meer slagkracht. Hoe meten GS de bestuurskracht? Door de bestuurlijke vernieuwing en schaalvergroting wordt er juist minder in plaats van meer participatie mogelijk en neemt het vertrouwen af. Het respecteren van gemeenten is cruciaal voor participatie. Hoeveel vertrouwen heeft de overheid in de samenleving, als wordt gedicteerd welke boekjes vooraan in de winkel mogen liggen en burgers worden aangemoedigd om elkaar te verklikken? Het instrument raadgevend referendum is nog niet toegepast, de herijking dateert van ongeveer 3 jaar geleden. Inwoners willen invloed uitoefenen en niet alleen meepraten. In het onderzoek 'Voice is not enough' wordt duidelijk wat het belang is van invloed op het vertrouwen in de politiek. Zijn GS bereid om dit instrument te toetsen op bruikbaarheid? Het is nog niet duidelijk of de drempels te hoog zijn, maar zijn GS bereid om het bindend referendum op te nemen in de plannen? Het digitaliseren van participatie moet snel starten en er moet budget beschikbaar komen voor inwoners met ideeën, zodat de drie doelstellingen ook bottom-up werken. De afsluiting van het stuk geeft weinig vertrouwen, want volgens GS moeten participatie en bestuurlijke vernieuwing in samenhang worden gezien met bestuurskracht en Europa, maar deze twee zaken onteigenen burgers juist van invloed door besluitvorming in hogere bestuurslagen te laten plaatsvinden. Dat kan niet de bedoeling zijn. De volgende accenten moeten worden aangebracht: durven begrenzen, wederzijds vertrouwen en meedoen in plaats van meepraten.

Dhr. **Zaal** (GL) vraagt een toelichting op het voorbeeld dat de overheid bepaalt welke boekjes vooraan in de boekhandel liggen.

Mw. **Vastenhouw** (FvD) meldt dat de minister van BiZa in een interview heeft vermeld dat het beter is om boekjes die over vrijheid gaan, niet vooraan in de winkel te leggen.

Dhr. **Zaal** (GL) kan zich vinden in de agenda, maar verzocht wordt om niet meer te spreken van een 'kloof tussen burger en overheid' maar over het overbruggen van afstand, want dat is het doel van deze agenda en het is zeker mogelijk om die afstand te verkleinen. Verhouding en bevoegdheden GS/PS: de beleidskaders moeten duidelijk zijn en een coalitieakkoord of begroting zijn onvoldoende als kader. Voorgesteld wordt om in het presidium of de commissie door te praten over dit onderwerp.

Dhr. **Hoogervorst** (SP) constateert dat voor steeds meer mensen de afstand tot het bestuur inmiddels echt een kloof is geworden, want zij zijn het vertrouwen in de overheid volledig kwijt.

Dhr. **Zaal** (GL) is het hier niet mee eens, hoewel dat wel geldt voor een aantal mensen. Het woord 'kloof' werkt juist mee aan het scheppen van een beeld van een onoverbrugbare afstand.

Dhr. **Wagelaar** (PvdA) vindt participatie essentieel om inwoners betrokken te houden, daarom wordt de agenda onderschreven. Er is een duidelijk proces met duidelijke verwachtingen en doelen opgesteld, noodzakelijk voor goede participatie. Burgers moeten actief en tijdig betrokken worden met de juiste informatievoorziening maar dat ontbreekt vooralsnog in de agenda. Er moet duidelijkheid over instrumenten en processen bestaan – ook voor PS – want het niet nakomen van hoge verwachtingen is funest voor het vertrouwen in de overheid. Het informeren van inwoners of hen een stem geven bij plannen is alleen mogelijk wanneer behoeften en mogelijkheden duidelijk zijn. Worden de instrumenten verder geconcretiseerd in de Participatieverordening? De verschillen tussen participatie van medeoverheden en inwoners zijn niet duidelijk beschreven, overheden bieden hun input actief aan en inwoners moeten actief benaderd worden. Waarom is communicatie geen onderdeel van de agenda maar wordt dat als apart punt geagendeerd voor vandaag? Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen verschillende groepen inwoners met verschillende belangen. Verzocht wordt om aan te geven hoe de verschillende groepen actief worden betrokken. Vanaf het begin van processen moet de input van de burger actief worden opgehaald, dat is een grote verantwoordelijkheid voor de beleidsmedewerkers. Voorgesteld wordt om ambtenaren te laten meedenken bij bijvoorbeeld de Statenwerkgroep Participatie. Verzocht wordt om een foto op pagina 12 waarop een meisje haar middelvinger opsteekt, te vervangen.

Mw. **Van Meerten** (VVD) is tevreden met de agenda Participatie, participatie is voor het eerst op grote schaal leidend bij de vorming van lokaal en provinciaal beleid. De samenleving is aan zet en dat leidt tot verandering van traditionele werkwijzen en rolpatronen. De visie is helder en met name wordt de overgang van een sectorale naar een regionale of gebiedsgerichte aanpak ondersteund want gemeenten en regio's staan dichterbij de inwoners. De regiomanager speelt een belangrijke rol, dus de organisatie moet ook aan de achterkant goed zijn ingericht om vragen en opdrachten die de manager uit de regio terugneemt naar de provincie, te kunnen ontvangen en uitvoeren. Is de organisatie hier klaar voor? Versterking van de rol PS/GS is work in progress. Het memo en de conceptagenda zijn vrij technisch van aard, maar het moet echt duidelijk zijn of een voordracht een A- of B stuk is en op welk beleidsplan het is gebaseerd. Dit thema kan nader besproken worden, zoals op een Statendag. Men is enthousiast over de ontwikkeling van een digitaal participatieplatform, dat is een goed middel om inwoners te betrekken bij debat en besluitvorming. De suggestie wordt

gedaan om naast de regiomanager per regio een gedeputeerde aan te wijzen als eerste aanspreekpunt.

Dhr. **Hoogervorst** (SP) meent dat de ogen niet mogen worden gesloten voor inwoners die het vertrouwen kwijt zijn, dus de foto met het meisje met de middelvinger omhoog, is daar juist een symbool van. Het is wellicht beter om dit voorstel als besluitstuk voor PS te agenderen in plaats van enkel in de commissie te bespreken. Wie worden als 'belanghebbenden' aangeduid in de actieagenda en wie neemt het initiatief om hen te benaderen? Het verwachtingenmanagement moet duidelijk geformuleerd worden zodat mensen weten hoeveel invloed zij kunnen uitoefenen. Het provinciaal referendum moet onderdeel worden van de agenda.

Ines **Kostiç** (PvdD) deelt de zorgen van het CDA en GL over de relatie GS/PS. Bij beleid moeten niet alleen de vaste partners maar ook vernieuwende organisaties worden betrokken, zoals bij thema's die aan dierenwelzijn en klimaat raken. Belanghebbende organisaties moeten standaard betrokken worden. GS worden verzocht het budget voor social media in te zetten voor het bereiken van burgers. De PvdD zal een extern social media bureau om advies vragen.

Mw. **Bezaan** (PVV) kan zich grotendeels vinden in de inhoud, maar heeft nog wel een aantal vragen. Bestuurlijke vernieuwing en participatie mogen geen doel op zich worden, want organisaties en burgers kunnen een grote bijdrage leveren aan de kwaliteit van provinciaal beleid. De vraag moet wel gesteld worden wie aan tafel mag, kan en wil zitten, want het kan niet zo zijn dat samenwerkingsvormen een eenzijdige echokamer zijn waarin andere geluiden (in)direct worden gesmoord, want dat gevoel bestaat bij veel burgers bijvoorbeeld bij het proces van de RES. Daarom moeten in beleidsprocessen draagvlakonderzoeken plaatsvinden en de resultaten moeten serieus worden meegewogen. GS willen de komende jaren een netwerk opzetten met wetenschappers en deskundigen, maar op welke criteria wordt geselecteerd en is er ook altijd ruimte voor deskundigen met andere meningen zoals over klimaat gerelateerde zaken? Digitalisering biedt kansen voor een uitwisseling van informatie, maar er moet ruimte blijven voor mensen die minder digitaal vaardig zijn. Er wordt structurele aandacht gevraagd voor de verbinding van de MRA met het noorden van de provincie om af te stemmen hoe de fondsen van het Rijk en de EU voor duurzaam herstel na corona via kansrijke proposities kunnen worden benut. Graag een toelichting hierop. Aan welke zaken moet men denken bij het invoeren van het uitdaagrecht om inwoners en organisaties bepaalde taken van de provincie anders, beter of goedkoper te laten uitvoeren?

Dhr. **Koyuncu** (DENK) refereert aan punt 3.6, waar staat dat GS het gesprek aangaan met de gemeenten, maar zijn zij bereid de gemeenten aan te spreken op de onvrede van burgers over participatietrajecten? DENK is voorstander van een bindend referendum.

Dhr. **Van Dijk** (CdK) benadrukt dat het coalitieprogramma geen beleidskader is en op een Statendag zal nader aandacht worden gegeven aan de bevoegheidsverdeling GS/PS. Nu al wordt bij de stukken zoveel mogelijk aangegeven welke beleidskaders de basis vormen voor de uitvoeringsprogramma's. De 'Coalition of the Willing' ziet op het participatieplatform. Hiermee wordt niet een burgerraad bedoeld, maar meer en vaker in de maatschappij peilen wat er leeft. De agenda is juist bedoeld om het vertrouwen van inwoners en lagere overheden in hogere overheden te herstellen. De werkgroep Werkwijze PS/GS heeft zichzelf overbodig gemaakt, maar de werkgroep Participatie zal opnieuw in het leven worden geroepen en daar

wil de CdK graag aan deelnemen. Statenleden worden verzocht zich aan te melden. Deze werkgroep kan zich richten op de participatieverordening, het digitale platform en het samen met gemeenten organiseren van een provinciale conferentie over de onderlinge samenwerking.

Gedeputeerde **Zaal** refereert aan de vragen over bestuurlijke samenwerking, bestuurskracht, referendumverordening en status van de voordracht. Bestuurlijke samenwerking/positie regiomanagers: de portefeuillehouders werken op inhoud samen met gremia in de regio, zoals bij de Kop Werkt, maar de regiomanager zorgt voor het behoud van de samenhang in de regio en tussen de diverse portefeuilles. Dit is een goed geoliede machine. Er is niet gekozen voor een gedeputeerde voor een regio, want de regiomanager zorgt voor de regionale afstemming. Samenwerking MRA/NHN over fondsen van het Rijk en Europa: voor sommige fondsen wordt een bepaalde schaalgrootte vereist om er een beroep op te kunnen doen, daarnaast is de inhoudelijke samenwerking van belang op diverse thema's, zoals bij verduurzaming van het voedselsysteem. De regionale ontwikkelingsmaatschappij in oprichting is een goed voorbeeld van de samenwerking MRA/NHN. De bestuurskracht is er nadrukkelijk voor de bewoners, want een gemeente met goede bestuurskracht kan voldoende faciliteiten aanbieden en haar taken uitoefenen. Het groter worden van gemeenten leidt niet tot minder invloed of een grotere afstand tot bewoners, voldoende bestuurskracht biedt juist ruimte en meer mogelijkheden voor allerlei participatievormen. Ten aanzien van de referendumverordening wordt verwezen naar de toezeggingen in het Statendebat waarin is afgesproken om het bindend correctief referendum zo mogelijk in de verordening te verankeren, maar voordat er substantiële wijzigingen worden doorgevoerd in de verordening, dient er eerst ervaring te worden opgedaan. De conceptagenda is een uitvoeringsagenda en wordt na bespreking met PS door GS vastgesteld.

Mw. **Vastenhouw** (FvD) vraagt of om zodra dat mogelijk is, het bindend referendum op te nemen in de agenda.

Gedeputeerde **Zaal** zegt dit opnieuw toe, maar dat was al eerder toegezegd.

Ines **Kostiç** (PvdD) herhaalt het verzoek om ook de 'unusual suspects'/belangenorganisaties te betrekken bij beleidsvragen, zoals dierenwelzijnsorganisaties.

Gedeputeerde **Zaal** heeft zich voorgenomen om ook met dierenrechtenorganisaties, TBO's en milieuorganisaties regelmatig te overleggen over de verschillende beleidsterreinen van haar portefeuille. Zij zegt toe zich in te zetten op uitbreiding van dit netwerk.

Mw. **Kapitein** (D66) vraagt hoe met de 'Coalition of the Willing' de mening gepolst wordt bij een representatief deel van de bevolking.

Dhr. **Van Dijk** (CdK) antwoordt dat participatie niet enkel digitaal zal plaatsvinden, maar vaak in combinatie met analoge toepassingen. Omdat de overheid in een andere relatie komt te staan tot de omgeving, zullen onderwerpen over de toekomst van directe omgeving en bereikbaarheid aan burgers worden voorgelegd en niet alleen met vragen die enkel met ja of nee kunnen worden beantwoord. Het is juist belangrijk om met name de middenstem te betrekken en met het oog daarop zal onderzocht worden hoe een representatief deel van de bevolking bereikt kan worden. Statenleden worden opnieuw uitgenodigd om deel te nemen

aan de nieuwe werkgroep Participatie, want het gaat om een gezamenlijke zoektocht om dit op een goede manier vorm te geven.

Dhr. **Koyuncu** (DENK) herhaalt de vraag over het aanspreken van gemeenten op tekortkomingen bij lokale participatietrajecten.

Dhr. **Van Dijk** (CdK) antwoordt dat bij ambtsbezoeken aan gemeenten participatie altijd op de agenda staat. Uit gesprekken met gemeenteraden blijkt dat ook zij zoeken naar nieuwe participatievormen die meer voldoen aan de wensen.

Gedeputeerde **Zaal** benadrukt dat de provincie geen toezicht houdt op gemeentelijke participatieprocessen, maar stelt deze wel ter discussie bij gemeenteraden. Van gemeentelijke herindelingen wordt wel nadrukkelijk de participatie beoordeeld en de resultaten hiervan komen terug in de commissie. Er wordt dus veel actie genomen, maar hier is geen sprake van een vergelijkbaar toezicht zoals bij het financiële toezicht op de gemeentelijke financiën.

Tweede termijn

Dhr. **Wagelaar** (PvdA) wil graag aan de slag gaan met de werkgroep Participatie. In de communicatieaanpak wordt een aantal concrete participatie-instrumenten benoemd die echter niet vermeld worden in de participatieagenda. Dat zou bijdragen aan de integrale benadering van het onderwerp.

Dhr. **Van Dijk** (CdK) benadrukt dat communicatie absoluut in de formulering van de agenda wordt meegenomen. Uit de visie van het document blijkt duidelijk met wie men wat wil bereiken. Het communicatiedocument wordt vandaag wegens tijdgebrek niet besproken, maar dat is juist bedoeld om de instrumenten duidelijk toe te lichten en de transitie te maken van informeren naar communiceren.

9. Rondvraag portefeuille mw. Zaal en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa

Mw. **Van Meerten** (VVD) leest dat voor de kosten van de oprichting van de ROM een voorstel aan PS wordt voorgelegd, maar is het niet zo dat PS een breder besluit moet nemen dan enkel over de financiën? Bij de oprichting van de ROM moeten ook concrete doelstellingen, zoals duur, looptijd en het beoogde resultaat vermeld worden. Zijn GS bereid deze aan PS voor te leggen?

Gedeputeerde **Zaal** antwoordt dat de besluitvorming door PS uiteraard gaat over meer dan enkel de financiën. Het besluit voor oprichting van de ROM wordt in totaliteit aan PS voorgelegd, waarvan ook de governance, statuten en het bedrijfsplan deel uitmaken. De ROM is een deelneming van de provincie waardoor de provincie aandeelhouder wordt en er voldaan moet worden aan de nota Verbonden Partijen. In maart staat een technische briefing over de ROM voor de commissie gepland.

10. A-agenda Openbare orde en veiligheid, Integriteit, Internationale betrekkingen, Public Affairs, Communicatie, Concern Control, juridische zaken, archief, PS- en GS zaken

10.a. Juridische Zaken: Statenvoordracht Verordening Elektronische publicaties

Mw. **Kuiper** (CDA) vindt de verordening onduidelijk, want zij leest hierin dat bepaalde berichtgeving uitsluitend digitaal zal plaatsvinden. Uit het antwoord op technische vragen blijkt dat er gekozen kan worden voor andere communicatievormen zoals via dagbladen, om ook bewoners te bereiken die niet digitaal onderlegd zijn. Hoe komt deze afweging tot stand?

Dhr. **Wagelaar** (PvdA) sluit zich aan bij het CDA, want er moet aandacht blijven voor groepen die goed internet of digitale vaardigheid ontberen. Graag inzage in de afwegingen welke besluiten enkel digitaal of ook via andere kanalen gepubliceerd worden.

Dhr. **Hartog** (VVD) vindt het belangrijk dat mensen die niet digitaal vaardig zijn of geen toegang hebben tot internet, goed worden geïnformeerd. Hoe wordt door GS in de behoefte van deze mensen voorzien?

Mw. **Bezaan** (PVV) sluit zich aan bij voorgaande sprekers. Zij heeft zich al een tijdje geleden bij de provincie aangemeld voor digitale berichtgeving, maar zij vreest gezien het taalgebruik, dat het voor burgers heel moeilijk zal zijn om de provinciale stukken goed te begrijpen. Is het mogelijk om deze informatie in eenvoudiger bewoordingen op de website te plaatsen?

Dhr. **Ghazi** (DENK) ondersteunt de inzet op digitale communicatie en minder op analoge middelen. De informatie moet voor iedereen toegankelijk en leesbaar zijn en de meerderheid van de bewoners moet bereikt worden. Heeft de provincie een vergelijkbaar onderzoek gedaan zoals Amsterdam, naar de middelen, kanalen, bruikbaarheid en effectiviteit van de communicatie? Zo nee, dan worden GS verzocht eerst een dergelijk onderzoek uit te voeren, waarin tevens moet worden meegenomen hoeveel mensen met een migratieachtergrond worden bereikt en hoe dit kan worden verbeterd. Hoe ziet het communicatieplan van PS naar de burgers eruit? De passieve houding van de provincie die enkel informatie aanbiedt, lijkt onvoldoende, want hoeveel burgers nemen er kennis van de aangeboden informatie? Wat wordt bedoeld met andere wijzen van kennisgeving en hoe effectief zijn deze?

Mw. **De Groot** (SP) vraagt of DENK veronderstelt dat het opheffen van publicatie van besluiten in de landelijke bladen leidt tot een verlies voor de lokale pers.

Dhr. **Ghazi** (DENK) is het hiermee eens. Digitale communicatie is slechts een van de middelen, daarom moeten berichten ook in de schriftelijke pers gepubliceerd blijven worden.

Dhr. **Klein** (CU) leest dit voorstel in combinatie met de agenda voor burgerparticipatie, want de provincie moet mensen actief betrekken bij belangrijke onderwerpen die raken aan de leefomgeving van de burger. Kunnen GS dit toezeggen?

Dhr. **Van Dijk** (CdK) antwoordt dat hiermee wordt vooruitgelopen op de invoering van de Wet Elektronische Publicaties halverwege dit jaar, waarna de provincie verplicht wordt om alle informatie elektronisch te publiceren, dat wordt dan de norm voor alle overheidsinstanties. Overigens, het is zo dat provincies die nu alles al elektronisch publiceren, een grotere bereikbaarheid realiseren. Momenteel worden veel mensen nog niet digitaal bereikt, maar indien noodzakelijk, zal de informatie ook op andere wijze worden aangeboden om de specifieke doelgroepen te bereiken, vergelijkbaar met de wijze waarop dat nu gebeurt. De Wet Milieubeheer vormt nu nog een uitzondering, want deze informatie moet ook nog fysiek worden aangeboden, maar dat zal straks niet meer verplicht zijn. Het bereik van lokale

kranten is niet in alle gemeenten gewaarborgd omdat deze niet overal bezorgd worden, hopelijk biedt de digitale publicatie een oplossing voor deze leemte. Noord-Holland neemt deel aan Direct Duidelijk en streeft B1-taalgebruik na, dus begrijpelijk taalgebruik heeft zeker aandacht van de organisatie.

Mw. **Kuiper** (CDA) vraagt op welke wijze wordt bepaald welke informatie enkel elektronisch wordt aangeboden en welke informatie ook langs de klassieke lijnen wordt gepubliceerd.

Dhr. **Van Dijk** (CdK) meldt dat de Staatssecretaris aangeeft dat er een alternatieve informatiewijze moet worden aangeboden voor groepen van inwoners die niet digitaal vaardig zijn. De in te zetten kanalen moeten het informatieaanbod goed afdekken. Na invoering van de nieuwe wet zullen mensen zich waarschijnlijk gaan aanmelden om op andere wijze geïnformeerd te worden, en daarvoor zal maatwerk worden aangeboden. Na invoering van de wet gelden in juridische zin enkel de digitaal aangeboden publicaties en niet de informatie die op andere wijze wordt verspreid.

Dhr. **Ghazi** (DENK) heeft niet bedoeld te zeggen dat de communicatie slechter wordt, het is juist goed dat er digitaal gecommuniceerd gaat worden. Hij verzoekt om in de onderzoeken na te gaan of de informatie inderdaad bij de burgers aankomt.

Dhr. **Van Dijk** (CdK) meldt dat het interessanter lijkt om na te gaan welke doelgroepen na invoering van de wet, niet bereikt worden, daar kan dan vooruitlopend op de wet ervaring mee opgedaan worden. Een onderzoek voegt niet veel toe, omdat na invoering van de wet alle informatie digitaal moet worden aangeboden.

Mw. **Bezaan** (PVV) vraagt waarom er niet voor wordt gekozen om de informatie ook na invoering van de wet, op alternatieve wijze te blijven aanbieden zoals op dit moment gebeurt.

Dhr. **Van Dijk** (CdK) vindt het beter om na te gaan welke doelgroepen die niet bereikt worden, wel bereikt kunnen worden. De invoering van de wet is ook bedoeld om de correctheid en vindbaarheid van alle stukken van alle overheden te vergroten en via de website http://www.officielebekendmakingen.nl kunnen alle stukken ingezien worden. Indien noodzakelijk, worden ook andere middelen ingezet om mensen van de noodzakelijke informatie te voorzien.

Mw. **De Groot** (SP) vraagt of het klopt dat lokale media enkel kunnen overleven dankzij publicaties van het Rijk, provincies en gemeenten en vraagt hoeveel vergoeding zij daarvoor ontvangen.

Dhr. **Van Dijk** (CdK) kan op dit moment niet zeggen hoeveel kosten hiermee samenhangen, maar het kan niet zo zijn dat de lokale bladen enkel kunnen bestaan door het publiceren van besluiten van overheden. De nieuwe wet heeft gevolgen voor alle overheidsorganisaties omdat de informatie op andere wijze wordt aangeboden en de aantallen vindplaatsen worden vergroot. In de overgangsperiode zal getracht worden om mensen die niet zoeken naar digitale informatie, te overtuigen van het belang om de betreffende website te raadplegen. Mensen die de lokale bladen nu niet lezen, zullen meer geattendeerd worden op zaken in hun leefomgeving. Over effecten op de ruimtelijke omgeving zal aan burgers informatie niet alleen digitaal, maar ook op alternatieve wijze worden aangeboden. Deze mogelijkheid bestaat altijd.

De **voorzitter** constateert dat de voordracht als bespreekstuk wordt geagendeerd voor de PS-vergadering.

11. B-agenda Openbare orde en veiligheid, Integriteit, Internationale betrekkingen, Public Affairs, Communicatie, Concern Control, juridische zaken, archief, PS- en GS zaken
    11.a Communicatie: Brief GS aan PS inzake afdoening motie 48-2020 over educatie koloniaal verleden

De **voorzitter** constateert de instemming van de commissie om dit agendapunt vanwege tijdgebrek door te schuiven naar de volgende commissievergadering.

11.b Communicatie: Brief GS aan PS inzake vaststelling Communicatieaanpak Duurzaam doorpakken 2020-2023 en afdoening motie 98-2019

De **voorzitter** constateert de instemming van de commissie om dit agendapunt vanwege tijdgebrek door te schuiven naar de volgende commissievergadering.

12. Rondvraag portefeuille dhr. Van Dijk en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa

De **voorzitter** constateert dat er geen vragen zijn.

13. Sluiting

De **voorzitter** sluit de vergadering om 18.00 uur.

Verslag concept

Statencommissie Economie, Financiën en Bestuur

Datum	:	30 november 2020
Commissievoorzitter (plv.)	:	mw. S. Doevendans
Commissiegriffier	:	mw. M. de Zwart
Telefoonnummer/e-mail	:	zwartm@noord-holland.nl

Aanwezig:			
Commissievoorzitter			mw. S. Doevendans
Commissiegriffier			mw. M. de Zwart
Leden van de commissie		FvD	--
		GL	dhr. J. Dulfer, dhr. G. Zaal,
		VVD	mw. G. van Geffen, dhr. G. Hartog, mw. M. van Meerten
		D66	dhr. E. Kanik, mw. A. Kapitein
		PvdA	dhr. J. Carton, dhr. T. Wagelaar
		PVV	mw. I. Bezaan
		SP	mw. A. de Groot, dhr. W. Hoogervorst
		CDA	dhr. D. Heijnen, mw. C. Kuiper
		PvdD	Ines Kostiç, dhr. F. Zoon
		50plus	dhr. M. van Dregt
		CU	dhr. M. Klein
College van GS			mw. Z. Pels, mw. I. Zaal, hr. Stigter en hr. Van Dijk
Afwezige vaste leden:			dhr. R. Dekker (FvD), mw. J. Vastenhouw (FvD), dhr. Dessing (FvD) , dhr. Baljeu (fractie Baljeu), mw. Kocken (GL); dhr. Van den Born (PVV); mw. Hoogendoorn (CU); mw. Van Soest (50PLUS/PvdO); dhr. Everduim en Ghazi (Denk)
Notulist			Moneypenny/H. Mutsaerts

Agenda

1. Opening en mededelingen
2. Vaststelling van de agenda, verslag van de vorige vergadering, strategische agenda en moties- en toezeggingenlijsten

   2.a. Vooruitblik op de komende vergadering(en) a.d.h.v. strategische agenda

3. Inspreekhalfuur
4. Rondvraag portefeuille dhr. Van Dijk en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa
5. A-agenda Financiën, Cultuur en Erfgoed, Sport, Personeel en Organisatie en Inkoop (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Pels)
   5.a. Financiën: Voordracht Legesverordening 2021 en tarieventabel 2021
   5.b. Erfgoed en archeologie: Reactie GS op initiatiefvoorstellen SP Steunpunt Monumenten en Archeologie
   5.c. Financiën: Voordracht Laatste begrotingswijziging 2020
6. Rondvraag portefeuille mw. Pels en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa
7. 7.1 B-agenda Openbare orde en veiligheid, Integriteit, Internationale betrekkingen, Public Affairs, Communicatie, Concern Control, juridische zaken, archief, PS- en GS zaken
   7.1.a. Internationale Zaken: Brief GS aan PS inzake Leidraad voor internationale zaken
   7.1.b. Rondvraag portefeuille dhr. Van Dijk en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa
   7.a. A-agenda Economie, Arbeidsmarkt en Onderwijs, Bestuur, Interbestuurlijk Toezicht en Europa (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Zaal)
   7.a.1. Economie: Voordracht Verordening op de vergoeding voor commissies detailhandel 2020
8. B-agenda Economie, Arbeidsmarkt en Onderwijs, Bestuur, Interbestuurlijk Toezicht en Europa (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Zaal)
   8.a. Europa: Startnotitie Europastrategie 2022-2025
9. Rondvraag portefeuille mw. Zaal en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa
10. B-agenda IPO, ICT en Data en Subsidies algemeen (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Stigter)
    10.a. Data: Brief GS aan PS inzake voortgangsrapportage Datastrategie
11. Rondvraag portefeuille dhr. Stigter en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa
12. Sluiting
13. C-agenda Economie, Arbeidsmarkt en Onderwijs, Bestuur, Interbestuurlijk toezicht (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Zaal)
    13.a. Economie: Brief GS inz. eindrapportage Programma Investeringsgereed Innovatief MKB
    13.b. Economie: Brief GS aan PS inz. Monitor Werklocaties 2020
    13.c. Economie/RO: Beslissing hangende beroep over Wob-verzoek vaststellingsovereenkomst Distriport
14. A-Agenda Financiën, Cultuur en Erfgoed, Sport, Personeel en Organisatie en Inkoop (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Pels)
    14.a. Cultuur: Brief GS aan PS inz. Cultuureducatie met Kwaliteit
    14.b. (Motie 41) Brief GS aan PS inz. Proposities noodfonds sociale infra NHN en MRA
    14.c. Verbonden Partijen: Brief GS aan PS inz. lange termijn financiering Alliander
15. C-agenda IPO, ICT en Data en Subsidies algemeen (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Stigter)

16. C-agenda Openbare orde en Veiligheid, Integriteit, Internationale betrekkingen, Public Affairs, Communicatie, Concern Control, Juridische Zaken, Archief, PS- en GS zaken (EFB onderwerpen portefeuille CdK Van Dijk)
17. C-agenda Algemeen

Agenda

1. Opening en mededelingen

De **voorzitter** opent de digitale commissievergadering om 13.15 uur en heet alle aanwezigen welkom. De vergaderorde wordt toegelicht. Dhr. Dekker en mw. Vastenhouw (FvD) hebben zich afgemeld. Mw. Van Geffen (VVD) wordt hartelijk welkom geheten in de vergadering als nieuw commissielid. Er heeft zich een inspreker aangemeld, directeur mevrouw Roegholt, Museum Het Schip.

2. Vaststelling van de agenda, verslag van de vorige vergadering, strategische agenda en moties- en toezeggingenlijsten

De **voorzitter** constateert dat de agenda ongewijzigd wordt vastgesteld, evenals de lijst van moties en toezeggingen, de strategische agenda en het verslag van 26 oktober 2020.

Gedeputeerde **Pels** doet in het kader van de lijst van toezeggingen een voorstel. Vanwege de onzekerheden in de provinciale financiën door corona, rond de opcenten en het provinciefonds stelt zij voor om over een halfjaar een technische briefing te organiseren over de financiën, mede omdat dan de uitkomst van het overleg in IPO over de inkomsten van de provincies bekend zijn. Overigens zijn er geen grote financiële gevolgen voor de inkomsten en de opcenten in het kader van corona. Deze toezegging kan als afgedaan worden beschouwd.

De **voorzitter** constateert dat de commissie akkoord gaat met een technische briefing in mei 2021.

Gedeputeerde **Pels** refereert aan de toezegging over het nazorgfonds en de rekenrente die wordt gehanteerd. Men verwacht in december de parameters definitief te kunnen vaststellen en na afronding van het onderzoek eind januari, komt de gedeputeerde hierop terug.

De **voorzitter** constateert dat de commissie akkoord gaat met een terugkoppeling in maart 2021.

Gedeputeerde **Pels** meldt dat de opening van het Huis van Hilde is uitgesteld, omdat nog wordt gewerkt aan het vormgeven van de organisatie, samen met de vrijwilligers (vaak uit kwetsbare doelgroepen) en het afronden van het inrichten van een zaal over de 17e eeuw. Het Huis van Hilde zal daarom op 15 januari 2021 heropend worden.

2.a. Vooruitblik op de komende vergadering a.d.h.v. strategische agenda

De **voorzitter** meldt dat voor de – fysieke of digitale – commissievergadering van 18 januari 2021 de volgende punten bij tijdige aanlevering op de agenda staan: voordracht wensen en bedenkingen subsidies fractiebijdragen (wordt februari), verordening Elektrische publicatie, afdoening motie Koloniaal verleden, eerste begrotingswijziging Randstedelijke Rekenkamer voor zienswijze (wordt februari), uitwerking eerste contouren Sportnotitie, voortgangsrapportage Economische agenda inclusief corona (wordt februari), halfjaarrapportage, jaarprogramma 2020 tweede tranche De Kop werkt, voortgangsbrief sponsoring, actieagenda Circulaire economie, communicatieaanpak, agenda bestuurlijke vernieuwing en participatie/verdeling bevoegdheden GS en PS.

3. <u>Inspreekhalfuur</u>

Mw. **Roegholt**, directeur Museum het Schip, spreekt in. De centrale vraag is: hoe kan de provincie het museum helpen om haar voortbestaan te continueren? Uit de hele wereld komen er 45.000 bezoekers per jaar naar het museum en er vinden veel rondleidingen en excursies plaats in de provincie. Door de betrokkenheid van de gemeente Amsterdam en de forse bijdrage van de provincie heeft men in 2015 voor de verbouwing een groot bedrag ontvangen van de Getty Foundation uit Amerika. Het museum is de bakermat van en ontsluit de Amsterdamse School en is een uitvalsbasis naar de hele omgeving. Er is dus sprake van een bovenregionaal belang. Met Hilversum is al een intensieve samenwerking tot stand gekomen. Gezien de provinciale belangen wordt verzocht om een financiële bijdrage.

Mw**. Van Meerten** (VVD) vraagt of het museum een beroep heeft gedaan op andere fondsen behalve van gemeente en provincie. Wordt gebruik gemaakt van de NOW-regeling?

Dhr. **Klein** (CU) benadrukt dat de provincie in principe niet structureel bijdraagt aan exploitatietekorten van organisaties. Kan de bijdrage enkel financieel vorm worden gegeven of zijn er andere mogelijkheden?

Dhr. **Hoogervorst** (SP) vraagt wat de provincie kan doen om de problemen althans voor dit jaar, te verlichten.

Dhr. **Zaal** (GL) constateert dat de provincie eerder financieel heeft bijgedragen. Een deel van de activiteiten vindt buiten Amsterdam in de provincie plaats. Als het tekort niet kan worden opgelost, ontstaan er dan problemen omdat bijvoorbeeld andere toezeggingen in gevaar komen?

Mw. **Roegholt** meldt dat men van NOW, het Kickstart Cultuurfonds, het Mondriaan Fonds en de Vereniging Rembrandt gelden heeft ontvangen. Maar de inkomsten NOW worden verrekend met andere inkomsten, maar die uitkomst is nog niet bekend. Intussen is de organisatie al een beetje aangepast. Het deel van de begroting voor de uitvoering is flexibel en schommelt mee met de behoefte aan bijvoorbeeld studentenbanen. De steun van de provincie zou met name financieel moeten zijn, als een soort tegenprestatie voor onbetaalde activiteiten van het museum in de provincie. De subsidie van Amsterdam is wel toegezegd, maar niet helemaal rondgekomen, maar het exploitatietekort moet opgelost worden. Een oplossing voor dit jaar zou heel welkom zijn, bijvoorbeeld voor het breder inzetten van rondleidingen en excursies.

4. Rondvraag portefeuille dhr. Van Dijk en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa

Er zijn geen vragen.

5. A-agenda Financiën, Cultuur en Erfgoed, Sport, Personeel en Organisatie en Inkoop (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Pels)

5.a. Financiën: Voordracht Legesverordening 2021 en tarieventabel 2021

Dhr. **Heijnen** (CDA) constateert dat de kosten van een aantal onderdelen fors verhoogd worden. Gebeurt dit vanwege het streven naar kostendekkendheid of zijn er andere redenen? Is overwogen om de kosten meer geleidelijk te laten stijgen dan in een keer bijvoorbeeld met 500%?

Mw. **Bezaan** (PVV) sluit zich aan bij het CDA. Wat is de oorzaak van de extreme stijgingen?

Mw. **Kapitein** (D66) vindt het een hamerstuk, want de kostendekkendheid van leges wordt ondersteund. Bij een aantal vergunningen leidt dit zelfs tot verlaging van leges. Het voorstel van GS voor het mogelijk heffen van leges voor milieuvergunningen in 2021 wordt afgewacht.

Dhr. **Klein** (CU) ondersteunt de kostendekkendheid van leges. Zijn de kosten voor het wadlopen afgestemd met andere provincies?

Ines **Kostiç** (PvdD) verzoekt GS de mogelijkheden in kaart te brengen om korting te verlenen op zogenaamde groene leges voor projecten die een bijdrage leveren aan maatschappelijke doelen, dierenwelzijn, circulariteit, waterkwaliteit, etc. Graag een voorstel van GS voor een gelijksoortig beleid als de gemeente Enschede hanteert om een impuls te geven aan duurzaamheid.

Dhr. **Hartog** (VVD) ondersteunt de kostendekkendheid van leges, want dat biedt ook een sturingsinstrument met het oog op de efficiency van de organisatie. In het eerste kwartaal 2021 wordt besloten of er wel of geen leges worden geheven op milieuvergunningen. Graag een toelichting.

Gedeputeerde **Pels** constateert dat de kostendekkendheid leidt tot zowel hogere als lagere leges. Hiermee wordt de efficiency vergroot omdat er meer inzicht ontstaat in de werkzaamheden van derden en omdat het gesprek kan worden aangegaan met de OD over haar activiteiten. Dit verklaart mede de grote stijgingen, met name die onder punt 3 omdat hier flinke gaten moeten worden gedicht. Dit is een eerste stap naar kostendekkendheid, maar de totale verhoging is over een aantal jaren verdeeld. De vergunningen voor het wadlopen zijn afgestemd met Groningen en Friesland (de vergunningverlener). Er vindt momenteel onderzoek plaats naar het heffen van leges voor milieuvergunningen, ook binnen IPO, aangezien er landelijk afstemming moet plaatsvinden om grote interprovinciale verschillen te voorkomen. De resultaten van dit gesprek worden afgewacht. Voor het plaatsen van zonnepanelen worden geen leges gevraagd, dit is een voorbeeld van een korting op groene leges en gericht op het bevorderen van duurzaamheid. De PvdD wordt verzocht om een concreet voorstel voor te leggen, aangezien het verzoek nu erg breed is. Daarna kan het gesprek worden aangegaan.

Ines Kostiç (PvdD) verzoekt GS om de mogelijkheden na te gaan van het toepassen van groene leges op duurzame beleidsterreinen, zoals in het kader van natuurinclusiviteit en klimaat.

Gedeputeerde **Pels** meldt dat er een politieke afweging nodig is over de inzet van een specifiek instrument, waarvoor GS wel informatie kunnen aandragen, maar PS nemen hierover een besluit.

Ines Kostiç (PvdD) zal haar vraag schriftelijk aan GS voorleggen.

De **voorzitter** constateert dat de voordracht als hamerstuk wordt doorgeleid naar PS.

5.b. Erfgoed en archeologie: Reactie GS op initiatiefvoorstellen SP Steunpunt Monumenten en Archeologie

Dhr. **Hoogervorst** (SP) meldt dat op 20 januari jl. de discussienota Archeologie en Erfgoed in Noord-Holland, Erop of Eronder in de commissie is besproken. De opmerkingen en voorstellen van GS zijn in de voorliggende initiatiefvoorstellen verwerkt, deze zien beide op het Steunpunt Monumenten en Archeologie. In het eerste voorstel wordt voorgesteld om naast gemeenten ook in te zetten op ondersteuning en deskundigheidsbevordering van erfgoedvrijwilligers, analoog aan de reeds in het beleid bestaande groenvrijwilligers. Onder het aanbod van het Steunpunt vallen het loket, cursussen, excursies, netwerkbijeenkomsten en een publicatiereeks. Er is dus veel kennis aanwezig bij het Steunpunt, daarom wordt voorgesteld om de informatie niet alleen met gemeenten maar ook met vrijwilligers te delen, hetgeen uiteindelijk zoals in de andere provincies, kan leiden tot de oprichting van een erfgoedhuis. Het tweede voorstel ziet op een jaarlijkse inventarisatie door het Steunpunt bij de gemeenten om na te gaan of zij over een actueel politiek vastgesteld overzicht archeologie- en erfgoedbeleid beschikken. Hierbij kan het provinciale steunpunt de gemeente assisteren en er ontstaat een mooi overzicht van de aanwezige kennis en informatie.

Mw. **Kuiper** (CDA) constateert dat het Steunpunt Monumenten en Archeologie steeds meer vrijwilligers en erfgoedorganisaties bij de activiteiten betrekt. Welke rol zien GS voor het Steunpunt bij de actualisatie van het cultuurbeleid? GS kiezen ervoor geen beleidswijziging door te voeren in het tussenjaar 2021 en dat is begrijpelijk, maar het Steunpunt richt zich ook op historische en archeologische verenigingen met de inzet van veel vrijwilligers die allemaal bijdragen aan een belangrijke doelstelling: verbreding van de kennis over het erfgoed. Deze verenigingen hebben verzocht om ondersteuning en dat verzoek moet serieus genomen worden vanwege het grote belang van hun activiteiten voor het ontsluiten van de historie en het erfgoed van de provincie. Sluit de reactie van GS op de initiatiefvoorstellen de mogelijkheid uit dat bij de actualisatie wordt gekeken naar een mogelijke uitbreiding van de doelgroep van het steunpunt?

Dhr. **Zaal** (GL) constateert dat GS eigenlijk beide voorstellen afwijst. Graag een toelichting door GS op de achtergrond van het wel of niet constateren van knelpunten bij de inzet van vrijwilligers. Indien dat inderdaad het geval is, dan kan dit worden betrokken bij de evaluatie van het cultuurbeleid in 2021. De jaarlijkse inventarisatie door het Steunpunt lijkt volgens GS op een soort controle van de gemeenten en dat standpunt wordt gedeeld. Bovendien vindt er al een evaluatie door het Rijk plaats.

Mw. **Bezaan** (PVV) is positief over beide voorstellen. GS stellen de geschetste problemen van het Steunpunt vrijwilligers erfgoed niet te herkennen en vragen zich af of deze behoefte groot genoeg is voor aanvullend beleid. Waarop is deze mening gebaseerd en kan het interessant zijn om eventuele behoeften in kaart te brengen?

Mw. **Van Meerten** (VVD) sluit zich aan bij de vragen van het CDA en GL. De VVD vindt het te vroeg in het proces om zoals door GS voorgesteld, deze weg nu al af te sluiten, want eerst dient een discussie plaats te vinden over de actualisatie van het beleid. Wat is de reden voor GS voor hun negatieve reactie? Zien zij de functie van een erfgoedhuis niet zien zitten of dient het Huis van Hilde deze rol niet te vervullen? De reactie van GS op de jaarlijkse inventarisatie wordt onderschreven, want het is niet wenselijk om de wettelijke taak te overschrijden en controlerend op te treden bij de gemeenten.

Dhr. **Kanik** (D66) vindt de timing van deze discussie een beetje lastig, aangezien binnenkort een bredere discussie plaatsvindt over de vaststelling van het nieuwe beleid. Nu worden er twee thema's uitgelicht maar dat leidt ertoe dat de gevolgen van deze discussie voor andere beleidsonderdelen niet meegewogen kunnen worden. D66 heeft een grote voorkeur voor een beleid van erfgoedlijnen en erfgoedtafels zoals in Zuid-Holland, een beweging die van onderop komt. Hij stelt voor deze twee voorstellen van de SP te betrekken in de algemene discussie op een later moment. Een inventarisatie onder gemeenten door het Steunpunt wordt niet ondersteund en dat past ook niet bij het Steunpunt, want dat is een bemiddelende partij tussen provincie en gemeente en beschikt ook niet over juridische middelen om de controle te ondersteunen c.q. af te dwingen.

Dhr. **Klein** (CU) sluit zich aan bij GS en hun standpunt om nu niet te veel vooruit te lopen op de actualisatie van het cultuurbeleid. Graag een reflectie van GS op de inzet van vrijwilligers en de behoefte aan ondersteuning. Aan de SP het verzoek om een onderbouwing te geven van de geconstateerde behoefte.

Gedeputeerde **Pels** verzoekt de SP om de geconstateerde problematiek van de vrijwilligers nader te duiden, zodat bij de actualisatie van het cultuurbeleid kan worden gesproken over de wens om zaken wel of niet extra te stimuleren c.q. te ondersteunen. Het Huis van Hilde werkt met vrijwilligers en is nu bezig om allerlei zaken te organiseren. Gezien het feit dat de organisatie opnieuw wordt opgebouwd, wordt voorgesteld om de inzet van het Huis te betrekken in de bredere discussie.

Dhr. **Hoogervorst** (SP) heeft geconstateerd dat vrijwilligers grote behoefte hebben aan deskundigheidsbevordering, want nu moeten zij vaak bij de gemeenten te rade gaan en niet iedere gemeente kan hen voorzien van de juiste informatie. Daarom is het goed om het Steunpunt als centrale vraagbaak in te zetten – zij ontvangen nu al veel vragen van vrijwilligers – maar dan dient wel het budget verhoogd te worden met een klein bedrag, met name om de vrijwilligers te faciliteren. De vrijwilligers in het groen worden ook goed gefaciliteerd, daarom wordt voorgesteld de erfgoedvrijwilligers op gelijke wijze te behandelen. Het is niet de bedoeling om het Steunpunt in te zetten voor het controleren van gemeenten, enkel om ervoor te zorgen dat er een goed en gedegen overzicht komt van alle activiteiten van de 47 gemeenten in de provincie op het gebied van archeologie en erfgoed. Ook hiervoor wordt een klein bedrag gevraagd. Het is mogelijk om beide voorstellen mee te nemen bij de algemene bespreking van de actualisatie van het cultuurbeleid, maar dan is de kans groot dat de voorstellen te klein zijn en onvoldoende betrokken of zelfs vergeten worden.

Tweede termijn

Mw. **Kuiper** (CDA) constateert dat iedereen het een belangrijk onderwerp vindt, dus de voorstellen zullen beslist niet vergeten worden bij de actualisatie van het beleid.

Dhr. **Zaal** (GL) sluit zich aan bij het CDA. Het is juist beter om beide voorstellen in samenhang te beoordelen bij de actualisatie van het gehele beleid.

Mw. **Van Meerten** (VVD) belooft de SP deze voorstellen niet te vergeten bij de actualisatie van het beleid. De discussie kan dan in de volle breedte gevoerd worden, daar gaat de voorkeur naar uit.

Dhr. **Kanik** (D66) sluit zich aan bij de vorige sprekers.

Dhr. **Klein** (CU) sluit zich aan bij de vorige sprekers.

Gedeputeerde **Pels** zegt toe beide voorstellen bij de algemene discussie over de actualisatie van het cultuurbeleid te betrekken. Zij zegt tevens toe de eventuele meerkosten voor het Steunpunt alsdan in beeld te brengen.

Dhr. **Hoogervorst** (SP) is blij dat beide voorstellen worden betrokken in de brede discussie over de actualisatie van het cultuurbeleid, daar zal de commissie evenals GS aan gehouden worden. Kan het betekenen dat de taken en de facilitering van het Steunpunt kunnen worden vergroot? Deze vraag zal in de discussie over de actualisatie aan GS voorgelegd worden. Beide voorstellen worden niet doorgeleid naar PS.

5.c. Financiën: Voordracht Laatste begrotingswijziging 2020

Dhr. **Heijnen** (CDA) vraagt zich af of het combineren van de reserves OV fonds en OV knooppunten verstandig is, want in het verleden is er juist voor gekozen om beide reserves te scheiden, mede omdat OV knooppunten zowel wonen als bedrijvigheid betreft. Is het verstandig om nu al te besluiten om middelen zoals voor het Zuidasdok, naar volgend jaar over te hevelen? In totaal wordt voor € 17 miljoen voor uitgestelde intenties doorgeschoven naar 2021. Deze afweging kan beter gemaakt worden bij de vaststelling van de jaarrekening.

Dhr. **Carton** (PvdA) stemt in met de voordracht. Bij de jaarrekening is al gesproken over de onderbesteding en ook de coronacrisis heeft invloed op de uitgaven van de provincie. Welke onzekerheden – die doorlopen naar 2021 – zien GS voor dit jaar nog, ook voor de cofinanciering samen met partners?

Dhr. **Dulfer** (GL) gaat akkoord met de voordracht en met de besluiten over de reserves. Door corona ontstaan er dit jaar vertragingen bij de realisatie van projecten, omdat gemeenten en partners in financiële problemen raken of omdat er geen uitvoering kan plaatsvinden. Hierdoor zal een aantal projecten niet doorgaan. Ook bij de vorige jaarrekening is gesproken over onderbesteding en in 2019 ging dat zelfs om € 111 miljoen en dat zal ook in 2020 weer het geval zijn. Herkennen GS dit beeld voor 2020? Is het een idee om de € 111 miljoen deels of geheel in te zetten voor de uitvoering van motie 42?

Dhr. **Hartog** (VVD) vindt het prematuur om nu al aan GS te vragen om de onderbesteding van € 111 miljoen op voorhand in te zetten voor motie 42. Een flink bedrag van ongeveer € 100 miljoen wordt doorgeschoven naar de reserves, maar er wordt op vertrouwd dat deze volgend jaar wel tot besteding komen. Worden de technische vragen nog beantwoord?

Dhr. **Hoogervorst** (SP) vraagt hoe de VVD tot de conclusie komt dat er € 100 miljoen wordt doorgeschoven naar de reserves.

Dhr. **Hartog** (VVD) heeft dit in de stukken gelezen, maar hij wacht het antwoord van GS op deze vraag af. Ondanks alles komt het verwachte verlies bij de tweede begrotingswijziging van € 10 miljoen uit op € 5 miljoen. Hoe verhoudt dit bedrag zich tot de inkomsten motorrijtuigenbelasting? Aan dividend is € 1 miljoen minder begroot vanwege het advies van de ECB aan de banken om de dividendbetaling in 2020 uit te stellen. Wordt het dividend wanneer dat in 2021 wordt uitgekeerd, alsnog verwerkt in de begroting en hoe wordt dit in de jaarstukken verwerkt? De voordracht wordt ondersteund.

Dhr. **Hoogervorst** (SP) vraagt naar de reden om het fonds OV knooppunten te combineren met het OV fonds. Het is juist beter om deze gescheiden te houden, omdat de doelstellingen van beide fondsen niet helemaal overeenstemmen. De bijdrage uit het Provinciefonds is € 4 miljoen lager dan begroot. Graag een toelichting.

Mw. **Kapitein** (D66) is blij met het begrotingsresultaat, want men had een negatief resultaat verwacht. Bijna € 100 miljoen wordt doorgeschoven naar de reserves en € 110 miljoen is niet besteed. De vele redenen hiervoor zijn bekend, planningsoptimisme, corona en de afhankelijkheid van andere partijen. Goed dat het college de onderbesteding heel kritisch gaat

managen, want de plannen in 2021 zijn terecht heel ambitieus. De voordracht wordt ondersteund.

Dhr. **Klein** (CU) ondersteunt de vraag over het combineren van de twee reserves. In deze wijziging is de eerste helft voor de dekking van motie 41 gevonden, met als resultaat € 600.000 netto extra inkomsten, afrekeningsverschillen van € 3,3 miljoen euro en het niet meer reserveren van € 2 miljoen voor breedband. Graag een toelichting op de afrekeningsverschillen. Men is met name bezorgd over het niet meer reserveren van het geld voor breedband, want de uitrol van breedband is in de buitengebieden nog niet volledig gerealiseerd. Graag een reactie van GS.

Gedeputeerde **Pels** vindt het heel goed dat de onderbesteding gezamenlijk is omarmd als een probleem dat moet worden opgelost. Voor deze laatste begrotingswijziging hebben GS uitgebreid gesproken over de uitgestelde intenties en over de aannemelijkheid of deze werkelijk tot besteding gaan komen. Dit heeft ertoe geleid dat er strakker op zal worden gestuurd. Daarom worden de projecten die in 2020 niet tot uitvoering komen zoals nu reeds bekend is, doorgezet naar 2021. Er vindt momenteel een analyse plaats van de werkwijze in andere provincies om met onderbesteding om te gaan. Het is inmiddels duidelijk dat gedurende het jaar niet alle plannen gerealiseerd worden en dan worden deze automatisch doorgeschoven naar het volgende jaar. Dat is een terugkerend patroon en dat leidt continu tot een extra inzet bovenop de bestaande begroting. Aangezien de capaciteit hiervoor ontbreekt, zal bij de eerste begrotingswijziging voortaan goed onderbouwd worden welke plannen worden doorgeschoven naar het volgende jaar en welke plannen daadwerkelijk gerealiseerd worden in het huidige jaar. De middelen die niet tot besteding komen, blijven in de reserves zitten en deze worden opnieuw opgevoerd bij de eerste begrotingswijziging om de plannen in het komende jaar alsnog te realiseren. Over de haalbaarheid zal een goed gesprek gevoerd worden, ook met PS bij de eerste begrotingswijziging. Het combineren van de fondsen van OV knooppunten en het OV fonds is ingegeven door het streven naar het creëren van één reserve voor één doel want beide fondsen hebben veel met elkaar gemeen. Daarom zijn beide fondsen ook recent gezamenlijk in één notitie besproken. De onderbesteding naar aanleiding van corona en cofinanciering wordt scherp gemonitord en de resultaten komen terug in de begrotingswijziging. Deze monitoring wordt gecontinueerd, evenals het sturen op de risico's. Wanneer resterende gelden terugvloeien naar de algemene reserve, dan worden deze als als algemeen dekkingsmiddel aangemerkt. Bij de eerste begrotingswijziging zal met in een keer een heel groot bedrag de dekking van motie 42 herstelfonds voorgelegd worden. De technische vragen van de SP zien op de Europastrategie en die worden nog beantwoord. In mei 2021 wordt een technische briefing georganiseerd over de totale inkomsten van de provincie en de ontwikkelingen ten aanzien van het provinciefonds en de opcenten. Zolang het dividend niet is ontvangen, komt het niet terug in de jaarrekening. Of de dividenden in 2021 wel tot uitkering komen, moet worden afgewacht.

Dhr. **Hartog** (VVD) stelt voor de dividenden als vordering op de balans op te nemen, dan kunnen deze als inkomsten in de jaarrekening worden aangemerkt.

Gedeputeerde **Pels** meldt dat de bijdrage uit het provinciefonds wordt verlaagd, aangezien er een verrekening plaatsvindt met de door de provincie niet optimaal benutte belastingcapaciteit (lagere opcenten).

Dhr. **Hoogervorst** (SP) gaat ervan uit dat GS vooraf op de hoogte zijn gesteld van de verlaagde uitkering uit het provinciefonds.

Gedeputeerde **Pels** meldt dat dit vooraf niet altijd duidelijk is, dat geldt ook voor gemeenten die soms in de septembercirculaire verrast worden met een lagere uitkering. Daarnaast hangt het samen met het aantal auto's dat wordt verkocht per jaar. Daarom moet men altijd afwachten hoe het Rijk de opcenten verrekent met het provinciefonds.

Gedeputeerde **Zaal** meldt dat in september een update is gegeven over breedband. Toen waren er nog twee onzekerheden, het vervolg van de pilots om kleine gebieden te ontsluiten en de rechtszaken bij de Raad van State. Er is een brief van GS onderweg met de mededeling dat hier nog geen uitsluitsel over kan worden gegeven, dus sinds september is geen nadere update mogelijk. Voorgesteld wordt om hier het gesprek over aan te gaan bij de actualisatie van de economische agenda.

Dhr. **Klein** (CU) vraagt zich af of dan het juist is om nu al € 2 miljoen af te boeken op de reservering gezien de vele bestaande onzekerheden.

Gedeputeerde **Zaal** antwoordt dat dit hier los van staat, er is voldoende geld beschikbaar voor het afronden van de huidige projecten. Bovendien nemen marktpartijen het steeds verder over.

Dhr. **Klein** (CU) constateert dat er nog steeds witte plekken bestaan in de provincie, mede vanwege vertraging in de activiteiten van marktpartijen.

Gedeputeerde **Zaal** meldt dat de afboeking van € 2 miljoen is gebaseerd op de geldige financiële regelgeving. Zij stelt voor om bij de actualisatie van de economische agenda alsdan de stand van zaken, ook ten aanzien van marktpartijen, te bespreken.

De **voorzitter** concludeert dat de voordracht als hamerstuk naar PS wordt doorgeleid.

6. Rondvraag portefeuille mw. Pels en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa

Dhr. **Hoogervorst** (SP) is blij met het overzicht van culturele instellingen die financieel ondersteund worden vanwege corona. Volgens welke criteria is de lijst tot stand gekomen en zijn de criteria uniform toegepast in het overleg met de afzonderlijke gemeenten? Op welke termijn vindt de uitbetaling van het steunbedrag plaats? Is de hoogte van de provinciale bijdrage afhankelijk van de bijdrage van de gemeenten met het oog op de 35/65%-regeling? Waarom ontbreken op de lijst culturele instellingen in Amsterdam?

Gedeputeerde **Pels** is samen met alle gemeenten tot deze criteria gekomen en op 30 augustus hebben GS PS per brief geïnformeerd. Amsterdam heeft geen extra middelen ontvangen, omdat zij zelf al een fonds van € 17 miljoen beschikbaar had gesteld voor de door hen gesubsidieerde instellingen. De gelden komen niet ten goede aan niet-gesubsidieerde instellingen. De provincie focust op de regionale brede infrastructuur. De beschikkingen zijn verzonden en de subsidie zal dit jaar voor 100% als voorschot worden uitgekeerd aan de gemeenten, zodat zij het kunnen doorstorten. In overleg hebben de gemeenten zelf ook een bijdrage gedaan. Door OC&W worden zij hiervoor gecompenseerd.

Mw. **Van Meerten** (VVD) refereert aan motie 41. De uitkeringen van het provinciaal noodfonds worden verrekend met de NOW-uitkeringen van het Rijk, aangezien deze subsidie wordt gezien als inkomsten. Dit leidt tot het rondpompen van overheidsgeld. In overleg met de minister is een uitzondering gemaakt voor de gemeentelijke subsidie in de vorm van huur, die niet wordt verrekend. Instellingen die niet in gemeentelijke panden zijn gehuisvest, komen in de problemen vanwege de hoge vaste lasten en lagere inkomsten. Vandaag wordt in Den Haag gesproken over het mogelijk verruimen van de NOW-regels. Gaat de gedeputeerde de lobby richting het kabinet uitbreiden? Graag een reactie van GS.

Gedeputeerde **Pels** betreurt deze situatie ook, daarom is er meerdere keren over gesproken met de minister van Cultuur en dat gesprek gaat nog steeds door. De kwijtschelding van gemeentelijke huur wordt niet gezien als subsidie, maar dit geldt niet voor elke instelling, want niet alle instellingen huren een pand van de gemeente. Alle fracties worden opgeroepen om hun collega's in de Kamer op te roepen tot actie om hier aandacht voor te vragen. Voorgesteld wordt om het overleg met de minister van Cultuur af te wachten. Mochten de resultaten tegenvallen, dan zal hier opnieuw bij de Tweede Kamer en de minister aandacht voor worden gevraagd. Dit is de inzet van alle provincies.

7.1 <u>B-agenda Openbare orde en veiligheid, integriteit, Internationale betrekkingen, public affairs, communicatie, concern control, juridische zaken, archief, PS- en GS zaken</u>

7.1.a. Internationale Zaken: Brief GS aan PS inzake Leidraad voor internationale zaken

Dhr. **Dulfer** (GL) constateert dat het belang van het buitenland steeds groter wordt, hoewel dit vooral een economisch belang is. Maar ook veiligheid, mobiliteit, milieu en wetenschap worden steeds belangrijker. Daarom is het goed dat GS een leidraad heeft opgesteld voor het buitenlandbeleid, want de provincie neemt deel aan het comité van de regio's en daar worden echt zaken gedaan. Daarom is het jammer dat de leidraad een beperkte scope heeft, namelijk de economie en het vestigingsklimaat. Dit is een gemiste kans, vooral vanwege de Green Deal waarin de transitie naar een toekomstbestendig energiebeleid centraal staat en dat geldt ook voor de provincie. Zien de fracties ook meer kansen om op in te zetten met deze leidraad?

Dhr. **Kanik** (D66) meent dat het Europese beleid aan de orde komt bij het Europabeleid, verderop in de agenda.

Dhr. **Dulfer** (GL) verwijst ook naar dit agendapunt, maar dat ziet met name op het proces en als de leidraad hierbij moet aansluiten, dan ontbreekt er een aantal zaken in de leidraad, zoals een een-op-een vertaling van het Europabeleid. Zien de fracties ook meer kansen om met deze leidraad breder in te zetten dan enkel op de gebieden die in de leidraad worden vermeld?

Mw. **De Groot** (SP) vindt het een goed idee om een leidraad voor internationale zaken op te stellen, mede om te voorkomen dat gelden onterecht worden besteed aan het bedrijfsleven en om dubbelingen met andere overheden te voorkomen. Er wordt blijkbaar alleen gefocust op de provincie Shandong, zo blijkt uit de antwoorden op technische vragen van de PvdD. Worden de mensenrechten in de provincie Shandong gerespecteerd en is sprake van enige vorm van een rechtsstaat? Zo niet, dan moeten de internationale betrekkingen met Shandong worden beëindigd.

Dhr. **Kanik** (D66) sluit zich aan bij de vraag van de SP over de mensenrechten, want in de leidraad wordt alleen aandacht besteed aan de economische strategie. Eerst moet nagegaan worden of de mensenrechten gerespecteerd worden zowel binnen als buiten Europa, alvorens een vriendschapsverband wordt aangegaan. In het verleden is dat waarschijnlijk niet gebeurd, anders zou er geen vriendschapsverband met een stad in China zijn aangegaan. GS worden opgeroepen om de mensenrechten mee te nemen bij de samenwerkingsverbanden. Deze leidraad focust niet volledig op het algemene buitenlandbeleid, want de Europastrategie gaat met name over de Green Deal en daar zal zeker een verdieping van het beleid uit voortvloeien.

Ines **Kostiç** (PvdD) sluit zich aan bij GL en gedeeltelijk bij D66. De provincie wil intensiever gaan focussen op duurzaamheid, dierenwelzijn en klimaat maar de leidraad is hier weinig concreet over. Er wordt enkel gefocust op het aantrekken van internationale bedrijven en het bevorderen van het vestigingsklimaat, maar geen enkel woord wordt gewijd aan mensenrechten en dierenwelzijn. De provincie moet duidelijk kiezen voor bedrijven die een toegevoegde waarde leveren aan de leefbaarheid voor mens en dier. Hetzelfde geldt voor handelsbevordering. De leidraad is gebaseerd op het achterhaalde strategische beleidskader economie en het uitvoeringsprogramma, die beide in 2021 worden herzien.

Mw. **De Groot** (SP) vraagt of de PvdD ook de indruk heeft dat alleen met Shandong zaken wordt gedaan en zo ja, moet dit beleid dan voortgezet worden.

Ines **Kostiç** (PvdD) is kritisch over het brede internationale economische beleid dat vooral gericht is op korte termijnbelangen en voorbij gaat aan milieu, klimaat en mensen- en dierenrechten. Het strategische beleidskader economie en het uitvoeringsprogramma dienen door PS te worden herzien, mede naar aanleiding van de ingediende visie van de PvdD over de donuteconomie, waarvoor een initiatiefvoorstel zal worden ingediend. De fracties die tijdens de discussie enthousiast waren over onderdelen van de donuteconomie, zullen zeker benaderd worden.

Dhr. **Van Dijk** (CdK) is een beetje verbaasd over deze discussie, want het gaat hier niet over beleid, men probeert met de leidraad enkel ruimte te creëren om breder te denken dan in het verleden. De leidraad is niet gebaseerd op het oude economische beleid dat alleen gericht was op economie en handelsbevordering, want onder het derde bolletje in de leidraad staan ook genoemd internationale samenwerking, innovatie en kennisuitwisseling over verduurzaming en circulaire economie of andere onderwerpen passend in het provinciale beleid.

Ines **Kostiç** (PvdD) constateert dat de leidraad deels is gebaseerd op oud beleid. Worden er nog steeds geen eisen gesteld op het gebied van milieu, natuur, klimaat, dierenwelzijn en mensenrechten bij het aantrekken van internationale bedrijven?

Dhr. **Van Dijk** (CdK) constateert dat er de afgelopen twee jaar geen enkele missie vanuit de provincie heeft plaatsgevonden en zodra dat weer mogelijk is, dan zullen GS aansluiten bij het bestaande provinciaal beleid en wordt er rekening gehouden met de speerpunten. De leidraad is erop gericht om enige structuur aan te brengen om zodra er weer een aanvraag binnenkomt, af te wegen of de reis noodzakelijk en doelmatig is en of het bijdraagt aan de provinciale doelstellingen. Per missiereis kunnen specifieke elementen benadrukt worden.

Ines **Kostiç** (PvdD) interpreteert de leidraad zodanig dat deze niet alleen over reizen gaat, maar ook over het aantrekken van bedrijven. Is daar een bepaald kader voor vastgesteld? Wordt alleen geïnvesteerd in bedrijven met een toegevoegde waarde voor klimaat en milieu?

Dhr. **Van Dijk** (CdK) antwoordt dat de leidraad niet ziet op het aantrekken van bedrijven. Natuurlijk moeten bedrijven voldoen aan eisen op het gebied van circulaire economie en duurzaamheid en milieu, maar daar gaat de leidraad niet over. Deze ziet op het omgaan met internationale verzoeken, niet binnen Europa, daarvoor is de Europastrategie opgesteld. Shandong heeft sinds 1995 een zusterstadrelatie met de provincie, maar het laatste bezoek aan Shandong dateert van 2014. Het is dus geen actuele relatie, maar daar gaat de leidraad ook niet over. Over het eventueel verbreken van dergelijke relaties dient op een ander moment nader gesproken te worden. Daar biedt de leidraad geen oplossing voor.

Mw. **De Groot** (SP) verzoekt van de CdK een principe-uitspraak over de mensenrechten in China en of die aanleiding kunnen zijn voor het opzeggen van de relatie.

Dhr. **Van Dijk** (CdK) herhaalt dat de leidraad hier niet op ziet. Wanneer de provincie een aanvraag krijgt van een land waar discutabele zaken spelen, dan kan daar een discussie over gevoerd worden, maar het is onmogelijk om nu een uitspraak te doen over een onderwerp dat geen deel uitmaakt van de discussie. De Europastrategie en de leidraad samen geven een goed beeld van de internationale uitgangspunten van de provincie. Wanneer er aanleiding is voor andere keuzes, dan kan de leidraad daarop aangepast worden. Voorlopig wordt de leidraad gehanteerd bij voorkomende verzoeken. Amsterdam werkt aan het internationale beleid voor Amsterdam en de MRA en daar zal de provincie ook bij betrokken worden.

Mw. **De Groot** (SP) vraagt of de CdK het ook vreemd vindt dat er een zusterstadrelatie met Shandong bestaat gezien de mensenrechten in China.

Dhr. **Van Dijk** (CdK) meldt dat de laatste actie dateert van 2014, het is dus geen actieve relatie. Of men heden ten dage ook zou kiezen voor een zusterstadrelatie met Shandong, is nog maar de vraag.

Dhr. **Kanik** (D66) meldt dat Shandong in 2019 bij de provincie op bezoek is geweest en toen zijn de vertegenwoordigers door het college ontvangen. Worden in de leidraad de mensenrechten wel betrokken bij het aangaan van nieuwe relaties?

Dhr. **Van Dijk** (CdK) meldt dat het uitgangspunt het beleid van de provincie is en hij gaat ervan uit dat geen relaties worden aangegaan met landen of steden waar mensenrechten worden geschonden. Bij het aangaan van relaties met landen of steden, dan zal hier op voorhand goed over nagedacht worden. Het is echter wel denkbaar dat ondanks dat er onwenselijke situaties bestaan in een land, er wel in onderwijs of andere zaken geïnvesteerd wordt, mits het past in het beleid van de provincie. Een van de gedeputeerden heeft in 2019 een kleine delegatie ontvangen maar sinds 2014 is de provincie niet meer in China geweest. Overigens onderhouden alle provincies relaties met China, niet alleen ter bevordering van handel maar ook voor kennisuitwisseling.

Dhr. **Dulfer** (GL) concludeert dat de leidraad wel aansluit op de Europastrategie maar met name ziet op activiteiten buiten Europa. Alle overige taken van de provincie vallen onder

internationale samenwerking, dus de breedte van de leidraad wordt ondersteund. Hij stelt voor om het derde bolletje explicieter te formuleren.

Dhr. **Van Dijk** (CdK) is blij met deze reactie. Hij benadrukt dat het derde bolletje precies de verbreding aangeeft waar GL naar op zoek is.

7.1.b Rondvraag portefeuille dhr. van Dijk en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa

Er zijn geen vragen.

7.a. A-agenda Economie, Arbeidsmarkt en Onderwijs, Bestuur, Interbestuurlijk Toezicht en Europa (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Zaal)

7.a.1. Economie: Voordracht Verordening op de vergoeding voor commissies detailhandel 2020

Het **CDA, VVD, SP en D66** zien de voordracht als hamerstuk.

Dhr. **Carton** (PvdA) vraagt op welke wijze de hoogte van het bedrag wordt bepaald.

Dhr. **Zoon** (PvdD) vindt het een hamerstuk. De PvdD stelt voor in een ander gremium te spreken over meer openheid over een aantal aspecten van dit onderwerp, want normaliter komen dergelijke voorstellen die toch over belangrijke zaken gedaan zoals de omschakeling van de detailhandel naar een ander ruimtegebruik, niet op de agenda.

Gedeputeerde **Zaal** stelt voor op een ander moment te spreken over de onderwerpen die in deze commissie aan de orde gesteld worden. In de verordening is een basisbedrag opgenomen en vervolgens wordt beoordeeld welke kennis vereist is voor een bepaalde functie. Op die basis wordt een redelijke vergoeding berekend.

De **voorzitter** constateert dat de voordracht als hamerstuk naar PS wordt doorgeleid.

8. B-agenda Economie, Arbeidsmarkt en Onderwijs, Bestuur, Interbestuurlijk Toezicht en Europa (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Zaal)

8.a. Europa: Startnotitie Europastrategie 2022-2025

Dhr. **Heijnen** (CDA) constateert dat de provincie in Europa een sterke positie heeft verworven mede door de inzet van de CdK als voorzitter van het Huis van de Provincies, waarvoor complimenten. De verbinding tussen stad en platteland is een belangrijk thema voor de nieuwe Europastrategie.

Dhr. **Zaal** (GL) meldt dat een notitie als deze al snel gaat over fondsen en subsidies, maar belangrijker is het ontmoeten en samenwerken, collegialiteit, betrokkenheid en samenwerking op Europees niveau, want het doel is om bij te dragen aan de Europese gedachte, daarom wordt verzocht dit aspect specifiek in de tekst op te nemen.

Dhr. **Wagelaar** (PvdA) verzoekt de Brexit als expliciet thema op te nemen, met name om de gevolgen van een handelsakkoord met de Britten nader te analyseren en hierop de strategie aan te passen. Verzocht wordt een technische briefing te organiseren over de impact van de Brexit op de belangen van de provincie, zodat dit kan worden meegenomen in de nieuwe strategie.

Mw. **Bezaan** (PVV) verwijst naar bladzijde 4 waar wordt gesteld dat het BOB-model gericht is op het verzamelen van waardevolle kennis van burgers en bedrijven voor de nieuwe Europastrategie. Maar hoe wordt omgegaan met kritische reacties, aangezien 70% van de Europese wetgeving door decentrale overheden wordt uitgevoerd? Men stemt in het met proces.

Mw. **Van Meerten** (VVD) stemt in met de startnotitie. Een belangrijk thema is de Brexit en de gevolgen voor de ondernemers, daar moet snel helderheid over komen.

Mw. **De Groot** (SP) verzoekt haar technische vragen (EU-subsidies, gewogen multiplier, et cetera) alsnog te beantwoorden, vooral in het kader van het BOB-model. Men wil een volledig beeld krijgen van wat de Europastrategie oplevert of gaat opleveren en wat die kost of gaat kosten, daarbij kan meteen het aspect van duurzaamheid betrokken worden alsmede de vraag of wellicht ondemocratische regiems bevoordeeld worden, zoals Hongarije en Polen.

Dhr. **Kanik** (D66) is positief over de notitie en stemt ermee in. De Europese Green Deal vormt de basis voor de provinciale Europastrategie.

Ines **Kostiç** (PvdD) stelt in antwoord op de vraag over de impact van de activiteiten van de Europastrategie op milieu, klimaat en dierenwelzijn tot nu toe, dat deze zaken niet in beeld worden gebracht. Dat is uiterst kwalijk, vooral omdat is afgesproken om een integrale blik te hanteren. Ook op de vraag over de ambtelijke verkenningen met partners en organisaties en of het gesprek wordt aangegaan met organisaties voor dierenrechten en klimaat, werd ontkennend gereageerd. De PvdD verzoekt om met het oog op de inhoud van de strategie ook in gesprek te gaan met de dierenrechtenorganisaties en niet alleen met de bekende organisaties zoals LTO. In antwoord op de vraag over het standpunt over het huidige Europese gemeenschappelijke landbouwbeleid, wordt verwezen naar een maatschappelijk document maar daarin staat dat men zich houdt aan de verordening en dat de ambities zoals vastgelegd door de EU en in de Green Deal, daar niet bijhoren. Zij verzoekt een duidelijke uitspraak van de provincie dat de huidige vorm van GLB niet wordt ondersteund en dat moet worden overgegaan naar een maximale inzet van subsidies die zorgen voor bevordering van dierenwelzijn, mensenrechten en duurzaamheid.

Gedeputeerde **Zaal** bedankt voor de positieve reacties op het procesvoorstel en het BOB-model dat wordt gehanteerd. De voorgestelde suggesties worden meegenomen bij de verdere behandeling van de strategie. Brexit is in eerste instantie een Rijksaangelegenheid en ondernemers worden door de provincie voor hun vragen doorverwezen naar RVO. Bij het door het Rijk te verdelen Brexit Adjustment Fund wordt door de provincie benadrukt dat Noord-Holland harder wordt geraakt dan andere provincies. Voor een toelichting hierop kan een technische briefing gepland worden. Er staat al een aantal technische briefings en inhoudelijke sessies gepland over investeringsfondsen vanuit Europa en het Rijk en er vindt een bijeenkomst plaats over de Green Deal, daarin kunnen PS hun wensen en aanbevelingen kenbaar maken. De inzet van GS is gericht op het realiseren van maximale duurzaamheid, dus meer eco-regelingen dan inkomenssteun. GLB moet zoveel mogelijk ingezet worden om de agrarische sector te verduurzamen.

Tweede termijn

Mw. **De Groot** (SP) vraagt hoe wordt omgegaan met de mensenrechten in Polen en Hongarije.

De **voorzitter** stelt voor deze vraag te betrekken bij de bespreking van de Europastrategie.

Mw. **De Groot** (SP) gaat hiermee akkoord.

De **voorzitter** constateert dat de commissie instemt met een technische briefing over de Green Deal (18 januari a.s. van 11.30 tot 12.30 uur) en over de Brexit (op verzoek van de PvdD breder dan alleen economie). Voor de technische briefing over Brexit wordt nog een datum gepland en indien mogelijk, wordt een werkbezoek aan Brussel georganiseerd, zo mogelijk fysiek maar indien noodzakelijk, digitaal.

9. Rondvraag portefeuille mw. Zaal en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa

Dhr. **Zaal** (GL) verwijst naar agendapunt 13.d van de C-agenda, hoogwaardige digitale verbindingen. Er wordt nu opnieuw uitstel gevraagd voor de behandeling, maar de motie dateert van 2016 en de notitie met de visie en uitvoeringsstrategie van 2018. Wat is de stand van zaken van de voortgang van de ambitie uit 2018? Door het herhaalde verzoek tot uitstel ontstaat de indruk dat het college worstelt met het onderwerp.

Gedeputeerde **Zaal** stelt voor om eerst de uitspraak van de Raad van State af te wachten evenals de uitkomsten van de pilots in kleine gebieden en de activiteiten van de marktpartijen en daarna de discussie te voeren bij de actualisatie van de economische agenda begin 2021.

10. B-agenda IPO, ICT en Data en Subsidies algemeen (EFB onderwerpen portefeuille gedeputeerde Stigter)

10.a. Data: Brief GS aan PS inzake voortgangsrapportage Datastrategie

Mw. **Kuiper** (CDA) is blij met het feit dat het toepassen van verzamelde data tot praktische toepassingen leidt, zoals sensoring van bruggen en wegen. Gesteld wordt dat de data zowel beschikbaar als hoogwaardig van kwaliteit moeten zijn, wordt hiermee bedoeld dat de data actueel moeten zijn voordat deze toegepast worden? Kan in de datastrategie aangegeven worden hoe de actualiteit van de verzamelde data permanent wordt gecontroleerd? Wegen de investeringen in het verzamelen van alle data op tegen de baten die hiermee behaald worden? Hoe draagt de samenwerking met andere provincies hieraan bij?

Dhr. **Zaal** (GL) verzoekt om meer nadruk te leggen op het thema toetreding tot nieuwe innovatieve netwerken, zoals het geval is bij de ontwikkeling van een eigen leergang data gedreven werken. Voorgesteld wordt om ‘samenwerking en allianties’ als vierde kader toe te voegen naast de drie bestaande thema’s, want het ontbeert de provincie aan voldoende kracht en deskundigheid om alles zelfstandig vorm te geven.

Dhr. **Carton** (PvdA) benadrukt dat voorzichtig moet worden omgegaan met alle verzamelde data en het openstellen hiervan om fraude te voorkomen. De PvdA zal de actualisering van het beleid toetsen op drie onderdelen: de provincie slaat steeds meer data op maar zijn voor burgers de redenen van de opslag duidelijk? Algoritmen zijn open waarmee kan worden gecontroleerd hoe keuzes tot stand zijn gekomen. Als derde punt is het van belang om de privacy en de gegevens te beschermen.

Mw. **Bezaan** (PVV) is van mening dat er bij open databeleid een belangrijke focus moet liggen op ethisch gebruik, privacy en veiligheid. Goed dat het college een aantal ethische principes gaat vaststellen en vertalen in concrete acties, ook belangrijk voor de toepassing van kunstmatige intelligentie. Het college gaat een verkenning uitvoeren om in kaart te brengen hoe kunstmatige intelligentie de grootste toegevoegde waarde heeft voor provinciale doelen. Voorgesteld wordt hierbij te betrekken welke gevaren voor privacy en veiligheid er spelen bij de toepassing van KI.

Mw. **Kapitein** (D66) constateert dat een aantal toepassingen meer geschikt zijn voor gemeenten, zoals voor het opsporen van illegaal afval of het gebruik van gifstoffen op landbouwgronden. De provincie kan hierbij ondersteuning bieden, zoals bij de ondermijningsstrategie. Hebben GS hier al aan gedacht? Hoe kijken GS naar de samenwerking met het Data Science Center in Alkmaar? Dit past overigens mooi bij het vierde kader dat GL heeft voorgesteld om toe te voegen. Men kijkt uit naar verdere innovaties.

Dhr. **Zoon** (PvdD) constateert dat het belangrijkste aspect van datastrategie de ethische aspecten betreft, dat aspect is altijd van belang bij nieuwe ontwikkelingen. Daarop moet altijd zeker bij nieuwe bewezen systemen, gefocust worden. De open data is van groot belang om te voorkomen dat er black boxes ontstaan waardoor niet gecontroleerd kan worden hoe keuzes tot stand komen. De voortgangsrapportage is vrij hol, er wordt met name verwezen naar andere stukken zoals de interprovinciale gids, en er staan veel aanbevelingen in. Afgewacht wordt hoe alle nieuwe inzichten van de afgelopen jaren worden verwerkt in de nieuwe strategie.

Dhr. **Klein** (CU) ondersteunt de verschillende lijnen. Het openbaar maken van open data is één stap, maar het gebruik is een tweede. Hij stelt voor om prijsaanvragen uit te schijven voor het gebruik van data die de provincie beschikbaar stelt. Naast de ethische aspecten is het belangrijk om de risico's rond de data goed te koppelen aan de principes. Is het in kaart brengen van de risico's onderdeel van het vaststellen van de principes?

Gedeputeerde **Stigter** reageert als volgt. Aangezien de uitwerking nog moet plaatsvinden, kan niet op alle vragen antwoord gegeven worden. De controle van open data wordt meegenomen in de uitwerking van de strategie, zodat de data zo actueel en betrouwbaar en bruikbaar mogelijk is. In de weging van het gebruik wordt tevens de kostenbatenanalyse uitgevoerd. Het gaat niet om puur het verzamelen, maar om alle data bijeen te brengen om deze te benutten in de beleidsvorming en dienstverlening. Bij dit soort trajecten gaan de kosten voor de baat uit, dat is onoverkomelijk. Een van de uitgangspunten van de aangepaste geactualiseerde datastrategie is samenwerking met andere partijen en provincies, want het is niet efficiënt o dit als provincie zelfstandig op te pakken. Alle trajecten die nu lopen, kennen een interprovinciaal karakter. De suggestie van GL voor een vierde invalshoek wordt meegenomen door GS, maar de samenwerking met andere partijen speelt al een belangrijke rol in de aangepaste strategie. Ook met Alkmaar is men in gesprek en er wordt financiële steun aangeboden en ook met Amsterdam wordt gesproken over kunstmatige intelligentie. Bij de toepassing van kunstmatige intelligentie speelt de ethiek een grote rol en vormt onderdeel van de uitwerking. De relatie tussen ethiek en open data vormt de kern van de nieuwe datastrategie. Door open, transparant en uitlegbaar de data toe te passen, dient voorkomen te worden dat er te hoge verwachtingen voor de toepasbaarheid bestaan. De strategie dient

doorvertaald te worden naar het eigen handelen, zoals bij het inkoopbeleid en datatoepassing van algoritmen en die vertaling vindt nu plaats. De stand van zaken kan besproken worden bij de aangepaste datastrategie.

11. Rondvraag portefeuille dhr. Stigter en terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa

Dhr. **Hartog** (VVD) refereert aan de lange termijnfinanciering van Alliander, de brief van GS aan PS op de C-agenda, 14.c. De provincie is aandeelhouder, wanneer komen GS met een mededeling over een mogelijke garantstelling of toetreding via nieuw aandelenkapitaal om in de lange termijnfinanciering van Alliander te voorzien?

Gedeputeerde **Stigter** antwoordt dat Alliander – maar dat geldt voor alle regionale en nationale netbedrijven – de komende periode extra investeringen verwacht, aangezien het net overbelast is en er nog veel nieuwe behoefte aan energie zal ontstaan. Op dit moment onderzoekt Alliander de omvang van de benodigde investeringen, evenals de vorm waarin deze kunnen plaatsvinden. De uitkomst wordt begin 2021 verwacht. GS bereiden zich ook al voor op het inventariseren van mogelijke oplossingen zoals het uitgeven van extra aandelen of achtergestelde leningen. Zodra Alliander een concreet verzoek voorlegt, zullen GS hier formeel een standpunt over innemen.

12. Sluiting

De **voorzitter** dankt de aanwezigen voor hun bijdragen en sluit de vergadering om 16.50 uur.

Onderwerp	Portefeuille houder	Inhoud	Behandeld in agenda	Stand van zaken
Motie 42 herstelfonds	Pels, Z.	- Zodra de regelingen zijn afgerond, wordt hierover uitgebreid met PS gesproken en met enige regelmaat zal naar het geheel van het fonds worden gekeken. Eind maart 2021 is de eerste tranche wellicht weggezet, een goed moment om met PS het gesprek aan te gaan over de uitwerking. - Het is belangrijk om toe te werken naar meetbare kengetallen per maatregel door middel van een goede monitoring. PS worden hierover geïnformeerd - Wanneer serieus gedacht wordt over de effectiviteit van het fonds zullen GS terugkomen bij PS zodat kaders meegegeven kunnen worden. - Financieel wordt herstelfonds verwerkt in 1e begrotingswijziging 2021 - Verkend wordt of een relatie kan worden gelegd met kengetallen uit de impactanalyse, die dient als terugkoppeling op de jaarrekening - Cultuurbank wordt verkend	Economie Financiën en Bestuur 26-10-2020 4.a. Economie/duurzaamheid: Brief GS aan PS inz. raamwerk voor de uitvoering van motie 42: economische herstel en duurzaamheidsfond (Het genoemde doel 1 in de brief (muv bedrijventerreinen op B-agenda cie RWK 19-10-20 en de overige doelen (met bedrijventerreinen uit doel 1) op b-agenda EFB 26-10-20)	De toezeggingen zijn gedaan in diverse cie's EFB en PS (begrotingsvergadering 2021). Eind maart 2021 is eerste tranche weggezet dan zal het onderwerp weer in de commissie worden besproken (maart of april 2021).
Initiatiefvoorstellen Forum voor Democratie tot wijzigen	Zaal, I.	GS zullen pogingen tot referenda monitoren en waar mogelijk, obstakels bespreekbaar maken in de commissie Mw. Zaal geeft aan dat op basis van de motie van FvD is al een	Economie Financiën en Bestuur 28-09-2020 9.a. Initiatiefvoorstellen	Zie ook gestelde Statenvragen 115-2020 van FvD Vraag over kosten is schriftelijk beantwoord en geagendeerd

Referendumverordening		communicatietraject gestart, voorgesteld wordt na te gaan wat dit heeft opgeleverd alvorens weer een nieuw traject te starten. Zodra de digitale mogelijkheid aanwezig is, zal hierover gecommuniceerd worden. Bindend correctief referendum agenderen in commissie zodra de Grondwetswijziging dat mogelijk maakt	tot wijziging Referendumverordening van Forum voor Democratie en advies van GS over de initiatiefvoorstellen	op C-agenda EFB 18 januari 2021.
Verworpen motie 77 onderzoek financiele positie gemeenten	Zaal, I.	Mw. Zaal zegt het volgende toe: Normaal wordt over IBT in een jaarverslag aan het einde van het jaar, gerapporteerd. In verband met de bijzonder situatie, zal zij aan het einde van het jaar als alle begrotingen zijn ingediend, met een tussenrapportage te komen die dan eventueel besproken kan worden.	PS-vergadering 14-09-2020 13. Indien aan de orde: stemming motie(s) Vreemd aan de Orde van de Dag.	In februari of maart 2021 wordt commissie op de hoogte gesteld.
Kadernota verbonden partijen	Pels, Z.	In het te organiseren overleg van GS met PS over welke informatie PS willen ontvangen over de verbonden partijen kan het ontvangen van de Kadernota's van de GR's worden meegenomen.	Economie Financiën en Bestuur 31-08-2020 9.b. Verbonden partijen: Voordracht Kadernota verbonden partijen 2020	Gekeken zal worden of dit onderwerp in februari 2021 in de commissie EFB besproken kan worden of dat een apart moment georganiseerd moet worden.
Gemeenschappelijk Orgaan Hollandse Waterlinies	Pels, Z.	- de verbinding wordt voor de lange termijn aangegaan en jaarlijks wordt aan PS een jaarrekening, jaarverslag en kadernota voorgelegd, dat is het moment om er met	Economie Financiën en Bestuur 18-06-2020 15.a. Erfgoed: Voordracht Oprichting	Behandeling waarschijnlijk 1e kwartaal 2022 (zie brief C-agenda EFB 18-1-2022).

		elkaar over te spreken. - Mw. Pels stelt voor om – gezien het feit dat het een nieuwe vorm van samenwerking betreft – er de komende tijd vaker met elkaar over te spreken. Een goed moment is het bespreken van het nieuwe beleid van Noord-Holland voor de Stelling van Amsterdam dat aan het eind van het jaar aan PS wordt toegestuurd. Dit is een goed moment voor PS om aanvullende kaders mee te geven aan GS.	Gemeenschappelijk Orgaan Hollandse Waterlinies	
Agenda weerbaar Noord-Holland	Dijk van, A.	- Met de QuickScans wordt gewoon doorgegaan want het streven is hier zoveel mogelijk gemeenten op aan te laten sluiten. PS zullen hier regelmatig over geïnformeerd worden. - Er wordt in ieder geval ingezet op het vergroten van de interne weerbaarheid waarover teruggekoppeld zal worden en waar nodig, wordt ingezet op het vergroten van de eigen weerbaarheid.	Economie Financiën en Bestuur 18-06-2020 13.a. Bestuur: Brief GS aan PS inz. Concept-Agenda Weerbaar Noord-Holland	De CdK zal over de voortgang van de agenda ten minste 1x per jaar aan de Staten rapporteren (los van de P&C-cyclus. Eerste voortgangsrapportage juni 2021. Zie ook brief C-agenda EFB 18-1-2021
Beleidsnotitie Sport	Pels, Z.	- Zodra eind dit jaar/begin 2021wordt gestart met de uitwerking, zal mw. Pels de resultaten van de eerste contouren aan de commissie voorleggen, hoe gaat het met het opzetten van de challenges en welke organisaties erbij zijn betrokken. - Bij het overleg met gemeenten zal aandacht	Economie Financiën en Bestuur 18-06-2020 15.c. Beleidsnotitie Sport	Is geagendeerd voor EFB 18 januari 2021

		gevraagd worden voor kinderen die in armoede leven en die geen toegang hebben tot sport. - Zodra de resultaten van de challenges bekend zijn, zullen deze met de commissie gedeeld en besproken worden, maar met name de gemeenten zijn hier aan zet. - Voedsel zal op het lijstje als mogelijke optie/onderwerp vermeld worden, maar de sportverenigingen geven zelf hun behoeften aan. - De in te zetten externe organisaties zullen bij de eerste terugkoppeling aan de commissie concreet gemeld worden.		
Kaderbrief 2021 (behandeld in EFB 15/6 en PS 29/6/2020)	Pels, Z.	1. Verwerken van financiële conseq. van moties 41 en 42 in begroting 2021 is niet mogelijk omdat 1e versie voor zomer wordt opgesteld. 2. Er kan een extra techn. brief.komen over onzekerheden eigen prov. financiën irt corona. 3. Op korte term. heeft corona geen duidelijke impact op opcenten, maar dat is wel mogelijk op langere term. Ook bestaan er onzekerheden over de toekomst van het belastinggebied. De ged. neemt deel aan IPO-werkgroep strat. verkenning. PS worden geïnformeerd als er nieuws is. 4. Aandacht voor operat. doelen: mw. Pels wil eerst het gesprek aangaan met PS , via de Rekcie. Ook over de indicat. zal zij	Economie Financiën en Bestuur 15-06-2020 4.b. Voordracht Kaderbrief 2021	1. Motie 41 is verwerkt in begroting 2020 Motie 42 voor 10 miljoen verwerkt in begroting 2021 rest in 1e begrotingswijziging 2021 3. Er zal 22 april een technische briefing provinciale financiën georganiseerd worden (Corona, opcenten, provinciefonds (zijn ook uitkomsten IPO bekend) 4. Een eerste verbeterslag in de indicatoren is gerealiseerd in begroting 2021 rekeningencie Plus is gaat dit

		in gesprek gaan met PS 5. Impactanalyse: gekeken zal worden naar de impact van jaarrek. 2019. In najaar komt GS met 1e concept van 3 programma's uit begroting om te toetsen of dit de imp.analyse is waar om gevraagd wordt. Met PS wil zij kijken hoe van verantwoording bij jaarrek. toegewerkt kan worden naar begroting Ook zal er hier een koppeling gemaakt worden met de indicatoren. 6. 8-jaarsperspectief: brengt op zich weinig. Effecten verschillende keuzes rijk over belastinggebied en provinciefonds kunnen in scenario's worden gezet en gedeeld worden met PS		oppakken. 5. Impactanalyse: uitgesteld naar voorjaar 2021 (komt brief GS over)
Jaarstukken 2019	Stigter, E.	Stand van zaken onderzoek ICT: er loopt momenteel een audit naar de gehele ICT en naar aanleiding van de resultaten wordt in de volgende fase een actie gestart waarbij de financiële stand van zaken van de administratie meegenomen wordt. De tijdsplanning van dit proces zal toegestuurd worden. Hij kan niet concreet antwoorden op de vraag of het proces op schema ligt. In ieder geval worden PS op de hoogte gehouden.	Economie Financiën en Bestuur 15-06-2020 4.a. Voordracht Jaarstukken 2019	

Burgerparticipatie	Dijk van, A.	GS stellen voor om bij dit proces eventuele verbeteringen te betrekken, vast te leggen welke vormen er al zijn en wat er past bij de provincie, het participatiebeleid vast te stellen en de doelstellingen te evalueren, hetgeen overigens al plaatsvindt bij grote onderwerpen, zoals bij de Omgevingswet. Deze evaluatie zal aan PS worden voorgelegd	Economie Financiën en Bestuur 24-02-2020 7.a. Burgerparticipatie: agendapunt aangedragen vanuit Presidium	Zie ook stand van zaken motie 98-2019 op motielijst EFB In presidium van 9 maart is besloten: - In te stemmen met het voorstel van de commissie EFB een statenwerkgroep burgerparticipatie in te stellen - Deze werkgroep de opdracht te geven om tot een participatiewijzer te komen die in de commissie EFB behandeld kan worden en in PS wordt vastgesteld - Deze werkgroep op te dragen als klankbordgroep op te treden voor de organisatie van de werkconferentie over burgerparticipatie in het najaar van 2020 - De Statengriffie te verzoeken om de inhuur van een externe deskundige op het gebied van burgerparticipatie ter ondersteuning van de werkgroep te onderzoeken en daarnaast de

				mogelijkheden van ambtelijke ondersteuning te onderzoeken. Vergadering EFB 31-8-2020: de CdK gaat het Presidium voorstellen om de huidige werkgroep PS/GS op te plussen met burgerparticipatie. Een participatieverordening wordt opgesteld die na het zomerreces 2021 zal worden vastgesteld. 14-12-2020: agenda bestuurlijke vernieuwing en participatie zal 18 januari 2021 in cie EFB worden besproken. Ook wordt in die vergadering een voorstel gedaan om motie 98-2019 af te doen. Na behandeling in commissie 18-1-2021 deze toezegging afdoen.
Dierenwelzijn meenemen bij evenementensponsoring	Zaal, I.	Hr. van der Hoek zegt toe: - PS inzage te geven in de wijze waarop dierenwelzijn wordt vertaald in afspraken in sponsorcontracten - na 3 jaar een evaluatie plaatsvindt maar tussentijds zal PS jaarlijks via een	Economie Financiën en Bestuur 20-01-2020 7.b. Afdoening motie 74-2019: dierenwelzijn	Op de agenda EFB 18 januari 2021 staat een eerste voortgangsbrief geagendeerd.

		voortgangsbrief worden geïnformeerd over de ontwikkelingen zodat de effectiviteit getoetst kan worden en de regels kunnen worden aangescherpt.	meenemen bij evenementensponsoring en door GS vastgestelde uitgangspunten evenementensponsoring 2020-2023	
Actualisatie Cultuurbeleid	Pels, Z.	Diversiteit wordt aan de voorkant al meegenomen bij de informatievoorziening. Zij stelt voor om met de sectoren te bespreken hoe PS betrokken kunnen worden bij de rondetafelgesprekken. In de uitwerking zal zij hierop terugkomen. Gezien de heroverweging is een accentverschuiving zeker mogelijk ten aanzien van hoe men zich met de taken en bevoegdheden verhoudt tot de cultuur.	Economie Financiën en Bestuur 20-01-2020 10.a. Cultuur: Brief GS inz. actualisering cultuurbeleid (brief wordt geagendeerd bij de rondvraag van mw. Pels EFB 20-1-2020).	Laatste planning: zie brief B-agenda EFB 31-8-2020 22 maart 2021: BOT overleg 11.00 uur tot 12.30 uur mei-juli 2021: discussienotitie sept-nov. 2021: notitie actualisering cultuurbeleid jan. 2022: vaststelling actualisatie vaststellen in PS (voorafgaand eerst in cie EFB) Bij actualisatie ook in de discussie de voorstellen uit de initiatiefvoorstellen SP over Steunpunt monumenten en Archeologie meenemen. Mw. Pels zegt tevens toe de eventuele meerkosten voor het steunpunt alsdan in beeld te brengen.

Waarderingskaart Stolpboerdeijen	Pels, Z.	Daadwerkelijke uitwerking waarderingskaart zal in eerste kwartaal 2021 in commissie terugkomen. Hierin wordt gezocht naar een mengvorm van opties 2 en 3. Bij ontwikkelingen in de waarderingkaart zal mw. Pels mondeling/schriftelijk mededelingen te doen. Er zal ook een terugkoppeling worden gegeven hoe gemeenten hiermee om willen gaan.	Economie Financiën en Bestuur 20-01-2020 9.b. Monumenten: Brief GS aan PS inz. Noord-Hollandse waarderingskaart voor stolpboerderijen (B-agenda EFB 20-2-2020)	Behandeling voorzien in april 2021
Kop werkt!	Zaal, I.	Programma loopt af. hr. Van der Hoek zegt toe dat het onderwerp terugkomt op de agenda van de commissie na afronding van de effectrapportage (maatschappelijke en economische effecten) en de evaluatie van het ambitiedocument en evaluatie governance.	Economie Financiën en Bestuur 20-01-2020 7.a. De Kop Werkt! Voortgangsrapportage 2019, Jaarprogramma 2020	Aan de evaluatie van het ambitiedocument en evaluatie governance wordt nu gewerkt. De effectrapportage wordt circa 1 jaar uitgesteld. In 2021 wordt dit te samen aan de commissie aangeboden. 2e tranche jaarprogramma 2020 wordt behandeld in commissie EFB van 18 januari 2021
Ontslagen bij Tata in relatie tot werkgelegenheid in duurzaamheidssector	Zaal, I.	De hr. Van der Hoek stelt voor eerst de gang van zaken bij Tata af te wachten zodat duidelijk wordt welke functies gaan vervallen en daarna actie te ondernemen om te kijken of er een match kan worden gevonden bij de	Economie Financiën en Bestuur 02-12-2019 4. Rondvraag portefeuille dhr. Van der Hoek en	22-1-2020: Indien er ontwikkelingen zijn worden deze gemeld.

		invulling van technische vacatures. Hij zal PS daarover informeren zodra er meer duidelijkheid ontstaat.	terugkoppeling deelname gemeenschappelijke aangelegenheden en Europa (naast de rondvraagpunten kunt u hier ook korte vragen over de tot de portefeuille van de hr. Van der Hoek behorende punten uit de c-agenda stellen)	
Mogelijkheden tussentijdse begrotingswijzigingen nazorgheffing stortplaatsen na afronding onderzoek Asset Liability Managementstudie inz. te hanteren rekenrentes	Pels, Z.	Mw. Pels zegt toe de commissie te informeren zodra de consequenties van het onderzoek bekend zijn. Mochten de effecten heel erg groot zijn, dan zal de commissie tijdig met een brief van GS via de B-agenda geïnformeerd worden. Zij verwacht de resultaten van het onderzoek in februari 2020 te kunnen voorleggen.	Economie Financiën en Bestuur 02-12-2019 7.c. Voordracht vaststelling tarieventabel 2020 nazorgheffing stortplaatsen 2020	Verwacht wordt in december de parameters definitief te kunnen vaststellen en na afronding van het onderzoek eind januari 2021 zal hierop terugkomen worden (maart 2021)
Begroting 2020 Communicatieplan	Dijk van, A.	Hr. Van Dijk merkt op dat in november GS besluiten over het communicatieplan en dat dat voor het einde van het jaar wordt toegezonden aan PS.	Economie Financiën en Bestuur 28-10-2019 4.a. Voordracht Begroting 2020 en	In de vergadering EFB van 2 december 2019 heeft de hr. Van Dijk aangegeven dat het plan niet eind van het jaar

			Memorie van Antwoord.	wordt toegezonden maar in het voorjaar 2020 Cie EFB 31-8-2020: mededeling CdK: Het sturen van de communicatie-aanpak, zoals toegezegd in de vergadering EFB van 2 december 2019, heeft vanwege corona vertraging opgelopen. De uitvoering daarvan is echter al in gang gezet. Onlangs zijn het Presidium (22 juni jl.)en de werkgroep Jeugdparticipatie geïnformeerd over de gevolgen van corona op tal van onze communicatie-en voorlichtingsactiviteiten. De communicatieaanpak zal eind van het jaar op hoofdlijnen in een korte brief aan de Staten toegestuurd worden, zodat we daarover ook met de Staten begin 2021 in gesprek kunnen gaan (januari-februari 2021). Is voor vergadering EFB 18-1-2021 geagendeerd

				in samenhang met afdoening motie 98-20219. Na behandeling deze toezegging afvoeren.
Tweede voortgangsrapportage strategische economische agenda	Zaal, I.	Hr. Bond gaat expertmeeting organiseren. Daar kunnen worden besproken: De vragen van D66 over verdieping van de matrix, de stoplichtensystematiek en Research en Development evenals de vraag van ONH over het succes van de MRA-regio gerelateerd aan de krimp in overige regio's. Technologie is zeer geënt op de regio Eindhoven terwijl de MRA is gespecialiseerd in ICT en dienstverlening. Wel moeten waar mogelijk stageplaatsen gefaciliteerd worden. Deze vraag zal meegenomen worden naar de expertmeeting.	Economie, Energie & Bestuur (2015-2019) 26-11-2018 8.a. Economie: Brief GS aan PS inz. Tweede Voortgangsrapportage Uitvoeringsagenda economie 2016-2019 (B-agenda EEB 26-11-2018)	Cie EEB 21-1-2019: de gedeputeerde wordt gevraagd de expertmeeting in de nieuwe Statenperiode te organiseren en niet meer in de oude. 22-1-2020: GS gaan het economisch beleid actualiseren. Hierbij zal ook input gevraagd worden aan experts bijv. via een bredere bijeenkomst of expertmeeting. Statenleden zullen hierover tzt een uitnodiging ontvangen. 6-4-2020: in 2e kwartaal 2020 wordt een (proces) voorstel voor actualisatie van het ec. beleid PS gestuurd. Hierin wordt aangegeven op welke momenten PS betrokken worden bij de actualisatie. 31-8-2020 Zie brief planning b-agenda EFB 31/8: - nov

				2020 nieuwe voortgangsrapportage inl. coronaeffecten - jan. 2021 expertmeeting - mei 2021 nieuw uitvoeringsprogramma en mogelijk aangepast strategisch kader Voortgangsrapportage zal 15 februari 2021 geagendeerd worden. Expertmeeting zal waarschijnlijk 11 maart 2021 worden gehouden.
Pallas	Zaal, I.	Gedeputeerde Bond heeft al toegezegd dat zodra er meer informatie bekend is over private investeerders, hij PS onmiddellijk zal informeren. Dat geldt ook voor de informatie over het op hetzelfde niveau brengen van de provinciale lening als die van het Rijk en het besluit hierover vanuit Den Haag.	Economie, Energie & Bestuur (2015-2019) 26-11-2018 3. Vaststelling van de agenda, het verslag van de vorige vergadering, lange termijn agenda en moties- en toezeggingenlijsten (de lijst met moties zal volgende week worden toegevoegd)	Zie ook brief C-agenda 18 januari 2021: hierover zal voorafgaande aan de vergadering van 15 februari een technische briefing worden georganiseerd en de brief zal op de b-agenda van de vergadering van 15/2/2021 worden gezet zie ook Statenvragen van de hr. Hartog van de VVD 123-2020. Zie ook brief op c-agenda EFB 15-6-2020 Lening Rijk en provincie zijn op hetzelfde niveau gebracht (zie GS brief

				van 10/12/2018, C-agenda EEB 21 januari 2018). Zie ook brief GS van 12 maart 2019 Stand van zaken Pallas op ingekomen stukkenlijst PS van maart 2019. Zie ook brief GS aan PS van 5 juli 2019 over private investeerders (ingekomen stukkenlijst PS van juli 2019). 24/2/2020 technische briefing voortgang Pallas en mogelijkheid om in de vergadering naar aanleiding hiervan politieke vragen te stellen. 31-8-2020: brief GS over uitstelt terugbetaling lening op B-agenda. Voorafgaande aan de vergadering van 31-8-2020 een technische briefing Pallas.
Beleidsvoorstel uitbreiding inzet provincie herstructurering winkelgebieden	Zaal, I.	- De suggestie om de verduurzamingsvraag van het CDA en VVD in de verdieping te betrekken, neemt de gedeputeerde graag over, want dit betekent besparing op kosten van energie waardoor de positie van de ondernemers verstevigd wordt. Op het moment dat met de gemeenten de	Economie, Energie & Bestuur (2015-2019) 16-10-2017 9.b. Brief GS inz. Beleidsvoorstel uitbreiding inzet provincie	De uitvoeringsregeling is op 24 mei 2018 ter kennisname in EEB geagendeerd. De evaluatiecriteria zijn ter bespreking in EEB van 24 mei 2018 geagendeerd: de hr. Bond heeft hierbij toegezegd:

		verdiepingsslag is gemaakt, zal het onderwerp terugkomen bij de commissie. - Dhr. Haijen (SP) vraagt naar de criteria voor de evaluatie, waar wordt op gelet en wanneer is sprake van een succes? Gedeputeerde Bond zegt toe dat hij de criteria zal bespreken met PS.	herstructurering winkelgebieden .	- de aanvragen voor duurzaamheid als evaluatiepunt toe te voegen - Gedeputeerde Bond antwoordt dat PS het beleid hebben vastgesteld om subsidies kleiner dan 5.000 euro niet toe te kennen, omdat deze meer geld kosten dan opbrengen. Hij zegt toe deze aanvragen mee te nemen in het project en in de evaluatie na te gaan of sprake is geweest van dergelijke aanvragen voor kleinere bedragen -Het meten van de meerwaarde van de provinciale inzet en na te gaan of de projecten tot stand waren gekomen zonder deze regeling, wordt toegevoegd als evaluatiecriterium EFB 20-1-2020 (rondvraag Van der Hoek): SP: negatieve berichtgeving winkelleegstand. Van der Hoek: Primair gemeenten aan

				zet. Wordt wel in regionaal en in MRA verband over gesproken. Eventuele acties zullen in gezamenlijkheid plaatsvinden. In dat geval worden PS geïnformeerd.

Onderwerp	Inhoud	Nummer	Portefeuille houder	Datum PS	Stand van zaken GS	Voorstel Presidium
Vergroting bekendheid van Noord-Hollandse burgers met provinciaal referendum, burgerinitiatief en inspraak	PS verzoeken het college van Gedeputeerde Staten: - de volgende vier communicatie-uitingen die bekendheid in grote mate zouden versterken te organiseren en uit te voeren o de mogelijkheid tot het initiëren van een referendum, burgerinitiatief of inspraak opnemen in een (digitale) brochure en die onder Noord-Hollandse burgers verspreiden o het doen van (meer) uitingen hieromtrent op sociale media te denken valt hierbij aan een aparte website, en gebruik van de sociale media Facebook, Twitter en Instagram o het opstellen en verspreiden van een infographic met wegwijzer	M98-2019	Zaal, I.	11-11-2019	03-12-2020: uit besluitenlijst GS van 01-12-2020 m.b.t.Vaststelling Communicatieaanpak Duurzaam doorpakken 2020 - 2023: Het College van Gedeputeerde Staten beschrijft op hoofdlijnen de communicatieaanpak van deze coalitieperiode. De belangrijkste ambitie daarin is de groei van een zendende provincie naar een provincie die voortdurend in gesprek is met haar inwoners en partners. Met deze aanpak willen Gedeputeerde Staten de inwoners van Noord-Holland meenemen in hun inzet op het gebied van klimaat, duurzame stedelijke ontwikkeling en bereikbaarheid, leefbaarheid en economie, vitaal landelijk gebied, cultuur, openbaar bestuur en financiën. Transparant en proactief communiceren, bij zowel positief	03-12-2020: voorstel presidium volgt nog na behandeling in cie EFB van 18 januari 2021

	over alle mogelijke manieren van inspraak en meedenken die Noord-Hollandse burgers t.a.v. het bestuur hebben o de informatie op de website toegankelijk en up to date houden				als negatief nieuws, gebruikmakend van kanalen dicht bij de inwoners van onze provincie. Besluit GS 01-12-2020: 1. De Communicatieaanpak Duurzaam doorpakken 2020 - 2023 vast te stellen 2. Provinciale Staten met bijgesloten brief en digitaal opgemaakte bijlage te informeren 3. Provinciale Staten voor te stellen om motie 98-2019 hiermee als afgedaan te beschouwen. 24-07-2020 De volgende acties zijn ter afdoening van deze motie uitgevoerd: 1. De webpagina https://www.noord-holland.nl/Bestuur/Inspraak is nagelopen en geactualiseerd. 2. Er is een infographic gemaakt over de verschillende manieren waarop Noord-Hollanders kunnen meedenken of inspraak kunnen hebben. Deze wordt zowel online als offline gedeeld. 3. In zowel het digitale als het	

					papieren magazine &Holland heeft de infographic een plek gekregen, aangevuld met interviews met Noord-Hollanders die gebruik gemaakt hebben van een of meerdere inspraakmogelijkheden. Deze artikelen zullen ook weer gedeeld worden op social media. 4. De infographic en de losse interviews zijn geadverteerd op sociale media van de provincie Noord-Holland met een verwijzing naar de actuele pagina over inspraakmogelijkheden. Er komt nog een brief richting PS met het voorstel om de motie als afgedaan te beschouwen. 27-03-2020 De uitvoering van deze motie is besproken in de staf van de cvdK. De volgende acties worden ter afdoening van deze motie voor de zomer van 2020 uitgevoerd: 1. De webpagina https://www.noord-holland.nl/Bestuur/Inspraak	

					wordt nagelopen en geactualiseerd. De pagina krijgt ook een verkorte url, bijvoorbeeld www.noord-holland.nl/meepraten. 2. Er wordt een infographic gemaakt over de verschillende manieren waarop Noord-Hollanders kunnen meedenken of inspraak kunnen hebben. Deze wordt zowel online als offline gedeeld. 3. In zowel het digitale als het papieren magazine &Holland krijgt de infographic ook een plek, aangevuld met ervaringen van Noord-Hollanders die gebruik gemaakt hebben van een of meerdere inspraakmogelijkheden. Deze artikelen zullen ook weer gedeeld worden op social media. 4. De infographic wordt gedeeld op Twitter, Facebook en Instagram van de provincie Noord-Holland met een verwijzing naar de actuele pagina over	

					inspraakmogelijkheden. 03-02-2020 Uitvoering van de motie volgt medio 2020.	
Vang de kinderen van Moria op	Roepen het College GS op: — Ondersteuning te verlenen aan de Noord—Hollandse gemeenten bij de opvang en huisvesting van deze kinderen. — In Den Haag aan te dringen op medewerking met de gemeenten.	M21-2020	Dijk van, A.	09-03-2020	17-08-2020 Bij brief van 3 juli 2020 hebben wij u geïnformeerd over de stand van zaken rond de uitvoering van deze motie. 30-04-2020 Onze provinciale betrokkenheid wordt gevormd via de regionale regietafel vluchtelingen en inbreng in de landelijke regietafel. Uiteraard met de aantekening dat formeel gezien dit georganiseerd wordt vanuit de hoedanigheid van de CdK als Rijksheer en hierover de verantwoording aan de minister wordt afgelegd.	30-06-2020 Een brief van GS met stand van zaken is op de C-agenda van cie RWK 24-8-2020 en cie EFB 31-8-2020 geplaatst. 31-08-2020: In de rondvraag van de cie EFb heeft de hr. Zaal (GL) gevraagd: de brief van GS geeft vooral een procedurele opsomming van allerlei overlegvormen waarbinnen aandacht wordt gevraagd voor opvang en huisvesting van

						de kinderen in Moria. Wat is er intussen concreet bereikt bij de gemeenten? Dhr. Van Dijk (CdK) antwoordt dat het kabinet heeft besloten dat de opvang van de kinderen van Moria plaatsvindt op het Griekse vastenland in samenwerking met de Griekse overheid. Hij neemt als Rijksheer deel aan het overleg waarin hij functioneert als verlengstuk van het kabinet en vanuit deze functie vraagt hij aandacht voor dit

						probleem, maar vooralsnog is geen sprake van bereidheid en wordt verwezen naar de afspraken met Griekenland. Niettemin vraagt hij ook binnen de kring van Commissarissen hier aandacht voor.
Provinciaal Noodfonds Sociale Infrastructuur	Verzoek PS om 1. Gemeenten en waterschappen te laten inventariseren welke culturele en maatschappelijke organisaties die mede bijdragen aan Provinciale doelen als cultuur, cultuur historie en leefbaarheid aan de huidige situatie ten onder dreigen te gaan 2. Te inventariseren welke maatregelen op korte	M41-2020	Pels, Z.	18-05-2020	In oktober is er een nieuwe actualisatie vanuit de GS-besluitenlijst bij de motie gepubliceerd 29-10-2020: uit besluitenlijst GS d.d. 27-10-2020: Besluit: 1. Kennis te nemen van de twee proposities die dienen als basis voor de subsidieaanvraag van a) de gemeenten in Noord-Holland Noord en b) de gemeenten in de MRA (excl. Amsterdam en Flevoland) en die gedaan zijn in het kader van de uitvoering van	14-12-2020: Voortgangsbrief komt waarschijnlijk i januari 2021. 01-09-2020: in cie EFB van 31-08-2020 is over motie 41-2020 gesproken. Er werd door de commissie een aantal zaken meegegeven.

	termijn genomen moeten worden om deze organisaties te helpen de periode tot herstel van een meet normale situatie te overbruggen 3. Een voorstel aan Provinciale Staten voor te leggen voor het instellen van een 'Provinciaal Noodfonds Sociale Infrastructuur' (PNSI) om de kosten van deze noodmaatregelen voor de korte termijn te dekken 4. Voorwaarden op te stellen waar een gemeente of waterschap aan moet voldoen om in aanmerking te komen voor een beroep op het PNSI ter ondersteuning van de lokale maatschappelijke en culturele organisaties 5. Voor de uitvoering samenwerking te zoeken met gemeenten, waterschappen en het				motie 41 inzake het Provinciaal Noodfonds Sociale Infrastructuur 2. Aan 37 gemeenten een incidentele subsidie te verstrekken zoals opgenomen in bijlage 4 om culturele instellingen in hun gemeente te ondersteunen die als gevolg van de COVID-19 maatregelen in acute financiële nood zijn gekomen 3. In afwijking van de Aanwijzingen voor de subsidieverstrekking Provincie Noord-Holland een voorschot van 100 procent van de verleende subsidies te verstrekken 4. PS voor te stellen de resterende middelen in het noodfonds beschikbaar te houden, om samen met de gemeenten in Noord-Holland noodsteun te verlenen aan culturele instellingen met vervolgschade Covid-19 in 2021, door het restantbedrag van € 2.807.600 als uitgestelde intentie op te nemen in de	03-07-2020: de 2e begrotingswijziging met daarin verwerkt de motie over het Provinciaal Noodfonds Sociale Infrastructuur komt naar verwachting in augustus in cie EFB (en overige commissies) en naar verwachting op 14 september 2020 in PS.

	Rijk, met in achtneming van ieders eigen competentie 6. Als startpunt te nemen een richtinggevend maar niet dwingend bedrag van Euro 10 mln 7. Financiering uit de eigen middelen doch, indien noodzakelijk, vreemd vermogen te overwegen en daarbij een breed financieel instrumentarium te betrekken 8. Gelet op de urgentie van de problematiek, de uitvoering van de verschillende onderdelen van deze motie zo spoedig mogelijk ter hand te nemen en PS regelmatig te informeren over de voortgang.				laatste begrotingswijziging 5. Provinciale Staten met bijgaande brief te informeren over de voorgenomen uitwerking van motie 41 en de portefeuillehouder Cultuur te machtigen redactionele aanpassingen te doen. 20-08-2020: uit besluitenlijst GS d.d. 07-07-2020: Besluit GS 1. Provinciale Staten met een brief te informeren over de voorgenomen uitwerking van moties 41 en 42. 2. De portefeuillehouders RO en Cultuur te machtigen redactionele aanpassingen te doen.15-07-2020 15-07-2020 Op 7 juli jl. hebben wij besloten PS te informeren over de voortgang van de uitvoering van deze motie. Gemeenten in respectievelijk Noord-Holland Noord en Metropoolregio Amsterdam maken een voorstel voor steun uit het noodfonds voor organisaties van	

					bovenregionaal belang buiten Amsterdam. Voor verdere uitwerking en voorwaarden verwijzen wij naar de opgestelde brief. Deze staat onder meer geagendeerd voor de commissie EFB (31-8 leidende commissie)	
Motie Economisch Herstel- en Duurzaamheidsfonds	Verzoek PS aan college van Gedeputeerde Staten op om: Zo snel mogelijk te inventariseren hoe de economische en maatschappelijke infrastructuur op een duurzame manier gestimuleerd en versterkt kan worden en met een voorstel te komen voor het instellen van een Economisch Herstel- en Duurzaamheidsfonds dat zich daarop richt. Hierbij de aandacht te richten op: - verduurzaming van de bebouwde omgeving, inclusief maatschappelijk vastgoed, waarbij centraal	M42-2020	Pels, Z.	18-05-2020	In oktober is er een actualisatie van uit de GS-besluitenlijst en vanuit cie EFB bij de motie gepubliceerd. 21-10-2020: uit besluitenlijst GS d.d. 06-10-2020: Op 18 mei 2020 hebben Provinciale Staten een motie aangenomen om te komen tot een Economisch Herstel en Duurzaamheidsfonds (motie 42). Het doel is de economische en maatschappelijke effecten in Noord-Holland, als gevolg van de uitbraak van het Coronavirus te verzachten. GS komen nu met een brief waarin het raamwerk dat is ontwikkeld voor de uitvoering is beschreven en wil daarover in gesprek met PS. Besluit GS 06-10-2020: 1.	14-12-2020: Financiële verwerking motie 42 bij 1e begrotingswijziging 2021. Voortgang motie 42: eind maart 2021. 27-10-2020: de brief GS met raamwerk is besproken in cie RWK van 19-10-2020 en in cie EFB van 26-10-2020, wordt nog vervolgd. 01-09-2020: in cie EFB van 31-08-2020 is over motie 42-

	staat dat er geen lastenverhoging voor eigenaren en huurders plaats zal vinden en dat deze verduurzaming onderdeel uit zal maken van de bijdrage die Noord-Holland doet aan het realiseren van de doelen van het Klimaatakkoord - versterking van de culturele en maatschappelijke infrastructuur - het als uitgangspunt nemen dat maatregelen voornamelijk revolverend zijn - als startpunt te nemen een richtinggevend maar niet dwingend bedrag van Euro 100 mln - financiering uit de eigen middelen doch, indien noodzakelijk, vreemd vermogen te overwegen en daarbij een breed financieel				Provinciale Staten door middel van bijgaande brief te informeren over het raamwerk dat is ontwikkeld voor de uitvoering van motie 42 2. De gemeenten in Noord-Holland te informeren over het Economisch Herstel en Duurzaamheidsfonds gemeenten door middel van bijgaande brief. 20-08-2020: uit besluitenlijst GS d.d. 07-07-2020: Besluit GS 1. Provinciale Staten met een brief te informeren over de voorgenomen uitwerking van moties 41 en 42. 2. De portefeuillehouders RO en Cultuur te machtigen redactionele aanpassingen te doen. 15-07-2020 Wij hebben op 7 juli jl. een brief aan PS gestuurd waarin beschreven wordt welke onderdelen relevant worden gezien in de uitvoering van motie 42.	2020 gesproken. Er is afgesproken dat het voorstel van GS hoe daar invulling aan te geven niet samen met de begroting als een punt wordt geagendeerd maar ieder apart (eerst blauwdruk/motie 42-2020 en dan begroting). Dit is behandeld op 19 oktober in de cie RWK en op 26 oktober 2020 in de cie EFB

	instrumentarium te betrekken - het voorkomen van versnippering van middelen. Aan de Staten een voorstel te doen, uiterlijk bij de begroting 2021, en hierbij ook de eventuele invloed en uitwerking op de diverse beleidsterreinen inzichtelijk te maken.					
Educatie koloniaal Verleden	PS verzoekt het college van Gedeputeerde Staten: - jaarlijks stil te staan bij de jaarlijkse Keti Koti viering op 1juli - organisaties gespecialiseerd in racisme, zoals onder andere Stichting Keti Koti Tafel te benaderen en te vragen of zij, i.s.m. de provincie, dialoogtafels wil organiseren over hoe racisme van invloed is op het dagelijks leven van	M48-2020	Dijk van, A.	29-06-2020	03-12-2020: uit besluitenlijst GS van 01-12-2020: 1. Kennis te nemen van het onderzoek 'Fout erfgoed? Paviljoen Welgelegen en het slavernijverleden' uitgevoerd door de Fabryck 2. Met een brief Provinciale Staten te informeren over de uitvoering van motie 48-2020 'educatie koloniaal verleden' 3. Provinciale Staten voor te stellen om motie 48-2020 hiermee als afgedaan te beschouwen. 24-07-2020 Er wordt gewerkt aan	03-12-2020: voorstel presidium volgt nog na behandeling in cie EFB van 18 januari 2021

	Noord-Hollanders - i.s.m. met een organisatie gespecialiseerd in racisme en slavernijverleden een tentoonstelling in het provinciehuis over racisme / structurele ongelijkheid en de rol van het provinciehuis als koloniaal erfstuk hierin te organiseren - daarbij waar mogelijk zichtbaar verbinding te leggen met andere vormen van discriminatie - PS over de voortgang hiervan te informeren.				een voorstel ter afdoening van deze motie. In het najaar ontvangt PS een brief over de implementatie van de motie.	
Investeren in stageplekken voor Noord-Hollandse jongeren	PS verzoekt het college van Gedeputeerde Staten om: ● In gesprek met de techniekSector te onderzoeken of, en zo ja welke, ondersteuning van de provincie en/of de werkambassadeur wenselijk is om het aantal stageplekken te	M184-2020	Zaal, I.	09-11-2020		

	bevorderen t.b.v. MBO-studenten.					
Helder taalgebruik	PS verzoekt Gedeputeerde Staten, - Een tweede toegankelijke versie van de de begroting volgens de richtlijnen voor taalniveau B1 op te stellen - Te verkennen voor welke andere publicaties een tweede versie volgens de richtlijnen B1 passend zou zijn - Daarbij ook de communicatie op de website mee te nemen.	M174-2020	Pels, Z.	09-11-2020		
Ondersteuning provinciale vrijwilligers in coronatijden	PS Verzoekt het college van GS: - provinciale vrijwilligers een hart onder de riem te steken en waardering te betonen voor hun inzet in deze uitdagende COVID-19 tijden - te onderzoeken welke manier hiervoor het beste past en dit terug te	M155-2020	Pels, Z.	09-11-2020		

	koppelen aan Provinciale Staten.					
Maatwerkdemocratie	PS dragen het college van GS op: - gemeenten in Noord-Holland te attenderen op de maatwerkdemocratie-instrumenten - op verzoek gemeenten te ondersteunen die vorm willen geven aan nieuwe, gemeentegrens overstijgende, bestuursvormen die zowel goede sturing voor de raad als betrokkenheid van inwoners kunnen bieden.	M177-2020	Zaal, I.	09-11-2020		
Bibliotheken open houden	PS roepen Gedeputeerde Staten op - Het belang van het snel weer kunnen openen van bibliotheken te benadrukken bij de veiligheidsregio - Contact op te nemen met de gemeenten om te kijken	M175-2020	Pels, Z.	09-11-2020		

	welke ondersteuning hierbij nodig is - Te onderzoeken hoe Probiblio bibliotheken kan ondersteunen in het opzetten van aanbod dat past binnen de mogelijkheden die door het kabinet zijn gegeven - In overleg te treden met het IPO en de minister van OCW om sluiting van bibliotheken bij eventuele toekomstige lockdowns te voorkomen.					
Waar nodig extra provinciale ondersteuning voor voedselbanken en voedseluitgiftepunten die geconfronteerd worden met tekorten	PS roept het College van GS op om: Te verkennen hoe we vanuit de provincie ondersteuning kunnen bieden aan voedselbanken Alles in het werk te stellen om een win-win situatie te creëren met betrekking tot het voorkomen van voedselverspilling en het sluiten van korte ketens	M183-2020	Pels, Z.	09-11-2020		

	aan de ene kant en het zorgen van voldoende aanbod voor de voedselbank aan de andere kant.					

Strategische Statenagenda Commissie Economie Financiën en Bestuur
December 2020

Beeldvorming (Fase 1) / ter kennisname (C-agenda)
Oordeelsvorming (Fase 2) / ter bespreking in commissie (B-agenda)
Besluitvorming. Voordracht + PS (Fase 3) / voorbereiding in commissie (A-agenda)

	2021						**2022**	**2023**	**GS**	**Werk vorm**	**Procesafspraken / Wensen t.a.v. de voorbereiding**
Commissie EFB	**18-1**	**15-2**	**22-3**	**2e kwart**	**3e kwart**	**4e kwart**					**Roodgedrukte teksten** *zijn de laatste toevoegingen / updates op de Strategische agenda voor de commissie EFB*
Algemeen											
1e begrotingswijziging 2021(met financiële verwerking motie 42)									Allen		2021: Cie EFB: 15 februari 2021 PS: 8 maart 2021
Jaarstukken 2020									Allen		2021: Rekeningencommissie - maandag 31 mei 2021 Technische vragenronde mondeling: maandag 31 mei 2021 (avond) Reguliere commissies - maandag 7 juni 2021 (NLG en RWK - maandag 14 juni 2021 (EFB en M&B) PS 28 juni 2021
Kaderbrief 2022									Allen		Reguliere commissies - maandag 7 juni 2021 (NLG en RWK - maandag 14 juni 2021 (EFB en M&B) PS 28 juni 2021
2e begrotingswijziging 2021									Allen		maandag 20/9/2021 NLG en RWK Maandag 27/9/2021 EFB en M&B - PS 11 oktober 2020
Begroting 2022									Allen		25 oktober in commissie NLG en RWK 28 oktober in commissie EFB en M&B 8 november in PS.
Laatste begrotingswijziging 2020									Allen		cie EFB :30 november 2020 PS :14 december 2020
Motie 41 (noodfonds)											Commissie wordt in januari /februari 2021 geïnformeerd over de voortgang van motie 41 (restant 2,8 miljoen)
motie 42 (herstelfonds)		1e begrotingswijziging waarin	Of april 2021								Blauwdruk is behandeld in EFB 26-10-2020 (en RWK 19-10-2020). Toegezegd is: - Zodra de regelingen zijn afgerond, wordt hierover uitgebreid met PS gesproken en met enige regelmaat zal naar het geheel van het fonds worden gekeken.

Strategische Statenagenda Commissie Economie Financiën en Bestuur
December 2020

Beeldvorming (Fase 1) / ter kennisname (C-agenda)
Oordeelsvorming (Fase 2) / ter bespreking in commissie (B-agenda)
Besluitvorming. Voordracht + PS (Fase 3) / voorbereiding in commissie (A-agenda)

		demotie financiel wordt verwerkt									– Eind maart 2021 is de eerste tranche wellicht weggezet, een goed moment om met PS het gesprek aan te gaan over de uitwerking.; – Het is belangrijk om toe te werken naar meetbare kengetallen per maatregel door middel van een goede monitoring. PS worden hierover geïnformeerd; – in februari 2021 wordt de eerste begrotingswijziging 2021 behandeld waarin motie 42 financieel wordt verwerkt. In maart 2021 zal de voortgang van uitvoering motie 42 worden besproken. Te verkennen of een relatie kan worden gelegd met kengetallen uit de impactanalyse, die dient als terugkoppeling op de jaarrekening. In het 1e kwartaal van 2021 zal op de impactanalyse worden teruggekomen.
Financiën, Cultuur en Erfgoed (Pels)											
Voorstel om de opzet van de begroting te verbeteren en meer inzichtelijk te maken											In de rekeningencommissie (valt onder commissie EFB) van 26 augustus 2019 is over dit onderwerp gesproken, GS zullen met een voorstel richting commissie/PS komen om de opzet van de begroting te verbeteren en meer inzichtelijk te maken.
Onderzoek Rekenrentes in IPO verband .											(cie EFB 2-12-2019) Mw. Pels meldt dat in IPO-verband het onderzoek naar een realistische rente is gestart, want het wijzigen van de rente heeft grote gevolgen voor het doelvermogen. De uitkomsten van het onderzoek zijn nog niet bekend, maar hierin wordt gerekend met de rekenrente die ook verzekeraars hanteren. Na afronding van het onderzoek kan een realistisch scenario opgesteld worden. Uitkomsten waarschijnlijk in februari 2020. Deze worden met de commissie gedeeld. Indien de effecten heel erg groot zijn, dan zal de commissie tijdig met een brief van GS via de B-agenda geïnformeerd worden.
Nota Verbonden Partijen											Evaluatie behandeld in EFB van 16 september 2019. De nieuwe nota verbonden partijen is in de commissie van 31 augustus 2020 behandeld en als hamerstuk in PS van 5 oktober 2020. Er zal een bijeenkomst georganiseerd worden om te bespreken hoe PS geïnformeerd wil worden over de verbonden partijen (het toesturen van Kadernota's kan hierin worden meegenomen).Datum wordt gezocht. 7 december 2020 is een expertmeeting revolverende fondsen gehouden
Actualisatie Cultuurnota			BOT overleg						Pels		24 februari 2020 van 12.00 uur tot 13.00 uur Technische briefing geweest Laatste planning: zie brief B-agenda EFB 31-8-2020 22 maart 2021 11.00-12.30 uur : BOT overleg mei-juli 2021: discussienotitie sept-nov. 2021: notitie actualisering cultuurbeleid jan. 2022: vaststelling actualisatie vaststellen in PS (voorafgaand eerst in cie EFB)

Strategische Statenagenda Commissie Economie Financiën en Bestuur
December 2020

Beeldvorming (Fase 1) / ter kennisname (C-agenda)
Oordeelsvorming (Fase 2) / ter bespreking in commissie (B-agenda)
Besluitvorming. Voordracht + PS (Fase 3) / voorbereiding in commissie (A-agenda)

Investeren in behoud van archeologisch erfgoed									Pels		Met de actualisatie van het cultuurbeleid (zie hierboven) komt de beleidsinzet op het gebied van onderwaterarcheologie aan de orde. Onderwerpen daarbij zijn beschermingsbeleid van wrakken in de Waddenzee en extra onderzoek naar nieuw aangeleverde vondsten. In het tweede kwartaal 2020 worden PS geïnformeerd over de presentatie van de vondsten van het Palmhoutwrak. Financiële bijdrage Kaap Skil voor tentoonstellen Palmhoutwrak-collectie (28-9 c-agenda)
Investeren in behoud en herbestemming monumenten									Pels		Bij de actualisatie van het cultuurbeleid (zie een paar regels naar boven) zal de provinciale inzet voor rijksmonumenten (zonder woonfunctie) worden voorgelegd.
Cultuureducatie en bibliotheken									Pels		23 november 2020: digitaal werkbezoek EFB met Probiblio Begin 2021 ontvangen PS het programma Cultuureducatie met kwaliteit 2021-2024 dat door Plein C wordt uitgevoerd. Cultuureducatie en de provinciale rol bij bibliotheken zal ook onderdeel zijn van de actualisatie van cultuurbeleid . (zie brief C-agenda EFB 30 november 2020)
Initiatiefvoorstellen SP over archeologie en erfgoed (vervolg op discussienotitie)									Pels		Discussienotitie SP over archeologie en erfgoed behandeld in commissie EFB 20 januari 2020. Naar aanleiding van deze bespreking heeft de SP 2 initiatiefvoorstellen opgesteld. Deze zijn behandeld in EFB van 30 november 2020. SP zet initiatiefvoorstellen niet door naar PS. Onderwerp zal namelijk worden besproken bij actualisatie cultuurnota.
Voorstel voor Noord-Hollands waarderingskaart stolpboerderijen									Pels		Commissie EFB 20/1/2020: Daadwerkelijke uitwerking waarderingskaart zal april 2021 in commissie terugkomen. Bij ontwikkelingen in de waarderingkaart zal mw. Pels mondeling/schriftelijk mededelingen te doen. Er zal ook een terugkoppeling worden gegeven hoe gemeenten hiermee om willen gaan.
Stelling van Amsterdam									Pels		Recent is opdracht verleend voor een onderzoek naar de herstelbehoefte en versterkingsmogelijkheden van recreatie rondom de Liniedijken van de Stelling van Amsterdam. Dit onderzoek is in gang gezet omdat in het coalitieakkoord is gemeld dat er een Landschapsfonds wordt ingesteld (valt onder sector Groen/NLG) waaruit ook herstel en recreatief gebruik van de Liniedijken gefinancierd kan worden. Om nu inzicht te krijgen in deze herstelbehoefte is dit onderzoek gestart. Het onderzoek moet medio mei af zijn. De uitkomsten van het onderzoek moeten leiden tot een aanvraag uit het Landschapsfonds. Het onderzoek is medio mei 2020 afgerond. Als er besluitvorming nodig is, vindt deze na het zomerreces plaats. PS worden daar dan bij betrokken (NLG/EFB) Bij behandeling Gemeenschappelijk Orgaan Waterlinies op 18-6-2020 in EFB heeft mw. Pels voorgesteld om - gezien het feit dat het een nieuwe vorm van samenwerking betreft - er de komende tijd vaker met elkaar over te spreken. Een goed moment is het bespreken van het nieuwe beleid van Noord-Holland voor de Stelling van Amsterdam dat aan het eind van het jaar aan PS wordt

Strategische Statenagenda Commissie Economie Financiën en Bestuur
December 2020

Beeldvorming (Fase 1) / ter kennisname (C-agenda)
Oordeelsvorming (Fase 2) / ter bespreking in commissie (B-agenda)
Besluitvorming. Voordracht + PS (Fase 3) / voorbereiding in commissie (A-agenda)

											toegestuurd. Dit is een goed moment voor PS om aanvullende kaders mee te geven aan GS. Waarschijnlijk commissie EFB 1e kwartaal 2022 (zie brief C-agenda EFB 18-1-2021)
Sport, Personeel en Organisatie en Inkoop (Pels)											
Sport									Pels		De provinciale ambities voor sport worden in Q2 2020 uitgewerkt tot een beleidsnotitie. Deze nota vormt de leidraad voor het provinciaal handelen in deze coalitieperiode. Hierin zijn de thema's benoemd in het coalitieakkoord leidend: verduurzamen van sportaccommodaties en inclusieve deelname van LHBTQI+ gemeenschap aan de sport. Beleidsnotitie sport behandeld op 18-6-2020 in EFB Toegezegd is: Zodra begin 2021wordt gestart met de uitwerking, zal mw. Pels de resultaten van de eerste contouren aan de commissie voorleggen, hoe gaat het met het opzetten van de challenges en welke organisaties erbij zijn betrokken. - Bij het overleg met gemeenten zal aandacht gevraagd worden voorkinderen die in armoede leven en die geen toegang hebben tot sport. - Zodra de resultaten van de challenges bekend zijn, zullen deze met de commissie gedeeld en besproken worden, maar met name de gemeenten zijn hier aan zet. - Voedsel zal op het lijstje als mogelijke optie/onderwerp vermeld worden, maar de sportverenigingen geven zelf hun behoeften aan. - De in te zetten externe organisaties zullen bij de eerste terugkoppeling aan de commissie concreet gemeld worden Voortgang Beleidsnotitie Sport EFB 18 januari 2021
Goed werkgever- en opdrachtgeverschap									Pels		Binnen de ambtelijke organisatie is 'goed werkgeverschap en eigentijdse arbeidsverhoudingen' één van de pijlers van het strategisch HR beleid. Onder deze noemer wordt gewerkt aan diverse thema's, waaronder diversiteit en inclusiviteit en ontwikkel- en loopbaanmogelijkheden. Naar verwachting in het tweede kwartaal van dit jaar zullen GS de Staten nader informeren over de wijze waarop wij uitvoering geven aan dit onderdeel van het Coalitieakkoord, en de komende tijd met onze verbonden partijen in gesprek gaan welke stappen ze hierin kunnen zetten. Zie brief c-agenda EFB 26 oktober 2020
Voortgang Social Return									Pels		**Voortgang: 1e kwartaal 2020 (zie c-agenda EFB 31-8-2020)** **Voortgang: 2e kwartaal 2021** **Voortgang: 3e kwartaal 2022** **Herijking social return medio 2023**
Inkoopbeleid											
Circulaire economie en PDNH Per 1-1-2021 van M&B naar EFB (Pels)											

Strategische Statenagenda Commissie Economie Financiën en Bestuur
December 2020

Beeldvorming (Fase 1) / ter kennisname (C-agenda)
Oordeelsvorming (Fase 2) / ter bespreking in commissie (B-agenda)
Besluitvorming. Voordracht + PS (Fase 3) / voorbereiding in commissie (A-agenda)

Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025											15-06-2020 Discussienotitie actieagenda circulaire economie 2021-2025 is besproken in de commissie M&B. Ook de voortgangsrapportage 2019 van de actieagenda circulaire economie 2017-2020 is daar besproken. Juni/juli, externe consultatie met stakeholders Juli t/m september, opstellen nieuwe concept-Actieagenda November, besluitvorming GS over concept 18-1 bespreking concept-Actieagenda in cie. EFB (B-agenda) Januari/februari 2021 GS stelt definitieve Actieagenda vast			
PDENH (Participatiefonds Duurzame Economie Noord-Holland)									Pels		N.a.v. veel vragen over dit onderwerp is op verzoek van PS een technische briefing PDENH gehouden op 3 september 2020 in de commissie M&B. Op 7 december 2020 heeft er een expertmeeting plaats gevonden over revolverende fondsen Gedeputeerde Pels heeft 03-09 een informatiesessie Verbonden Partijen / PDENH voor de commissies EFB en M&B aangekondigd. Naar goed moment wordt nog gezocht.			
Economie, Arbeidsmarkt en Onderwijs, Bestuur, Interbestuurlijk Toezicht en Europa (Zaal)														
Voortgangsrapportage/actualisatie economisch uitvoeringsbeleid/	Of februari								Zaal		26 november 2018 is de 2e voortgangsrapportage behandeld in EEB (incl. voortgang PIM en andere MKB instrumenten). In het tweede kwartaal 2020 wordt een (proces) voorstel voor actualisatie van economische beleid aan PS gestuurd. Hierin wordt			

Strategische Statenagenda Commissie Economie Financiën en Bestuur
December 2020

Beeldvorming (Fase 1) / ter kennisname (C-agenda)
Oordeelsvorming (Fase 2) / ter bespreking in commissie (B-agenda)
Besluitvorming. Voordracht + PS (Fase 3) / voorbereiding in commissie (A-agenda)

Dashboard											aangegeven op welke momenten PS betrokken worden bij de actualisatie. Nieuwe planning ivm Covid- - 15 februari 2021 nieuwe voortgangsrapportage incl. coronaeffecten; - 11 maart 2021(ovb) anuari 2021 Expertmeeting - Mei 2021: uitvoeringsprogramma en mogelijk aangepast strategisch kader (hierbij ook hoogwaardige digitale verbindingen agenderen)
Voortgang Pallas project									Zaal		In 2012 is door het Kabinet en de Provincie Noord-Holland besloten om een lening te verstrekken om de mogelijkheid te bieden om tot een nieuwe reactor in Petten te komen ter vervanging van de huidige Hoge Flux Reactor (HFR). Eind 2013 is hiertoe de Stichting Pallas opgericht, met als doel om een reactor te ontwerpen en realiseren, die bestemd is voor de productie van medische isotopen en voor nucleair technologisch onderzoek. Onderdeel van de opdracht was het aanvragen van de benodigde vergunningen, het opstellen van een business case en het aantrekken van private investeerders (fase 1). Voor deze fase hebben het Rijk en de Provincie Noord-Holland samen een lening van €80 mln. verstrekt die in drie tranches ter beschikking is gesteld. Onderdeel van de opdracht was ook om de daadwerkelijke bouw en exploitatie - fase 2 en 3 - privaat te financieren. Uit de brief van GS aan PS (zie C-agenda 16-9-2019; 11.1.b) blijkt dat er momenteel concrete interesse is van private investeerders. Jaarlijks (meestal in de maand februari) worden de commissieleden op de hoogte gehouden over de voortgang van het project. Zie ook brief op c-agenda EFB 15 juni 2020 Brief GS inz. uitstel terugbetaling op B-agenda EFB 31-8-2020; Voorafgaande aan deze vergadering is een technische briefing over stand van zaken Pallas gehouden. Volgende technische briefing waarschijnlijk 15 februari 2021
HIRB/werklocaties									Zaal		Onder de noemer HIRB-plus zijn regelingen opgesteld voor het toekomstbestendig maken en houden van bedrijventerreinen en winkelgebieden. Ook zijn middelen vrijgemaakt ten behoeve van pilots op het gebied van verblijfsrecreatie. In totaal wordt voor HIRB-plus in de periode 2020-2023 een bedrag van € 2,5 mln. per jaar ingezet. In de subsidieregeling voor de fysieke herstructurering van bedrijventerreinen krijgen de aspecten duurzaamheid (waaronder CO2-reductie), circulariteit en leefbaarheid grotere nadruk. Projecten die op deze gebieden veel maatregelen nemen hebben een grotere kans op subsidie in de jaarlijkse subsidietender. PS worden jaarlijks geïnformeerd over de gehonoreerde projecten. Regionale afspraken werklocaties: Hiervoor worden de afspraken gevolgd die gemaakt zijn inde PRV; ramingen worden minimaal eens in de 5 jaar voorzien. Voor NHN is net een herziening van de raming gestart (oplevering 2e helft 2020). Over de resultaten worden de Staten eind 2020 geïnformeerd.

Strategische Statenagenda Commissie Economie Financiën en Bestuur
December 2020

Beeldvorming (Fase 1) / ter kennisname (C-agenda)
Oordeelsvorming (Fase 2) / ter bespreking in commissie (B-agenda)
Besluitvorming. Voordracht + PS (Fase 3) / voorbereiding in commissie (A-agenda)

Jaarprogramma van De Kop Werkt! (wensen en bedenkingen').									Zaal		EFB 20-1-2020: programma loopt af: hr. Van der Hoek zegt toe dat het onderwerp terugkomt op de agenda van de commissie na afronding van de effectrapportage (maatschappelijke en economische effecten) en de evaluatie van het ambitiedocument en evaluatie governance. 29/6: Zie ook brief C-agenda EFB 31/8 inz. jaarrapportage 2019 en verlengen programma. De effectrapportage (maatschappelijke en economische effecten) en de evaluatie van het ambitiedocument en evaluatie governance komen nog terug op de agenda. Aan de evaluatie van het ambitiedocument en evaluatie governance wordt nu gewerkt. De effectrapportage wordt circa 1 jaar uitgesteld. In 2021 worden dit allemaal te samen aan de Cie aangeboden 2e tranche jaarprogramma 2020 wordt 18 januari in cie EFB behandeld
Herstructurering Winkelgebieden .									Zaal		EFB 20-1-2020 (rondvraag Van der Hoek): negatieve berichtgeving winkelleegstand. Primair gemeenten aan zet. Wordt wel in regionaal en in MRA verband over gesproken. Eventuele acties zullen in gezamenlijkheid plaatsvinden. In dat geval worden PS geïnformeerd
Continuering regionale economische samenwerking NHN									Zaal		23 maart 2017 in commissie EEB behandeld. Hr. Bond zegt toe: - Halverwege de 7 jarige overeenkomst zal een tussenevaluatie worden uitgevoerd waarbij de inzet van ieders rol wordt geëvalueerd om zo de gerealiseerde effecten te kunnen meten
Uitkomsten evaluatie detailhandelbeleid									Zaal		Zie ook brief GS inz. monitor detailhandel op c-agenda EFB 31-8-2020
Hoogwaardige en digitale verbindingen									Zaal		Plannen van marktpartijen en het lokale initiatief dat met een garantstelling gesteund wordt, dekken meer dan driekwart van de witte buitengebieden. In het resterende deel worden gemeenten met een kansrijke business case op weg geholpen om met de markt glasvezel aan te leggen. Eind maart loopt de beroepstermijn tegen de garantstelling af. Indien er geen hoger beroep wordt aangetekend sluiten GS een garantie- en uitvoeringsovereenkomst en wordt de garantie daadwerkelijk verstrekt. Rond de zomer wordt meer zicht verwacht op een resultaat bij (de eerste) twee gemeenten die GS verder ondersteunt. PS worden over beide zaken geïnformeerd. EFB 15/6/2020: De analyse met kansen voor de gemeente Bergen is ontvangen en GS willen dat komende maand met de gemeente bespreken. Met de tweede gemeente gaat GS van start zodra blijkt dat de werkwijze (met Bergen) succesvol blijkt. Het lijkt GS zinvol om het geheel na de zomer in de cie EFB te agenderen De hr. Zaal (GL) verzoekt dit na de zomer op de agenda van de commissie EFB te plaatsen. Op 28 september zal tkn een update op de c-agenda worden geagendeerd (in overleg met de hr. Zaal). In voorjaar 2021 zal het

Strategische Statenagenda Commissie Economie Financiën en Bestuur
December 2020

Beeldvorming (Fase 1) / ter kennisname (C-agenda)
Oordeelsvorming (Fase 2) / ter bespreking in commissie (B-agenda)
Besluitvorming. Voordracht + PS (Fase 3) / voorbereiding in commissie (A-agenda)

											bespreekstuk worden geagendeerd (bij actualisatie economische agenda). EFB 30-11-2020: brief op C-agenda waarin wordt voorgesteld dit onderwerp te bespreken bij de actualisatie van de strategische agenda economie.
Discussienotitie PvdD naar een nieuwe economie									Zaal/Pels		Nav behandeling in cie EFB 31-8-2020 zal nes Kostic zal samen met andere partijen een aantal initiatiefvoorstellen uitwerken.
Een innovatief klimaat bevorderen Economie en inclusieve arbeidsmarkt									Zaal		GS streeft naar een optimaal vestigingsklimaat voor ondernemers in Noord-Holland. Een nationaal en Europees gelijk speelveld is hierbij van groot belang. We stellen geen strengere normen dan de wettelijke, maar stimuleren bedrijven om duurzame maatregelen te nemen. De provincie ondersteunt het vestigingsklimaat door in te zetten op goede bereikbaarheid, goede ruimtelijke ordening en een gezonde leefomgeving. Om de verduurzaming van de economie te versnellen, ondersteunen en stimuleren GS over de volle breedte duurzame innovatie. Hiervoor stelt GS middelen beschikbaar. GS stimuleert (duurzame) innovatie op verschillende manieren, met de MKB innovatie-instrumenten en -fondsen. Voor de financiële stimulering van innovaties is de MIT-subsidieregeling ingesteld (MKB innovatiestimulering regio en Topsectoren), het Participatiefonds Duurzame Economie NH en het Innovatiefonds NH. Met het investeringsgereedprogramma PIM worden (duurzame) ondernemers met het vinden van passende financiering geholpen, en met het versnellingsprogramma GO!-NH worden duurzame innovaties versneld. Al deze innovatie-instrumenten worden in de huidige coalitieperiode voortgezet en/of uitgebreid. Daarnaast start, in samenwerking met regionale partners, een pilot 'Globalisers' om Noord-Hollandse scale-ups te helpen groeien door ondersteuning te bieden bij het toetreden op de internationale markt. De uitvoering van deze instrumenten wordt door GS georganiseerd. PS worden jaarlijks, bijvoorbeeld na e innovaties versneld. Al deze innovatie-instrumenten afronding van een subsidie openstelling, per brief geïnformeerd.
Een veerkrachtige arbeidsmarkt bevorderen									Zaal		Voor een vitale en veerkrachtige beroepsbevolking blijft ingezet worden op een meer skillsbased arbeidsmarkt met als onderlegger een campusstructuur gefocust op techniek en technologie. In deze campusstructuur werkt de triple helix samen aan 1) een betere aansluiting arbeidsmarkt & onderwijs door onderwijsvernieuwing, 2) versnellen van de overgang van werk naar werk aan de hand van skills en 3) bevorderen van een inclusieve arbeidsmarkt door gezamenlijke projecten. In de steigers staan nu projecten bij de Zaancampus en Luchtvaart Community Schiphol. Voor aanscherping van het campusbeleid worden eind 2020 de evaluatieresultaten verwacht. In de tweede helft van 2020 start een nieuwe Werkambassadeur (zie brief c-agenda EFB 31/8/2020) Met Provinciale Staten zal dan ook zijn nieuwe werkagenda nader worden besproken. Zie ook monitor arbeidsmarkt c-agenda EFB 31-8-2020

Strategische Statenagenda Commissie Economie Financiën en Bestuur
December 2020

Beeldvorming (Fase 1) / ter kennisname (C-agenda)
Oordeelsvorming (Fase 2) / ter bespreking in commissie (B-agenda)
Besluitvorming. Voordracht + PS (Fase 3) / voorbereiding in commissie (A-agenda)

Nieuwe Europastrategie									Zaal		Commissie EFB 16-9-2019: afgesproken in om geen COE in te stellen. Halverwege de collegeperiode zal de nu gekozen werkwijze geëvalueerd worden. Op maandag 20 april zal van 11.00 uur tot 12.30 een BOT overleg worden gehouden over analyse EU beleid, evaluatie Europees beleid 2017-2020 en welke accenten de commissie belangrijk vindt (ivm coronacrisis gaat dit niet door. Er zal een nieuwe planning worden gemaakt voor de nieuwe europastrategie. Waarschijnlijk in najaar notitie met daarin - de accenten voor de komende nog lopende periode van de huidige Europa strategie (loopt tot 1/1/2021) en - opzet om te komen tot een nieuwe europastrategie (startnotitie november 2020) - Op 28 september technische briefing zoals afgesproken in EFB 20 april 2020 - Starnotitie Europstrategie behandeld in EFB 30 november 2020. - 18 januari 2021 zal technische briefing worden gehouden over Green Deal en Brexit (gevolgen voor Noord-Holland); - 15 februari 2021 een BOT overleg nieuwe Europastrategie
Sponsoring									Zaal		In oktober 2019 zijn de uitgangspunten in de commissie besproken en in november 2019 heeft GS het definitieve sponsorbeleid 2020-2023 vastgesteld. PS zullen jaarlijks een voortgangsrapportage ontvangen over de duurzaamheidsmaatregelen die de gesponsorde evenementen invoeren. 18 Januari 2021 staat de Voortgangsbrief dierenwelzijn gesponsorde evenementen 2020 op B-agenda EFB. In 2022 vindt een evaluatie van de doelstellingen en de resultaten plaats.
Initiatiefvoorstel wijziging Referendumverordening van FvD											Behandeld in cie EFB van28-9-2020:. Toegezegd is: GS zullen goed blijven volgen of sprake is van gestrande pogingen en in dat geval zullen PS worden geïnformeerd Mw. Zaal geeft aan dat op basis van de motie van FvD is al een communicatietraject gestart, voorgesteld wordt na te gaan wat dit heeft opgeleverd alvorens weer een nieuw traject te starten. Zodra de digitale mogelijkheid aanwezig is, zal hierover gecommuniceerd worden. De vraag van de PVV over de geschatte kosten van een referendum (bedrag concretiseren) wordt schriftelijk beantwoord. Zie ook Statenvragen FvD 115-2020
IBT: tussenrapportage financiële positie gemeenten											PS 14-9-20: Normaal wordt over IBT in een jaarverslag aan het einde van het jaar, gerapporteerd. In verband met de bijzonder situatie, zal zij aan het einde van het jaar als alle begrotingen zijn ingediend, met een tussenrapportage te komen die dan eventueel besproken kan worden. Waarschijnlijk EFB 15 februari 2021
Openbare orde en Veiligheid, Integriteit,											

Strategische Statenagenda Commissie Economie Financiën en Bestuur
December 2020

Beeldvorming (Fase 1) / ter kennisname (C-agenda)
Oordeelsvorming (Fase 2) / ter bespreking in commissie (B-agenda)
Besluitvorming. Voordracht + PS (Fase 3) / voorbereiding in commissie (A-agenda)

Internationale betrekkingen, Public Affairs, Communicatie Concerncontrol, Juridische Zaken, Archief, PS- en GS zaken (CdK)											
Vergroting bekendheid van Noord-Hollandse burgers met provinciaal referendum, burgerinitiatief en inspraak /bestuurscultuur									CdK		Afdoeningsvoorstel motie 98-2019 zal worden geagendeerd voor EFB van 18 januari 2021
Bestuurscultuur									CdK		Concept Agenda bestuurlijke vernieuwing en participatie/notitie bevoegdheidsverdeling GS/PS zal naar alle waarschijnlijkheid worden geagendeerd voor EFB 18 januari 2021 Participatieverordening zal na het zomerreces komen (zie hieronder)
inspraak en participatieverordening.											Aug. 2021 EFB en september PS
1e begrotingswijziging Randstedelijke Rekenkamer voor zienswijze									CdK/PS		Februari 2021
Begroting Randstedelijke Rekenkamer 2022									CdK/PS		Mei/juni 2021
Communicatiestrategie									CdK		Het sturen van de communicatie-aanpak, zoals toegezegd in de vergadering EFB van 2 december 2019, heeft vanwege corona vertraging opgelopen. De uitvoering daarvan is echter al in gang gezet. Onlangs zijn het Presidium (22 juni jl.)en de werkgroep Jeugdparticipatie geïnformeerd over de gevolgen van corona op tal van onze communicatie-en voorlichtingsactiviteiten. De communicatieaanpak zal eind van het jaar op hoofdlijnen in een korte brief aan de Staten toegestuurd worden, zodat we daarover ook met de Staten in het voorjaar van 2021 in gesprek kunnen gaan. Communicatie aanpak en afdoeningsvoorstel motie 98-2019 zal worden geagendeerd voor EFB van 18 januari 2021
Ondermijning, tegengaan, weerbaarheid stimuleren											Deze ambitie wordt in het voorjaar van 2020 uitgewerkt in een Agenda Weerbaar NH. De Agenda vormt de leidraad voor het provinciaal handelen in deze coalitieperiode. Een van de aspecten - ook al benoemd in de programmabegroting 2020 - is de quick scan weerbaarheid van gemeenten. Deze zal een plaats krijgen in de Agenda. Dat geldt ook voor de aanpak van de eigen weerbaarheid.

Strategische Statenagenda Commissie Economie Financiën en Bestuur
December 2020

Beeldvorming (Fase 1) / ter kennisname (C-agenda)
Oordeelsvorming (Fase 2) / ter bespreking in commissie (B-agenda)
Besluitvorming. Voordracht + PS (Fase 3) / voorbereiding in commissie (A-agenda)

											In de Agenda wordt ook aandacht besteed aan de wijze waarop de voortgang inzichtelijk wordt gemaakt voor PS. Het voornemen is om de Staten ten minste jaarlijks te informeren over de voortgang. De Agenda Weerbaar NH leent zich voor behandeling volgens het BOB-model. De concept-Agenda Weerbaar NH is op 18 juni 2020 in de commissie EFB besproken. De bespreking gaf geen aanleiding tot wijziging van de Agenda die vervolgens nog voor het zomerreces is vastgesteld door GS (definitieve agenda is verzonden en staat op C-agenda commissie). Toegezegd is: Met de QuickScans wordt gewoon doorgegaan want het streven is hier zoveel mogelijk gemeenten op aan te laten sluiten. PS zullen hier regelmatig over geïnformeerd worden. - Er wordt in ieder geval ingezet op het vergroten van de interne weerbaarheid waarover teruggekoppeld zal worden en waar nodig, wordt ingezet op het vergroten van de eigen weerbaarheid. De cdK zal over de voortgang van de agenda ten minste een keer per jaar aan de Staten rapporteren (los van de P&C-cyclus;(eerste voortgangsrapportage juni 2021). · Ten aanzien van de quickscans kan gemeld worden dat de voorbereidingen voor de uitrol bij gemeenten in volle gang is. Dit voorjaar is een behoeftepeiling gehouden bij gemeenten en meer dan 20 gemeenten hebben laten weten graag een quickscan gemeentelijke weerbaarheid uitgevoerd te zien bij de eigen gemeente. Dit najaar zal worden gestart met het uitvoeren van de quickscans bij de gemeenten die hebben aangegeven graag mee te willen doen · Ten aanzien van de interne weerbaarheid kan worden gemeld dat, zoals in de Agenda Weerbaar NH opgenomen, een provinciaal weerbaarheidsbeeld wordt opgesteld. De oplevering wordt eind december verwacht en zal input vormen voor een actieplan interne weerbaarheid. Zie ook brief C-agenda EFB 18-1-2021
Motie 48-2020 Educatie Koloniaal verleden											Afdoeningsvoorstel is geagendeerd voor EFB 18-1-2021
Verordening elektronische publicatie											
Statenvoordracht - Wensen en bedenkingen bij subsidievaststelling fractiebijdragen n.a.v. Rapport van bevindingen 2019-2020											
IPO, ICT en Data en Subsidies algemeen (Stigter)											

Strategische Statenagenda Commissie Economie Financiën en Bestuur
December 2020

Beeldvorming (Fase 1) / ter kennisname (C-agenda)
Oordeelsvorming (Fase 2) / ter bespreking in commissie (B-agenda)
Besluitvorming. Voordracht + PS (Fase 3) / voorbereiding in commissie (A-agenda)

IPO begroting 2022									Stigter		
Datastrategie									Stigter		GS actualiseert in de komende jaren de provinciale datastrategie. De belangrijkste speerpunten zijn daarbij: - Open Dataplatform beschikbaar voor het publiceren van: WOB besluiten Open stateninformatie - invoering Dataplatform t.b.v. Data initiatieven; eenmalige opslag en meervoudig (her)gebruik - Uitvoeren VU opleidingsplan voor PNH Medewerkers - Verhogen kennisniveau Datagedreven werken - Opleveren Integratieplatform t.b.v. samenwerken met derden m.b.v. gegevensuitwisseling Het Open Data in mei 2020 opgeleverd, maar moet daarna nog gevuld worden met relevante data. Die planning is afhankelijk van het Open Data beleid. Naar verwachting stellen GS het Open Databeleid na het zomerreces vast. PS worden hierover geïnformeerd. 31-8-2020: technische briefing datastrategie. Open data / ethiek: interprovinciale besluitvorming in najaar 2020 Kunstmatige intelligentie: verkenning naar focus (december 2020 gereed) Voortgangsrapportage heeft op de B-agenda van EFB 30 november gestaan. Geactualiseerde datastrategie naar Staten: maart 2021

W139

Provincie Noord-Holland
T.a.v. Statenleden & Commissie Economie, Financiën en Bestuur
Postbus 3007
2001 DA Haarlem

Betreft: Corona-steun kunstenaarsinstelling W139 in Amsterdam

Amsterdam, 14 januari 2021

Geachte Statenleden van de Provincie Noord-Holland,
Geachte leden van de Commissie Economie, Financiën en Bestuur,

W139 is een incubator voor de kunst. Het is een monumentale en unieke kunstruimte, gelegen op steenworp afstand van het Centraal Station, in de oude binnenstad tussen de Beurs en de Bijenkorf. Het is ruim 40 jaar een magneet voor de volgende generatie(s) makers. Een pareltje van nieuwe en prille hedendaagse kunst, niet alleen van Amsterdam maar ook van de Provincie Noord-Holland en ver daarbuiten.

In het afgelopen decennium stapten **jaarlijks gemiddeld zo'n 25.000 bezoekers** de karaktervolle kunstplek binnen. **W139 is het voorbeeld van de creatieve middenlaag, waar kunst serieus begint.** Zonder deze laag bloedt de kunst dood. En dat dreigt momenteel te gebeuren.

Nog voordat het Rijk maatregelen moest treffen om Covid-19 in te dammen, heeft onze instelling (in 2017-2019) zo'n **375 zzp'ers** werk verschaft voor het ontwikkelen en naar het publiek brengen van hedendaagse kunst. In 2020 was ons weerstandsvermogen nog sterk genoeg om de onverwachte gevolgen van de Corona-maatregelen te incasseren en kunstenaars door te betalen voor hun werk om de productie van nieuwe kunst – in Metropoolregio Amsterdam – in leven te houden. Die cultureel ondernemers zijn woonachtig en werkzaam in Amsterdam maar ook elders in de provincie (o.a. Haarlem, Hilversum, Weesp, Zaandam, Diemen, etc.) en daarbuiten. Met onze inspanningen is 50% van ons buffervermogen als sneeuw voor de zon verdwenen: **in 2020** was ons **Corona-verlies zo'n € 50.000**. Nogmaals zo'n klap zullen we niet meer te boven komen. Die dreiging is reëel want financiering vanuit het Amsterdamse Kunstenplan 2021-2024 valt niet meer te verwachten: t.o.v. 2020 moet W139 het met 75% minder structurele financiering doen.

Onze focus ligt dan ook in eerste instantie op borging van W139 als cruciaal cultureel baken. We doen een verzoek tot **Corona-steun met € 50.000 uit het Provinciaal Noodfonds voor Sociale Infrastructuur en/ of het Economisch Herstelfonds van de Provincie.** Met een tijdelijke overbrugging van de Provincie Noord-Holland zijn we al geholpen en kan kapitaalvernietiging worden voorkomen.

Een studiebezoek aan W139 maakt onderdeel uit van educatieve programma's van kunstacademies en post-academische opleidingen van vrijwel alle provincies in Nederland. Die zeggenschap van jonge kunstenaars in onze kunstinstelling is er een die verbeelding brengt en jongeren aanzet en inspireert hun eigen talenten te ontwikkelen. W139 laat zien hoe we nu

WARMOESSTRAAT 139 ╲ TEL: +31 (0)20 6229434 ╲ INFO@W139.NL
1012 JB AMSTERDAM ╱ FAX: +31 (0)20 6251226 ╱ WWW.W139.NL

W139

als mensen kunst maken alsook hoe kunst kan leven in onze maatschappij. We dragen bij aan een culturele rijkdom die van belang is voor de Provincie Noord-Holland. Mensen die W139 bezoeken komen uit de hele wereld: van Rio tot Rotterdam, Molenbeek (Brussel) tot Moskou, Bijlmer tot Berlijn, van Haarlem tot Harlem (NY), van Scheveningen tot Sao Paolo, Seoel en Singapore. Wij verwijzen hen ook naar andere plekken in de provincie zoals het Cobramuseum, het Domijn in Weesp, Frans Halsmuseum, het HEM in Zaandam, kunsthal Kade in Amersfoort, kunstfort Vijfhuizen etc. Het gaat om kunstprofessionals en anderen die gericht komen uit Parijs, Londen, Brussel, Berlijn en andere metropolen. Het zijn mensen van o.a. het MoMA, Palais de Tokyo, Singapore Art Museum, Contemprary Art Society en Capacete (Rio de Janeiro).

Niet voor niets geven museumdirecteuren aan dat wanneer een plek als W139 niet meer bestaat, musea in de toekomst een gefossiliseerd verleden zullen tonen.[1] Dat is onze publieke kerntaak: het beschermen van de artistieke vrijheid in het maken van kunst door de volgende generaties kunstenaars. Zonder hen immers geen kunst. Als incubator ligt onze focus op waardecreatie voor cultuur en erfgoed van de toekomst, en kiezen wij voor een duurzame ontwikkeling. Mede door de inspanningen van een aantal generaties is W139 een onderdeel van de cruciale culturele infrastructuur van Amsterdam, een onlosmakelijk en essentieel onderdeel van het Blaauwlakenblok: dit historische hart van 90 woningen en 35 bedrijfsruimten is behouden gebleven. W139 oefent aantrekkingskracht uit op kunstenaars uit de gehele provincie die nieuwe ontwikkelingen in gang zetten. Als het verdwijnt, komt het niet zomaar terug.

Beste statenleden, durf te investeren in innovatie van de volgende generatie(s) makers. We hebben culturele bakens nodig. Bakens die aanzetten tot verandering. De wereld wil dat zien. Nu meer dan ooit tevoren.

In afwachting van uw antwoord, verblijven wij.

Met hoopvolle groet,
mede namens de kunstenaars,

[redacted]
zakelijk directeur W139

[1] https://www.parool.nl/columns-opinie/museumdirecteuren-red-w139-een-couveuse-voor-de-kunst~ba5cf007/

WARMOESSTRAAT 139 / TEL: +31 (0)20 6229434 / INFO@W139.NL
1012 JB AMSTERDAM / FAX: +31 (0)20 6251226 / WWW.W139.NL

het hoogste woord

Kunst Expositieruimte aan de Warmoesstraat is onmisbaar

Gemeente, red W139

→ W139 is een smidse waar jonge kunstenaars hun werk voor het eerst kunnen tonen, bezoekers mogen gratis naar binnen. FOTO EVA PLEVIER

Zonder financiële hulp moet kunstenaarsinitiatief W139 sluiten. **Museumdirecteuren** van acht musea vragen de gemeente om bij te springen en staan zelf ook paraat om te helpen.

Lieve Amsterdammers,
ook u: beste burgemeester, geachte wethouders, geachte raadsleden, geachte directie van het AFK, geachte leden van de Kunstraad,

U wordt dagelijks overstelpt met lezersbrieven die een pleidooi of een klaagzang zijn, een smeekbede of een aanklacht. Deze brief wil geen van beide zijn. Het is een vurige oproep tot actie. Actie gericht op behoud. Behoud van de begeerte. De begeerte naar ruwe en rauwe kunst in het hart van de stad.

Het type kunst dat te vinden is in W139, Warmoesstraat 139. Ooit een theater in een voornaam deel van de stad. Nu een 'smidse' voor de kunst in het (toeristisch) hart van de rosse buurt. Een smidse voor jonge kunstenaars, waar het ijzer gesmeed wordt terwijl het vuur heet is en Amsterdammers zomaar gratis naar binnen kunnen wandelen om hier getuige van te zijn. Er wordt werk gesmeed dat groot(s) is zonder pretentieus te zijn en je kunt er de zinderende hitte en warmte van het maken voelen.

Een glorieus verleden hoeft niet altijd in stand te worden gehouden. Soms is de koek op en het verhaal voorbij. Zo niet bij W139, dat zich altijd feilloos aan de tijd heeft aangepast.

W139 hoort samen met ter ziele gegane kunstenaarsinitiatieven als Aorta en De Zaak tot de erfenis van de krakersbeweging uit de jaren tachtig. W139 bleek echter geen incidentele organisatie te zijn die na een paar wilde jaren als een kaars uitdoofde. Integendeel, de W ontpopte zich tot een plek, gerund door kunstenaars, die al meer dan veertig jaar lang continu een adrenalineshot toedient aan de Nederlandse kunstscene en de wereld daarbuiten.

Couveuse

In tegenstelling tot wat we soms denken, komt kunst niet readymade en 'helemaal áf' van de band gerold uit het atelier van de kunstenaar. Het moet ergens – zonder al te gereguleerd en 'gegroomd' te worden – voor het eerst worden getoond aan een publiek. In een ongepolijste vorm. Nog niet rijp voor het museum en misschien nog niet verkoopbaar in de galerie. W139 zorgt daarvoor. W139 is naast een smidse ook een couveuse voor de kunst. Kunst en het publiek dat ernaar kijkt, de musea die die kunst verzamelen, hebben behoefte aan dat soort couveuses. Als daar geen (monumentale) plek meer voor is in Amsterdam, dan is er straks geen generatie kunstenaars meer die de weg van het atelier naar het Stedelijk en het Bonnefanten en grote of kleine musea in de rest van de wereld vindt. Musea tonen en bewaren het erfgoed van de toekomst. Als plekken als W139 niet meer bestaan, tonen onze musea straks alleen nog maar een gefossiliseerd verleden.

Leuk, zult u denken, een inspiratieplek voor kunstenaars om te ravotten en te rotzooien, maar moet daar in deze tijd van pandemie en schaarste nog overheidsgeld heen? Het antwoord is een volmondig ja. Een ja voor de kunst maar ook een ja voor *Amsterdam at large*. W139 heeft niet alleen een rol in het culturele landschap maar ook in het hart van de stad. De Warmoesstraat en de buurt eromheen waren ooit ruig en vuig. Nu is het een walhalla van toeristisch vermaak, dat door Covid-19 op verschillende manieren onder druk staat.

Er zijn of te veel mensen die alleen komen voor de souvenirs, seks of softdrugs of in coronatijd te weinig mensen waardoor de buurt leeg en levenloos is. W139 brengt een ander soort dynamiek in de monocultuur van de binnenstad en doet dat met verve. W139 doet niet alleen aan cultuur. W139 doet (al jaren) aan stadsontwikkeling.

De W dient al decennia adrenalineshots toe aan de Nederlandse kunstscene en daarbuiten

Meganutellawinkel

Als er niks gebeurt, verliest W139 met ingang van volgend jaar 75 procent van zijn financiering. Wij museumdirecteuren weten dat daar niet tegenop valt te fondsenwerven. Zeker niet in barre tijden als deze. Dit betekent dat W139 in 2021 zijn deuren voor het publiek moet sluiten. Exit smidse voor de kunst, welkom meganutellawinkel?

In het belang van het geestelijk welzijn van alle Amsterdammers – kunst voedt de ziel weten we beter dan ooit in coronatijd – mogen we dit niet laten gebeuren. Sluiting kan alleen voorkomen worden door een extra investering vanuit de lokale overheid. Wij zijn bereid hiervoor werk te verrichten. Vertel ons wat u van ons verwacht in deze strijd voor het behouden van de begeerte. Wij staan paraat!

Met vurige groet,
Museumdirecteuren en inwoners van Amsterdam.

Ann Demeester – Frans Hals Museum
Bart Rutten – Centraal Museum
Jacqueline Grandjean – de Oude Kerk
Judikje Kiers en Margriet Schavemaker – Amsterdam Museum
Lidewij de Koekkoek – Rembrandthuis
Marcel Feil en Nynke de Haan – FOAM
Paul Mosterd – de Hermitage
Rein Wolfs – Stedelijk Museum

Provincie Noord-Holland

Economie Financiën en Bestuur

Dossiernummer	5128
Extern Zaak ID	1525965
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	18 januari 2021
Agendapunt	5.a
Omschrijving	Circulaire Economie: Concept-Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025
Organisatieonderdeel	BEL/RE&E

Bijlagen
Brief aan PS over concept-Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025.pdf
concept-Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025.pdf

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	14 december 2020
Ingekomen stukken ter kennisname	31 december 2020
Economie Financiën en Bestuur	**18 januari 2021**

Toelichting

De Actieagenda Circulaire Economie 2017-2020 loopt dit jaar af. Met het coalitieakkoord ‘Duurzaam doorpakken’ blijft het college zich inzetten voor de transitie naar een circulaire economie. Voor de uitvoering van deze ambitie is een Actieagenda Circulaire Economie met een looptijd van 2021 tot 2025 opgesteld. In de concept-Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025 staat omschreven wat de provincie concreet gaat doen om de transitie naar een circulaire economie te versnellen. De concept-Actieagenda wordt ter bespreking met de leden van de Statencommissie Economie, Financiën en Bestuur aangeboden.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
mw. J. Schonewille
BEL/REE

Telefoonnummer +31235144974
schonewillej@noord-holland.nl

Verzenddatum
- 8 DEC. 2020

Kenmerk
1525965/1525977

Uw kenmerk

Betreft: concept-Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025

Geachte leden,

Hierbij verzoeken wij u deze brief met bijlage ter bespreking op de B-agenda van de commissie Economie, Financiën en Bestuur van 18 januari 2021 te plaatsen.

Wat is de reden?
Wij gaan graag met de Statencommissie in gesprek over de concept-Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025.

Wat vragen wij aan de commissie?
De Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025 wordt door Gedeputeerde Staten vastgesteld. Uw commissie kan richtinggevende uitspraken doen over de concept-Actieagenda. Wij horen graag van de commissie de reactie op de concept-Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025. Het college van Gedeputeerde Staten kan op basis van deze richtinggevende uitspraken besluiten om de actierichtingen aan te passen.

Om welk GS-besluit gaat het?
Op 1 december 2020 hebben wij de concept-Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025 vastgesteld.

Op grond waarvan wordt dit voorstel gedaan?
Sinds Provinciale Staten in juni 2017 het *Ontwikkelingsperspectief Circulaire Economie 'We maken het rond'* en de *Actieagenda Circulaire Economie 2017-2020* vaststelde, voert de provincie Noord-Holland actief beleid uit voor het versnellen van de transitie naar een circulaire economie. Het Ontwikkelingsperspectief omschrijft waarom het noodzakelijk is om in te zetten op de transitie naar een circulaire economie en stelt de ambitie: Noord-Holland is in 2050 volledig over naar een circulaire economie en in 2030 is er een reductie van 50% in het gebruik van primaire grondstoffen. Deze ambitie is ook vastgelegd in de Omgevingsvisie Noord-Holland 2050 'Balans tussen economische groei en leefbaarheid'.

In het coalitieakkoord 'Duurzaam Doorpakken' heeft het college besloten dat het zich blijft inzetten om de transitie naar een circulaire

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

economie te versnellen. Het *Ontwikkelingsperspectief Circulaire Economie 'We maken het rond'* blijft onveranderd van kracht. De *Actieagenda Circulaire Economie 2017-2020* loopt op 31 december 2020 af. Om uitvoering te geven aan de ambitie is een nieuwe Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025 opgesteld. Deze Actieagenda laat zien wat de provincie in de komende vijf jaren gaat doen om de transitie naar een circulaire economie te versnellen.

Is dit eerder behandeld in een commissie of in PS?
Ja, de behandeling van de Discussienotitie Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025 waarin de hoofdlijnen van de Actieagenda zijn beschreven, heeft plaatsgevonden op 15 juni 2020 in de Statencommissie Mobiliteit en Bereikbaarheid. Om Provinciale Staten in een vroegtijdig stadium te betrekken bij de richting voor de nieuwe Actieagenda is deze discussienotitie opgesteld. De wensen en bedenkingen met betrekkingen tot de hoofdlijnen en actierichtingen zijn meegenomen bij de uitwerking van de concept-Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025.

Wat zijn de effecten van het voorstel?
In de concept-Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025 is een doelenboom opgenomen. Hierin staan de strategische en operationele doelen waarnaar de provincie streeft tot 2025. Door in te zetten op deze doelen draagt de provincie bij aan het wegnemen van de barrières die de transitie naar een circulaire economie in de weg staan. De provincie richt zich op twee inhoudelijke sporen: 'circulair ondernemerschap en innovatie' en 'grondstoffen'. Daarnaast draagt de provincie vanuit de eigen organisatie bij aan het behalen van deze doelen door circulaire inkoop en aanbesteding en circulaire aanleg, beheer en onderhoud van de provinciale infrastructuur.

Wat zijn de financiële aspecten/risico's
Voor de uitvoering van de acties in de Actieagenda en de ondersteunende instrumenten is in de jaren 2021 - 2023 een bedrag van € 2,78 miljoen nodig. In de reserve circulaire economie is er voor deze periode € 1,364 miljoen beschikbaar. In overleg met de verantwoordelijke portefeuillehouders is overeen gekomen dat het resterende bedrag van € 1,416 miljoen beschikbaar wordt gesteld uit andere programma's.

De verdeling hiervan is als volgt:
- € 1,0 miljoen uit de reserve Energietransitie
- € 125.000 uit de reserve Ontwikkelen havencomplexen
- € 116.000 uit de reserve Woonbeleid
- € 175.000 uit het budget dat in het coalitieakkoord beschikbaar is gesteld voor de Voedselvisie.

De Actieagenda heeft een looptijd van 2021 tot en met 2025. Voor de periode 2021-2023 zijn de acties definitief gepland. Op basis van de tussentijdse beleidsevaluatie in 2023 wordt besloten over de voortzetting en/of aanpassing van de uitvoering van de acties. Daarnaast kunnen op basis van inzichten in de komende jaren nieuwe acties worden gestart.

Voor het dekken van de uitvoeringskosten in de periode 2024 en 2025 zullen de hiervoor noodzakelijke middelen worden geraamd en meegenomen in de procedure van de Kaderbrief 2022. De uitvoering in 2024-2025 is afhankelijk van de besluitvorming over de Kaderbrief in 2021.

Met wie is dit intern afgestemd?
De transitie naar een circulaire economie raakt aan veel van de andere provinciale opgaves en beleidsdossiers. In de concept-Actieagenda zijn de raakvlakken met andere beleidsonderwerpen, programma's en directies omschreven. Dit is breed afgestemd in de organisatie binnen en tussen alle directies.

Hoe heeft (burger)participatie plaatsgevonden?
Om te komen tot een Actieagenda die aansluit bij het speelveld waarin de provincie zich beweegt en bij de behoefte in de Noord-Hollandse samenleving, zijn verschillende stappen ondernomen. Er zijn diverse gesprekken gevoerd met bedrijven, medeoverheden, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen. Daarnaast is een participatietraject uitgevoerd waarin vertegenwoordigers van medeoverheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties zijn geïnterviewd over hun visie op de rol van de provincie en hun ideeën over mogelijke acties.

Wanneer en hoe is over dit besluit gecommuniceerd?
Op 3 december 2020 is een blog van gedeputeerde Zita Pels op de website van de provincie geplaatst waarin wordt beschreven hoe de concept-Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025 tot stand is gekomen. Na vaststelling van de definitieve Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025 zal deze worden gelanceerd met een online versie en een publieksversie. Zowel de online versie als de publieksversie worden voorzien van verhalen en beelden van Noord-Hollandse ondernemers die circulair ondernemen.

Wanneer evalueren wij dit besluit?
Om de effectiviteit van de inzet van de provincie met de uitvoering van deze Actieagenda te beoordelen, zal in 2023 een tussentijdse beleidsevaluatie worden uitgevoerd. Uitgangspunt is dat de evaluatie waar mogelijk kwantitatief wordt uitgevoerd. Gezien de aard van de acties zal dit voor een groot deel echter een kwalitatieve evaluatie zijn. Het doel is de resultaten van en ervaringen met de tot dan toe uitgevoerde acties in beeld te brengen en leerpunten te inventariseren. Waar nodig wordt de invulling van acties of de koers aangepast.

Wat is de link met Europa?
De Europese Unie speelt een belangrijke rol met betrekking tot het stimuleren van een circulaire economie. De Europese unie heeft ook een belangrijke rol als regelgever. De provincie zet actief in op het signaleren van Europese subsidiemogelijkheden en eventuele beleidsbeïnvloeding om de circulaire economie in Noord-Holland te versnellen, bijvoorbeeld door belemmeringen in Europese wet- en regelgeving te agenderen. Als provincie dragen wij daarnaast actief bij aan de Europese inzet vanuit de Metropoolregio Amsterdam en zetten we in op het agenderen van circulaire economie in de North Sea Commission, dat onderdeel is van het grotere netwerk van maritieme regio's: Conference of Peripheral Maritime Regions of Europe (CPMR).

Vervolgprocedure
Na bespreking in de commissie Economie, Financiën en Bestuur worden eventuele wijzigingen meegenomen in de definitieve Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025. Naar verwachting wordt op 2 februari 2021 de Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025 door Gedeputeerde Staten vastgesteld, waarna gestart wordt met de uitvoering van de Actieagenda.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

1 bijlage

Concept-Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025

Bijlage bij registratienummer 1525965/1525979

Concept-Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025

Bijlage **bij registratienummer 1525965/1525979**

Voorwoord

2050. Het jaar waarin wij als provincie Noord-Holland volledig circulair en klimaatneutraal willen zijn. Een belangrijke ambitie die door veel landen, de Europese Unie, Nederlandse regio's en steden wordt nagestreefd. Als ik mij indenk hoe oud ik in dat jaar ben, lijkt het nog ver weg. Toch voel ik de urgentie om dit doel te behalen met de dag groter worden. Een onderdeel van de ambitie is dat we in 2030 halverwege deze opgave willen zijn. En dat klinkt dan toch opeens een stuk dichterbij. Als provincie werken we sinds 2017 volop aan de transitie naar een circulaire economie om de ambities van 2030 en 2050 te halen.

Door de stijgende bevolkingsgroei en de manier waarop wij in onze huidige economie produceren, consumeren en vervolgens vaak vernietigen, raken belangrijke en schaarse grondstoffen op. In een circulaire economie gebruiken we producten en grondstoffen steeds opnieuw waardoor ze behouden blijven. Het is een toekomstbestendige economie omdat deze verder kijkt dan alleen welvaart in geld en middelen, door rekening te houden met de ecologische grenzen van onze aarde. Zo dragen ook wij als provincie Noord-Holland bij aan de mondiale opgave om klimaatverandering tegen te gaan.

Als gedeputeerde circulaire economie word ik niet alleen gedreven door de noodzaak van deze transitie. Het zijn juist ook de vele kansen en mogelijkheden die de circulaire economie biedt die mij motiveren en energie geven. Deze energie merk ik bijvoorbeeld bij bezoeken die ik regelmatig breng aan Noord-Hollandse bedrijven. Hier ontmoet ik geïnspireerde en zakelijke ondernemers die een visie hebben op circulariteit en dit waarmaken. Wat ik zie is dat het speelveld zich de afgelopen jaren in een sneltreinvaart heeft ontwikkeld. Als provincie pakken we in dit speelveld onze rol om een bijdrage te leveren aan de versnelling van de transitie naar een circulaire economie. Dat is van groot belang om ervoor te zorgen dat onze Noord-Hollandse economie toekomstbestendig is en blijft. Toekomstbestendig betekent dus niet dat we wachten en toekijken. We ondernemen nu actie.

Met deze Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025 laten wij zien wat wij als provincie in de komende vijf jaar gaan doen om de ambitie voor 2030 en 2050 te behalen. We willen de transitie verder versnellen door het ondersteunen en stimuleren van bedrijven bij het zetten van een stap richting circulair ondernemen. Ondernemers spelen een cruciale rol in de transitie en ik ben er als gedeputeerde trots op dat er in Noord-Holland al veel koplopers actief zijn. We zetten in op het vergroten van het aantal circulaire bedrijven door bedrijven te inspireren met goede voorbeelden en te ondersteunen bij hun circulaire activiteiten. Daarbij stimuleren we het bij elkaar brengen van bedrijven om grondstofketens circulair te maken. Naast het versnellen van de transitie willen we als provincie de noodzakelijke systeemverandering op de lange termijn realiseren. We ontwikkelen daarom kennis die nodig is om de volgende stap in de transitie te kunnen zetten. Daarnaast lobbyen we richting het Rijk en de EU om belemmeringen voor ondernemers in hun circulaire ambities door wet- en regelgeving op te heffen. Zo willen we eraan bijdragen dat Noord-Hollandse initiatieven en bedrijven niet worden afgeremd, maar juist worden gestimuleerd in hun circulaire ambities. En door zelf zo circulair mogelijk in te kopen en aan te besteden, geven we als provincie het goede voorbeeld en prikkelen we de markt om circulaire producten en diensten te ontwikkelen.

Bijlage bij registratienummer 1525965/1525979

We kunnen er niet omheen dat deze Actieagenda is opgesteld op het moment dat het Coronavirus de wereld in zijn greep heeft. Duidelijk is dat de coronacrisis grote maatschappelijke en economische gevolgen heeft. Veel bedrijven staan op het moment dat deze Actieagenda wordt gepubliceerd voor grote uitdagingen en voor veel ondernemers ligt de komende tijd de focus op overleven. De crisis legt onze afhankelijkheid van (schaarse) grondstoffen en de kwetsbaarheid van mondiale ketens bloot. Het laat de noodzaak en het belang van een circulaire economie extra duidelijk zien. We zetten daarom in op een duurzaam en toekomstbestendig herstel van onze lokale en regionale economie, waaraan circulaire economie een belangrijke bijdrage kan leveren.

De transitie naar een circulaire economie gaat niet vanzelf. We weten dat we alle zeilen bij moeten zetten om de ambities voor 2030 en 2050 te halen. Samen met medeoverheden, bedrijven, kennisinstellingen en inwoners gaan we aan de slag met de uitvoering van deze Actieagenda. Zo werken we aan een circulair Noord-Holland en zorgen we voor een leefbare en gezonde omgeving voor alle 2,8 miljoen Noord-Hollandse bewoners!

Zita Pels
Gedeputeerde Financiën, Circulaire economie, Zeehavens, Sport en Cultuur en Erfgoed

Bijlage **bij registratienummer 1525965/1525979**

1. Inleiding

In 2017 heeft de provincie Noord-Holland het 'Nationaal Grondstoffenakkoord' ondertekend. Samen met 180 andere partijen is afgesproken dat Nederland volledig circulair is in 2050. In mei 2017 is het 'Ontwikkelingsperspectief Circulaire Economie' door Gedeputeerde Staten (GS) en Provinciale Staten (PS) vastgesteld. Tegelijkertijd is door GS en PS ingestemd met de Actieagenda Circulaire Economie 2017-2020 om uitvoering te geven aan deze opgave. Het Ontwikkelingsperspectief omschrijft waarom het noodzakelijk is om in te zetten op de transitie naar een circulaire economie en stelt de ambitie: Noord-Holland is in 2050 volledig over naar een circulaire economie en in 2030 is er een reductie van 50% in het gebruik van primaire grondstoffen. De provincie sluit hiermee aan bij de ambities en doelen van het Rijk en de Europese Unie (EU). Deze ambitie is ook vastgelegd in de Omgevingsvisie Noord-Holland 2050 'Balans tussen economische groei en leefbaarheid'. Vanwege het aflopen van de Actieagenda Circulaire Economie 2017 – 2020 en de herbevestiging van de ambitie in het Coalitieakkoord 'Duurzaam Doorpakken' is dit de nieuwe Actieagenda Circulaire Economie van de provincie Noord-Holland voor de jaren 2021 -2025 (verder te noemen 'Actieagenda').

Deze Actieagenda geeft de Noord-Hollandse strategie en route aan om de ambities voor 2030 en 2050 te realiseren. Deze Actieagenda laat zien wat de provincie concreet gaat doen om de transitie naar een circulaire economie in de provincie Noord-Holland te versnellen. De Actieagenda heeft een looptijd van 2021 tot en met 2025. Het uitzetten van een strategie voor de komende vijf jaar geeft partners, zoals bedrijven en medeoverheden, voor langere tijd duidelijkheid en zekerheid over de koers en mogelijkheden die de provincie biedt.

Deze Actieagenda bouwt voort op de ervaring met de uitvoering van de Actieagenda 2017-2020. Het geeft over de volle breedte de acties van de provincie Noord-Holland weer. Dit betreft acties die worden gefinancierd vanuit de reserve circulaire economie. In de Actieagenda wordt inzichtelijk gemaakt waarvoor, hoe en wanneer de beschikbare financiële middelen worden ingezet. Ook bevat het acties gericht op samenwerking, regionale aanpak, lobby en communicatie. Daarnaast bevat het acties die voortvloeien uit de raakvlakken en samenhang met andere provinciale beleidsopgaven en programma's. Ook laat het zien welke acties er vanuit de eigen provinciale organisatie worden uitgevoerd.

Om te komen tot een Actieagenda die aansluit bij het speelveld waarin de provincie zich beweegt en bij de behoefte in de Noord-Hollandse samenleving zijn verschillende stappen ondernomen. PS zijn in een vroegtijdig stadium betrokken bij de richting voor de nieuwe Actieagenda. Hiervoor is een discussienotitie met de voorgenomen hoofdlijnen en actierichtingen in mei 2020 met PS besproken. Vervolgens zijn er door de provincie Noord-Holland diverse gesprekken gevoerd met bedrijven, medeoverheden, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen. Daarnaast is een participatietraject uitgevoerd waarin vertegenwoordigers van medeoverheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties zijn geïnterviewd over hun visie op de rol van de provincie en hun ideeën over mogelijke acties. In bijlage I is een overzicht van deze vertegenwoordigers te vinden. De inzichten die dit heeft opgeleverd, zijn vertaald in deze Actieagenda.

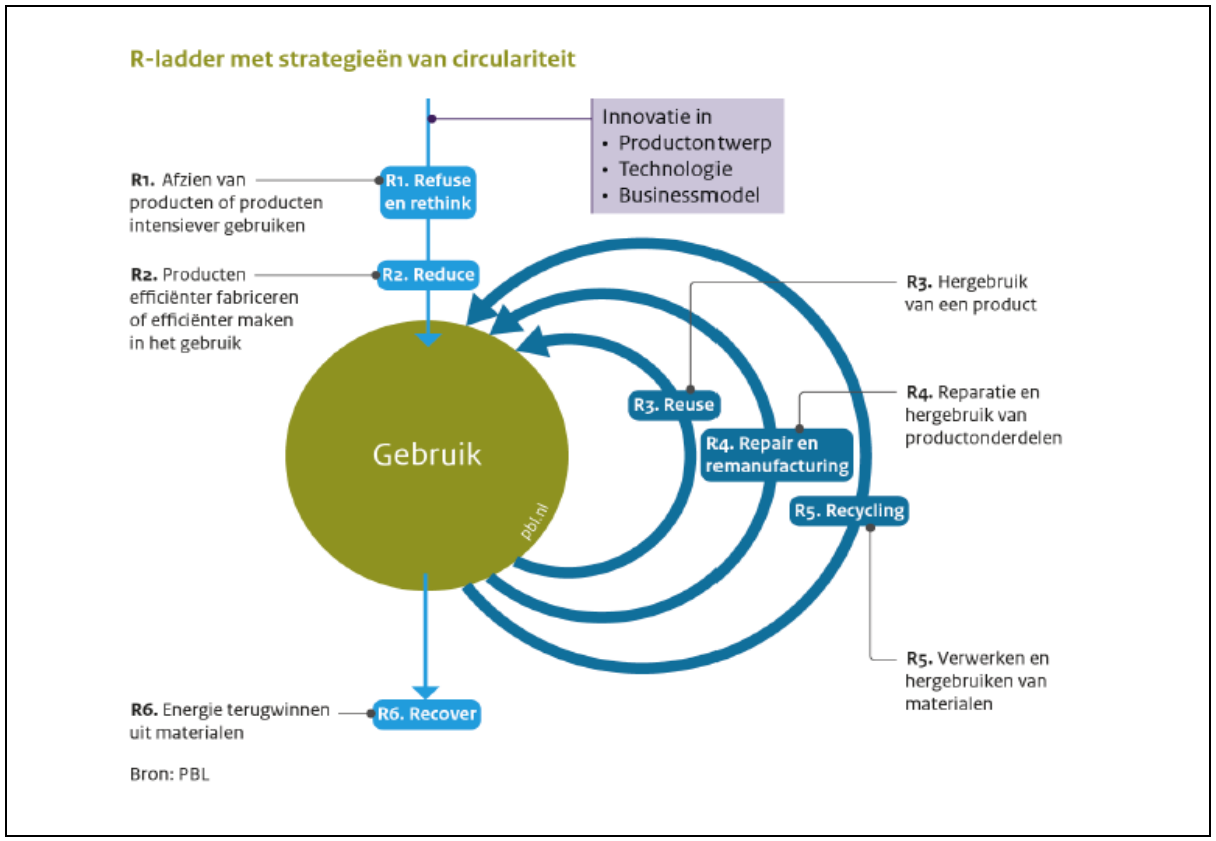
Bijlage bij registratienummer 1525965/1525979

2. Aanpak circulair Noord-Holland: waarom een circulaire economie, werken in een transitie, rollen en instrumenten

2.1. Waarom een circulaire economie?

De urgentie voor een circulaire economie komt voort uit het besef dat we meer grondstoffen gebruiken dan de aarde aan kan. Door een groeiende wereldbevolking en toenemende welvaart stijgt de vraag naar grondstoffen. Hierdoor worden grondstoffen steeds schaarser en zal het huidige economische systeem uiteindelijk vastlopen.

In een circulaire economie worden zo min mogelijk grondstoffen verspild. Het gebruik van primaire grondstoffen wordt tot een minimum beperkt en grondstoffen, producten en materialen worden op een hoogwaardige manier in de keten behouden. Grondstoffen komen zoveel mogelijk van natuurlijke en hernieuwbare bronnen en het ontstaan van afval en schadelijke emissies wordt beperkt. De R-ladder omschrijft de verschillende strategieën die toegepast kunnen worden om het gebruik van grondstoffen te verminderen.

De circulaire economie levert kansen op voor milieu, economische verdiencapaciteit en werkgelegenheid. Door het gebruik van grondstoffen te verminderen worden bedrijven minder afhankelijk van de import van (schaarse) grondstoffen en kunnen kosten worden bespaard.

Daarnaast ontstaan nieuwe verdienmodellen, bijvoorbeeld door lease- en deelconcepten. Dit leidt tot een betere mondiale concurrentiepositie en daarmee meer economische stabiliteit op nationale schaal.

Door in te zetten op circulaire economie wordt de impact van grondstoffengebruik op het milieu geminimaliseerd. Daarnaast levert het circulair maken van onze economie een grote bijdrage aan de CO2-reductie. Enerzijds door grondstoffen, producten en materialen zo lang mogelijk in de keten te houden wordt de CO2-uitstoot die wordt veroorzaakt door onder meer het delven en produceren beperkt, anderzijds vindt een reductie plaats door vervanging van fossiele door niet-fossiele grondstoffen. De transitie naar een circulaire economie draagt daarmee bij aan de gestelde klimaatdoelstellingen voor 2030 en 2050 en levert een belangrijke bijdrage aan een leefbare en gezonde leefomgeving.

2.2. Circulaire economie: werken in een transitie

De transitie naar een circulaire economie is een langjarig proces. Het vraagt om een fundamentele en structurele verandering van de manier waarop we produceren, distribueren en consumeren. De complexiteit wordt onder meer bepaald door twee gelijktijdige processen: aan de ene kant wordt de circulaire economie opgebouwd, aan de andere kant moet de lineaire economie worden afgebouwd. De ambitie voor 2050 is daarbij de stip op de horizon. De provincie draagt bij aan de transitie door het bereiken van de stip op de horizon als visie uit te dragen en gerichte acties uit te voeren. Hiermee laat de provincie zien waar zij naartoe wil en dat zij zich committeert aan de transitie.

Om de ambitie voor 2050 te bereiken, hanteert de provincie voor haar eigen inzet twee leidende principes: het versnellen van de transitie op de korte termijn én het realiseren van de systeemverandering op de lange termijn. De acties die zijn gericht op het versnellen van de transitie zijn erop gericht de stip op de horizon sneller te bereiken, bijvoorbeeld door te stimuleren dat het grondstofgebruik nu optimaal circulair wordt. De acties die zijn gericht op het realiseren van een systeemverandering zijn gericht op het bereiken van de stip op de horizon in 2050, bijvoorbeeld door via lobby bij te dragen aan stimulerende wetgeving.

De transitie naar een circulaire economie is een van de grote opgaven voor de komende decennia en raakt aan verschillende andere maatschappelijk opgaven, zoals de energietransitie, het versterken van de biodiversiteit en de inzet op kringlooplandbouw. De nauwe samenhang van deze transities vraagt om een integrale aanpak. In deze Actieagenda zijn daarom de raakvlakken in kaart gebracht en eveneens de acties benoemd die vanuit andere provinciale beleidsonderwerpen en programma's bijdragen aan de versnelling van de transitie. Onderdeel van de uitvoering van de Actieagenda is dat doorlopend gezamenlijke kansen worden verkend en waar mogelijk benut.

De provincie kan de ambitie van een volledig circulaire economie alleen in samenwerking met andere partijen realiseren. Samenwerking met medeoverheden, bedrijven, kennisinstellingen en andere partners is essentieel voor de transitie naar een circulaire economie. In deze fase van de transitie is het eveneens nodig om een nog grotere groep van bedrijven en medeoverheden te betrekken om de impact te vergroten en daarmee de transitie te versnellen. De afgelopen jaren

heeft de provincie een groot netwerk van partners opgebouwd. Samen met deze partners en nieuwe coalities werkt de provincie aan de uitvoering van deze Actieagenda.

Het motto bij de uitvoering, zoals ook opgenomen in het Ontwikkelperspectief, blijft: 'leren door te doen'. De provincie voert acties zo goed mogelijk uit om daarmee impact te maken op de transitie. Op basis van lessen die volgen uit de uitvoering worden keuzes gemaakt voor vervolgacties. De uitvoering zal daarom niet altijd gaan zoals vooraf bedacht. Er blijft ruimte voor flexibiliteit om samen met partners te zoeken naar nieuwe oplossingen, in te spelen op nieuwe kansen en aan te sluiten bij nieuwe initiatieven. Op deze manier is er ook ruimte om nieuwe partners gaandeweg aan te laten haken. Dat past bij een transitie die nog volop in beweging is.

2.3. Rollen en instrumenten

Om de transitie te versnellen op de korte termijn en de systeemverandering te stimuleren op de lange termijn kan de provincie verschillende rollen en instrumenten inzetten. De keus voor acties in deze Actieagenda sluiten aan bij de rollen en instrumenten die de provincie tot haar beschikking heeft (zie afbeelding).

Vooral door te realiseren, regelen, stimuleren, onderzoeken en verbinden en kan de provincie meerwaarde bieden in de transitie. Om bij te dragen aan de systeemverandering gaat de provincie bijvoorbeeld als partner gezamenlijk met andere partijen lobbyen voor een verandering in wet- en regelgeving. Ook stimuleert de provincie in de rol van opdrachtgever bedrijven door het aanbieden van een programma om producten op een circulaire manier te ontwerpen. De provincie heeft ook een rol als eigenaar en opdrachtgever voor het realiseren en onderhouden van de

provinciale infrastructuur (wegen en kunstwerken) en als inkoper voor de eigen bedrijfsvoering. De provincie oefent via deze rollen direct invloed uit op de markt door circulaire producten en toepassingen te vragen en eisen.

3. De Noord-Hollandse doelen

Er worden al veel stappen gezet om de transitie naar een circulaire economie te versnellen, maar de economie is nog lang niet circulair. Er zijn verschillende barrières (knelpunten) die een verandering naar een nieuw systeem in de weg staan. Om te bepalen op welke manier de provincie de meest effectieve bijdrage kan leveren, zijn de knelpunten die de transitie in de weg staan in kaart gebracht. Uitgangspunt is dat het wegnemen van deze barrières bijdraagt aan het versnellingsproces en het bereiken van de ambitie op de lange termijn.

3.1. Barrières in de transitie naar een circulaire economie

Bedrijven vormen de kern van de economie en zijn daarmee de sleutel in de transitie naar een circulaire economie. Voor een versnelling van de transitie wordt op dit moment echter nog onvoldoende circulair ondernomen. In Noord-Holland zien we een groot aantal koplopers die inspirerende en succesvolle voorbeelden zijn van circulair ondernemen. In deze fase van de transitie is het echter nodig om een grotere groep van bedrijven mee te nemen. Dat dit niet vanzelfsprekend is en niet vanzelf gaat heeft verschillende oorzaken.

Gebrek aan urgentie

Een van de redenen dat veel bedrijven nog niet circulair ondernemen is dat zij de urgentie nog niet voelen. Primaire grondstoffen zijn nu goedkoop en gemakkelijk verkrijgbaar. Op de lange termijn worden veel van die primaire grondstoffen steeds schaarser en kostbaarder, maar de consequenties van de grondstoffen-schaarste zijn nu nog niet of onvoldoende zicht- en voelbaar.

Onvoldoende prikkels

Circulaire economie is geen verplichting in wet- en regelgeving. Daarnaast is lineair produceren vaak nog goedkoper, waardoor circulaire producten moeilijker kunnen concurreren met lineaire producten. Circulaire materialen en producten moeten zich daarnaast vaak eerst nog in de praktijk bewijzen en zijn ze nog niet gecertificeerd. Bedrijven geven ook aan dat er nog een te beperkte marktvraag is voor circulaire producten. Negatieve percepties over tweedehands en gerecyclede materialen staan het gebruik van circulaire producten in de weg. Hierdoor is het lastiger om de businesscase van een circulair product sluitend te maken. Investeerders schatten circulaire projecten vaak ook als risicovol in, waardoor het lastiger is om financiering te krijgen. Opschaling van innovaties en initiatieven is daarom een uitdaging.

Veel belemmeringen

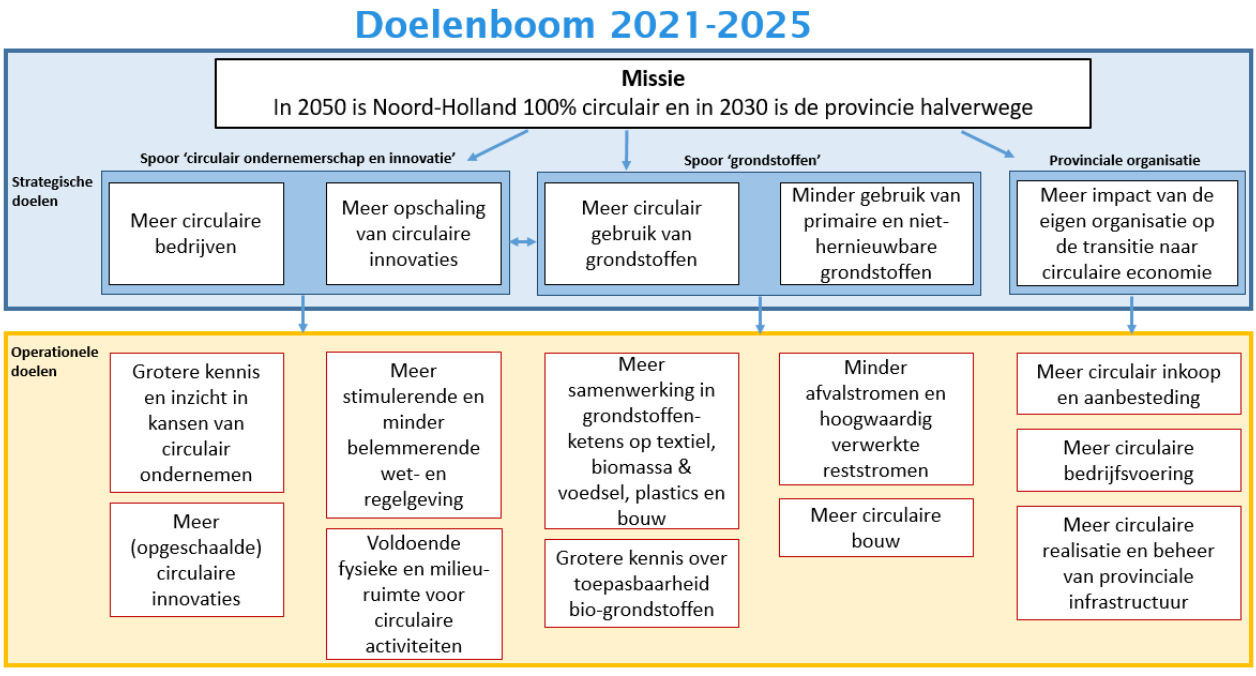
Huidige wet- en regelgeving is ontworpen voor de lineaire economie. Hierdoor wordt de circulaire economie (onbedoeld) belemmerd. Bepaalde regelgeving remt zo soms het hergebruiken van afvalstromen als nieuwe grondstoffen. Verder maken bijvoorbeeld normeringen voor bouwmaterialen in het bouwbesluit het lastig voor bedrijven om circulaire bouwmaterialen te gebruiken. Daarnaast vraagt het organiseren van samenwerking in ketens veel tijd en geld.

Bedrijven staan al voor veel uitdagingen, bijvoorbeeld door de stikstofcrisis, waardoor hier minder prioriteit aan wordt gegeven.

Onvoldoende kennis
Het ontbreekt aan kennis en inzichten over de kansen die circulair ondernemen biedt. Circulaire economie is een relatief onbekend begrip en voor veel bedrijven is het niet duidelijk wat het toepassen van circulaire principes kan opleveren, hoe ze dat kunnen doen en waar kennis kan worden verkregen. Naast bedrijven geldt dit ook voor medeoverheden die de transitie kunnen aanjagen en ondersteunen. Gemeenten hebben soms onvoldoende zicht op de opgave, hun rol en handelingsperspectief om een bijdrage te leveren aan de transitie.

3.2. Doelenboom: strategische en operationele doelen

Om de ambitie voor 2030 en 2050 te bereiken, heeft de provincie strategische doelen en operationele doelen opgesteld. Samen vormen zij de Noord-Hollandse doelenboom. Deze Noord-Hollandse doelenboom geeft aan waarnaar de provincie streeft tot 2025. Het laat zien wat de provincie in de periode 2021-2025 wil bereiken met de uitvoering van de Actieagenda. Door in te zetten op deze doelen draagt de provincie bij aan het wegnemen van de barrières die de transitie naar een circulaire economie in de weg staan. De provincie richt zich op twee inhoudelijke sporen: 'circulair ondernemerschap en innovatie' en 'grondstoffen'. Daarnaast draagt de provincie vanuit de eigen organisatie bij door circulaire inkoop en aanbesteding en circulaire aanleg, beheer en onderhoud van de provinciale infrastructuur.

Op dit moment wordt er door het Rijk gewerkt aan het nader concretiseren van de doelen van 2030 en 2050. Daarnaast worden er aanvullende beleidsdoelen voor circulaire economie geformuleerd. Voor een concretisering van de doelstellingen sluit de provincie aan bij de ontwikkelingen van het Rijk. Bij de tussenevaluatie van de Actieagenda (zie hoofdstuk 7) wordt de concretisering van de doelstelling van de Noord-Hollandse doelenboom meegenomen.

3.2.1. Strategische en operationele doelen spoor circulair ondernemerschap en innovatie

Met de volgende operationele doelen beoogt de provincie bij te dragen aan het ontstaan van meer circulaire bedrijven en meer (opschaling van) circulaire innovaties:

Grotere kennis en inzicht in kansen van circulair ondernemen
De provincie gaat aan de slag om kennis en inzicht in circulair ondernemen bij bedrijven te vergroten. Er wordt ingezet op het vergroten van kennis over de kansen, mogelijkheden en praktische toepassing van circulaire bedrijfs- en productieprocessen. De provincie richt zich op MKB dat de ambitie heeft om aan de slag te gaan, maar nog niet weet hoe. Bedrijven worden ondersteund bij het vinden van de weg en het maken van een eerste stap naar circulair ondernemen.

Meer (opgeschaalde) circulaire innovaties
De provincie stimuleert de ontwikkeling van circulaire innovaties en de mogelijkheden om innovaties op te schalen. Circulair ondernemen vraagt om innovaties; het moet anders dan in het lineaire systeem. Hiervoor zijn alternatieven nodig: nieuwe technologieën, productontwerp en verdienmodellen die de bestaande kunnen vervangen. Veel kennisinstellingen en bedrijven zijn al volop bezig met het ontwikkelen van circulaire innovaties. De uitdaging is om tot opschaling van deze innovaties te komen zodat ze breed toegepast kunnen gaan worden.

Voldoende fysieke en milieu-ruimte voor circulaire activiteiten
De provincie borgt dat er voldoende fysieke en milieu-ruimte voor circulaire activiteiten in Noord-Holland is. Het beschikbaar hebben van ruimte is een belangrijke randvoorwaarde voor elke activiteit, ook voor circulaire activiteiten. De ruimte in Noord-Holland is echter schaars en er zijn meerdere opgaves waarvoor ook ruimte nodig is. De ruimtelijke randvoorwaarden moeten op orde zijn om circulaire bedrijven te kunnen vestigen en eventuele groei mogelijk te maken. Circulaire economie heeft naast fysieke ruimte ook milieuruimte voor mogelijke bijkomende hinder nodig. De provincie richt zich op het inzichtelijk maken van de ruimtelijke behoefte en het onderzoeken van de benodigde randvoorwaarden om circulaire economie de noodzakelijk ruimte te kunnen bieden. Er is specifiek aandacht voor de strategische plekken die in de Omgevingsvisie zijn geïdentificeerd: het Noordzeekanaalgebied (NZKG) en Boekelermeer. Ook worden de kansen die in de Noord-Hollandse zeehavens zijn voor circulaire economie verkend.

Meer stimulerende en minder belemmerende wet- en regelgeving
De provincie draagt bij aan meer stimulerende en het wegnemen van belemmeringen in wet- en regelgeving. In samenwerking met andere partijen zet de provincie hier primair op in door middel van lobby.

Bijlage bij registratienummer 1525965/1525979

3.2.2. Strategische en operationele doelen spoor grondstoffen

Met de volgende operationele doelen beoogt de provincie het circulair gebruik van grondstoffen te vergroten en het gebruik van niet-hernieuwbare grondstoffen te verminderen:

Meer samenwerking in grondstoffenketens op textiel, biomassa & voedsel, plastics en bouw
De provincie zet in op het bij elkaar brengen en verbinden van partijen om grondstofketens te sluiten. In een circulaire economie is ketensamenwerking van groot belang: wat afval is voor het ene bedrijf, kan een grondstof zijn voor een ander. Daarnaast is samenwerking nodig om circulaire producten te ontwikkelen en circulaire processen in te richten. Hierbij gaat het zowel om samenwerking in ketens als tussen ketens, omdat de meeste producten uit meerdere soorten materialen bestaan. De provincie focust op vier grondstofstromen: bouw, textiel, plastics en biomassa & voedsel. Op deze grondstofstromen ontstaan veel regionale initiatieven waarmee impact gerealiseerd kan worden. De grondstofstromen sluiten aan bij de transitieagenda's van het Rijk.

Minder afvalstromen en hoogwaardig verwerkte reststromen
De provincie zet in op het verminderen van afvalstromen en het meer hoogwaardig benutten van reststromen. Een circulaire economie is idealiter een economie zonder afval. In de huidige economie is nog veel afval en worden reststromen wel gebruikt, maar meestal laagwaardig. De provincie zet in op het vergroten van kennis over afvalstromen en het verkennen van de sturingsmogelijkheden om deze stromen te verminderen en hoogwaardiger te verwerken. De provincie heeft daarnaast specifieke aandacht voor het voorkomen en verminderen van voedselverspilling.

Grotere kennis over toepasbaarheid van bio-grondstoffen
De provincie zet in op kennisontwikkeling over de toepasbaarheid van bio-grondstoffen. Dit betreft zowel het gebruik als de productie van bio-grondstoffen. Het vergroten van de kennis over het gebruik stimuleert een grotere productie. Dit moet ook leiden tot een afname van de vraag naar lineaire alternatieven. De lokale productie van duurzame bio-grondstoffen is nodig voor de ontwikkeling van nieuwe materialen en producten en de toepassing op grotere schaal. Lokale productie draagt ook bij aan het verlagen van de CO2-uitstoot door beperking van transport. Kennis is nodig om te komen tot toepassing op grotere schaal.

Meer circulaire bouw
De provincie zet zich in om circulair bouwen te stimuleren. In de provincie Noord-Holland ligt een grote bouwopgave voor woningen in de komende decennia. Naast woningen wordt ook volop maatschappelijk en bedrijfsvastgoed gebouwd. De gebouwde omgeving is een grootverbruiker van primaire grondstoffen. Een groot deel van het bouw- en sloopafval wordt al hergebruikt, maar vaak op een laagwaardige manier. Door de bouw in de richting van meer hoogwaardige circulaire oplossingen te bewegen, kan het gebruik van (primaire) grondstoffen worden verminderd.

3.2.3. Strategische en operationele doelen van de eigen organisatie

Vanuit onze rol als eigenaar en opdrachtgever kan de provincie een grote bijdrage leveren aan het versnellen van de transitie. Door circulair in te kopen en aan te besteden, de eigen bedrijfsvoering circulair te maken en in te zetten op circulaire realisatie, beheer en onderhoud van de provinciale

infrastructuur, wil de provincie de impact op de transitie vergroten. Met de volgende operationele doelen zet de provincie in op het vergroten van de impact:

Meer circulaire inkoop en aanbesteding
De provincie activeert de markt door haar eigen inkopen en aanbestedingen. Door circulaire producten of circulair gebruik van grondstoffen als voorwaarde te stellen, worden bedrijven uitgedaagd om met circulaire toepassingen en oplossingen te komen. De marktvraag naar circulaire producten en processen wordt hierdoor vergroot. Bedrijven kunnen zich, door deze vergrote vraag, sneller ontwikkelen en hierdoor worden circulaire oplossing rendabel gemaakt.

Meer circulaire bedrijfsvoering
De provincie stimuleert de transitie naar een circulaire economie door het goede voorbeeld te geven. Door te kiezen voor circulaire producten en toepassingen laat de provincie zien dat zij gelooft in het belang en het nut van de keuze voor circulaire alternatieven. Door onder andere medeoverheden, bedrijven en kennisinstellingen hierover te informeren, draagt de provincie ook bij aan het vergroten van de kennis over het gebruik van circulaire producten en toepassingen.

Meer circulaire realisatie en beheer van provinciale infrastructuur
De provincie draagt bij aan de transitie door het circulair maken en beheren van de eigen provinciale infrastructuur. De provincie wil vooroplopen in het behalen van de gestelde doelen en hierin een voorbeeldrol vervullen. De provincie past hiervoor de R-ladder met circulaire strategieën toe. Om de circulaire ambitie tijdig te realiseren wordt gewerkt aan innovaties en deelt de provincie haar kennis en ervaring met andere overheden.

4. Acties Circulair Noord-Holland 2021-2025

Om uitvoering te geven aan de doelen voert de provincie verschillende acties uit. Dit betreft directe acties gericht op het bereiken van de operationele doelen (paragraaf 4.1. en 4.2.). Daarnaast zijn het acties gericht op samenwerking, regionale aanpak, lobby en communicatie (paragraaf 4.3), acties die voortvloeien uit de raakvlakken met andere provinciale beleidsopgaven en programma's (hoofdstuk 5) en tot slot de acties vanuit de eigen provinciale organisatie (hoofdstuk 6).

De acties gefinancierd uit de reserve circulaire economie zijn gekoppeld aan de twee sporen: 1.) circulair ondernemerschap en innovatie en 2.) grondstoffen. Per operationeel doel is weergeven welke acties worden uitgevoerd en welke partners betrokken worden bij de uitvoering van de acties. In bijlage II worden de acties uitvoering omschreven. Hier staan ook de verwachte activiteiten en beleidsresultaat omschreven.

Bijlage bij registratienummer 1525965/1525979

4.1. Acties spoor circulair ondernemerschap en innovatie

Operationeel doel: grotere kennis en inzicht in kansen van circulair ondernemen
In de rol van opdrachtgever, partner en bemiddelaar richt de provincie zich op het vergroten van de kennis en het ondersteunen van het MKB en bedrijven bij het verzilveren van kansen van de circulaire economie.

Wat gaat de provincie doen?
1.1. De provincie stelt een circulaire ambassadeur aan die voor bedrijven een aanspreekpunt en gesprekspartner zal zijn als zij (meer) circulair willen ondernemen en die aan de slag gaat met het signaleren van kansen, bedrijven kennis en informatie geeft, inspireert en partijen actief bij elkaar brengt om samenwerkingen tot stand te brengen.
1.2. De provincie biedt in samenwerking met andere partijen met een sterk netwerk van bedrijven Circulaire Business Design Tracks (CIRCO-tracks) aan, een driedaagse training waarin bedrijven een strategie ontwikkelen om over te gaan naar een circulaire bedrijfsvoering.
1.3. De provincie vormt, versterkt en verbindt circulaire netwerken en platforms in Noord-Holland om kennis over circulair ondernemen bij het MKB te vergroten en samenwerking tussen bedrijven, kennisinstellingen, regionale partijen en medeoverheden te stimuleren.

Met wie?
Startups, scale-ups, MKB, grote bedrijven, regionale en lokale ondernemersverenigingen, brancheorganisaties, circulaire netwerken, provinciale MKB-innovatieprogramma's en gemeenten.

Operationeel doel: meer (opgeschaalde) circulaire innovaties
In de rol van opdrachtgever, beleidsontwikkelaar, partner en bemiddelaar draagt de provincie bij aan het opschalen van circulaire innovaties.

Wat gaat de provincie doen?
1.4. De provincie ondersteunt een programma gericht op het faciliteren van matchmaking tussen startups en scale-ups die circulaire innovaties hebben ontwikkeld en grote MKB-bedrijven die op zoek zijn naar circulaire oplossingen.
1.5. De provincie onderzoekt de mogelijkheid om fieldlabs in Noord-Holland in te zetten als instrument om tot opschaling van circulaire innovaties te komen.
1.6. De provincie onderzoekt de effecten van de transitie naar een circulaire economie op de Noord-Hollandse arbeidsmarkt en de specifieke vaardigheden die in de toekomst nodig zijn voor circulaire banen.

Met wie?
Rijk, Metropoolregio Amsterdam (MRA), gemeenten, startups, scale-ups, MKB en fieldlabs.

Operationeel doel: voldoende fysieke en milieu-ruimte voor circulaire activiteiten
In de rol van opdrachtgever en beleidsontwikkelaar zet de provincie in op het creëren van ruimtelijke randvoorwaarden om circulair ondernemen mogelijk te maken. Er worden ook acties

in samenwerking met andere programma's, zoals het programma Noordzeekanaalgebied (NZKG) uitgevoerd (zie hoofdstuk 5).

Wat gaat de provincie doen?

1.7. De provincie ondersteunt en werkt samen met het Platform Noordzeekanaalgebied bij het onderzoek naar de ruimtelijke randvoorwaarden die nodig zijn voor het vestigingsbeleid in het NZKG om tot een regionale strategie voor de vestiging van onder andere circulaire bedrijven te komen.

1.8. De provincie voert een ruimtelijke verkenning circulaire werklocaties uit, waarin ook de ruimtelijke mogelijkheden voor grondstoffenhubs wordt meegenomen. Dit om meer inzicht te krijgen in de gevolgen van de transitie naar een circulaire economie op het ruimtegebruik in Noord-Holland en de kansen die er zijn, waarbij specifiek wordt gekeken naar de kansen in de Noord-Hollandse zeehavens en Boekelermeer.

Met wie?

MRA, gemeenten, Noord-Hollandse zeehavens, Platform Noordzeekanaalgebied en andere provincies.

4.2. Acties spoor grondstoffen

Operationeel doel: meer samenwerking in grondstoffenketens op textiel, biomassa & voedsel, plastics en bouw

In de rol van opdrachtgever, partner en bemiddelaar verbindt de provincie partijen rondom de vier prioritaire grondstoffen met als doel om samenwerking en coalitievorming te stimuleren.

Wat gaat de provincie doen?

2.1. De provincie stelt een aanjager aan die bedrijven verbindt en actief de samenwerking tussen bedrijven organiseert. De inzet is gericht op het vormen van coalities in bestaande en nieuwe productieketens op de vier prioritaire grondstofstromen. De ketenaanjager en de circulaire ambassadeur werken nauw met elkaar samen.

2.2. De provincie ontwikkelt een subsidieregeling om de uitvoering van projecten te stimuleren waarin meerdere bedrijven samenwerken op regionale of bovenregionale schaal om circulaire grondstof- of productieketens te vormen.

Met wie?

MRA, MKB, grote bedrijven, grondstoffenplatforms, gemeenten en kennisinstellingen.

Operationeel doel: minder afvalstromen en hoogwaardige verwerkte reststromen

De provincie richt zich op het vergroten van kennis over afvalstromen in Noord-Holland en het verkent de mogelijkheid om samenwerking met afvalverwerkers te organiseren.

Wat gaat de provincie doen?

2.3. De provincie onderzoekt de knelpunten in het verminderen van afvalstromen om daarmee mogelijkheden voor sturing en het organiseren van samenwerkingen met relevante partijen in Noord-Holland vorm te geven.

2.4. De provincie organiseert challenges in samenwerking met partijen uit de voedselketen om de verspilling van voedsel te verminderen.

Met wie?
Planbureau voor de Leefomgeving, omgevingsdiensten, gemeenten, agro-foodsector en het regionaal samenwerkingsverband Voedsel Verbindt.

Operationeel doel: grotere kennis over toepasbaarheid van bio-grondstoffen
In de rol van beleidsontwikkelaar en partner ontwikkelt de provincie kennis over de kansen van bio-grondstoffen in Noord-Holland.

Wat gaat de provincie doen?
2.5. De provincie onderzoekt de (ruimtelijke) mogelijkheden voor de productie en toepassing van bio-grondstoffen in Noord-Holland om daarmee de kansen voor bio-grondstoffen inzichtelijk te maken en samenwerking met partners op te zetten.

Met wie?
Kennisinstellingen, bedrijven, gemeenten, initiatiefnemers rondom bio-grondstoffen, regionaal samenwerkingsverband Voedsel Verbindt en de agro-foodsector.

Operationeel doel: meer circulaire bouw
In de rol van opdrachtgever, beleidsontwikkelaar, partner en bemiddelaar stimuleert de provincie circulaire bouw en verbindt het partijen in de bouwsector.

Wat gaat de provincie doen?
2.6. De provincie geeft een aanvullende opdracht aan de reeds aangestelde bouwambassadeur voor de versnelling van de woningbouwopgave in Noord-Holland om gemeenten te stimuleren aan de slag te gaan met circulaire bouw en om ondersteuning te bieden bij het uitvoeren van circulaire bouwprojecten.
2.7. De provincie neemt deel aan de Citydeal Circulaire Bouw, een publiek-private samenwerking geïnitieerd door het Rijk, om kennis te ontwikkelen en te delen over circulaire bouw in een netwerk waarin overheden en de bouwsector zijn vertegenwoordigd.
2.8. De provincie geeft als kernpartner opdracht aan C-creators voor de uitvoering van een circulair bouwprogramma in de MRA om circulaire bouwprojecten in de MRA op te schalen.
2.9. De provincie ontwikkelt in samenwerking met partners handboeken om uitvoerende partijen praktische handvatten te geven om aan de slag te aan met circulair bouwen.

Met wie?
Rijk, MRA, Noord-Hollandse bouwambassadeur, Servicepunt Duurzame Energie Noord-Holland, gemeenten, projectontwikkelaars, woningcorporaties en C-creators.

Bijlage bij registratienummer 1525965/1525979

4.3. Acties gericht op samenwerking, regionale aanpak, lobby en communicatie

Naast de acties die bijdragen aan de doelstellingen van de twee sporen zetten we verschillende andere instrumenten in om bij te dragen aan een versnelling van de transitie. Hier komen ook acties uit voort.

4.3.1. Samenwerking Europa, Rijk, IPO en Metropoolregio Amsterdam

De provincie opereert in de transitie in samenwerking en afstemming met onder andere de EU, het Rijk, het Interprovinciaal Overleg (IPO) en de MRA. Al deze overheden en samenwerkingsverbanden hebben dezelfde ambitie voor 2030 en 2050. Als provincie sluiten we aan bij de acties, de kennis en het netwerk van de andere partijen. Waar mogelijk trekt de provincie samen met andere overheden op in de uitvoering van acties om op die manier te zorgen voor een optimale bijdrage aan de transitie.

- EU
  In 2019 heeft de Europese Commissie de Green Deal gepresenteerd. Dit is de Europese routekaart om de economie te verduurzamen en bevat onder meer maatregelen om grondstoffen efficiënter te gaan gebruiken. In maart 2020 is vervolgens het nieuwe Actieplan Circulaire Economie gelanceerd, waarin onder meer plannen zijn vastgesteld om duurzame producten de norm te maken. Deze Europese routekaart en het Actieplan werken door naar de transitie in Noord-Holland.
  De provincie zet in op het signaleren van Europese subsidiemogelijkheden en eventuele beleidsbeïnvloeding om de circulaire economie in Noord-Holland te versnellen, bijvoorbeeld door belemmeringen in Europese wet- en regelgeving te agenderen door bedrijven mee te nemen naar Brussel en in gesprek te gaan met de Europese Commissie. Hiervan kan het bedrijfsleven in Noord-Holland profiteren. Als provincie dragen wij ook actief bij aan de Europese inzet vanuit de MRA. De MRA is in 2020 lid geworden van het Europese netwerk ACR+: een netwerk van steden en regio's met als gezamenlijk doel om duurzaam grondstofgebruik te promoten en de transitie naar een circulaire economie te versnellen. De provincie zet zich in door kennis uit te wisselen in dit Europese netwerk. Daarnaast zet de provincie ook via de North Sea Commission in op het agenderen van het belang van circulaire economie, specifiek gericht op de thematiek van de kustregio's. Deze commissie is onderdeel van het netwerk van maritieme regio's: Conference of Peripheral Maritime Regions of Europe (CPMR).
- Rijk
  Het Rijk heeft in 2020 het Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie 2020-2023 vastgesteld en richt zich via de transitieagenda's op de volgende vijf sectoren: biomassa en voedsel, kunststoffen, maakindustrie, bouw en consumptiegoederen. De inzet van het Rijk voor de regio richt zich op het verbinden van regio's door kennis te delen, samenwerking te bevorderen en verbinding te leggen tussen de nationale inzet en de regionale praktijk. De provincie sluit zich aan bij het Rijk, onder andere door samen te werken me het Versnellingshuis Nederland Circulair! en door aan te sluiten bij de Citydeal Circulair Bouwen.
- IPO
  Via het IPO werken de provincies samen op het gebied van circulaire economie. De provincie draagt bij aan kennisdeling en gezamenlijke beleidsontwikkeling voor

vergunningverlening, toezicht en handhaving. Het onderwerp komt terug in twee bestuurlijke commissies en werkgroepen: Regionale Economie en Milieu en Toezicht en Handhaving (VTH).

- MRA
  De MRA heeft in 2020 het Programma Circulaire Economie 2020-2025 vastgesteld en voor 2021-2022 een Uitvoeringsagenda Circulaire Economie. De provincie zit in verschillende werkgroepen die aansluiten bij de doelen van de Actieagenda. In samenwerking met de MRA wordt onder andere een dashboard ontwikkeld om de voortang in de transitie naar een circulaire economie te monitoren. De provincie is daarnaast voorzitter van het MRA-platform 'belemmeringen in wet- en regelgeving' (zie hoofdstuk 5). In MRA verband wordt eveneens gezamenlijk opgetrokken richting EU. De MRA heeft ook een stimulerende rol in het aanjagen van circulaire inkoop (zie hoofdstuk 6).

De EU en het Rijk hebben naast het stimuleren van de transitie ook een belangrijke rol als regelgever. Via lobby zullen de EU en het Rijk eveneens worden benaderd om belemmeringen in wet- en regelgeving weg te nemen en te pleiten voor meer stimulerende regelgeving (zie paragraaf 4.3.3. lobby).

4.3.2. Regionale aanpak

De provincie zet in op het versterken van de samenwerking met gemeenten en hun regionale samenwerkingsverbanden om de gestelde doelen te behalen. Op regionale schaal ontstaan veel circulaire initiatieven van bedrijven, maatschappelijke organisaties en inwoners. Gemeenten en regio's kunnen een grote rol spelen in het versnellen van de transitie door in de uitvoering van hun taken circulaire principes toe te passen en circulair in te kopen. Dit kan bijvoorbeeld op het gebied van huishoudelijk afval, grond-, weg- en waterbouw (GWW), woningbouw en openbare ruimte. In Noord-Holland-Zuid zijn de gemeenten al betrokken bij de versnelling van de circulaire economie via de MRA. In Noord-Holland-Noord zijn de diverse regio's afzonderlijk van elkaar in meerdere of mindere mate actief.

Om de samenwerking te versterken kiest de provincie in de rol van partner ook voor een regionale aanpak voor heel Noord-Holland bestaande uit:

- *Organiseren van bestuurlijke en ambtelijke dialoogtafels*
  In 2021 organiseert de provincie in regionaal verband bestuurlijke en ambtelijke dialoogtafels om met de regio's in gesprek te gaan over het belang van de rol van gemeenten in de transitie naar een circulaire economie, de ambities van gemeenten en regio's en de behoefte aan ondersteuning.
- *Opstellen uitvoeringsregeling regionale circulaire strategieën*
  Indien op basis van informatie uit de dialoogtafels blijkt dat hier behoefte aan is, stelt de provincie een uitvoeringsregeling op om regio's te ondersteunen bij het maken van regionale circulaire strategieën en actieplannen en de uitvoering daarvan, bijvoorbeeld in de vorm van het co-financieren van een regionale aanjager.
- *Opzetten kennisprogramma voor Noord-Hollandse gemeenten*
  Eveneens op basis van de informatie uit de dialoogtafels zet de provincie in op het vergroten van de kennis over de circulaire economie door het opzetten van een kennisprogramma voor gemeentes en regio's. In dit programma worden gemeentes en

regio's ondersteund met kennis en handelingsperspectieven om aan de slag te gaan met circulaire economie. Een van de platforms dat hiervoor kan worden ingezet is het Servicepunt Duurzame Energie (zie hoofdstuk 5).

In de eerder beschreven acties zal daar waar relevant met gemeenten en regio's worden samengewerkt. Daarnaast zijn er contacten met gemeenten over bijvoorbeeld het stimuleren van circulair bouwen via de woonakkoorden (zie hoofdstuk 5).

4.3.3. Lobby

Om de lange termijn systeemverandering te bewerkstelligen is stimulerende wet- en regelgeving nodig. Vanuit de rol van partner zet de provincie daarom lobby in om tot een verandering in wet- en regelgeving te komen. In 2021 wordt daarvoor een lobby-agenda opgesteld waarin de standpunten en de acties die de provincie gaat ondernemen nader worden uitgewerkt. De provincie werkt samen met regionale partners, gemeenten, waterschappen, MRA, IPO en bestaande coalities om deze lobbypunten bij het Rijk en in Europa te agenderen. De lobby-agenda zal in ieder geval de volgende punten bevatten:

- *Een verschuiving van belasting op arbeid naar primaire grondstoffen*
  De verschuiving van belasting op arbeid naar grondstoffengebruik creëert een impuls om zuiniger om te gaan met het gebruik van (schaarse) grondstoffen. Daarnaast kan het repareren en onderhouden van producten een grote bijdrage leveren aan het verminderen van gebruik van grondstoffen. Hiervoor is veel arbeidsintensief werk nodig. Door deze belastingverschuiving wordt arbeid goedkoper, waardoor het aantrekkelijker wordt om producten te repareren of assembleren. Zo worden ook meer circulaire businessmodellen haalbaar.
- *Verplicht stellen van een minimumnorm voor het gebruik van recyclaten*
  Door het verplicht stellen van een bepaald percentage recyclaat in nieuwe producten, bijvoorbeeld voor plastics en textiel, ontstaan er grotere marktkansen voor hergebruik van grondstoffen.
- *Aanscherpen van wet- en regelgeving op gebied van circulaire bouw*
  Aanscherping in wet- en regelgeving, zoals het vastleggen van criteria voor circulair bouwen en toevoegen van regelgeving aan het bouwbesluit, is nodig om circulair bouwen te stimuleren.

Naast de noodzaak van stimulerende wet- en regelgeving, lopen bedrijven tegen belemmeringen van bestaande wet- en regelgeving aan. Hierdoor komen circulaire initiatieven en innovaties soms niet of onvoldoende van de grond. De provincie signaleert dergelijke belemmeringen via verschillende routes. Hiervoor wordt onder andere met de MRA samengewerkt in het MRA-platform 'belemmeringen in wet- en regelgeving'. Verder signaleren de omgevingsdiensten ook knelpunten (zie hoofdstuk 5) en komen knelpunten aan bod tijdens de CIRCO-tracks of bedrijfsbezoeken. Om ervoor te zorgen dat Noord-Hollandse bedrijven niet worden afgeremd in de transitie naar een circulaire economie agendeert de provincie deze onderwerpen bij het Rijk en Europa.

4.3.4. Communicatie

Communicatie is een belangrijk instrument om de transitie naar een circulaire economie te versnellen. Om de transitie te versnellen en circulaire initiatieven op te schalen is samenwerking cruciaal. Door samen te werken met bedrijven, medeoverheden en maatschappelijke organisaties kunnen we impact maken. Daarom is het belangrijk dat (regionale) partijen de provincie weten te vinden en te weten wat de provincie voor anderen kan beteken. Daarvoor is het nodig dat de provincie haar eigen circulaire verhaal - wat de provincie doet, waarom en hoe - duidelijk uitdraagt. Zo weten partijen waarvoor ze terecht kunnen bij de provincie en kunnen er mogelijke samenwerkingen ontstaan. De provincie zorgt dat de boodschap – samenwerken naar een circulair Noord-Holland – bij partners bekend is.

Om de transitie te versnellen is het nodig om zoveel mogelijk bedrijven te betrekken. De provincie laat zien welke kansen en mogelijkheden circulair ondernemen biedt. Door circulaire koplopers en andere circulaire initiatieven een podium te bieden, stimuleert en inspireert de provincie bedrijven om zelf stappen te maken. De provincie wil MKB'ers en bedrijven bereiken die de ambitie hebben om met de transitie aan de slag te gaan, maar nog niet weten hoe. In de communicatie richt de provincie zich vooral op het MKB en bedrijven, omdat hier de grootste impact mee gemaakt kan worden. De provincie laat zien welke kansen circulair ondernemen biedt en op welke manier de instrumenten, zoals GO!-NH en de CIRCO-tracks, van de provincie hierin kunnen ondersteunen. De circulaire ambassadeur speelt een rol bij het informeren van bedrijven over de mogelijkheden die de provincie biedt. Om de Noord-Hollandse bedrijven te bereiken, zet de provincie in op samenwerking met brancheverenigingen, lokale en regionale ondernemersverenigingen. In de communicatie haken we daarom ook aan bij deze bestaande netwerken en platforms, zoals Amsterdam Smart City.

Inwoners van Noord-Holland spelen ook een belangrijke rol in de transitie. Inwoners kunnen als consument kiezen voor circulaire voorzieningen, producten en diensten en daarmee de transitie versnellen. Het vergroten van de bewustwording over het belang van de transitie is daarom nodig. Om organisaties die bijdragen aan de bewustwording en gedragsverandering van inwoners uit Noord-Holland te ondersteunen, heeft de provincie de Uitvoeringsregeling Kleinschalige Activiteiten Circulaire Economie Noord-Holland. Stichtingen en verenigingen kunnen een subsidie ontvangen voor het organiseren van activiteiten gericht op de bewustwording over het belang van een circulaire economie. Ook worden inwoners van Noord-Holland via de kanalen van de provincie (onder andere website, social media, nieuws- en persberichten) geïnformeerd over de transitie naar een circulaire economie, de betekenis daarvan en de stappen die de provincie hierin onderneemt.

In 2021 wordt een communicatiestrategie opgesteld waarin dit nader wordt uitgewerkt.

5. Inzet, samenhang en raakvlakken andere provinciale opgaven

De opgave van de transitie naar een circulaire economie raakt aan veel andere opgaves waar de provincie voor staat. Daarnaast worden vanuit de andere beleidsdossiers, programma's en opgaves ook instrumenten ingezet die bijdragen aan de versnelling van de transitie naar een

circulaire economie. De raakvlakken en samenhang met andere beleidsdossiers en programma's worden in dit hoofdstuk omschreven. Tijdens de uitvoering van de Actieagenda blijft de provincie inzetten op ontdekken van gezamenlijke kansen in strategie en uitvoering voor de verschillende opgaves. Uitgangspunt is dat de circulaire ambitie waar mogelijk wordt meegenomen in de andere beleidsdossiers, programma's en instrumenten, zoals subsidieregelingen of deelnemingen.

Omgevingsdiensten

De Omgevingsdiensten (OD's) zijn een belangrijke partner voor de provincie om de ambitie van een 100% circulaire economie in 2050 te bereiken. De OD's hebben door de uitvoering van hun taken concreet zicht op en kennis van de ontwikkelingen bij bedrijven en bedrijfsprocessen, waaronder kansen voor de toepassing van circulaire productieprocessen en/of circulaire producten. Het merendeel van deze bedrijven valt niet onder het bevoegd gezag van de provincie. Om OD's hierin een rol te geven is samenwerken met gemeenten binnen de OD's dan nodig.

De vier OD's die werkzaam zijn binnen Noord-Holland (Flevoland/Gooi en Vecht, Noord-Holland Noord, Noordzeekanaalgebied en IJmond) hebben met de provincie een samenwerkingsagenda voor 2019-2021 gesloten. In deze agenda is afgesproken dat er een proactieve informatie-uitwisseling plaatsvindt over circulaire economie. Hierin is ook afgesproken dat de doelstelling van de OD's is om vanuit hun kennis en kunde van afvalwetgeving, procedures en de uitvoeringspraktijk bij bedrijven van meerwaarde te zijn om de transitie naar een circulaire economie te versnellen. De provincie is trekker van de afspraken. In de praktijk voert de provincie dit uit in de vorm van de volgende twee overleggen:

- Organisatie en voorzitterschap van het periodieke overleg van de vier OD's en de provincie Noord-Holland, waarin de proactieve informatie-uitwisseling centraal staat. Onderwerpen zijn onder meer het delen van informatie over pilots en onderzoeken die worden uitgevoerd door de OD's, het betrekken van ondernemers gericht op een versnelling van de transitie en een groei van het aantal bedrijven dat circulair onderneemt.
- Deelname (en momenteel voorzitterschap) van het MRA-platform 'belemmeringen in wet- en regelgeving'. In deze periodieke bijeenkomsten komen de vier OD's bijeen met andere partijen waaronder de provincie, MRA-partners en Haven van Amsterdam om belemmeringen in wet- en regelgeving voor circulaire initiatieven te delen. Naast het oplossen van problemen voor bedrijven die een melding doen via het digitale loket, draagt het platform bij aan de bewustwording bij bedrijven over welke belemmeringen wel en niet door regelgeving worden veroorzaakt en levert het input op voor de lobbyagenda.

De acties om de transitie te versnellen vanuit het opdrachtgeverschap aan de OD's zijn als volgt:

- De provincie maakt met de Noord-Hollandse OD's afspraken over het stimuleren van circulaire economie via de uitvoeringsovereenkomsten die jaarlijks worden vastgesteld.
- De provincie overlegt met de andere opdrachtgevers van de OD's om deze aanvulling op bestaande werkzaamheden ook op te nemen.
- De ambitie van de provincie is om na afloop van de huidige samenwerkingsagenda de actieve en intensieve samenwerking met de OD's voort te zetten.

Bijlage bij registratienummer 1525965/1525979

Noordzeekanaalgebied (NZKG)

Het NZKG is een belangrijke locatie voor circulaire bedrijven in Noord-Holland. In de Omgevingsvisie Noord-Holland 2050 is het ontwikkelprincipe opgenomen dat op strategische locaties ruimte wordt gereserveerd voor opslag en verwerking van reststromen. Dit gaat om fysieke ruimte voor (grootschalige) activiteiten én om milieuruimte voor de bijkomende hinder. Voor de gewenste versnelling van de transitie worden in het NZKG (grootschalige) kansen gezien. In de Omgevingsvisie is opgenomen dat gemeenten primair verantwoordelijk zijn voor de ruimtelijke sturing via omgevingsplannen, maar dat de provincie stuurt op regionale afstemming. De Omgevingsverordening NH 2020 bevat de bepalingen om de fysieke ruimte en milieugebruiksruimte voor onder meer circulaire activiteiten en bedrijven in het NZKG te waarborgen. In 2020 is besloten dat het NZKG een zogeheten NOVI (Nationale Omgevingsvisie) gebied wordt. Dit betekent dat integraal afwegingen worden gemaakt door Rijk en regio over de inrichting en bestemming van het gebied. Aanleiding is de ruimtelijke druk op het gebied door het aantal wensen en opgaven om hier te realiseren. Circulaire economie zal hier als een van de relevante en urgente ruimtelijke functies worden ingebracht.

De strategie voor het NZKG om de circulaire economie te versnellen is:

- Opstellen van vestigingsbeleid voor het NZKG dat eveneens input zal zijn voor de aanpak als NOVI-gebied. De provincie zal de provincie de ruimtelijke randvoorwaarden die nodig zijn voor het vestigingsbeleid onderzoeken om tot een regionale strategie voor de vestiging van onder andere circulaire bedrijven in het NZKG te komen (actie 1.7).
- De reeds bestaande circulaire bedrijvenclusters in het gebied zo robuust mogelijk maken. Hiertoe zullen de clusters in beeld worden gebracht. Op basis hiervan kan gericht en in samenwerking met partners het gesprek worden gestart om in overleg te bepalen hoe de clusters kunnen worden versterkt.
- De circulaire bedrijven in het NZKG versterken en bedrijven verleiden de stap te maken van een lineaire naar een circulaire bedrijfsvoering en productie. Hiervoor zijn de bestaande provinciale instrumenten zoals de CIRCO-tracks, de MIT-regeling, PIM, het Innovatiefonds en Participatiefonds Duurzame Economie Noord-Holland beschikbaar.

Regionale economie en MKB-innovatie

Het economische beleid van de provincie richt zich op het versterken van welvaart en welzijn, waarbij duurzaamheid een van de richtinggevende principes is. In 2021 stelt de provincie een nieuwe economische uitvoeringsagenda op. De transitie naar een circulaire economie wordt hierin meegenomen. De provincie zet verschillende instrumenten in om de transitie naar een duurzame, circulaire regionale economie aan te jagen en de ontwikkeling van circulaire innovaties te stimuleren.

MKB-innovatie instrumenten

Om innovatieve MKB'ers te ondersteunen bij de ontwikkeling van circulaire innovaties biedt de provincie verschillende instrumenten aan. In de periode 2020-2023 worden het versnellingsprogramma GO! -NH en het investeringsgereed programma PIM voortgezet. Deze blijven zich mede richten op MKB'ers die werken aan circulaire innovaties. Naast deze programma's is financiering beschikbaar voor circulaire innovaties via het Innovatiefonds Noord-Holland en het Participatiefonds Duurzame Economie Noord-Holland (PDENH). Met de MKB-

innovatiestimulering Regio en Topsectoren (MIT-regeling) versterkt de provincie subsidies voor haalbaarheidsprojecten en research & development samenwerkingsprojecten. Vanaf 2021 zal de MIT-regeling zich specifiek gaan richten op de thema's van het missie-gedreven innovatiebeleid van het Rijk, waarvan circulaire economie een van de missies is.

Kansen voor West
Via het programma Kansen voor West is financiering beschikbaar voor circulaire innovaties en projecten. Dit is een samenwerkingsverband van de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht en Flevoland en de steden Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht. Het programma wordt voor een groot deel gefinancierd door het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO). In de periode 2021-2027 start een nieuw programma. Circulaire economie is een van de beleidsdoelstellingen. Het programma richt zich met name op het bevorderen van sociale innovatie, demonstratie- of pilotprojecten om onder meer de overgang naar een circulaire economie te ondersteunen.

Digitalisering en de maakindustrie
Digitalisering heeft gevolgen voor de manier waarop we produceren en consumeren. Het leidt tot nieuwe en efficiëntere manieren van produceren, businessmodellen en productieketens. Dit biedt kansen voor de transitie naar een circulaire economie. De Smart Industry Hub Noordwest, een samenwerking tussen de provincies Noord-Holland, Utrecht en Flevoland, zet in op het toepassen van digitale oplossingen in de maakindustrie onder meer voor de circulaire economie. De focus ligt mede op circulaire materiaalontwikkeling en het testen van digitale oplossingen in fieldlabs, bijvoorbeeld door het digitaliseren van hergebruik van grondstoffen. De Smart Industry Hub Noordwest is een mogelijke voorloper van de European Digital Innovation Hub (EDIH). Op nationaal en Europees niveau wordt momenteel gewerkt aan het voorbereiden van regionale samenwerkingsverbanden die de technologische kennis en experimenteerfaciliteiten bieden om de digitale transformatie van de industrie en de overheid te ondersteunen.

Arbeidsmarkt en onderwijs
De transitie naar een circulaire economie zal ook gevolgen hebben voor de arbeidsmarkt. Aan de ene kant zullen er banen verdwijnen, aan de andere kant ontstaan er ook kansen doordat er veel handen nodig zijn voor bijvoorbeeld reparatie van producten. In 2021 wordt in samenwerking met de provincie Flevoland, MRA, House of Skills, bedrijven en de onderwijssector een Human Capital Agenda voor de klimaatopgave vastgesteld. Circulaire economie wordt hierin meegenomen. In 2021 wordt daarnaast de provinciale visie op arbeidsmarkt en onderwijs geactualiseerd. Deze visie zal weer aansluiten op de economische uitvoeringsagenda waarin circulaire economie een thema is. Aansluitend bij de provinciale visie voor arbeidsmarkt en onderwijs voert de provincie een onderzoek uit naar de effecten van de circulaire economie op de arbeidsmarkt in Noord-Holland (actie 1.6).

Werklocaties
De provincie Noord-Holland stimuleert met subsidie-instrumenten de toekomstbestendigheid van bedrijventerreinen en winkelgebieden. In 2020 hebben GS de Herstructurering en intelligent ruimtegebruik bedrijventerreinen Noord-Holland-regelingen, de HIRB+, vastgesteld. Het betreft drie regelingen: (1) HIRB+ voor fysieke herstructurering van bedrijventerreinen en havens, (2)

HIRB+ Ondersteuning Toekomstbestendige Werklocaties voor procesmaatregelen en (3) HIRB+ uitvoeringsregeling toekomstbestendige winkelgebieden voor procesondersteuning voor. Deze regelingen kunnen ingezet worden voor circulaire economie.

Voedselvisie en voedselverspilling

De provincie stelt een Voedselvisie 2020-2030 op. Aanleiding hiervoor is de toenemende druk op het milieu, bodem, omgeving, volksgezondheid en het verdienmodel van de agrarische sector. Dit vanwege de huidige wijze van voedselproductie, distributie, verwerking en consumptie. Het streven is een beter evenwicht tussen de ecologische, economische, ruimtelijke en sociale belangen te realiseren. De Voedselvisie 2020-2030 beschrijft hoe deze transitie in samenwerking met anderen kan worden gestimuleerd en ondersteund. Kringlooplandbouw is een van de manieren om te komen tot duurzame, waaronder circulaire, productie. Hier raken de voedseltransitie en de transitie naar een circulaire economie elkaar.

Voor de uitvoering van de Voedselvisie 2020-2030 en de Actieagenda wordt de komende jaren actief samengewerkt om gezamenlijke kansen te benutten. De eiwittransitie – ombuiging van het consumptiepatroon van dierlijke eiwitten naar meer plantaardige eiwitten – behoort tot de voedseltransitie en komt daarom in de Voedselvisie aan bod. Raakvlakken tussen de transities die primair bij circulaire economie horen, zijn het vorkomen en tegengaan van voedselverspilling en het hergebruiken van grondstoffen uit rioolwater ten behoeve van onder andere de landbouw (struviet).

Bij het voorkomen en tegengaan van voedselverspilling heeft de provincie een beperkte rol richting de consument. Hiervoor is het nationale programma 'Samen tegen voedselverspilling' met diverse op de consumentgerichte acties leidend. Bij het voorkomen en tegengaan van voedselverspilling in de keten participeert de provincie in projecten zoals de Koplopers groep Horeca in Amsterdam en Haarlem, initieert de provincie challenges met andere partners (zie actie 2.5) en biedt het programma's als GO!-NH en CIRCO-tracks aan.

Samenwerking is nodig om te komen tot een voedseltransitie. De provincie werkt daarom samen met het regionaal voedselnetwerk Voedsel Verbindt en is actief in de werkgroep 'Circulaire Voedseleconomie'. Dit netwerk vormt een samenwerking tussen circa vijfentwintig regionale partners waaronder medeoverheden, bedrijven en onderwijsinstellingen.

Binnen de eigen organisatie maakt de provincie gebruik van de app TooGoodToGo, waarmee verspilling van het bedrijfsrestaurant wordt beperkt en heeft de provincie begin oktober 2020 de 'Green Deal Catering Overheidslocaties, Voedsel uit de Korte Keten' gesloten met het Rijk en andere provincies. Deze Green Deal beoogt de inkoop en consumptie van duurzame lokale voedselproducten te vergroten, CO_2 te reduceren, meer plantaardige eiwitten op het menu te zetten van het eigen bedrijfsrestaurant en voedselverspilling tegen te gaan.

Klimaat en energietransitie

In 2020 is het Actieprogramma Klimaat 2020-2023 vastgesteld. In dit actieprogramma staan de acties die de provincie uitvoert om bij te dragen aan het Klimaatakkoord. Het Klimaatakkoord focust op de reductie van de CO_2-uitstoot. Het circulair gebruiken van grondstoffen levert hier

indirect een grote bijdrage aan. Het Actieprogramma Klimaat focust op verschillende thema's, waaronder de gebouwde omgeving, mobiliteit en industrie. Onder het thema industrie staat dat afvalstromen die op grote schaal vrijkomen in de MRA nu nog vaak worden verbrand (voor de productie van warmte en elektriciteit), terwijl deze in de toekomst kunnen dienen als grondstof voor nieuwe productieprocessen, energiebron (biobased transportbrandstof) of als groene warmte voor woningen en bedrijven. Het NZKG wordt genoemd als aantrekkelijk gebied voor biobased-activiteiten. Dit sluit aan bij het doel vanuit circulaire economie om ervoor te zorgen dat er voldoende fysieke en milieuruimte voor circulaire activiteiten is.

De transitie naar een circulaire economie en de energietransitie raken elkaar op drie punten:

- Grondstoffen delven en gebruiken leidt tot CO_2-uitstoot;
- Voor de transitie naar een fossielvrije energieproductie zijn veel grondstoffen nodig, bijvoorbeeld voor de productie van zonnepanelen en windmolens;
- CO_2 is een restroom die kan worden hergebruikt.

Onderdeel van het Actieprogramma Klimaat 2020-2023 is de energietransitie, dat zich richt op de regionale energiestrategieën, zonne- en windenergie, waterstof, warmtetransitie en energie-infrastructuur. Dit hangt samen op de volgende punten samen met circulaire economie:

- *Regionale Energie Strategie (RES) inclusief zonne- en windbeleid*
  In de RES-en wordt uitgewerkt waar de komende tien jaar duurzame energiebronnen worden ingezet (met name zonne- en windparken) op het grondgebied van de provincie. Het wind- en zonnebeleid wordt hierop aangepast. Zonnepanelen en windmolens hebben een levensduur tussen de 15-30 jaar. Als ze worden verwijderd of afgebroken ontstaat een reststroom die hergebruikt zou moeten worden, met name de kritische grondstoffen. Op dit moment is er nog geen regelgeving om ervoor te zorgen dat hiervan optimaal gebruik wordt gemaakt. Gezien de omvang van deze te verwachten reststroom en de beschikbaarheid van de hiervoor benodigde grondstoffen zal via de aanpassing van het wind- en zonnebeleid worden verkend hoe dit kan worden gestimuleerd of gereguleerd. Dit draagt bij aan het strategische doel 'minder gebruik van primaire, niet-hernieuwbare grondstoffen'.
- *Energie-infrastructuur inclusief waterstof*
  Voor de transitie van fossiele naar hernieuwbare energie zal de energie-infrastructuur moeten worden aangepast. Het elektriciteitsnetwerk moet verzwaard worden en nieuwe vormen van energieopwekking, -opslag en –transport, zoals van biogas en waterstof, moeten mogelijk worden gemaakt. Daarbij kan hergebruiken van CO_2 worden gestimuleerd door de opwekker te verbinden met de gebruiker, bijvoorbeeld in de glastuinbouw. Deze slimme koppeling voor hergebruik van CO_2 wordt meegenomen in de uitwerking van de aanpassingen aan de energie-infrastructuur. Dit draagt bij aan meer circulair gebruik van reststromen.
- *Warmtetransitie*
  Er wordt ingezet op het verminderen van het energieverbruik in de gebouwde omgeving. Dit gebeurt onder andere door in te zetten op verduurzaming van de gebouwde omgeving. Het ontwikkelen van biobased materiaal voor isolatie wordt meegenomen in de actie ontwikkelen alternatieve bio-grondstoffen. Daarnaast gaat het om het verduurzamen van het energieverbruik dat overblijft door over te schakelen op duurzame alternatieven,

zoals warmtepompen of groen gas. Deze transitie draagt bij aan minder gebruik van primaire niet-hernieuwbare (fossiele) grondstoffen.

Wonen

In 2019 is de Woonagenda 2020-2025 vastgesteld. De belangrijkste ambitie is zorgen voor voldoende betaalbare en duurzame woningen voor alle doelgroepen in de provincie Noord-Holland. Een instrument dat hiervoor wordt ingezet is het afsluiten van regionale woonakkoorden door de provincie met de regio's en de gemeenten. In deze akkoorden worden maatwerkafspraken met regio's en gemeenten gemaakt over woningbouw, programmering en fasering van woningbouwplannen.

In de Woonagenda staat ook het actiepunt om circulair bouwen te stimuleren, voor zover dit de realisatie van sociale huurwoningen en goedkope koopwoningen niet belemmert. Uitgangspunt is dat hierover afspraken worden gemaakt in de woonakkoorden. Er wordt ingezet op het opdoen van ervaringen en voeren van gesprekken met relevante partners om klimaat-neutrale en circulaire bouw(projecten) te laten initiëren. Waar het gaat om kleinschalige, buiten-stedelijke woningbouwplannen in het landelijk gebied in Noord-Holland-Noord is het de rol van de provincie om voor de regionale programmering te beoordelen in hoeverre klimaatneutraal en circulair gebouwd wordt en of het landschappelijk goed ingepast wordt. In de Omgevingsverordening 2020 is bepaald dat opname in de regionale programmering voorwaardelijk is voor nieuwe stedelijke ontwikkelingen. Ter ondersteuning van alle partners in de woonakkoorden zal in het uitwerkingsproces door stichting C-Creators, waarvan de provincie ketenpartner is, kennis en expertise over circulair bouwen worden ingebracht.

Servicepunt Duurzame Energie Noord-Holland

In het coalitieakkoord 2019-2023 is opgenomen dat de inzet van het Servicepunt Duurzame Energie met het thema circulaire economie wordt verbreed en dat wordt gezorgd dat deze kennis ook beschikbaar komt voor burgerinitiatieven. Het Servicepunt Duurzame Energie is in 2020 opnieuw aanbesteed. De focus van het servicepunt ligt op de energietransitie in de bestaande gebouwde omgeving. De gemeenten staan centraal in de dienstverlening van het servicepunt en hun behoefte aan ondersteuning wordt regelmatig gepeild. Via het servicepunt kunnen gemeenten ook worden geïnformeerd over circulaire economie. Dit betreft zowel de praktische toepassing van circulaire mogelijkheden als de bijdrage die dit kan leveren aan het behalen van de CO2-doelstelling. Dit kan worden gerealiseerd door het koppelen van circulaire thema's aan de bijeenkomsten die het servicepunt organiseert in het kader van de energietransitie. Andere instrumenten die het servicepunt kan inzetten zijn het geven van één op één adviezen aan gemeenten, het opstellen van handleidingen en het informeren via een nieuwsbrief.

Het doel van de inzet voor circulaire economie via het Servicepunt Duurzame Energie is om de bewustwording van gemeenten over de kansen en mogelijkheden van circulair bouwen en circulaire gebiedsontwikkeling te vergroten én de bijdrage die dit kan leveren aan de CO2-doelstelling.

Bijlage bij registratienummer 1525965/1525979

Mobiliteit

De provincie is opdrachtgever van het regionale en stedelijke openbaar vervoer in de gemeenten buiten de Vervoerregio Amsterdam. Hiervoor verleent de provincie concessies aan vervoerbedrijven en verstrekt zij subsidie voor de exploitatie van het openbaar (bus)vervoer. Daarnaast werkt de provincie samen met wegbeheerders en vervoerders aan het verbeteren van de regionale bereikbaarheid door het verbeteren van het wegverkeer, vervoer over water en regionale fietsverbindingen. Naast deze taken is de provincie wegbeheerder van de provinciale infrastructuur en van daaruit opdrachtgever voor aanleg, beheer en onderhoud van de provinciale wegen en kunstwerken. Deze rol staat centraal in het volgende hoofdstuk 6.

Concrete aanknopingspunten voor het versnellen van de transitie naar een circulaire economie vanuit de taken buiten de rol van wegbeheerder zijn:

- *Concessieverlening openbaar vervoer*
  Noord-Holland is concessieverlener voor het openbaar vervoer in drie regio's. Bij de aanbesteding van de laatste concessie (Gooi en Vechtstreek, 2019/2020) zijn inschrijvers beoordeeld op circulariteit in hun bedrijfsvoering. Onderdeel hiervan is het verplicht overdragen van de bussen na afloop van de concessie aan de opvolgende vervoerder. Daarnaast heeft de vervoerder afspraken gemaakt met de leveranciers over terugname aan het einde van de technische levensduur voor hergebruik van de bussen of materialen. Andere circulaire onderdelen van de concessie zijn het recyclen van banden en het gebruik van modulaire chauffeursverblijven die na afloop van de concessie elders kunnen worden gebruikt.
- *Regionaal Mobiliteitsprogramma (RMP)*
  In 2020 wordt voor alle regio's in Nederland een regionaal mobiliteitsprogramma (RMN) uitgewerkt als onderdeel van het Klimaatakkoord. De provincies Noord-Holland en Flevoland stellen met de gemeente Amsterdam, de Vervoerregio Amsterdam en het ministerie van Infrastructuur & Waterstaat een gezamenlijk programma op. Het RMP bestaat uit een gezamenlijk ambitieniveau en doelstelling voor Noord-Holland en Flevoland op ten aanzien van CO2-reductie en een samenhangend pakket aan maatregelen. Een mogelijke maatregel die de provincie ondersteunt is deelmobiliteit. Deelmobiliteit is het gebruiken van vervoermiddelen (buiten het openbaar vervoer) zonder deze zelf aan te schaffen. Het past daarmee in de circulaire benadering. Hierbij kiezen consumenten voor een collectieve oplossing in plaats van individueel bezit dat leidt tot minder grondstofgebruik (refuse op de R-ladder).
- *Duurzaam transport met biomassa*
  In Noord-Holland wordt door bedrijven gewerkt aan meer duurzaam transport door gebruik van biomassa. Door de inzet van lokale, niet-fossiele reststromen ontstaat een lokale keten die bijdraagt aan verlaagde uitstoot van onder meer CO2.

Om de transitie naar een circulaire economie te versnellen gaat de provincie de circulaire aanbesteding van de eerstvolgende concessieverlening optimaliseren. Deze procedure start in 2025 in de regio Haarlem-IJmond.

Water

Uit afvalwater kunnen in een rioolwaterzuiveringsinstallatie (rwzi) veel waardevolle grondstoffen teruggewonnen worden, zoals fosfaten voor de bemesting in de landbouw of cellulose voor versterking van asfalt. De waterschappen zijn bezig hierin stappen te zetten en nemen zo hun verantwoordelijkheid in de realisatie van een circulaire economie. De provincie ondersteunt het zoveel mogelijk circulair maken van de afvalwaterketen onder meer omdat het de waterkwaliteit ten goede komt en de mogelijkheden tot hergebruik van het rwzi-effluent vergroot. Er is een link met de EU-verordening inzake minimumeisen voor hergebruik van water. Deze verordening is in 2020 gepubliceerd en zal in 2023 in werking treden. De provincies worden mogelijk bevoegd gezag voor de vergunningverlening. De verordening heeft onder meer als doelstelling het bevorderen van hergebruik van (gezuiverd) stedelijk afvalwater voor agrarische toepassingen (circulaire economie). Daarnaast zet het in op de harmonisatie van eisen met het oog op de interne markt voor de afzet van producten die geteeld zijn met hergebruikt water. De provincie subsidieert in de planperiode ook integrale projecten van derden die waterkwaliteitsdoelen koppelen aan andere beleidsdoelen, waaronder voor circulaire economie.

6. Ambities en acties eigen organisatie

De provincie levert ook een bijdrage aan het versnellen van de transitie door circulair in te kopen en aan te besteden en door in te zetten op de circulaire realisatie, beheer en onderhoud van de provinciale infrastructuur. In dit hoofdstuk staan de ambities en acties vanuit circulaire infrastructuur en circulaire inkoop omschreven.

6.1. Ambities en acties circulaire infrastructuur

De provincie draagt zelf bij aan de transitie door het circulair maken van de provinciale infrastructuur. Dit is onderdeel van het Programma Duurzame Infrastructuur. Het programma richt zich naast circulaire economie ook op het bijdragen aan het Actieprogramma Klimaat, de energietransitie en het versterken van de biodiversiteit. De provincie wil vooroplopen in het behalen van deze doelen en een voorbeeldrol vervullen. Voor de uitvoering van het Programma Duurzame Infrastructuur is structureel budget vrijgemaakt voor de jaren 2021- 2023.

Voorkomen van inzet van schaarse grondstoffen en energie

De transitie naar een circulaire economie begint bij het voorkomen van inzet van schaarse grondstoffen en energie als dat niet voldoende nut heeft. Voorkomen betekent het aanleggen van minder infrastructuur, minder (ver)bouwen en uitstel van onderhoud als dat veilig en efficiënt is. Voor de provinciale infrastructuur is dit uitgewerkt in de nota 'Duurzaam beter – op weg naar een klimaatvriendelijke infraketen'. Dit principe wordt toegepast bij de keuzes die worden gemaakt bij aanleg en beheer van de eigen infrastructuur. Dat betekent dat een oplossing achtereenvolgens wordt gezocht door:

1) Mobiliteit te voorkomen door afstemming van ruimtelijke ontwikkelingen en anders organiseren, zoals thuiswerken;
2) Andere manieren van vervoer te stimuleren, de elektrische fiets of het openbaar vervoer in plaats van de auto;

3) Bestaande infrastructuur beter te benutten door verkeersmanagement en langer te benutten (verlengen van de levensduur);
4) Circulair ontwerpen en (ver)bouwen van infrastructuur.

In stap vier wordt pas toegekomen aan het (ver)bouwen van de bestaande infrastructuur en is het maximaliseren van het gebruik van energie en grondstoffen aan de orde.

Circulair ontwerpen van infrastructuur
De circulaire ontwerpprincipes zijn gericht op het minimaliseren van grondstofverbruik en energieverbruik, zowel bij aanleg als het gebruik van de infrastructuur. Deze principes zijn toegepast bij het vervangen van de bestaande Cruquiusbrug in de Haarlemmermeer:

- Om in de toekomst hergebruik van constructiedelen mogelijk te maken is een nieuwe standaard ontwikkeld voor het Industrieel, Flexibel en Demontabel (IFD) bouwen van de brug;
- De standaardisering draagt bij aan het optimaliseren van beheer en onderhoud van de nieuwe brug;
- De materialen die vrijkomen bij demontage van de oude brug worden zo veel mogelijk hoogwaardig hergebruikt.

Deze werkwijze zal ook worden toegepast bij volgende bruggen die worden vervangen, zoals de Stolperbasculebrug. De principes worden daarnaast uitgebreid voor de vervanging van twee vaste bruggen in de N240 nabij Medemblik. Bij andere infrastructuurprojecten wordt de nadruk op andere aspecten van de principes van circulair ontwerpen gelegd. Voor de asfaltverharding wordt ingezet op levensduurverlenging, toename van het hergebruik van asfalt en beperking van het energiegebruik. De provincie doet ook mee aan Asfaltimpuls, het programma waarin de sector weg- en waterbouw een impuls geeft aan de ontwikkeling van duurzamer en circulair asfalt.

De provinciale infrastructuur is ook een bron van materialen die geschikt zijn voor hoogwaardig hergebruik. Veel informatie over de materialen is al beschikbaar voor het beheer van de infrastructuur. Dit wordt aangevuld met informatie die nodig is om hoogwaardig hergebruik te stimuleren. Zo ontstaat een volledig inzicht over het type materialen en het moment waarop de materialen beschikbaar komen voor hergebruik. Hierbij wordt rekening gehouden met de ontwikkeling van een nationale standaard die toekomstige uitwisseling van informatie over de beschikbaarheid van materialen mogelijk maakt. Zo geeft de provincie zelfstandig invulling aan het doel van het materialenpaspoort om hoogwaardig hergebruik van de materialen uit de eigen infrastructuur te stimuleren.

Innovatie en ontwikkeling
Om de circulaire ambities op tijd te realiseren zijn innovaties onmisbaar. De ontwikkeling naar circulaire infrastructuur is daarom opgenomen in de innovatieagenda. De toepassing van geschikte innovaties in de praktijk wordt gestimuleerd. Zo wordt onderzoek gedaan naar nieuwe beheermodellen zoals de ‘circulaire weg as a Service’. Met de TU Delft wordt onder meer onderzoek gedaan naar levensduur verlengende innovaties en een regio-gerichte marktplaats voor hergebruik van bouwmaterialen in Noord-Holland. De MRA voert een onderzoek uit naar deze zogenoemde ‘bouwhubs’.

Kennis delen
Voor de ontwikkeling van circulaire infrastructuur deelt de provincie kennis en ervaring met andere provincies, Rijkswaterstaat, hoogheemraadschappen, gemeenten en samenwerkingsverbanden. In samenwerking met BouwCirculair worden kleinere gemeenten actief ondersteund met kennis om de uitvoering van circulaire infrastructuur te stimuleren. Daarnaast neemt de provincie deel aan verschillende landelijke initiatieven die streven naar circulariteit in de GWW-sector: Platform CB'23 Circulair Bouwen 2023, Asfaltimpuls, Betonakkoord en Ketensamenwerking Hout.

Monitoring en evaluatie
Voor monitoring en evaluatie van de effectiviteit van de ingezette maatregelen zijn parameters nodig om circulariteit te meten. Het Platform CB'23 (Circulair Bouwen 2023) heeft daarvoor de leidraad 'Meten van circulariteit' voor circulaire infrastructuur ontwikkeld. Dit platform verbindt partijen in de GWW en de woning- en utiliteitsbouw en streeft naar nationale afspraken over circulair bouwen vóór 2023. De provincie past deze leidraad toe.

De methode sluit aan bij instrumenten als de milieugerichte levenscyclusanalyse (LCA). Dit instrument berekent de invloed van een product of activiteit op het milieu. In LCA wordt de hele levenscyclus van een product of activiteit bekeken. Van de winning van grondstoffen via productie en (her)gebruik tot en met afvalverwerking. De uitkomst van een LCA-studie is een milieuprofiel: een scorelijst met milieueffecten. Naast de indicatoren is ook een rapportage over het adaptief vermogen onderdeel van de methode. Adaptief vermogen is de mate waarin een bouwwerk of product kan voldoen aan veranderende behoeften. Door middel van het toepassen van bovenstaande leidraad kan de provincie de behaalde resultaten laten zien. Dit wordt meegenomen in het nog op te stellen monitoring- en evaluatieplan (zie hoofdstuk 6).

6.2. Ambities en acties circulaire inkoop en aanbesteding

De provincie streeft naar meer impact van de eigen organisatie op de transitie naar een circulaire economie. De provincie heeft zelf een belangrijke voortrekkersrol en voorbeeldfunctie. Een middel om daar invulling aan te geven zijn de eigen inkopen en inzet op een circulaire bedrijfsvoering. De provincie koopt jaarlijks voor ongeveer € 350 miljoen[1] in. Door die inkopen te verduurzamen heeft de organisatie direct invloed op de transitie naar een circulaire economie en levert zij een bijdrage aan de klimaatdoelstellingen.

De provincie trekt op gebied van circulaire inkoop nauw op met de andere overheden binnen de MRA. Met het ondertekenen van de intentieovereenkomst binnen de MRA in juni 2018 heeft de provincie afgesproken dat er in 2022 voor 10%, in 2025 voor 25% en in 2030 voor 100% circulair moet worden ingekocht. De MRA werkt hieraan door samen te werken, kennis te delen, krachten te bundelen en gezamenlijk een vuist te maken naar de markt. Kennis delen gebeurt onder meer in de vorm van het ontwikkelen van leidraden. De provincie kan algemene leidraad voor circulair inkopen hanteren bij inkopen en aanbesteden. Daarnaast zijn er leidraden voor specifieke

[1] Dit bedrag bestaat uit alle uitgaven van PNH. Een deel daarvan betreft de uitgaven onder contracten van CZ als Opdrachtgever. Het grootste deel betreft inkopen van de andere directies, waarvan de contractering via Inkoop loopt.

producten, zoals voor catering en kantoormeubilair. Door het toepassen van de leidraden en maken van afspraken over inkooppakketten kan de MRA een vuist maken naar de markt, bijvoorbeeld als het gaat om kleding en weg- en straatmeubilair. Deze pakketten worden gekozen op basis van de verwachte impact die ze hebben op de markt en de hoeveelheid die de komende periode ingekocht moet worden binnen de MRA. Voor de provincie betreft dit de aanbesteding van bedrijfskleding in 2023.

Provincie als opdrachtgever
De provincie is opdrachtgever voor de producten die nodig zijn voor de eigen bedrijfsvoering. Hierin zijn al circulaire keuzes gemaakt, waaronder de aanschaf van gereviseerde koffieautomaten in plaats van nieuwe apparaten. Voor de afgeschreven mobiele telefoons en laptops is een contract gesloten met het bedrijf Closing the Loop om de waardevolle materialen te recyclen en zo op een goede manier terug te brengen in de keten. Niet inkopen is echter de meest duurzame oplossing. Een tussenoplossing is dat kan worden volstaan met een onderhoudspakket. Voorbeelden zijn ICT-hardware zoals toetsenborden en kantoormeubilair zoals bureaus. Deze contracten worden opnieuw aanbesteed in de periode tussen 2021-2025.

Bij inkopen zal het verminderen van het verbruik van grondstoffen en het bewust omgaan met grondstoffen centraal staan, onder andere door te beoordelen welke grondstoffen worden gebruikt, waar ze vandaan komen en wat ermee gebeurt tijdens en na gebruik door de provincie. Daarbij wordt ook gekeken naar de inzet van alternatieve, hernieuwbare grondstoffen. Concreet krijgt dit onder meer vorm bij verbouwingen en het verduurzamen van de provinciale panden.

Inkoopbeleid
De provincie heeft inkoopbeleid om haar inkopen en aanbestedingen te sturen. Het provinciale inkoopbeleid zal in 2021 worden vernieuwd. Circulair inkopen zal een belangrijk uitgangspunt zijn in het nieuwe beleidskader. Op die manier zal het toepassen van circulaire mogelijkheden dus niet alleen toegepast worden voor de eigen bedrijfsvoering, maar worden meegenomen in alle aanbestedingen die de provincie doet.

Monitoring
Het meten van deze ambities gebeurt door de provincie zelf middels de methodiek die door de MRA is ontwikkeld. Om te beginnen betreft dit procesmetingen waarbij wordt gerapporteerd over de toepassing van circulariteit in de aanbestedingstrajecten in de verschillende fases: van marktverkenning, uitvragen, contracteren en contractmanagement. Binnen de MRA wordt samengewerkt om van een procesmeting naar een resultaatsmeting te gaan.

Concrete acties zijn:
- Actief beoordelen welke bedrijfsbenodigdheden mogelijk later kunnen worden aangeschaft dan nu gepland;
- Bij verbouwingen en het verduurzamen van de provinciale panden zorgen voor hoogwaardig hergebruik van de reststromen en inzetten op inkoop van circulaire (bouw)materialen;
- Bij noodzakelijke extra uitvragen binnen lopende overeenkomsten zo mogelijke kiezen voor circulaire alternatieven;

- Aansluiten bij de MRA-inkooprichtlijnen Circulaire Economie voor komende aanbestedingen;
- Samenwerken met de MRA voor het vergroten van kennis over circulaire inkopen;
- Samenwerken met de MRA voor resultaatsmeting over circulair inkopen;
- Implementeren Inkoopbeleid 2021-2024.

7. Monitoring en evaluatie

Om zicht te krijgen op de ontwikkeling van de transitie en het bereiken van de gestelde ambitie voor 2030 en 2050 is monitoring nodig. Dit vraagt een eenduidige methodiek van definities, parameters en analyses. Deze worden door het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) ontwikkeld. Voor deze monitoring van circulaire ontwikkelingen zoals grondstofgebruik, afvalproductie, kennisontwikkeling, producten en bedrijven wordt aangesloten bij de systematiek van de Integrale Circulaire Economie Rapportage (ICER). Deze zal in januari 2021 door het PBL gepubliceerd worden. Met de ICER wordt een landelijke standaard gezet. Op basis hiervan kan ook een regionale vertaling gemaakt worden, aangevuld met specifieke regionale registraties. Parallel hieraan werkt het Rijk aan de uitwerking en concretisering van de nationale doelen voor 2030 en 2050. Uit advies van het PBL bleek dat deze nader uitgewerkt en geconcretiseerd moesten worden en dat het noodzakelijk is om specifiekere of aanvullende doelen te bepalen. Door de provincie worden afspraken gemaakt over de doorontwikkeling van de ICER binnen de MRA, andere provincies, PBL, CBS en het Rijk. Inzet is dat er eind 2021 een regionale vertaling is van de nationale ICER. De specifieke bijdrage van de provincie Noord-Holland is niet meetbaar. Dit geldt uiteraard voor alle individuele organisaties, omdat de regionale ontwikkeling van de transitie door het samenspel van bedrijven, overheden, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen tot stand komt. Gezamenlijk dragen deze partijen bij aan het behalen van de doelstelling voor 2030 en 2050.

Daarnaast wil de provincie het effect van de eigen inzet kunnen evalueren. Om de effectiviteit van de uitvoering van deze Actieagenda te beoordelen, zal in 2023 een tussentijdse beleidsevaluatie worden uitgevoerd. Hierin zal de monitoring van de eigen provinciale inzet zoals beschreven in hoofdstuk 4 worden meegenomen. De evaluatie zal een lerende vorm krijgen. Het doel is de resultaten van en ervaringen met de tot dan toe uitgevoerde acties in beeld te brengen en leerpunten te inventariseren. Waar nodig wordt de invulling van acties of de koers aangepast en wordt besloten over het vervolg op sommige acties. Uitgangspunt is dat de evaluatie waar mogelijk kwantitatief wordt uitgevoerd. Gezien de aard van de acties zal dit voor een groot deel echter een kwalitatieve evaluatie zijn. De evaluatie zal voor een maximaal leereffect zoveel mogelijk worden uitgevoerd met betrokkenheid van de partners waarmee wordt samengewerkt bij de uitvoering van acties. De basis voor de evaluatie is de Noord-Hollandse doelenboom. In het in 2021 op te stellen monitoring- en evaluatieplan voor de periode 2021-2025 zullen doel, aanpak, reikwijdte en resultaten van de evaluatie verder worden uitgewerkt.

Bijlage bij registratienummer 1525965/1525979

8. Planning en financiën

De Actieagenda heeft een looptijd van vijf jaar: van 2021 tot en met 2025. De acties zijn voor de periode 2021-2023 definitief gepland, omdat de beschikbare middelen in het coalitieakkoord 'Duurzaam Doorpakken' voor deze periode beschikbaar zijn gesteld. Op basis van de tussentijdse beleidsevaluatie in 2023 wordt besloten over de voortzetting en/of aanpassing van de acties. Daarnaast kunnen op basis van inzichten in de komende jaren nieuwe acties worden gestart. Ook zijn er acties met een vast einde, zoals de Citydeal circulair bouwen (actie 2.7) met een looptijd van drie jaar. Deze werkwijze past ook bij het motto van de uitvoering 'leren door te doen' (paragraaf 2.3). Dit sluit aan bij het feit dat de overgang naar een circulaire economie een transitie is die nog volop in beweging is. Op deze manier blijft flexibiliteit behouden binnen een langjariger kader.

Voor de jaren 2024 en 2025 is in beeld gebracht welke acties naar verwachting zullen doorlopen. Een voorbeeld zijn de CIRCO-tracks waar de afgelopen jaren al goede ervaringen mee zijn opgedaan en een effectief middel zijn gebleken om ondernemers te ondersteunen in het opstellen van een circulaire strategie voor hun bedrijf. Ook van een aantal onderzoeken die worden uitgevoerd, verwachten wij dat deze de opmaat zullen zijn voor nog nader te bepalen concrete vervolgacties. Van een aantal andere (nieuwe) acties, zoals het aanstellen van een circulaire ambassadeur, is het belangrijk om eerst de effectiviteit te beoordelen via de beleidsevaluatie.

In onderstaande planning is aangegeven welke acties in welke jaren binnen de periode 2021-2023 worden uitgevoerd. Daarnaast is aangegeven welke acties wij op basis van de inschatting (op het moment van vaststelling) ook in 2024 en 2025 zullen uitvoeren of die doorlopen in vervolgacties zoals hierboven beschreven. De beoogde planning voor 2024-2025 is dus een indicatie en niet definitief.

	Actie	2021	2022	2023	2024	2025
Spoor circulaire innovatie en grondstoffen	1.1. Aanstellen circulaire ambassadeur		x	x		
	1.2. Organiseren Circulaire Business Design Tracks (CIRCO-tracks)	x	x	x	x	x
	1.3. Vormen, versterken en verbinden van circulaire netwerken en platforms	x	x	x	x	x
	1.4. Ondersteunen van matchmakingprogramma gericht op startups/scale-ups en grote bedrijven	x	x	x		
	1.5. Onderzoek naar circulaire fieldlabs in Noord-Holland		x	x	x	x
	1.6. Onderzoek naar kansen voor de Noord-Hollandse arbeidsmarkt door circulaire economie	x	x			

Bijlage bij registratienummer 1525965/1525979

	1.7. Onderzoek naar de ruimtelijke voorwaarden van circulaire economie in het NZKG	x	x	x		
	1.8. Uitvoeren ruimtelijke verkenning circulaire werklocaties		x	x		
Spoor grondstoffen	2.1. Aanstellen aanjager(s) om grondstofketens te smeden		x	x	x	x
	2.2. Uitvoeren subsidieregeling om grondstof- en productieketens te stimuleren		x	x	x	x
	2.3. Onderzoek naar reststromen, knelpunten en sturingsmogelijkheden	x	x		x	x
	2.4. Organiseren challenges voedselverspilling	x	x	x		
	2.5. Onderzoek naar kansen en mogelijkheden voor de productie van bio-grondstoffen in Noord-Holland	x	x		x	x
	2.6. Aanstellen circulaire bouwambassadeur	x	x			
	2.7. Partner Citydeal circulaire bouw	x	x	x		
	2.8. Uitvoering circulair bouwprogramma C-creators	x	x			
	2.9. Ontwikkelen handboeken circulair bouwen		x	x	x	x

Voor de uitvoering van de acties tot en met 2023 is € 2.780.000 beschikbaar. Voor het spoor circulair ondernemerschap en innovatie is € 925.000 geraamd en voor het spoor grondstoffen € 1.170.000. Daarnaast zijn er middelen beschikbaar voor onder meer de Uitvoeringsregeling Kleinschalige activiteiten Circulaire Economie Noord-Holland, de regionale aanpak, communicatie en adaptief beleid. Deze activiteiten lopen gedurende alle jaren (2021-2023), behalve de regionale aanpak die start in 2022 waarna deze doorloopt. Met de middelen voor adaptief beleid kan worden ingespeeld op initiatieven van partners zoals medeoverheden, kennisinstellingen en publiek-private samenwerkingsverbanden die nu nog niet bekend zijn, maar zich in de komende jaren aandienen. Voor de besteding van deze laatste middelen zal een afwegingskader worden gehanteerd om te beoordelen of initiatieven passen bij de provinciale rol en bijdragen aan de Noord-Hollandse doelen. Voor deze onderdelen tezamen is € 685.000 geraamd.

Voor het dekken van de uitvoeringskosten in de periode 2024 en 2025 zullen de hiervoor noodzakelijke middelen worden geraamd en meegenomen in de procedure van de Kaderbrief 2022. De uitvoering in 2024-2025 is afhankelijk is van de besluitvorming over de Kaderbrief in 2021 en 2022.

Bijlage bij registratienummer 1525965/1525979

Bijlage I – overzicht stakeholders

De volgende personen zijn in het kader van het opstellen van de Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025 geïnterviewd of hebben een bijdrage geleverd in bijeenkomsten:

AEB	Micha Hes
AMS Institute	Willie van der Broek
AM Wonen	Maarten Markus
BambooBaby	Caroline Beelen
C-creators	Wouter van Twillert
C-creators	Mariska Joustra
C-creators	Sofie Snoek
Charlutions	Charlotte Hesterman
Circulair Friesland	Houkje Rijpstra
De Groene Afslag	Lucas Mol
Fiction Factory	Marije Remigius
Gemeente Alkmaar	Tim Faassen
Gemeente Amsterdam	Jeroen van der Waal
Gemeente Amsterdam	Mara van der Kleij
Gemeente Heerhugowaard	Egbert van Vulpen
Gemeente Hoorn	Bob van Lanen
Haven van Amsterdam	Roon van Maanen
Hogeschool Inholland	Han van Kleef
HVC	Ronald Hopman
InStock	Freke van Nimwegen
Impact Hub Amsterdam	Evelien Janson
Impact Hub Amsterdam	Robert-Niels van Droffelaar
Meerlanden	Diederik Notenboom
Metropoolregio Amsterdam	Jolein Baidenmann
MKB Amsterdam Oost	Tim Doornewaard
Omgevingsdienst Noord-Holland Noord	Barbara Harskamp
Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland Noord	Bjorn Borgers
Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland Noord	Daniel Banis
ORAM	Giulietta Cohen
Provincie Flevoland	Reina Groen
Provincie Zuid-Holland	Robert Tekke
Rabobank Nederland	Martje Fraaije
Stichting tegen Voedselverspilling	Toine Timmermans
S.E.E./raadslid gemeente Beemster	Leo Schagen
Transitiecoalitie Voedsel/TI Food and Nutrition	Wouter-Jan Schouten
Transitieteam Circulaire Bouweconomie	prof.dr. Elphi Nelissen
Triodos Bank Nederland	Paul Kortekaas
Upp! Upcycling Plastics	Jan Jaap Folmer
VNO-NCW	Christian Lorist
Ymere	Romy Rohmer

Bijlage II - Overzicht acties Actieagenda Circulaire Economie 2021-2025

Spoor	Actie	Doel en doelgroep	Rol, inzet en instrumenten	Samenwerking	Looptijd	Activiteiten	Beleidsresultaat
Spoor circulair ondernemerschap en innovatie	**1.1. Aanstellen circulaire ambassadeur**	**Doel**: Het aanstellen van een circulaire ambassadeur om sneller een grotere massa van bedrijven te stimuleren om circulair te gaan ondernemen. **Toelichting**: De ambassadeur gaat het gesprek aan met bedrijven over de mogelijkheden voor circulair ondernemen, inspireert met voorbeelden en wijst op de bestaande instrumenten (PNH en Rijk) die beschikbaar zijn. De ambassadeur legt relevante verbanden tussen bedrijven, organisaties, initiatieven en geeft signalen terug aan PNH ten behoeve van aanpassingen van beleid en uitvoering. De ambassadeur kan op basis van de behoefte in de markt workshops laten organiseren t.b.v. gerichte kennisdeling. **Doelgroep:** MKB en grote bedrijven	**Rol:** Opdrachtgever, partner en bemiddelaar **Inzet/instrumenten:** Onderzoeken en verbinden	Partners in Amsterdam Smart City, MKB-innovatieprogramma's, regionale en lokale ondernemersverenigingen en brancheorganisaties	2022-2023	Circulaire ambassadeur is twee jaar fulltime actief.	Meer bedrijven met een circulaire bedrijfsvoering (aanpassing van bestaande lineaire bedrijfsvoering) en meer bedrijven die een circulair businessmodel (toevoeging van nieuwe circulaire producten) hebben ontwikkeld.
	1.2. Organiseren Circulaire Business Design Tracks (CIRCO-tracks)	**Doel:** Het ondersteunen van bedrijven bij het ontwikkelen van een strategie om over te gaan naar een circulaire bedrijfsvoering en het zetten van stappen naar nieuwe circulaire businessmodellen. **Toelichting:** CIRCO is een programma van CLICKNL. De ondersteuning vindt plaats door middel van een 3-daagse training (CIRCO-tracks) waarbij bedrijven uit een keten, sector of regio samen leren om tot een circulaire strategie te komen. **Doelgroep:** MKB en (grote) bedrijven	**Rol:** Opdrachtgever, partner **Inzet/instrumenten:** Stimuleren en verbinden	De tracks worden in samenwerking organisaties met een netwerk van bedrijven georganiseerd, zoals regionale en lokale ondernemersverenigingen, brancheorganisaties en banken	2021-2025	In totaal worden er 10 CIRCO-tracks georganiseerd (per track ± 10 deelnemers). In totaal deelname van circa 100 Noord-Hollandse bedrijven.	Meer bedrijven met een circulaire bedrijfsvoering (aanpassing van bestaande lineaire bedrijfsvoering) en meer bedrijven die een circulair businessmodel (toevoeging van nieuwe circulaire producten) hebben ontwikkeld.
	1.3. Vormen, versterken en verbinden van circulaire netwerken en platforms	**Doel:** Het verbinden van bedrijven, regionale partijen, kennisinstellingen en circulaire netwerken om kennis over circulair ondernemen te vergroten en samenwerking en coalitievorming te stimuleren. **Toelichting:** Het verbinden en vormen van netwerken en platforms wordt georganiseer door middel van het organiseren van (kennis-)bijeenkomsten, workshops en masterclasses. Tot en met 2021 heeft de provincie een partnership met Impact Hub Amsterdam om circulaire ondernemers te verbinden. In 2021 wordt de samenwerking met Impact Hub geëvalueerd. **Doelgroep:** startups, scale-ups, MKB, grote bedrijven, kennisinstellingen	**Rol:** Opdrachtgever, partner **Inzet/instrumenten:** Stimuleren en verbinden	Provinciale MKB-innovatieprogramma's, regionale en lokale ondernemersverenigingen, brancheorganisaties en bestaande netwerken die zich richten op circulair ondernemen	2021 2021-2022 2023-2025	Uitvoering van jaarplan 2021 met Impact Hub Amsterdam. Vervolgens verkenning en besluitvorming over vervolg samenwerking met circulaire netwerken. Partner in circulaire netwerken.	Meer bedrijven met een circulaire bedrijfsvoering (aanpassing van bestaande lineaire bedrijfsvoering) en meer bedrijven die een circulair businessmodel (toevoeging van nieuwe circulaire producten) hebben ontwikkeld.
	1.4. Ondersteunen van matchmaking programma gericht op startups/scale-ups en	**Doel:** Het oplossen van circulaire vraagstukken van grote MKB-bedrijven én het laten groeien van startups en scale-ups die circulair innovaties hebben ontwikkeld.	**Rol:** Partner **Inzet/instrumenten:**	Aansluitend bij een al bestaand matchmakingprogramma	2021-2023	Deelname van Noord-Hollandse bedrijven aan een al bestaand matchmaking-	Meer bedrijven met circulaire bedrijfsvoering en opschaling van circulaire innovaties door het vergroten van de markt

Spoor	Actie	Doel en doelgroep	Rol, inzet en instrumenten	Samenwerking	Looptijd	Activiteiten	Beleidsresultaat
	grote MKB-bedrijven	**Toelichting:** Startups en scale-ups die circulaire innovaties hebben ontwikkeld worden gekoppeld aan grote MKB-bedrijven met circulaire vraagstukken. MKB-bedrijven treden hiermee op als launching customer. Deze actie wordt uitgevoerd door aan te sluiten bij een al bestaand matchmaking programma dat succesvol uitgevoerd wordt door een partij met een sterk netwerk van Noord-Hollandse bedrijven. **Doelgroep:** startups, scale-ups, MKB en bedrijven	Stimuleren en verbinden			programma	
	1.5. Onderzoek naar circulaire fieldlabs in Noord-Holland	**Doel:** Kennisontwikkeling over field labs in Noord-Holland als instrument om tot opschaling van circulaire innovaties te komen. **Toelichting:** Field labs zijn locaties waar nieuwe technologieën, producten en innovaties ontwikkeld, getest, gedemonstreerd en gevalideerd kunnen worden. Het onderzoek richt zich op `field labs' in Noord-Holland, onder meer welke zijn er, waar, focus, functioneren, kansen en knelpunten. Op basis van de uitkomst kunnen acties volgen om het Noord-Hollandse netwerk van field labs die van belang zijn voor de transitie naar een circulaire economie te versterken. **Doelgroep:** gemeenten, fieldlabs, innovatieve bedrijven	**Rol:** Opdrachtgever **Inzet/Instrumenten:** Onderzoeken	Initiatiefnemers, field labs, gemeenten	2022-2023 2023-2025	Onderzoeksrapport over kansen en mogelijkheden voor versterking fieldlabs in Noord-Holland. Uitwerken en uitvoeren vervolgacties voor versterken Noord-Hollandse netwerk van field labs naar aanleiding van onderzoeksrapport.	Meer circulaire innovaties en circulaire bedrijven door een beter Noord-Hollands innovatieklimaat door het optimalieren van de mogelijkheden voor bedrijven om nieuwe technologieën, producten en innovaties te ontwikkelen, testen, demonstreren en valideren.
	1.6. Onderzoek naar kansen voor de Noord-Hollandse arbeidsmarkt door circulaire economie	**Doel:** Inzicht verwerven in de effecten van de transitie naar een circulaire economie op de arbeidsmarkt in Noord-Holland. **Toelichting:** Het onderzoek richt zich zowel op het algemene beeld van de effecten op de arbeidsmarkt van de transitie naar een circulaire economie als de specifieke vaardigheden die nodig zijn voor banen in een circulaire economie. **Doelgroep:** provincie, gemeenten	**Rol:** Opdrachtgever, beleidsontwikkelaar **Inzet/instrumenten:** Onderzoeken	Rijk, MRA, gemeenten	2021-2022 2023-2024	Onderzoeksrapport over de effecten van de transitie naar een circulaire economie op de arbeidsmarkt in Noord-Holland en de benodigde vaardigheden. Uitwerken en uitvoeren eventuele vervolgacties op het gebied van arbeidsmarkt en onderwijs naar aanleiding van het onderzoeksrapport.	Verbeteren van de aansluiting van (het beleid voor) arbeidsmarkt en onderwijs op de transitie naar een circulaire economie.
	1.7. Onderzoek naar ruimtelijke voorwaarden van circulaire economie in het NZKG	**Doel**: Het leveren van kennis over de ruimtelijke voorwaarden voor circulaire economie in het Noordzeekanaalgebied (NZKG). **Toelichting:** In samenwerking met het Platform Noordzeekanaalgebied worden de kansen en beperkingen voor circulaire bedrijven en bedrijvenclusters in het NZKG verkend voor het op	**Rol:** Opdrachtgever, beleidsontwikkelaar **Inzet/instrumenten:** Onderzoeken	Platform Noordzeekanaalgebied	2021 2022-2023	Onderzoeksrapport ruimtelijke voorwaarden voor circulaire economie in het NZKG. Uitwerken gezamenlijk	Toename van circulaire activiteiten in het NZKG en een betere samenhang tussen deze activiteiten (juiste bedrijf op de juiste plek).

Spoor	Actie	Doel en doelgroep	Rol, inzet en instrumenten	Samenwerking	Looptijd	Activiteiten	Beleidsresultaat
		te stellen vestigingsbeleid. Dit vestigingsbeleid zal ook een bouwsteen vormen voor de NOVI-aanpak in het NZKG. **Doelgroep**: partners in het NZKG				vestigingsbeleid voor o.a. circulaire economie in het NZKG.	
	1.8. Uitvoeren ruimtelijke verkenning circulaire werklocaties	**Doel**: Het verkrijgen van meer kennis over de ruimtelijke impact van circulaire economie op werklocaties en de ruimtelijke behoefte aan grondstoffenhubs. **Toelichting:** De centrale vraag is wat de gevolgen zijn van circulaire economie op het ruimtegebruik in Noord-Holland, welke verschijningsvormen (o.a. grondstoffenhubs) er zijn en welke kwalitatieve eisen aan de omgeving worden gesteld, zoals milieuruimte. **Doelgroep**: regio's en gemeenten	**Rol:** Opdrachtgever, beleidsontwikkelaar **Inzet/instrumenten:** Onderzoeken	Gemeenten (in regioverband), MRA, mogelijk in samenwerking met andere provincies	2022 2022 en verder	Onderzoeksrapport ruimtelijke verkenning circulaire werklocaties Mogelijke doorwerking onderzoeksrapport in planologische documenten	Circulaire bedrijven met een grote ruimtelijke impact (zoals milieuruimte) kunnen zich vestigen of uitbreiden omdat daarmee in de ruimtelijke ordening rekening gehouden is. Vestiging van grondstoffenhubs wordt ruimtelijk mogelijk, indien er sprake is van een duidelijk marktbehoefte.
Spoor grondstoffen	**2.1. Aanstellen aanjager(s) om grondstofketens te smeden**	**Doel:** bedrijven bij elkaar brengen in en tussen ketens om grondstofgebruik voor die ketens te optimaliseren. **Toelichting:** De aanjager(s) zoeken naar mogelijkheden om grondstofketens in Noord-Holland op regionale schaal te vormen en organiseren dat deze ketens tot stand komen. De aanjagers richten zich primair op de vier prioritaire grondstofstromen. De ketenaanjager werkt nauw samen met de circulaire ambassadeur. **Doelgroep:** bedrijven in de ketens textiel, biomassa & voedsel, plastics en bouw	**Rol:** Opdrachtgever, beleidsontwikkelaar, partner **Inzet/Instrumenten:** Stimuleren en verbinden	Bedrijven in de ketens textiel, biomassa en voedsel, plastics en bouw, bestaande platforms, regionale/ lokale ondernemersorganisaties, gemeenten	2022-2023 2024-2024	Aanjager(s) hebben per prioritaire grondstoffenstroom minimaal één samenwerkingsproject met verschillende bedrijven in een keten vormgegeven. Mogelijk vervolg op basis van tussentijdse evaluatie.	Minder afvalstromen en hoogwaardig verwerkte reststromen.
	2.2. Uitvoeren subsidieregeling om samenwerking in grondstof- en productieketens te stimuleren	**Doel:** stimuleren dat op regionale of bovenregionale schaal ketens worden gevormd. **Toelichting**: De provincie ontwikkelt een subsidieregeling om de uitvoering van projecten waarin meerdere bedrijven samenwerken om te komen tot een circulair ontwerp van een product, dienst of proces te stimuleren. **Doelgroep:** consortia van bedrijven in en tussen de ketens textiel, biomassa & voedsel, plastics en bouw	**Rol:** Beleidsontwikkelaar **Inzet/Instrumenten:** Stimuleren en verbinden	Sector subsidies	2022-2025	Verstrekte subsidies voor consortia van bedrijven voor uitvoering van projecten binnen prioritaire grondstofstromen.	Meer samenwerking in grondstof- en productieketens op textiel, biomassa, plastics en bouw.
	2.3. Onderzoek naar reststromen, knelpunten en sturings-mogelijkheden	**Doel:** Het verkrijgen van inzicht in en kennis over reststromen om gericht te kunnen sturen op vermindering ervan en hoogwaardig hergebruik. **Toelichting** Het onderzoek richt zich op de vraag welke restromen er zijn, wat ermee gebeurt (storten, verbranden, export) en hoe deze stromen hoogwaardiger in het systeem kunnen worden behouden.	**Rol:** Opdrachtgever, beleidsontwikkelaar **Inzet/instrumenten:** Onderzoeken	Omgevingsdiensten, afvalinzamelaars en afvalverwerkers, PBL	2021-2022 2023-2025	Onderzoeksrapport met inzicht afvalstromen en mogelijkheden sturing reststromen. Uitwerken en uitvoeren eventuele vervolgacties naar aanleiding van het	Minder afvalstromen en hoogwaardig verwerkte reststromen.

Spoor	Actie	Doel en doelgroep	Rol, inzet en instrumenten	Samenwerking	Looptijd	Activiteiten	Beleidsresultaat
		Doelgroep: gemeenten, regio's, provincie, afvalbedrijven				onderzoeksrapport.	
	2.4. Organiseren challenges voedselverspilling	**Doel:** Het voorkomen en verminderen van voedselverspilling door het stimuleren van partijen in de voedselketen om projecten te starten om de verspilling van voedsel te voorkomen. **Toelichting:** Via het uitschrijven van een challenges worden partijen in de voedselketen gestimuleerd om projecten te initiëren die op structurele wijze voedselverspilling tegengaan. Dit sluit aan bij de ambities uit de Voedselvisie. **Doelgroep:** gemeenten, partijen uit de voedselketen.	**Rol:** Opdrachtgever **Inzet/instrumenten:** Stimuleren	MKB-innovatieprogramma's, werkgroep Circulaire Voedseleconomie van het platform Voedsel Verbindt.	2021-2023	Winnaar van de challenges die een project uitvoert waarmee voedselverspilling mee wordt verminderd.	Aandacht voor het belang van tegengaan van voedselverspilling en het creëren van goede voorbeelden die elders in Noord-Holland kunnen worden toegepast.
	2.5. Onderzoek naar kansen en mogelijkheden voor de productie van bio-grondstoffen in Noord-Holland	**Doel:** Het verkrijgen van inzicht in de kansen en (ruimtelijke) mogelijkheden voor de productie van bio-grondstoffen in Noord-Holland. **Toelichting:** Voor het gebruik van bio-grondstoffen bijvoorbeeld voor circulair bouwen is productie nodig. Dit vindt bij voorkeur zo dichtbij mogelijk plaats, vanwege milieuwinst (beperken CO2-uitstoot). Om die reden wordt verkend welke grondstoffen kansrijk zijn om in Noord-Holland te produceren, onder meer gegeven ligging, bodem en ruimtebeslag. Gedacht kan worden aan bamboe, olifantengras, vlas, hennep en algen. **Doelgroep:** gemeenten, regio's, provincie, bedrijven	**Rol:** Opdrachtgever, beleidsontwikkelaar **Inzet/instrumenten:** Onderzoeken	Kennisinstellingen, initiatiefnemers (bedrijven), gemeenten en regio's	2021-2022 2023-2025	Onderzoeksrapport mogelijkheden productie bio-grondstoffen. Uitwerken en uitvoeren eventuele vervolgacties naar aanleiding van het onderzoeksrapport.	Meer productie van bio-grondstoffen in Noord-Holland om in te zetten als alternatief voor niet-circulaire grondstoffen.
	2.6. Aanstellen circulaire bouwambassadeur	**Doel**: Opschaling van circulair bouwen door het stimuleren en ondersteunen van gemeenten, ontwikkelaars en bouwbedrijven. **Toelichting:** De huidige bouwambassadeur van de provincie Noord-Holland voor de versnelling van de woningbouw krijgt een aanvullende opdracht en capaciteit om in de actieve benadering van de relevante partijen in de bouwsector circulair bouwen te stimuleren. Via deze weg kan actief kennis worden verstrekt en in bouwprojecten worden meegedacht en meegewerkt. **Doelgroep:** gouwbedrijven, projectontwikkelaars, woningbouwcorporaties, gemeenten	**Rol:** Opdrachtgever, partner en bemiddelaar **Inzet/instrumenten:** Stimuleren en verbinden	Bouwambassadeur voor de versnelling van de woningbouw	2021-2022	Concrete projecten waar circulair bouwen wordt uitgevoerd.	Uitvoering van circulaire bouwprojecten in Noord-Holland.
	2.7. Partner Citydeal circulaire bouw	**Doel:** Opschaling van circulair bouwen door het ontwikkelen en delen van kennis over circulaire bouw en vormen va een netwerk met overheden en de bouwsector op nationale schaal. **Toelichting:** Provincie neemt deel aan de nationale publiek-private samenwerking waarin samen met de andere deelnemers kennis wordt ontwikkeld die de provincie direct kan toepassen en kan delen met	**Rol:** Partner en bemiddelaar **Inzet/instrumenten:** Stimuleren en verbinden	In samenwerking met de overige deelnemers aan de Citydeal circulaire bouw	2021-2023	Nieuwe kennis over circulair bouwen, ontwikkeld met andere deelnemers aan de Citydeal. Nieuwe verworven kennis en netwerkcontacten	Opschaling van circulair bouwen waarbij circulair bouwen de norm wordt in plaats van de uitzondering.

Spoor	Actie	Doel en doelgroep	Rol, inzet en instrumenten	Samenwerking	Looptijd	Activiteiten	Beleidsresultaat
		het provinciale netwerk van gemeenten en bedrijven/organisaties binnen de bouwsector. Daarnaast kunnen via dit platform Noord-Hollandse projecten als voorbeeld worden gedeeld met andere partners. **Doelgroep:** gemeenten, woningbouwcorporaties, projectontwikkelaars, bouwbedrijven				gedeeld met provinciale netwerk van gemeenten en bedrijven/organisaties binnen de bouwsector.	
	2.8. Uitvoering circulair bouwprogramma C-creators	**Doel:** Opschaling van circulair bouwen door het ontwikkelen van kennis over circulaire bouw en verbinden van partijen in de bouwsector op Noord-Hollandse schaal. **Toelichting:** Provincie is kernpartner van de stichting C-creators. Met de jaarlijkse financiële bijdrage aan de uitvoering van het bouwprogramma van de stichting wordt gewerkt aan de opschaling naar een circulaire bouweconomie. De focus van de stichting ligt op de MRA. De provincie maakt de kennis daarnaast zoveel mogelijk voor Noord-Holland-Noord toegankelijk. **Doelgroep:** bouwbedrijven, projectontwikkelaars, woningbouwcorporaties, gemeenten	**Rol:** Partner en bemiddelaar **Inzet/instrumenten:** Stimuleren en verbinden	Stichting C-creators en overige partners van de stichting (bedrijven, kennisinstellingen, overheden).	2021-2022	Nieuwe kennis over circulair bouwen, gedeeld met de MRA en Noord-Holland-Noord. Nieuwe verbindingen tussen partijen in de bouwsector ten behoeve van circulair bouwen.	Opschaling van circulair bouwen waarbij circulair bouwen de norm wordt in plaats van de uitzondering.
	2.9. Ontwikkelen handboeken circulair bouwen	**Doel:** Opschaling van circulaire bouw door het ontwikkelen van gerichte kennis ontwikkelen over circulair bouwen die in de praktijk kan worden toegepast. **Toelichting:** De handboeken bieden handvatten en praktische kennis om aan de slag te gaan met circulair bouwen. De handboeken worden beschikbaar gesteld en gedeeld met de doelgroep. Er worden bijeenkomst georganiseerd om kennis uit te wisselen. Er is hiermee een start gemaakt met het handboek stikstof en bouwen en het handboek circulair renoveren. **Doelgroep:** bouwbedrijven, projectontwikkelaars, woningbouwcorporaties, gemeenten	**Rol:** Beleidsontwikkelaar en partner **Inzet/instrumenten:** Onderzoeken	In samenwerking met stichting C-creators, kennisinstellingen, medeoverheden.	2022-2023	Meerdere handboeken over circulair bouwen. In samenwerking met partners worden kennisbijeenkomsten georganiseerd.	Opschaling circulaire bouw door kennis over toepassing en uitvoering te vergroten

Provincie Noord-Holland

Economie Financiën en Bestuur

Dossiernummer	5277
Extern Zaak ID	1416730
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	18 januari 2021
Agendapunt	5.b
Omschrijving	Sport: Brief GS aan PS inz. Voortgang Beleidsnotitie Sport
Organisatieonderdeel	BEL/RE&E

Bijlagen
Beleidsnotitie Sport (PS).docx
Brief aan PS over voortgang beleidsnotitie Sport.pdf

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	14 december 2020
Ingekomen stukken ter kennisname	31 december 2020
Economie Financiën en Bestuur	**18 januari 2021**

Toelichting

Op 15 juni 2020 is de Beleidsnotitie Sport behandeld in de commissie Economie, Financiën en Bestuur. Besloten is om de commissie in 2021 te informeren over de contouren van de Beleidsnotie Sport. Wij vragen de commissie aandachtspunten mee te geven voor de uitwerking van de Uitvoeringsregeling Verduurzaming Sportaccommodaties, bijvoorbeeld welke onderwerpen meegenomen kunnen worden binnen het thema verduurzaming.

Aanleiding

Sportverenigingen vormen een belangrijk onderdeel van de sociale infrastructuur in onze provincie. Ze zorgen ervoor dat Noord-Hollanders elkaar ontmoeten en sportactiviteiten kunnen ondernemen. Sport heeft nog steeds een belangrijke maatschappelijke waarde, met name het verenigingsleven. Zo is 28% van de Nederlanders lid van een sportvereniging.[1] De ondersteuning van sportverenigingen ligt primair bij gemeenten en Rijk (VWS). Onze rol als provincie richt zich in aanvulling hierop op het verbinden van lokale en regionale initiatieven en het overdragen van kennis, bijvoorbeeld door voorbeeld stellende en inspirerende projecten. De afgelopen jaren hebben wij daarom Sportservice Noord-Holland ondersteund met het adviseren van gemeenten en provincie over sport.

In het Coalitieakkoord hebben wij aangegeven dat we voor de komende periode twee urgente thema's zien waarop wij vanuit onze kennisfunctie sportverenigingen willen ondersteunen: het tegengaan van uitsluiting en discriminatie & de acceptatie van LHBTIQ+ in de sport en het verduurzamen van sportaccommodaties. Het Klimaatakkoord brengt ook voor de sportsector flinke ambities mee. Concreet zullen er in Nederland vanaf 2020 320 sportaccommodaties per jaar CO2 arm of CO2 neutraal moeten worden gemaakt om te kunnen voldoen aan de ambities in het Klimaatakkoord. Hierbij is een belangrijk startpunt dat sportverenigingen op korte termijn kleine besparingen kunnen inboeken. Daarnaast is in het Nationaal Sportakkoord de ambitie beschreven dat iedere Nederlander een leven lang plezier kan beleven aan sporten en bewegen. Seksuele geaardheid vormt nog steeds een drempel om lid te worden van een sportvereniging.[2] De acceptatie van LHBTIQ+ in de sport is daarom nog steeds niet vanzelfsprekend.

Vanuit de opdracht van het coalitieakkoord gaan wij deze periode inzetten op het inspireren van verenigingen om concrete actie te nemen op de thema's duurzaamheid en inclusiviteit, het ondersteunen van verenigingen in verduurzaming en het delen van kennis.

Coronacrisis en de sportwereld

De coronacrisis heeft het verenigingsleven de afgelopen maanden volledig stilgelegd. Een onderzoek van de Muller Instituut laat zien dat sportverenigingen zich zorgen maken over de gevolgen van de crisis, met name over het verlies van leden/vrijwilligers en inkomstenderving.[3] De verwachting is dat sportverenigingen op z'n vroegst pas 1 september 2020 weer volledig operationeel kunnen zijn.

Hoewel de exacte gevolgen voor het Noord-Hollandse verenigingsleven op dit moment nog onduidelijk zijn, is evident dat de coronacrisis ook op de Noord-Hollandse sportwereld een grote impact zal hebben. De crisis laat echter ook zien dat de accenten die wij met ons sportbeleid willen leggen onverminderd relevant zijn. Duurzame sportverenigingen zien tijdens deze crisis

---

[1] https://www.sportenbewegenincijfers.nl/kernindicatoren/clublidmaatschap

[2] Beleidssignalement: ervaringen van LHBT-personen met sport (Sociaal Cultureel Planbureau, 2017)

[3] https://www.mulierinstituut.nl/actueel/wat-betekenen-de-coronamaatregelen-voor-sport-en-bewegen/

dat hun vaste lasten lager liggen. Daarnaast laat de absentie van verenigingsleven zien dat een inclusieve deelname aan de sport voor iedereen een belangrijke maatschappelijke waarde heeft.

Voorgestelde instrumenten

De voorgestelde instrumenten dragen bij aan onze rol om sportverenigingen te inspireren en informeren. Hier zetten wij in op de twee thema's uit het coalitieakkoord: verduurzaming van sportaccommodaties en inclusieve deelname van LHBTIQ+ aan de sport (hierna roze sport). Hiervoor stellen wij vier instrumenten beschikbaar:

- Challenges
- Uitvoeringsregeling Verduurzaming Sportaccommodaties
- Kennisbijeenkomsten
- Sportservice Noord-Holland

Challenges

Wij willen challenges inzetten om sportverenigingen uit te dagen en aan te moedigen om na te denken over de mogelijkheden voor het verduurzamen van sportaccommodaties en de roze sport. Tijdens de challenges kunnen sportverenigingen goede ideeën over deze thema's indienen. De beste ideeën worden met hulp van de provincie gerealiseerd. Bij de invulling van de challenges kijken wij onder meer naar beproefde voorbeelden zoals GO!-NH Hiermee proberen we op te halen wat er al aan goede en inspirerende ideeën leeft bij de verenigingen zelf. Door middel van een communicatietraject worden deze ideeën breed gedeeld. Zo kunnen deze voorbeelden van verenigingen zelf weer andere verenigingen inspireren en wordt de kennisuitwisseling over deze thema's bevorderd.

Per challenge reserveren wij €150.000. Dit betekent dat er drie challenges georganiseerd kunnen worden tijdens deze coalitieperiode. Bij de uitvoering van challenges willen wij aansluiten bij bestaande initiatieven van lokale overheden en maatschappelijke organisaties. De opzet van deze challenges gaan wij in 2020 verder vormgeven.

Uitvoeringsregeling Verduurzaming Sportaccommodaties

Om de verduurzaming van sportaccommodaties te versnellen willen wij de Uitvoeringsregeling Verduurzaming Sportaccommodaties opstellen. Hier kunnen sportverenigingen tot maximaal €10.000 subsidie aanvragen voor kleine fysieke besparingsmaatregelen zoals de aanschaf van ledverlichting. Met deze subsidie kunnen vooral kleine sportverenigingen echte stappen maken richting een duurzame sportaccommodatie.

Voor de Uitvoeringsregeling Verduurzaming Sportaccommodaties reserveren wij jaarlijks €150.000.

Kennisbijeenkomsten

Ook willen wij jaarlijks een aantal kennisbijeenkomsten organiseren. Tijdens deze bijeenkomsten kunnen sportverenigingen elkaar ontmoeten en geïnspireerd worden door koplopers uit het veld. Voorbeelden van deze kennisbijeenkomsten is bijvoorbeeld een bijeenkomst met koplopers in de

roze sport of een bijeenkomst waar de resultaten van de uitvoeringsregeling worden gepresenteerd.

Voor deze kennisbijeenkomsten reserveren wij in totaal €20.000. Dit betekent dat wij ongeveer 1 á 2 bijeenkomsten per jaar kunnen organiseren.

Sportservice Noord-Holland

Sportservice Noord-Holland speelt een centrale rol in de Noord-Hollandse sportinfrastructuur. Zij hebben een zeer groot netwerk bij sportverenigingen in Noord-Holland en voeren al een aantal jaren de Kennisfunctie Sport uit. Hier adviseren zij gemeenten en de provincie over landelijke ontwikkelingen en financieringsmogelijkheden op het sportdossier. Daarnaast voeren zij dit jaar voor de provincie een aanvullende opdracht uit voor het verkennen van het netwerk van de roze sport.

De afgelopen jaren hebben wij het Sportservice jaarlijks ondersteund met €120.000. Daar gaan wij ook tijdens deze coalitieperiode mee door.

Planning & Budget

De komende tijd zetten wij in op de uitwerking van de verschillende instrumenten. In de huidige situatie denken wij dat de instrumenten als volgt kunnen worden uitgerold:

- Kennisbijeenkomsten: eventueel digitaal derde kwartaal 2020, fysiek 2021;
- Challenges: start 2021, daarna jaarlijks in september vanwege start sportseizoen;
- Uitvoeringsregeling: openstelling eerste kwartaal 2021;
- Sportservice: jaarlijkse opdrachtverlening vanaf 2020.

Bij een eventuele verlening van de Corona-maatregelen zal deze planning naar achter worden verschoven.

Budget

Instrument	**Budget (2020-2023)**
Challenges	€450.000
Uitvoeringsregeling Verduurzaming Sportaccommodaties	€450.000
Kennissessies	€20.000
Sportservice Noord-Holland	€480.000
Totaal	€1.400.000

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

mw. M.B. Recter

BEL/REE

Telefoonnummer +31235144998

recterm@noord-holland.nl

Verzenddatum

10 DEC. 2020

Kenmerk

1416730/1528604

Uw kenmerk

Betreft: Voortgang beleidsnotitie Sport

Geachte leden,

Hierbij verzoeken wij u deze brief (en bijlage) ter bespreking op de B-agenda van de commissie Economie, Financiën en Bestuur van 18 januari 2021 te plaatsen.

Wat is de reden?

Voortgang beleidsnotitie Sport.

Wat vragen wij aan de commissie?

U te informeren over de uitwerking van de beleidsnotitie Sport en te vragen aandachtspunten mee te geven voor de uitwerking van de Uitvoeringsregeling Verduurzaming Sportaccommodaties.

Om welk GS-besluit gaat het?

De Beleidsnotitie Sport is op 19 mei 2020 door ons college vastgesteld.

Op grond waarvan wordt dit voorstel gedaan?

Op 19 mei 2020 is de Beleidsnotitie Sport door ons college vastgesteld. Hierin hebben wij de ambitie uitgesproken om ons in de komende periode in te zetten voor een inclusieve Noord-Hollandse sport (tegengaan van racisme en bevorderen van deelname LHBTI+ sporters). Daarnaast willen wij sportverenigingen helpen bij de verduurzaming van hun sportaccommodatie, waardoor zij op korte termijn besparingen kunnen inboeken.

De komende periode gaan wij aan de slag met de volgende instrumenten:

- Drie challenges waarbij wij sportverenigingen uitdagen om na te denken over de mogelijkheden voor het verduurzamen van sportaccommodaties en de inclusieve sport;

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

- De Uitvoeringsregeling Verduurzaming Sportaccommodaties waarbij sportverenigingen subsidie kunnen aanvragen voor kleine fysieke besparingsmaatregelen voor hun accommodaties
- Kennisbijeenkomsten waarbij sportverenigingen elkaar kunnen ontmoeten en geïnspireerd worden door koplopers uit het veld

Ook ondersteunen wij jaarlijks Sportservice Noord-Holland. Daarnaast is de verduurzaming van de sport ook meegenomen in de uitwerking van de motie Economisch Herstel en Duurzaamheidsfonds (EHDF).

Uitwerking:

De afgelopen maanden zijn wij aan de slag gegaan met de uitwerking van het thema inclusieve sport, de challenge inclusieve sport, de motie EHDF en de Uitvoeringsregeling Verduurzaming Sportaccommodaties:

Thema inclusieve sport

Na enkele inventariserende gesprekken met partners in het veld hebben wij besloten om binnen de inclusieve sport ons te richten op het thema positieve sportcultuur. Positieve sportcultuur staat omschreven in het Nationaal Sportakkoord als" iedereen kan overal met plezier, veilig, eerlijk en zorgeloos sporten. Een goed voorbeeld van zo'n campagne is de *Alliantie Sporten en Bewegen*, een bewustwordingscampagne waarbij sportaanbieders (verenigingen maar ook sportscholen) bewust worden gemaakt van een positieve sportcultuur waarbij iedereen met plezier samen kan sporten.

Ervaringen bij de gemeente Amsterdam en de *Alliantie Sporten en Bewegen* laten zien dat sportverenigingen vaak in actie komen bij een campagne over positieve sportcultuur. Zo heeft een positieve sportcultuur ook voordelen voor de sportvereniging, zoals het aanspreken van nieuwe leden of het ontdekken van nieuwe talent. Daarnaast is een positieve sportcultuur breed inzetbaar: het kan gericht worden op zowel seksuele geaardheid als het tegengaan van racisme en discriminatie in de sport.

Invulling challenge positieve sportcultuur:

Rondom het thema positieve sportcultuur lopen er een aantal campagnes. Zo loopt er een succesvol traject vanuit NOC*NSF, het stimuleringsbudget. Hier kunnen sportverenigingen tot maximaal €850 aanvragen om aan de slag te gaan met inclusie en diversiteit binnen de club. Het doel van het stimuleringsbudget is om mensen beter te bereiken die vanwege etnische achtergrond, leeftijd, fysieke of mentale gezondheid, seksuele geaardheid of sociale positie belemmeringen ervaren om zich thuis te voelen op de club.

Het stimuleringsbudget van NOC*NSF is vergelijkbaar met de challenge zoals deze beschreven staat in de beleidsnotitie Sport. Daarom hebben wij samen met NOC*NSF gekeken of er een Noord-Hollands stimuleringsbudget opgezet kon worden. Het resultaat is het Noord-Holland stimuleringsbudget 'Voel je thuis in de sport'. Hier kunnen Noord-Hollandse sportverenigingen tot maximaal €1000 aanvragen om discriminatie en racisme in de sport tegen te gaan en/of LHBTI-acceptatie op de vereniging te bevorderen. Dit bedrag kunnen zij

bijvoorbeeld besteden aan het inzetten van een expert van anti-discriminatievoorziening of het promoten van sport bij verschillende doelgroepen die niet in aanraking komen met sport en bewegen.

Het stimuleringsbudget wordt namens de provincie Noord-Holland uitgevoerd door NOC*NSF en Sportservice Noord-Holland. Er kunnen minimaal 100 Noord-Hollandse sportverenigingen gebruik maken van het stimuleringsbudget, Een deel van het budget (€50.000) wordt gebruikt voor de uitvoering van het stimuleringsbudget. De verwachting is dat het stimuleringsbudget in februari 2021 van start gaat.

Kennissessies

De provincie heeft samen met Sportservice Noord-Holland het webinar 'Stap vooruit voor LHBTIQ' georganiseerd. Deze bijeenkomst was georganiseerd voor gemeenteambtenaren in samenwerking met John Blankenstein Foundation, KNVB, NOC*NSF en het Mulier Instituut. Het doel van de bijeenkomst was om te kijken op welke manier de LHBTQ-sporters binnen de sportakkoorden tot uiting kunnen komen.

De komende jaar zijn wij van plan kennissessies te organiseren over het Stimuleringsbudget en positieve sportcultuur. Daarnaast komt er een kennissessie naar aanleiding van de openstelling van de Uitvoeringsregeling Verduurzaming Sportaccommodaties.

Sport en de motie Economisch Herstel- en Duurzaamheidsfonds

Binnen de motie Economisch Herstel- en Duurzaamheidsfonds is sport meegenomen als onderdeel van het maatschappelijk vastgoed. Vanuit de motie hebben wij een aanvraag ingediend voor het ontzorgingsprogramma maatschappelijk vastgoed bij RVO. Binnen dit programma richten wij ons op maatschappelijk vastgoed waar wij flankerend beleid op hebben: culturele instellingen, dorps- en wijkcentra en sport. De komende twee jaar gaan duurzaamheidscoaches en projectfacilitators aan de slag om eigenaren in het maatschappelijke vastgoed aan te jagen om hun vastgoed te verduurzamen. Het ontzorgingsprogramma wordt gefinancierd vanuit het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en gaat in januari 2021 van start.

Daarnaast wordt er aan een uitvoeringsregeling voor de verschillende doelgroepen van het maatschappelijke vastgoed gewerkt. Deze ligt waarschijnlijk in het verlengde van het ontzorgingsprogramma.

Uitvoeringsregeling Verduurzaming Sportaccommodaties

De afgelopen tijd hebben wij ook de eerste contouren geschetst voor de Uitvoeringsregeling Verduurzaming Sportaccommodaties. Hier kunnen sportverenigingen tot maximaal €10.000 subsidie aanvragen voor kleine fysieke besparings- en verduurzamingsmaatregelen voor hun sportaccommodatie. Dit zijn bijvoorbeeld kantines of kleedkamers.

<u>Aandachtspunten</u>

Met de beleidsnotitie Sport hebben wij de uitgangspunten voor de in te zetten instrumenten vastgesteld. Wij hebben uw eerdere

aandachtspunten verwerkt in de uitwerking van de challenge. Wij vragen u nu om aandachtspunten mee te geven voor de uitwerking van de Uitvoeringsregeling Verduurzaming Sportaccommodaties, bijvoorbeeld welke onderwerpen meegenomen kunnen worden binnen het thema verduurzaming.

Motivatie keuzevrijheid

De Beleidsnotitie Sport is door Gedeputeerde Staten vastgesteld. Uw commissie kan richtinggevende uitspraken over de Uitvoeringsregeling Verduurzaming Sportaccommodaties. Wij kunnen op basis van deze richtinggevende uitspraken de Uitvoeringsregeling Verduurzaming Sportaccommodaties verder vormgeven.

Is dit eerder behandeld in een commissie of in PS?

Ja, behandeling heeft plaatsgevonden op 15 juni 2020. Besloten is de commissie in 2021 te informeren over de contouren van de beleidsnotitie sport. Daarnaast is er besloten om het thema discriminatie en racisme in de sport in de uitwerking van de instrumenten mee te nemen.

Wat zijn de financiële aspecten/risico's

Voor sport is er voor de komende coalitieperiode een bedrag van €1,4 miljoen gereserveerd. Per instrument is de verdeling van het budget als volgt:

Instrument	**Budget (2020-2023)**
Challenges *Challenge 1: 'Voel je thuis in de sport'* *Challenge* *Uitvoering*	€450.000 *€100.000* *€50.000*
Uitvoeringsregeling Verduurzamen Sportaccommodaties	€450.000
Kennissessies	€20.000
Sportservice Noord-Holland	€480.000
Totaal	€1.400.000

Voor de financiële uitwerking van de motie EDHF verwijzen wij u naar onze brief *Raamwerk voor de uitvoering van motie 42* (1494135/1494136) van 13 oktober jl.

Wanneer en hoe is over dit besluit gecommuniceerd?

In mei 2020 is er naar aanleiding van vaststelling van de beleidsnotitie Sport een persbericht op de website gepubliceerd.

Over het stimuleringsbudget wordt door zowel NOC*NSF als de provincie gecommuniceerd. Daarnaast worden tijdens het traject goede voorbeelden uit Noord-Holland uitgelicht op de provinciale communicatiekanalen en in de media van NOC*NSF.

Vervolgprocedure

De komende tijd worden de verschillende instrumenten uitgerold. Over de uitwerking van de Uitvoeringsregeling Verduurzaming Sportaccommodaties wordt u op een later moment geïnformeerd.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

1 bijlage

Beleidsnotitie Sport

Provincie Noord-Holland

Economie Financiën en Bestuur

Dossiernummer	4920
Extern Zaak ID	994478
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	18 januari 2021
Agendapunt	7.a
Omschrijving	Economie: Brief GS aan PS inz. De Kop Werkt! Halfjaarrapportage en Jaarprogramma 2020-2e tranche
Organisatieonderdeel	BEL/RE&E

Bijlagen
Brief GS aan PS inz. 2e tranche jaarprogramma 2020.docx
Bijlage 1 Overzicht Halfjaarrapportage en Jaarprogramma 2020-2e tranche
bijlage 2 Toetsingskader DKW! programma

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	23 november 2020
Ingekomen stukken ter kennisname	30 november 2020
Economie Financiën en Bestuur	**18 januari 2021**

Toelichting

De provincie Noord-Holland werkt met de vier gemeenten in de Kop van Noord-Holland (Den Helder, Hollands Kroon, Schagen en Texel) aan de uitvoering van het programma De Kop Werkt! Over de voortgang van het programma wordt gerapporteerd en het jaarprogramma wordt ter goedkeuring aangeboden.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
mw. I.A. Soldaat
BEL/REE

Telefoonnummer +31235144181
soldaati@noord-holland.nl

Verzenddatum

Kenmerk
994478/1523166

Uw kenmerk

Betreft: De Kop Werkt! Halfjaarrapportage en Jaarprogramma 2020-2e tranche.

Geachte leden,

Hierbij verzoeken wij u deze brief ter bespreking op de B-agenda van de commissie Economie, Financiën en Bestuur van 18 januari 2021 te plaatsen.

Wat is de reden?

Wij hebben op 17 november 2020 de Halfjaarrapportage en het Jaarprogramma 2020-2e tranche van het programma 'De Kop Werkt!' vastgesteld en sturen deze ter bespreking aan uw Staten.

Wat vragen wij aan de commissie?

De commissie wordt gevraagd opmerkingen aan ons mee te geven ten behoeve van de inhoud van de projecten in het Jaarprogramma 2020-2e tranche dat uitwerking is van de 'Samenwerkingsovereenkomst De Kop Werkt! 2017-2020' met de gemeenten Den Helder, Hollands Kroon, Schagen en Texel. Daarbij kunt u denken aan:

- Meegeven van aandachtspunten bij de uitvoering van de projecten.
- Aanscherping van de inhoudelijke invulling van de projecten.

Het Jaarprogramma 2020-2e tranche en de Halfjaarrapportage 2020 is opgenomen in een digitaal magazine. Hieronder de link naar genoemd magazine.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

http://dekopwerkt-halfjaarverslag2020.publicize.nl/

U kunt bij deze behandeling het 'Toetsingskader De Kop Werkt!' hanteren. Dit document bevat criteria voor de beoordeling van de projecten. Deze is ter informatie bij deze brief gevoegd.

Parallel wordt het Jaarprogramma ook bij de gemeenteraden van de samenwerkingspartners, de gemeenten Hollands Kroon, Den Helder, Schagen en Texel besproken.

Om welk GS-besluit gaat het?

GS besluit van 17 november 2020:

1. de Halfjaarrapportage 2020 en het Jaarprogramma 2020-2e tranche van het programma 'De Kop Werkt!' vast te stellen;
2. de Halfjaarrapportage 2020 ter kennisname en het Jaarprogramma 2020-2e tranche voor opmerkingen voor het vervolg van het programma 'De Kop Werkt!' aan Provinciale Staten te sturen.

Op grond waarvan wordt dit voorstel gedaan?

Op 11 april 2017 hebben de gemeenten Den Helder, Hollands Kroon, Schagen en Texel samen met de provincie de 'Samenwerkings-overeenkomst De Kop Werkt! 2017-2020' ondertekend. Met de Samenwerkingsovereenkomst is invulling gegeven aan het programma De Kop Werkt! dat is opgebouwd uit de bestuursopdrachten Havens, Arbeidsmarkt en Onderwijs, Destinatiemarketing en het Regionale Ambitiedocument. Voor het programma hebben de vier gemeenteraden ingestemd tot een reservering van € 15 miljoen. De provincie heeft de cofinanciering voor eenzelfde bedrag beschikbaar gesteld.
In juni 2020 hebben wij ingestemd met de verlenging van het programma 'De Kop Werkt!' met 1 jaar tot 31 december 2021. Ook de colleges van B&W van de gemeenten Den Helder, Hollands Kroon, Schagen en Texel hebben met deze verlenging ingestemd.

De Samenwerkingsovereenkomst is het kader waarbinnen het Jaarprogramma 2020-2e tranche is opgesteld. De grondslag voor het opstellen van jaarprogramma's, het beslissen over eventuele

wijzigingen in de uit te voeren activiteiten en de verantwoording over de voortgang van voorbereiding en uitvoering van de projecten is vastgelegd in artikel 3 van de Samenwerkingsovereenkomst.
In de Samenwerkingsovereenkomst is vastgelegd dat de Staten de mogelijkheid hebben om opmerkingen te maken bij wijzigingen groter dan € 500.000 en politiek gevoelige wijzigingen in het jaarprogramma.

Uit het Jaarprogramma 2020-2e tranche is naar voren gekomen dat er drie nieuwe projecten voor de havens worden opgevoerd. Met deze drie nieuwe projecten worden wijzigingen in het jaarprogramma voorgesteld die groter zijn dan € 500.000. Er is geen sprake van een politiek gevoelige wijziging.

Is dit eerder behandeld in een commissie of in PS?

Op 20 januari 2020 is in de commissie EFB het Jaarprogramma 2020 besproken.

Wat zijn de effecten van het voorstel?

Het Jaarprogramma 2020-2e tranche geeft invulling aan de projecten om het woon-, werk- en leefklimaat van de Kop van Noord-Holland te verbeteren. Het Jaarprogramma 2020-2e tranche borduurt deels voort op de projecten die reeds zijn gestart en bestaat daarnaast uit drie nieuwe projecten die bijdragen aan de doelstellingen zoals die zijn geformuleerd in de samenwerkingsovereenkomst. De drie nieuwe projecten vloeien voort uit de wijzigingen binnen de Bestuursopdracht Havens. In de Halfjaarrapportage is een oplegmemo opgenomen. In dit memo zijn de ontwikkelingen in de haven beschreven en worden voorstellen gedaan om de budgetten, welke gereserveerd zijn voor de havenprojecten, anders in te zetten. Er wordt geen extra budget gevraagd, maar er wordt binnen de Bestuursopdracht met budget geschoven. De nieuwe projecten zijn:

- Ontwikkeling Maritiem Cluster;
- Human Capital;
- Ontwikkeling Nieuwe Diep.

De projecten kunnen op zowel de kwalitatieve criteria als de basisvoorwaarden uit het toetsingskader worden beoordeeld.

Wat zijn de financiële aspecten/risico's

Voor de financiering hebben de vier gemeenten € 15 miljoen beschikbaar gesteld. De provincie heeft tot een cofinanciering van € 15 miljoen besloten. De projecten opgenomen in het Jaarprogramma 2020-2e tranche passen binnen het budget.

Met wie is dit intern afgestemd?

De stuurgroep De Kop Werkt! heeft een centrale rol in het bewaken van de voortgang van de projecten en opstellen van de rapportages en jaarprogramma's. De portefeuillehouder Economie heeft namens de provincie zitting in deze stuurgroep. De stuurgroep wordt voorbereid door het kernteam van De Kop Werkt! welke bestaat uit ambtenaren van de 5 samenwerkende partijen.

Hoe heeft (burger)participatie plaatsgevonden?

Burgerparticipatie vindt plaats via de projecten.

Wanneer en hoe is over dit besluit gecommuniceerd?

Communicatie zal plaats vinden nadat alle raden van de Kop zijn geraadpleegd. Communicatie loopt via het programma van De Kop Werkt! De Kop Werkt heeft een eigen website: www.dekopwerkt.nl

Wanneer evalueren wij dit besluit?

Tweemaal per jaar krijgt u de verantwoording van de jaarprogramma's via halfjaarrapportages en jaarverslagen ter informatie.
De projecten worden aan het eind van de periode voorzien van een accountantsverklaring via de financiële verantwoording van de projecttrekkende gemeente. Dit zal in de loop van volgend jaar aan u worden aangeboden aan de hand van een Jaarverslag.
Op uw verzoek en van de gemeenteraden is een nulmeting gedaan ten behoeve van het meten van de economische en maatschappelijke Effecten van het programma. In 2021 zal een Economische en Maatschappelijke Effectenrapportage worden opgesteld. Deze zal in het najaar van 2021 aan u worden voorgelegd.

Wat is de link met Europa?

N.v.t.

Vervolgprocedure

Wij zullen gehoord hebbende uw opmerkingen, besluiten over het instemmen met het Jaarprogramma 2020-2e tranche.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris voorzitter

2 bijlagen:
Halfjaarrapportage en Jaarprogramma 2020-2e tranche
Toetsingskader projecten De Kop Werkt!

Halfjaarrapportage 2020 en jaarprogramma 2020, 2e tranche

Leeswijzer

Hieronder treft u het overzicht aan van de halfjaarrapportage 2020 en het jaarprogramma 2020, 2e tranche

Deze bijlage is een verkorte weergave van de projecten. Wilt u over de voortgang van een betreffend project of over de nieuwe projecten meer informatie? U kunt dan in de kolom Naam project op het project klikken om bij de achterliggende informatie te komen.

Een samenvatting van de voortgang van de projecten is opgenomen in het digitaal magazine.

HALFJAARRAPPORTAGE 2020

Nr.	Naam project	Omschrijving project	Totaal budget voor projecten Investeringslijst 2017 -2020 (30 mln euro)	Gevraagd budget tot en met 2020 (jaarprogramma 2017, 2018, 2019, 2020, 1e tranche)	Benodigd budget voor jaarprogramma 2020, 2e tranche	Uitgegeven tot en met 2019	Uitgegeven tot en met 1e halfjaar 2020	Nog beschikbaar aan te vragen budget voor 2020/2021	Besluit stuurgroep 22 okt. 2020 (halfjaarrapportage 2020) verschuiven gelden.	Opmerkingen projecten
	Bestuursopdracht Havensontwikkeling									
211	Ontwikkellocatie kade 43-46	Kade 43-46 betreft de ontwikkeling van een verbrede (mogelijk ISPS) kade nabij de zeehaven, achter de Moormanburg.	112.527	112.527		112.527	112.527	0		Zie oplegmemo BO Havens
212	Ontwikkellocatie Paleiskade 2 = Harssens I	Paleiskade 2 betreft de aanleg van een kade en terrein als "one stop supply base" voor de offshore operations and maintenance sector.	1.800.000	500.000		0	0	1.300.000		Zie oplegmemo BO Havens
213	Field Lab Maritieme drones	Realisatie van fysieke onderzoek en test faciliteiten voor het in de praktijk testen van maritieme drones.	300.000	300.000		156.875	300.000	0		Zie oplegmemo BO Havens
214	Haven Oude Zeug	Faciliteren van bedrijfsontwikkeling haven Oude Zeug.	62.473	50.000		5.355	16.265	12.473		Zie oplegmemo BO Havens
216	Marketingstrategie Maritime Maintenance & Offshore Logistics	Het project moet bijdragen aan de verbetering van de concurrentiepositie van de PoDH en overige havens in de Kop. De marketingstrategie is bedoeld om meer bedrijven gerelateerd aan de energiesector op de Noordzee naar de regio te halen.	400.000	400.000		146.667	150.366	0		Zie oplegmemo BO Havens
217/218	Vaststellen geluidsruimte en het nemen van geluidsmaatregelen	Onderzoek geluidsruimte en nemen van maatregelen voor een verdere ontwikkeling van de haven.	800.000	180.000		80.604	80.604	620.000		Zie oplegmemo BO Havens
219	Samenwerkende havens Kop van NH	Project betreft het vorm en inhoud geven aan samenwerking tussen de havens in de Kop van NH.	50.000	45.000		13.000	22.750	5.000		Zie oplegmemo BO Havens
221	Project Buitenveld	Verwerving en ontwikkeling strategische locatie tussen haven en Willemsoord.	1.000.000	1.000.000		0	0	0		Zie oplegmemo BO Havens
231	Building with nature	Bevorderen natuurkwaliteit in en om het Balgzand en het bevorderen van duurzame economische groei door creatie van ruimte in de haven van Den Helder voor havengerelateerde bedrijvigheid.	750.000	750.000		707.750	707.750	0		Zie oplegmemo BO Havens

Nr.	Naam project	Omschrijving project	Totaal budget voor projecten Investeringslijst 2017 -2020 (30 mln euro)	Gevraagd budget tot en met 2020 (jaarprogramma 2017, 2018, 2019, 2020, 1e tranche)	Benodigd budget voor jaarprogramma 2020, 2e tranche	Uitgegeven tot en met 2019	Uitgegeven tot en met 1e halfjaar 2020	Nog beschikbaar aan te vragen budget voor 2020/2021	Besluit stuurgroep 22 okt. 2020 (halfjaarrapportage 2020) verschuiven gelden.	Opmerkingen projecten
	Bestuursopdracht Match 2020									
	Uitvoering BO Aansluiting Onderwijs Arbeidsmarkt (Match2020) sectorplannen:									
611	Uitvoering BO Match2020	Met het opstellen en uitvoeren van sectorplannen voor de vier sectoren wordt invulling gegeven aan het stimuleren van de regionale arbeidsmarkt en het daarin tot stand brengen van een optimale afstemming van vraag en aanbod.	**1.530.000**	**1.530.000**		**855.647**	**951.985**	**0**		Afronding eind 2021
613	Plan voor de Sector ZORG									
614	Plan voor de Sector AGRI									
615	Plan voor de Sector Maritiem, Offshore									
617	Plan voor de Sector Toerisme									
	Overige projecten binnen BO aansluiting onderwijs arbeidsmarkt:									
612 en 618	Campagne arbeidsmarktcommunicatie (incl. Carrieres in de Kop)	Met arbeidsmarktcommunicatie moet de Kop van Noord-Holland worden neergezet als aantrekkelijker leer- en werkregio. Het onderdeel Carrières in de Kop is samengevoegd met het project Arbeidsmarktcommunicatie.	**750.000**	**750.000**		**158.465**	**463.530**	**0**		Loopt door t/m 2024

Nr.	Naam project	Omschrijving project	Totaal budget voor projecten Investeringslijst 2017 -2020 (30 mln euro)	Gevraagd budget tot en met 2020 (jaarprogramma 2017, 2018, 2019, 2020, 1e tranche)	Benodigd budget voor jaarprogramma 2020, 2e tranche	Uitgegeven tot en met 2019	Uitgegeven tot en met 1e halfjaar 2020	Nog beschikbaar aan te vragen budget voor 2020/2021	Besluit stuurgroep 22 okt. 2020 (halfjaarrapportage 2020) verschuiven gelden.	Opmerkingen projecten
	Bestuursopdracht Destinatiemarketing									
711	Uitvoering marketingstrategie	Aan de hand van een toeristisch regioprofiel wordt een marketingstrategie bepaald en in de periode 2017-2020 worden diverse campagnes gevoerd.	**1.600.000**	**1.600.000**		**1.062.625**	**1.290.259**	**0**		Afgerond eind 2020
	Bestuursopdracht Regionaal Ambitiedocument									
111	Revitalisering De Koog/Planet Texel	Project betreft een revitalisering van De Koog (aanpassingen in Dorpsstraat, Kop van Zuid en Rondje De Koog en aanpassingen openbare ruimten).	**1.500.000**	**1.500.000**		**1.022.212**	**1.500.000**	**0**		Project is afgerond
121	Opwaarderen Dorpsplein Huisduinen	Herinrichting van het Dorpsplein.	**350.000**	**350.000**		**10.000**	**26.975**	**0**		Afronding eind 2e kwartaal 2021
122	Gebiedsontwikkeling Huisduinen - Verbinding zee-strand Huisduinen	Aanleg van een strandopgang voor een verbetering van de bereikbaarheid van het strand.	**100.000**	**100.000**		**2.930**	**14.055**	**0**	Vraag extra budget: 150.000 euro via overheveling budget uit projectnr. 141 verbetering Zanddijk en verzoek extra 100.000 euro uit DKW!	1e kwartaal 2021
131	Versterken ligging aan zee/Voorhoedeproject	Multifunctioneel ruimtegebruik op de dijk door realisering van een icoon/kunstwerk.	**1.000.000**	**1.000.000**		**60.940**	**135.517**	**0**		Voorbereiding 2020, uitvoering 2021
151	Revitalisering Groote Keeten	Aanpassing openbare ruimte omgeving Dorpsplein Groote Keeten.	**371.779**	**371.779**		**371.779**	**371.779**	**0**		Project is afgerond
161	Gebiedsvisie Sint Maartenszee	Vanuit de gebiedsvisie Sint Maartenszee is gekozen om het project "verkeersveiligheid/uitstraling Belkmerweg/ Westerduinweg/ Zeeweg" en "verleggen voetpad Zeeweg" uit te voeren.	**250.000**	**250.000**		**0**	**0**	**0**		Afronding najaar 2021
171	Onderzoek Petten Energy & Health	Het project betreft een totale gebiedsontwikkeling. Concrete projecten zijn voorzieningen tbv EHC, toegankelijkheid terrein, informatiecentrum, receptiegebouw en/of een incubatorgebouw.	**1.628.221**	**1.628.221**		**190.932**	**279.788**	**0**		Loopt door na 2020.
192	Identity Matching	Doel van het project Identity Matching is om met concrete projecten de (toeristisch-) economische attractiviteit van de kustplaatsen te versterken.	**260.000**	**260.000**		**172.066**	**172.066**	**0**		Geen format ingediend
310	Waddenbaai	Ontwikkeling van een Waddenbelevingsroute met drie concrete projecten. Tevens betreft hjet project het opstarten van een interbestuurlijk gebiedsproces voor de Waddenbaai.	**500.000**	**500.000**		**470.000**	**487.538**	**0**		Deelproject Uitkijktoren Balgzand wordt 2021, overige 2020 gereed.
411	Huisvesting arbeidsmigranten	Fatsoenlijke huisvesting van buitenlandse werknemers moet invulling geven aan dit project.	**100.000**	**87.700**		**67.196**	**67.196**	**12.300**		Afgerond in 2021
421	Verduurzamingonderzoeken agrarische sector	Inventarisatie van oplossingsrichtingen en de vertaling naar concrete projecten voor de gevolgen van de reductie van uitstoot van CO2 uit de glastuinbouw.	**50.000**	**50.000**		**11.400**	**27.870**	**0**		Eind 2020 afgerond
431	Gezond lokaal voedselprogramma	Met twee verschillende projecten wordt ingezet op het vergroten van de marktkansen voor streekproducten.	**50.000**	**50.000**		**50.000**	**50.000**	**0**		Project is afgerond.
441	Versterking IJsselmeerkustbeleving	Aanleg recreatieve voorzieningen langs de IJsselmeerkust i.v.m. versterking van de IJsselmeerkustbeleving.	**505.000**	**505.000**		**98.228**	**247.976**	**0**		Afronding eind 2021
512	Dorpsontwikkeling Oudesluis	Uitvoering van het dorpsontwikkelplan Oudesluis.	**500.000**	**500.000**		**500.000**	**500.000**	**0**		Project is afgerond.

Nr.	Naam project	Omschrijving project	Totaal budget voor projecten Investeringslijst 2017 -2020 (30 mln euro)	Gevraagd budget tot en met 2020 (jaarprogramma 2017, 2018, 2019, 2020, 1e tranche)	Benodigd budget voor jaarprogramma 2020, 2e tranche	Uitgegeven tot en met 2019	Uitgegeven tot en met 1e halfjaar 2020	Nog beschikbaar aan te vragen budget voor 2020/2021	Besluit stuurgroep 22 okt. 2020 (halfjaarrapportage 2020) verschuiven gelden.	Opmerkingen projecten
513	Dorpsplan Wieringerwerf	Verbeteren leefbaarheid in Wieringerwerf met als concrete projecten de verplaatsing van brandweerkazerne, ambulancepost en politiebureau en nieuwbouw van de gemeentewerf.	400.000	400.000		400.000	400.000	0		Voor project 513 en 514 is 1 format gebruikt. Project is afgerond
514	Dorpsontwikkelplan Wieringerwerf	Verbeteren leefbaarheid in Wieringerwerf met als concreet proejct: aanleg geluidwal.	400.000	400.000		0	0	0		Afronding tweede helft 2021
516	Regionale visie verblijfsrecreatie / regionale detailhandelsvisie	Het project is gericht op de vitaliteit van de verblijfsrecreatie. De op te stellen vitaliteitsscan levert input op voor het vervolgproject "Revitaliseringsfonds Verblijfsrecreatie".	100.000	50.000		49.806	49.806	50.000		Project is afgerond. Vrijvallend 50.194,--
517	Revitaliseringsfonds Verblijfsrecreatie	Op basis van de uitkomsten uit de vitaliteitsscan wordt in dit project aan de slag gegaan met het revitaliseren van de 120 onderzochte parken aan de hand van 5 actielijnen en 14 instrumenten.	1.400.000	1.400.000		175.691	154.245	0		Afronding eind 2021
521	Vrijkomende agrarische bebouwing	Een verbetering van de bereikbaarheid ter ondersteuning van de sociaaleconomische ontwikkelingen in de Kop van NH. Vijf concrete projecten zijn in het Investeringsprogramma benoemd.	100.000	100.000		15.072	57.064	0		Afronding eind 2021

Nr.	Naam project	Omschrijving project	Totaal budget voor projecten Investeringslijst 2017 -2020 (30 mln euro)	Gevraagd budget tot en met 2020 (jaarprogramma 2017, 2018, 2019, 2020, 1e tranche)	Benodigd budget voor jaarprogramma 2020, 2e tranche	Uitgegeven tot en met 2019	Uitgegeven tot en met 1e halfjaar 2020	Nog beschikbaar aan te vragen budget voor 2020/2021	Besluit stuurgroep 22 okt. 2020 (halfjaarrapportage 2020) verschuiven gelden.	Opmerkingen projecten
530	Bereikbaarheid netwerkkwadrant:							0		
531	Opstellen en uitvoeren bereikbaarheidsplannen en kosten programmamanager	Een verbetering van de bereikbaarheid ter ondersteuning van de sociaaleconomische ontwikkelingen in de Kop van NH. Vijf concrete projecten zijn in het Investeringsprogramma benoemd.	100.000	300.000		336.661	109.336	-200.000		Loopt door na 2021
532	ICT gestuurd mobiliteitssysteem		1.000.000	452.000	0		226.387	548.000		
533	Ongelijkvloerse aansluitingen A9-N9-Den Helder		2.500.000	512.000	0	24.000	139.942	1.988.000		
534	Oost-West verbinding Stolpen-Medemblik		2.500.000	502.000	0	137.250	141.881	1.998.000		
535	Versterking N250 (Texel-knooppunt De Kooy)		1.000.000	458.000	0	105.063	234.963	542.000		
536	Vaste oeververbinding Burgervlotbrug		1.000.000	222.000	0	91.425	98.650	778.000		
542	Vaarroutenetwerk Kolhorn	Om het vaarroutenetwerk in de Kop van NH te versterken is een aantal projecten voor knooppunt Kolhorn opgenomen in het programma.	215.000	215.000		194.129	202.301	0		Afronding eind 2021
543	Vaarroutenetwerk Amstelmeer - IJsselmeer	Om het vaarroutenetwerk in de Kop van NH te versterken is een aantal projecten voor de vaarroute Amstelmeer - IJssemeer opgenomen in het programma.	1.530.000	1.530.000		137.192	176.363	0		Afronding eind 2021
								0		

Nr.	Naam project	Omschrijving project	Totaal budget voor projecten Investeringslijst 2017 -2020 (30 mln euro)	Gevraagd budget tot en met 2020 (jaarprogramma 2017, 2018, 2019, 2020, 1e tranche)	Benodigd budget voor jaarprogramma 2020, 2e tranche	Uitgegeven tot en met 2019	Uitgegeven tot en met 1e halfjaar 2020	Nog beschikbaar aan te vragen budget voor 2020/2021	Besluit stuurgroep 22 okt. 2020 (halfjaarrapportage 2020) verschuiven gelden.	Opmerkingen projecten
	Overige projecten							**0**		
141	Verbetering Zanddijk		**150.000**					**150.000**	Vrijvallend 150.000. Overheveling naar project 122 strandopgang Huisduinen.	
181	Herontwikkeling Petten Zuid		**0**					**0**		
191	Regionaal Uitvoeringsprogramma Noordzeekust		**50.000**					**50.000**		vrijvallend 50.000,--
193	Recreatief routenetwerk		**25.000**					**25.000**		v rijvallend 25.000,--
511	Vestigingsmilieus		**50.000**	**25.000**			**25.000**	**25.000**		vrijvallend 50.000,--
515	Levensloopbestendig en verduurzamen bestaande woningen		**800.000**				**0**	**0**		Voorstel in Stuurgroep 17 dec. 2020.
541	Groen blauw netwerk		**10.000**					**10.000**		vrijvallend 10.000,--
911	Regionale Omgevingsvisie		**50.000**					**50.000**		Na afronding RegioAkkoord, RAD 2.0 en nieuwe samenwerkingsagenda.
	Overige									
	Evenementen Sail		**200.000**	**200.000**		**200.000**	**200.000**	**0**		Project is afgerond
	Onvoorzien		**100.000**				**100.000**	**100.000**		post onvoorzien 100.000,--
	Totalen		**30.000.000**							
				21.136.227	**0**	**8.193.487**	**10.292.734**	**8.063.773**		
		JAARPROGRAMMA 2020, 2E TRANCHE								
	Bestuursopdracht Havensontwikkeling		**Benodigd budget**							
	Ontwikkeling Maritiem Cluster	Onderzoek en verkenning ontwikkeling Maritiem Cluster	**500.000,00**							De benodigde budgetten komen uit vrijvallende budget binnen de Bestuursopdracht havensontwikkeling.
	Human Capital	Uitwerking Regiodeal programmalijn Human Capital	**200.000,00**							
	Ontwikkeling Nieuwe Diep	Ontwikkeling kade het Nieuwe Werk	**2.400.000,00**							

Bijlage: Samenwerkingsovereenkomst voor de uitvoering van het programma De Kop Werkt!

Toetsingskader projecten De Kop Werkt!

Voor de uitvoering van het programma De Kop Werkt! dient te worden bepaald op basis van welke criteria projecten beoordeeld worden. De wijze van toetsing van de projecten dient daarom onderdeel te zijn van de samenwerkingsovereenkomst die wordt ondertekende door de partijen.
Het proces van projectbeoordeling waarborgt de zorgvuldigheid die in relatie tot ieder afzonderlijk projectvoorstel maar vooral ook tot de onderlinge en regionale samenhang in acht dient te worden genomen. Dit is in dit toetsingskader nader uitgewerkt.

Het programma De Kop Werkt! is een meerjarig regionaal programma. De programmatische benadering houdt een werkwijze in waarbij de aard en kwaliteit van de projecten dienen bij te dragen aan de totale invulling en doelstellingen van het programma en de bijbehorende bestuursopdrachten. Het toetsingskader heeft als uitgangspunt dat de projecten een samenhangend geheel moeten vormen en is geformuleerd op basis van (vooral) kwalitatieve criteria om te komen tot een projectbesluit. Daarnaast zijn een aantal basisvoorwaarden geformuleerd waaraan een projectvoorstel moet voldoen. Alle projecten worden beoordeeld op zowel de kwalitatieve criteria als de basisvoorwaarden.

Doelstellingen programma
Ieder project dient te onderbouwen dat het voldoet aan de hoofd- en subdoelstellingen van het programma De Kop Werkt!.

<u>Hoofddoelstelling</u>
Het hoofdcriterium voor een projectbesluit is af te lezen aan de hoofddoelstelling waaraan projecten moeten bijdragen: *Verbetering van het woon-, werk- en leefklimaat in de regio Kop van Noord-Holland.*

<u>Subdoelstellingen</u>
De hoofddoelstelling is gespecificeerd aan de hand van een aantal subdoelstellingen:
- Versterken van het ruimtelijk-economische klimaat van de Kop;
- Versterken van de kwaliteiten op regionale schaal;
- Realisatie van het toekomstperspectief, zoals is weergegeven in het Regionaal Ambitiedocument.

Scanpagina 1 van 4

De hoofddoelstelling en subdoelstellingen zijn bepaald op basis van het Regionaal Ambitiedocument waarin een toekomstperspectief is geschetst dat richting geeft aan de samenhang, kansen en opgaven op regionale schaal. Het biedt zo bouwstenen om te komen tot een gezamenlijk gedragen koers en kader in ruimtelijk ordeningsbeleid, gebaseerd op bestaande en te versterken kwaliteiten. Het toekomstperspectief is vertaald in ambities en concrete acties.

Subdoelstellingen per bestuursopdracht

Het Regionaal Ambitiedocument vormt de kapstok voor de regionale samenwerking en verbindt daarmee de verschillende bestuursopdrachten. Tussen de bestuursopdrachten zijn grote verschillen in het type projecten. Om de beoordeling van projecten transparant te maken is per bestuursopdracht een aantal criteria opgesteld waaraan de projecten dienen te voldoen binnen de betreffende bestuursopdracht. Ieder project dient te voldoen aan alle criteria van de bestuursopdracht waarbinnen de uitvoering plaatsvindt.

<u>Projecten binnen de bestuursopdracht Regionaal Ambitiedocument</u>

- Bijdrage aan de ambities binnen het regionale 'frame' waar het project betrekking op heeft en het bijbehorende toekomstbeeld

<u>Projecten binnen de bestuursopdracht Havensontwikkelingen</u>

- Bijdrage aan werkgelegenheid
- Behoud van kennis in de regio
- Aansluiting bij onderling versterkende projecten en de relevante economische- en havenvisies van zowel de regio, provincie als het Rijk

<u>Projecten binnen de bestuursopdracht Aansluiting Arbeidsmarkt en Onderwijs</u>

- Bijdragen aan een gezonde regionale arbeidsmarkt
- Aanbieden van opleidingen in de regio
- Opheffen van de verwachte mismatch tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt in 2020
- Stijging van het Bruto Regionaal Product van 15,8 miljard in 2010 naar 18,2 miljard in 2020

<u>Projecten binnen de bestuursopdracht Destinatiemarketing</u>

- Een betere en herkenbare toeristische positionering van de regio
- De vindbaarheid van het bestaande aanbod verbeteren
- Vergroten aantal (verblijfs)bezoekers, verblijfsduur en bestedingen in de regio

Basisvoorwaarden projectvoorstellen
Naast de inhoudelijke criteria wordt bij de beoordeling van een project ook getoetst op een aantal basisvoorwaarden waaraan voldaan moet worden. Deze voorwaarden geven uitdrukking aan de minimale eisen die gelden voor een projectvoorstel. Aan de volgende eisen moet zijn voldaan:

- De projecten dienen te voldoen aan de afspraken zoals vastgelegd in de Samenwerkingsovereenkomst, waar dit toetsingskader onderdeel van uitmaakt.
- De uitvoering van het programma – en dus ook de projecten binnen het programma - moeten te allen tijde verenigbaar zijn met geldend (Europees, nationaal, provinciaal, regionaal en lokaal) overheidsbeleid en de daaraan verbonden wet- en regelgeving.
- Voor alle projecten heeft vooraf overleg plaats gevonden tussen partijen en binnen de hiervoor bestaande bestuurlijke platforms en wordt overeenstemming bereikt tussen partijen om er zorg voor te dragen dat het project voldoet aan geldend lokaal, regionaal en provinciaal beleid.
- Om tot besluitvorming te kunnen komen is voor alle projecten een volledig ingevulde projectformat aanwezig waarin duidelijk staat beschreven op welke wijze het project wordt gedefinieerd, georganiseerd, begroot, gefinancierd en bijdraagt aan de regionale doelstellingen.
- De periode van uitvoering van het project ligt binnen de uitvoeringsperiode van het programma, inclusief het verrichten van alle betalingen binnen het project.
- Er kan geen overschrijding zijn van de vooraf vastgestelde projectkosten.
- De bedragen genoemd in een format zijn maximale kosten. Alle partijen zijn in beginsel compensatiegerechtigd voor de btw en komen overeen zich maximaal te zullen inspannen om de btw geen onnodige kostenpost te laten vormen. In het projectformat dient nader te worden toegelicht hoe wordt omgegaan met de btw.
- Beheer en onderhoud maken geen onderdeel uit van de projectkosten. Voor beheer en onderhoud van projecten worden waar nodig afzonderlijk afspraken gemaakt door de verantwoordelijke partijen. In het projectformat dient te worden beschreven hoe het beheer en onderhoud op een duurzame wijze is geborgd (financieel en organisatorisch) voor de komende jaren.
- Projecten binnen de bestuursopdracht Regionaal Ambitiedocument en Havensontwikkelingen dienen altijd een fysieke weerslag te hebben. Onderzoek en verkenningen zijn alleen mogelijk indien ze onderdeel zijn van een projectaanpak wat resulteert in daadwerkelijk fysieke investeringen.
- Het verlenen van een financiële bijdrage vanuit het programma is noodzakelijk voor de realisatie van het project. Daarbij is getoetst of het project mogelijk voor andere subsidie- of financieringsregelingen in aanmerking kan komen, waarbij met name gekeken wordt naar koppelingen met het Waddenfonds. Hierbij mag in principe geen sprake zijn van ongewenst stapelen waarbij partijen dubbel belast worden. Als hierdoor een vliegwiel effect ontstaat kan hierop een uitzondering worden gemaakt. Hierover dient vooraf overeenstemming te zijn bereikt tussen de betrokken partijen voordat een project kan worden ingediend.

- Het project betreft nieuwe activiteiten. Een projectvoorstel voor een vervolg van reeds uitgevoerde activiteiten (zonder verruiming van de werkingssfeer) is uitgesloten evenals voor reguliere activiteiten en verantwoordelijkheden van de projectuitvoerder of andere betrokkenen.
- Bij elk project wordt (indien van toepassing) aangegeven op welke wijze er borging van participatie heeft plaatsgevonden. Burgers dienen te zijn geïnformeerd en geraadpleegd, daar waar nodig bovengemeentelijk.
- Bij elk project wordt aangegeven op welke wijze het bijdraagt aan het verbeteren van duurzaamheid.
- Bij elk project wordt aangegeven op welke wijze het bijdraagt aan de werkgelegenheid in de regio.
- Bij elk project wordt (indien van toepassing) aangegeven op welke wijze het bijdraagt aan de verbetering van de infrastructuur en/of mobiliteit.
- Bij elk project wordt aangegeven op welke wijze het bijdraagt aan de leefbaarheid in de regio.

Uitzonderingen:

1. Het project Sail 2017 – zie bijlage 1 van de SOK– valt niet onder het toetsingskader.

2. De post 'onvoorzien Provincie Noord-Holland' valt niet onder het toetsingskader

Provincie Noord-Holland

Economie Financiën en Bestuur

Dossiernummer	5088
Extern Zaak ID	1526423
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	18 januari 2021
Agendapunt	7.b
Omschrijving	Sponsoring: Brief GS aan PS inz. Voortgangsbrief dierenwelzijn gesponsorde evenementen 2020
Organisatieonderdeel	CZ/COM

Bijlagen
Brief aan PS over voortgang dierenwelzijn tijdens gesponsorde evenementen 2020.pdf
rapportage dierenwelzijn Jumping Amsterdam 2020.docx
Advies stichting Dier&Recht mbt sponsoring paardenevenementen_Geredigeerd.pdf
KNHS Jumping Amsterdam Noord-Holland 18 jan 2021_Geredigeerd.pdf

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	7 december 2020
Ingekomen stukken ter kennisname	31 december 2020
Economie Financiën en Bestuur	**18 januari 2021**

Toelichting

De provincie Noord-Holland stimuleert gesponsorde evenementen om te verduurzamen, bijvoorbeeld op het gebied van (her)gebruik van grondstoffen, voedselverspilling, energiebesparing, vervoersstromen, impact op natuur, gezondheid en (verbetering van) dierenwelzijn. Bij sommige evenementen spelen dieren een rol, bijvoorbeeld Jumping Amsterdam. Op verzoek van PS rapporteren deze evenementen jaarlijks over de maatregelen om dierenwelzijn te verbeteren.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
mw. R.M.L. Kanne
CZ/COM

Telefoonnummer +31235144970
kanner@noord-holland.nl

Verzenddatum

-3 DEC. 2020

Kenmerk
1526423/1528589

Uw kenmerk

Betreft: voortgang dierenwelzijn tijdens gesponsorde evenementen 2020

Geachte leden,

Hierbij verzoeken wij u deze brief (met bijlagen) ter bespreking op de B-agenda van de commissie Economie, Financiën en Bestuur van 18 januari 2021 te plaatsen.

Wat is de reden?

De commissie heeft aangegeven dat zij jaarlijks een voortgangsrapportage over dierenwelzijn tijdens gesponsorde evenementen wil ontvangen en behandelen.

Wat vragen wij aan de commissie?

Wij vragen u om een oordeel te geven over de toepassing van de uitgangspunten voor evenementensponsoring en in het bijzonder de maatregelen om dierenwelzijn tijdens gesponsorde evenementen te bevorderen.

In 2020 zouden er twee gesponsorde evenementen zijn waarbij dieren een rol spelen en waarbij dus extra aandacht voor dierenwelzijn van toepassing is: Jumping Amsterdam en de Landbouwshow Opmeer. Deze laatste heeft vanwege de maatregelen ter bestrijding van de verspreiding van het coronavirus niet plaatsgevonden. Om dezelfde reden zal in 2021 Jumping Amsterdam niet worden georganiseerd. In 2020 heeft Jumping Amsterdam wel plaatsgevonden. In de bijlage treft u de rapportage dierenwelzijn van Jumping Amsterdam 2020 aan.

Om welk GS-besluit gaat het?

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Het GS-besluit van 3 november 2019 waarbij de uitgangspunten voor evenementensponsoring 2020-2023 zijn vastgesteld.

Op grond waarvan wordt dit voorstel gedaan?

Uitgangspunten evenementensponsoring 2020-2023

Is dit eerder behandeld in een commissie of in PS?

Ja, behandeling heeft plaatsgevonden op 20 januari 2020. Toegezegd is om jaarlijks een voortgangsbrief over dierenwelzijn tijdens gesponsorde evenementen aan te bieden.

Wat zijn de effecten van het voorstel?

Verbeteren van dierenwelzijn tijdens gesponsorde evenementen

Wat zijn de financiële aspecten/risico's

geen

Met wie is dit intern afgestemd?

Communicatie.

Hoe heeft (burger)participatie plaatsgevonden?

Bij de bespreking van dit onderwerp in de commissie EFB van 20 januari 2020 is een toelichting op dit onderwerp gegeven door mevrouw Pesie (Stichting Dier & Recht) en mevrouw Westerduin van de Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie (KNHS).

Wanneer en hoe is over dit besluit gecommuniceerd?

Na vaststelling in GS zijn de uitgangspunten voor evenementensponsoring 2020-2023 eind 2019 gepubliceerd op onze website.

Wat is de link met Europa?

Geen

Vervolgprocedure

Wanneer evalueren wij dit besluit?

In het derde jaar van deze collegeperiode zullen we de doelstellingen van evenementensponsoring toetsen en de resultaten evalueren, o.a. op het gebied van (verbetering van) dierenwelzijn.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

1 bijlage

rapportage dierenwelzijn Jumping Amsterdam 2020

DIERENWELZIJN

Jumping Amsterdam heeft het welzijn van de paarden altijd de hoogste prioriteit gegeven. De maatschappelijke focus die er is op dierenwelzijn, ondersteunen wij in alle facetten. In dat licht willen wij graag toelichten op welke manieren wij als evenement het welzijn van het paard borgen.

faciliteiten

De op Jumping Amsterdam aanwezige faciliteiten zijn van de hoogste kwaliteit.

- De stallen worden gebouwd door een professionele stallenbouwer en voldoen aan de gestelde afmetingen. Voor een paard met een stokmaat groter dan 1.80 meter wordt een dubbele stal ter beschikking gesteld. Bij het indelen van de stalling wordt rekening gehouden met de verdeling van de hengsten, ruinen en merries waarmee rust en veiligheid in het stallencomplex wordt geborgd. De stallen worden streng bewaakt en alleen diegenen met de juiste accreditatie, worden toegelaten. Na afloop van het sportprogramma worden de stallen gesloten zodat de paarden kunnen rusten.
- Er is een fresh air schedule voor de paarden: een schema waarin is opgenomen wanneer de grooms dagelijks met de paarden veilig buiten in de frisse lucht aan de hand kunnen stappen. De losrijpiste in de stallen biedt ruiter en paard een rustige omgeving om in te trainen. Ook voor deze piste is een schema opgesteld ten behoeve van de rust en veiligheid.
- Het stro en zaagsel zijn van zeer hoge kwaliteit evenals het hooi. Door zowel stro als zaagsel aan te bieden kan elk paard van de best passende bodembedekking worden voorzien. Stro, zaagsel en hooi worden op een veilige en droge plek opgeslagen.
- Zowel de trainingspistes als de wedstrijdpiste zijn voorzien van de beste bodem die gedurende het gehele evenement wordt onderhouden. Afhankelijk van de discipline, wordt de toplaag aangepast. Op deze manier worden de paarden in de gelegenheid gesteld een topprestatie te leveren met een minimaal risico op blessures.
- Jumping Amsterdam beschikt over twee wasplaatsen waar de paarden gekoeld en verzorgd kunnen worden.
- De hindernissen en het hekwerk om de trainingspistes voldoen aan de veiligheidseisen.
- Er staat ten allen tijde een paardenambulance gereed. Het pisteteam onder leiding van de pistemanager oefent regelmatig in samenwerking met de dierenartsen de inzet van deze bijzonder uitgeruste paardentrailer zodat zij in geval van een calamiteit, snel en vakkundig kunnen handelen.
- Het geluid in de wedstrijdpiste is zo ingesteld dat het volume in de piste een stuk lager ligt dan dat het op de tribunes te horen is zodat de paarden geen geluidshinder ondervinden.

team van professionals

Een groot aantal professionals is aanwezig op het evenement om het welzijn van de paarden te borgen.

- De aankomst van de vrachtwagens wordt door de afdeling Traffic in samenwerking met de stalmedewerkers vlot geregeld. De vrachtwagens worden op afroep (op volgorde van aankomst) gelost waarbij een team paraat staat om te ondersteunen bij het lossen. De wachttijd voor de paarden wordt hiermee tot een minimum beperkt.
- De professionele groom verzorgt het paard en helpt de ruiter waar nodig. Doordat de groom het paard door en door kent weet deze precies waar het paard behoefte aan heeft. Elk paard dat in de RAI aanwezig is, wordt verzorgd door de eigen groom.
- Twee dierenartsen zijn 24 uur per dag bereikbaar en beschikbaar.
- Voordat de paarden aan de start mogen verschijnen, ondergaan zij een veterinaire keuring waarin wordt bekeken of zij 'fit to compete' zijn.
- Er worden dopingcontroles bij de paarden uitgevoerd door een dopingarts die de beschikking heeft over zogenaamde dopingstallen. T
- Tevens zijn er een aantal quarantainestallen aanwezig.
- Het medische (veterinair) team is verder aangevuld met een specialist medische beeldvorming die op locatie röntgenologisch en echografisch onderzoek kan uitvoeren.
- Er is een zeer ervaren hoefsmid aanwezig die op verzoek zorg draagt voor de hoeven en het beslag van alle aanwezige paarden.
- Het team van stewards ziet erop toe dat alles volgens de regels verloopt en dat de wedstrijdcondities voor alle deelnemers hetzelfde zijn. Ook controleren de stewards of de gebruikte hulpmiddelen zijn toegestaan en of een paard bijvoorbeeld geen wondjes heeft. De belangrijkste taak van de stewards is om erop toe te zien dat het welzijn van de paarden zo optimaal mogelijk is. De stewards zijn opgeleid en worden jaarlijks bijgeschoold door de FEI en zijn 24 uur per dag aanwezig in de RAI. Eén van de stewards is onafhankelijk en internationaal aangewezen door de wereldbond Federation Equestre International (FEI) om op de kwaliteit van het team toe te zien.
- Twee professionele nachtwachten (die in het dagelijks leven werkzaam zijn op de dierenkliniek van Universiteit Utrecht) houden de paarden 's nachts in de gaten en kunnen indien nodig, direct de groom van het paard en de dierenarts waarschuwen.
- De NVWA en Horse Service International zijn aanwezig op het evenement en zijn verantwoordelijk voor de correcte documenten voor de paarden zodat zij veilig verder kunnen reizen na hun vertrek uit Amsterdam.
- De programmacommissie van Jumping Amsterdam zorgt voor een programmering waarin voldoende ruimte is voor rust voor de paarden tussen de wedstrijden door en waar een goede opbouw in zit.

Met bovenstaande maatregelen, faciliteiten en het team van professionals dragen wij zorg voor de paarden die tijdens Jumping Amsterdam in de RAI zijn. De liefde voor het paard is de gemene deler die iedereen samenbrengt en die ervoor zorgt dat we continu toetsen hoe wij onze bijdrage kunnen leveren aan het welzijn van de paarden die aanwezig zijn op Jumping Amsterdam.

Paardenwelzijn in de paardensport in Nederland

De Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie (KNHS) is de hippische sportbond van Nederland en zorgt voor de paardensport infrastructuur. De paardensport is heel breed en gaat van recreatief paardrijden in het bos, naar topsport zoals bij Jumping Amsterdam. Paardenmensen houden van hun paarden. Paardenwelzijn staat dan ook binnen de paardensport op nummer 1. Dit is logisch, want zonder een paard is er ook geen paardensport.

De KNHS heeft het waarborgen van paardenwelzijn dan ook opgenomen in de statuten en in het Algemeen Reglement. Hiernaast is er de KNHS Welzijnscode, waarin algemene richtlijnen worden aangegeven voor het welzijn tijdens de training van en wedstrijden met paarden. In het Algemeen Wedstrijdreglement zijn regels opgenomen voor het waarborgen van paardenwelzijn tijdens wedstrijden, zoals de bodem, het transport, het harnachement, etc. In de verschillende disciplinereglementen worden deze regels nog specifieker uitgewerkt. Klik hier voor meer informatie over de statuten en het Algemeen Reglement.

Instructeurs
De paardensport is uniek in Nederland wat opleiding en certificering van instructeurs aangaat. De paardensport is de enige sport in Nederland waar álle instructeurs op KNHS verenigingen en FRNS maneges gediplomeerd instructeur zijn. Van beginnende ruiter tot topsporter. Centraal in de instructeursopleidingen staat het paardenwelzijn: wat heeft een paard nodig, hoe kan het paard zo goed mogelijk gereden worden, hoe kan de instructeur zien dat een paard zich niet prettig voelt en wat kan de instructeurs eraan doen. Hier is meer informatie te vinden over de instructeursopleidingen.

Ruiteropleiding
Voor de ruiter is een gestructureerde opleiding aanwezig, opgedeeld in drie fases: brons, zilver en goud. Ook in de ruiteropleiding is paardenwelzijn de rode draad. Niet alleen leert de ruiter rijden, maar er wordt ook aandacht gegeven aan algemene paardenkennis: gedrag, voeding, huisvesting, leerprincipes. Hoe beter een ruiter weet wat een paard nodig heeft tijdens en rondom het paardrijden, hoe beter het paardenwelzijn gewaarborgd wordt. Voor de ruiters onder de twaalf jaar is de ruiteropleiding aangepast aan de leeftijd met het concept Bixie&Friends. Klik hier voor meer informatie over de KNHS Ruiteropleiding en hier voor meer informatie over Bixie&Friends

Recreatie
Ruim driekwart van de KNHS leden rijdt recreatief en geen wedstrijden. Recreatieve ruiters willen genieten van hun paard, maar kunnen zeker ook fanatiek trainen. Voor deze doelgroep heeft de KNHS de leerlijn Buitenrijden, waarin algemene paardenkennis en dus welzijn ruim aan bod komen. Hiernaast faciliteert de KNHS deze leden met het vinden van routes, vakanties, evenementen en recreatieve disciplines.

Wedstrijden
Wedstrijden zijn voor de ruiter bedoeld om te kijken hoever hij of zij staat in de training van zijn paard en zichzelf. Elk paard moet genoeg punten per niveau halen om door te kunnen stromen naar het volgende niveau. Van de Nederlandse paarden is de hele carrière in beeld. Paardrijden is een samenwerking tussen paard en mens. Elk paard is een individu met eigen talenten en tekortkomingen. Gedurende de training wordt dan ook gekeken waar het paard zich het best bij voelt, zowel fysiek als mentaal. Jarenlange training en selectie geeft een goed beeld waar een paard zich prettig bij voelt. Alleen de paarden die de wil en de lichamelijke capaciteiten hebben voor de topsport, komen aan de start tijdens een evenement als Jumping Amsterdam.

Om te zorgen voor paardenwelzijn, veiligheid en fairplay hebben wedstrijden strenge reglementen. Veel regels binnen deze reglementen zijn om het paardenwelzijn te waarborgen. vastgelegd in het

wedstrijdreglement en het dopingreglement. Het dopingbeleid is voor paarden veel strenger dan bij humane atleten. Pijnstillers mogen zeker niet tijdens een wedstrijd.

Officials beoordelen het paard en de ruiter en of de regels gevolgd worden. Officials zijn onder andere juryleden, stewards, toezichthouders op het voorterrein, parcoursbouwers. Bij elke wedstrijd, in elke discipline, op elk niveau is een jury aanwezig die het paardenwelzijn en de voortgang van de wedstrijd controleert. Ook zijn er stewards en dierenartsen die rondom de wedstrijd checken dat alles netjes en volgens de regels verloopt. De KNHS heeft een tuchtrecht om overtreders te kunnen aanpakken.

Media
De KNHS is actief in de media, zowel online als offline. Dit betreft sportverslaggeving, maar nog veel meer informatie en kennis voor de paardenliefhebber. Algemene kennis en paardenwelzijn staan ook hier centraal. De Woensdag WelzijnsWeetjes zijn een begrip. Het blad 'Paard & Sport', het online magazine 'Paard & Organisatie' en het kinderblad 'Bixie & Friends' worden gewaardeerd.

Paardenwelzijn in de paardensport internationaal

In Nederland worden jaarlijks om en nabij 9000 wedstrijden gereden. Deze vallen grotendeels onder de Nederlandse reglementen. De wedstrijden op internationaal niveau vallen onder de internationale regels van de FEI. Jumping Amsterdam is zo een internationale FEI wedstrijd, waar de internationale reglementen gelden. Bij zo'n groot evenement blijven de toppaarden meestal meerdere dagen. Bij de start van de wedstrijden worden de paarden veterinair gecheckt of ze fit-to-compete zijn. Ook gedurende de wedstrijden zelf zijn er altijd onafhankelijke FEI paardendierenartsen aanwezig om de paardengezondheid en –welzijn in de gaten te houden. De wedstrijdorganisatie zorgt voor een goed verblijf om de paarden fit en gezond te houden. De organisatie van Jumping Amsterdam heeft dat hierboven goed beschreven.

Hier is te lezen over het werk van officials tijdens internationale wedstrijden.
Klik hier voor het verhaal van de hoofd steward tijdens Jumping Amsterdam 2020.

Nederland loopt internationaal voorop in de wedstrijdreglementen rondom paardenwelzijn.
Zo mag er niet minder dan anderhalve centimeter ruimte tussen de neus en de neusriem zitten. Per discipline zijn er regels over de toegestane hulpmiddelen, met als uitgangspunt: zo min mogelijk. De KNHS voert een internationale lobby om dit ook op het hoogste niveau door te voeren.

Advies stichting Dier&Recht m.b.t. sponsoring van paardenevenementen

Agendapunt 7b tijdens de vergadering commissie Economie en Financiën op 18 januari 2021.

Stichting Dier&Recht raadt de sponsoring van evenementen met paarden af. Er zijn grote implicaties voor het paardenwelzijn die eerst moeten worden opgelost.

Er is met name een groot risico voor dierenwelzijnsproblemen bij evenementen met een competitieve aard. Juist het competitieve aspect zorgt ervoor dat er onredelijke eisen aan de paarden gesteld worden. Om de hoge eisen te stellen worden de paarden getraind met hulpmiddelen die de fysieke en mentale gezondheid van de dieren ernstig schaadt.

Het dierenwelzijn wordt met name benadeeld door de gebruikte dwangmiddelen, de manieren van trainen en de risico's die het rijden voor de paarden geeft.

Onder dwangmiddelen verstaan we:

- Bitten (een mondstuk) in de paarden mond. Soms met een hefboomwerking om de ruiterhand kracht bij te zetten en een kinketting om druk op de gevoelige uit van de onderkaak te geven.
- Sporen aan de hiel van de ruiters, die door te schoppen onderhuidse weefselschade geven, schaafwonden en blauwe plekken.
- Zweep gebruik. Er is wetenschappelijk onderzoek[1] dat aantoont dat een paard pijn ervaart als het met een zweep geslagen wordt.
- Extra teugels om het hoofd van het paard vast te zetten. Dit gebeurt vooral bij ruiters thuis tijdens trainingen. Deze trainingen worden toegepast om paarden sneller op een hoger niveau wedstrijden te kunnen laten lopen.
- Te strak aansnoeren van de neusriem zodat het paard de mond niet kan openen. Het paard wilt de mond openen om pijn van het bit te ontwijken en bijvoorbeeld om te kunnen gapen. Bij wedstrijden geldt de regel vanuit de paardensector dat er 2 vingers ruimte tussen de riem en de huid op het neusbot moet kunnen. In realiteit wordt dit onvoldoende gecontroleerd. Bij jumping Amsterdam 2020 is het bij veel paarden helemaal niet gecontroleerd en zaten de riemen veel te strak.

Andere risico's:

- De houding van het paard. Het rijden van een houding waarbij het paard met de kin richting de borst loopt. (De zogenaamde 'rollkur' houding, 'diep, laag, rond' of 'hyperflexen' genoemd.) Dit is een methode die zeer nadelig is voor het welzijn van paarden en wordt nog steeds veelvuldig geobserveerd tijdens wedstrijden.
- Het steeds hoger, sneller, sensationeler sporten met paarden geeft ernstige risico's op blessures en voor het welzijn. Zowel tijdens de wedstrijden als in de voorbereidingen daarop vallen veel paarden af. Paarden die ongeschikt blijken voor de enorme prestatie die van ze gevraagd wordt verdwijnen in de handel of worden afgemaakt.

[1] https://www.abc.net.au/news/2020-11-12/study-shows-horses-feel-pain-from-whipping-like-humans/12871496 en de wetenschappelijke studie https://www.mdpi.com/2076-2615/10/11/2094

Stichting Dier en Recht publiceerde n.a.v. Jumping Amsterdam in 2020 een uitgebreid wetenschappelijk rapport over de impact van het bit in de paardenmond[2].

September 2020 publiceerde we een tweede wetenschappelijk rapport over de impact van andere dwangmiddelen in de paardensport[3]. Dit rapport heeft betrekking op het rijden met de paardenrassen tuigpaarden en hackneys, zoals tijdens landbouwdagen en draverijen gebeurt.

Er zijn alternatieven mogelijkheden om met paarden om te gaan en te rijden, die veel minder schadelijk zijn. Zo kan men paarden zeer goed trainen met beloningen en zonder bit of dwangmiddelen.

In de huidige context, waarbij de sector zichzelf beoordeeld, is geen onafhankelijke garantie voor een goed paardenwelzijn.

Gelieve dus af te zien van sponsoring. De aard van de evenementen komt niet overeen met de huidige inzichten en kennis over dierwelzijn.

[redacted]

Dierwetenschapper, Stichting Dier&Recht.

[2] HET BIT: EEN DWANGMIDDEL IN DE PAARDENSPORT, een verzameling wetenschappelijke studies mbt het bit in de paardensport. Stichting Dier&Recht, januari 2020 https://www.dierenrecht.nl/sites/default/files/2020-02/het-bit-een-dwangmiddel-in-de-paardensport.pdf

[3] PAARDENLEED IN DE AANGESPANNEN SPORT september 2020 https://www.dierenrecht.nl/sites/default/files/2020-09/Paardenleed-in-de-aangespannen-sport.pdf

18 januari 2021

Geachte commissie Economie, Financiën en Bestuur,

Goedemiddag. Ik ben [redacted]. Paardendierenarts en bij de Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie, de KNHS, heb ik het dossier paardenwelzijn onder mijn hoede. Dank voor de mogelijkheid om (weer) in te mogen spreken. Vorig jaar heb ik ook ingesproken in uw vergadering, om toe te lichten hoe we paardenwelzijn waarborgen tijdens wedstrijden en evenementen in het bijzonder en meer specifiek tijdens Jumping Amsterdam. Praten over dit onderwerp is goed, maar met eigen ogen waarnemen is altijd beter. Vorig jaar is daarom een ieder uitgenodigd om te komen kijken en dat doe ik graag weer voor volgend jaar. Kom vooral kijken, ook achter de coulissen, neem desnoods een paardendierenarts naar eigen keuze mee. U bent allen van harte welkom, mag alles komen zien en checken wat u wilt. Waarom? We hebben niets te verbergen!

De Partij voor de Dieren en de Stichting Dier en Recht beweren dat er van alles fout gaat met deze waardevolle dieren tijdens Jumping Amsterdam en ook zij zijn natuurlijk op dezelfde manier uitgenodigd. Spijtig genoeg heeft niemand van deze partijen zich gemeld. Gelukkig is de pers is wel in groten getale geweest en heeft eveneens overal mogen kijken. Er is niets abnormaals waargenomen. In tegenstelling: ze waren zeer te spreken over hoe het paardenwelzijn gewaarborgd werd.

Ook deze uitnodiging staat natuurlijk weer open voor volgend jaar Jumping Amsterdam! Dus ook voor u als commissie.

Voor de zekerheid zal ik nog een keer herhalen waar op wordt gecontroleerd bij hippische wedstrijden en evenementen.

Bij Jumping Amsterdam worden alle paarden direct als ze uit de ring komen na de wedstrijd gecontroleerd door stewards op strakte van de neusriem en beschadigingen in de mond en op het lichaam. Er zijn bij Jumping Amsterdam geen afwijkingen gevonden. Voor de geïnteresseerden hier een artikel over het werk van stewards

De stewards en dienstdoende dierenartsen zijn onafhankelijk. Zij waren hoogst verbaasd en zelfs geraakt door de aantijgingen van de Partij voor de Dieren en Stichting Dier&Recht dat zij niet onafhankelijk zouden functioneren. Ook hier is een uitnodiging voor een verhelderend gesprek gedaan, waarop door deze partijen niet is gereageerd.

In de wedstrijdreglementen staan strikte regels over zweep gebruik en beschadigingen in de mond en wondjes op de huid. Deze regels zijn zo strikt dat het geringste druppeltje bloed bij een paard direct leidt tot diskwalificatie.

Wat de training van paarden aangaat. Paarden zijn niet van de één op de andere dag topsporter. Hier gaat vaak een tiental jaar van training en selectie aan vooraf, net als bij humane sporters. Jonge paarden worden rustig getraind en gaan maar een paar keer per jaar op concours. Uiteindelijk is er maar een handvol paarden dat tot de top kan behoren en dat is vooral afhankelijk van de natuurlijke aanleg van het paard, het leervermogen en de

intrinsieke motivatie. Paarden die deze eigenschappen minder bezitten worden gewoon ingezet op een lager sportniveau, zoals bijvoorbeeld ook de meeste voetballers op amateurniveau voetballen. Tijdens de vele jaren van training blijkt waar paarden in uitblinken en worden ze in die richting verder ontwikkeld tot het topfitte dier –zowel fysiek als mentaal- dat op concoursen als Jumping Amsterdam in de ring verschijnt. Hier vindt u een artikel waarin dit onderwerp nog meer wordt toegelicht.

Natuurlijk streven we in de paardensport ernaar het paardenwelzijn op basis van onderbouwde kennis verder te optimaliseren. Om dit te kunnen doen werken we als paardensector samen met (wetenschappelijke) kennisinstellingen in Nederland en het buitenland. Hierbij is te denken aan: Universiteit Utrecht, Wageningen University, lectoraat Human-Animal Interactions van Aeres Hogeschool, En internationale universiteiten in Engeland, Zweden, Zwitserland, Australie, Amerika en met de International Society of Equitation Science. Waar mogelijk zoeken we samenwerking met Equinnolab en de Dierenbescherming.

Dier&Recht voelt zich verantwoordelijk. Wij voelen en **HEBBEN** de verantwoordelijkheid.

Dank voor het luisteren en ik beantwoord graag uw vragen.

[redacted], namens KNHS en Jumping Amsterdam

[redacted]

[redacted]

INTERNATIONALE SPORTPAARDEN

De (lange) weg naar de top

Voordat een sportpaard in staat is uit te blinken op het hoogste niveau, heeft het een uitgebreid (selectie)traject doorlopen. Hoe zo'n traject verloopt en waarom dat niveau aan een handvol paarden is voorbehouden, maken twee topruiters en een veterinair ons duidelijk.

TEKST PETER VAN PINXTEREN **BEELD** ARND BRONKHORST, DIGISHOTS

Dat sommige paarden uiteindelijk in staat zijn parcoursen van 1.60m te bedwingen, de moeilijkste onderdelen in een Grand Prix-proef uit te voeren of een lange vijfsterrencross foutloos en binnen de tijd af te ronden, vindt zijn oorsprong in de natuurlijke aanleg van een paard. In het verlengde daarvan speelt de fokkerij een grote rol. Een alsmaar voortgaande selectie op de gewenste sporteigenschappen legt het fundament voor de juiste aanleg bij sportpaarden in de breedte. Uit dergelijke massa komt vervolgens ook exceptioneel talent voort, dat eventueel weer ingezet kan worden in de fokkerij.

Dressuuramazone Emmelie Scholtens geeft aan dat een bepaalde basis voor een mooie sportcarrière te herleiden is bij veulens. Ze zegt: 'Het blijft wel altijd een gok. Zelf kijken we niet direct naar de bloedlijn, maar vooral naar de kwaliteit in de drie basisgangen stap, draf en galop. Daarnaast is correctheid heel belangrijk. Want als paarden het lang moeten volhouden, is het fijn als ze correcte voeten en een correcte bewegingsafloop hebben. Qua bouw kijken we nog naar meer zaken, zoals het hebben van een mooie halsvorm en een sterke rug.'

'Een vierjarige kun je gerust drie of vier maanden niet rijden'

EIGEN ONTWIKKELING

De TeamNL-amazone heeft in haar leven al mogen schaven aan diverse ruwe diamanten en stond voorheen zelfs bekend als jongepaardenspecialiste. Volgens haar merk je best snel of een paard bovengemiddeld is als je ermee aan de slag gaat. Tegelijkertijd is voorzichtigheid geboden. 'We willen graag paarden de kans geven. Uit ervaring weten we dat je je oordeel niet te snel klaar moet hebben. Paarden hebben hun eigen ontwikkelingstempo. Sommigen groeien nog enorm naar je toe en anderen uiteindelijk toch niet, waarna op den duur het moment komt om te selecteren', aldus Scholtens.

REIS EN VERBLIJF

Van internationale toppaarden, met de springpaarden voorop, is bekend dat ze gedurende het wedstrijdseizoen de nodige reiskilometers maken. Daarnaast verblijven ze op concours meerdere dagen op een voor hen vreemde locatie. In hoeverre spelen deze aspecten nog een rol in het proces richting de top? 'Dat gaat zeker op', meldt Leendert-Jan Hofland. 'Er zijn paarden die moeilijk kunnen reizen en soms moet daar een programma op worden aangepast. Op concours zijn vaak de introverte, rustige paarden op stal de beste. Zij schakelen af en staan er weer als het moet gebeuren.'

Emmelie Scholtens en Willem Greve benadrukken het lerend vermogen en de gewenning die optreedt bij paarden tijdens reizen en verblijf in den vreemde. Scholtens: 'Daar groeien ze echt in. De meeste paarden die ik op hoog niveau heb gereden, hebben vaak al als jong paard alles gezien en gedaan.' En Greve: 'Bij de een duurt het wat langer dan bij de ander. In principe is het zo dat als je paarden met verstand behandelt ze heel leerzaam zijn.'

▶ Teamveterinair eventing Leendert-Jan Hofland.
▲ Willem Greve tijdens de Blom Cup voor jonge springpaarden.

TOPSPORTPAARDEN EN HITTE

Vanwege de hitte ontstond afgelopen zomer discussie over het doorgaan van het NK Springen op het Equestrian Centre de Peelbergen en van het nabijgelegen Dutch Open Eventing in Kronenberg. Willem Greve, deelnemer op het NK, is duidelijk: 'In mijn optiek is het klinkklare onzin dat er zo'n ophef over wordt gemaakt. Als die paarden genoeg water krijgen met elektrolyten erbij is er niks aan de hand. Ze behoren fit en topgetraind te zijn, stonden in stallen met ventilatoren en werden in geïsoleerde hallen losgereden. Die paarden hebben geen appjes met hittealert en code oranje. Ze passen zich gewoon aan.'

Veterinair Leendert-Jan Hofland benadrukt dat de temperatuur alleen niet doorslaggevend is: 'Het gaat om een combinatie van temperatuur en luchtvochtigheid. Dat heet de wet-*bulb globe temperature*. Dat is één aspect. Daarnaast is het beste wapen tegen thermische overbelasting een goede conditie. Dat is internationaal al duizend keer bewezen. Belangrijk is dat direct na het werk het zweten stopt, vanwege het verlies aan elektrolyten. Goed koelen is essentieel en precooling wil ook wel helpen. We zijn daar mee bezig in de aanloop naar de Olympische Spelen.'

Ook in Tokio worden pittige omstandigheden verwacht. Ter plaatse zal er alles aan worden gedaan om het verblijf voor de paarden zo comfortabel mogelijk te maken. Hofland: 'De FEI heeft nog iets belangrijks gedaan voor de eventingpaarden, en dat is de cross korter gemaakt. Dat maakt de belasting substantieel anders. Daar gaan sowieso conditioneel goede paarden naartoe en wij zullen ze intensief monitoren.'

Op de vraag met wat voor paarden ze uiteindelijk verder wil, antwoordt Emmelie: 'Dat is inmiddels een beetje veranderd. Sinds ik Grand Prix rijd, kijk ik anders naar paarden dan toen ik alleen jonge paarden reed tot en met Lichte Tour. Ik denk dat heel veel paarden dat niveau kunnen halen en daarom moet je verschil maken met de paarden die echt geschikt zijn voor het hoogste niveau. Pas als ze zes of zeven zijn, kun je iets zeggen of een paard in staat lijkt de Grand Prix te halen. Er zijn mensen die menen dit al te zien als ze vier zijn. Dat vind ik heel knap, maar ik geloof het niet helemaal.'

EXCEPTIONEEL

Willem Greve is een andere ruiter die meermaals heeft laten zien talentvolle, jonge paarden tot op het allerhoogste niveau te kunnen opleiden. Wanneer heeft een jong springpaard voor hem potentie voor het hogere werk? 'Sommige paarden zijn exceptioneel. Carambole, Grandorado, Garant en Uceline waren voor mij reeds als jong paard van de buitencategorie. Dat zijn uitzonderingen. De meesten zijn gewoon fijne paarden. Je ziet wat in zo'n paard. Het is wat lastig te omschrijven. Hij moet goede voeten hebben, een goede galop, een mooi oog erin. Je moet er een juist gevoel bij krijgen. Ik probeer paarden vervolgens de kans te geven en ga niet voor de snelle winst.'

KLASSIEKE AFRICHTING

De 37-jarige springruiter is een pleitbezorger van wat hij noemt een klassieke africhting, en zegt: 'Over het algemeen doorlopen mijn paarden een dergelijk traject. Gewoon degelijk, ouderwets africhten, zowel dressuurmatig als in de ring Ze moeten goed aangalopperen, kunnen schakelen, changeren, goed in

▲ Teamveterinair eventing Leendert-Jan Hofland pleit voor een gedegen spieropbouw waarbij banden en pezen wennen aan het werk.

het midden springen, links en rechts kunnen landen, enzovoort. Zo maak je ze ook fysiek sterker. Een correct afgericht paard is altijd te verkopen. Daar kun je achter staan.'

JEUGDERVARINGEN

Paarden op jonge leeftijd zet Greve gedoseerd in, zo maakt hij duidelijk: 'Een vierjarige laat je drie keer in de week lekker werken en die kun je gerust drie of vier maanden niet rijden of een tijd twee keer in de week longeren. Als hij braaf B of L loopt en zich goed laat rijden, is maximaal twee keer in de maand op concours gaan meer dan genoeg. Lichaam en geest moeten de tijd krijgen te rijpen. En als je met een vijfjarige naar het WK in Lanaken wilt en hij heeft er goed gelopen, hoeft hij in de winter maar een paar keer op concours. Het is wel goed voor een jong paard om een enkele keer drie dagen achter elkaar te springen, dit voor de ervaring en om het lichaam sterker te maken. Een zesjarige gaat wat vaker mee op concours. Ook internationaal in de jongepaardenproeven, maar dat is maximaal vijf keer per jaar. Als hij zonder blikken of blozen rondloopt, hoeft hij helemaal niet vaak mee en springt hij thuis ook niet veel.'
Volgens Greve is het belangrijk dat een jong paard een jong paard mag zijn. Hij vertelt: 'Wout-Jan van der Schans zei ooit tegen me: "Wat jij zelf in je jeugd hebt meegemaakt, vergeet je nooit meer. Voor dingen die je op latere leeftijd meemaakt, geldt dat beduidend minder." Het is daarom heel belangrijk voor een jong paard dat hij vertrouwen opbouwt en een juist traject doorloopt. Kijk naar een Verdi of naar Carambole. Die zijn op natuurlijke wijze opgeleid. Zulke paarden houden het lang vol. Meedoen aan al die commerciële competities is verleidelijk, maar juist dat moet je daarbij niet vergeten.'

'Paarden die op natuurlijke wijze zijn opgeleid, houden het lang vol'

ATLETISCH VERMOGEN

Leendert-Jan Hofland is orthopedisch specialist bij DAP Bodegraven en TeamNL veterinair eventing. Hij ziet een extra risico bij zeer getalenteerde jonge sportpaarden: 'Die exceptionele paarden hebben heel veel atletisch vermogen. Daardoor belasten ze de weke delen behoorlijk en dat maakt ze kwetsbaarder. Het betekent dat je de training voorzichtig op moet bouwen. Je moet altijd zorgen voor een goede spieropbouw en banden en pezen laten adapteren aan het werk. Bij een zeer getalenteerde duurt dat langer. Daar moet je rekening mee houden en voorzichtig mee zijn. Als je dat niet goed managet, kan het de verkeerde kant opgaan.'
Bij de veterinaire begeleiding van jonge paarden speelt orthopedisch onderzoek, oftewel kreupelheidsonderzoek, de voornaamste rol, aldus Hofland. 'Dat doen we veel bij jonge paarden. Als zo'n paard orthopedisch kleine mankementen gaat vertonen, moet het trainingsprogramma naar beneden. De ruiter merkt het vaak als het paard een dipje krijgt in zijn vooruitgang. Als je het goed managet, kun je met je talentvolle paard werken naar jongepaardencompetities, maar dus wel met het eerste als onmisbare randvoorwaarde. Klasse verloochent zich niet. Bij een exceptioneel paard hoef je je niet gek te laten maken door selecties. Dat komt altijd bovendrijven als je het goed aanpakt.'

→

▲ Orthopedisch onderzoek door een veterinair.
◀ Greve: 'Carambole was als jong paard voor mij van de buitencategorie.'

LEKKER GRAZEN

Hoe verder de paarden van Scholtens opgeleid zijn, des te meer draait het om de details, zo geeft ze aan. 'Ik train mijn paarden vijf keer per week en rijd nooit langer dan een uur. Ik denk eerder drie kwartier, zeker als ze op een bepaald niveau zijn gekomen. Het gaat meer om de intensiteit dan om de lengte van de training. Op een gegeven kennen ze natuurlijk alle oefeningen. Die vergeten ze echt niet meer. Dan is het meer zaak dat je gaat finetunen en ze nog sterker worden. Daardoor krijg je weer meer expressie.'
Tussendoor staan de paarden op Trainingsstal Witte Scholtens in Gorinchem dagelijks buiten. Emmelie: 'Dat is weliswaar belangrijk, toch vinden niet alle paarden het leuk om lang in de paddock of in de wei te staan. We kijken goed naar wat ze prettig vinden. Je kunt het een beetje vergelijken met humane topsporters. Dat zijn ook niet altijd de meest geduldige types. Desperado N.O.P. kan overigens wel uren in de paddock staan. Lekker grazen en gewoon paard zijn.'
Ook bij Willem Greve op stal in Markelo is veel aandacht voor het (mentale) welzijn van de paarden. Hij zegt: 'Ze komen allemaal in de wei, in de stapmolen, lopen aan de longe, gaan de bossen in en draven op straat. Heel gevarieerd werk om ze fris te houden.'

CONDITIETRAINING

In hun opbouw naar het allerhoogste niveau gaan springpaarden mee in de slipstream van de gearriveerde toppers, legt Willem uit. 'Het is belangrijk dat je een goed groepje paarden hebt. Je hebt je eerste paarden, die al verder zijn, zoals Zypria S N.O.P. en Carambole. Zij trekken de kar. Het groepje daarachter kan dan een keer op een viersterren concours de dikke proef op zaterdag lopen of bijrubrieken lopen op die grote terreinen, zoals in La Baule of Rome. Je verlegt je grenzen. Misschien dat een paard het in het begin nog wat minder doet op 1.60m, maar dan is een 1.50m-proef alweer makkelijker voor hem. Zo'n paard wordt sterker, mentaal volwassener en heeft wat meer gezien van de wereld.'
Voor de eventingpaarden is een juiste opbouw in wedstrijdbelasting zo mogelijk nog belangrijker. 'In principe kunnen ze per jaar maar twee blokken met een lange cross lopen, aldus Hofland. 'De basis vormt de conditietraining en die opbouw duurt bij een jonger paard langer dan bij een ervaren internationaal paard. Zijn bloedsomloop moet nog beter worden; hij moet meer huid- en spierdoorbloeding krijgen en lactaat kunnen afvoeren. Het lichaam past zich in de loop der jaren fysiologisch aan.'

'De heel goede paarden doen wat extra's in de ring'

INSTELLING

Als uiteindelijk exceptionele aanleg, vele jaren van juiste trainings- en wedstrijdopbouw, een ideale leeftijd en het juiste management op het gebied van voeding en verzorging bij een paard samenkomen, is het nog altijd de vraag of het allerhoogste niveau succesvol wordt bereikt. Juist dan komt iets om de hoek kijken dat meer ongrijpbaar is. Scholtens: 'De heel goede paarden doen wat extra's in de ring. Dat merk ik heel goed. Je hebt er ook bij die een paar tandjes terugschakelen. Dan wordt het heel moeilijk om Grand Prix te rijden. Apache bleef bijvoorbeeld heel moeilijk op het voorterrein, maar als je bij A binnenkwam, ging er een soort knopje om en deed hij zes minuten zijn best. Heel bijzonder. Bij Desperado dachten mensen vroeger dat hij het allemaal wel

▲ Emmelie Scholtens en Desperado N.O.P.

HYPERGEVOELIGE SPORTPAARDEN

Dr. Andrew McLean is wereldwijd een grote naam op het gebied van training en gedragsleer bij paarden. De Australiër verklaart waarom het van belang is dat extreem getalenteerde paarden in de juiste handen terechtkomen: 'In vroegere tijden waren sportpaarden op het hoogste niveau vergelijkbaar met de andere paarden. Toen de paardensport in de jaren vijftig en zestig flink groeide en zich verplaatste van het militaire domein naar dat van de gewone maatschappij, nam ook de fokkerij een hoge vlucht. Paarden werden steeds selectiever gefokt op beweging en prestatie. En als je selecteert op een bepaalde eigenschap zie je vaker dat je onbedoeld ook andere eigenschappen meekrijgt. Dit noemen we gekoppelde genen, en juist bij het fokken op beweging kwam hypersensitiviteit als eigenschap mee. Langzamerhand werd duidelijk dat het moderne sportpaard veel sensibeler is dan zijn vroegere voorganger.'

Volgens McLean heeft dit gegeven gevolgen voor ruiters. Hij zegt: 'Over het algemeen zijn deze zeer gevoelige paarden slechts geschikt voor topruiters en eerder een gevaar voor recreatieve ruiters. Hypergevoeligheid brengt een range aan gedragingen met zich mee, zoals een grotere neiging om te schrikken, vluchten en bokken. Paarden hebben heel goed door of een ruiter effectief is of niet. Dat komt omdat verwarrende communicatie van de ruiterhand, benen en zit ze angstig kan maken, waarbij het er sterk op lijkt dat paarden heel goed tegenstrijdige emoties en zenuwen bij een ruiter kunnen detecteren.'

In de volgende Paard&Sport brengen we een uitgebreid interview met Andrew McLean.

prima vond, maar die heeft in de ring juist een drang om het goed voor je te willen doen. Ik heb echt het idee dat ze weten dat het moet gebeuren op het moment dat je binnenrijdt.'

Greve sluit zich aan bij deze woorden: 'Je weet het pas echt als ze het daadwerkelijk doen. Er zijn paarden, waarvan je denkt, hoe kan het toch? Dat had ik nooit verwacht toen hij jong was. En er zijn paarden waarvan je heel veel verwachtte, maar als puntje bij paaltje komt, en ze moeten net die twee gaatjes hoger springen of die tien centimeter breder, laten ze het zitten. Het heeft aan het eind van de rit allemaal met instelling te maken en dat weet je pas als ze de taak voorgeschoteld krijgen. Wel kun je dat karakter als combinatie enigszins in de juiste richting vormen.'

SPECIFIEKE HANDLEIDING

Op de vraag hoe bijzonder het is als een bijna gearriveerd paard net dat extra wil geven, antwoordt Greve: 'Daar zitten zoveel uren tijd en toewijding in en als dat op het juiste moment op zijn plek valt, geeft dat heel veel voldoening. Dat is gewoon een kick. Het gebeurt alleen vaker niet dan wel. Wil het paard het voor jou doen? Daar gaat het op het eind van de rit om. Wat is bijvoorbeeld de kracht van Maikel van der Vleuten? Hij zit het paard nooit in de weg. Die paarden willen voor hem springen. Hij ergert zich nooit aan het paard en doet wat een paard fijn vindt. Dat is waar het om gaat. We moeten het uiteindelijk samen doen. Wij proberen de paarden altijd zo optimaal mogelijk te laten voelen, mentaal en fysiek. Het ene paard heeft wat anders nodig dan het andere en het heeft tijd nodig voordat je voor ieder paard de specifieke handleiding vindt. Dat duurt jaren.'

Leendert-Jan Hofland benadrukt tot slot ook de individuele verschillen bij paarden: 'Het is onvoorstelbaar en niet helemaal voorspelbaar hoe dergelijke verschillen een rol spelen. Hierdoor weet je bij paarden nooit zomaar van te voren of het daadwerkelijk een topper wordt. Ik hoorde ooit van een etholoog dat sommige paarden qua instelling zo in elkaar steken dat ze dat werk gewoon mooi vinden. Het is alsof ze erom vragen.'

Provincie Noord-Holland

Economie Financiën en Bestuur

Dossiernummer	5198
Extern Zaak ID	1530142
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	18 januari 2021
Agendapunt	8.a
Omschrijving	Bestuur: Brief GS aan PS inz. Concept Agenda bestuurlijke vernieuwing en participatie
Organisatieonderdeel	BEL/B&S

Bijlagen
Concept Agenda bestuurlijke vernieuwing en participatie versie GS 8 december 2020.pdf
Brief aan PS over conceptagenda bestuurlijke vernieuwing en participatie.pdf
Memo voor Presidium met analyse bevoegdheden cases.docx
Procesmemo voor Presidium n.a.v. memo ambtelijke analyse bevoegdheden GS en PS o.b.v. cases.docx
Deelverslag Presidum bevoegdheidsverdeling tussen GS en PS.docx

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	14 december 2020
Ingekomen stukken ter kennisname	31 december 2020
Economie Financiën en Bestuur	**18 januari 2021**

Toelichting

GS stellen in overleg met Provinciale Staten een Agenda bestuurlijke vernieuwing en participatie op. De Agenda is gebaseerd op het coalitieakkoord en bestaat uit drie onderdelen: visie, doelstellingen en activiteiten. GS hebben de Agenda in concept vastgesteld en verzoeken PS het concept op 18 januari 2021 in commissie EFB te bespreken. De uitkomsten van het overleg worden vervolgens meegenomen bij de definitieve vaststelling van de Agenda.

Provincie Noord-Holland

BESTUUR EN STRATEGIE

Agenda bestuurlijke vernieuwing en participatie

Concept

INHOUD

3 | Inleiding
3 Opzet

4 | Visie op bestuurlijke vernieuwing en participatie
5 Samenwerking
5 Democratische legitimiteit
5 Participatie
6 Kwaliteit openbaar bestuur

7 | Doelstelling

8 | Programmalijn 1: Intensivering samenwerking met onze partners
9 Wat willen we bereiken?
9 Wat gaan we hiervoor doen?
9 1.1 Regionaal- en gebiedsgericht werken
9 1.2 Verdieping samenwerking MRA en afstemming MRA en NHN
9 1.3 Verkenning Quick Scan Provinciale Democratie
9 1.4 Uitbreiding netwerk kennisinstituten

10 | Programmalijn 2: Versterking rol PS en samenwerking tussen GS en PS
11 Wat willen we bereiken?
11 Wat gaan we hiervoor doen?
11 2.1 Organisatie themabijeenkomsten Statenwerkgroep Trends en Ontwikkelingen
11 2.2 Instellen Statenwerkgroep werkwijze GS en PS
11 2.3 Opstellen, uitvoeren en evalueren Strategische Agenda
11 2.4 Uitwerking en toepassing BOB model
11 2.5 Uitlijnen bevoegdheden GS en PS
11 2.6 Versterken betrokkenheid PS bij de regionale samenwerking in de MRA

12 | Programmalijn 3: Vergroten participatie
13 Wat willen we bereiken?
13 Wat gaan we doen?
13 3.1 Opstellen participatieverordening
13 3.2 Invoering Omgevingswet
14 3.3 Ontwikkelen digitaal participatieplatform
14 3.4 Vergroten kennis participatie binnen ambtelijke organisatie
14 3.5 Instellen Statenwerkgroep participatie
14 3.6 Bevorderen maatwerkdemocratie in gemeenten
14 3.7 Organisatie provinciale participatie conferentie

15 | Samenhang en verantwoording
16 Samenhang overige opgaven openbaar bestuur
16 Betrokken portefeuillehouders
16 Monitoring voortgang en evaluatie

INLEIDING

Wij staan als provincie voor grote uitdagingen, zoals de coronacrisis, de transitie naar duurzame energie en het terugdringen van het woningtekort. Deze opgaven kunnen en willen we niet alleen realiseren. Samenwerking met onze partners is vanzelfsprekend. Dit vraagt een provincie die omgevingsgericht is, bewoners en maatschappelijke organisaties betrekt bij het beleid en ruimte biedt voor maatschappelijke initiatieven. Maar ook een bestuur dat duidelijk aangeeft hoe samenwerking en participatie zich verhouden tot de formele besluitvorming door het college en de Staten. In het coalitieakkoord ***Duurzaam Doorpakken!*** hebben we daarom besloten om in nauw overleg met de Staten een agenda voor bestuurlijke vernieuwing en participatie te maken. In deze agenda staat hoe we de komende jaren hier invulling aan gaan geven.

Opzet

De ***Agenda bestuurlijke vernieuwing en participatie*** is geen blauwdruk, maar een levend document. De agenda is een uitnodiging aan de Staten en onze partners in de provincie om samen vorm te geven aan bestuurlijke vernieuwing en participatie, en hierover de discussie te voeren. Onze visie is daarbij het startpunt. Bestuurlijke vernieuwing en participatie zijn geen doel op zich, maar altijd gericht op de versterking van het democratisch bestel en de kwaliteit van het openbaar bestuur. We spelen daarbij in op de ontwikkelingen die op ons af komen, zoals de invoering van de Omgevingswet en de toenemende regionalisering.

Vanuit deze visie formuleren we vervolgens op basis van het coalitieakkoord de doelstellingen die we deze collegeperiode willen realiseren en de activiteiten die we daarvoor gaan uitvoeren. De doelstellingen en activiteiten worden geclusterd in drie programmalijnen.

Tot slot lichten we toe hoe de agenda zich verhoudt tot de andere opgaven binnen het openbaar bestuur en op welke wijze we de Staten bij de uitvoering betrekken.

VISIE OP BESTUURLIJKE VERNIEUWING EN PARTICIPATIE

Samenwerking

Bij de grote vraagstukken van onze tijd zijn veel partijen betrokken met hun eigen belangen en ambities. Om gedragen oplossingen te vinden is samenwerking noodzakelijk. Samenwerking valt of staat met respect voor elkaars belangen en bevoegdheden, maar ook met duidelijkheid als bepaalde wensen niet gehonoreerd kunnen worden. Bij veel opgaven heeft de overheid de verantwoordelijkheid om de samenwerking vorm te geven, maar steeds vaker komt het initiatief uit de samenleving zelf. De provincie is als middenbestuur hierbij een belangrijke schakel. We zoeken de samenwerking met het Rijk en andere decentrale overheden. Waar een aantal jaar geleden steeds de vraag werd gesteld 'wie waarover gaat', ligt de nadruk nu veel meer op het belang om gezamenlijk op te trekken en als één overheid naar buiten te treden.

Door de grote decentralisaties van zorg en welzijn is de gemeente steeds meer het eerste aanspreekpunt voor de inwoners. Gemeenten zijn bij uitstek in staat om lokaal maatwerk te leveren. Tegelijk leiden de decentralisaties tot een proces van regionale samenwerking, omdat individuele gemeenten zelf de schaal en slagkracht missen om taken lokaal uit voeren. Daarnaast ontstijgen de grote opgaven op het terrein van duurzaamheid, wonen, bereikbaarheid en energietransitie de gemeentelijke schaal. Wij zien graag dat gemeenten komen tot robuuste samenwerking, waarin zowel de bestuurskracht van individuele gemeenten, als die van de regio als geheel wordt versterkt. Daar waar nodig zijn wij bereid om gemeenten (verder) op weg te helpen. Ook de maatwerkdemocratie-experimenten, die deel uit maken van het Thorbecke programma en tot doel hebben de lokale democratie te versterken, kunnen hier een bijdrage aan leveren.

Regionale en gebiedsgerichte samenwerking vraagt maatwerk. Onze rol kan daarbij steeds verschillen. Vroeger was de klassieke rol van de provincie die van de toetsende en controlerende overheid. Nog steeds is dat een belangrijke rol, zoals bij het Interbestuurlijke Toezicht (IBT) op gemeentefinanciën en omgevingsrecht. Maar ook hier is een verschuiving gaande van het klassieke toezicht naar het lerend toezicht. We bepalen de provinciale rol nu veel meer in overleg, waarbij onze belangen, maar ook de vraag uit de regio en de bijdrage die we kunnen leveren, leidend zijn. We functioneren daarom steeds vaker als partner in het netwerk en als responsieve overheid, die open staat voor initiatieven uit de samenleving. Waar nodig wisselen we tussen rollen en kiezen we toch voor een toetsende rol of sturen we sterk op prestaties en resultaten.

Democratische legitimiteit

Maatschappelijke organisaties, onderwijsinstellingen, overheden, inwoners en bedrijven organiseren zich ook steeds vaker rond specifieke opgaven. Regelmatig vormen ze triple helix constructies, waarbij overheid, bedrijfsleven en onderwijsinstellingen samenwerken. Voorbeelden zijn de *Amsterdam Economic Board* en de *Greenports*. Door een bundeling van belangen, kennis en uitvoeringscapaciteit kunnen complexe opgaven in nauw overleg met de betrokken partijen gerealiseerd worden. Ook landelijk worden nieuwe overlegvormen gezocht om lastige dossiers verder te brengen. Zo kennen we de figuur van de deltacommissaris om de waterproblematiek integraal op te lossen en de klimaattafels om de doelstellingen van het klimaatakkoord uit te werken.

Deze samenwerkingsvormen hebben echter ook hun beperkingen. De kracht, het samenbrengen van de direct betrokkenen, is tegelijk ook een probleem. Want de plek aan tafel is beperkt. Wie mag, kan en wil aan tafel zitten? En hoe verhouden de afspraken die aan de tafels worden gemaakt zich tot het formele besluitvormingsproces van rijk, gemeenten en provincies? Dit vraagstuk speelt ook bij de overdracht van taken en bevoegdheden in een gemeenschappelijke regeling. De Staatscommissie Remkes en de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) waarschuwen voor de democratische legitimiteit van deze 'hulpconstructies'. Als provincie participeren we in veel van deze overlegstructuren en in verschillende gemeenschappelijke regelingen. Zo werken we slagvaardig en opgavegericht met de betrokken partijen aan complexe dossiers. De uitdaging is om de afstemming die aan deze tafels plaats vindt, goed uit te lijnen met de reguliere besluit-vormingsprocessen in het college en de Staten.

Participatie

De overheid maakt in een aantal domeinen een terugtrekkende beweging. We gaan van een verzorgingsstaat steeds meer naar een participatiesamenleving. Dit biedt ruimte voor maatschappelijke initiatieven die in allerlei vormen tot stand komen. Mensen zoeken, individueel of in netwerken, oplossingen voor vraagstukken die in hun leefomgeving spelen. Van onderop ontstaan initiatieven zoals energiecoöperaties, voedselbanken of collectieve zelfbouwprojecten. Soms wordt samengewerkt met private partijen. Het leveren van maatschappelijke diensten en het zorgdragen voor het publieke belang is niet langer alleen voorbehouden aan overheden. De provincie wil de energie en de kennis uit de samenleving graag benutten. We zijn er van overtuigd dat de directe betrokkenheid van inwoners, maatschappelijke organisaties en belangen-groepen een belangrijke bijdrage levert aan de kwaliteit van ons beleid en de bestuurlijke keuzes die wij uiteindelijk maken. Daarbij maken we gebruik van de mogelijkheden die de steeds verdergaande digitalisering ons bieden.

Tegelijk lijkt de afstand tussen de samenleving en de overheid ook groter te worden. Niet alle inwoners kunnen meekomen en sommigen dreigen af te haken. Het vertrouwen in de politiek en de instanties neemt af. De opkomst bij verkiezingen kent een dalende trend. Dit geldt ook voor het lidmaatschap van politieke partijen, dat sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw bijna is gehalveerd. De Staatscommissie Remkes waarschuwt dat de representatie van bepaalde groepen in het openbaar bestuur onvoldoende is. De Staatscommissie heeft in 2018 een aantal aanbevelingen gedaan om ons democratisch stelsel te versterken en adviseert de burger meer mogelijkheden te geven om zich over belangrijke politieke keuzes uit te spreken. Minister Ollongren werkt aan het wetsvoorstel ***Versterking participatie op decentraal niveau*** om de betrokkenheid van burgers bij de voorbereiding, uitvoering en evaluatie van beleid te vergroten. Het uitdaagrecht wordt hierin wettelijk verankerd.

Onder de Omgevingswet, die naar verwachting op 1 januari 2022 wordt ingevoerd, is de provincie verplicht om afstemming en participatie toe te passen in de beleidsvormende fase van haar omgevingsbesluiten. Bij ‘afstemming’ staan de taken en bevoegdheden van andere bestuursorganen centraal. ‘Participatie’ is volgens de Omgevingswet het in een vroegtijdig stadium betrekken van belanghebbenden bij het proces van de besluitvorming. Belanghebbenden zijn dan inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties én bestuursorganen. Deze participatie is vormvrij. De Omgevingswet heeft verder als uitgangspunt dat rijk en provincies niet moeten regelen wat gemeenten zelf kunnen regelen. Wij zullen dan ook geen eisen stellen aan gemeenten met betrekking tot participatie.

Wij vinden het belangrijk om de kloof tussen de bevolking en de overheid te verkleinen en betrekken onze inwoners daarom direct bij het proces van beleidsontwikkeling en de besluitvorming. Daarbij geven we duidelijk aan hoe deze participatie zich verhoudt tot de besluitvorming in GS en PS. Op deze wijze versterken we ons representatieve stelsel. De ontwikkeling van onze provinciale omgevingsvisie is een voorbeeld van innovatieve participatievormen die we de afgelopen jaren hebben ontwikkeld. De invoering van de Omgevingswet en de wet ***Versterking participatie op decentraal niveau*** biedt ons nieuwe mogelijkheden om deze participatie vorm te geven. Daarnaast hebben de inwoners van Noord-Holland ook twee andere instrumenten om direct invloed uit te oefenen op de provinciale politiek, namelijk het referendum en het burgerinitiatief.

Kwaliteit openbaar bestuur

De commissaris van de Koning (cvdK) heeft als rijksorgaan de taak om de kwaliteit van het openbaar bestuur in de provincie te bevorderen en de samenwerking te versterken. De cdK ziet toe op de bestuurlijke integriteit en speelt een adviserende rol bij het beslechten van integriteitskwesties en bij aanhoudende bestuurlijke problemen in gemeenten, waterschappen of bij de provincie zelf. Een belangrijk speerpunt voor de komende jaren is daarbij het vergroten van de weerbaarheid van het openbaar bestuur en het tegengaan van ondermijning.

Verder legt de cvdK in zijn rol als rijksorgaan regelmatig ambtsbezoeken af bij gemeenten om te horen wat er bij hen speelt. Thema's die daar aan de orde komen zijn onder meer bestuurskracht, omgangsvormen in het lokaal bestuur en inwonersparticipatie. Bij urgente vraagstukken, zoals de stikstofproblematiek en de coronacrisis fungeert hij als een extra verbindingslijn vanuit het college, of in zijn rol als rijksorgaan, als verlengstuk van het rijk in de provincie. Binnen GS is de cvdK ook verantwoordelijk voor communicatie. Vanuit deze portefeuille wil het college de participatie van inwoners de komende jaren versterken door de ontwikkeling van een digitaal platform voor participatie. Met dit platform kunnen we onze inwoners nog meer bij de provincie betrekken en ideeën uitwisselen.

De wereld verandert snel en ons bestuurlijk stelsel beweegt mee. Het Huis van Thorbecke biedt een stevig fundament en geeft tegelijk ruimte om in te spelen op nieuwe ontwikkelingen. Dit adaptieve vermogen is een belangrijk kenmerk van onze democratie en van hoogwaardig openbaar bestuur. Goede communicatie met onze inwoners, maatschappelijke organisaties en gemeenten is hierbij cruciaal. Informatietechnologie en de steeds verdergaande digitalisering bieden kansen om deze uitwisseling van informatie vorm en inhoud te geven. Zo hebben we dankzij deze applicaties ons eigen politiek-bestuurlijke proces tijdens de corona-crisis kunnen continueren. Onze visie op communicatie hebben we verwoord in onze communicatie-aanpak. Op basis hiervan gaan we de mogelijkheden van deze nieuwe middelen verder verkennen en benutten.

DOELSTELLING

Onze visie op bestuurlijke vernieuwing en participatie willen we de komende jaren vormgeven aan de hand van deze agenda. Drie doelstellingen staan daarbij centraal:

1 Intensivering van de samenwerking met onze partners;
2 Versterking van de rol van PS en de samenwerking tussen GS en PS;
3 Vergroting van participatie.

We hebben de doelstellingen uitgewerkt in drie programmalijnen. In deze programmalijnen beschrijven we welke activiteiten we de komende jaren uit gaan voeren om deze doelen te realiseren.

PROGRAMMALIJN: INTENSIVERING SAMENWERKING MET ONZE PARTNERS

Wat willen we bereiken?

Een belangrijk deel van de provinciale opgaven is regionaal en gebiedsgericht. We maken daarom de kanteling van een sectorale naar een regionale en gebiedsgerichte aanpak. De komende jaren gaan we deze aanpak verder vormgeven en verdiepen. De rol die wij hierbij als provincie vervullen ligt niet op voorhand vast, maar wordt bepaald door de provinciale belangen en door de vraag van onze partners.
Als provincie hebben we overzicht wat er in de verschillende regio's gebeurt. We willen daarom niet alleen de samenwerking binnen regio's versterken, maar ook regio's met elkaar verbinden, zoals de Metropoolregio Amsterdam en Noord-Holland Noord. Hiermee zorgen we ervoor dat kennis wordt gedeeld en kansen worden benut.
We bieden ruimte en geven richting aan nieuwe samenwerkingsvormen. De opgave is daarbij leidend. We zorgen er voor dat de besluitvorming binnen deze overlegstructuren goed aansluit bij de taken en verantwoordelijkheden van het college en de Staten. Op deze wijze combineren we maatwerk met transparante besluitvorming en vergroten we de democratische legitimiteit.

Wat gaan we hiervoor doen?

1.1 Regionaal- en gebiedsgericht werken

Iedere regio kent specifieke opgaven. Een aantal bestuurlijke regio's heeft een eigen regionale agenda om de opgaven te realiseren. De provincie stimuleert de ontwikkeling en uitvoering van deze agenda's en draagt waar nodig inhoudelijk bij met advies. Een voorbeeld hiervan is het Pact van Westfriesland 7.1, dat wij mede mogelijk hebben gemaakt met een bijdrage uit de uitvoeringsregeling Versterking Bestuurskracht. De provincie is zelf geen directe partner of opsteller van deze agenda's.
Daarnaast hebben wij in de Omgevingsvisie Noord-Holland 2050 ook het instrument *regionale samenwerkingsagenda's* geïntroduceerd. Hiermee gaan wij onze rol als partner in het netwerk en als responsieve overheid invullen. Bij voldoende draagvlak in de regio stellen we de komende jaren met onze partners nieuwe regionale samenwerkingsagenda's op en versterken we de onderlinge samenwerking. PS worden over deze agenda's geïnformeerd.
Ter versterking van de samenwerking met onze partners en om samenhang te brengen in onze regionale aanpak, zijn in alle regio's provinciale regiomanagers actief. Deze regiomanagers vormen een belangrijk ambtelijk aanspreekpunt voor onze partners in de regio en zorgen er voor dat de provincie een herkenbare en consistente inbreng heeft in ambtelijke en bestuurlijke processen. Zij weten verbindingen te leggen van buiten naar binnen en anders om. Voor bestuurders hebben ze een signaalfunctie over ontwikkelingen in de verschillende regio's. De komende jaren bouwen we het regiomanagement verder uit. De focus is gericht op de verkenning van opgaven, de ontwikkeling van gezamenlijke strategieën en het leveren van inzet vanuit verschillende rollen.

1.2 Verdieping samenwerking MRA en afstemming MRA en NHN

De bestuurlijke samenwerking in de Metropoolregio Amsterdam (MRA) functioneert sinds 2017 op basis van spelregels die zijn vastgelegd in een convenant. In 2019 is dit convenant geëvalueerd en is gekeken hoe de samenwerking kan worden verbeterd. De aanbevelingen worden momenteel geïmplementeerd. De aanbevelingen richten zich onder meer op het betrekken van raden en Staten bij de MRA en het versterken van de governance. Daarbij wordt ook geadviseerd om de deelregio's beter in positie te brengen. Wij vragen daarbij structureel aandacht voor de verbindingen van de MRA met het noorden van onze provincie. De komende jaren is duurzaam herstel na corona ook een belangrijk aandachtspunt. Om de fondsen te benutten die het Rijk en Europa hiervoor beschikbaar stellen, is afstemming tussen MRA en Noord-Holland Noord (NHN) nodig om tot kansrijke proposities te komen. Daarnaast draagt de cdK in zijn reguliere werkbezoeken zorg voor de verbinding tussen regio's en is het een belangrijk aandachtspunt in de werkzaamheden van de regiomanagers.

1.3 Verkenning Quick Scan Provinciale Democratie

In IPO-verband verkennen we de deelname aan de Quick Scan Provinciale Democratie van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). Dit instrument is een doorontwikkeling van de Quick Scan Lokale Democratie voor gemeenten. Voor provincies kan deze scan de samenwerking tussen GS en PS en de ambtelijke organisatie, als ook de democratische samenwerking met georganiseerde inwoners in beeld brengen. De uitkomsten van de Quick Scan worden met vertegenwoordigers van elke groep respondenten besproken in een agenderingsgesprek. Een agenderingsgesprek kan veel verschillende vormen aannemen: van grote bijeenkomsten tot kleinere thematische sessies over onderwerpen die in de Quick Scan naar voren komen. Op basis van dit gesprek kan in overleg met de Staten een verbeteragenda opgesteld met concrete actiepunten.

1.4 Uitbreiding netwerk kennisinstituten

Binnen de ambtelijke organisatie is veel kennis beschikbaar. We willen deze kennis voeden en uitdagen door onze contacten met externe kennisinstituten uit te bouwen. Hiermee brengen we nieuwe inzichten en ervaringen van buiten de organisatie naar binnen. De komende jaren gaan we een netwerk vormen met wetenschappers en andere deskundigen; een externe *community of strategy*. We richten ons daarbij zowel op kennisinstituten binnen de provincie, als op deskundigen elders in het land. Dit netwerk benutten we ook om trends en ontwikkelingen in beeld te brengen die van belang zijn voor de Staten.

2 PROGRAMMALIJN: VERSTERKING ROL PS EN SAMENWERKING TUSSEN GS EN PS

Wat willen we bereiken?

In ons duale stelsel hebben GS en PS hun eigen specifieke taken en verantwoordelijkheden. GS vormen het dagelijks bestuur en worden daarbij ondersteund door de ambtelijke organisatie. De Staten, gefaciliteerd door de griffie, sturen op hoofdlijnen, controleren het college en vertegenwoordigen de Noord-Hollandse bevolking. Het is van belang dat de Staten hun rol ook optimaal kunnen invullen. Het bestuur betrekt PS daarom vroegtijdig bij de ontwikkeling van nieuw beleid. Hiervoor maken we gebruik van het BOB-model, waarin drie fasen in het beleids- en besluitvormingsproces worden onderscheiden, namelijk beeldvorming, oordeelsvorming en besluitvorming. Verder versterken we de kaderstellende rol van de Staten door nieuwe trends en ontwikkelingen, die van belang zijn voor de provincie, vroegtijdig in beeld te brengen.

We streven naar een open bestuurscultuur waarin de Staten tijdig geïnformeerd worden en er ruimte is voor politiek debat. Het coalitieakkoord, dat op hoofdlijnen is geformuleerd, biedt hiervoor een goede basis. In de Strategische Agenda geven we een nadere uitwerking van onze ambities.

Wat gaan we hiervoor doen?

2.1 Organisatie themabijeenkomsten Statenwerkgroep Trends en Ontwikkelingen

In 2019 hebben PS de Statenwerkgroep Trends en Ontwikkelingen ingesteld. Het doel van de werkgroep is om nieuwe ontwikkelingen, die mogelijk van belang zijn voor het provinciaal beleid of de rol van de provincie, vroegtijdig in beeld te brengen. De werkgroep organiseert hiervoor eens per jaar een themabijeenkomst, waarbij trends en ontwikkelingen verkend worden. De bijeenkomst wordt voorbereid door de griffie en de inhoudelijke specialisten binnen de ambtelijke organisatie. Daarnaast betrekken we kenniscentra en externe deskundigen.

2.2 Instellen Statenwerkgroep werkwijze GS en PS

Bij de installatie van de nieuwe Statenleden in 2019 hebben PS besloten een werkgroep in te stellen om het werkproces en de samenwerking tussen GS en PS te optimaliseren. Hierbij gaat het niet alleen om de praktische afstemming, zoals de agendering in PS, maar ook om de onderlinge samenwerking en de bestuurscultuur. De commissie is tot dusver één keer bijeen geweest. In overleg met de griffie wordt een voorstel voor de verdere inzet van werkgroep in het presidium afgestemd.

2.3 Opstellen, uitvoeren en evalueren Strategische Agenda

Het college heeft de ambities de ambities uit het coalitieakkoord uitgewerkt in een Strategische Agenda. In deze agenda staat welke activiteiten ondernomen worden, wanneer deze gepland zijn en op welke manier PS hierbij betrokken worden. De Strategische Agenda is begin 2020 vastgesteld en vormt de basis van de lange termijn planning van PS. In de tweede helft van 2021 vindt een midterm review plaats. Daarbij wordt de voortgang besproken. Aan het eind van deze bestuursperiode vindt vervolgens de eindevaluatie plaats. De agenda ondersteunt de Staten bij de uitvoering van hun controlerende en kaderstellende taak.

2.4 Uitwerking en toepassing BOB model

De provincie hanteert het BOB-model om af te stemmen op welke manier nieuwe beleidsvoorstellen in de Staten besproken worden. Zo kan een bepaald onderwerp in de beeldvormingsfase eerst verkennend besproken worden, bijvoorbeeld tijdens een technische briefing of een expertmeeting. Vervolgens vindt oordeelsvorming plaats, waarbij Statenleden aan de hand van opties of een concept kader een richting bepalen. Daarna volgt de uiteindelijke besluitvorming in PS. De Staten gebruiken de Strategische Agenda om invulling aan het BOB-model te geven.

2.5 Uitlijnen bevoegdheden GS en PS

Om de kaderstellende rol van PS te versterken, is het van belang de bevoegdheden van GS en PS goed uit te lijnen. Op verzoek van de Staten heeft de griffie daarom in het najaar van 2020 een workshop georganiseerd, waarin Juridische Zaken de Statenleden over de bevoegdhedenverdeling heeft geïnformeerd. In het vervolg op deze bijeenkomst wordt aan de hand van door de Statenleden ingebrachte casussen, nader bekeken hoe de besluitvorming is vormgegeven. De uitkomst van deze analyse wordt eind 2020 in het presidium besproken en dient om de bevoegdhedenverdeling te expliciteren en zo het besluitvormingsproces in gezamenlijkheid uit te lijnen.

2.6 Versterken betrokkenheid PS bij de regionale samenwerking in de MRA

De samenwerking binnen de MRA is geregeld in een convenant, waarin afspraken zijn gemaakt over procedures, verantwoordelijkheden en financiering. De formele besluitvorming over MRA-samenwerking blijft bij gemeenten en provincies liggen. De MRA-documenten worden telkens geagendeerd in de Statencommissies en in de plenaire Staten, waar de betrokken gedeputeerden en de cvdK de provinciale inzet bespreken en verantwoording afleggen over hun inbreng in de diverse gremia van de MRA (de MRA-Regiegroep, de Agendacommissie van de MRA en de inhoudelijke Platforms). Bij de evaluatie van het convenant is ook geadviseerd om de volksvertegenwoordigers beter bij de MRA te betrekken. Daartoe is inmiddels een informeel netwerk opgericht van betrokken raadsleden en Statenleden. Ook verschijnt nu een maandelijkse MRA-infobrief.

3 PROGRAMMALIJN: VERGROTEN PARTICIPATIE

Wat willen we bereiken?

De kiesgerechtigde inwoners van Noord-Holland kiezen eens per vier jaar hun provinciale vertegenwoordigers. Deze volksvertegenwoordigers hebben het mandaat om namens hun kiezers besluiten te nemen. Maar ook na de verkiezingen hechten wij groot belang aan een brede participatie van onze inwoners. We willen de kennis en perspectieven van inwoners meer benutten om tot betere voorstellen te komen en ruimte bieden aan initiatieven uit de samenleving. Hiervoor zullen we onze communicatiemiddelen gericht inzetten.

We maken hierbij een onderscheid tussen overheidsparticipatie en inwonersparticipatie. Bij overheidsparticipatie staat de samenleving centraal. Wij ondersteunen als provincie niet-commerciële initiatieven van inwoners, maatschappelijke organisaties of bedrijven die een lokaal of regionaal belang dienen. Het doel is inwoners ruimte te geven om zelf, met andere partijen en met de provincie maatschappelijke vraagstukken op te pakken. Hiervoor is vertrouwen nodig en de bereidheid om los te laten.

Met inwonersparticipatie stellen we Noord-Hollanders in staat om invloed uit te oefenen op het beleidsproces van de provincie. Naast formele inspraak op concept-besluiten geven we deze participatie op verschillende manieren vorm, zoals raadpleging, consultatie en co-creatie. De mogelijkheden die de nieuwe Omgevingswet hiervoor schept, gaan we ten volle benutten. Daarbij willen we ook Noord-Hollanders betrekken die de weg naar de provincie niet goed weet te vinden en voorkomen dat het participatieproces alleen door gevestigde belangengroepen wordt bepaald. Verder bepalen we vooraf hoe we de uitkomsten van het participatieproces meenemen bij de beleidsontwikkeling en hoe deze inbreng zich verhoudt tot de besluitvorming in GS en PS.

Daarbij bieden we onze inwoners de mogelijkheid om met het burgerinitiatief zelf onderwerpen op de politieke agenda te zetten en zich via een raadgevend correctief referendum uit te spreken over eerder genomen besluiten. De referendum-verordening hebben we recentelijk herijkt. We vinden het van belang dat het referendum voldoende toegankelijk is en als de komende jaren zou blijken dat initiatiefnemers tegen te hoge drempels aanlopen, gaan wij daarover met PS het gesprek aan. Ook willen we het uitdaagrecht invoeren om inwoners of organisaties de gelegenheid te bieden om bepaalde taken, die wij als provincie nu zelf uitvoeren, anders, beter of goedkoper uit te voeren.

Wat gaan we doen?

3.1 Opstellen participatieverordening

Het wetsvoorstel *Versterking participatie op decentraal niveau* regelt dat het decentraal bestuur inwoners de gelegenheid biedt om te participeren bij de voorbereiding, uitvoering en evaluatie van beleid. Daarvoor wordt de regeling over inspraak in de Gemeentewet, Provinciewet, Waterschapswet uitgebreid naar participatie. Daarnaast wordt het verplicht voor decentrale overheden om het zogenoemde ‘uitdaagrecht’ te verankeren in de wetgeving. Wij gaan de huidige inspraakverordening daarom intrekken en vervangen door een inspraak- en participatieverordening. De concept verordening leggen we begin 2021 aan de Staten voor.

De insteek van de inspraak- en participatieverordening zal zijn om de vormvrijheid van participatie niet aan te tasten, omdat ieder project maatwerk vereist. Wel willen we uitgangspunten als kaderstelling, verantwoording en terugkoppeling borgen. Verder zal in de nieuwe inspraak- en participatieverordening ‘overheidsparticipatie bij publieksinitiatieven’ en het ‘uitdaagrecht’ worden vastgelegd. Het uitdaagrecht gaat om het recht van bewoners (al dan niet in groepsverband) op het overnemen van bepaalde uitvoerende taken van de provinciale organisatie, in de verwachting dat de taakuitvoering daarmee efficiënter of effectiever wordt.
De mogelijkheden, die de provincie haar inwoners biedt op het gebied van overheidsparticipatie en uitdaagrecht, zullen actief via de provinciale website worden gecommuniceerd.

3.2 Invoering Omgevingswet

De Omgevingswet verplicht de provincie om afstemming te zoeken en participatie toe te passen. Om hier uitvoering aan te geven, zijn we druk bezig om onze werkprocessen hier op in richten, zodat ze voldoen aan de wettelijke verplichtingen. Deze voorbereiding ronden we ruim voor de inwerkingtreden van de Omgevingswet af.

Conform de Omgevingswet zullen we belanghebbenden betrekken bij Omgevingsbesluiten. Bij de Omgevingsvergunning worden, indien relevant, zienswijzen opgehaald. Daarnaast wordt bij projecten zowel in de beleidsvormende als in de uitvoerende fase een afweging gemaakt of het zinvol is participatie toe te passen en zo ja, in welke vorm. Bewonerspanels kunnen hier onderdeel van zijn.
Verder zijn we actief in interbestuurlijke werkgroepen per werkingsgebied van de Omgevingsdiensten om afstemming en participatie met andere bestuursorganen efficiënt en effectief in te richten.

3.3 Ontwikkelen digitaal participatieplatform

Digitalisering en *social media* stellen ons in staat om op nieuwe manieren in contact te komen met de inwoners van Noord-Holland en participatie te faciliteren. De komende jaren willen we deze mogelijkheden verder benutten door een digitaal participatieplatform te ontwikkelen. Dit platform is een aanvulling op ons huidige communicatieaanbod en gaat verder dan alleen informatie bieden of naar een mening vragen. We verkennen hoe we met het digitale platform nieuwe doelgroepen eerder bij het provinciaal beleid kunnen betrekken. Het platform biedt ook ruimte voor maatschappelijk debat en geeft een beeld van wat leeft in de Noord-Hollandse samenleving. We gaan dit platform gebruiken om alle participatietrajecten, overheidsparticipatietrajecten en uitdaagrecht-activiteiten te bundelen. Waar nodig wordt doorverwezen naar projectsites. De ambtelijke verkenning naar mogelijkheden van het platform wordt in het najaar van 2020 afgerond. De planning is om begin 2021 een voorstel voor de opzet van het platform met de Staten te bespreken.

Vanuit het samenwerkingsprogramma *Democratie in Actie* (BZK/VNG) wordt in verschillende provincies samenwerking gefaciliteerd op het gebied van digitale participatie via zogeheten Provinciedeals. Decentrale overheden, die al succesvolle trajecten hebben gedaan met een digitaal participatieplatform, delen actief hun kennis en ervaring met overheden die hier voor het eerst mee aan de slag gaan. Wij gaan de komende tijd met medeoverheden en Democratie in Actie verkennen hoe zulke kennisuitwisseling en samenwerking in onze provincie vorm kan krijgen.

3.4 Vergroten kennis participatie binnen ambtelijke organisatie

De provincie heeft veel ervaring met participatie bij provinciale beleidsvoorstellen, maar deze kennis wordt niet altijd uitgewisseld. Wij willen deze kennis en ervaring de komende jaren veel meer binnen de eigen organisatie ontsluiten en delen. Hiermee bereiden we ons ook voor op de invoering van de Omgevingswet. Om dit mogelijk te maken, stellen we een communicatieadviseur participatie aan. Deze persoon ondersteunt collega's bij het vormgeven van participatietrajecten en wordt het aanspreekpunt waar inwoners en maatschappelijke organisaties met hun wensen en vragen terecht kunnen. Ook zal deze adviseur onderzoeken op welke manieren participatie meer ingebed kan worden in het beleidsproces en lopende initiatieven met elkaar in lijn brengen. Daarbij worden ook dilemma's in beeld gebracht, zoals representativiteit, betrokkenheid en kaderstelling. De nieuwe adviseur wordt eind 2020 benoemd.

Daarnaast zetten we de borging van participatie in de eigen leertrajecten voort. Bij iedere leergang van de Strategische Leergang Beleidsadviseur en de trainee-leergang worden participatie-workshops gegeven. Verder worden regelmatig workshops aan sectoren gegeven. De verplichtingen uit de Omgevingswet, overheidsparticipatie, het uitdaagrecht en het nut van bewonerspanels zullen hierin worden meegenomen.

3.5 Instellen Statenwerkgroep participatie

In de vorige bestuursperiode was een Statenwerkgroep participatie actief. In het coalitieakkoord staat de ambitie om de werkgroep opnieuw in te stellen. Het is daarbij een optie om daarbij aansluiting te zoeken bij de werkgroep die zich bezig houdt met de samenwerking tussen PS en GS en de focus te verbreden. De griffie zal hiervoor begin 2021 een voorstel in het presidium agenderen.

3.6 Bevorderen maatwerkdemocratie in gemeenten

In het programma *Democratie in actie* werken het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties en gemeenten samen om de lokale democratie te versterken. In maatwerkdemocratie-experimenten wordt verkend hoe de participatie van inwoners vergroot en de rol van de raden versterkt kunnen worden. Op 9 november 2020 hebben de Staten de motie Maatwerkdemocratie aangenomen, waarin GS opgeroepen worden om gemeenten te informeren over deze experimenten en mee te werken aan initiatieven die hiertoe bijdragen. GS geven uitvoering aan deze motie door informatie beschikbaar te stellen op de provinciale website en hierover het gesprek met gemeenten aan te gaan.

3.7 Organisatie provinciale participatie conferentie

Begin 2020 is in de commissie Economie, Financiën en Bestuur besloten om een provinciale conferentie over participatie te organiseren. Het doel van de bijeenkomst is om kennis te nemen van nieuwe ontwikkelingen en dilemma's te bespreken. Daarom worden een aantal gemeenten en provincies uitgenodigd om hun *good practises* te presenteren en ervaringen te delen. Door de coronamaatregelen kon deze bijeenkomst niet in het najaar van 2020 worden georganiseerd. De planning is om de conferentie medio 2021 te organiseren mits de beperkingen opgeheven zijn. Het voorstel wordt in nauw overleg met de Staten uitgewerkt.

SAMENHANG EN VERANTWOORDING

Samenhang overige opgaven openbaar bestuur

Bij de uitvoering van de agenda bestuurlijke vernieuwing en participatie leggen we de verbinding met de andere opgaven op het terrein van het openbaar bestuur, zoals Interbestuurlijke Toezicht, Bestuurskracht, Europa en Weerbaarheid. Deze ambities zijn uitgewerkt in aparte beleidskaders en agenda's. Om een integrale uitvoering mogelijk te maken, worden de activiteiten vanuit de verschillende directies, het kabinet en de griffie in een gezamenlijk overleg afgestemd.

Betrokken portefeuillehouders

Hoewel bestuurlijke vernieuwing en participatie het hele college raken, zijn drie portefeuillehouders direct bestuurlijk betrokken bij deze agenda. Gedeputeerde Zaal is als portefeuillehouder Bestuur coördinerend gedeputeerde en verantwoordelijk voor de uitvoering van de agenda. De cvdK is vanuit de portefeuille communicatie bestuurlijk trekker voor het onderdeel participatie. Gedeputeerde Pels is lid van de Statenwerkgroep werkwijze GS – PS en daarom eerste aanspreekpunt voor de samenwerking tussen GS en PS.

Monitoring voortgang en evaluatie

De betrokken portefeuillehouders bespreken periodiek de uitvoering van de agenda in een gezamenlijk overleg. De Staten worden via de reguliere P&C-cyclus en bij de midterm review van de Strategische Agenda van het coalitieakkoord over de voortgang geïnformeerd. Daarnaast kunnen PS besluiten om bepaalde activiteiten, zoals de Statenconferentie over participatie apart in de Statenwerkgroep of de commissie EFB aan de orde te stellen.

HAARLEM, NOVEMBER 2020

Colofon

Uitgave
Provincie Noord-Holland
Postbus 123 | 2000 MD Haarlem
Tel.: 023 514 31 43 | Fax: 023 514 40 40
www.noord-holland.nl
post@noord-holland.nl

Eindredactie
Provincie Noord-Holland
Directie Beleid | Sector Bestuur en Strategie

Fotografie
Provincie Noord-Holland

Grafische verzorging
Xerox Mediaservices

Haarlem, november 2020

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

dhr. J.W. Mollema

BEL/BS

Telefoonnummer +31235144297

mollemajw@noord-holland.nl

Verzenddatum

10 DEC. 2020

Kenmerk

1530142/1530154

Uw kenmerk

-

Betreft: Concept agenda bestuurlijke vernieuwing en participatie

Geachte leden,

Hierbij verzoeken wij u deze brief (met bijlagen) ter bespreking op de B-agenda van de commissie Economie, Financiën en Bestuur van 18 januari 2021 te plaatsen.

Wat is de reden?

Bestuurlijke vernieuwing en participatie zijn een gedeelde verantwoordelijkheid van ons college en uw Staten. Het raakt niet alleen aan de relatie met onze inwoners, maatschappelijke organisaties en gemeenten, maar ook aan de samenwerking binnen ons eigen provinciehuis.

Participatie, het vroegtijdig betrekken van belanghebbenden, is van groot belang om goed beleid en draagvalk te ontwikkelen. Participatie stelt ons in staat om de kennis en belangen van inwoners, gemeenten en maatschappelijke organisaties bij het beleids- en besluitvormingsproces te betrekken. Om tot een integrale afweging van alle belangen te komen, moet dit participatieproces vervolgens goed aansluiten op de besluitvorming in GS en PS. Daarom willen wij het doel en de reikwijdte van een participatieproces aan de voorkant van een beleidstraject in een duidelijk kader vastleggen. Representativiteit is daarbij ook een belangrijk aandachtspunt. Op deze wijze maken we vooraf duidelijk wie de belanghebbenden zijn, hoe hun inbreng wordt meegenomen en wat het mandaat van het bestuur en de volksvertegenwoordigers is.

Naast participatie willen we de samenwerking met onze partners in de regio verder versterken. Ook hierbij is het van belang om aan de voorkant goede samenwerkingsafspraken te maken en daarbij de afstemming, die aan regionale tafels plaats vindt, goed uit te lijnen met de reguliere besluitvormingsprocessen in het college en de Staten. Wij willen uw Staten hier vroegtijdig bij betrekken om uw kaderstellende, contolerende en vertegenwoordigende rol optimaal in te vullen.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

In het coalitieakkoord *Duurzaam Doorpakken!* staat daarom dat wij in nauw overleg met de Staten een Agenda bestuurlijke vernieuwing en participatie gaan opstellen.

Op 8 december jl. hebben we deze uitvoeringsagenda in concept vastgesteld. We willen dit concept graag met u in de commissie bespreken om tot een gedragen en gezamenlijke invulling te komen.

Wat vragen wij aan de commissie?

Wij vragen u om de concept agenda in de commissie te bespreken. Wat ons betreft staan daarbij drie vragen centraal:

1. Herkent u zich in de visie op bestuurlijke vernieuwing en participatie die wij in de concept agenda hebben geformuleerd?
2. Versterken we met deze agenda de betrokkenheid van gemeenten, maatschappelijke organisaties, belangengroepen en inwoners bij ons beleids- en besluitvormingsproces?
3. Zijn er nog andere initiatieven die u aan de agenda toe wilt voegen om de rol van de Staten te versterken?

Uw bevindingen zullen wij meenemen in de definitieve versie van de agenda die wij naar verwachting medio februari 2021 vaststellen.

Om welk GS-besluit gaat het?

Het college heeft besloten:

1. De concept Agenda bestuurlijke vernieuwing en participatie vast te stellen;
2. De concept Agenda met bijgaande brief aan PS te zenden met het verzoek om de concept Agenda ter bespreking op de B-agenda van de commissie EFB te plaatsen.

Op grond waarvan wordt dit voorstel gedaan?

Met de agenda geven we uitvoering aan het coalitieakkoord.

Is dit eerder behandeld in een commissie of in PS?

Nee, de agenda wordt nu voor het eerst behandeld.

Wat zijn de effecten van het voorstel?

De agenda heeft drie programmalijnen. Hiermee worden de volgende effecten beoogd:

1. Intensivering van de samenwerking met onze partners
2. Versterking rol PS en samenwerking GS en PS
3. Vergroten participatie

Wat zijn de financiële aspecten/risico's

Met de vaststelling van deze agenda worden geen nieuwe financiële verplichtingen of risico's aangegaan.

Met wie is dit intern afgestemd?

De concept agenda is voorbereid door Bestuur en Strategie (BEL), Communicatie (CZ), Juridische Zaken (CZ), Kabinet en Griffie, en is vervolgens afgestemd in de directie.

Hoe heeft (burger)participatie plaatsgevonden?

In de vorige collegeperiode is een verkenning uitgevoerd naar burgerparticipatie. De uitkomsten van die verkenning zijn bij de voorbereiding van deze agenda betrokken.

Wanneer en hoe is over dit besluit gecommuniceerd?

Dit besluit is op 8 december jl. gepubliceerd op de algemene besluitenlijst van GS.

Wanneer evalueren wij dit besluit?

De agenda wordt op twee momenten geëvalueerd, namelijk bij de midterm en bij de endterm review van de Strategische Agenda van het coalitieakkoord.

Wat is de link met Europa?

Er is geen directe link met Europa.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

1 bijlage

Concept agenda bestuurlijke vernieuwing en participatie

Provincie Noord-Holland

Aan
De leden van het Presidium
Kopie aan

Uw contactpersoon
Gerben van der Veen
CZ/JZ

Telefoonnummer +31235144124
veeng@noord-holland.nl

Betreft: Analyse bevoegdheden inzake cases genoemd in Presidium **Memo**

26 november 2020

Aanleiding en vraag

In het Presidium zijn door Dennis Heijnen (fractievoorzitter CDA) vijf voorbeelden genoemd van cases met daarbij de vraag hoe de bevoegdheidsverdeling tussen PS en GS is geregeld. Naderhand zijn nog drie cases toegevoegd.
Juridische Zaken heeft een workshop over bevoegdheidsverdeling gehouden voor statenleden. Inmiddels is gebleken dat er bij PS toch behoefte is aan een verdere verkenning.
Vandaar de vraag om genoemde onderwerpen nader te onderzoeken met het doel om te zien waar het precies over gaat, te weten hoe het formeel met de bevoegdheden zit en te bekijken of er een eenduidige reactie mogelijk is.

Conclusies en aanbevelingen

Ik heb de door de statenleden ingebrachte cases geanalyseerd en aangegeven hoe de bevoegdheidsverdeling voor deze cases is geregeld. Deze analyse heb ik afgestemd met directie Beleid. Eerst geef ik een algemene reactie met enkele aanbevelingen en vervolgens ga ik afzonderlijk op de cases in.

Algemene reactie

In de Provinciewet is de bevoegdhedenverdeling ten aanzien van de vaststelling van beleid niet precies vastgelegd.

PS stellen kaderstellend beleid vast zoals bijvoorbeeld de Omgevingsvisie.

GS kunnen ter uitvoering van het coalitieakkoord (dat is aangegaan door de coalitiepartijen) en door PS vastgestelde beleidskaders uitvoeringsbeleid vaststellen, zoals actieagenda's en programma's.

GS kunnen ten aanzien van de uitvoering van GS-taken operationeel beleid vaststellen. Dat beleid kan bijvoorbeeld beleidsregels inhouden over de toepassing van bevoegdheden die GS kunnen inzetten.
In de uitvoeringsprogramma's en actieagenda's worden de door GS in te zetten instrumenten zoals subsidie- en opdrachtverstrekking opgenomen. GS kunnen ten behoeve van de uitvoering regels stellen als GS die bevoegdheid hebben zoals bijvoorbeeld de vaststelling van een (subsidie)uitvoeringsregeling.

Geconcludeerd kan worden dat de genoemde cases voorbeelden zijn van uitvoeringsbeleid dat door GS als dagelijks bestuur kan worden vastgesteld.

Niet in alle gevallen is voor de onderzochte onderwerpen door PS kaderstellend beleid vastgesteld. Een aantal keren verwijzen GS naar het coalitieakkoord als kader. Soms zijn ambities en doelstellingen in het coalitieakkoord in algemene zin verwoord en zou, indien GS op basis daarvan beleid vaststellen, dit de vraag kunnen oproepen of PS niet eerst een beleidskader zouden moeten vaststellen. Of een door PS vast te stellen beleidskader nodig is, verschilt van geval tot geval.
Soms is de door GS gekozen titel ongelukkig gekozen zoals de Beleidsnotitie Sport die feitelijk een actieagenda is.
In een ander geval is door PS aan GS gevraagd om een actieprogramma (klimaat).

GS agenderen in de meeste gevallen ten behoeve van de voorbereiding van uitvoeringsbeleid discussienotities of concept-beleidsnota's in de desbetreffende statencommissie. De commissie wordt zo in de gelegenheid gesteld richtinggevende uitspraken te doen waar GS rekening mee kunnen houden bij de verdere uitwerking.
In het geval van het Programma gezonde leefomgeving wordt na de vaststelling door GS een BOT-sessie georganiseerd over de verdere uitwerking.

Aanbevelingen

Bovenstaande conclusies kunnen als volgt worden vertaald in enkele aanbevelingen ten aanzien van de voorbereiding van beleid dat door GS wordt vastgesteld:
- nagegaan of eerst een beleidskader door PS moet worden vastgesteld;
- bepalen of en in welke zin PS bij de voorbereiding worden betrokken;
- bewust zijn wat het beleidskader of de basis is en dat duidelijk in een uitvoeringsagenda of -programma opnemen.

Reactie per ingebrachte case

Ganzenbeheerplan

Het Ganzenbeheerplan Noord-Holland is een faunabeheerplan dat wordt vastgesteld door de Stichting Faunabeheereenheid Noord-Holland (FBE).

GS hebben op grond van de Wet natuurbescherming de bevoegdheid om het Ganzenbeheerplan goed te keuren.

PS hebben de bevoegdheid om bij verordening regels te stellen waaraan de FBE en de door de FBE vastgestelde faunabeheerplannen moeten voldoen. Dat is gebeurd in de Verordening faunabeheer Noord-Holland die inmiddels is opgegaan in de Omgevingsverordening NH2020.

In de brief van GS van 4 juni 2020 betreffende ganzen en faunaschade zijn PS geïnformeerd over de beleidsuitgangspunten van GS met betrekking tot de uitvoering van het coalitieakkoord op het gebied van ganzen en faunaschade. In de brief is de rolverdeling tussen provincie en FBE aangegeven en zijn de beleidsuitgangspunten aangegeven die de basis vormen voor het nieuwe ganzenbeheerplan van de FBE.

Beleidsnotitie sport

In de Beleidsnotitie sport die op 19 mei 2020 door GS is vastgesteld en die in de commissie EFB op 18 juni 2020 is behandeld, wordt verwezen naar het coalitieakkoord.

De Beleidsnotitie sport beschrijft de ambities van GS op het gebied van sport, de instrumenten voor de uitvoering van die ambities waaronder het instrument subsidieverstrekking en de planning van en het budget voor de uitrol van deze instrumenten. Feitelijk kan deze beleidsnotitie worden aangemerkt als een actieagenda.

In de brief aan PS waarmee de Beleidsnotitie Sport is gestuurd, wordt aan PS gevraagd om aandachtspunten mee te geven voor de uitwerking van de instrumenten en is aangegeven dat de commissie EFB richtinggevende uitspraken kan doen over het Sportbeleid zodat GS de instrumenten verder kunnen vormgeven. In de commissie EFB is toegezegd dat de portefeuillehouder de resultaten van de eerste contouren van de uitwerking van de instrumenten aan de commissie zal voorleggen.

Actieagenda circulaire economie

Het agendapunt in de commissie Mobiliteit en Bereikbaarheid op 15 juni 2020 betreft een discussienotitie Actieagenda circulaire economie 2021-2025 van GS.

Het doel van die discussienotitie van GS was om PS in een vroegtijdig stadium te betrekken bij de richting voor de nieuwe actieagenda zodat door GS in de uitwerkingsfase rekening kan worden gehouden met de wensen en bedenkingen van de commissie met betrekking tot de hoofdlijnen, looptijd en actierichtingen van de actieagenda.
De commissie kan richtinggevende uitspraken doen over de Actieagenda.

In de discussienotitie is aangegeven dat het in 2017 door PS vastgestelde Ontwikkelingsperspectief Circulaire Economie 'We maken het rond' onveranderd van kracht blijft. Hierin is het beleid voor circulaire economie vastgelegd.

De operationele uitwerking van dat (PS-)beleid is opgenomen in een door GS vastgestelde actieagenda die vervangen moet worden door een nieuwe actieagenda. Een concept actieagenda zal worden besproken in de commissie Mobiliteit en Bereikbaarheid alvorens deze wordt vastgesteld door GS.

Woonagenda

De definitieve versie van de Woonagenda 2020-2025 is in de commissie Ruimte, Wonen en Klimaat van 16 april 2020 geagendeerd omdat tijdens de eerdere behandeling van de bespreekversie door de commissie is aangegeven de definitieve versie nog te willen behandelen.
De door PS vastgestelde Omgevingsvisie NH2050 vormt het kader.
De Woonagenda is een uitwerking daarvan en vormt de uitvoeringsagenda van GS voor de komende vijf jaar. Het is geen statisch document, het kan worden aangepast onder invloed van actuele ontwikkelingen.
Een belangrijke uitwerking van de Woonagenda is bijvoorbeeld het maken van maatwerkafspraken met gemeenten in de vorm van woonakkoorden.
In de door PS vastgestelde Omgevingsverordening NH2020 is een grondslag opgenomen voor nadere regels over binnen een regio gemaakte schriftelijke afspraken zoals woonakkoorden. Deze regels zijn door GS vastgelegd in de Omgevingsregeling.

Programma gezonde leefomgeving

Het Programma gezonde leefomgeving is een uitwerking van de door PS vastgestelde Omgevingsvisie NH2050 en het coalitieakkoord op het gebied van een gezonde leefomgeving.
In het Programma zijn de ambities, instrumenten (waaronder VTH en subsidie, leefbaarheidsfonds), budget en planning van de uitvoering opgenomen.

Nadat het programma is vastgesteld door GS is door enkele statenfracties verzocht om het programma te bespreken in de commissie Natuur, Landschap en Gezondheid van 22 juni 2020.

Het programma is voor vaststelling door GS niet besproken met PS.

In de commissie is door de portefeuillehouder toegezegd dat de gezondheidsmonitor en de uitvoeringsregeling aan PS worden gestuurd met het doel om deze te bespreken. In de commissie is afgesproken dat de invulling van het programma opnieuw naar de commissie komt, eerst in de vorm van een BOT-overleg waarin in gezamenlijkheid wordt bekeken wat al dan niet onder het programma past.

Europastrategie

De Europastrategie Noord-Holland 2017-2021 is in 2016 door PS vastgesteld. In de Europastrategie is toegezegd dat er jaarlijks aan PS wordt gerapporteerd over de voortgang en de uitvoering van doelstellingen en de provinciale acties.
In de loop van 2020 zal de Europastrategie worden hernieuwd. Daarbij zullen GS PS actief betrekken. Het definitieve concept zal naar verwachting eind 2021 ter vaststelling aan PS worden voorgedragen.
GS hebben op 27 oktober 2020 aan PS een startnotitie Europastrategie 2022-2025 gestuurd. In de uitwerking komen diverse inhoudelijke terreinen terug. Het proces vindt via het Bob-model plaats. De startnotitie is een procesvoorstel dat ter informatie aan PS is gestuurd.

Actieprogramma klimaat

Het Noord-Hollands Actieprogramma Klimaat is op 8 september 2020 door GS vastgesteld en na vaststelling ter bespreking aan PS aangeboden.

PS hebben in november 2019 bij de behandeling van het nationale Klimaatakkoord om een integraal, samenhangend overzicht gevraagd

van alle acties die de provincie onderneemt ter uitvoering van het Klimaatakkoord en het coalitieakkoord. GS hebben toegezegd een dergelijk overzicht te maken en hebben dat verwerkt in het Noord-Hollandse Actieprogramma Klimaat. In de brief aan PS is aangegeven dat alle acties bekostigd worden uit de reguliere begrotingsprogramma's en eventuele toevoegingen daaraan vanuit de reserves waarover PS zullen besluiten. In het actieprogramma is aangegeven dat GS met PS nog moeten bespreken hoe de middelen uit het Economisch Herstel- en Duurzaamheidsfonds (motie 42/18-5-2020) kunnen worden aangewend voor maatregelen die passen binnen het actieprogramma.

Waterrecreatie visie

In 2016 is door PS de Visie op waterrecreatie in Noord-Holland 2030 vastgesteld die nog steeds geldt en leidend is.
Het Uitvoeringsprogramma Waterrecreatie provincie Noord-Holland 2016-2019 wordt binnenkort opgevolgd door een nieuw uitvoeringsprogramma. Dat uitvoeringsprogramma wordt begin 2021 door GS vastgesteld.
PS zullen per brief worden geïnformeerd over het nieuwe uitvoeringsprogramma.

Provincie Noord-Holland

Aan
Presidium
Kopie aan

Bijlagen: 1

Uw contactpersoon
dhr E. Krijgsman
AD/STG

Telefoonnummer +31235143288
krijgsmane@noord-holland.nl

Betreft: Procesmemo voor presidium n.a.v. memo ambtelijke analyse bevoegdheden cases

Memo

7 december 2020

Voorstel:

- Kennis te nemen van het ambtelijke memo over de bevoegdheden van PS n.a.v. de ingebrachte cases
- Kennis te nemen dat dit memo met de door GS vastgestelde Agenda voor bestuurlijke vernieuwing en burgerparticipatie besproken wordt in de Statencommissie EFB van maandag 18 januari of maandag 15 februari 2021.

Inleiding

Op 14 september jl. is in het presidium gesproken over de bevoegdheidsverdeling tussen GS en PS. Daar zijn door leden van het presidium ook enkele cases aangedragen waarover vragen waren rondom de bevoegdheidsverdeling. In het memo in de bijlage is een ambtelijke analyse over de bevoegdheden bij deze cases opgenomen. Tegelijkertijd heeft GS een Agenda voor bestuurlijke vernieuwing en burgerparticipatie vastgesteld. Deze beide onderwerpen zijn nauw met elkaar verbond en kunnen in samenhang besproken in de Statencommissie Economie, Financiën en Bestuur.

De Agendacommissie van PS zal op dinsdag 15 december n.a.v. de concept-agenda's bespreken of dit op 18 januari of op 15 februari 2021 ter bespreking in EFB wordt geagendeerd.

10. Memo ambtelijke analyse bevoegdheden GS en PS inzake cases genoemd in Presidium

In het memo wordt ingegaan op de vijf casus die de heer **Heijnen** (CDA) benoemde, onder andere in het kader van de bevoegdheden discussie. In het memo staat tevens een aantal aanbevelingen.

De heer **Heijnen** (CDA) geeft aan dat hij de memo enigszins teleurstellend vindt. Hij mist vooral de juridische onderbouwing van de vijf casus en een vergelijking met andere provincies. Hij heeft vraagtekens bij de keuze om het coalitie akkoord als kader te nemen en vanaf dat moment alles onder de noemer 'uitvoering' te vatten. Tot slot stelt hij voor om expliciet aan de griffie – en niet aan de organisatie – te vragen om dit nog eens verder uit te zoeken.

De heer **Voskuil** (PvdA) memoreert aan een eerder voorstel om dit onderwerp nog een keer te bespreken op een Statendag, hij wil dat verzoek graag handhaven.

Mevrouw **Van Meerten-Kok** (VVD) sluit aan bij de heer **Voskuil** (PvdA). Zij vindt het memo helder en denkt dat het een goede basis is voor verder discussie en bewustwording, ook in PS zelf.

De heer **Zoon** (PvdD) onderschrijft het voorstel om het memo nader met elkaar te bespreken. Hij sluit aan bij de heer **Heijnen** (CDA) voor wat betreft de constatering dat het overzicht niet volledig is.

Ook de heer **Klein** (ChristenUnie) sluit aan bij de woorden van de heer **Heijnen** (CDA). Hij spreekt zijn waardering uit voor het overzicht in het memo, maar merkt daarbij op dat het vooral een procedureel overzicht is. De vraag die erachter ligt, is welke keuzes worden gemaakt om te bepalen of iets een actie-agenda is of niet. Hij zou graag willen dat heldere afspraken worden gemaakt over het onderscheid tussen een actie-agenda en beleid. Hij ziet dat veel beleidskeuzes gepresenteerd worden als een uitvoeringsprogramma. Daar wil hij graag met elkaar de discussie over aangaan.

De **voorzitter** onderschrijft dat het memo vooral technisch van aard is. Wat wel helder wordt verwoord is, dat kaders worden vastgesteld door de Provinciale Staten. Er worden in het memo drie aanbevelingen gedaan die ervoor zorgen dat vanaf het begin af aan helder is wat het beleidskader is

op basis waarvan een uitvoerings- of actieprogramma wordt voorgelegd. Vervolgens bepaalt de agendacommissie hoe dit wordt besproken. Hij onderschrijft dat eerder is voorgesteld verder met elkaar door te spreken over ‘hoe en op welke wijze willen wij de instrumenten inzetten die u heeft om te zorgen dat u in de beleidsvorming een rol of positie neemt’.

De **voorzitter** stelt voor om de ambtelijke organisatie en de gedeputeerde wanneer zij een stuk indienen, te vragen om aan te geven wat het beleidskader is waarop het stuk is gebaseerd. De heer **Heijnen** (CDA) denkt dat dit een goede werkwijze zou kunnen zijn. Hij stelt voor deze over een jaar te evalueren en tevens om het memo nog een keer inhoudelijk te bespreken tijdens een Statendag.

- *Het presidium stemt in met het voorstel van de voorzitter om de ambtelijke organisatie en de gedeputeerde te vragen wanneer zij een stuk indienen, om aan te geven wat het beleidskader is waarop het stuk is gebaseerd en deze werkwijze een jaar na invoering te evalueren.*
- *Het presidium neemt de aanbevelingen uit het memo over.*
- *Voorts besluit het presidium om het memo ‘ambtelijke analyse bevoegdheden GS en PS inzake cases genoemd in Presidium’ ter bespreking te agenderen in de commissie EFB op 18 januari 2020. En later voor een Statendag.*

Provincie Noord-Holland

Economie Financiën en Bestuur

Dossiernummer	5035
Extern Zaak ID	1521573
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	18 januari 2021
Agendapunt	10.a
Omschrijving	Juridische Zaken: Statenvoordracht Verordening elektronische publicaties
Organisatieonderdeel	CZ/JZ

Bijlagen
Brief aan PS over verordening elektronische publicaties.pdf
Statenvoordracht.docx
Verordening elektronische publicaties NH 2020.docx

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	30 november 2020
Ingekomen stukken ter kennisname	30 november 2020
Economie Financiën en Bestuur	**18 januari 2021**
PS-vergadering	1 februari 2021

Toelichting

De provincie wil kennisgevingen en mededelingen zoveel mogelijk langs digitale weg publiceren. Nu gebeurt dat nog via advertenties in huis-aan-huisbladen of regionale bladen. Na inwerkingtreding van de verordening kunnen berichten uitsluitend worden gepubliceerd op www.officielebekendmakingen.nl. Inwoners van Noord-Holland kunnen zich bij deze site aanmelden om automatisch e-mails te ontvangen met berichten van de provincie over hun buurt. Hierdoor zullen de inwoners gemakkelijker worden bereikt.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
dhr. R. Sierra Perez
CZ/JZ

Telefoonnummer +31235145094
sierrar@noord-holland.nl

Verzenddatum

26 NOV. 2020

Kenmerk
1521573/1521622

Uw kenmerk

Betreft: Verordening elektronische publicaties

Geachte leden,

Hierbij ontvangt u ter besluitvorming de bijgaande statenvoordracht met het bijbehorende ontwerpbesluit, met bijlagen, over de vaststelling van de Verordening elektronische publicaties Noord-Holland 2021.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

1 bijlage(n)

Statenvoordracht met ontwerpbesluit

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Provincie Noord-Holland

2020

VOORDRACHT

Provinciale Staten van Noord-Holland

Haarlem, [datum]

Onderwerp: Verordening elektronische publicaties Noord-Holland 2021

Kenmerk: 1521573/1521608

Bijlagen:

- **Ontwerpbesluit tot vaststelling van de Verordening elektronische publicaties Noord-Holland 2021**

1. Inleiding

De inwerkingtreding van de Wet elektronische publicaties (Wep) was voorzien op 1 januari 2021 maar is uitgesteld. Deze wet omvat een wijziging van de Bekendmakingswet en andere wetten in verband met de elektronische publicatie van algemene bekendmakingen, mededelingen en kennisgevingen.

Met de Wep wordt de verplichting voor bestuursorganen om kennisgevingen van (voorgenomen) besluiten te publiceren in huis-aan-huisbladen vervangen door een verplichting elektronisch te publiceren in het officiële publicatieblad, het provinciaal blad.

Het doel van de Wep is het vergroten van de toegankelijkheid en vindbaarheid van (voorgenomen) overheidsbesluiten. Oorspronkelijk zou de Wep in werking treden op 1 januari 2021. De inwerkingtreding is in verband met de coronacrisis uitgesteld.

Onder de huidige wetgeving is het ook al mogelijk om een deel van de kennisgevingen reeds digitaal te publiceren. Kennisgeven is in de Algemene wet bestuursrecht de algemene term voor diverse vormen van het naar buiten brengen van besluiten en andere documenten zodat alle potentieel geïnteresseerden, zoals burgers, daar effectief kennis van kunnen nemen.
Deze wettelijke mogelijkheid kan worden benut, indien Provinciale Staten hiertoe door middel van een verordening besluiten.

2. Doelstelling

Het doel van deze Verordening elektronische publicaties Noord-Holland 2021 is publicatie langs (uitsluitend) elektronische weg (via www.officielebekendmakingen.nl) per direct mogelijk te maken. Naast een betere bereikbaarheid van de inwoners van Noord-Holland levert de verordening een aanzienlijke kostenbesparing op. Door middel van een abonnement kunnen

inwoners ervoor zorgen dat zij automatisch berichten ontvangen per e-mail zodra een dergelijk bericht ziet op hun directe woonomgeving.

Dankzij de vaststelling van deze verordening kan reeds worden gestart met het elektronisch publiceren van kennisgevingen van (voorgenomen) besluiten van de provincie Noord-Holland. Hieronder vallen ook besluiten die door de omgevingsdiensten in mandaat worden genomen.

De verordening vervalt op het moment dat de Wep in werking treedt. Vanaf dat moment is in de mogelijkheid tot elektronisch publiceren van kennisgevingen bij wet voorzien.

3. Financiering, communicatie en (burger)participatie

Financiering

Naast een betere vindbaarheid en een grotere toegankelijkheid van kennisgevingen van (voorgenomen) besluiten en mededelingen, brengt de invoering van de elektronische publicatie ook een aanzienlijke kostenbesparing met zich mee. De elektronische publicatie kan daarbij zonder meerkosten en binnen de huidige overeenkomsten van de provincie worden ingepast in de bedrijfsvoering.

Communicatie en (burger)participatie

De verzending van berichten is gericht op het effectief kennis kunnen nemen van ontwerpbesluiten, besluiten, aanvragen, meldingen en andere berichten. Uitgangspunt bij de verzending van berichten is dat rekening wordt gehouden met de omstandigheid dat er geïnteresseerden kunnen zijn die geen internet hebben en die dus niet bereikt zullen worden met elektronische verzending.

In deze verordening wordt de mogelijkheid gecreëerd om kennisgevingen uitsluitend elektronisch te publiceren. In veel gevallen kan het echter verstandig zijn om niet te volstaan met de elektronische kennisgeving, maar bovendien te voorzien in een of meer andere wijzen van kennisgeving. Dit omdat er velen zijn die geen toegang hebben tot het internet, en nog meer die deze toegang in theorie wel hebben maar die daar niet gemakkelijk hun weg kunnen vinden en die in elk geval niet dagelijks het provinciaal blad raadplegen. Naast elektronische kennisgeving kunnen ook andere vormen van publiciteit van belang zijn vanwege een betere service aan de potentieel geïnteresseerden.

Om inwoners van Noord-Holland te informeren over de elektronische publicaties, zal nadat de verordening in werking is getreden met een kleine advertentiecampagne aandacht worden gevraagd voor de nieuwe wijze van publiceren.

4. Proces en procedure

Na vaststelling wordt de verordening gepubliceerd in het Provinciaal Blad op overheid.nl en worden de omgevingsdiensten ambtelijk op de hoogte gesteld. Er is een intern werkproces ingericht. Via een loket bij Juridische Zaken worden verzoeken tot publicaties vanuit de organisatie dagelijks in behandeling genomen.

5. Voorstel

Wij stellen u voor te besluiten overeenkomstig het bijgaande ontwerpbesluit.

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

dhr. A.Th.H. van Dijk, voorzitter

mw. R.M. Bergkamp, provinciesecretaris

Ontwerpbesluit van Provinciale Staten van Noord-Holland van [datum], nr. 1521573/1521594, tot vaststelling van de Verordening elektronische publicaties Noord-Holland 2021

Provinciale staten van Noord-Holland;

Gelezen de voordracht van gedeputeerde staten van Noord-Holland van [datum], met kenmerk 1521573/1521608;

Overwegende dat het wenselijk is om, vooruitlopend op de inwerkingtreding van de Wet elektronische publicaties, de publicatie van kennisgevingen en mededelingen uitsluitend langs de elektronische weg (via www.officielebekendmakingen.nl) mogelijk te maken;

Gelet op artikel 2:14, tweede lid, van de Algemene wet bestuursrecht;

Gelet op artikel 145 van de Provinciewet;

Besluiten vast te stellen de:

Verordening elektronische publicaties Noord-Holland 2021

Artikel 1

1. De kennisgeving van een bericht van het provinciebestuur dat niet tot één of meer geadresseerden is gericht, kan uitsluitend langs elektronische weg geschieden tenzij een wettelijke regeling zich daartegen verzet.
2. Alle kennisgevingen van berichten van het provinciebestuur vinden in ieder geval plaats via www.officielebekendmakingen.nl.
2. Onder een bericht wordt verstaan een ontwerpbesluit, een besluit, een aanvraag of een melding.

Artikel 2

1. Deze verordening treedt in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van het provinciaal blad waarin deze wordt geplaatst.
2. De verordening vervalt met ingang van de dag waarop de Wet elektronische publicaties in werking treedt.
3. Deze verordening wordt aangehaald als: Verordening elektronische publicaties Noord-Holland 2021

Haarlem, [datum vaststelling door provinciale staten]

Provinciale Staten van Noord-Holland

A.Th.H. van Dijk, voorzitter. [of plaatsvervangend voorzitter]

K. Bolt, griffier. [of plaatsvervangend griffier]

Toelichting

Algemeen

In de nieuwe Wet elektronische publicaties (verder: de wet) is bepaald dat mededelingen en kennisgevingen van (voorgenomen) besluiten voortaan worden gedaan in de officiële *elektronische* publicatiebladen. Deze publicatiebladen worden op gestandaardiseerde wijze gepubliceerd op www.officielebekendmakingen.nl. Bij wettelijk voorgeschreven mededelingen vindt volledige publicatie van de mededeling langs deze weg plaats. Bij kennisgevingen gaat het om een zakelijke weergave van de inhoud, met vermelding van de wijze waarop en de periode waarin de stukken waar de kennisgeving betrekking op heeft voor eenieder ter inzage liggen.

Door deze standaardisatie wordt het voor burgers mogelijk om op één website alle algemene bekendmakingen, mededelingen en kennisgevingen van de overheid te raadplegen. De inwerkingtreding van deze wet was voorzien op 1 januari 2021 maar is uitgesteld tot 1 juli 2021.
Ook nu is het op grond van de Algemene wet bestuursrecht al mogelijk om dergelijke berichten (uitsluitend) langs elektronische weg te publiceren tenzij bij wet anders is bepaald. Daar is een verordening voor nodig. Omdat het publiceren in huis-aan-huisbladen een kostbare aangelegenheid is en omdat het gros van de inwoners van Noord-Holland zijn informatie nu al betrekt via internet is deze verordening vastgesteld.

De kennisgeving van berichten is gericht op het effectief onder de aandacht brengen van ontwerpbesluiten, besluiten, aanvragen, meldingen en andere berichten, zoals bijvoorbeeld de aankondiging van onderhoudswerkzaamheden aan het provinciale wegennetwerk, een inspraakavond en dergelijke. Kennisgeven is in de Algemene wet bestuursrecht de algemene term voor diverse vormen van

het naar buiten brengen van besluiten en andere documenten zodat alle potentieel geïnteresseerden daar effectief kennis van kunnen nemen.

Deze verordening gaat niet over *de bekendmaking* van besluiten, nodig voor de inwerkingtreding daarvan. De bekendmaking van besluiten is uitputtend geregeld in wetten als de Bekendmakingswet, de Provinciewet en de Algemene wet bestuursrecht.

Uitgangspunt bij de verzending van berichten is dat rekening wordt gehouden met de omstandigheid dat er geïnteresseerden kunnen zijn die geen internet hebben en die dus niet bereikt zullen worden met elektronische verzending. In deze verordening wordt de *mogelijkheid* gecreëerd om kennisgevingen uitsluitend elektronisch te publiceren. In veel gevallen kan het echter verstandig zijn om niet te volstaan met de elektronische kennisgeving, maar bovendien te voorzien in een of meer andere wijzen van kennisgeving. Dit omdat er velen zijn die geen toegang hebben tot het internet, en nog meer die deze toegang in theorie wel hebben maar die daar niet gemakkelijk hun weg in kunnen vinden en die in elk geval niet dagelijks het provinciaal blad raadplegen. Naast elektronische kennisgeving kunnen ook andere vormen van publiciteit van belang zijn vanwege een betere service aan de potentieel geïnteresseerden.

Provincie Noord-Holland

Economie Financiën en Bestuur

Dossiernummer	5014
Extern Zaak ID	1525160
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	18 januari 2021
Agendapunt	11.a
Omschrijving	Communicatie: Brief GS aan PS inz. afdoening Motie 48-2020 over educatie koloniaal verleden
Organisatieonderdeel	CZ/SI

Bijlagen
Onderzoek Paviljoen Welgelegen Hope & Slavenhandel.pdf
Brief aan PS over afhandeling motie 48-2020 educatie koloniaal verleden.pdf
Mail stichting Keti Koti tafel geredigeerd.docx
Keti-Koti-Tafel_Reactie_PS-NH_motie_Educatie-koloniaal-verleden_170121_Geredigeerd.pdf

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	7 december 2020
Ingekomen stukken ter kennisname	31 december 2020
Economie Financiën en Bestuur	**18 januari 2021**
Economie Financiën en Bestuur	22 maart 2021

Toelichting

Op 29 juni 2020 hebben Provinciale Staten een motie aangenomen waarin zij Gedeputeerde Staten oproepen om stil te staan bij de jaarlijkse Keti Koti viering alsmede een expositie en activiteiten te organiseren gericht op educatie over het slavernijverleden. In een brief lichten Gedeputeerde Staten toe hoe zij deze motie uitvoeren.

Kon pagina 1 uit document Onderzoek Paviljoen Welgelegen Hope & Slavenhandel.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 2 uit document Onderzoek Paviljoen Welgelegen Hope & Slavenhandel.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 3 uit document Onderzoek Paviljoen Welgelegen Hope & Slavenhandel.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 4 uit document Onderzoek Paviljoen Welgelegen Hope & Slavenhandel.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 5 uit document Onderzoek Paviljoen Welgelegen Hope & Slavenhandel.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 6 uit document Onderzoek Paviljoen Welgelegen Hope & Slavenhandel.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 7 uit document Onderzoek Paviljoen Welgelegen Hope & Slavenhandel.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 8 uit document Onderzoek Paviljoen Welgelegen Hope & Slavenhandel.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 9 uit document Onderzoek Paviljoen Welgelegen Hope & Slavenhandel.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 10 uit document Onderzoek Paviljoen Welgelegen Hope & Slavenhandel.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 11 uit document Onderzoek Paviljoen Welgelegen Hope & Slavenhandel.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 12 uit document Onderzoek Paviljoen Welgelegen Hope & Slavenhandel.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 13 uit document Onderzoek Paviljoen Welgelegen Hope & Slavenhandel.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 14 uit document Onderzoek Paviljoen Welgelegen Hope & Slavenhandel.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 15 uit document Onderzoek Paviljoen Welgelegen Hope & Slavenhandel.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Kon pagina 16 uit document Onderzoek Paviljoen Welgelegen Hope & Slavenhandel.pdf niet importeren
Foutmelding
PdfReader not opened with owner password

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
mw. R. Copier
CZ/COM

Telefoonnummer +31235144136
copierr@noord-holland.nl

Verzenddatum

- 3 DEC. 2020

Kenmerk
1525160/1525227

Uw kenmerk

Betreft: Afhandeling motie 48-2020 'educatie koloniaal verleden'

Geachte leden,

Graag informeren wij u over de afhandeling motie vreemd 48-2020 'educatie koloniaal verleden' die op 29 juni jl. is ingediend.

Inleiding

De provincie onderneemt verschillende initiatieven waarmee zij haar verantwoordelijkheid neemt in het maatschappelijke debat over het koloniaal verleden. Ook schenken wij daar in woord en geschrift aandacht aan en gaan wij met Noord-Hollanders het gesprek aan. Zo betrekken wij hen bij de complexiteit en gevoeligheid rond dit thema. Het doel is om meer begrip en bewustzijn te creëren over wat het slavernij- en koloniaalverleden heeft betekend en tot op de dag van vandaag betekent.

De uitvoering van de motie is verdeeld in drie onderdelen:
1. Exposities;
2. Dialoogtafels en relatie met het Keti Koti festival;
3. Aansluiting bij bestaande initiatieven.

Hieronder leggen wij uit welke acties wij per onderdeel ondernemen.

1. Exposities

Sinds de jaren dertig van de vorige eeuw voeren we het politiek debat in het provinciehuis, paviljoen Welgelegen. Dit huis van onze provincie politiek werd aan het eind van de 18e eeuw gebouwd door Henry Hope (1735-1811), een Amsterdams bankier. Hope was gouverneur generaal van de West-Indische Compagnie en in die functie betrokken bij de slavenhandel. Volgens recent onderzoek door De Fabryck[1] naar het slavernijverleden van Henry Hope en paviljoen Welgelegen is het *"praktisch onmogelijk dat Henry Hope aan Welgelegen geen geld heeft besteed dat was verdiend aan activiteiten die ware gerelateerd aan de slavernij'.*

[1] Bureau voor gebouwhistorisch onderzoek. Zij hebben in opdracht van ons in de periode juli - september 2020 onderzoek gedaan.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

U vindt het onderzoek als bijlage bij deze brief.

De resultaten van het onderzoek verwerken we in de rondleidingen en onze communicatiemiddelen (website, social media, Oneindig Noord-Holland). In het scholenprogramma nemen we een opdracht voor de leerlingen en lesmateriaal voor docenten op over het koloniale verleden van paviljoen Welgelegen. Door ook het scholenprogramma te betrekken bij de activiteiten laten we aan de jongere generatie zien dat de provincie er is voor iedereen, ongeacht kleur of afkomst. De provincie kijkt het verleden aan, verbindt dit met het heden en maakt zo van onze provincie een inclusieve samenleving.

Paviljoen Welgelegen

Voordat paviljoen Welgelegen het huis van onze democratie werd, heeft het diverse functies en verschillende bewoners gehad. Zo was het van 1871 tot 1923 het eerste Koloniale Museum ter wereld. Het doel van de collectie was om een levendig en systematisch beeld te geven van grondstoffen, natuurvoortbrengselen en producten uit de overzeese gebieden Oost- en West-Indië. De collectie bestond onder andere uit: bamboe- en rotanmeubelen, een opgezette koningstijger van Sumatra, modellen van Indische vaartuigen en woningen, Indische kunst en nijverheid. De toenmalige collectie is overgedragen aan het Tropenmuseum in Amsterdam.

Momenteel werkt het Tropenmuseum aan een nieuwe vaste tentoonstelling 'de Erfenis'. De focus van deze tentoonstelling ligt op de bewustwording van de relatie tussen ons dagelijkse leven en de erfenissen van kolonialisme en slavernij. Samen met het Tropenmuseum organiseren we in 2022 een tentoonstelling in de expositieruimte van het provinciehuis over dit thema. Rondom deze expositie zetten we ook een educatieprogramma op.

In 2023 is het 160 jaar geleden dat de slavernij officieel werd afgeschaft. Tijdens dit herdenkingsjaar willen we jonge, talentvolle kunstenaars een podium in onze expositieruimte bieden. Wij vragen hen te reflecteren op de maatschappelijke discussie over de omgang met ons koloniale verleden, dat verbonden is met uitbuiting, slavernij en hedendaags racisme. Ook daar zullen we met ons Scholenprogramma educatieve initiatieven aan verbinden.

Huis van Hilde

In de tweede helft van 2021 wordt in archeologiecentrum Huis van Hilde een tentoonstelling georganiseerd over het Schervenwrak. Dit Schervenwrak is vrijwel zeker de 'Pieter Anthony'. Het schip vertrok in 1822 vanuit Amsterdam naar Suriname. Het vervoerde spullen voor de ontginning van de jungle, het bouwen en leven op een plantage. De reis kwam snel ten einde, de boot sloeg namelijk lek op een zandbank in Texel. Het Schervenwrak biedt de mogelijkheid om het koloniale verleden te belichten vanuit de archeologie. Daarbij is ook een divers randprogramma in Huis van Hilde mogelijk gedurende de looptijd van de tentoonstelling. Dat kan onder andere ingevuld worden met lezingen van verschillende sprekers over dit thema.

Historische achtergrondverhalen

Het digitaal verhalenplatform Oneindig Noord-Holland (ONH) zal nieuwe historische achtergrondverhalen verzorgen over het koloniaal verleden, diversiteit en inclusie. ONH doet dit bijvoorbeeld in aanloop naar de opening van tentoonstellingen met dit thema en rond het herdenkingsmoment Keti Koti. In de wekelijkse nieuwsbrief besteden zij aandacht aan de verschillende activiteiten die gedurende het jaar door andere partijen georganiseerd worden rond dit thema. Daarnaast worden de al bestaande verhalen op het platform, net als op eigen website, redactioneel nagelopen op termen en benamingen die tegenwoordig als achterhaald, kwetsend of denigrerend kunnen worden ervaren

2. Keti Koti festival en dialoogtafels

Wij zijn in gesprek met de organisatoren van het Keti Koti festival, het Nationaal Instituut Nederlands slavernijverleden (hierna: NiNsee) over een mogelijke sponsor- bijdrage van de provincie. Zij willen graag meer verdieping toevoegen aan het festival door het organiseren van debatten en lezingen op het festival. Wij willen NiNsee daarnaast vragen dialoogtafels te organiseren. De provincie kan voor dergelijke activiteiten (debatten, lezingen en dialoogtafels) ook Huis van Hilde aanbieden als locatie.

Daarnaast gaan we met onafhankelijke platforms, zoals Pakhuis De Zwijger, in gesprek over de mogelijkheid van een partnerschap om onderwerpen rond dit thema te kunnen agenderen.

3. Aansluiting bestaande initiatieven

Haarlemmers en slavernij
In het najaar van 2021 komt het boek 'Haarlemmers en slavernij' uit van Dineke Stam en Ineke Mok. Bij het boek hoort een fietsroute, die start bij paviljoen Welgelegen en voert langs verschillende plaatsen in Haarlem die met het slavernijverleden van de stad te maken hebben. Op diverse plekken in de stad vinden presentaties plaats, waaronder in het paviljoen.

Musea bekennen kleur
Een groot aantal Noord-Hollandse musea hebben zich verenigd in een samenwerkingsverband 'Musea bekennen kleur'. Onder meer Teylers museum, het Frans Hals museum, het West-Fries Museum, en het Stedelijk museum Alkmaar willen hiermee aandacht besteden aan meer diversiteit en inclusie in de museale wereld. Wij nodigen de initiatiefnemers uit op het paviljoen voor een thema-avond over welke groepen en thema's ondervertegenwoordigd zijn in de museale wereld.

Tot slot
Wij stellen u voor de motie als afgedaan te beschouwen.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

1 bijlage(n)
Onderzoek Henry Hope

Mail stichting Keti Koti tafel

Geacht Statenlid

Vanmiddag staat bij u op de agenda de ‘afhandeling van de motie 48-2020 'educatie koloniaal verleden’’. In de oorspronkelijke motie (zie bijlage) werden de PS opgeroepen om de door onze stichting georganiseerde Keti Koti Tafels hierbij in te zetten, terwijl de Brief ter afhandeling (zie bijlage) in §2 verwijst naar onze dialoogtafels . Graag hadden wij vanmiddag kort ingesproken tijdens uw afhandeling om toe te lichten hoe wij uitvoering zullen kunnen geven aan de relevante onderdelen van uw motie. Echter, doordat wij pas vandaag geinformeerd werden over deze bespreking moeten wij ons beperken tot deze schriftelijke toelichting, waarvoor onze excuses.

Vandaar dat wij in bijgevoegde reactie als stichting Keti Koti Tafel schriftelijk kort toelichten waarom en hoe wij menen het beste zelfstandig uitvoering te kunnen geven aan dit onderdeel van de besproken motie. Waar in de Brief ter afhandeling gesuggereerd wordt dat het Ninsee hierin een leidende rol dient te hebben leggen wij in de brief uit dat onze stichting zelfstandig de afgelopen jaren haar activiteiten heeft opgeschaald en uitgebreid met trainers-workshops, terwijl het Ninsee het aan de financiële en organisatorische capaciteiten ontbrak om hieraan steun te verlenen. Wij verzoeken dan ook dringend om de bestaande verhoudingen te respecteren, volgens welke wij gaarne samenwerken met het Ninsee echter zonder onze uiterst succesvolle en zelfstandige strategieën te hoeven aanpassen.

Mocht u twijfelen over deze voorgestelde organisatorische aanpak van dit onderdeel van uw motie dan willen wij u verzoeken om het besluit hierover uit te stellen, zodat er vooraf nog overleg hierover met onze stichting kan plaatsvinden. Ook zouden wij het ten zeerste op prijs stellen als u hierin zou willen optrekken met die partijen die ook voor het aannemen van de bovengenoemde motie hebben gestemd. Daartoe kunt u desgewenst deze brief inclusief bijlagen integraal aan uw collega’s doorsturen.

Wij willen u hartelijk danken voor uw aandacht hiervoor en wensen u succes bij uw beraadslagingen.
Hoogachtend,

Stichting Keti Koti Tafel

Zaandam, 17 januari 2021

Betreft: Afhandeling motie 48-2020 'educatie koloniaal verleden - bijdrage Keti Koti Tafels

Geachte gedeputeerden van Noord-Holland,

Pas hedenavond werden wij, directie en bestuur van de stichting Keti Koti Tafel, erop gewezen dat morgen de afhandeling van motie 48-2020 'educatie koloniaal verleden' op uw agenda staat. Met excuses voor deze korte termijn willen wij graag beknopt onze visie op het onderdeel *"2. Dialoogtafels en relatie met het Keti Koti festival"* geven, waarin naar de Keti Koti dialoogtafels verwezen wordt die onze stichting reeds voor zo'n 15.000 deelnemers georganiseerd heeft op verzoek van en in samenwerking met zo'n 100 binnen- en buitenlandse musea, bibliotheken, universiteiten, gemeentes enz.

In het bijzonder willen wij bevestigen dat onze stichting reeds bezig is geweest om haar activiteiten op te schalen en uit te breiden in verschillende provincies in ons land en daarom bereid en in staat is om een opdracht van de PS van Noord-Holland daartoe effectief uit te voeren.

Context van de motie:

In de motie van 1 juli 2020 worden de PS van Noord-Holland opgeroepen om "De Stichting Keti Koti Tafel te benaderen en te vragen of zij, i.s.m. de provincie, dialoogtafels wil organiseren over hoe racisme van invloed is op het dagelijks leven van Noord-Hollanders."

Dit is verwant aan de motie die op 3 juli 2020 aangenomen werd door de PS van Noord-Brabant. Daarin werd geconstateerd dat "Stichting Keti Koti Tafel rond 1 juli duizenden succesvolle activiteiten organiseerde, ook in Brabant, over hoe het verleden van slavernij doorwerkt in het heden en hoe we samen racisme en vooroordelen kunnen bestrijden" en werden de GS verzocht om "Organisaties gespecialiseerd in diversiteit en dialoog, zoals de Stichting Keti Koti Tafel, te betrekken."

Dialoogtafel van de stichting Keti Koti Tafel:

Zoals het Kennisplatform Integratie en Samenleving in haar publikatie "Wat werkt bij het verminderen van discriminatie?" schrijft behoort de dialoogtafel die onze stichting Keti Koti Tafel organiseert tot een van de weinige effectieve instrumenten om discriminatie te bestrijden en tegelijkertijd aandacht te besteden aan het gedeelde slavernijverleden dat een sociaal-culturele achtergrond van die discriminatie vormt. In onze interventiebeschrijving t.b.v. de Movisie Databank Effectieve Sociale Interventies (Broekroelofs, Keestra e.a. 2018) worden de verschillende doelen, effecten en de gehanteerde methode van de Keti Koti (dialoog)Tafel wetenschappelijk onderbouwd.

Inmiddels hebben wij een workshopserie ontwikkeld waarmee wij momenteel verschillende lokale Keti Koti Collectieven trainen om zelf zulke dialoogtafels te organiseren en waarmee wij ook andere trainers opleiden. Kortom: de stichting Keti Koti Tafel is reeds bezig om haar activiteiten op te schalen op nationaal en lokaal niveau en daartoe ook zelfstandige trainers aan het opleiden. Afgelopen jaar heeft het Ninsee (Nationaal instituut Nederlands slavernijverleden en erfenis) erkend dat onze stichting nu reeds ons ook benaderd in erkenning van de effectieve en complementaire bijdrage die onze stichting al jarenlang zelfstandig levert aan de 1 juli herdenking van de afschaffing van de slavernij, waarvoor Ninsee de kranslegging en het festival organiseert.

De interesse voor onze aanpak en methode is groeiende, ook in ander verband dan de 1 jul herdenkingen. Zo zijn wij uitgenodigd om een dialoogtafel te organiseren als kick-off van het project

Musea bekennen kleur, dat in # 3 van de besproken motie genoemd wordt. Wegens het succes hiervan zijn wij uitgenodigd om ook de afsluiting van het project vorm te geven. Inmiddels bestaat er ook in de VS interesse voor onze unieke 'interracial reconciliation dialogue method', die wij op uitnodiging in deze Amerikaanse blog beschreven hebben.

Uitvoering van betreffend onderdeel van de motie:

Zoals hierboven uitgelegd ziet de stichting Keti Koti Tafel met interesse een opdracht tegemoet waarin zij uitvoering zal kunnen geven aan het betreffende deel 2 van deze motie. Daartoe zal de stichting de unieke dialoogtafels organiseren op de manier die zij daarvoor ontwikkeld heeft, met dien verstande dat:

- elke Keti Koti dialoogtafel wordt ontwikkeld in samenwerking met lokale organisaties (musea, bibliotheken, onderwijsinstellingen, gemeentes, enz.) zodat gedurende het gehele proces lokale netwerken geactiveerd en betrokken worden;
- daarbij wordt gewerkt aan de oprichting van verschillende lokale Keti Koti Collectieven, waardoor aan een duurzame inbedding van de Keti Koti Tafel gewerkt wordt;
- indien mogelijk worden lokale trainers opgeleid ten behoeve van een verspreiding van de benodigde expertise om Keti Koti dialoogtafels te faciliteren.

Zelfstandig maar waar mogelijk samenwerkend met Ninsee:

Voor 1 juli 2021 is onze stichting reeds bezig om een Nationale Keti Koti Tafel te organiseren. Daarnaast is onze stichting reeds begonnen met het geven van workshopseries in opdracht van een aantal Hogescholen en van het Amsterdam Museum, waarmee Keti Koti dialoogtafel-trainers worden opgeleid. Bovendien gaan wij in samenwerking met het Keti Koti Collectief Zeeland ervoor zorgen dat op alle middelbare scholen in Zeeland een Keti Koti Tafel rondom de 1 juli herdenking zal plaatsvinden.

Onze activiteiten hebben wij de afgelopen jaren geheel zelfstandig georganiseerd en grotendeels gefinancierd. Ook bij de uitvoering van uw motie zal onze samenwerking met het Ninsee af dienen te hangen van de herdenkingsactiviteiten die dit instituut lokaal zal kunnen en willen ondernemen. Afgelopen jaren bleken die lokale activiteiten van het Ninsee echter beperkt te zijn, mede vanwege de organisatorische en financiële uitdagingen waarvoor het zich gesteld zag.

Juist vanwege onze zelfstandigheid en flexibiliteit qua organisatie en financiering van onze stichting hebben wij tijdens de pandemie in 2020 zo'n 2000 deelnemers deel laten nemen aan een Keti Koti dialoogtafel middels zowel lokaal gedistribueerde *do-it-yourself* 'Keti Koti Tassen' als een live gestreamde Keti Koti Tafel vanuit het Theater aan het Spui op 1 juli. Wegens gebrek aan budget kon het Ninsee dit ook daar haar verwelkomde initiatief destijds niet ondersteunen. Ook dit jaar zullen wij als flexibele en zelfstandige organisatie adequaat inspelen op de nu heersende omstandigheden, indien wij deze opdracht van u mogen ontvangen.

Wij hopen hiermee aan u voldoende informatie verstrekt te hebben om de afhandeling van deel 2 van de motie, c.q. de opdrachtverlening aan de stichting Keti Koti, te ondersteunen. Wij zullen ons nog aanmelden voor een inspreekbeurt tijdens de bespreking, maar wellicht is daartoe geen ruimte meer. Steeds zijn wij ook beschikbaar voor verdere toelichting.

Met de meeste hoogachting,

[redacted] (directeur stichting Keti Koti Tafel) en [redacted] (mede-initiatiefnemer)

Stichting Keti Koti Tafel
[redacted]

Provincie Noord-Holland

Economie Financiën en Bestuur

Dossiernummer	5140
Extern Zaak ID	1531912
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	18 januari 2021
Agendapunt	11.b
Omschrijving	Communicatie: Brief GS aan PS in. vaststelling Communicatieaanpak Duurzaam doorpakken 2020 - 2023 en afdoening motie 98-2019
Organisatieonderdeel	CZ/SI

Bijlagen
Brief aan PS over communicatieaanpak Duurzaam doorpakken 2020-2023 en afdoening Motie 98-2019.pdf

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	7 december 2020
Ingekomen stukken ter kennisname	31 december 2020
Economie Financiën en Bestuur	**18 januari 2021**
Economie Financiën en Bestuur	22 maart 2021

Toelichting

Het College van Gedeputeerde Staten beschrijft op hoofdlijnen de communicatieaanpak van deze coalitieperiode. De belangrijkste ambitie daarin is de groei van een zendende provincie naar een provincie die voortdurend in gesprek is met haar inwoners en partners. Met deze aanpak willen Gedeputeerde Staten de inwoners van Noord-Holland meenemen in hun inzet op het gebied van klimaat, duurzame stedelijke ontwikkeling en bereikbaarheid, leefbaarheid en economie, vitaal landelijk gebied, cultuur, openbaar bestuur en financiën. Transparant en proactief communiceren, bij zowel positief als negatief nieuws, gebruikmakend van kanalen dicht bij de inwoners van onze provincie.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

dhr. O. Beeksma

CZ/COM

Telefoonnummer +31235143362

beeksmao@noord-holland.nl

Verzenddatum

- 3 DEC. 2020

Kenmerk

1531912/1531939

Uw kenmerk

Betreft: Communicatieaanpak Duurzaam doorpakken 2020 - 2023 en afdoening Motie 98-2019

Geachte leden,

Hierbij bieden wij u de hoofdlijnen van onze communicatieaanpak aan. Zoals aangegeven in de commissie Economie, Financiën en Bestuur (EFB), door corona later dan gepland. Dat neemt niet weg dat de uitvoering inmiddels ter hand is genomen. Juist in deze tijd is communicatie immers van groot belang, zowel intern als extern, zowel off- als online. De belangrijkste ontwikkeling die we deze coalitieperiode in gang hebben gezet is de groei van een zendende provincie naar een provincie die voortdurend in gesprek is met haar inwoners en partners. Graag gaan we ook met u het gesprek over onze communicatie-inzet aan.

Met onze communicatie willen we de inwoners van Noord-Holland meenemen in onze inzet op het gebied van klimaat, duurzame stedelijke ontwikkeling en bereikbaarheid, leefbaarheid en economie, vitaal landelijk gebied, openbaar bestuur en financiën. Transparant en proactief communiceren, bij zowel positief als negatief nieuws, gebruikmakend van kanalen dicht bij de inwoners van onze provincie.

Hoe we dat doen leest u in de bijlage: https://nota.noord-holland.nl/communicatieaanpak

In november 2019 namen uw Staten de motie 'Vergroting bekendheid van Noord-Hollandse burgers met provinciaal referendum, burgerinitiatief en inspraak' aan. De volgende acties zijn ter afdoening van deze motie uitgevoerd:

- De webpagina https://www.noord-holland.nl/Inspraak is uitgebreid en geactualiseerd.
- Er is een infographic gemaakt over de verschillende manieren waarop Noord-Hollanders kunnen meedenken of inspraak kunnen hebben. Deze is zowel online als offline gedeeld en staat ook op bovengenoemde pagina.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

- In zowel het digitale als het papieren magazine &Holland heeft de infographic een plek gekregen, aangevuld met interviews met Noord-Hollanders die gebruik gemaakt hebben van een of meerdere inspraakmogelijkheden. Deze artikelen zijn ook gedeeld op sociale media.
- De infographic en de losse interviews zijn geadverteerd op sociale media van de provincie Noord-Holland met een verwijzing naar de actuele pagina over inspraakmogelijkheden.

Wij stellen u voor deze motie hierbij als afgedaan te beschouwen.

Over de afdoening van motie 174-2020 Helder taalgebruik wordt u separaat geïnformeerd.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

INGEKOMEN - 4 DEC. 2020

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
M. den Haak
BEL/BS

Telefoonnummer +31235144251
haakm@noord-holland.nl

Verzenddatum

- 3 DEC. 2020

Kenmerk
1089368/1522381

Uw kenmerk

Betreft: Verslag overleg met (een delegatie van) de colleges van Oostzaan, Wormerland en Zaanstad 2 november 2020

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp: op 2 november jl. voerden van de commissaris van de Koning en de portefeuillehouder Bestuur overleg met (een delegatie van) de colleges van B&W van Oostzaan, Wormerland en Zaanstad. De provincie heeft op 13 maart en 26 juni 2020 gesproken met de voltallige colleges van Oostzaan en Wormerland over het Zelfevaluatie Onderzoek OVER-gemeenten (ZOO). Verslagen van deze overleggen zijn u eerder toegestuurd (1089368/1416809 en 1089368/1463863). Tijdens deze overleggen kwam ook de samenwerking met Zaanstad aan bod. Het leek de provincie daarom goed om met de drie colleges in gesprek te gaan over hoe de huidige samenwerking door de drie gemeenten wordt ervaren en eventuele verbeteringen/ aanpassingen te verkennen. Hierbij zenden wij u het verslag toe van dit overleg.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

Deze beslissing is namens Gedeputeerde Staten genomen door het lid van het college dat met dit onderwerp is belast.

-Bijlage: Verslag overleg met (een delegatie van) de colleges van B&W van Oostzaan, Wormerland en Zaanstad op 2 november 2020

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Provincie Noord-Holland

Verslag overleg colleges Oostzaan, Wormerland en Zaanstad

2 november 2020

De commissaris van de Koning (cvdK), de heer Van Dijk, heet iedereen welkom en geeft een toelichting op de uitnodiging van de provincie aan de drie colleges. De provincie heeft op 13 maart en 26 juni 2020 gesproken met de voltallige colleges van Oostzaan en Wormerland over het ZOO[1]. Tijdens deze overleggen kwam ook de samenwerking met Zaanstad aan bod. De provincie had vernomen van Zaanstad dat zij wat genuanceerder aankijkt tegen de samenwerking met Oostzaan en Wormerland dan hoe het staat verwoord in het ZOO, waarin staat dat Zaanstad 'zeer tevreden' is. Het leek de provincie daarom goed om met de drie colleges in gesprek te gaan over hoe de huidige samenwerking door de drie gemeenten wordt ervaren en eventuele verbeteringen/ aanpassingen te verkennen.

Vanuit Zaanstad wordt aangegeven dat er de afgelopen jaren goede stappen zijn gezet in de regionale samenwerking, maar dat er meer nodig is. De verschillen tussen de gemeenten in de regio zijn groot en daarmee ook de bijdrages van de verschillende gemeenten aan de regio. Vanuit goed nabuurschap wil Zaanstad buurgemeenten Oostzaan en Wormerland helpen, maar daar zitten wel grenzen aan. Zaanstad heeft zelf veel uitdagingen en ambities. Zaanstad, Oostzaan en Wormerland weten elkaar goed te vinden en Zaanstad vindt de drie gemeenten als Zaanstreek ook echt bij elkaar horen, maar 'de liefde moet wel van twee kanten komen'.

Oostzaan geeft aan dat er nu een goede samenwerking is tussen de drie gemeenten, bijvoorbeeld op het gebied van openbare orde en veiligheid. Deels vindt deze samenwerking plaats op basis van zakelijke verrekeningen, deels op basis van de goede onderlinge verhoudingen. Dat vindt Oostzaan vanzelfsprekend en deze vanzelfsprekendheid wil Oostzaan graag behouden.
De OVER-gemeenten bevinden zich in een revisie-fase. Beide gemeenteraden moeten daar extra geld voor willen geven, maar dan heeft het college van Oostzaan vertrouwen in deze ontwikkeling. Daarnaast is de raad van Oostzaan zich aan het oriënteren op de bestuurlijke toekomst en heeft een motie aangenomen om in gesprek te gaan met de raad van Landsmeer.

Vanuit Wormerland wordt beaamd dat de samenwerking in de regio goed is. De Corona-crisis heeft daar een positieve impuls aan gegeven. Wormerland voelt zich gesteund door grote buur Zaanstad, maar geeft aan als kleine buur soms ook iets te kunnen betekenen voor de grote buur. Er is volgens Wormerland sprake van een professionele wederzijdse samenwerkingsrelatie. Ook de raad van Wormerland is een proces gestart (vanuit een in juni unaniem aangenomen motie) om zich nader te verdiepen in de bestuurlijke toekomst en de verschillende keuzemogelijkheden die daarbij aan de orde kunnen zijn. De raad is nu eerst aan zet.

Notulist

Marleen den Haak, beleidsadviseur Provincie Noord-Holland

Aanwezig

Commissaris van de Koning de heer Van Dijk (tevens vz.), gedeputeerde Bestuur mevrouw Zaal, burgemeester van Oostzaan de heer Meerhof, burgemeester van Wormerland mevrouw Michel-de Jong, burgemeester van Zaanstad de heer Hamming, wethouder van Oostzaan mevrouw Dral, wethouder van Wormerland de heer Halewijn, gemeentesecretaris van Zaanstad mevrouw Apeldoorn, gemeentesecretaris van Wormerland de heer Kool, strategisch adviseur van Zaanstad de heer Swen en kabinetschef de heer Dalenoort.

Afwezig

Gemeentesecretaris van Oostzaan mevrouw Van den Assem

[1] Zelfevaluatie Onderzoek OVER-gemeenten

De provincie benadrukt de stip op de horizon te missen. Een gedeelde stip aan de horizon is nodig voor alle drie de gemeenten, omdat zij daarop hun keuzes qua inzet en investeringen e.d. kunnen baseren. De raden van Oostzaan en Wormerland oriënteren zich los van elkaar op de bestuurlijke toekomst, kiezen daarbij ieder hun eigen proces, terwijl ze ambtelijk gefuseerd zijn. Daarnaast verwondert de provincie zich over het feit dat Oostzaan en Wormerland wel veel profijt hebben van centrumgemeente Zaanstad, maar qua oriëntatie alleen maar naar de groen-landelijke gemeenten kijken. Sinds 2010 zoeken Oostzaan en Wormerland al nieuwe groen-landelijke samenwerkingspartners en nog altijd zonder succes. Dat baart de provincie zorgen; het duurt te lang en de kwetsbaarheid neemt toe. Al in 2018 merkte toenmalig CdK de heer Remkes op dat als een coalitie met de groen-landelijke gemeenten niet lukt, het dan niet meer dan logisch is dat Zaanstad de toekomstige fusiepartner is en dat wil de provincie hierbij graag nogmaals benadrukken.

Vanuit Oostzaan en Wormerland wordt aangegeven dat beide raden recent wel bij elkaar zaten om te spreken over de analyse van de interim-directeur. Toegezegd wordt de zogenaamde '0-meting' aan de provincie beschikbaar te stellen. Een belangrijke prioriteit voor beide gemeenten is om de OVER-organisatie op orde te krijgen. Dat vormt daarna vervolgens een goede uitgangspositie voor de discussie over structurele samenwerking. De toenemende urgentie wordt wel gevoeld, geven beide gemeenten aan, zeker gezien de grote opgaven die op gemeenten afkomen.

De provincie waarschuwt dat de OVER-gemeenten nu teveel naar binnen zijn gericht en dat de gemeenten de urgentie moeten voelen om naar de bestuurlijke toekomst te kijken, in het belang van hun inwoners. Anders worden beide gemeenten ingehaald door de realiteit of worden routes wellicht afgesloten die nu nog mogelijk zijn. Omdat de provincie een visie op de toekomstige bestuurlijke organisatie van de regio mist, heeft de provincie alle acht gemeenten van de regio Zaanstreek-Waterland uitgenodigd om daar op 7 december a.s. met elkaar verder over te spreken. De provincie is ook in gesprek met het ministerie van Binnenlandse Zaken over de ontwikkeling van Zaanstreek-Waterland.

Zaanstad geeft aan dat we krachtige gemeenten nodig hebben in Zaanstreek-Waterland, met krachtige bestuurders en krachtige organisaties die voor het gezamenlijk belang op kunnen komen. Zaanstad wil ook graag een hulplijn zijn in het proces, als dat kan helpen.

Afgesproken wordt dat er een verslag op hoofdlijnen wordt gemaakt van dit overleg, dat door de provincie ter informatie opgestuurd gaat worden naar de drie gemeenteraden en Provinciale Staten. De heer Van Dijk dankt iedereen voor zijn/ haar inbreng en wenst de gemeenten veel wijsheid toe.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

INGEKOMEN - 2 DEC. 2020

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
mw. M. den Haak
BEL/BS

Telefoonnummer +31235144251
haakm@noord-holland.nl

Verzenddatum

- 2 DEC. 2020

Kenmerk
1529527/1529534

Uw kenmerk

Betreft: Afschrift van onze brief aan de vaste Kamercommissie voor BZK over de wetsvoorstellen tot samenvoeging van de gemeenten Amsterdam-Weesp, Beemster-Purmerend en Heerhugowaard-Langedijk

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp: de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken van de Tweede Kamer der Staten-Generaal is begonnen met de schriftelijke voorbereiding van de parlementaire behandeling van de wetsvoorstellen tot samenvoeging van de gemeenten Amsterdam-Weesp, Beemster-Purmerend en Heerhugowaard-Langedijk. De commissie stelt betrokkenen en belangstellenden tot woensdag 9 december 2020 in de gelegenheid tot het inzenden van schriftelijk commentaar op de wetsvoorstellen. Op basis van de ingezonden commentaren zal de commissie besluiten over de vraag of zij een hoorzitting houdt.

Hierbij zenden wij u de brief die wij hebben verstuurd naar de commissie, waarin wij onderstrepen voorstander te zijn van deze drie samenvoegingen en uiteraard bereid te zijn het provinciale standpunt over de drie wetsvoorstellen nader toe te lichten. Wij geven tot slot aan dat onze zes gemeenten er nu baat bij hebben dat ingestemd wordt met de fusies zoals die zijn verwoord in de drie wetsvoorstellen.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

Deze beslissing is namens Gedeputeerde Staten genomen door het lid van het college dat met dit onderwerp is belast.

-Bijlage: Brief aan de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Provincie
Noord-Holland

INGEKOMEN - 2 DEC. 2020

- 2 DEC. 2020

R.M. Bergkamp

A.Th.H. van Dijk

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Vaste Kamercommissie voor Binnenlandse Zaken
De heer drs. F. M. J. Hendrickx
Postbus 20018
2500 AE Den Haag

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
mw. M. den Haak
BEL/BS

Telefoonnummer +31235144251
haakm@noord-holland.nl

Betreft: Drie wetsvoorstellen samenvoeging Noord-Hollandse gemeenten

Verzenddatum
- 2 DEC. 2020

Kenmerk
1529527/1529530

Uw kenmerk

Geachte heer Hendrickx,

De Tweede Kamer behandelt binnenkort de verschillende gemeentelijke herindelingen, waaronder drie in onze provincie Noord-Holland. Wij willen in deze brief nogmaals onderstrepen voorstander te zijn van de drie samenvoegingen. Het betreft drie initiatieven van onderop, wat zowel voor de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) als voor ons de voorkeur heeft in het geval van herindeling. Wij hebben de drie samenvoegingen en onze zienswijzen daarop besproken in onze Statencommissie Europa, Financiën en Bestuur van 15 juni 2020. De meerderheid van deze commissie, te weten de fracties van CDA, CU, D66, GroenLinks, PvdA en VVD (35 van de 55 Statenleden), steunen de drie zienswijzen van GS op de herindelingsvoorstellen.

Ons college vindt het belangrijk dat bestuurskrachtversterkingen worden bezien en besproken in regionaal verband. Tevens beoordeelt de provincie Noord-Holland herindelingsvoorstellen aan de hand van het proces dat is gevolgd. In deze brief gaan wij daarom specifiek in op het regionaal perspectief en het gevolgde proces van de drie herindelingen. Volledigheidshalve verwijzen wij ook naar onze zienswijzen op de drie herindelingsadviezen aan de minister van BZK.

Samenvoeging Amsterdam en Weesp
De voorliggende herindelingswet is het sluitstuk van een langdurige zoektocht van de gemeente Weesp om tot versterking van haar bestuurskracht te komen. Zo werd in 2012 het wetsvoorstel voor een fusie van Weesp met Bussum, Muiden en Naarden door de Tweede Kamer verworpen.

Zorgvuldig proces met referendum en bestuurlijk akkoord
Weesp heeft zelf het initiatief genomen om in 2016 een breed opgezet onderzoek te laten doen naar bestuurskracht en toekomstvisie. De raad van Weesp concludeerde daarop dat een grotere bestuurlijke schaal onontkoombaar is om de dienstverlening op orde te houden, kwaliteit te kunnen blijven leveren en een serieuze gesprekspartner te zijn. De raad wilde tot een oplossing komen door samenwerking of fusie met de gemeente Gooise Meren of de gemeente Amsterdam.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

De raad van Amsterdam heeft in september 2017 ingestemd met de intentie van het college om tot nadere afspraken met Weesp te komen over een ambtelijke fusie, later gevolgd door een bestuurlijke fusie, indien de raad van Weesp Amsterdam als partner zou kiezen. De raad van Weesp heeft op 26 maart 2018 - na een referendum op 21 maart 2018 - gekozen voor een ambtelijke fusie en op termijn (na de periode 2018-2022) een herindeling met Amsterdam. De ambtelijke fusie is sinds 1 juni 2019 een feit.

De colleges van Amsterdam en Weesp besloten vervolgens een proces in te richten met beide raden om tot een bestuurlijk akkoord te komen. Hierbij waren de door Weesp in 2017 met haar bewoners vastgestelde kernwaarden uitgangspunt. De nabijheid van bestuur moest ook na de bestuurlijke fusie worden gewaarborgd.

Nabijheid van bestuur
Het bestuursakkoord beslaat de terreinen fysieke leefomgeving, sociale en culturele leefomgeving, veiligheid en leefbaarheid, economie en bedrijvigheid en dienstverlening en digitalisering. Er zijn afspraken gemaakt over identiteit en nabijheid van bestuur; zo is afgesproken dat Weesp binnen het bestuurlijk stelsel van Amsterdam een bijzondere positie krijgt. De gekozen structuur moet afwegingen op wijkniveau en wijkgerichte plannen blijvend mogelijk maken. Weesp krijgt een gekozen volksvertegenwoordiging in de vorm van een bestuurscommissie, gelijktijdig met de gemeenteraadsverkiezingen.

Wij hebben beide gemeentebesturen gecomplimenteerd met de manier waarop zij hun processen hebben ingericht en doorlopen. Het herindelingsadvies is door de raad van Amsterdam met 44 stemmen voor en 1 stem tegen vastgesteld. In de raad van Weesp stemden 15 raadsleden voor en 2 tegen.

Regionale context
Op 21 november 2019 heeft de gedeputeerde bestuur gesproken met de portefeuillehouders 'regionale samenwerking' van de beoogde fusiegemeenten en van de overige gemeenten in de regio Gooi en Vechtstreek, de met Weesp in gemeenschappelijke regelingen samenwerkende gemeenten Almere en Stichtse Vecht en buurgemeente Diemen. In dit overleg is geconcludeerd dat er bestuurlijk draagvlak is bij alle colleges voor de fusie. De fusie staat het continueren van een vruchtbare regionale bestuurlijke samenwerking niet in de weg. De fusiegemeenten hebben de samenwerkingsverbanden geïnventariseerd en zijn tijdig in overleg getreden met de buurgemeenten over de consequenties voor de gemeenschappelijke regelingen en over de toekomstige verhouding tussen de regio Gooi en Vechtstreek en de nieuwe gemeente Amsterdam.

Wij zien de voorgestelde herindeling als een duurzame oplossing voor Weesp. Het bestuurlijke arrangement, waarbij een nabijheid van bestuur wordt nagestreefd in Weesp, gaat mogelijk ook voor de rest van Amsterdam (en andere gemeenten) waardevolle inzichten opleveren.

De constructieve gesprekken die gevoerd worden over bijvoorbeeld de overgang van de Veiligheidsregio Gooi- en Vechtstreek naar Amsterdam-Amstellanden, versterken ons vertrouwen in de samenvoeging. Tot slot willen wij aangeven dat wij blij zijn dat de wens van de gemeenten om een afwijkende herindelingsdatum te hanteren, wordt ingewilligd.

Samenvoeging Beemster en Purmerend
Sinds 2014 werkt Beemster ambtelijk samen met Purmerend. De ambtelijke samenwerking leverde nog onvoldoende verbeteringen op voor onder meer de zwakke financiële positie en bestuurskracht van Beemster. Ons college steunt de stap die Beemster en Purmerend hebben gezet om tot een bestuurlijke fusie te komen. De herindeling biedt een oplossing voor het leveren van de benodigde kwaliteit van dienstverlening aan inwoners, het vermindert de kwetsbaarheid van de gemeente en zorgt voor een toename van de bestuurskracht.

Zorgvuldig proces met 'Waardevol Beemster' & 'Toekomstig Purmerend'
Wij complimenteren beide gemeenten met het herindelingsproces dat zij hebben doorlopen. Ze hebben diverse initiatieven ondernomen om maatschappelijk draagvlak te organiseren en gelegenheid geboden tot inspraak. Beide gemeenten hebben participatieprocessen doorlopen om tot kernwaarden te komen: 'Waardevol Beemster' en 'Toekomstig Purmerend'. In het herindelingsadvies wordt een visie op de nieuwe gemeente gepresenteerd en worden de kenmerken van Beemster, te weten het open landschap, het werelderfgoed en het dorpse karakter samengevoegd met de kenmerken van het stadse Purmerend met zijn voorzieningen. Beide gemeenten zetten zich in om de nabijheid van bestuur en betrokkenheid van inwoners te borgen en versterken.

Regionale context
Het college van Beemster heeft samen met beoogd fusiepartner Purmerend een uitvraag gedaan in de regio of gemeenten aan wilden sluiten bij de herindeling. De omliggende gemeenten zijn niet ingegaan op dit aanbod. De gemeenten Waterland, Koggenland, Landsmeer, Oostzaan, Wormerland, Zaanstad en Edam-Volendam steunen de fusie wel.

Met bijna 90.000 inwoners heeft de nieuwe gemeente Purmerend niet alleen een grotere schaal, maar ook voldoende ambtelijke én bestuurlijke capaciteit om haar maatschappelijke opgaven efficiënt en effectief aan te gaan. De gemeente Purmerend is in onze ogen zowel in staat een essentiële bijdrage te leveren aan het oppakken van regionale opgaven als voldoende rekening te houden met de kenmerken van zowel Beemster als Purmerend door middel van een dorpskern-, wijk- en buurtgerichte aanpak.

Samenvoeging Heerhugowaard en Langedijk
In 2012 startte de gemeente Langedijk met haar toekomstoriëntatie. Na enkele jaren van onderzoek en gesprekken met inwoners en buurgemeenten Alkmaar, Heerhugowaard, Schagen en de BUCH-

gemeenten[1] namen de gemeenteraden van Langedijk en Heerhugowaard op 18 december 2018 een intentiebesluit om niet alleen ambtelijk te fuseren (daartoe hadden beide raden eerder besloten), maar ook een bestuurlijke fusie aan te gaan. De raad van Heerhugowaard heeft daar unaniem mee ingestemd, de raad van Langedijk met 16 raadsleden voor en 5 raadsleden tegen. Ons college steunt het besluit van beide raden om ook bestuurlijk te fuseren van harte, omdat een bestuurlijke fusie veel organisatorische en financiële voordelen kent boven een ambtelijke fusie. Dat bleek ook uit het haalbaarheidsonderzoek dat beide gemeenteraden lieten uitvoeren naar een ambtelijke fusie.

Zorgvuldig proces - kernenbeleid en grenzeloos besturen
Beide gemeentebesturen hebben een intensief en zorgvuldig proces doorlopen met inwoners, dorpsraden, verenigingen, maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en omliggende gemeenten om uiteindelijk te komen tot de samenvoeging van Langedijk en Heerhugowaard tot de nieuwe gemeente - met een door de inwoners zelf uitgekozen nieuwe naam - Dijk en Waard. Langedijk en Heerhugowaard hebben de signalen die zij hebben ontvangen tijdens dit hele proces zeer serieus genomen. Naar aanleiding van de signalen en wensen van een aantal inwoners in de Langedijkse kernen Sint Pancras en Koedijk - om bij Alkmaar aan te sluiten, de ontevredenheid over de huidige dienstverlening van de gemeente Langedijk en zorgen over het behoud van het unieke karakter van het dorp - zijn beide colleges actief aan de slag gegaan met het opstellen van en vormgeven aan kernenbeleid. Dit gebeurt in nauw overleg met de inwoners en het maatschappelijk middenveld. De gemeenten zijn begonnen bij de kernen Sint Pancras en Koedijk en het Heerhugowaardse Centrumwaard, maar deze aanpak wordt inmiddels ook in andere kernen (dan de hierboven genoemde) opgepakt. Positief is ook dat de dorpsraad Sint Pancras constructief meedenkt over de plannen voor hun dorp. Wij hebben vertrouwen in de inspanningen van beide gemeentebesturen en zien hiervan de eerste positieve resultaten. We hebben het toekomstige gemeentebestuur van Dijk en Waard opgeroepen om hier ook onverminderd op in te blijven zetten.

De gemeenteraad van Alkmaar heeft als wens om de kernen Sint Pancras en Koedijk bij Alkmaar te voegen zonder het fusieproces te verstoren. Heerhugowaard en Langedijk hebben daarop adequaat gereageerd door hun voorstel om te streven naar een vorm van bestuur waardoor inwoners geen hinder ondervinden van gemeentegrenzen. Dit past bij wat de minister van BZK in haar Thorbeckelezing van 10 oktober 2018 en de brief aan uw Kamer van 18 oktober 2019 over de toekomst van het openbaar bestuur beschrijft. Beide gemeenten willen de mogelijkheden van grenzeloos besturen samen met de andere regiogemeenten verder ontwikkelen. De gemeente Alkmaar en de andere gemeenten in de regio Alkmaar zijn hier positief over. Wij gaan graag in gesprek met de gemeenten om te kijken wat de provincie hierin voor hen kan betekenen.

---

[1] Bergen, Uitgeest, Castricum en Heiloo zijn sinds 2017 ambtelijk gefuseerd. De vier gemeentebesturen worden bediend door de werkorganisatie De BUCH.

Maatschappelijk draagvlak
Uit de consultaties van inwoners kan worden geconcludeerd dat men in Heerhugowaard (totaal 55.850 inwoners[2]) en in het merendeel van de kernen van Langedijk (in totaal 27.836 inwoners[3]) in het algemeen positief of neutraal tegenover de fusie staat. Het maatschappelijk draagvlak is alleen in de Langedijkse kernen Sint Pancras en Koedijk verdeeld. In Sint Pancras (circa 6.000 inwoners) en Koedijk (circa 250 inwoners) gaan geluiden op voor aansluiting van hun kern bij Alkmaar in plaats van bij Heerhugowaard, vanwege hun maatschappelijke oriëntatie op Alkmaar. Van de 76 binnengekomen zienswijzen zijn er 21 ondersteunend en 55 kritisch. De kritische zienswijzen komen vooral van inwoners uit Sint Pancras (40) en inwoners van Koedijk (7), die aangeven dat zij het unieke karakter, de identiteit en voorzieningen in de dorpen willen behouden en daarbij veelal pleiten voor aansluiting bij Alkmaar.

Geen enkele herindeling kent enkel voorstanders. Daarom is het belangrijk om als fuserende gemeenten te blijven werken aan draagvlak en vertrouwen en te bezien wat er gedaan kan worden aan de geuite zorgen en signalen. Zo hebben de gemeenten door I&O Research een representatieve meting laten uitvoeren, om duidelijk te krijgen om welke aantallen inwoners in de kernen Sint Pancras en Koedijk het nu precies gaat en welke wensen en zorgen de inwoners hebben. Zo konden beide gemeentebesturen tot een afgewogen oordeel komen op basis van onafhankelijke informatie. De gemeenteraad van Heerhugowaard heeft unaniem gekozen voor een ongedeelde fusie en in de raad van Langedijk is een grote meerderheid hier voorstander van.

De gemeentebesturen van Langedijk en Heerhugowaard verdienen complimenten met de manier waarop zij hun processen hebben ingericht en doorlopen en wat zij hebben gedaan cq. doen met de door een beperkt aantal inwoners van Langedijk, hoofdzakelijk inwoners uit Sint Pancras en Koedijk, en door buurgemeente Alkmaar geuite zorgen en signalen.

Regionale context
In de voorbereidingen op het herindelingsontwerp is door Langedijk en Heerhugowaard met de burgemeesters en/of betrokken wethouders van gemeenten in de directe omgeving (Alkmaar, Hollands Kroon, Opmeer, Koggenland, Schagen, Bergen) gesproken over de aanstaande fusie en de eventuele gevolgen voor de regionale samenwerkingsverbanden. De gemeenten Bergen, Uitgeest, Castricum, Heiloo, Koggenland en Schagen hebben allemaal een ondersteunende zienswijze ingediend. Ook buurgemeente Alkmaar steunt de fusie van beide gemeenten. Ten aanzien van de kernen Sint Pancras en Koedijk heeft Alkmaar een andere mening dan beide gemeenteraden; Alkmaar wil deze kernen laten aansluiten bij Alkmaar.

---

[2] Aantal inwoners per 1 januari 2019 volgens CBS
[3] Idem

Aanvullend op bovenstaande gesprekken hebben de gedeputeerde Bestuur en de commissaris van de Koning op 11 september 2019 de portefeuillehouders 'regionale samenwerking' van de beoogde fusiegemeenten en van de gemeente Alkmaar uitgenodigd voor een overleg over het bestuurlijk draagvlak voor de beoogde fusie, het belang ervan en de gevolgen voor de regionale samenwerking. Daarbij hebben wij erop aangedrongen dat de colleges met elkaar in goed overleg blijven in het belang van de regionale samenwerking ten behoeve van de inwoners van de regio Alkmaar. De fusie heeft weinig directe consequenties voor de diverse samenwerkingsverbanden. Weliswaar heeft Alkmaar een andere opvatting als het gaat om de kernen Sint Pancras en Koedijk, maar zowel Alkmaar, Heerhugowaard als Langedijk hebben uitdrukkelijk verklaart dat dit de regionale samenwerking niet negatief mag beïnvloeden.

De nieuwe en ongedeelde gemeente Dijk en Waard draagt met ruim 85.000 inwoners bij aan een toekomstbestendige regio Alkmaar met gelijkwaardige partners (Alkmaar, Dijk en Waard en de BUCH-gemeenten). De nieuwe gemeente kan haar rol pakken op regionaal niveau en vormt een sterke samenwerkingspartner. Hoewel enkel vanuit maatschappelijke oriëntatie geredeneerd het te begrijpen is dat een deel van de inwoners van Sint Pancras en Koedijk de voorkeur heeft om Sint Pancras en Koedijk bij Alkmaar te voegen, zijn wij ervan overtuigd dat alleen een ongedeelde herindeling, dus met inbegrip van de kernen Sint Pancras en Koedijk, leidt tot een voldoende bestuurskrachtige en toekomstbestendige gemeente.

Hoorzitting
Wij geven u met deze brief aan dat onze zes gemeenten er nu baat bij hebben dat ingestemd wordt met de fusies zoals verwoord in de drie wetsvoorstellen. Uiteraard zijn wij bereid het provinciale standpunt nader toe te lichten tijdens een eventuele hoorzitting in uw Kamer.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

Deze beslissing is namens Gedeputeerde Staten genomen door het lid van het college dat met dit onderwerp is belast

Kopie aan: Minister van BZK, Provinciale Staten van Noord-Holland, colleges van B&W van de gemeenten Amsterdam, Weesp, Beemster, Purmerend, Heerhugowaard en Langedijk

Provincie Noord-Holland

Economie Financiën en Bestuur

Dossiernummer	5093
Extern Zaak ID	1529548
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	18 januari 2021
Agendapunt	14.c
Omschrijving	Economie: Brief GS aan PS inz. Verkenning Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM) (C-agenda EFB 18-1-2021; de in de brief gevraagde technische briefing zal onder voorbehoud op 22 maart plaatsvinden en de voordracht tot oprichting zal onder voorbehoud in juni in de commissie worden behandeld)
Organisatieonderdeel	BEL/RE&E

Bijlagen
Brief aan PS over verkennning regionale ontwikkelingsmaatschappij Noord-Holland (ROM).pdf

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	14 december 2020
Ingekomen stukken ter kennisname	31 december 2020
Economie Financiën en Bestuur	**18 januari 2021**

Toelichting

De Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM) is een organisatie voor economische ontwikkeling en duurzaam economisch herstel in Noord-Holland. De provincie heeft de intentie om met gemeente Amsterdam, andere regionale gemeenten en het ministerie van EZK deze ROM op te richten.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
dhr. K.J. van Seeters
BEL/REE

Telefoonnummer +31235143308
seetersk@noord-holland.nl

Verzenddatum

10 DEC. 2020

Kenmerk
1529548/1529558

Uw kenmerk

Betreft: Verkenning regionale ontwikkelingsmaatschappij Noord-Holland (ROM)

Geachte leden,

Graag informeren wij u over onze verkenning om in 2021 een Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM) voor Noord-Holland op te richten. In deze brief geven wij een toelichting op de aanleiding, de uitgangspunten van de ROM en het verdere proces dat wij voor ogen hebben.

Aanleiding
Begin dit jaar is de coronacrisis uitgebroken, met grote gevolgen voor de Noord-Hollandse economie. Onze regio wordt bijzonder hard getroffen in vergelijking met andere regio's. Dit gegeven, in combinatie met onze recente ervaringen met de uitvoering van corona-overbruggingsleningen (COL), heeft ons doen beseffen dat er voor Noord-Holland een ROM nodig is. Hiermee kan onze provincie vergelijkbare landelijke regelingen in de toekomst efficiënter in de regio uitvoeren.
Staatssecretaris Mona Keijzer heeft recent een brief gestuurd aan alle provincies waarin zij aankondigt € 150 miljoen te zullen uittrekken om de bestaande fondsen (onderdeel van de ROM's) in Nederland mee te versterken, als extra herstelmaatregel in de huidige crisis. Deze brief heeft de urgentie om een ROM voor Noord-Holland op te richten nog eens extra benadrukt.

Tegelijkertijd heeft de provincie recentelijk met de gemeente Amsterdam en overige gemeenten uit de Metropoolregio (MRA) en Noord-Holland Noord (NHN) gewerkt aan het ontwerp van een organisatie die business development en investeringen combineert. Dit was bedoeld om aan te kunnen sluiten bij het landelijke Invest-NL. Invest-NL is een fonds van € 1,7 miljard voor bedrijfsinvesteringen in energietransitie en circulaire economie. Samenwerking met regionale

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

fondsen is een voorwaarde. De beoogde organisatie voor onze regio had als werktitel 'Invest-MRA'.

De afgelopen maanden hebben wij met onze regionale partners in de MRA en in Noord-Holland Noord de uitgangspunten en contouren voor een ROM uitgewerkt. Het is voor ons heel belangrijk om de energie en goede regionale samenwerking die is ontstaan rond het hierboven genoemde Invest-MRA te behouden. Binnen de ROM krijgt een groen duurzaamheidsfonds, gericht op Invest-NL, een prominente plaats. Daarnaast zijn in het ontwerp van de ROM elementen opgenomen - extra business development en een 'breder' fondsgedeelte - die ervoor moeten zorgen dat de ROM een volwaardig gesprekspartner van het Rijk kan zijn bij de uitvoering van huidige en toekomstige landelijke steunmaatregelen.

Met deze nieuwe organisatie kunnen wij samen met onze regionale partners het vestigingsklimaat van onze provincie verbeteren en werken aan herstel van de coronacrisis. De mogelijkheden om groen te investeren worden vergroot, voor bedrijven komt er een duidelijk loket en we creëren een grotere impact op behoud en groei van werkgelegenheid.

Met dit regionaal gedragen ontwerp gaan wij nu het gesprek aan met de staatssecretaris over deelname van het Rijk in de ROM. Wij doen dit samen met de gemeente Amsterdam en overleggen hierbij regelmatig met regionale bestuurders.

Uitgangspunten ROM Metropoolregio Amsterdam en Noord-Holland Noord

De uitgangspunten zijn de volgende:

- De ROM moet duidelijk gepositioneerd worden als een breed instrument voor toekomstige duurzame economische stimulering en als instrument om mee uit de huidige crisis te komen. De budgetten die het Rijk hiervoor beschikbaar stelt zullen via de ROM in onze regio's terecht moeten komen. Ook de Corona-Overbruggingsleningen (COL) vallen hieronder.

- Daarbinnen moet het 'groene fonds' (fonds voor energietransitie en circulaire economie) een stevige verankering krijgen. Deze scope en focus op het landelijke Invest-NL zijn de aanleiding geweest van het traject tot nu toe en het huidige draagvlak voor deelname - zowel in de MRA als in Noord-Holland Noord - is voor een groot deel daarop gebaseerd. Dit draagvlak en de door

gemeenten gereserveerde middelen willen we behouden voor de ROM.

- Bij de inrichting van de ROM wordt rekening gehouden met (de afspraken met) bestaande organisaties als Amsterdam Economic Board en Ontwikkelingsbedrijf NHN en fondsen als PDENH en AKEF (Amsterdams Klimaat en Energie Fonds). Bij dat laatste is het bijvoorbeeld van belang om erop te letten dat de investeringen vanuit de verschillende instrumenten goed op elkaar aansluiten.

- Bestaande ROM's in Nederland hebben meestal een zeer breed takenpakket. Het is voor onze regio niet vanzelfsprekend dat al deze taakgebieden ook in de nieuwe organisatie worden ondergebracht. Ten aanzien van bijvoorbeeld de acquisitietaak - voor de MRA in belangrijke mate vervuld door Amsterdam in Business en voor het noorden van de provincie door Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland Noord - is integratie niet opportuun. Na oprichting van de ROM en een eerste vervolgfase van taakverbreding kan de balans opnieuw worden opgemaakt. Ook taken als het huidige MIT (mkb-innovatiestimulering Topsectoren) worden dan bekeken.

Vervolg

Wij staan een gefaseerde ontwikkeling van de ROM voor. We werken toe naar de oprichting van een ROM per 1 juli 2021. Het tempo ligt hoog, maar de urgentie van de crisis maakt dit noodzakelijk. Dit betekent dat wij het besluit tot oprichting aan het einde van het tweede kwartaal aan uw Staten zullen voorleggen. Voor de middelen die gemoeid zijn met de oprichting van de ROM zal bij dit besluit een voorstel worden voorgelegd aan uw Staten.

Na de oprichting gaan we bekijken of er desgewenst meer taken onder de ROM gebracht kunnen worden. Bij deze taakuitbreiding moet er duidelijk sprake zijn van meerwaarde en aanvulling ten opzichte van de bestaande structuur.

Wij zullen u op de hoogte houden van de verdere ontwikkelingen de komende maanden. Wij doen dit onder meer met een technische briefing in uw commissie(s) begin 2021.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

Provincie Noord-Holland

Economie Financiën en Bestuur

Dossiernummer	5099
Extern Zaak ID	1536491
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	18 januari 2021
Agendapunt	14.d
Omschrijving	Stikstof: Brief GS aan PS inz. verkenning toegankelijkheid Noord-Hollandse innovatiefondsen voor stikstofinnovaties (C-agenda alle commissies januari 2021; NLG leidend)
Organisatieonderdeel	BEL/B&S

Bijlagen
Brief aan PS over toegankelijkheid Noord-Hollande innovatiefondsen voor stikstofinnovaties.pdf

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	21 december 2020
Ingekomen stukken ter kennisname	31 december 2020
Natuur Landbouw & Gezondheid	11 januari 2021
Ruimte Wonen en Klimaat	11 januari 2021
Mobiliteit & Bereikbaarheid	18 januari 2021
Economie Financiën en Bestuur	**18 januari 2021**

Toelichting

Het college heeft tijdens de vergadering van Provinciale Staten van 9 november 2020 toegezegd expliciet na te gaan op welke manier stikstofinnovaties gebruik kunnen maken van de Noord-Hollandse MKB-innovatie-instrumenten. Conclusie is dat stikstofinnovaties gebruik kunnen maken van de MKB-instrumenten.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon
dhr. J.J.G. Dalhuijsen
BEL/RE&E

Telefoonnummer +31235145010
dalhuijsenj@noord-holland.nl

Verzenddatum

15 DEC. 2020

Kenmerk
1536491 / 1536498

Uw kenmerk

Betreft: Toegankelijkheid Noord-Hollandse innovatiefondsen voor stikstofinnovaties

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp:
Toelichting op de toegankelijkheid van Noord-Hollandse innovatiefondsen voor stikstofinnovaties.

Inleidend

Bepaalde verbindingen van stikstof in de lucht kunnen schadelijk zijn voor mens en milieu. Dit zijn stikstofoxiden (NOx) en ammoniak (NH3). Stikstofoxiden komen voornamelijk vrij bij verbranding van fossiele brandstoffen, bijvoorbeeld door verbrandingsmotoren in vervoersmiddelen. Ook de industrie en energiecentrales stoten stikstofoxiden uit. Ammoniak komt grotendeels van dieren- en kunstmest uit de veehouderij[1].

Het college heeft tijdens de vergadering van Provinciale Staten van 9 november 2020 toegezegd expliciet na te gaan op welke manier stikstofinnovaties gebruik kunnen maken van de Noord-Hollandse innovatiefondsen en MKB-innovatie-instrumenten.

De provincie zet in op verduurzaming van de regionale economie en verbetering van het milieu door het stimuleren van de circulaire economie, duurzame mobiliteit, landbouw, energie en industrie. Dit beleid is verweven in de provinciale MKB- en investeringsinstrumenten, waarmee deze instrumenten inherent bijdragen aan de vermindering van stikstof en nadrukkelijk open staan voor stikstofinnovaties.

Toegankelijkheid provinciale MKB instrumenten voor stikstofinnovaties

Er kan een onderscheid worden gemaakt tussen 1) investeren in nieuwe technologieën en innovaties en 2) investeren in de implementatie van bestaande (voor individuele bedrijven innovatieve) technologieën. Hieronder volgt per provinciaal MKB instrument een uiteenzetting over

[1] RIVM: https://www.rivm.nl/stikstof. Geraadpleegd 13-11-2020.

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

de toegankelijkheid voor stikstofinnovaties als bedoeld onder 1. Achtereenvolgens:

- Het Innovatiefonds Noord-Holland (INH)
- Het Participatiefonds Duurzame Economie (PDENH)
- Het Kansen voor West II programma (Europees fonds voor Regionale Ontwikkeling)

Voor de volledigheid zijn ook de overige MKB-instrumenten (PIM, GO!-NH en de MIT-regeling) meegenomen in de verkenning.

Innovatiefonds Noord-Holland (INH)
Het innovatiefonds is bedoeld voor startups en MKB in de vroege fase van een innovatie. Onderstaande voorwaarden zijn afkomstig uit het investeringsreglement van het Innovatiefonds Noord-Holland (hoofdstuk 2, paragraaf 2):

> *(II) "Het project waar de voorgenomen financiering op ziet zich bevindt in de proof-of-conceptfase (TRL 3 t/m 5) waarbij direct wordt bijgedragen aan de realisatie van innovaties."*

Financiering wordt verschaft aan private MKB-bedrijven die overwegend actief zijn in Noord-Holland, ten behoeve van projecten die zich in Technology Readiness Levels (TRL) 3 t/m 5 bevinden. Dit zijn technologieën waarvan er eerste theoretische werking is aangetoond en experimenten moeten worden gedaan om de toepassing in de praktijk te testen (proof-of-principle). Bij TRL-niveaus 3 en 4 bevindt het onderzoek naar de toepassing zich nog meer in experimentele en laboratoriumsituaties, in TRL-niveau 5 wordt de technologie al in de praktijk getest. Het innovatiefonds staat dus open voor innovaties in de vroege of 'proof-of-concept' fase en investeert bedragen tussen €50.000 en € 300.000.

Kijkend naar de herkomstbronnen van stikstofverbindingen (landbouw, verkeer, industrie en energiecentrales) kan worden geconcludeerd dat INH voldoende toegankelijk is voor stikstofinnovaties in betreffende sectoren. Zo stelt het investeringsreglement:

> *(III) "Het project waar de voorgenomen financiering op ziet zich bevindt in de RIS-3 sectoren, als uitgangspunt gehanteerd in het EFRO Operationeel Programma Kansen voor West II 2014-2020."*

RIS3 staat voor 'Regionale Innovatiestrategie voor Slimme Specialisatie'. RIS3-sectoren omvatten[2]: Agri & Food, Chemie, Creative Industrie, Energie, Hightech systemen & materialen, Life Science & Health, Logistiek, Tuinbouw en uitgangsmaterialen, ICT en Water.

Het innovatiefonds Noord-Holland heeft in het verleden investeringen gedaan die bij kunnen dragen aan stikstofreductie. Bijvoorbeeld voor wat betreft de land-/tuinbouwsector (slechts één voorbeeld), door te investeren in bedrijven die via hergebruik van grondstoffen (of alternatieve grondstoffen, zoals algen) voorzien in duurzame bemestingsalternatieven.

---

[2] Kansen voor West, Operationeel Programma: https://www.kansenvoorwest2.nl/nl/programma/over-kansen-voor-west-2/. Geraadpleegd 13-11-2020.

Participatiefonds Duurzame Economie Noord Holland (PDENH)
Stikstofinnovaties passen binnen de scope van PDENH onder de noemer 'mede bevorderen'. Het wordt niet expliciet genoemd in de lijst met sectoren en soorten initiatieven, maar deze lijst is niet limitatief.

Onderstaande voorwaarden zijn afkomstig uit het investeringsreglement van het Participatiefonds Duurzame Economie Noord-Holland, vastgesteld bij besluit van 2 oktober 2019 (hoofdstuk 2, algemene bepalingen):

> *"2.1 Het doel van PDENH BV is het beschikbaar stellen van financiering teneinde initiatieven te stimuleren op het gebied van energietransitie, circulaire economie en duurzame mobiliteit.*
>
> *2.2 Tot het doel van PDENH BV behoort mede het bevorderen van:*
> *a. werkgelegenheid;*
> *b. duurzame effecten ten aanzien van het milieu;*
> *c. stimulering van duurzame energie;*
> *d. minder afhankelijkheid van fossiele brandstoffen;*
> *e. betaalbare energie voor burgers en bedrijven;*
> *f. een aantrekkelijk vestigings- en woonklimaat binnen de Provincie."*

Daarnaast wordt in artikel 7.1 vastgelegd dat uitzonderingen hierop mogelijk zijn indien zich unieke kansen voordoen op het gebied van duurzame energieopwekking, -levering of bedrijvigheid op het gebied van technologie met betrekking tot duurzame economie.

Gelet op de herkomstbronnen van stikstofverbindingen (primair: verkeer, industrie, energiecentrales en landbouw) kan worden geconcludeerd dat PDENH voldoende toegankelijk is voor stikstofinnovaties in betreffende sectoren en dat de beleidsinhoudelijke scope van PDENH ruimte biedt voor investeren in stikstofinnovaties.

Met een minimale en maximale omvang van te verstrekken financiering tussen €250.000 en €15.000.000 wordt aan een breed scala aan financieringsbehoeften voldaan. Daarmee is PDENH complementair aan het innovatiefonds Noord-Holland en andere provinciale MKB-instrumenten.

Kansen voor West II
Kansen voor West II is onderdeel van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) en richt zich met name op innovaties in het MKB en CO2 verlaging. De huidige programmaperiode van 2014-2020 eindigt op 31 december 2020.

In het kader van de Europese Herstelfondsen komen in 2021 en 2022 REACT-EU middelen beschikbaar voor Noord-Holland die gericht zijn op de doorontwikkeling van innovatieve concepten die bijdragen aan de transitie naar een groene, digitale en weerbare economie. Innovaties op het gebied van stikstofvermindering worden niet met name genoemd, maar projecten die voldoen aan de voorwaarden van REACT-EU kunnen een aanvraag indienen.

Kansen voor West III-subsidie is vanaf 2022 tot 2027 beschikbaar en richt zich vooral op de brede maatschappelijke implementatie van innovaties die bijdragen aan een circulaire, gezonde, veilige en CO2

neutrale toekomst. Met name projecten op het gebied van energietransitie, hernieuwbare energie, slimme energieopslag en infrastructuur komen in aanmerking voor een Kansen voor West III-subsidie. Dit programma richt zich niet specifiek op stikstofvermindering, maar stikstofinnovaties die voldoen aan de voorwaarden van Kansen voor West III kunnen vanaf 2022 een aanvraag indienen.

Overige instrumenten
Binnen de MKB Innovatiestimulering topsectoren (MIT) regeling in Noord-Holland worden bij de topsectorenprogramma's stikstofinnovaties niet expliciet benoemd. Desalniettemin is de lijst niet limitatief en passen stikstofinnovaties binnen de verschillende ambities van de topsectorprogramma Argi & Food, Chemie (incl. Biobased) en Energie.

Het versnellingsprogramma GO!-NH richt zich de ondersteuning van innovatieve Noord-Hollandse MKB-bedrijven bij het door-ontwikkelen en opschalen van innovatieve oplossingen naar vermarktbare producten en diensten. De provincie zet in op het ondersteunen van innovatieve MKB'ers die werken aan concrete innovaties die een belangrijke bijdrage leveren aan de transitie naar een duurzame, circulaire economie, waarbij de focus ligt op de thema's circulaire economie, energietransitie duurzame mobiliteit en duurzame landbouw. Als een stikstofinnovatie past binnen de thema's kan een innovatief MKB'er met een stikstofinnovatie zich aanmelden voor het versnellingsprogramma GO!-NH.

Voor het stimuleren van reeds bestaande stikstof reducerende technologieën (zoals het implementeren van een ammoniak filter voor een agrarisch bedrijf) zijn banken van oudsher de aangewezen financiers voor investeringen van dergelijke productiemiddelen. Als bedrijven gezond zijn (de investering rendabel), zal een bank een dergelijke investering willen financieren. Als een bedrijf niet voldoende gezond is (investering niet rendabel), zal een bank een dergelijke investering niet willen financieren. Probleem is dat een dergelijke investering voor de ondernemer niet altijd bijdraagt aan een betere exploitatie, dus de intrinsieke motivatie om dit te doen kan ontbreken. Het PIM (Programma Investeringsgereed Innovatief MKB Noord-Holland) helpt MKB-ondernemers uit de zogenoemde missie gedreven sectoren (waaronder Landbouw, Water & Voedsel, Energietransitie & Duurzaamheid) met financieringsvragen door middel van maatwerkadvies en inzichten over financieringsmogelijkheden. Ook koppelt PIM ondernemers aan zijn unieke netwerk dat bestaat uit financiers, bedrijven en potentiële klanten.

Tot slot
Aan de hand van deze verkenning worden het MKB-innovatiestimuleringsbeleid en de innovatiefondsen voldoende toegankelijk geacht voor stikstofinnovaties. Aanvullend op deze verkenning zullen de gedeputeerden de mogelijkheden tot stimulering van stikstofinnovaties onder de aandacht brengen via de reguliere stikstof overleggen.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

In de referendumverordening wordt voor allerlei activiteiten de medewerking gevorderd van de gemeenten. Uit artikel 146 van de Provinciewet volgt dat provinciale staten in hun verordeningen medewerking tot de uitvoering daarvan van de gemeentebesturen kunnen vorderen. De kosten, verbonden aan deze medewerking, worden voor zover zij ten laste van de betrokken gemeenten blijven, door de provincie aan hen vergoed.

De kosteninschatting is als volgt tot stand gekomen. Er zijn drie berekeningen gemaakt.

De eerste berekening is gebaseerd op van Noord-Hollandse gemeenten verkregen gegevens omtrent de kosten van de (toen laatste) Provinciale Statenverkiezing van 2015. De hierbij ontbrekende gegevens (gemeenten die niet hebben gereageerd) zijn ingeschat aan de hand van het Evaluatierapport omtrent landelijk referendum inzake het Associatieverdrag met de Oekraïne. Bij deze inschatting van de kosten per kiesgerechtigde is rekening gehouden met het aantal kiesgerechtigden in een gemeente, zoals dit ook in het rapport is gebeurd. Dit betekent dat de kosten gedifferentieerd zijn naar gemeentegrootte. Op basis van deze inschatting bedragen de totale kosten van gemeenten bij een provinciaal referendum minstens € 4.988.716.

De tweede berekening is gebaseerd op de uit het Evaluatierapport voortvloeiende gemiddelde kosten per kiesgerechtigde, te weten € 2,51 per kiesgerechtigde. Uitgaande van een totaalaantal kiesgerechtigden van 2.102.246 komt dit op een schatting van de totale kosten voor gemeenten van € 5.276.637.

De derde berekening is verricht met de uit het Evaluatierapport voortvloeiende gemiddelde kosten per kiesgerechtigde, rekening houdende met het aantal kiesgerechtigden in de gemeente. Deze berekening brengt de totale kosten op 5.464.281 euro.

Daarnaast zal de provincie zelf kosten maken, die worden ingeschat op zo'n € 500.000,00, voortkomend uit voorlichting en communicatie, vacatiegelden en reis- en verblijfkosten referendumcommissie, ambtelijke inzet/inhuur.

Provincie Noord-Holland

Economie Financiën en Bestuur

Dossiernummer	5308
Extern Zaak ID	1345096
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	18 januari 2021
Agendapunt	14.f
Omschrijving	Economie: Corona Overbruggingsleningenfonds Noord-Holland (C-agenda EFB 18-1-2021)
Organisatieonderdeel	CZ/FIN

Bijlagen
Brief aan PS over Corona Overbruggingsleningenfonds Noord-Holland.pdf

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	21 december 2020
Economie Financiën en Bestuur	**18 januari 2021**
Ingekomen stukken ter kennisname	31 januari 2021

Toelichting

Het Corona Overbruggingsleningenfonds Noord-Holland is ruim 6 maanden geleden gestart en wordt uitgevoerd door het Innovatiefonds Noord-Holland. Wij informeren Provinciale Staten graag over de voortgang van het fonds.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

dhr. M.W. Vos

CZ/FIN

Telefoonnummer +31235145010

vosm@noord-holland.nl

Verzenddatum

17 DEC. 2020

Kenmerk

1345096/1537061

Uw kenmerk

Betreft: Corona Overbruggingsleningenfonds Noord-Holland

Geachte leden,

Graag informeren wij u over de voortgang van het Corona Overbruggingsleningenfonds Noord-Holland.

Sinds het eerste kwartaal van 2020 gaat Nederland gebukt onder de gevolgen van COVID-19 en de daarop volgende Coronacrisis. Ook de innovatieve startups en scale-ups in Nederland hebben het hierdoor zwaar te verduren. Vanuit de Rijksoverheid en specifiek vanuit het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) is de maatregel genomen tot het creëren van een faciliteit voor overbruggingsfinanciering: de zogenaamde Corona Overbruggingsleningen (COL). Dit zijn leningen voor non-bancair gefinancierde bedrijven, waaronder startups en scale-ups. Dit is een doelgroep die bovengemiddeld sterk is vertegenwoordigd in Noord-Holland. De middelen zijn door EZK via de verschillende Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen (ROM) beschikbaar gesteld per provincie.

De provincie Noord-Holland werkt aan een ROM waardoor er een alternatieve oplossing gezocht moest worden om de middelen beschikbaar te stellen. Het Innovatiefonds Noord-Holland B.V. (INH) is regievoerder gemaakt bij de uitvoering van de COL in Noord-Holland. Zonder de medewerking van de medeaandeelhouders van INH was dat niet gelukt. De provincie is INH en haar aandeelhouders dan ook zeer dankbaar voor hun inspanningen en medewerking. Op 29 april 2020 is het Corona Overbruggingsleningenfonds Noord-Holland (COL-NH) daadwerkelijk gestart.

In deze brief zullen de volgende punten worden toegelicht:
- Stand van zaken COL-NH;
- Garantstelling provincie Noord-Holland;
- Toekomst COL-NH.

Stand van zaken COL-NH
De noodzaak om de COL faciliteit beschikbaar te stellen voor de Noord-Hollandse startups en scale-ups is duidelijk naar voren gekomen het afgelopen halfjaar. In Noord-Holland zijn veruit de meeste aanvragen binnen gekomen en met een fondsvermogen van €93 miljoen is COL-NH ook veruit het grootste COL-fonds van alle provincies. Dat was te

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

verwachten gezien de sterke concentratie van startups en scale-ups in en rond Amsterdam. In totaal zijn er 665 aanvragen binnen gekomen sinds 29 april en dat worden er waarschijnlijk meer nu de planning is om de COL weer (landelijk) open te stellen. Van de 665 behandelde aanvragen voldeden uiteindelijk 259 leningen aan de voorwaarden van EZK en zijn deze verstrekt aan de leningnemers, 13 aanvragen zijn weer ingetrokken en 393 aanvragen voldeden niet aan de door EZK gestelde eisen en zijn daarom afgewezen.

De provincie is zeer tevreden dat dankzij INH zoveel startups en scale-ups tot nu toe geholpen zijn met het opvangen van de klappen van de coronacrisis.

Garantstelling Noord-Holland
Een deel van de COL-middelen die beschikbaar zijn gesteld door het min. van EZK (2% van de uitstaande fondsmiddelen per jaar) zijn bedoeld als dekkingsmiddel voor de uitvoerings- en beheerkosten van COL-NH. Aangezien het Innovatiefonds niet opgericht is als uitvoeringsorganisatie voor een regeling als de COL heeft de provincie een garantstelling afgegeven aan de overige INH aandeelhouders (UVA, AMC, HvA, Sanquin) ter geruststelling dat de exploitatiekosten van de COL de reguliere fondskosten -en daarmee de inleg van de overige aandeelhouders- niet beïnvloeden. Dat is mede door het efficiënte beheer door INH niet nodig geweest. Ook voor volgend jaar is de verwachting dat de beheervergoeding dekkend is. De provincie financiert de uitvoerings- en beheerkosten jaarlijks voor, waarna ze door COL-NH worden ingehouden op de terugbetalingen aan het Ministerie van EZK na afloop van ieder kalenderjaar.

Tot slot, de toekomst van COL-NH
In de overeenkomst tussen de provincie de overige aandeelhouders van INH is de intentie uitgesproken dat COL-NH uiteindelijk losgekoppeld wordt van INH. Het afgelopen halfjaar is de provincie begonnen met het verkennen van de opties daarvoor. Het moet een duurzame oplossing zijn die ervoor zorgt dat er geen onnodige risico's kleven aan het verdere beheer en afhandeling tot en met 2026. Doordat COL-NH niet onder een ROM valt heeft het landelijk een aparte status. Immers, bij alle andere provincies valt de COL inmiddels wel onder een ROM.

Voor ons is ook duidelijk geworden dat de huidige economische crisis de noodzaak van een ROM voor Noord-Holland nog groter maakt. De afgelopen maanden hebben wij hierover gesprekken gevoerd met de bestuurlijke partners in de MRA en in Noord-Holland Noord. Inmiddels is er breed draagvlak om te komen tot de oprichting van een ROM met als streefdatum 1 juli 2021. Als er een ROM in Noord-Holland wordt opgericht is dat ook direct de meest logische plek om COL-NH onder te brengen. Dit is dan ook onze nadrukkelijke wens. In de verdere procedure rond de oprichting van een Noord-Hollandse ROM zal ook de

toekomstige positionering van COL-NH daaronder verder duidelijk worden. Wij zullen u over dit traject separaat nog informeren.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

Provincie Noord-Holland

Economie Financiën en Bestuur

Dossiernummer	5126
Extern Zaak ID	1523409
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	18 januari 2021
Agendapunt	15.a
Omschrijving	Motie 42: Brief GS aan PS inz. Uitvoeringsregeling subsidie Verduurzaming Culturele Instellingen 2021 (C-agenda EFB 18-1-2021)
Organisatieonderdeel	BEL/RE&E

Bijlagen
Bijlage UVR Verduurzaming Culturele Instellingen 2021.pdf
Brief aan PS over Uitvoeringsregeling subsidie Verduurzaming Culturele Instellingen 2021.pdf

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	14 december 2020
Ingekomen stukken ter kennisname	31 december 2020
Economie Financiën en Bestuur	**18 januari 2021**

Toelichting

De Uitvoeringsregeling verduurzaming culturele instellingen maakt deel uit van het eerste pakket aan maatregelen van het Economisch herstel en duurzaamheidsfonds. Eigenaren van culturele instellingen kunnen subsidie aanvragen om concrete maatregelen te financieren voor energiebesparing of energieopwekking.

Besluit van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland van 08 december 2020, nr. 1523409/1523415, tot vaststelling van de Uitvoeringsregeling subsidie verduurzaming culturele instellingen Noord-Holland 2021

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland;

Gelet op artikel 2 van de Algemene subsidieverordening Noord-Holland 2011;

Overwegende dat Gedeputeerde Staten in het kader van rechtvaardiging van de staatssteun, de volgende steunmaatregelen van toepassing achten:

Artikel 38, derde lid, en artikel 41, zesde lid, onder a en b van de Verordening (EU) Nr. 651/2014 van de Commissie van 17 juni 2014 waarbij bepaalde categorieën steun op grond van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag met de interne markt verenigbaar worden verklaard (PbEU, L187) (Algemene groepsvrijstellingsverordening);

Verordening (EG) Nr. 1407/2013 van de Commissie van 18 december 2013 betreffende de toepassing van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie op de-minimissteun (PbEU, L 352) (De-minimisverordening);

Besluiten vast te stellen:

Uitvoeringsregeling subsidie verduurzaming culturele instellingen Noord-Holland 2021

Artikel 1

In deze regeling wordt verstaan onder:

a. Algemene groepsvrijstellingsverordening: Verordening (EU) Nr. 651/2014 van de Commissie van 17 juni 2014 waarbij bepaalde categorieën steun op grond van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag met de interne markt verenigbaar worden verklaard (PbEU, L187);
b. De-minimisverordening: Verordening (EU) Nr. 1407/2013 van de Commissie van 18 december 2013 betreffende de toepassing van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie op de-minimissteun (PbEU, L 352);
c. verduurzaming: maatregel waardoor een gebouw minder energie verbruikt of zelf energie opwekt;
d. energiescan: een energiescan van het gebouw van de culturele instelling die voldoet aan de eisen van de Energiescan Noord-Holland, die als bijlage 2 behorende bij deze uitvoeringsregeling is gevoegd.

Artikel 2

1. Subsidie wordt verstrekt aan een rechtspersoon die eigenaar of exploitant is van een culturele instelling gelegen binnen de grenzen van de provincie Noord-Holland.
2. De in het eerste lid bedoelde rechtspersoon is een:
   a. archief: archief dat is opgenomen in bijlage 1 behorende bij deze regeling;
   b. bibliotheek: bibliotheek die is aangesloten bij de Vereniging Openbare Bibliotheken;
   c. museum: museum dat op het moment van de subsidieaanvraag voorlopig of definitief is opgenomen in het museumregister of lid is van de Museumvereniging;

d. poppodium: poppodium dat is aangesloten bij de Vereniging Nederlandse Poppodia en Festivals;
e. theater: schouwburg of concertzaal die lid is van de Vereniging van Schouwburg- en Concertzaal Directies;
f. centrum voor de kunsten/muziekschool: centrum voor de kunsten of muziekschool die lid is van de Vereniging Cultuurconnectie;
g. filmtheater: groot of klein filmtheater (conform ledenlijst Nederlandse Vereniging Bioscopen en Filmhuizentheaters) dat lid is van de Nederlandse Vereniging Bioscopen en Filmtheaters.

Artikel 3
Subsidie kan worden verstrekt voor de volgende activiteiten die strekken tot verduurzaming van het gebouw waarin de culturele activiteiten plaatsvinden, voor zover deze zijn opgenomen in de energiescan:
a. energiebesparingsmaatregelen;
b. maatregelen ter bevordering van het opwekken van energie uit hernieuwbare energiebronnen.

Artikel 4
Een aanvraag om subsidie bevat tenminste:
a. een inhoudelijke beschrijving van de activiteit;
b. een begroting van de kosten van de activiteit;
c. een financieringsplan van de kosten van de activiteit;
d. een meerjarenonderhoudsplan;
e. indien de aanvrager van de subsidie niet zelf de eigenaar is van het gebouw waarin de culturele instelling is gehuisvest, een verklaring van de eigenaar van de onroerende zaak dat de activiteiten zijn toegestaan;
f. een planning van de activiteiten;
g. een afschrift van de omgevingsvergunning van het project voor zover voor het project een omgevingsvergunning vereist is of een verklaring van de gemeente dat een activiteit vergunningvrij is;
h. een energiescan van het gebouw waarin de culturele activiteiten plaatsvinden.

Artikel 5
1. Een aanvraag om subsidie is tijdig ingediend indien de aanvraag in de periode van 1 februari 2021 tot en met 30 juni 2022 om 17:00 uur is ontvangen.
2. Een aanvraag die buiten de in het eerste lid genoemde periode wordt ontvangen, wordt geweigerd.
3. Gedeputeerde staten beslissen binnen 16 weken na ontvangst van de aanvraag om subsidie.

Artikel 6
Het subsidieplafond bedraagt € 2.000.000,-.

Artikel 7
1. Aanvragen om subsidie worden behandeld op volgorde van ontvangst.
2. Wanneer een aanvrager op grond van artikel 4:5 van de Algemene wet bestuursrecht de gelegenheid heeft gehad de aanvraag aan te vullen, geldt als datum van ontvangst van de aanvraag, de datum waarop de aanvraag is aangevuld.
3. Indien meerdere aanvragen op dezelfde dag worden ontvangen en door honorering van deze aanvragen het subsidieplafond wordt overschreden, wordt de aanvraag met de laagste projectkosten als eerste in behandeling genomen.
4. Indien toepassing van het vorige lid er toe leidt dat aanvragen gelijk eindigen, wordt rangschikking van die aanvragen bepaald door loting.

Artikel 8
Subsidie wordt geweigerd indien:
a. de uitvoering van de activiteit is gestart voordat de aanvraag is ontvangen
b. de activiteit niet financieel haalbaar is;
c. de activiteit vergunningsplichtig is en de voor de activiteit benodigde vergunning op het moment van de subsidieaanvraag niet is verleend;
d. voor de activiteit op grond van deze of een andere provinciale regeling reeds subsidie is verstrekt;
e. de aanvrager een onderneming is die in moeilijkheden verkeert als bedoeld in paragraaf 2.2 van de Communautaire richtsnoeren inzake reddings- en herstructureringssteun aan niet-financiële ondernemingen in moeilijkheden (PbEU, 2014/C 249/01);
f. tegen de aanvrager een terugvorderingsbevel is gegeven omdat eerdere steun onrechtmatig en onverenigbaar is verklaard met de interne markt.

Artikel 9
1. Een subsidie, als bedoeld in artikel 3, onderdeel a, bedraagt 30% van de in aanmerking komende kosten en wordt berekend op grond van artikel 38, derde lid, van de Algemene groepsvrijstellingsverordening. De subsidie wordt met 20 procentpunten verhoogd voor steun aan kleine ondernemingen.
2. Een subsidie, als bedoeld in artikel 3, onderdeel b, bedraagt ten hoogste 45% van de in aanmerking komende kosten en wordt berekend op grond van artikel 41, zesde lid, onder a en b, van de Algemene groepsvrijstellingsverordening .
3. Subsidie voor het verduurzamen van culturele instellingen wordt verstrekt op grond van de De-minimisverordening, in het geval de subsidie niet kan worden verstrekt op grond van artikel 38 of artikel 41 van de Algemene Groepsvrijstellingsverordening.
4. Indien toepassing van het derde lid zou leiden tot het overtreden van het verbod op het geven van staatssteun in de zin van artikel 107, eerste lid, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, wordt het subsidiebedrag in afwijking van het eerste lid zodanig vastgesteld dat het totaal van alle subsidies voor de activiteit niet hoger is dan het bedrag dat op grond van de van toepassing zijnde vrijstellingsverordeningen van de Europese Commissie verstrekt mag worden.
5. De maximale subsidie per ontvanger bedraagt € 300.000,-.
6. Indien voor de activiteit reeds subsidie is verstrekt, niet zijnde subsidie in de vorm van een lening, op grond van een andere subsidieregeling, wordt het subsidiebedrag zodanig berekend dat het totaal aan subsidies niet meer bedraagt dan 100% van de totale projectkosten.
7. Wanneer de kosten voor de investering in energie-efficiëntie binnen de totale investeringskosten als een afzonderlijke investering kunnen worden vastgesteld, vormen deze specifiek op energie-efficiëntie betrekking hebbende kosten de in aanmerking kosten;
8. In alle overige gevallen worden de kosten van investeringen in energie-efficiëntie vastgesteld ten opzichte van een vergelijkbare, minder energie-efficiënte investering die zonder de steun op geloofwaardige wijze zou zijn uitgevoerd. Het verschil tussen de kosten van beide investeringen levert de met energie-efficiëntie verband houdende kosten op en geldt als de in aanmerking komende kosten.
9. Gedeputeerde staten verstrekken geen subsidies van minder dan € 5.000,-.
10. Bij subsidies van minder dan € 10.000,- wordt volstaan met subsidievaststelling zonder voorafgaande subsidieverlening.

Artikel 10
In de beschikking of vaststelling tot subsidieverlening wordt een termijn gesteld waarbinnen de activiteit moet zijn afgerond.

Artikel 11
1. Een aanvraag tot vaststelling wordt ingediend binnen 13 weken na voltooiing van de activiteit.
2. Gedeputeerde Staten stellen voor de aanvraag tot vaststelling een formulier beschikbaar op www.noord-holland.nl/Loket/Subsidies.

Artikel 12

1. Deze regeling treedt in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van het provinciaal blad waarin zij wordt geplaatst.
2. Deze regeling vervalt met ingang van 1 januari 2023.
3. Deze regeling wordt aangehaald als: “Uitvoeringsregeling subsidie verduurzaming culturele instellingen Noord-Holland 2021”.

Haarlem, 08 december 2020

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

A.Th.H. van Dijk, voorzitter.

R.M. Bergkamp, provinciesecretaris.

Bijlage 1

Gemeente Archief Texel
Regionaal Archief Alkmaar
Westfries Archief
Waterlands Archief
Gemeentearchief Zaanstad
Noord-Hollands Archief
Stadsarchief Amsterdam
Streekarchief Gooi en Vechtstreek
Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht

Bijlage 2

Energiescan Noord-Holland

De provincie wil verduurzaming van cultureel erfgoed stimuleren. Het verminderen van het energieverbruik van culturele instellingen, levert een kostenvoordeel op dat de instandhouding van culturele instellingen ten goede komt. Een energiescan geeft inzicht in het energieverbruik en de mogelijkheden om het verbruik te verlagen dan wel op te wekken. Hieronder omschrijven wij de minimale eisen van een bij de subsidieaanvraag gevoegde energiescan.

Eisen

Een Energiescan Culturele Instellingen Noord-Holland bestaat uit een beknopte rapportage met op het gebouw of gebouwen toegespitste maatregelen die energiebesparing kunnen opleveren.

Inleiding	**Kader**	**Maatregelen/ Oplossingen**	**Pakketten en/of losse maatregelen**
·Algemene informatie ·Aanleiding en doel van de scan	·Bestaande technische en bouwfysische condities ·Huidige energieprestatie(s) ·Functie en gebruiksintensiteit ·Financiële ruimte	·Bouwkundig: bijvoorbeeld isolatie en ventilatie. ·Duurzame energieopwekking (elektriciteit en verwarming) en energie-uitwisseling ·Efficiënt gebruik van energie: Kansen voor waterbesparing, groene daken, duurzaam materiaalgebruik en circulariteit ·Tips voor duurzaam gebruik	·Toekomstige energieprestatie ·Investeringsniveau en terugverdientijden ·Eventueel conclusie en/o aanbevelingen

Inleiding

Heldere uiteenzetting van de aanleiding van de energiescan; de vragen en/of problematiek die spelen; doel van de energiescan.

Kader

De huidige situatie en condities en eventuele toekomstige ambities worden vermeld. Deze factoren zijn bepalend voor het genereren van realistische maatregelen en geven een realistische prognose van het toekomstige energieverbruik.

Indicatie technische staat, bouwtechnische en bouwfysische condities; eventueel huidige duurzame voorzieningen. Hierbij worden naast oppervlaktematen (BVO, opp glas, opp metselwerk etc.) ook inhoud gebouw en gebruiksruimte gegeven.

Huidige energieprestatie weergeven in MJ/m³. Vergelijk van de energieprestatie met het gemiddelde energieverbruik van de gebouwcategorie.

De bestaande en/of toekomstige functie en gebruiksintensiteit.

De beschikbare financiële middelen. Deze hoeven niet in het rapport te worden vermeld, maar moeten wel meewegen in het advies.

Maatregelen/Oplossingen

Maatregelen en oplossingen worden geboden vanuit de Trias Energetica principe. Rekening wordt gehouden met het kader (aanwezige monumentale waarden, technische en bouwfysische condities, functie en gebruiksintensiteit, financiële ruimte). Nadruk bij de geschetste maatregelen ligt op de realisatiekans.

Bouwkundige maatregelen (onderscheid tussen herbestemming, restauratie en MJOP)

Duurzame energieopwekking en energie-uitwisseling: mogelijkheden energie op te wekken; indien relevant zowel op gebouwniveau als op een grotere schaal.

Efficiënt gebruik van energie: mogelijkheden om energie op te slaan etc. Indien relevant zowel op gebouwniveau als op een grotere schaal.

Tips voor duurzaam gebruik: bijvoorbeeld verwarmingsprotocol; gebruik luiken, etc.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

mw. M.J. Schlaman

BEL/REE

Telefoonnummer +31235145328

marjo.schlaman@noord-holland.nl

Verzenddatum

10 DEC. 2020

Kenmerk

1523409/1523421

Uw kenmerk

Betreft: Uitvoeringsregeling subsidie Verduurzaming Culturele Instellingen 2021

Geachte leden,

Graag informeren wij u over de maatregel *Uitvoeringsregeling Verduurzaming Culturele Instellingen* ten behoeve van de verduurzaming maatschappelijk vastgoed.

De afgelopen periode is gewerkt aan het raamwerk voor de uitvoering van motie 42. Het raamwerk is beschreven in de brief aan PS van 6 oktober jl. en geeft aan welke maatregelen we in de 1e tranche (begin 2021) willen nemen om het economisch herstel en de duurzaamheid in Noord-Holland te versterken.

De daarin genoemde aanvraag voor het ontzorgingsprogramma eigenaren maatschappelijk vastgoed via RVO, is op 13 november ingediend bij het Rijk. De verwachting is dat deze aanvraag voor het einde van het jaar wordt gehonoreerd. Het programma voorziet in de financiering van duurzaamheidscoaches en projectfacilitators die niet alleen de verduurzaming aanjagen maar ook helpen deze te realiseren. Binnen het ontzorgingsprogramma richten wij ons op maatschappelijk vastgoed waar wij ook flankerend beleid op hebben, zoals culturele instellingen.

In 2021 wordt het eerste halfjaar ingezet om organisaties die al eerder belangstelling hebben getoond voor verduurzaming van hun pand, te bezoeken en te informeren over het ontzorgings- en begeleidingstraject. Daarna volgen andere eigenaren van culturele instellingen.

Bij bestaande ontzorgings-/begeleidingsprogramma's voor monumenten en de culturele sector zien wij dat de conversie naar fysieke verduurzaming laag ligt. Het verduurzamen van monumenten is lastig en complex omdat het veelal maatwerk betreft. Culturele instellingen zijn, als het geen monumenten betreft, veelal gehuisvest in verouderde gebouwen waar nog nauwelijks verduurzamingsmaatregelen genomen zijn. Ook hier zijn specifieke maatregelen nodig die passen bij de functie van het gebouw. Theaters

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

vragen immers een andere aanpak dan een erfgoedmuseum. Dit alles vereist niet alleen specialistische kennis maar vertraagt ook de daadwerkelijke verduurzaming.

De conversie willen we verhogen door naast het ontzorgingsprogramma een programma aan te bieden om de fysieke verduurzaming te stimuleren en te versnellen. Een eerste uitwerking hiervan betreft de Uitvoeringsregeling Verduurzaming Culturele Instellingen waarmee subsidie kan worden aangevraagd voor energie besparende en/of energieopwekkende maatregelen. In 2019 was een vergelijkbare regeling zeer succesvol. Met hetzelfde bedrag aan middelen zijn 12 panden verduurzaamd; tegenover 23 aanvragen die in aanmerking kwamen voor de subsidie. Naar verwachting zullen eigenaren die toen buiten de boot vielen nu opnieuw een aanvraag indienen.

Het RVO ontzorgingsprogramma focust bij de culturele instellingen op culturele Anbi's voor zover zij gehuisvest zijn in een pand waarvan zij zelf eigenaar zijn of waarvan gemeenten met een inwoneraantal kleiner dan 25000, eigenaar zijn. Om het echter mogelijk te maken dat zoveel mogelijk 'culturele' panden worden verduurzaamd, staat de subsidieregeling Verduurzaming Culturele Instellingen open voor een bredere groep eigenaren, dus ook voor grotere gemeenten. Hierover zal actief worden gecommuniceerd. Daarnaast is de regeling ten opzichte van de regeling 2019 verruimd met de doelgroepen centra voor de kunsten/muziekscholen en filmtheaters. Ook hoeven aanvragen zich niet te richten op het verbeteren van toegankelijkheid. Om culturele instellingen voldoende tijd te geven een aanvraag in te dienen en de totale financiering rond te krijgen is de looptijd van de regeling bijna anderhalf jaar.

Naast deze regeling zal in 2021 ook de uitvoeringsregeling Duurzaam Benutten Monumenten, die voorziet in het doen van haalbaarheidsonderzoeken en het maken van energiescans, bijdragen aan de realisatie verduurzaming van maatschappelijk vastgoed.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

1. bijlage(n)

- Uitvoeringsregeling subsidie Verduurzaming Culturele Instellingen

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

> Retouradres Postbus 20011 2500 EA Den Haag

Provincie Noord-Holland
T.a.v. Gedeputeerde en Provinciale Staten
Postbus 3007
2001 DA Haarlem

INGEKOMEN 15 DEC. 2020

Regelgeving Toezicht en Monitoring
Ministerie van Binnenlandse Zaken & Koninkrijkrelaties

Turfmarkt 147
Postbus 20011
2500 EA Den Haag
www.rijksoverheid.nl
www.facebook.com/minbzk
www.twitter.com/minbzk
www.linkedin.com/company/ministerie-van-bzk

Contactpersoon
E.F. Buijn

T 06-50079615
emil.buijn@minbzk.nl

Kenmerk
2020-0000691829

Uw kenmerk

Datum 14 december 2020
Betreft Toezichtregime 2021

Naar aanleiding van de mij toegezonden begroting 2021 en jaarstukken 2019 deel ik u hierbij mede dat ik van oordeel ben dat uw provincie voor het komende jaar, met inachtneming van artikel 207, 1e en 2e lid, van de Provinciewet, onder de repressieve toezichtvorm kan blijven. Dit betekent dat uw begroting en de begrotingswijzigingen daarop geen goedkeuring van mij behoeft.

Uit de begroting 2021 blijkt dat de financiële positie van de provincie Noord-Holland, evenals voorgaande jaren, goed is. Er is sprake van structureel en reëel evenwicht en daarnaast kent de provincie Noord-Holland een hoog eigen vermogen. Op basis hiervan is geconstateerd dat een nadere analyse van de begroting 2021 niet nodig is.

Zoals ook in Kaderbrief 2021-2024 is aangegeven, zijn de ontwikkelingen met betrekking het Coronavirus en de maatschappelijke en financiële impact uiterst onzeker. In uw begroting 2021 zijn hierom onder andere de twee fondsen opgenomen die u in het leven hebt geroepen om de negatieve gevolgen van de coronacrisis te verzachten. Vanzelfsprekend is het van belang dat deze onzekerheden en maatregelen de komende jaren goed worden gemonitord.

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
namens deze,
b.a.

Mevrouw A. Kroeskamp
Directeur Bestuur, Financiën en Regio's

Provincie Noord-Holland

Economie Financiën en Bestuur

Dossiernummer	5146
Extern Zaak ID	1526543
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	18 januari 2021
Agendapunt	15.c
Omschrijving	Subsidies: Brief GS aan PS inz. evaluatie eenmalige subsidies 2020 (C-agenda NLG 11-1-2021 en EFB 18-1-2021)
Organisatieonderdeel	BEL/O&I

Bijlagen
Rapport evaluatie eenmalige subsidies 2020 24-11-2020 DEF.docx
Brief aan PS over evaluatie eenmalige subsidies 2020.pdf

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	21 december 2020
Ingekomen stukken ter kennisname	31 december 2020
Natuur Landbouw & Gezondheid	11 januari 2021
Economie Financiën en Bestuur	**18 januari 2021**

Toelichting

Conform de programmering van het Evaluatiekader Subsidies voor 2020 zijn drie eenmalige subsidies uit het subsidieregister van 2017 geëvalueerd. Het gaat om de subsidie voor de restauratie van Fort Liebrug, de subsidie voor groene en recreatieve verbindingen Haarlemmermeer en de subsidie Duurzaam Watersysteem PARK21.

Kernmerk: 1526543/1526557

EVALUATIE EENMALIGE SUBSIDIES 2020

Sector Onderzoek & Informatie

Provincie Noord-Holland

Evaluatie eenmalige subsidies 2020

24-11-2020

Esther de winter

winterm@noord.holland.nl

Directie Beleid, sector Onderzoek & Informatie

Inhoudsopgave

Samenvatting 4
1 Inleiding 6
1.1 Aanleiding 6
1.2 Doel en werkwijze 6
1.3 Leeswijzer 7
2 Subsidie Renovatie Fort Liebrug 9
2.1 Gegevens subsidie 9
2.2 Beoordeling doeltreffendheid subsidie 9
2.3 Conclusies en aanbevelingen 11
3 Subsidie Groene en recreatieve verbindingen Haarlemmermeer 13
3.1 Gegevens subsidie 13
3.2 Beoordeling doeltreffendheid subsidie 13
3.3 Conclusies en aanbevelingen 18
4 Subsidie Duurzaam watersysteem PARK21 19
4.1 Gegevens subsidie 19
4.2 Beoordeling doeltreffendheid subsidie 19
4.3 Conclusies en aanbevelingen 25
Bijlage 1 Bronnen 26
Bijlage 2 Stand van zaken ontwikkeling forten per 1-12-2019 28

Samenvatting

Dit rapport bevat de evaluatie van drie eenmalige subsidies die door de provincie Noord-Holland zijn verstrekt in 2017. De evaluatie van deze drie subsidies is uitgevoerd door de provincie in het kader van het Evaluatiekader Subsidies. Het Evaluatiekader beschrijft de manier waarop de provincie invulling geeft aan haar wettelijke taak op het gebied van de evaluatie van subsidies.

De evaluatie is uitgevoerd voor de volgende eenmalige subsidies:

1. Subsidie renovatie Fort Liebrug
2. Subsidie groene en recreatieve verbindingen Haarlemmermeer
3. Subsidie verbeterd droogmakerijsysteem Park 21

Het gaat om een beknopte evaluatie, op basis van documentenonderzoek en een beperkt aantal interviews. In het onderstaande zijn de resultaten per subsidie beschreven:

Subsidie Restauratie Fort Liebrug

Naam project:	Restauratie Fort Liebrug en bijbehorende Genieloods in de gemeente Haarlemmermeer & Spaarnwoude
Omvang subsidie:	€ 601.166,- (vastgesteld bedrag)
Ontvanger subsidie:	Recreatieschap Spaarnwoude.
Doel project:	Restauratie van het in slechte staat verkerende fort bij de Liebrug en de bijbehorende Genieloods met als doel het behoud van deze gebouwen. Het fort is onderdeel van de Stelling van Amsterdam.
Conclusie doeltreffendheid:	De subsidie is noodzakelijk om de benodigde restauratiemaatregelen aan het fort uit te laten voeren. Het doel van de provincie bij het verstrekken van de subsidie is het behoud en de publieke toegankelijkheid van de Stelling van Amsterdam. Het is het aannemelijk dat de subsidie doeltreffend is ten aanzien van dit doel omdat de restauratie rechtstreeks bijdraagt aan het behoud van het fort door het verbeteren van de kwaliteit van de gebouwen. Daarnaast maken de restauratiewerkzaamheden de locatie beter geschikt voor economische benutting, waarmee de kans op exploitatie en publieke toegankelijkheid toeneemt. Dit is bevorderlijk voor het behoud van het erfgoed op de langere termijn. Het fort wordt nu al verhuurd aan diverse bedrijven, de verhuurmogelijkheden zijn door de restauratie verbeterd. Het streven is ook een horecafunctie toe te voegen, wat de publieke toegankelijkheid vergroot. Een bestemmingsplanwijziging die dit mogelijk moet maken is op dit moment in voorbereiding.

Subsidie groene en recreatieve verbindingen Haarlemmermeer

Naam project:	Groene en recreatieve verbindingen Haarlemmermeer

Omvang subsidie:	€ 2.430.000,- (verleend bedrag, de subsidie is nog niet vastgesteld)
Ontvanger subsidie:	Gemeente Haarlemmermeer.
Doel project:	Realisatie van ontbrekende schakels in het fiets- en voetpadennetwerk ten westen en zuiden van Nieuw-Vennep. Waar mogelijk worden daarbij tevens groene verbindingen gerealiseerd.
Conclusie doeltreffendheid:	Het is aannemelijk dat de subsidie op langere termijn doeltreffend is. De subsidie is noodzakelijk voor de realisatie van de betreffende recreatieve verbindingen. Realisatie van de verbindingen sluit aan bij de provinciale doelstellingen voor het ontsluiten van de provinciale groenstructuur en het bieden van aantrekkelijke recreatiemogelijkheden voor inwoners. Het fiets/wandel/ruiterpad Venneperhout-Zwaansbroek is potentieel relevant voor 34.820 inwoners van Noord-Holland. Het fietspad P+R Nieuw-Vennep Getsewoud-Lisserweg-Pieter Boekelpad is potentieel relevant voor 20.975 inwoners van Noord-Holland. De planvorming voor beide paden is gereed, maar de realisatie vertraagt door omvangrijke andere planologische ontwikkelingen in het gebied. Het is aannemelijk dat de verbindingen worden gebruikt als ze er eenmaal liggen en zo bijdragen aan de ontsluiting van de provinciale groenstructuur en de recreatiemogelijkheden voor de inwoners. Waar mogelijk worden ook groene verbindingen meegenomen bij de realisatie van de verbindingen.

Verbeterd droogmakerijsysteem PARK21

Naam project:	Duurzaam Watersysteem PARK21
Omvang subsidie:	€9.300.000,- (verleend bedrag, de subsidie is nog niet vastgesteld)
Ontvanger subsidie:	Gemeente Haarlemmermeer.
Doel project:	Het realiseren van een verbeterd droogmakerijsysteem (VDS) en een recreatieplas in Haarlemmermeer-West binnen deelgebied 2 en 3 van PARK21. PARK21 is een gebied van 1000 hectare tussen Hoofddorp en Nieuw Vennep, dat een grootschalig groen- en recreatiegebied moet gaan vormen inclusief agrarisch gebied.
Conclusie doeltreffendheid:	Het is aannemelijk dat de subsidie op lange termijn doeltreffend is. De subsidie is noodzakelijk voor de realisatie van het project. Het is een investering in fysieke maatregelen in een duurzaam watersysteem inclusief een recreatieplas in het gebied. Het te realiseren VDS draagt direct bij aan de provinciale doelen voor waterkwantiteit en –kwaliteit. Er is op dit moment nog geen sprake van doelbereik in de vorm van een werkend VDS. Wel zijn al enkele delen van het VDS aangelegd. Het VDS is uiteindelijk voor het grootste deel (circa tweederde) van het gebied van PARK21 verplicht, zodat voldoende effect gewaarborgd is. Voor het resterende derde deel is realisatie vrijwillig en afhankelijk van de acceptatie van het systeem door de daar aanwezige agrariërs. Door

de organische gebiedsplanning is geen einddatum bekend waarop het VDS in zijn geheel aangelegd en operationeel is. Tot die tijd worden delen waarvoor zelfstandig functioneren mogelijk is al in werking gesteld.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Dit rapport bevat de evaluatie van drie eenmalige subsidies die door de provincie Noord-Holland in 2017 zijn verstrekt. De evaluatie van deze drie subsidies is uitgevoerd door de provincie in het kader van het Evaluatiekader Subsidies.

Het Evaluatiekader geeft aan op welke manier de provincie Noord-Holland uitvoering geeft aan haar wettelijke verplichting op grond van de Algemene wet bestuursrecht (art. 4:24) om subsidies periodiek op doeltreffendheid te evalueren. Het Evaluatiekader is door Provinciale Staten vastgesteld[1] en heeft tot doel de provincie meer inzicht te geven in de mate van doeltreffendheid van de door haar verstrekte subsidies. Het Evaluatiekader bevat criteria, randvoorwaarden en uitgangspunten op basis waarvan bepaald wordt welke subsidies en subsidieregelingen op welk moment op doeltreffendheid geëvalueerd moeten worden.

De drie in deze rapportage besproken subsidies zijn[2]:

1. Subsidie Restauratie Fort Liebrug
2. Subsidie Groene en recreatieve verbindingen Haarlemmermeer
3. Subsidie Duurzaam watersysteem PARK21

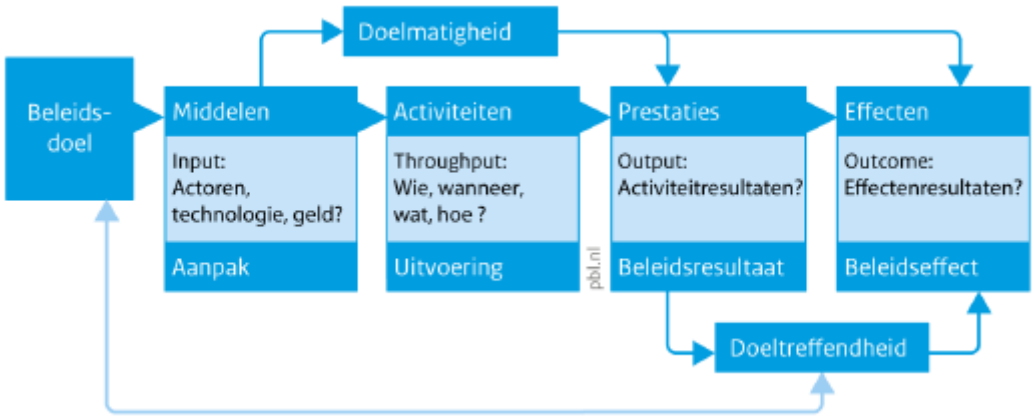
Deze subsidies vormen een steekproef uit het Subsidieregister 2017 conform de werkwijze zoals omschreven in het geactualiseerde Evaluatiekader Subsidies 2018[3]. Daarbij is random 25% geselecteerd van de subsidies met een omvang boven €500.000. Daarbij is rekening gehouden met de verdeling van de subsidies over de verschillende begrotingsprogramma's en is voorrang gegeven aan subsidies groter dan €1.000.000,-.

1.2 Doel en werkwijze

Doel

De evaluatie van eenmalige subsidies heeft tot doel inzicht te krijgen in de doeltreffendheid ervan. Figuur 1 laat zien waar de beoordeling van doeltreffendheid in de beleidsketen betrekking op heeft[4].

[1] Het Evaluatiekader is voor het eerst in 2013 vastgesteld. Op 14 januari 2019 is een geactualiseerde versie van het evaluatiekader subsidies vastgesteld, met aangepaste criteria.
[2] Naam conform de vermelding in het Subsidieregister 2017
[3] Paragraaf 2.2.2 Aanpak eenmalige subsidies
[4] Bron: PBL

Figuur 1: Terminologie evaluatie-onderzoek

Voor een positieve beoordeling van de doeltreffendheid van een subsidie, moet er aan drie voorwaarden zijn voldaan:

1. Er moet sprake zijn van (tenminste gedeeltelijk) doelbereik;
2. De subsidie moet noodzakelijk (of minimaal bevorderlijk) zijn voor dat doelbereik;
3. En er moet (idealiter) een causaal verband zijn tussen het doelbereik en de subsidie.

Eenmalige subsidies verlenen we aan een enkel specifiek project dat vaak slechts één schakel van vele vormt voor het bereiken van een bepaald maatschappelijk effect. Doeltreffendheid op effectniveau kan bij eenmalige subsidies dan ook niet worden aangetoond, maar over de bijdrage van eenmalige subsidies aan een doel kan wel een uitspraak worden gedaan.

Werkwijze

De in dit rapport onderzochte subsidies zijn eenmalig. Dit vraagt om een evaluatie op maat, die afwijkt van het protocol voor de evaluatie van uitvoeringsregelingen. De nadruk van deze evaluaties ligt op het inzicht krijgen in de onderbouwing van de uitgave gerelateerd aan provinciale doelen en op de realisatie van de uitgaven. Op basis daarvan worden uitspraken over doelbereik en doeltreffendheid gedaan. Omdat het om eenmalige financieringen gaat, is het brede leereffect van de evaluatie mogelijk beperkt.

Onderzoeksvragen

Voor elk van de eenmalige subsidies worden de volgende onderzoeksvragen beantwoord:

1. Is het beleidskader waarbinnen de subsidie is verstrekt voldoende scherp en consistent geformuleerd?
2. Komen de daadwerkelijke uitgaven overeen met de voorgenomen subsidie?
3. Zijn de met de subsidie beoogde activiteiten uitgevoerd?
4. Zijn de met de uitgevoerde activiteiten beoogde prestaties gerealiseerd?
5. Hebben de uitgevoerde activiteiten en prestaties bijgedragen aan de beoogde provinciale doelen (beleidseffecten)?
6. Was de subsidie noodzakelijk (of minimaal bevorderlijk) voor het realiseren van de provinciale doelen?

Op basis van de beantwoording van deze vragen wordt een uitspraak gedaan over de doeltreffendheid van de subsidie.

Uitvoering van het onderzoek
Voor elk van de subsidies heeft allereerst een documentenonderzoek plaatsgevonden. Daarbij heeft een analyse plaatsgevonden van de basisstukken in het subsidiedossier, relevante beleidsnota's, jaarverslagen en onderzoeksrapporten. Op basis van deze bevindingen is aanvullende informatie verzameld via gesprekken met en/of schriftelijke vragen aan betrokken provinciale beleidsmedewerkers en externen. De bevindingen uit de documentenanalyse en het contact met betrokkenen zijn in onderlinge samenhang geanalyseerd en zijn neergelegd in dit rapport.

1.3 Leeswijzer

Dit rapport bevat de evaluatie van drie eenmalige subsidies. Iedere subsidie heeft een eigen hoofdstuk dat steeds op dezelfde wijze is opgebouwd:

- een introductie met basisgegevens over de subsidie
- een paragraaf met de beantwoording van de onderzoeksvragen.
- een paragraaf met een conclusie over de doeltreffendheid van de subsidie en indien van toepassing aanbevelingen gericht op het verbeteren van de doeltreffendheid van de subsidie.

2 Subsidie Renovatie Fort Liebrug

2.1 Gegevens subsidie

Naam project:	Restauratie Fort Liebrug en bijbehorende Genieloods in de gemeente Haarlemmermeer & Spaarnwoude
Omvang subsidie:	€ 601.166,- (vastgesteld bedrag)
Ontvanger subsidie:	Recreatieschap Spaarnwoude.
Doel project:	Restauratie van het fort bij de Liebrug (hierna fort Liebrug) en de bijbehorende Genieloods met het oog op het behoud van deze gebouwen, die onderdeel vormen van de Stelling van Amsterdam. Bij aanvraag van de subsidie verkeerde het fort en de bijbehorende Genieloods in een slechte staat van onderhoud. Met name het dak verkeerde in slechte staat. De renovatie heeft tot doel de bouwkundige staat van het object te verbeteren zodat dak, gevel, ramen en deuren weer tientallen jaren mee kunnen.
Overige betrokkenen bij subsidie (bv. andere financiers):	Naast Recreatieschap Spaarnwoude levert Staatsbosbeheer een deel van de eigen bijdrage aan het project. Het fort is eigendom van Staatsbosbeheer en voor de duur van 30 jaar verpacht aan Recreatieschap Spaarnwoude. In de loop van het project is besloten dat Stadsherstel Amsterdam het fort in ondererfpacht neemt. Deze partij voert de renovatie van het fort uit. De restauratie van de Genieloods is in uitvoering bij Recreatieschap Spaarnwoude.

2.2 Beoordeling doeltreffendheid subsidie

1. ***Is het beleidskader waarbinnen de subsidie is verstrekt voldoende scherp en consistent geformuleerd?***
   Antwoord: Ja.
   Toelichting: Het beleidskader voor dit project is het *Uitvoeringsprogramma Stelling van Amsterdam/Nieuwe Hollandse Waterlinie 2017-2020 in Noord-Holland*. De provincie Noord-Holland is 'siteholder' (eerst verantwoordelijke) van het UNESCO werelderfgoed Stelling van Amsterdam. Vanuit die rol streeft de provincie het economisch maatschappelijk gebruik van de gebouwen in de stelling van Amsterdam na. De provincie wil hiermee een duurzame instandhouding van de monumentale gebouwen financieel mogelijk maken. Met het economisch gebruik van de monumenten wordt ook bereikt dat de Stelling van Amsterdam wordt opengesteld voor het publiek. Dit vergroot de bekendheid en het draagvlak voor behoud en beleving van het culturele erfgoed.

   In 2014 is een evaluatie uitgevoerd van de uitvoeringsregeling Stelling van Amsterdam en Nieuwe Hollandse Waterlinie (Bureau BUITEN en AnteaGroup, Evaluatie uitvoeringsregeling Stelling van Amsterdam en Nieuwe Hollandse Waterlinie, 2014). Deze evaluatie bevestigt de werkwijze van herbestemming en economische benutting als goede manier om de forten en hun buitenruimte te

behouden, de publieke toegankelijkheid te garanderen en de naamsbekendheid van de Stelling van Amsterdam als geheel te vergroten. Exploitatie zorgt volgens het rapport ook voor een basis voor het verdere onderhoud van het fort, waardoor behoud op lange termijn verzekerd is.

2. ***Komen de daadwerkelijke uitgaven overeen met de voorgenomen subsidie?***
   Antwoord: Uitgaven zijn minder dan voorgenomen subsidie.
   Toelichting: Er was €698.308,- subsidie verleend. De subsidie is uiteindelijk vastgesteld op €601.166,-. De werkzaamheden zijn goedkoper uitgevoerd dan oorspronkelijk begroot.

3. ***Zijn de met de subsidie beoogde activiteiten uitgevoerd?***
   Antwoord: Ja
   Toelichting: De subsidie was bedoeld voor het uitvoeren van specifieke restauratie-maatregelen, zoals schilderwerk, dakonderhoud, renovatie van luiken, sanering van aanwezig asbest en chemische conservering van hout. De rapportage voor vaststelling van de subsidie doet verslag van de uitvoering van deze werkzaamheden.

4. ***Zijn de met de uitgevoerde activiteiten beoogde prestaties gerealiseerd?***
   Antwoord: Ja
   Toelichting: Met de uitvoering van de restauratiewerkzaamheden is de beoogde restauratie afgerond. Het met de subsidie beoogde beleidsresultaat, zijnde een gerenoveerd fort dat aantrekkelijker is voor exploitatie, is daarmee gerealiseerd.

5. ***Hebben de uitgevoerde activiteiten en prestaties bijgedragen aan de beoogde provinciale doelen?***
   Antwoord: Dit is aannemelijk.
   Toelichting: Met het uitvoeren van de restauratie van het fort is het beoogde beleidseffect, zijnde behoud en toegankelijkheid van dit onderdeel van de stelling van Amsterdam, nog niet volledig gerealiseerd. De uitvoering van de renovatie is één van drie sporen in het *Plan van aanpak restauratie en ontwikkeling Fort bij de Liebrug*. Spoor 2 richt zich op herinrichting van het forteiland. Insteek daarbij is de ruimte om het fort opener te maken door verwijdering van hekwerken en bosschages. Dit vergroot de zichtbaarheid van het object vanaf de openbare (vaar)wegen en paden. Voor de uitvoering van de herinrichtingsactiviteiten is eerst een bestemmingsplanwijziging nodig. Deze procedure loopt nog. Spoor 1 en 2 samen moeten leiden tot verbetering van de representatieve gebruikswaarde van het fort voor huidige en toekomstige huurders. Spoor 3 behelst het vinden van een vastgoedexploitant/objectontwikkelaar die zorg gaat dragen voor een duurzame exploitatie van het fort. Tot die tijd is het fort in ondererfpacht gebracht bij Stadsherstel Amsterdam. Deze partij is een ervaren vastgoedbeheerder van cultureel erfgoed en neemt zal de taak van het vinden van een vastgoedexploitant/objectontwikkelaar voor het fort op zich nemen. Op dit moment zijn er al diverse bedrijven die een ruimte huren in het fort. Door de restauratie zijn de werkruimten verbeterd en betalen zij nu een hogere huur. Wanneer ruimte vrijkomt kan die nu beter worden verhuurd.

   Vanuit de beoogde beleidsdoelen is sprake van een volledig doelbereik als het vervolgplan voor de invulling van het fort wordt uitgevoerd en succesvol is. Dit betekent concreet dat de huidige benutting wordt uitgebreid met een horecafunctie, wat bijdraagt aan de publieke toegankelijkheid

van het fort. Momenteel bereidt Stadsherstel Amsterdam een bestemmingsplanwijziging voor het fort voor. Dit is nodig om het fort voor een breder publiek open te kunnen stellen en voor de uitvoering van de werkzaamheden in het kader van spoor 2. Een bestemmingsplanwijziging vergt vaak enige jaren tijd. Het is belangrijk dat de provincie ook bij dit vervolgtraject vinger aan de pols houdt. Dat gebeurt in de praktijk in de vorm van regelmatige gesprekken met de betrokken uitvoerende partijen.

De evaluatie van 2014 onderschrijft de werking van economische benutting voor het behoud en het toegankelijk maken van de Stelling van Amsterdam. Deze werking blijkt ook uit ervaringen rond andere, al eerder gerestaureerde forten (Provincie Noord-Holland, Als een fort je hart steelt…, Negen verhalen over het herbestemmen van en ondernemen in een monumentaal fort, 2014). De voor dit onderzoek geïnterviewde beleidsadviseur bevestigt dit beeld: *"In de praktijk zijn in het algemeen maar weinig ondernemingen in forten mislukt. Exploitanten hebben het soms wel moeilijk, maar het zijn toch unieke locaties."* Wanneer een exploitant het financieel toch niet haalt, zoekt de eigenaar/erfpachter een nieuwe ondernemer voor de locatie. De provincie stimuleert betrokkenheid van Stadsherstel bij restauratie en verhuur. Stadsherstel heeft een brede ervaring met exploitatie van cultuurhistorisch erfgoed. De provincie draagt nooit bij aan de exploitatie. De provincie houdt wel een overzicht bij van de stand van zaken van de ontwikkeling van de forten (zie bijlage 2).

Publiekscommunicatie
Als siteholder van de Stelling van Amsterdam is het ook de taak van de provincie Noord-Holland om de bijzondere waarde van dit werelderfgoed breed uit te dragen bij het publiek. Dit kan ook bijdragen aan het succes van afzonderlijke herbestemde forten. De provincie werkt voor de publiekscommunicatie over de Stelling van Amsterdam en de Nieuwe Hollandse Waterlinie samen met de Stichting Liniebreed Ondernemen, die hiervoor apart subsidie ontvangt. Op basis van de evaluatie in 2014 is de conclusie dat het aannemelijk is dat publiekscommunicatie over de Stelling en andere promotionele activiteiten stimuleren dat mensen een bezoek brengen aan de Stelling van Amsterdam, een wandeling of fietstocht in het gebied maken of van een ander toeristisch arrangement in het gebied van de Stelling gebruik maken. Dit leidt volgens het rapport ook weer tot verdere economische benutting van de Stelling. Het daadwerkelijk meten van effecten van het beleid in termen van bezoek aan en bekendheid van de Stelling van Amsterdam vindt niet plaats omdat dit zeer complex en arbeidsintensief is.

6. ***Was de subsidie noodzakelijk (of minimaal bevorderlijk) voor het realiseren van de provinciale doelen?***
Antwoord: Ja.
Toelichting: Bij herbestemming brengt een monument vaak extra beperkingen of uitdagingen met zich mee om de voorgenomen functie te kunnen vervullen. Dit brengt extra kosten met zich mee. Partijen kunnen de restauratie zonder de subsidie meestal niet of moeilijk financieren. Bijdrage van provincie of het rijk aan restauratie van monumenten is in het algemeen noodzakelijk om de uitvoering hiervan voor de eigenaren haalbaar te maken.

2.3 Conclusies en aanbevelingen

Conclusie doeltreffendheid

Het is aannemelijk dat de subsidie voor de renovatie van Fort Liebrug doeltreffend is wanneer ook de andere sporen uit het Plan van aanpak restauratie en ontwikkeling Fort bij de Liebrug goed worden ingevuld. Restauratie en herbestemming zijn een beproefde methode om monumenten te behouden en toegankelijk te maken voor publiek.

Aanbevelingen

Er zijn geen aanbevelingen naar aanleiding van het onderzoek voor verbetering van de doeltreffendheid van deze subsidie.

3 Subsidie Groene en recreatieve verbindingen Haarlemmermeer

3.1 Gegevens subsidie

Naam project:	Groene en recreatieve verbindingen Haarlemmermeer
Omvang subsidie:	€ 2.430.000,- (verleend bedrag, nog niet vastgesteld)
Ontvanger subsidie:	Gemeente Haarlemmermeer
Doel project:	Aanleggen van groene en recreatieve verbindingen binnen Haarlemmermeer West. Het gaat om ontbrekende schakels in het fiets- en voetpadennetwerk. Concreet betreft het de volgende verbindingen: • Recreatieve routes (fiets-, wandel- en ruiterpad) tussen de recreatiegebieden Venneperhout en Zwaansbroek. Indien praktisch realiseerbaar tevens een watergang als ecologische verbinding langs de recreatieve route; • Fietspad tussen P+R Nieuw Vennep Getsewoud en Olmenhorst/ Lisserweg. Groene verbinding (oeverbeplanting) langs Nieuwekerkertocht. • Fietspad/wandelpad tussen de Lisserweg en het Pieter Boekelpad (Perenlaantje). Groene verbinding (oeverbeplanting) langs Nieuwekerkertocht.
Eventuele overige betrokkenen bij subsidie (bv. andere financiers):	De subsidie wordt gefinancierd vanuit voormalige *Nota Ruimte-* gelden die bestemd waren voor het project Westflank. Dit geld is door het rijk overgedragen aan de provincie. De provincie en de gemeente Haarlemmermeer hebben afgesproken (GS-besluit 28 oktober 2014) dat in totaal €4,5 miljoen beschikbaar is voor groene en recreatieve verbindingen. Met deze subsidie is een deel hiervan beschikbaar gesteld. Voor het overige deel kunnen nog nieuwe projecten worden ingediend.

3.2 Beoordeling doeltreffendheid subsidie

1. Is het beleidskader waarbinnen de subsidie is verstrekt voldoende scherp en consistent geformuleerd?

Antwoord: Ja

Toelichting: Voor de subsidie zijn de volgende beleidskaders relevant:

a) *Het Uitvoeringsplan Haarlemmermeer-west, Parels aan de Ringvaart*.
Dit plan is op 3 juli 2014 vastgesteld door de raad van de gemeente Haarlemmermeer. Op 28 oktober 2014 hebben GS ingestemd met dit Uitvoeringsplan (316186/488699).[5] In het Uitvoeringsplan is vastgelegd de *Nota Ruimte*-gelden te besteden aan vijf grote projecten:

[5] Op basis van de "Lerende Inventarisatie Westflank Haarlemmermeer" hebben Gedeputeerde Staten op 2 april 2013 besloten dat de gemeente Haarlemmermeer het initiatief zou moeten nemen voor het opstellen van een Uitvoeringsplan voor Haarlemmermeer-west. Dit Uitvoeringsplan zou tevens moeten dienen als nadere onderbouwing van voorstellen voor de inzet van de Nota Ruimte-gelden (FES-budget) die voor Haarlemmermeer beschikbaar zijn. GS hebben in datzelfde besluit vastgesteld dat de provincie zich beperkt tot het borgen van de belangen vanuit de regionale context. Vanuit die rol is ambtelijk meegewerkt aan het Uitvoeringsplan

- Een verbeterd duurzaam watersysteem in PARK21;
- De recreatieplas in PARK21;
- De Duinpolderweg;
- Herstructurering en transformatie in bestaande dorpen;
- *(regionale) groene en recreatieve verbindingen*.

Het project voor groene en recreatieve verbindingen draagt volgens het *Uitvoeringsplan Parels aan de Ringvaart* bij aan de volgende doelen:

- Toename van recreatiemogelijkheden voor de aanliggende woongebieden en regio;
- Versterking van de ecologische structuur en natuurwaarden in het gebied;
- Verbetering van de regionale bereikbaarheid voor langzaam verkeer. Door aanleg van nieuwe verbindingen komen er verkeersveilige en aantrekkelijke routes bij;
- Verbetering van het vestigingsklimaat in de regio: het gehele netwerk aan natuur- en recreatiegebieden in Haarlemmermeer draagt bij aan de verbetering van het woon- en leefklimaat en daarmee aan het vestigingsklimaat van de Metropoolregio Amsterdam (MRA).

In de brief aan Haarlemmermeer over de besluitvorming over het Uitvoeringsplan van eind oktober 2014 onderschrijft GS het plan voor de groene recreatieve verbindingen: *"De door u in het Uitvoeringsplan beschreven uitgangspunten voor het groen-recreatieve raamwerk sluiten goed aan op het provinciaal beleid en het 'Kwaliteitsbeeld Metropolitaan Landschap' waarin het versterken van contrasten, het verbinden, en het toegankelijk en beleefbaar maken van recreatie- en natuurgebieden rond het stedelijk gebied van de MRA belangrijke doelstellingen zijn."*

b) *Agenda Groen van de provincie Noord-Holland*
Voor het project zijn twee onderwerpen uit de Agenda Groen relevant: recreatie en ecologische of groene verbindingen.

Recreatie: In de Agenda Groen geeft de provincie aan dat het bieden van aantrekkelijke recreatiemogelijkheden een belangrijke functie is van de provinciale groenstructuur. Aantrekkelijke recreatiemogelijkheden zijn volgens de Agenda "*van groot belang voor de ontspanning en gezondheid van bewoners en bezoekers van Noord-Holland en voor het vestigingsklimaat binnen de Metropoolregio Amsterdam*." De provincie investeert in recreatievoorzieningen, vooral in die gebieden waar nog een gebrek aan recreatiemogelijkheden is. Daarbij wil zij het accent leggen op het bevorderen dat bestaande agrarische gebieden en cultuurlandschappen beter toegerust worden op de recreatieve vraag vanuit hun omgeving door de aanleg van recreatieve verbindingen zoals voet- en fietspaden. De provincie kiest daarbij voor een aanpak die aansluit bij de verschillen tussen gebieden, door middel van integrale, regionale ontwikkelstrategieën met regionale partners. Daarbij wordt waar mogelijk aangehaakt bij grote ruimtelijke

dat op initiatief en onder regie van de gemeenten Haarlemmermeer is opgesteld, en waarin ook is samengewerkt met het Hoogheemraaadschap Rijnland.

investeringsopgaven. De uitvoering van het project groene en recreatieve verbindingen Haarlemmermeer binnen het uitvoeringsplan 'Parels aan de Ringvaart' sluit aan bij deze regionale strategie.

Groene verbindingen: De Agenda Groen vermeldt dat ecologische verbindingen tussen groene gebieden belangrijk zijn en dienen als 'groene wegen' om de leefgebieden van soorten te vergroten, waardoor hun overlevingskansen stijgen. De aanleg van ecologische verbindingen koppelt de provincie zoveel mogelijk aan infrastructurele en recreatieve maatregelen, om zo 'werk met werk' te maken. Ecologische verbindingen of natuurverbindingen zijn er in verschillende soorten. De Nieuwekerkertocht is in het Natuurbeheerplan 2018 aangegeven als 'Landschapslint'. Landschapslinten zijn verbindingen die bijdragen aan het behoud van landschappelijke of cultuurhistorische waarden zoals historische waterlopen of dijken. Zij zijn dus niet specifiek gericht op behoud van bepaalde soorten. De Nieuwerkerkertocht heeft in Haarlemmermeer een belangrijke waarde op het gebied van cultuurhistorie en landschap. Concreet wordt beoogd dit lint te versterken door het aanbrengen van oeverbeplanting op het nieuwe talud bij de realisatie van de fietspaden ten zuiden van Nieuw-Vennep/Getsewoud.

2. ***Komen de daadwerkelijke uitgaven overeen met de voorgenomen subsidie?***
Antwoord: Nog niet bekend.
Toelichting: De totale omvang van de uitgaven is nog niet bekend, omdat de uitgaven achterblijven bij de planning. De subsidie is verleend in december 2017. De planning in de subsidieaanvraag ging uit van een start van de werkzaamheden per 15 december 2017 en afronding per 1 april 2019. De uitvoering van de werkzaamheden heeft vertraging opgelopen (zie verder vraag 3). Op dit moment is de verwachting van de gemeente Haarlemmermeer dat de verbindingen in 2021 of 2022 gerealiseerd zijn.

3. ***Zijn de met de subsidie beoogde activiteiten uitgevoerd?***
Antwoord: Deels.
Toelichting: Het eerste deel van het project, het opstellen van de benodigde plannen, is gerealiseerd. Maar in het gebied waar de verbindingen moeten komen is sprake van intensieve ruimtelijke ontwikkelingen op het gebied van woningbouw en infrastructuur. De te realiseren verbindingen moeten hierin worden ingebed. De plannen voor de woningbouwlocaties vorderen gestaag, maar zijn nog niet concreet genoeg om al met de realisatie van de verbindingen op vooruit te lopen. Daarom is het op dit moment nog niet mogelijk om met de volgende stap van het project (grondverwerving en uitvoering) te beginnen. De verwachting is wel dat als er eenmaal afspraken zijn over bepaalde uitleggebieden, de ontwikkeling van de verbindingen snel kan gaan. Mogelijk kan het project dan zelfs profiteren van de grotere ontwikkelingen, door mee te liften bij de grondverwerving voor die projecten.

Een goede voortgang van de ontwikkelingen in dit gebied is belangrijk voor het kunnen realiseren van de gesubsidieerde verbindingen. Ook de provincie is betrokken bij deze voortgang. Vanuit de grote woningbouwopgave in de MRA voert de provincie versnellingsacties uit om

woningbouwprojecten te stimuleren. In Haarlemmermeer zijn veel grote woningbouw-locaties beschikbaar, waaronder bij het station Hoofddorp en in de Westflank. Vaak is bereikbaarheid het grootste knelpunt bij het uitvoeren van de woningbouwplannen. Vandaar dat gemeente, Vervoerregio en provincie momenteel een netwerkstudie Haarlemmermeer 2040 uitvoeren om de benodigde infrastructuur- en mobiliteitsmaatregelen in beeld te brengen, afgestemd op de voorziene gebiedsontwikkelingen. Deze is in het eerste kwartaal van 2021 gereed. Ook de toekomstige aanleg van het HOV-traject Noordwijk-Schiphol zorgt ervoor dat de bereikbaarheid van de regio verbetert, ook voor bewoners uit de geplande nieuwe woonwijken in de Westflank Haarlemmermeer. Deze is naar verwachting in 2025 gereed.

4. ***Zijn de met de uitgevoerde activiteiten beoogde prestaties gerealiseerd?***
Antwoord: Nee
Toelichting: De beoogde verbindingen zijn nog niet gerealiseerd.

5. ***Hebben de uitgevoerde activiteiten en prestaties bijgedragen aan de beoogde provinciale doelen?***
Antwoord: Dit is op termijn aannemelijk.
Toelichting: Voor de toegankelijkheid van het provinciale landschap is het belangrijk dat er veilige en aantrekkelijke wandel- en fietspaden zijn in een aantrekkelijke omgeving. De beoogde recreatieve verbindingen dragen bij aan de toegankelijkheid van het landschap als er voldoende inwoners gebruik van maken. In het kader van deze evaluatie is een analyse gemaakt van hoeveel inwoners kunnen profiteren van de nieuwe recreatieve verbindingen. Het fietspad/wandel/ruiterpad tussen Venneperhout en Zwaansbroek maakt het agrarisch gebied ten westen van Nieuw-Vennep Getsewoud toegankelijk en verbindt twee recreatiegebieden met elkaar. Hierdoor ontstaan nieuwe recreatiemogelijkheden voor de inwoners van Nieuw-Vennep. Bij een aanname dat mensen van de verbeterde verbinding profiteren als ze binnen een straal van ca. 12 minuten fietsen (ongeveer 3 km) van het gerealiseerde project wonen[6], profiteren in totaal 65.580 mensen in Noord- en Zuid-Holland van deze verbinding, waarvan bijna 35.000 inwoners van de provincie Noord-Holland (zie tabel 1 en figuur 2).

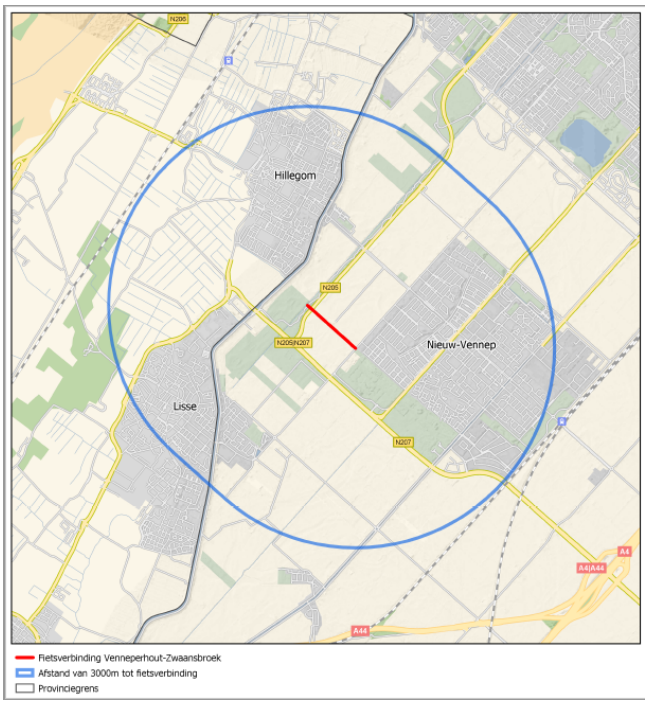
Tabel 1: Aantal inwoners dat in een straal van 3000m rondom de fietsverbindingen woont

Verbinding	**Aantal inwoners in straal van 3000m[7]**	**Noord-Holland**	**Zuid-Holland**
Fietspad Venneperhout-Zwaansbroek	65.580	34.820	30.760
Fietspad P+R Nieuw-Vennep Getsewoud-Lisserweg-Pieter Boekelpad	40.675	20.975	19.700

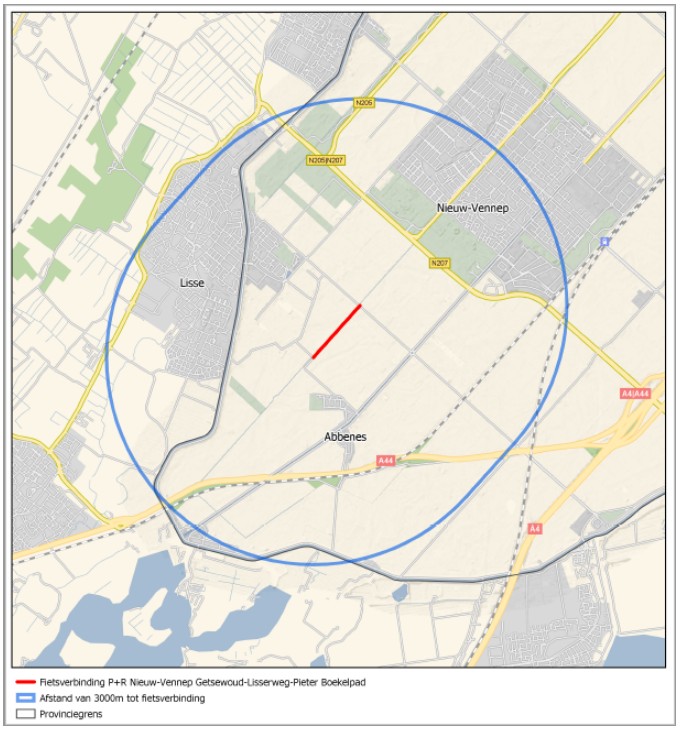
Door het fietspad en fiets/wandelpad vanaf P+R Nieuw-Vennep Getsewoud naar Lisserweg en Pieter Boekelpad (Perenlaantje) ontstaat vanuit Nieuw-Vennep een route door het agrarisch gebied naar uiteindelijk de Ringvaart. Bij de hierboven gehanteerde aanname kunnen potentieel 40.675 mensen profiteren van deze nieuwe verbinding, waarvan bijna 21.000 inwoners van de provincie Noord-Holland (zie ook figuur 3). Dit zijn deels dezelfde inwoners als die van de andere verbinding profiteren.

In de regio zijn ook nog veel nieuwe woningen gepland in zo'n 15 verschillende woningbouwprojecten, in omvang variërend van 7 tot 3.000 woningen[8]. In de toekomst kunnen hierdoor nog meer inwoners van Noord-Holland profiteren van de nieuwe verbindingen.

[6] Fietsers hebben voor de beoordeling van het aantal inwoners dat kan profiteren het grootste bereik, daarom wordt het fietsen als maat gehanteerd voor het aantal bereikte inwoners. De gemiddelde fietstocht duurt 2,2 uur. 46% van de fietstochten vanaf huis duurt 1 – 2 uur. De gemiddelde fietssnelheid is 16 km per uur. In 12 minuten fiets je dan (afgerond) 3 km. (Bron: Fietsplatform)
[7] Bron: Centraal bureau voor Statistiek, Statistische gegevens per vierkant 2020

Figuur 2: Inwoners die mogelijk profiteren van verbeterde recreatieve verbinding Venneperhout-Zwaansbroek

[8] Bron: www.plancapaciteit.nl

Figuur 3: Inwoners die mogelijk profiteren van verbeterde recreatieve verbinding P+R Nieuw-Vennep Getsewoud-Lisserweg-Pieter Boekelpad (Perenlaantje)

6. ***Was de subsidie noodzakelijk (of minimaal bevorderlijk) voor het realiseren van de provinciale doelen?***
   Antwoord: Ja.
   Toelichting: Gezien de beperkte budgetten van gemeenten en andere betrokken partijen (zoals recreatieschappen of terreinbeherende organisaties) voor de realisatie van dergelijke verbindingen is cofinanciering vanuit de provincie noodzakelijk. In dit geval speelt daarbij ook nog de omvang van de totale ontwikkelopgave die in deze regio moet worden gerealiseerd en gefinancierd. Al eerder was besloten dat de gemeente Haarlemmermeer voor deze ontwikkelopgave financiële ondersteuning nodig heeft: de subsidie wordt gefinancierd vanuit voormalige *Nota Ruimte*-gelden die bestemd waren voor het project Westflank.

3.3 Conclusies en aanbevelingen

Conclusie doeltreffendheid
Het is aannemelijk dat de subsidie op langere termijn doeltreffend is wanneer de recreatieve en groene verbindingen goed ingebed in de bredere planvorming voor dit gebied tot uitvoering worden gebracht..
Toelichting: Realisatie van de verbindingen wordt in 2021 of 2022 verwacht.

Aanbevelingen
Er zijn geen aanbevelingen naar aanleiding van het onderzoek voor verbetering van de doeltreffendheid van deze subsidie.

4 Subsidie Duurzaam watersysteem PARK21

4.1 Gegevens subsidie

Naam project:	Invoering Verbeterd Droogmakerij Systeem PARK21
Omvang subsidie:	€ 9.300.000,- (verleend bedrag, nog niet vastgesteld)
Ontvanger subsidie:	Gemeente Haarlemmermeer
Doel project:	Het realiseren van een verbeterd droogmakerijsysteem en een recreatieplas in Haarlemmermeer-West binnen deelgebied 2 en 3 van PARK21. PARK21 is een gebied van 1.000 hectare tussen Hoofddorp en Nieuw Vennep, dat een grootschalig groen- en recreatiegebied moet gaan vormen inclusief agrarisch gebied.
Eventuele overige betrokkenen bij subsidie (bv. andere financiers):	De subsidie wordt gefinancierd vanuit voormalige *Nota Ruimte*-gelden (NRG) die bestemd waren voor het project Westflank. Dit geld is door het rijk overgedragen aan de provincie. Gedeputeerde staten heeft in oktober 2014 een besluit genomen voor het bijdragen aan het uitvoeren van de waterdoelstellingen in PARK21 met een bijdrage van € 15 miljoen NRG. Het uitgangspunt daarbij is cofinanciering op basis van 50% NRG en 50% bijdrage gemeente Haarlemmermeer. Met deze subsidie is een deel van de gelden beschikbaar gesteld. Het Hoogheemraadschap van Rijnland en de gemeente Haarlemmermeer hebben in februari 2014 een overeenkomst gesloten over de gezamenlijke realisering van het project.

4.2 Beoordeling doeltreffendheid subsidie

1. Is het beleidskader waarbinnen de subsidie is verstrekt voldoende scherp en consistent geformuleerd?

Antwoord: Ja

Toelichting: Het duurzaam watersysteem PARK21 vormt onderdeel van het *Uitvoeringsplan Haarlemmermeer-west, Parels aan de Ringvaart* (zie paragraaf 3.2, vraag 1). In oktober 2014 hebben GS ingestemd met de ontwikkelingsrichting van het duurzaam watersysteem PARK21, omdat in PARK21 een goede kans leek te liggen voor de invoering van een flexibel waterpeil. In het verbeterde droogmakerijsysteem wordt flexibel peilbeheer gecombineerd met het verbreden van bestaande watergangen en het toevoegen van nieuwe sloten. Het systeem moet in het deelgebied van PARK21 een oplossing bieden voor een aantal problemen met het watersysteem in de Haarlemmermeer. Dit betreft waterkwaliteits- en kwantiteitsproblemen (zie kader).

In 'Parels aan de Ringvaart' worden de (zoet)waterproblematiek in de Haarlemmermeer en de mogelijke oplossingen daarvoor als volgt beschreven:

"Waarom een duurzaam watersysteem?

De (zoet)waterproblematiek in Haarlemmermeer is groot. De zoute kwel in de polder zorgt voor een slechte waterkwaliteit. Gevolg is dat er grote hoeveelheden gebiedsvreemd water via de Ringvaart door de polder gespoeld moeten worden om de agrarische functie mogelijk te houden. Echter, ook door de zeespiegelstijging en verminderde aanvoer over de Hollandse IJssel ontstaat er in de toekomst een gebrek aan zoet water. Er zijn meerdere mogelijkheden om de klimaatbestendigheid van de regio te verbeteren. We zetten voor dit gebied in op seizoensberging, want dat levert een oplossing voor de watervraag op relatief korte termijn. Op lange termijn kan watergovernance ook een oplossing bieden voor het klimaatvraagstuk. Met seizoensberging wordt overtollig regenwater in natte perioden vastgehouden voor droge perioden. Dat geeft ook tegendruk aan de zoute kwel. Zo ontstaat een meer klimaatbestendig en zelfvoorzienend systeem. Met dit duurzaam en klimaatbestendig watersysteem is veel winst te behalen, want de waterbehoefte van de polder kan dan met zo'n 50% omlaag, en het kan daarnaast een bijdrage leveren aan de kwaliteit van wonen."

Voor zowel waterkwaliteit als -kwantiteit voert de provincie beleid in samenwerking met rijk, andere provincies, waterschappen en gemeenten. Voor waterkwaliteit vormt de Kaderrichtlijn Water (KRW) het kader. Daarnaast gold ten tijde van de besluitvorming over de waterdoelstellingen in PARK21 het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW). In dit akkoord hebben overheden vastgelegd op welke wijze, met welke middelen en langs welk tijdpad zij gezamenlijk de grote wateropgave voor Nederland in de 21e eeuw willen aanpakken. Het akkoord benadrukt de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het op orde krijgen en houden van het totale watersysteem. Zo moeten problemen met wateroverlast, watertekort en waterkwaliteit zoveel mogelijk worden voorkomen[9]. Tenslotte is in 2015 het Deltaprogramma Water vastgesteld. Een onderdeel hiervan is het Deltaprogramma Zoetwater. Hierin is de gezamenlijke strategie uitgewerkt om zoetwatertekort in de toekomst zoveel mogelijk te beperken. Dit gebeurt door aanpassingen van de waterbeheerders in het hoofd- en regionaal watersysteem, maar ook door maatregelen bij gebruikers. De provincie stimuleert in dit kader bewustwording, waterbesparing en waterbuffering bij de gebruikers, onder andere door middel van 'gebiedsprocessen waterbeschikbaarheid' die onder regie van de provincie in nauwe samenwerking met de waterbeheerders plaatsvinden. In de Haarlemmermeer heeft zo'n proces plaatsgevonden en daar is vastgesteld dat er flink bespaard kan worden op de doorspoelbehoefte van de Haarlemmermeer. Het verbeterd watersysteem levert hieraan een bijdrage voor het gebied van PARK21 (zie verder vraag 5).

Het project omvat in de subsidieaanvraag ook de realisatie van een ondiepe waterplas van circa 30 hectare voor recreatief gebruik. Deze plas vormt onderdeel van de lokale en regionale recreatieve mogelijkheden die PARK21 moet gaan bieden. PARK21 beoogt het toekomstige groene hart voor de inwoners van de Haarlemmermeer te zijn, met gevarieerde voorzieningen op het gebied van groen, sport, cultuur en ontspanning. Dit sluit aan bij het provinciale beleid voor waterrecreatie in de *Visie Waterrecreatie 2030*. De provincie stimuleert de verdere ontwikkeling van waterrecreatie; als partner helpt de provincie ondernemers en gemeenten om kansen te benutten. Het streven is dat er extra zwemplekken worden gecreëerd en dat iedere Noord-Hollander in de buurt waterpret kan beleven. De ontwikkeling van de recreatieplas sluit hierbij aan.

[9] De normen voor wateroverlast die het NBW voorstelde zijn inmiddels opgenomen in de provinciale omgevingsverordening. De waterbeheerders hebben tot 2027 de tijd om hun beheersgebied aan de normen te laten voldoen.

2. ***Komen de daadwerkelijke uitgaven overeen met de voorgenomen subsidie?***

Antwoord: Dit is nog niet bekend.

Toelichting: De totale omvang van de uitgaven is nog niet bekend, omdat de uitgaven achterblijven bij de planning. De subsidie is verleend per 1 november 2017. Daarbij is een voorschot verstrekt van 80% van het totale subsidiebedrag (€7.442112,80). De daadwerkelijke uitgaven voor het project, het verstrekken van het resterende deel van de subsidie en vaststelling van de subsidie konden moeilijk vooraf worden gepland. Dit komt omdat voor PARK21 wordt uitgegaan van organische gebiedsontwikkeling (uitnodigingsplanologie). De aanleg van het VDS loopt daarin mee. Daarom is bij de subsidieverlening geen planning voor het gehele project voor de lange termijn afgesproken. In plaats daarvan is een concreet plan voor de komende twee jaren uitgewerkt en ingediend. Afgesproken is dat vervolgens jaarlijks een evaluatiegesprek wordt gevoerd tussen de betrokken partijen (gemeente Haarlemmermeer, provincie en Hoogheemraadschap van Rijnland). Tijdens dit gesprek zouden dan naar aanleiding van de evaluatie de herijking van het volgende jaar en een nieuw tweejarenplan worden besproken. Tijdens dit onderzoek bleek dat er nog geen nieuw tweejarenplan is opgesteld. De provincie en gemeente hebben recent nieuwe afspraken gemaakt[10] over de voortgangsrapportages voor de subsidie.

Werkgroep Water

De voortgang van het project wordt besproken in een Werkgroep Water van de gemeente Haarlemmermeer, waarin ook het Hoogheemraadschap van Rijnland deelneemt. Deze werkgroep bespreekt elke zes weken onderzoeken, ontwikkelingen en kansen voor realisatie van het VDS. De werkgroep adviseert daarnaast de verschillende deelgebieden in het hele plangebied over het watersysteem. Deze werkwijze sluit goed aan bij de organische gebiedsontwikkeling. Zodra zich bijvoorbeeld een kans voordoet om een perceel te verwerven, kan hierop worden ingespeeld. Ook wordt geprobeerd marktpartijen bepaalde waterdoelstellingen mee te laten realiseren in hun projecten.

Vertraging

De uitvoering van de werkzaamheden heeft vertraging opgelopen doordat de ontwikkeling van PARK21 moet wachten op een bestemmingsplanwijziging en bijbehorende Milieueffectrapportage (MER). Volgens de gemeente maken de omvang van het plan voor PARK21 en de ontwikkelingen op het gebied van stikstof het proces ingewikkeld. Op dit moment is de verwachting dat medio 2021 het bestemmingsplan en de bijbehorende MER ter inzage worden gelegd. Intussen wordt wel al geprobeerd binnen de grenzen van het huidige bestemmingsplan (agrarische functie) onderdelen van het VDS te realiseren op die gronden die al in bezit zijn van de gemeente.

3. ***Zijn de met de subsidie beoogde activiteiten uitgevoerd?***

Antwoord: Deels.

[10] Het gaat hierbij o.a. om een meer realistische inschatting van de realisatie van werkzaamheden en de wijze van rapportage over de voortgang hiervan.

Toelichting: In de rapportage over de voortgang van de ontwikkeling van PARK21 over 2018/2019 is globaal over de voortgang van het project VDS gerapporteerd. Via een gesprek met de gemeente Haarlemmermeer is verdere actuele informatie over de voortgang van het project verkregen. Uit deze twee bronnen blijkt het volgende:

- In de periode 2018/2019 heeft de gemeente de technische uitgangspunten van het VDS-systeem samen met het Hoogheemraadschap van Rijnland (HHR) verder uitgewerkt. Zo is er onderzoek gedaan naar opbarsten[11] en naar het aanpassen van het VDS voor agrarisch gebruik.
- In deelgebied 1 is het VDS-systeem aangelegd. Dit is nog niet in bedrijf omdat in de praktijk bleek dat dit tot onnodig rondpompen van water leidt zolang het hele systeem nog niet voldoende omvang heeft.
- De agrariërs in het gebied zijn terughoudend ten aanzien van flexibel peilbeheer. In deelgebied Groot Vennep (deelgebied 3) realiseert de gemeente in 2021 op twee agrarische percelen in eigen beheer VDS. De concretisering en uitwerking in technisch ontwerp hiervan wordt nu opgestart. Het idee is dat dit als pilotproject en voorbeeld kan dienen voor andere agrariërs, om in de praktijk te laten zien hoe het VDS werkt. Het systeem moet hier eind 2021/begin 2022 in werking zijn.
- De aanleg van een retentiebekken als onderdeel van het VDS rondom een agrarisch kavel in deelgebied 3, is een activiteit die mogelijk ook naar voren kan worden getrokken (dus los van de bestemmingsplan- en MER-procedure). Dit retentiebekken wordt onderdeel van het VDS en kan bij teveel regen het overtollige regenwater opvangen. Dit kan later gedoseerd terugvloeien in het systeem.
- Voor private ontwikkelingen in de parkdelen voor leisure zijn kaders en randvoorwaarden vastgesteld waaraan moet worden voldaan voor het watersysteem. De eisen betreffen o.a. regulering van waterniveaus, kaders voor de indeling van de peilvakken, management van zout-zilt water, ecologie/biodiversiteit en omvang van calamiteitengebied (15% van totaal oppervlak).
- Gebleken is dat de uitvoering van de recreatieplas, zoals omschreven in de *Herijking Ontwikkelstrategie PARK21*, nader onderzoek vraagt. Deze ondiepe plas, die naar het oorspronkelijke idee los staat van het VDS, wordt gevoed door regenwater en zou daardoor een wisselend waterpeil hebben: droger in de zomer en natter in de winter. Het Hoogheemraadschap van Rijnland heeft aangegeven dat het door de klimaatverandering mogelijk kan zijn dat zij in warme zomers het waterpeil in de plas waarschijnlijk niet kunnen aanvullen. Daardoor is de plas juist in de zomer onbruikbaar voor recreatief gebruik. Samen met het Hoogheemraadschap verricht de gemeente momenteel onderzoek naar de ondiepe waterplas op basis van de huidige klimaatinzichten. Onderzocht wordt nu om de plas met het VDS te verbinden. Het wordt waarschijnlijk ook niet meer één plas, maar een recreatief watersysteem dat uit meerdere kleinere, met elkaar verbonden plassen bestaat. Uit onderzoek is gebleken dat dit makkelijker te realiseren is met het oog op de risico's van opbarsten. Ook is

[11] Scheuren van de toplaag van de bodem door waterdruk, waardoor water door de scheuren omhoog komt (wellen).

de aanleg van kleinere plassen makkelijker te combineren met de organische ontwikkeling van het gebied. Het peil van het recreatief watersysteem gaat meebewegen met het VDS. Dit recreatief watersysteem gaat zo ook bijdragen aan het beperken van de aan en af te voeren hoeveelheden water, het vasthouden van regenwater van goede kwaliteit en het beperken van de zoute en/of voedselrijke kwel.

4. ***Zijn de met de uitgevoerde activiteiten beoogde prestaties gerealiseerd?***

Antwoord: Nee

Toelichting: Het uiteindelijk te bereiken resultaat is een functionerend VDS in de hele parklaag van deelgebied 2 en 3 van PARK21 en in de agrarische delen in deze deelgebieden waar agrariërs hieraan willen meewerken. Tot de beoogde prestatie behoort ook de realisatie van een ondiepe recreatieplas of (naar de nieuwere inzichten) een recreatief watersysteem.

Op dit moment zijn al wel delen van het VDS aangelegd (in deelgebied 1), maar deze zijn nog niet in werking. De ondiepe plas (of variant daarop) is nog niet gerealiseerd.

5. ***Hebben de uitgevoerde activiteiten en prestaties bijgedragen aan de beoogde provinciale doelen?***

Antwoord: Dit is op termijn mogelijk.

Toelichting: Het systeem van flexibel peilbeheer waarop het VDS is gebaseerd kan een goede bijdrage leveren aan de provinciale waterdoelen voor het gebied. Het VDS is gebaseerd op het principe van flexibel peilbeheer, en dat is een bewezen techniek. De omvang van de positieve effecten van het systeem, is afhankelijk van de mate waarin het VDS ook buiten de delen waar het verplicht is wordt gerealiseerd: hoe meer delen met VDS worden ingericht, hoe meer effect er is op bijvoorbeeld de zoute kwel. Maar ook met een beperkte deelname van agrariërs (voor wie de keuze voor VDS vrijwillig is) kan het VDS functioneren. Er wordt dan gewerkt met randsloten.

Bijdrage aan provinciale waterdoelen

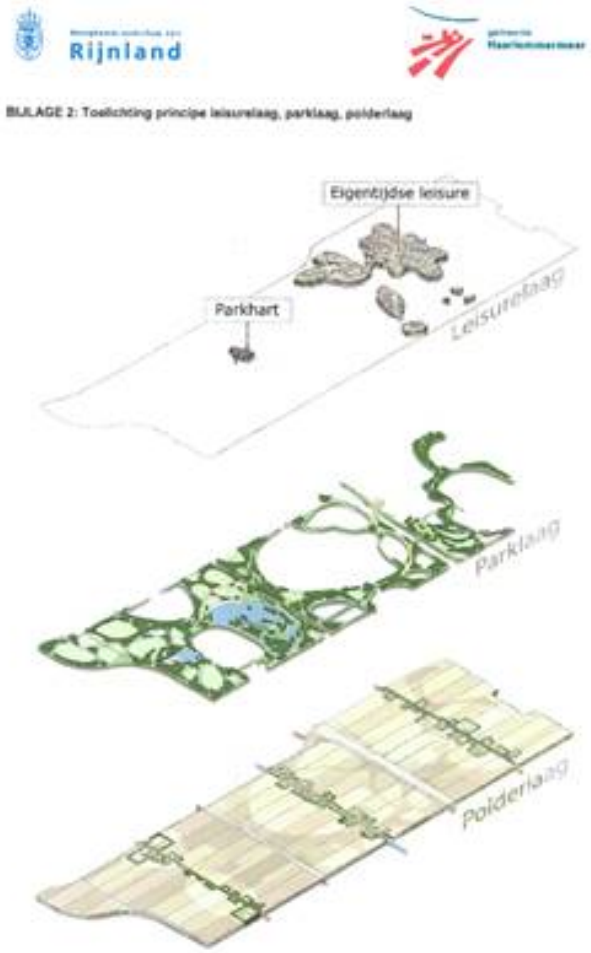
Voor het gebied PARK21 is als oplossing voor de waterproblematiek gekozen voor het verbeterd droogmakerijsysteem (VDS). Dit systeem biedt de volgende voordelen (Hoogheemraadschap van Rijnland, presentatie juli 2016):

- Beperking van aan en af te voeren hoeveelheden water
- Vasthouden van regenwater van goede kwaliteit
- Beperking van zoute en/of voedselrijke kwel door hoger waterpeil in de peilvakken
- Geen vakgemaal meer nodig voor waterafvoer (energiebesparing)
- Realisatie van een robuuster watersysteem: bij wateroverlast kan er onder vrij verval uitwisseling van bergend vermogen plaatsvinden.

Het VDS sluit goed aan bij het streven van de provincie om waterkwaliteits- en kwantiteitsproblemen op regionaal niveau aan te pakken en te verminderen. Het systeem kan pas in werking worden gezet als het in voldoende delen van PARK21 is aangelegd. Doordat sprake is van organische gebiedsplanning is vooraf niet te zeggen wanneer dit het geval is.

Operationalisering in delen en lagen
Vanwege de ontwikkeling van PARK21 via uitnodigingsplanologie wordt het VDS gefaseerd aangelegd. Waar mogelijk gaan delen na aanleg al zelfstandig functioneren. Dat hoeft dus niet te wachten tot het hele systeem is aangelegd. De aanleg van het totale systeem is een zaak van lange adem.

Het VDS gaat mogelijk niet het hele gebied van PARK21 beslaan. Er worden in PARK21 drie parklagen onderscheiden (zie figuur 1). De Leisurelaag en Parklaag vormen samen ongeveer tweederde van het oppervlak. Voor deze lagen geldt het VDS als hard uitgangspunt, De prioritaire structuur in de Parklaag, de groen-blauwe ruggegraat van het gebied, wordt door de gemeente zelf met VDS ingericht. Het idee is dat door de realisatie van de prioritaire structuur een prettig recreatief verblijfsgebied ontstaat, dat uitnodigend werkt voor recreatieve ontwikkelaars/investeerders. Als zij vervolgens delen gaan ontwikkelen, geldt voor hen het VDS als verplicht uitgangspunt. Voor de delen die hun agrarische functie blijven behouden in de Polderlaag, wordt de invoering van VDS niet als harde eis gesteld. De agrariërs mogen kiezen of zij wel of niet willen participeren in de verduurzaming van het watersysteem in de Polderlaag.

Figuur 1: Parklagen PARK21

Onderzoek flexibel peilbeheer

Flexibel peilbeheer is een methode van waterbeheer die in de praktijk steeds vaker wordt toegepast. De resultaten ervan zijn o.a. onderzocht in een grootschalig innovatieproject in 2012: Flexibel peil, van denken naar doen! (STOWA, 2012). In dit project is in meerdere gebieden een flexibel peilbeheer ingesteld door op grote schaal de waterhuishouding aan te passen. Het betrof 10 gebieden bij Waternet en 5 gebieden bij Wetterskip Fryslan. Het onderzoek richtte zich vooral op de bijdrage aan een betere ecologische waterkwaliteit en oeverontwikkeling, wat niet een specifieke doelstelling is van het VDS in PARK21. Maar uit de experimenten blijkt ook dat door het instellen van een flexibel peilbeheer er binnen een gebied minder water hoeft te worden verplaatst. Dit leidt in het onderzoek voor een aantal gebieden tevens tot een kostenbesparing doordat er een kleinere hoeveelheid inlaatwater ontdaan hoeft te worden van voedingsstoffen in defosfateringsinstallaties. Uit het onderzoek blijkt verder dat flexibel peilbeheer slechts in beperkte mate zal leiden tot belemmering van het gebruik van landbouwgrond. In natte winters duurt het langer voordat

boeren het land op kunnen. Voor weidevogels is een flexibel peilbeheer veel gunstiger dan een vast peil. Ook andere natuurdoelen profiteren over het algemeen van flexibel peilbeheer, maar dit is mede afhankelijk van de hydrologische randvoorwaarden die de natuurdoelen stellen. Een andere relevante bevinding tenslotte is dat door "joint factfinding", het betrekken van bewoners en gebruikers bij het onderzoek/meten van effecten, het draagvlak voor een flexibel peilbeheer in een gebied vergroot. Dit is relevant omdat in het gebied van PARK21 veel weerstand lijkt te bestaan bij agrariërs tegen het invoeren van flexibel peilbeheer[12]. De gemeente probeert dit op te lossen door een pilotproject te realiseren, waar agrariërs het systeem in de praktijk in werking kunnen zien.
De werking van een hoger waterpeil als middel om zoute kwel te verminderen is een bewezen techniek. Daarnaast heeft zoute kwel ook minder schadelijke gevolgen voor de waterkwaliteit als er door hogere peilen meer zoetwater in de sloten is.

6. ***Was de subsidie noodzakelijk (of minimaal bevorderlijk) voor het realiseren van de provinciale doelen?***
Antwoord: Ja.
Toelichting: De subsidie is noodzakelijk voor de aanleg van het VDS. Dit systeem vergt een omvangrijke investering van de gemeente Haarlemmermeer en het Waterschap van Rijnland, die voor de gemeente bovenop de investeringen komt voor de andere onderdelen van de grote ontwikkelopgave in deze regio. Al eerder was besloten dat de gemeente Haarlemmermeer voor deze ontwikkelopgave financiële ondersteuning nodig heeft: de subsidie wordt gefinancierd vanuit voormalige *Nota Ruimte*-gelden die bestemd waren voor het project Westflank.

4.3 Conclusies en aanbevelingen

Conclusie doeltreffendheid
Het is aannemelijk dat de subsidie op lange termijn doeltreffend is wanneer het VDS daadwerkelijk is gerealiseerd.

Toelichting: Het te realiseren VDS kan, zo blijkt uit onderzoeken, direct bijdragen aan de provinciale doelen voor waterkwantiteit en –kwaliteit. Door de organische gebiedsplanning is geen einddatum bekend waarop het VDS in zijn geheel gerealiseerd en in gebruik is. Tot die tijd worden aangelegde delen waarvoor zelfstandig functioneren mogelijk is al in gebruik genomen.

Aanbevelingen
Er zijn geen aanbevelingen naar aanleiding van het onderzoek voor verbetering van de doeltreffendheid van deze subsidie.

[12] In het project ging het overigens vooral om het vertrouwen van en draagvlak bij inwoners en recreatieondernemers in relatie tot flexibel peilbeheer.

Bijlage 1 Bronnen

Subsidie Renovatie Fort Liebrug:

Documenten

- Uit provinciaal documentensysteem: subsidieaanvraag, subsidiebeschikkingen en overige documentatie
- Bureau BUITEN en AnteaGroup (2014), Evaluatie uitvoeringsregeling Stelling van Amsterdam en Nieuwe Hollandse Waterlinie, provincie Noord-Holland
- Provincie Noord-Holland (2014), Als een fort je hart steelt…, Negen verhalen over het herbestemmen van en ondernemen in een monumentaal fort
- Provincie Noord-Holland (2017), Uitvoeringsprogramma Stelling van Amsterdam/Nieuwe Hollandse Waterlinie 2017-2020 in Noord-Holland
- Provincie Noord-Holland (2017), GS-besluit verlenen subsidie restauratie Fort Liebrug
- Recreatieschap Spaarnwoude (2017), Subsidieaanvraag Renovatie Fort Liebrug
- Recreatie Noord-Holland (2018), Plan van aanpak Restauratie en ontwikkeling Fort bij de Liebrug
- Recreatieschap Spaarnwoude (2020), Aanvraag voor vaststelling subsidie

Gesprekken

- Provincie Noord-Holland, beleidsadviseur sector Regionale Economie en Erfgoed, Directie Beleid

Subsidie Groene en Recreatieve verbindingen Haarlemmermeer:

Documenten

- Uit provinciaal documentensysteem: subsidieaanvraag, subsidiebeschikkingen en overige documentatie
- Provincie Noord-Holland (2013), Lerende Inventarisatie Westflank Haarlemmermeer
- Provincie Noord-Holland (2013), Agenda Groen 'Licht op Groen'
- Gemeente Haarlemmermeer (2014), Uitvoeringsplan Haarlemmermeer-west, Parels aan de Ringvaart

Gesprekken

- Gemeente Haarlemmermeer, projectleider project Groene en recreatieve verbindingen Haarlemmermeer

Subsidie Verbeterd droogmakerijsysteem Park 21:

Documenten

- Uit provinciaal documentensysteem: subsidieaanvraag, subsidiebeschikkingen en overige documentatie
- Gemeente Haarlemmermeer (2014), Uitvoeringsplan Haarlemmermeer-west, Parels aan de Ringvaart

- Ministerie van Infrastructuur en Milieu, IPO, VNG, Vewin, Unie van Waterschappen (2011), Nationaal Bestuursakkoord Water
- Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (2019), Deltaprogramma Zoetwater
- Gemeente Haarlemmermeer (2016), Brief Terugkoppeling bijeenkomst water d.d. 5 juli 2016
- Provincie Noord-Hollland (2016), Water, bron van recreatie; Visie op waterrecreatie in Noord-Holland 2030
- Gemeente Haarlemmermeer (2020), PARK21 Voortgangsrapportage 2018/2019
- Hoogheemraadschap van Rijnland, brochure Flexibel peilbeheer
- STOWA (2012), Flexibel peil: van denken naar doen.

Gesprekken:

- Gemeente Haarlemmermeer, projectmedewerker project Verbeterd droogmakerijksysteem PARK21/lid Werkgroep Water
- Provincie Noord-Holland, beleidsadviseur sector Omgevingsbeleid, directie Beleid

Bijlage 2 Stand van zaken ontwikkeling forten per 1-12-2019

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
mw. M.E. de Winter
BEL/OI

Telefoonnummer +31235143566
winterm@noord-holland.nl

Verzenddatum
15 DEC. 2020

Kenmerk
1526543/1526552

Uw kenmerk

Betreft: Evaluatie eenmalige subsidies 2020

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp:
Evaluatie eenmalige subsidies 2020. U ontvangt het evaluatierapport hierbij ter kennisneming.

Inleiding
Het rapport bevat de evaluatie van de volgende drie eenmalige subsidies die door de provincie Noord-Holland in 2017 zijn verstrekt:
1. Subsidie Restauratie Fort Liebrug
2. Subsidie Groene en recreatieve verbindingen Haarlemmermeer
3. Subsidie Duurzaam watersysteem PARK21

Deze evaluatie is uitgevoerd door de provincie volgens het Evaluatiekader Subsidies (vastgesteld door PS op 14 januari 2019). Hierin is vastgelegd dat eenmalige subsidies steekproefsgewijs worden geëvalueerd. De steekproef betreft 25% van de eenmalige subsidies in 2017 groter dan €500.000,-.

Het vervolg van deze brief beschrijft de resultaten van de evaluatie per subsidie. Voor twee van de drie subsidies kan de doeltreffendheid nog niet definitief worden vastgesteld omdat de gesubsidieerde projecten nog niet (geheel) zijn gerealiseerd en hun effect dus nog niet zichtbaar is. Eén subsidie is al wel afgerond, maar er lopen nog aanvullende acties die nodig zijn om het beoogde doel volledig te realiseren. De voorbereiding van de projecten geeft wel het vertrouwen dat zij gaan bijdragen aan de provinciale doelen. Daarmee is het aannemelijk dat de projecten op termijn doeltreffend zijn.

Subsidie Restauratie Fort Liebrug
Het is aannemelijk dat deze subsidie op termijn doeltreffend is. De provincie richt zich bij de forten van de Stelling van Amsterdam op twee doelen: behoud en toegankelijkheid voor publiek. Het doel 'publieke

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

toegankelijkheid' is voor dit fort nog niet gerealiseerd, het doel 'behoud' wel. De met de subsidie uitgevoerde restauratie van fort Liebrug en de bijbehorende genieloods maakt de economische benutting van dit fort beter mogelijk.

Het behoud van cultureel erfgoed door economische benutting is een beproefde werkwijze. Dat geldt in het algemeen, maar zeker ook voor de forten van de Stelling van Amsterdam. De werkwijze wordt al langer gebruikt om het doel van de provincie, behoud en publieke toegankelijkheid van de Stelling van Amsterdam, te bereiken. De restauratie is inmiddels afgerond en diverse bedrijven die al een ruimte in het fort huren beschikken nu over betere werkruimten. Vrijkomende ruimten kunnen ook beter worden verhuurd. Daarnaast wordt nu gewerkt aan een bestemmingsplanwijziging die openstelling voor het publiek en herinrichting van het fortterrein mogelijk moet maken. In vervolg hierop zal een horecafunctie toegevoegd worden, waarvoor een exploitant wordt gezocht. Op basis van ervaringen met andere forten is de verwachting dat exploitatie van het fort op termijn slaagt. De subsidie was noodzakelijk om de benodigde restauratiemaatregelen te laten uitvoeren en bedraagt ca. €600.000,-.

Subsidie Groene en recreatieve verbindingen Haarlemmermeer
Het is aannemelijk dat deze subsidie op langere termijn doeltreffend is. De subsidie is bedoeld om ontbrekende schakels in het recreatieve netwerk in de Haarlemmermeer aan te leggen. Deze zijn op dit moment nog niet gerealiseerd. Daardoor kan de doeltreffendheid van de subsidie nog niet definitief worden vastgesteld.

Het gaat concreet om twee fietsverbindingen, deels gecombineerd met verbindingen voor wandelen en/of paardrijden. Waar mogelijk worden ook groene verbindingen in de uit te voeren werken meegenomen, o.a. oeverbeplanting langs de Nieuwerkerkertocht. De gesubsidieerde recreatieve verbindingen sluiten aan bij de provinciale doelstellingen om de provinciale groenstructuur te ontsluiten en de recreatiemogelijkheden voor de inwoners te verbeteren. De verbindingen dragen bij aan de toegankelijkheid van het landschap als er voldoende inwoners gebruik van maken.

Uit een analyse die in het kader van deze evaluatie is gemaakt blijkt dat de twee geplande recreatieve verbindingen potentieel gebruikt kunnen worden door ca. 21.000 (verbinding P+R Nieuw-Vennep Getsewoud-Lisserweg-Pieter Boekelpad) en 35.000 (verbinding Venneperhout-Zwaansbroek) inwoners van Noord-Holland. De verbindingen zijn op dit moment nog niet gerealiseerd omdat de uitvoering van het project is vertraagd. Dit hangt samen met andere ruimtelijke ontwikkelingen in het gebied waarvan de realisatie van het project afhankelijk is.

Een goede voortgang van de ontwikkelingen in dit gebied is belangrijk voor het kunnen realiseren van de gesubsidieerde verbindingen. Ook de provincie levert een bijdrage aan deze voortgang. Vanuit de grote woningbouwopgave in de MRA voert de provincie versnellingsacties uit om woningbouwprojecten te stimuleren. In Haarlemmermeer zijn veel grote woningbouwlocaties beschikbaar, waaronder bij het station Hoofddorp en in de Westflank. Vaak is bereikbaarheid het grootste knelpunt bij het uitvoeren van de woningbouwplannen. Vandaar dat gemeente, Vervoerregio en provincie momenteel een netwerkstudie Haarlemmermeer 2040 uitvoeren om de benodigde infrastructuur- en mobiliteitsmaatregelen in beeld te brengen, afgestemd op de voorziene gebiedsontwikkelingen. Deze is in het eerste kwartaal van 2021 gereed. Ook de toekomstige aanleg van het HOV-traject Noordwijk-Schiphol zorgt ervoor dat de bereikbaarheid van de regio verbetert, ook voor bewoners uit de geplande nieuwe woonwijken in de Westflank Haarlemmermeer. Deze is naar verwachting in 2025 gereed.

De subsidie bedraagt ca. €2,4 miljoen en is noodzakelijk voor het realiseren van de verbindingen, gezien de in het algemeen beperkte budgetten van gemeenten en andere betrokken partijen (zoals recreatieschappen of terreinbeherende organisaties) voor de realisatie van dit soort verbindingen. De subsidie wordt gefinancierd vanuit voormalige Nota Ruimte-gelden die bestemd waren voor het project Westflank. Deze gelden zijn door het rijk aan ons overgedragen. Wij hebben met de gemeente Haarlemmermeer afgesproken (GS-besluit 28 oktober 2014) dat in totaal €4,5 miljoen beschikbaar is voor groene en recreatieve verbindingen. Met deze subsidie is een deel hiervan beschikbaar gesteld.

Subsidie duurzaam watersysteem PARK21
Het is aannemelijk dat deze subsidie op lange termijn doeltreffend is. Het gesubsidieerde project heeft tot doel een verbeterd droogmakerijsysteem (VDS) en een recreatieplas in Haarlemmermeer-West te realiseren in PARK21. Deze zijn op dit moment nog niet gerealiseerd. Daardoor kan de doeltreffendheid van de subsidie nog niet definitief worden vastgesteld.

Het VDS gaat uit van flexibel peilbeheer en heeft diverse voordelen zoals het vasthouden van regenwater van goede kwaliteit, het beperken van zoute of voedselrijke kwel en het verminderen van wateroverlast. De realisatie van het VDS sluit dan ook aan bij de provinciale doelstellingen op het gebied van waterkwantiteit en - kwaliteit. De realisatie van een nieuwe mogelijkheid voor waterrecreatie (recreatieplas of variant daarop) sluit aan bij de provinciale visie op waterrecreatie voor 2030.

De subsidie bedraagt ca. 9,3 miljoen en is noodzakelijk voor realisatie van het project vanwege de omvangrijke investering die de aanleg van een duurzaam watersysteem vraagt. Ook deze subsidie wordt gefinancierd vanuit voormalige Nota Ruimte Gelden (NRG) die bestemd waren voor het project Westflank. Wij hebben in oktober 2014 besloten tot een bijdrage van € 15 miljoen NRG aan het uitvoeren van de waterdoelstellingen in PARK21. Het uitgangspunt daarbij is cofinanciering op basis van 50% NRG en 50% bijdrage gemeente Haarlemmermeer. Met deze subsidie is een deel van de gelden beschikbaar gesteld.

De realisatie van het project loopt mee met de organische gebiedsontwikkeling van PARK21 en is in belangrijke mate afhankelijk van de procedure voor de bestemmingsplanwijziging voor dit gebied. Deze procedure is vertraagd, o.a. door de stikstofproblematiek. De ter inzagelegging wordt door de gemeente nu voorzien voor medio 2021. Intussen zijn en worden al wel delen van het VDS aangelegd die binnen het huidige bestemmingsplan mogelijk zijn, op percelen die al in eigendom zijn van de gemeente. Het VDS is uiteindelijk voor het grootste deel (circa tweederde) van het gebied van PARK21 verplicht, zodat voldoende effect gewaarborgd is. Voor het resterende derde deel is realisatie vrijwillig en afhankelijk van de acceptatie van het systeem door de daar aanwezige agrariërs. Door de organische gebiedsplanning is geen einddatum bekend waarop het VDS in zijn geheel aangelegd en operationeel is. Tot die tijd worden delen waarvoor zelfstandig functioneren mogelijk is al in werking gesteld.

Tot slot
Algemene uitspraken over de doeltreffendheid van het instrument eenmalige subsidies kunnen op basis van deze steekproefevaluatie niet worden gedaan.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

1 bijlage(n)

Rapport Evaluatie eenmalige subsidies 2020

Provincie Noord-Holland

Economie Financiën en Bestuur

Dossiernummer	5222
Extern Zaak ID	1526369
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	18 januari 2021
Agendapunt	15.d
Omschrijving	Cultuur: Brief GS aan PS inz. verlenging Managementplan 2015 - 2020 werelderfgoed Stelling van Amsterdam en Uitvoeringsprogramma Stelling van Amsterdam/Nieuwe Hollandse Waterlinie 2017 - 2020 in Noord-Holland (C-agenda EFB 18-1-2021)
Organisatieonderdeel	BEL/IOT

Bijlagen
Verlenging.UVP&MP.2020.MP.pdf
VerlengingUVP&MP.2020.UVP2017.docx
VerlengingUVP&MP.addendumUVP2017-2020.docx
Brief aan PS over verlenging Managementplan 2015-2020 Stelling van Amsterdam en Uitvoeringsprogramma Stelling van Amsterdam - Nieuwe Hollandse Waterlinie 2017-2020.pdf

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	21 december 2020
Ingekomen stukken ter kennisname	31 december 2020
Economie Financiën en Bestuur	**18 januari 2021**

Toelichting

De looptijd van het vigerende uitvoeringsprogramma en managementplan Stelling van Amsterdam wordt verlengd tot juli 2022. Belangrijkste reden hiervoor is dat UNESCO het besluit over de uitbreiding van de werelderfgoedstatus met de Nieuwe Hollandse Waterlinie heeft uitgesteld vanwege Corona.

Managementplan
Werelderfgoed De Stelling van Amsterdam

Brendan McCarthy en Henk van Kessel, juni 2014

201301 BM/HK

Colofon

Titel	: Managementplan Werelderfgoed Stelling van Amsterdam
Opdrachtgever	: Stichting Werelderfgoed.nl namens Ministerie van OCW
Kenmerk/Projectnummer	: 201301 BM/HK
Datum	: juni 2014
Projectomschrijving	: Managementplan dat voldoet aan de formele verplichting van UNESCO. Het plan biedt duidelijkheid over wat de provincies, als siteholders, de komende jaren gaan doen om de kernkwaliteiten van het Werelderfgoed te behouden en te beschermen. Het plan geeft aan hoe de siteholders daarbij omgaan met de wensen en belangen, de activiteiten en rollen van betrokken partijen in het gebied van de Stelling van Amsterdam.
Contactpersoon	: Joram Snijders en Nanette van Goor (Provincie Noord-Holland) Caroline Bugter (provincie Utrecht) Lodewijk van Roij en Dré van Marwijk (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed) Harry Roenhorst en Carol Westrik (Stichting Werelderfgoed.nl)
Adviseurs	: Brendan McCarthy (LandKracht) Henk van Kessel (NC Advies)

Inhoud

Samenvatting 1

1	Inleiding	7
1.1	Aanleiding managementplan	7
1.2	Doel van het managementplan	7
1.3	Aanpak managementplan	9
1.4	Status van het managementplan	9
1.5	Looptijd van het managementplan	10
1.6	Reikwijdte en begrenzing	10
2	Werelderfgoed Stelling van Amsterdam	11
2.1	UNESCO criteria, integriteit en authenticiteit	11
2.2	De Stelling van Amsterdam; een kwalitatieve beschrijving	13
3	Borgen in regelgeving: wettelijke en beleidsmatige kaders	19
3.1	UNESCO	19
3.2	Nederlands stelsel ter bescherming van het Werelderfgoed	19
3.3	Rijk: Visie Erfgoed en Ruimte	21
3.4	Provincies: Structuurvisies en cultuurnota	23
3.5	Gemeenten: Gemeentelijke Structuurvisies en erfgoedbeleid	28
3.6	Waterschappen	29
4	Organisatie	31
4.1	Eigendom en bezit	31
4.2	Organisatie van de uitvoering	32
4.3	Programmatische aanpak vanuit de siteholders	32
4.4	Regierol van de siteholders	34
5	Behoud en beheer van het werelderfgoed	37
5.1	Beheercyclus voor behoud en beheer	37
5.2	Onderzoek huidige conditie	38
5.3	Maatregelen bescherming en behoud	39
5.4	Onderhoud en exploitatie	43
5.5	Monitoring voortgang en kwaliteit	43
6	Uitdragen van het werelderfgoed	45
6.1	Communicatie	45
6.2	Educatie en voorlichting	46
6.3	Promotie en marketing	47
7	Omgaan met externe invloeden	49
7.1	Ligging in een drukke en hoogdynamische omgeving	49
7.2	Overzicht mogelijke ontwikkelingen in omgeving	49

7.3 Thematische schets van ontwikkelingen en maatregelen 52
7.4 Risicobeheersing / Risk Preparednes 57
7.5 Omgaan met alternatieven bij nieuwe ontwikkelingen 57

8 Financiering 61
8.1 Geldstromen bij elkaar krijgen 61
8.2 Bijdrage van het Rijk: afsprakenkader VER 61
8.3 Financiële inzet van de siteholders korte termijn: 2014-2016 61
8.4 Middenlange termijn: 2017 - 2020 63

Bijlagen 65
Bijlage 1: (Retrospective) Statement of Outstanding Universal Value 66
Bijlage 2: Lijst interviews 69
Bijlage 3: Lijst deelnemers werkbijeenkomsten 70
Bijlage 4: Lijst gebruikte documenten 71
Bijlage 5: Veelgebruikte afkortingen 73
Bijlage 6: Overzicht forten in Stelling van Amsterdam met eigenaren, erfpacht en beheerders 74
Bijlage 7: Illustratief overzicht van de in het verleden doorgevoerde restauraties (niet limitatief) 77
Bijlage 8: Overzicht mogelijke ontwikkelingen in de omgeving van de Stelling van Amsterdam 78
Bijlage 9: Uitvoeringsprogramma 2014-2016 Stelling van Amsterdam, provincie Noord-Holland 82
Bijlage 10: Actieplan Stelling van Amsterdam, provincie Utrecht 84
Bijlage 11: Engelstalige Samenvatting

Samenvatting

Doel van het Managementplan

Het opstellen van een managementplan voor een werelderfgoedsite is sinds 2005 een vereiste van het Werelderfgoedcomité van UNESCO. De Stelling van Amsterdam is sinds 1996 werelderfgoed en de provincies Noord-Holland en Utrecht zijn 'siteholder', eerstverantwoordelijke, voor dit werelderfgoed. Met dit managementplan geven de siteholders aan hoe zij de komende 7 jaren willen werken aan het beheer en de bescherming van de Stelling van Amsterdam als 'culturele werelderfgoedsite'.

Werelderfgoed Stelling van Amsterdam

De Stelling van Amsterdam is een militair verdedigingswerk, aangelegd tussen 1880 en 1920. Het betreft een unieke, uitzonderlijke en monumentale verdedigingslinie van 135 kilometer lengte op gemiddeld 15 kilometer rondom Amsterdam. De 'Uitzonderlijke en Universele Waarden' (UUW's) van de Stelling van Amsterdam zijn als volgt benoemd:

1. Het unieke, samenhangende en goed bewaard gebleven, laat negentiende-eeuwse en vroeg twintigste-eeuwse hydrologische en militairlandschappelijke geheel, bestaande uit:
   - Een doorgaand stelsel van liniedijken in een grote ring om Amsterdam,

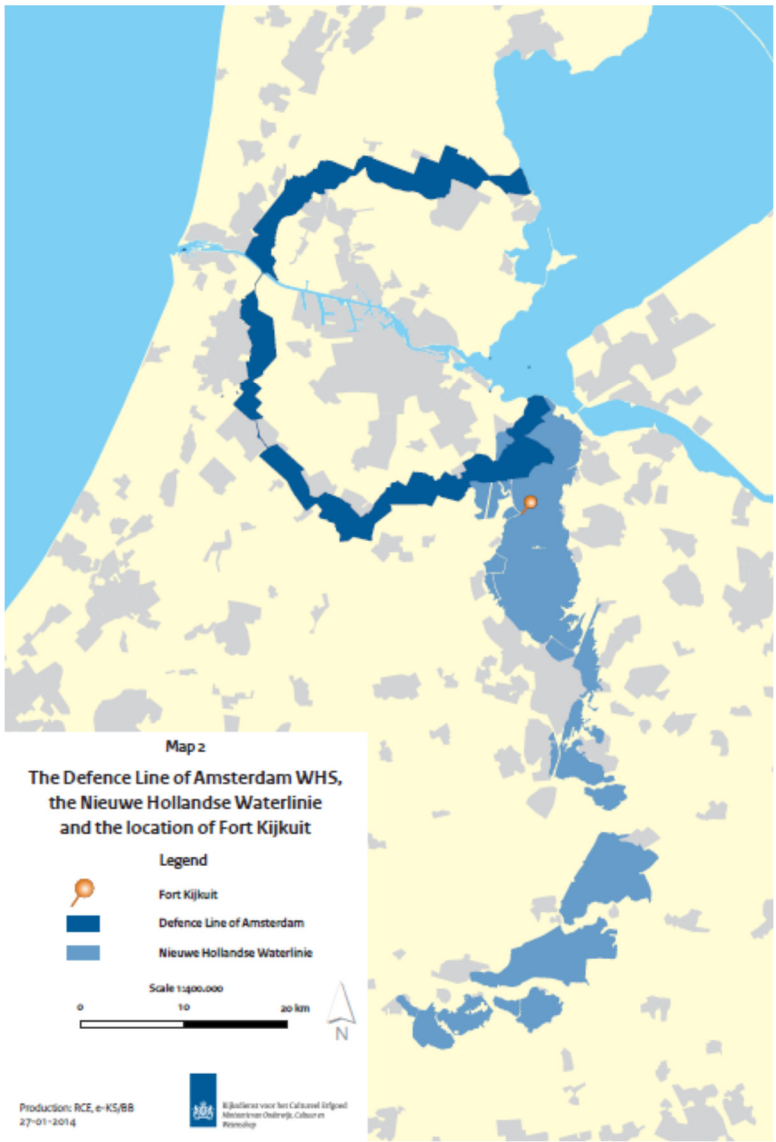
   Met de volgende attributen:
   - Sluizen en voor- en achterkanalen.
   - De forten, liggend op regelmatige afstand, voornamelijk langs dijken.
   - Inundatiegebieden.
   - Voormalige schootsvelden (visueel open) en verboden kringen (merendeels onbebouwd gebied).
   - De landschappelijke inpassing en camouflage van de voormalige militaire objecten.
2. Relatief grote openheid.
3. Groene en relatief stille ring rond Amsterdam.

Waar de Stelling van Amsterdam oorspronkelijk is gebouwd zuiver vanuit militair oogpunt, heeft de Stelling in de loop van de decennia een andere betekenis gekregen. De Stelling is een combinatie van cultuurhistorie, recreatie en natuur, als aantrekkelijke groene zone rond de metropool Amsterdam. Ook kent de Stelling een aantal locaties waarbij gebouwen nieuwe economische en maatschappelijke functies vervullen, zoals opslag (wijn), kunst, health, leisure (sauna) en horeca/hotel.
De Stelling van Amsterdam ligt in een zeer druk en hoog dynamisch gebied. In dit gebied spelen diverse ontwikkelingen op het terrein van woningbouw, bedrijvigheid, landbouw, recreatie en toerisme, integraal waterbeheer, infrastructuur, natuur en landschap en archeologie. Al deze ontwikkelingen kunnen van invloed zijn op de Uitzonderlijke en Universele Waarden (UUW's) van de Stelling. Het managementplan geeft aan hoe de siteholders met deze ontwikkelingen omgaan.

De provincies Noord-Holland en Utrecht hebben in hun positie van siteholders twee kernopdrachten:

1. **Borgen:** Het in lijn met de criteria van UNESCO zorg dragen voor de duurzame instandhouding en het beheer van de Stelling van Amsterdam, omvattende een compleet, intact, authentiek en herkenbaar integraal verdedigingsysteem rond Amsterdam dat model staat voor Europese verdedigingsystemen uit de moderne periode, karakteristiek is voor de overgang in bouwstijlen en architectuur en een uiting is van de geniale technische vaardigheden van Nederlandse waterbouwkundigen.

2. **Uitdragen:** Het herkenbaar, toegankelijk en beleefbaar maken en overdragen van de uitzonderlijke universele waarden van het werelderfgoed Stelling van Amsterdam aan huidige en komende generaties.

Borgen: wet– en regelgeving ruimtelijk spoor en erfgoed spoor

Voor de bescherming en het behoud van het werelderfgoed is zowel de planologische bescherming voor de Stelling als geheel, zichtlijnen en inundatievelden, als het monumenten spoor dat van toepassing is op objecten c.q. attributen van de Stelling van Amsterdam, van belang.
De provincies Noord-Holland en Utrecht geven in beleidskaders, leidraden en verordeningen aan hoe wordt omgegaan met nieuwe ontwikkelingen die inbreuk kunnen maken op het werelderfgoed. In Noord-Holland wordt onderscheid gemaakt naar drie zones waarbij in de Monumentenzone geen ontwikkelingen zijn toegestaan en in de Kernzone (nee tenzij) en Stellingzone (ja mits) in beperkte mate ontwikkelingen worden toegelaten. In Utrecht geldt dat ontwikkelingen die impact hebben op de hoofdweerstandslijn, de inundatiegebieden, de schootsvelden en bijbehorende elementen en de accessen en verdedigingswerken in aanzet niet worden toegestaan.

Het Rijk (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, afgekort RCE) onderhoudt de relatie met UNESCO, stemt af met rijkspartners bij ontwikkelingen op basis van rijksbeleid en heeft regels opgesteld in het nationaal beleid (Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte). De siteholders zien er op hun beurt op toe dat het Rijk bij grootschalige ingrepen het belang van het werelderfgoed meeneemt in haar overwegingen en de effecten inzichtelijk maakt in een m.e.r./tracébesluit en/of Heritage Impact Assessment.

De gemeenten borgen de UUW's van de Stelling van Amsterdam uiteindelijk in het instrumentarium van het bestemmingsplan en handhaven met de omgevingsvergunning. Ook kunnen zij de borging regelen via het monumentenbeleid. In de structuurvisie geven de gemeenten aan hoe ze het werelderfgoed zien in hun beleid. De waterschappen doen dat op hun beurt met het waterbeheerplan, gebiedsplannen, de keur en (incidenteel) met erfgoednota's.

Organisatie

Het managementsysteem bestaat uit een samenhangend pakket van wet- en regelgeving, interventies en activiteiten en afspraken over de organisatie van het beheer en onderhoud. Voor een goede borging van de site werken de twee siteholders samen met een groot aantal partijen. De siteholders zijn op enkele objecten na niet de eigenaar van de Stelling van Amsterdam. Ook zijn zij veelal niet zelf het bevoegd gezag. De juridische borging vraagt dan ook om een goed samenspel met de andere overheden (rijk en gemeenten). Het borgen en uitdragen van de UUW van de Stelling van Amsterdam moet door de siteholders worden bereikt door samenwerking, overleg, overtuiging en/of verleiding en het maken van afspraken met andere overheden, eigenaren en beheerders van (delen van) de Stelling van Amsterdam. De siteholders hebben mede daarom de volgende rollen:

1. *Ten aanzien van het behouden en beschermen van de structuur, zichtbaarheid en beleefbaarheid:*
   - **Regelen en handhaven**: bewaker van het werelderfgoed door in het planologisch en in het monumenten spoor regels te stellen en de naleving van deze regels te bewaken en te monitoren. Regels die voor een belangrijk deel door de gemeenten worden uitgevoerd als bevoegd gezag voor bestemmingsplan en omgevingsvergunning.
   - **Coördineren**: de provincie heeft het overzicht van ontwikkelingen in de regio en stemt deze met elkaar af.
2. *Ten aanzien van het versterken en zorgen voor duurzaam beheer en onderhoud:*
   - **Verleiden**: Het verleiden van partijen om het werelderfgoed van de Stelling van Amsterdam in stand te houden. Daarbij kan ook gedacht worden aan het ondersteunen van bijvoorbeeld lokale organisaties, eigenaren en beheerders aan de hand van kennis, expertise en procesmanagement of met subsidies.
   - **Kennismakelaar**: het programmabureau Stelling van Amsterdam is het centrale punt waar praktijkervaringen worden verzameld en uitgedragen aan de hand van bijvoorbeeld thema's.
   - **Uitdragen**: Een centrale rol om over het geheel van de Stelling communicatie en educatietrajecten op te zetten en uit te (laten) voeren i.s.m. andere werelderfgoederen.
   - **Versnellen**: Het versnellen van ontwikkelingen van onderdelen van de Stelling door middel van coördinatie en financiële ondersteuning (subsidie).

Uitdragen van het werelderfgoed

Door het Programmabureau Stelling van Amsterdam wordt in de looptijd van dit managementplan veel aandacht besteed aan het beleefbaar en toegankelijk maken van de Stelling van Amsterdam voor omwonenden, recreanten en toeristen. Hiertoe worden tal van communicatie- en

educatieproducten ontwikkeld, zoals: het ontwikkelen van drie bezoekerscentra, de website www.stellingvanamsterdam.nl , evenementen, het interactief fortenspel en diverse leskisten. De siteholders treden op als kennismakelaar door praktijkervaringen te verzamelen en actief uit te dragen (via websites en informatiebijeenkomsten) naar betrokken partijen. Het Rijk (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed) draagt via haar bijdrage aan het werelderfgoedpodium en in andere samenwerkingsprojecten bij aan de educatieve informatievoorziening over de Stelling van Amsterdam.

Behoud en beheer van het werelderfgoed

De beide siteholders richten zich op zowel de integrale structuur van de linie als op de afzonderlijke elementen en objecten (attributen). Dit proces bestaat uit de volgende fasen, waarbij niet altijd de siteholder zelf een leidende rol heeft:

- **Inventariseren** van de huidige conditie op basis van onderzoek naar de beheer- en onderhoudstatus van de structuur en objecten. Onder meer het verrichten van onderzoek naar de staat van kleinere elementen en objecten en landschapselementen, de staat van de forten en de economische potentie voor herbestemming;
- Het treffen van **beschermings- en herstelmaatregelen**. Naast het wettelijk instrumentarium nemen de siteholders maatregelen op het vlak van passief beheren, consolideren en restaureren. De siteholders hebben hun activiteiten vastgelegd in een uitvoeringsprogramma c.q. actieplan;
- **Duurzaam beheer**: het stimuleren en ondersteunen van beherende en exploiterende partijen (forteigenaren, beheerders en exploitanten) bij het maken van de beheer- en onderhoudsplannen gericht op een duurzaam beheer. Ook wordt hiermee bijgedragen aan de herontwikkeling, de herbestemming en het hergebruik, na afronding van eventuele herstelwerkzaamheden. Doel is het vermaatschappelijken van duurzaam beheer (breed draagvlak daarvoor vinden bij andere partijen).
- **Monitoring**: De siteholders dragen elke zes jaar zorg voor de periodieke rapportage over de stand van zaken van het werelderfgoed richting UNESCO. Daarin wordt onder meer gekeken naar de ontwikkelingen, inclusief cumulatie van kleinschalige ingrepen, die zich in de omgeving manifesteren. In voorbereiding is de ontwikkeling van een monitoring systematiek van de bouwkundige staat van alle objecten van de Stelling van Amsterdam. In Noord-Holland is onderzoek gedaan naar de consolidatiebehoefte van kleine objecten. Daarnaast is in Noord-Holland en Utrecht met een Kansenkaart c.q. Waardenmeter in kaart gebracht in welke mate de forten de potentie hebben om herontwikkeld te worden. Belangrijke monitoringsinformatie wordt aanvullend verkregen uit de kennisdossiers die met diverse betrokken partijen (zoals terreinbeheerders, eigenaren en exploitanten) worden uitgewerkt.

Omgaan met externe factoren

Verschillende factoren kunnen van invloed zijn op de uitzonderlijke universele waarden van de Stelling van Amsterdam. Denk daarbij aan ontwikkelingen op het vlak van wonen, bedrijvigheid, agrarisch gebruik, recreatie en toerisme, integraal waterbeheer, infrastructuur en verkeer, natuur en landschap en de cumulatie van meerdere (kleine) ingrepen. Beide siteholders en RCE spannen zich in om via onderstaande benaderingswijze de mogelijke impact van deze ontwikkelingen in of nabij de Stelling van Amsterdam in goede banen te leiden:

- **Signaleren**: Het vroegtijdig signaleren van relevante ontwikkelingen, zowel bedreigingen als kansen, om zo tijdig zicht te krijgen op de mogelijke impact, alternatieven en te treffen maatregelen ter bescherming en behoud van de Stelling van Amsterdam.
- **Voorkomen**: Het voorkomen dat zich ontwikkelingen met een negatieve impact op de UUW van de Stelling van Amsterdam manifesteren. In de regel geldt daarbij dat de beide provincies ontwikkelingen die een negatieve impact hebben op de UUW van de Stelling van Amsterdam

uitsluiten c.q. niet toestaan. Een mogelijk alternatief is het verplaatsen van een voorgenomen ontwikkeling naar een plek waar er geen impact op de UUW van de Stelling van Amsterdam optreedt.
- **Inpassen**: Het zodanig inpassen van ontwikkelingen dat er geen of een aanvaardbare impact optreedt in relatie tot de Stelling van Amsterdam. Dit vraagt steeds om maatwerk en kan onder meer inhouden dat de ontwikkelingen anders of beperkter worden uitgevoerd, verdiept of ondergronds worden aangelegd, of dat er extra aandacht is voor de landschappelijke inbedding.
- **Versterken**: Het benutten van ontwikkelingen voor het verder versterken (herkenbaar maken) van de UUW van de Stelling van Amsterdam. Dit geldt zowel voor de structuur, als de zichtbaarheid en beleefbaarheid.

Uitvoeringsactiviteiten

Beide siteholders voeren regelmatig overleg met betrokken partijen (gemeenten, eigenaren, beheerders etc.) over de implementatie van de maatregelen uit dit managementplan. Meer dan in het verleden zijn de provincies Noord-Holland en Utrecht van plan om samen te werken in de programmering van activiteiten in de Stelling van Amsterdam. Streven is om in de loop van 2016 te werken aan de afstemming van de uitvoeringsprogramma's van beide siteholders voor de periode 2017-2020. Vorm en inhoud zijn afhankelijk van de voortgang en inzichten in de koppeling van de Werelderfgoedsite Stelling van Amsterdam aan de beoogde Werelderfgoedsite Nieuwe Hollandse Waterlinie.

Voor het Noord-Hollandse deel van de Stelling van Amsterdam wordt momenteel (2014) gewerkt met een meerjarig uitvoeringsprogramma Stelling van Amsterdam 2014-2016. Dit uitvoeringsprogramma is onder meer gericht op het afronden van lopende activiteiten uit eerdere uitvoeringsprogramma's, het versterken van de marketing van de Stelling van Amsterdam, het herontwikkelen van minimaal twee forten en bijdragen aan restauratie en herstel van forten. Daarnaast is het uitvoeringsprogramma gericht op het bij elkaar krijgen en delen van kennis in relatie tot bijvoorbeeld het beheer en onderhoud. Utrecht is voornemens om aanvullend op het Agenda Vitaal Platteland (AVP) programma Utrecht West een specifiek op de waterlinies Nieuwe Hollandse Waterlinie en Stelling van Amsterdam gericht uitvoeringsprogramma op te stellen. Utrecht heeft voor de periode 2014 – 2016 een voorlopig Actieplan opgesteld. Deze acties bestaan onder meer uit het actueel houden van de Kwaliteitsgids Utrechtse Landschappen (inclusief handreiking), het voeren van overleg met de gemeente De Ronde Venen over borging in de structuurvisie, het vaststellen van de Ruimtelijke Agenda en het opstellen van de Culturele Agenda en het stimuleren van goed beheer door lokale eigenaren van terreinen, objecten en forten en een bijdrage verlenen aan het realiseren van de recreatieve infrastructuur rond Fort Abcoude.

Financiering

Siteholders faciliteren eigenaren bij het bij elkaar te krijgen van geldstromen en ontwikkelen van financieringsconstructies. Daarnaast stellen de provincies ook zelf subsidies beschikbaar. Ook vanuit het Rijk (Visie Erfgoed en Ruimte - VER) worden middelen beschikbaar gesteld voor een aantal samenwerkingsprojecten, waarbij het Rijk in totaal € 383.750,- bijdraagt. De financiële inzet van de siteholders voor de periode 2014 tot en met 2016 bestaat uit:
- inzet van middelen Noord-Holland: 13,6 miljoen euro provinciale middelen Noord-Holland voor afronden lopende activiteiten, subsidieregelingen, cofinanciering bij de restauratie van twee forten en andere werkzaamheden;
- inzet van middelen Utrecht: € 34.000,- voor realisatie toeristisch opstappunt Fort Abcoude;
- inzet van provinciale menskracht als onderdeel van de apparaatskosten van de beide provincies.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding managementplan

Het opstellen van een managementplan is sinds 2005 een vereiste van het Werelderfgoedcomité van UNESCO. Binnen Nederland is de Stichting Werelderfgoed.nl de opdrachtgever voor de managementplannen. Deze managementplannen richten zich op het in stand houden van de uitzonderlijke en universele waarde van door UNESCO erkende werelderfgoederen. Het gaat daarbij zowel om het beschermen, behouden, duurzaam onderhouden en beheren van het werelderfgoed, als het op adequate wijze inpassen van nieuwe ontwikkelingen. Ook is het van belang dat de uitzonderlijke en universele waarden van het werelderfgoed worden uitgedragen naar de samenleving.

Nederland kent tien werelderfgoederen; sterk verschillende sites met stuk voor stuk unieke universele waarden. Het Rijk heeft het belang van deze werelderfgoederen opgenomen in de Visie Erfgoed en Ruimte en geborgd in het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro). De Stichting Werelederfgoed.nl laat, in opdracht van het Ministerie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, managementplannen opstellen voor alle Nederlandse sites op de UNESCO Werelderfgoedlijst. In de afgelopen drie jaar zijn managementplannen opgesteld voor: Droogmakerij De Beemster, Schokland, Woudagemaal en Rietveld Schröderhuis.

De Stelling van Amsterdam is sinds 1996 opgenomen op de Lijst van Werelderfgoed van UNESCO, als tweede Nederlandse werelderfgoed. Zoals ieder werelderfgoed is ook de Stelling van Amsterdam uniek. De erkenning als werelderfgoed houdt in dat de Stelling van Amsterdam uitzonderlijke en universele waarden (UUW) kent die deze status rechtvaardigen. UNESCO beargumenteerde de Werelderfgoed status van de Stelling van Amsterdam als volgt:

Justification UNESCO (1996)
The Committee decided to inscribe the nominated property on the basis of cultural criteria (ii), (iv) and (v) considering that the site is of outstanding universal value as it is an exceptional example of an extensive integrated defence system of the modern period which has survived intact and well conserved since it was created in the later 19th century. It is also notable for the unique way in which the Dutch genius for hydraulic engineering has been incorporated into the defences of the nation's capital city.

De provincies Noord-Holland en Utrecht voeren als siteholders de regie op het beschermen, duurzaam onderhouden en beheren en het herkenbaar, toegankelijk en beleefbaar maken en overdragen van de uitzonderlijke en universele waarden van de Stelling van Amsterdam. De beide siteholders stellen gezamenlijk het managementplan vast. Het managementplan is opgesteld in overleg en samenwerking met de partijen die een rol spelen in het beschermen en behouden van de uitzonderlijke en universele waarden (UUW).

1.2 Doel van het managementplan

De beide siteholders beogen met het plan duidelijkheid te bieden over wat de siteholders de komende jaren gaan doen om de UUW van het Werelderfgoed te behouden en te beschermen. Het plan geeft ook aan hoe de siteholders daarbij omgaan met de wensen en de belangen, de activiteiten en de rollen van betrokken partijen in het gebied van de Stelling van Amsterdam.

Uit de status van de Stelling van Amsterdam als werelderfgoed, met als meest recente grondslag de Engelstalige "draft version" van het (Retrospective) Statement of Outstanding Universal Values (RSoOUV)[1], volgen in grote lijnen twee kernopdrachten voor de beide siteholders:

1. Het in lijn met de criteria van UNESCO zorg dragen voor de duurzame instandhouding en het beheer van de Stelling van Amsterdam, omvattende een compleet, intact, authentiek en herkenbaar integraal verdedigingsysteem rond Amsterdam. Ze staat model voor Europese verdedigingsystemen uit de moderne periode en is karakteristiek voor de overgang in bouwstijlen en architectuur. De Stelling van Amsterdam is een uiting van de geniale technische vaardigheden van Nederlandse waterbouwkundigen.
2. Het herkenbaar, toegankelijk en beleefbaar maken en overdragen van de uitzonderlijke universele waarden van het werelderfgoed Stelling van Amsterdam aan huidige en komende generaties.

Doel van dit managementplan is het borgen van de uitzonderlijke en universele waarden voor huidige en toekomstige generaties. Daarbij worden de activiteiten voor de komende 7 jaren benoemd. Het gaat daarbij om:

- Het inventariseren en in beeld brengen (monitoren) van de ontwikkelingen en mogelijke bedreigingen voor behoud en bescherming van de uitzonderlijke en universele waarden van de Stelling van Amsterdam;
- Het benoemen van passende en uitvoerbare acties en maatregelen om deze ontwikkelingen en mogelijke bedreigingen zodanig in goede banen te leiden dat het behoud en de bescherming van de Stelling van Amsterdam in de komende 7 jaar duurzaam kan worden geborgd;
- Het verkrijgen van draagvlak bij partijen voor het doorvoeren van de in het managementplan opgenomen maatregelen.

Het managementplan is er op gericht het beheer, de bescherming, het behoud en het onderhoud van de uitzonderlijke en universele waarden van het Werelderfgoed de Stelling van Amsterdam duurzaam te verankeren. Onderdeel van het beheer is het tijdig anticiperen en vinden van passende oplossingen voor ontwikkelingen en mogelijke bedreigingen die zich rond en in het gebied en de gebouwen van de Stelling van Amsterdam manifesteren. Deze ontwikkelingen en mogelijke bedreigingen zijn een eerste keer beschreven in het "Gebiedsdocument Werelderfgoed Stelling van Amsterdam 2007-2013". De Stelling van Amsterdam ligt in een gebied met een hoge dynamiek. Vele actoren maken op verschillende wijze gebruik van (delen) van de Stelling van Amsterdam en de directe omgeving.

Van belang voor de uitvoerbaarheid is ook dat het een gedragen managementplan betreft dat bestuurlijk is vastgesteld en waarover commitment is verkregen bij betrokken partijen. De beide siteholders zijn, op Fort Uitermeer en Fort Vijfhuizen na, namelijk zelf geen eigenaar van de Stelling van Amsterdam of delen ervan zoals de forten of afzonderlijke objecten. Ook zijn de beide siteholders voor een adequate bescherming van de uitzonderlijke en universele waarden ten dele afhankelijk van het instrumentarium van andere overheden. Dit maakt dat de beide siteholders het managementplan in overleg en samenwerking met diverse partijen hebben opgesteld en ook uit (gaan) voeren:

- Partijen, zoals eigenaren, belangengroepen en beheerders, die een rol spelen bij het beschermen, behouden, duurzaam onderhouden, beheren en uitdragen van het werelderfgoed.

[1] In deze verklaring zijn de uitzonderlijke en universele waarden op grond waarvan de werelderfgoed status van UNESCO is verkregen formeel vastgelegd. De eis een dergelijke verklaring te hebben is vastgelegd in de revisie van de Operational Guidelines in 2005 en sinds 2007 verplicht voor alle (bestaande en nieuwe) sites.

- Partijen, zoals andere overheden, die een rol spelen bij het zodanig invullen van nieuwe gebruiksfuncties of omgaan met externe ontwikkelingen dat de uitzonderlijke en universele waarden van de Stelling van Amsterdam niet in het geding komen.

1.3 Aanpak managementplan

Voor een managementplan (MP) geldt geen vast stramien. In dit managementplan is uitgegaan van de operational guidelines van UNESCO en de 'practical guide' van Birgitta Ringbeck. In deze practical guide wordt nog gesproken over "statement of significance", maar dat is inmiddels vervangen door "statement of oustanding universal value". Het managementplan voor de Stelling van Amsterdam is opgesteld in lijn met de eisen van de operational guidelines van UNESCO.

Duurzame instandhouding en duurzaam beheer van de Stelling van Amsterdam omvat zowel het behoud van de integrale structuur van de ringvormige verdedigingslinie, als de vele grote en kleinere objecten die gezamenlijk de Stelling van Amsterdam vormen. De in het managementplan opgenomen maatregelen zijn gebaseerd op de bestaande wettelijke kaders en plannen en de daaruit voortkomende procedures, regelingen en eisen. Hoewel het managementplan in eerste instantie is gericht op bescherming van het werelderfgoed, is het niet de bedoeling om ontwikkelingen in en rond de Stelling van Amsterdam op slot te zetten. Het plan gaat zowel in op maatregelen gericht op het dagelijks beheer van de uitzonderlijke en universele waarden, als op de maatregelen gericht op het verantwoord omgegaan met externe invloeden en inpassen van ontwikkelingen. In het managementplan is dat vertaald in onderstaande opgaven:

1. Borgen van het werelderfgoed in wet- en regelgeving (hoofdstuk 3)
2. Adequaat inrichten van de organisatie (hoofdstuk 4)
3. Dagelijks beheer en behoud van het werelderfgoed (hoofdstuk 5)
4. Uitdragen van de waarden van het werelderfgoed (hoofdstuk 6)
5. Omgaan met externe invloeden (hoofdstuk 7)
6. Financiering van activiteiten (hoofdstuk 8)

De benodigde informatie voor het uitwerken van het managementplan is verkregen via deskresearch, gesprekken en werksessies met betrokken partijen, zoals: Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Landschap Noord-Holland, gemeenten, hoogheemraadschappen, Rijk, private ondernemingen en groepen vrijwilligers. Voorafgaande aan de gesprekken en werksessies is een krachtenveldanalyse opgesteld ter beoordeling van de rol, positie en mogelijke inbreng van alle betrokkenen en belanghebbenden rond het behouden en ontwikkelen van de werelderfgoed site. Vanuit krachtenveldanalyse, gesprekken en werksessies is een beeld verkregen van de opgaven ter behoud, bescherming en beheer van de Stelling van Amsterdam en de rol en positie van betrokken partijen en het draagvlak voor maatregelen.

Het managementplan is opgesteld door LandKracht/NC Advies in samenwerking met vertegenwoordigers van de provincies Noord-Holland en Utrecht, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) en de Stichting Werelderfgoed.nl. De provincie Noord-Holland trad op basis van eerdere afspraken op als coördinator van de begeleidingsgroep.

1.4 Status van het managementplan

De verantwoordelijkheid voor een gereed en vastgesteld managementplan dat voldoet aan de voorwaarden van het Werelderfgoedcomité van UNESCO berust bij de Nederlandse Staat, Omdat de uitvoering voor de bescherming is neergelegd bij de siteholders, zijnde de provincies Noord-Holland en Utrecht, hebben de siteholders een belangrijke rol in het uitdragen en uitvoeren van de in het managementplan opgenomen maatregelen.

Het managementplan is, na vaststelling door Gedeputeerde Staten, primair een zelfbindend plan voor de beide siteholders. Het managementplan kent daarmee geen directe doorwerking naar andere overheden, private partijen, eigenaren en gebruikers/exploitanten. Na vaststelling wordt het managementplan naar het Werelderfgoedcomité van UNESCO gestuurd om te worden opgenomen in het dossier van het werelderfgoed Stelling van Amsterdam.

1.5 Looptijd van het managementplan

Veelal wordt een managementplan opgesteld voor een periode van 10 jaar. Er zijn drie redenen waarom hiervan voor dit managementplan van wordt afgeweken:

- Het Werelderfgoed bevindt zich in een zeer dynamisch gebied, waardoor een kortere termijn focus gewenst is.
- De Nieuwe Hollandse Waterlinie (NHW) staat op de voorlopige (tentatieve) lijst van potentiële Werelderfgoed sites. Streven is om de NHW als uitbreiding van de Stelling van Amsterdam voor te dragen bij UNESCO. Op welke wijze dit wordt gedaan en wanneer wordt de komende jaren duidelijk.
- De strategische ruimtelijke plannen (Structuurvisies) van de provincies Noord-Holland en Utrecht kennen een doorlooptijd van 10 jaar en zijn recent vastgesteld (2010, resp. 2013). Met een doorlooptijd van 6 jaar loopt het Managementplan mee in het tijdpad van de "oudste structuurvisie", welke over uiterlijk 6 jaar wordt vervangen.

Dit managementplan richt zich op de periode 2015-2020. In het managementplan zijn gegeven deze looptijd ook met name die ontwikkelingen (kans of bedreiging) meegenomen waarvan aannemelijk is dat die zich in de komende 6 jaar manifesteren.

1.6 Reikwijdte en begrenzing

Het managementplan richt zich uitsluitend op de Stelling van Amsterdam, zoals die is opgenomen en begrensd in het dossier Werelderfgoed Stelling van Amsterdam bij UNESCO. Op 10 januari 2014 is ter verduidelijking van de begrenzing de "Clarification of the boundary of the World Herritage Site Defence Line of Amsterdam" aan UNESCO toegestuurd.

2 Werelderfgoed Stelling van Amsterdam

2.1 UNESCO criteria, integriteit en authenticiteit

2.1.1 Locatie en afbakening

Naam	Werelderfgoed Stelling van Amsterdam
Datum inschrijving werelderfgoed	1996
Criteria UNESCO	(ii), (iv) and (v)
Omvang grondgebied	17.572.755 ha (o.b.v. SoOUV)
Siteholders	Provincies Noord-Holland en Utrecht
Referentie	759

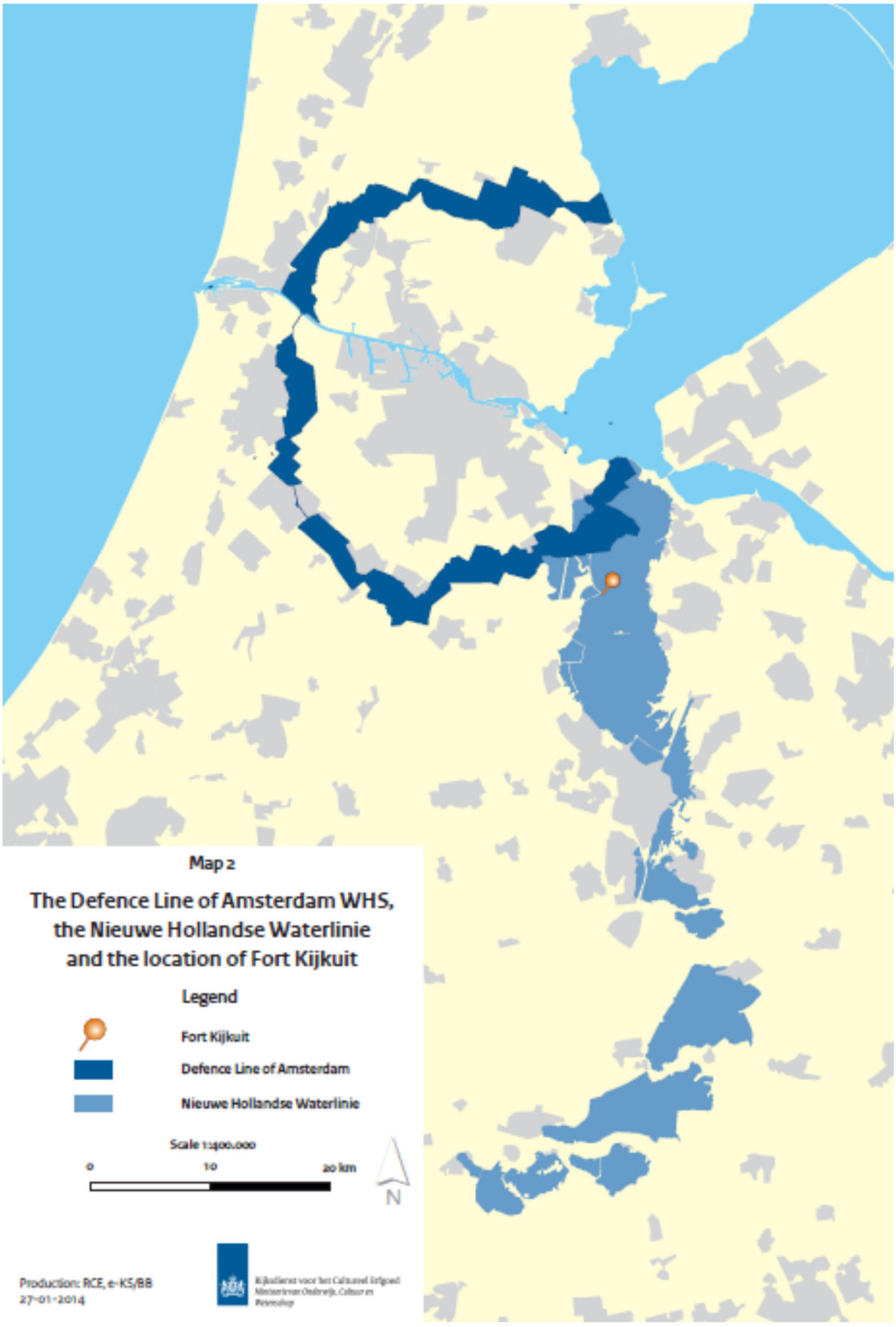
Het managementplan hanteert de begrenzing als opgenomen in het dossier Werelderfgoed Stelling van Amsterdam bij UNESCO en de in aanvulling daarop op 10 januari 2014 aan UNESCO toegestuurde "Clarification of the boundary of the World Herritage Site Defence Line of Amsterdam".

Recent is de begrenzing verduidelijkt. Dit was noodzakelijk omdat enkele stellingobjecten (Batterij bij het Gein) abusievelijk niet waren meegenomen in de oorspronkelijke begrenzing, in combinatie met enkele kleinere correcties van de exacte begrenzing van de werelderfgoedsite. Ook was in de oorspronkelijke begrenzing c.q. in het nominatiedossier abusievelijk het Fort Kijkuit opgenomen dat formeel en functioneel geen onderdeel uitmaakt van de Stelling van Amsterdam.

De bijgestelde begrenzing, inclusief onderstaande kaart, zijn op 10 januari 2014 toegezonden aan UNESCO als "Clarification of the boundary of the World Herritage Site Defence Line of Amsterdam". Er is nog geen formele reactie van UNESCO waarin deze "Clarification of the boundary" wordt aanvaard.

De provincie Noord-Holland blijft ook na met de correctie, zoals opgenomen in de "Clarification of the boundary" in haar beleid op enkele marginale onderdelen afwijken van de formeel bij UNESCO aangegeven begrenzing. Het betreft onder meer enkele objecten die buiten de bij UNESCO aangegeven zone van de Stelling van Amsterdam ligging maar er wel een functionele relatie mee hebben. Ook blijven er enkele in omvang kleinere afwijkingen van de begrenzing bestaan, bijvoorbeeld omdat de provincie in haar ruimtelijk beleid een net iets ruimere functionele afbakening en daarmee begrenzing van de Stelling van Amsterdam hanteert.

De kaart behorende bij de "Clarification of boundary" met daarop de formele begrenzing van de Stelling van Amsterdam staat (bladvullend) op de volgende pagina.

Map 2
The Defence Line of Amsterdam WHS, the Nieuwe Hollandse Waterlinie and the location of Fort Kijkuit
Legend
Fort Kijkuit
Defence Line of Amsterdam
Nieuwe Hollandse Waterlinie
Scale 1:400.000
0
10
20 km
N
Production: RCE, e-KS/BB
27-01-2014

2.1.2 UNESCO criteria en Statement of Outstanding Universal Value

Op 6 december 1996 is door The World Heritage Committee van de UNESCO de Stelling van Amsterdam toegevoegd aan de lijst van werelderfgoederen. Dit is gebeurd op grond van de navolgende internationaal ontwikkelde culturele criteria. Deze criteria vormen ook de basis voor meest recente Engelstalige *draft version* van de 'Retrospective Statement of Outstanding Universal Value' (RSOUV), waarvan wordt beoogd deze in 2015 vast te stellen:

- *Criterion (ii): The Stelling van Amsterdam is an exceptional example of an extensive integrated European defence system of the modern period which has survived intact and well conserved since it was created in the late 19th century. It is part of a continuum of defensive measures that both anticipated its construction and were later to influence some portions of it immediately before and after World War II.*
- *Criterion (iv): The forts of the Stelling are outstanding examples of an extensive integrated defence system of the modern period which has survived intact and well conserved since it was created in the later 19th century. It illustrates the transition from brick construction in the 19th century to the use of reinforced concrete in the 20th century. This transition, with its experiments in the use of concrete and emphasis on the use of unreinforced concrete, is an episode in the history of European architecture of which material remains are only rarely preserved.*
- *Criterion (v): It is also notable for the unique way in which the Dutch genius for hydraulic engineering has been incorporated into the defences of the nation's capital city.*

2.1.3 Integriteit en authenticiteit van de site

In de (RSOUV) staan de onderstaande passages over integriteit en authenticiteit:

- ***Integrity:*** *The Stelling van Amsterdam and its individual attributes are a complete, integrated defence system. The defence works have not been used for military purposes for the past four decades. As the surrounding area was a restricted military zone for many decades, its setting has been preserved through planning development control, although it could in the future be vulnerable to development pressures. The ring of forts make up a group of connected buildings and other structures whose homogeneity and position in the landscape have remained unchanged and distinguishable in all its parts. They form the main defence line together with the dikes, line ramparts, hydraulic properties, forts, batteries and other military buildings, and the structure of the landscape.*
- ***Authenticity:*** *The fortifications have been preserved as they were designed and specified. The materials and building constructions used have also remained unchanged. Repair in arrears applies in some cases. No parts of the Stelling van Amsterdam have been reconstructed. The Outstanding Universal Value is expressed in the authenticity of the design (the typology of forts, sluices, batteries, line ramparts), of the specific use of building materials (brick, unreinforced concrete, reinforced concrete), of the workmanship (meticulous construction apparent in its constructional condition and flawlessness), and of the structure in its setting (as an interconnected military functional system in the man-made landscape of the polders and the urbanised landscape). The Stelling van Amsterdam is a coherent man-made landscape, one in which natural elements such as water and soil have been incorporated by man into a built system of engineering works, creating a clearly defined landscape.*

2.2 De Stelling van Amsterdam; een kwalitatieve beschrijving

In het nominatiedossier van de Stelling van Amsterdam wordt onderscheid gemaakt naar de integrale structuur van de verdedigingslinie, inclusief de ligging en gebruikmaking van het omliggende landschap, en de afzonderlijke objecten (attributen), die gezamenlijk en in samenhang met elkaar de Stelling van Amsterdam vormen.

De Stelling van Amsterdam is een militair verdedigingswerk, aangelegd tussen 1880 en 1920. Het betreft een unieke, uitzonderlijke en monumentale verdedigingsring van 135 kilometer lengte op gemiddeld zo'n 15 kilometer in de omtrek van Amsterdam. Dit werelderfgoed bestaat uit een

complex van objecten, waaronder vele dijken, dammen en sluizen, terreinen die onder water konden worden gezet (inundatievelden), 44 forten met daartussen liggende schootsvelden en vele kleinere waterstaatkundige, aardkundige en (militaire) kunstwerken.

2.2.1 Schets op hoofdlijnen

De Stelling van Amsterdam is UNESCO Werelderfgoed vanwege de unieke wijze waarop, met gebruikmaking van de karakteristieken van het omringende landschap en door middel van inundatie, de verdediging van Amsterdam werd vormgegeven. Het vanuit UNESCO toekennen van de werelderfgoed status is een middel om het doel te bereiken dat de uitzonderlijke en universele waarden van de Stelling van Amsterdam worden veiliggesteld en behouden blijven voor huidige en toekomstige generaties.

Doordat de schootsvelden en inundatievlakken binnen de begrenzing van de Stelling van Amsterdam vallen kent het werelderfgoed een doorsnede die varieert van 250 tot 5.000 meter. De Stelling van Amsterdam omvat 17.572,755 hectare en ligt op het grondgebied van twintig gemeenten en de twee provincies Noord-Holland en Utrecht en in het werkgebied van drie verschillende Hoogheemraadschappen. De Stelling van Amsterdam telt circa 20 rijksmonumenten (voornamelijk in het Utrechtse deel) en 125 provinciale (Noord-Hollandse) monumenten. Het is een verdedigingsring die optimaal gebruik maakt van het karakteristieke landschap ter verdediging van de hoofdstad Amsterdam tegen invallen van buiten;een ring die is aangelegd met optimale gebruikmaking van de Nederlandse hydrologische expertise en kennis van ingenieurs.

Naast haar cultuurhistorische waarden is de Stelling van Amsterdam uniek door haar landschappelijke openheid en schoonheid midden in een voor overgrote delen sterk verstedelijkte en hoog dynamische omgeving. Op zo'n 15 tot 25 kilometer afstand van het centrum van Amsterdam ligt deze relatief open en stille landschapszone met ingenieuze militaire en waterstaatkundige bouw- en kunstwerken, die zich tevens leent voor recreatief medegebruik.

De Stelling van Amsterdam heeft deels overlap met het UNESCO Werelderfgoed Droogmakerij De Beemster en met de Nieuwe Hollandse Waterlinie (geplaatst op de voorlopige Nederlandse lijst van UNESCO Werelderfgoederen).

2.2.2 Ontstaan

De Stelling van Amsterdam is door het voormalige Ministerie van Oorlog aangelegd in een periode van grote militaire onrust in Europa. Door het gebruik van modern geschut (brisantgranaat) in de Frans-Pruisische oorlog (1870-1871) kwam het besef om de verdediging van Nederland anders vorm te geven. Tot dan toe werd vertrouwd op de verdediging met de Nieuwe Hollandse Waterlinie. In de Vestingwet van 1874 werd de aanleg van de Stelling van Amsterdam vastgelegd. In 1896 werd de Inundatiewet van kracht. Hierin werd het stellen van inundaties (verdediging door middel van onder water zetten van land), de beschadiging van particuliere eigendommen en de schadevergoeding daarvan wettelijk geregeld.

Vooruitlopend op het ontwerp van de gehele linie begon de bouw in 1881 met het Fort bij IJmuiden, ter verdediging van het Noordzeekanaal. In 1886 werd het fort bij Abcoude opgeleverd. Tussen 1886 en 1894 werden de aardwerken van andere forten uitgevoerd en vonden aanpassingen in het ontwerp plaats, zoals de beslissing om in de Haarlemmermeerpolder een Slaperdijk te ontwikkelen. Elders werd gebruik gemaakt van bestaande dijken. De metamorfose van alle aangelegde aardwerken naar verdedigbare aardwerken werd in de periode 1894-1897 uitgevoerd. Tegelijkertijd werden de inundatiemiddelen en andere infrastructuur zoals gemeenschapswegen aangelegd, hetgeen in 1896 grotendeels voltooid was. Van 1902 tot 1908 werden ook diverse betonnen nevenbatterijen gebouwd als aanvulling en vervanging van geplande

aarden batterijen. Deze nevenbatterijen waren tussen de forten aangelegd om het zware geschut te verspreiden over het terrein en daardoor minder kwetsbaar te maken.

2.2.3 Beschrijving van de uitzonderlijke en universele waarden

De Stelling van Amsterdam fungeert als relatief groene en stille ring rondom de hoofdstad door de beleving van rust, ruimte en groen, recreatiemogelijkheden en cultuurhistorie. In de RSoOUV zijn als 'Uitzonderlijke en Universele Waarden' (UUW's) van de Stelling van Amsterdam benoemd:

1. Het unieke, samenhangende en goed bewaard gebleven, laat negentiende-eeuwse en vroeg twintigste-eeuwse hydrologische en militairlandschappelijke geheel, bestaande uit:
   - Een doorgaand stelsel van liniedijken in een grote ring om Amsterdam;

   Met de volgende attributen:
   - Sluizen en voor- en achterkanalen;
   - De forten, liggend op regelmatige afstand,voornamelijk langs dijken;
   - Inundatiegebieden;
   - Voormalige schootsvelden (visueel open) en verboden kringen (merendeels onbebouwd gebied);
   - De landschappelijke inpassing en camouflage van de voormalige militaire objecten;
2. Relatief grote openheid;
3. Groene en relatief stille ring rond Amsterdam.

De Stelling van Amsterdam bestaat uit een groot samenhangend gebied en een aantal vrij liggende forten zoals Pampus, Durgerdam, Diemerdam, IJmuiden, Fort Heemstede en de Voorstelling bij Vijfhuizen.

UNESCO gaat er van uit dat rond elk werelderfgoed een bufferzone wordt vastgesteld om de site daarmee te beschermen tegen externe invloeden. Voor de Stelling van Amsterdam is geen bufferzone vastgesteld. De omliggende gebieden bestaande uit schootsvelden en inundatievlakten zijn als integraal onderdeel van het werelderfgoed opgenomen en daarmee is de noodzaak van het aanwijzen van een afzonderlijke bufferzone komen te vervallen.

2.2.4 Cultuurhistorische betekenis

De Stelling van Amsterdam is een voorbeeldige, complete uitwerking van het militair-historisch denken van rond 1900. Uniek vanwege de relatieve gaafheid van deze waterlinie in een hoogdynamische, stedelijke omgeving. In de loop der jaren zijn de meeste forten, de gebouwen en andere onderdelen van de Stelling van Amsterdam grotendeels herkenbaar gebleven en gerestaureerd. Ook de verdedigingswerken zijn grotendeels bewaard gebleven zoals ze oorspronkelijk zijn ontworpen en uitgevoerd. Het waterlinieprincipe was gebaseerd op het tijdelijk onder water zetten van een gebied om het achterliggende land te beschermen tegen een

oprukkende vijand. In Europa zijn weinig van dergelijke, grotendeels intacte, verdedigingslinies terug te vinden in het huidige landschap.

2.2.5 Landschappelijke en waterhuishoudkundige betekenis

Sinds de 16e eeuw is in Nederland gebruik gemaakt van de expertise op het vlak van waterbeheer om verdedigingssystemen op te zetten. Bij het ontwerpen is daarmee voortgebouwd op het bestaande watersysteem. Er hoefden soms maar kleine aanpassingen aan het watersysteem te worden gedaan om een gebied (tijdelijk) te inunderen en zo een verdedigbare zone te creëren. De forten liggen vaak op die delen die zwaarder verdedigd moesten worden omdat ze door een hogere ligging moeilijk te inunderen waren of ter verdediging van wegen, spoorwegen en/of waterwegen die daar lagen (accessen). Het te inunderen gebied werd opgedeeld in verschillende inundatievlakken. Ieder inundatievlak kende zijn eigen werken, waterlopen, in- en uitlaatsluisjes en dijkjes. Mede dankzij de Kringenwet, een wet die er op was gericht bepaalde vormen van bebouwing in de schootsvelden van de Stelling van Amsterdam uit te sluiten, is de stellingzone voor een belangrijk deel onbebouwd gebleven. Landschappelijk gezien heeft de Stelling van Amsterdam in de laatste decennia vooral de betekenis gekregen van een groene rustige zone als een groene buffer rondom de stad Amsterdam.

2.2.6 Functionele betekenis als verdedigingslinie

De forten werden gebouwd op strategische locaties waar wegen, spoorwegen of waterwegen de verdedigingslijn doorsneden (accessen). De forten markeren een belangrijk punt in de mondiale ontwikkeling van de militaire bouwkunst. Ze markeren de verschuiving van het gebruik van baksteen (Montalembert traditie) naar een voorkeur voor staal en beton (zoals in de Maginot en Atlantik Wall versterkingen). Ook de combinatie van forten met vaste opstelpunten voor verdediging met de inzet van mobiele artillerie was vooruitstrevend op het moment van de bouw.

2.2.7 Externe invloeden

In en om het gebied van de Stelling van Amsterdam spelen diverse voornamelijk economische ontwikkelingen op het terrein van woningbouw, bedrijvigheid, landbouw, recreatie en toerisme, integraal waterbeheer, infrastructuur, natuur en landschap en archeologie. Ontwikkelingen die mogelijk impact op de uitzonderlijke en universele waarden kunnen hebben. Het gaat hier om ontwikkelingen die een bedreiging kunnen vormen voor de uitzonderlijke en universele waarden

van de Stelling van Amsterdam. In hoofdstuk 5 wordt ingegaan op de benodigde maatregelen voor het behoud en beheer van de Stelling van Amsterdam. In hoofdstuk 7 wordt specifiek op de ontwikkelingen ingevolge externe invloeden ingegaan en de opgaven die daaruit voorvloeien voor de siteholders gericht op het beschermen van de UUW's van de Stelling van Amsterdam.

2.2.8 Functionele veranderingen in het (duurzaam) gebruik door de jaren

Waar de Stelling van Amsterdam oorspronkelijk is gebouwd zuiver vanuit militair oogpunt, heeft deze in de loop van de decennia een andere functie en betekenis gekregen. Momenteel kent de Stelling van Amsterdam de betekenis van een combinatie van cultuurhistorie, recreatie en natuur, als aantrekkelijke groene zone rond de metropool Amsterdam. Ook kent de Stelling van Amsterdam een aantal locaties waarbij gebouwen worden ingezet voor economische en maatschappelijke functies, zoals opslag (wijn), kunst, health, leisure (sauna) en horeca. Diverse van deze locaties en gebouwen zijn publiek toegankelijk. Hiermee wordt bijgedragen aan de beleving van het werelderfgoed in een nieuwe functionele context.

2.2.9 Relatie met Werelderfgoed Droogmakerij De Beemster

Bijzonder is de geografische overlap van twee Werelderfgoederen Stelling van Amsterdam en Droogmakerij De Beemster. Van de in totaal 44 forten liggen er 5 in deze droogmakerij, inclusief hun schootsvelden, zichtlijnen en inundatievlakten en een inundatiesluis. Voor beide werelderfgoederen zijn de unieke en universele waarden en daarmee de (uitgewerkte) kernkwaliteiten op onderdelen verschillend. In een aantal gevallen kan dat tot een verschillende benaderingswijze leiden bij inpassing van ruimtelijke ontwikkelingen.

2.2.10 Relatie met Nieuwe Hollandse Waterlinie

De Stelling van Amsterdam overlapt in het oostelijk deel met onderdelen van de (wat oudere) Nieuwe Hollandse Waterlinie (NHW). De NHW en Stelling van Amsterdam maakten immers gebruik van hetzelfde watersysteem en onderdelen van de NHW zijn aangepast om onderdeel te kunnen uitmaken van de Stelling van Amsterdam. De NHW is sinds 12 november 2010 opgenomen op de voorlopige lijst van werelderfgoederen met als voorstel om als uitbreiding van het Werelderfgoed Stelling van Amsterdam voorgedragen te worden. Het nominatiedossier voor de NHW moet nog worden opgesteld.

3 Borgen in regelgeving: wettelijke en beleidsmatige kaders

3.1 UNESCO

Met de ondertekening van het UNESCO-verdrag in 1992 heeft de Staat der Nederlanden zichzelf verplicht tot het beschermen en in stand houden van de binnen de begrenzing van het Koninkrijk gelegen werelderfgoederen. Een lidstaat is verplicht ruimtelijke ontwikkelingen die gevolgen kunnen hebben voor (het behoud van) de uitzonderlijke en universele waarden van het werelderfgoed, voor te leggen aan het Werelderfgoed comité van UNESCO (paragraaf 172 van de 'Operational Guidelines for the implementation of the World Heritage Convention'). Ook gelden er regels voor wanneer en in welke gevallen zogenaamde 'monitoring' door (of in opdracht van) het Werelderfgoed comité plaatsvindt.

De Nederlandse Staat heeft de verantwoordelijkheid voor de bescherming en instandhouding deels neergelegd bij die overheid of instelling die het meest is toegerust op het te beschermen gebied of object. In het geval van de Stelling van Amsterdam zijn dat de provincies Noord-Holland en Utrecht. De beide siteholders hebben het Rijk inmiddels verzocht de Stelling van Amsterdam in het geheel aan te wijzen als rijksmonument. De minister heeft besloten dat verzoek vooralsnog net te honoreren en daarover te besluiten na vaststelling van de Nieuwe Hollandse Waterlinie als werelderfgoed.

3.2 Nederlands stelsel ter bescherming van het Werelderfgoed

Het Nederlandse stelsel gericht op de bescherming van cultuurhistorische waarden is globaal ondergebracht binnen twee beleidsvelden:

- Het stelsel van de ruimtelijke ordening voor planologische bescherming.
- Het stelsel van het monumentenbeleid.

Voor de bescherming en het behoud van de uitzonderlijke en universele waarden van werelderfgoed Stelling van Amsterdam is de planologische bescherming gericht op de bescherming van de Stelling van Amsterdam als geheel, inclusief de zichtlijnen en inundatievelden (zones en gebieden). Het monumentenbeleid is gericht op het behoud, de bescherming en het herstel van de objecten c.q. attributen van dit werelderfgoed.

3.2.1 Planologische bescherming

Het Nederlandse stelsel van de ruimtelijke ordening is gedecentraliseerd, waarbij elke overheid een eigen verantwoordelijkheid draagt. Het Rijk stelt de prioriteiten van nationaal belang vast in Rijksnota's. De provincies dienen de rijksprioriteiten vanuit het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro) te vertalen in de provinciale structuurvisie, verordening en leidraden, behalve voor die onderdelen die al een rechtstreekse doorwerking hebben. De provincie verlangt van de gemeenten haar specifiek aangewezen belangen door te vertalen in het gemeentelijk beleid zoals gemeentelijke structuurvisie en bestemmingsplannen. De daadwerkelijke planologische borging van rijks- en provinciale belangen vindt uiteindelijk in een gemeentelijk bestemmingsplan plaats. Het bestemmingsplan en gemeentelijke verordeningen vormen het toetsingskader voor aanvragen van initiatiefnemers voor ontwikkelingen, zoals bouwwerken of functionele veranderingen in het grondgebruik.

In alle afzonderlijke planvormen zijn maatschappelijke controlemechanismen ingebouwd, zoals de mogelijkheid tot het inschakelen van adviescommissies (waaronder de gemeentelijke Welstandscommissie of de provinciale Adviescommissie Ruimtelijke Ordening van de provincie

Noord-Holland) en het bieden van de mogelijkheid aan belanghebbenden om in te spreken bij, zienswijzen in te dienen over c.q. bezwaar te maken tegen ruimtelijke visies of plannen.

Schematisch is de verantwoordelijkheid als volgt georganiseerd:

	Rijk	Provincie	Gemeente
Beleid	▪ Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte ▪ Visie Erfgoed en Ruimte	▪ Provinciale ruimtelijke structuurvisie	▪ Gemeentelijke structuurvisie ▪ Bestemmingsplan ▪ (Omgevingsnota/-plan)
Juridisch kader	▪ Barro ▪ Milieueffectrapportage ▪ Inpassingsplannen	▪ Provinciale Ruimtelijke Verordening ▪ Milieueffectrapportages ▪ Inpassingsplannen	▪ Bestemmingsplan ▪ Gemeentelijke verordeningen ▪ Omgevingsvergunningen

Voor grootschalige ruimtelijke ingrepen geldt binnen het planologisch regime de verplichting tot het uitvoeren van een m.e.r.-procedure (milieueffectrapportage), waarin de impact van verschillende voorgenomen besluiten integraal tegenover elkaar dienen te worden afgewogen. De m.e.r.-verplichting geldt voor grootschalige ingrepen op onder meer het vlak van woningbouw en bedrijventerreinen. Bij de aanleg of verbreding van Rijkswegen (en soms ook provinciale wegen), spoorlijnen et cetera dient een Tracébesluit te worden genomen, waarbij ook de m.e.r.-procedure dient te worden doorlopen. Een nieuw instrument dat recent is ingezet bij de beoordeling van een ingreep in het gebied van de Nieuwe Hollandse Waterlinie is de Heritage Impact Assessment. Internationaal is dit instrument al eerder ingezet om de effecten van ingrepen op de UUW van werelderfgoederen te onderzoeken.

De Stelling van Amsterdam heeft als werelderfgoed actuele betekenis en impact in de ruimtelijke ordening in en rond de hoofdstad. De Stelling van Amsterdam en afzonderlijke onderdelen en objecten zijn nog niet in alle gevallen adequaat planologisch geborgd. Bij ruimtelijke ontwikkelingen in het stellinggebied neemt het werelderfgoed een vooraanstaande plaats in bij de belangenafweging. Dit laat onverlet dat zich rondom de Stelling van Amsterdam met name economische ontwikkelingen manifesteren die een groot maatschappelijk belang kennen. Daar waar mogelijk worden dergelijke ontwikkelingen goed ruimtelijk ingepast en dienen de mogelijkheden daartoe tijdig in de planvorming en exploitatie mee te worden genomen. Dit vraagt om een goede planologische bescherming van de Stelling van Amsterdam in de gemeentelijke bestemmingsplannen.

3.2.2 Erfgoedbeleid

Het Nederlandse regime van het erfgoedbeleid kent een andere verantwoordelijkheidsverdeling dan het planologische stelsel. Zowel Rijk, provincie als gemeente zijn bevoegd om een lijst van beschermde monumenten samen te stellen. De Stelling van Amsterdam kent in het Utrechtse deel rijksmonumenten en in het Noord-Hollandse zowel provinciale als rijksmonumenten, alsmede twee beschermde stads- en dorpsgezichten.

In de Monumentenwet 1988 is de bescherming van rijksmonumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten geregeld. Bij eventuele wijzigingen aan deze monumenten en beschermde gezichten is de gemeente verantwoordelijk voor de vergunningverlening en besluitvorming. De gemeente laat zich hierbij adviseren door de gemeentelijke monumentencommissie en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Voor de provinciale monumenten geldt de Provinciale Monumentenverordening. Ook voor de provinciale monumenten geldt dat de gemeenten verantwoordelijk zijn voor vergunningverlening en besluitvorming. De provincie heeft in het geval van een provinciaal monument een adviesrol.

3.2.3 Gecoördineerde inzet van het instrumentarium

De bescherming van het werelderfgoed op basis van het wettelijk instrumentarium vereist een gecoördineerde inzet. De siteholders zijn niet in alle gevallen zelf het bevoegd gezag en kunnen daardoor niet altijd zelf beschikken over de juridische instrumenten die ter bescherming van de Stelling van Amsterdam zijn aan te wenden. Veel moet door de siteholders worden bereikt op basis van overleg, overtuiging en/of verleiding, door samenwerking en het maken van afspraken met betrokken partijen. Dit vereist afstemming en coördinatie door de siteholders in samenwerking met het Rijk.

Ten aanzien van UNESCO is het Rijk aan zet om aan de verplichtingen die verbonden zijn aan het verkrijgen van de werelderfgoedstatus te voldoen. Het vaststellen van de SoOUV en het opstellen van dit managementplan vormen enkele uitwerkingen daarvan. In onderstaande tabel is een overzicht op hoofdlijnen opgenomen van respectievelijk de instrumenten die op de te onderscheiden overheidsniveaus aanwezig zijn en die kunnen worden ingezet ter bescherming en behoud van de Stelling van Amsterdam. Deze worden in het vervolg van dit hoofdstuk verder uitgewerkt per overheidslaag.

Overheidslaag	Instrumenten Ruimtelijk spoor	Instrumenten Erfgoed spoor
Nationaal / Rijk	■ Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte / Barro / MIRT ■ Visie Erfgoed en Ruimte ■ MER ■ Inpassingsplannen	■ Visie Erfgoed en Ruimte ■ Monumentenwet ■ Rijksmonument ■ HIA ■ Beschermd stads- en dorpsgezicht
Provinciaal	■ (Ruimtelijke) Structuurvisie ■ Provinciale ruimtelijke verordening ■ Leidraad Landschap en Cultuurhistorie ■ Beeldkwaliteitsplan Stelling van Amsterdam ■ Kwaliteitsgids Utrechtse Landschappen – Katern Waterlinies incl. handreiking ■ Ruimtelijk beleidskader overlap Beemster en Stelling van Amsterdam ■ Uitvoeringsprogramma Stelling van Amsterdam ■ MER ■ Inpassingsplannen	■ Cultuurhistorische hoofdstructuur (CHS) Utrecht ■ Provinciale cultuurnota ■ Provinciale monumentenverordening ■ Provinciale monumenten ■ Uitvoeringsprogramma Stelling van Amsterdam ■ HIA
Gemeentelijk	■ Structuurvisies ■ Bestemmingsplannen ■ Omgevingsvergunning	■ Lokaal monumentenbeleid
Waterschappen	■ Waterbeheerplan en gebiedsplannen ■ Keur	■ Erfgoednota’s

3.3 Rijk: Visie Erfgoed en Ruimte

In 2011 heeft het Rijk de Visie Erfgoed en Ruimte (titel: Kiezen voor Karakter) vastgesteld. In deze visie wordt onder meer de relatie tussen erfgoedbeleid en ruimtelijke ordening nadrukkelijk gelegd, volgend op een langere ontwikkeling in het kader van de Nota Belvedere en aanpassingen aan het monumentenbeleid (Modernisering Monumentenzorg). De zorg voor de werelderfgoederen

wordt in de Visie Erfgoed en Ruimte als een van de hoofdprioriteiten benoemd. Het Rijk kiest voor het effectief beschermen en het presenteren aan de huidige en behouden voor toekomstige generaties van de uitzonderlijke universele waarden van de werelderfgoederen: *"Dit betekent toepassing van passende instrumenten voor bescherming (afhankelijk van het erfgoed via de aanwijzing als rijksmonument, beschermd stads- of dorpsgezicht of borging via de Amvb infrastructuur en ruimte* [red. nu Barro]*), voldoende financiële instrumenten voor behoud en meer aandacht voor een duurzame recreatieve en toeristische ontsluiting van de werelderfgoedsites."* Deze uitgangspunten zijn eveneens opgenomen in de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (2011). Hierin wordt het werelderfgoed Stelling van Amsterdam benoemd als nationaal belang.

3.3.1 Rijk: Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro)

Het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro) van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu is de uitwerking van de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte naar algemene regels. Deze Barro is in 2012 vastgesteld. In het Barro zijn de kernkwaliteiten van het werelderfgoed Stelling van Amsterdam vastgesteld. Deze kernkwaliteiten zijn een uitwerking van de uitzonderlijke en universele waarden van UNESCO c.q. de SoOUV. In het kader van de Visie Erfgoed en Ruimte is voor de Stelling van Amsterdam een Plan van Aanpak voor de periode 2013-2015 opgesteld.

De toelichting van het Barro vermeldt dat de begrenzing van het werelderfgoed expliciet een onderdeel is van de uitzonderlijke universele waarden. Het Rijk benoemt daarbij de kernkwaliteiten van de werelderfgoederen – essentiële landschappelijke en cultuurhistorische kenmerken van een erfgoed van uitzonderlijke universele waarden - zoals aangegeven in paragraaf 2.2.3 (Barro, artikel 2.13.3, bijlage 8).
Met het Barro (artikel 2.13.4) krijgen de provincies Noord-Holland en Utrecht de opdracht om de kernkwaliteiten van het werelderfgoed Stelling van Amsterdam uit te werken en objectiveerbaar te maken. Ook krijgen zij de opdracht om deze in de provinciale verordeningen van beide provincies te vertalen naar regels met betrekking tot de bestemmingsplannen die de werelderfgoederen in stand houden of versterken. De provincies Noord-Holland en Utrecht worden daarmee geacht de kernkwaliteiten van de Stelling van Amsterdam verder uit te werken en te objectiveren en te vertalen naar regels die in de provinciale verordeningen worden gesteld met betrekking tot de bestemmingsplannen. Het Barro verplicht de provincies om regels over de inhoud van bestemmingsplannen te stellen, waarmee wordt geborgd dat nieuwe bestemmingsplannen altijd bijdragen aan het in stand houden of verbeteren van de kernkwaliteiten van het werelderfgoed.

De gemeenten dienen in de bestemmingsplannen voor het gehele grondgebied van de Stelling van Amsterdam regels op te stellen voor instandhouding en versterking van de kernkwaliteiten conform de provinciale verordening. Wanneer gemeentelijk of provinciaal beleid onevenredig wordt belemmerd door nationaal beleid kan de Minister van Infrastructuur en Milieu in overeenstemming met de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap in uitzonderlijke gevallen ontheffing verlenen op (onderdelen van) de verplichting tot het stellen van bovengenoemde regels in bestemmingsplan of provinciale verordening (zie het Besluit algemene regels ruimtelijke Ordening art. 2.13.4).

3.3.2 Rijk: Monumentenwet

In de Monumentenwet 1988 is geregeld hoe monumenten kunnen worden aangewezen als beschermd monument. Enkele forten en onderdelen van de Stelling van Amsterdam zijn aangewezen als rijksmonument. Dit geldt met name het Utrechtse gedeelte, al zijn ook in Noord-Holland enkele onderdelen van de Stelling van Amsterdam rijksmonument. In het Noord-Hollandse deel van de Stelling van Amsterdam worden de forten en overige onderdelen beschermd vanuit de provinciale Monumentenverordening en zijn deze aangewezen als provinciale monumenten.

Een initiatiefnemer heeft een monumentenvergunning nodig bij restauratie, sloop, verbouwing of op een andere manier wijzigen van een beschermd gebouwd rijksmonument. De gemeente is hierin bevoegd gezag.

Maatregelen	■ Het Rijk heeft de Stelling van Amsterdam opgenomen in de Structuurvisie Erfgoed en Ruimte en verankerd in het Barro ■ Het Rijk borgt dat in het Rijksbeleid in onder meer structuurvisies en in de door het Rijk geïnitieerde projecten ((spoor)wegen, havens, luchtvaartterreinen, kV-lijnen en gasleiding) rekening wordt gehouden met de uitzonderlijke en universele waarden van de Stelling van Amsterdam ■ Het Rijk borgt dat waar ontwikkelingen een mogelijke impact hebben op de uitzonderlijke en universele waarden de effecten van deze ontwikkeling en de mogelijke maatregelen vroegtijdig in kaart worden gebracht in een m.e.r./tracébesluit of HIA ■ Het Rijk adviseert over de Stelling van Amsterdam vanuit de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed de gemeenten bij bestemmingsplannen en omgevingsvergunningen ■ Het Rijk heeft in de provincie Utrecht diverse onderdelen en objecten uit de Stelling van Amsterdam aangewezen als rijksmonument ■ Het Rijk (Ministerie van OCW) draagt zorg voor het monumenten beleid met een actueel en toegankelijk monumentenregister ■ Het Rijk ziet er op toe dat de status als rijksmonument afdoende wordt beschermd in het beleid van de provincie Utrecht en het beleid en de uitvoering van de omgevingsvergunning door gemeenten

3.4 Provincies: Structuurvisies en cultuurnota

Beide provincies hebben concreet invulling gegeven aan de opdracht vanuit het Barro om de kernkwaliteiten van het werelderfgoed Stelling van Amsterdam uit te werken en objectiveerbaar te maken en in de provinciale verordeningen van beide provincies te vertalen naar regels met betrekking tot de bestemmingsplannen.
In beide provincies heeft deze uitwerking vorm gekregen in de trits:

- Structuurvisie
- Verordening
- Nadere uitwerking van de regels in respectievelijk:
  - Leidraad Landschap en Cultuurhistorie (Noord-Holland).
  - Kwaliteitsgids Utrechtse Landschappen Katern Waterlinies (Utrecht), inclusief de handreiking die daarvoor voor gemeenten is opgesteld

Daarnaast is het erfgoedbeleid in beide provincies uitgewerkt in de Cultuurnota.

3.4.1 Provincie Noord-Holland: Structuurvisie Noord-Holland 2040 en Cultuurnota

In 2008 heeft de provincie Noord-Holland een Beeldkwaliteitplan en Ruimtelijk Beleidskader opgesteld voor de Stelling van Amsterdam. Het Beeldkwaliteitplan bevat een ruimtelijk en landschappelijk kader vanuit cultuurhistorisch oogpunt. Het plan beoogt de herkenbaarheid en de beleefbaarheid te behouden en te versterken, met als vertrekpunt: “behoud door ontwikkeling”. Het plan biedt ruimte en richting voor nieuwe initiatieven en ontwikkelingen en beschrijft en visualiseert de ruimtelijke en landschappelijke kwaliteiten van de Stelling van Amsterdam.

Het Beeldkwaliteitplan was de bouwsteen voor het planologische beleid voor de Stelling van Amsterdam, zoals in het Ruimtelijk Beleidskader Stelling van Amsterdam is vastgesteld. Het Ruimtelijk Beleidskader geeft regels voor hoe in de ruimtelijke ordening om dient te worden gegaan met de Stelling van Amsterdam als werelderfgoed.

In de Cultuurnota van de provincie Noord-Holland is het erfgoedbeleid voor de Stelling van Amsterdam, zijnde een van de vier in de provincie gelegen werelderfgoederen, benoemd. Het erfgoed beleid richt zich op behoud en beheer. Belangrijk instrument en kader voor de uitvoering van het erfgoedbeleid is het uitvoeringsprogramma Stelling van Amsterdam.

3.4.2 Provincie Noord-Holland: Leidraad Landschap en Cultuurhistorie en provinciale verordening

In de Leidraad van de provincie Noord-Holland wordt, met als basis het beeldkwaliteitplan, ingezoomd op drie zones en daarbinnen de afzonderlijke elementen (forten, schootscirkels, zichtlijnen, e.d.). Het Ruimtelijk Beleidskader is vanaf 2010 opgenomen in de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie, onderdeel van de provinciale Structuurvisie 2040 (vastgesteld in 2011). De provincie Noord-Holland heeft daarmee de inhoudelijke kernkwaliteiten, zoals die voor de Stelling van Amsterdam waren gesteld in het Barro, uitgewerkt en vastgesteld. De provincie geeft hiermee het kader aan voor (Noord-Hollandse) gemeenten gelegen in het gebied van de Stelling van Amsterdam. Deze gemeenten dienen hun eigen ruimtelijke plannen (structuurvisies en bestemmingsplannen) hierop in te richten.

De doorwerking van het provinciaal beleid vindt plaats op basis van de Provinciale Ruimtelijke Verordening Structuurvisie (2010). Artikel 20 benoemt de UNESCO Werelderfgoederen. Artikel 21 van de verordening geeft aan: *"Voor de gronden gelegen binnen de werelderfgoederen genoemd in artikel 20 dienen in het bestemmingsplan regels te worden opgenomen ten behoeve van het behoud of versterking van de Uitzonderlijke Universele Waarden van het betreffende werelderfgoed zoals omschreven in de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie"*. Artikel 22 van de verordening regelt vervolgens dat de werelderfgoederen gevrijwaard dienen te blijven van grootschalige ruimtelijke ontwikkelingen. In de leidraad is per zone het provinciale beleid als volgt uitgewerkt:

1. **Stellingzone**: De gehele Stelling van Amsterdam (begrensd als UNESCO-werelderfgoed) is Stellingzone. De Stellingzone vormt het samenhangend geheel tussen de verdedigingswerken en het landschap. Ook voormalige inundatiegebieden maken deel uit van de Stellingzone. De te beschermen uitzonderlijke universele waarden in deze zone zijn:
   - Behoud van nog bestaande zichtlijnen tussen de forten en doorzichten op de forten;
   - Openhouden van schootscirkels rond de forten in de nog open landschappen;
   - Behoud van bestaande accessen. Dit zijn de plaatsen waar de hoofdverdedigingslijn werd doorsneden door dijken, kanalen, spoorlijnen en wegen.
2. **Kernzone**: De kernzone wordt gevormd door de hoofdverdedigingslijn en de schootscirkels rond de forten. De hoofdverdedigingslijn en de schootscirkels rond de forten zijn belangrijke elementen in het Stellinglandschap. De hoofdverdedigingslijn markeert de grens aanval-verdediging en tevens de grens van de inundaties. De schootscirkel is een cirkel van 1.000 meter rond een fort.
3. **Monumentenzone**: De Monumentenzone vormt het hart van de Stelling van Amsterdam. Binnen de Monumentenzone liggen objecten die via de Monumentenwet of Provinciale Monumentenverordening zijn beschermd, zoals dijken, forten, sluizen en andere objecten. Ruim 20 objecten zijn opgenomen als Rijksmonument ingevolge de Monumentenwet en

ongeveer 125 objecten als Provinciaal Monument. In grote lijnen komt het beschermen van de uitzonderlijke en universele waarden in deze zone neer op geen ontwikkelingen toestaan die het (UNESCO-) monument beschadigen, vernielen of ontsieren.

Aangezien er sprake is van een geografische overlap met het werelderfgoed Droogmakerij De Beemster hebben de siteholders van beide werelderfgoederen gezamenlijk het *Ruimtelijk beleidskader Werelderfgoederen Stelling van Amsterdam – De Beemster* opgesteld. Het document biedt de kaders om mogelijke toekomstige ontwikkelingen in de overlapgebieden gemotiveerd te kunnen afwegen en daarin keuzes te maken, met behoud en respect van elkaars kernwaarden. Het ruimtelijk beleidskader is in 2011 door provincie Noord-Holland en gemeente Beemster onderschreven als leidend kader voor het overlapgebied.

3.4.3 Provincie Noord-Holland: objectgericht monumentenbeleid

In het Noord-Hollandse deel van de Stelling van Amsterdam liggen circa 125 monumenten die zijn geplaatst op de provinciale monumentenlijst, alsmede enkele rijksmonumenten. Daarnaast is een aantal Stellingonderdelen binnen Noord-Holland rijksmonument. Op deze objecten is de Monumentenverordening Noord-Holland 2010 van toepassing c.q. de Monumentenwet 1988. De Monumentenverordening regelt dat het is verboden een beschermd monument te beschadigen of te vernielen. Een omgevingsvergunning (gemeente is bevoegd gezag) is vereist voor alle ingrepen die een mogelijke impact hebben op het monument, zoals sloop, herstel, overige ingrepen aan het gebouw en wijzigingen in het gebruik.

3.4.4 Provincie Utrecht: Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie 2013-2028 en Cultuurnota

In de Utrechtse Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie (PRS), die is vastgesteld in februari 2013, wordt onder meer belang gehecht aan de cultuurhistorische hoofdstructuur. In de provincie Utrecht zijn de militaire linies een belangrijk onderdeel van de cultuurhistorische hoofdstructuur. Paragraaf 4.3.2. van de PRS stelt onder meer: *'voor het militair erfgoed van de voormalige waterlinies ligt de opgave vooral op het via gebiedsontwikkelingen versterken en beleefbaar maken van de linies in het landschap….. De provincie Utrecht kent een aantal grotere gebiedsgerichte ontwikkelingstrajecten rond de voormalige waterlinies: de Nieuwe Hollandse Waterlinie, de Grebbelinie en de Stelling van Amsterdam. De programma's zijn voor een belangrijk deel in uitvoering en de inzet is om deze uitvoering verder te ondersteunen. Het accent ligt op het versterken van de linies in het landschap. Ook liggen er kansen op het gebied van publieksbereik.'*
De PRS benoemt voor de Stelling van Amsterdam een realisatiestrategie gericht op het behouden en versterken van de kwaliteit van de cultuurhistorische hoofdstructuur. In de PRS wordt voor het stedelijke programma van de gemeente De Ronde Venen specifiek ingegaan op ontwikkelingen in het plangebied Amstelhoek. Daarbij wordt behoud en vergroten van de zichtbaarheid van de Stelling van Amsterdam en het fort Amstelhoek als een randvoorwaarde benoemd.
De provincie ziet voor zichzelf een regulerende rol gericht op het behouden en versterken van de karakteristieke waarden van het militaire erfgoed richting de gemeenten. Dit is uitgewerkt in de Provinciale Ruimtelijke Verordening.

In de Cultuurnota 2012 – 2015 geeft de provincie Utrecht de hoofdlijnen van haar cultuurbeleid aan. De nota brengt focus aan in de ambities en inspanningen en biedt duidelijkheid over de invulling van de provinciale rol en de in te zetten instrumenten. De Stelling van Amsterdam is geplaatst in Ambitie I: Cultuur verrijkt, waarbij de provincie haar beleid richt op het behouden, verbeteren en zichtbaar maken van de cultuurhistorische kwaliteit en maakt onderdeel uit van de categorie "militair erfgoed". De uitwerking van het beleid is verder verankerd in de Cultuurhistorische Hoofdstructuur, de PRS en PRV werken door in het gebiedsgericht beleid en monumentenbeleid van de provincie.

3.4.5 *Provincie Utrecht: Provinciale Ruimtelijke Verordening (PRV), Kwaliteitsgids Utrechtse landschappen en Agenda Vitaal Platteland (AVP)*

De provincie stelt in de Provinciale Ruimtelijke Verordening beleidsregels en vraagt aan de gemeenten om deze op te nemen in haar ruimtelijke plannen (structuurvisie en bestemmingsplan). Bij planontwikkeling worden vanuit de PRV voorwaarden gesteld gericht op het behouden en waar mogelijk versterken van de karakteristieke waarden van het militair erfgoed (artikel cultuurhistorische hoofdstructuur, CHS). In Artikel 2.10 wordt de cultuurhistorische hoofdstructuur (CHS) nader beschreven. Bij onderdeel b, Militair erfgoed, is het volgende opgenomen: *'behoud door ontwikkeling is het uitgangspunt. Bij ruimtelijke ontwikkelingen in de nabijheid van de linies is het behouden en versterken van de openheid van de voormalige inundatiegebieden en van de samenhang tussen de elementen van de linie van groot belang. De linies zijn bepalend voor de ontwikkelingsrichting en vorm van verstedelijking en grootschalige infrastructuur. De cultuurhistorische waarde van de linies ligt met name in:*

- *de hoofdweerstandslijn inclusief de daarbij behorende elementen en, indien aanwezig, voorposten en stoplijn;*
- *de inundatiegebieden en bijbehorende elementen;*
- *de accessen en verdedigingswerken.'*

Met deze teksten heeft de provincie Utrecht het Barro verankerd in het provinciaal juridisch kader.

Daarnaast worden in de PRV voor de Stelling van Amsterdam de volgende (landschappelijke) kernkwaliteiten voor behoud en versterking benoemd:

1. samenhangend stelsel van forten, dijken, kanalen en inundatiekommen;
2. groen en overwegend rustig karakter c.q. relatief 'stille' ring rond Amsterdam;
3. relatief grote openheid.

Bij ontwikkelingen in het landschap van de Stelling van Amsterdam stelt de provincie het waarborgen en versterken van de samenhang tussen de elementen van de Stelling van Amsterdam centraal.

Bovengenoemde kernkwaliteiten uit de PRV heeft de provincie Utrecht nader uitgewerkt in de Kwaliteitsgids Utrechtse landschappen, katern Waterlinies, welke is voorzien van een handreiking voor gemeenten over hoe hiermee verder handen en voeten te geven. Deze kwaliteitsgids heeft geen formele juridische status, maar wordt gebruikt om ontwikkelingen in de Utrechtse landschappen verder te begeleiden aan de hand van onder meer verschillende ontwikkelprincipes.

In deze principes zijn de landschappelijke kernkwaliteiten, met name rond de accessen, verder uitgewerkt. De kwaliteitsgids is vooral een instrument om initiatiefnemers en medewerkers bij gemeenten, waterschappen en andere betrokken partijen te stimuleren en te verleiden om plannen zo uit te voeren dat ze de kernkwaliteiten van het landschap van de Stelling van Amsterdam versterken.

De provincie Utrecht heeft de ambitie om vóór eind 2015 met alle gemeenten te beschikken over bestuurlijk ondertekende, ruimtelijke agenda's met daarop gezamenlijk uit te voeren belangrijke en urgente ontwikkelopgaven. Met de enige Utrechtse gemeente, waar de Stelling van Amsterdam ligt (De Ronde Venen), is deze

agenda in voorbereiding en zal naar verwachting begin 2014 worden ondertekend. De Stelling van Amsterdam is onderwerp van één van de concept-ontwikkelopgaven van deze agenda, maar de exacte omschrijving vraagt nog om een nadere verkenning. Meer toegespitste borging in bestemmingsplannen, randvoorwaarden bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen en betere beleefbaarheid vormen hierbij aandachtspunten. In het verlengde van de afspraken in deze agenda stimuleert de provincie i.s.m. de gemeente De Ronde Venen de lokale eigenaren van terreinen, objecten en forten gelegen in de Stelling van Amsterdam om deze goed te beheren. In samenhang met de gebiedsontwikkeling 3.0 waar de agenda onderdeel van uitmaakt vervult de provincie een katalysatorrol. De provincie daagt derden c.q. private partijen uit en verleidt deze om forten langjarig te exploiteren. Randvoorwaarde is dat deze partijen zorgen voor een duurzaam onderhoud en behoud van de UUW's en bijdragen aan het vergroten van de beleefbaarheid van het werelderfgoed, conform het uitgangspunt "behoud door ontwikkeling".

Voor de uitvoering van het beleid in het landelijk gebied van Utrecht is de Agenda Vitaal Platteland (AVP) van toepassing. Met deze AVP ondersteunt de provincie initiatieven van partijen in de regio en initieert zij projecten voor zover deze binnen de zogenaamde AVP doelen vallen. Het initiatief voor deze ontwikkelingen wil de provincie zoveel mogelijk bij de gebiedspartijen neerleggen. Programmering van de AVP vindt daardoor plaats in de regio door de gebiedscommissie, die wordt ondersteund door een ambtelijke organisatie in het Programmabureau Utrecht West. In eerdere gebiedsprogramma's van Utrecht West waren specifieke activiteiten opgenomen gericht op het behoud van de Stelling van Amsterdam. In het huidige gebiedsprogramma Utrecht West zijn geen activiteiten opgenomen vanuit het perspectief van de Stelling van Amsterdam. Wel wordt bij de uitvoering van projecten rekening gehouden met de Stelling van Amsterdam. Voornemen is in toekomstige uitvoeringsprogramma's van Utrecht West weer activiteiten voor de Stelling van Amsterdam op te gaan nemen.

3.4.6 Provincie Utrecht: objectgericht monumentenbeleid

De provincie Utrecht kent geen provinciale monumenten, maar diverse objecten (alle forten) in de Stelling van Amsterdam zijn in de provincie Utrecht wel beschermd als rijksmonument.

Maatregelen	■ De beide siteholders hebben de rijksprioriteiten vanuit het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro) doorvertaald en verankerd in de provinciale structuurvisies, verordening en nader uitgewerkt in de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie, inclusief achterliggend Beeldkwaliteitplan (Noord-Holland) en de Kwaliteitsgids Utrechtse Landschappen en bijbehorende handreiking voor gemeenten (Utrecht) ■ De beide siteholders zien er op toe dat het Rijk bij grootschalige ingrepen het belang van het werelderfgoed meeneemt in haar overwegingen en de effecten inzichtelijk maakt in een m.e.r./tracébesluiten/of HIA ■ De beide siteholders borgen dat de gemeenten het vigerende beleid effectief door laten werken in hun bestemmingsplannen en omgevingsvergunningen en dienen waar nodig zienswijzen in of stellen beroep in, of gaan over tot het opstellen van een inpassingsplan (dit laatste kan ook door het Rijk worden geïnitieerd) ■ De beide siteholders voeren overleg met de gemeenten om tot een effectieve borging van de uitzonderlijke en universele waarden in hun beleid en de uitvoering van omgevingstaken (in het bijzonder omgevingsvergunningen) te komen en maken waar nodig of wenselijk nadere afspraken

- De beide siteholders hebben de uitvoeringsmaatregelen die voortkomen uit hun beleid opgenomen in specifieke uitvoeringsprogramma's. In Noord-Holland is een specifiek uitvoeringsprogramma voor de Stelling van Amsterdam opgesteld. Utrecht is voornemens maatregelen op te nemen in het uitvoeringsprogramma van de gebiedscommissie Utrecht West. Een eerste aanzet voor een actieplan is in de bijlagen bij dit managementplan opgenomen
- De Provincie Noord-Holland kent een provinciale monumentenverordening en heeft diverse objecten van de Stelling van Amsterdam opgenomen op de provinciale monumentenlijst
- De provincie Noord-Holland verlangt van haar gemeenten dat zij bij de invulling van hun beleid en uitvoering van de taken inzake de omgevingswet op afdoende wijze rekening houden met de kaders die gesteld zijn in de monumentenverordening

3.5 Gemeenten: Gemeentelijke Structuurvisies en erfgoedbeleid

De Stelling van Amsterdam is gelegen op het grondgebied van 20 gemeenten. De gemeenten kennen nadrukkelijk een eigen verantwoordelijkheid rond het behoud van uitzonderlijke en universele waarden van de Stelling van Amsterdam. Alle 20 gemeenten hebben de verplichting hun structuurvisies en bestemmingsplannen zo in te richten dat deze zich verdragen met Structuurvisies en Verordeningen van beide provincies. Hoewel de gemeenten hun bestemmingsplannen recentelijk (voor 1 juli 2013) hebben geactualiseerd betekent dit niet dat gemeenten de planologische bescherming van de Stelling van Amsterdam in alle gevallen adequaat in de bestemmingsplannen hebben geregeld. Dit houdt in dat bij meerdere gemeenten de vanuit de provinciale ruimtelijke verordeningen gevraagde doorwerking en uitwerking van een conserverend regime nog moet plaatsvinden. Bij enkele gemeenten die de Stelling van Amsterdam al wel in hun structuurvisie en met name bestemmingsplannen hebben opgenomen wordt nagedacht over een verdere optimalisatie.
Diverse gemeenten met op hun grondgebied delen van de Stelling van Amsterdam besteden er ook in hun gemeentelijk erfgoedbeleid aandacht aan. Daarnaast hebben gemeenten incidenteel plannen vastgesteld of in voorbereiding specifiek gericht op onderdelen van de Stelling van Amsterdam.

De gemeentelijke bestemmingsplannen worden gezien als het belangrijkste ruimtelijk borgende instrument om de Stelling van Amsterdam te beschermen tegen ongewenste ontwikkelingen in combinatie met het vergunningenstelsel uit de Wabo. Deze bestemmingsplannen zijn nog niet in alle 20 betrokken gemeenten adequaat ingericht op het behouden en versterken van de Stelling van Amsterdam en daarmee als kader voor de beoordeling van ontwikkelingen die zich in en rond de Stelling van Amsterdam manifesteren. Dit los van het gegeven dat ook indien de Stelling van Amsterdam adequaat is beschermd in een bestemmingsplan zich incidentele ontwikkelingen van zwaarwegend maatschappelijk belang voor kunnen (gaan) doen die kunnen leiden tot aanpassingen van het bestemmingsplan (grotere ontwikkelingen) of een omgevingsvergunning die afwijkt van de regels die het bestemmingsplan stelt. Gemeenten dienen bij het beoordelen van omgevingsvergunningen (Wabo) rekening te houden met de werelderfgoed status van de Stelling van Amsterdam. Hiertoe is een goede planologische bescherming van de Stelling van Amsterdam in bestemmingsplannen en andere gemeentelijke beleidsstukken, zoals het gemeentelijk monumentenbeleid, een vereiste. Aangezien de meeste forten en grotere werken in de Stelling van Amsterdam een rijks- of provinciale monumentenstatus kennen hebben deze overheden wel een adviesfunctie bij de vergunningverlening voor deze objecten.

Maatregelen	■ De gemeenten dragen zorg voor borging van de kernkwaliteiten van de Stelling van Amsterdam in gemeentelijke structuurvisies, bestemmingsplannen en in de uitvoering van de Wabo (vergunningverlening en toezicht op naleving van gestelde regels) ■ De gemeenten dragen zorg voor het zich tijdig laten adviseren bijvoorbeeld vanuit een monumentencommissie en waar aan de orde de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

3.6 Waterschappen

De werkzaamheden van de drie waterbeheerders Amstel Gooi en Vecht (AGV), Hollands Noorderkwartier en Rijnland zijn gericht op drie kerntaken: veiligheid tegen overstromingen, droge voeten en schoon water. In de waterbeheersplannen (10-jaarlijks) geven de waterschappen aan hoe zij deze taken uit willen voeren. De opgaven voor het waterbeheer worden in het Waterbeheersplan zowel kwantitatief (klimaatverandering en daarmee een opgave voor de waterberging in pieksituaties) als kwalitatief (Europese Kaderrichtlijn water, verzilting) uitgewerkt. Per deelgebied worden gebiedsplannen uitgewerkt. De waterbeheerders zijn in het kader van hun maatschappelijke neventaken onder voorwaarden bereid mee te werken en mee te financieren aan behoud, beheer en herstel van cultuurhistorische waarden en recreatief medegebruik. Voorwaarde is dat er een logische verbinding moet zijn met kerntaken van de waterbeheerder. Bovendien moeten projecten er aan bijdragen dat via het erfgoed de kennis over het watersysteem in het gebied breed wordt uitgedragen. Waterbeheerder Amstel Gooi en Vecht kent bijvoorbeeld het meerjarenprogramma landschap en cultuurhistorie dat loopt t/m 2016. In dit programma zitten twee projecten die raken aan de Stelling van Amsterdam, te weten Damsluis en Vuurlinie. Deze laatste is in 2010 geheel gerestaureerd opgeleverd i.s.m. de provincie Noord-Holland.

Maatregelen	■ De beide siteholders treden in overleg met de waterschappen en maken waar nodig nadere aanvullende afspraken om tot een goede borging van de bescherming en het behoud van de uitzonderlijke en universele waarden van de Stelling van Amsterdam in de waterbeheerplannen van de waterschappen te komen

4 Organisatie

4.1 Eigendom en bezit

Binnen het werelderfgoed is het eigendom versnipperd over diverse partijen met verschillende beheerdoelen. Het eigendom van de 44 forten van de Stelling van Amsterdam is verdeeld over de volgende eigenaren (in bijlage 6 staat het complete beeld van eigendommen, erfpacht en beheerders van de 44 forten, zoals bekend november 2014):

Eigenaar	Aantal forten
Staatsbosbeheer	10
Diverse gemeenten	9
Natuurmonumenten	7
Rijksoverheid (Defensie, Domeinen, Rijkswaterstaat)	6
Diverse private partijen	5
Landschap Noord-Holland	2
Provincie Noord-Holland	3
Recreatieschappen	1
Stadsherstel Amsterdam	1

Een aantal forten en terreinen is in erfpacht uitgegeven aan organisaties als Stadsherstel Amsterdam, Natuurmonumenten, Landschap Noord-Holland, lokale stichtingen of een aparte holding. Het beheer en de exploitatie van de forten is vaak weer (langjarig) uitgegeven aan apart daartoe opgerichte stichtingen die veelal worden bemenst door vrijwilligers of aan bedrijven. De overige objecten, schootsvelden en inundatievlakten zijn eveneens in bezit en beheer bij een groot aantal terreinbeherende partijen, waaronder natuurorganisaties, recreatieschappen, agrariërs en overige particuliere terreineigenaren. Al met al zijn er dus zeer veel partijen direct betrokken bij het (dagelijkse) beheer en onderhoud van het werelderfgoed Stelling van Amsterdam.

Naast de formele posities die partijen hebben als eigenaar, pachter of beheerder zijn ook zij bezig om op andere manieren bij te dragen aan het behoud, de bescherming, de versterking en het duurzaam beheer van de Stelling van Amsterdam door het:

- **delen van kennis en ervaringen**, uitvoeren van onderzoeken zoals die bij professionele en vrijwilligersorganisaties beschikbaar is (Stichting Menno van Coehoorn, stichting MEGA, Landschap Noord-Holland);
- **signaleren** van ontwikkelingen uit het veld door lokale overheden en organisaties;
- proactief **uitdragen** van het verhaal van de Stelling van Amsterdam;
- **meedenken** vanuit kennis en ervaringen van de diverse organisaties;
- **uitvoering** van projecten, waarbij eigen bijdragen van de partnerorganisaties zeker tot de mogelijkheden behoren.

Het complexe geheel van eigendomsverhoudingen en de diversiteit aan beheerders van delen van de Stelling van Amsterdam leidt tot versnippering en is in zichzelf een aandachtspunt bij het realiseren van sluitende afspraken over behoud, beheer en onderhoud van de Stelling van Amsterdam. Van de siteholders vraagt het extra inspanningen om de afspraken over beheer en onderhoud goed te regelen en daarnaast ook de verschillende beheerders te ondersteunen bij hun werkzaamheden door bijvoorbeeld bijscholing en kennisuitwisseling (zie verder hoofdstuk 6).

Naast de eigenaren en beheerders van forten zijn ook vrijwilligersgroepen, gemeenten en waterschappen, terreinbeheerderende organisaties, Stichting Herstelling en Stichting Landschap

en Erfgoed Utrecht van wezenlijk belang voor het behoud en beheer van de Stelling van Amsterdam. Het is zaak om met deze partijen continu te blijven werken aan een gezamenlijk beeld van het werelderfgoed en een conceptueel idee over hoe partijen daar mee om dienen te gaan.

4.2 Organisatie van de uitvoering

De beide siteholders hebben zich op verschillende wijze georganiseerd. In de provincie Noord-Holland is een programmabureau Stelling van Amsterdam ingesteld van waaruit de taken die de provincie als siteholder uitvoert zijn ondergebracht. Dit programmabureau voert behalve voor de provincie Noord-Holland ook enkele overkoepelende taken uit voor beide siteholders op het terrein van communicatie, onderzoek en monitoring. In de provincie Utrecht zijn de taken ondergebracht in de reguliere lijnorganisatie. Binnen de provincie Utrecht zijn de taken voor de Stelling van Amsterdam gekoppeld aan de taken van de omgevingsmanager Nieuwe Hollandse Waterlinie.

Het programmabureau Stelling van Amsterdam is ondergebracht in de ambtelijke organisatie van de provincie Noord-Holland. De provincie Noord-Holland is daarin leidend en financiert de organisatiekosten. Het programmabureau werkt aan de hand van meerjaarlijkse uitvoeringsprogramma's. Op dit moment loopt het Uitvoeringsprogramma 2014-2016. Dit uitvoeringsprogramma is opgenomen in bijlage 9.

Bestuurlijk is er geen structureel overleg tussen de twee siteholders over het Werelderfgoed Stelling van Amsterdam. In de toekomst gaat een dergelijk bestuurlijk overleg mogelijk tenminste één keer per jaar worden belegd. Waar mogelijk zal dit overleg plaatsvinden in combinatie met overleg over de voorbereidende werkzaamheden in het kader van het nominatiedossier voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Ambtelijk zijn de contacten naar aanleiding van dit managementplan aangehaald en is de intentie om op een structurele basis de samenwerking te organiseren, mede ook met het oog op de nominatie van de Nieuwe Hollandse Waterlinie als werelderfgoed.

4.3 Programmatische aanpak vanuit de siteholders

De uitvoering van de activiteiten van de siteholders gebeurt in samenwerking met vele gebiedspartners en vrijwilligers. De uitvoering van activiteiten gericht op behoud en ontwikkeling is immers sterk afhankelijk van de vele partners die delen van de Stelling van Amsterdam in bezit hebben, onderhouden en beheren.

4.3.1 Provincie Noord-Holland: uitvoeringsprogramma 2014-2016

De achterliggende ambitie van dit uitvoeringsprogramma 2014-2016 is het behouden en ontwikkelen van de Stelling van Amsterdam tot een herkenbaar en samenhangend gebied met een bijzondere belevingswaarde. Daarbij kunnen nieuwe (economische) functies bijdragen aan een adequaat beheer en onderhoud van dit werelderfgoed, zowel in de sfeer van objecten als van het landschap. Het uitvoeringsprogramma 2014-2016 van Noord-Holland is gericht op de volgende onderdelen:

- Goede invulling van de rol van siteholder:
  - Het zorg dragen voor het behoud van het werelderfgoed Stelling van Amsterdam door het actueel en op orde houden van het ruimtelijk instrumentarium (structuurvisie en verordening) en het op een goede wijze uitdragen van het ruimtelijk en monumentenbeleid.
  - Breed uitdragen en bekend maken van de bijzondere waarden van dit werelderfgoed.
  - Verzorgen van de noodzakelijke rapportages richting rijk en UNESCO.
- Continuering van reeds lopende projecten vanuit het stimuleren/aanjagen en eventueel co-financiering. Reeds gereserveerde middelen (programma 2009-2013) blijven gereserveerd

voor de lopende projecten Fort Benoorden Spaarndam, Fort bij Hoofddorp, Vuurtoreneiland/Fort Durgerdam en het bezoekerscentrum Fort Benoorden Spaarndam.

- Intensivering van de samenwerking met partijen binnen en buiten de Stelling van Amsterdam; zowel met bestaande partners als met nieuwe (zoals Nieuwe Hollandse Waterlinie en andere Nederlandse Werelderfgoederen).
- Faciliterende rol aan de hand van 6 stellingbrede thema's, zodat eigenaren, beheerders en gemeenten hun beheers-, ontwikkel- en handhavingstaken op een goede wijze kunnen uitvoeren:
  - Behoud/beheer
  - Economische herontwikkeling
  - Financieringsstrategieën
  - Uitdragen ruimtelijk beleid
  - Communicatie/marketing
  - Vrijwilligers

  Dit doet de siteholder in de rol van kennismakelaar door bijvoorbeeld het organiseren van kennisbijeenkomsten en het laten verrichten van eventuele noodzakelijke onderzoeken. Daarnaast zet Noord-Holland twee uitvoeringsregelingen in:
  - Uitvoeringsregeling 'Restauratie/herstel objecten Stelling van Amsterdam': noodzakelijke restauratie- of herstelwerkzaamheden.
  - Uitvoeringsregeling 'Stelling van Amsterdam/Nieuwe Hollandse Waterlinie Noord-Holland 2013': voortzetting huidige regeling voor stimuleren van voorbereidings- of haalbaarheidsonderzoeken ten behoeve van restauratie- en/of herbestemming van onderdelen en cofinanciering stellingbrede communicatieactiviteiten en evenementen.
- Aanjagen en co-financieren van nog minimaal twee herontwikkelingen van forten. In nauwe samenwerking met eigenaar en gemeente mogelijke belemmeringen tot ontwikkeling van een kansrijk fort zo goed mogelijk wegnemen of verminderen. Plus een financiële bijdrage aan de restauratie/herontwikkeling van zo'n fort.
- Continuering van de taak ten aanzien van de Nieuwe Hollandse Waterlinie in de Vechtstreek-Noord (overlapgebied) door coördinatie ten aanzien van de uitvoering van projecten en het oppakken van activiteiten in dit deelgebied zoveel mogelijk ten behoeve van zowel de Stelling van Amsterdam als van de Nieuwe Hollandse Waterlinie.

De provincie Noord-Holland ziet de instandhoudingsopgave voor de Stelling van Amsterdam, zowel in financiën als inzet van formatie, als een gedeelde verantwoordelijkheid van de diverse eigenaren en beheerders als van de siteholder. Dat is een van de redenen waarom zij voornamelijk op basis van cofinanciering subsidies verstrekt en de nadrukkelijke samenwerking zoekt in projecten.

4.3.2 Siteholder provincie Utrecht

In Utrecht is de programmering voor activiteiten in het landelijk gebied ondergebracht bij het programmabureau Utrecht West. In het uitvoeringsprogramma 2012- 2015 Utrecht West zijn nog geen activiteiten voorzien voor de Stelling van Amsterdam. Het managementplan is aanleiding voor de provincie Utrecht om hier wellicht een vervolg aan te geven in de vorm van een aanvullend uitvoeringsprogramma, dat nog nader ontwikkeld moet worden in 2014. Dat programma zou gekoppeld kunnen worden aan het uitvoeringsprogramma voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Immers, de nominatie van de Nieuwe Hollandse Waterlinie als werelderfgoed hangt in sterke mate samen met de Stelling van Amsterdam en de provincie Utrecht focust zich op samenhangende activiteiten voor beide waterlinies. Als eerste aanzet voor een dergelijk uitvoeringsprogramma is in dit Managementplan in Actieplan opgenomen in bijlage 10.

4.4 Regierol van de siteholders

Dit managementplan focust op de rol die de provincies vervullen als siteholders. Daarin hebben de twee provincies een centrale regierol met als verantwoordelijkheden het zorg dragen voor het beschermen en behouden van de uitzonderlijke en universele waarden (UUW's) en het breed uitdragen en bekend maken van deze uitzonderlijke en universele waarden. Deze regierol uit zich op de volgende wijze:

- **regelen en handhaven**: bewaker van het werelderfgoed door in het planologisch en in het monumentenspoor regels te stellen en de naleving van deze regels te bewaken en te monitoren;
- **coördineren**: de provincie heeft het overzicht van ontwikkelingen in de regio en stemt deze met elkaar af. Dit kan door bijvoorbeeld gemeenten met elkaar in contact te brengen of lokale partijen bij elkaar te brengen;
- **verleiden**: Het verleiden van partijen om de werelderfgoed doelen van de Stelling van Amsterdam te realiseren. Daarbij kan ook gedacht worden aan het ondersteunen van bijvoorbeeld lokale organisaties, eigenaren en beheerders aan de hand van kennis, expertise en procesmanagement. Daarnaast stelt de provincie subsidies beschikbaar voor de restauratie van onderdelen of bijvoorbeeld het realiseren van bezoekerscentra;
- **kennismakelaar**: het programmabureau is het centrale punt waar praktijkervaringen worden verzameld en uitgedragen aan de hand van bijvoorbeeld thema's;
- **uitdragen**: Een centrale rol om over het geheel van de Stelling van Amsterdam communicatie en educatietrajecten op te zetten en uit te (laten) voeren. Daarbij wordt onder meer samenwerking gezocht met de andere werelderfgoederen in Nederland, Noord-Holland en de regio Amsterdam;
- **versnellen**: Het versnellen van ontwikkelingen van onderdelen van de Stelling van Amsterdam, onder andere wanneer derden er onderling niet uitkomen. Dat betekent partijen bij elkaar brengen en optreden als leider van een gebiedsproces. Soms betekent dit ook activiteiten die ervoor zorgen dat geldstromen van rijk, provincie en andere partijen slim bij elkaar worden gebracht.

Maatregelen	■ De beide siteholders blijven invulling geven aan en versterken waar nodig de regierol door regelmatig te overleggen met de diverse partijen over de borging van (regelen en handhaven) en de mogelijkheden tot verdere versterking (verleiden en versnellen) van de uitzonderlijke en universele waarden (zie ook maatregelen in hoofdstuk 3) ■ De beide siteholders dragen vanuit het overzicht dat ze hebben op de ontwikkelingen in de regio zorg voor een goede coördinatie en afstemming (coördineren) tussen betrokken partijen, de belangen en de kaders die gelden ter bescherming en behoud van de uitzonderlijke en universele waarden ■ De beide siteholders beschermen en behouden de uitzonderlijke en universele waarden van het werelderfgoed door in het planologische spoor en in het monumenten spoor regels te stellen en borgen het handhaven van deze regels door en vanuit alle betrokken partijen (regelen en handhaven) ■ De beide siteholders zien toe op een effectieve doorvertaling van deze regels in de instrumenten c.q. beleid en uitvoering van de gemeenten en - waar aan de orde - waterschappen (regelen) ■ De beide siteholders zien toe op de naleving van deze regels en monitoren dit (handhaven)

- De beide siteholders stemmen de activiteiten bestuurlijk op elkaar af
- De beide siteholders en in het bijzonder het programmabureau treden op als kennismakelaar door praktijkervaringen te verzamelen en actief uit te dragen naar betrokken partijen (kennis makelen)
- De beide siteholders verzorgen de communicatie en zetten educatietrajecten op en laten deze uitvoeren (uitdragen). Daarbij wordt actief samengewerkt met betrokken partijen (coördineren)

5 Behoud en beheer van het werelderfgoed

5.1 Beheercyclus voor behoud en beheer

De beide siteholders richten zich wat betreft het behouden en beschermen van de uitzonderlijke en universele waarden van de site - en met name de fysieke entiteiten van de Stelling van Amsterdam - op twee niveaus:

1. **Integrale structuur**: Maatregelen gericht op het behouden en beschermen van de integrale structuur van de Stelling van Amsterdam. Dit betreft zowel de fysieke structuur van het geheel van forten, dijken, schootsvelden, inundatievelden, sluizen en overige kunstwerken, als het zichtbaar houden en ook in de toekomst uit kunnen blijven dragen van het verhaal van de Stelling van Amsterdam.
2. **Afzonderlijke elementen en objecten (attributen)**: Maatregelen gericht op het behouden en beschermen van specifieke elementen en objecten die onderdeel uit maken van de Stelling van Amsterdam.

In dit managementplan is er voor gekozen de activiteiten van de siteholders gericht op het behouden en beschermen van de uitzonderlijke en universele waarden van het werelderfgoed te schetsen aan de hand van de binnen de overheid gangbare beheerscyclus.

Deze beheerscyclus start met het inventariseren van de huidige conditie ofwel het op basis van onderzoeken in kaart brengen van de beheer- en onderhoudstatus van de structuur en objecten. Deze onderzoeken bieden zicht op de opgave c.q. de te treffen beschermings- en herstelmaatregelen waarover met partijen overeenstemming moet worden bereikt en waarvoor financiering moet worden gevonden. Vervolgens dient in samenspraak en afstemming met beherende en exploiterende partijen tot een duurzaam beheer en onderhoud, inclusief (her)gebruik en/of exploitatie van delen van de Stelling van Amsterdam te worden gekomen. Het sluitstuk van de beheercyclus wordt gevormd door het monitoren van de voortgang van de maatregelen en het voldoen aan de kwaliteitseisen die aan beheer en onderhoud en medegebruik en exploitatie worden gesteld. Gegeven het feit dat de siteholders al vanaf het moment dat de Stelling van Amsterdam als werelderfgoed is aangewezen bezig zijn met maatregelen gericht op bescherming, behoud, beheer, onderhoud en exploitatie is het niet zo dat de vier elementen uit de

cyclus een voor een en in volgorde worden doorlopen. In de praktijk zijn de siteholders tegelijkertijd bezig op alle vier de aspecten van de beheercyclus.

5.2 Onderzoek huidige conditie

5.2.1 Programmabureau Stelling van Amsterdam (provincie Noord-Holland)

Het programmabureau Stelling van Amsterdam heeft in de afgelopen jaren meerdere onderzoeken uit laten voeren naar behoefte en noodzaak van consolidatie en/of herstel van het geheel of delen ervan en betreffende zowel kleinere als grotere elementen en structuren, zoals de forten.

Gericht op de *kleinere (landschappelijke) elementen en objecten* van de Stelling van Amsterdam is in 2013 een onderzoek uitgevoerd gericht op het inventariseren van de benodigde consolidatie- en conserveringsmaatregelen en de urgentie c.q. prioritering in de noodzaak tot het doorvoeren van deze maatregelen. Ook de kosten van de te treffen maatregelen zijn in kaart gebracht. De uitkomsten van dit onderzoek worden gebruikt om opdrachten uit te zetten voor het consolideren en conserveren van dergelijke kleinere elementen en objecten in de Stelling van Amsterdam. Dit betreft het uitvoeren van consolidatiewerkzaamheden gericht op het langjarig in stand houden en in sommige gevallen ook zichtbaar en beleefbaar houden van deze objecten en elementen. De focus ligt daarbij op het tegengaan van verder verval. Het gaat hierbij om kunstwerken als dijkjes, sluisjes, batterijen, en dergelijke.

Gericht op de *forten* is in 2013 een breder onderzoekstraject gestart dat zich richt op de noodzaak tot consolidatie respectievelijk restauratie van de forten. Daarbij zij opgemerkt dat bij een groot aantal forten in Noord-Holland in het kader van de uitvoeringsprogramma's 2005-2009 en 2009-2013 al maatregelen in de sfeer van behoud, consolidatie en herstel (restauratie en in beperkte mate ook reconstructie) zijn doorgevoerd waarbij ook is ingezet op duurzaam onderhoud en beheer en waar mogelijk hergebruik c.q. exploitatie van de gebouwen.

Het onderzoek van de forten is gekoppeld aan andere onderzoeken zoals onderzoek naar herontwikkeling en hergebruik: de economische potentie van de forten, de mogelijke beperkingen die de omgeving van een fort met zich meebrengt en de wens/wil van een eigenaar om een fort te (laten) herontwikkelen. De stapeling van deze onderzoeken levert een kansenkaart op waarop duidelijk wordt welke forten kansrijk zijn om te (her)ontwikkelen c.q. her te bestemmen. Een dergelijk (her)gebruik genereert middelen die mede ten goede komen aan de restauratie van het fort en een duurzaam beheer en onderhoud. Uit dit onderzoek worden naar verwachting enkele forten geselecteerd om met financiële ondersteuning vanuit de provincie Noord-Holland en mogelijk de provincie Utrecht te worden opgeknapt.

Daarnaast participeert het programmabureau namens beide siteholders in een doorlopend studietraject gericht op het ontwikkelen van voor de Stelling van Amsterdam toepasbare alternatieve financieringsvormen voor herstel (restauratie) en duurzaam beheer en onderhoud.

5.2.2 Provincie Utrecht

De provincie Utrecht is bezig met het opstellen van een waardenmeter. Uit dit onderzoek komt een indicatie van de kansrijkheid om de in Utrecht gelegen forten van de Stelling van Amsterdam economisch (her) te ontwikkelen. In het verlengde hiervan treedt de provincie op als katalysator in het kader van haar streven naar een gebiedsontwikkeling 3.0. Concreet houdt dit in dat de provincie derden (met name private partijen) uitdaagt en verleidt om te investeren in een langjarige exploitatie van met name de forten. Deze exploitatie dient conform de gedacht van

"behoud door ontwikkeling" bij te dragen aan het duurzaam onderhoud en behoud van de UUW's van deze forten en ook het vergroten van de beleefbaarheid van het werelderfgoed.

5.2.3 Onderzoeken door andere organisaties

Daarnaast zijn er ook andere organisatie die zelfstandig onderzoeken uitvoeren naar de Stelling van Amsterdam en kennis erover actief uitdragen. Voorbeelden zijn de plannen van terreinbeherende organisaties zoals Landschap Noord-Holland in 'Landschap met Liniedijken' (gericht op het terugbrengen van oorspronkelijke vegetaties op onderdelen van de Stelling van Amsterdam), Recreatie Noord-Holland (in beeld brengen van de consolidatie- en restauratiebehoefte van elementen van de Stelling van Amsterdam) en de 'Fortenvisie' van Natuurmonumenten (gericht op het in stand houden van de forten als monumenten van natuur, landschap en cultuurhistorie in combinatie met een recreatieve functie).

5.2.4 Kennis benutten die beschikbaar is bij andere partijen

Belangrijke kennisdragers voor de diverse onderzoeken en het in kaart brengen van de huidige conditie van de Stelling van Amsterdam zijn: Stichting Menno van Coehoorn, Stichting MEGA (Militair Erfgoed Groot Amsterdam), Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en Landschap Noord-Holland en particulieren. Ook bij Stadsherstel Amsterdam en Stichting Herstelling is veel informatie beschikbaar over onderhoud, beheer en herstel van gebouwen en afzonderlijke objecten en elementen. In Utrecht vervult de Utrechtse (erfgoed)instelling Landschap en Erfgoed Utrecht (LEU) een kennispositie. In beide provincies vervult ook de Monumentenwacht een kennisfunctie. De Monumentenwacht adviseert bij restauratie en beheer van onderdelen van de Stelling van Amsterdam.

Maatregelen	■ De siteholders initiëren, ontwikkelen en begeleiden diverse onderzoeken met betrekking tot bijvoorbeeld het consolideren en conserveren van dergelijke kleinere elementen en objecten ■ De siteholders onderzoeken de noodzaak tot consolidatie respectievelijk restauratie van de forten. Dit moet leiden tot een zogenaamde 'Kansenkaart' (Noord-Holland) en Waardenmeter (Utrecht). ■ De siteholders ontsluiten kennis over alternatieve financieringsvormen voor herstel (restauratie) en duurzaam beheer en onderhoud ■ De siteholders streven naar het bundelen en ontsluiten van de onderzoeken die door andere organisaties worden uitgevoerd ■ De siteholders bundelen de kennis die bij andere organisaties aanwezig is

5.3 Maatregelen bescherming en behoud

5.3.1 Toepassen wettelijk instrumentarium

De siteholders zijn verantwoordelijk voor het op adequate wijze beschermen en behouden van de uitzonderlijke en universele waarden van de Stelling van Amsterdam op het niveau van zowel de integrale structuur als de afzonderlijke objecten. Eerder is in hoofdstuk 3 al ingegaan op het belang, de rol en het samenspel tussen het ruimtelijk instrumentarium en specifieke instrumenten ter bescherming van het erfgoed vanuit de Monumentenwet. Op rijksniveau wordt de Stelling van Amsterdam beschermd vanuit de Structuurvisie Erfgoed en Ruimte en het Barro. Op provinciaal niveau is de bescherming door de beide siteholders nader verankerd in de structuurvisies en cultuurnota's, de provinciale verordeningen (ruimtelijke verordening en voor Noord-Holland ook de Monumentenverordening) en nader uitgewerkt in leidraden en handreikingen richting primair de

gemeenten. Tevens is daar ingegaan op de belangrijke rol die de gemeenten vervullen waar het gaat om het borgen van de uitzonderlijke en universele waarden in gemeentelijke bestemmingsplannen en omgevingsvergunningen. De gemeenten vervullen bovendien een cruciale rol waar het gaat om het borgen dat de regels die - ter bescherming en behoud van de uitzonderlijke en universele waarden van de Stelling van Amsterdam - zijn gesteld in de bestemmingsplannen en omgevingsvergunningen, ook daadwerkelijk worden nageleefd.

5.3.2 Beschermen, behouden en herstellen

De beide siteholders zetten in op het beschermen, behouden en waar nodig herstellen van de structuur of afzonderlijke objecten van de Stelling van Amsterdam. Daarbij heeft de siteholder, in samenspraak met eigenaren, beheerders en andere overheden steeds een afweging te maken, afhankelijk van de context.

Passief beheer

Passief beheer is het treffen van maatregelen gericht op het behouden en beschermen van (delen van) de Stelling van Amsterdam uitsluitend zonder dat actief wordt ingezet op het verbeteren of versterken ervan. Het behouden en beschermen gebeurt hier op basaal niveau. Basaal houdt in dat de bescherming plaatsvindt op basis van het wettelijk instrumentarium maar dat er niet actief wordt ingezet op het behouden of verbeteren van deze onderdelen van de Stelling van Amsterdam. Passief beheer kan van toepassing zijn op de vele landschappelijke elementen die onderdeel uitmaken van de Stelling van Amsterdam, zoals inundatievelden, schootsvelden en verboden kringen. Het kan ook van toepassing zijn op afzonderlijke elementen en objecten zoals dijken (die geen functie meer vervullen in het watersysteem) en batterijen en voor enkele forten. Dit laatste betreft vooral forten met primair een natuurfunctie, waarbij enkele van deze forten als nevenfunctie de opslag van goederen hebben. Een voorbeeld van een fort waarbij passief beheer wordt gehanteerd is *Fort Hinderdam*.

Consolideren

Consolideren is het actief ingrijpen door het treffen van maatregelen gericht op het vasthouden van de huidige bestaande staat van onderhoud en het tegengaan van verder verval van de structuur, afzonderlijke objecten en elementen en/of de zichtbaarheid en beleefbaarheid van (delen van) de Stelling van Amsterdam. Een voorbeeld van consolidatie uit het verleden is het geheel aan conserveringsmaatregelen die op *Fort Uitermeer* hebben plaatsgevonden om een verder verval van het fort en andere gebouwen tegen te gaan.

Restaureren

Restaureren is het treffen van maatregelen gericht op het herstel van in verval en soms ook in onbruik geraakte delen van de Stelling van Amsterdam. Het herstellen is gericht op het behouden, beschermen en versterken van de fysieke structuur, afzonderlijke objecten en elementen en/of de zichtbaarheid en beleefbaarheid. Naast restauratie kan het in enkele gevallen ook gaan om gedeeltelijke reconstructie van delen van de Stelling van Amsterdam.

Bij restauratie hanteren beide siteholders het credo ‘behoud door ontwikkeling’ als een belangrijk uitgangspunt. Behoud door ontwikkeling is voornamelijk gericht op het realiseren van

herontwikkeling, herbestemming en hergebruik. Herontwikkeling, herbestemming en hergebruik is gericht op het realiseren van een langjarige exploitatie van onderdelen van de Stelling van Amsterdam. Exploitatie draagt bij aan het veilig stellen van een duurzaam beheer en onderhoud van delen van de Stelling van Amsterdam en met name de forten. Maar de exploitatie draagt ook bij aan het zichtbaar en beleefbaar houden en maken. Behoud door ontwikkeling kan echter ook risico's met zich brengen bijvoorbeeld wanneer als gevolg van de exploitatie de herkenbaarheid van elementen van de Stelling van Amsterdam in het geding komt, of de openbare toegankelijkheid wordt ingeperkt. De siteholders kunnen hierop invloed uitoefenen door dergelijke zaken op te (doen/laten) nemen in de (pacht)overeenkomsten met de exploitanten.

In de periode 2005 tot heden is een groot aantal onderdelen van de Stelling van Amsterdam gerestaureerd en gedeeltelijk ook gereconstrueerd. Een goed voorbeeld van restauratie is het *Fort Nekkerweg*. In bijlage 7 is een overzicht opgenomen van de in het verleden doorgevoerde restauraties.

5.3.3 Actieve bijdrage siteholders aan beschermen, behoud en herstel van structuur en objecten

Naast het wettelijk instrumentarium hebben de siteholders ook additionele mogelijkheden om bij te dragen aan het beschermen, behouden en herstellen van de structuur als geheel en de objecten die gezamenlijk de Stelling van Amsterdam vormen. Het gaat hier om een verscheidenheid aan maatregelen gericht op het beschermen, behouden en herstellen van de fysieke entiteiten van de Stelling van Amsterdam, alsmede maatregelen gericht op het versterken van de zichtbaarheid en beleefbaarheid van de structuur en objecten. Deze maatregelen bestaan uit het actief ondersteunen van eigenaren en beheerders door het inbrengen van kennis en expertise, bij elkaar brengen van partijen en belangen, ondersteunen van uitvoeringsorganisaties en/of het zorgen voor cofinanciering van beschermings- en herstelmaatregelen.

De actieve rol die de siteholders op dit terrein vervullen is voor Noord-Holland uitgewerkt in de uitvoeringsprogramma's 2005-2009 en 2009-2013 die het programmabureau voor de Stelling van Amsterdam heeft uitgewerkt. De maatregelen uit deze programma's gericht op beschermen, behouden en herstel worden in de komende jaren gecontinueerd. Dit omvat het stimuleren en aanjagen en eventueel leveren van cofinanciering op in voorgaande periode gestarte en lopende projecten. Zo blijven bijvoorbeeld de middelen uit het programma 2009-2013 gereserveerd voor de lopende projecten gericht op behoud, herstel en deels ook onderhoud en hergebruik voor Fort bij Hoofddorp, Vuurtoreneiland/Fort Durgerdam en Fort Benoorden Spaarndam, inclusief de bijdrage aan het daar te ontwikkelen bezoekerscentrum.

De eerder genoemde onderzoeken naar de consolidatie van kleine objecten en stand van zaken betreffende de forten lopen wat betreft hun uitvoering door in het uitvoeringsprogramma 2014-2016. Hieronder valt bijvoorbeeld het aanjagen en mede financieren van de herontwikkeling van nog minimaal twee forten in nauwe samenwerking met de eigenaar en de gemeente.

Ook bij het uitvoeringsprogramma 2014-2016 blijft het programmabureau een actieve rol vervullen als kennismakelaar. Daarnaast zet Noord-Holland twee uitvoeringsregelingen in voor het ondersteunen van eigenaren, beheerders en exploitanten bij het beschermen, behouden en herstellen, alsmede het duurzaam onderhouden van (delen van) de Stelling van Amsterdam:

- Uitvoeringsregeling 'Subsidie restauratie of herstel objecten Stelling van Amsterdam Noord-Holland 2013': noodzakelijke restauratie- of herstelwerkzaamheden.
- Uitvoeringsregeling 'Subsidie activiteiten op en rond Stelling van Amsterdam enNieuwe Hollandse Waterlinie Noord-Holland 2013': voortzetting huidige regeling voor stimuleren van voorbereidings- of haalbaarheidsonderzoeken ten behoeve van restauratie- en/of herbestemming van onderdelen en cofinanciering stellingbrede communicatieactiviteiten en evenementen.

Utrecht is voornemens om aanvullend op het AVP programma Utrecht West een specifiek op de waterlinies Nieuwe Hollandse Waterlinie en Stelling van Amsterdam gericht uitvoeringsprogramma op te stellen. Daarnaast heeft Utrecht heeft voor de periode 2014 – 2016 een voorlopig Actieplan opgesteld. Beide siteholders voeren regelmatig overleg met betrokken partijen (gemeenten, eigenaren, beheerders etc.) over de implementatie van de maatregelen uit dit managementplan.

Meer dan in het verleden zijn de provincies Noord-Holland en Utrecht van plan om samen te werken in de programmering van activiteiten in de Stelling van Amsterdam. Streven is om in de loop van 2016 te werken aan een gezamenlijk uitvoeringsprogramma van beide siteholders voor de periode 2017-2020. Vorm en inhoud zijn afhankelijk van de voortgang en inzichten in de koppeling van de Werelderfgoedsite Stelling van Amsterdam aan de beoogde Werelderfgoedsite NHW.

Een belangrijke rol in het restaureren en herstellen van onderdelen van de Stelling van Amsterdam is weggelegd voor de Stichting Herstelling Amsterdam. Deze stichting voert in opdracht van een groot aantal forteigenaren onderhoudswerkzaamheden en eenvoudigere restauraties aan forten en objecten van de Stelling van Amsterdam uit.

Maatregelen	■ Siteholders ondersteunen eigenaren en beheerders door het inbrengen van kennis en expertise, bij elkaar brengen van partijen en belangen, ondersteunen van uitvoeringsorganisaties en/of het zorgen voor cofinanciering van beschermings- en herstelmaatregelen ■ Siteholders vervullen een actieve rol als kennismakelaar door het verzamelen en beschikbaar stellen van informatie en organiseren van bijeenkomsten ■ Siteholders sturen er op dat in (pacht)overeenkomsten zaken worden geregeld over behoud door ontwikkeling ■ Noord-Holland stelt twee uitvoeringsregelingen open: een voor restauratie- en/of herstel en een voor stellingbrede communicatieactiviteiten, evenementen en haalbaarheidsonderzoeken ■ De provincie Utrecht is voornemens om aanvullend op dit programma een specifiek op de waterlinies Nieuwe Hollandse Waterlinie en Stelling van Amsterdam gericht uitvoeringsprogramma op te stellen

5.4 Onderhoud en exploitatie

5.4.1 Duurzaam beheer en onderhoud

De inzet van de beide siteholders is er op gericht om in overleg en samenspraak met de forteigenaren, beheerders en exploitanten te komen tot een langjarig en duurzaam beheer en onderhoud van de forten en andere objecten en elementen van de Stelling van Amsterdam. Meerdere eigenaren werken gericht op het beheer en onderhoud van terreinen, gebouwen en overige onderdelen van de Stelling van Amsterdam vaak met eigen beheer- en onderhoudsplannen. De siteholders faciliteren met het inbrengen van kennis, materiële ondersteuningen en financiële middelen het opstellen van degelijke plannen. De siteholders vinden het uitwerken van de plannen door de beheerders van delen van de Stelling van Amsterdam van belang omdat op deze wijze wordt bijgedragen aan het zodanig beheren en onderhouden van delen van de Stelling Van Amsterdam dat deze delen op duurzame (langjarig) wijze behouden blijven en ook als structuur en/of element zichtbaar en beleefbaar blijven.

5.4.2 Exploitatie als kostendrager voor duurzaam beheer en onderhoud

De siteholders zetten in op herontwikkeling, herbestemming en hergebruik na afronding van eventuele herstelwerkzaamheden. Hergebruik wordt daarbij gezien als basis voor een langjarige exploitatie van delen van de Stelling van Amsterdam (veelal forten maar soms ook andere gebouwen). Deze exploitatie kan verschillende vormen. Vanuit deze exploitatie ontstaat er een belang om de gebouwen en andere delen van de Stelling van Amsterdam,waar de exploitant gebruik van maakt, goed en duurzaam (langjarig) te beheren en onderhouden. De exploitatie levert opbrengsten op die kunnen bijdragen aan beheer en onderhoud. Dergelijke vormen van hergebruik zijn vooral toepasbaar op forten en soms ook andere gebouwen als genie- of munitieloodsen, batterijen of magazijnen.

Maatregelen	■ De siteholders faciliteren forteigenaren, beheerders en exploitanten door het inbrengen van kennis, materiële ondersteuning en financiële middelen en het opstellen van degelijke plannen ■ De siteholders zetten in op herontwikkeling, herbestemming en hergebruik na afronding van eventuele herstelwerkzaamheden

5.5 Monitoring voortgang en kwaliteit

5.5.1 Monitoring

Vanuit UNESCO wordt periodiek (iedere zes jaar) een rapportage verwacht van de stand van zaken van de site. Deze periodieke rapportage is verplicht en vraagt van de siteholders een reeks aan informatie die gestructureerd wordt verzameld en opgeslagen. De gehanteerde methodiek van UNESCO volstaat voor de siteholders voor het monitoren van de ontwikkelingen van de Stelling van Amsterdam. In 2013 is de rapportage uitgevoerd. De eerstvolgende periodieke rapportage vindt in 2019 plaats.

Er worden naast de verplichte monitoring aan UNESCO in beperkte mate aanvullende en tussentijdse monitoringactiviteiten uitgevoerd. Dit gebeurt door het laten uitvoeren van onderzoeken die mede in kaart brengen wat de stand van zaken van het behoud en onderhoud van delen van de Stelling van Amsterdam is. Onderzoeken die op basis van het uitvoeringsprogramma 2009-2013 zijn uitgezet naar de consolidatiebehoefte van kleine objecten en naar het behoud en beheer van forten leveren ook op het terrein van monitoring waardevolle informatie. De provincie Noord-Holland is bovendien van plan een monitoringsysteem op te zetten (uitvoeringsprogramma 2014 – 2016) waarbij de bouwkundige staat van alle Stellingobjecten regelmatig wordt gemonitord.

Belangrijke monitoringsinformatie wordt ook verkregen uit de kennisdossiers die in samenwerking met bij de Stelling van Amsterdam betrokken partijen (zoals terreinbeheerders, eigenaren en exploitanten) worden uitgewerkt en waaraan ook in het kader van het uitvoeringsprogramma 2014-2016 verder wordt gewerkt. Belangrijk hierin is het bundelen van de kennis over de beschermings- en herstelmaatregelen die in de komende jaren nog worden doorgevoerd.

Wat betreft de voortgang vindt er voortgangsbewaking plaats op het niveau van de budgetten die ter financiering van de maatregelen ter beschikking zijn gesteld vanuit de begroting van de siteholders. Specifieker worden de resultaten en eisen die gesteld worden aan partijen die gebruik maken van subsidies in casu provinciale cofinanciering bijgehouden in het kader van de subsidieverstrekking en –verantwoording. Daarnaast bevatten de opeenvolgende uitvoeringsprogramma's van het programmabureau van de Stelling van Amsterdam ook steeds een terugblik op de maatregelen die tot dusver zijn doorgevoerd.

Maatregelen	■ De beide siteholders dragen elke zes jaar zorg voor de periodieke rapportage over de stand van zaken betreffende de bescherming en het behoud van de uitzonderlijke en universele waarden van de werelderfgoed site richting UNESCO ■ De provincie Noord-Holland zet een monitoringsystematiek op naar de bouwkundige staat van alle Stellingobjecten

6 Uitdragen van het werelderfgoed

6.1 Communicatie

6.1.1 Stichting Werelderfgoed.nl en Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed

Stichting Werelderfgoed.nl en rijk (RCE) maken ieder een eigen communicatiestrategie in onderlinge afstemming. Dit gebeurt omdat de verantwoordelijkheden van beide organisaties overlappen maar niet gelijk zijn. De communicatie van Werelderfgoed.nl en RCE, via de website www.cultureelerfgoed.nl, richten zich op het vergroten van de bekendheid van de gezamenlijke Nederlandse werelderfgoederen vanuit een consequente en voortdurende communicatie via websites en persberichten, maar ook via diverse andere publieksuitingen als artikelen in vakbladen en pers. Een voorzet van deze gezamenlijkheid is gedaan met de opening van werelderfgoed podium in De Bazel in Amsterdam.

De communicatie van Stichting Werelderfgoed.nl is er ook op gericht de eisen die UNESCO stelt aan uitstraling en het gebruik van logo's te verbeteren en de eenduidige uitstraling van bebording en het UNESCO logo te bewaken. Daarnaast wil men het gebruik van het merk vergroten. De communicatie van beide partijen draagt er toe bij dat het recreatief en toeristisch potentieel van de werelderfgoederen in het algemeen en de Stelling van Amsterdam in het bijzonder, verbetert.

6.1.2 Siteholders

De provincie Noord-Holland neemt het voortouw in de communicatie over de Stelling van Amsterdam als geheel. Voor de Stelling van Amsterdam is een afzonderlijk communicatie- en marketing plan opgesteld gericht op het realiseren van een aantal communicatiemiddelen. Belangrijk instrument is hierbij de website www.stellingvanamsterdam.nl. Tevens is een mediacampagne uitgewerkt en uitgevoerd. Vanuit de siteholder is ook ingezet op een gemeenschappelijk logo en een gemeenschappelijke huisstijl die wordt gebruikt bij het communiceren en promoten van de Stelling van Amsterdam.

De communicatie is er op gericht de naamsbekendheid van de Stelling van Amsterdam te vergroten en mensen in kennis te stellen van de bijzondere waarden van dit werelderfgoed. Een ander communicatiedoel is het stimuleren van het bezoek aan de Stelling van Amsterdam en omgeving voor wandelen, fietsen en/of varen (beleving). Onderdeel hiervan is ook het realiseren van een uniforme en daarmee algeheel herkenbare bebording en bewegwijzering van de routes en informatiepanelen. Naast de website worden hiertoe uiteenlopende communicatiemiddelen ingezet, zoals folders en Stellingkoerier, maar ook evenementen als de Stellingmaand, het inrichten van bezoekerscentra (Pampus, Krommeniedijk, Fort Benoorden Spaarndam) en houden van presentaties. Bij de communicatie over de Stelling van Amsterdam wordt de provincie Noord-Holland ondersteund door de Stichting Cultuurcompagnie Noord-Holland. Zo organiseert bijvoorbeeld de Stichting CultuurCompagnie Noord-Holland in opdracht van de provincie Noord-Holland cursussen voor het organiseren en rondleiden van groepen en maken van tentoonstellingen over de Stelling van Amsterdam. De Stelling van Amsterdam is ook in diverse nationale en internationale media-uitingen ingebracht.

Belangrijk voor de communicatie over de Stelling van Amsterdam is ook de samenwerking die in het kader van promotie en marketing plaatsvindt met andere werelderfgoederen (inclusief de Nieuwe Hollandse Waterlinie) en de algehele promotie van Noord-Holland. Ook lokaal is de

aansluiting van communicatie over de Stelling van Amsterdam met lokale initiatieven van belang, zoals de ontwikkeling van het concept Fortenland in de Gooi- en Vechtstreek.

Voor de komende jaren staat het continueren en vernieuwen van de bestaande communicatie en marketing centraal.

6.2 Educatie en voorlichting

Voor de siteholders is de belevingswaarde van de Stelling van Amsterdam en het uitdragen van de historische waarde van dit erfgoed naar een breed publiek belangrijk. Dit start met het publiek toegankelijk maken van de Stelling van Amsterdam en bijzondere objecten (met name forten) in de Stelling. Daartoe worden op en rond de Stelling van Amsterdam onderling met elkaar verbonden wandel-, fiets- en vaarroutes ontwikkeld, die de Stelling van Amsterdam beleefbaar maken en waarbij met behulp van onder meer panelen en App's informatie over de Stelling van Amsterdam wordt verstrekt. Bijvoorbeeld in Abcoude draagt de provincie Utrecht als siteholder bij aan het inrichten van een aantrekkelijke recreatieve verbinding tussen station Abcoude en het Fort Abcoude, inclusief de ontwikkeling van een 'Toeristisch Overstap Punt' (TOP) met informatiepanelen, om zo de beleefbaarheid van het erfgoed op deze locatie te vergroten.

Binnen de Stelling van Amsterdam zelf ontwikkelen de siteholders tenminste 3 bezoekerscentra (Pampus, Krommeniedijk en Fort Benoorden Spaarndam) die er mede op zijn gericht de belevingswaarde van de Stelling van Amsterdam te vergroten.

Het uitdragen van de Stelling van Amsterdam gebeurt verder via een uitgebreide communicatie en breed opgezette promotie en marketing. Bij deze promotie en marketing wordt in toenemende mate samengewerkt met andere nabij gelegen en deels overlappende werelderfgoederen (Beemster / Grachtengordel Amsterdam en Nieuwe Hollandse Waterlinie) en met de citymarketing Amsterdam. Vanuit Amsterdam wordt de Stelling van Amsterdam als een verborgen schat in de directe omgeving van de stad gezien. Vanuit de communicatie en promotie en marketing worden omwonenden, recreanten en toeristen naar de Stelling van Amsterdam getrokken die met hun bestedingen bijdragen aan de financiering van een duurzaam beheer en onderhoud. Uitdragen dient op die manier ook een financieel belang.

Educatie en voorlichting wordt vanuit de siteholders breed gepromoot en ondersteund. In achterliggende jaren is hieraan invulling gegeven door onder meer:

- Het aanleggen en verbeteren van een recreatieve infrastructuur met bewegwijzering en informatiepanelen en beschrijvingen en informatieve App's.
- Het (gaan) realiseren van tenminste drie bezoekerscentra.

- Het realiseren van een interactief fortenspel dat tevens educatieve doelen dient.
- Het openstellen van forten en beschikbaar krijgen van een groeiend aantal kleinschalige recreatieve voorzieningen op de forten.
- Het ontwikkelen van lesprogramma's en een leskist over de Stelling van Amsterdam.

Deze ontwikkelingen zijn geïnitieerd en deels mede gefinancierd door de siteholders. Ook diverse andere organisaties dragen een steentje bij aan de educatie en voorlichting waaronder terreinbeheerders als Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en Landschap Noord-Holland maar ook Stichting Menno van Coehoorn en Stichting MEGA. Ook vanuit de recreatieschappen, ANWB en Wandelnet worden fiets-, wandel- en vaarroutes met uniforme bebording en informatiepanelen ontwikkeld die informatief en educatief zijn en de waarden en het historisch belang van de Stelling van Amsterdam helpen uit te dragen.

6.3 Promotie en marketing

Promotie en marketing is van wezenlijk belang om, in combinatie met communicatie, de naamsbekendheid van de Stelling van Amsterdam te vergroten. Dit leidt ertoe dat meer bezoekers de weg naar de Stelling van Amsterdam weten te vinden en zo de historie en het belang van de Stelling van Amsterdam als erfgoed breed uit te dragen. De vele bezoekers dragen bovendien bij aan het genereren van inkomsten voor de diverse eigenaren, beheerders en/of exploitanten van de Stelling van Amsterdam.
Rond de promotie en marketing van de Stelling van Amsterdam wordt in toenemende mate samenwerking gezocht met andere werelderfgoederen, zoals de Droogmakerij de Beemster en Amsterdamse grachtengordel, maar ook via het Werelderfgoedpodium. Met Utrecht wordt al expliciet de samenwerking gezocht met de promotie en marketing van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Nieuw is dat ook de citymarketing van Amsterdam haar pijlen op de omgeving van de hoofdstad richt zodat ook de promotie en marketing van de Stelling van Amsterdam onderdeel wordt van de promotie van ATCB (Amsterdam Toerisme en Congres Bureau).

Maatregelen	■ Siteholders voeren via het programmabureau een actief communicatiebeleid op basis van het communicatie- en marketing plan. Daaronder vallen ook educatieve activiteiten. Daarbij werken ze samen met diverse lokale organisaties. Zij doen dit door onder meer: o Publiek breed toegankelijk maken van onderdelen van de Stelling van Amsterdam o Ontwikkeling van fiets-, wandel- en vaarroutes o Ontwikkeling van informatiepanelen en app's o Het ontwikkelen van drie bezoekerscentra o Brede communicatie en promotie activiteiten, zo mogelijk in samenwerking met andere Werelderfgoederen in de regio o Beheer van de website www.stellingvanamsterdam.nl o Gebruik van een gemeenschappelijk logo o Folders, Stellingkoerier o Evenementen o Presentaties o Promotie van een interactief fortenspel en gebruik van leskisten ■ Stichting Werelderfgoed.nl verzorgt de promotie van de Nederlandse werelderfgoederen in het algemeen ■ Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed draagt via haar website en bijdrage aan het werelderfgoedpodium bij aan de educatieve informatievoorziening over de Stelling van Amsterdam

7 Omgaan met externe invloeden

7.1 Ligging in een drukke en hoogdynamische omgeving

Werelderfgoed Stelling van Amsterdam ligt in een van de meest dynamische, complexe en drukste gebieden van Nederland; een regio waar uiteenlopende maatschappelijke, economische, ruimtelijke, fysieke en ecologische ontwikkelingen plaatsvinden. Ook in de toekomst zullen zich hier steeds nieuwe ontwikkelingen van zeer uiteenlopend karakter blijven aandienen. Vanuit de Rijksstructuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR) is de regio aangeduid als prioritair gebied voor duurzame economische groei. Dit houdt in dat er op het gebied diverse ruimtelijke en economische claims en reserveringen rusten vanuit het rijk, de provincies, de gemeenten en de waterschappen. Regelmatig manifesteren zich in het gebied ontwikkelingen met een zwaarwegend maatschappelijk belang die in aanzet een potentiële bedreiging zouden kunnen vormen voor de Stelling van Amsterdam of onderdelen ervan. Het betreft veelal grootschalige en complexe ontwikkelingen.

Voor UNESCO is feitelijk elke aantasting van de uitzonderlijke en universele waarden van een werelderfgoed onacceptabel. Ruimtelijke ontwikkelingen in en om de Stelling van Amsterdam vragen van de siteholders en betrokken overheden om nadere afwegingen waarbij steeds voldoende recht dient te worden gedaan aan het behoud van uitzonderlijke en universele waarden van de Stelling van Amsterdam. Het combineren van ontwikkelingen van zwaarwegend maatschappelijk belang, met de werelderfgoedstatus van de Stelling van Amsterdam, vraagt om maatwerk.

Hoewel er ontwikkelingen zijn die soms ook kansen bieden voor het behoud en versterken van de Stelling van Amsterdam, betreft het veelal ontwikkelingen die een stevige uitdaging en opgave voor de siteholder vormen om goed in te passen of samen te laten gaan met de belangen van de Stelling van Amsterdam. Het is aan de beide siteholders om de diverse ontwikkelingen en claims af te wegen en te beoordelen en vervolgens zodanig in te passen dat ze geen bedreiging voor de uitzonderlijke en universele waarden van de Stelling van Amsterdam vormen. Eerder zijn in hoofdstuk 3 de geldende wettelijke en beleidsmatige kaders beschreven die zijn vastgesteld om deze uitzonderlijke en universele waarden langjarig te beschermen. In hoofdstuk 5 is de werking van het instrumentarium rond behoud en beheer van de Stelling van Amsterdam door de beide siteholders en haar partners beschreven. In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op de wijze waarop de beide siteholders concreet omgaan met de diverse externe invloeden, de uitgangspunten die zij daarbij hanteren en de concrete maatregelen die zij daartoe treffen. Voor een belangrijk deel wordt bij de maatregelen teruggegrepen op en verwezen naar de maatregelen die eerder al zijn beschreven in de hoofdstukken 3 en 5.

7.2 Overzicht mogelijke ontwikkelingen in omgeving

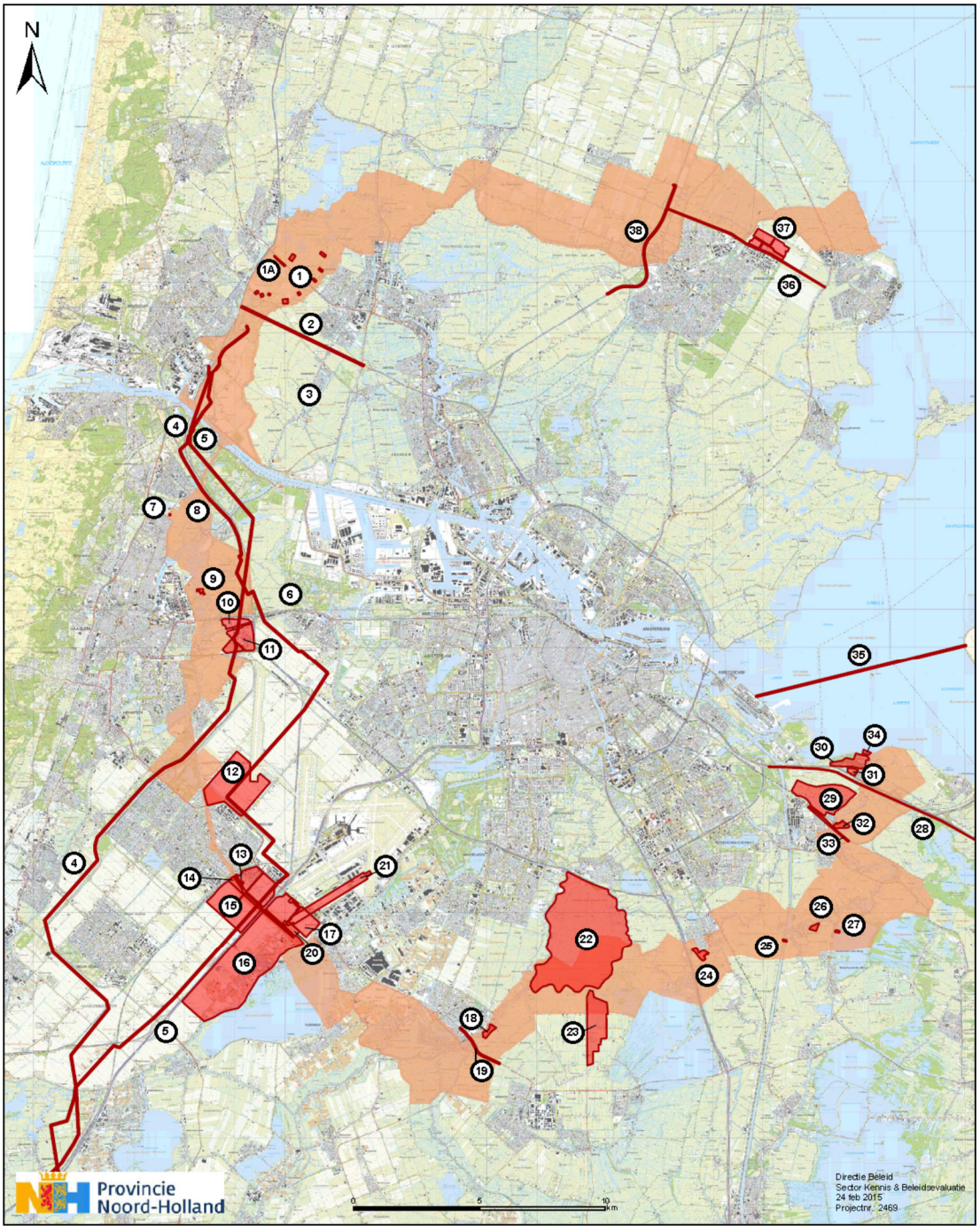
Op onderstaande kaart en bijgesloten tabel zijn alle mogelijke ontwikkelingen opgenomen die op het moment van het opstellen van het managementplan bekend zijn bij de beide siteholders. Tijdens een werkbijeenkomst met de siteholders, andere overheden, terreinbeheerders, eigenaren en andere betrokken maatschappelijke organisaties is deze lijst zover als mogelijk gecompleteerd. Een beschrijving van deze ontwikkelingen is opgenomen in bijlage 8. Het betreft alle ontwikkelingen die thans bekend zijn, dan wel waarvan verwacht wordt dat deze zich in de komende 10 jaar mogelijk gaan manifesteren. Niet alle vermelde ontwikkelingen zijn even concreet. Het betreft zowel ontwikkelingen die nu worden gerealiseerd als ontwikkelingen die nog slechts een voornemen zijn. De weergegeven ontwikkelingen als opgenomen in onderstaande tabel zijn met nummers op onderstaande kaart aangegeven.

Nr	Project / ontwikkeling	Thema
1	Vergroten van de agrarische bouwblokken gemeente Uitgeest	Agrarisch gebruik
	1a Opstelterrein N203 Uitgeest	Infrastructuur
2	Doortrekken A8- A9	Infrastructuur
3	Recreatieve ontwikkeling Buitenlanden, Aagtenpark en Omzoom	Recreatie en toerisme
4	Hoogspanningsleiding 380 kV Randstad Noord	Infrastructuur
5	Nieuwe Gasleiding	Infrastructuur
6	Visie Groengebied Amsterdam-Haarlem, bufferzone in een metropolitaan landschap	Natuur en landschap / Recreatie en toerisme
7	Vogelhospitaal	Bedrijvigheid
8	Ontwikkeling Fort benoorden Spaarndam	Recreatie en toerisme
9	Herontwikkeling Penningsveer	Recreatie en toerisme
10	Polanenpark	Bedrijvigheid
11	Uitbreiding De Liede / 380 kV Station Vijfhuizen	Infrastructuur
12	Landartpark Buitenschot (Ribbels Schiphol)	Infrastructuur
13	Beukenhorst Zuid	Bedrijvigheid
14	Geniepark	Recreatie en toerisme
15	A4-zone west / Schiphol Trade Park	Bedrijvigheid
16	PrimAviera	Bedrijvigheid
17	SLP (Schiphol Logistics Park)	Bedrijvigheid
18	Amstelhoek	Bedrijvigheid
19	Vrije busbaan (HOV)	Infrastructuur
20	OLV, Ongestoord Logistieke Verbinding	Infrastructuur
21	Parallelle Kaagbaan Schiphol	Infrastructuur
22	Waterberging Ronde Hoep	Integraal waterbeheer
23	Waterberging Groot Mijdrecht Noord	Integraal waterbeheer
24	Woningbouw Abcoude	Wonen
25	Fietsbrug Nigtevecht	Infrastructuur
26	Nieuwe landgoederen Wijdemeren	Wonen
27	Herinrichting Jachthaven Dammerweg	Recreatie en toerisme
28	Reconstructie A1	Infrastructuur
29	Bloemendalerpolder	Wonen
30	KNSF-terrein	Wonen
31	Brediusgronden	Wonen
32	Transformatie Bedrijventerrein Nijverheidslaan Weesp	Bedrijvigheid
33	OV SAAL Weesp	Infrastructuur
34	Jachthaven Muiden	Recreatie en toerisme
35	IJmeerlijn OV-Verbinding Amsterdam – Almere	Infrastructuur
36	N244 (Waterland)	Infrastructuur
37	Bedrijventerrein Baanstee Noord (Purmerend)	Bedrijvigheid
38	Capaciteitsvergroting A7 –A8	Infrastructuur

Projecten in Stelling van Amsterdam

projecten

Unesco-begrenzing

7.3 Thematische schets van ontwikkelingen en maatregelen

7.3.1 Ontwikkelingsdruk door wonen

Schets mogelijke ontwikkeling	De Stelling van Amsterdam ligt in de Randstad, zijnde een gebied met grote drukte en een hoge dynamiek. De Stelling van Amsterdam is vanwege haar cultuurhistorische en landschappelijke waarden, als groene ring rond de hoofdstad ook van zichzelf een positieve factor van betekenis in het vestigingsklimaat voor nieuwe bewoners en ook bedrijven in combinatie met o.a. de grachtengordel van Amsterdam, Droogmakerij de Beemster en Nieuwe Hollandse Waterlinie. De Stelling van Amsterdam draagt daarmee ook zelf bij aan de dynamiek in het omliggende gebied, maar biedt in combinatie met het omliggende landschap ook kansen en mogelijkheden voor recreatie en ontspanning. In de nabijheid van de Stelling van Amsterdam komen meerdere woningbouwprojecten tot ontwikkeling die eerder al planologisch zijn goedgekeurd en waar nadere eisen zijn gesteld aan een goede ruimtelijke inpassing ten opzichte van de Stelling van Amsterdam. Nieuwe woningbouwprojecten in het gebied waar de uitzonderlijke en universele waarden van de Stelling van Amsterdam gelden worden niet toegestaan. Veelal gelden voor woningbouw in de nabije omgeving van de Stelling van Amsterdam nadere eisen.
Opgave	Het voorkomen of zodanig inpassen van woningbouwplannen en woningbouwprojecten dat dit geen inbreuk pleegt op de structuur of afzonderlijke elementen, of op de zichtbaarheid en beleefbaarheid van de Stelling van Amsterdam.

7.3.2 Ontwikkelingsdruk door bedrijvigheid

Schets mogelijke ontwikkeling	In de omgeving van de Stelling van Amsterdam liggen meerdere voor de Nederlandse economie cruciale functies, zoals de mainport Schiphol, delen van de Greenport Nederland, havens, tal van grote en middelgrote bedrijventerreinen en belangrijke (glas)tuinbouw- en landbouwgebieden. Ondanks de economisch moeilijke tijden van dit moment zal het gebied rond Amsterdam een belangrijke motor blijven voor de Nederlandse economie. Dit brengt met zich dat in de omgeving van de Stelling van Amsterdam uiteenlopende veelal al planologisch vastgelegde bedrijventerreinen tot ontwikkeling komen. In de omgeving van de Stelling van Amsterdam is zowel sprake van herontwikkeling, transformatie en uitbreiding van bestaande bedrijventerreinen als de ontwikkeling van nieuwe terreinen. Naast concrete plannen die gedeeltelijk al in realisatie zijn liggen er in de omgeving van de Stelling van Amsterdam ook enkele grote strategische reserveringen voor toekomstige bedrijventerreinontwikkeling. Doordat de ontwikkeling van bedrijventerreinen in de regel grootschalige bebouwing inhoudt, is verbergen geen reëel alternatief. Voor enkele bedrijventerreinen is schrappen of verplaatsen wanneer het nog geen planologisch vastgestelde terreinen betreft een optie. Ook is het niet ondenkbaar dat de ontwikkeling van sommige bedrijventerreinen langjarig stagneert als gevolg van de economische recessie. Voor de meeste bedrijventerreinen uit de lijst geldt echter dat wordt ingezet op het goed inpassen van deze bedrijventerreinen en het langs die weg voorkomen en beperken van impact op de Stelling van Amsterdam.

Opgave	Het voorkomen van het ontwikkelen van nieuwe bedrijventerreinen die in potentie een negatieve impact op de Stelling van Amsterdam kunnen hebben. Het voorkomen van negatieve gevolgen van de herontwikkeling, transformatie of uitbreiding van bestaande en planologisch al goedgekeurde bedrijventerrein door deze ontwikkeling dusdanig te situeren en in te passen dat ze geen effect op de Stelling van Amsterdam hebben.

7.3.3 Veranderend agrarisch gebruik

Schets mogelijke ontwikkeling	Grote delen van de Stelling van Amsterdam zijn gesitueerd in het landelijk gebied. Het landelijk gebied in de omgeving van de Stelling van Amsterdam bestaat voor het overgrote deel uit landbouwgrond en daarnaast uit natuur en recreatiegebieden en water. Binnen de landbouw manifesteren zich ontwikkelingen gericht op verdere schaalvergroting, teeltverandering en -intensivering en biobased productie (biomassa). In de omgeving van de Stelling van Amsterdam liggen meerdere (glas)tuinbouwgebieden. Ook voor glastuinbouw geldt dat schaalvergroting een trend is. Daarnaast wordt vanuit de overheden en tuinbouwsector ingezet op het saneren van verspreid gelegen glas. Gelieerd aan met name de (glas)tuinbouw als onderdeel van de Greenport Nederland liggen in het gebied ook diverse logistieke centra (zie bedrijventerreinen) die mede gebruik maken van en claims leggen op de omliggende kwaliteit en capaciteit van de omliggende infrastructuur (zie infrastructuur). De schaalvergroting levert wat betreft het landbouwkundig gebruik van de gronden op basis van de nu bekende ontwikkelingen, m.u.v. de glastuinbouw, niet direct conflicten op met de Stelling van Amsterdam, al is dat niet geheel uit te sluiten gegeven de ontwikkeling van megastallen en grote silo's. Ook veranderingen van teelten kunnen van invloed zijn op de openheid van het landschap rond de Stelling van Amsterdam. De bedreiging voor de Stelling van Amsterdam zit bij schaalvergroting met name in de gelijktijdige opschaling van de volumes van bouwkavels en bebouwing.
Opgave	Het waar mogelijk benutten van de kansen die vanuit het agrarisch gebruik van het omliggende gebied zich manifesteren voor het versterken van de zichtbaarheid en beleefbaarheid van de Stelling van Amsterdam (met name openheid). Het door een goede inpassing voorkomen van negatieve effecten als gevolg van schaalvergroting in bouwblokken en bebouwing waaronder de ontwikkeling van grote moderne glastuinbouwcomplexen.

7.3.4 Recreatie en toerisme

Schets mogelijke ontwikkeling	De gevarieerde landschappelijke omgeving van de Stelling van Amsterdam, de in de nabijheid aanwezige specifieke recreatiegebieden maar ook de Stelling van Amsterdam zelf worden intensief recreatief gebruikt. Bewoners uit de Randstad zoeken er rust en ontspanning. De Stelling van Amsterdam trekt daarnaast ook toeristen die de omgeving van Amsterdam bezoeken en is onderdeel van de citypromotie en –marketing van Amsterdam. Recreatie en toerisme maakt gebruik van de Stelling van Amsterdam en biedt kansen doordat er opbrengsten mee kunnen worden gegenereerd die van cruciaal belang zijn voor een duurzaam beheer en onderhoud. In de omgeving van de Stelling van

	Amsterdam komen meerdere recreatiegebieden tot ontwikkeling die kansen bieden tot het versterken van de zichtbaarheid en beleefbaarheid van de Stelling van Amsterdam. Deze recreatieve gebieden kunnen bijdragen aan het versterken van de openheid en het groene karakter van de omgeving van de Stelling van Amsterdam. Tot dusver is de omvang van recreatie en toerisme op de Stelling van Amsterdam zelf niet van dien omvang dat hier een bedreiging uit voortvloeit, mogelijk met uitzondering van de ontwikkeling van Fort Benoorden Spaarndam, waar het fortterrein en de schootsvelden worden herontwikkeld voor recreatieve verblijfsrecreatie.
Opgave	Het benutten van de kansen die recreatieve ontwikkelingen met zich brengen door de realisatie van een meer open en groene inrichting in de omgeving van de Stelling van Amsterdam. Het versterken van de beleefbaarheid van het erfgoed door openstelling van delen van de Stelling. Het informeren van recreanten en toeristen door het inrichten van bezoekerscentra in enkele forten van de Stelling van Amsterdam (bijvoorbeeld Fort Benoorden bij Spaarndam). Het benutten van de opbrengsten uit recreatie en toerisme voor beheer en onderhoud. Mogelijke bedreigingen vanuit recreatie en toerisme zijn te voorkomen door een goede locatiekeuze en inpassing.

7.3.5 Integraal waterbeheer

Schets mogelijke ontwikkeling	De Stelling van Amsterdam ligt in een complex waterhuishoudkundig gebied. Gesitueerd tussen Noordzee en IJsselmeer maakt de Stelling van Amsterdam gebruik van het tussenliggende landschap van polders en watergangen, om via ingenieuze kunstwerken een verdedigingslinie rond de hoofdstad te vormen. Het water is als het ware de natuurlijke partner van de Stelling van Amsterdam. Maar tegelijkertijd vraagt ook het water in het gebied waar de Stelling van Amsterdam is gelegen om meer ruimte voor onder meer waterberging en zijn er vanuit waterveiligheid ingrepen in de waterkeringen, omvattende dijken en kunstwerken te verwachten. Integraal waterbeheer biedt in relatie tot de Stelling van Amsterdam vooral kansen. De tijdelijke waterberging in verband met calamiteiten maakt het mogelijk de werking van de inundatievelden als onderdeel van de Stelling van Amsterdam weer zichtbaar en beleefbaar te maken. De aanleg van tijdelijke waterberging biedt naast kansen ook een mogelijke bedreiging voor de Stelling van Amsterdam. De bedreiging kan ontstaan door de aanleg van kunstwerken in of nabij het stellinggebied.
Opgave	Het benutten van tijdelijke waterberging als mogelijkheid om de werking van de inundatievelden rond de Stelling van Amsterdam zichtbaar en beleefbaar te maken.

7.3.6 Infrastructuur en verkeer

Schets mogelijke ontwikkeling	De hoogdynamische omgeving waarin de Stelling van Amsterdam ligt wordt gekenmerkt door een uitgebreid netwerk van infrastructuur dat bovendien intensief wordt gebruikt. Het gebied wordt doorsneden door wegen, spoorwegen en vaarwegen, maar ook door diverse hoogspanningslijnen (kV lijnen) en gasleidingen. In het gebied ligt bovendien de internationale luchthaven Schiphol en de tweede zeehaven van Nederland (Amsterdam) die bereikbaar is via het Noordzeekanaal. Deze bestaande infrastructuur raakt en/of doorsnijdt delen van de Stelling

van Amsterdam. Verbreding en uitbreiding van deze bestaande infrastructuur en zeker ook de aanleg van nieuwe infrastructuur heeft in dit gebied al snel implicaties voor de Stelling van Amsterdam. Deze nieuw aan te leggen infrastructuur betreft in de meest gevallen Rijksinfrastructurele projecten die door het Rijk worden aangemerkt als van zwaarwegend maatschappelijk belang. Daarnaast zijn er ook provinciale en gemeentelijke infrastructurele projecten die impact kunnen hebben op de Stelling van Amsterdam. Bij alle nieuwe of uitbreiding van bestaande infrastructuur wordt expliciet naar de mogelijkheden van verplaatsen, verbergen en inpassen gekeken om de impact als gevolg van de ontwikkelingen in de infrastructuur zoveel mogelijk te beperken. Maar voor diverse infrastructurele ingrepen geldt dat ze moeilijk zijn te realiseren zonder dat er enig negatief effect voor de Stelling van Amsterdam optreedt. Infrastructurele werken zijn lijnverbindingen die door de ring heen gaan en het verbergen van deze infrastructuur door deze (gedeeltelijk) ondergronds aan te leggen is niet altijd mogelijk of financieel haalbaar. Bovendien leidt ondergrondse aanleg ook tot ingrepen bovengronds. Een alternatief om de effecten beperkt te houden is het bundelen van nieuwe met al bestaande infrastructuur en zo de ingrepen te beperken tot die plekken waar de Stelling van Amsterdam al door infrastructuur wordt doorsneden. Voor andere infrastructurele ingrepen (bijvoorbeeld de Rijkswegen A8-A9) geldt voornamelijk het adagium dat ze goed moeten worden ingepast om zo de effecten te beperken.

Opgave
Het voorkomen dat infrastructurele ingrepen negatieve effecten hebben op de uitzonderlijke en universele waarden, dan wel het tot een minimum beperken van dergelijke effecten door een goede inpassing op het moment dat de ingrepen vanuit zwaarwegende maatschappelijke belangen toch dienen te worden gerealiseerd.

7.3.7 Natuur en Landschap

Schets mogelijke ontwikkeling
Delen van het gebied waarin de Stelling van Amsterdam ligt zijn ook landschappelijk en/of ecologische waardevol en genieten bescherming als onderdeel van de Ecologische Hoofdstructuur, Natura 2000 gebied of Nationaal Landschap (bijvoorbeeld Laag Holland). Ook de Stelling van Amsterdam zelf vervult een belangrijke functie als kwalitatief hoogwaardige groene contramal voor het nabijgelegen stedelijk gebied van de metropoolregio Amsterdam.

Opgave
Benutten van de kansen die de beschermde status van delen van omliggende natuurgebieden biedt om de waarden van de Stelling van Amsterdam te beschermen.

7.3.8 Erfgoed en archeologie

Schets mogelijke ontwikkeling
De Stelling van Amsterdam overlapt met een ander werelderfgoed. In de Beemster overlapt de Stelling van Amsterdam met het werelderfgoed Droogmakerij de Beemster. Aan de oostzijde overlapt de Stelling van Amsterdam met een andere liniestructuur, te weten de Nieuwe Hollandse Waterlinie, waarvoor een traject loopt om ook voor deze linie de status van werelderfgoed te verkrijgen. De Stelling van Amsterdam ligt op gronden die al lang voordat er onderdelen van de verdedigingsring werden aangelegd in gebruik waren. Dit houdt in dat er in de ondergrond van de Stelling van Amsterdam op diverse plekken archeologische

	waarden aanwezig zijn die afzonderlijk bescherming genieten. Deze archeologische waarden maken geen onderdeel uit van de maatregelen in dit managementplan.
Opgave	In de overlappende gebieden zorgen voor een goede afstemming tussen de verschillende statussen en maatregelen bij Stelling van Amsterdam met het werelderfgoed Droogmakerij de Beemster, de Nieuwe Hollandse Waterlinie en andere monumenten die in het Stellinggebied liggen (denk aan bv. boerderijen die monument zijn). Het behoud van de archeologische (maar ook aardkundige) waarden in het gebied.

7.3.9 Cumulatie van meerdere (kleinschalige) ingrepen

Schets mogelijke ontwikkeling	Op en rond de Stelling van Amsterdam vinden er permanent grotere en kleinere ingrepen plaats die weliswaar ingrijpen op de structuur, zichtbaarheid en/of beleefbaarheid maar niet in alle gevallen de uitzonderlijke en universele waarden aantasten. Het gaat hier om landbouwkundig gebruik van gronden en hergebruik van gebouwen door exploitanten. Voor veelal kleinschalige ingrepen geldt dat terreineigenaren die doen zonder zich bewust te zijn van een mogelijke impact op delen van de Stelling van Amsterdam.
Opgave	Gevolg van vele kleinere ingrepen in de Stelling van Amsterdam die ieder afzonderlijk geen aantasting van de uitzonderlijke en universele waarden vormen kan zijn dat ze gezamenlijk wel tot een aantasting van die waarden leiden. De cumulatie van kleinere aantastingen en het afknabbelen van delen van de Stelling van Amsterdam voor bijvoorbeeld infrastructurele doorsnijdingen kan alsnog leiden tot een meer fundamentele aantasting van de samenhang in de structuur van de Stelling van Amsterdam of afzonderlijke elementen en objecten, de zichtbaarheid of beleefbaarheid. Het tijdig signaleren en in beeld brengen van mogelijke negatieve effecten als gevolg van de cumulatie van meerdere kleinere ingrepen is een belangrijke opgave voor de siteholders.
Maatregelen	■ Beide siteholders opereren in een netwerk waarin ze regelmatig overleg hebben met betrokken partijen over ontwikkelingen in de omgeving van de Stelling van Amsterdam en ze van daaruit monitoren welke ontwikkelingen, inclusief cumulatie van kleinschalige ingrepen, zich in de omgeving manifesteren. ■ Beide siteholders geven in hun beleidskaders aan hoe wordt omgegaan met nieuwe ontwikkelingen die een inbreuk op de uitzonderlijke en universele waarden van de Stelling van Amsterdam met zich kunnen brengen. ○ In Noord-Holland wordt daarbij onderscheid gemaakt naar drie zones waarbij in de monumentenzone geen ontwikkelingen zijn toegestaan en in de Kernzone (nee tenzij) en Stellingzone (ja mits) in beperkte mate ontwikkelingen worden toegelaten. ○ In Utrecht geldt dat ontwikkelingen die impact hebben op de hoofdweerstandslijn, de inundatiegebieden, de schootsvelden en bijbehorende elementen en de accessen en verdedigingswerken in aanzet niet worden toegestaan. ■ Beide siteholders hebben de gemeenten gevraagd dit beleid door te vertalen in hun gemeentelijke beleid en plannen. ■ Beide siteholders overleggen met de beheerders van de terreinen over

	een dusdanig beheer en onderhoud van omliggende terreinen dat dit bijdraagt aan het duurzaam beschermen van de waarden van de Stelling van Amsterdam. ■ Beide siteholders treden vroegtijdig in overleg met betrokken partijen om de negatieve impact van ontwikkelingen te voorkomen dan wel deze goed in te passen in relatie tot de Stelling van Amsterdam. ■ Beide siteholders zetten bij nieuwe ontwikkelingen in op het door initiatiefnemer vroegtijdig laten onderzoeken van de mogelijk impact op de Stelling van Amsterdam, mogelijke alternatieven en benodigde maatregelen om deze impact te vermijden. Dit kan onderdeel zijn van de concrete planuitwerking of in zwaarwegende gevallen aanleiding zijn tot het laten uitvoeren van een MER en/of HIA.

7.4 Risicobeheersing / Risk Preparednes

De Stelling van Amsterdam zelf ondervindt behoudens de effecten van natuurlijk verval nauwelijks negatieve effecten van klimaat, natuur of milieu. Op dit vlak vinden er ook geen bijzondere ontwikkelingen plaats. De Stelling van Amsterdam biedt als groene mal rond de hoofdstad wel kansen om een positieve bijdrage te leveren aan de kwaliteit van klimaat, natuur en milieu. Een mogelijke ontwikkeling waarbij ook de vooral groene en landschappelijke delen van de Stelling van Amsterdam worden gebruikt is het idee de Stelling van Amsterdam te ontwikkelen als een klimaatbuffer. Het idee is om de Stelling van Amsterdam te gebruiken voor de afvang van fijnstof, compensatie van CO2-uitstoot en de productie van biomassa. Deze ontwikkeling kan echter ook een bedreiging voor de Stelling van Amsterdam worden wanneer teelten worden gebruikt die de structuur, zichtbaarheid of beleefbaarheid niet ten goede komen. Het biedt ook kansen doordat het inrichten van een dergelijke klimaatbuffer middelen kan genereren die kunnen worden gebruikt ter financiering van een duurzaam beheer en onderhoud van de Stelling van Amsterdam.

Calamiteiten die een directe bedreiging vormen voor de Stelling van Amsterdam als geheel zijn niet direct in beeld gekomen. Een algemeen risico dat voor heel Nederland geldt is de waterveiligheid. De Stelling van Amsterdam ligt evenals het omliggende gebied onder zeespiegelniveau en wordt beschermd via dijken en kunstwerken tegen het risico van overstromingen. Het Nederlandse beleid inzake waterveiligheid is vooralsnog gericht op het verder beperken van de risico's door strenge normen voor dijken en kunstwerken. De Stelling biedt ook op het terrein van waterveiligheid kansen door bijvoorbeeld inundatievelden in te richten voor piekberging. Hiermee kan tegelijkertijd worden bijgedragen aan het zichtbaar en beleefbaar maken van de defensieve rol van het water in de Stelling van Amsterdam (zie paragraaf 7.3.5).

Maatregelen	■ Het zodanig inrichten van een eventuele klimaatzone dat er geen negatieve effecten optreden voor de Stelling van Amsterdam en vanuit de exploitatie van deze zone wordt bijgedragen aan beheer en onderhoud. ■ De siteholders volgen de uitkomsten van de besluiten van de Deltacommissie betreffende de waterveiligheid, maar verwachten hier geen impact en daarmee geen specifieke opgave voor de Stelling van Amsterdam.

7.5 Omgaan met alternatieven bij nieuwe ontwikkelingen

Het is aan de beide siteholders om in combinatie met betrokken partijen, gebruikers en belanghebbenden in het gebied te zorgen voor een duurzame instandhouding, beheer en ontwikkeling van de Stelling van Amsterdam binnen de context van deze hectische, complexe en

hoogdynamische omgeving. Dit vereist van de siteholders dat zij ontwikkelingen vroegtijdig signaleren teneinde te bepalen hoe ze omgaan met, inspelen en anticiperen op de ontwikkelingen die zich rond de Stelling van Amsterdam manifesteren. Dit alles met als uitgangspunt ervoor zorg te dragen dat de uitzonderlijke en universele waarden van de Stelling van Amsterdam behouden blijven. Dit krijgt voor een belangrijk deel haar uitwerking doordat de provincies het gebied van de Stelling van Amsterdam ruimtelijk beschermen via de instrumenten die zij daartoe beschikbaar hebben met als uitgangspunt de vanuit de Visie Erfgoed en Ruimte en het Barro gestelde kaders. Eveneens wordt ter bescherming van de Stelling van Amsterdam en de afzonderlijke objecten gebruik gemaakt van het erfgoedinstrumentarium en de kaders die gelden vanuit de monumentenwet. Op de werking van dit instrumentarium en de concrete maatregelen die de provincies in het kader van beide wettelijke regelingen treffen is eerder ingegaan in de voorgaande hoofdstukken 3 en 5.

De beide siteholders spannen zich in om relevante ontwikkelingen zo vroeg mogelijk te signaleren. Deze signalering vindt primair plaats vanuit het netwerk dat beide provincies als siteholders onderhouden met rijk, gemeenten en waterschappen en secundair vanuit het netwerk met terreinbeheerders, eigenaren en belanghebbende organisaties. Ook de initiatiefnemers zelf melden zich in de regel met mogelijk voor de Stelling van Amsterdam relevante ontwikkelingen bij een van beide siteholders. Deze vroegtijdige signalering is er op gericht waar nodig tijdig bij te kunnen sturen op initiatieven met een mogelijke impact op de kernkwaliteiten.

Het tijdig met initiatiefnemers kunnen overleggen over dergelijke ontwikkelingen biedt de mogelijkheid om al in een vroeg stadium na te gaan:

- Of er daadwerkelijk sprake is van een mogelijke impact van de voorgenomen ontwikkeling op de uitzonderlijke en universele waarden van de Stelling van Amsterdam;
- Wat de effecten van de voorgenomen ontwikkeling zouden kunnen zijn;
- Hoe mogelijke negatieve effecten zijn te vermijden of te voorkomen of goed zijn in te passen;
- Hoe eventuele kansen ter versterking van de Stelling van Amsterdam kunnen worden benut.

Op het moment dat een ontwikkeling zich aandient met een mogelijke impact op de uitzonderlijke en universele waarden zijn er vaak nog meerdere alternatieven voor de verdere uitwerking en invulling van deze ontwikkeling mogelijk of denkbaar. Deze alternatieven worden veelal in nauw overleg en samenspraak met andere overheden, initiatiefnemers en betrokken partijen verder verkend en uitgewerkt.

Zodra een ontwikkeling in beeld komt bij de siteholders wordt bepaald of en, zo ja, wat de omvang van de potentiële impact is van de voorgenomen ontwikkeling en welke alternatieven er mogelijk zijn. Dit vraagt in de regel om nader onderzoek en nadere uitwerking. Dit is onderdeel van verdere planuitwerking en kan eventueel specifiek worden uitgewerkt in een beeldkwaliteitplan, inrichtingsplan,

milieueffectrapport of een specifieke Heritage Impact Assessment. In Utrecht doet de provincie ervaring op met dit instrument om de impact van ontwikkelingen op erfgoed en mogelijk te treffen maatregelen scherp in beeld te brengen. De verkenning c.q. uitwerking van mogelijke alternatieven is er op gericht te bepalen of mogelijke negatieve effecten kunnen worden voorkomen door de ontwikkeling naar vorm, omvang en/of locatie aan te passen.

De beide siteholders richten zich primair op het voorkomen en conform de eisen van UNESCO op het tegengaan van ontwikkelingen met een mogelijk negatieve impact op de Stelling van Amsterdam. Vanuit de geldende beleidskaders zal steeds moeten worden bepaald of een nieuwe ontwikkeling toelaatbaar is c.q. kan worden ingepast zonder negatieve impact op de uitzonderlijke en universele waarden. Voor een belangrijk deel is de mogelijke negatieve impact van een ontwikkeling gerelateerd aan de locatie en de mogelijke alternatieven voor een ontwikkeling in de omgeving van de Stelling van Amsterdam. Hoewel de Stelling van Amsterdam als integrale zone als werelderfgoed bij UNESCO is vastgelegd maakt het voor de impactbeoordeling en de feitelijke impact op de Stelling van Amsterdam uit waar de ontwikkeling plaatsvindt. Binnen de Stelling van Amsterdam zelf geldt in aanzet dat een ontwikkeling niet mogelijk is tenzij deze dusdanig wordt ingepast dat er geen negatieve effecten voor de uitzonderlijke en universele waarden optreden. In de omgeving van de Stelling van Amsterdam is er meer flexibiliteit en zijn er meer alternatieven voor ontwikkelingen dan bij ontwikkelingen die de Stelling van Amsterdam zelf raken of doorsnijden. In de omgeving zijn ontwikkelingen in aanzet mogelijk mits er afdoende rekening is gehouden met de uitzonderlijke en universele waarden van de Stelling van Amsterdam. Daarbij gelden aan de buitenzijde van de Stelling van Amsterdam veelal eerder beperkingen dan aan de binnenzijde.

Hoewel het provinciale beleid in aanzet nieuwe ontwikkelingen met een mogelijk negatieve impact op de uitzonderlijke en universele waarden van de Stelling van Amsterdam uitsluit en ook aan de gemeenten heeft gevraagd deze kaders door te vertalen in hun beleid, laat dit onverlet dat er zich ontwikkelingen manifesteren die om een specifieke nadere afweging van belangen vragen. Met name vanuit het rijk maar soms ook vanuit andere partijen manifesteren zich in het gebied ontwikkelingen met een dusdanig zwaarwegend maatschappelijk belang dat een nadere afweging van de belangen van de betreffende ontwikkeling in relatie tot mogelijke negatieve effecten op de Stelling van Amsterdam noodzakelijk is. Dit betreft met name doorsnijdingen van het Stellinggebied door vitale infrastructurele ingrepen zoals rijkswegen, transportleidingen voor stroom (kV-lijnen) en gas en de uitbreiding van het banenstelsel van de luchthaven Schiphol. Dit vraagt keer op keer om een maatwerkbenadering van alle betrokken partijen om rekening houdende met een goede bescherming van de uitzonderlijke en universele waarden van de Stelling van Amsterdam tot een passende uitwerking te komen. Ook dan geldt dat expliciet naar mogelijke alternatieven wordt gekeken om de impact als gevolg van de ontwikkeling met een zwaarwegend maatschappelijk belang zoveel mogelijk te vermijden dan wel zoveel mogelijk te beperken. De realiteit bij een dergelijke ontwikkeling met een groot maatschappelijk belang is dat het vaak onmogelijk blijkt om deze te kunnen realiseren zonder enige impact op de Stelling van Amsterdam.

Overigens vormen lang niet alle ontwikkelingen een bedreiging voor de Stelling van Amsterdam. Soms bieden ontwikkelingen ook kansen om de structuur, zichtbaarheid of beleefbaarheid van de Stelling van Amsterdam te versterken. Sommige ontwikkelingen op het terrein van bijvoorbeeld tijdelijke waterberging bij calamiteiten of natuuraanleg kunnen rechtsreeks bijdragen aan het versterken van de kwaliteit van de Stelling van Amsterdam. Andere ontwikkelingen zijn in eerste aanzet mogelijk als een bedreiging aangemerkt maar leveren op het moment dat ze goed worden ingepast alsnog een versterking van de structuur, zichtbaarheid of beleefbaarheid op. Ontwikkelingen bieden vaak ook kansen doordat vanuit de ontwikkelingen financiële middelen

beschikbaar kunnen komen of vrij kunnen worden gemaakt die mede bijdragen aan het behoud van de uitzonderlijke universele waarden van de Stelling van Amsterdam. Vanuit een ingreep wordt zo financieel bijgedragen aan het behouden, beschermen of versterken van delen van de Stelling van Amsterdam.

Maatregelen	■ Beide siteholders spannen zich in om via onderstaande benaderingswijze de mogelijke negatieve impact van ontwikkelingen in of nabij de Stelling van Amsterdam in goede banen te leiden met behulp van het instrumentarium dat hen ter beschikking staat (zie hoofdstuk 3 en 5): ○ **Signaleren**: Het vroegtijdig signaleren van relevante ontwikkelingen, zowel bedreigingen als kansen, om zo tijdig zicht te krijgen op de mogelijke impact, alternatieven en te treffen maatregelen ter bescherming en behoud van de Stelling van Amsterdam. ○ **Voorkomen**: Het voorkomen dat zich ontwikkelingen met een negatieve impact voor de Stelling van Amsterdam of onderdelen ervan manifesteren. In de regel geldt daarbij dat de beide provincies ontwikkelingen die een negatieve impact hebben op de Stelling van Amsterdam uitsluiten c.q. niet toestaan. Een mogelijk alternatief is het verplaatsen van een voorgenomen ontwikkeling naar een plek waar er geen impact op de Stelling van Amsterdam optreedt. ○ **Inpassen**:Het zodanig inpassen van ontwikkelingen dat er geen of een aanvaardbare impact optreedt in relatie tot de Stelling van Amsterdam. Dit vraagt steeds om maatwerk en kan onder meer inhouden dat de ontwikkelingen anders of beperkter worden uitgevoerd, verdiept of ondergronds worden aangelegd, of dat er extra aandacht is voor de landschappelijke inbedding. ○ **Versterken**: Het waar ontwikkelingen dit mogelijk maken deze benutten voor het verder versterken (herkenbaar maken) van de uitzonderlijke universele waarden van de Stelling van Amsterdam, dit geldt zowel voor de structuur, als de zichtbaarheid of beleefbaarheid.

8 Financiering

8.1 Geldstromen bij elkaar krijgen

De provincies faciliteren eigenaren bij het bij elkaar te krijgen van geldstromen, financieringsconstructies ontwikkelen of subsidieaanvragen begeleiden. Hoewel gezocht wordt naar duurzame exploitatievormen door derden die op basis van deze exploitatie bijdragen aan het geheel of gedeeltelijk (mede) onderhouden van de Stelling van Amsterdam, dreigt er een financieel tekort. In dit kader wordt gezocht naar mogelijkheden om eveneens gebruik te kunnen maken van rijks- en provinciale middelen voor restauratie en onderhoud van respectievelijk rijks- en provinciale monumenten. Mogelijke fondsen voor cofinanciering zijn:

- Uitvoeringsregeling 'subsidie restauratie en herstel objecten Stelling van Amsterdam Noord-Holland 2013'.
- Subsidies buiten Uitvoeringsregeling voor restauratie bij grote herontwikkelingen van forten.
- Uitvoeringsregeling 'subsidie activiteiten op en rond Stelling van Amsterdam en Nieuwe Hollandse Waterlinie Noord-Holland 2013'.
- Onderhoud provinciale monumenten Noord-Holland 2011.
- Uitvoeringsregeling restauratiesubsidie rijksmonumenten Noord-Holland.
- Besluit Rijkssubsidiering Instandhouding Monumenten (BRIM).
- Begrotingsmiddelen Programmabureau Stelling van Amsterdam.

Daarnaast zijn diverse particuliere fondsen (K.F. Heinfonds, Prins Bernhard Cultuurfonds, BankGiro Loterij, Nationaal Groenfonds, et cetera) aan te wenden voor financiering. De provincie zet partijen op het juiste spoor en helpt particulieren op weg.

8.2 Bijdrage van het Rijk: afsprakenkader VER

Vanuit de Visie Erfgoed en Ruimte (VER) is een uitwerking gemaakt voor de werelderfgoederen in een plan van aanpak voor de periode 2013-2015. Zo ook voor de Stelling van Amsterdam. In dit plan van aanpak zijn de volgende projecten opgenomen:

- Naar buiten brengen van gezamenlijk verhaal drie Noord-Hollandse werelderfgoederen.
- Inrichting van bezoekerscentra voor de Stelling van Amsterdam op Fort bij Krommeniedijk en Fort Benoorden Spaarndam.
- Opstellen plan van aanpak hoe rijk en provincie gezamenlijk optrekken bij ruimtelijke ontwikkelingen en intensivering en verbreding samenwerking.
- Opstellen plan van aanpak welke vormen van inpassing mogelijk zijn.
- Onderzoek naar bouwkundige staat Stellingonderdelen en restauratiebehoefte.
- Onderzoek naar mogelijkheden duurzaam beheer en onderhoud van de Stelling van Amsterdam.
- Opstellen plan van aanpak betrekken (lokale) bedrijfsleven bij promotie en behoud werelderfgoederen.
- 'Stellingtour' verbreden naar gehele Stelling van Amsterdam.

De uitvoering van deze activiteiten is de gezamenlijke verantwoordelijkheid van Rijk en provincie Noord-Holland. Het Rijk draagt in totaal 383.750,- euro bij aan een totaal aan kosten van 1.275.000,- euro. De Provincie Noord-Holland draag in totaal € 781.000 aan de afspraken binnen de VER bij.

8.3 Financiële inzet van de siteholders korte termijn: 2014-2016

In hoofdstuk 4 is aangegeven hoe de siteholders hun activiteiten programmeren. De financiële inzet van de siteholders voor de periode 2014 tot en met 2016 is als volgt:

Siteholder	Activiteit 2014-2016	Financiering siteholders	Dekking
Provincie Noord-Holland	Uitvoeren nog af te ronden activiteiten in het uitvoeringsprogramma Stelling van Amsterdam 2009-2013: - Geniepark Haarlemmermeer (€ 1.160.000) - Fort Benoorden Spaarndam, restauratie (€ 1.500.000) - Fort Benoorden Spaarndam, bezoekerscentrum (€ 600.000) - Vuurtoreneiland Durgerdam (€ 1.500.000); - Fort Hoofddorp (€ 900.000)	€ 5.660.000	EXIN-H en TWIN-H middelen en ILG-reserve
	Uitvoeringsmiddelen voor: • Cofinanciering van projecten uit de VER • Uitvoeringsregeling 'subsidie activiteiten op en rond de Stelling van Amsterdam en Nieuwe Hollandse Waterlinie Noord-Holland 2013': voorbereidings- en haalbaarheidsonderszoeken t.b.v. restauratie- en/of herbestemming, cofinanciering stellingbrede communicatie-activiteiten en evenementen • Werkbudget programmabureau	€ 1.261.000,	EXIN-H en TWIN-H middelen
	Uitvoeringsregeling 'subsidie restauratie en herstel objecten Stelling van Amsterdam Noord-Holland 2013': restauratie en herstel aan objecten (maximaal 50% co-financiering)	€1.100.000,00	ILG-reserve
	Activiteiten in het kader van het uitvoeringsprogramma Nieuwe Hollandse Waterlinie / Stelling van Amsterdam in specifiek het deelgebied Vechtstreek Noord 2011-2015, waarvan een deel ten goede komt aan de Stelling van Amsterdam	€2.582.000,00	Groene Uitwegmiddelen
	Cofinanciering van de restauratie van minimaal nog 2 forten (nader te bepalen op basis van de Kansenkaart), welke een nieuwe economische functie krijgen	€ 3.000.000,00	Begrotingsmiddelen 2015 en 2016 (onder voorbehoud van goedkeuring begrotingen van dat jaar)
	Apparaatskosten / bemensing programmabureau Stelling van Amsterdam	Integraal onderdeel reguliere apparaatskosten	Dekking uit algemene middelen voor apparaatskosten provincie
Provincie Utrecht	Apparaatskosten / bemensing t.b.v. inzet Stelling van Amsterdam (programmamanager NHW inclusief proceskosten als opgenomen in Actiepan bijlage 10): • Actueel houden Kwaliteitsgids Utrechtse Landschappen (incl. handreiking) • Met gemeente De Ronde Venen: overleg over borging in structuurvisie, vaststellen Ruimtelijke Agenda, stimuleren goed beheer door lokale eigenaren van terreinen, objecten en forten • Opnemen specifieke activiteiten Stelling van Amsterdam in uitvoeringsprogramma Utrecht West • Overleg Waterschappen over behoud en bescherming UUW in nieuwe waterbeheerplannen • Realiseren goede inbedding Stelling van	Integraal onderdeel reguliere apparaatskosten	Dekking uit algemene middelen voor apparaatskosten provincie Utrecht, gekoppeld aan uitvoeringskosten voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie

	Amsterdam in nominatiedossier NHW • Opstellen "waardemeter" gericht op de kansrijkheid herontwikkeling / duurzaam beheer forten • Katalysator i.k.v. gebiedsontwikkeling 3.0 (onderhoud, behoud en beleefbaarheid) • Expertise en middelen bijdragen voor ontwikkelen TOP en recreatieve verbinding tussen station en Fort Abcoude • Ontsluiten kennis en informatie Stelling van Amsterdam via provinciale website i.s.m. CHS; via LEU • Aansluiten op monitoringsystematiek bouwkundige staat Noord-Holland		
	Budget specifieke projectkosten uit Actieplan (m.n. recreatieve verbinding en TOP Abcoude)	€ 34.000	Bijdrage provincie i.k.v. subsidieaanvraag

8.4 Middenlange termijn: 2017 - 2020

Voor de periode na 2016 kan op dit moment nog geen voorspelling worden gedaan over de activiteiten die dan opgepakt worden. Streven van de siteholders is om in de loop van 2016 te werken aan een nieuw uitvoeringsprogramma voor de periode 2017-2020. Vorm en inhoud zijn mede afhankelijk van de voortgang en inzichten in de koppeling van de Werelderfgoedsite Stelling van Amsterdam aan de beoogde Werelderfgoedsite Nieuwe Hollandse Waterlinie.
Op deze middenlange termijn voorziet dit managementplan niet in concrete activiteiten maar is het streven wel om t.z.t. in de lijn van dit managementplan nieuwe activiteiten op te pakken. Voor Utrecht zijn de middenlange termijn doelen nog niet bepaald, in afwachting van de UNESCO-nominatie en tijdstipbepaling van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Voor 2020 gelden de volgende concrete beoogde resultaten:

- De Stelling van Amsterdam is in de beleving van Nederlanders en buitenlanders een herkenbaar, samenhangend gebied met een bijzondere belevingswaarde. Het gebied is wezenlijk versterkt door het toevoegen van nieuwe blauwgroene functies aan de westzijde;
- In elke regio is de publieke toegankelijkheid van één of meerdere forten gegarandeerd. Tussenliggende forten dienen als kleinschalig recreatieknooppunt voor wandelaars en fietsers;
- De economische benutting van de Stelling van Amsterdam is versterkt. Er zijn nieuwe economische en maatschappelijke activiteiten toegevoegd, die samen met de vergrote publieke toegankelijkheid, een aantoonbare economische impuls aan de Stelling van Amsterdam geven;
- Minimaal drie bezoekerscentra zijn geopend, waardoor de belevingswaarde van de Stelling van Amsterdam is vergroot;
- Het merendeel van de kenmerkende onderdelen van de Stelling van Amsterdam – forten, hoofdverdedigingslijn, kringenwet boerderijen, inundatiewerken en inundatiegebieden - is onderling verbonden door recreatieve routes;
- De Stelling van Amsterdam heeft als Werelderfgoed actuele betekenis in de ruimtelijke ordening rond de hoofdstad. De kenmerkende onderdelen zijn door het ruimtegebruik duurzaam gegarandeerd en planologisch geborgd.

Bijlagen

1. SoOUV
2. Lijst interviews
3. Lijst deelnemers werkbijeenkomsten
4. Lijst gebruikte documenten
5. Lijst veelgebruikte afkortingen
6. Overzicht forten in Stelling van Amsterdam met eigenaren, erfpacht en beheerders
7. Illustratief overzicht van de in het verleden doorgevoerde restauraties (niet limitatief)
8. Overzicht mogelijke ontwikkelingen in de omgeving van de Stelling van Amsterdam
9. Uitvoeringsprogramma 2014-2016 Stelling van Amsterdam, provincie Noord-Holland
10. Actieplan Stelling van Amsterdam, provincie Utrecht

Bijlage 1: (Retrospective) Statement of Outstanding Universal Value

(RETROSPECTIVE) STATEMENT OF OUTSTANDING UNIVERSAL VALUE

DEFENCE LINE OF AMSTERDAM, THE NETHERLANDS

Date of inscription	1996
Criteria	(ii), (iv), (v)
Property	14.953,3 ha[2]
	Provinces of Noord-Holland (NH) and Utrecht (UT) N52 22 28 E4 53 35
Ref	759

Brief synthesis

The Stelling van Amsterdam (Defence Line of Amsterdam) is a complete ring of fortifications extending more than 135 km around the city of Amsterdam. Built between 1883 and 1920, the ring consists of an ingenious network of 45 forts, acting in concert with an intricate system of dikes, sluices, canals and inundation polders, and is a major example of a fortification based on the principle of temporary flooding of the land.

Since the 16th century, the people of the Netherlands have used their special knowledge of hydraulic engineering for defence purposes. The area around the fortifications is divided into polders, each at a different level and surrounded by dikes. Each polder has its own flooding facilities. The depth of flooding was a critical factor in the Stelling's success; the water had to be too deep to wade and too shallow for boats to sail over. Water levels were maintained by means of inlet sluices and barrage sluices. Forts were built at strategic locations where roads or railroads cut through the defence line (accesses). They were carefully situated at intervals of no more than 3500 m, the spacing being determined by the range of the artillery in the forts. The earlier ones were built of brick, the later of massed concrete.

The land forts have an important place in the development of military engineering worldwide. They mark the shift from the conspicuous brick/stone casemated forts of the Montalembert tradition, in favour of the steel and concrete structures that were to be brought to their highest level of sophistication in the Maginot and Atlantic Wall fortifications. The combination of fixed positions with the deployment of mobile artillery to the intervals between the forts was also advanced in its application.

Criteria

Criterion (ii): The Stelling van Amsterdam is an exceptional example of an extensive integrated European defence system of the modern period which has survived intact and well conserved since it was created in the late 19th century. It is part of a continuum of defensive measures that both anticipated its construction and were later to influence some portions of it immediately before and after World War II.

Criterion (iv): The forts of the Stelling are outstanding examples of an extensive integrated defence system of the modern period which has survived intact and well conserved since it was created in the later 19th century. It illustrates the transition from brick construction in the 19th

[2] *A boundary clarification will be provided later this year.*

century to the use of reinforced concrete in the 20th century. This transition, with its experiments in the use of concrete and emphasis on the use of unreinforced concrete, is an episode in the history of European architecture of which material remains are only rarely preserved.

Criterion (v): It is also notable for the unique way in which the Dutch genius for hydraulic engineering has been incorporated into the defences of the nation's capital city.

Integrity
The Stelling van Amsterdam and its individual attributes are a complete, integrated defence system. The defence works have not been used for military purposes for the past four decades. As the surrounding area was a restricted military zone for many decades, its setting has been preserved through planning development control, although it could in the future be vulnerable to development pressures.
The ring of forts make up a group of connected buildings and other structures whose homogeneity and position in the landscape have remained unchanged and distinguishable in all its parts. They form the main defence line together with the dikes, line ramparts, hydraulic properties, forts, batteries and other military buildings, and the structure of the landscape.

Authenticity
The fortifications have been preserved as they were designed and specified. The materials and building constructions used have also remained unchanged. Repair in arrears applies in some cases. No parts of the Stelling have been reconstructed. The Outstanding Universal Value is expressed in the authenticity of the design (the typology of forts, sluices, batteries, line ramparts), of the specific use of building materials (brick, unreinforced concrete, reinforced concrete), of the workmanship (meticulous construction apparent in its constructional condition and flawlessness), and of the structure in its setting (as an interconnected military functional system in the man-made landscape of the polders and the urbanised landscape).
The Stelling van Amsterdam is a coherent man-made landscape, one in which natural elements such as water and soil have been incorporated by man into a built system of engineering works, creating a clearly defined landscape.

Management and protection requirements
The Province of Noord-Holland is the site-holder.Responsibility for the conservation is also in the hands of the national government, the Province of Utrecht, 23 municipal authorities and three water boards.In addition, the many management bodies and owners of sections of the Stelling van Amsterdam (e.g. nature conservation organisations and private parties) play a role.The north side of the Stelling van Amsterdam overlaps with the Beemster Polder, another World Heritage property. The Stelling van Amsterdam has no buffer zone.
Protection of the sites is multi-level and comprehensive.The Stelling is protected by the Provincial By-law governing Monuments and Historic Buildings [*ProvincialeMonumenten-verordening*](more than 125 elements of the Stelling are provincial heritage sites) and the national 1988 Monuments and Historic Buildings Act [*Monumentenwet 1988*] (more than 25 elements are state monuments).In 2005, the Stelling van Amsterdam was designated as a National Landscape.Spatial planning policy in such areas emphasises the "preservation, management and reinforcement of landscape-related, cultural, historical and recreational features" and deterrence of large-scale property development, for example housing, industrial estates, greenhouse horticulture and infrastructure.The necessary protection and ongoing development of these areas must be set out in and achieved in accordance with the strategic structure agendas and zoning plans drawn up at provincial and municipal level.In order to ensure the necessary protection, the national government laid down rules governing the content of zoning plans and provincial by-laws in a General Order in Council on Spatial Planning [*AlgemeneMaatregel van BestuurRuimte*].

In 2005, the Province of Noord-Holland set up a programme office for the Stelling van Amsterdam in order to manage the site (preservation and development).The programme office is in charge of carrying out the Stelling van Amsterdam Implementation Plan [*Uitvoeringsprogramma*]2009-2013, adopted by the Provincial Council of Noord-Holland in 2009.The planning framework for the Stelling has been set out in the Policy Framework for Spatial Planning [*RuimtelijkBeleidskader*] (2008); quality assurance is regulated in the Visual Quality Plan [*Beeldkwaliteitsplan*] for the Stelling van Amsterdam (2009).

The Stelling van Amsterdam issubjected to the new provincial Strategic Structure Agenda for 2040 [*Structuurvisie 2040*] since 2010. The relevant provincial By-law lists the key attributes and OUV of the Stelling van Amsterdam and sets out rules for dealing with spatial aspects of the Stelling van Amsterdam as a World Heritage property and National Landscape.The relevant municipal authorities will incorporate these policy rules into their zoning plans.The section of the Stelling van Amsterdam located in the Province of Utrecht is covered by the 2005-2015 Regional Plan for Utrecht [*Streekplan Utrecht*].This will be supersededby the Strategic Structure Agenda for Utrecht in te beginning of 2013. [*Structuurvisieprovincie Utrecht*].

In the longer term, the Stelling van Amsterdam programme office intends to develop three visitor centres: one on the southeast side of the Stelling (Fort Pampus), which already opens in 2011. One on the west side (Fort BenoordenSpaarndam) and one at the northwest side (Fort bijKrommeniedijk are planned. Because the Stelling van Amsterdam is located in a spatially and economically dynamic area, it may be affected in the years ahead by spatial developments that could have influence on its Outstanding Universal Value and the original open nature of its landscape setting.

A new Management Plan will be drawn up in 2013.

Bijlage 2: Lijst interviews

Naam respondent	Organisatie
Ton Belderok	Gemeente Aalsmeer
Luc Berris	Natuurmonumenten
Eric ten Brummelhuis	Provincie Noord-Holland
Caroline Bugter	Provincie Utrecht
Mireille Dosker	Landschap Noord-Holland
Vera Driessen	Gemeente De Ronde Venen
Lidia Ferrari	Gemeente Haarlemmermeer
Nanette van Goor	Provincie Noord-Holland
Saskia de Jonge	Staatsbosbeheer
Hans Kentie	Provincie Utrecht
Dré van Marrewijk	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Carine Nieman	Provincie Utrecht
Martin Overbeek	Provincie Utrecht
Jan Roelse	Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht
AlexRohof	Recreatie Midden Nederland
Lodewijk van Roij	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Arthur Schaafsma	Landschap Noord-Holland
Pieter Scholten	Gemeente De Ronde Venen
Peter Schut	Militair Erfgoed Groot Amsterdam (MEGA)
Marcel van Uitert	Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht
Paul Veldhuis	Provincie Noord-Holland
Bert Verhoef	Stichting Menno van Coehorn
Christiaan van Zanten	Gemeente Muiden
Mariëtte ZivkovicLaurenta	Regio Gooi- en Vechtstreek

Bijlage 3: Lijst deelnemers werkbijeenkomsten

Eerste werksessie: Fort Vijfhuizen

Naam deelnemer	Organisatie
Eric ten Brummelhuis	Provincie Noord-Holland
Lidia Ferrari	Gemeente Haarlemmermeer
Nanette van Goor	Provincie Noord-Holland
Christine Meeusen	Staatsbosbeheer
Lodewijk van Roij	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Harry Roenhorst	Stichting Werelderfgoed.nl / Gemeente Beemster
Joram Snijders	Provincie Noord-Holland
Menno Sybrandy	Gemeente De Ronde Venen
Bert Verhoef	Stichting Menno van Coehorn

Tweede werksessie: Provinciehuis Noord-Holland

Naam deelnemer	Organisatie
Ton Belderok	Gemeente Aalsmeer
Vera Driessen	Gemeente De Ronde Venen
Michel Driessen	Gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude
Lidia Ferrari	Gemeente Haarlemmermeer
Jan Stuijfbergen	Gemeente Uitgeest
Anna Ankoné	Gemeente Weesp
Arja van Veldhuizen	Landschap Erfgoed Utrecht (LEU)
Mireille Dosker	Landschap Noord-Holland
Kees de Wildt	MEGA
Peter Stolk	Nieuw-Hollandse Waterlinie
Nanette van Goor	Provincie Noord-Holland
Roland Blijdenstijn	Provincie Utrecht
Martin Overbeek	Provincie Utrecht
AlexRohof	Recreatie Noord-Holland (RNH)
Stella van Heezik	Stadsherstel
Joep Naber	Stichting LAW
Dorien Wolthuis	Stichting LAW

Bijlage 4: Lijst gebruikte documenten

- ir. J.N. Beets, Kleine landschapselementen op de Stelling van Amsterdam, Inventarisatiegegevens van de Stelling van Amsterdam
- Prof. dr. Guus J. Borger & drs. Adriaan Haartsen, Tien vensters op de ontwikkeling van het Noord-Hollandse landschap
- ICOMOS, World Heritage list, Amsterdam Defences, No 759
- Ministerie van Infrastructuur en Milieu, Besluit algemene regels ruimtelijke ordening
- Ministerie van Infrastructuur en Milieu, Structuurvisie infrastructuur en ruimte
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur i.s.m. Ministerie van Infrastructuur en Milieu, Kiezen voor karakter; Visie Erfgoed en Ruimte
- Provincie Noord-Holland, Beeldkwaliteitsplan Stelling van Amsterdam
- Provincie Noord-Holland, Ruimtelijk beleidskader De Beemster & Stelling van Amsterdam
- Provincie Noord-Holland, Cultuurnota 2013
- Provincie Noord-Holland, Gebiedsdocument Werelderfgoed Stelling van Amsterdam 2007 - 2013
- Provincie Noord-Holland, Handboek ontwikkelen met ruimtelijke kwaliteit, voorbeelden voor het ontwerpen met landschap en cultuurhistorie
- Provincie Noord-Holland, Het aardkundig-militair complexStelling van Amsterdam. Het aardkundig landschap als militair bouwwerk; de aardkundige waarden van de bouwstenen; suggesties voor beheer en inrichting
- Provincie Noord-Holland, Leidraad landschap en cultuurhistorie, ontwikkelen met ruimtelijke kwaliteit
- Provincie Noord-Holland, Midterm Review op het Uitvoeringsprogramma Stelling van Amsterdam 2009-2013
- Provincie Noord-Holland, Monumentenverordening Noord-Holland 2010
- Provincie Noord-Holland, Overzichtslijst van forten en gebruiksfuncties
- Provincie Noord-Holland, Periodieke rapportage Stelling van Amsterdam
- Provincie Noord-Holland, Ruimtelijke Verordening Structuurvisie
- Provincie Noord-Holland, Structuurvisie Noord-Holland 2040, inclusief partiële herziening
- Provincie Noord-Holland, Toelichting wijziging Provinciale Ruimtelijke Verordening Structuurvisie 2012
- Provincie Noord-Holland, Uitvoeringsprogramma Stelling van Amsterdam 2005-2008
- Provincie Noord-Holland, Uitvoeringsprogramma Stelling van Amsterdam 2009-2013
- Provincie Noord-Holland, Uitvoeringsprogramma Stelling van Amsterdam 2014-2016
- Provincie Noord-Holland, Waterplan 2010-2015 Beschermen, Benutten, Beleven en Beheren
- Provincie Noord-Holland, Werkboek Bouwstenen Structuurvisie Noord-Holland 1 t/m 3
- Provincie Utrecht, Agenda vitaal platteland
- Provincie Utrecht, Cultuurhistorische Hoofdstructuur CHS
- Provincie Utrecht, Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie 2013-2028
- Provincie Utrecht, Provinciale Ruimtelijke Verordening 2013
- Provincie Utrecht, Cultuurnota 2012-2015, Cultuur van U
- Provincie Utrecht, Kwaliteitsgids Utrechtse Landschappen, Katern Waterlinies
- Rene Ros, Verdedigingswerken van Amsterdam door de eeuwen heen
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Visie Erfgoed en Ruimte Werelderfgoed, Plan van Aanpak 2013-2015, Stelling van Amsterdam, September 2012 t.b.v. stuurgroep VER
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, State of Conservation of the World Heritage site of the Defence Line of Amsterdam, The Netherlands
- UNESCO, Management Plansfor World Heritage Sites, A practical guide byBirgittaRingbeck

- UNSECO, State of Conservation of World Heritage Properties in Europe SECTION II, Defence line of Amsterdam, The Netherlands
- UNESCO, Nominationdocumentation, Defence line of Amsterdam, no. 759
- UNESCO, OperationalGuidelinesfor the implementation of the World Heritage Convention
- UNESCO, Retrospective statement of oustandinguniversalvalue, defense line of Amsterdam, The Netherlands
- UNESCO, World Heritage Resource Manual, Managing culturalworldheritage 2012
- Vereniging Natuurmonumenten, Fortenvisie Noord-Holland en Utrecht 2006 – 2024, Een nieuwe rol voor de forten van Vereniging Natuurmonumenten
- Stichting Landschap Noord Holland, Verscholen in het groen, Een onderzoek naar de geschiedenis van de beplanting op de Stelling van Amsterdam

Bijlage 5: Veelgebruikte afkortingen

AGV	Amstel Gooi en Vecht
Amvb ruimte	Algemene maatregel van bestuur met betrekking tot de ruimtelijke ordening, rijkskader dat is overgenomen door het Barro (zie onder)
ANWB	Algemene Nederlandse Wielrijders Bond
ATCB	Amsterdam Toerisme en Congres Bureau
AVP	Agenda Vitaal Platteland
Barro	Besluit algemene regels ruimtelijke ordening
CHS	CultuurhistorischeHoofdstructuur
HIA	Heritage impact assessment
HOV	HoogwaardigOpenbaarVervoer
ICOMOS	International Council on Monuments and Sites
kV	kilovolt
LEU	Landschap en Erfgoed Utrecht
MEGA	Militair Erfgoed Groot Amsterdam
MER/m.e.r.	milieueffectrapportage
MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
NHW	Nieuwe Hollandse Waterlinie
PRS	Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie
PRV	Provinciale Ruimtelijke Verordening
OCW	Het ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap
OLV	Ongebonden Logistieke Verbinding
OUV	Outstanding Universal Values, in de Nederlandse vertaling: uitzonderlijke universele waarden
OV	Openbaar Vervoer
OV SAAL	Openbaar Vervoer Schiphol-Amsterdam-Alemere-Lelystad
OWHC	Organization of World Heritage Cities
RCE	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, onderdeel van het ministerie van OCW
RSoOUV	Retrospective Statement of Outstanding Universal Values, in de Nederlandse vertaling: uitzonderlijke universele waarde
SLP	Schiphol Logistic Park
SvA	Stelling van Amsterdam, Nationaal landschap en tegelijkertijd Werelderfgoed onder verantwoordelijkheid van de siteholder provincie Noord-Holland
SVIR	Sructuurvisie infrastructuur en ruimte
SoOUV	Statement of Outstanding Universal Values, in de Nederlandse vertaling: uitzonderlijke universele waarde
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UUW	UitzonderlijkeUniverseleWaarden
VER	VisieErfgoed en Ruimte
Wabo	Wet algemenebepalingenomgevingsrecht

Bijlage 6: Overzicht forten in Stelling van Amsterdam met eigenaren, erfpacht en beheerders

Naam Fort	Eigenaar	Erfpacht	Fortbeheerder/gebruiker	functie
Fort bij Edam	Staatsbosbeheer		Stichting Fort bij Edam	rondleidingen
Fort bij Kwadijk	Privé		privé	dumpstore
Fort Benoorden Purmerend	Bart B.V.		Wijnimport J. Bart	Wijnimportgroothandel
Fort aan de Nekkerweg	Landschap Waterland	Erfgoed Holding BV	Fort Resort Beemster	wellness resort (sauna/hotel)
Fort aan de Middenweg	Natuurmonumenten			natuurgebied
Fort aan de Jisperweg	Natuurmonumenten			natuurgebied
Fort bij Spijkerboor	Staatsbosbeheer	Natuurmonumenten	Vrijwilligersgroep	museaal/rondleidingen
Fort bij Markenbinnen	Staatsbosbeheer		RBOC Fort Markenbinnen	oefencentrum Brandweer
Fort bij Krommeniedijk	Landschap NH	Stadsherstel Amsterdam	Vrijwilligerswerkgroep Fort bij Krommeniedijk	museaal/t.z.t. dagopvang autistische jongeren en bezoekerscentrum
Fort aan den Ham	Defensie	Stadsherstel Amsterdam	Stichting Fort aan den Ham	museaal
Fort bij Veldhuis	Staatsbosbeheer	Landschap NH	Stichting ARG 40-45	museaal/rondleidingen
Fort aan de St. Aagtendijk	Staatsbosbeheer	Stadsherstel Amsterdam	Stichting Fortpop	oefenruimte muziek
Fort bij Velsen	Firma Kruk		Firma Kruk	opslag
Fort bij Ijmuiden	Rijkswaterstaat		PBN, Vrienden van Forteiland IJmuiden	evenementen en museaal
Fort Benoorden Spaarndam	Staatsbosbeheer	Recreatieschap Spaarnwoude		mogelijk ontwikkeling tot vakantiepark en Bezoekerscentrum
Fort Bezuiden Spaarndam	Staatsbosbeheer	Recreatieschap Spaarnwoude	Café terras Fort Zuid/Kinderopvang	café, kanovereniging, kinderopvang
Fort a/d Liede	Rijkswaterstaat			opslag
Fort Zuidwijkermeer	Landschap NH		Film Instituut Nederland	opslag
Fort bij Penningsveer	Domeinen		St. fort bij Penningsveer	Verhuur ruimten
Fort bij Vijfhuizen	Provincie NH	St. Kunstfort Vijfhuizen	St. Kunstfort Vijfhuizen	kunst en horeca
Voorstelling bij Vijfhuizen	Provincie NH		n.v.t.	n.v.t.

Naam Fort	Eigenaar	Erfpacht	Fortbeheerder/gebruiker	functie
Fort bij de Liebrug	Staatsbosbeheer	Recreatieschap Spaarnwoude	Les chienblanc, DS Ruitersport	wijnimport, zadelmakerij
Fort bij Heemstede	Haarlemmermeer		n.v.t.	groen
Batterij aan de IJweg	Haarlemmermeer		n.v.t.	n.v.t.
Fort bij Hoofddorp	Haarlemmermeer		staat leeg	mogelijk ontwikkeling tot horeca
Fort bij Aalsmeer	Haarlemmermeer		Stichting Crash	museaal
Fort bij Kudelstaart	Defensie		VAFAMIL	jachthaven
Fort bij de Kwakel	particulier		Bart Fort	horeca
Fort a/d Drecht	Uithoorn		Amstelfort/creatieve stichtingen	horeca, expositieruimten
Batterij aan de sloterweg	Haarlemmermeer		n.v.t.	n.v.t.
Fort bij Uithoorn	Staatsbosbeheer	Fort Amstelhoek	Fort Amstelhoek/Brandweergames	
Fort bij Hinderdam	Natuurmonumenten		n.v.t.	natuur
Fort Waver-Amstel	Natuurmonumenten		Krimpenfort wijnen	bedrijfsruimte
Fort in de Botshol	Natuurmonumenten		n.v.t.	natuur
Fort a/d Winkel	Defensie		VAFAMIL	camping
Fort Abcoude	Natuurmonumenten		Stichting Fort Abcoude	viscentrum gehandicapten
Fort bij Nigtevecht	Natuurmonumenten		n.v.t.	natuur
Fort Uitermeer	Provincie NH	St. Uiteraard Uitermeer	Restaurant Uit&Meer	restaurant
Vesting Weesp	Weesp e.a.		divers	divers
Vesting Muiden	Muiden e.a.		divers	divers
Westbatterij Muiden	Muiden e.a.		n.v.t.	
Kustbatterij bij Diemerdam	Stadsherstel Amsterdam		Paviljoen Puur	horeca
Fort aan het Pampus	Stichting Pampus		Stichting Pampus	bezoekerscentrum Stelling van Amsterdam
Kustbatterij bij Durgerdam (Vuurtoreneiland)	Staatsbosbeheer		n.v.t.	ondernemer gezocht

* In het nominatiedossier (1996) is Fort Kijkuit abusievelijk als onderdeel van de Stelling van Amsterdam opgenomen. Het Fort maakt wel deel uit van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Dit is in 2013 door het Ministerie van OCW bij UNESCO aangegeven.

Bijlage 7: Illustratief overzicht van de in het verleden doorgevoerde restauraties (niet limitatief)

Restauratie met herbestemming forten	Restauratie waterstaatkundige werken	Restauratie overige objecten
■ Fort bij Vijfhuizen ■ Fort bij Spijkerboor ■ Muizenfort in Muiden ■ Fort aan de Nekkerweg ■ Fort bij Krommeniedijk ■ Kustbatterij Diemerdam ■ Kazerne in Muiden ■ Bastion 8/ Gebouw E Muiden ■ Fort bij Penningsveer	■ Sluis bij Kudelstaart ■ Inundatiesluis Zuiddijk Beemster ■ Damsluis Vuurlijn bij De Kwakel ■ Sluis bij Fort Uitermeer ■ Damsluis in Hoofddorp	■ Herbouw genieloods Fort bij Marken-Binnen ■ Aanleg trappen en vernieuwen hekwerk Bakkerschans ■ Stalen luiken Fort Ossenmarkt ■ Munitieloods Bastion Bakkerschans ■ Munitiemagazijn Bastion 8 /Gebouw E ■ Glazen vloer waterbassin Pampus

Bijlage 8: Overzicht mogelijke ontwikkelingen in de omgeving van de Stelling van Amsterdam

Nr	Project / ontwikkeling	Korte beschrijving
1	Vergroting agrarische bouwblokken gemeente Uitgeest	Gemeente Uitgeest heeft een bestemmingsplan in voorbereiding dat vergroting van agrarische bouwblokken tot maximaal 1,5 ha inhoudt. Dit kan leiden tot meer bebouwing.
1a	Opstelterrein N203	In het kader van het Programma Hoogfrequent Spoor doen ProRail en het Ministerie van Infrastructuur en Milieu onderzoek naar locaties voor een opstelterrein voor sprinters. Locatie N203 is de voorkeurslocatie van I&M en de regiogemeenten. Er wordt een Heritage Impact Assesment (HIA) uitgevoerd.
2	Doortrekken A8- A9	Provincie Noord-Holland onderzoekt verschillende tracés voor de verbinding A8-A9. Er is sprake van een Heemskerk variant, een golfbaan variant en de zogeheten Walhoutvariant. De mogelijke tracé's kruisen de hoofdverdedigingslijn, de inundatievelden en bevinden zich binnen de schootscirkel van Fort Veldhuis. Het onderzoek omvat o.a. een MER en een Heritage Impact Assesment (HIA).
3	Recreatieve ontwikkelingen in het gebied tussen Beverwijk, Heemskerk en Zaanstad: Buitenlanden, Aagtenpark en Omzoom. Voorheen het plan "Tussen IJ tot Z".	Het gaat om de aanleg van fiets- en wandelpaden, de aanleg van kleinschalige recreatieve voorzieningen en de aanleg van een het sportpark de Omzoom bij Saendelft. Inzet op verbreding van de landbouw.
4	Hoogspanningsleiding 380 kVRanstad-Noord	Door middel van een RIP legt het Rijk deze hoogspanningsleiding aan. De huidige hoogspanningslijn van 150 kV verdwijnt op het trajectdeel Beverwijk – Vijfhuizen. De Geniedijk wordt parallel aan de N205 bovengronds gekruist.
5	Nieuwe Gasleiding	Deze volgt deels de 380 kV leiding. Ten noorden van Hoofddorp buigt hij naar het oosten en gaat vervolgens via bedrijventerrein De Hoek richting zuiden. De Geniedijk wordt aan de oostzijde ondergronds gepasseerd.
6	Visie Groengebied Amsterdam-Haarlem, bufferzone in een metropolitaan landschap	Deze visie is primair gericht op versterking van de groene en recreatieve waarden van de voormalige Rijksbufferzone Spaarnwoude.
7	Vogelhospitaal	Een kleine ontwikkeling op de rand van de Stelling van Amsterdam in Haarlem-Noord.
8	Ontwikkeling Fort benoorden Spaarndam	Het terrein van het fort wordt getransformeerd in een vakantiepark (Landal). Het fort wordt hersteld en krijgt een passende functie.
9	Herontwikkeling Penningsveer	Het project beoogt de herinrichting van de Jachthaven Penningsveer en de verplaatsing van een bedrijf bij Fort Penningsveer. Op dit moment ligt het project stil.
10	Polanenpark	Dit is een bedrijventerrein in ontwikkeling. Het is een voormalige vuilstort. In het ruimtelijk ontwerp zal aan de westzijde aandacht besteed worden aan de

Nr	Project / ontwikkeling	Korte beschrijving
		samenhang met de Stelling van Amsterdam, i.h.b. de strook tussen Fort aan de Liede en Fort aan de Liebrug.
11	Uitbreiding De Liede / 380 kV Station Vijfhuizen	In het kader van het Streekplan NHZ 2007 is een uitbreiding van dit bedrijventerrein voorzien. Op dit terrein verrijst ook het 380 kV-station.
12	Landartpark Buitenschot (Ribbels Schiphol)	Om het grondgeluid van de Vijfde baan tegen te gaan, worden ten zuiden van deze baan zogeheten ribbels aangelegd. De agrarische functie verdwijnt daardoor grotendeels. Het terrein kan wel recreatief gebruikt worden.
13	Beukenhorst Zuid	Bedrijventerrein in ontwikkeling.
14	Geniepark	Voor de Geniedijk tussen Hoofddorp en Aalsmeer is een landschapsplan ontwikkeld. Het doel is de Geniedijk duidelijk te positioneren in relatie tot de voorziene stedelijke ontwikkelingen aan noord- en zuidzijde. De kwaliteiten van de Geniedijk worden versterkt door het herstel van de artefacten en het zodanig in te richten dat recreatief medegebruik mogelijk is. Daartoe is medio 2013 de fietsbrug over deA4 in gebruik genomen.
15	A4-zone west / Schiphol Trade Park	A4- zone west is een geprojecteerd logistiek bedrijventerrein behorend tot het programma Amsterdam Connecting Trade, ACT. Gezien de huidige economische situatie is de ontwikkeling vertraagd. De Ongestoord Logistieke Verbinding (OLV), maakt hiervan onderdeel uit. Het traject loopt parallel aan de A4.
16	PrimAviera	PrimAviera is een geprojecteerd hoogwaardig kassengebied. Het gaat plaats bieden aan kassen uit herstructuringsgebieden. Vooralsnog is er geen uitbreidingsbehoefte voor nieuw glas. De aanleg hiervan is eveneens vertraagd.
17	SLP (Schiphol Logistics Park)	SLP (Schiphol Logistics Park) is eveneens vertraagd, maar de uitgifte komt nu langzaam op gang.
18	Amstelhoek	In de Structuurvisie van de gemeente De Ronde Venen is in de overhoek tussen Amstel en nieuwe N201 een bedrijventerrein voorzien.
19	Vrije busbaan (HOV)	Betreft de westtak van de Zuid-Tangent van Hoofddorp, via Aalsmeer en Uithoorn naar de A4. De busbaan is deels aanwezig als één rijstrook in één richting.
20	OLV, Ongestoord Logistieke Verbinding	De OLV verbindt Schiphol Trade Park, SLP met het vrachtstation van Schiphol. Vooralsnog is het tracé parallel aan de westzijde van de A4 gedacht. Er is geen nieuwe doorsnijding van de Geniedijk voorzien. Mogelijk dat ook het HOV hiervan gebruik gaat maken.
21	Parallelle Kaagbaan Schiphol	Het betreft een reservering voor een nieuwe start- en landingsbaan. De eventueel aan te leggen baan ligt op afstand van de Geniedijk. Bij ingebruikname zal door laag overvliegende vliegtuigen de beleving van

Nr	Project / ontwikkeling	Korte beschrijving
		het Geniepark beïnvloeden.
22	Waterberging Ronde Hoep	Deze polder is in de Structuurvisie Noord-Holland aangewezen als waterberging bij calamiteiten. Er zijn enkele inlaatsluizen voorzien. De MER is in voorbereiding.
23	Waterberging Groot Mijdrecht Noord	Calamiteiten waterberging in voor natuurontwikkeling gereserveerd gebied Groot Mijdrecht Noord. Betrokken hebben gekozen voor de 'Versoberde Veenribbenvariant'. Het westelijk deel blijft agrarisch in gebruik.
24	Woningbouw Abcoude	Het bestemmingsplan Winkelbuurt voorziet in de bouw van circa 200 woningen.
25	Fietsbrug Nigtevecht	De nieuwe fietsbrug is ten zuiden van Nigtevecht over het Amsterdam-Rijnkanaal geprojecteerd.
26	Nieuwe landgoederen Wijdemeren	In de gemeentelijke structuurvisie zijn enkele nieuwe landgoederen voorzien. Doel is niet alleen de bouw van een woonhuis van allure maar ook herstel van landschappelijke ruimtelijke kwaliteit.
27	Herinrichting Jachthaven Dammerweg	De huidige jachthaven wordt gemoderniseerd. Vervallen gebouwen worden gesloopt. De bouw van een aantal woningen vormen mede de financieringsgrondslag voor dit project.
28	Reconstructie A1	De huidige A1 ter hoogte van Muiden wordt enigszins in zuidelijke richting verlegd. De weg krijgt 2x7 rijstroken. Het zicht op Muiden wordt hersteld, omdat de Vecht ondergronds wordt gekruist. De landschappelijke inpassing van de A1 zal waarschijnlijk op basis van het DLG rapport "Ruimtelijke Visie Muiden – A1" plaats vinden.
29	Bloemendalerpolder	De ontwikkeling van de polder vindt plaats op basis van het SUOK en het Ruimtelijk Kader.
30	KNSF-terrein	Voor de herinrichting van het voormalige bedrijventerrein KNSF is een bestemmingsplan in voorbereiding. De basis is een overeenkomst voor de bouw van ca. 1.400 woningen.
31	Brediusgronden	Dit terrein ligt zuidelijk van het KNSF-terrein. Gedacht wordt aan een invulling met sportvelden (o.a. afkomstig van KNSF-terrein), een hotel en ongeveer 50 woningen.
32	Transformatie Bedrijventerrein Nijverheidslaan Weesp	Op wat langere termijn zal dit verouderde bedrijventerrein getransformeerd worden tot een gebied voor wonen, kleinschalige bedrijvigheid en watergerelateerde activiteiten.
33	OV SAAL Weesp	Intensivering spoorgebruik met aanpassing spoorinfra, o.a. of verbreding spoorbrug of ondergronds.
34	Jachthaven Muiden	Betreft de realisering van een buitenhaven met 600 ligplaatsen. De jachthaven ligt binnen de schootscirkel. Het project verkeert in fase van planvorming. B&W van Muiden moeten nog tot besluitvorming overgaan. Er is een vergunning nodig in kader van Natura

Nr	Project / ontwikkeling	Korte beschrijving
		2000 (aanleg op locatie en vaarbewegingen).
35	IJmeerlijn OV-Verbinding Amsterdam - Almere	Deze verbinding (ondergronds / brug) is in de ontwerp-Rijksstructuurvisie Amsterdam-Almere-Markerwaard opgevoerd als een 'stip op de horizon'. De verbinding loopt langs het forteiland Pampus. Het "go-nogo"- besluit ligt bij het moment als de woningbouw op Almere Pampus 25.000 woningen heeft bereikt.
36	N244 (Waterland)	In uitvoering. In het bijzonder de kruising N244 (inclusief nieuwe afslag) met de Purmerdijk wordt landschappelijke ingepast.
37	Bedrijventerrein Baanstee Noord (Purmerend)	In uitvoering. Ligt weliswaar aan de binnenzijde maar heeft visuele consequenties. Ook is hier een zonnepark voorzien.
38	Capaciteitsuitbreiding A7-A8	Het ministerie van Infrastructuur en Milieu onderzoekt in het kader van de verbetering van de bereikbaarheid in het noordelijk deel van de Randstad de mogelijkheden van capaciteitsuitbreiding van de A7 – A8.

Bijlage 9: Uitvoeringsprogramma 2014-2016 Stelling van Amsterdam, provincie Noord-Holland

Bijlage 10: Actieplan Stelling van Amsterdam, provincie Utrecht

Actieplan Utrecht Stelling van Amsterdam (Activiteiten)	Jaar	Financiering	Dekking
1. Actueel houden Kwaliteitsgids Utrechtse Landschappen en bijbehorende handreiking voor gemeenten op onderdeel SvA	2015	Geen additionele kosten	Dekking uit reguliere apparaatskosten
2. Overleg tussen provincie Utrecht en De Ronde Venen over borging UUW SvA in nieuwe gemeentelijke structuurvisie	2014	Geen additionele kosten	Dekking uit reguliere Apparaatskosten
3. Vaststellen Ruimtelijke Agenda met borging SvA in relatie ruimtelijke ontwikkelopgave (afspraak provincie met De Ronde Venen)	2014-2015	Geen additionele kosten	Dekking uit reguliere apparaatskosten
4. I.s.m. gemeente De Ronde Venen stimuleren goed beheer van het werelderfgoed door lokale eigenaren van terreinen, objecten en forten	continu	Geen additionele kosten	Dekking uit reguliere apparaatskosten
5. Opnemen specifieke activiteiten SvA in uitvoeringsprogramma Utrecht West. Eventueel koppelen aan uitvoeringsprogramma NHW.	2014	Geen additionele kosten	Dekking uit reguliere apparaatskosten
6. Effectieve borging op goede bescherming UUW van de SvA in gemeentelijke bestemmingsplannen en omgevingsvergunningen	continue	Geen additionele kosten	Dekking uit reguliere apparaatskosten
7. Overleg tussen provincie Utrecht en Waterschappen over behoud en bescherming UUW in nieuwe waterbeheerplannen	2014-2015	Geen additionele kosten	Dekking uit reguliere apparaatskosten
8. Realiseren goede inbedding SvA in nominatiedossier NHW	2014-2017+	Geen additionele kosten	Dekking via financiering programmabureau NHW
9. Opstellen "waardemeter" gericht op de kansrijkheid de Utrechtse forten SvA her te ontwikkelen c.q. duurzaam te exploiteren i.c.m. behoud van UUW	2014-2015	Geen additionele kosten	Dekking uit reguliere apparaatskosten
10. Als katalysator optreden i.k.v. gebiedsontwikkeling 3.0 rond initiëren van ontwikkelingen gericht op langjarige exploitatie forten (onderhoud, behoud en beleefbaarheid)	2014-2015	Geen additionele kosten	Dekking uit reguliere apparaatskosten
11. Bijdragen met expertise en middelen aan ontwikkelen TOP en recreatieve verbinding tussen station en Fort Abcoude	2014-2015	€ 34.000	Subsidieaanvraag bij Provincie Utrecht
12. Ontsluiten kennis en informatie SvA via provinciale website i.s.m. CHS en via LEU	continue	Geen additionele kosten	Dekking uit reguliere apparaatskosten en reguliere bijdrage LEU
13. Instellen bestuurlijk overleg tussen beide siteholders van de Stelling van Amsterdam	continue	Geen additionele kosten	Dekking uit reguliere apparaatskosten
14. Utrecht sluit aan op de monitoringsystematiek naar de bouwkundige staat van de stellingobjecten die Noord-Holland ontwikkeld (wordt doorontwikkeld bij Nieuwe Hollandse Waterlinie)	2015	Niet bekend	Dekking via financiering programmabureau NHW

Uitvoeringsprogramma Stelling van Amsterdam/Nieuwe Hollandse Waterlinie 2017-2020 in Noord-Holland

Inhoudsopgave: **Pagina**

Voorwoord 3

Managementsamenvatting 4

Hoofdstuk 1: **Inleiding** 8

Hoofdstuk 2: **Wat gaan we doen in het uitvoeringsprogramma 2017-2020**

2.1 Ambitie en doelstellingen 10
2.2 Hoofdlijnen van beleid 11
2.3 Bescherming van de Uitzonderlijke Universele Waarde. 11
2.4 Het breed uitdragen van de Uitzonderlijke Universele Waarde
2.4.1 Inleiding 12
2.4.2 Publiekscommunicatie door Stichting Liniebreed Ondernemen 13
2.4.3 Toepassing van leefstijlenonderzoek 13
2.4.4 Bezoekers- en informatiecentra SvA en NHW 13
2.4.5 Samenwerking met andere werelderfgoederen 14
2.5 Uitbreiding met NHW als UNESCO Werelderfgoed 15
2.6 Initiërende en faciliterende rol aan de hand van de thema's:
2.6.1 Inleiding 15
2.6.2 Ruimtelijk beleid 16
2.6.3 Behoud en beheer 16
2.6.4 Communicatie en marketing 17
2.6.5 Economische herontwikkeling 18
2.6.6 Duurzame energie 19

Hoofdstuk 3: **Financieel Kader en uitvoeringsinstrumenten**

3.1 Financieel kader 20
3.2 Uitvoeringsinstrumenten 21

Hoofdstuk 4: **Verwachte mijlpalen gedurende Uitvoeringsperiode** 24

Bijlage 1: **Terugblik op het uitvoeringsprogramma 2014-2016**

1 Inleiding 26
2 Basistaak als siteholder 26
3 Begeleiding reeds lopende projecten 28
4. Intensivering van samenwerking met partijen 30
5. Faciliterende rol aan de hand van zes Stellingbrede thema's 31
5 Aanjagen en cofinanciering van nog minimaal twee herontwikkelingen van forten 34
6 Continuering van onze taak van de Nieuwe Hollandse Waterlinie in de Vechtstreek Noord 34

Bijlage 2 Ontwikkelingskaart Stelling van Amsterdam (losse bijlage)

Voorwoord

Voor u ligt het nieuwe uitvoeringsprogramma 2017-2020 voor de Stelling van Amsterdam en de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Heel 2016 heeft voor de Stelling van Amsterdam in het teken gestaan van 20 jaar UNESCO Werelderfgoed status, en nu kijken we vooruit!

Dat de Stelling een werelderfgoed is, is te danken aan een kleine groep betrokken mensen die aandacht vroeg voor de sloop van het Fort bij Velsen in 1983. Door hun toedoen kreeg de Stelling van Amsterdam landelijk aandacht. In die tijd waren nog maar weinig mensen zich ervan bewust wat voor bijzonder cultureel erfgoed de Stelling is. Door toen aandacht te vragen voor dit- in hun ogen- bijzonder cultureel erfgoed is de Stelling behouden. Door hun enthousiasme en vasthoudendheid zijn de verschillende onderdelen van de Stelling provinciaal- of zelfs rijksmonument geworden. Deze beschermde status en de bijzondere cultuurhistorische waarde van de Stelling leidden ertoe dat zij in 1996 ook de UNESCO status verwierf.

In de loop van die jaren is de Stelling van Amsterdam steeds beter bekend geworden en zijn steeds meer mensen erin geïnteresseerd geraakt. Daar ben ik blij om. De Stelling bestaat naast de forten ook uit een bijzonder watermanagementsysteem met veel sluizen en dijken. Ook het strategisch landschap met de inundatiegebieden en de verboden kringen horen heel nadrukkelijk bij de Stelling.

Ik zou graag zien dat meer mensen kennis zouden maken met de hele Stelling van Amsterdam, internationaal gezien een bijzonder militair verdedigingssysteem met gebruik van water. Ik vind dat wij hierop trotser mogen zijn en dit ook nog meer moeten uitdragen.

De functies van de diverse onderdelen van de Stelling zijn sinds 1996 flink veranderd. Kon je toen nog maar weinig forten bezoeken, nu zie je in het merendeel een grote verscheidenheid aan economische en maatschappelijke functies. De provincie heeft deze transitie gestimuleerd. Ik ben er van overtuigd dat voor het behoud van de 46 forten het ook noodzakelijk is dat een groot deel ervan economisch wordt benut. Ook in de komende periode zullen wij samen met de eigenaren deze herbestemming van forten blijven stimuleren.

Het is de bedoeling dat de Nieuwe Hollandse Waterlinie in 2019, als uitbreiding van de Stelling van Amsterdam, ook de titel werelderfgoed krijgt. Daarmee creëren wij 1 integraal werelderfgoed van 220 km lengte, dwars door 5 provincies in Nederland, Noord-Holland, Utrecht, Gelderland, Noord-Brabant en Zuid-Holland! Op dit moment zetten wij ons samen in voor de UNESCO nominatie van de Nieuwe Hollandse Waterlinie.

Het is een gezamenlijke taak om al deze bijzondere kwaliteiten van de Stelling en de Nieuwe Hollandse Waterlinie te behouden. Dit kunnen wij als provincie Noord-Holland niet alleen. Wij hebben hiervoor de ondersteuning en de inzet nodig van andere overheden, waterschappen, ondernemers maar ook de vele vrijwilligers.

Vooruitlopend op die te verwachten uitbreiding zal de samenwerking met de Nieuwe Hollandse Waterlinie verder worden versterkt. Daarom hebben wij er voor gekozen om dit vierde uitvoeringsprogramma van de provincie Noord-Holland zowel voor de Stelling van Amsterdam als de Nieuwe Hollandse Waterlinie in Noord-Holland te laten gelden. In dit uitvoeringsprogramma geven wij weer hoe wij samen met onze partners ons beleid voor beide waterlinies in de komende jaren willen vormgeven.

Ik verheug mij zeer op een fijne samenwerking met onze partners de komende periode. Graag zet ik mij in voor het meer bekendheid geven aan de Uitzonderlijke Universele Waarde van de Stelling van Amsterdam en Nieuwe Hollandse Waterlinie!

Joke Geldhof
Gedeputeerde Stelling van Amsterdam en Nieuwe Hollandse Waterlinie Provincie Noord-Holland

Managementsamenvatting

Het voorliggende 'Uitvoeringsprogramma Stelling van Amsterdam (SvA)-Nieuwe Hollandse Waterlinie (NHW) 2017-2020' is het eerste gezamenlijke uitvoeringsprogramma voor beide waterlinies op Noord-Hollands grondgebied. Hiermee wordt geanticipeerd op de beoogde plaatsing van de NHW op de UNESCO werelderfgoedlijst als uitbreiding op de SvA in 2019. In dit uitvoeringsprogramma staan de doelstellingen, rol en werkwijze van de provincie Noord-Holland in de komende periode met betrekking tot dit bijzondere werelderfgoed. Dit gebeurt nadrukkelijk in samenwerking met verschillende partijen. Zo ligt een deel van de SvA in de provincie Utrecht (gemeente De Ronde Venen) en vindt nominatie van de NHW plaats in nadrukkelijke samenwerking met de provincies Utrecht, Gelderland en Noord-Brabant. Voor het behouden van het werelderfgoed, het uitdragen van het verhaal en het stimuleren van de toeristische en recreatieve benutting is daarnaast een goede samenwerking en afstemming met betrokken gemeenten, eigenaren, exploitanten, vrijwilligersorganisaties en andere betrokken partijen van groot belang.
Dit uitvoeringsprogramma is een uitwerking van het provinciaal beleidskader cultuurbeleid 2017-2020 'Cultuur in ontwikkeling' voor één van de belangrijkste cultuurhistorische structuurdragers in Noord-Holland.

<u>Stelling van Amsterdam en Nieuwe Hollandse Waterlinie</u>
Beide waterlinies zijn gebaseerd op dezelfde principes. Namelijk het gebruik van water als verdedigingswapen tegen de vijand. Door een ingenieus watersysteem van sluizen, dijken en kanalen kon het land onder water worden gezet (inunderen) waardoor het moeilijk begaanbaar werd voor de vijand. Op kwetsbare delen bij water- of spoor wegen (accessen) werden forten of andere verdedigingswerken gebouwd.
De NHW, met een lengte van 85 km, is tussen 1815 en 1885 aangelegd als een verbeterde versie van de Oude Hollandse Waterlinie waardoor ook o.a. de stad Utrecht werd beschermd.
De SvA, met een lengte van 135 km, is tussen ca. 1870 en 1917 aangelegd om specifiek de hoofdstad Amsterdam te verdedigen tegen de vijand en diende als laatste toevluchtsoord voor de regering en het leger.

De NHW en SvA bezitten drie kernkwaliteiten, de zogenaamde 'Uitzonderlijke Universele Waarde', oftewel in UNESCO termen Outstanding Universal Value (OUV):

1. Het Strategisch landschap (inundatiegebieden, accessen en Verboden Kringen);
2. Het Watermanagementsysteem (rivieren, kanalen, dijken, sluizen etc):
3. De Militaire werken (vestingsteden, forten, kazematten etc)

De provincie Noord-Holland zet zich de komende periode in voor het behoud en de ontwikkeling van het UNESCO-werelderfgoed de Stelling van Amsterdam en het werelderfgoed in wording de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Dit doen wij middels de volgende activiteiten.

1. Vervulling siteholdertaak voor de SvA

- Het zorgdragen voor het <u>beschermen en behouden</u> van de Uitzonderlijke Universele Waarde die UNESCO heeft benoemd voor het Werelderfgoed SvA,
- Het breed <u>uitdragen en bekend</u> maken van deze Uitzonderlijke Universele Waarde.
- Verzorgen van noodzakelijke <u>rapportages</u> richting Rijk en UNESCO

2. **Uitbreiding met Nieuwe Hollandse Waterlinie (NHW) als UNESCO Werelderfgoed**

Samen met de provincies Utrecht, Gelderland en Noord-Brabant zetten wij ons gezamenlijk in voor het verkrijgen van de werelderfgoedstatus voor de NHW als uitbreiding op de SvA. Via een gezamenlijk nominatiedossier beschrijven wij de Uitzonderlijke Universele Waarde van de NHW en de wijze waarop wij deze gaan beschermen en uitdragen. In juni 2017 wordt het nominatiedossier door de vier provincies vastgesteld en aangeboden aan de minister van OCW. De minister zal het nominatiedossier in 2018 indienen bij UNESCO. De beslissing over deze nominatie door UNESCO wordt medio 2019 verwacht.
Vanaf dat moment vervullen wij samen met de drie bovengenoemde provincies het gezamenlijk siteholderschap voor zowel de SvA als de NHW. In de periode ervoor werken wij al zo veel mogelijk samen op het gebied van bescherming, communicatie en marketing, economische herbestemming en kennisoverdracht.

3. **Faciliterende rol rond de thema's ruimtelijk beleid, behoud en beheer, communicatie en marketing, economische herontwikkeling en duurzame energie**

In de komende periode blijven wij onze faciliterende rol vervullen richting eigenaren, gemeenten, waterschappen en exploitanten van de forten. Vanuit hun behoefte bieden wij ondersteuning bij hun ontwikkelings-, handhavings- en beheerstaak. Het gaat bij deze faciliterende rol vooral om kennisoverdracht op deze thema's. Dit doen wij onder meer door het organiseren van kennisbijeenkomsten en het laten verrichten van eventuele noodzakelijke onderzoeken. Waar mogelijk doen wij dit in nauwe samenwerking met onze partners van de NHW. Een nieuw instrument dat wij hierbij inzetten is het Linie Expert Team. Dit is een netwerk van diverse deskundigen op verschillende gebieden dat ingezet kan worden om advies te geven om processen op gang te krijgen, te versnellen en/of eventuele problemen op te lossen.

Onze faciliterende rol richt zich op de volgende thema's:

1. **Ruimtelijk beleid**
   De nieuwe Leidraad Landschap en Cultuurhistorie biedt gemeenten en plannenmakers een instrument om plannen te beoordelen en te maken binnen het ruimtelijk kader dat voor de SvA en NHW geldt. Ook de Strategische Linieverkenning voor de SvA/NHW kan daarbij helpen. Om gemeenten beter te faciliteren wordt het provinciaal Steunpunt Monumenten en Archeologie anders georganiseerd en hun werkzaamheden uitgebreid. Om de ruimtelijke kwaliteit van het werelderfgoedlandschap te behouden en waar mogelijk te versterken adviseren het liniebrede Kwaliteitsteam Nieuwe Hollandse Waterlinie of de provinciale Adviescommissie Ruimtelijke Ordening over ruimtelijke plannen.

2. **Communicatie/marketing**
   Hierbij gaat het primair om de ondersteuning van eigenaren en exploitanten in het onder de aandacht brengen van de Uitzonderlijke Universele Waarde van het UNESCO werelderfgoed bij het publiek.

3. **Beheer en behoud**

   Via de algemene provinciale subsidieregelingen ‘Restauratie provinciale monumenten’ en ‘Onderhoud provinciale monumenten’ verlenen wij subsidie voor restauratie en onderhoud van de onderdelen van de Stelling van Amsterdam die provinciaal monument zijn. Onderdelen die rijksmonument zijn kunnen gebruik maken van de subsidieregeling ‘instandhouding monumenten’. Via kennisbijeenkomsten maken wij kennisoverdracht mogelijk over de vraag hoe het beheer van de bouwwerken en het groen van de waterlinies mogelijk beter kan worden uitgevoerd. Waar nodig laten wij onderzoeken verrichten naar de bouwkundige staat en de restauratie- en onderhoudsbehoefte van de objecten van de SvA en NHW.

4. **Economische herontwikkeling**.

   Een nieuwe economische functie draagt bij aan het behoud van het fort maar ook aan de toegankelijkheid van het werelderfgoed. Verder schept het werkgelegenheid. In de periode 2014-2016 zijn veel geplande herbestemmingsprojecten gerealiseerd. Andere projecten zijn in voorbereiding of bevinden zich nu in de uitvoeringsfase. Wij continueren onze inzet bij deze projecten. Dit doen wij vanuit onze stimulerende/aanjagende rol op het gebied van economische herontwikkeling en eventueel waar mogelijk vanuit onze cofinancierende rol. In de praktijk blijkt dat er nogal eens vertraging kan optreden bij herontwikkeling van forten. Dit kan verschillende redenen hebben zoals het terugtrekken van een beoogd ontwikkelaar, langdurige planologische processen en aarzelend beleid bij de eigenaar. Voor sommige van deze projecten zijn al subsidies verleend. Voor andere projecten zijn er al cofinancieringsmiddelen gereserveerd. Vanuit onze rol als kennismakelaar en kennisleverancier blijven wij eigenaren en initiatiefnemers ondersteunen om herontwikkeling van forten mogelijk te maken. Onze steun bestaat o.a. uit de inzet van het Linie Expert Team die eigenaren en initiatiefnemers van advies kan voorzien.

5. **Duurzame energie**

   Forten werden zodanig gebouwd dat ze zelfvoorzienend waren in tijden van mobilisatie. Regenwater werd opgevangen en het aanwezige hout op het fortterrein was de brandstof. Nu forten een nieuwe functie hebben is de energiebehoefte groot gezien het type gebouw. De energiekosten zijn daardoor hoog. Verschillende forten willen daarom die energiekosten omlaag brengen en zoeken naar duurzame oplossingen om dit mogelijk te maken. Daarbij worden zij vaak geïnspireerd door het militaire verleden toen de forten zelfvoorzienend moesten zijn. Wij gaan hen daarbij ondersteunen door middel van kennisoverdracht vanuit o.a. het Linie Expert Team.

   Nederland staat voor een uitdaging om de noodzakelijke energietransitie mogelijk te maken. Fossiele brandstoffen raken op termijn uitgeput en ze veroorzaken een toename van broeikasgassen in de atmosfeer wat een nadelige invloed heeft op ons klimaat. Om te onderzoeken of ook de waterlinies kunnen worden gebruikt om deze energietransitie mogelijk te maken en onder welke voorwaarden is het rapport ‘Energie in de Linie’ in samenwerking met de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed opgesteld. Wij nemen in 2017 een besluit of en zo ja welk beleid wij gaan hanteren om duurzame energiewinning langs de waterlinies mogelijk te kunnen maken.

6. Overleg en samenwerking

Wij organiseren jaarlijks een bijeenkomst voor alle bij de SvA en NHW betrokken gemeenten, waterschappen, grote eigenaren en andere belangrijke organisaties in onze provincie om in dialoog te gaan over het beleid om de unieke universele waarde van de SvA en NHW te behouden en nog meer te benutten.

Hoofdstuk 1: Inleiding

De Stelling van Amsterdam staat sinds 1996 op de werelderfgoedlijst van UNESCO vanwege zijn unieke cultuurhistorische betekenis Deze ring van 135 kilometer rondom Amsterdam werd op een afstand van 15-20 km van de stad aangelegd om de hoofdstad tegen vijandige aanvallen te beschermen.
De Stelling is een uniek cultureel erfgoed, waarbij het omliggende landschap en water, tezamen met 46 forten en batterijen, vele dammen en sluizen, werd ingezet als verdedigingsmiddel. Het omliggende landschap kon met behulp van de vele sluizen en dammen onder water gezet worden (geïnundeerd) om de vijand op afstand te houden. De forten en batterijen werden gebouwd op de 'zwakke' plekken (accessen), waar wegen, dijken en spoorlijnen het gebied doorkruisten. Om deze plekken extra te verdedigen werden hier forten gebouwd. Vanwege de Kringenwet werden beperkingen gesteld aan de bouw van woningen en bedrijfsgebouwen in de nabije omgeving van de Stelling. Heden ten dage zijn nog vele onderdelen van de Stelling van Amsterdam behouden en nog steeds goed zichtbaar terug te vinden in het landschap. Ook is vanwege de Kringenwet (pas in 1963 definitief ingetrokken) een groot deel van het gebied binnen een straal van 1000 m van de weerstandslijn van de Stelling relatief onbebouwd gebleven.

De provincie Noord-Holland is 'siteholder', eerstverantwoordelijke, voor dit werelderfgoed. De provincie Utrecht is mede-siteholder omdat een deel van de Stelling door deze provincie loopt.
Als siteholders zijn wij verantwoordelijk voor het beschermen en behouden van de 'Outstanding Universal Value' (OUV) (Uitzonderlijke Universele Waarde) zoals die door UNESCO destijds bij de plaatsing van de SvA op de Werelderfgoedlijst is vastgelegd. Daarnaast dienen wij die unieke waarde van de SvA zo veel mogelijk uit te dragen en breed bekend te maken.

Vanaf 2005 heeft de provincie Noord-Holland aan de hand van drie uitvoeringsprogramma's (2005-2008, 2009-2013 en 2014-2016) gewerkt aan een goed behoud en een goede beleving van de Stelling van Amsterdam. Onze leidraad is hierbij 'behoud door ontwikkeling' omdat onze overtuiging is dat het geven van nieuwe functies aan dit bijzondere cultureel erfgoed belangrijk is voor het behoud hiervan. Dit uitvoeringsprogramma Stelling van Amsterdam/Nieuwe Hollandse Waterlinie 2017-2020 is het eerste uitvoeringsprogramma waarin zowel de Stelling van Amsterdam (SvA) als de Nieuwe Hollandse Waterlinie (NHW) in de naam worden genoemd. Dit komt doordat in de komende uitvoeringsperiode het de bedoeling is dat de NHW in 2019 door UNESCO als uitbreiding op het UNESCO Werelderfgoed SvA wordt aangewezen als werelderfgoed. Net als de SvA is de NHW een verdedigingslinie gebaseerd op een inundatiesysteem met forten bij accessen. Met de NHW erbij ontstaat er een 220 kilometer lang werelderfgoed dat ook door de provincies Utrecht, Gelderland, Noord-Brabant en Zuid-Holland loopt. De NHW is tussen 1815 en 1885 aangelegd als een verbeterde versie van de Oude Hollandse Waterlinie, waarbij ook de stad Utrecht werd beschermd. De SvA is gebouwd tussen 1880 en 1914 rond onze hoofdstad Amsterdam als extra bescherming tegen de vijand. Vanwege de toegenomen vuurkracht van de kanonnen werden de forten van de SvA van beton gemaakt terwijl de forten van de NHW nog van baksteen waren.
De SvA en NHW bestaan in de ogen van UNESCO uit drie kernkwaliteiten:

1. Strategisch landschap (inundatiegebieden, accessen en Verboden Kringen);
2. Watermanagementsysteem (rivieren, kanalen, dijken, sluizen, dammen etc);

3. Militaire werken (vestingsteden, forten, kazematten etc).

Het is zeker niet nieuw dat wij ons met de NHW bezighouden. Zo hebben wij in de afgelopen jaren reeds samengewerkt met de andere betrokken provincies en tot 2014 met het Rijk aan de revitalisering en duurzame instandhouding van de NHW. De regio Vechtstreek-Noord is een overlapgebied van de SvA en NHW, waarbij de vestingsteden Muiden en Weesp een dubbelfunctie hadden voor zowel de SvA als de NHW. Speciaal voor dit gebied zijn er uitvoeringsprogramma's in samenwerking met de betrokken gemeenten, Natuurmonumenten, Waterschap AGV en het Gewest Gooi en Vechtstreek opgesteld en is hier in de afgelopen tien jaar uitvoering aan gegeven.

Wij zijn blij dat de provincie Utrecht nu ook voor het eerst een gezamenlijk programma voor de NHW & SvA 2017-2020 heeft vastgesteld. Zo zal er nog meer samengewerkt worden zowel wat betreft de SvA als de NHW met de provincies Utrecht, Gelderland en Noord-Brabant. Het is dan ook de bedoeling om als vier provincies in de toekomst de siteholdersrol te gaan vervullen voor het totale UNESCO Werelderfgoed SvA/NHW.
Het uitoefenen van ons siteholderschap kunnen wij als provincies niet alleen. Dit kan alleen in nauwe samenwerking met de gemeenten, eigenaren, beheerders, vrijwilligersorganisaties en andere gebruikers van de diverse onderdelen van de SvA en NHW.

Dit uitvoeringsprogramma is een uitwerking van het Beleidskader Cultuurbeleid 2017-2020 'Cultuur in ontwikkeling' zoals het op 3 oktober 2016 door Provinciale Staten is vastgesteld. De SvA-NHW is één van de belangrijkste cultuurhistorische structuurdragers binnen Noord-Holland. Omdat het hier om UNESCO Werelderfgoed gaat is er een apart uitvoeringsprogramma voor opgesteld.
Met dit uitvoeringsprogramma sluiten wij aan op de uitvoeringsperiode van het Beleidskader Cultuur en ook op de in dit Beleidskader genoemde opgaven:

- Leegstand en herbestemming;
- Transformatie van het cultuurlandschap.

Hoofdstuk 2: wat gaan we doen in het uitvoeringsprogramma 2017-2020

2.1 Ambitie en doelstellingen

De verantwoordelijkheden die wij hebben als siteholder van het UNESCO Werelderfgoed vormen nog steeds het uitgangspunt van ons beleid.
De UNESCO verantwoordelijkheden zijn:

- Zorgdragen voor het beschermen en behouden van de Uitzonderlijke Universele Waarde die UNESCO heeft benoemd voor het Werelderfgoed SvA;
- Breed uitdragen en bekend maken van deze Uitzonderlijke Universele Waarde;
- Verzorgen van noodzakelijke rapportages richting het Rijk en UNESCO.

Wij willen dit op een goede en inspirerende manier samen met onze partners doen. Dus in samenwerking met o.a. eigenaren, exploitanten, gemeenten en provincies. Wat dat betreft is er ook niets veranderd ten opzichte van vorige uitvoeringsprogramma's. Het gebied waar wij siteholder van zijn breidt zich naar verwachting uit wanneer de NHW in 2019 ook UNESCO Werelderfgoed wordt als uitbreiding op de SvA. Dan zullen wij ook met vier provincies gezamenlijk het siteholderschap gaan vervullen terwijl wij nu deze rol alleen nog in samenwerking met de provincie Utrecht verrichten.

Ook onze einddoelen voor 2020 zijn ten opzichte van vorige uitvoeringsprogramma's nauwelijks veranderd. Deze einddoelen zijn:

- Het UNESCO Werelderfgoed Stelling van Amsterdam en de Nieuwe Hollandse Waterlinie zijn in de beleving van Nederlanders en buitenlanders een herkenbaar, samenhangend gebied met een bijzondere belevingswaarde;
- In elke regio is de publieke toegankelijkheid van zoveel mogelijk forten gegarandeerd.
- De economische benutting van de SvA/NHW is versterkt. Er zijn nieuwe economische en maatschappelijke activiteiten toegevoegd, die samen met de vergrote publieke toegankelijkheid, een aantoonbare economische impuls geven;
- Minimaal twee bezoekerscentra zijn geopend, waardoor de belevingswaarde van de Stelling is vergroot en er zijn verschillende informatiepunten verspreid langs de SvA en NHW gerealiseerd waar het verhaal over de SvA en NHW wordt verteld;
- Het merendeel van de kenmerkende onderdelen van de Stelling van Amsterdam – forten, hoofdverdedigingslijn, kringenwetboerderijen, inundatiewerken en inundatiegebieden - is onderling verbonden door recreatieve fiets-, wandel- en vaarroutes;
- De SvA/NHW heeft als Werelderfgoed actuele betekenis in de ruimtelijke ordening rond de hoofdstad. De uitzonderlijke waarde van het UNESCO Werelderfgoed SvA-NHW is door het ruimtegebruik duurzaam gegarandeerd en planologisch en vanuit monumentenwetgeving geborgd.

Onze ambitie is om de Uitzonderlijke Universele Waarde van het UNESCO werelderfgoed SvA/NHW te behouden en breder bekend te maken en ervoor te zorgen dat beide waterlinies meer bezoekers trekt uit zowel het binnenland als het buitenland.

2.2 Hoofdlijnen van beleid

Vanuit onze taak als UNESCO siteholder en met onze doelstellingen voor 2020 komen wij tot de volgende hoofdlijnen van ons beleid in de komende vier jaar:

1. Een goede bescherming van de Uitzonderlijke Universele Waarde van het UNESCO werelderfgoed;
2. Het breed uitdragen van deze Uitzonderlijke Universele Waarde.
3. Uitbreiding van de SvA met NHW als UNESCO Werelderfgoed;
4. Initiërende en faciliterende rol aan de hand van de thema's:
    a. Ruimtelijk beleid
    b. Behoud en beheer
    c. Communicatie en marketing
    d. Economische herontwikkeling;
    e. Duurzame energie

2.3 Bescherming van de Uitzonderlijke Universele Waarde

Als siteholder zijn wij samen met de provincie Utrecht verantwoordelijk voor het beschermen en behouden van de 'Outstanding Universal Value' (OUV oftewel Uitzonderlijke Universele Waarde) van het UNESCO werelderfgoed SvA. De Uitzonderlijke Universele Waarde gaat over het behoud van de objecten (zowel watermanagementsysteem als militaire werken) van de SvA maar ook over het behoud van het voor de Stelling zo karakteristieke (open) strategisch landschap.
Alle objecten van de Stelling van Amsterdam hebben een monumentenstatus. Hetzij een rijksmonumentenstatus of een provinciale monumentenstatus. Deze objecten zijn dus gehouden aan regelgeving en zijn vergunningplichtig bij eventuele wijzigingen of aantastingen.
Wat betreft het behoud van de monumenten is één en ander geregeld via het overgangsrecht Erfgoedwet en de Provinciale Monumentenverordening. De bedoeling is dat alle regels die betrekking hebben op de fysieke omgeving in 2019 zullen worden ondergebracht in de Omgevingswet.
Het behoud van het landschap rondom de Stelling van Amsterdam is geregeld via het ruimtelijk beleid. Via regels die het Rijk in het Barro (Besluit Algemene Regels Ruimtelijke Ordening) heeft gesteld, zijn deze regels vervolgens door vertaald in de provinciale ruimtelijke verordeningen (PRV).van de provincies Noord-Holland en Utrecht. Gemeenten moeten bij de toepassing of wijziging van bestemmingsplannen rekening houden met deze in de PRV gestelde regels.
In de rol van regelaar hebben wij de Uitzonderlijke Universele Waarde wat betreft de SvA en binnenkort de NHW vastgelegd in de provinciale Leidraad Landschap en Cultuurhistorie als onderdeel van de Provinciale Ruimtelijke Verordening.
Om beter sturing te kunnen geven aan ruimtelijke ontwikkelingen actualiseren wij de Leidraad waarbij deze wordt omgevormd van een waardestellend kader naar een meer gebieds- en ontwikkelingsgericht kader. Hiermee worden culturele structuurdragers in de provincies zoals de SvA en NHW in de context van het omliggende landschap geplaatst en kunnen we meer richting geven aan mogelijke ontwikkelingen in het gebied. Zodat bij planvorming meer rekening kan worden gehouden met bijvoorbeeld de schootsvelden. De geactualiseerde Leidraad wordt opgesteld in de geest van de Omgevingswet om uiteindelijk een onderlegger te kunnen laten zijn van de provinciale

Omgevingsvisie. Het Beeldkwaliteitsplan van de Stelling van Amsterdam is het uitgangspunt voor wat er deze geactualiseerde Leidraad komt te staan.
Verder wordt gebruik gemaakt van de provinciale Adviescommissie Ruimtelijke Ordening (ARO) en het Kwaliteitsteam NHW om ruimtelijke plannen het liefst in een zo vroeg mogelijk stadium te toetsen op de ruimtelijke kwaliteit.
Wij verwachten van gemeenten dat zij zullen gaan toetsen of de monumentale waarde of bijzondere ruimtelijke kwaliteit van SvA en NHW goed beschermd wordt. Ook wat betreft de handhaving hiervan ligt er een belangrijke verantwoordelijkheid bij de gemeenten. Van eigenaren en exploitanten verwachten wij dat zij goed rekening houden met de OUV van de SvA en NHW

Naar verwachting wordt vanaf 2019 de Omgevingswet van kracht. Rond dezelfde tijd zal ook de eerste Nationale Omgevingsvisie verschijnen. De inzet van de waterlinieprovincies is dat de Uitzonderlijke Universele Waarde van de SvA en NHW een nadrukkelijke plek krijgt in de Nationale Omgevingsvisie. Ook zal de bijzondere waarde van de SvA en NHW worden vastgelegd in de komende provinciale Omgevingsvisie en Omgevingsverordening. In de verordening komen regels te staan waaraan gemeentelijke omgevingsplannen zullen moeten voldoen om de OUV te behouden.
De Strategische Verkenning voor de SvA/NHW die in het kader van de UNESCO nominatie van de NHW wordt opgesteld kan een belangrijke input vormen voor die toekomstvisie. In de Strategische Verkenning worden ruimtelijke visies die in het verleden zijn opgesteld voor de SvA (Beeldkwaliteitsplan SvA) en de NHW (Panorama Krayenhoff) vergeleken met de huidige situatie en de te verwachten nieuwe ontwikkelingen in de toekomst (toenemende bevolking in de Randstad, noodzakelijke waterberging, energietransitie en mogelijke nieuwe infrastructurele werken).

Zeker in het licht van de toekomstige gezamenlijke nominatie van de NHW willen wij de planologische beschermingsregels en instrumenten voor zowel SvA als NHW meer uniform maken zowel binnen als buiten de provinciale grenzen.

2.4 Het breed uitdragen van Uitzonderlijke Universele Waarde

2.4.1 Inleiding

De SvA heeft de UNESCO status gekregen omdat het een uniek voorbeeld is van een geïntegreerd Europees verdedigingssysteem met behulp van water wat bovendien nog intact en goed geconserveerd is. Door de uitbreiding met de NHW wordt een nog completer beeld gegeven van hoe Nederland in de loop van de geschiedenis de verdediging met behulp van water heeft ontwikkeld.
Als siteholder is het onze taak om deze bijzondere waarde breed uit te dragen.
Dit doen wij op de eerste plaats via de communicatiekanalen waarvoor wij zelf verantwoordelijk zijn. Maar ook willen wij stimuleren dat onze partners zo veel mogelijk via hun communicatie over deze OUV van de Stelling vertellen. Wij vinden het belangrijk dat zij als betrokkene bij de SvA/NHW aangeven dat het onderdeel waar zij verantwoordelijk voor zijn deel uitmaakt van een groter geheel, namelijk het UNESCO werelderfgoed SvA en later ook de NHW.
Wat betreft onze communicatie maken wij onderscheid tussen beleids- en publiekscommunicatie. Beleidscommunicatie heeft betrekking op wat wij als provincie zelf doen om de SvA en NHW te behouden en te ontwikkelen. Deze communicatie verzorgen wij zelf via de gebruikelijke provinciale communicatiekanalen. Zowel in de beleids- als publiekscommunicatie staat het vertellen van het verhaal over de OUV van de SvA en de NHW centraal.

2.4.2 Publiekscommunicatie door Stichting Liniebreed Ondernemen (SLO)

In de afgelopen jaren heeft de Cultuurcompagnie Noord-Holland (CCNH) in opdracht van de provincie de publiekscommunicatie voor de SvA verzorgd. Hierbij ging het o.a. om het beheer en onderhoud van de (publieks)website, productie van divers communicatiemateriaal en organisatie van o.a. de opening van het Stellingseizoen, Fortenfestival e.d. Met ingang van 2017 wordt deze samenwerking stopgezet, mede vanwege de keuze die de Cultuurcompagnie heeft gemaakt voor een samenwerking op archeologisch gebied met het provinciaal archeologiecentrum, Huis van Hilde. Wij hebben er voor gekozen om in de komende periode de publiekscommunicatie te laten verzorgen door de Stichting Liniebreed Ondernemen (SLO). SLO is een samenwerkingsverband waar veel forten, grote eigenaren en gemeenten langs de SvA en NHW lid van zijn. SLO heeft in de afgelopen periode al samengewerkt met CCNH bij de organisatie van Stellingevenementen. SLO zal zowel de publiekscommunicatie voor de gehele SvA als de NHW voor haar rekening nemen. Door deze koppeling wordt de publiekscommunicatie efficiënter en waarschijnlijk ook effectiever. Een deel van de activiteiten gaat via een gezamenlijke opdracht van NHW en SvA. Andere activiteiten die specifiek betrekking hebben op de SvA, zoals de website www.stellingvanamsterdam.nl, gaan rechtstreeks in opdracht van de provincie Noord-Holland.

SLO gaat o. a. de volgende activiteiten uitvoeren op het gebied van publiekscommunicatie:

a) Onderhoud van de website www.stellingvanamsterdam.nl
b) Sociale Media: Facebook, Twitter en Instagram
c) Organisatie van thematische evenementen zoals Start Fortenseizoen, Fortenfestival, Nacht van de Nacht en Natuurevenement
d) Loketfunctie voor vragen van pers en publiek
e) Free publicity
f) Digitale nieuwsbrief Stellingkoerier

2.4.3 Toepassing van Leefstijlenonderzoek

Wij vinden het belangrijk dat beter wordt ingespeeld op de wensen van de verschillende doelgroepen en dat beter en effectiever wordt gecommuniceerd over het bestaande aanbod van de SvA. Daarom hebben wij in 2016 een strategisch advies hierover laten opstellen. Er is daarbij gebruik gemaakt van de leefstijlenatlas wat een beeld geeft van de toeristisch recreatieve voorkeuren en gedrag van de verschillende doelgroepen in de verschillende regio's in Nederland.

Uit dit advies blijkt dat op basis van een vraag-aanbod analyse het aanbod van forten, routes en evenementen vooral aantrekkelijk is voor bepaalde doelgroepen en dat er nog kansen liggen in de verschillende regio's langs de Stelling voor andere doelgroepen. Ook aan de toegankelijkheid van veel forten en informatievoorziening hierover kan het één en ander worden verbeterd. Bovendien ontbreekt er nog een sociale media strategie.

Het onderzoek is gedeeld met de verschillende fortondernemers en eigenaren. De conclusies en aanbevelingen die betrekking hebben op de algemene website en overige algemene communicatiemiddelen worden zo veel mogelijk overgenomen in de strategie wat betreft de publiekscommunicatie door SLO.

2.4.4 Bezoekers- en informatiecentra SvA en NHW

Om het verhaal over de OUV van de SvA te vertellen en de publieke toegankelijkheid van de SvA te vergroten is vanaf het eerste uitvoeringsprogramma ingezet op de realisatie van drie bezoekerscentra langs de SvA.

In 2011 werd op het Forteiland Pampus het eerste bezoekerscentrum voor de Stelling geopend met als naam “Pampus Experience”. In Fort bij Krommeniedijk opent naar verwachting eind 2017 het tweede bezoekerscentrum voor de SvA, in beheer bij Landschap Noord-Holland. Meer dan het geval is bij Forteiland Pampus wordt in Fort bij Krommeniedijk aandacht besteed aan het militaire landschap van de Stelling en bovendien wordt het verhaal verteld over de bijzondere natuur langs de Stelling van Amsterdam.
Het is nog steeds de bedoeling dat in Fort benoorden Spaarndam ook een bezoekerscentrum van de SvA zal komen. Dit zal echter nog een tijd duren omdat eerst nog de werving van een nieuwe exploitant moet plaatsvinden en daarna het fort nog gerestaureerd en ingericht zal moeten worden.

In de afgelopen jaren is gebleken dat de ontwikkeling van een gepland bezoekerscentrum niet altijd haalbaar bleek te zijn (Fort aan de Nekkerweg) of meer tijd kostte dan was voorzien (Fort bij Krommeniedijk en Fort benoorden Spaarndam). Het ging hierbij om forten die geheel gerestaureerd en herontwikkeld moesten worden. Met de ontwikkeling van een bezoekerscentrum zijn veel investeringen gemoeid terwijl de opbrengst maar beperkt is. Hierdoor is de exploitatie een zorgpunt. Omdat wij het relevant vinden dat bij forten waar relatief veel bezoekers komen het verhaal over de OUV van de SvA en NHW wordt verteld, willen wij stimuleren dat er naast de grotere bezoekerscentra ook zogenaamde informatiepunten ontstaan. Het verschil met bezoekerscentra is dat ze minder ambitieus van opzet zijn en dat er daardoor minder investeringen nodig zijn en de exploitatielasten lager zullen zijn. Bovendien kunnen die informatiecentra in forten komen die al gerestaureerd zijn en een nieuwe economische functie hebben gekregen. In de informatiecentra zal informatie worden gegeven over het fort of de vestingstad waar het informatiepunt is gevestigd, maar ook over de SvA/NHW als werelderfgoed. Daarbij vinden wij belangrijk dat een eenduidig verhaal wordt verteld over de OUV van deze waterlinies.
Zo is er een informatiepunt in ontwikkeling bij Fort aan de Nekkerweg (Fort Resort Beemster), Muizenfort in Muiden, Fort bij Abcoude en in de Gele Loods in Naarden Vesting. Wij ondersteunen deze ontwikkelingen en stimuleren dat er ook op andere forten verspreid langs de SvA/NHW, die voldoende open zijn, informatiepunten zullen komen waarin over de OUV van de SvA/NHW gecommuniceerd zal worden.

In Fort Vechten is sinds 2015 het Waterliniemuseum gevestigd. In dit museum wordt primair het verhaal van de NHW verteld maar er wordt ook aandacht besteed aan de andere waterlinies in Nederland, waaronder de SvA. Zeker wanneer de gezamenlijke UNESCO status van SvA en NHW een feit is zal er in dit Waterliniemuseum Fort Vechten nadrukkelijker aandacht moeten worden besteed aan de SvA. De wijze waarop stemmen wij af met de andere provincies en het Waterliniemuseum.

2.4.5 Samenwerking met andere werelderfgoederen

Naast de SvA zijn er nog negen andere werelderfgoederen in het Koninkrijk der Nederlanden. Deze werken samen in via de Stichting Werelderfgoed Nederland. De belangrijkste gezamenlijke doelstelling is om aan Nederlanders en buitenlanders kenbaar te maken welke tien werelderfgoederen er in het Koninkrijk der Nederlanden zijn die zeer de moeite waard zijn om te bezoeken. Dit gebeurt o.a. via een gezamenlijke website http://www.werelderfgoed.nl en het jaarlijks werelderfgoedweekend. Wij vinden het belangrijk dat nog beter vanuit deze werelderfgoederen naar het bestaan van andere werelderfgoederen wordt verwezen.

Extra aandacht krijgt de samenwerking met twee andere werelderfgoederen in Noord-Holland, Droogmakerij de Beemster en de Grachtengordel van Amsterdam. Wat betreft Droogmakerij de Beemster komen zelfs twee verschillende werelderfgoederen samen omdat de Stelling door de Beemster loopt en er vijf Stellingforten liggen. Rode draad in het gezamenlijk verhaal is de relatie met Amsterdam. Droogmakerij de Beemster is aangelegd met kapitaal vanuit Amsterdam die woonachtig waren in de grachtengordel. En de SvA is aangelegd ter verdediging van Amsterdam. Ook in de komende periode zullen wij dit gezamenlijk verhaal over de drie werelderfgoederen in onze provincie verder uitdragen.

2.5 Uitbreiding met NHW als UNESCO Werelderfgoed

De provincie Noord-Holland werkt reeds sinds 2002 samen met de provincie Utrecht, Gelderland, Noord-Brabant en Zuid-Holland en het Rijk aan het behoud en de ontwikkeling van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. De NHW is als verdedigingslinie vergelijkbaar met de SvA.
De NHW loopt vanaf Muiden tot aan de Biesbosch. De beide waterlinies komen samen bij de vestingsteden Muiden en Weesp. Naarden Vesting en de vesting- en waterwerken in Bussum, Hilversum en Wijdemeren behoren alleen bij de NHW.
Vanaf 2012 trok het Rijk in het kader van decentralisatiebeleid zich geleidelijk terug uit het Nationaal Project Nieuwe Hollandse Waterlinie wat betreft haar financiële betrokkenheid. Ook de provincie Zuid-Holland heeft zich toen teruggetrokken wat betreft de NHW.

Op 2 oktober 2014 hebben de gedeputeerden van de provincies Noord-Holland, Utrecht, Gelderland en Noord-Brabant het ‘Pact van Altena” ondertekend om de samenwerking rond de NHW te bekrachtigen en de NHW voor te dragen als uitbreiding van het UNESCO werelderfgoed SvA.
Bestuurlijk wordt samengewerkt via de Liniecommissie NHW, waarin de portefeuillehouders zitten van de vier provincies. Het Linieteam NHW is de uitvoeringsorganisatie voor de NHW.
Er wordt nu gewerkt aan een nominatiedossier voor de NHW dat voor de zomer van 2017 zal worden aangeboden aan de minister van OCW. Onderdeel van dit nominatiedossier is het managementplan waarin o.a. staat hoe de bijzondere cultuurhistorische waarden van het NHW worden beschermd en behouden en hoe deze worden uitgedragen. Van te voren nemen de colleges van GS van de vier provincies een besluit over dit nominatiedossier. In januari 2018 biedt de minister dit nominatiedossier aan bij UNESCO en een besluit hierover wordt verwacht in juni 2019. Daarop vooruitlopend zal er een besluit genomen moeten worden over het gezamenlijk siteholderschap van SvA-NHW. In de komende periode zal er zoveel mogelijk worden samengewerkt op het gebied van bescherming, communicatie en marketing en kennisoverdracht o.a. op het gebied van beheer en economische herbestemming.

2.6 Initiërende en faciliterende rol aan de hand van de thema’s:

2.6.1 Inleiding

Als siteholder willen wij de komende jaren vooral een initiërende, faciliterende en soms co-financierende rol spelen richting onze partners. Wij doen dit aan de hand van een vijftal stellingbrede thema’s, waarbij wij via kennisoverdracht aan en ondersteuning van onze partners, onze ambities

voor de Stelling van Amsterdam vorm blijven geven. Wij doen dit in nauwe samenwerking met de NHW, aangezien beide waterlinies voor praktisch dezelfde opgaven staan.
Aan de hand van deze thema's willen we, in gezamenlijkheid met onze partners, verder vorm geven aan het behoud, de ontwikkeling en de beleefbaarheid van de SvA en NHW.

2.6.2 Ruimtelijk beleid

Het ruimtelijk beleid voor de SvA en NHW is sinds 2010 vastgelegd in de provinciale structuurvisie 2040 en de Provinciale Ruimtelijke Verordening. In deze verordening wordt verwezen naar de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie, waarin de landschappelijke en cultuurhistorische waarden van o.a. deze cultuurhistorische structuurdragers worden beschreven en welke regels worden gehanteerd bij het beoordelen van plannen die betrekking hebben op de SvA en de NHW. Omdat gebleken is dat de Leidraad niet helemaal voldoet aan de behoeften van gemeenten en plannenmakers wordt gewerkt aan een geactualiseerde Leidraad. Om gemeenten verder beter te kunnen faciliteren wordt het provinciale Steunpunt Monumenten en Archeologie anders georganiseerd en hun werkzaamheden uitgebreid. Verder worden erfgoedbreed binnen Noord-Holland handleidingen ontwikkeld zoals m.b.t. de energietransitie (zie 2.6.6). Zowel het liniebrede Kwaliteitsteam Nieuwe Hollandse Waterlinie als de provinciale Adviescommissie Ruimtelijke Ordening adviseren over ruimtelijke plannen zodat het werelderfgoedlandschap van beide waterlinies met kwaliteit wordt ontwikkeld. Waar nodig zullen wij net als in de afgelopen periode kennisbijeenkomsten organiseren voor gemeenten over het ruimtelijk beleid m.b.t. de SvA en NHW. Zo zal naar verwachting in 2019 de Omgevingswet van kracht zijn en is er ook een Provinciale Omgevingsvisie en Verordening.

2.6.3 Behoud en beheer

Als siteholder zijn wij verantwoordelijk voor een goed behoud en beheer van het UNESCO werelderfgoed. Dit is echter alleen mogelijk met medewerking van de vele eigenaren en exploitanten, die namelijk primair verantwoordelijk zijn voor een goed behoud en beheer van de objecten die zij in eigendom of exploitatie hebben. Maar ook gemeenten spelen hierbij een belangrijke rol. Dit omdat gemeenten het bevoegd gezag zijn voor de vergunningverlening en handhaving wat betreft de monumenten.
Wij willen eigenaren en exploitanten ondersteunen in hun taak op het gebied van behoud en beheer. Zo is er een provinciale Monumentenmonitor die een beeld geeft van de staat van onderhoud en andere informatie over alle Noord-Hollandse provinciale monumenten en rijksmonumenten zonder woonfunctie. Wanneer het nodig is zullen wij ook in de komende periode in overleg met eigenaren onderzoek laten verrichten naar de bouwkundige staat en de consolidatie- of restauratiebehoefte van de monumenten van de SvA of de NHW. Daarnaast zullen wij stimuleren dat inhoudelijke kennis over behoud, beheer en restauratie/consolidatietechnieken zal worden gedeeld. Dit zullen wij bij voorkeur in samenwerking met de NHW partners doen. Waarbij het op te zetten Kenniscentrum Waterlinies mogelijk een rol kan vervullen.
Ook de samenwerking op groenbeheer en mogelijk onderhoudsbeheer van bouwwerken zullen wij verder blijven stimuleren. Wij hebben financieel bijgedragen aan het initiatief om vrijwilligers te werven en op te leiden voor groenbeheer in de Gooi en Vechtstreek. Dit heeft geleid tot de oprichting de stichting van 'Meer Met Vrijwilligers' die met een groep van vrijwilligers het

groenbeheer doet bij een aantal forten in de Gooi en Vechtstreek en het noordelijk deel van Utrecht. Bekeken gaat worden hoe dit initiatief kan worden uitgebreid, zowel wat betreft geografisch werkgebied als ook het verrichten van onderhoudswerkzaamheden aan de bouwwerken.
Verder zal bekeken worden hoe de samenwerking kan worden versterkt met andere vrijwilligersgroepen die eveneens onderhoudszaamheden verrichten elders langs de SvA of NHW.

In de afgelopen vier jaar was er een aparte Uitvoeringsregeling 'Subsidie restauratie of herstel objecten Stelling van Amsterdam' voor kleine restauratieopgaven van SvA objecten. Omdat van deze regeling uiteindelijk geen gebruik is gemaakt, is besloten om deze regeling stop te zetten. Er bestaat nog wel de mogelijkheid om subsidie te krijgen voor onderhoud en restauratie voor provinciale monumenten vanuit de algemene provinciale subsidieregelingen 'Onderhoud provinciale monumenten 2011' en 'Restauratie provinciale monumenten 2011'.
Voor onderhoud aan Rijksmonumenten is de Subsidieregeling instandhouding monumenten. Werelderfgoed krijgt binnen deze regeling prioriteit.

2.6.4 Communicatie en marketing

Als siteholder zullen wij zelf breed bekend maken wat voor bijzonder werelderfgoed de SvA en straks de NHW is. Daarnaast gaan wij stimuleren dat onze partners ook communiceren over de OUV van de SvA en NHW. Dus dat zij niet alleen communiceren over hun fort(en) of andere onderdelen van de SvA en NHW maar dat zij ook uitdragen dat deze onderdeel uit maken van een groter geheel.
Wij hebben hiervoor communicatiemateriaal beschikbaar dat kan worden gelegd op de verschillende locaties langs de Stelling of een plek kan krijgen op de websites van onze partners. De te gebruiken boodschap over de uitzonderlijke waarde(OUV) is afgestemd met enkele eigenaren en exploitanten van forten zodat wij hopen dat ze meer zullen worden gebruikt in de communicatie uitingen van onze partners. De Stichting Liniebreed Ondernemen (SLO) vervult een ondersteunende rol voor de publiekscommunicatie over de SvA.
In het uitvoeringsprogramma 2014-2016 kon gebruik gemaakt worden van de uitvoeringsregeling 'Subsidie activiteiten op en rond Stelling van Amsterdam en Nieuwe Hollandse Waterlinie Noord-Holland 2013'. Hiermee hebben wij een co-financieringsbijdrage verleend voor communicatie- en promotieactiviteiten met betrekking tot de SvA en NHW. Van deze regeling is gebruik gemaakt voor o.a. het maken van boeken, films, tentoonstellingen, routes en organisatie van SvA activiteiten.
Omdat wij in de komende uitvoeringsperiode de OUV van de SvA en NHW primair willen stellen in de communicatie en marketing en wij gerichter willen gaan sturen op welke wijze dit gebeurt hebben wij besloten om deze uitvoeringsregeling stop te zetten. Wel stellen wij nog subsidie beschikbaar voor de ontwikkeling van bezoekers- en informatiecentra langs de SvA (zie 2.4.4). En wij stellen via SLO een bedrag in samenwerking met NHW beschikbaar voor de brede SvA/NHW activiteiten. Hierbij gaat het om 'Opening van het Fortenseizoen', 'Forten vol verhalen' en het 'Fortenfestival'.
In overleg met SLO en het programmabureau NHW zullen wij de criteria bepalen onder welke voorwaarden voor wat soort activiteiten een financiële bijdrage kan worden verleend.

2.6.5 Economische herontwikkeling

Vanaf 2005 hebben wij de economische ontwikkeling van de SvA gericht gestimuleerd, omdat het economisch benutten van forten leidt tot restauratie en openstelling van een fort. Forten zijn op het eerste gezicht niet meteen geschikt voor een nieuwe functie. Er is vaak achterstallig onderhoud waardoor restauratie nodig is. Ze liggen vaak bij krappe ontsluitingswegen en parkeren is vaak een

probleem. Maar het zijn karakteristieke gebouwen in vaak een groene omgeving waardoor ze toch aantrekkelijk zijn gebleken voor een nieuwe functie.
In de afgelopen jaren is gebleken dat een restauratiebijdrage van de provincie belangrijk is om herontwikkeling mogelijk te kunnen maken. Dit met succes. want in de afgelopen jaren hebben steeds meer forten een economische functie gekregen.
In bijlage 2 kan men zien wat er anno 1 januari 2017 allemaal te vinden is in de forten van de SvA en wat voor ontwikkelingen er verder nog spelen. Zo vindt men er o.a. horeca, wijnopslag, een kunstfort en een wellnesscentrum. Maar ook bijvoorbeeld kinderopvang en een gedenkplaats. In 2017 zullen ook Fort bij Krommeniedijk, Fort Zuidwijkermeer en Fort bij Hoofdorp een nieuwe functie krijgen. Terwijl ook de genieloods bij Fort aan den Ham vanaf 2017 economisch geëxploiteerd gaat worden. In Fort bij Krommeniedijk van Landschap Noord-Holland komt het tweede bezoekerscentrum van de SvA en een woontrainingscentrum voor autisten. In Fort Zuidwijkermeer, eveneens van Landschap Noord-Holland, komt opslag van kaas met de mogelijkheid voor proeverijen en kookworkshops terwijl een deel van het fort ook dagelijks bezocht kan worden. In Fort bij Hoofddorp, in eigendom van de gemeente Haarlemmermeer, komt een pannenkoekenrestaurant en de genieloods bij Fort aan den Ham van Landschap Noord-Holland zal voor ontvangsten en feesten worden gebruikt.
Ook in de komende periode zullen wij binnen onze mogelijkheden financieel bijdragen aan de restauratie van forten die een (nieuwe) economische functie krijgen. Zo hebben wij geld gereserveerd voor:

- Fort benoorden Spaarndam;
- Fort Spion in Loosdrecht;
- Fort bij de Liebrug;
- Fort bij Aalsmeer.

Wij denken wat betreft de financiële bijdrage in eerste instantie aan het verlenen van een subsidie. De onrendabele top van een fort is hoog gezien de vele restauratiewerkzaamheden die vaak nodig zijn voordat een nieuwe functie mogelijk is. De mogelijkheid bestaat dat wij op termijn zullen overgaan naar het verstrekken van leningen in samenwerking met het Nationaal Restauratiefonds. Dit is afhankelijk van de ervaringen die worden opgedaan met het verstrekken van dit soort leningen vanuit het Noord-Hollands Fonds voor monumenten voor andere provinciale monumenten. Het voordeel hiervan is dat je hiermee een revolverend fonds hebt waarbij middelen terugvloeien en daardoor opnieuw aangewend kunnen worden.

Wij zijn verheugd dat in het Utrechts programma Nieuwe Hollandse Waterlinie- Stelling van Amsterdam 2016-2020 de zes forten van de SvA in de gemeente Ronde Venen extra aandacht krijgen en dat de provincie Utrecht een proactieve en aanjagende rol vervult om deze forten duurzaam in gebruik te krijgen. Versterking van de economische functie van deze forten heeft namelijk ook een positieve uitstraling naar de ontwikkeling elders langs de Stelling in onze provincie. Ook de provincie Utrecht heeft financiële middelen beschikbaar voor herontwikkeling van deze forten.

Naast eventueel restauratiebijdragen willen wij ook vanuit onze rol als kennismakelaar en kennisleverancier de herontwikkeling van forten stimuleren. Wij willen hierbij o.a. gebruik maken van een Linie Expert Team (LET). Dit is een initiatief van de provincie Utrecht waarmee wij in 2016 al positieve ervaringen hebben opgedaan met Fort Zuidwijkermeer.
Het Linie Expert Team helpt om herbestemmingsprocessen op gang te krijgen of te verstellen. Het LET bestaat uit verschillende deskundigen op het gebied van restauratie, natuur, energie, marketing,

financiën, belastingen en juridische zaken, waar afhankelijk van het onderwerp dat speelt, een beroep op kan worden gedaan.
Verder zullen wij gaan bekijken of de Loods Herbestemming, die binnen Noord-Holland breed ingezet gaat worden voor herbestemming van cultureel erfgoed met de focus op religieus-, industrieel en agrarisch erfgoed, ook een rol gaat vervullen voor de forten en de vestingwerken van SvA en NHW.
Wij zien op dit moment de meeste mogelijkheden voor economische herontwikkeling bij:

- Fort bij Edam;
- Kruitmagazijn bij de Dam
- Fort bij de Liebrug;
- Fort bij Aalsmeer
- Fort bij Spion
- Vesting Muiden (o.a. Westbatterij)

Onze inzet zal zich met name richten op deze onderdelen van de SvA omdat de eigenaren hiervan hebben aangegeven dat zij herontwikkeling op korte termijn mogelijk willen maken.

2.6.6 Duurzame energie

Forten werden zodanig gebouwd dat ze zelfvoorzienend waren in tijden van mobilisatie. Regenwater werd opgevangen en het aanwezige hout op het fortterrein was de brandstof. Nu forten een nieuwe functie hebben gekregen is de energiebehoefte groot gezien het type gebouw. De energiekosten zijn daardoor ook hoog. Verschillende forten willen daarom die energiekosten omlaag brengen en zoeken naar duurzame oplossingen om dit mogelijk te maken. Daarbij worden zij vaak geïnspireerd door het militaire verleden toen de forten nog zelfvoorzienend moesten zijn. Wij willen hen daarbij ondersteunen met kennisoverdracht via o.a. het Linie Expert Team.

Nederland staat voor een uitdaging om een energietransitie mogelijk te maken. Fossiele brandstoffen raken op termijn uitgeput en ze veroorzaken een toename van broeikasgassen in de atmosfeer wat een nadelige invloed heeft op ons klimaat. Om te onderzoeken of ook de waterlinies kunnen worden gebruikt om deze energietransitie mogelijk te maken en onder welke voorwaarden is het rapport Energie in de Linie in samenwerking met de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed opgesteld. Wij nemen in 2017 een besluit over of en zo ja wat voor beleid wij zullen gaan hanteren om duurzame energiewinning langs de waterlinies mogelijk te kunnen maken.

3 Financieel kader en uitvoeringsinstrumenten

3.1 Financieel kader

- Voor de uitvoering van de uitvoeringsprogramma's van de SvA en NHW hebben Provinciale Staten binnen de EXINH en TWINH financiële middelen beschikbaar gesteld. Daarnaast is er binnen de ILG reserve een bedrag gereserveerd voor de SvA en er zijn specifieke Groene Uitwegmiddelen gereserveerd voor de SvA en NHW in de Gooi en Vechtstreek. In de afgelopen jaren sinds 2005 zijn de volgende bedragen beschikbaar gesteld en besteed aan de SvA en de NHW.

Omschrijving	Door PS beschikbaar gesteld	reeds besteed t/m 2016	Te besteden 2017-2020	Gereserveerd UP 2017-2020	Nader in te vullen 2017-2020
EXINH	6.000.000	5.813.536	186.464		186.464
TWINH	10.000.000	5.512.348	4.487.652	1.849.166	2.638.486
ILG Reserve	3.500.000	2.797.755	702.245	520.000	182.245
Groene Uitweg	8.100.000	5.787.005	2.312.995	1.360.000	952.995
Totaal Reserves	27.600.000	19.910.645	7.689.356	3.729.166	3.960.190
Provinciefondsmiddelen	552.000	0	552.000		552.000
Incidentele middelen 2015 / 2016	3.000.000	2.198.260	801.740	800.000	1.740
Totaal provinciefonds	3.552.000	2.198.260	1.353.740	800.000	553.740
TOTAAL	**31.152.000**	**22.108.905**	**9.043.096**	**4.529.166**	**4.513.930**

Er is per 2017 dus nog een bedrag van ruim €9 miljoen beschikbaar voor de uitvoering van dit Uitvoeringsprogramma. Van die middelen is ongeveer de helft gereserveerd voor projecten die naar verwachting in 2017 tot uitvoering komen en de komende samenwerking en nominatie van de NHW als uitbreiding van de SvA.

We gaan de nog niet gereserveerde middelen voor de komende periode 2017-2020 naar verwachting op de volgende wijze inzetten:

Soort budget	**Bedrag**	**Ingezet voor**
Restant EXINH en deel TWINH	480.000,-	Linie Expert Team, Inspectierapporten en andere opdrachten
Overig TWINH en ILG	3.080.935-	Cofinanciering restauratie en herontwikkeling
Groene Uitweg	952.995,	Cofinanciering restauratie en herontwikkeling in Gooi en Vechtstreek
Totaal	**4.513.930,-**	

3.2 Uitvoeringsinstrumenten

Voor het behoud, bescherming en ontwikkeling van de SvA en NHW zullen wij verschillende instrumenten inzetten. Het gaat hierbij zowel om specifiek instrumentarium, dat alleen betrekking heeft op beide waterlinies maar ook om algemeen provinciaal instrumentarium dat zal worden ingezet ten gunste van de SvA en de NHW.

Juridische instrumenten

Voor het behoud en bescherming van de SvA maken wij gebruik van de volgende instrumenten.

Instrumentarium ruimtelijke ordening

Nu heeft het Rijk werelderfgoed gedefinieerd als nationaal belang waarvoor het Rijk verantwoordelijkheid draagt. Juridisch wordt dit nationaal belang geborgd via het Besluit Algemene Regels Ruimtelijke Ordening (Barro). In het Barro heeft het Rijk ruimtelijke regels gesteld voor het werelderfgoed SvA maar ook voor de NHW. Concreet betekent dit dat het Barro de provincies oplegt de begrenzing van beide waterlinies vast te leggen en ruimtelijke regels te stellen.
De provincie Noord-Holland heeft het ruimtelijk beleid voor de SvA en de NHW vastgelegd in haar provinciale structuurvisie 2040 en de bijbehorende Provinciale Ruimtelijke Verordening (PRV), beide vastgesteld in 2010. In de PRV wordt vervolgens weer verwezen naar het Provinciaal Beeldkwaliteitsplan Landschap en Cultuurhistorie (2009) als ook het Ruimtelijk Beleidskader Stelling van Amsterdam (2008).
Gemeenten zullen bij planvorming en eventuele wijziging van hun bestemmingsplan, rekening moeten houden met de begrenzing en regels die zijn gesteld voor de SvA en NHW in de Structuurvisie 2040 en de PRV.
Waarschijnlijk zal in 2019 het juridisch instrumentarium voor de ruimtelijke ordening veranderen door het in werking treden van de Omgevingswet. Met de Omgevingswet wil de Rijksoverheid de regels voor ruimtelijke ontwikkeling vereenvoudigen en samenvoegen.
Naar verwachting zal ook in de komende nationale Omgevingsvisie het nationaal belang van werelderfgoed worden vastgelegd. In ieder geval zal in de provinciale Omgevingsvisie en Omgevingsverordening het ruimtelijk beleid voor de SvA en NHW worden vastgelegd.

Instrumentarium monumentenbescherming
Het grootste deel van de Stelling van Amsterdam staat op de provinciale monumentenlijst en is beschermd via de provinciale monumentenverordening. Een kleiner aantal objecten van de Stelling van Amsterdam, met name gelegen aan de zuid- en oostkant van de Stelling, staat op de rijksmonumentenlijst. Sinds de invoering van de Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht (WABO) per 1 oktober 2010 zijn de gemeenten bevoegd gezag voor bescherming van zowel de provinciale als rijksmonumenten. De provincie heeft wel een adviesrol ten aanzien van objecten van de Stelling van Amsterdam die provinciaal monument zijn. De Monumentenwet is per 1 juli 2016 komen te vervallen. Een deel van die wet is overgegaan naar de Erfgoedwet maar de besluitvorming over de fysieke omgeving gaat net als de WABO over in de Omgevingswet. Er geldt nu Overgangsrecht in de Erfgoedwet om de monumenten te kunnen beschermen.

Financiële instrumenten

Voor de uitvoering van dit uitvoeringsprogramma zullen wij specifiek voor de SvA het restant van de EXINH en TWINH en de nog resterende begrotingsmiddelen inzetten. Het restant van de Groene Uitwegmiddelen die zijn gereserveerd voor de SvA en de NHW zullen wij inzetten voor het gebied dat bij de NHW hoort, namelijk de Gooi en Vechtstreek. Genoemde middelen zullen voor het grootste deel ingezet worden als cofinancieringsmiddelen ten behoeve van restauratie- en herbestemmingsprojecten en realisatie van bezoekers- en informatiecentra. Een klein deel van de middelen zal ingezet worden als werkbudget voor dit uitvoeringsprogramma en de samenwerking met NHW en voor het verlenen van opdrachten. De uitvoeringsregelingen 'activiteiten SvA en NHW' en 'restauratie of herstel objecten SvA' komen te vervallen. Voor kleinschalige restauratie van forten, sluizen en andere onderdelen van de SvA die provinciaal monument zijn, kan gebruik worden gemaakt van de regeling 'Restauratie provinciale monumenten'. Voor onderhoud van de provinciale monumenten van de SvA kan de algemene regeling 'Onderhoud provinciale monumenten' worden gebruikt. Voor onderhoud van rijksmonumenten kan de Subsidieregeling instandhouding monumenten (BRIM) worden gebruikt, waarbij Werelderfgoed prioriteit heeft.

Kennisoverdracht

Kennisoverdracht vinden wij erg belangrijk. Kennisdeling kan projectgericht maar ook SvA/NHW breed, zowel provinciaal als interprovinciaal gebeuren aan de hand van bepaalde thema's. Projectgericht zullen wij gebruik maken van het Linie Expert Team (LET). Een multidisciplinaire groep deskundigen, op het gebied van o.a. financiën, restauratietechniek en marketing, die kunnen helpen om processen op gang te krijgen of te versnellen. Specifiek voor gemeenten kan het Provinciaal Steunpunt Monumenten en Archeologie nieuwe stijl ondersteuning bieden. Voor herbestemmingsvragen zal naast het LET ook de provinciale Loods Herbestemming een adviserende en ondersteunende rol vervullen. Rond bepaalde thema's zullen wij ook, net als in het verleden, kennisbijeenkomsten organiseren mogelijk in samenwerking met de Stichting Liniebreed Ondernemen en andere provincies.

Koppeling met andere beleidsterreinen

Zoveel mogelijk zal worden aangesloten op andere provinciale programma's en projecten wanneer koppelingen gelegd kunnen worden die ten goede komen aan de gestelde doelstellingen in dit programma. Voorbeelden hiervan zijn het provinciaal beleid op het gebied van waterrecreatie, toerisme, OV knooppunten, energietransitie, duurzaamheid en vrije tijdseconomie.

Overleg en samenwerking met partners

Onze gestelde doelen kunnen wij alleen maar bereiken door goed overleg en samenwerking met onze partners. Dat zijn op de eerste plaats de provincies Utrecht, Gelderland, Noord-Brabant en het programmabureau Nieuwe Hollandse Waterlinie waarmee wij de UNESCO nominatie voor de NHW voorbereiden maar waarmee wij ook steeds meer o.a. op het gebied van communicatie en marketing samenwerken. Ook de samenwerking met gemeenten en eigenaren is van groot belang. In de afgelopen periode was er alleen structureel overleg met de gemeenten en grote eigenaren in de Gooi en Vechtstreek. Vanaf 2017 zal jaarlijks bestuurlijk overleg plaatsvinden met de SvA- en NHW

gemeenten, grote eigenaren en waterschappen in Noord-Holland. Het bestaande bestuurlijk overleg in de Gooi en Vechtstreek zal daarin opgaan.

De samenwerking met andere werelderfgoederen zullen wij verder voortzetten via onze deelname in de stichting Werelderfgoed Nederland.

Programmabureau SvA en NHW

Ook in de komende periode zal het beleid voor de SvA en NHW worden uitgevoerd door een Programmabureau. De medewerkers van het Programmabureau zullen proactief en vraaggestuurd in overleg gaan met onze partners welk instrument het best kan worden ingezet bij kansen, vragen en behoefte vanuit het veld. Bij het Programmabureau zijn regiocontactpersonen en thematrekkers. Wat betreft de thema's zijn er aanspreekpunten voor:

1. Ruimtelijke ordening
2. Provinciale monumenten
3. Communicatie en marketing
4. Samenwerking NHW.

Verder zijn er voor de verschillende deelgebieden van de SvA en NHW bij het Programmabureau regiocontactpersonen die het eerste aanspreekpunt zijn voor gemeente, eigenaren, exploitanten en initiatiefnemers.

4 Verwachte mijlpalen gedurende Uitvoeringsperiode

Onder voorbehoud worden de volgende mijlpalen verwacht gedurende de komende Uitvoeringsperiode. Of de genoemde jaren ook daadwerkelijk worden gehaald in het genoemde jaar hangt af van de opstelling van de eigenaar en exploitant, planologische processen en andere factoren.

Jaar	Project
2017	Realisatie restauratie en inrichting tweede bezoekerscentrum Stelling van Amsterdam en woontrainingscentrum voor jonge autisten in Fort bij Krommeniedijk
	Realisatie restauratie en herbestemming Fort Zuidwijkermeer voor opslag van kazen van Bourgondisch Lifestyle
	Realisatie restauratie en herbestemming genieloods bij Fort st. Aagtendijk als werkruimte voor Landschap NH
	Herstel van dak en afwatering van Fort benoorden Spaarndam en besluitvorming dagelijks bestuur Recreatieschap Spaarnwoude over komende herbestemmingstraject
	Oplevering fietsbrug over Amsterdam-Rijnkanaal bij Nigtevecht
	Besluitvorming over keuze wegtracé A8-A9 (doorsnijdt de Stelling van Amsterdam)
	Besluit van UNESCO over Minor Boundery modification Stelling van Amsterdam
	GS besluit en indiening bij minister OCW van nominatiedossier NHW als uitbreiding van het UNESCO Werelderfgoed Stelling van Amsterdam
	Besluitvorming gezamenlijke naam Stelling van Amsterdam en Nieuwe Hollandse Waterlinie voor UNESCO nominatie
	Realisatie verhalenplatform voor ondernemers in werelderfgoederen Droogmaker de Beemster, Grachtengordel Amsterdam en Stelling van Amsterdam
2018	Realisatie van restauratie en nieuwe functie horeca en stadspark met openluchttheater in Fort bij Hoofddorp
	Realisatie restauratie en herbestemming genieloods Fort aan den Ham
	Restauratie en realisatie herbestemming Fort bij Kudelstaart
	Realisatie herbestemming Fort bij Abcoude
	Realisatie restauratie en herbestemming Fort bij de Liebrug
2018	Realisatie restauratie en herbestemming Fort bij Uithoorn
	Oplevering van twee informatiepunten Stelling van Amsterdam
	Verbeterde lange afstandsroutes en uitgifte routegidsen Stelling van Amsterdam en Nieuwe Hollandse Waterlinie
2019	Realisatie van herbestemming Fort Spion
	Besluitvorming door UNESCO over nominatie NHW als uitbreiding van Stelling van Amsterdam

	Oplevering van één informatiepunt Stelling van Amsterdam
2020	Start restauratie en herbestemming Fort benoorden Spaarndam

Bijlage 1: Terugblik op het uitvoeringsprogramma 2014-2016

1 Inleiding

Vanaf 2005 vervullen wij een actieve rol in het behoud en ontwikkeling van de SvA en de NHW. Sinds dat jaar heeft de provincie een programmabureau voor de SvA en NHW. Op basis van uitvoeringsprogramma's coördineert en stimuleert dit programmabureau de activiteiten rondom het behoud en ontwikkeling van deze waterlinies. Voor de regio Vechtstreek Noord-Holland zijn voor de verschillende perioden aparte uitvoeringsprogramma's opgesteld. Deze regio is een overlapgebied van de SvA en de NHW, waarbij de vestingsteden Weesp en Muiden en het watersysteem een dubbelfunctie hadden voor beide waterlinies. Ook de uitvoering van dit regionale uitvoeringsprogramma werd vanuit het programmabureau gecoördineerd.

In het Uitvoeringsprogramma 2014-2016 waren de volgende speerpunten:

- Basistaak als 'siteholder';
- Continuering van reeds lopende projecten;
- Intensivering en samenwerking met partijen binnen en buiten de Stelling;
- Faciliterende rol aan de hand van zes Stellingbrede thema's
    - Behoud/beheer
    - Economische herontwikkeling
    - Financieringsstrategieën
    - Uitdragen ruimtelijk beleid
    - Communicatie/marketing
    - Vrijwilligers
- Aanjagen en cofinanciering van nog minimaal twee herontwikkelingen van forten;
- Continuering van onze taak ten aanzien van de NHW in de Vechtstreek Noord

Hieronder volgt per speerpunt een korte toelichting op wat in de afgelopen periode is ondernomen en gerealiseerd.

2 Basistaak als 'siteholder'

Samen met de provincie Utrecht is Noord-Holland siteholder van het UNESCO werelderfgoed SvA. Vanuit die rol zijn de volgende taken opgepakt.

2.1 Zorgdragen voor het behoud van het wereldgoed SvA.

Dit is opgepakt vanuit onze rol als regelgever en handhaver. Het behoud van de objecten is geregeld via de Monumentenwet (vanaf 1 juli 2016 de Erfgoedwet) en de Provinciale Monumentenverordening. Bij plannen rond aanpassingen aan provinciale monumenten die deel uitmaken van de SvA werd geprobeerd om in een zo vroeg mogelijk stadium contact te hebben met de initiatiefnemers. Zo kunnen eventueel plannen worden tegengehouden of in de goede richting worden bijgesteld. Verder hebben wij wat betreft de provinciale monumenten geadviseerd aan gemeenten die het bevoegd gezag zijn voor het verlenen van de omgevingsvergunningen. Die omgevingsvergunningen zijn nodig om aanpassingen te kunnen doen aan de monumenten.

In het kader van actualisatie van provinciale monumenten van de SvA zijn de Liniedijk Kudelstaart–Uithoorn in de gemeenten Aalsmeer en Uithoorn en het Inundatiewerk Haarlemmerliede in de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude in 2016 aangewezen als provinciaal monument.

Het behoud van landschap rondom de SvA is geregeld via het ruimtelijk beleid. Het Rijk heeft de regels met betrekking tot het werelderfgoed (ook mogelijk nieuwe werelderfgoederen zoals NHW) vastgelegd in het Besluit Algemene Regels Ruimtelijke Ontwikkeling (Barro). Deze regels zijn weer vastgelegd in de Structuurvisies 2040 van Noord-Holland (2011) en de Structuurvisie 2013-2028 van de provinciale Utrecht. Gekoppeld aan deze Structuurvisies zijn provinciale verordeningen opgesteld. Gemeenten moeten bij de planvorming en eventuele wijziging van bestemmingsplannen rekening houden met de begrenzing en de regels die zijn gesteld in de structuurvisies en verordeningen met betrekking tot de waterlinies. In 2015 is geïnventariseerd of en op welke wijze de SvA is vastgelegd in de verschillende bestemmingsplannen van de gemeenten. Belangrijkste conclusies van deze inventarisatie was dat die regels al in veel bestemmingsplannen zijn opgenomen maar dat dit nog niet bij alle gemeenten het geval is.

Gemeenten hebben ruimtelijke plannen in het buitengebied ter toetsing voorgelegd aan de provincie. In afgelopen periode heeft de Adviescommissie Ruimtelijke Ordening (ARO) van Noord-Holland geadviseerd over enkele plannen die in het gebied van de SvA en NHW gelegen zijn. Mede op initiatief van Noord-Holland zijn er met betrekking tot plannen voor een opstelterrein bij Uitgeest en de verbinding A8-A9 in 2015 zogenaamde Heritage Impact Assessments (HIA's) uitgevoerd. Met deze HIA's wordt getoetst of en in welke mate deze plannen de Outstanding Universal Value (OUV) of Uitzonderlijke Universele Waarde van de SvA mogelijk bedreigen. Deze HIA's zijn input voor de verdere planuitwerking van deze projecten.

2.2 Breed uitdragen en bekend maken van de bijzondere waarden van dit werelderfgoed

Het breed uitdragen, overdragen en bekend maken van de Uitzonderlijke Universele Waarde van de SvA is een belangrijke verplichting die wij als siteholder hebben. Daarnaast vinden wij het belangrijk dat zoveel mogelijk mensen de Stelling bezoeken en er van genieten. Cultuurcompagnie Noord-Holland (CCNH) heeft net als daarvoor ook in de periode 2014-2016 de publiekscommunicatie voor de SvA verzorgd. Zo was CCNH onder andere verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van de website www.stellingvanamsterdam.nl. In dit kader is op de website o.a. een routemodule toegevoegd voor fiets- en wandelroutes. De Duits-, Engels- en Franstalige versies van deze website zijn verder uitgebreid en er zijn Stellingverhalen toegevoegd aan het verhalenplatform op de website. CCNH heeft ook jaarlijks de opening van het Fortenseizoen en het Fortenfestival georganiseerd. Hierbij is samengewerkt met de Stichting Liniebreed Ondernemen (SLO), zodat deze activiteiten tegelijk voor de SvA en NHW werden georganiseerd waardoor extra publiciteit kon worden genereerd.

In 2016 was het 20 jaar geleden dat de SvA UNESCO Werelderfgoed is geworden. Bij deze mijlpijl werd door middel van het organiseren van diverse activiteiten hierbij stil gestaan. Ook werden speciale activiteiten georganiseerd en gecommuniceerd zoals een serie artikelen in de zomervakantie in de provinciale en regionale media (kranten en tv) en ook op het paviljoen van de provincie op de Uitmarkt in Amsterdam stond het thema 20 jaar UNESCO en andere werelderfgoederen centraal.

Het feestelijk jaar werd afgesloten met een groot symposium in samenwerking met NHW waar terug werd gekeken op die 20 jaar UNESCO maar waar ook heel nadrukkelijk werd vooruit werd gekeken op de komende uitbreiding met de NHW en hoe dit gezamenlijk werelderfgoed nog beter kan worden behouden en ontwikkeld.

Er zijn ook nieuwe routes ontwikkeld. Zoals de StellingTour, wat een digitale rondleiding is langs de gehele Stelling voor een smartphone of tablet. Op de veel voor wandel- en fietsroutes gebruikte route App AbelLife zijn vijf Stellingroutes geplaatst. Verder is een Stampions app ontwikkeld waarmee je digitale stempels kunt verzamelen als je langs de Stelling reist.
Op de Flickr-site is een speciaal SvA album aangemaakt waarop een groot aantal foto's zijn geplaatst die door iedereen kunnen worden gedownload en bovendien kunnen worden aangevuld met nieuwe foto's.

In het kader van de samenwerking met de overige negen werelderfgoederen werd jaarlijks een Werelderfgoedweekend georganiseerd. In 2016 zijn per werelderfgoed Klokhuisprogramma's gemaakt en een Klokhuisboek uitgegeven waarin alle tien werelderfgoederen worden gepresenteerd. Ter introductie van dit boek en de Klokhuisprogramma's werd een goed bezocht evenement georganiseerd in de Van Nelle fabriek. Daarnaast is er een communicatiecampagne ontwikkeld en meerdere tentoonstellingen zoals een Souvenirproject.

2.3 Verzorgen van de noodzakelijke rapportages richting het Rijk en UNESCO.

De belangrijkste rapportage die in deze periode is opgesteld en in februari 2015 is verstuurd naar de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) is het managementplan SvA 2020. Het plan beschrijft hoe de siteholders Noord-Holland en Utrecht omgaan met het beschermen en behouden van het werelderfgoed en hoe de uitzonderlijke waarde wordt uitgedragen.
Het opstellen van een managementplan voor een werelderfgoedsite is sinds 2005 een vereiste van UNESCO. Aangezien voor de SvA nog geen managementplan was opgesteld moest dit alsnog gebeuren.
Daarnaast zijn er in de periode 2014-2016 twee State of Conservation Reports (SOC's) in samenwerking met de RCE opgesteld en naar UNESCO gestuurd.
In september 2015 heeft op verzoek van het Rijk, ICOMOS (het adviesorgaan van UNESCO) een adviesmissie uitgevoerd langs de Stelling van Amsterdam en de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Deze missie had als doel om richtinggevend advies van ICOMOS te krijgen over een aantal vraagstukken met betrekking tot de uitbreiding van de Stelling van Amsterdam met de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens heeft ICOMOS tijdens deze missie advies gegeven over hoe een gewenste grenswijziging van het werelderfgoed Stelling van Amsterdam kan worden aangepakt.

3 Begeleiding reeds lopende projecten

In het Uitvoeringsprogramma 2014-2016 staan verschillende projecten genoemd die vanuit het Programmabureau ondersteund en gestimuleerd zouden worden. Voor sommige projecten was reeds subsidie verleend terwijl voor ander projecten financiële reserveringen zijn gemaakt (Fort benoorden Spaarndam, bezoekerscentrum Fort benoorden Spaarndam, Vuurtoreneiland en Fort bij Hoofddorp).
In het Uitvoeringsprogramma 2014-2016 werden de volgende projecten genoemd waar ondersteuning aan zou worden verleend:

- Restauratie/herontwikkeling Fort bij Krommeniedijk;
- Inrichting bezoekerscentrum bij Fort bij Krommeniedijk
- Restauratie/herontwikkeling Fort aan de Sint Aagtendijk;
- Aanleg Geniepark Haarlemmermeer;
- Restauratie/herontwikkeling Fort benoorden Spaarndam;
- Inrichting bezoekerscentrum Fort benoorden Spaarndam;
- Restauratie/herontwikkeling Vuurtoreneiland (Kustbatterij bij Durgerdam)
- Restauratie/herontwikkeling Fort bij Hoofddorp;
- Herontwikkeling Fort bij Kudelstaart;
- Herontwikkeling Fort bij Uithoorn;
- Herontwikkeling Fort bij Edam;
- Nieuwe functie Fort bij Abcoude.

Aan al deze projecten is in de afgelopen periode door de provincie getrokken. Voor sommige projecten is meer inzet geleverd vanuit het Programmabureau SvA dan bij andere projecten. De ondersteuning bestond o.a. uit het meedenken over een nieuwe bestemming en het programma van eisen voor een nieuwe functie, ondersteuning bij een haalbaarheidsonderzoek, bemiddelen bij contacten met gemeenten of andere relevante organisaties en verlenen van subsidies voor restauratiewerkzaamheden. Weer eens bleek dat een proces van herontwikkeling veel tijd kost en dat het niet van te voren te voorzien is hoeveel tijd hiermee gemoeid zal zijn. Sommige projecten stagneren of komen ineens tot stilstand terwijl andere projecten ineens in de versnelling komen. De snelheid van ontwikkeling is afhankelijk van de opstelling van de eigenaar, planologisch beleid van de gemeente, belangstelling en daadkracht van de exploitant en het verloop van planologische procedures en draagvlak bij belanghebbenden in de omgeving van zo'n fort.

In Fort bij Krommeniedijk van Landschap NH komt eind 2017 het tweede bezoekerscentrum voor de Stelling van Amsterdam en een woontrainingscentrum voor jong volwassenen met een stoornis in het autismespectrum. Stadsherstel Amsterdam restaureert het fort en in samenwerking met de Landschap Noord-Holland wordt het bezoekerscentrum ontwikkeld. In april 2016 is de officiële start geweest van deze ontwikkeling.

Op 11 september 2016 is het gerestaureerde Fort aan de St. Aagtendijk opgeleverd. Het fort is in gebruik als muziekfort en de tegenovergelegen genieloods is gerestaureerd zodat het kan worden gebruikt door de eigenaar Landschap Noord-Holland als opslag voor de beheereenheid. De beheereenheid van Landschap Noord-Holland houdt kantoor in de gerestaureerde fortwachterswoning bij het fort.

De eerste fase van de aanleg van het Geniepark in opdracht van de gemeente Haarlemmermeer is in 2015 gestart. De Geniedijk vormt de kern van dit plan voor een park van 125 ha met veel groen en water. Het park zal zich uitstrekken van 50 m ten noorden en 200 m ten zuiden van de Geniedijk en zal ook een functie vervullen als ontspanningsplek voor de nog te ontwikkelen nabijgelegen bedrijfslocaties. In het kader van dit plan worden onder andere onderdelen van de Stelling van Amsterdam door Stadsherstel Amsterdam hersteld zoals de Batterij aan de Sloterweg. Bedoeling is dat hier culturele broedplaatsen zullen worden ontwikkeld.

De herontwikkeling van Fort benoorden Spaarndam is gestagneerd doordat in 2015 duidelijk werd dat de beoogde projectontwikkelaar niet tot overeenstemming kwam met het Recreatieschap Spaarnwoude. In het fort bevinden zich veel muurschilderingen. Om de culturele waarde en de toestand van deze schilderingen te laten bepalen is in opdracht van de provincie hier onderzoek naar gedaan. Uit dit onderzoek bleek dat er snel wat gedaan moet worden aan het dak en het afwateringssysteem om te voorkomen dat de muurschilderingen nog verder in kwaliteit achteruitgaan. Er is een herstelplan opgesteld en het is de bedoeling dat de herstelwerkzaamheden in 2017 zullen worden afgerond. Op basis van een bijgesteld programma van eisen zal gezocht worden naar een nieuwe ontwikkelaar van het fort. Het is de bedoeling dat op het fort een bezoekerscentrum/informatiepunt komt waar naast het algemene verhaal over de SvA specifiek zal worden ingezoomd op de Positie van Spaarndam binnen de Stelling.

Op het Vuurtoreneiland van Staatsbosbeheer zijn de kazerne en drie van de vier bunkers met o.a. provinciale subsidie gerestaureerd. In mei 2016 vond de opening plaats en nadat eerst een zomerrestaurant was geopend kan er nu ook gedurende de winter worden gegeten.

De gemeente Haarlemmermeer heeft een provinciale bijdrage gekregen om Fort bij Hoofddorp te restaureren. In het fort komt een ondernemer die in het fort o.a. een pannenkoekenrestaurant gaat beginnen. Opening wordt in 2017 verwacht.

De gemeente Aalsmeer heeft na lange onderhandelingen met het Rijk overeenstemming bereikt over het in eigendom nemen van Fort bij Kudelstaart. Er is in 2016 een selectieprocedure gestart voor een herbestemming van dit fort waarbij een synergie wordt gevonden tussen cultuurhistorie en de watersport. Wanneer een keus is gemaakt voor een projectontwikkelaar zal het fort o.a. met provinciaal geld worden gerestaureerd.

Staatsbosbeheer heeft Fort bij Uithoorn sinds 2002 in erfpacht ondergebracht bij Fort University BV. Een definitieve herbestemming heeft nog niet plaatsgevonden. Er heeft een haalbaarheidsonderzoek plaatsgevonden door BOEi en er wordt een ontwikkelovereenkomst opgesteld om het fort verder te ontwikkelen.
De herontwikkeling van Fort bij Edam verloopt moeizaam. De eigenaar Staatsbosbeheer wil het wel gaan herontwikkelen maar er zijn tot nu toe vanuit de gemeente onvoldoende planologische randvoorwaarden om zo'n ontwikkeling mogelijk te kunnen maken.

Natuurmonumenten is bezig met de voorbereiding van een traject om een geschikte ondernemer te selecteren voor Fort bij Abcoude.. Het fort is reeds eerder gerestaureerd waarvoor de provincie Utrecht subsidie heeft verleend. Voor het komende selectietraject is een zorgvuldige omgevingscommunicatie gewenst in verband met omwonenden en aanwezige organisaties op het fortterrein.

4. Intensivering van samenwerking met partijen binnen en buiten de Stelling
De samenwerking met partners is in de afgelopen drie jaar intensiever geworden. Zo wordt met de andere drie provincies van de Nieuwe Hollandse Waterlinies steeds meer samengewerkt. Niet alleen

ter voorbereiding van de UNESCO nominatie maar ook rond verschillende thema's als behoud/beheer en communicatie. Zo zijn er gezamenlijk kennisbijeenkomsten georganiseerd, , openingen van Fortenseizoen, Fortenmaand en Fortenfestival.

Ook de samenwerking binnen Stichting Werelderfgoed Nederland is hechter geworden. De groep van tien werelderfgoederen van het Koninkrijk der Nederlanden ontmoet elkaar zo'n 4 keer per jaar en werkt samen op onderwerpen als (publieks)communicatie, educatie en fondsenwerving. Daarnaast werden jaarlijks twee kennisbijeenkomsten georganiseerd waarin onderwerpen die alle Nederlandse werelderfgoederen raken, werden geagendeerd. Ook haken 1x per jaar de Vlaamse werelderfgoederen aan bij deze kennisbijeenkomsten. Deze kennisbijeenkomsten worden binnen de Stichting Werelderfgoed Nederland georganiseerd vanuit de Stelling van Amsterdam.

De samenwerking met de overige twee werelderfgoederen in Noord-Holland, Droogmakerij de Beemster en Grachtengordel Amsterdam is ook versterkt. Dit heeft onder andere geleid tot gezamenlijk promotiemateriaal waaronder promotiefilms.

Met eigenaren, exploitanten en Stadsherstel Amsterdam wordt heel nadrukkelijk samengewerkt bij de herontwikkeling en restauratie van onderdelen van de SvA.

5 Faciliterende rol aan de hand van zes Stellingbrede thema's

Aan de hand van zes thema's hebben wij een initiërende en faciliterende rol gespeeld rond de volgende thema's:

- Behoud/beheer
- Economische herontwikkeling
- Uitdragen ruimtelijk beleid
- Communicatie/marketing
- Financiering
- Vrijwilligers

5.6 Behoud en beheer

Een goed behoud en beheer van onderdelen van de Stelling van Amsterdam is op de eerste plaats de verantwoordelijkheid van eigenaren en gebruikers. Waar mogelijk bieden wij ondersteuning hieraan. Zo hebben wij het mogelijk gemaakt dat in totaal 30 sluisjes/duikers en nevenbatterijen (die geen functie meer vervullen) zijn geconsolideerd. In samenwerking met NHW en SLO zijn er kennisbijeenkomsten georganiseerd over beheer. Verder is een inventarisatie gemaakt van hoe het beheer is georganiseerd in de Gooi en Vechtstreek.
Met Europese en provinciale steun is een vrijwilligersgroep groenbeheer gestart in de Vechtstreek die nu ook in een groter gebied werkzaam is onder de naam Meer Met Vrijwilligers. Dit was één van de Europese projecten die op het gebied van beheer langs de NHW hebben gelopen. De ervaringen vanuit deze Europese projecten zijn samengevat in een rapport met nuttige tips op het gebied van beheer. Dit rapport is in 2015 breed verspreid bij eigenaren en exploitanten langs de SvA en NHW.
De onderdelen van de SvA zijn opgenomen in de provinciale monumentenmonitor, wat een beeld geeft van de staat van onderhoud van alle Noord-Hollandse provinciale monumenten en de rijksmonumenten zonder woonfunctie.
Van de per 2014 in werking getreden subsidieregeling voor restauratie en herstel objecten SvA is tegen de verwachting in geen gebruik van gemaakt.

5.2 Economische herontwikkeling

Economisch benutting is een belangrijke doelstelling in ons beleid omdat nieuwe functies een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan het behoud en onderhoud van de Stelling. Bovendien schept het nieuwe arbeidsplaatsen zoals bijvoorbeeld in het bijzonder Fort Resort Beemster (Fort aan de Nekkerweg). In de afgelopen periode hebben wij hierop veel inzet geleverd. Met positief resultaat zoals ook beschreven staat in hoofdstuk 4.2. Bij de selectie van forten waar wij extra energie in hebben gestoken hebben wij gebruikt gemaakt van een door ons opgestelde kansenkaart. Op basis van de volgende kenmerken is middels de kansenkaart inzichtelijk gemaakt welke forten in potentie kansrijk zijn voor herbestemming:

- lokaal/regionale economische mogelijkheden;
- ligging en bereikbaarheid;
- bouwkundige staat;
- bereidheid van de eigenaar en gemeente om mee te werken aan een eventuele ontwikkeling en/of functie verandering van het fort.
- eventuele beperkingen die bijvoorbeeld vanuit natuurbelang worden gesteld.

Op basis van deze kansenkaart werd gekozen voor Fort bij Kudelstaart, Fort bij Edam, Fort bij Spijkerboor en Fort bij de Liebrug. In overleg met de eigenaar en desbetreffende gemeente waarbinnen het fort ligt zijn vooraf de condities voor herontwikkeling gedefinieerd, zodat de condities voor ontwikkeling zo optimaal mogelijk werden gemaakt. Randvoorwaarden van de eigenaar en gemeente aan de ontwikkeling werden vertaald in een programma van eisen en gunningscriteria waarbinnen potentiële ondernemers met plannen konden komen die nauw aansluiten bij de ontwikkelruimte die eigenaar en gemeente willen bieden. Bedoeling was dat in al deze vier forten uiterlijk 2016 in ieder geval de herontwikkeling van start zou zijn gegaan. Fort bij Edam en Fort bij Spijkerboor hebben vertraging opgelopen doordat er onvoldoende draagvlak bij de eigenaar of gemeente voor was. Voor Fort bij Kudelstaart is in 2016 een tender uitgezet voor het werven van ondernemers die het fort willen gaan exploiteren. Het Recreatieschap Spaarnwoude heeft eind 2016 besloten om Fort bij de Liebrug te gaan restaureren en het in de toekomst meer economisch te gaan exploiteren.

5.3 Uitdragen ruimtelijk beleid

In 2015 zijn tijdens drie regionale bijeenkomsten gemeenten, eigenaren en exploitanten geïnformeerd over het provinciaal ruimtelijk beleid met betrekking tot de SvA. Dit omdat niet bij iedereen voldoende bekend bleek te zijn wat dit ruimtelijk beleid betekent en hoe je als gemeente in de praktijk omgaat met de provinciale Structuurvisie 2020 en de bijbehorende verordening en de inspiratiedocumenten Leidraad Landschap en Cultuurhistorie en het Beeldkwaliteitsplan Stelling van Amsterdam.
Belangrijk is dat een stevige ruimtelijke onderbouwing (nut &noodzaak) is opgesteld en dat de diverse aspecten die in of nabij het plangebied spelen goed in kaart worden gebracht. Ontwerpend onderzoek kan een hulpmiddel zijn om de ruimtelijke kernkwaliteiten van landschap en de SvA zo

goed mogelijk in beeld te brengen. Ondanks de regelgeving, verloopt het proces bij ruimtelijke projecten vaak verschillend. Per project is 'maatwerk' het sleutelwoord. Het proces bestaat deels uit een zoektocht naar de beste invulling van het gebied of fort. Dat vergt het nodige aan onderzoek, ontwerp en overleg. Tijdig overleg met deskundigen en provincie werkt daarbij positief. Gesproken is ook over een meer uniforme bescherming van de SvA op bestemmingsplanniveau. Nu varieert dit nog per gemeente. Men kan denken aan door de provincie te ontwerpen model-artikelen, een zogenaamd door gemeenten op te stellen koepelbestemmingsplan of door middel van een 'vrijwillig' inpassingsplan.
Tijdens deze bijeenkomsten is ook gesproken over wat de provincie doet aan ondersteuning bij de herbestemming.

5.4 Communicatie/marketing

Om de verschillende forten te stimuleren bij het bedenken en organiseren van activiteiten om de SvA te promoten zijn bijeenkomsten georganiseerd. Verder kon men ook subsidie aanvragen voor communicatie- en promotieactiviteiten op basis van de Uitvoeringsregeling 'subsidie activiteiten op en rond de Stelling van Amsterdam en Nieuwe Hollandse Waterlinie Noord-Holland 2013'. Van deze regeling is flink gebruik gemaakt zoals uit onderstaand overzicht blijkt.

2014	**Ontvanger subsidie**	**Project**
	Historisch museum Haarlemmermeer	Tentoonstelling 'In Stelling gebracht;'
	Nederlands Vestingmuseum Naarden	Plan voor verhuizing en inrichting
	Stg. De Vesting Naarden	Boek over 50 jaar restaureren
	Stg. Uitgeverij Noord-Holland	Boek Noordwestflank SvA
	Kunstfort bij Vijfhuizen	Tentoonstelling 'Op de plaats rust'
	Hist. Maatschap Fort a/d Ossenmarkt	Excursie Vesting Weesp
	Uithoornse Wieler Trainings Club	Rondje Stelling fietstoertocht
2015		
	Kunstfort bij Vijfhuizen	Vaste opstelling De Gang van onbewaakte geschiedenis
	Kunstfort Asperen	Erfgoedmanifestatie Militaire Ficties
	Stg. Grachtenfestival	Grachtenfestival bij SvA
	Stationsplein 3BV	Wandelpad Abcoude
	Museumkwartier Hembrug	Militair weekend Hembrugterein
	Hist. Maatschap Fort a/d Ossenmarkt	Excursie Vesting Weesp
	Cultuurcompagnie NH	Start Fortenseizoen
	Cultuurcompagnie NH	Werelderfgoedweekend; Door de lens
	Forteiland Pampus	Tentoonstelling 'De SvA in volgelvlucht
	Uithoornse Wieler Trainings Club	Rondje stelling fietstoertoch
	Stg. Fort Penningsveer	Feest in het fort
	Cultuurcompagnie NH	Fortenfestival
	Stg. NTR	Het Klokhuis
2016		
	Stg. Verhalen Verbinden	Verhalenproject en boek west- en zuidfront SvA
	Museumkwartier Hembrug	Liberty Event
	Hist. Maatschap Fort a/d Ossenmarkt	Excursie Vesting Weesp
	St. Storytelling centre	Forten vol verhalen
	Info.nl	Stampions op de Stelling
	Hembrugmuseum	Fototentoonstelling Schot in de roos
	Stadsherstel Amsterdam	Presentatie restauraties van forten
	Stg. Nomade	Toneelvoorstellingen in forten
	Cultuurcompagnie NH	Levende forten
	Communicatie in cultuur	o.a. film 20 jaar UNESCO
	Cultuurcompagnie NH	NATUURlijke forten

	Stadsherstel Amsterdam	Inspiratieboek Restauraties
	UWTC Uithoorn	Rondje Stelling
	Geert Snoeijer	Fototentoonstelling Helden op de Stelling
	Hist. Maatschap Fort a/d Ossenmarkt	Dagarrangement Weesp
	Cultuurcompagnie NH	Fortenfestival

5.5 Financiering

Naast dat de provincie financieel heeft bijgedragen aan restauratie en herbestemming van forten is vanuit onze facilitaire rol ook in sommige gevallen gekeken naar financiële bijdragen vanuit andere overheden en fondsen. Zo is er bij EFRO cofinanciering beschikbaar gekomen voor het Vuurtoreneiland en VERmiddelen (Visie Erfgoed Ruimte) voor informatiepunten over de SvA/NHW bij Fort Resort Beemster en het Muizenfort in Muiden.

5.6 Vrijwilligers

Vrijwilligers spelen een belangrijke rol bij de openstelling en het onderhoud van de Stelling van Amsterdam. In dat verband is het belangrijk dat er voldoende vrijwilligers zijn die dit soort werkzaamheden kunnen blijven verrichten. Om stichtingen hierbij te ondersteunen is in samenwerking met de Vrijwilligerscentrale Haarlem een kennisbijeenkomst georganiseerd om hiervoor extra handvatten te bieden. Tevens vond elk jaar in samenwerking met St. MEGA een deskundigheidsbevordering plaats in Fort aan den Ham, waar vrijwilligers kennis konden uitwisselen over diverse onderwerpen. Verder zijn aan het eind van ieder jaar bedankbijeenkomsten voor vrijwilligers georganiseerd op verschillende forten. Elk jaar was georganiseerd rond een thema. In 2015 was het thema de Nieuwe Hollandse Waterlinie, om vrijwilligers alvast kennis te laten maken omdat veel zou worden samengewerkt met de NHW, waardoor de bijeenkomst plaatsvond in Fort Vechten. In 2016 was het thema werelderfgoed en daarom vond de bijeenkomst plaats in een ander werelderfgoed Droogmakerij de Beemster, in fort bij Spijkerboor, waar twee werelderfgoederen samenkomen.
Deze bijeenkomsten waren ook voorzien van een kennis- en netwerkgedeelte, maar waren vooral belangrijk om vrijwilligers te bedanken voor hun inzet van het afgelopen jaar.

6 Aanjagen en cofinanciering van nog minimaal twee herontwikkelingen van forten

In het kader van het Uitvoeringsprogramma 2014-2016 is in totaal €3 miljoen (zowel in 2015 als 2016 € 1,5 miljoen) aan begrotingsmiddelen beschikbaar gesteld voor de herontwikkeling in forten langs de Stelling.
Deze middelen zijn ingezet voor:

2015	Vuurtoreneiland, Kustbatterij bij Durgerdam	€	1.000.000,-
2016	Fort bij Kudelstaart		275.000,-
2016	Fort Zuidwijkermeer		448.616,-
2016	Fort benoorden Spaarndam (dak en afwatering)		475.000,-
Totaal		€	2.198.616,-

Verder is er nog € 800.000,- gereserveerd voor Fort bij de Liebrug.

7 Continuering van onze taak ten aanzien van de NHW in de Vechtstreek Noord

Voor de regio Vechtstreek Noord is een eigen uitvoeringsprogramma opgesteld. Deze regio is een overlapgebied voor de SvA en de NHW. In het kader van het rijksproject NHW werd voor iedere

deelregio dit soort uitvoeringsprogramma's opgesteld. Het Uitvoeringsprogramma NHW/SvA Vechtstreek Noord-Holland 2011-2015 was het tweede uitvoeringsprogramma.
De uitvoering werd bestuurlijk aangestuurd door een Enveloppecommissie onder voorzitterschap van de provincie. Andere deelnemers hierin zijn: gemeenten Muiden, Bussum, Naarden (vanaf 1 januari 2015 Wijdemeren), Weesp en Wijdemeren, Natuurmonumenten, Waterschap Amstel, Gooi en Vecht en het gewest Gooi en Vechtstreek.
Voor realisatie van projecten wordt gebruik gemaakt van Groene Uitwegmiddelen die specifiek voor de SvA en NHW in deze regio beschikbaar zijn gesteld. Zo is in dit kader Fort Kijkuit in Kortenhoef gerestaureerd en sinds 2015 in gebruik door Natuurmonumenten als kantoor van de beheereenheid Vechtplassen terwijl het daar gelegen Kruithuis is ingericht als informatiecentrum over het gebied en de werkzaamheden van Natuurmonumenten. Bij Fort H in Muiden werd het binnenwater weer teruggebracht en de beer bij het fort werd in 2014 gerestaureerd. De voormalige gemeente Muiden heeft in 2014 een ontwikkelplan opgesteld met als naam 'Verder met de Vesting Muiden'. Naast o.a. het versterken van de contouren van de vestingwallen worden ook vestinggebouwen opgeknapt, ook om een nieuwe functie te krijgen. Zo zijn de gebouwen E, F en G van de Vesting Muiden nu opgeknapt waardoor ze een nieuwe functie kunnen krijgen. Ook is een landschapsplan voor de schootsvelden ten zuiden van de vesting opgesteld. De kringenwetboerderij Vechthoeve is vanwege de aanleg van het aquaduct voor de nieuwe A1 verplaatst naar een betere locatie langs de Vecht. De bedoeling is dat het een restaurant gaat worden als onderdeel van een zorglandgoed. Ook voor de Vesting Naarden is een programma opgesteld: 'Naarden buiten de vesting'. Dit plan bestaat o.a. een binnendoorverbinding tussen de Naardertrekvaart en het Gooimeer, een passantenhaven en behoud van openheid van het landschap rondom Naarden Vesting.

ADDENDUM BIJ HET UITVOERINGSPROGRAMMA STELLING VAN AMSTERDAM/NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE 2017 – 2020 IN NOORD-HOLLAND

Inleiding

Dit is het addendum bij het Uitvoeringsprogramma Stelling van Amsterdam/Nieuwe Hollandse Waterlinie 2017 – 2020 in Noord-Holland. Hierin staan de activiteiten en projecten die we in 2021 uitvoeren voor de Stelling van Amsterdam/Nieuwe Hollandse Waterlinie. 2021 is een overgangsjaar voor het programma Stelling van Amsterdam (SvA). Medio 2021 neemt Unesco naar verwachting het besluit om de werelderfgoedstatus van de SvA uit te breiden met de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Wanneer dit besluit genomen is maken we een nieuw meerjarig uitvoeringsprogramma voor de Stelling van Amsterdam/Nieuwe Hollande Waterlinie.

Activiteiten

In onderstaand overzicht staan de activiteiten en projecten die we verwachten uit te voeren in 2021. Wij hebben het overzicht gesplitst tussen activiteiten waarvoor budget is benodigd in 2021 en activiteiten waarvoor in eerdere jaren budget beschikbaar is gesteld of waarvoor kosten op een andere manier worden gedekt.

<u>Activiteiten en projecten waar in 2021 budget voor nodig is:</u>

Activiteit	**Planning**	**Budget**	**Dekkingsbron**
Herbestemming/restauratie forten en andere onderdelen SvA			
Uitvoeringsprogramma en convenant liniedijken	Maart 2021	Budget beschikbaar in landschapsfonds. Uitwerking en instelling van het fonds vindt plaats in 2021	Landschapsfonds
Subsidie Vestingsplein Muiden	Medio 2021	€ 800.000,-	Reserve Stelling van Amsterdam
Subsidie Oostelijke Vestingwallen Muiden	December 2021	€ 170.000,-	Reserve Stelling van Amsterdam
Subsidie Fort benoorden Spaarndam, herbestemming en restauratie	Besluitvorming recreatieschap over bidbook herbestemming 1 juli 2021,	€ 1.000.000	Reserve Stelling van Amsterdam

	subsidieverlening verwacht voor 2022		
Subsidie Fort aan de Middenweg, restauratie en herbestemming	Nog te bepalen. Natuurmonumenten moet nog overeenstemming bereiken met eigenaar	€ 600.000,-	Reserve Stelling van Amsterdam
Bescherming			
Gebiedsanalyse Vechtstreek Noord Gebiedsanalyse Stelling van Amsterdam West	1 april 2021 1 augustus 2021	€ 70.000,-	Exploitatiebudget
Gebiedsanalyses Stelling van Amsterdam Noord, Zuid en Vechtstreek Zuid	Na evaluatie opdrachtverlening 1 oktober 2021	€ 50.000,-	Exploitatiebudget
Afsprakenkader Energie	Maart 2021	€ 30.000,-	Exploitatiebudget
Communicatie/uitdragen			
Fiets en Wandelbeurs of andere beurzen met St. WE NL	Feb. 2021 Onzeker of deze activiteiten doorgaan vanwege corona. Daarom geen budget opgenomen. Kan eventueel gedekt worden vanuit onvoorziene uitgaven.		
25 jr. UNESCO Werelderfgoed -hier hangen diverse subprojecten aan	2021	€ 25.000,-	Exploitatiebudget
Ode aan het Landschap/Ode aan de Hollandse waterlinies (handgeld en 8 d audio)	doorlopend	€ 30.000,-	Exploitatiebudget

Subsidie LF Icoonroute waterlinies	Juni 2021	€ 42.000,-	Reserve Stelling van Amsterdam
Subsidie publiekscommunicatie SvA aan Stichting Liniebreed Ondernemen (SLO)	doorlopend	€ 87.000,-	Exploitatiebudget
Opdracht publiekscommunicatie Hollandse Waterlinies aan SLO	doorlopend	€ 38.000,-	Exploitatiebudget
Onderhoud en optimalisatie website	doorlopend	€ 15.500,-	Exploitatiebudget
Samenwerking Hollandse Waterlinies			
Inrichting siteholderschap	doorlopend	€ 150.000,-	Exploitatiebudget

Overig			
Bestuurlijke bijeenkomst SvA in samenwerking met Mooi Noord-Holland	Mei 2021	€ 5.000,-	Exploitatiebudget
Onvoorziene uitgaven	Doorlopend	€ 149.500,-	Exploitatiebudget

Activiteiten en projecten waarvoor geen budget is benodigd in 2021 alleen ambtelijke inzet vanuit het programmateam Stelling van Amsterdam

Activiteit	**Planning**
Herbestemming/restauratie forten en andere onderdelen SvA	
Subsidie Fort Kudelstaart, herbestemming en restauratie	Eind 2021
Subsidie Fort Zuidwijkermeer, herbestemming en restauratie	Medio 2021
Subsidie Fort Veldhuis, restauratie gevels, keuken en lichtremise	31 december 2021

Subsidie Fort Spion, herbestemming en herbouw	1 augustus 2021 besluit over aanleg parkeerplaats. Daarna kan vergunning worden aangevraagd voor herbouw loods
Subsidie Restauratie en herbestemming Gele Loods als informatiecentrum Naarden Vesting en NHW	1 september 2021
Subsidie Fort Spijkerboor, herbestemming barak voor kleinschalig toeristisch verhuur en training en vergaderingen.	Eind 2021
Bescherming	
Bijdragen aan uitwerking zoekgebieden RES	Doorlopend ambtelijke inzet
Toetsing initiatieven (ruimtelijke ordening en provinciale monumenten)	Doorlopend ambtelijke inzet
Advisering Landschapsplan A8 – A9	Doorlopend ambtelijke inzet
Communicatie/uitdragen	
Update verhalen oneindig Noord Holland	Doorlopend ambtelijke inzet
Opening informatiepunt fort bij Hoofddorp	April 2020
Organiseren twee kennisuitwisselingsbijeenkomsten Stichting . Wereld Erfgoed Nederland	2e en 3e kwartaal 2021 (budget via Stichting Werelderfgoed)
Nieuwsbrieven SvA 4x	2021
Samenwerking Hollandse Waterlinies	
Harmonisatie beleid Hollandse Waterlinies (omgevingsverordening en omgevingsplannen, informatievoorziening , opstellen handboek) oppakken via werkgroep bescherming van gemeenschappelijk orgaan	Eind 2021
Bijdrage leveren Managementplan	Vanaf juli 2021
Afronding nominatiedossier	Medio 2021
Internationale conferentie	Mogelijk oktober/November 2021

Overig	
Opstellen nieuw Uitvoeringsprogramma SvA	Eind 2021
Verduurzaming Fort Vijfhuizen en omliggende woningen (aquathermie)	1 februari 2021 go or no go besluit
Plan voor verduurzamen overige forten Haarlemmermeer	1 april 2021 quickscan gereed
Pampus Duurzaam - Besluitvorming over zon en wind - Nieuw paviljoen	1 april 2021 besluit over duurzame energie 1 april 2021 definitief plan. Daarna vergunning aanvraag en 1 oktober 2021 start bouw
Onderzoek klimaatadaptie en biodiversiteit in relatie tot SvA	3e kwartaal 2021
Onderzoek versterken draagvlak SvA (gemeenten, waterschappen, TBO's , eigenaren en andere belanghebbendden)	Medio 2021

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon
mw. M. Groen
BEL/OMB

Telefoonnummer +31235145610
groenm@noord-holland.nl

Verzenddatum

16 DEC. 2020

Kenmerk
1526369/1542423

Uw kenmerk

Betreft: verlenging Managementplan 2015 -2020 Stelling van Amsterdam en Uitvoeringsprogramma Stelling van Amsterdam/Nieuwe Hollandse Waterlinie 2017 -2020 in Noord-Holland.

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp:

1. verlenging Managementplan 2015 - 2020 Stelling van Amsterdam en Uitvoeringsprogramma Stelling van Amsterdam/Nieuwe Hollandse Waterlinie 2017 - 2020 in Noord-Holland;

2. vaststelling van het addendum bij het Uitvoeringsprogramma Stelling van Amsterdam/Nieuwe Hollandse Waterlinie 2017 - 2020 in Noord-Holland.

Inleiding
Voor de Stelling van Amsterdam kennen we twee door GS vastgestelde beleidsdocumenten:

- Het, vanwege de status van werelderfgoed verplichte, Managementplan;
- Een Uitvoeringsprogramma.

Het Managementplan bevat de strategische en beleidsmatige kaders voor de Stelling van Amsterdam en de uitvoeringsgerichte activiteiten staan in het uitvoeringsprogramma. De looptijd van beide documenten eindigt in 2020. Het was de bedoeling om in 2020 te starten met het opstellen van nieuwe documenten na het besluit van Unesco over de uitbreiding van de werelderfgoedstatus van Stelling van Amsterdam met de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Vanwege uitstel van dit besluit door corona is het de vraag hoe we met deze documenten moeten omgaan. Naar alle waarschijnlijkheid besluit Unesco medio 2021 over de uitbreiding van de werelderfgoedstatus en kunnen we in het najaar van 2021 gezamenlijk met de provincies Utrecht, Gelderland en Noord-Brabant een nieuw managementplan opstellen. Dit plan is vervolgens in het eerste kwartaal van 2020 gereed. Dit vraagt dan wel dat we de looptijd van het huidige managementplan verlengen. De Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed onderschrijft dit en kan zich vinden in de

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

verlenging van het huidige managementplan voor de Stelling van Amsterdam met anderhalf jaar tot medio 2022.

Hetzelfde geldt voor het uitvoeringsprogramma. Ook hier ligt het, gezien de vertraging van de besluitvorming over de uitbreiding van de werelderfgoedstatus, niet in de rede om nu een nieuw programma op te stellen. Naast de vertraging van de besluitvorming door Unesco speelt hier ook de totstandkoming van het nieuwe cultuurbeleid van de provincie Noord-Holland een rol. De actualisering van het cultuurbeleid wordt in de tijd opgeschoven om zo te kijken of de Coronacrisis om andere accenten in het beleid vraagt. De vigerende cultuurnota wordt daarom met een jaar verlengd tot 2021. Verlenging van het huidige uitvoeringsprogramma met anderhalf jaar is dus ook voor dit document een goede optie. We hebben bij het uitvoeringsprogramma wel een addendum vastgesteld met een geactualiseerde activiteiten- en projectenlijst (waarop onder andere de liniedijken zijn opgenomen) en financieel overzicht.
We starten medio 2021 met het opstellen van een nieuw uitvoeringsprogramma. Dan is duidelijk welk besluit Unesco heeft genomen over de uitbreiding van de werelderfgoedstatus. Daarnaast hebben we ook inzicht wat we gemeenschappelijk met de andere drie provincies oppakken en welke activiteiten we als provincie Noord-Holland separaat uitvoeren. Voor de duidelijkheid: we geven geen mandaat af aan het gemeenschappelijk orgaan inzake beslissingen op het gebied van ruimtelijke ordening. Dit blijft een verantwoordelijkheid van de individuele provincies. Wel stemmen we dossiers af en harmoniseren we beleid en regelgeving zoals het afsprakenkader energietransitie.

Om u hier meer inzicht in te geven stellen we voor om in de eerste helft van 2021 een technische briefing te houden voor de commissie Economie Financiën en Bestuur.

Tot slot
Het nieuwe managementplan en het uitvoeringsprogramma dat wij in 2022 vaststellen sturen wij u, net als dit besluit over de verlenging van de vigerende documenten, ter kennisname toe. Wanneer Unesco medio 2021 een besluit neemt over de uitbreiding van de werelderfgoedstatus stellen wij u hier uiteraard ook van op de hoogte.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

3 bijlage(n)

1. Managementplan 2015 - 2020 Stelling van Amsterdam

2. Uitvoeringsprogramma Stelling van Amsterdam/Nieuwe Hollande Waterlinie 2017 - 2020 in Noord-Holland

3. Addendum bij Uitvoeringsprogramma Stelling van Amsterdam/Nieuwe Hollandse Waterlinie 2017 - 2020 in Noord-Holland

Provincie Noord-Holland

Economie Financiën en Bestuur

Dossiernummer	5092
Extern Zaak ID	1470938
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	18 januari 2021
Agendapunt	15.e
Omschrijving	Financiën: Brief GS aan PS inz. Jaarrekening Nazorgfonds (C-agenda EFB 18-1-2021)
Organisatieonderdeel	CZ/FIN

Bijlagen
Jaarrekening 2017 Nazorgfonds.pdf
Jaarrekening 2018 Nazorgfonds.pdf
Jaarrekening 2019 Nazorgfonds.pdf
Brief aan PS over jaarrekeningen 2017-2019 Nazorgfonds Gesloten stortplaatsen.pdf

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	4 januari 2021
Economie Financiën en Bestuur	**18 januari 2021**
Ingekomen stukken ter kennisname	31 januari 2021

Toelichting

Het Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Noord-Holland is bij besluit van Gedeputeerde Staten op 21 december 1999 opgericht en is een aparte publiekrechtelijke rechtspersoon. Het college van GS vormen het algemeen bestuur en zijn tevens belast met het beheer van het Nazorgfonds (artikel 1 5.47, lid 4 Wet milieubeheer). De jaarrekening en het jaarverslag van het Nazorgfonds is op basis van eigen grondslagen opgesteld en wordt door het bestuur van het Nazorgfonds vastgesteld.

Provincie
Noord-Holland

Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Noord-Holland

Jaarstukken 2017

Inhoudsopgave

Bestuursverslag 2017 3

Bestuursverslag 3

1.1. Algemeen 3
1.2. Reserve per geopende stortplaats 4
1.3. Reserve gesloten stortplaatsen 5
1.4. Beleggingsresultaat 5
1.5. Beleggingsstrategie 6
1.6. Risico's 7
1.7. Nazorgplannen en sluiting 8
1.8. Gebeurtenissen na balansdatum 10

Jaarrekening 2017 11

2. **Balans na resultaatbestemming per 31 december 2017** 12

3. **Exploitatierekening over 2017** 13

4. **Toelichting op de balans en exploitatierekening** 14

4.1. Algemene toelichting 14
4.2. Algemene grondslagen 14
4.3. Grondslagen voor de waardering van activa en passiva 15
4.4. Grondslagen voor de bepaling van het resultaat 15
4.5. Totstandkoming en verwerking opbrengsten Nazorgheffing 16
4.6. Nazorg via Reserves 16

5. **Toelichting op de balans** 17

5.1. Activa 17
5.2. Passiva 18

6. **Toelichting op de exploitatierekening** 20

6.1. Baten 20
6.2. Lasten 21
6.3. Exploitatieresultaat 22
6.4. Wet Normering bezoldiging Topfunctionarissen (WNT) 23

7. **Overige gegevens** 25

7.1. Bepalingen Reglement Fonds Nazorg omtrent de bestemming van het resultaat 25

7.2. Accountantsverklaring 26

8. **Bijlagen** 27

8.1. Tarieventabel 2017 27

8.2. Specificatie Reserves geopende stortplaatsen 27

8.3. Specificatie Reserve gesloten stortplaatsen 27

Bestuursverslag

1.1. Algemeen

Hierbij bieden wij de jaarrekening 2017 van het Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Noord-Holland aan. In het reglement Nazorgfonds is vastgelegd dat Gedeputeerde Staten de jaarrekening en begroting vaststellen en deze binnen vier weken na vaststelling in het kader van de actieve informatieplicht aanbieden aan Provinciale Staten. Dit komt voort uit de Wet dualisering provinciebestuur en de positie van het Nazorgfonds als een aparte publiekrechtelijke rechtspersoon.
De begroting 2017 is vastgesteld bij besluit van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland op 25 oktober 2016 en ter informatie aangeboden op 12 december 2016 aan Provinciale Staten.

Het Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Noord-Holland (hierna het Fonds) is bij besluit van Gedeputeerde Staten van 21 december 1999 opgericht (1999/30499). De aanleiding tot het oprichten van het Fonds is het volgende:

In de Wet milieubeheer (hierna Wm) is een regeling opgenomen voor de nazorg van stortplaatsen waar het storten van afvalstoffen niet voor 1 september 1996 is beëindigd (Titel 8.3 en 15.11). Deze regeling is op 1 april 1998 in werking getreden. De provincie wordt hierdoor financieel en bestuurlijk verantwoordelijk voor de nazorg van de in de provincie gelegen stortplaatsen die op of na 1 september 1996 zijn of worden gesloten.
Artikel 15.47 Wm verplicht Gedeputeerde Staten een fonds op te richten. In het Fonds worden de belastingopbrengsten verantwoord, die door de provincie zijn geïnd. Hiertoe hebben Provinciale Staten op 29 maart 1999 (Voordracht 19) de Verordening op de heffing en invordering van de nazorgheffing stortplaatsen provincie Noord-Holland 1999 vastgesteld (hierna Verordening). Het Fonds is op grond van artikel 15.47 Wm een rechtspersoon en Gedeputeerde Staten zijn belast met het beheer ervan.
Provinciale Staten hebben op 8 december 2003 de te hanteren rekenrente in het IPO rekenmodel nazorg op 5% met een inflatie van 2% vastgesteld.

Gedeputeerde Staten hebben op 18 juni 2013 een aangepast reglement alsmede een aangepast beleggingsstatuut vastgesteld voor het Fonds (199828/200466).

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. De WNT stelt een maximum aan de beloning van topfunctionarissen (de hoogste leiding en de laag direct daaronder die belast zijn met de dagelijkse leiding van de organisatie als geheel) in de publieke en semipublieke Sector. Daarnaast bevat de WNT bepalingen over de in de jaarrekening op te nemen

beloningsinformatie met een bezoldiging boven de voor de organisatie geldende maximumbeloning. Het Fonds valt onder de werkingssfeer van het WNT. Aangezien het bestuur van het Fonds bestaat uit gedeputeerden van de Provincie Noord-Holland en deze functionarissen geen bezoldiging ontvangen vanuit het Fonds vindt er geen overschrijding van de norm plaats (zie paragraaf 6.4).

Door afronding op hele euro's kunnen de eindbedragen van de tellingen met maximaal € 1,- van elkaar verschillen.

1.2. Reserve per geopende stortplaats

In bijlage 8.2 tabel 17 is de stand van de reserve per geopende stortplaats per ultimo 2017 berekend. De middelen in deze reserves bestaan uit de in de over de jaren 1999 tot en met 2017 op basis van de Verordening door de provincie geïnde en aan het Fonds overgemaakte heffingen, alsmede de aan de reserves toegerekende rente berekend aan de hand van het door het Fonds over die jaren bereikt beleggingsresultaat en de onttrokken beheerkosten.

De tarieventabel, behorende bij de Verordening, (zie bijlage 8.1 tabel 16) wordt per jaar opgesteld. De in de tarieventabel 2017 opgenomen doelvermogens zijn berekend op basis van (concept) nazorgplannen en de IPO rekenmodellen 2.02, RINAS 2,3.

Op 12 juli 2011 zijn door Gedeputeerde Staten beleidsregels voor toetsing nazorgplannen Wm stortplaatsen Noord-Holland vastgesteld (2011-30604). Het betreft een toetsingskader voor het beoordelen van de berekening van nazorgplannen van stortplaatsen vallend binnen de Wm. Gedeputeerde Staten hebben onlangs op 17 april 2018 aangepaste beleidsregels voor toetsing nazorgplannen Wm stortplaatsen Noord-Holland vastgesteld.
In de tarieventabel wordt naast de start van de nazorg ook het verwachte laatste jaar van heffing aangegeven. Belangrijk is dat, als een stortplaats in de nazorgfase (de fase na exploitatie en afwerking van de stortplaats) komt en de sluitingsverklaring door Gedeputeerde Staten is afgegeven, in het fonds het bedrag van het doelvermogen aanwezig is. Na het afgeven van de sluitingsverklaring door Gedeputeerde Staten zal een financiële eindafrekening worden opgesteld om een tekort of overschot ten opzichte van het doelvermogen te kunnen vereffenen op het moment van overdracht van de stortplaats.
Gedeputeerde Staten stellen voorlopig de hoogte van het doelvermogen en de eindheffing vast. Provinciale Staten zullen op voorstel van Gedeputeerde Staten definitief de hoogte van het doelvermogen en de eindheffing vaststellen.
Na sluiting van een stortplaats zal het (doel)vermogen worden overgeheveld van de reserve per stortplaats naar de Reserve gesloten stortplaatsen.

1.3. Reserve gesloten stortplaatsen

In bijlage 8.3 tabel 18 is de stand van de Reserve gesloten stortplaatsen per ultimo 2017 berekend. De middelen in deze reserve bestaan uit een overboeking van middelen van de reserves per geopende stortplaats voor de door Gedeputeerde Staten gesloten verklaarde stortplaatsen alsmede de aan de reserve toegerekende rente berekend aan de hand van het door het Fonds bereikt beleggingsresultaat en de onttrokken beheerkosten.
Gedeputeerde Staten hebben op 1 januari 2011 de stortplaats De Poel gesloten verklaard (2011-7635) en het opgebouwde vermogen (c.q. doelvermogen) voor deze stortplaats overgeheveld van de reserve geopende stortplaats De Poel naar de reserve gesloten stortplaatsen. Gedeputeerde Staten zijn nu verantwoordelijk voor de nazorg van deze stortplaats. Het betreft de eerste gesloten stortplaats binnen de Wm in Noord-Holland. Op 12 december 2011 hebben Provinciale Staten de definitieve eindheffing vastgesteld (2011-55730).
Vanuit de verantwoordelijkheid voor de nazorg per 1 januari 2011 voor deze stortplaats wordt namens Gedeputeerde Staten opdrachten verstrekt ter uitvoering van de noodzakelijke nazorg. De kosten hiervan zullen ten laste worden gebracht van de reserve gesloten stortplaatsen. Bij de oprichting van Afvalzorg Bodemservice BV als onderdeel van NV Afvalzorg Holding en bij de herijking in 2003 van NV Afvalzorg hebben Provinciale Staten zich uitgesproken om de uitvoering van de zorg en nazorg van stortplaatsen Wm in één hand te brengen als nutstaak bij NV Afvalzorg Holding. Sinds de oprichting van Afvalzorg Bodemservice BV voert zij zowel de (na)zorg van stortplaatsen Wm alsmede de nazorg van bodemsaneringen voor de provincie uit.
Per 28 oktober 2015 is een nieuwe raamovereenkomst Nazorg vastgelegd tussen Afvalzorg Bodemservice BV en de provincie voor de uitvoering van nazorg stortplaatsen Wm en afkoop van nazorg provinciale bodemsaneringen Wet bodembescherming.
De uitvoering van de nazorg van de gesloten stortplaats De Poel bestond dit jaar uit het plaatsen van twee nieuwe peilbuizen in verband met een paar niet goed functioneerde peilfilters. Het afronden van de rapportage van de resultaten van de uitvoering van de nazorg van vorig jaar en laten uitvoeren van de nazorg over 2017.
Voor de uitvoering van de nazorg is de provincie in 2017 een langjarige beheerovereenkomst (looptijd 2017-2026) aangegaan met Afvalzorg Bodemservice BV. Afvalzorg Bodemservice BV zal de reguliere uitvoering tegen een vaste prijs jaarlijks uitvoeren en de kosten hiervoor indienen.
De kosten voor het plaatsen van peilbuizen en de reguliere nazorg uitvoering over 2017 komen ten laste van dit boekjaar.

1.4. Beleggingsresultaat

In verband met te lage rendementsverwachting en het streven van Gedeputeerde Staten naar de door Provinciale Staten vastgestelde rekenrente is niet gekozen voor schatkistbankieren. Binnen de Wet is voor het Fonds een uitzondering gemaakt ten aanzien van het verplicht schatkistbankieren. Gezien de doelstelling van het Fonds is

aangegeven dat minimaal 42% van het belegd vermogen in risicomijdende beleggingen moet worden ondergebracht zoals deposito's en staatsobligaties.
Gedeputeerde Staten (199828/200466) hebben op 18 juni 2013 een aangepast beleggingsstatuut voor het Fonds vastgesteld en ter informatie aangeboden aan Provinciale Staten. Vervolgens heeft het dagelijks bestuur van het Fonds op advies van de beleggingscommissie het vermogen in het Fonds naar de streefportefeuille (lees strategische beleggingsmix van 70% vastrentende waarden en 30% aandelen) gebracht. Eind 2015 is de gehele beleggingsportefeuille verkocht en is er een nieuwe beleggingsportefeuille samengesteld bij Vermogensbeheerder Blackrock en Amundi. Tevens is eind 2015 de staatsobligatie verkocht en is een nieuwe obligatieportefeuille aangekocht. Daarnaast is onder vastrentende waarde een groot deel van het vermogen geplaatst op de spaarrekeningen bij ING en de ABN-AMRO bank.
De verkoop en aankoop komt voort uit de transitie van het vermogensbeheer naar aanleiding van de uitwerking van het aangepast beleggingsstatuut voor het Fonds.

In 2017 is een rendement van 1,99 % toegerekend aan de reserves.

1.5. Beleggingsstrategie

De doelvermogens die nodig zijn voor stortplaatsen in de nazorgfase worden aan de hand van een berekening van het op lange termijn te behalen rendement op het Fonds bepaald.
Provinciale Staten hebben op 8 december 2003 de te hanteren rekenrente in het IPO rekenmodel nazorg op 5% met een inflatie van 2% vastgesteld. Mede op basis van het advies van het IPO. Het IPO adviseerde vanaf het begin van de regeling tot 2013 de provincies om 5,06 % met een inflatie van 2% te hanteren in het IPO rekenmodel (RINAS) voor nazorg stortplaatsen Wm.
Gedeputeerde Staten hebben hierop hun beleggingsstrategie ingericht.

Het IPO heeft besloten geen adviezen meer af te geven omtrent de te hanteren rekenrente, omdat de berekeningswijze per provincie teveel verschilt. Iedere afzonderlijke Provincie dient zelf een afweging te maken welke rekenrente zij vaststelt. Reden hiertoe is de aanpassing van de rekenrente in sommige provincies en in het licht van de (mindere) situatie in de stortsector.
De Provincie Noord-Holland volgt nog steeds het advies van het IPO uit 2010 met een geringe aanpassing. De Provincie Noord-Holland hanteert 5% in plaats van 5,06%.

Bij de behandeling van de nazorgheffing 2017 in de commissie Financiën zijn vragen gesteld omtrent de te hanteren rekenrente. Naar aanleiding hiervan is de beleggingscommissie van het Fonds bezig om tot een uitvraag te komen voor een Asset Liability Managementstudie (ALMstudie) waarin de rekenrente wordt meegenomen. De opdracht voor het doen laten verrichten van een ALM studie is in voorbereiding samen met de exploitanten die deel uitmaken van de beleggingscommissie. Bij de uitvraag wordt gebruik gemaakt van de kennis en ervaring

die in de Provincie Noord-Brabant wordt opgedaan bij het doorlopen van de procedure met de exploitanten om tot een ALMstudie te komen inclusief de hierbij te hanteren rekenrente. Dit is mogelijk omdat voor het Nazorgfonds Noord-Holland de treasurymanager van Noord-Brabant wordt ingehuurd. De beleggingscommissie wacht op de uitkomst van deze procedure. Gezien de impact en verschillen tussen de exploitanten en de provincie Noord-Brabant om tot een ALMstudie te komen met daarbij de te hanteren rekenrente kost veel tijd. Om deze reden is de voorbereiding voor het laten verrichten van een ALMstudie binnen Noord-Holland vertraagd in afwachting van de resultaten vanuit Brabant.

De provincie stelt voor om de vastgestelde rekenrente van 5% aan te houden tot het advies van de beleggingscommissie bekend is.

1.6. Risico's

De provincie draagt het financiële risico indien in het Fonds onvoldoende vermogen aanwezig is om de eeuwigdurende nazorg te kunnen bekostigen. Bij onderzoek door een advieskantoor op het gebied van Finance en Risk Management naar het vermogensbeheer van het Fonds is naar de volgende risico's gekeken:

- de realisatie van beleggingsdoelstellingen voor de lange termijn onder minimalisering van het risico;
- een verdere optimalisatie van rendement en een beperking van de risico's voor de korte termijn door tactische aansturing van de beleggingsportefeuille.

In het advies zijn deze risico's meegewogen.

Een niet toereikend fondsvermogen kan onder meer ontstaan door:

- een exploitant die niet in staat is de heffingen te voldoen;
- te weinig rendement op belegd vermogen;
- aanpassing rekenrente door Provinciale Staten;
- een ernstige afwijking van het inflatiepercentage;
- wijziging van het fiscale regime;
- het hoger uitvallen van de kosten van de nazorg en
- het aansprakelijk stellen van de provincie door derden.

Daarnaast kunnen de kosten positief worden beïnvloed wanneer ingecalculeerde risico's verlaagd worden door technische ontwikkelingen in de toekomst. In het Fonds wordt per stortplaats als onderdeel van het doelvermogen ook een risico-opslag opgenomen en vastgesteld.

Binnen de Wm heeft Gedeputeerde Staten de mogelijkheid om zekerheidstelling (in welke vorm dan ook) te verlangen van een exploitant die een stortplaats drijft. Tot op heden is van deze mogelijkheid geen gebruik gemaakt om de volgende redenen.

- Het heeft een drukkend effect op de armslag van de exploitant en brengt kosten met zich mee;

- meer dan vijftig procent van het totale doelvermogen zit al in het Fonds;
- de grootste aandeelhouders van de stortplaatsen binnen Noord-Holland zijn overheden:
  - NV Afvalzorg Holding (stortplaatsen Nauerna, Schoteroog, Hollandse Brug, Wieringermeer), hiervan is de provincie 90 % aandeelhouder;
  - Sortiva BV (stortplaats Sortiva Alkmaar), hiervan is de HVC 50% aandeelhouder waarbij 48 gemeenten en 6 waterschappen 100% aandeelhouder zijn van HVC;
  - Vof het Oost (Insteekhaven), hiervan is de gemeente Den Helder 50% aandeelhouder.

Alles overziend is het onwaarschijnlijk dat op korte en middellange termijn een financieel risico voor de provincie zal ontstaan. Wel zal regelmatig een heroverweging ten aanzien van de risico's moeten blijven plaatsvinden. Voor de lange termijn (eeuwigdurende nazorg) is dit risico niet uit te sluiten.

1.7. Nazorgplannen en sluiting

Op 17 april 2018 hebben Gedeputeerde Staten de beleidsregels voor toetsing van nazorgplannen Wm stortplaatsen Noord-Holland gewijzigd (2018-1023727). Het betreft een toetsingskader voor het beoordelen en de berekening van nazorgplannen van stortplaatsen vallende binnen de Wm. Het toetsingskader bestaat uit: IPO checklist nazorg stortplaatsen 2014, IPO checklist nazorg baggerdepots 2014, Rekenmodel IPO Nazorgkosten Stortplaatsen (RINAS) versie 4 en het IPO risicomodel berekening risicobedrag nazorg stortplaatsen versie 6 maart 2009.
De exploitanten van stortplaatsen en/of baggerdepots dienen op basis van dit gewijzigde kader herziene nazorgplannen op te stellen en te laten goedkeuren door Gedeputeerde Staten. Na goedkeuring zal de berekening van het doelvermogen plaatsvinden op basis van het IPO Rekenmodel RINAS 4.

Na het afgeven van de sluitingsverklaring door Gedeputeerde Staten zal een financiële eindafrekening worden opgesteld om een tekort en of overschot ten opzichte van het doelvermogen te kunnen vereffenen op het moment van overdracht van de stortplaats. Provinciale Staten zullen op voorstel van Gedeputeerde Staten de eindheffing vaststellen.

Gedeputeerde Staten hebben de nazorgplannen van de Insteekhaven, Wieringermeer, Schoteroog en Sortiva goedgekeurd op basis van toetsingskader 2011.
Voor de stortplaats Hollandse Brug in een concept ingediend op basis van toetsingskader 2011.

Voor Nauerna is een concept nazorgplan ingediend op basis van het nieuwe toetsingskader 2018.

Voor Amerikahaven is eind 2018 een herzien nazorgplan op basis van het nieuwe toetsingskader 2018 en de ontwikkelingen rondom de vergunning van deze stortplaats in concept ingediend.

Het nazorgplan van stortplaats De Poel is door Gedeputeerde Staten goedgekeurd binnen de sluitingsprocedure op basis van het toetsingskader 2006. Omdat deze stortplaats door Gedeputeerde Staten gesloten verklaard is, zal hiervoor geen nieuw nazorgplan meer worden ingediend.

De berekening van alle doelvermogens in de tarieventabel 2017 zijn gebaseerd op de goedgekeurde nazorgplannen en/of in concept ingediende nazorgplannen en het IPO rekenmodel RINAS 3.0.
Een uitzondering hierop zijn de doelvermogens van de stortplaatsen Amerikahaven en De Poel: deze zijn berekend op basis van de vorige IPO rekenmodellen.
Gedeputeerde Staten hebben op basis van de Wm altijd de mogelijkheid om een door hen goedgekeurd nazorgplan te laten aanpassen.

Hieronder geven wij de stand per 1-1-2018 met betrekking tot de nazorgplannen (tabel 1) en sluiting (tabel 2) weer.

Tabel 1.

	Nazorgplannen open	GS-besluit	Datum	Doelvermogen (€)	Start nazorg
1.	Nauerna	2010-27616*	11-5-2010	25.686.453	2031
2.	Hollandse Brug	2001-27922	11-10-2001	8.298.865	2019
3.	Schoteroog	341750/379994	25-6-2014	7.769.527	2019
4.	Wieringermeer	2012-27161	25-5-2012	23.540.040	2065
5.	Sortiva	809054/853558	13-9-2016	12.316.230	2038
6.	Amerikahaven	2000-36763	6-11-2000	1.307.265	2030
7.	Insteekhaven	2011-28998	24-5-2011	878.607	2019

* van rechtswege goedgekeurd

Bij de berekening van de doelvermogens zijn de volgende assumpties gebruikt:
- Rekenrente: 5%
- Inflatie: 2%
- Percentage onvoorzien: 10%
- Apparaatskosten variabel percentage: 3%

Apparaatskosten basisbedrag, kosten rapportage en evaluatie en communicatiekosten zijn stortplaats specifiek en worden vastgesteld op basis van inschatting management en in overleg met stortplaatshouder, vastgelegd in de nazorgplannen.

De aanpassing van een goedgekeurd nazorgplan is geregeld in artikel 8.49, vierde lid van de Wm.

Tabel 2.

	Sluitingsverklaringen	GS-besluit	Datum	Doelvermogen (€)	Start nazorg
1.	De Poel	2011-7635	17-2-2011	448.653	2011

1.8. Gebeurtenissen na balansdatum

In december 2019 begon de uitbraak van het COVID-19 (corona) virus. Medio februari 2020 was het virus in Nederland doorgedrongen. Om het virus zo goed mogelijk in bedwingen heeft de Nederlandse regering maatregelen getroffen. De gevolgen van de uitbraak van het coronavirus worden aangemerkt als gebeurtenissen na balansdatum die geen nadere informatie geven over de feitelijke situatie per balansdatum en zijn derhalve niet in de jaarrekening over 2017 verwerkt. Naar de stand van de kennis hierover per datum van opmaken van deze jaarrekening is het bestuur van mening dat het COVID-19 virus geen gevolgen heeft voor de jaarrekening 2017, maar wel voor 2020 en de jaren daarna. Hoe groot de financiële impact zal zijn is nu onmogelijk te bepalen. Het Fonds Nazorg monitort de risico's. Het Fonds Nazorg loopt geen risico voor de continuïteit, het Fonds bewaakt de liquiditeitspositie en de beleggingsportefeuille goed en neemt zo nodig maatregelen om de risico's te beperken.

Haarlem, 4 | 12 | 2020

Voor en namens het Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen Noord-Holland,
Leden van het Dagelijks Bestuur Fonds Nazorg stortplaatsen Noord-Holland,

Zita Pels, gedeputeerde provincie Noord-Holland

Jeroen Olthof, gedeputeerde provincie Noord-Holland

Jaarrekening 2017

2. Balans na resultaatbestemming per 31 december 2017

Tabel 3.

		2017 (€)	2016 (€)
ACTIVA	**§ 5.1**		
Financiële vaste activa	tabel		
Obligaties	5	14.990.603	15.382.842
Fondsen	6	25.136.547	24.135.823
Vlottende activa			
Overlopende activa	7	203.680	196.144
Liquide middelen	8	8.789.489	8.038.216
Totaal activa		**49.120.319**	**47.753.026**
PASSIVA	**§ 5.2**		
Eigen Vermogen	tabel		
Reserve geopende stortplaatsen	9	48.529.182	47.150.877
Reserve gesloten stortplaatsen	10	581.833	586.992
Vlottende passiva			
Overlopende passiva	11	9.304	15.157
Totaal passiva		**49.120.319**	**47.753.026**

3. Exploitatierekening over 2017

Tabel 4.

		Werkelijk 2017 (€)	Begroting 2017 (€)	Werkelijk 2016 (€)
Baten	§ 6.2 tabel			
Opbrengst Nazorgheffing	12	510.000	510.000	0
Opbrengst voorlopige naheffing		0	-153.325	0
Koerswinst fondsen	13	1.000.656	357.470	970.890
Koerswinst obligaties	13	-424.167	454.225	912.275
Dividenden fondsen	13	84.866	84.870	116.254
Rente obligaties	13	286.264	287.000	331.549
Rentebaten spaarrekeningen	13	4.343	8.000	11.262
Totaal baten		**1.461.962**	**1.548.240**	**2.342.230**
Lasten	§ 6.2 tabel			
Beheerkosten geopende stortplaatsen:				
a. Financieringskosten	14	15.673	15.499	17.535
b. Accountantskosten	14	8.951	6.701	10.044
c. Inhuurkosten deskundigen	14	17.106	20.426	69.865
d. Apparaatskosten provincie	14	26.840	26.840	26.620
Beheerkosten gesloten stortplaatsen:				
a. Financieringskosten	14	86	85	97
b. Accountantskosten	14	49	37	56
c. Inhuurkosten deskundigen	14	94	112	388
d. Apparaatskosten provincie	14	2.440	2.440	2.420
Nazorgkosten gesloten stortplaats	14	17.577	7.686	5.844
Totaal lasten		**88.816**	**79.825**	**132.870**
Exploitatieresultaat	§ 6.3			
Totaal	15	**1.373.146**	**1.468.415**	**2.209.360**

Het exploitatieresultaat € 1.373.146,- is conform artikel 7 van het Reglement van het Fonds toegevoegd aan de Reserve per geopende stortplaats en de Reserve gesloten stortplaatsen. De beheer- en nazorgkosten worden in paragraaf 6.2 (tabel 14) gespecificeerd en toegelicht.

4. Toelichting op de balans en exploitatierekening

4.1. Algemene toelichting

De activiteiten van het Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen provincie Noord-Holland bestaan voornamelijk uit:

1. Beheer van betaalde nazorgheffingen
2. Uit het Fonds bestrijden van de kosten door de provincie gemaakt voor de nazorg van gesloten stortplaatsen

Activiteiten vinden uitsluitend plaats in Nederland.

Vestigingsadres, rechtsvorm en inschrijfnummer handelsregister
Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen provincie Noord-Holland is feitelijk gevestigd op Dreef 3, Provinciehuis, 2012HR Haarlem, is een rechtspersoon met wettelijke taak (RWT) en is ingeschreven bij het handelsregister onder nummer 50749331.

Schattingen
Om de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening te kunnen toepassen, is het nodig dat het Fonds zich over verschillende zaken een oordeel vormt, en dat het Fonds schattingen maakt die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten.

4.2. Algemene grondslagen

Eigen grondslagen
De jaarrekening wordt opgesteld op basis van eigen grondslagen. Met betrekking tot de geopende en gesloten stortplaatsen heeft het Fonds haar wettelijke verplichting tot eeuwigdurende nazorg niet als verplichting (voorziening) op haar balans opgenomen. Het gehele saldo van activa en passiva is als eigen vermogen (reserve) opgenomen. Argument hiervoor is dat de benodigde doelvermogens van de geopende stortplaatsen niet op voldoende betrouwbare wijze berekend kunnen worden. Ze zijn gebaseerd op voorlopige aanslagen. Bovendien is er nog geen concrete verplichting tot nazorg voor de geopende stortplaatsen. Bij sluiting van de stortplaats wordt de berekening van het doelvermogen geactualiseerd. Het doelvermogen voor deze stortplaats is dan definitief en wordt dan in de jaarrekening als reserve gesloten stortplaatsen opgenomen.

Voorafgaand aan dat moment zijn de gelden opgenomen in een reserve per geopende stortplaats. Dit op basis van het geldende reglement Nazorgfonds 2013 dat bij besluit van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland op 18 juni 2013 (199828/200466) is vastgesteld.

Voorts wordt in het kader van de eigen grondslagen een eigen indeling van de Exploitatierekening gehanteerd, waarmee beter inzicht wordt gegeven in de specifieke baten en lasten van het fonds, alsmede in de verdeling van de lasten over geopende en gesloten stortplaatsen.

Vergelijking met voorgaand jaar
De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd gebleven ten opzichte van het voorgaande jaar.

4.3. Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Activa en passiva worden in het algemeen gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs of de actuele waarde. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld vindt waardering plaats tegen de verkrijgingsprijs.

De fondsen en obligaties zijn tegen marktwaarde gewaardeerd.

4.4. Grondslagen voor de bepaling van het resultaat

Algemeen
Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de opbrengstwaarde van de geleverde prestaties en de kosten en andere lasten over het jaar. De opbrengsten op transacties worden verantwoord in het jaar waarin zij zijn gerealiseerd.

Baten
De baten bestaan uit de opbrengst van de Nazorgheffing en eventuele voorlopige naheffing, het koersresultaat van beleggingsfondsen, het rendement van obligaties en fondsen en rentebaten.

Lasten
De lasten worden bepaald op historische basis en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben. Verliezen zijn genomen op het moment dat deze bekend geworden zijn.

Financiële baten en lasten

Rentebaten en rentelasten worden tijdsevenredig verwerkt, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de desbetreffende activa en passiva. Bij de verwerking van de rentelasten wordt rekening gehouden met de verantwoorde transactiekosten op de ontvangen leningen.

Te ontvangen dividenden van effecten worden verantwoord zodra het Fonds het recht hierop heeft verkregen.

4.5. Totstandkoming en verwerking opbrengsten Nazorgheffing

De opbrengsten zijn gebaseerd op de in de tarieventabel 2017 opgenomen bedragen en doelvermogens behorend bij en deel uitmakend van de Verordening op de heffing en invordering van de nazorgheffing stortplaatsen provincie Noord-Holland 1999. Alle doelvermogens en heffingen zijn berekend op basis van de door Gedeputeerde Staten goedgekeurde nazorgplannen of ingediende conceptversies en het IPO rekenmodel RINAS versie 3.0 met uitzondering van baggerspeciestortplaats Amerikahaven en de gesloten baggerspeciestortplaats de Poel.

4.6. Nazorg via Reserves

In de Wet milieubeheer (Wm) is een regeling opgenomen voor de nazorg van operationele stortplaatsen (stortplaatsen waar het storten van afvalstoffen niet voor 1 september 1996 is beëindigd). Deze regeling is op 1 april 1998 in werking getreden. De provincie wordt hierdoor financieel en bestuurlijk verantwoordelijk voor de nazorg van de in de provincie gelegen stortplaatsen die op of na 1 september 1996 zijn of worden gesloten. Artikel 15.47 Wm verplicht Gedeputeerde Staten een fonds op te richten. In het fonds worden de belastingopbrengsten verantwoord, die door de provincie zijn geïnd. Hiertoe hebben Provinciale Staten op 29 maart 1999, Voordracht 19, de Verordening op de heffing en invordering van de nazorgheffing stortplaatsen provincie Noord-Holland 1999 vastgesteld. Het fonds is op grond van artikel 15.47 Wm een rechtspersoon en Gedeputeerde Staten zijn belast met het beheer ervan.

Gedeputeerde Staten hebben op 18 juni 2013 een aangepast reglement Nazorgfonds 2013 vastgesteld (kenmerk 199828/200466). Tevens hebben zij een aangepast beleggingsstatuut en het reglement beleggingscommissie vastgesteld voor het Fonds.

5. Toelichting op de balans

5.1. Activa

Obligaties

Tabel 5.

Obligatie ISIN	Looptijd tot	Rente (%)	Nominaal 31/12/17 (€)	Balans 31/12/17 (€)
FR0011883966	25-5-2030	2,500	890.000	1.051.891
DE0001135481	4-7-2044	2,500	460.000	598.828
NL0000102234	15-1-2037	4,000	580.000	884.036
AT0000A1K9C8	20-10-2026	0,750	620.000	634.942
BE0000334434	22-6-2025	0,800	1.040.000	1.076.504
BE0000324336	28-3-2026	4,500	210.000	280.917
BE0000291972	28-3-2028	5,500	490.000	729.561
BE0000335449	22-6-2031	1,000	1.110.000	1.109.445
FI4000167317	15-9-2025	0,875	890.000	928.403
FI4000148630	15-4-2031	0,750	1.110.000	1.093.627
FI4000046545	4-7-2042	2,625	810.000	1.064.218
DE0001135226	4-4-2034	4,750	640.000	1.025.760
NL0010071189	15-1-2033	2,500	850.000	1.044.267
NL0009446418	15-1-2042	3,750	600.000	931.980
AT0000A1FAP5	20-10-2025	1,200	1.000.000	1.066.500
DE0001135325	4-7-2039	4,250	270.000	438.817
DE0001135366	4-4-2040	4,750	590.000	1.030.907
Totaal				14.990.603

Obligaties	Balans 31/12/16 (€)	Aankoop in 2017 (€)	Verkoop 2017 (€)	Mutatie koerswaarde (€)	Balans 31/12/17 (€)
Obligaties	15.382.842,00	2.626.503,70	2.594.576,12	-424.166,58	14.990.603,00

Fondsen

Tabel 6.

Fondsnaam	Balans 31/12/16 (€)	Aankoop in 2017 (€)	Verkoop 2017 (€)	Mutatie koerswaarde (€)	Balans 31/12/17 (€)
Blackrock Euro Gov Bond (obligaties)	12.244.256	0	0	-86.304	12.157.952
Blackrock MSCI World	6.279.282	0	329.931	460.335	6.409.686
Amundi index EQ. Europe	5.612.285	329.999	0	626.624	6.568.909
Totaal	**24.135.823**	**329.999**	**329.931**	**1.000.655**	**25.136.547**

Overlopende activa

Tabel 7.

	2017 (€)	2016 (€)
Te vorderen rente bankrekeningen	4.287	11.295
Nog met PNH te verrekenen posten	21.719	-1.901
Nog te ontvangen rente obligaties	177.674	186.749
	203.680	**196.144**

Liquide middelen

Tabel 8.

	2017 (€)	2016 (€)
ING rekening-courant 67.08.65.923	4.060	523
ABN-AMRO rekening-courant 24.22.63.445	707	25.783
Kasbank NL17KASA0223715581	5.149	2.600
CACEIS bank	1	0
ING zakelijk spaarrek	100.000	1.009.311
ING bonus spaarrekening	1.000.000	1.000.000
ABN zak.wachttijd dep 31 dgn 60.71.30.652	7.679.572	6.000.000
	8.789.489	**8.038.216**

De liquide middelen staan ter vrije beschikking van het Fonds, behalve de rekening bij ABN-AMRO met het saldo van € 7,6 miljoen. Hier geldt een wachttijd van 31 dagen.

5.2. Passiva

Reserve geopende stortplaatsen

In onderstaande tabel 9 is het verloop van de reserve geopende stortplaatsen over het jaar 2017 weergegeven.

Tabel 9.

	€
Saldo Reserve geopende stortplaatsen per 1 januari 2017	47.150.877
Toevoeging resultaat 2017	1.378.305
Stand Reserve geopende stortplaatsen per 31 december 2017	**48.529.182**

In artikel 7 van het Reglement van Nazorgfonds 2013 is de regeling over de reserves van het Fonds opgenomen. Een specificatie van de reserve per geopende stortplaats beschikbare bedrag per ultimo 2017 is te vinden op bijlage 8 tabel 17.

Reserve gesloten stortplaatsen

In onderstaande tabel 11 is het verloop van de reserve gesloten stortplaatsen over het jaar 2017 weergegeven.

Tabel 10.

	€
Saldo Reserve gesloten stortplaatsen per 1 januari 2017	586.993
Toevoeging resultaat 2017	-5.159
Stand Reserve gesloten stortplaatsen per 31 december 2017	**581.834**

In artikel 7 van het reglement Nazorgfonds 2013 is de regeling over de reserves van het Fonds opgenomen. Een specificatie van de Reserve gesloten stortplaatsen bedrag per ultimo 2017 is te vinden op bijlage 8 tabel 18.

Bestemming van het resultaat over het boekjaar 2017

De resultaatbestemming vond plaats in overeenstemming met artikel 7 van het Reglement van Nazorgfonds 2013. De in 2017 opgelegde heffingen zijn toegevoegd aan de hiermee corresponderende reserves geopende stortplaatsen. De behaalde beleggingsresultaten en de beheerskosten zijn op basis van het toepasselijke risicoprofiel en omvang van de reserves aan de onderscheiden reserves toegevoegd.

Overlopende passiva

Tabel 11.

	2017 (€)	2016 (€)
Nog te betalen accountantskosten	8.000	8.000
Nog met PNH te verrekenen posten	0	5.824
Nog te betalen rente	2	3
Nog te betalen bankkosten	1.302	1.330
	9.304	**15.157**

Gebeurtenissen na balansdatum

In december 2019 begon de uitbraak van het COVID-19 (corona) virus. Medio februari 2020 was het virus in Nederland doorgedrongen. Om het virus zo goed mogelijk te bedwingen heeft de Nederlandse regering maatregelen getroffen. De gevolgen van de uitbraak van het coronavirus worden aangemerkt als gebeurtenissen na balansdatum die geen nadere informatie geven over de feitelijke situatie per balansdatum en zijn derhalve niet in de jaarrekening over 2017 verwerkt. Naar de stand van de kennis hierover per datum van opmaken van deze jaarrekening is het bestuur van mening dat het COVID-19 virus geen gevolgen heeft voor de jaarrekening 2017, maar wel voor 2020 en de jaren daarna. Hoe groot de financiële impact zal zijn is nu onmogelijk te bepalen. Het Fonds Nazorg monitort de risico's. Het Fonds Nazorg loopt geen risico voor de continuïteit, het Fonds bewaakt de liquiditeitspositie en de beleggingsportefeuille goed en neemt zo nodig maatregelen om de risico's te beperken.

6. Toelichting op de exploitatierekening

6.1. Baten

Opbrengst nazorgheffing 2017

Tabel 12.

	2017 (€)	2016 (€)
Nauerna te Assendelft	350.000	0
Hollandse Brug te Naarden*	0	0
Schoteroog te Haarlem*	160.000	0
Wieringermeer te Middenmeer	0	0
Sortiva te Alkmaar	0	0
Insteekhaven te Den Helder	0	0
Amerikahaven te Amsterdam (regeling gemeente)	-	-
De Poel te Zaandam (gesloten stortplaats)	-	-
	510.000	**0**

Voor de Tarieventabel 2017 (behorende bij de Verordening) wordt verwezen naar bijlage 8 tabel 16.

Op 20 maart 2003 heeft de gemeente Amsterdam een verklaring ondertekend waarin zij verklaart dat de gemeente zich verbindt jegens de provincie, nadat de baggerstortplaats Amerikahaven in Amsterdam gesloten is, de uitvoering van de werkzaamheden zoals opgenomen in het alsdan geldende nazorgplan op eigen kosten zal uitvoeren (2003-11353). Dit houdt in dat gemeente Amsterdam geen afdracht aan het nazorgfonds zal doen zo lang zij hun verplichtingen nakomt.

Conform artikel 7 van het Reglement Nazorgfonds is de opbrengst nazorgheffing 2017 in de Reserve geopende stortplaatsen gestort.

Rendement

Hieronder een specificatie van het rendement over het boekjaar 2017.

Tabel 13.

	2017 (€)	2016 (€)
Koerswinsten fondsen	1.000.656	970.890
Koerswinst obligaties	-424.167	912.275
rente obligaties	286.264	331.549
Dividend fondsen	84.866	116.254
subtotaal	-53.037	1.360.078
Rente rekening-courant ABN-AMRO/ING/kasbank	-96	-102
Rente spaarrekening ING en ABN-AMRO	4.439	11.364
subtotaal	4.343	11.262
Totaal rendement	**951.962**	**2.342.230**

Toerekening rendement

In 2017 is het rendement verdeeld volgens de vastgestelde risicoprofielen per stortplaats. Het midden profiel (Schoteroog en Hollandse Brug) en het standaard profiel (voor de overige stortplaatsen).
In 2017 is een rendement van 1,99 % toegerekend aan de reserves.
Hieronder een overzicht van de verdeling van het rendement over de reserves.

Tabel 13A.

	2017 (€)	2016 (€)
Nauerna	483.832	967.779
Hollandse Brug	77.848	385.704
Schoteroog	70.438	348.994
Wieringermeer	150.115	300.262
Sortiva	132.437	264.903
Insteekhaven	22.204	44.368
De Poel	15.087	30.220
Totaal toerekening rendement	**951.962**	**2.342.230**

6.2. Lasten

Beheerkosten geopende en gesloten stortplaatsen en de nazorgkosten

Tabel 14.

	2017 (€)	2016 (€)
Beheerskosten geopende en gesloten stortplaatsen:		
a. Financieringskosten		
Beheer en transactiekosten Kasbank en bankkosten ABN en ING	15.760	17.633
b. Accountantskosten		
Controle jaarrekening	9.000	10.100
c. Inhuur deskundigheid		
Zanders Treasury & Finance	17.200	70.253
d. Apparaatskosten		
Provincie Noord-Holland	29.280	29.040
Nazorgkosten gesloten stortplaats De Poel	17.577	5.844
Totaal lasten	**88.816**	**132.870**

De financieringskosten bestaat uit de kosten die in rekening zijn gebracht door de Kasbank, ABNAMRO en ING voor de fondsen en rekeningen.
De accountantskosten betreffen de kosten van de controle van de jaarrekening 2016.
De inhuurkosten van deskundigen zijn in rekening gebracht door de provincie Noord-Brabant voor de treasury manager en Zanders Treasury & Finance voor de advisering omtrent vermogensbeheer. De vaste apparaatskosten provincie zijn conform de Verordening door de provincie in rekening gebracht voor het beheer van het Fonds. De

nazorgkosten gesloten stortplaats zijn in rekening gebracht door Afvalzorg Bodemservice BV voor de uitvoering van de nazorg van de gesloten stortplaats De Poel.

6.3. Exploitatieresultaat

Toerekening exploitatieresultaat 2017

Tabel 15.

	2017 (€)	2016 (€)
Nauerna	813.949	927.554
Hollandse Brug	68.855	371.449
Schoteroog	221.711	335.632
Wieringermeer	133.204	267.045
Sortiva	121.263	245.337
Insteekhaven	19.323	40.926
De Poel	-5.159	21.414
Totaal toerekening exploitatieresultaat	**1.373.146**	**2.209.360**

6.4. Wet Normering bezoldiging Topfunctionarissen (WNT)

Bezoldiging leidinggevende topfunctionarissen

Het Nazorgfonds valt onder de werkingssfeer van het WNT. In het onderstaande overzicht is conform het Model WNT - register ministerie van BZK, de bezoldiging leidinggevende topfunctionarissen opgenomen.

Tabel 1.d Topfunctionarissen en gewezen topfunctionarissen met een bezoldiging van € 1.700 of minder

Naam topfunctionarissen	functie
Dhr. A. Tekin	Gedeputeerde van de provincie NH
Mw. J Geldhof	Gedeputeerde van de provincie NH
Dhr. C.J. Loggen	Gedeputeerde van de provincie NH
Dhr. J. Bond	Gedeputeerde van de provincie NH
Mevr. E. Post	Gedeputeerde van de provincie NH
Dhr. J. Chr. van der Hoek	Gedeputeerde van de provincie NH
Dhr. J. W. Remkes	Commissaris van de Koning NH

Tabellen 1a, 1b, 1c, 1e en 2: deze categorieën waren over 2017 niet van toepassing.

Tabel 3: Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2017 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

Haarlem,

Voor en namens het Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen Noord-Holland,
Algemeen Bestuur van het Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen Noord-Holland,

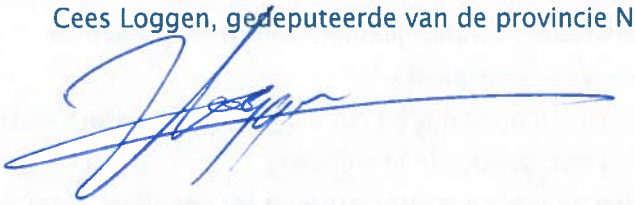

Arthur van Dijk, Commissaris van de Koning

Zita Pels, gedeputeerde van de provincie Noord-Holland

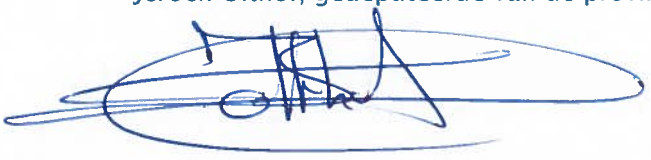
Cees Loggen, gedeputeerde van de provincie Noord-Holland

Ilse Zaal, gedeputeerde van de provincie Noord-Holland

Jeroen Olthof, gedeputeerde van de provincie Noord-Holland

Edward Stigter, gedeputeerde van de provincie Noord-Holland

Esther Rommel, gedeputeerde van de provincie Noord-Holland

7. Overige gegevens

7.1. Bepalingen Reglement Fonds Nazorg omtrent de bestemming van het resultaat

Het Reglement Fonds Nazorg bevat in artikel 7 'Onderverdeling in reserves en verrekeningsregels bij tekorten en overschotten', de bepalingen inzake de bestemming van het resultaat. Volgens dit artikel zijn deze bepalingen als volgt:

1) De passivazijde van de balans van het fonds is onderverdeeld in:
    a. een reserve per geopende stortplaat;
    b. een reserve gesloten stortplaatsen.
2) Het beleggingsresultaat dat met het kapitaal van het nazorgfonds wordt behaald, wordt onderscheiden naar het toepasselijke risicoprofiel en vervolgens verdeeld over de onder lid 1 genoemde reserves van de stortplaatsen waarop het betreffende profiel van toepassing is, naar rato van de omvang van deze reserves.
3) Elke reserve geopende stortplaats ontvangt jaarlijks de opbrengst van de objectgebonden heffing van deze stortplaats.
4) De reserve gesloten stortplaatsen ontvangt bij het sluiten van een stortplaats het saldo van de betreffende reserve geopende stortplaats.
5) Een overschot in een reserve geopende stortplaats leidt tot een lager tarief voor die stortplaats en eventueel zelfs tot een teruggave.

7.2. Accountantsverklaring

Publiek Belang Accountants B.V.
Sir Winston Churchilllaan 370 F442
2285 SJ Rijswijk (ZH)
info@publiekbelangaccountants.nl
www.publiekbelangaccountants.nl

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: het bestuur van het Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen provincie Noord-Holland

A. Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening 2017

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2017 van Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Noord-Holland (verder: Fonds nazorg) te Haarlem gecontroleerd.

Naar ons oordeel is de in deze jaarstukken opgenomen jaarrekening 2017 in alle van materieel belang zijnde aspecten opgesteld in overeenstemming met de door de entiteit gekozen en beschreven grondslagen, zoals uiteengezet in hoofdstuk 4 in de toelichting van de jaarrekening en met de bepalingen van en krachtens de WNT.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2017;
- de winst- en verliesrekening over 2017; en
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en het Controleprotocol Wet normering topinkomens (WNT) 2017 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Fonds nazorg zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2017 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Op alle opdrachten verricht door Publiek Belang Accountants zijn algemene voorwaarden van toepassing welke bij de Kamer van Koophandel zijn gedeponeerd. Publiek Belang Accountants is ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel te Den Haag onder nummer 67229328.

Lid van Coöperatie De Maatschappelijke Accountants

Benadrukking van de basis voor financiële verslaggeving en beperking in gebruik en verspreidingskring
Wij vestigen de aandacht op hoofdstuk 4 in de toelichting van de jaarrekening waarin de basis voor financiële verslaggeving uiteen is gezet. De jaarrekening is opgesteld voor het bestuur van Fonds nazorg, Provinciale staten en degenen aan wie een nazorgheffing is opgelegd met als doel het Fonds nazorg in staat te stellen te voldoen aan haar informatieplicht. Hierdoor is de jaarrekening mogelijk niet geschikt voor andere doeleinden. Onze controleverklaring is derhalve uitsluitend bestemd voor het bestuur van Fonds nazorg, Provinciale staten en degenen aan wie een nazorgheffing is opgelegd en dient niet te worden verspreid aan of te worden gebruikt door anderen. Ons oordeel is niet aangepast als gevolg van deze aangelegenheid.

B. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening
Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de door de entiteit gekozen en beschreven grondslagen, zoals uiteengezet in hoofdstuk 4 in de toelichting van de Jaarrekening en de bepalingen van en krachtens de WNT. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening
Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel. Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Controleprotocol WNT 2017, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten

transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;

- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de organisatie;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Rijswijk, 8 december 2020

Paraaf voor identificatiedoeleinden:

Publiek Belang Accountants B.V.

drs. M.E. Dubbelman RA

8. Bijlagen

8.1. Tarieventabel 2017

Tabel 16.

	Naam stortplaats	Doelvermogen	Verwachte laatste jaar van heffing	Tarief 2017	Start nazorgfas
1.	Nauerna te Assendelft	29.353.690	2021	350.000	2027
2.	Hollandse Brug te Naarden	8.047.080	-	0	2018
3.	Schoteroog te Haarlem	7.527.385	-	160.000	2018
4.	Wieringermeer te Middenmeer	23.540.040	2059	0	2065
5.	Sortiva te Alkmaar	12.316.230	2032	0	2038
6.	Amerikahaven te Amsterdam	1.307.265	-	0	2018
7.	Insteekhaven te Den Helder	862.890	-	0	2018
	De Poel te Zaandam*	448.653	-	-	2011

* gesloten stortplaats

8.2. Specificatie Reserves geopende stortplaatsen

Tabel 17.

	Saldo per 31-12-2016 (€)	Nazorgheffing 2017 (€)	Rendement toevoeging (€)	Beheer kosten (€)	Saldo per 31-12-2017 (€)
Nauerna	19.348.593	350.000	483.832	-19.883	20.162.542
Hollands Brug	8.222.967	0	77.848	-8.993	8.291.822
Schoteroog	7.437.640	160.000	70.438	-8.727	7.659.351
Wieringermeer	5.971.915	0	150.115	-16.911	6.105.119
Sortiva	5.281.979	0	132.437	-11.175	5.403.242
Insteekhaven	887.784	0	22.204	-2.881	907.107
Totaal	**47.150.878**	**510.000**	**936.875**	**-68.570**	**48.529.183**

8.3. Specificatie Reserve gesloten stortplaatsen

Tabel 18.

	Saldo per 31-12-2016 (€)	Rendement toevoeging (€)	Beheer kosten (€)	Saldo per 31-12-2017 (€)
De Poel	586.992	15.087	-20.246	581.833
Totaal	**586.992**	**15.087**	**-20.246**	**581.833**

Provincie
Noord-Holland

Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Noord-Holland

Jaarstukken 2018

Inhoudsopgave

Bestuursverslag 2018 3

1. Bestuursverslag 2018 3

1.1. Algemeen 3
1.2. Reserve per geopende stortplaats 4
1.3. Reserve gesloten stortplaatsen 4
1.4. Beleggingsresultaat 5
1.5. Beleggingsstrategie 5
1.6. Risico's 6
1.7. Nazorgplannen en sluiting 7
1.8. Gebeurtenissen na balansdatum 8

Jaarrekening 2018 9

2. Balans na resultaatbestemming per 31 december 2018 10

3. Exploitatierekening over 2018 11

4. Toelichting op de balans en exploitatierekening 12

4.1. Algemene toelichting 12
4.2. Algemene grondslagen 12
4.3. Grondslagen voor de waardering van activa en passiva 13
4.4. Grondslagen voor de bepaling van het resultaat 13
4.5. Totstandkoming en verwerking opbrengsten Nazorgheffing 14
4.6. Nazorg via Reserves 14

5. Toelichting op de balans 15

5.1. Activa 15
5.2. Passiva 16

6. Toelichting op de exploitatierekening 18

6.1. Baten 18
6.2. Lasten 19
6.3. Exploitatieresultaat 20
6.4. Wet Normering bezoldiging Topfunctionarissen (WNT) 20

Overige gegevens 22

7. Overige gegevens 22

7.1. Bepalingen Reglement Fonds Nazorg omtrent de bestemming van het resultaat 22

7.2. Accountantsverklaring 23

8. Bijlagen 24

8.1. Tarieventabel 2018 24

8.2. Specificatie Reserves geopende stortplaatsen 24

8.3. Specificatie Reserve gesloten stortplaatsen 24

1. Bestuursverslag 2018

1.1. Algemeen

Hierbij bieden wij de jaarrekening 2018 van het Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Noord-Holland aan. In het reglement Nazorgfonds is vastgelegd dat Gedeputeerde Staten de jaarrekening en begroting vaststellen en deze binnen vier weken na vaststelling in het kader van de actieve informatieplicht aanbieden aan Provinciale Staten. Dit komt voort uit de Wet dualisering provinciebestuur en de positie van het Nazorgfonds als een aparte publiekrechtelijke rechtspersoon.

Het Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Noord-Holland (hierna het Fonds) is bij besluit van Gedeputeerde Staten van 21 december 1999 opgericht (1999/30499).

De aanleiding tot het oprichten van het Fonds is het volgende:
In de Wet milieubeheer (hierna Wm) is een regeling opgenomen voor de nazorg van stortplaatsen waar het storten van afvalstoffen niet voor 1 september 1996 is beëindigd (Titel 8.3 en 15.11). Deze regeling is op 1 april 1998 in werking getreden. De provincie wordt hierdoor financieel en bestuurlijk verantwoordelijk voor de nazorg van de in de provincie gelegen stortplaatsen die op of na 1 september 1996 zijn of worden gesloten.
Artikel 15.47 Wm verplicht Gedeputeerde Staten een fonds op te richten en te beheren. In het fonds worden de belastingopbrengsten verantwoord, die door de provincie zijn bij de exploitanten van de stortplaatsen zijn geïnd. Hiertoe hebben Provinciale Staten op 29 maart 1999 (Voordracht 19) de Verordening op de heffing en invordering van de nazorgheffing stortplaatsen provincie Noord-Holland 1999 vastgesteld (hierna Verordening). Het Fonds is op grond van artikel 15.47 Wm een rechtspersoon en Gedeputeerde Staten zijn belast met het beheer ervan.

Provinciale Staten hebben op 8 december 2003 de te hanteren rekenrente voor de nazorg op 5% met een inflatie van 2% vastgesteld. Gedeputeerde Staten hebben op 18 juni 2013 een aangepast reglement alsmede een aangepast beleggingsstatuut vastgesteld voor het Fonds (199828/200466).

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. De WNT stelt een maximum aan de beloning van topfunctionarissen (de hoogste leiding en de laag direct daaronder die belast zijn met de dagelijkse leiding van de organisatie als geheel) in de publieke en semipublieke Sector. Daarnaast bevat de WNT bepalingen over de in de jaarrekening op te nemen beloningsinformatie met een bezoldiging boven de voor de organisatie geldende

maximumbeloning. Het Nazorgfonds valt onder de werkingssfeer van het WNT. Aangezien het bestuur van het Nazorgfonds bestaat uit gedeputeerden van de Provincie NH en deze functionarissen geen bezoldiging ontvangen vanuit het Nazorgfonds vindt er geen overschrijding van de norm plaats (zie paragraaf 6.4).

Door afronding op hele euro's kunnen de eindbedragen van de tellingen met maximaal € 1,- van elkaar verschillen.

1.2. Reserve per geopende stortplaats

In bijlage 8.2 tabel 18 is de stand van de reserve per geopende stortplaats per ultimo 2018 opgenomen. De middelen in deze reserves bestaan uit de in de over de jaren 1999 tot en met 2018 op basis van de Verordening door de provincie geïnde en aan het Fonds overgemaakte heffingen, alsmede de aan de reserves toegerekende rente berekend aan de hand van het door het Fonds over die jaren bereikt beleggingsresultaat en de onttrokken beheerkosten.

De tarieventabel, behorende bij de Verordening, (zie bijlage 8.1 tabel 17) wordt per jaar opgesteld. De in de tarieventabel opgenomen doelvermogens zijn berekend op basis van nazorgplannen en de IPO rekenmodellen. In de tarieventabel wordt naast de start van de nazorg ook het verwachte laatste jaar van heffing aangegeven. Belangrijk is dat, als een stortplaats in de nazorgfase (de fase na sluiting) komt en de sluitingsverklaring door Gedeputeerde Staten is afgegeven, in het fonds het bedrag van het doelvermogen aanwezig is. Na het afgeven van de sluitingsverklaring door Gedeputeerde Staten zal een financiële eindafrekening worden opgesteld om een tekort of overschot ten opzichte van het doelvermogen te kunnen vereffenen op het moment van overdracht van de stortplaats.
Gedeputeerde Staten stellen voorlopig de hoogte van het doelvermogen en de eindheffing vast. Provinciale Staten zullen op voorstel van Gedeputeerde Staten definitief de hoogte van het doelvermogen en de eindheffing vaststellen.
Na sluiting van een stortplaats zal het (doel)vermogen worden overgeheveld van de reserve per stortplaats naar de Reserve gesloten stortplaatsen.

1.3. Reserve gesloten stortplaatsen

In bijlage 8.3 tabel 19 is de stand van de Reserve gesloten stortplaatsen per ultimo 2018 berekend. De middelen in deze reserve bestaan uit een overboeking van middelen van de reserves per geopende stortplaats voor de door Gedeputeerde Staten gesloten verklaarde stortplaatsen alsmede de aan de reserve toegerekende rente berekend aan de hand van het door het Fonds bereikt beleggingsresultaat en de onttrokken beheerkosten.
Gedeputeerde Staten hebben op 1 januari 2011 de stortplaats De Poel gesloten verklaard (2011-7635) en is op 12 december 2011 de definitieve eindheffing vastgesteld (2011-55730). De uitvoering van de nazorg van stortplaats De Poel is

conform de raamovereenkomst Nazorg, vastgelegd tussen Afvalzorg Bodemservice BV en de provincie, per 28 november 2017 via een 10-jarige beheerovereenkomst ondergebracht bij Afvalzorg Bodemservice B.V. De kosten hiervan worden ten laste gebracht van de reserve gesloten stortplaatsen.

1.4. Beleggingsresultaat

Op basis van het aangepast beleggingsstatuut bestaat de huidige beleggingsmix uit:

- 18,3 miljoen in beleggingsportefeuille bij vermogensbeheerder Blackrock,
- 5,7 miljoen in beleggingsportefeuille bij vermogensbeheerder Amundi,
- 15,1 miljoen in een obligatieportefeuille,
- 9 miljoen op spaarrekeningen bij ING en ABN-AMRO bank.

In 2018 is een negatief rendement van 1,34 % vanuit de beleggingsmix toegerekend aan de reserves. De beleggingen in de markt hebben in de laatste maanden van het jaar zeer grote dalingen in de koersen laten zien waardoor een negatief rendement is behaald.

1.5. Beleggingsstrategie

De doelvermogens die nodig zijn voor stortplaatsen in de nazorgfase worden aan de hand van op lange termijn te behalen rendement op het Nazorgfonds berekend. Gedeputeerde Staten hebben hun beleggingsstrategie ingericht op de door Provinciale Staten vastgestelde rekenrente. In verband met te lage rendementsverwachting is niet gekozen voor schatkistbankieren. Binnen de Wet is voor het Fonds een uitzondering gemaakt ten aanzien van het verplicht schatkistbankieren. Gezien de doelstelling van het Fonds is aangegeven dat minimaal 42% van het belegd vermogen in risicomijdende beleggingen moet worden ondergebracht zoals deposito's en staatsobligaties conform door huidig beleggingsstatuut voor het Fonds.

Het dagelijks bestuur (Gedeputeerde Financiën en Gedeputeerde Milieu) van het Fonds hebben opdracht gegeven om een nieuwe Asset Liability Managementstudie (ALM) uit te laten voeren gezien de marktomstandigheden ten aanzien van de te verwachten rendementen. De marktomstandigheden zijn dat aanhoudend lagere rendementen op het vermogen worden behaald in het nazorgfonds ten opzichte van de rekenrente. Bij de bepaling van de uitgangspunten voor de ALM wordt tevens gekeken naar de rekenrente en de risico's. Deze ALM dient inzicht te geven in de beleggingsdoelstelling voor de lange termijn onder minimalisering van het risico.

In de beleggingscommissie van het nazorgfonds, waarin de stortplaats exploitanten Afvalzorg en Sortiva ook zitting hebben, wordt gekeken naar de te hanteren uitgangspunten voor de ALM. Omdat de te hanteren lagere rekenrente met bijbehorende risico's en marktomstandigheden grote impact heeft op de op te

brengen (doel) vermogens door de stortplaatsexploitanten zullen meerdere scenario's worden bekeken.

1.6. Risico's

De provincie draagt het financiële risico indien in het Fonds onvoldoende vermogen aanwezig is om de eeuwigdurende nazorg te kunnen bekostigen. Bij de ALM uit 2009 is door het advieskantoor op het gebied van Finance en Risk Management naast het vermogensbeheer van het Fonds ook naar de volgende risico's gekeken:

- de realisatie van beleggingsdoelstellingen voor de lange termijn onder minimalisering van het risico;
- een verdere optimalisatie van rendement en een beperking van de risico's voor de korte termijn door tactische aansturing van de beleggingsportefeuille.

De bovenstaande risico's worden opnieuw bekeken in de lopende ALM studie.

Een niet toereikend fondsvermogen kan onder meer ontstaan door:

- een exploitant die niet in staat is de heffingen te voldoen;
- te weinig rendement op belegd vermogen;
- aanpassing rekenrente door Provinciale Staten;
- een ernstige afwijking van het inflatiepercentage;
- wijziging van het fiscale regime;
- het hoger uitvallen van de kosten van de nazorg en
- het aansprakelijk stellen van de provincie door derden.

Daarnaast kunnen de kosten positief worden beïnvloed door technische ontwikkelingen in de toekomst. In het fonds wordt per stortplaats als onderdeel van het doelvermogen ook een risico-opslag opgenomen en vastgesteld.

Binnen de Wm heeft Gedeputeerde Staten de mogelijkheid om zekerheidstelling (in welke vorm dan ook) te verlangen van een exploitant die een stortplaats drijft. Tot op heden is van deze mogelijkheid geen gebruik gemaakt om de volgende redenen:

- het heeft een drukkend effect op de armslag van de exploitant en brengt kosten met zich mee;
  meer dan vijftig procent van het totale doelvermogen zit al in het Fonds;
- de grootste aandeelhouders van de stortplaatsen binnen Noord-Holland zijn overheden:
  - NV Afvalzorg Holding (stortplaatsen Nauerna, Schoteroog, Hollandse Brug, Wieringermeer) hiervan is de provincie 90 % aandeelhouder;
  - Sortiva BV (stortplaats Sortiva Alkmaar) hiervan is de HVC 50% aandeelhouder, 48 gemeenten en 6 waterschappen zijn 100% aandeelhouder van HVC;
  - Vof het Oost (Insteekhaven) hiervan is de gemeente Den Helder 50% aandeelhouder.

Alles overziend is het onwaarschijnlijk dat op korte en middellange termijn een financieel risico voor de provincie zal ontstaan. Wel zal regelmatig een heroverweging ten aanzien van de risico's moeten blijven plaats vinden. Voor de lange termijn (eeuwigdurende nazorg) is dit risico niet uit te sluiten.

1.7. Nazorgplannen en sluiting

Op 17 april 2018 hebben Gedeputeerde Staten de beleidsregels voor toetsing van nazorgplannen stortplaatsen Noord-Holland gewijzigd (2018- 1023727). Het betreft een toetsingskader voor het beoordelen van nazorgplannen en de berekening van het doelvermogen voor stortplaatsen vallende binnen de Wet Milieubeheer. De exploitanten zijn per brief op de hoogte gesteld en verzocht de herziene nazorgplannen in te dienen.

Voor de stortplaatsen Nauerna en de Amerikahaven zijn concept nazorgplannen ingediend. De sluiting van Nauerna staat gepland in 2031 de sluiting van de Amerikahaven in 2030. De stortplaatsen Hollandse Brug, Schoteroog en de Insteekhaven Den Helder zitten in de sluitingsprocedure. Het definitieve nazorgplan van Hollandse Brug wordt verwacht in het eerste kwartaal van 2021 en de sluiting staat gepland in het laatste kwartaal 2021. Het defintieve nazorgplan voor Schoteroog wordt verwacht in eerste kwartaal 2022 en de sluiting staat gepland in het laatste kwartaal 2022. Het definitieve nazorgplan van de Insteekhaven in Den Helder wordt verwacht in het eerste kwartaal van 2021 en de sluiting staat gepland in het laatste kwartaal 2021 Voor de stortplaatsen Wieringermeer en Sortiva worden de herziene nazorgplannen in 2022 en 2026 verwacht. De sluitingen van deze stortplaatsen zijn voorzien in 2065 en 2038.

In het onderstaande geven wij de stand per 31-12-2018 met betrekking tot de nazorgplannen, sluitingsverklaringen en de start van de nazorg weer.

Tabel 1.

Nazorgplannen open	GS-besluit	Datum	Doelvermogen (€)	Start nazorg
1. Nauerna	2010-27616*	11-5-2010	25.911.422	2031
2. Hollandse Brug	2001-27922	11-10-2001	8.555.718	2020
3. Schoteroog	341750/379994	25-6-2014	7.926.980	2020
4. Wieringermeer	2012-27161	25-5-2012	23.540.040	2065
5. Sortiva	809054/853558	13-9-2016	12.316.230	2038
6. Amerikahaven	2000-36763	6-11-2000	1.307.265	2030
7. Insteekhaven	2011-28998	24-5-2011	894.638	2020

* van rechtswege goedgekeurd

Bij de berekening van de doelvermogens zijn de volgende uitgangspunten gebruikt:
- Rekenrente: 5%

- Inflatie: 2%
- Percentage onvoorzien: 10%
- Apparaatskosten variabel percentage: 3%

Apparaatskosten basisbedrag, kosten rapportage en evaluatie en communicatiekosten zijn stortplaats specifiek en worden vastgesteld op basis van inschatting management en in overleg met stortplaatshouder, vastgelegd in de nazorgplannen.

Tabel 2.

	Sluitingsverklaringen	GS-besluit	Datum	Doelvermogen (€)	Start nazorg
1.	De Poel	2011-7635	17-2-2011	448.653	2011

1.8. Gebeurtenissen na balansdatum

In december 2019 begon de uitbraak van het COVID-19 (corona) virus. Medio februari 2020 was het virus in Nederland doorgedrongen. Om het virus zo goed mogelijk te bedwingen heeft de Nederlandse regering maatregelen getroffen. De gevolgen van de uitbraak van het coronavirus worden aangemerkt als gebeurtenissen na balansdatum die geen nadere informatie geven over de feitelijke situatie per balansdatum en zijn derhalve niet in de jaarrekening over 2018 verwerkt. Naar de stand van de kennis hierover per datum van opmaken van deze jaarrekening is het bestuur van mening dat het COVID-19 virus geen gevolgen heeft voor de jaarrekening 2018, maar wel voor 2020 en de jaren daarna. Hoe groot de financiële impact zal zijn is nu onmogelijk te bepalen. Het Fonds Nazorg monitort de risico's. Het Fonds Nazorg loopt geen risico voor de continuïteit, het Fonds bewaakt de liquiditeitspositie en de beleggingsportefeuille goed en neemt zo nodig maatregelen om de risico's te beperken.

Haarlem, 4/12/2020

Voor en namens het Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen Noord-Holland,
Leden van het Dagelijks Bestuur Fonds Nazorg stortplaatsen Noord-Holland,

Zita Pels, gedeputeerde provincie Noord-Holland

Jeroen Olthof, gedeputeerde provincie Noord-Holland

Jaarrekening 2018

2. Balans na resultaatbestemming per 31 december 2018

Tabel 3.

		2018 (€)	2017 (€)
ACTIVA	**§ 5.1**		
Financiële vaste activa	tabel		
Obligaties	5	15.158.020	14.990.603
Fondsen	6	24.058.081	25.136.547
Vlottende activa			
Overlopende activa	7	182.084	203.680
Liquide middelen	8	9.137.396	8.789.489
Totaal activa		**48.535.581**	**49.120.319**
PASSIVA	**§ 5.2**		
Eigen Vermogen	tabel		
Reserve geopende stortplaatsen	9	47.902.046	48.529.182
Reserve gesloten stortplaatsen	10	554.395	581.833
Vlottende passiva			
Overlopende passiva	11	79.140	9.304
Totaal passiva		**48.535.581**	**49.120.319**

3. Exploitatierekening over 2018

Tabel 4.

		Werkelijk 2018 (€)	Begroting 2018 (€)	Werkelijk 2017 (€)
Baten	§ 6.2 tabel			
Opbrengst Nazorgheffing	12	0	0	510.000
Opbrengst voorlopige naheffing		0	-221.426	0
Koerswinst fondsen	13	-1.078.465	370.539	1.000.656
Koerswinst obligaties	13	167.417	489.588	-424.167
Dividenden fondsen	13	79.876	85.000	84.866
Rente obligaties	13	280.436	286.000	286.264
Rentebaten	13	4.361	4.000	4.343
Totaal baten		**-546.375**	**1.013.701**	**1.461.962**
Lasten	§ 6.2 tabel			
Beheerkosten geopende stortplaatsen:				
a. Financieringskosten	14	16.520	18.241	15.673
b. Accountantskosten	14	9.943	10.448	8.951
c. Inhuurkosten deskundigen	14	37.345	72.676	17.106
d. Apparaatskosten provincie	14	26.950	26.950	26.840
Beheerkosten gesloten stortplaatsen:				
a. Financieringskosten	14	94	104	86
b. Accountantskosten	14	57	59	49
c. Inhuurkosten deskundigen	14	213	413	94
d. Apparaatskosten provincie	14	2.450	2.450	2.440
Nazorgkosten gesloten stortplaats	14	14.626	7.333	17.577
Totaal lasten		**108.199**	**138.674**	**88.816**
Exploitatieresultaat	§ 6.3			
Totaal	15	**-654.574**	**875.027**	**1.373.146**

Het negatieve exploitatieresultaat van € 654.574 is conform artikel 7 van het Reglement toegerekend aan de Reserve per geopende stortplaats en de Reserve gesloten stortplaatsen. De beheer- en nazorgkosten worden in paragraaf 6.2 (tabel 14) gespecificeerd en toegelicht.

4. Toelichting op de balans en exploitatierekening

4.1. Algemene toelichting

De activiteiten van het Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen provincie Noord-Holland bestaan voornamelijk uit:

1. Beheer van betaalde nazorgheffingen
2. Uit het Fonds bestrijden van de kosten door de provincie gemaakt voor de nazorg van gesloten stortplaatsen

Activiteiten vinden uitsluitend plaats in Nederland.

Vestigingsadres, rechtsvorm en inschrijfnummer handelsregister

Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen provincie Noord-Holland is feitelijk gevestigd op Dreef 3, Provinciehuis, 2012 HR Haarlem, is een rechtspersoon met wettelijke taak (RWT) en is ingeschreven bij het handelsregister onder nummer 50749331.

Schattingen

Om de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening te kunnen toepassen, is het nodig dat het Fonds zich over verschillende zaken een oordeel vormt, en dat het Fonds schattingen maakt die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten.

4.2. Algemene grondslagen

Eigen grondslagen

De jaarrekening wordt opgesteld op basis van eigen grondslagen. Met betrekking tot de geopende en gesloten stortplaatsen heeft het Fonds haar wettelijke verplichting tot eeuwigdurende nazorg niet als verplichting (voorziening) op haar balans opgenomen. Het gehele saldo van activa en passiva is als eigen vermogen (reserve) opgenomen. Argument hiervoor is dat de benodigde doelvermogens van de geopende stortplaatsen niet op voldoende betrouwbare wijze berekend kunnen worden. Ze zijn gebaseerd op voorlopige aanslagen. Bovendien is er nog geen concrete verplichting tot nazorg voor de geopende stortplaatsen. Bij sluiting van de stortplaats wordt de berekening van het doelvermogen geactualiseerd. Het doelvermogen voor deze stortplaats is dan definitief en wordt dan in de jaarrekening als reserve gesloten stortplaatsen opgenomen.

Voorafgaand aan dat moment zijn de gelden opgenomen in een reserve per geopende stortplaats. Dit op basis van het geldende reglement Nazorgfonds 2013 dat bij besluit van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland op 18 juni 2013 (199828/200466) is vastgesteld.

Voorts wordt in het kader van de eigen grondslagen een eigen indeling van de Exploitatierekening gehanteerd, waarmee beter inzicht wordt gegeven in de specifieke baten en lasten van het fonds, alsmede in de verdeling van de lasten over geopende en gesloten stortplaatsen.

Vergelijking met voorgaand jaar
De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd gebleven ten opzichte van het voorgaande jaar.

4.3. Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Activa en passiva worden in het algemeen gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs of de actuele waarde. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld vindt waardering plaats tegen de verkrijgingsprijs.

De fondsen en obligaties zijn tegen marktwaarde gewaardeerd.

4.4. Grondslagen voor de bepaling van het resultaat

Algemeen
Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de opbrengstwaarde van de geleverde prestaties en de kosten en andere lasten over het jaar. De opbrengsten op transacties worden verantwoord in het jaar waarin zij zijn gerealiseerd.

Baten
De baten bestaan uit de opbrengst van de Nazorgheffing en eventuele voorlopige naheffing, het koersresultaat van beleggingsfondsen, het rendement van obligaties en fondsen en rentebaten.

Lasten
De lasten worden bepaald op historische basis en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben. Verliezen zijn genomen op het moment dat deze bekend geworden zijn.

Financiële baten en lasten
Rentebaten en rentelasten worden tijdsevenredig verwerkt, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de desbetreffende activa en passiva. Bij de verwerking van de

rentelasten wordt rekening gehouden met de verantwoorde transactiekosten op de ontvangen leningen.

Te ontvangen dividenden van effecten worden verantwoord zodra het Fonds het recht hierop heeft verkregen.

4.5. Totstandkoming en verwerking opbrengsten Nazorgheffing

De opbrengsten zijn gebaseerd op de in de tarieventabel 2018 opgenomen bedragen en doelvermogens behorend bij en deel uitmakend van de Verordening op de heffing en invordering van de nazorgheffing stortplaatsen provincie Noord-Holland 1999. Alle doelvermogens en heffingen zijn berekend op basis van de door Gedeputeerde Staten goedgekeurde nazorgplannen of ingediende conceptversies en het IPO rekenmodel RINAS versie 3.0 met uitzondering van baggerspeciestortplaats Amerikahaven en de gesloten baggerspeciestortplaats de Poel.

4.6. Nazorg via Reserves

In de Wet milieubeheer (Wm) is een regeling opgenomen voor de nazorg van operationele stortplaatsen (stortplaatsen waar het storten van afvalstoffen niet voor 1 september 1996 is beëindigd). Deze regeling is op 1 april 1998 in werking getreden. De provincie wordt hierdoor financieel en bestuurlijk verantwoordelijk voor de nazorg van de in de provincie gelegen stortplaatsen die op of na 1 september 1996 zijn of worden gesloten. Artikel 15.47 Wm verplicht Gedeputeerde Staten een fonds op te richten. In het fonds worden de belastingopbrengsten verantwoord, die door de provincie zijn geïnd. Hiertoe hebben Provinciale Staten op 29 maart 1999, Voordracht 19, de Verordening op de heffing en invordering van de nazorgheffing stortplaatsen provincie Noord-Holland 1999 vastgesteld. Het fonds is op grond van artikel 15.47 Wm een rechtspersoon en Gedeputeerde Staten zijn belast met het beheer ervan.

Gedeputeerde Staten hebben op 18 juni 2013 een aangepast reglement Nazorgfonds 2013 vastgesteld (kenmerk 199828/200466). Tevens hebben zij een aangepast beleggingsstatuut en het reglement beleggingscommissie vastgesteld voor het Fonds.

5. Toelichting op de balans

5.1. Activa

Obligaties

Tabel 5.

Obligatie ISIN	Looptijd tot	Rente (%)	Nominaal 31/12/18 (€)	Balans 31/12/18 (€)
FR0011883966	25-5-2030	2,500	890.000	1.050.022
DE0001135481	4-7-2044	2,500	460.000	638.424
NL0000102234	15-1-2037	4,000	580.000	898.536
AT0000A1K9C8	20-10-2026	0,750	620.000	640.416
BE0000334434	22-6-2025	0,800	1.040.000	1.073.696
BE0000324336	28-3-2026	4,500	210.000	270.879
BE0000291972	28-3-2028	5,500	490.000	699.440
BE0000335449	22-6-2031	1,000	1.110.000	1.099.566
FI4000167317	15-9-2025	0,875	890.000	933.449
FI4000148630	15-4-2031	0,750	1.110.000	1.109.522
FI4000046545	4-7-2042	2,625	810.000	1.082.079
DE0001135226	4-4-2034	4,750	640.000	1.041.049
NL0010071189	15-1-2033	2,500	850.000	1.061.480
NL0009446418	15-1-2042	3,750	600.000	968.940
AT0000A1FAP5	20-10-2025	1,200	1.000.000	1.070.700
DE0001135325	4-7-2039	4,250	270.000	453.232
DE0001135366	4-4-2040	4,750	590.000	1.066.590
Totaal				15.158.020

Obligaties	Balans 31/12/17 (€)	Aankoop in 2018 (€)	Verkoop 2018 (€)	Mutatie koerswaarde (€)	Balans 31/12/18 (€)
Obligaties	14.990.603	0	0	-167.417	15.158.020

Fondsen

Tabel 6.

Fondsnaam	Balans 31/12/17 (€)	Aankoop in 2018 (€)	Verkoop 2018 (€)	Mutatie koerswaarde (€)	Balans 31/12/18 (€)
Blackrock Euro Gov Bond	12.157.952	0	0	10.912	12.168.864
Blackrock MSCI World	6.409.686	0	0	-266.715	6.142.971
Amundi index EQ. Europe	6.568.909	0	0	-822.662	5.746.246
Totaal	**25.136.547**	**0**	**0**	**-1.078.465**	**24.058.081**

Overlopende activa

Tabel 7.

	2018 (€)	2017 (€)
Te vorderen rente bankrekeningen	4.418	4.287
Nog met PNH te verrekenen posten	0	21.719
Nog te ontvangen rente obligaties	177.665	177.674
	182.084	**203.680**

Liquide middelen

Tabel 8.

	2018 (€)	2017 (€)
ING rekening-courant 67.08.65.923	3.904	4.060
ABN-AMRO rekening-courant 24.22.63.445	100.700	707
Kasbank NL17KASA0223715581	2.017	5.149
CACEIS bank	1	1
ING zakelijk spaarrek	0	100.000
ING bonus spaarrekening	1.001.025	1.000.000
ABN zak.wachttijd dep 31 dgn 60.71.30.652	8.029.750	7.679.572
	9.137.396	**8.789.489**

De liquide middelen staan ter vrije beschikking van het Fonds, behalve de rekening bij ABN-AMRO met het saldo van € 8,0 miljoen. Hier geldt een wachttijd van 31 dagen.

5.2. Passiva

Reserve geopende stortplaatsen

In onderstaande tabel 9 is het verloop van de reserve geopende stortplaatsen over het jaar 2018 weergegeven.

Tabel 9.

	€
Saldo Reserve geopende stortplaatsen per 1 januari 2018	48.529.183
Toevoeging resultaat 2018	-627.136
Stand Reserve geopende stortplaatsen per 31 december 2018	**47.902.046**

In artikel 7 van het Reglement van het Fonds is de regeling over de reserves van het Fonds opgenomen. Een specificatie van de reserve per geopende stortplaats beschikbare bedrag per ultimo 2018 is te vinden op bijlage 8 tabel 18.
Een specificatie van de Reserve gesloten stortplaatsen bedrag per ultimo 2018 is te vinden op bijlage 8 tabel 19.

Reserve gesloten stortplaatsen

In onderstaande tabel 10 is het verloop van de reserve gesloten stortplaatsen over het jaar 2018 weergegeven.

Tabel 10.

	€
Saldo Reserve gesloten stortplaatsen per 1 januari 2018	581.833
Toevoeging resultaat 2018	-27.437
Stand Reserve gesloten stortplaatsen per 31 december 2018	**554.395**

Bestemming van het resultaat over het boekjaar 2018

De resultaatbestemming vond plaats in overeenstemming met artikel 7 van het Reglement van Nazorgfonds 2013. De behaalde beleggingsresultaten en de beheerskosten zijn op basis van het toepasselijke risicoprofiel en omvang van de reserves aan de onderscheiden reserves toegevoegd.

Overlopende passiva

In onderstaande tabel 11 geeft de overlopende passiva over het jaar 2018 weer.

Tabel 11.

	2018 (€)	2017 (€)
Nog te betalen accountantskosten	18.000	8.000
Nog te betalen rente	1	2
Nog te betalen bankkosten	1.272	1.302
Nog te betalen inhuurkosten	17.913	0
Nazorgkosten gesloten stortplaatsen	14.626	0
Nog met PNH te verrekenen posten	27.327	0
	79.140	**9.304**

Gebeurtenissen na balansdatum

In december 2019 begon de uitbraak van het COVID-19 (corona) virus. Medio februari 2020 was het virus in Nederland doorgedrongen. Om het virus zo goed mogelijk te bedwingen heeft de Nederlandse regering maatregelen getroffen. De gevolgen van de uitbraak van het coronavirus worden aangemerkt als gebeurtenissen na balansdatum die geen nadere informatie geven over de feitelijke situatie per balansdatum en zijn derhalve niet in de jaarrekening over 2018 verwerkt. Naar de stand van de kennis hierover per datum van opmaken van deze jaarrekening is het bestuur van mening dat het COVID-19 virus geen gevolgen heeft voor de jaarrekening 2018, maar wel voor 2020 en de jaren daarna. Hoe groot de financiële impact zal zijn is nu onmogelijk te bepalen. Het Fonds Nazorg monitort de risico's. Het Fonds Nazorg loopt geen risico voor de continuïteit, het Fonds bewaakt de liquiditeitspositie en de beleggingsportefeuille goed en neemt zo nodig maatregelen om de risico's te beperken.

6. Toelichting op de exploitatierekening

6.1. Baten

Opbrengst nazorgheffing 2018

In onderstaande tabel 12 is de opbrengst nazorg per stortplaats over het jaar 2018 opgenomen.

Tabel 12.

	2018 (€)	2017 (€)
Nauerna te Assendelft	0	350.000
Hollandse Brug te Naarden*	0	0
Schoteroog te Haarlem*	0	160.000
Wieringermeer te Middenmeer	0	0
Sortiva te Alkmaar	0	0
Insteekhaven te Den Helder	0	0
	0	**510.000**

Voor de Tarieventabel 2018 wordt verwezen naar bijlage 8 tabel 18.

Op 20 maart 2003 heeft de gemeente Amsterdam een verklaring ondertekend waarin zij verklaart dat de gemeente zich verbindt jegens de provincie, nadat de baggerstortplaats Amerikahaven in Amsterdam gesloten is, de uitvoering van de werkzaamheden zoals opgenomen in het alsdan geldende nazorgplan op eigen kosten zal uitvoeren (2003-11353). Dit houdt in dat gemeente Amsterdam geen afdracht aan het nazorgfonds zal doen zo lang zij hun verplichtingen nakomt.

Rendement

Hieronder is de specificatie van het rendement over het boekjaar 2018 weergegeven.

Tabel 13.

	2018 (€)	2017 (€)
Voorlopige koerswinsten fondsen	-1.078.465	1.000.656
voorlopige koerswinst staatsobligatie	167.417	-424.167
rente obligaties	280.436	286.264
Dividend fondsen	79.876	84.866
subtotaal	527.728	-53.037
Rente rekening-courant ABN-AMRO/ING/kasbank	-57	-96
Rente spaarrekening ING en ABN-AMRO	4.418	4.439
subtotaal	4.361	4.343
Totaal rendement	**-546.375**	**951.962**

Toerekening rendement

In 2018 is het negatieve rendement van 1,34 % verdeeld volgens de vastgestelde risicoprofielen per stortplaats. Hieronder een overzicht van de verdeling van het rendement per stortplaats over de reserves.

Tabel 13A.

	2018 (€)	2017 (€)
Nauerna	-321.746	483.832
Hollandse Brug	-6.226	77.848
Schoteroog	-5.556	70.438
Wieringermeer	-99.899	150.115
Sortiva	-88.127	132.437
Insteekhaven	-14.825	22.204
De Poel	-9.997	15.087
Totaal toerekening rendement	**-546.375**	**951.962**

6.2. Lasten

Beheerkosten geopende en gesloten stortplaatsen en de nazorgkosten

Hieronder is de specificatie van de beheerkosten over het boekjaar 2018 opgenomen.

Tabel 14.

	2018 (€)	2017 (€)
Beheerskosten geopende en gesloten stortplaatsen:		
a. Financieringskosten		
Beheer en transactiekosten Kasbank en bankkosten ABN en ING	16.614	15.760
b. Accountantskosten		
Publiek Belang	10.000	9.000
c. Inhuur deskundigheid		
Zanders Treasury & Finance	37.559	17.200
d. Apparaatskosten		
Provincie Noord-Holland	29.400	29.280
Nazorgkosten gesloten stortplaats De Poel	14.626	17.577
Totaal lasten	**108.199**	**88.816**

De financieringskosten bestaan uit de kosten die in rekening zijn gebracht door Kasbank, ABNAMRO en ING voor de fondsen en rekeningen. De accountantskosten zijn in rekening gebracht door Publiek Belang voor de controle van de jaarrekening. De inhuurkosten van deskundigen zijn in rekening gebracht door de provincie Noord-Brabant voor de treasury manager en Zanders Treasury & Finance voor de advisering omtrent vermogensbeheer. De vaste apparaatskosten provincie zijn conform de

Verordening in rekening gebracht voor het beheer van het Fonds. De nazorgkosten gesloten stortplaats zijn in rekening gebracht door Afvalzorg Bodemservice BV voor de uitvoering van de nazorg van de gesloten stortplaats De Poel.

6.3. Exploitatieresultaat

Toerekening exploitatieresultaat 2018

Tabel 15.

Stortplaats	2018 (€)	2017 (€)
Nauerna	-347.527	813.949
Hollandse Brug	-17.873	68.855
Schoteroog	-16.772	221.711
Wieringermeer	-123.936	133.204
Sortiva	-103.039	121.263
Insteekhaven	-17.989	19.323
De Poel	-27.437	-5.159
Totaal toerekening exploitatieresultaat	**-654.574**	**1.373.146**

6.4. Wet Normering bezoldiging Topfunctionarissen (WNT)

Bezoldiging leidinggevende topfunctionarissen

Het Nazorgfonds valt onder de werkingssfeer van het WNT. In het onderstaande overzicht is conform het Model WNT - register ministerie van BZK, de bezoldiging leidinggevende topfunctionarissen opgenomen.

Tabel 16: tabel 1.d Topfunctionarissen en gewezen topfunctionarissen met een bezoldiging van € 1.700 of minder

Naam topfunctionarissen	functie
Dhr. A. Tekin	Gedeputeerde van de provincie NH
Mw. J Geldhof	Gedeputeerde van de provincie NH
Dhr. C.J. Loggen	Gedeputeerde van de provincie NH
Dhr. J. Bond	Gedeputeerde van de provincie NH
Mevr. E. Post	Gedeputeerde van de provincie NH
Dhr. J. Chr. van der Hoek	Gedeputeerde van de provincie NH
Dhr. J.W. Remkes	Commissaris van de Koning NH

Tabellen 1a, 1b, 1c, 1e en 2: deze categorieën waren over 2018 niet van toepassing.

Tabel 3: Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2018 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

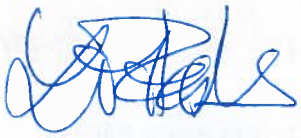
Haarlem,

Voor en namens het Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen Noord-Holland,
Algemeen Bestuur van het Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen Noord-Holland,

Arthur van Dijk, Commissaris van de Koning

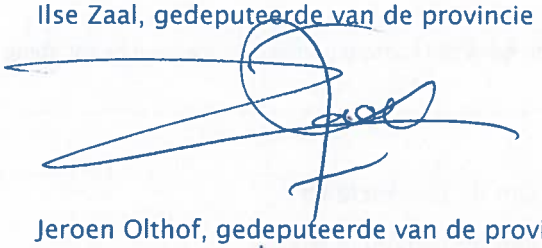
Zita Pels, gedeputeerde van de provincie Noord-Holland

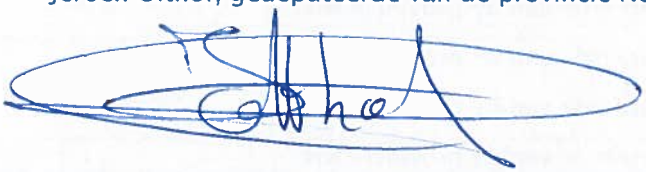
Cees Loggen, gedeputeerde van de provincie Noord-Holland

Ilse Zaal, gedeputeerde van de provincie Noord-Holland

Jeroen Olthof, gedeputeerde van de provincie Noord-Holland

Edward Stigter, gedeputeerde van de provincie Noord-Holland

Esther Rommel, gedeputeerde van de provincie Noord-Holland

7. Overige gegevens

7.1. Bepalingen Reglement Fonds Nazorg omtrent de bestemming van het resultaat

Het Reglement Fonds Nazorg bevat in artikel 7 'Onderverdeling in reserves en verrekeningsregels bij tekorten en overschotten', de bepalingen inzake de bestemming van het resultaat. Volgens dit artikel zijn deze bepalingen als volgt:

1) De passivazijde van de balans van het fonds is onderverdeeld in:
    a. een reserve per geopende stortplaat;
    b. een reserve gesloten stortplaatsen.
2) Het beleggingsresultaat dat met het kapitaal van het nazorgfonds wordt behaald, wordt onderscheiden naar het toepasselijke risicoprofiel en vervolgens verdeeld over de onder lid 1 genoemde reserves van de stortplaatsen waarop het betreffende profiel van toepassing is, naar rato van de omvang van deze reserves.
3) Elke reserve geopende stortplaats ontvangt jaarlijks de opbrengst van de objectgebonden heffing van deze stortplaats.
4) De reserve gesloten stortplaatsen ontvangt bij het sluiten van een stortplaats het saldo van de betreffende reserve geopende stortplaats.

Een overschot in een reserve geopende stortplaats leidt tot een lager tarief voor die stortplaats en eventueel zelfs tot een teruggave.

7.2. Accountantsverklaring

PUBLIEK BELANG
accountants

Publiek Belang Accountants B.V.
Sir Winston Churchilllaan 370 F442
2285 SJ Rijswijk (ZH)
info@publiekbelangaccountants.nl
www.publiekbelangaccountants.nl

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: het bestuur van het Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen provincie Noord-Holland

A. Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening 2018

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2018 van Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Noord-Holland (verder: Fonds nazorg) te Haarlem gecontroleerd.

Naar ons oordeel is de in deze jaarstukken opgenomen jaarrekening 2018 in alle van materieel belang zijnde aspecten opgesteld in overeenstemming met de door de entiteit gekozen en beschreven grondslagen, zoals uiteengezet in hoofdstuk 4 in de toelichting van de jaarrekening en met de bepalingen van en krachtens de WNT.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2018;
- de winst- en verliesrekening over 2018; en
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en het Controleprotocol Wet normering topinkomens (WNT) 2018 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Fonds nazorg zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2018 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Op alle opdrachten verricht door Publiek Belang Accountants zijn algemene voorwaarden van toepassing welke bij de Kamer van Koophandel zijn gedeponeerd. Publiek Belang Accountants is ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel te Den Haag onder nummer 67229328.

Lid van Coöperatie De Maatschappelijke Accountants

Benadrukking van de basis voor financiële verslaggeving en beperking in gebruik en verspreidingskring
Wij vestigen de aandacht op hoofdstuk 4 in de toelichting van de jaarrekening waarin de basis voor financiële verslaggeving uiteen is gezet. De jaarrekening is opgesteld voor het bestuur van Fonds nazorg, Provinciale staten en degenen aan wie een nazorgheffing is opgelegd met als doel het Fonds nazorg in staat te stellen te voldoen aan haar informatieplicht. Hierdoor is de jaarrekening mogelijk niet geschikt voor andere doeleinden. Onze controleverklaring is derhalve uitsluitend bestemd voor het bestuur van Fonds nazorg, Provinciale staten en degenen aan wie een nazorgheffing is opgelegd en dient niet te worden verspreid aan of te worden gebruikt door anderen. Ons oordeel is niet aangepast als gevolg van deze aangelegenheid.

B. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening
Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de door de entiteit gekozen en beschreven grondslagen, zoals uiteengezet in hoofdstuk 4 in de toelichting van de Jaarrekening en de bepalingen van en krachtens de WNT. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening
Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel. Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Controleprotocol WNT 2018, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten

transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;

- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de organisatie;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

.

Rijswijk, 8 december 2020

Paraaf voor identificatiedoeleinden:

Publiek Belang Accountants B.V.

drs. M.E. Dubbelman RA

8. Bijlagen

8.1. Tarieventabel 2018

Tabel 17.

	Naam stortplaats	Doelvermogen	Verwachte laatste jaar van heffing	Tarief 2018	Start nazorgfase
1.	Nauerna te Assendelft	25.686.453		0	2031
2.	Hollandse Brug te Naarden	8.298.865		0	2019
3.	Schoteroog te Haarlem	7.769.527		0	2019
4.	Wieringermeer te Middenmeer	23.540.040		0	2065
5.	Sortiva te Alkmaar	12.316.230		0	2038
6.	Amerikahaven te Amsterdam	1.307.265	-	0	2030
7.	Insteekhaven te Den Helder	878.607	-	0	2019
	De Poel te Zaandam*	448.653	-	-	2011

* gesloten stortplaats

8.2. Specificatie Reserves geopende stortplaatsen

Tabel 18.

	Saldo per 31-12-2017 (€)	Nazorgheffing 2018 (€)	Rendement toevoeging (€)	Beheer kosten (€)	Saldo per 31-12-2018 (€)
Nauerna	20.162.542	0	-321.746	-25.782	19.815.015
Hollands Brug	8.291.822	0	-6.226	-11.647	8.273.950
Schoteroog	7.659.351	0	-5.556	-11.216	7.642.579
Wieringermeer	6.105.119	0	-99.899	-24.037	5.981.183
Sortiva	5.403.242	0	-88.127	-14.912	5.300.202
Insteekhaven	907.107	0	-14.825	-3.164	889.118
Totaal	**48.529.183**	**0**	**-536.378**	**-90.758**	**47.902.046**

8.3. Specificatie Reserve gesloten stortplaatsen

Tabel 19.

	Saldo per 31-12-2017 (€)	Rendement toevoeging (€)	Beheer kosten (€)	Saldo per 31-12-2018 (€)
De Poel	581.833	-9.997	-17.441	554.395
Totaal	**581.833**	**-9.997**	**-17.441**	**554.395**

Provincie
Noord-Holland

Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Noord-Holland

Jaarstukken 2019

Inhoudsopgave

Bestuursverslag 2019 3

1. Bestuursverslag 2019 3

1.1. Algemeen 3
1.2. Reserve per geopende stortplaats 4
1.3. Reserve gesloten stortplaatsen 4
1.4. Beleggingsresultaat 5
1.5. Beleggingsstrategie 5
1.6. Risico's 6
1.7. Nazorgplannen en sluiting 7
1.8. Gebeurtenissen na balansdatum 9

2. Balans na resultaatbestemming per 31 december 2019 11

3. Exploitatierekening over 2019 12

4. Toelichting op de balans en exploitatierekening 13

4.1. Algemene toelichting 13
4.2. Algemene grondslagen 13
4.3. Grondslagen voor de waardering van activa en passiva 14
4.4. Grondslagen voor de bepaling van het resultaat 14
4.5. Totstandkoming en verwerking opbrengsten Nazorgheffing 15
4.6. Nazorg via Reserves 15

5. Toelichting op de balans 16

5.1. Activa 16
5.2. Passiva 17

6. Toelichting op de exploitatierekening 20

6.1. Baten 20
6.2. Lasten 21
6.3. Exploitatieresultaat 22
6.4. Wet Normering bezoldiging Topfunctionarissen (WNT) 23

7. Overige gegevens 25

7.2. Accountantsverklaring 25

8. Bijlagen 26

8.1. Tabel doelvermogens 2019 (conform Begroting 2019,september 2018) 26

8.2. Specificatie Reserves geopende stortplaatsen 26
8.3. Specificatie Reserve gesloten stortplaatsen 26

1. Bestuursverslag 2019

1.1. Algemeen

Hierbij bieden wij de jaarrekening 2019 van het Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Noord-Holland aan. In het reglement Nazorgfonds is vastgelegd dat Gedeputeerde Staten de jaarrekening en begroting vaststellen en deze binnen vier weken na vaststelling in het kader van de actieve informatieplicht aanbieden aan Provinciale Staten. Dit komt voort uit de Wet dualisering provinciebestuur en de positie van het Nazorgfonds als een aparte publiekrechtelijke rechtspersoon.

Het Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Noord-Holland (hierna het Fonds) is bij besluit van Gedeputeerde Staten van 21 december 1999 opgericht.

De aanleiding tot het oprichten van het Fonds is het volgende:
In de Wet milieubeheer (hierna Wm) is een regeling opgenomen voor de nazorg van stortplaatsen waar het storten van afvalstoffen niet voor 1 september 1996 is beëindigd (Titel 8.3 en 15.11). Deze regeling is op 1 april 1998 in werking getreden. De provincie wordt hierdoor financieel en bestuurlijk verantwoordelijk voor de nazorg van de in de provincie gelegen stortplaatsen die op of na 1 september 1996 zijn of worden gesloten.
Artikel 15.47 Wm verplicht Gedeputeerde Staten een fonds op te richten en te beheren. In het fonds worden de belastingopbrengsten verantwoord, die door de provincie zijn bij de exploitanten van de stortplaatsen zijn geïnd. Hiertoe hebben Provinciale Staten op 29 maart 1999 de Verordening op de heffing en invordering van de nazorgheffing stortplaatsen provincie Noord-Holland 1999 vastgesteld en gewijzigd op 6 november 2000 en 22 oktober 2002. Op 30 september 2019 hebben Provinciale Staten wijzigingen in deze verordening aangebracht (hierna Verordening). Het Fonds is op grond van artikel 15.47 Wm een rechtspersoon en Gedeputeerde Staten zijn belast met het beheer ervan.

Provinciale Staten hebben op 8 december 2003 de te hanteren rekenrente voor de nazorg op 5% met een inflatie van 2% vastgesteld. Gedeputeerde Staten hebben op 5 november 2019 een aangepast reglement alsmede een aangepast beleggingsstatuut vastgesteld voor het Fonds.

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. De WNT stelt een maximum aan de beloning van topfunctionarissen (de hoogste leiding en de laag direct daaronder die belast zijn met de dagelijkse leiding van de organisatie als geheel) in de publieke en semipublieke

Sector. Daarnaast bevat de WNT bepalingen over de in de jaarrekening op te nemen beloningsinformatie met een bezoldiging boven de voor de organisatie geldende maximumbeloning. Het Nazorgfonds valt onder de werkingssfeer van het WNT. Aangezien het bestuur van het Nazorgfonds bestaat uit gedeputeerden van de Provincie NH en deze functionarissen geen bezoldiging ontvangen vanuit het Nazorgfonds vindt er geen overschrijding van de norm plaats (zie paragraaf 6.4).

Door afronding op hele euro's kunnen de eindbedragen van de tellingen met maximaal € 1,- van elkaar verschillen.

1.2. Reserve per geopende stortplaats

In bijlage 8.2 tabel 18 is de stand van de reserve per geopende stortplaats per ultimo 2019 opgenomen. De middelen in deze reserves bestaan uit de in de over de jaren 1999 tot en met 2019 op basis van de Verordening door de provincie geïnde en aan het Fonds overgemaakte heffingen, alsmede de aan de reserves toegerekende rente berekend aan de hand van het door het Fonds over die jaren bereikt beleggingsresultaat en de onttrokken beheerkosten.

De tarieventabel, behorende bij de Verordening, wordt per jaar opgesteld indien heffingen worden opgelegd. De in de tarieventabel opgenomen doelvermogens zijn berekend op basis van nazorgplannen en de IPO rekenmodellen. In de tarieventabel wordt naast de start van de nazorg ook het verwachte laatste jaar van heffing aangegeven. In 2019 is geen tarieventabel 2019 door Provinciale Staten vastgesteld omdat geen heffingen door Gedeputeerde Staten waren voorzien in 2019. Gedeputeerde staten hebben op 21 december 2019 wel in een tabel de doelvermogens van de stortplaatsen voor 2019 vastgesteld (zie bijlage 8.1 tabel 17).
Belangrijk is dat, als een stortplaats in de nazorgfase (de fase na sluiting) komt en de sluitingsverklaring door Gedeputeerde Staten is afgegeven, in het fonds het bedrag van het doelvermogen aanwezig is. Na het afgeven van de sluitingsverklaring door Gedeputeerde Staten zal een financiële eindafrekening worden opgesteld om een tekort of overschot ten opzichte van het doelvermogen te kunnen vereffenen op het moment van overdracht van de stortplaats.

Gedeputeerde Staten stellen voorlopig de hoogte van het doelvermogen en de eindheffing vast. Provinciale Staten zullen op voorstel van Gedeputeerde Staten definitief de hoogte van het doelvermogen en de eindheffing vaststellen.
Na sluiting van een stortplaats zal het (doel)vermogen worden overgeheveld van de reserve per stortplaats naar de Reserve gesloten stortplaatsen.

1.3. Reserve gesloten stortplaatsen

In bijlage 8.3 tabel 19 is de stand van de Reserve gesloten stortplaatsen per ultimo 2019 berekend. De middelen in deze reserve bestaan uit een overboeking van

middelen van de reserves per geopende stortplaats voor de door Gedeputeerde Staten gesloten verklaarde stortplaatsen alsmede de aan de reserve toegerekende rente berekend aan de hand van het door het Fonds bereikt beleggingsresultaat en de onttrokken beheerkosten.
Gedeputeerde Staten hebben op 17 februari 2011 de stortplaats De Poel gesloten verklaard met terugwerkende kracht tot 1 januari 2011 en Provinciale Staten hebben op 12 december 2011 de definitieve eindheffing vastgesteld.

De uitvoering van de nazorg van stortplaats De Poel is ondergebracht bij Afvalzorg Bodemservice B.V. Op 28 november 2017 is tussen Afvalzorg Bodemservice BV en de provincie een beheerovereenkomst van 10 jaar gesloten conform de raamovereenkomst Nazorg op basis van het uitsluitend recht in de Provinciale milieuverordening. De kosten hiervan worden ten laste gebracht van de reserve gesloten stortplaatsen.

1.4. Beleggingsresultaat

Op basis van het aangepast beleggingsstatuut bestaat de huidige beleggingsmix uit:
- 20,8 miljoen in beleggingsportefeuille bij vermogensbeheerder Blackrock,
- 5,7 miljoen in beleggingsportefeuille bij vermogensbeheerder Amundi,
- 15,9 miljoen in een obligatieportefeuille,
- 4,3 miljoen op spaarrekeningen bij ING en ABN-AMRO bank,
- 5 miljoen bij de Provincie NH

In 2019 is een rendement van 10,99 % vanuit de beleggingsmix toegerekend aan de reserves. De beleggingen in de markt hebben in de laatste maanden van het jaar 2018 zeer grote dalingen in de koersen laten zien, waardoor in 2018 een negatief rendement van 1,34 % was behaald. In 2019 hebben de koersen zich ruimschoots hersteld, waardoor een zeer goed rendement is behaald.

1.5. Beleggingsstrategie

De doelvermogens die nodig zijn voor stortplaatsen in de nazorgfase worden aan de hand van op lange termijn te behalen rendement op het Nazorgfonds berekend. Gedeputeerde Staten hebben hun beleggingsstrategie ingericht op de door Provinciale Staten vastgestelde rekenrente. In verband met te lage rendementsverwachting is niet gekozen voor schatkistbankieren. Binnen de Wet is voor het Fonds een uitzondering gemaakt ten aanzien van het verplicht schatkistbankieren. Gezien de doelstelling van het Fonds is aangegeven dat minimaal 42% van het belegd vermogen in risicomijdende beleggingen moet worden ondergebracht zoals deposito's en staatsobligaties conform door huidig beleggingsstatuut voor het Fonds.

Het dagelijks bestuur (Gedeputeerde Financiën en Gedeputeerde Milieu) van het Fonds hebben opdracht gegeven om een nieuwe Asset Liability Managementstudie (ALM) uit

te laten voeren gezien de marktomstandigheden ten aanzien van de te verwachten rendementen. De marktomstandigheden zijn dat aanhoudend lagere rendementen op het vermogen worden behaald in het nazorgfonds ten opzichte van de rekenrente. Bij de bepaling van de uitgangspunten voor de ALM wordt tevens gekeken naar de rekenrente en de risico's. Deze ALM dient inzicht te geven in de beleggingsdoelstelling voor de lange termijn onder minimalisering van het risico.

In de beleggingscommissie van het nazorgfonds, waarin de stortplaatsexploitanten Afvalzorg en Sortiva ook zitting hebben, wordt gekeken naar de te hanteren uitgangspunten voor de ALM. Omdat de te hanteren lagere rekenrente met bijbehorende risico's en marktomstandigheden grote impact heeft op de op te brengen (doel) vermogens door de stortplaatsexploitanten zullen meerdere scenario's worden bekeken.

1.6. Risico's

De provincie draagt het financiële risico indien in het Fonds onvoldoende vermogen aanwezig is om de eeuwigdurende nazorg te kunnen bekostigen. In de ALM die is uitgevoerd in 2009 is door het advieskantoor op het gebied van Finance en Risk Management naast het vermogensbeheer van het Fonds ook naar de volgende risico's gekeken:

- de realisatie van beleggingsdoelstellingen voor de lange termijn onder minimalisering van het risico;
- een verdere optimalisatie van rendement en een beperking van de risico's voor de korte termijn door tactische aansturing van de beleggingsportefeuille.

De bovenstaande risico's worden opnieuw bekeken in de lopende ALM studie.

Een niet toereikend fondsvermogen kan onder meer ontstaan door:

- een exploitant die niet in staat is de heffingen te voldoen;
- te weinig rendement op belegd vermogen;
- aanpassing rekenrente door Provinciale Staten;
- een ernstige afwijking van het inflatiepercentage;
- wijziging van het fiscale regime;
- het hoger uitvallen van de kosten van de nazorg en
- het aansprakelijk stellen van de provincie door derden.

Daarnaast kunnen de kosten positief worden beïnvloed door technische ontwikkelingen in de toekomst. In het fonds wordt per stortplaats als onderdeel van het doelvermogen ook een risico-opslag opgenomen en vastgesteld.

Binnen de Wm heeft Gedeputeerde Staten de mogelijkheid om zekerheidstelling (in welke vorm dan ook) te verlangen van een exploitant die een stortplaats drijft.

Tot op heden is van deze mogelijkheid geen gebruik gemaakt om de volgende redenen:

- het heeft een drukkend effect op de armslag van de exploitant en brengt kosten met zich mee;
- meer dan vijftig procent van het totale doelvermogen zit al in het Fonds;
- de grootste aandeelhouders van de stortplaatsen binnen Noord-Holland zijn overheden:
  - NV Afvalzorg Holding (stortplaatsen Nauerna, Schoteroog, Hollandse Brug, Wieringermeer) hiervan is de provincie 90 % aandeelhouder;
  - Sortiva BV (stortplaats Sortiva Alkmaar) hiervan is de HVC 50% aandeelhouder, 48 gemeenten en 6 waterschappen zijn 100% aandeelhouder van HVC;
  - Milieupark Oost (stortplaats Insteekhaven) hiervan is de gemeente Den Helder 50% aandeelhouder.

Alles overziend is het onwaarschijnlijk dat op korte en middellange termijn een financieel risico voor de provincie zal ontstaan. Wel zal regelmatig een heroverweging ten aanzien van de risico's moeten blijven plaats vinden. Voor de lange termijn (eeuwigdurende nazorg) is dit risico niet uit te sluiten.

1.7. Nazorgplannen en sluiting

Op 17 april 2018 hebben Gedeputeerde Staten de beleidsregels voor toetsing van nazorgplannen stortplaatsen Noord-Holland gewijzigd. Het betreft een toetsingskader voor het beoordelen van nazorgplannen en de berekening van het doelvermogen voor stortplaatsen vallende binnen de Wet Milieubeheer. De exploitanten zijn per brief op de hoogte gesteld en verzocht de herziene nazorgplannen in te dienen.

Voor de stortplaats Amerikahaven en Nauerna zijn herziene concept nazorgplannen ingediend. De sluiting van de Amerikahaven staat gepland in 2030 en de sluiting van Nauerna in 2031. De stortplaatsen Hollandse Brug, Schoteroog en de Insteekhaven te Den Helder zitten in de sluitingsprocedure. De exploitant (Afvalzorg) van de stortplaatsen Hollandse Brug en Schoteroog heeft aan de provincie Noord-Holland een verzoek gedaan om een uitspraak te doen over de verlengde levensduur van de door hun aangebrachte alternatieve bovenafdichting (lekdetectie met HDPE folie). De uitspraak over de levensduur dient als basis voor de definitieve nazorgplannen van de Hollandse Brug en Schoteroog. De provincie heeft in het voorjaar 2019 aan de Advies Kamer Stortbesluit (AKS) gevraagd om een onafhankelijk oordeel te geven op het rapport met de resultaten van onderzoek naar de levensduur van de folie. AKS heeft steeds geen oordeel kunnen afgeven vanwege de zeer beperkte beschikbaarheid van experts op dit gebied. Het oordeel van AKS en de uitspraak over de levensduur door PNH wordt in het derde kwartaal van 2020 verwacht. Het definitieve nazorgplan van Hollandse Brug wordt daarom in de eerste kwartaal van 2021 verwacht en die van Schoteroog in het derde kwartaal van 2021. De planning is om de stortplaatsen achter elkaar te sluiten eind 2021.

De exploitant van de insteekhaven heeft uitstel verkregen voor het indienen van het definitieve nazorgplan vanwege het toepassen van een duurzame innovatieve bovenafdichting met zonnecellen. De exploitant heeft eind december 2019 besloten af te zien van deze alternatieve afdichting en heeft aangegeven om in het eerste kwartaal 2021 een definitief nazorgplan in te dienen. De sluiting staat gepland in het laatste kwartaal 2021. Voor de stortplaatsen Wieringermeer en Sortiva in Alkmaar worden de herziene nazorgplannen in 2022 en 2026 verwacht. De sluitingen van deze stortplaatsen zijn voorzien in 2065 en 2038.

In het onderstaande geven wij de stand per 31-12-2019 met betrekking tot de nazorgplannen, sluitingsverklaringen en de start van de nazorg weer.

Tabel 1.

	Nazorgplannen open	GS-besluit	Datum	Doelvermogen (€)	Start nazorg
1.	Nauerna	2010-27616*	11-5-2010	25.911.422	2031
2.	Hollandse Brug	2001-27922	11-10-2001	8.731.110	2021
3.	Schoteroog	341750/379994	25-6-2014	8.186.578	2021
4.	Wieringermeer	2012-27161	25-5-2012	23.540.040	2065
5.	Sortiva	809054/853558	13-9-2016	12.316.230	2038
6.	Amerikahaven	2000-36763	6-11-2000	1.307.265	2030
7.	Insteekhaven	2011-28998	1-4-2011	910.990	2021

* van rechtswege goedgekeurd

Bij de berekening van de doelvermogens zijn de volgende uitgangspunten gebruikt:
- Rekenrente: 5%
- Inflatie: 2%
- Percentage onvoorzien: 10%
- Apparaatskosten variabel percentage: 3%

Apparaatskosten basisbedrag, kosten rapportage en evaluatie en communicatiekosten zijn stortplaats specifiek en worden vastgesteld op basis van inschatting management en in overleg met stortplaatshouder, vastgelegd in de nazorgplannen.

Tabel 2.

	Sluitingsverklaringen	GS-besluit	Datum	Doelvermogen (€)	Start nazorg
1.	De Poel	2011-7635	17-2-2011	448.653	2011

1.8. Gebeurtenissen na balansdatum

In december 2019 begon de uitbraak van het COVID-19 (corona) virus. Medio februari 2020 was het virus in Nederland doorgedrongen. Om het virus zo goed mogelijk te bedwingen heeft de Nederlandse regering maatregelen getroffen. De gevolgen van de uitbraak van het coronavirus worden aangemerkt als gebeurtenissen na balansdatum die geen nadere informatie geven over de feitelijke situatie per balansdatum en zijn derhalve niet in de jaarrekening over 2019 verwerkt. Naar de stand van de kennis hierover per datum van opmaken van deze jaarrekening is het bestuur van mening dat het COVID-19 virus geen gevolgen heeft voor de jaarrekening 2019, maar wel voor 2020 en de jaren daarna. Hoe groot de financiële impact zal zijn is nu onmogelijk te bepalen. Het Fonds Nazorg monitort de risico's. Het Fonds Nazorg loopt geen risico voor de continuïteit, het Fonds bewaakt de liquiditeitspositie en de beleggingsportefeuille goed en neemt zo nodig maatregelen om de risico's te beperken.

Haarlem, 4 / 12 / 2020

Voor en namens het Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen Noord-Holland,
Leden van het Dagelijks Bestuur Fonds Nazorg stortplaatsen Noord-Holland,

Zita Pels, gedeputeerde financiën provincie Noord-Holland

Jeroen Olthof, gedeputeerde milieu provincie Noord-Holland

Jaarrekening 2019

2. Balans na resultaatbestemming per 31 december 2019

Tabel 3.

		2019 (€)	2018 (€)
ACTIVA	**§ 5.1**		
Financiële vaste activa	tabel		
Obligaties	5	15.986.888	15.158.020
Fondsen	6	28.306.365	24.058.081
Vlottende activa			
Overlopende activa	7	5.152.340	182.084
Liquide middelen	8	4.338.751	9.137.396
Totaal activa		**53.784.344**	**48.535.581**
PASSIVA	**§ 5.2**		
Eigen Vermogen	tabel		
Reserve stortplaatsen	9	53.169.720	47.902.046
Reserve gesloten stortplaatsen	11	613.259	554.395
Vlottende passiva			
Overlopende passiva	10	1.366	79.140
Totaal passiva		**53.784.344**	**48.535.581**

3. Exploitatierekening over 2019

Tabel 4.

		Werkelijk 2019 (€)	Begroting 2019 (€)	Werkelijk 2018 (€)
Baten	§ 6.2 tabel			
Opbrengst Nazorgheffing	11	0	0	0
Opbrengst voorlopige naheffing		0	0	0
Koerswinst fondsen	12	4.248.284	269.860	-1.078.465
Koerswinst obligaties	12	828.868	629.673	167.417
Dividenden fondsen	12	83.606	80.000	79.876
Rente obligaties	12	280.133	280.000	280.436
Rentebaten	12	4.051	4.000	4.361
Totaal baten		**5.444.942**	**1.263.533**	**-546.375**
Lasten	§ 6.2 tabel			
Beheerkosten geopende stortplaatsen:				
a. Financieringskosten	14	17.047	16.307	16.520
b. Accountantskosten	14	20.588	27.060	9.943
c. Inhuurkosten deskundigen	14	37.204	9.313	37.345
d. Apparaatskosten provincie	14	27.060	17.798	26.950
Beheerkosten gesloten stortplaatsen:				
a. Financieringskosten	14	97	90	94
b. Accountantskosten	14	117	2.460	57
c. Inhuurkosten deskundigen	14	211	51	213
d. Apparaatskosten provincie	14	2.460	98	2.450
Nazorgkosten gesloten stortplaats	14	13.621	40.613	14.626
Totaal lasten		**118.405**	**113.789**	**108.199**
Exploitatieresultaat	§ 6.3			
Totaal	15	**5.326.537**	**1.149.744**	**-654.574**

Het exploitatieresultaat van € 5.326.537,43 is conform artikel 7 van het Reglement toegerekend aan de Reserve per geopende stortplaats en de Reserve gesloten stortplaatsen. De beheer- en nazorgkosten worden in paragraaf 6.2 (tabel 14) gespecificeerd en toegelicht.

4. Toelichting op de balans en exploitatierekening

4.1. Algemene toelichting

De activiteiten van het Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen provincie Noord-Holland bestaan voornamelijk uit:

1. Beheer van betaalde nazorgheffingen
2. Uit het Fonds bestrijden van de kosten door de provincie gemaakt voor de nazorg van gesloten stortplaatsen

Activiteiten vinden uitsluitend plaats in Nederland.

Vestigingsadres, rechtsvorm en inschrijfnummer handelsregister
Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen provincie Noord-Holland is feitelijk gevestigd op Dreef 3, Provinciehuis, 2012HR Haarlem, is een rechtspersoon met wettelijke taak (RWT) en is ingeschreven bij het handelsregister onder nummer 50749331.

Schattingen
Om de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening te kunnen toepassen, is het nodig dat het Fonds zich over verschillende zaken een oordeel vormt, en dat het Fonds schattingen maakt die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten.

4.2. Algemene grondslagen

Eigen grondslagen
De jaarrekening wordt opgesteld op basis van eigen grondslagen. Met betrekking tot de geopende en gesloten stortplaatsen heeft het Fonds haar wettelijke verplichting tot eeuwigdurende nazorg niet als verplichting (voorziening) op haar balans opgenomen. Het gehele saldo van activa en passiva is als eigen vermogen (reserve) opgenomen. Argument hiervoor is dat de benodigde doelvermogens van de geopende stortplaatsen niet op voldoende betrouwbare wijze berekend kunnen worden. Ze zijn gebaseerd op voorlopige aanslagen. Bovendien is er nog geen concrete verplichting tot nazorg voor de geopende stortplaatsen. Bij sluiting van de stortplaats wordt de berekening van het doelvermogen geactualiseerd. Het doelvermogen voor deze stortplaats is dan definitief en wordt dan in de jaarrekening als reserve gesloten stortplaatsen opgenomen.

Voorafgaand aan dat moment zijn de gelden opgenomen in een reserve per geopende stortplaats. Dit op basis van het geldende reglement Nazorgfonds 2019 dat bij besluit van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland op 5 november 2019 is vastgesteld.

Voorts wordt in het kader van de eigen grondslagen een eigen indeling van de Exploitatierekening gehanteerd, waarmee beter inzicht wordt gegeven in de specifieke baten en lasten van het fonds, alsmede in de verdeling van de lasten over geopende en gesloten stortplaatsen.

Vergelijking met voorgaand jaar
De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd gebleven ten opzichte van het voorgaande jaar.

4.3. Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Activa en passiva worden in het algemeen gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs of de actuele waarde. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld vindt waardering plaats tegen de verkrijgingsprijs.

De fondsen en obligaties zijn tegen marktwaarde gewaardeerd.

4.4. Grondslagen voor de bepaling van het resultaat

Algemeen
Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de opbrengstwaarde van de geleverde prestaties en de kosten en andere lasten over het jaar. De opbrengsten op transacties worden verantwoord in het jaar waarin zij zijn gerealiseerd.

Baten
De baten bestaan uit de opbrengst van de Nazorgheffing en eventuele voorlopige naheffing, het koersresultaat van beleggingsfondsen, het rendement van obligaties en fondsen en rentebaten.

Lasten
De lasten worden bepaald op historische basis en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben. Verliezen zijn genomen op het moment dat deze bekend geworden zijn.

Financiële baten en lasten
Rentebaten en rentelasten worden tijdsevenredig verwerkt, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de desbetreffende activa en passiva. Bij de verwerking van de rentelasten wordt rekening gehouden met de verantwoorde transactiekosten op de ontvangen leningen.

Te ontvangen dividenden van effecten worden verantwoord zodra het Fonds het recht hierop heeft verkregen.

4.5. Totstandkoming en verwerking opbrengsten Nazorgheffing

De opbrengsten zijn gebaseerd op de in de tabel doelvermogens 2019 opgenomen bedragen en doelvermogens behorend bij en deel uitmakend van de Verordening op de heffing en invordering van de nazorgheffing stortplaatsen provincie Noord-Holland 1999. Alle doelvermogens en heffingen zijn berekend op basis van de door Gedeputeerde Staten goedgekeurde nazorgplannen of ingediende conceptversies en het IPO rekenmodel RINAS met uitzondering van baggerspeciestortplaats Amerikahaven.

4.6. Nazorg via Reserves

In de Wet milieubeheer (Wm) is een regeling opgenomen voor de nazorg van operationele stortplaatsen (stortplaatsen waar het storten van afvalstoffen niet voor 1 september 1996 is beëindigd). Deze regeling is op 1 april 1998 in werking getreden. De provincie wordt hierdoor financieel en bestuurlijk verantwoordelijk voor de nazorg van de in de provincie gelegen stortplaatsen die op of na 1 september 1996 zijn of worden gesloten. Artikel 15.47 Wm verplicht Gedeputeerde Staten een fonds op te richten. In het fonds worden de belastingopbrengsten verantwoord, die door de provincie zijn geïnd. Hiertoe hebben Provinciale Staten op 29 maart 1999, Voordracht 19, de Verordening op de heffing en invordering van de nazorgheffing stortplaatsen provincie Noord-Holland 1999 vastgesteld. Het fonds is op grond van artikel 15.47 Wm een rechtspersoon en Gedeputeerde Staten zijn belast met het beheer ervan.

Gedeputeerde Staten hebben op 5 november 2019 een aangepast reglement Nazorgfonds 2019 vastgesteld. Tevens hebben zij een aangepast beleggingsstatuut en het reglement beleggingscommissie vastgesteld voor het Fonds.

5. Toelichting op de balans

5.1. Activa

Obligaties

Tabel 5.

Obligatie ISIN	Looptijd tot	Rente (%)	Nominaal 31/12/19 (€)	Balans 31/12/19 (€)
FR0011883966	25-5-2030	2,500	890.000	1.107.071
DE0001135481	4-7-2044	2,500	460.000	705.929
NL0000102234	15-1-2037	4,000	580.000	949.170
AT0000A1K9C8	20-10-2026	0,750	620.000	658.750
BE0000334434	22-6-2025	0,800	1.040.000	1.099.592
BE0000324336	28-3-2026	4,500	210.000	271.530
BE0000291972	28-3-2028	5,500	490.000	713.685
BE0000335449	22-6-2031	1,000	1.110.000	1.206.570
FI4000167317	15-9-2025	0,875	890.000	947.218
FI4000148630	15-4-2031	0,750	1.110.000	1.184.614
FI4000046545	4-7-2042	2,625	810.000	1.187.581
DE0001135226	4-4-2034	4,750	640.000	1.088.416
NL0010071189	15-1-2033	2,500	850.000	1.116.560
NL0009446418	15-1-2042	3,750	600.000	1.045.260
AT0000A1FAP5	20-10-2025	1,200	1.000.000	1.083.500
DE0001135325	4-7-2039	4,250	270.000	483.934
DE0001135366	4-4-2040	4,750	590.000	1.137.508
Totaal				**15.986.888**

Obligaties	Balans 31/12/18 (€)	Aankoop in 2019 (€)	Verkoop 2019 (€)	Mutatie koerswaarde (€)	Balans 31/12/19 (€)
Obligaties	15.158.020	0	0	828.868	15.986.888

Fondsen

Tabel 6.

Fondsnaam	Balans 31/12/18 (€)	Aankoop in 2019 (€)	Verkoop 2019 (€)	Mutatie koerswaarde (€)	Balans 31/12/19 (€)
Blackrock Euro Gov Bond	12.168.864	0	0	737.056	12.905.920
Blackrock MSCI World	6.142.971	0	0	1.817.354	7.960.325
Amundi index EQ. Europe	5.746.246	0	0	1.693.874	7.440.120
					0,00
Totaal	**24.058.081**	**0**	**0**	**4.248.284**	**28.306.365**

Overlopende activa

Tabel 7.

	2019 (€)	2018 (€)

Te vorderen rente bankrekeningen	4.114	4.418
Nog met PNH te verrekenen posten	4.970.873	
Nog te ontvangen rente obligaties	177.353	177.665
	5.152.340	**182.084**

Liquide middelen

Tabel 8.

	2019 (€)	2018 (€)
ING rekening-courant 67.08.65.923	3.752	3.904
ABN-AMRO rekening-courant 24.22.63.445	51.450	100.700
Kasbank NL17KASA0223715581	2.274	2.017
CACEIS bank	1	1
ING bonus spaarrekening	1.001.525	1.001.025
ABN zak.wachttijd dep 31 dgn 60.71.30.652	3.279.750	8.029.750
	4.338.751	**9.137.396**

De liquide middelen staan ter vrije beschikking van het Fonds, behalve de rekening bij ABN-AMRO met het saldo van € 3.279.750,-. Hier geldt een wachttijd van 31 dagen.

5.2. Passiva

Reserve geopende stortplaatsen

In onderstaande tabel 9 is het verloop van de reserve geopende stortplaatsen over het jaar 2019 weergegeven.

Tabel 9.

	€
Saldo Reserve geopende stortplaatsen per 1 januari 2019	47.902.046
Toevoeging resultaat 2019	5.267.674
Stand Reserve geopende stortplaatsen per 31 december 2019	**53.169.720**

In artikel 7 van het Reglement van het Fonds is de regeling over de reserves van het Fonds opgenomen. Een specificatie van de reserve per geopende stortplaats beschikbare bedrag per ultimo 2019 is te vinden op bijlage 8 tabel 18.
Een specificatie van de Reserve gesloten stortplaatsen bedrag per ultimo 2019 is te vinden op bijlage 8 tabel 19.

Reserve gesloten stortplaatsen

In onderstaande tabel 10 is het verloop van de reserve gesloten stortplaatsen over het jaar 2019 weergegeven.

Tabel 10.

	€
Saldo Reserve gesloten stortplaatsen per 1 januari 2019	554.395
Toevoeging resultaat 2019	58.864
Stand Reserve gesloten stortplaatsen per 31 december 2019	**613.259**

Bestemming van het resultaat over het boekjaar 2019

De resultaatbestemming vond plaats in overeenstemming met artikel 7 van het Reglement van Nazorgfonds 2019. De behaalde beleggingsresultaten en de beheerskosten zijn op basis van het toepasselijke risicoprofiel en omvang van de reserves aan de onderscheiden reserves toegevoegd.

Overlopende passiva

In onderstaande tabel 11 geeft de overlopende passiva over het jaar 2019 weer.

Tabel 11.

	2019 (€)	2018 (€)
Nog te betalen accountantskosten	0	18.000
Nog te betalen rente	2	1
Nog te betalen bankkosten	1.364	1.272
Nog te betalen inhuurkosten	0	17.913
Nazorgkosten gesloten stortplaatsen	0	14.626
Nog met PNH te verrekenen posten		27.327
	1.366	**79.140**

Gebeurtenissen na balansdatum

In december 2019 begon de uitbraak van het COVID-19 (corona) virus. Medio februari 2020 was het virus in Nederland doorgedrongen. Om het virus zo goed mogelijk te bedwingen heeft de Nederlandse regering maatregelen getroffen. De gevolgen van de uitbraak van het coronavirus worden aangemerkt als gebeurtenissen na balansdatum die geen nadere informatie geven over de feitelijke situatie per balansdatum en zijn derhalve niet in de jaarrekening over 2019 verwerkt. Naar de stand van de kennis hierover per datum van opmaken van deze jaarrekening is het bestuur van mening dat het COVID-19 virus geen gevolgen heeft voor de jaarrekening 2019, maar wel voor 2020 en de jaren daarna. Hoe groot de financiële impact zal zijn is nu onmogelijk te bepalen. Het Fonds Nazorg monitort de risico's. Het Fonds Nazorg loopt geen risico voor de continuïteit, het Fonds bewaakt de liquiditeitspositie en de beleggingsportefeuille goed en neemt zo nodig maatregelen om de risico's te beperken.

6. Toelichting op de exploitatierekening

6.1. Baten

Opbrengst nazorgheffing 2019

In onderstaande tabel 12 is de opbrengst nazorg per stortplaats over het jaar 2019 opgenomen.

Tabel 12.

	2019 (€)	2018 (€)
Nauerna te Assendelft	0	0
Hollandse Brug te Naarden*	0	0
Schoteroog te Haarlem*	0	0
Wieringermeer te Middenmeer	0	0
Sortiva te Alkmaar	0	0
Insteekhaven te Den Helder	0	0
Amerikahaven te Amsterdam (regeling gemeente)	-	-
De Poel te Zaandam (gesloten stortplaats)	-	-
	0	**0**

Voor de Tabel doelvermogens 2019 wordt verwezen naar bijlage 8 tabel 18.

Op 20 maart 2003 heeft de gemeente Amsterdam een verklaring ondertekend waarin zij verklaart dat de gemeente zich verbindt jegens de provincie, nadat de baggerstortplaats Amerikahaven in Amsterdam gesloten is, de uitvoering van de werkzaamheden zoals opgenomen in het alsdan geldende nazorgplan op eigen kosten zal uitvoeren (2003-11353). Dit houdt in dat gemeente Amsterdam geen afdracht aan het nazorgfonds zal doen zo lang zij hun verplichtingen nakomt.

Rendement

Hieronder is de specificatie van het rendement over het boekjaar 2019 weergegeven.

Tabel 13a.

	2019 (€)	2018 (€)
Koerswinst fondsen	4.248.284	-1.078.465
voorlopige koerswinst staatsobligatie	828.868	167.417
Dividend fondsen	83.606	79.876
Rente obligaties	280.133	280.436
subtotaal	1.192.607	527.728
Rente rekening-courant ABN-AMRO/ING/kasbank	-63	-57
Rente spaarrekening ING en ABN-AMRO	4.114	4.418
subtotaal	4.051	4.361
Totaal rendement	**5.444.942**	**-546.375**

Toerekening rendement

In 2019 is het rendement van 10,99 % verdeeld volgens de vastgestelde risicoprofielen per stortplaats. Hieronder een overzicht van de verdeling van het rendement per stortplaats over de reserves.

Tabel 13b.

	2019 (€)	2018 (€)
Nauerna	2.429.037	-321.746
Hollandse Brug	740.303	-6.226
Schoteroog	669.921	-5.556
Wieringermeer	753.613	-99.899
Sortiva	664.860	-88.127
Insteekhaven	111.839	-14.825
De Poel	75.369	-9.997
Totaal toerekening rendement	**5.444.942**	**-546.375**

6.2. Lasten

Beheerkosten geopende en gesloten stortplaatsen en de nazorgkosten

Hieronder is de specificatie van de beheerkosten over het boekjaar 2019 opgenomen.

Tabel 14.

	2019 (€)	2018 (€
Beheerskosten geopende en gesloten stortplaatsen:		
a. Financieringskosten		
Beheer en transactiekosten Kasbank en bankkosten ABN en ING	17.144	16.61
b. Accountantskosten		
Controle jaarrekening	20.705	10.00
c. Inhuur deskundigheid		
Zanders Treasury & Finance	37.415	37.55
d. Apparaatskosten		
Provincie Noord-Holland	29.520	29.40
Nazorgkosten gesloten stortplaats De Poel	13.621	14.62
Totaal lasten	**118.405**	**108.19**

De financieringskosten bestaan uit de kosten die in rekening zijn gebracht door Kasbank, ABNAMRO en ING voor de fondsen en rekeningen. De accountantskosten zijn nagekomen kosten voor de controle van de jaarrekeningen 2016, 2017 en 2018 en € 9.950,-- voor 2019. De inhuurkosten van deskundigen zijn in rekening gebracht door

de provincie Noord-Brabant voor de treasury manager en Zanders Treasury & Finance voor de advisering omtrent vermogensbeheer. De vaste apparaatskosten provincie zijn conform de Verordening in rekening gebracht voor het beheer van het Fonds. De nazorgkosten gesloten stortplaats zijn in rekening gebracht door Afvalzorg Bodemservice BV voor de uitvoering van de nazorg van de gesloten stortplaats De Poel.

6.3. Exploitatieresultaat

Toerekening exploitatieresultaat 2019

Tabel 15.

	2019 (€)	2018 (€)
Nauerna	2.399.615	-347.527
Hollandse Brug	727.293	-17.873
Schoteroog	657.505	-16.772
Wieringermeer	726.433	-123.936
Sortiva	648.294	-103.039
Insteekhaven	108.533	-17.989
De Poel	58.864	-27.437
Totaal toerekening exploitatieresultaat	**5.326.537**	**-654.574**

6.4. Wet Normering bezoldiging Topfunctionarissen (WNT)

Bezoldiging leidinggevende topfunctionarissen

Het Nazorgfonds valt onder de werkingssfeer van het WNT. In het onderstaande overzicht is conform het Model WNT - register ministerie van BZK, de bezoldiging leidinggevende topfunctionarissen opgenomen.

Tabel 16:

tabel 1.d topfunctionarissen en gewezen topfunctionarissen met een bezoldiging van € 1.700 of minder

Naam topfunctionarissen	functie
Dhr. A. Tekin	Gedeputeerde van de provincie NH
Mw. J Geldhof	Gedeputeerde van de provincie NH
Dhr. C.J. Loggen	Gedeputeerde van de provincie NH
Dhr. J. Bond	Gedeputeerde van de provincie NH
Mevr. E. Post	Gedeputeerde van de provincie NH
Dhr. J. Chr. van der Hoek	Gedeputeerde van de provincie NH
Dhr. E.P. Stigter	Gedeputeerde van de provincie NH
Mevr. E.A.S. Rommel	Gedeputeerde van de provincie NH
Mevr. Z. Pels	Gedeputeerde van de provincie NH
Dhr. A. Th. H. van Dijk	Commissaris van de Koning NH

Tabellen 1a, 1b, 1c,1e,1f en 2: deze categorieën waren over 2019 niet van toepassing.

Tabel 3: Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2019 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

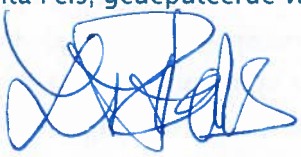
Haarlem,

Voor en namens het Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen Noord-Holland,
Algemeen Bestuur van het Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen Noord-Holland,

Arthur van Dijk, Commissaris van de Koning

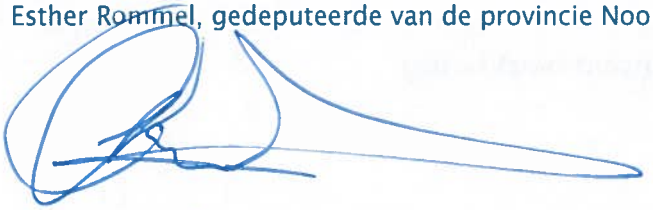
Zita Pels, gedeputeerde van de provincie Noord-Holland

Jeroen Olthof, gedeputeerde van de provincie Noord-Holland

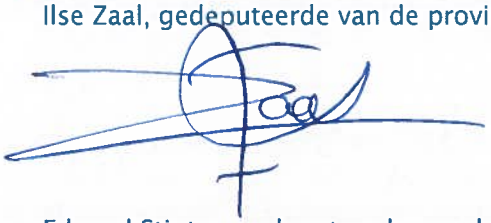
Esther Rommel, gedeputeerde van de provincie Noord-Holland

Cees Loggen, gedeputeerde van de provincie Noord-Holland

Ilse Zaal, gedeputeerde van de provincie Noord-Holland

Edward Stigter, gedeputeerde van de provincie Noord-Holland

7. Overige gegevens

7.1. Bepalingen Reglement Fonds Nazorg omtrent de bestemming van het resultaat

Het Reglement Fonds Nazorg bevat in artikel 7 'Onderverdeling in reserves en verrekeningsregels bij tekorten en overschotten', de bepalingen inzake de bestemming van het resultaat. Volgens dit artikel zijn deze bepalingen als volgt:

1) De passivazijde van de balans van het fonds is onderverdeeld in:
    a. een reserve per geopende stortplaat;
    b. een reserve gesloten stortplaatsen.
2) Het beleggingsresultaat dat met het kapitaal van het nazorgfonds wordt behaald, wordt onderscheiden naar het toepasselijke risicoprofiel en vervolgens verdeeld over de onder lid 1 genoemde reserves van de stortplaatsen waarop het betreffende profiel van toepassing is, naar rato van de omvang van deze reserves.
3) Elke reserve geopende stortplaats ontvangt jaarlijks de opbrengst van de objectgebonden heffing van deze stortplaats.
4) De reserve gesloten stortplaatsen ontvangt bij het sluiten van een stortplaats het saldo van de betreffende reserve geopende stortplaats.

Een overschot in een reserve geopende stortplaats leidt tot een lager tarief voor die stortplaats en eventueel zelfs tot een teruggave.

7.2. Accountantsverklaring

PUBLIEK BELANG
accountants

Publiek Belang Accountants B.V.
Sir Winston Churchilllaan 370 F442
2285 SJ Rijswijk (ZH)
info@publiekbelangaccountants.nl
www.publiekbelangaccountants.nl

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: het bestuur van het Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen provincie Noord-Holland

A. Verklaring over de in de jaarstukken opgenomen jaarrekening 2019

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2019 van Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Noord-Holland (verder: Fonds nazorg) te Haarlem gecontroleerd.

Naar ons oordeel is de in deze jaarstukken opgenomen jaarrekening 2019 in alle van materieel belang zijnde aspecten opgesteld in overeenstemming met de door de entiteit gekozen en beschreven grondslagen, zoals uiteengezet in hoofdstuk 4 in de toelichting van de jaarrekening en met de bepalingen van en krachtens de WNT.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2019;
- de winst- en verliesrekening over 2019; en
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en het Controleprotocol Wet normering topinkomens (WNT) 2019 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Fonds nazorg zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2019 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Op alle opdrachten verricht door Publiek Belang Accountants zijn algemene voorwaarden van toepassing welke bij de Kamer van Koophandel zijn gedeponeerd. Publiek Belang Accountants is ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel te Den Haag onder nummer 67229328.

Lid van Coöperatie
De Maatschappelijke
Accountants

Benadrukking van de basis voor financiële verslaggeving en beperking in gebruik en verspreidingskring
Wij vestigen de aandacht op hoofdstuk 4 in de toelichting van de jaarrekening waarin de basis voor financiële verslaggeving uiteen is gezet. De jaarrekening is opgesteld voor het bestuur van Fonds nazorg, Provinciale staten en degenen aan wie een nazorgheffing is opgelegd met als doel het Fonds nazorg in staat te stellen te voldoen aan haar informatieplicht. Hierdoor is de jaarrekening mogelijk niet geschikt voor andere doeleinden. Onze controleverklaring is derhalve uitsluitend bestemd voor het bestuur van Fonds nazorg, Provinciale staten en degenen aan wie een nazorgheffing is opgelegd en dient niet te worden verspreid aan of te worden gebruikt door anderen. Ons oordeel is niet aangepast als gevolg van deze aangelegenheid.

B. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening
Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de door de entiteit gekozen en beschreven grondslagen, zoals uiteengezet in hoofdstuk 4 in de toelichting van de Jaarrekening en de bepalingen van en krachtens de WNT. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening
Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel. Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Controleprotocol WNT 2019, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten

transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;

- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de organisatie;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

.

Rijswijk, 8 december 2020

Paraaf voor identificatiedoeleinden:

Publiek Belang Accountants B.V.

drs. M.E. Dubbelman RA

8. Bijlagen

8.1. Tabel doelvermogens 2019 (conform Begroting 2019,september 2018)

Tabel 17.

	Naam stortplaats	Doelvermogen	Verwachte laatste jaar van heffing	Tarief 2019	Start nazorgfase
1.	Nauerna te Assendelft	25.911.422		0	2031
2.	Hollandse Brug te Naarden	8.555.718		0	2020
3.	Schoteroog te Haarlem	7.926.980		0	2020
4.	Wieringermeer te Middenmeer	23.540.040		0	2065
5.	Sortiva te Alkmaar	12.316.230		0	2038
6.	Amerikahaven te Amsterdam	1.307.265	-	0	2030
7.	Insteekhaven te Den Helder	894.638	-	0	2020
	De Poel te Zaandam*	448.653	-	-	2011

* gesloten stortplaats

8.2. Specificatie Reserves geopende stortplaatsen

Tabel 18.

	Saldo per 31-12-2018 (€)	Nazorgheffing 2019 (€)	Rendement toevoeging (€)	Beheer kosten (€)	Saldo per 31-12-2019 (€)
Nauerna	19.815.015	0	2.429.037	-29.422	22.214.630
Hollands Brug	8.273.950	0	740.303	-13.010	9.001.242
Schoteroog	7.642.579	0	669.921	-12.416	8.300.085
Wieringermeer	5.981.183	0	753.613	-27.179	6.707.616
Sortiva	5.300.202	0	664.860	-16.566	5.948.496
Insteekhaven	889.118	0	111.839	-3.306	997.651
Totaal	**47.902.046**	**0**	**5.369.573**	**-101.900**	**53.169.720**

8.3. Specificatie Reserve gesloten stortplaatsen

Tabel 19.

	Saldo per 31-12-2018 (€)	Rendement toevoeging (€)	Beheer kosten (€)	Saldo per 31-12-2019 (€)
De Poel	554.395	75.369	-16.505	613.259
Totaal	**554.395**	**75.369**	**-16.505**	**613.259**

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

dhr. P.F.L.D. Herreman

CZ

Telefoonnummer +31235144275

herremanp@noord-holland.nl

Verzenddatum

31 DEC. 2020

Kenmerk

1470938/ 1474116

Uw kenmerk

Betreft: Jaarrekeningen 2017-2019 Nazorgfonds Gesloten stortplaatsen

Geachte leden,

Het Fonds nazorg gesloten stortplaatsen provincie Noord-Holland is bij besluit van Gedeputeerde Staten op 21 december 1999 opgericht en is een aparte publiekrechtelijke rechtspersoon. Het college van GS vormt het algemeen bestuur en is tevens belast met het beheer van het Nazorgfonds (artikel 1 5.47, lid 4 Wet milieubeheer). De gedeputeerden belast met de portefeuilles Financiën en Milieu vormen het dagelijks beheer van het Nazorgfonds. Dit is vastgelegd in het uw Staten vastgestelde reglement Nazorgfonds 2019.

De jaarrekening en het jaarverslag van het Nazorgfonds worden op basis van eigen grondslagen opgesteld, omdat het Nazorgfonds een aparte publiekrechtelijke rechtspersoon is en deze daardoor niet vallen onder het Besluit Begroting en Verantwoording provincie en gemeenten (BBV).

Het wijzigen van de grondslag in het reglement Nazorgfonds 2019 voor het opstellen van de jaarrekening en het jaarverslag van het Nazorgfonds, de aanpassing van de regelgeving inzake de Wet Topinkomens en het wisselen van accountant hebben de vaststelling van de jaarrekeningen 2017 en 2018 vertraagd.

Beleggingsbeleid

De doelvermogens die nodig zijn voor stortplaatsen in de nazorgfase worden aan de hand van een berekening van het op lange termijn te behalen rendement op het Nazorgfonds bepaald. Het doelvermogen is het vermogen dat bij de aanvang van de nazorg in het fonds aanwezig moet zijn om de toekomstige nazorg eeuwigdurend te kunnen bekostigen. Om tot het doelvermogen te komen zijn en worden aan de exploitant van de stortplaatsen (jaarlijkse) nazorgheffingen opgelegd. Deze nazorgheffingen tezamen met de rendementen moeten leiden tot het bij aanvang van de nazorg benodigde doelvermogen.

De Provincie Noord-Holland hanteert vooralsnog een rekenrente van 5% die voort komt uit een advies van het IPO uit 2010. Voor het herijken van de rekenrente is een Asset Liability Managementstudie (ALM studie)

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

lopende. Gezien de marktomstandigheden in de afgelopen en de komende periode is de verwachting dat de rekenrente naar beneden moet gaan. Dit heeft dusdanig grote financiële gevolgen voor de exploitanten dat niet alleen naar de financiële risico's moet worden gekeken, maar ook naar de effecten op het doelvermogen dat de exploitanten moeten opbrengen en overdragen.

Deze effecten geven veel discussie in de beleggingscommissie waarin tevens de exploitanten zitting hebben, waardoor binnen de ALM studie niet alleen de uitkomsten moeten worden uitgewerkt, maar tevens scenario's moeten worden opgesteld. Het opstellen van een definitieve ALM-rapportage met daarbij uitgewerkte scenario's vergt meer tijd alsmede de discussie hierover. De verwachting is dat begin 2021 de uitkomsten en scenario's worden voorgelegd aan ons college en door uw Staten een keuze kan worden gemaakt.

Jaarrekeningen

De jaarrekeningen zijn door de huidige accountant van de provincie Noord-Holland gecontroleerd. Deze heeft voor de jaarrekeningen een controleverklaring afgegeven.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

3 bijlage(n)

Jaarrekeningen 2017, 2018 en-2019

Provincie Noord-Holland

Economie Financiën en Bestuur

Dossiernummer	5426
Extern Zaak ID	1533901
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	18 januari 2021
Agendapunt	15.f
Omschrijving	Monumenten: Uitvoeringsregeling Duurzaam Benutten Monumenten Noord-Holland 2021 (C-agenda EFB 18-1-2021)
Organisatieonderdeel	BEL/RE&E

Bijlagen
6 1533901 1533917 Provinciaal Blad Uvr subsidie onderzoeken duurzaam benutten monumenten.docx
Brief aan PS over Uitvoeringsregeling subsidie onderzoeken duurzaam benutten Noord-Holland 2021.pdf

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	11 januari 2021
Economie Financiën en Bestuur	**18 januari 2021**
Ingekomen stukken ter kennisname	31 januari 2021

Toelichting

De uitvoeringsregeling subsidie onderzoeken duurzaam benutten monumenten Noord-Holland 2021 (UvR) stimuleert onderzoek naar mogelijkheden voor duurzaam hergebruik van monumenten die hun functie verloren hebben of dreigen te gaan verliezen. De UvR is een voortzetting van de Uitvoeringsregeling onderzoeken duurzaam benutten monumenten Noord-Holland 2017 en is op punten aangepast. De regeling is een aanvulling op maatregelen die genomen worden binnen het Economisch herstel en duurzaamheidsfonds.

Provincie Noord-Holland

2021 *

PROVINCIAAL BLAD

Besluit van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland van 05 januari 2021, nr. 1533901/1533917, tot vaststelling van de Uitvoeringsregeling subsidie onderzoeken duurzaam benutten monumenten Noord-Holland 2021

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland;

Gelet op artikel 2 van de Algemene subsidieverordening Noord-Holland 2011;

Besluiten vast te stellen:

Uitvoeringsregeling subsidie onderzoeken duurzaam benutten monumenten Noord-Holland 2021

Artikel 1

In deze regeling wordt verstaan onder:

a. monument: een onroerende zaak die is ingeschreven in de registers op grond van de Erfgoedwet, de Erfgoedverordening Noord-Holland 2017 of een gemeentelijke monumentenverordening, of een onroerende zaak die van een door het college van burgemeester en wethouders erkende cultuurhistorische waarde is voor de gemeente:
   1° zonder woonfunctie of;
   2° met een gedeeltelijke woonfunctie mits het monument publiekstoegankelijk is;
b. verduurzaming: maatregel waardoor een gebouw minder energie verbruikt of zelf energie opwekt;
c. energiescan: onderzoek naar de kansen op verduurzaming van een monument, indien mogelijk in samenhang met kansen en oplossingen op verduurzaming van nabijgelegen monumenten of panden, dat voldoet aan de eisen van de Energiescan Noord-Holland, die als bijlage 1 behorende bij deze uitvoeringsregeling is gevoegd.

Artikel 2

Subsidie wordt verstrekt aan:

a. de eigenaar van een monument, of
b. een belanghebbende bij de herbestemming van een monument.
c. een samenwerkingsverband van eigenaren of belanghebbenden als bedoeld onder a en b.

Artikel 3

1. Subsidie kan worden verstrekt voor:
   a. het verrichten van een haalbaarheidsonderzoek naar de herbestemming of verbetering van de exploitatiemogelijkheden van een monument dat is gelegen in de provincie Noord-Holland;

b. het verrichten van een energiescan met betrekking tot een monument of monumenten gelegen in de provincie Noord-Holland.

2. Het haalbaarheidsonderzoek heeft tenminste betrekking op de volgende onderwerpen:
   a. de bouw- en cultuurhistorische kenmerken van het monument;
   b. de bouwkundige staat van het monument;
   c. mogelijke nieuwe functies van het monument, zodat het monument toegankelijk is voor het publiek; en
   d. de financiële haalbaarheid van de herbestemming of het voortgezette gebruik, met inbegrip van eventuele exploitatiemogelijkheden.
3. De energiescan bestaat uit een rapportage, die voldoet aan de in bijlage 1 gestelde eisen, met op het betreffende monument toegespitste duurzame maatregelen die energiebesparing kunnen geven.

Artikel 4

1. Een aanvraag om subsidie is tijdig ingediend indien de aanvraag in de periode van 1 februari 2021 tot uiterlijk op 14 oktober 2021, om 17:00 uur is ontvangen.
2. Een aanvraag die buiten de in het eerste lid genoemde periode wordt ontvangen, wordt geweigerd.
3. Een aanvraag om subsidie bevat tenminste:
   a. een begroting van de kosten van de activiteit;
   b. een financieringsplan van de kosten van de activiteit;
   c. een inhoudelijke beschrijving van de activiteit; en
   d. de planning van de activiteit waarin in ieder geval de datum van afronding van het haalbaarheidsonderzoek is opgenomen.
4. Indien de aanvraag betrekking heeft op een monument dat niet is opgenomen in één van de in artikel 1, onderdeel a, genoemde registers, bevat de aanvraag tevens een document waaruit blijkt dat de cultuurhistorische waarde door het college van burgemeester en wethouders wordt erkend.
5. Indien de aanvrager van de subsidie niet de eigenaar is van het monument, bevat de aanvraag om subsidie tevens een document waaruit blijkt dat de eigenaar instemt met het uitvoeren van het haalbaarheidsonderzoek of de energiescan en de intentie heeft om mee te werken aan de herbestemming.

Artikel 5

Het subsidieplafond bedraagt € 150.000,-.

Artikel 6

1. Aanvragen om subsidie worden behandeld op volgorde van ontvangst.
2. Wanneer een aanvrager op grond van artikel 4:5 van de Algemene wet bestuursrecht de gelegenheid heeft gehad de aanvraag aan te vullen, geldt als datum van ontvangst van de aanvraag, de datum waarop de aanvraag is aangevuld.
3. Indien meerdere aanvragen op dezelfde dag worden ontvangen en door honorering van deze aanvragen het subsidieplafond wordt overschreden, wordt door loting bepaald welke aanvraag als eerste in behandeling wordt genomen.

4. Gedeputeerde Staten beslissen binnen 13 weken na ontvangst van de aanvraag om subsidie.

Artikel 7

Subsidie wordt geweigerd indien:

a. de activiteit niet financieel haalbaar is;
b. reeds door Gedeputeerde Staten een subsidie is verstrekt voor een haalbaarheidsonderzoek naar de herbestemming of een energiescan van het desbetreffende monument; of
c. het haalbaarheidsonderzoek of een energiescan reeds is afgerond voordat de aanvraag is ontvangen.

Artikel 8

1. De subsidie bedraagt 50% van de kosten van de activiteit tot maximaal € 10.000,-.
2. Indien door een ander bestuursorgaan een subsidie voor de activiteit is verstrekt, wordt de subsidie zodanig berekend dat de totale subsidie niet meer dan 100% van de totale kosten bedraagt.
3. Subsidies van minder dan € 2.500,- worden niet verstrekt.

Artikel 9

Aan de subsidievaststelling gaat geen subsidieverlening vooraf.

Artikel 10

1. Gedeputeerde Staten nemen in de beschikking tot subsidieverstrekking verplichtingen op met betrekking tot de uiterste datum, waarop de gesubsidieerde activiteit moet zijn uitgevoerd.
2. Gedeputeerde Staten nemen in de beschikking tot subsidieverstrekking verplichtingen op met betrekking tot de termijn, waarbinnen de subsidieontvanger een afschrift van het afgeronde haalbaarheidsonderzoek of energiescan aan Gedeputeerde Staten dient toe te sturen.

Artikel 11

1. Deze regeling treedt in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van het provinciaal blad waarin zij is geplaatst.
2. Deze regeling vervalt met ingang van 1 januari 2022.
3. Deze regeling wordt aangehaald als Uitvoeringsregeling subsidie onderzoeken duurzaam benutten monumenten Noord-Holland 2021.

Haarlem, 05 januari 2021

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

A.Th.H. van Dijk, voorzitter.

R.M. Bergkamp, provinciesecretaris.

Bijlage 1

Energiescan Noord-Holland

De provincie wil verduurzaming van cultureel erfgoed stimuleren. Het verminderen van het energieverbruik van culturele instellingen levert een kostenvoordeel op dat de instandhouding van culturele instellingen ten goede komt. Een energiescan geeft inzicht in het energieverbruik en de mogelijkheden om het verbruik te verlagen dan wel op te wekken. Hieronder omschrijven wij de minimale eisen van een bij de subsidieaanvraag gevoegde energiescan.

Eisen

Een Energiescan Culturele Instellingen Noord-Holland bestaat uit een beknopte rapportage met op het gebouw of gebouwen toegespitste maatregelen die energiebesparing kunnen opleveren.

Inleiding	**Kader**	**Maatregelen/ Oplossingen**	**Pakketten en/of losse maatregelen**
• Algemene informatie • Aanleiding en doel van de scan	• Duiding en waardering monument(en) • Bestaande technische en bouwfysische condities • Huidige energieprestatie(s) • Functie en gebruiksintensiteit • Financiële ruimte	• Bouwkundig: bijvoorbeeld isolatie en ventilatie. • Duurzame energieopwekking (elektriciteit en verwarming) en energie-uitwisseling • Efficiënt gebruik van energie: Kansen voor waterbesparing, groene daken, duurzaam materiaalgebruik en circulariteit • Tips voor duurzaam gebruik	• Toekomstige energieprestatie • Investeringsniveau en terugverdientijden • Eventueel conclusie en/of aanbevelingen

Inleiding

Heldere uiteenzetting van de aanleiding van de energiescan; de vragen en/of problematiek die spelen; doel van de energiescan (meerjarenonderhoudsplan, restauratie, herbestemming etc.)

Kader

De huidige situatie en condities en eventuele toekomstige ambities worden vermeld. Deze factoren zijn bepalend voor het genereren van realistische maatregelen en geven een realistische prognose van het toekomstige energieverbruik.

Cultuurhistorische kenmerken en waardering

Indicatie technische staat, bouwtechnische en bouwfysische condities; eventueel huidige duurzame voorzieningen. Hierbij worden naast oppervlaktematen (BVO, opp glas, opp metselwerk etc.) ook inhoud gebouw en gebruiksruimte gegeven.

Huidige energieprestatie weergeven in MJ/m³. Vergelijk van de energieprestatie met het gemiddelde energieverbruik van de gebouwcategorie.

De bestaande en/of toekomstige functie en gebruiksintensiteit.

De beschikbare financiële middelen. Deze hoeven niet in het rapport te worden vermeld, maar moeten wel meewegen in het advies.

Maatregelen/Oplossingen

Maatregelen en oplossingen worden geboden vanuit de Trias Energetica principe. Rekening wordt gehouden met het kader (aanwezige monumentale waarden, technische en bouwfysische condities, functie en gebruiksintensiteit, financiële ruimte). Nadruk bij de geschetste maatregelen ligt op de realisatiekans.

Bouwkundige maatregelen (onderscheid tussen herbestemming, restauratie en MJOP)
Duurzame energieopwekking en energie-uitwisseling: mogelijkheden energie op te wekken; indien relevant zowel op gebouwniveau als op een grotere schaal.

Efficiënt gebruik van energie: mogelijkheden om energie op te slaan etc. Indien relevant zowel op gebouwniveau als op een grotere schaal.

Tips voor duurzaam gebruik: bijvoorbeeld verwarmingsprotocol; gebruik luiken, etc.

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

mw. I. Jansen

BEL/REE

Telefoonnummer +31235143711

jansenil@noord-holland.nl

Verzenddatum

= 7 JAN. 2021

Kenmerk

1533901/1533940

Uw kenmerk

Betreft: Uitvoeringsregeling subsidie onderzoeken duurzaam benutten Noord-Holland 2021

Geachte leden,

Graag informeren wij u over het volgende onderwerp: Uitvoeringsregeling subsidie onderzoeken duurzaam benutten monumenten Noord-Holland 2021.

Inleiding

Op 8 juli 2020 hebben wij u geïnformeerd over de gewijzigde planning van de actualisering van het cultuurbeleid. Als gevolg van de landelijke maatregelen die genomen zijn tegen verspreiding van het Covid-19 virus is het cultuurveld sterk in beweging. Zoals wij u hebben laten weten zal de actualisering van het cultuurbeleid januari 2022 ingaan. Tot die tijd blijft het huidig beleidskader van kracht. De Uitvoeringsregelingen die onder het beleidskader van kracht waren worden al dan niet met wijzigingen voor één jaar verlengd.

Op 5 januari 2021 hebben wij de Uitvoeringsregeling (UvR) subsidie onderzoeken duurzaam benutten monumenten Noord-Holland 2021 met een klein aantal wijzingen vastgesteld.

UvR onderzoek duurzaam benutten monumenten Noord-Holland

De UvR stimuleert een onderzoek naar mogelijkheden voor duurzaam hergebruik van monumenten die hun functie verloren hebben of dreigen te gaan verliezen. Een onderzoek dat in het belang is voor de toekomstbestendige exploitabele ontwikkeling met behoud van de monumentale waarde van het monument. De regeling stimuleert eigenaren om in een vroeg stadium een breed scala aan mogelijkheden en de haalbaarheid van een nieuwe bestemming en/of verduurzaming te onderzoeken of om de huidige exploitatie dusdanig te verbeteren zodat continuerend gebruik mogelijk is.

De UvR functioneert goed en voorziet in een behoefte. In 2020 hebben wij subsidie verleend voor 13 haalbaarheidsonderzoeken naar de herbestemming van monumenten voor een totaalbedrag van € 115.633,- (77%) en 6 aanvragen voor 11 energiescans voor een bedrag

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

van € 34.367,- (23%). Door het bereiken van het subsidieplafond van € 150.000,- hebben wij 4 aanvragen moeten afwijzen. Deze aanvragers worden geattendeerd op de mogelijkheid in 2021 een nieuwe aanvraag te doen.

De wijzigingen die doorgevoerd zijn:

- Indieningstermijn: aanvragen kunnen uiterlijk op 14 oktober 2021 om 17.00 uur worden ingediend.
- Subsidieplafond 2021: het subsidieplafond wordt vastgesteld op € 150.000,-.
- De energiescan is niet meer een verplicht onderdeel van het haalbaarheidsonderzoek.
- Jaartallen worden aangepast naar 2021.
- Vervaldatum van de regeling: 1 januari 2022.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

1 bijlage

Uitvoeringsregeling subsidie onderzoeken duurzaam benutten Noord-Holland 2021

Provincie Noord-Holland

Economie Financiën en Bestuur

Dossiernummer	4983
Extern Zaak ID	1517631
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	18 januari 2021
Agendapunt	17.a
Omschrijving	Ondermijning: Brief GS aan PS inz. Onderzoeksplan "Ondermijning: leerpunten voor provinciale ondersteuning bij lokale weerbaarheid'" (C-agenda 18 januari 2021)
Organisatieonderdeel	AD/CC

Bijlagen
Definitief Plan van Aanpak 0201220.pdf
Brief aan PS over onderzoeksplan Ondermijning, leerpunten voor provinciale ondersteuning bij lokale weerbaarheid.pdf

Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Overdracht vanuit GS	7 december 2020
Ingekomen stukken ter kennisname	31 december 2020
Economie Financiën en Bestuur	**18 januari 2021**

Toelichting

Ondermijning vormt een bedreiging voor onze rechtstaat. De aanpak van ondermijning vraagt om een weerbare overheid. Het college heeft besloten om Interne Audit onderzoek te laten uitvoeren om te inventariseren wat provincies van elkaar kunnen leren als het gaat om de ondersteuning van gemeenten bij het versterken van de lokale weerbaarheid. Ook zal Interne Audit inventariseren hoe de Commissarissen van de Koning betrokken zijn bij dit thema.

Provincie Noord-Holland

Onderzoeksplan

Ondermijning: leerpunten voor provinciale ondersteuning bij lokale weerbaarheid

Opdrachtgever:
Gedeputeerde Staten

Opdrachtnemer:
Ed Elferink, programmamanager Interne Audit

Onderzoekers:
Ed Elferink
Marco van Beesten
Erwin Engelman

Datum:
24 november 2020

Status:
Concept ter vaststelling door GS

Inhoudsopgave

1 Opdrachtformulering 3
1.1 Inleiding en context 3
1.2 Doelstelling 4
1.3 Onderzoeksvraag 4
1.4 Object en scope van onderzoek 5
1.5 Referentiekader en werkwijze 5
2 Beheersaspecten 6
2.1 Organisatie 6
2.2 Informatie 6
2.3 Tijd 6
2.4 Kwaliteit 6
2.5 Geld 6

1 Opdrachtformulering

1.1 Inleiding en context

"Ondermijning van het openbaar bestuur door georganiseerde criminaliteit raakt het fundament van de democratische rechtsorde. Wij blijven strijden tegen alle vormen van ondermijning en stellen hiervoor middelen beschikbaar" Aldus het huidige coalitieakkoord Duurzaam Doorpakken!

Ook in de vorige collegeperiode (2015-2019) was de strijd tegen ondermijning als speerpunt opgenomen. In de periode september 2018 tot eind december 2019 liep het project Versterking Kwaliteit en Integriteit Lokaal bestuur. De opzet van het project was om werkende weg uit te vinden hoe de provincie zo effectief mogelijk kan bijdragen aan het verhogen van de weerbaarheid van gemeenten en de eigen organisatie en – daarmee – aan de aanpak van ondermijnende criminaliteit.

Ter ondersteuning van dit project heeft Interne Audit in 2019 in opdracht van GS onderzocht wat onze provincie kan leren van andere provincies om de kwetsbaarheid te verminderen en de weerbaarheid te vergroten van de eigen organisatie. Interne Audit heeft haar rapport met de uitkomsten van dit onderzoek in het voorjaar van 2020 aan GS aangeboden. Het onderzoek heeft inzicht gegeven in

1) de provinciale processen en functies die kwetsbaar zijn voor ondermijning en wat hiervan de achterliggende oorzaken zijn en
2) beheersmaatregelen die andere provincies hanteren om de eigen kwetsbaarheid op het gebied van ondermijning te verkleinen en de weerbaarheid te vergroten.

In het Auditjaarplan 2020 is een tweede onderzoek naar ondermijning aangekondigd. Dit onderzoek sluit op de eerste plaats aan op het andere doel van het project Versterking Kwaliteit en Integriteit Lokaal bestuur: de wijze waarop de provincie zo effectief mogelijk kan bijdragen aan het verhogen van de weerbaarheid van gemeenten; de zogenoemde lokale weerbaarheid. Op de tweede plaats gaat het onderzoek in op de betrokkenheid van de CdK's bij het thema ondermijning. Voor beide onderwerpen geldt dat we dit onderzoek uitvoeren om van elkaar te leren. Wij zullen de resultaten daarom delen met alle provincies.

Voorliggend document betreft het plan van aanpak van dit onderzoek.

1.1.1 Agenda Weerbaar Noord-Holland

Voorjaar 2019 is een nieuw college aangetreden. Het coalitieakkoord 'Duurzaam Doorpakken!' heeft ook aandacht voor ondermijning en stelt middelen beschikbaar voor de aanpak ervan. De Agenda Weerbaar NH geeft invulling aan de ambities van het college gericht op het tegengaan van ondermijning.

Het doel van de Agenda Weerbaar Noord-Holland die GS in juni 2020 hebben vastgesteld, is om "binnen de geografische grenzen van Noord-Holland de weerbaarheid te vergroten".

Met de agenda geeft de provincie invulling aan de ambitie om preventief op te treden tegen ondermijning. Deze preventieve aanpak houdt in dat er drempels worden opgeworpen waardoor criminelen minder makkelijk malafide praktijken kunnen uitvoeren. Hierbij richt de preventieve aanpak zich zowel op de samenleving als op het openbaar bestuur.

Naast de preventieve aanpak onderscheidt de provincie een repressieve methode bij de bestrijding van ondermijning. Deze methode krijgt onder meer concreet vorm in de samenwerking tussen overheden in Noord-Holland in het opsporen en uitschakelen van ondermijnende activiteiten. De Agenda Weerbaar Noord-Holland focust zich alleen op de preventieve aanpak.

De agenda onderscheidt bij de preventieve aanpak drie actielijnen:

1. **Vergroten interne weerbaarheid**. Dit betreft de weerbaarheid van de provinciale organisatie. Deze lijn ziet op brede bewustwording van potentiële kwetsbaarheden die inherent zijn aan het provinciale werk.
2. **Eigen beleidskracht**. Deze lijn vertaalt het ondermijningsvraagstuk naar verschillende provinciale opgaven. Bijvoorbeeld: In hoeverre kan het provinciale beleid met betrekking tot bedrijventerreinen er bijvoorbeeld aan bijdragen dat ondernemers die gevestigd zijn op deze

terreinen eerder en makkelijker met elkaar gaan samenwerken om criminaliteit in een zo vroeg mogelijk stadium op het spoor te komen?

3. **Lokale weerbaarheid**. Binnen deze lijn wil de provincie gemeenten blijven ondersteunen bij het verder inzichtelijk krijgen van de eigen weerbaarheid en wordt bezien welke kennisbehoefte er is bij gemeenten waarin de provincie mogelijk kan voorzien. Hierbij valt te denken aan (breder) inzicht in vormen van milieucriminaliteit. De uitvoering van de wet Bibob[1] past ook in deze lijn.

Het eerste onderzoek richtte zich op het eerste spoor, de interne weerbaarheid. Het onderhavige onderzoek richt zich op het tweede en derde spoor. Het tweede spoor doet dit ook vooral vanuit het perspectief van de lokale weerbaarheid: de ondersteuning die de provincies gemeenten kunnen bieden vanuit hun beleidsverantwoordelijkheden, zoals bedrijventerreinen en recreatieparken. Het derde spoor benaderen wij in ons onderzoek bovendien vanuit de betrokkenheid van de CdK's bij dit onderwerp.

1.2 Doelstelling

De doelstelling van het onderzoek is meervoudig:

- Inzicht geven in:
  - de wijze waarop provincies gemeenten ondersteunen bij het versterken van de lokale weerbaarheid;
  - de overwegingen die hebben geleid tot de gekozen vormen van ondersteuning;
  - de betrokkenheid van de CdK's bij de aanpak van ondermijning en het versterken van de lokale weerbaarheid op lokaal niveau.
- Het op basis van dat inzicht benoemen van leerpunten en mogelijkheden voor de provincie Noord-Holland om gemeenten te ondersteunen bij het vergroten van de lokale weerbaarheid.

1.3 Onderzoeksvraag

De volgende onderzoeksvraag staat in dit onderzoek centraal:

Wat kunnen de provincies van elkaar leren ten aanzien van de ondersteuning van gemeenten bij het versterken van de weerbaarheid tegen ondermijning?

Deelvragen aan de andere provincies over de ondersteuning van gemeenten bij het versterken van de weerbaarheid:

Algemeen:

1) Op grond waarvan ondersteunen de provincies hun gemeenten? (Formele titel, samenwerkingsovereenkomst, bestuursafspraak,….)

Eigen opgaven – zelf de regie

2) Welke instrumenten zetten provincies in om de lokale weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit te versterken?
3) Welke daarvan volgen uit de eigen opgaven?
4) Welke daarvan zijn specifiek gericht op de ondersteuning van gemeenten in hun verantwoordelijkheden bij het tegengaan van ondermijnende criminaliteit?
5) Welke overwegingen hebben geleid tot de gekozen instrumenten?

Aanbod gestuurd – gemeenten hebben de regie

6) Welke instrumenten bieden provincies aan om gemeenten te ondersteunen in hun aanpak van ondermijnende criminaliteit?
7) Welke overwegingen hebben geleid tot de gekozen instrumenten?
8) Welke vraag/vragen hebben gemeenten om ondersteuning vanuit de provincie op dit gebied?
9) Hoe ervaren gemeenten deze ondersteuning?
10) Hoe ervaren provincies deze ondersteuning zelf?
11) Tot welke resultaten bij gemeenten heeft de ondersteuning geleid?

[1] Wet Bibob staat voor Wet Bevorderingen integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur, en betreft een bestuursrechtelijk instrument om ingeval van misbruik aanvragen voor subsidies en vergunningen te weigeren, of om de verlening ervan in te trekken.

12) Hoe verhoudt de provinciale ondersteuning aan gemeenten zich tot die van de ketenpartners, in het bijzonder het RIEC?
13) Welke belemmeringen ervaren provincies bij het verwezenlijken van hun ambities om gemeenten te ondersteunen?

De betrokkenheid van de CdK
14) Welke vormen van ondersteuning hangen samen met de betrokkenheid van de CdK bij dit onderwerp?
15) Tot welke resultaten heeft de betrokkenheid van de CdK geleid?
16) Op welke terreinen liggen er nog kansen om de CdK te betrekken bij de aanpak van lokale ondermijning en het versterken van de lokale weerbaarheid?

Tot slot
17) Welke tips, do's en don'ts, heeft de provincie voor andere provincies; waar liggen quick wins?

1.4 Object en scope van onderzoek

1.4.1 Object
Het object van onderzoek is de wijze waarop andere provincies invulling geven aan de ondersteuning van lokale en regionale partners bij het versterken van de weerbaarheid tegen ondermijning. Bovendien inventariseren wij met dit onderzoek welke behoeften gemeenten hebben aan ondersteuning bij het versterken van de weerbaarheid.

Het is een puur inventariserend onderzoek gericht op leren. Het is geen benchmark-onderzoek en het onderzoek zal niet leiden tot oordelen.

1.4.2 Scope
Het onderzoek richt zich op de preventieve activiteiten die de twaalf provincies uitvoeren in het kader van de ondersteuning van gemeenten voor het versterken van de weerbaarheid. Dat betekent dat wij de activiteiten met een of meer van die gemeenten ontplooien.

Het onderzoek richt zicht alleen op de gemeenten. Andere publieke en private partijen waarmee de provincie samenwerkt blijven in dit onderzoek buiten beschouwing.

1.5 Referentiekader en werkwijze

1.5.1 Referentiekader
In eerste instantie heeft het onderzoek een inventariserend karakter, waarin het handelen van alle provincies centraal staat. Van een referentiekader in de zin van normen- en of toetsingskader is in dit onderzoek dan ook geen sprake. Wel zullen wij de aanpak van de PNH in het ondersteunen van gemeenten vergelijken met die van de andere provincies. Omdat we van de andere provincies willen leren vormt hun aanpak in die zin ons referentiekader.

1.5.2 Werkwijze
De deelvragen aan de andere provincies, zoals weergegeven in paragraaf 1.3, leggen wij als vragenlijst met een begeleidende brief per mail voor aan de provinciemedewerkers die zich bezig houden met ondermijning. Aan de hand van de response en resultaten zullen we bepalen met welke provincies we nader contact opnemen voor een verdiepend interview. Het voorstel is om maximaal drie provincies te benaderen voor zo'n interview.

Van de interviews stellen wij een gespreksverslag op die wij ter verificatie voorleggen aan de respondenten. Op basis van de gespreksverslagen en de bestudeerde documentatie stellen wij een rapportage op voor onze opdrachtgever.

2 Beheersaspecten

2.1 Organisatie

Ed Elferink, Marco van Beesten en Erwin Engelman van Interne Audit voeren dit onderzoek uit. Er is een ambtelijke begeleidingsgroep ingesteld die bestaat uit de Coördinator integriteit, de Kabinetschef en een Beleidsadviseur Kabinet die zich bezig houdt met ondermijning en het versterken van het lokale bestuur. De begeleidingsgroep heeft een adviesrol bij het onderzoeksplan en bij het onderzoeksrapport. De rol bij het rapport is deels het wederhoor op de juistheid en volledigheid van de onderzoeksresultaten en deels het bijdragen aan het formuleren van aanbevelingen. De inzet van de begeleidingsgroep heeft tot doel de kwaliteit van het onderzoek van en het rapport te vergroten.

Wij zullen de andere provincies actief betrekken bij dit onderzoek. Wij hebben hun de mogelijkheid gegeven een of meer onderzoeksvragen te formuleren. Daarvan heeft een provincie gebruik gemaakt. Verder zullen wij net als bij het eerste onderzoek de resultaten met hun delen.

2.2 Informatie

Om tot dit onderzoeksplan te komen is de richting en de context van het onderzoek afgestemd met de begeleidingsgroep (vanuit diens adviserende rol) en de Commissaris van de Koning als opdrachtgever.

Op basis van de uitkomsten van de werkzaamheden zoals genoemd in paragraaf 1.5.2 wordt het concept onderzoeksrapport opgesteld. De bevindingen en conclusies worden besproken met de begeleidingsgroep en de opdrachtgever. Deze besprekingen gebruiken wij tevens om gezamenlijk aanbevelingen te formuleren. Na verwerking van de reacties op het concept nodigen wij de opdrachtgever uit zijn reactie te geven op het definitieve rapport. De begeleidingsgroep zal de reactie voorbereiden.

Het definitieve rapport bieden wij met reactie opdrachtgever ter besluitvorming aan GS aan. In overleg met de opdrachtgever en de begeleidingsgroep delen wij de onderzoeksresultaten met de provinciemedewerkers die zijn benaderd voor dit onderzoek.

2.3 Tijd

Het streven is om begin februari 2021 het conceptrapport aan de begeleidingsgroep op te leveren. En dan eind februari 2021 het definitieve rapport ter vaststelling aan het college van GS aan te bieden.

2.4 Kwaliteit

Interne Audit conformeert zich aan de geldende provinciale regels zoals integriteit en aan de beroepsstandaarden voor auditors. Programmamanager Interne Audit is eindverantwoordelijk voor de kwaliteit van het onderzoeksrapport en het dossier.

2.5 Geld

Het onderzoek wordt uitgevoerd door de provinciale auditors. Er is geen terne inhuur benodigd voor het uitvoeren van het onderzoek.

Provincie
Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten
Uw contactpersoon
dhr. E.R. Engelman
AD/CC

Telefoonnummer +31235143985
engelmane@noord-holland.nl

Verzenddatum
3 DEC. 2020

Kenmerk
1517631/1517638

Uw kenmerk

Betreft: Onderzoeksplan "Ondermijning: leerpunten voor provinciale ondersteuning bij lokale weerbaarheid"

Geachte leden,

Ter uitvoering van art. 167, tweede lid, van de Provinciewet (inzake de actieve informatieplicht) zenden wij u het onderzoeksplan "Ondermijning: leerpunten voor provinciale ondersteuning bij het versterken van de lokale weerbaarheid".

Ondermijning vormt een bedreiging voor onze rechtsstaat. Ook de provincies hebben hiermee te maken. Wij hebben Interne Audit opgedragen een inventariserend onderzoek uit te voeren naar:

1) de wijze waarop provincies gemeenten ondersteunen bij het versterken van de lokale weerbaarheid en
2) de betrokkenheid van de Commissarissen van de Koning bij het thema ondermijnende criminaliteit.

Het onderzoek dient leerpunten voor ons college op te leveren over de manier waarop wij gemeenten kunnen ondersteunen bij het versterken van de lokale weerbaarheid. De uitkomsten van het onderzoek zijn ook

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

van belang voor andere provincies. De resultaten van het onderzoek zullen wij daarom delen met de andere provincies.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
R.M. Bergkamp

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

1 bijlage(n)
Onderzoeksplan "Ondermijning: leerpunten voor provinciale ondersteuning bij lokale weerbaarheid".

Van: [redacted]
Verzonden: maandag 28 december 2020 21:15
Aan: Statengriffie <statengriffie@noord-holland.nl>; griffie@aalsmeer.nl
CC: [redacted]
Onderwerp: Zorgvuldig ingeleide vragen tav nieuwe prik en 'informed consent' (Regenboogteam)

Deze door het Regenboogteam zorgvuldig ingeleide vragen ten aanzien van de nieuwe vaccins en 'informed consent' is een afgeleide van intensief contact met meerdere wetenschappers en experts en professor op het gebied van genetische microbiologie, immunologie, artsen en juristen die onder andere gespecialiseerd zijn in civiel en gezondheidsrecht, naast de overige aanwezige disciplines. Het team heeft de thematiek op publieke relevantie willen begrijpen om het vervolgens inzichtelijk te kunnen maken voor publiek en beleidsmakers. We moeten met de snelheid van de vaccinontwikkeling en toepassing nieuwe technologieën op het menselijk lichaam uitermate voorzichtig blijven. De TGV onder de vaccins vraagt hierom. Deze inbreng illustreert wederom de noodzaak om de waarde van maatregelen als mogelijk onderdeel van proportionaliteit met urgentie te blijven wegen en onderzoeken ten einde beleid hierop aan te kunnen passen. Deze oproep is inmiddels geland bij de politiek (het centraal station).

Ter attentie van alle gemeenteraden en leden van de Provinciale Staten van NOORD-HOLLAND (alle collega griffies en delegatie volksvertegenwoordigers staan in BCC)

Geachte Griffies en delegatie van raadsleden en leden van de Provinciale Staten,

Zeer gaarne verzoeken wij de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (namens het Kabinet) antwoord te geven op de gestelde vragen in dit schrijven over coronavaccin en vaccinatie. Onze Minister heeft op 24 december jongstleden hetzelfde schrijven ontvangen. Gezien het grote maatschappelijke belang ontvangen de lokale en provinciale volksvertegenwoordigers ook een kopie en het verzoek aan de griffies is om deze informatie te delen binnen de gemeenteraden en Provinciale Staten.

Aan de basis van onze gezondheidszorg staat uiteraard te allen tijde de zelfbeschikking van het individu. De artsen in Nederland voeren hun maatschappelijke functie uit op basis van 'de eed van Hippocrates' die zij hebben afgelegd, de informatieplicht aan - en de toestemming van een patiënt, samen 'Informed consent' genoemd. Dit betekent dat de arts de patiënt in de eerste plaats op een begrijpelijke en zo volledig mogelijke wijze informeert over de voorgestelde behandelingsmogelijkheden en de arts hiervoor alle research heeft gedaan om zelf ook volledig geïnformeerd te zijn in plaats van zich alleen op richtlijnen en procedure te baseren. Onder behandeling worden alle mogelijke medische verrichtingen en adviezen verstaan die de arts uitvoert en voorschrijft, inclusief onderzoek en nazorg. Dit geldt ook voor de toekomstige gesprekken en objectieve informatievoorziening rond een mogelijk vaccin voor Corona (Sars-CoV-2). Hiervoor verwijzen we naar de bijlage: wat de Wet Wgbo voorschrijft.

Het kabinet, en in het bijzonder het Ministerie van Volksgezondheid, heeft een belangrijke rol bij de 'informed consent' procedure rond coronavaccinatie: namelijk de route om volledige informatievoorziening richting burgers en artsen te waarborgen. Dit zal in hoge mate kunnen bijdragen aan een klimaat waarin ieder individu zonder drang en dwang (indirect en/of direct) en in mogelijk overleg van het individu met de huisarts kan komen tot een weloverwogen eigen beslissing ten aanzien van deze lichamelijke ingreep. Een gedegen Ministeriële beantwoording van de gestelde vragen is ons inziens een noodzakelijke voorwaarde voor burgers en artsen, om "informed consent" te waarborgen.

De snelheid van vaccinontwikkeling en mogelijke consequenties daarvan zetten de TGV onder de vaccins in perspectief. Het VGV, ofwel het "Vaccin à Grande Vitesse" is met hoge snelheid ontwikkeld. Tegelijkertijd roept deze sneltreinvaart wel meerdere urgente vragen op over het nut, de veiligheid, de vruchtbaarheid en de effectiviteit.

De vragen zijn zorgvuldig ingekleed met inzichten en uitleg over vaccinatie, het vaccin, de ontwikkeling ervan, de nieuwe technologie en hoe het functioneert in relatie tot wat we nog niet weten en de risico's op termijn, in dit geval vanaf een termijn van 2 maanden.

We starten met de toelichting en uitleg van een moleculair geneticus, welke meer dan ***double peer reviewed*** is door meerdere wetenschappers, experts en professor over nieuwe RNA vaccins inclusief 11 geïntegreerde vragen. Daarna volgen 7 vaktechnische – en aanvullende vragen (8-24) over coronavaccinatie en overheidsbeleid welke bij artsen, microbiologen, immunologen, professor en juristen zijn getoetst.

Wij kijken uit naar beantwoording van de gestelde vragen en zijn tevens gaarne bereid met u in gesprek te treden over het onderwerp alsmede de verbinding met experts te begeleiden.

Met Hoogachting,

Namens een delegatie van het #Regenboogteam

Regenboogteam: Het Regenboogteam is een multidisciplinaire (gelegenheid) formatie bestaande uit geëngageerde burgers uit alle lagen van de bevolking. Zo zijn er wetenschappers, hoogleraren, artsen, ondernemers, docenten en andere beroepsgroepen aan verbonden. Het team zal overheid en publiek op verschillende thema's van het coronabeleid gevraagd en ongevraagd van advies voorzien en om informatie vragen.

[redacted] *(Jurist),* [redacted] *(Moleculair bioloog),* [redacted] *(Consultant, strateeg, coach en omdenker),* [redacted] *(ondernemer in clinical trials),* [redacted] *(Biochemicus),* [redacted] *(Belangenbehartiger),* [redacted] *(Logopediste neurologische taal),* [redacted] *(organisatieadviseur),* [redacted] *(Sociaalgeograaf, consumentengedragsonderzoeker, Retail specialist),* [redacted] *(Ondernemer),* [redacted] *(historicus en ondernemer),* [redacted] *(Freelance writer and journalist),* [redacted] *(ICT-specialist),* [redacted] *(assistent* [redacted] *(Ondernemer),* [redacted] *(ICT-ondernemer),* [redacted] *(Fotograaf),* [redacted] *(Arts),* [redacted] *CEO and arts cosmetische anesthesie,* [redacted] *(Huisarts) en vele anderen!*

24 december 2020

Deze door het Regenboogteam zorgvuldig ingeleide vragen ten aanzien van de nieuwe vaccins en 'informed consent' is een afgeleide van intensief contact met de wetenschappers en experts op het gebied van genetische microbiologie, immunologie, artsen en juristen die onder andere gespecialiseerd zijn in civiel en gezondheidsrecht, naast de overige aanwezige disciplines.

Het team heeft de thematiek op publieke relevantie willen begrijpen om het vervolgens inzichtelijk te kunnen maken voor publiek en beleidsmakers. We moeten met de snelheid van de vaccinontwikkeling en toepassing nieuwe technologieën op het menselijk lichaam uitermate voorzichtig blijven.

De TGV onder de vaccins vraagt hierom. Deze inbreng illustreert wederom de noodzaak om de waarde van maatregelen als mogelijk onderdeel van proportionaliteit met urgentie te blijven wegen en onderzoeken ten einde beleid hierop aan te kunnen passen. Deze oproep is inmiddels geland bij de politiek .

Ter attentie van de heer Hugo de Jonge, Minister van VWS,
Ter attentie van het Landsbestuur, het parlement en de senaat,

Zeer gaarne verzoeken wij de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (namens het Kabinet) antwoord te geven op de gestelde vragen in dit schrijven over coronavaccin en vaccinatie.

Aan de basis staat uiteraard te allen tijde de zelfbeschikking van het individu en het collectief. De artsen in Nederland voeren hun maatschappelijke functie uit op basis van 'de eed van Hippocrates' die zij hebben afgelegd, de informatieplicht aan - en de toestemming van een patiënt, samen 'Informed consent' genoemd. Dit betekent dat de arts de patiënt in de eerste plaats op een begrijpelijke en zo volledig mogelijke wijze informeert over de voorgestelde behandelingsmogelijkheden en de arts hiervoor alle research heeft gedaan om zelf ook volledig geïnformeerd te zijn in plaats van zich alleen op richtlijnen en procedure te baseren. Onder behandeling worden alle mogelijke medische verrichtingen en adviezen verstaan die de arts uitvoert en voorschrijft, inclusief onderzoek en nazorg. Dit geldt ook voor de toekomstige gesprekken en objectieve informatievoorziening rond een mogelijk vaccin voor Corona (Sars-CoV-2). Hiervoor verwijzen we naar de bijlage: wat de Wet Wgbo voorschrijft.

Het kabinet, en in het bijzonder het Ministerie van Volksgezondheid, heeft een belangrijke rol bij de 'informed

consent' procedure rond coronavaccinatie: namelijk de route om volledige informatievoorziening richting burgers en artsen te waarborgen. Dit zal in hoge mate kunnen bijdragen aan een klimaat waarin ieder individu zonder drang en dwang (indirect en/of direct) en in mogelijk overleg van het individu met de huisarts kan komen tot een weloverwogen eigen beslissing ten aanzien van deze lichamelijke ingreep. Een gedegen Ministeriële beantwoording van de gestelde vragen is ons inziens een noodzakelijke voorwaarde voor burgers en artsen, om "informed consent" te waarborgen.

De snelheid van vaccinontwikkeling en mogelijke consequenties daarvan zetten de TGV onder de vaccins in perspectief. Het VGV, ofwel het "Vaccin à Grande Vitesse" is met hoge snelheid ontwikkeld. Tegelijkertijd roept deze sneltreinvaart wel meerdere urgente vragen op over het nut, de veiligheid, de vruchtbaarheid en de effectiviteit.

De vragen zijn zorgvuldig ingekleed met inzichten en uitleg over vaccinatie, het vaccin, de ontwikkeling ervan, de nieuwe technologie en hoe het functioneert in relatie tot wat we nog niet weten en de risico's op termijn, in dit geval vanaf een termijn van 2 maanden.

We starten met de toelichting en uitleg van een moleculair geneticus, welke meer dan double peer reviewed is door meerdere wetenschappers, experts en professor over nieuwe RNA vaccins inclusief 11 geïntegreerde vragen. Daarna volgen 7 vaktechnische – en aanvullende vragen (8-24) over coronavaccinatie en overheidsbeleid welke bij artsen, microbiologen, immunologen, professor en juristen zijn getoetst.

Wij kijken uit naar beantwoording van de gestelde vragen en zijn tevens gaarne bereid met u in gesprek te treden over het onderwerp alsmede de verbinding met experts te begeleiden.

Met Hoogachting,
Namens een delegatie van het Regenboogteam

Regenboogteam:

Het Regenboogteam is een multidisciplinaire (gelegenheid) formatie bestaande uit geëngageerde burgers uit alle lagen van de bevolking. Zo zijn er hoogleraren, artsen, ondernemers, docenten en andere beroepsgroepen aan verbonden. Het team zal overheid en publiek op verschillende thema's van het coronabeleid gevraagd en ongevraagd van advies voorzien en om informatie vragen.

Vragen over nieuwe RNA-vaccins

Weten we wat voor invloed de nieuwe RNA-vaccins op ons lichaam hebben?

Wat is vaccinatie?

Er zijn twee duidelijk verschillende categorieën van antivirale vaccins:
I vaccins die geïnactiveerde virale delen of virale eiwitten bevatten, en **II** vaccins die coderen voor virale eiwitten (DNA, RNA of recombinante virussen).

De meeste antivirale vaccins (I) die vandaag de dag op de markt zijn, behoren tot deze zogenoemde "subunit-vaccins", waarbij slechts een eiwit of een stukje van het virus wordt ingespoten. Dit wekt dan de immuunrespons op.

Enkele voorbeelden van vaccins:

- GSK / Sanofi ontwikkelt een subunit-vaccin, gebaseerd op recombinant spike eiwit;
- Oxford/AstraZeneca en Sputnik V uit Rusland zijn voorbeelden van Vector-vaccins
- Pfizer/BioNtech, Moderna en Curevac zijn naakte RNA-vaccins, die niet in een ander virus zijn ingebouwd.

Nieuw zijn de vaccins met DNA- of RNA-moleculen (II), dat wil zeggen met genetische informatie van de ziekteverwekker. Het zijn eigenlijk kleine vetbolletjes (vesikeltjes) die RNA- of DNA-moleculen bevatten, vaak opgenomen in de vorm van een recombinant-virus dat onschadelijk is voor de mens. Deze virussen worden ook wel vectoren genoemd. Ze bevatten recombinant-virus dus de genetische informatie voor het virale eiwit waartegen een immuunreactie moet worden opgewekt. Na de vaccinatie vindt de productie van het virale eiwit in de lichaamseigen cellen plaats. Het voordeel van deze vaccins is dat ze zeer snel ontwikkeld en geproduceerd kunnen worden. Hoe kan je überhaupt van een succes spreken als dit type vaccins tot op heden nooit zijn toegepast op mensen laat staan op grote schaal? Er zit een levensgroot risico aan omdat bij naakte DNA/RNA vaccins het niet zeker is door welke cellen het DNA/RNA wordt opgenomen; als het DNA/ RNA in een vector is ingebouwd dan bepaalt vaak de vector welke cel geïnfecteerd wordt. Bij naakte DNA/RNA vaccins kan het in principe elke lichaamscel zijn.

Met name DNA-vaccinatie is niet erg efficiënt omdat DNA-vectoren bijzonder slecht door de cellen worden opgenomen. Het probleem is dat de productie van RNA en eiwitten in de menselijke cel zeer laag is met dit type vaccin. Te laag om daadwerkelijk een sterke immuunrespons op te wekken. Voor een RNA-vaccin is het van belang dat het RNA efficiënt in de cel terechtkomt, dat het stabiel is en dat het in grote hoeveelheden beschikbaar is, zodat er zoveel mogelijk viruseiwitten kunnen worden geproduceerd.

Hiervoor is een nieuw vaccin ontwikkeld, het saRNA-vaccin (ook: samRNA-vaccin).

De afkortingen saRNA en samRNA betekenen respectievelijk "zelfversterkend RNA" en "zelfversterkend messenger-RNA". De saRNA-vaccins zijn gemaakt van relatief zwakke virussen die meestal niet meer dan een onschadelijke verkoudheid veroorzaken bij de mens, zoals alfa- en adenovirussen. De virulente (= ziekteverwekkende) genen worden uit het genoom van deze virussen verwijderd, terwijl daarvoor in de plaats een Coronavirus-gen wordt gezet. Meestal is dat het Spike-Gen. Tevens wordt een replicase-gen ingebouwd, die het virale RNA vermenigvuldigt (versterkt). Dit wordt dan als vaccin bij mensen ingespoten en opgenomen door de lichaamseigen cellen. Deze cellen beginnen dan met de productie van het spike-eiwit, dat vervolgens door het immuunsysteem als lichaamsvreemd eiwit wordt herkend. Dit spike-eiwit lokt immuunrespons uit. Als je later met het echte virus in aanraking komt ben je immuun.

*Op zijn eigen blog beschrijft Gates het als v*olgt: 'Je verandert je lichaam in wezen in een eigen vaccinfabriek.'

RNA-vaccins zijn potentieel gevaarlijk!

Vragen:

1. Waarom worden de nieuwe RNA-vaccins met dergelijke spoed toegelaten, terwijl ze niet dé oplossing voor de corona-crisis blijken te zijn en er te veel onwetendheid is over de invloed van de vaccins op ons lichaam?
2. Hebben de deskundigen die beweren dat de nieuwe RNA-vaccins het DNA kunnen veranderen gelijk?

Wat gebeurt er in de cellen van ons lichaam? Laten we hier eens naar kijken:

Elke cel in ons lichaam bevat het menselijke erfgoed (DNA). Er zijn 50.000-60.000 duizend genen, die allemaal hun eigen specifieke taken vervullen. Samen met de schakelaars die ze op het juiste moment aan en uit zetten, vormen ze 25% van het genoom. Nogmaals 50% van het DNA bestaat uit genetische elementjes, TEs genoemd, *waarvan men de betekenis nog steeds niet helemaal begrijpt*. Ze hebben uiteenlopende controlerende en regulerende functies, met name bij de ontwikkeling van de foetus. Er zijn honderdduizenden van deze elementjes in ons DNA. Het is belangrijk om te weten dat elk van deze elementen in elk geval codeert voor twee enzymen: reverse transcriptase (afgekort RT) en integrase (afgekort INT).[1]

Het bijzondere aan het RT-enzym is dat het een RNA-molecuul kan omzetten in een DNA-molecuul, terwijl het INT-enzym dit nieuw gevormde DNA-molecuul in het erfgoed kan integreren. Met behulp van RT en INT kan in principe elk RNA, ook dat van een RNA-vaccin, in het erfgoed van de mens integreren. Als de integratie van DNA in of nabij celcyclus-genen, metabole genen of immuungenen plaatsvindt, kan er een grote verscheidenheid aan genetische afwijkingen optreden.

Deze zogenoemde genotoxische effecten van het RNA-vaccin kunnen op de lange termijn een rol gaan spelen.
Door dit feit herbergen saRNA-vaccins dus wel degelijk een potentieel gevaar op de lange termijn.

- Door de supersnelle ontwikkeling van de nieuwe saRNA-vaccins konden ze slechts op korte termijneffecten worden getest;[2]
- de potentiële genotoxiciteit op lange termijn is helemaal niet onderzocht;
- Er was geen tijd voor (en er is geen tijd voor genomen);
- Het is dus onbekend of en hoe vaak een insertie in het menselijk genoom plaatsvindt;
- Gezien het feit dat er honderdduizenden RT- en INT-genen in onze cellen voorkomen, kan niet worden uitgesloten dat het wel gebeurt.

3. Bent u zich van de mogelijke risico's die hiermee samenhangen bewust en waarom is dit niet beter onderzocht?

Statistisch gezien geldt dat hoe meer mensen gevaccineerd worden, hoe vaker genotoxische effecten kunnen optreden. Het plan van onze regeringen om een zo groot mogelijk deel van de wereldbevolking te vaccineren met een saRNA-vaccin zou daarom in de toekomst onaangename gevolgen kunnen hebben. We hebben geen kristallen bol om te zien wat er gaat gebeuren, maar vanuit wetenschappelijk oogpunt kunnen al wel mogelijke gevaren worden benoemd.

1 Het genoom is extreem plastisch. Je kunt niet zeggen "de mens heeft 21,456 eiwit-genen", omdat dat getal per mensenpopulatie verschilt. Je kunt ook niet zeggen "het genoom bestaat voor 48,65% uit TEs", omdat het hier ook enorm verschilt. Het idee dat we elke mens hetzelfde aantal genen zou moeten hebben is een achterhaald Neo-Darwinistische idee. En die theorie is weerlegd door de nieuwe genomica, maar aan die nieuwe kennis wordt in de media geen aandacht besteed.

2 Dit zijn geen theoretische gronden, want, hoe kun je een half jaar lange termijn effecten bestuderen die pas jaren later kunnen gaan optreden?
Hiervoor is het noodzakelijk de 'whole genome'-analyses gaan uitvoeren om uit te sluiten dat het vaccin in het DNA integreert. Dat is niet gedaan.

4. Indien er statistisch gezien meer genotoxische effecten kunnen optreden waardoor we in de toekomst onaangename gevolgen kunnen verwachten, waarom wordt bovenstaande niet beter onderzocht?

Om de mogelijkheid van genotoxische bijwerkingen aan te tonen- en bij deze nieuwe vaccins uit te sluiten, is het minimaal noodzakelijk om mRNA vaccins eerst op proefdieren uit te testen. De nu mogelijke stap: het volledige genoom van alle muizencellen te sequensen," de volgorde bepalen van de letters (nucleotiden) waarmee het DNA wordt geschreven, zijn noodzakelijke analyses die nog niet uitgevoerd zijn. De vraag of het verantwoord is om een groot deel van de bevolking te vaccineren met een saRNA-vaccin dat niet is getest op mogelijke genotoxische bijwerkingen, moet wel degelijk serieus worden genomen. Er kan zelfs gesproken worden van een onaanvaardbaar risico voor de volksgezondheid.

REGENBOOGTEAM COMMUNICATIE

Vragen:

5. Is het verantwoord om een groot deel van de bevolking te vaccineren met een saRNA-vaccin dat niet getest is op mogelijke genotoxische bijwerkingen?
6. We hebben begrepen dat er tests zijn gedaan met proefdieren die niet succesvol zijn geweest. Als deze testresultaten er zijn, wanneer worden deze dan openbaar gemaakt? Waarom wordt er niet eerst verder getest, zodat we dit soort risico's definitief kunnen uitsluiten en vermijden?
7. Is het gezien bovenstaande wetenschappelijke toelichting niet alleen al noodzakelijk eerst dit soort tests te doen en de resultaten daarvan grondig te onderzoeken alvorens we een groot deel van de bevolking hiermee willen vaccineren?

RNA vaccins kunnen dus potentieel in het genoom van de gevaccineerde integreren, zodanig dat de verandering blijvend is. Onlangs werd aangetoond dat het RNA van SARS-CoV-2 virus wel degelijk in het genoom kan integreren.

Dat zou zelfs kunnen betekenen dat de veiligheid van bloedtransfusies en orgaantransplantatie niet gegarandeerd kan worden als er een kans is dat er viraal DNA in het genoom geïntegreerd is als gevolg van vaccinatie met mRNA. De gevolgen van de geneeskunde zijn dan niet te overzien.

Twee referenties:

SARS-CoV-2 RNA reverse-transcribed and integrated into the human genome:
https://www.biorxiv.org/content/10.1101/2020.12.12.422516v1

Exogenous coronavirus interacts with endogenous retrotransposon in human cells
https://www.researchgate.net/publication/342755021_Exogenous_coronavirus_interacts_with_endogenous_retrotransposon_in_human_cells/fulltext/5f051a0ca6fdcc4ca455c226/Exogenous-coronavirus-interacts-with-endogenous-retrotransposon-in-human-cells.pdf

Daarom behoort de bovenbeschreven DNA-integratie van RNA-vaccins (met behulp van RT en INT) tot de biologische mogelijkheden. Mocht dat in de kiembaan optreden, dat wil zeggen in het genoom van voortplantingscellen, dan betekent dat de veranderingen ook worden doorgegeven aan toekomstige generaties. De fitness van de volgende generatie kan daardoor worden afgezwakt. Ook dit is nog nooit onderzocht en er bestaan geen publicaties op dit gebied. We moeten wegblijven van het toevoegen van genetische code aan menselijk genoom, waarmee een zeer gevaarlijk spectrum opzoeken.

- Hier een link naar de wetenschap van kiembaangen-bewerking of human germ-line gene editing.
- https://www.youtube.com/watch?v=CmUmy-rTN64
- Wetenschappers pleiten voor een internationaal moratorium op het bewerken van erfelijk genoom.
- https://fortune.com/2019/03/14/gene-editing-moratorium/

Begin december kregen de RNA-vaccins in Zwitserland geen toestemming van "Swissmedic", het Zwitserse geneesmiddelenbureau voor de toelating van medicamenten omdat men vond dat de nieuwe vaccins van onder ander AstraZeneca, Pfizer-Biontech en Moderna niet goed genoeg getest waren. Er ontbraken naar hun professionele inzicht de benodigde veiligheids- en kwaliteitsanalyses.
https://www.srf.ch/news/schweiz/gedaempfte-erwartungen-swissmedic-pocht-beim-impfstoff-auf-belastbare-daten

Op 19 december 2020 publiceert Swissmedic dat de korte termijn voordelen opwegen tegen de nadelen. Swissmedic vraagt tegelijkertijd aan de medische professionals en aan de apotheken de neveneffecten die zij constateren te delen.

REGENBOOGTEAM COMMUNICATIE VERT

De te verwachten neveneffecten op de korte termijn worden door Swissmedic gelijkgesteld aan griepachtige verschijnselen. https://www.swissmedic.ch/swissmedic/en/home/news/coronavirus-covid-19/covid-19-impfstoff_erstzulassung.html

Of er voldoende bekend is over de korte termijn gevolgen, dat wil zeggen korter dan 2 maanden, zal de komende tijd uitwijzen bij mensen die zich willen laten vaccineren. Over de middellange - en lange termijn neveneffecten, een termijn langer dan 2 maanden is evenwel niets bekend. Dit zijn geen theoretisch gronden want, hoe kun je in een half jaar lange termijn effecten bestuderen, die pas na vele jaren kunnen gaan optreden met een horizon die praktisch niet verder reikt dan 2 maanden? Hiervoor is het noodzakelijk 'whole genome'- analyses te gaan uitvoeren om uit te sluiten dat het vaccin in het DNA integreert. Dat is niet gedaan.

8. Is het gezien deze constatering niet cruciaal om hier eerst inzicht in te krijgen alvorens er überhaupt met de logistieke operatie ter vaccinatie wordt gestart? Zeker met het oog op voortplanting?

Wetenschappers en ethici slaan alarm. In januari riep 'The Geneva Statement' op tot beëindiging van dit soort experimenten. Een club van 's werelds toonaangevende ethici en wetenschappers. https://www.researchgate.net/publication/339252292_Geneva_Statement_-_Uncorrected

mRNA-vaccins gebruiken een nieuwe techniek en zijn een nieuw type vaccins. Van hun bijwerkingen is vrijwel helemaal niets bekend. Zoals eerder beschreven is niet uit te sluiten dat ze mutagenetische activiteit bezitten (=DNA veranderende) en daarmee genotoxisch kunnen zijn.

Er zijn momenteel 80 COVID-vaccins versneld in ontwikkeling, waarbij onder andere Moderna's en Pfizer-Biontech mRNA. Deze vaccins worden versneld getest. Over dierproeven is niets bekend. Deze vaccins zullen naar verwachting deze zomer de laatste testfase doorlopen, alhoewel ze mogelijk al op kortere termijn ingezet gaan worden.

Het vaccin maakt gebruik van niet eerder gebruikte, experimentele RNA-technologie waar al meer dan tien jaar in geïnvesteerd wordt. Er is echter gedurende deze ontwikkeling door wetenschappers en medisch ethici gewaarschuwd voor de gevaren van deze technologie en het vertrouwen van verschillende investeerders was daardoor flink gezakt, waardoor Moderna ondanks de investeringen van bijvoorbeeld de Gates Foundation bijna failliet ging en een schuld van $ 1,5 miljard had vóórdat de COVID pandemie begon.
https://www.lewrockwell.com/2020/03/no_author/coronavirus-vaccines-and-the-gates-foundation/

9. De vraag is of burgers straks onderdeel willen zijn van een medisch experiment, want dat is het bekeken vanuit de noodzakelijk informatie die nu niet gegeven kan worden om tot een adequate risicoschatting te komen voor de langere termijn. Er ontbreekt relevante informatie. Raadt u dit type COVID-vaccin aan nu reeds in te zetten binnen onze bevolking en hoe gaat u daarbij "informed consent" borgen?

Opsomming van gerichte vragen over de coronavaccins:

1. Tijdens de pandemie van de Mexicaanse griep bleek fabrikant GSK van het ook in Nederland gebruikte pandemische vaccin Pandemrix ruim 3000 meldingen van meer of minder ernstige bijwerkingen, waaronder narcolepsie en anafylactische reacties, te hebben gekregen maar die niet met het publiek te hebben gedeeld (ref. Doshi BMJ 2017). **Wel met het Europese Geneesmiddelenbureau (EMA), maar die deed er vervolgens niets mee.** Over die bijwerkingen worden nu nog rechtszaken gevoerd.

Vragen:

- Welke garantie geeft CBG/EMA en de Nederlandse overheid dat dit niet weer gaat gebeuren?

REGENBOOGTEAM COMMUNICATIE VERT

- Met andere woorden hoe goed is het toezicht? Het gaat om het toezicht op de activiteiten van de fabrikant en EMA. Want daar ging het toen mis.
- En welke mate van transparantie? Het gaat om de volledige openbaarheid van alle gegevens van zowel de fabrikant als EMA.

2. EMA is door de Europese Ombudsman verplicht om de clinical study reports (CSR's), dat zijn de onderzoeksgegevens die fabrikanten moeten overhandigen aan EMA om een handelsvergunning te krijgen, van de vaccins op hun website te zetten. Het belang daarvan is dat onafhankelijke onderzoekers hun eigen analyses kunnen doen.

- **Vraag**: Wanneer komen deze CSR's beschikbaar op de website van EMA?

3. Er zijn veel belangrijke zaken die nog niet of onvoldoende bekend zijn over de vaccins.
   Voor vaccins en therapeutica geldt dat ze Veilig, Effectief en NUTTIG moeten zijn. Voor dat laatste aspect is veel te weinig aandacht. Het gaat hier om vragen over wie eigenlijk gevaccineerd zou moeten worden? Mensen die gezond zijn en een gezond-werkend immuunsysteem hebben, hebben geen serieuze problemen om een infectie te overleven. Waarom zouden we hen aan vaccinatie en kans op neveneffecten blootstellen?
   Vragen: Wanneer denkt u dat deze informatie beschikbaar komt en welke onderzoeken zijn daartoe in gang gezet?

   - Wat is het effect van vaccins bij zwangere vrouwen?
   - Wat is het effect bij ouderen?
   - Wat is het effect bij chronisch zieken?
   - Wat is het effect bij kinderen en adolescenten?
   - Wat is het effect in uiteenlopende groepen wat betreft sociale omstandigheden, etniciteit, genetische variatie?
   - Wat is het effect op de overdracht ofwel de transmissie van het virus?

Gezien de aantallen mensen die seropositief zijn voor Sars-CoV-2 (minimaal 1 miljoen), dus een infectie hebben doorgemaakt en het feit dat opgeteld dit jaar zo'n 30.000 mensen zijn overleden dan wel in het ziekenhuis zijn opgenomen, is het waarschijnlijk dat het grootste deel van de bevolking voldoende weerstand tegenSars-CoV-2 heeft. Dus: er is al groepsimmmuniteit.

- Vindt u dat de vraag of het vaccin groepsimmuniteit creëert een vraag zou moeten zijn?
- Wat is het effect op complicaties?
- Wat is het effect op sterfte?
- Wat is het effect dan wel bijwerkingen op de lange termijn?
- Welk effect heeft het vaccin op mensen die al besmet zijn geweest, al dan niet met symptomen?
- Is het niet beter om bij mensen die zich willen laten vaccineren eerst een antilichaamtest af te nemen zodat duidelijk is of zij al immuun zijn? En wat we hieruit kunnen leren?
- Weet u dan ook welk negatief effect het vaccin op mensen zou kunnen hebben die al besmet zijn geweest, al dan niet met symptomen?
- Wat is het effect op vruchtbaarheid (mogelijkheid tot voortplanting)? Heeft het ontbreken van die relevante gegevens gevolgen voor de toepasbaarheid van de beschikbare corona vaccins op bepaalde groepen?

4. Het onderzoek van Pfizer is niet volgens het onderzoeksprotocol uitgevoerd! Er was sprake van protocolschendingen, een ernstige zaak. Toelichting: men wilde een dubbelblind onderzoek en dat is niet gedaan: artsen en patiënten wisten wat de patiënten kregen, placebo of vaccin. Als onderzoek werkelijk niet gedaan is dan is de mate van voorkomen van bijwerkingen onbetrouwbaar.
   Vraag: Bent u hiervan op de hoogte? Wat gaat u hieraan doen?

5. Van hetgeen fout ging tijdens de Mexicaanse griep en daarna is vrijwel niets geleerd.
6. **Vraag:** Wat vindt u daarvan?

REGENBOOGTEAM COMMUNICATIE VERT

6. In de VS en het VK zijn inmiddels de productinformaties van het Pfizer-vaccin beschikbaar.

- **USA** https://www.fda.gov/media/144413/download
- **UK** Geen data beschikbaar.

Tussen beide landen zijn opmerkelijke verschillen in de weergegeven gegevens.
De extra of andere toevoegingen in het VK zijn vet gedrukt.

Voor de duidelijkheid: normaal gesproken kan een fabrikant alleen claimen wat experimenteel aangetoond is. Dus, als er geen gegevens over specifieke groepen in dossier zitten, dan mag het vaccin niet bij die groepen gebruikt worden.

- **USA**: Immunocompromised persons, including individuals receiving immunosuppressant therapy, may have a diminished immune response to the Pfizer-BioNTech COVID-19 Vaccine.
- **UK**: Immunocompromised persons, including individuals receiving immunosuppressant therapy, may have a diminished immune response to the vaccine. **No data are available about concomitant use of immunosuppressants.**

- **USA.** Pregnancy Risk Summary. All pregnancies have a risk of birth defect, loss, or other adverse outcomes. In the US general population, the estimated background risk of major birth defects and miscarriage in clinically recognized pregnancies is 2% to 4% and 15% to 20%, respectively. Available data on Pfizer-BioNTech COVID-19 Vaccine administered to pregnant women are insufficient to inform vaccine-associated risks in pregnancy.

- **UK.** Pregnancy There are no or limited amount of data from the use of COVID-19 mRNAVaccine BNT162b2. Animal reproductive toxicity studies have not been completed. **COVID-19 mRNA Vaccine BNT162b2is not recommended during pregnancy. For women of childbearing age, pregnancy should be excluded before vaccination. In addition, women of childbearing age should be advised to avoid pregnancy for at least 2 months after their second dose.**

- **USA.** Lactation Risk Summary Data are not available to assess the effects of Pfizer-BioNTech COVID-19 Vaccine on the breastfed infant or on milk production/excretion.
- **UK.** Breast-feeding. It is unknown whether COVID-19 mRNA Vaccine BNT162b2 is excreted in human milk. A risk to the newborns/infants cannot be excluded. **COVID-19 mRNA Vaccine BNT162b2 should not be used during breast-feeding.**

- **USA.** FERTILITY: NO ONE WORD.
- **UK.** Fertility It is unknown whether COVID-19 mRNA Vaccine BNT162b2 has an impact on fertility. **Animal studies into potential toxicity to reproduction and development have not been completed.**

- **USA.** ANTICOAGULANT THERAPY: NO ONE WORD
- **UK.** Individuals receiving anticoagulant therapy or those with a bleeding disorder that would contraindicate intramuscular injection, **should not be given the vaccine unless the potential benefit clearly outweighs the risk of administration**

Vraag: Hoe zijn deze verschillende uitkomsten te rijmen en wat vindt u daarvan?

7. Het FDA-team dat de beoordelingen heeft gedaan bestond uit een bio-statisticus en een klinisch onderzoeker dus slechts enkele mensen. Gezien het feit dat er zo'n urgentie op rustte op de registratie, is dit opmerkelijk weinig.

Vragen:

- Wat vindt u hiervan?

REGENBOOGTEAM COMMUNICATIE

- En heeft EMA wel een uitgebreider team deskundigen ingezet?
- Wat is de samenstelling van dit team geweest?
- Is er een conditional licence gegeven, wat inhoudt dat er vaker gerapporteerd moet worden over bijwerkingen etc. en dat de EMA er dichter op zit?

Aanvullende vragen over de coronavaccins:

8. Normaal gesproken is het verboden wetgeving in Nederland te omzeilen en via een omweg met een product te komen. Hoe kan een vaccin dat wegens veiligheidseisen niet in Nederland mag worden getest, maar wel via het buitenland, alsnog hier wordt goedgekeurd?
9. Wat zijn deze veiligheidseisen die voortvloeien uit vraag 8?
10. Wat is de samenstelling van de beschikbare coronavaccins? Zijn de toegevoegde stoffen in voldoende mate onderzocht op carcinogene effecten, dus kankerverwekkende eigenschappen?
11. Nu de lange termijn effectiviteit, adjuvantia en conserveringsmiddelen onbekend zijn en ook de lange termijn bijwerkingen niet te overzien zijn, hoe wordt dit meegenomen in de afweging of het vaccin effectief en veilig is?

Zoals boven aangegeven moet er ook een NUT zijn of noodzakelijkheid. Het is uitermate belangrijk dat dit duidelijk gemaakt wordt. Dus: **veilig, effectief en nuttig**.

12. Wat zijn de risico's van de versnelde procedures en zijn deze in kaart gebracht?
13. Hoe wordt er omgegaan met de risico's?
14. Wie is er aansprakelijk bij schade?
15. Welke procedure is er bij klachten/bijwerkingen?
16. Welke garantie heeft men dat men niet (ernstig) ziek kan worden door het vaccin?
17. In hoeverre is het effect op de vruchtbaarheid onderzocht?
18. Welke waarborgen zijn er ingebracht mede ten aanzien van kinderen en hun ontwikkeling en nog in ontwikkeling zijnde lichamen, hersenen en immuunsysteem?
19. Is het juist dat er een blijvende verandering (genmutatie) kan plaatsvinden door gebruik van RNA-vaccins?

Vragen rond de gevolgen van vaccineren, persoonlijke weerbaarheid en groepsimmuniteit voor ons land:

20. Welke routekaart voor terug naar normaal is er? En welke rol speelt het vaccin daarin?
21. Kunt u verschillende scenario's schetsen hoe u de komende 6 maanden anticipeert om terug naar normaal te gaan?
22. In hoeverre kunt u bijdragen aan voorlichting over ons eigen immuunsysteem en we hoe ons immuunsysteem kunnen versterken als basis onderdeel van overheidsvoorlichting?
23. De overheid zet fors in op afval scheiden en preventie. Welke maatregelen neemt het kabinet om in te zetten op proportioneel toepassen van (preventieve) medicatie en gezondheidspreventie in brede zin en de natuurlijke weerstand onder de bevolking? Een voorbeeld is de actuele en gerichte inzet van de Britse overheid op vitamine D aanlevering aan de meest kwetsbare ouderen in de wintermaanden.
24. Welke garantie geeft vaccinatie om versoepeling van de maatregelen en terug naar normaal en binnen welk tijdspad? Welke routekaart is hiervoor beschikbaar om perspectief te bieden?

REGENBOOGTEAM COMMUNICATIE

Vragen over nieuwe RNA-vaccins

Weten we wat voor invloed de nieuwe RNA-vaccins op ons lichaam hebben?

Wat is vaccinatie?

Er zijn twee duidelijk verschillende categorieën van antivirale vaccins:
I vaccins die geïnactiveerde virale delen of virale eiwitten bevatten, en **II** vaccins die coderen voor virale eiwitten (DNA, RNA of recombinante virussen).

De meeste antivirale vaccins (I) die vandaag de dag op de markt zijn, behoren tot deze zogenoemde "subunit-vaccins", waarbij slechts een eiwit of een stukje van het virus wordt ingespoten. Dit wekt dan de immuunrespons op.

Enkele voorbeelden van vaccins:

- GSK / Sanofi ontwikkelt een subunit-vaccin, gebaseerd op recombinant spike eiwit;
- Oxford/AstraZeneca en Sputnik V uit Rusland zijn voorbeelden van Vector-vaccins
- Pfizer/BioNtech, Moderna en Curevac zijn naakte RNA-vaccins, die niet in een ander virus zijn ingebouwd.

Nieuw zijn de vaccins met DNA- of RNA-moleculen (II), dat wil zeggen met genetische informatie van de ziekteverwekker. Het zijn eigenlijk kleine vetbolletjes (vesikeltjes) die RNA- of DNA-moleculen bevatten, vaak opgenomen in de vorm van een recombinant-virus dat onschadelijk is voor de mens. Deze virussen worden ook wel vectoren genoemd. Ze bevatten recombinant-virus dus de genetische informatie voor het virale eiwit waartegen een immuunreactie moet worden opgewekt. Na de vaccinatie vindt de productie van het virale eiwit in de lichaamseigen cellen plaats. Het voordeel van deze vaccins is dat ze zeer snel ontwikkeld en geproduceerd kunnen worden. Hoe kan je überhaupt van een succes spreken als dit type vaccins tot op heden nooit zijn toegepast op mensen laat staan op grote schaal? Er zit een levensgroot risico aan omdat bij naakte DNA/RNA vaccins het niet zeker is door welke cellen het DNA/RNA wordt opgenomen; als het DNA/ RNA in een vector is ingebouwd dan bepaalt vaak de vector welke cel geïnfecteerd wordt. Bij naakte DNA/RNA vaccins kan het in principe elke lichaamscel zijn.

Met name DNA-vaccinatie is niet erg efficiënt omdat DNA-vectoren bijzonder slecht door de cellen worden opgenomen. Het probleem is dat de productie van RNA en eiwitten in de menselijke cel zeer laag is met dit type vaccin. Te laag om daadwerkelijk een sterke immuunrespons op te wekken. Voor een RNA-vaccin is het van belang dat het RNA efficiënt in de cel terechtkomt, dat het stabiel is en dat het in grote hoeveelheden beschikbaar is, zodat er zoveel mogelijk viruseiwitten kunnen worden geproduceerd.

Hiervoor is een nieuw vaccin ontwikkeld, het saRNA-vaccin (ook: samRNA-vaccin).

De afkortingen saRNA en samRNA betekenen respectievelijk "zelfversterkend RNA" en "zelfversterkend messenger-RNA". De saRNA-vaccins zijn gemaakt van relatief zwakke virussen die meestal niet meer dan een onschadelijke verkoudheid veroorzaken bij de mens, zoals alfa- en adenovirussen. De virulente (= ziekteverwekkende) genen worden uit het genoom van deze virussen verwijderd, terwijl daarvoor in de plaats een Coronavirus-gen wordt gezet. Meestal is dat het Spike-Gen. Tevens wordt een replicase-gen ingebouwd, die het virale RNA vermenigvuldigt (versterkt). Dit wordt dan als vaccin bij mensen ingespoten en opgenomen door de lichaamseigen cellen. Deze cellen beginnen dan met de productie van het spike-eiwit, dat vervolgens door het immuunsysteem als lichaamsvreemd eiwit wordt herkend. Dit spike-eiwit lokt immuunrespons uit. Als je later met het echte virus in aanraking komt ben je immuun.

*Op zijn eigen blog beschrijft Gates het als v*olgt: 'Je verandert je lichaam in wezen in een eigen vaccinfabriek.'

RNA-vaccins zijn potentieel gevaarlijk!

Vragen:

1. Waarom worden de nieuwe RNA-vaccins met dergelijke spoed toegelaten, terwijl ze niet dé oplossing voor de corona-crisis blijken te zijn en er te veel onwetendheid is over de invloed van de vaccins op ons lichaam?
2. Hebben de deskundigen die beweren dat de nieuwe RNA-vaccins het DNA kunnen veranderen gelijk?

Wat gebeurt er in de cellen van ons lichaam? Laten we hier eens naar kijken:

Elke cel in ons lichaam bevat het menselijke erfgoed (DNA). Er zijn 50.000-60.000 duizend genen, die allemaal hun eigen specifieke taken vervullen. Samen met de schakelaars die ze op het juiste moment aan en uit zetten, vormen ze 25% van het genoom. Nogmaals 50% van het DNA bestaat uit genetische elementjes, TEs genoemd, *waarvan men de betekenis nog steeds niet helemaal begrijpt*. Ze hebben uiteenlopende controlerende en regulerende functies, met name bij de ontwikkeling van de foetus. Er zijn honderdduizenden van deze elementjes in ons DNA. Het is belangrijk om te weten dat elk van deze elementen in elk geval codeert voor twee enzymen: reverse transcriptase (afgekort RT) en integrase (afgekort INT).[1]

Het bijzondere aan het RT-enzym is dat het een RNA-molecuul kan omzetten in een DNA-molecuul, terwijl het INT-enzym dit nieuw gevormde DNA-molecuul in het erfgoed kan integreren. Met behulp van RT en INT kan in principe elk RNA, ook dat van een RNA-vaccin, in het erfgoed van de mens integreren. Als de integratie van DNA in of nabij celcyclus-genen, metabole genen of immuungenen plaatsvindt, kan er een grote verscheidenheid aan genetische afwijkingen optreden.

Deze zogenoemde genotoxische effecten van het RNA-vaccin kunnen op de lange termijn een rol gaan spelen.
Door dit feit herbergen saRNA-vaccins dus wel degelijk een potentieel gevaar op de lange termijn.

- Door de supersnelle ontwikkeling van de nieuwe saRNA-vaccins konden ze slechts op korte termijneffecten worden getest;[2]
- de potentiële genotoxiciteit op lange termijn is helemaal niet onderzocht;
- Er was geen tijd voor (en er is geen tijd voor genomen);
- Het is dus onbekend of en hoe vaak een insertie in het menselijk genoom plaatsvindt;
- Gezien het feit dat er honderdduizenden RT- en INT-genen in onze cellen voorkomen, kan niet worden uitgesloten dat het wel gebeurt.

3. Bent u zich van de mogelijke risico's die hiermee samenhangen bewust en waarom is dit niet beter onderzocht?

Statistisch gezien geldt dat hoe meer mensen gevaccineerd worden, hoe vaker genotoxische effecten kunnen optreden. Het plan van onze regeringen om een zo groot mogelijk deel van de wereldbevolking te vaccineren met een saRNA-vaccin zou daarom in de toekomst onaangename gevolgen kunnen hebben. We hebben geen kristallen bol om te zien wat er gaat gebeuren, maar vanuit wetenschappelijk oogpunt kunnen al wel mogelijke gevaren worden benoemd.

1 Het genoom is extreem plastisch. Je kunt niet zeggen "de mens heeft 21,456 eiwit-genen", omdat dat getal per mensenpopulatie verschilt. Je kunt ook niet zeggen "het genoom bestaat voor 48,65% uit TEs", omdat het hier ook enorm verschilt. Het idee dat we elke mens hetzelfde aantal genen zou moeten hebben is een achterhaald Neo-Darwinistische idee. En die theorie is weerlegd door de nieuwe genomica, maar aan die nieuwe kennis wordt in de media geen aandacht besteed.

2 Dit zijn geen theoretische gronden, want, hoe kun je een half jaar lange termijn effecten bestuderen die pas jaren later kunnen gaan optreden?
Hiervoor is het noodzakelijk de 'whole genome'-analyses gaan uitvoeren om uit te sluiten dat het vaccin in het DNA integreert. Dat is niet gedaan.

4. Indien er statistisch gezien meer genotoxische effecten kunnen optreden waardoor we in de toekomst onaangename gevolgen kunnen verwachten, waarom wordt bovenstaande niet beter onderzocht?

Om de mogelijkheid van genotoxische bijwerkingen aan te tonen- en bij deze nieuwe vaccins uit te sluiten, is het minimaal noodzakelijk om mRNA vaccins eerst op proefdieren uit te testen. De nu mogelijke stap: het volledige genoom van alle muizencellen te sequensen," de volgorde bepalen van de letters (nucleotiden) waarmee het DNA wordt geschreven, zijn noodzakelijke analyses die nog niet uitgevoerd zijn. De vraag of het verantwoord is om een groot deel van de bevolking te vaccineren met een saRNA-vaccin dat niet is getest op mogelijke genotoxische bijwerkingen, moet wel degelijk serieus worden genomen. Er kan zelfs gesproken worden van een onaanvaardbaar risico voor de volksgezondheid.

REGENBOOGTEAM COMMUNICATIE VERB

Vragen:

5. Is het verantwoord om een groot deel van de bevolking te vaccineren met een saRNA-vaccin dat niet getest is op mogelijke genotoxische bijwerkingen?
6. We hebben begrepen dat er tests zijn gedaan met proefdieren die niet succesvol zijn geweest. Als deze testresultaten er zijn, wanneer worden deze dan openbaar gemaakt? Waarom wordt er niet eerst verder getest, zodat we dit soort risico's definitief kunnen uitsluiten en vermijden?
7. Is het gezien bovenstaande wetenschappelijke toelichting niet alleen al noodzakelijk eerst dit soort tests te doen en de resultaten daarvan grondig te onderzoeken alvorens we een groot deel van de bevolking hiermee willen vaccineren?

RNA vaccins kunnen dus potentieel in het genoom van de gevaccineerde integreren, zodanig dat de verandering blijvend is. Onlangs werd aangetoond dat het RNA van SARS-CoV-2 virus wel degelijk in het genoom kan integreren.

Dat zou zelfs kunnen betekenen dat de veiligheid van bloedtransfusies en orgaantransplantatie niet gegarandeerd kan worden als er een kans is dat er viraal DNA in het genoom geïntegreerd is als gevolg van vaccinatie met mRNA. De gevolgen van de geneeskunde zijn dan niet te overzien.

Twee referenties:

SARS-CoV-2 RNA reverse-transcribed and integrated into the human genome:
https://www.biorxiv.org/content/10.1101/2020.12.12.422516v1

Exogenous coronavirus interacts with endogenous retrotransposon in human cells
https://www.researchgate.net/publication/342755021_Exogenous_coronavirus_interacts_with_endogenous_retrotransposon_in_human_cells/fulltext/5f051a0ca6fdcc4ca455c226/Exogenous-coronavirus-interacts-with-endogenous-retrotransposon-in-human-cells.pdf

Daarom behoort de bovenbeschreven DNA-integratie van RNA-vaccins (met behulp van RT en INT) tot de biologische mogelijkheden. Mocht dat in de kiembaan optreden, dat wil zeggen in het genoom van voortplantingscellen, dan betekent dat de veranderingen ook worden doorgegeven aan toekomstige generaties. De fitness van de volgende generatie kan daardoor worden afgezwakt. Ook dit is nog nooit onderzocht en er bestaan geen publicaties op dit gebied. We moeten wegblijven van het toevoegen van genetische code aan menselijk genoom, waarmee een zeer gevaarlijk spectrum opzoeken.

- Hier een link naar de wetenschap van kiembaangen-bewerking of human germ-line gene editing.
- https://www.youtube.com/watch?v=CmUmy-rTN64
- Wetenschappers pleiten voor een internationaal moratorium op het bewerken van erfelijk genoom.
- https://fortune.com/2019/03/14/gene-editing-moratorium/

Begin december kregen de RNA-vaccins in Zwitserland geen toestemming van "Swissmedic", het Zwitserse geneesmiddelenbureau voor de toelating van medicamenten omdat men vond dat de nieuwe vaccins van onder ander AstraZeneca, Pfizer-Biontech en Moderna niet goed genoeg getest waren. Er ontbraken naar hun professionele inzicht de benodigde veiligheids- en kwaliteitsanalyses.
https://www.srf.ch/news/schweiz/gedaempfte-erwartungen-swissmedic-pocht-beim-impfstoff-auf-belastbare-daten

Op 19 december 2020 publiceert Swissmedic dat de korte termijn voordelen opwegen tegen de nadelen. Swissmedic vraagt tegelijkertijd aan de medische professionals en aan de apotheken de neveneffecten die zij constateren te delen.

REGENBOOGTEAM COMMUNICATIE

De te verwachten neveneffecten op de korte termijn worden door Swissmedic gelijkgesteld aan griepachtige verschijnselen. https://www.swissmedic.ch/swissmedic/en/home/news/coronavirus-covid-19/covid-19-impfstoff_erstzulassung.html

Of er voldoende bekend is over de korte termijn gevolgen, dat wil zeggen korter dan 2 maanden, zal de komende tijd uitwijzen bij mensen die zich willen laten vaccineren. Over de middellange - en lange termijn neveneffecten, een termijn langer dan 2 maanden is evenwel niets bekend. Dit zijn geen theoretisch gronden want, hoe kun je in een half jaar lange termijn effecten bestuderen, die pas na vele jaren kunnen gaan optreden met een horizon die praktisch niet verder reikt dan 2 maanden? Hiervoor is het noodzakelijk 'whole genome'- analyses te gaan uitvoeren om uit te sluiten dat het vaccin in het DNA integreert. Dat is niet gedaan.

8. Is het gezien deze constatering niet cruciaal om hier eerst inzicht in te krijgen alvorens er überhaupt met de logistieke operatie ter vaccinatie wordt gestart? Zeker met het oog op voortplanting?

Wetenschappers en ethici slaan alarm. In januari riep 'The Geneva Statement' op tot beëindiging van dit soort experimenten. Een club van 's werelds toonaangevende ethici en wetenschappers. https://www.researchgate.net/publication/339252292_Geneva_Statement_-_Uncorrected

mRNA-vaccins gebruiken een nieuwe techniek en zijn een nieuw type vaccins. Van hun bijwerkingen is vrijwel helemaal niets bekend. Zoals eerder beschreven is niet uit te sluiten dat ze mutagenetische activiteit bezitten (=DNA veranderende) en daarmee genotoxisch kunnen zijn.

Er zijn momenteel 80 COVID-vaccins versneld in ontwikkeling, waarbij onder andere Moderna's en Pfizer-Biontech mRNA. Deze vaccins worden versneld getest. Over dierproeven is niets bekend. Deze vaccins zullen naar verwachting deze zomer de laatste testfase doorlopen, alhoewel ze mogelijk al op kortere termijn ingezet gaan worden.

Het vaccin maakt gebruik van niet eerder gebruikte, experimentele RNA-technologie waar al meer dan tien jaar in geïnvesteerd wordt. Er is echter gedurende deze ontwikkeling door wetenschappers en medisch ethici gewaarschuwd voor de gevaren van deze technologie en het vertrouwen van verschillende investeerders was daardoor flink gezakt, waardoor Moderna ondanks de investeringen van bijvoorbeeld de Gates Foundation bijna failliet ging en een schuld van $ 1,5 miljard had vóórdat de COVID pandemie begon.
https://www.lewrockwell.com/2020/03/no_author/coronavirus-vaccines-and-the-gates-foundation/

9. De vraag is of burgers straks onderdeel willen zijn van een medisch experiment, want dat is het bekeken vanuit de noodzakelijk informatie die nu niet gegeven kan worden om tot een adequate risicoschatting te komen voor de langere termijn. Er ontbreekt relevante informatie. Raadt u dit type COVID-vaccin aan nu reeds in te zetten binnen onze bevolking en hoe gaat u daarbij "informed consent" borgen?

Opsomming van gerichte vragen over de coronavaccins:

1. Tijdens de pandemie van de Mexicaanse griep bleek fabrikant GSK van het ook in Nederland gebruikte pandemische vaccin Pandemrix ruim 3000 meldingen van meer of minder ernstige bijwerkingen, waaronder narcolepsie en anafylactische reacties, te hebben gekregen maar die niet met het publiek te hebben gedeeld (ref. Doshi BMJ 2017). **Wel met het Europese Geneesmiddelenbureau (EMA), maar die deed er vervolgens niets mee.** Over die bijwerkingen worden nu nog rechtszaken gevoerd.

Vragen:

- Welke garantie geeft CBG/EMA en de Nederlandse overheid dat dit niet weer gaat gebeuren?

REGENBOOGTEAM COMMUNICATIE VERT

- Met andere woorden hoe goed is het toezicht? Het gaat om het toezicht op de activiteiten van de fabrikant en EMA. Want daar ging het toen mis.
- En welke mate van transparantie? Het gaat om de volledige openbaarheid van alle gegevens van zowel de fabrikant als EMA.

2. EMA is door de Europese Ombudsman verplicht om de clinical study reports (CSR's), dat zijn de onderzoeksgegevens die fabrikanten moeten overhandigen aan EMA om een handelsvergunning te krijgen, van de vaccins op hun website te zetten. Het belang daarvan is dat onafhankelijke onderzoekers hun eigen analyses kunnen doen.
3. **Vraag**: Wanneer komen deze CSR's beschikbaar op de website van EMA?

3. Er zijn veel belangrijke zaken die nog niet of onvoldoende bekend zijn over de vaccins.

   Voor vaccins en therapeutica geldt dat ze Veilig, Effectief en NUTTIG moeten zijn. Voor dat laatste aspect is veel te weinig aandacht. Het gaat hier om vragen over wie eigenlijk gevaccineerd zou moeten worden? Mensen die gezond zijn en een gezond-werkend immuunsysteem hebben, hebben geen serieuze problemen om een infectie te overleven. Waarom zouden we hen aan vaccinatie en kans op neveneffecten blootstellen?

   Vragen: Wanneer denkt u dat deze informatie beschikbaar komt en welke onderzoeken zijn daartoe in gang gezet?

   - Wat is het effect van vaccins bij zwangere vrouwen?
   - Wat is het effect bij ouderen?
   - Wat is het effect bij chronisch zieken?
   - Wat is het effect bij kinderen en adolescenten?
   - Wat is het effect in uiteenlopende groepen wat betreft sociale omstandigheden, etniciteit, genetische variatie?
   - Wat is het effect op de overdracht ofwel de transmissie van het virus?

Gezien de aantallen mensen die seropositief zijn voor Sars-CoV-2 (minimaal 1 miljoen), dus een infectie hebben doorgemaakten het feit dat opgeteld dit jaar zo'n 30.000 mensen zijn overleden danwel in het ziekenhuis zijn opgenomen, is het waarschijnlijk dat het grootste deel van de bevolking voldoende weerstand tegenSars-CoV-2 heeft. Dus: er is al groepsimmmuniteit.

- Vindt u dat de vraag of het vaccin groepsimmuniteit creëert een vraag zou moeten zijn?
- Wat is het effect op complicaties?
- Wat is het effect op sterfte?
- Wat is het effect dan wel bijwerkingen op de lange termijn?
- Welk effect heeft het vaccin op mensen die al besmet zijn geweest, al dan niet met symptomen?
- Is het niet beter om bij mensen die zich willen laten vaccineren eerst een antilichaamtest af te nemen zodat duidelijk is of zij al immuun zijn? En wat we hieruit kunnen leren?
- Weet u dan ook welk negatief effect het vaccin op mensen zou kunnen hebben die al besmet zijn geweest, al dan niet met symptomen?
- Wat is het effect op vruchtbaarheid (mogelijkheid tot voortplanting)? Heeft het ontbreken van die relevante gegevens gevolgen voor de toepasbaarheid van de beschikbare corona vaccins op bepaalde groepen?

4. Het onderzoek van Pfizer is niet geheel volgens het onderzoeksprotocol uitgevoerd! Er was sprake van protocolschendingen, een ernstige zaak. Toelichting: men wilde een dubbelblind onderzoek, dat is niet gedaan: artsen en patiënten wisten wat de patiënten kregen, placebo of vaccin. Als het onderzoek werkelijk niet gedaan is dan is de mate van voorkomen van bijwerkingen onbetrouwbaar.
   - **Vraag:** Bent u hiervan op de hoogte? Wat gaat u hieraan doen?

5. Van hetgeen fout ging tijdens de Mexicaanse griep en daarna is vrijwel niets geleerd.
   Vraag: Wat vindt u daarvan?

REGENBOOGTEAM COMMUNICATIE VERT

6. In de VS en het VK zijn inmiddels de productinformaties van het Pfizer-vaccin beschikbaar.

- **USA** https://www.fda.gov/media/144413/download
- **UK** Geen data beschikbaar.

Tussen beide landen zijn opmerkelijke verschillen in de weergegeven gegevens.
De extra of andere toevoegingen in het VK zijn vet gedrukt.

Voor de duidelijkheid: normaal gesproken kan een fabrikant alleen claimen wat experimenteel aangetoond is. Dus, als er geen gegevens over specifieke groepen in dossier zitten, dan mag het vaccin niet bij die groepen gebruikt worden.

- **USA**: Immunocompromised persons, including individuals receiving immunosuppressant therapy, may have a diminished immune response to the Pfizer-BioNTech COVID-19 Vaccine.
- **UK**: Immunocompromised persons, including individuals receiving immunosuppressant therapy, may have a diminished immune response to the vaccine. **No data are available about concomitant use of immunosuppressants.**

- **USA.** Pregnancy Risk Summary. All pregnancies have a risk of birth defect, loss, or other adverse outcomes. In the US general population, the estimated background risk of major birth defects and miscarriage in clinically recognized pregnancies is 2% to 4% and 15% to 20%, respectively. Available data on Pfizer-BioNTech COVID-19 Vaccine administered to pregnant women are insufficient to inform vaccine-associated risks in pregnancy.

- **UK.** Pregnancy There are no or limited amount of data from the use of COVID-19 mRNAVaccine BNT162b2. Animal reproductive toxicity studies have not been completed. **COVID-19 mRNA Vaccine BNT162b2is not recommended during pregnancy. For women of childbearing age, pregnancy should be excluded before vaccination. In addition, women of childbearing age should be advised to avoid pregnancy for at least 2 months after their second dose.**

- **USA.** Lactation Risk Summary Data are not available to assess the effects of Pfizer-BioNTech COVID-19 Vaccine on the breastfed infant or on milk production/excretion.
- **UK.** Breast-feeding. It is unknown whether COVID-19 mRNA Vaccine BNT162b2 is excreted in human milk. A risk to the newborns/infants cannot be excluded. **COVID-19 mRNA Vaccine BNT162b2 should not be used during breast-feeding.**

- **USA.** FERTILITY: NO ONE WORD.
- **UK.** Fertility It is unknown whether COVID-19 mRNA Vaccine BNT162b2 has an impact on fertility. **Animal studies into potential toxicity to reproduction and development have not been completed.**

- **USA.** ANTICOAGULANT THERAPY: NO ONE WORD
- **UK.** Individuals receiving anticoagulant therapy or those with a bleeding disorder that would contraindicate intramuscular injection, **should not be given the vaccine unless the potential benefit clearly outweighs the risk of administration**

Vraag: Hoe zijn deze verschillende uitkomsten te rijmen en wat vindt u daarvan?

7. Het FDA-team dat de beoordelingen heeft gedaan bestond uit een bio-statisticus en een klinisch onderzoeker dus slechts enkele mensen. Gezien het feit dat er zo'n urgentie op rustte op de registratie, is dit opmerkelijk weinig.

Vragen:

- Wat vindt u hiervan?

REGENBOOGTEAM COMMUNICATIE

- En heeft EMA wel een uitgebreider team deskundigen ingezet?
- Wat is de samenstelling van dit team geweest?
- Is er een conditional licence gegeven, wat inhoudt dat er vaker gerapporteerd moet worden over bijwerkingen etc. en dat de EMA er dichter op zit?

Aanvullende vragen over de coronavaccins:

8. Normaal gesproken is het verboden wetgeving in Nederland te omzeilen en via een omweg met een product te komen. Hoe kan een vaccin dat wegens veiligheidseisen niet in Nederland mag worden getest, wel via het buitenland, worden goedgekeurd?
9. Wat zijn deze veiligheidseisen die voortvloeien uit vraag 8?
10. Wat is de samenstelling van de beschikbare coronavaccins? Zijn de toegevoegde stoffen in voldoende mate onderzocht op carcinogene effecten, dus kankerverwekkende eigenschappen?
11. Nu de lange termijn effectiviteit, adjuvantia en conserveringsmiddelen onbekend zijn en ook de lange termijn bijwerkingen niet te overzien zijn, hoe wordt dit meegenomen in de afweging of het vaccin effectief en veilig is?

Zoals boven aangegeven moet er ook een NUT zijn of noodzakelijkheid. Het is uitermate belangrijk dat dit duidelijk gemaakt wordt. Dus: **veilig, effectief en nuttig**.

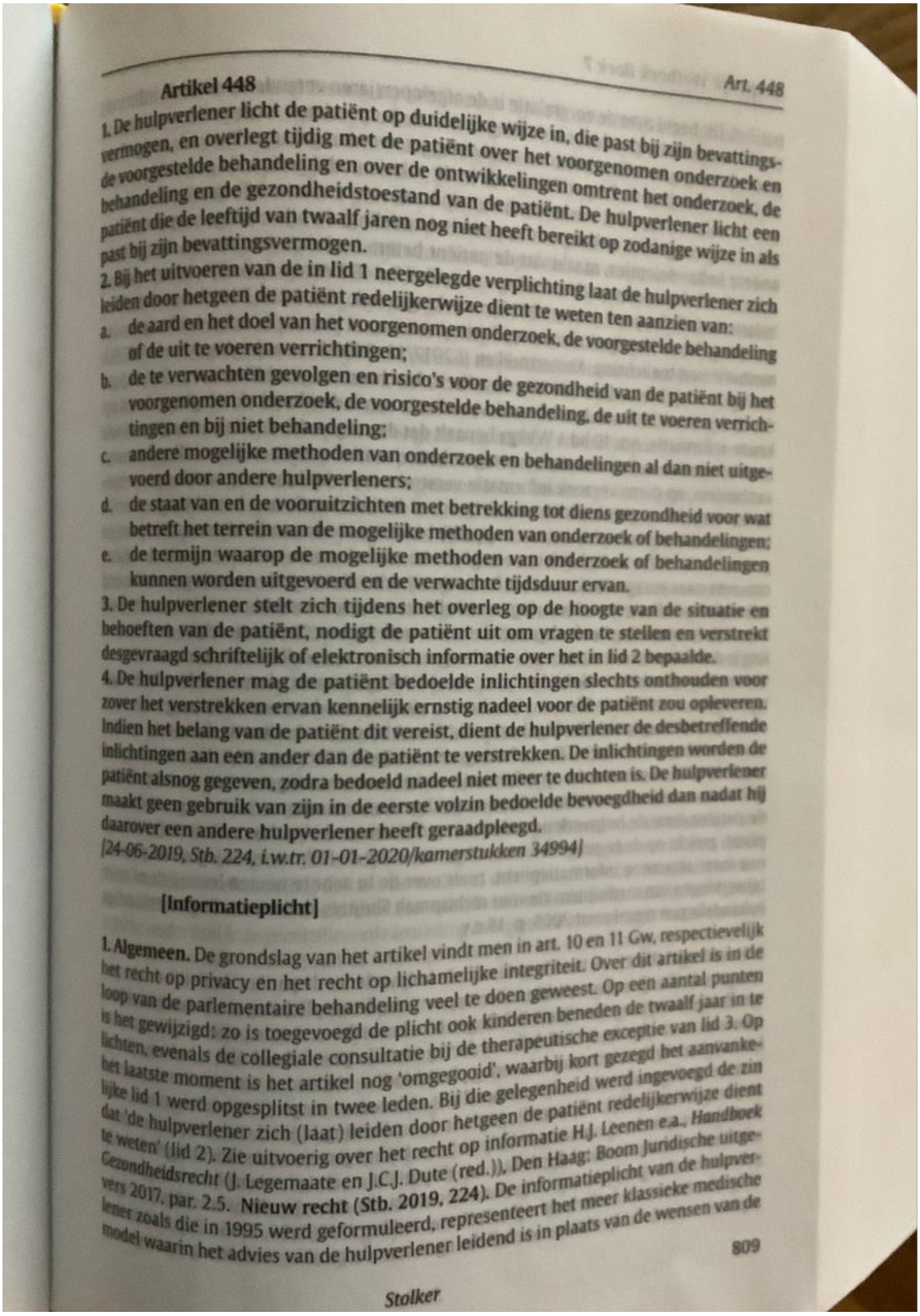
12. Wat zijn de risico's van de versnelde procedures en zijn deze in kaart gebracht?
13. Hoe wordt er omgegaan met de risico's?
14. Wie is er aansprakelijk bij schade?
15. Welke procedure is er bij klachten/bijwerkingen?
16. Welke garantie heeft men dat men niet (ernstig) ziek kan worden door het vaccin?
17. In hoeverre is het effect op de vruchtbaarheid onderzocht?
18. Welke waarborgen zijn er ingebracht mede ten aanzien van kinderen en hun ontwikkeling en nog in ontwikkeling zijnde lichamen, hersenen en immuunsysteem?
19. Is het juist dat er een blijvende verandering (genmutatie) kan plaatsvinden door gebruik van RNA-vaccins?

Vragen rond de gevolgen van vaccineren, persoonlijke weerbaarheid en groepsimmuniteit voor ons land:

20. Welke routekaart voor terug naar normaal is er? En welke rol speelt het vaccin daarin?
21. Kunt u verschillende scenario's schetsen hoe u de komende 6 maanden anticipeert om terug naar normaal te gaan?
22. In hoeverre kunt u bijdragen aan voorlichting over ons eigen immuunsysteem en we hoe ons immuunsysteem kunnen versterken als basis onderdeel van overheidsvoorlichting?
23. De overheid zet fors in op afval scheiden - en afvalpreventie. Welke maatregelen neemt het kabinet om in te zetten op (preventieve) medicatie en gezondheidspreventie in brede zin en de natuurlijke weerstand onder de bevolking? Een voorbeeld is de actuele en gerichte inzet van de Britse overheid op vitamine D aanlevering aan de meest kwetsbare ouderen in de wintermaanden.
24. Welke garantie geeft vaccinatie om versoepeling van de maatregelen en terug naar normaal en binnen welk tijdspad? Welke routekaart is hiervoor beschikbaar om perspectief te bieden?

REGENBOOGTEAM COMMUNICATIE VERT

Bijlage: wat de Wgbo voorschrijft

Artikel 448 Art. 448

1. De hulpverlener licht de patiënt op duidelijke wijze in, die past bij zijn bevattingsvermogen, en overlegt tijdig met de patiënt over het voorgenomen onderzoek en de voorgestelde behandeling en over de ontwikkelingen omtrent het onderzoek, de behandeling en de gezondheidstoestand van de patiënt. De hulpverlener licht een patiënt die de leeftijd van twaalf jaren nog niet heeft bereikt op zodanige wijze in als past bij zijn bevattingsvermogen.
2. Bij het uitvoeren van de in lid 1 neergelegde verplichting laat de hulpverlener zich leiden door hetgeen de patiënt redelijkerwijze dient te weten ten aanzien van:
a. de aard en het doel van het voorgenomen onderzoek, de voorgestelde behandeling of de uit te voeren verrichtingen;
b. de te verwachten gevolgen en risico's voor de gezondheid van de patiënt bij het voorgenomen onderzoek, de voorgestelde behandeling, de uit te voeren verrichtingen en bij niet behandeling;
c. andere mogelijke methoden van onderzoek en behandelingen al dan niet uitgevoerd door andere hulpverleners;
d. de staat van en de vooruitzichten met betrekking tot diens gezondheid voor wat betreft het terrein van de mogelijke methoden van onderzoek of behandelingen;
e. de termijn waarop de mogelijke methoden van onderzoek of behandelingen kunnen worden uitgevoerd en de verwachte tijdsduur ervan.
3. De hulpverlener stelt zich tijdens het overleg op de hoogte van de situatie en behoeften van de patiënt, nodigt de patiënt uit om vragen te stellen en verstrekt desgevraagd schriftelijk of elektronisch informatie over het in lid 2 bepaalde.
4. De hulpverlener mag de patiënt bedoelde inlichtingen slechts onthouden voor zover het verstrekken ervan kennelijk ernstig nadeel voor de patiënt zou opleveren. Indien het belang van de patiënt dit vereist, dient de hulpverlener de desbetreffende inlichtingen aan een ander dan de patiënt te verstrekken. De inlichtingen worden de patiënt alsnog gegeven, zodra bedoeld nadeel niet meer te duchten is. De hulpverlener maakt geen gebruik van zijn in de eerste volzin bedoelde bevoegdheid dan nadat hij daarover een andere hulpverlener heeft geraadpleegd.
[24-06-2019, Stb. 224, i.w.tr. 01-01-2020/kamerstukken 34994]

[Informatieplicht]

1. Algemeen. De grondslag van het artikel vindt men in art. 10 en 11 Gw, respectievelijk het recht op privacy en het recht op lichamelijke integriteit. Over dit artikel is in de loop van de parlementaire behandeling veel te doen geweest. Op een aantal punten is het gewijzigd: zo is toegevoegd de plicht ook kinderen beneden de twaalf jaar in te lichten, evenals de collegiale consultatie bij de therapeutische exceptie van lid 3. Op het laatste moment is het artikel nog 'omgegooid', waarbij kort gezegd het aanvankelijke lid 1 werd opgesplitst in twee leden. Bij die gelegenheid werd ingevoegd de zin dat 'de hulpverlener zich (laat) leiden door hetgeen de patiënt redelijkerwijze dient te weten' (lid 2). Zie uitvoerig over het recht op informatie H.J. Leenen e.a., *Handboek Gezondheidsrecht* (J. Legemaate en J.C.J. Dute (red.)), Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2017, par. 2.5. **Nieuw recht (Stb. 2019, 224).** De informatieplicht van de hulpverlener zoals die in 1995 werd geformuleerd, representeert het meer klassieke medische model waarin het advies van de hulpverlener leidend is in plaats van de wensen van de

809

Stolker

patiënt. Dit beeld over de zorgrelatie is de afgelopen jaren veranderd: naast de informatieplicht van de hulpverlener is overleg tussen de hulpverlener en de patiënt van steeds groter belang geworden. Inlichten en overleggen worden gezamenlijk vaak aangeduid als 'samen beslissen'. De patiënt wordt in dit relatiemodel gezien als gesprekspartner van de hulpverlener. Dit samen beslissen op basis van relevante informatie, de kansen, risico's en mogelijke uitkomsten van een behandeling, de bijwerkingen en eventuele andere behandelopties, maakt dat de patiënt betere besluiten kan nemen. In dit licht achtte het kabinet een modernisering van artikel 7:448 BW noodzakelijk. In het nieuwe 'relatiemodel', dat per 1 januari 2020 in werking treedt (*Stb.* 2019, 224), komt dat aldus tot uiting dat de huidige informatieplicht op een aantal punten is aangevuld (zie nader memorie van toelichting, *Kamerstukken II* 2017/18, 34994 tot wijziging van de WGBO, nr. 3, p. 3 e.v.). **Invloed van de Wet kwaliteit, klachten en geschillen zorg.** De Wkkgz, die op 1 januari 2016 van kracht werd, voorziet in een individueel afdwingbaar recht op keuze-informatie. Art. 10 lid 1 Wkkgz bepaalt dat de zorgaanbieder de patiënt, teneinde hem in staat te stellen een weloverwogen keuze te maken tussen verschillende zorgaanbieders, op diens verzoek informatie verstrekt over de door zorgaanbieder aangeboden zorg. De zorgaanbieder is verplicht om al die informatie met betrekking tot prijs, kwaliteit, cliëntervaringen, wetenschappelijk bewezen werkzaamheid en wachttijden te geven, die de cliënt nodig heeft om een goede keuze te kunnen maken en waar de cliënt concreet naar vraagt. Dit kan ook informatie zijn die niet regulier wordt gepubliceerd in kwaliteitsindicatoren of ervaringen van cliënten: bijvoorbeeld hoe vaak een arts een bepaalde behandeling heeft uitgevoerd en met welk succes. Gedachte achter deze bepaling is dat cliënten in staat moeten worden gesteld om een welbewuste keuze te maken voor een zorgaanbieder die bij hen past. Art. 10 Wkkgz bestaat uit twee delen. De eerste twee leden betreffen de hiervoor beschreven situatie dat door een cliënt nog niet voor een bepaalde zorgaanbieder is gekozen. Lid 3 en 4 betreffen de situatie dat reeds sprake is van een behandelrelatie. Zie nader Legemaate, *TvGR* 2016/2, p. 60/1. **Verhouding tot art. 7:450.** Tussen het recht op informatie en het toestemmingsvereiste van art. 7:450 BW bestaat een nauw verband. Om een geldige toestemming te kunnen geven, moet de patiënt door de hulpverlener adequaat geïnformeerd zijn. Naast deze informatieplicht, gericht op de te geven toestemming, rust er op de hulpverlener jegens de patiënt een meer algemene informatieplicht, zoals over de in acht te nemen leefregels of over bijwerkingen van medicijnen; zie voor rechtspraak Sluijters en Biesaart, *De geneeskundige behandelingsovereenkomst* 2005, p. 18 e.v.

2. Hoofdregel (lid 1). De hoofdregel is dat de hulpverlener de patiënt duidelijk en desgevraagd schriftelijk moet inlichten. Een aspect van de verplichting tot het verstrekken van duidelijke en begrijpelijke inlichtingen is te bevorderen dat de patiënt optimaal kan meewerken aan het herstel of de bevordering van zijn gezondheid. Het is belangrijk dat het inlichten in de vorm van een overleg plaatsvindt – zie aant. 1 waar toekomstig recht kort wordt besproken. De hulpverlener dient zich zoveel mogelijk te bedienen van voor de patiënt begrijpelijke bewoordingen. Uit de toelichting blijkt dat als de patiënt geen Nederlands spreekt of verstaat, de hulpverlener bij het geven van de inlichtingen de hulp moet inroepen van iemand die de taal van de patiënt machtig is; daarbij kan desgewenst gebruik worden gemaakt van de gratis diensten van de door de rijksoverheid bekostigde tolkencentra voor minderheden (MvT, *Kamerstukken II* 1989/90, 21561, 3, p. 11). In het algemeen zal de hulpverlener de inlichtingen aan de patiënt mondeling verstrekken.

De patiënt kan er evenwel belang bij hebben dat hij over schriftelijke aantekeningen beschikt, bijvoorbeeld als geheugensteun. Als de patiënt schriftelijke informatie vraagt, dient hij die ook te krijgen. Voor een lichtvaardig gebruik van dit recht vreest de regering niet: zoals voor alle bepalingen van afd. 5, geldt dat ook hier partijen deze naar redelijkheid en billijkheid dienen toe te passen (MvT, *Kamerstukken II* 1989/90, 21561, 3, p. 11). Het artikel laat voorts onverlet dat de hulpverlener aan de patiënt de inlichtingen (zoals folders) uit eigen beweging schriftelijk verstrekt. De patiënt kan ook baat hebben bij een geluidsopname van zijn gesprek met de arts, bijvoorbeeld bij een emotioneel beladen gesprek waarvan de inhoud mogelijk niet goed wordt onthouden. Arts en patiënt kunnen dat vooraf met elkaar afspreken, maar de arts mag bezwaar maken tegen een opname. Zie voor de voorwaarden voor zo'n gesprek en over de juridische status ervan: Brief Minister VWS 10 maart 2016, *Kamerstukken II* 2015/16, 33898, 3. Per 1 januari 2020 wijzigt art. 7:448 BW (*Stb.* 2019, 224) (zie onder aant. 1) en schrijft het voor dat de hulpverlener verplicht is om zich bij iedere patiënt, ongeacht de leeftijd, rekenschap te geven van diens bevattingsvermogen en tijdig met de patiënt overlegt. Dit houdt in dat de hulpverlener in de gesprekken aansluit bij de belevingswereld, het bevattingsvermogen (waaronder lees- en schrijfvaardigheden), culturele achtergrond en de behoeften en situatie van de individuele patiënt. **Kinderen jonger dan twaalf.** Voor een verrichting bij een patiënt jonger dan twaalf jaren is diens toestemming niet vereist (art. 7:465 lid 1 BW). Omdat aldus de vrees ontstond dat het kind in het geheel niet zou worden geïnformeerd, werd bij amendement de laatste zin aan lid 1 toegevoegd. De motivering is hierin gelegen dat het informeren van een kind jonger dan twaalf weliswaar niet noodzakelijk is als voorwaarde voor toestemming, maar dat informatie ook nog andere doelen kan dienen (zie hiervóór aant. 2 aanvang). Overigens is de praktijk dat kinderen worden voorgelicht. Uit het onderzoek blijkt dat de leeftijdsgrens gemiddeld genomen bijna een jaar lager ligt dan de grens van twaalf jaar (Hein, *Children's competence to consent to medical treatment or research*, diss. UvA 2015). Zie voor de problematiek van de ondertoezichtstelling en de uithuisplaatsing in het licht van de medische behandeling art. 1:265e en 1:265h BW, met commentaar van Forder, *GS personen en Familierecht*, art. 1:265h BW, en het commentaar op art. 1:255 BW, aant. 7.3. Art. 1:265h BW biedt de mogelijkheid voor de kinderrechter om op verzoek een gecertificeerde instelling toestemming te geven voor een specifieke medische behandeling ook als de ouder(s) met gezag hier niet mee instemmen. Art. 1:265h BW is aldus bedoeld voor een specifieke medische behandeling, terwijl art. 1:265e onderdeel b de gecertificeerde instelling in algemene zin bevoegd maakt om over elke medische behandeling van de onder toezicht gestelde minderjarige te beslissen.

3. Inhoud van de informatie (lid 2). Het tweede lid verandert per 1 januari 2020 (*Stb.* 2019, 224). Het bepaalt dan dat bij het uitvoeren van de in lid 1 neergelegde verplichting de hulpverlener zich laat leiden door hetgeen de patiënt redelijkerwijze dient te weten ten aanzien van: a. de aard en het doel van het voorgenomen onderzoek, de voorgestelde behandeling of de uit te voeren verrichtingen; b. de te verwachten gevolgen en risico's voor de gezondheid van de patiënt bij het voorgenomen onderzoek, de voorgestelde behandeling, de uit te voeren verrichtingen en bij niet-behandeling; c. andere mogelijke methoden van onderzoek en behandelingen al dan niet uitgevoerd door andere hulpverleners; d. de staat van en de vooruitzichten met betrekking tot diens gezondheid voor wat betreft het terrein van de mogelijke methoden van onderzoek of behandelingen; e. de termijn waarop de mogelijke methoden van onderzoek of behandelingen kunnen

worden uitgevoerd en de verwachte tijdsduur ervan. Steeds geldt dat de inhoud van de informatie in het concrete geval en de wijze waarop deze wordt verstrekt, sterk afhankelijk is van de omstandigheden. Dat betekent dat bijvoorbeeld bij eenvoudige, weinig ingrijpende, of veel voorkomende behandelingen de voorlichting minder belang heeft en dientengevolge ook minder of zelfs geen extra tijd hoeft te kosten vergeleken bij bijvoorbeeld gecompliceerde behandelingen waaraan voor de patiënt grote gevolgen zijn verbonden. De minister had er al bij de totstandkoming van de Wgbo alle vertrouwen in dat enerzijds de hulpverleners zich op een verstandige wijze zullen kwijten van deze taak en dat anderzijds de patiënt niet op onnodig belastende wijze van zijn recht op informatie gebruik zal maken (MvA, *Kamerstukken II* 1990/91, 21561, 6, p. 30). Op welk moment de inlichtingen moeten worden gegeven, zal afhangen van de omstandigheden van het geval. Sommige inlichtingen kunnen direct na het sluiten van de overeenkomst worden gegeven, andere inlichtingen kunnen pas worden gegeven wanneer de hulpverlener meer inzicht heeft in wat moet gebeuren (MvT, *Kamerstukken II* 1989/90, 21561, 3, p. 30). **Informatie over gevolgen en risico's (onderdeel b).** De arts moet de patiënt informeren over de normale, voorzienbare risico's van de behandeling. Hij hoeft, vanzelfsprekend, niet op alle mogelijke risico's te wijzen. Er wordt wel eens verondersteld dat er een percentage valt te geven waar beneden bepaalde risico's niet gemeld behoeven te worden. Zo'n algemeen percentage is evenwel niet te geven. Welke risico's moeten worden genoemd, zal afhangen van de omstandigheden van het geval. De aard van het risico (blijvend letsel of ongemak van voorbijgaande aard) en de kans dat het risico zich verwezenlijkt (het zogenoemde incidentiepercentage) zullen belangrijke factoren zijn. Bovendien zal de informatieplicht in omvang toenemen naarmate het gaat om medisch niet of minder noodzakelijke ingrepen, zoals het geval is bij cosmetische behandelingen (zie voor rechtspraak Sluijters en Biesaart, *De geneeskundige behandelingsovereenkomst* 2005, p. 24). Voorts zal de informatieplicht zwaarder tellen naarmate de behandelmethoden minder conventioneel zijn. De Wkkgz, die op 1 januari 2016 van kracht werd, biedt de patiënt het recht te vragen hoe vaak zijn arts een bepaalde operatie heeft gedaan. **Het recht op keuze-informatie (Wkkgz).** De introductie van vormen van marktwerking in de gezondheidszorg heeft gevolgen voor de informatierechten van de patiënt. Een ervan is dat er transparantie moet zijn over de aard en de kwaliteit van de diensten die een zorgaanbieder levert, opdat potentiële patiënten een goede keuze kunnen maken. De Wkkgz die op 1 januari 2016 van kracht werd, voorziet in een individueel afdwingbaar recht op keuze-informatie voorafgaande aan het aangaan van de behandelingsovereenkomst; zie hiervoor de Inleidende opmerkingen bij afdeling 5. **Het recht op informatie over medische fouten.** In KNMG Standpunt *Omgaan met incidenten, fouten en klachten: wat mag van artsen worden verwacht?* (2007) geldt open en eerlijke informatie over (mogelijke) medische fouten als regel. Deze regel is in 2010 ook door aansprakelijkheidsverzekeraars omarmd: Gedragscode Openheid medische incidenten; betere afwikkeling Medische Aansprakelijkheid (GOMA). Deze code kent twee delen: deel A richt zich tot de zorgaanbieder en geeft aanbevelingen voor een adequate reactie van de zorgaanbieder op incidenten; deel B richt zich tot de partijen bij de schadeafwikkeling. Zie voor het belang van de GOMA voor de invulling van de zorgplicht van de hulpverlener uitvoerig de uitspraak van het Centraal Tuchtcollege CTG 8 maart 2018, ECLI:NL:TGZCTG:2018:67 (*onjuiste behandeling/verkeerde diagnose*). Met de inwerkingtreding van de Wkkgz op 1 januari 2016 heeft deze regeling bovendien een uitdrukkelijke wettelijke grondslag gekregen. Art. 10 lid 3 Wkkgz bepaalt dat de zorgaanbieder aan de cliënt, alsmede aan

een vertegenwoordiger dan wel een nabestaande van de overleden cliënt, onverwijld mededeling doet van de aard en toedracht van incidenten bij de zorgverlening aan de cliënt die voor de cliënt merkbare gevolgen hebben of kunnen hebben. Hij maakt van de aard en toedracht van incidenten aantekening in het dossier van de cliënt. Tevens maakt hij aantekening van het tijdstip waarop het incident heeft plaatsgevonden en de namen van de betrokkenen bij het incident. Daarbij licht de zorgaanbieder de cliënt ook in over de mogelijkheden om de gevolgen van het incident weg te nemen of te beperken. **Bewijslast ten aanzien van het tekortschieten.** De vorengenoemde codes en de inwerkingtreding van de Wkkgz zullen invloed hebben op het denken over medische aansprakelijkheid. Gulden regel is vooralsnog dat de patiënt stelt en, zo nodig, bewijst dat er geen of geen adequate informatie is verstrekt, tenzij uit de eisen van redelijkheid en billijkheid een andere verdeling voortvloeit (art. 150 Rv). De Hoge Raad heeft uitgemaakt dat van de arts die door een patiënt voor een fout aansprakelijk wordt gesteld, en die diens stellingen betwist, kan worden verlangd dat hij voldoende feitelijke gegevens verstrekt ter motivering van die betwisting, zodat de patiënt bij de bewijslevering niet met lege handen staat. Voldoet de arts niet aan deze medewerkingsplicht, dan kan de bewijslast naar hem verschuiven (HR 20 november 1987, *NJ* 1988/500 (*Deutman/Timmer*) en HR 18 februari 1994, *NJ* 1994/368 (*Schepers/De Bruijn*)). Voor verdere literatuur en rechtspraak: Wijne, *GS Onrechtmatige Daad* VI.3.

4. Nadere invulling informatieplicht (lid 3). Per 1 januari 2020 wordt een nieuw lid 3 ingevoegd dat bepaalt dat de hulpverlener zich tijdens het overleg op de hoogte stelt van de situatie en van de behoeften van de patiënt (*Stb.* 2019, 224). Hij nodigt de patiënt uit om vragen te stellen en verstrekt desgevraagd schriftelijk of elektronisch informatie over het in lid 2 bepaalde.

5. Therapeutische exceptie (lid 4). Dit lid bevat een uitzondering op de hoofdregel van lid 1: als de informatie kennelijk ernstig nadeel voor de patiënt met zich meebrengt, hoeft de hulpverlener de patiënt niet in te lichten. Daartoe dient hij vooraf een collega te hebben geraadpleegd. Deze extra zekerheid is bij amendement toegevoegd om te voorkomen dat van de uitzondering gebruik wordt gemaakt op grond van een te subjectief en bevoogdend oordeel (*Kamerstukken II* 1993/94, 21561, 41). De objectivering die de woorden 'kennelijk ernstig nadeel' behelzen, betekent dat de beslissing van de hulpverlener om aan de patiënt de desbetreffende inlichtingen niet te geven, een toetsbare beslissing is. Ze noopt de hulpverlener derhalve tot een zorgvuldige afweging van de in het geding zijnde belangen van de patiënt. Wanneer zo'n uitzondering op de hoofdregel zich voordoet, zal per geval beoordeeld moeten worden. Het gaat, aldus de toelichting, immers om de verhouding tussen twee variabelen: de aard van de informatie enerzijds en het vermogen van de patiënt om deze informatie te verwerken anderzijds. Van zo'n situatie kan, blijkens de toelichting, sprake zijn als te verwachten valt dat het meedelen van een zeer ongunstige prognose aan een patiënt die in een labiele psychische toestand verkeert, zal kunnen leiden tot een ernstige psychische crisis, tot uitdrukking komend in een poging tot zelfdoding. Het moet daarbij gaan om een gegrond vermoeden van de zijde van de hulpverlener, bijvoorbeeld doordat de betrokken patiënt reeds eerder een poging tot zelfdoding heeft gedaan. Een te verwachten minder gunstig verloop van het genezingsproces is evenwel op zichzelf niet voldoende voor een beroep op lid 3. Dit is evenmin het geval indien de hulpverlener zelf in onzekerheid verkeert (alles:

MvT, *Kamerstukken II* 1989/90, 21561, 3, p. 30-31). **Informeren van anderen (tweede zin).** Het is mogelijk dat de hulpverlener de patiënt op grond van de therapeutische exceptie niet informeert, maar het in het belang van de patiënt wél noodzakelijk acht om anderen in te lichten. Gedacht kan worden aan het geval dat het voor de genezing van de patiënt noodzakelijk is dat de echtgenoot of de kinderen van de patiënt, die hem verzorgen of opvangen, bepaalde gedragsregels in acht nemen (MvT, *Kamerstukken II* 1989/90, 21561, 3, p. 31). **Relatie met het inzagerecht (art. 7:456).** Naast het (enigermate) beperkte recht op informatie van de patiënt, staat het minder beperkte recht op inzage van art. 7:456 BW. Zie voor de argumenten voor dat verschil MvT, *Kamerstukken II* 1989/90, 21561, 3, p. 48.

Artikel 449

Indien de patiënt te kennen heeft gegeven geen inlichtingen te willen ontvangen, blijft het verstrekken daarvan achterwege, behoudens voor zover het belang dat de patiënt daarbij heeft niet opweegt tegen het nadeel dat daaruit voor hemzelf of anderen kan voortvloeien.

[17-11-1994, Stb. 838 jo. Stb. 837, i.w.tr. 01-04-1995]

[Recht op niet weten]

Betekenis. Het artikel heeft betrekking op het geval dat de patiënt de hulpverlener te kennen heeft gegeven bepaalde inlichtingen niet te willen ontvangen. Denkbaar is bijvoorbeeld dat de patiënt bepaalde informatie niet wenst, met het oog op een latere mededelingsplicht bij het aangaan van een verzekering. De hulpverlener moet die wens respecteren. Het recht op niet weten lijkt een principieel recht van de patiënt, waarvan de omvang overigens niet zonder meer duidelijk is. Er zijn evenwel gevallen waarin het achterwege laten van het verstrekken van inlichtingen dermate grote risico's voor de patiënt of voor anderen met zich meebrengt dat dit beginsel niet zonder meer kan worden gevolgd. Risico's – zowel voor de patiënt zelf als voor anderen – kunnen zich, blijkens de toelichting, voordoen indien de ziekte van de patiënt een nadelige invloed heeft op zijn rijvaardigheid. In dergelijke gevallen dient een afweging te worden gemaakt tussen enerzijds het belang dat de patiënt erbij heeft om niet omtrent zijn ziekte te worden geïnformeerd en anderzijds het belang door zodanige informatie risico's voor de patiënt of anderen te verminderen of te voorkomen. Soms zal de hulpverlener geen afweging hoeven te maken, bijvoorbeeld in gevallen waarin de hulpverlener op basis van wettelijke voorschriften de informatie aan derden dient te verstrekken. Aangezien het verstrekken van zodanige inlichtingen aan derden voor de patiënt ingrijpende gevolgen kan hebben (zoals afzondering in geval van infectieziekten) is het onvermijdelijk dat dan ook de patiënt wordt ingelicht (MvT, *Kamerstukken II*, 21561, 3, p. 31).

Artikel 450

1. Voor verrichtingen ter uitvoering van een behandelingsovereenkomst is de toestemming van de patiënt vereist.

2. Indien de patiënt minderjarig is en de leeftijd van twaalf maar nog niet die van zestien jaren heeft bereikt, is tevens de toestemming van de ouders die het gezag over hem uitoefenen of van zijn voogd vereist. De verrichting kan evenwel zonder de toestemming van de ouders of de voogd worden uitgevoerd, indien zij kennelijk nodig

is teneinde ernstig nadeel voor de patiënt te voorkomen, alsmede indien de patiënt ook na de weigering van de toestemming, de verrichting weloverwogen blijft wensen.
3. In het geval waarin een patiënt van zestien jaren of ouder niet in staat kan worden geacht tot een redelijke waardering van zijn belangen ter zake, worden door de hulpverlener en een persoon als bedoeld in de leden 2 of 3 van artikel 465, de kennelijke opvattingen van de patiënt, geuit in schriftelijke vorm toen deze tot bedoelde redelijke waardering nog in staat was en inhoudende een weigering van toestemming als bedoeld in lid 1, opgevolgd. De hulpverlener kan hiervan afwijken indien hij daartoe gegronde redenen aanwezig acht.
[06-12-1995, Stb. 592, i.w.tr. 15-12-1995/kamerstukken 24259]

[Toestemmingsvereiste]

1. Toestemming patiënt vereist (lid 1). Voor het aangaan van overeenkomsten, dus ook voor het aangaan van een behandelingsovereenkomst, is de toestemming van partijen vereist. De vrijheid om een medische behandeling te ondergaan of te weigeren is immers wezenlijk ('vital') in het licht van de beginselen van zelfbeschikking en persoonlijke autonomie (EHRM 5 december 2013, ECLI:NL:XX:2013:291, *GJ* 2014/50 (*Arskaya/Ukraine*)). Een geneeskundige behandeling zal veelal bestaan uit een samenstel van allerlei verrichtingen. Algemeen wordt aangenomen, aldus de toelichting, dat de toestemming van de patiënt tot het aangaan van de overeenkomst niet betekent dat de patiënt met alle in het kader van de behandelingsovereenkomst uit te voeren verrichtingen bij voorbaat instemt. Dit geldt des te sterker indien niet de patiënt maar een ander te zijnen behoeve met een hulpverlener een behandelingsovereenkomst heeft gesloten. Daartoe was in het oorspronkelijk wetsvoorstel het woordje 'telkens' toegevoegd. Bij amendement is dat geschrapt: men hoopte hiermee onnodige en onwenselijke bureaucratisering te voorkomen (*Kamerstukken II* 1993/94, 21561, 33). Zie evenwel aant. 2. Dit lid legt als uitgangspunt vast dat voor verrichtingen waartoe op grond van de behandelingsovereenkomst wordt overgegaan, de toestemming van de patiënt is vereist. Weigert de patiënt toestemming, dan kan in beginsel geen behandeling plaatsvinden. De patiënt kan een eenmaal gegeven toestemming intrekken. Zie nader over art. 7:450 BW: *Asser/Tjong Tjin Tai 7-IV* 2018/418 e.v. Voorts uitvoerig: H.J. Leenen e.a., *Handboek Gezondheidsrecht* (J. Legemaate en J.C.J. Dute (red.)), Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2017, par. 2.6.

2. Uitzonderingen op lid 1 (art. 7:466). Op de hoofdregel bestaat een aantal uitzonderingen. Zonder de vereiste toestemming mag de hulpverlener handelingen verrichten indien de betrokkene of diens vertegenwoordiger geen toestemming kan geven en het belang van de patiënt vereist dat die handelingen niet worden uitgesteld tot een moment waarop aan de betrokkene of diens vertegenwoordiger kan worden gevraagd of deze daarmee instemt (art. 7:466 lid 1 BW). Voorts wordt op grond van lid 2 van dat artikel toestemming voor zogenoemde 'niet ingrijpende verrichtingen' verondersteld; zie nader aldaar.

3. Minderjarigen en toestemming: hoofdregel (lid 2 eerste zin). Voor minderjarigen van twaalf tot zestien geldt een apart regime van 'dubbele toestemming'. De wetgever heeft uitdrukkelijk gekozen voor vaste leeftijdsgrenzen in plaats van voor het flexibele 'oordeel des onderscheids'. Volgens de hoofdregel is voor een verrichting naast de

toestemming van de minderjarige ook de toestemming van diens ouders nodig of van zijn voogd. Zie over vertegenwoordiging van minderjarigen nader art. 7:765 BW. Zie voor de positie van het informatie- en consultatierecht van de ouder zonder gezag art. 1:377b en 1:377c BW. Deze ouder heeft een in rechte afdwingbaar informatie- en consultatierecht ten aanzien van de gezagsouder en van derden die beroepshalve met het kind te maken hebben, zoals artsen. Zie voorts het advies van de KNMG, *Wegwijzer dubbele toestemming gezagdragende ouders voor behandeling van minderjarige kinderen* (2011), met name ook in situaties van gescheiden ouders. Eventuele geschillen tussen de ouders onderling worden beslecht door de kinderrechter. Zie uitvoerig: H.J. Leenen e.a., *Handboek Gezondheidsrecht* (J. Legemaate en J.C.J. Dute (red.)), Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2017, par. 2.7.

4. Uitzonderingen op de hoofdregel (lid 2 tweede zin). Er zijn enkele uitzonderingen. **a. Nodig om ernstig nadeel te voorkomen.** De tweede zin van lid 2 bepaalt dat de verrichting zonder toestemming van de ouders kan worden uitgevoerd, indien zij kennelijk nodig is om ernstig nadeel voor de patiënt te voorkomen. Deze uitzonderingsgrond mag er niet toe leiden dat een verrichting wordt uitgevoerd louter en alleen omdat de hulpverlener dat geïndiceerd acht. De regering wenste dat het begrip op 'stringente wijze' wordt ingevuld (MvA, *Kamerstukken II* 1990/91, 21561, 6, p. 48). Zij dacht bijvoorbeeld aan het geval van een geslachtsziekte bij de minderjarige. Over abortus wordt opgemerkt dat de ingreep als zodanig zeker niet kan worden beschouwd als een ingreep die kennelijk nodig is teneinde ernstig nadeel voor de patiënt te voorkomen. Anderzijds, aldus de toelichting, zal tot deze verrichting uiteindelijk kunnen worden overgegaan zonder dat de ouders of voogd van de minderjarige daarvoor toestemming hebben gegeven, en wel indien de minderjarige desondanks de verrichting weloverwogen blijft wensen (de tweede uitzonderingsgrond; zie hierna). Zeker bij een verrichting als deze, aldus nog steeds de toelichting, spreekt het voor zich dat met de ouders overleg is gepleegd. Maar het past ook dat in een gegeven geval uiteindelijk de weloverwogen wens van de minderjarige kan worden gevolgd, mede vanuit de overtuiging van de hulpverlener dat de verrichting past binnen de professionele standaard (Nadere MvA, *Kamerstukken II* 1991/92, 21561, 11, p. 34). Indien een verrichting kennelijk nodig is om ernstig nadeel voor de patiënt te voorkomen zou, in het geval de ouders toestemming voor de verrichting weigeren, ook – zij het bij hoge uitzondering – via een maatregel van kinderbescherming kunnen worden bewerkt dat een verrichting toch kan worden uitgevoerd. Voor het hiervóór besproken geval van abortus, bestaat deze weg evenwel niet (Nadere MvA, *Kamerstukken II* 1991/92, 21561, 11, p. 34). **b. Weloverwogen wens van de minderjarige.** Het slot van lid 2 biedt nog een uitzonderingsmogelijkheid: minderjarige en hulpverlener kunnen een weigering van ouders of voogd naast zich neerleggen als de minderjarige de verrichting 'weloverwogen' blijft wensen. Vanzelfsprekend moet de hulpverlener van oordeel zijn dat de verrichting in het belang van de patiënt is. De toelichting wijst erop dat de hulpverlener er verstandig aan doet het met de ouders of de voogd gevoerde overleg schriftelijk vast te leggen. Het kan ook nuttig zijn dat de minderjarige zelf in geschrifte verklaart dat en waarom hij, ondanks de weigering van de ouders of de voogd, toch de verrichting wenst. Het collegiale oordeel, dat in deze gevallen veelal zal worden ingewonnen, zal eveneens in het patiëntendossier worden vastgelegd (MvT, *Kamerstukken II* 1989/90, 21561, 3, p. 33).

metropool
regioamsterdam

Maandelijks MRA Raads- en Statenleden Bericht (editie 44 – 15 december 2020)

Geachte Raadsleden en Statenleden in de Metropoolregio Amsterdam,

Met deze maandelijkse brief informeren wij u graag in het kort over actuele ontwikkelingen van de samenwerking in de Metropoolregio Amsterdam (MRA). Het maandelijkse Bericht wordt ook gearchiveerd op de MRA-website.

Nieuws uit de Metropoolregio Amsterdam

- Resultaten Resilience by Design over klimaatbestendige gebiedsontwikkeling gepresenteerd
- MRA-voorzitter Femke Halsema spreekt State of the Region uit (*integrale tekst*)
- MIRT: MRA klaar voor gezamenlijke inspanningen met Rijk voor woningbouw en bereikbaarheid
- Economische Verkenningen MRA: grote terugval, maar uitgangspositie MRA onverminderd sterk
- Verkorte weergave van de MRA Regiegroep van 30 oktober jl.

Metropoolregio Actueel gaat begin 2021 door

Dit najaar is er nog één editie van Metropoolregio Actueel. En we gaan door.

- Dinsdag 15 december (16.30-17.30 uur) over Duurzaam investeren in de MRA, voorheen: Invest-MRA en de plannen van het MRA Herstelplan Corona. Aanmelden kan hier: https://www.mywebinar.nl/Invest-MRA/inschrijven

Omdat de coronamaatregelen het niet mogelijk maken om in groepen bij elkaar te komen, is besloten de reeks uitzendingen in de eerste maanden van 2021 voort te zetten. Op dit moment wordt gewerkt aan de complete programmering.

De eerste uitzending van 2021 is op dinsdag 19 januari (16.30-17.30 uur) en wordt een verdiepingsessie van de Economische Verkenningen (EVMRA). Dit wordt een interactieve sessie met prof. dr. Henri de Groot in de vorm van het bekende format van MRA University. Daarna komen weer andere uitvoeringslijnen van de MRA Agenda aan de orde. Begin 2021 wordt u separaat over onderwerpen en data geïnformeerd, onder meer via de MRA-website.

Strawinskylaan 1779 (WTC, I-toren)
1077 XX Amsterdam
info@metropoolregioamsterdam.nl
www.metropoolregioamsterdam.nl

Metropoolregio Actueel is een serie online uitzendingen waarin wordt gesproken over de uitvoering van de MRA Agenda, die in april jl. is gelanceerd. Normaliter zou de MRA Agenda uitgebreid op het MRA Congres van 17 april jl. zijn besproken. Vanwege de coronamaatregelen worden de uitvoeringslijnen nu in de uitzendingen van Metropoolregio Actueel behandeld.

Metropoolregio Actueel: Archief

Heeft u een uitzending gemist of wilt u op uw gemak terugkijken? Alle uitzendingen zijn gearchiveerd op de MRA-website.

- Duurzame en innovatieve mobiliteit van 20 oktober 2020
- Samenvatting Duurzaamheid Top van 29 oktober 2020
- Toekomst van het toerisme in de MRA van 17 november 2020
- Economische Verkenningen Metropoolregio Amsterdam van 24 november 2020
- State of the Region van 2 december 2020
- Verstedelijkingsstrategie van 8 december 2020

Ook voor nieuwe uitzendingen geldt dat deze aan het eind van dezelfde week van de uitzending zijn terug te kijken via de MRA-website. Een overzicht van alle uitzendingen kunt u hier vinden.

Kalender op website MRA

Op de website van de MRA staat de kalender met alle activiteiten op MRA-schaal. De kalender wordt continu bijgehouden en geeft een actueel beeld.
Tevens vindt u hier een eenvoudig pdf-overzicht van de jaarplanning 2021 met alle nu bekende MRA-overleggen, waaronder alle Regiegroepen en Platform-bijeenkomsten.

Een overzicht van de deelregionale bijeenkomsten voor raads- en Statenleden die zijn aangemeld door griffiers en bestuursadviseurs staat hieronder:

12 januari 2021 - Regiopodium Gooi en Vechtstreek - webinar
3 maart 2021 - AM-Raadsledenplatform – Amstelveen
10 maart 2021 - MRA Raadtafel - MRA Bureau
24 maart 2021 - Regionale raadsledenbijeenkomst Zaanstreek-Waterland

Strawinskylaan 1779 (WTC, I-toren)
1077 XX Amsterdam
info@metropoolregioamsterdam.nl
www.metropoolregioamsterdam.nl

De MRA Agenda

De MRA Agenda, die op 17 april 2020 is gelanceerd, vormt de inhoudelijke basis van de samenwerking in de Metropoolregio Amsterdam en heeft een looptijd van 2020 tot 2024. U kunt de MRA Agenda lezen in een pdf-formaat en in de vorm van een e-magazine. Op de pagina op de MRA-website over de MRA Agenda vindt u alle informatie over de agenda en de voortgangsmonitor.

Het eerstvolgende bericht aan raden en Staten wordt eind volgende maand verzonden.

Middels deze brief hopen wij u voor dit moment voldoende te hebben geïnformeerd. Voor vragen of opmerkingen ben ik altijd bereikbaar.

Met vriendelijke groet,

Emiel Reiding
Directeur MRA
e.reiding@metropoolregioamsterdam.nl
06 - 39 36 20 77

*) De 35 deelnemers van de MRA zijn de gemeenten Aalsmeer, Amstelveen, Diemen, Haarlemmermeer, Ouder-Amstel, Uithoorn, Amsterdam, Almere, Lelystad, Blaricum, Gooise Meren, Hilversum, Huizen, Laren, Weesp, Wijdemeren, Beverwijk, Heemskerk, Uitgeest, Velsen, Beemster, Edam-Volendam, Landsmeer, Oostzaan, Purmerend, Waterland, Wormerland, Zaanstad, Bloemendaal, Haarlem, Heemstede, Zandvoort, de provincies Noord-Holland en Flevoland, en de Vervoerregio Amsterdam.
**) De 7 deelregio's zijn: Almere-Lelystad, Amstelland-Meerlanden, Amsterdam, Gooi en Vechtstreek, IJmond, Zaanstreek-Waterland en Zuid-Kennemerland.

Dit digitale 'MRA Raads- en Statenleden Bericht' verschijnt maandelijks, met uitzondering van de zomermaanden.

Provincie Noord-Holland

Economie Financiën en Bestuur

Dossiernummer	5265
Extern Zaak ID	1507326
Vertrouwelijk	Nee
Vergaderdatum	18 januari 2021
Agendapunt	18.b
Omschrijving	Water / Groen / Recreatie / Mobiliteit / Ruimte/Cultuur/Economie: Ambitieprogramma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam (B-agenda NLG 08-02-2021 (leidend) en C-agenda RWK 11-01-2021, C-agenda EFB & M&B 18-01-2021)
Organisatieonderdeel	BEL/RO

Bijlagen
1507326 - 1519661 APRK.pdf
1507326 - 1519666 KROK.pdf
1507326 - 1523257 Samenvatting KROK.pdf
1507326 - 1519740 UVR Subsidie APRK.docx
1507326 - 1519743 Participatie en Communicatie APRK - PvA.pdf
1507326 - 1519747 BOK APRK.docx
1507326 - 1519753 BOK Realisatie MKK dijkversterking MMD.docx
1176165 - 1348745 OVK EMM - getekend.pdf
1507326 - 1519760 Besluit B&O Recreatieschap Twiske-Wate.pdf
Brief aan PS over Ambitieprogramma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam (APRK).pdf

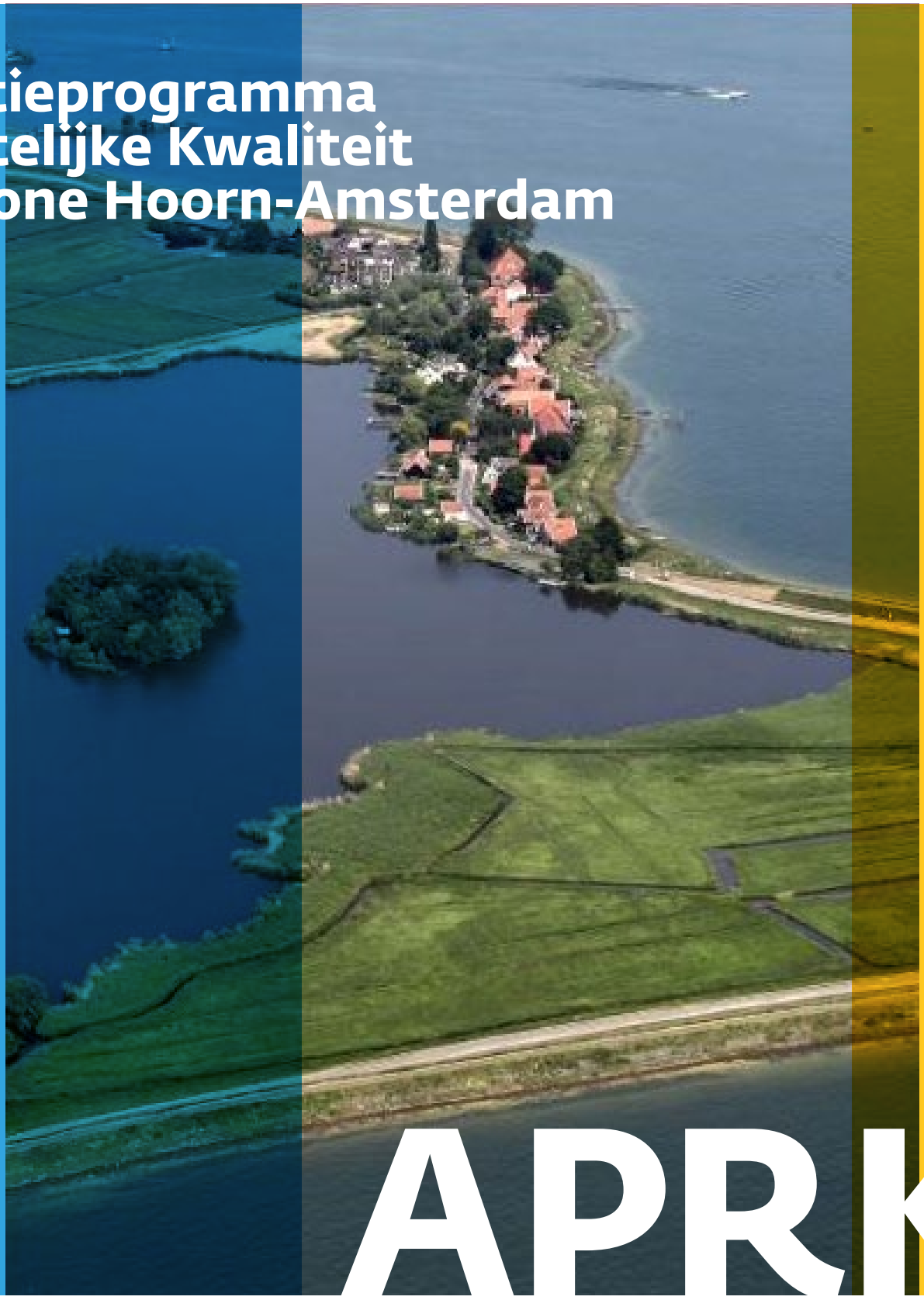
Geagendeerd	**Vergaderdatum**
Ingekomen stukken ter kennisname	30 november 2020
Overdracht vanuit GS	21 december 2020
Ingekomen stukken ter kennisname	31 december 2020
Ruimte Wonen en Klimaat	11 januari 2021
Mobiliteit & Bereikbaarheid	18 januari 2021
Economie Financiën en Bestuur	**18 januari 2021**
Natuur Landbouw & Gezondheid	8 februari 2021

Provincie
Noord-Holland

Provincie Noord-Holland

RUIMTELIJKE ONTWIKKELING

Ambitieprogramma Ruimtelijke Kwaliteit kustzone Hoorn-Amsterdam

APRK

1 oktober 2020

Programmamanager:
Chris Lansink, Provincie Noord-Holland

Team:
Peter Bergmans, Hans Eikelenboom, Mark Eker, Martin Hoorweg, Caroline Piet en Bina Makhan
Provincie Noord-Holland

Auteurs:
Peter Bergmans, Marc Schepers, Chris Lansink

INHOUD

4 | 1 Inleiding: een vitaal en wenkend perspectief voor dijk, water en ommeland

8 | 2 Beleidskaders en randvoorwaarden

9 2.1 Provincie Noord-Holland

15 2.2 Het Rijk

21 2.3 De gemeenten

23 2.4 Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier

26 2.5 Overige organisaties

33 | 3 Kansen, thema's en doelen

34 3.1 Kansen

35 3.2 Thema's, doelstellingen en principemaatregelen

41 | 4 Resultaten verkenning ambities

42 4.1 Overzicht ambities

43 4.2 Gehele kustzone Hoorn-Amsterdam

48 4.3 Hoorn / Koggenland

50 4.4 Zeevang

53 4.5 Gouwzee

55 4.6 Waterland - IJmeer

61 | 5 Proces, prioritering en planning

62 5.1 Proces

62 5.2 Fasering

62 5.3 Planning

62 5.4 Mate van meekoppelen met de dijkversterking

64 | 6 Organisatie en financiering

65 6.1 Organisatie

66 6.2 Financiering

67 | 7 Geraadpleegde Bronnen APRK-rapport

1 INLEIDING: EEN VITAAL EN WENKEND PERSPECTIEF VOOR DIJK, WATER EN OMMELAND

Langs de Markermeerkust tussen Amsterdam en Hoorn bevinden zich oude dorpen, stadjes en steden met een rijke historie en eigen identiteit. De natuur is er bijzonder, bijvoorbeeld bij Zeevang en in Waterland. Hollandse meesters lieten zich langs deze kust inspireren voor grote kunstwerken en gedichten. Karakteristiek en waardevol is ook het uitgestrekte water van het Markermeer, als onderdeel van het IJsselmeergebied, het Blauwe Hart van Nederland. Het water in het gebied is de grootste 'openbare ruimte' van de Metropool Regio Amsterdam. Bewoners en bedrijven zijn zich bewust van deze kwaliteiten en koesteren het typische oer-Hollandse landschap.

Aanleiding: de dijkversterkingen

Het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK) versterkt in het kader van het Hoogwater-beschermingsprogramma (HWBP) de Markermeerdijken tussen Hoorn en Amsterdam, om zo het achterliggende gebied waar 1,2 miljoen mensen wonen en werken voor de komende 50 jaar veilig te houden tegen overstromingen. De versterking vindt plaats over 33 kilometer lengte en zal langs een aantal kustvakken veel impact hebben op het landschap, en daarmee op de leefomgeving van bewoners.

Naast de dijkversterking onderzoekt de overheid de mogelijkheden om de bereikbaarheid van het gebied tussen Hoorn en Amsterdam beter te maken en economisch te verstevigen: een sterke regio tussen Hoorn en Amsterdam waar het aantrekkelijk wonen, werken en leven is.

En dan is er nog de ontwikkeling van het noordelijk deel van het metropolitane landschap, de Metropool Regio Amsterdam (MRA), waar het gaat om de kwaliteit van het vestigingsklimaat en de rol van het Markermeer-IJmeer hierin. Vanuit de MRA komt een groeiende vraag van zowel eigen inwoners als toeristen naar recreatiemogelijkheden in onder meer de landelijke gebieden rondom Amsterdam. De MRA wil in regionaal samenwerkingsverband deze stromen in tijd en ruimte spreiden. Tegelijkertijd zien we op locaties in de MRA ook dat de leefbaarheid door toerisme onder druk komt te staan, bijvoorbeeld op de Zaanse Schans, in Edam-Volendam en op enkele locaties in Waterland. Het is een belangrijke opgave om bezoekersstromen in goede banen te leiden op zo'n manier dat de kwaliteiten van het gebied behouden blijven en waar mogelijk ontwikkeld worden.

Doel: het benutten van kansen en het vergroten van de ruimtelijke kwaliteit

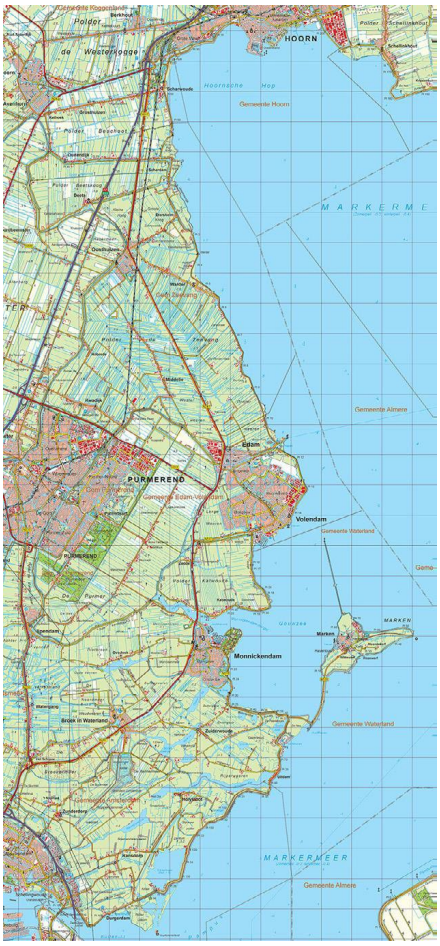
Provincie Noord-Holland (PNH), Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK), Rijkswaterstaat (RWS), gemeenten maar ook recreatieschappen en natuurorganisaties zien in de dijkversterking een momentum dat kansen biedt om te werken aan een toekomstbestendig landschap, leefomgeving en natuur met een hoge ruimtelijke kwaliteit.
Om het benutten van deze kansen een impuls te geven heeft de PNH hiervoor geld gereserveerd en is dit de aanleiding geweest om bij belanghebbenden in het gebied te inventariseren welke ambities zij voor het gebied hebben.

Ambities voor de ruimtelijke kwaliteit van dijk, water en ommeland zijn al in beleid van verschillende overheden geformuleerd, zoals:

- Behoud, door ontwikkeling én het meer beleefbaar maken van het cultuurhistorisch erfgoed;
- Een verbreding en vergroting van het toeristisch en recreatief gebruik vanuit Amsterdam (aantrekkelijkheid en bekendheid van alternatieve bestemmingen, optimaliseren van bereikbaarheid en capaciteit en verhogen van ruimtelijke kwaliteit op strategische plaatsen);
- Het versterken van de recreatieve mogelijkheden op en langs de dijk en het verbeteren van de recreatieve verbindingen;
- De dijkversterkingen en de te ontwikkelen ruimtelijke projecten laten bijdragen aan de ruimtelijke kwaliteitswaarden van het gebied en laten passen binnen de kaders die zijn meegegeven in het Kader Ruimtelijke Ontwikkeling Kustzone Hoorn-Amsterdam;
- Vergroting van de waternatuurwaarden, vooral door brede ondiepe oeverzones voor waterplanten, vissen, schelpdieren en vogels en overstroombare gras-oeverlanden en door verbindingen te maken tussen het Markermeer en de achterlanden (voor vismigratie);
- Innovaties op het gebied van waterveiligheid en klimaatbestendigheid volgens building-with-natureprincipes;
- Verbreding van het assortiment duurzaam geteelde streekproducten in de landbouw.

HOORN
PURMEREND
Volendam
Monnickendam
MARKERMEER

Om deze ambities te realiseren is de afgelopen jaren, gezamenlijk met de partijen in het gebied, onderzocht en geïnventariseerd met welke projecten deze ambities en doelen verwezenlijkt kunnen worden. Deze projecten zijn opgenomen in het onderhavige Ambitieprogramma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam (APRK). Als gezamenlijke overheden hebben we daarbij gezorgd voor het creëren van randvoorwaarden waaronder deze ambities kunnen uitgroeien tot uitvoerbare projecten. Het resultaat is een reeks van projecten die inmiddels voor een deel richting planfase gaan of al in de planfase zijn beland. Betrokken partijen werken continu aan de verdere voorbereiding van de projecten, dit kan als gevolg hebben dat niet altijd de meest actuele uitwerking in het projectenoverzicht is opgenomen.

De opbouw van het APRK

De opbouw van het APRK is als volgt:

- H2: Inzicht in de belangrijkste beleidslijnen van rijk, provincie, gemeenten en andere partijen die de ambities ondersteunen;
- H3: Naar aanleiding van beleidslijnen en rondgang in het gebied zijn kansen, thema's en doelen voor de kustontwikkeling genoemd;
- H4: De projecten waarmee de genoemde doelen verwezenlijkt kunnen worden;
- H5: In dit hoofdstuk zijn het verdere werkproces, prioritering en planning aangegeven;
- H6: Tot slot wordt er ingegaan op de organisatie en de financiering.

Naast het ambitieprogramma is een Kader Ruimtelijke Ontwikkeling Kustzone Hoorn-Amsterdam (KROK) ontwikkeld. Dit kader vormt een handleiding voor het beoordelen van de initiatieven in het ambitie-programma ten aanzien van landschappelijke inpassing en zonering. In 2014 was reeds een Kader Ruimtelijke Kwaliteit Markermeerdijken opgesteld, bedoeld voor de versterking van de Markermeerdijken zelf. Het ambitieprogramma betreft een groter gebied: dijk, water en ommeland. Daarom was het noodzakelijk een nieuw kader te ontwikkelen met een bredere scope. Dit heeft geleid tot het Kader Ruimtelijke Ontwikkeling Kustzone Hoorn-Amsterdam (KROK).

Gebiedsbegrenzing

Het APRK omvat de kustzone van Hoorn tot Amsterdam met daarbij de waterzone voor de dijk, de dijkzone zelf en het achterland. Hierbij moet gedacht worden aan enkele honderden meters waterzone en circa 1 km in het achterland. Exacte begrenzing geven we hierbij niet aan. Voorwaarde is dat ambities en projecten een zekere relatie hebben met de dijk(versterking).

2 BELEIDSKADERS EN RANDVOORWAARDEN

Het provinciale beleid is richtinggevend voor de inzet van provinciale instrumenten voor het APRK . Uitgangspunt is ook het lokale beleid van de gemeenten en het Rijksbeleid. De relevante onderwerpen van de beleidsniveaus zijn onderstaand bondig toegelicht.

2.1 Provincie Noord-Holland

2.1.1 Coalitieakkoord 2019-2023

Belangrijke elementen uit het provinciaal akkoord 'Duurzaam doorpakken' zijn:

- Inzetten op integrale dijkversterking waarbij ook doelen zoals natuur, recreatie en landschap een plaats krijgen.
- Met behoud van ontwikkelkansen en een eerlijk verdienmodel de agrarische sector en alle ketenpartijen stimuleren om stappen te zetten richting een kringlooplandbouw (door te werken met proeftuinen) en verbetering van de natuur-, water- en bodemkwaliteit (o.a. door de inzet van bodemcoaches), klimaat en dierenwelzijn.
- Inzet richten op een betere spreiding van toeristen, zowel in tijd als in ruimte; vooral richten op het stimuleren van cultuurtoerisme. Noord-Holland is een provincie met – ook buiten Amsterdam – een rijke cultuur, historie en aantrekkelijke evenementen.
- Recreatiegebieden moeten toegankelijk en gemakkelijk bereikbaar blijven en er moet ruimte zijn voor recreatieve elementen en ondernemerschap. Tegelijkertijd dient de balans tussen recreatieve activiteiten en rust, stilte en natuurbescherming geborgd te zijn. Recreatie mag niet leiden tot schade aan de wezenlijke kenmerken en waarden van de natuurgebieden.

De provincie Noord-Holland wil de kracht van het landelijk gebied versterken. Daarvoor worden nu drie visies opgesteld: Voedsel, Biodiversiteit en Recreatie & Toerisme. Besluitvorming vindt waarschijnlijk plaats eind 2020. In vogelvlucht de opgave van de drie visies:

- Recreatie en toerisme: tot voor kort was spreiding van de vele toeristen die Noord-Holland jaarlijks aandoen één van de grote opgaven voor de komende jaren en was er sprake van een grote en groeiende druk op (toeristische en culturele) bestemmingen. De coronacrisis heeft grote gevolgen voor de recreatie- en toerismesector. De omvang en structurele aard zijn nog moeilijk te bepalen. De behoefte aan uitbreiding van recreatiemogelijkheden dicht bij huis was al groot, maar lijkt door de coronacrisis nog urgenter geworden.
- Voedsel: ons huidig voedselsysteem heeft ons tot nu toe veel gebracht. Toch leidt de manier van voedsel produceren, distribueren, verwerken en consumeren steeds vaker tot maatschappelijke discussie. Het milieu, de bodem, de omgeving, onze gezondheid en het verdienmodel van de agrarisch ondernemer staan onder druk. Een verandering van ons voedselsysteem is noodzakelijk. Een verandering die zorgt voor een beter evenwicht tussen ecologische, economische, ruimtelijke en sociale belangen. In de Voedselvisie geeft de provincie aan hoe zij deze verandering in samenwerking met anderen stimuleert en ondersteunt.
- Biodiversiteit: Voor het evenwicht in de natuur is variatie van verschillende soorten belangrijk. Biodiversiteit is een belangrijke randvoorwaarde voor ons leven maar loopt wereldwijd achteruit. De belangrijkste redenen voor deze achteruitgang zijn verlies en versnippering van leefgebied door verstedelijking en intensieve landbouw, vervuiling door pesticiden en meststoffen, bedreiging door soorten die niet tot het leefgebied behoren (invasieve exoten) en klimaatverandering. De provincie Noord-Holland spreekt de ambitie uit dat de biodiversiteit moet worden hersteld en dat bij plannen zoveel mogelijk rekening wordt gehouden met de natuur (natuurinclusief ontwikkelen). Onderdeel van deze ambitie is het opstellen van een Masterplan Biodiversiteit.

Naast de bovenstaande visies werkt de provincie aan een gebiedsgerichte aanpak voor stikstof, ontwikkeling van regionale energiestrategieën, doet zij onderzoek naar bodemdaling en werkt aan projecten om agrariërs ervaring te laten opdoen met het remmen en stoppen van bodemdaling. Zodra dit is uitgewerkt, moet dit worden meegenomen bij de bepaling van de ambities en uitwerking van projecten van onderhavige ambitieprogramma.

2.1.2 Omgevingsvisie Noord-Holland 2050

De visie 'Balans tussen economische groei en leefbaarheid' benoemt acht urgente ontwikkelingen in de leefomgeving: klimaatverandering, economische transitie, bodem-, water- en luchtkwaliteit, biodiversiteit, energietransitie, mobiliteit, verstedelijking en landschap. De omgevingsvisie geeft aan hoe met deze ontwikkelingen wordt omgegaan. In de visie wordt Noord-Holland boven Noordzeekanaal en IJ gezien als

dynamisch schiereiland. De Kustzone Hoorn – Amsterdam maakt daar onderdeel van uit. De essentie is waterveiligheid en waterkwaliteit borgen en een robuust ecosysteem ontwikkelen. Dit vormt de basis voor een zorgvuldige afwisseling van recreatieve en op natuurontwikkeling gerichte activiteiten en van drukte en rust.

Uitgangspunt is dat bij nieuwe ontwikkelingen in de kustzone wordt aangesloten bij de verscheidenheid van cultuurhistorische kwaliteiten en ruimtelijke karakteristieken van het landschap en aanliggende grote wateren. Voor de kust biedt een zonering voor rust en reuring met betrekking tot recreatieve bebouwing en activiteiten uitkomst, op basis van de kwaliteiten en karakteristieken van het landschap. Zonering geeft ruimte aan openheid/ geen ontwikkeling, seizoensgebonden ontwikkeling en jaar-rondontwikkeling. Verblijfsrecreatieve voorzieningen kunnen daar waar mogelijk bijdragen aan versterking van de economie en de leefbaarheid van kleine kernen. Niet alleen vanwege de dag- en verblijfsrecreanten en het geld dat zij besteden, maar ook door het economisch draagvlak voor commerciële voorzieningen.

Ander uitgangspunt is het behouden en aanvullen van de ecologische verbindingen, met het oog op het robuuster maken van het ecologisch systeem in de kustgebieden, inclusief de grote wateren. Het is wenselijk om hierbij verder te kijken dan de grenzen van natuurregimes die nu gelden. Ook de (natte) kustlandschappen aan de randen kunnen bijdragen aan het realiseren van deze opgave. Ecologische verbindingen in de kustgebieden van de grote wateren (land- en waterzijde) worden behouden en aangevuld.

Door PS is 22 oktober 2020 de omgevingsverordening vastgesteld. Onderdeel van de verordening is het Bijzonder Provinciaal Landschap. Het Bijzonder Provinciaal Landschap (BPL) is het regime voor bescherming en waar mogelijk versterking en ontwikkeling van gebieden in Noord-Holland die landschappelijk, aardkundig, ecologisch of cultuurhistorisch van bijzondere waarde zijn. Het BPL is beschreven in kernkwaliteiten per deelgebied. De voormalige beschermingsregimes Bufferzones, Aardkundig Monument en Weidevogel-leefgebied zijn geborgd in de kernkwaliteiten.

2.1.3 Watervisie Noord-Holland

Door mogelijkheden voor natuur en recreatie te benutten, wordt de status als watersportprovincie versterkt:

- Watervisie – Markermeerkusten: de kusten langs het Markermeer krijgen een ruimtelijke impuls via de geplande dijkversterkingen;
- Watervisie - Lange termijn doelen (2040/ 2050): Versterkte primaire keringen worden goed ruimtelijk ingepast in de omgeving en waar wenselijk en mogelijk gecombineerd met extra ruimtelijke kwaliteit, mede door gebruik te maken van innovatieve oplossingen (zandig versterken, aanleg van voor- en achteroevers, realisatie van multifunctionele of klimaatdijken, benutting van meegroeiconcepten).

Proefproject Koopmanspolder

Mede naar aanleiding van de Watervisie is in de Koopmanspolder een proefproject uitgevoerd dat gaat over de relatie tussen waterpeilbeheer enerzijds en visstand, vegetatieontwikkeling en vogels anderzijds. Hoewel er onderzoek voor de langere termijn noodzakelijk is, kunnen de eerste ervaringen prima worden gebruikt voor oeverlanden en binnendijkse gebieden grenzend aan de Markermeerdijken.

De eerste ervaringen zijn dat op een relatief klein gebied (16 ha) een sterke verbetering mogelijk is van de visstand, evenals van de plantengroei en het voedselaanbod voor foeragerende vogels. Dit is mogelijk door een natuurlijk waterpeilverloop te realiseren: het waterpeil hoog opzetten tot ruim boven maaiveld in februari en dit langzaamaan uit laten zakken in voorjaar en zomer tot ruim onder het maaiveld. Door het plaatsen van een vispassage tussen de Polder en het Markermeer treedt bovendien een sterke migratie van vissen op, zo is uit monitoring gebleken. Omdat het Markermeer nog lange tijd een onnatuurlijk peilregiem zal kennen, is het realiseren van vispaaiplaatsen in de vooroeverzones van beperkte betekenis. Nieuwe gebieden als de Koopmanspolder maar dan langs het Markermeer zijn dus belangrijke achteroevers voor het Markermeer. Er zijn veel meer van dit soort gebieden nodig om de visstand (en daarmee vogelstand) in en langs het Markermeer te verbeteren.

Onderdeel van het achtoeverconcept is ook om te bezien of in waterrijke zones langs de binnenrand van de dijk duurzame aquacultures kunnen worden gerealiseerd. Bij de proeftuin Achteroever

Wieringermeer worden experimenten gedaan met aquacultures, drijvende teelten in combinatie met visteelt met onder meer als doel een economisch rendabele en ecologisch duurzame benutting van het schaarse zoete water. In de verziltende delen van de Wieringermeer kunnen dit goede alternatieven zijn voor de gangbare landbouw. Aquacultures zijn ook denkbaar langs de binnendijkrand langs de Markermeerdijken gebruik makend van het Markermeer als bron.

2.1.4 Visie Waterrecreatie Noord-Holland 2030

De ambitie van de provincie voor 2030 is een vitale waterrecreatieprovincie, waarbij kansen zijn benut en gebruikers, ondernemers en overheden met elkaar zijn gekomen tot slimme, aantrekkelijke en duurzame mogelijkheden voor waterrecreatie. Uiteraard afgestemd op de kwaliteiten, kenmerken en draagkracht van de omgeving.

Streefbeeld voor de kustzone

In de zomer bevolken diverse waterrecreanten het grote water. Dit is ook vanaf de kust te beleven. De kusten zijn luw, bij stadjes is reuring passend bij het karakter van de plaatsen. Door het toenemend toerisme is vooral aan de zuidkant van het IJsselmeergebied veel te beleven. Deze kust is een aantrekkelijke en economisch vitale bestemming voor veel gebruikers. Het IJmeer en Markermeer vormen samen met Gooi- en Eemmeer een aantrekkelijk samenhangend waterrecreatiegebied voor de verschillende doelgroepen zoals de riviercruisevaart, grote boten (staande mastroute), de chartervaart en de kleine pleziervaart. Er zijn rondjes te varen, arrangementen en veerverbindingen naar de overkant. Durfspots zijn ontwikkeld bij Hoorn (Schellinkhout) en IJburg. Door promotie en marketing van de sector wordt deze samenhang beter voor het voetlicht gebracht. De kusten zijn luw, de kustveiligheid is op orde, bij plaatsen is ontwikkeling mogelijk gemaakt. Behoud van de kleinschaligheid van het gebied is een aandachtspunt, randvoorwaarde en ook de charme. De kustplaatsen van het Markermeer hebben elk een eigen identiteit. De kernen zijn met het gezicht op het water gericht, zoals het stadsstrand bij Hoorn. Om de stadjes ligt mooie stille natuur, waar mensen op de dijk fietsend en wandelend van het uitzicht genieten en op sommige plekken kunnen zwemmen of vissen. Na afronding van de dijkversterking zijn er bij de oeverdijk volop waterrecreatie-mogelijkheden voor vissen, kleine recreatievaart en zwemmen. Door realisatie van de Marker Wadden en de luwtemaatregelen Hoornse Hop zijn er meer aantrekkelijke vaardoelen gekomen met aanlegmogelijkheden en ankerplekken voor waterrecreanten in het Blauwe Hart. Het gebied met groot open water is hierdoor ook aantrekkelijk geworden voor kleinere motorboten. Voor deze motorboten is er de wens om een nieuwe verbinding te realiseren tussen het Markermeer en het bestaande sloepennetwerk in het binnenwater. De overzet van de sloepen over de dijk gaat een attractie op zich worden. De jachthavens in het gebied zijn vitaal en duurzaam ingericht. Ze vormen een aantrekkelijke verblijfsplaats en zijn een goede uitvalsbasis voor tochtjes. Er zijn rondjes met verbindingen van binnen- en buitenwater mogelijk. De basisvoorzieningen zijn op orde ten aanzien van bereikbaarheid, ontsluiting, voorzieningen, vaardoelen en passantenplaatsen onderweg. Er zijn meerdere Toeristische Overstappunten (TOP's) aan de kust gerealiseerd. Durfsporten hebben een eigen legale plek die bekend is en waarvan het gebruik past in de omgeving. Deze locaties in Natura 2000 gebied zijn duidelijk aangegeven aan de kant en gemarkeerd in het water. Duidelijk is ook waar kitesurfen niet kan en waarom.

2.1.5 Agenda Groen (2013)

Relevant voor het voorliggende APRK zijn onder meer:

- Wij vinden een groen, aantrekkelijk en toegankelijk Noord-Holland van groot belang voor onze bewoners en voor het economisch vestigingsklimaat in onze provincie. Wij werken daarom aan een provinciale groenstructuur die het behoud hiervan garandeert, met de biodiversiteit die daarbij hoort.
- Wij verbinden onze ambities voor een groen, aantrekkelijk en toegankelijk Noord-Holland aan onze ambities voor ruimtelijke ontwikkeling, water, milieukwaliteit, landbouw, cultuurhistorie en toerisme.
- Wij willen bewoners, private partijen, maatschappelijke organisaties en andere overheden verleiden om samen met ons tot nieuwe allianties, nieuwe financiële constructies en gebiedsgerichte oplossingen te komen.

Agrarisch natuurbeheer en weidevogels

Agrariërs geven soms de natuur ruimte op hun landbouwgrond. Daarvoor worden zesjarige beheerafspraken

gemaakt via een agrarische natuurvereniging. Vaak gaat het in Noord-Holland om weidevogelbeheer. Noord-Holland is nationaal en internationaal een belangrijk broedgebied voor weidevogels, zoals de grutto en de tureluur. 15% van de Europese populatie grutto's broedt zelfs hier. De provincie is internationaal verplicht een bijdrage te leveren aan de instandhouding van de leefomgeving van weidevogels. Dat doet de provincie bijvoorbeeld door weidevogelleefgebieden aan te wijzen en de inrichting van gebieden te subsidiëren. Ook ondersteunt de provincie het vrijwillige weidevogelbeheer.

IBP Vitaal Platteland Laag-Holland

Een groot deel van de kustzone maakt onderdeel uit van het IBP Vitaal Platteland Laag-Holland. Voor dit gebied als totaal gelden verschillende opgaves: natuurdoelstellingen, voorzien in energiebehoeften, bodemdaling, klimaatadaptatie, duurzame landbouw, groeiende behoefte aan recreatie, bereikbaar landschap en gezonde leefomgeving. Dat vergt een nieuwe kijk op de wateropgave, met voldoende water van goede kwaliteit voor alle functies, zonering in het gebied van alle functies, transitie van de landbouw naar onder andere natuur-inclusief en kringloop, en vernatting om bodemdaling tegen te gaan en de biodiversiteit te vergroten. Een integrale aanpak van de opgaves moet leiden tot een vitaal platteland. De provincie werkt daarin samen met diverse gebiedspartners. Gebiedsgericht gaan zij aan de slag met klimaatdoelstellingen, vitale kringloopland-bouw en biodiversiteitsherstel. Voor de kustzone zijn Waterland-Oost en Landelijk Noord twee relevante deelgebieden waar in eerste instantie op wordt ingezet.

Doelen Waterland-Oost:

1 Het vergroten van de biodiversiteit door het realiseren van topnatuur, de realisatie van één aaneengesloten weidevogelparadijs met op termijn ook terugkeer van de kritische weidevogels als de kemphaan en watersnip door grondaankopen en vernatting binnen natuurkernen, en daarmee tevens het tegengaan van verdere bodemdaling en CO_2-uitstoot in de veenweiden.
2 Het vergroten van peileenheden en verbeteren van de waterhuishouding en de waterkwaliteit in de natuurkernen door het vasthouden van gebiedseigen water, door het zoveel mogelijk opheffen van onderbemalingen via inrichtingsmaatregelen als stuwen, dammen, ecomolens, greppels, soms oeverbeschoeiing (tegen verdere afkalving), maar ook door ander beheer.
3 Het inrichten van de buitendijkse polders voor stapelvoedsel en optimale vismigratie voor soorten van IJsselmeergebied en het realiseren van ondiepe vooroeverzones in aansluiting op Deltaplan/ IJsselmeer-agenda en dit ambitieplan.
4 Het vergroten van de samenwerking met agrariërs/natuurinclusieve landbouw rondom de natuurkernen met aanvullende inrichtingsmaatregelen voor maatwerk in agrarisch beheer.
5 Het vereenvoudigen en optimaliseren van waterbeheer door geautomatiseerde systemen.
6 Het vergroten van de recreatieve beleving van de bijzondere natuurwaarden zo dicht bij de stad door het realiseren van natuurroutes en uitzichtspunten zonder de natuurwaarden te verstoren.
7 Het realiseren van natuurinrichtingsplannen en daarbinnen het herstel en weer zichtbaar maken van historisch landschap met kavelpatronen, terpen en huiskavels.
8 Het vergroten van het verdienvermogen van het gebied door het binden van sponsors (bedrijven die CO_2 willen compenseren), en vermogende particulieren (die gronden aankopen, die Staatsbosbeheer inricht en duurzaam in beheer neemt).

Doelen Landelijk Noord:

1 Beperken en tegengaan van bodemdaling in het gebeid van Landelijk Noord door een palet aan maatregelen.
2 Behoud van een rendabele veehouderij binnen Landelijk Noord.
3 Versterken van de weidevogelpopulatie en ander veenweidenatuur.
4 Behoud van het karakteristieke veenweidelandschap van Landelijk Noord.

2.1.6 Leidraad Landschap en Cultuurhistorie

De waterstaatkundige geschiedenis van Noord-Holland wordt in belangrijke mate bepaald door de herkenbaarheid van het stelsel van oude zeedijken. Voor het behoud van de identiteit en leesbaarheid van het landschap, streeft de provincie naar de herkenbare waterstaatkundige geschiedenis. De Leidraad Landschap en Cultuurhistorie is een belangrijk instrument voor waardenstelling en ontwikkelprincipes. Specifiek relevant voor het APRK zijn de hierin opgenomen waardestelling en ontwikkelprincipes voor de provinciale structuurdragers Westfriese Omringdijk en de Noorder IJ- en Zeedijken. Vervolgens ook voor stolpstructuren, militaire verdedigingswerken, historische windmolens en historische kerktorens die fungeren als bakens in het landschap.

De Stelling van Amsterdam (militair verdedigingswerk) heeft een speciale beschermingsstatus als UNESCO-werelderfgoed. Om de kernkwaliteiten van deze provinciale structuurdrager te beschermen, behouden en te kunnen versterken zijn verschillende zoneringen benoemd, te onderscheiden in 1) Stellingzone, 2) Kernzone en 3) Monumentenzone.

2.1.7 Kadernota Cultuurbeleid 2017-2020

Noord-Holland kent een grote variatie aan landschappen met daarin veel monumenten. Dit cultuurlandschap vertegenwoordigt een belangrijke economische, maatschappelijke en culturele waarde. Grote ruimtelijke ontwikkelingen als stedelijke groei en krimp, mobiliteit, klimaatadaptatie, energieafspraken en veranderende productie- en consumptiepatronen leiden tot een transformatie van het cultuurlandschap. Hierin zijn grote regionale verschillen zichtbaar in de opgaven voor de Metropoolregio Amsterdam (bijvoorbeeld de woning-opgave en het dijkversterkingsprogramma) en die voor Noord-Holland Noord (bijvoorbeeld de agrarische schaalvergroting en het dijkversterkingsprogramma). De transformatie van het cultuurlandschap dient zorgvuldig te worden uitgevoerd. De provincie ziet het als haar opgave om sturing te geven aan ruimtelijke ontwikkelingen zodat ze op een kwalitatieve wijze bijdragen aan het versterken en benutten van het cultuur-landschap en de bijbehorende cultuurhistorische structuurdragers, zoals benoemd in de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie (Leidraad). De provincie doet dit door te beschermen wat moet en te inspireren waar kan en zet zich in op de volgende activiteiten:

Vanuit cultuurhistorische waarden sturing geven aan ruimtelijke ontwikkelingen

In de nota is vastgelegd welke landschappelijke en cultuurhistorische waarden van provinciaal belang zijn. Die zijn beschreven in de Leidraad als onderdeel van de Provinciale Ruimtelijke Verordening. Om beter sturing te kunnen geven aan ruimtelijke ontwikkelingen is de Leidraad omgevormd van een waardestellend kader naar een meer gebieds- en ontwikkelingsgericht kader met ontwikkelprincipes. Deze ontwikkelprincipes beschrijven per gebied op een inspirerende, ontwikkelingsgerichte wijze de (gewenste) ruimtelijke kwaliteit van het gebied en die van de daarbinnen gelegen cultuurhistorische structuurdragers. Hiermee worden de structuurdragers in de context van het omliggende landschap geplaatst en kan de provincie meer richting geven aan mogelijke ontwikkelingen in het gebied.

Investeren in provinciale cultuurhistorische structuurdragers (waaronder de monumentale dijken)

De provincie wil ontwikkelingsgericht investeren in de cultuurhistorische structuurdragers uit de Leidraad; gericht op behoud, maatschappelijk en economisch rendement. Het koppelen van de cultuurhistorische structuurdragers aan (provinciale) gebiedsopgaven biedt kansen, bijvoorbeeld in het vergroten van de toegankelijkheid van een monument door middel van de aanleg van een fiets- of wandelpad langs monumentale dijken. Hiermee koppelt de provincie de (economische) kansen voor erfgoed aan een gebiedsopgave, zoals de versterking van de Markermeerdijken, één van de structuurdragers uit de Leidraad.

De provincie zet haar middelen gericht in op structuurdragers waar de grootste (beheers)opgaven spelen, namelijk industrieel, agrarisch en religieus erfgoed. Ook wil de provincie deze middelen meer proactief koppelen aan gebiedsopgaven, door bijvoorbeeld te prioriteren op restauratie- en onderhoudsopgaven van monumenten die vallen binnen het APRK.

In stand houden en benutten publiekstoegankelijk archeologisch depot

Archeologie is als ondergrond een belangrijk onderdeel van het waardevolle cultuurlandschap. De provincie heeft een wettelijke taak voor de instandhouding van een provinciaal archeologisch depot. Archeologische vondsten die worden gedaan in de provincie worden in beginsel eigendom van de provincie en na de werkzaamheden in het depot opgenomen (met uitzondering van vondsten van enkele grotere steden). De provincie verbreedt haar wettelijke taak door de vondsten voor een breed publiek te ontsluiten. Hiervoor is in 2015 archeologiecentrum Huis van Hilde geopend, waarbij samenwerking met lokale initiatieven ook mogelijk is. Met een reeks publieksvriendelijke publicaties ontsluit Huis van Hilde archeologische kennis. Daarin is ook plaats voor publieksboeken die een gebied of thema belichten bijvoorbeeld naar aanleiding van (grote) ruimtelijke projecten.

2.1.8 Strategisch beleidskader Economie en Uitvoeringsagenda (2016)

De provincie Noord-Holland behoort tot de sterkste en vitaalste economische regio's van Nederland. De provincie Noord-Holland heeft bovendien een prima uitgangspositie om een krachtige economische regio te blijven, maar niets is gegarandeerd. Zo heeft de recessie ook in Noord-Holland zijn sporen achtergelaten.

Veranderingen als de verschuiving van het mondiaal economisch zwaartepunt naar Azië, de transitie naar een duurzame, circulaire economie, de toenemende dominantie van de stad als economisch ecosysteem kunnen de goede uitgangspositie eroderen. Noord-Holland ziet het als een belangrijke uitdaging om de effecten van die veranderingen op de Noord-Hollandse economie te duiden en daar de juiste antwoorden op te hebben.

De drie richtinggevende principes zijn:

Ontwikkeling van een duurzame economie

Hier ligt een relatie met klimaatverandering, milieuverontreiniging, verlies van biodiversiteit en grondstoffenschaarste. Wij zetten in op duurzame groei en de transitie naar een duurzame economie, landbouw en energievoorziening. Innovaties zijn daarbij belangrijk. Een duurzame ontwikkeling gaat dan om de juiste balans tussen de dimensies 'people' (het menselijk kapitaal), 'planet' (het natuurlijk kapitaal) en 'profit' (het economisch kapitaal).

Vernieuwend

Het versterken van het innoverend vermogen van de economie. Vernieuwing of innovatie is nodig als antwoord op de voortdurende veranderingen in de maatschappij en de economie, zoals verschuivingen in de economische machtsverhoudingen in de wereld, de opkomst van nieuwe markten, nieuwe bedrijfsmodellen, toenemende schaarste van grondstoffen, en de sterke opkomst van de digitale economie. Het bedrijfsleven kan door te innoveren, zich aanpassen aan de nieuwe situatie. Met stilstaan verliest het bedrijfsleven uiteindelijk zijn concurrerend vermogen.

Ondernemend

Dit betreft ook professionaliteit. Ondernemerschap is een belangrijke randvoorwaarde voor economisch succes. De provincie ziet het als opgave om de juiste randvoorwaarden te scheppen voor ondernemerschap. Dat betekent in eerste instantie zorgdragen voor een uitstekend vestigingsklimaat. Met andere woorden: voldoende ruimte, de juiste kwaliteiten, goede bereikbaarheid, een uitstekende onderwijs- en arbeidsmarkt, een sterk innovatieklimaat en uitstekende digitale bereikbaarheid. Bij ondernemerschap denken we ook aan dynamiek. Zoals jonge startups die kunnen uitgroeien tot toekomstige leidende bedrijven. Of incubators waar nieuwe ideeën kunnen uitgroeien tot nieuwe bedrijvigheid. Of crossovers die ontstaan uit de samenwerking tussen sectoren.
Verduurzaming en behouden van de concurrentiepositie door vernieuwing vormen de hoofdopgaven voor de agribusiness. De provincie zet in op natuurinclusieve landbouw. De melkveehouderijsector oriënteert zich door de afschaffing van de melkquota op de vrije markt. Tegelijkertijd wordt de ontwikkeling van de sector uitgedaagd door bijvoorbeeld de regelgeving voor nutriënten. Dit vraagt bij ondernemers aanpassing van hun bedrijfsstrategie, waarbij schaalvergroting en verduurzaming belangrijke uitdagingen zijn. De heroriëntatie van de bedrijfsstrategie biedt kansen voor maatschappelijke opgaven gericht op een duurzame en klimaatneutrale ontwikkeling (nieuwe stalsystemen, opschaling), behoud weidegang, dierenwelzijn en volksgezondheid, biodiversiteit en milieu.

2.2 Het Rijk

2.2.1 Deltaprogramma en Deltawet

Voor het Deltaprogramma IJsselmeer (waaronder Markermeer en IJmeer) zijn onder meer de volgende projecten en maatregelen van belang:

Het Peilbesluit

Hierin wordt een flexibilisering ten opzichte van het huidige strakke peilbeheer nagestreefd om beter te kunnen voldoen aan behoeften van watervoorziening, waterveiligheid, recreatie, natuur etc. Het Peilbesluit is inmiddels vastgesteld. Bij de dijkversterking is rekening gehouden met wijzigingen in het peilbeheer. Bij het realiseren van natuur- en recreatieprojecten binnen het APRK moet hier op worden ingespeeld.

Het project Robuuste natuurlijke oevers

Het Rijk wil investeren in robuuste, klimaatbestendige, natuurlijke oevers waarmee natuurwaarden die bij toekomstige peilveranderingen verloren gaan, vooraf worden gecompenseerd en oevers op zo'n wijze worden aangelegd dat ze niet kwetsbaar zijn voor nieuwe peilwijzigingen. Verkend zal worden in hoeverre hier met het APRK op ingespeeld kan worden.

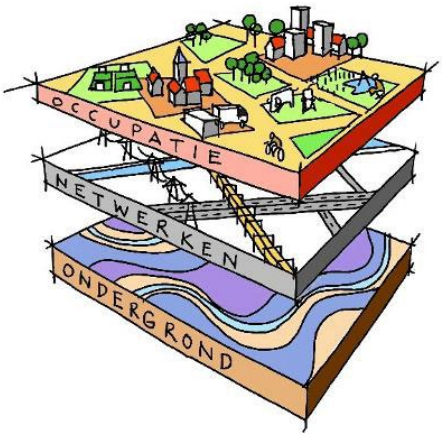

Gebiedsagenda IJsselmeergebied

Deze agenda is geïnitieerd door I&M vanuit het Delta Programma IJsselmeer, om gebiedsprocessen in werking te zetten. Dit helpt bij het realiseren van samenwerkingen voor projecten maar levert ook draagvlak aan het APRK vanuit het Rijk. Een goed bruikbaar principe dat aan de orde is gekomen in de gebiedsagenda is de zogenaamde drie-lagenbenadering, om onder meer Markermeer en IJmeer verder te ontwikkelen.

1 Systeem-/onderlaag: perspectief op een gezond watersysteem (bodemkwaliteit, waterkwaliteit en ecologische vitaliteit). Dit is in feite hetzelfde als wordt nagestreefd bij het Toekomst Bestendig Eco Systeem Markermeer-IJmeer (TBES).
2 Netwerk-laag: perspectief op energietransitie: energetische backbone van Noord-NL. Ook netwerkhavens, vaarroutes etc.
3 Occupatie-laag: ontwikkeling van een internationaal toeristisch vaar- en verblijfsklimaat

Vanuit de gebiedsagenda maar ook vanuit RRAAM en TBES wordt onderkend dat laag 3 grote prioriteit op de korte termijn heeft. Immers een al te kwetsbaar ecosysteem levert tal van kwalitatieve en juridische beperkingen op voor ontwikkeling van de netwerklaag en de occupatielaag. Dat neemt niet weg dat er tegelijkertijd voortvarend moet worden gewerkt aan de lagen 1 en 2. Er is afgesproken dat er wordt samengewerkt om tot goede keuze van maatregelen te komen voor zowel APRK als Gebiedsagenda. Voordeel van samenwerken is ook dat het voor de provincie gemakkelijker is dan voor het Rijk en RWS om met maatregelen aan de slag te gaan op de kustlijn en aangrenzende binnendijkse gronden, wetende dat deze een belangrijk onderdeel moeten worden van het robuuste ecosysteem.

Evaluatie Deltawet waterveiligheid en watervoorziening

Van de Minister van I&M aan de 1e Kamer van 1 juli 2016. Relevante citaten uit de evaluatie (onderdeel 'Kansen voor samenhang benutten') zijn onderstaand opgenomen:

- De Evaluatiecommissie constateert dat de onderlinge samenhang tussen de wateropgaven, alsook de integratie van de wateropgaven met andere ruimtelijke opgaven, veel aandacht heeft gekregen in het deltaprogramma. Tegelijk zijn de resultaten op dit punt volgens de commissie achtergebleven bij de hoge ambities van het wetsvoorstel. Er liggen dus nog kansen voor de toekomst. Het kabinet is voorstander van een integrale aanpak in het ruimtelijk domein.
- Ook de door het deltaprogramma ontwikkelde aanpak van "meekoppelen" dient daarom met kracht te worden voortgezet, door alle partijen in alle fasen van programma's en projecten. Randvoorwaarde vanuit het kabinet voor het "meekoppelen" van belangen blijft daarbij dat met de beschikbare rijksmiddelen in het deltafonds de voorgenomen doelen ten aanzien van waterveiligheid, zoetwatervoorzieningen en water-kwaliteit worden gehaald. Indien het realiseren van andere maatschappelijke doelen of ruimtelijke opgaven leidt tot aanvullende kosten, bovenop de beschikbare middelen voor mitigatie en compensatie van natuur, dienen deze uit andere budgetten te worden gefinancierd.
- De commissie ziet daarnaast dat slimme ruimtelijke keuzes op lange termijn ook aanscherping van de waterveiligheidsnorm en daaruit voortvloeiende extra dijkversterking voorkomen. Deze manier van integraal werken sluit volledig aan bij de filosofie van de Omgevingswet en moet in de ogen van het kabinet en de partners van het deltaprogramma veel aandacht krijgen bij het opstellen van Omgevingsvisie op alle schaalniveaus.

2.2.2 Kaderrichtlijn Water

Het Markermeer-IJmeer is voor de Kaderrichtlijn Water (KRW) een formeel begrensd waterlichaam van het type M21: grote diepe gebufferde meren. De status is 'sterk veranderd' omdat hydro-morfologische herstelingrepen niet uitgevoerd kunnen worden zonder negatieve effecten voor een aantal gebruiksfuncties, waaronder scheepvaart, peilbeheer, drinkwatervoorziening en waterhuishouding. Een KRW-waterlichaam kent doelen voor de ecologische toestand en de chemische toestand:

- Ecologische doelen: gegeven het watertype en de status van sterk veranderd waterlichaam, zijn ecologische doelen vastgesteld voor het Markermeer-IJmeer.
- Chemische doelen: door de Europese Commissie is een lijst van prioritaire stoffen benoemd waarvoor generieke, EU-brede milieukwaliteitsnormen gelden. Deze vormen de chemische toestand. Feitelijk is alleen som 2PAK een prioritaire stof die nog een probleem vormt in het Markermeer, maar omdat dit voornamelijk uit voorbelasting en atmosferische depositie komt, zijn hier geen specifieke maatregelen voor

te nemen. Een aantal andere chemische stoffen (die onder de ecologische toestand vallen) vormen nu nog een probleem, maar naar verwachting worden deze door het beleid rond gewasbeschermingsmiddelen opgelost. Ook hiervoor zijn geen specifieke maatregelen nodig.

Voor het realiseren van de KRW-doelen zijn vooral herstelmaatregelen nodig op het vlak van de ecologische toestand. De huidige kwaliteit voor waterflora en vissen is een belangrijk knelpunt. Waterflora en vissen zijn gebaat bij versterking van de volgende systeemcondities:

- Ondiepe zones met helder water (vooral voor waterplanten);
- Geleidelijke land-waterovergangen (oevervegetatie);
- Ecologische verbindingen (vismigratie met aanliggende watersystemen).

2.2.3 Natura 2000

Het basale doel van Natura 2000 is om een goede staat en instandhouding van habitats en soorten te realiseren. Om activiteiten die dit doel frustreren mogelijk te maken, moet er eerst worden geïnvesteerd in actief natuurherstel. Daarvoor zijn in heel Europa beschermde natuurgebieden aangewezen. Voor de Markermeerkust zijn de volgende door het Ministerie van Economische Zaken aangewezen Natura 2000-gebieden relevant: Zeevang (provincie heeft beheerplan opgesteld) en Markermeer en IJmeer (Rijk heeft beheerplan opgesteld). Het laatste plan geeft de verstoringsgevoelige gebieden aan voor vogels vanwege belangrijke rust-, rui- en foerageergebieden van beschermde soorten. Hierin zijn onder meer locaties aangegeven waar kitesurfen is toegestaan (Warder, Edam en Hemmeland) en de gedragscode voor de waterrecreatie (relevant voor de zuidelijke Gouwzee).

Specifiek voor het Markermeer ontstaan knelpunten door het niet op orde zijn van de ecologische vereisten van habitattypen en soorten. De knelpunten voor de soorten in het Markermeer en IJmeer hebben te maken met voedselbeschikbaarheid, aanwezigheid van broedgebieden en rust. De opgave is om deze knelpunten op te lossen om de instandhoudingsdoelstellingen te bereiken en te behouden.

Verbetering van de voedselbeschikbaarheid voor watervogels

De slechte spieringstand en afname van driehoeksmosselen hebben gezorgd voor een afname van visetende en driehoeksmossel-etende watervogels. Daarnaast zijn het gebrek aan natuurlijke oeverzones, het onnatuurlijke waterpeilverloop en het gebrek aan vispasseerbare verbindingen tussen Markermeer en achterland een belangrijke oorzaak van de slechte toestand van vispopulaties in het Markermeer. De opgave is daarom om de voedselbeschikbaarheid te verbeteren. Verbetering van deze voedselvoorziening wordt nagestreefd door middel van KRW-maatregelen en in het N2000-beheerplan.

Kaal houden rust- en broedgebieden

Voor het blijvend realiseren van de doelstelling voor kale grondbroeders zoals de visdief is het nodig om meer geschikte broedgebieden te creëren en deze ook actief geschikt te houden. Op dit moment is alleen de zandplaat bij de Hoeckelingsdam geschikt. Dit is tevens een geschikte slaapplaats voor de zwarte stern. De grotere kolonies visdieven in het IJsselmeergebied hebben de laatste jaren steeds zeer slechte broedresultaten behaald, wat wordt toegeschreven aan de slechte beschikbaarheid van spieringen van de juiste grootte in voorjaar en zomer.

Om deze reden lijkt het verstandig om voorlopig alleen naar het weer kaal maken van geschikt broedgebied te streven wanneer er concrete aanwijzingen zijn dat het spieringbestand weer hersteld is. Dit betekent concreet dat voor Markermeer en IJmeer voorlopig alleen ingezet wordt op het kaal houden van bestaande broedgebieden (Hoeckelingsdam) en pas wordt overgegaan tot het kaal maken en in stand houden van nieuw, potentieel broedgebied nabij het naviduct wanneer er sprake is van aantoonbaar herstel van de spieringstand.

Behoud van rust en ruimte

In de gebieden Warder en Hemmeland liggen belangrijke rui-, rust- en foerageergebieden voor de brilduiker, kuifeend, meerkoet en nonnetje. In deze gebieden is er momenteel onvoldoende rust waardoor de gebieden van onvoldoende kwaliteit zijn. De gebieden Gouwzee, kustzone van Muiden en Pampushaven Noord zijn eveneens van belang als rustgebieden voor vogels (onder meer krooneend, tafeleend, kuifeend en meerkoet). Momenteel is in deze gebieden nog voldoende rust aanwezig, maar als gevolg van verwachte autonome ontwikkelingen kan deze rust niet voor de gehele eerste beheerplanperiode worden geborgd. Waar het Natura 2000-waarden betreft is dit echter wel een verplichting.

2.2.4 Programmatische Aanpak Grote Wateren (Min. I&W en Min. LNV)

Nederland investeert al jaren in ecologie en natuur van de grote wateren met maatregelen voor de Kaderichtlijn Water (KRW) en Natura 2000. Deze maatregelen zijn nuttig en nodig. Echter door een toenemend maatschappelijk gebruik neemt de druk op de grote wateren toe. Zonder een aanvullende inspanning dreigen natuur en ecologische kwaliteit – ondanks de voorgenomen verbetermaatregelen - alsnog te verslechteren.

Grote wateren ecologisch gezond en toekomstbestendig

In 2017 verkende Rijkswaterstaat wat nodig is om de grote wateren ecologisch gezond en toekomstbestendig te maken. De ministers van Infrastructuur en Waterstaat en Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit willen die maatregelen treffen die nodig zijn voor toekomstbestendige grote wateren waar hoogwaardige natuur goed samengaat met krachtige economie. Met 33 projecten willen ze ontbrekende leefgebieden aanleggen, het estuariën karakter van de Delta versterken, natuurlijke dynamiek terugbrengen en zorgen voor meer geleidelijke overgangen tussen land en water en zoet en zout en/of betere verbindingen tussen zee, estuaria en rivieren. Dit is in lijn met de streefbeelden uit de Natuurambitie Grote Wateren en de Rijksnatuurvisie.

Tegelijkertijd is het van belang Nederland veilig en welvarend te houden. De projecten draaien de waterstaatkundige ingrepen van vroeger niet terug, maar verkleinen wel de ‘voetafdruk’ van waterbeheer en waterveiligheid. Als natuur en ecologische waterkwaliteit op orde zijn, zijn opgaven uit de gebiedsagenda als verstedelijking, recreatie, transport en bedrijvigheid beter in te passen. Met de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) verbetert ook de kwaliteit van de leefomgeving en dat is weer goed voor het vestigingsklimaat in de regio. Alle maatregelen worden klimaatrobuust ontworpen: ze houden rekening met zeespiegeltijging, opwarmend water, droogte en extreme rivierafvoeren.

Een programmatische aanpak die regie geeft

Alle projecten tegelijk uitvoeren is onhaalbaar, onbetaalbaar en vanuit ecologisch oogpunt niet zinvol. De PAGW heeft als doel de voorbereiding, besluitvorming, realisatie en monitoring van de projecten in hun onderlinge samenhang te regisseren. Zo krijgt de vereiste ecologische impuls effectief gestalte. Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer en de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) realiseren de projecten in opdracht van de ministeries van Infrastructuur en Waterstaat en Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Samen met regionale overheden, marktpartijen en natuurorganisaties onderzoeken we in de lopende gebiedsprocessen de mogelijkheden voor samenwerking en cofinanciering. Voor de Noordhollandse Markermeerkust wordt een (voor)verkenning gestart. Vanuit PAGW is een budget van 20 miljoen euro gereserveerd voor PAGW-projecten in de kustzone.

2.2.5 Rijksstructuurvisie Regio Amsterdam-Almere-Markermeer

De Rijksstructuurvisie Amsterdam-Almere-Markermeer (RRAAM) schetst de ambitie van het Rijk voor dit deel van de Noordelijke Randstad. Het gebied moet een internationaal concurrerende Europese topregio worden. Ook maatschappelijke organisaties, bewoners en bedrijven worden bij de ontwikkeling betrokken. De plannen voor het gebied staan beschreven in de:

- Structuurvisie Amsterdam-Almere-Markeermeer (RRAAM),
- Bestuursovereenkomst RRAAM en Uitvoeringsovereenkomst Almere 2.0.

Het doel is onder meer 60.000 nieuwe woningen en 100.000 extra arbeidsplaatsen. Naast extra woningen en arbeidsplaatsen heeft het programma de volgende doelen:

- Betere bereikbaarheid regio Amsterdam-Almere;
- Ontwikkeling van het Markermeer en het IJmeer tot een groot natuur- en recreatiegebied.

Toekomst Bestendig Eco Systeem Markermeer-IJmeer (TBES)

Onderdeel van de Structuurvisie RRAAM is een visie over de natuurkwaliteit van het Markermeer-IJmeer. De natuurkwaliteit in het Markermeer-IJmeer is namelijk onvoldoende om de N2000-doelen te halen. Overheid, regionale en maatschappelijke partijen werken samen en willen van het Markermeer-IJmeer een Toekomst Bestendig Eco Systeem (TBES) maken. Om het huidige, kwetsbare systeem om te vormen naar een toekomstbestendig systeem, moeten er vier ecologische condities worden versterkt:

- Een heldere waterplantrijke zone langs de Noord-Hollandse kust.
- Gradiënten van helder water naar slibrijk troebel water.
- Een vergroting van land-waterzones, bijvoorbeeld de aanleg van geleidelijke water-landovergangen.
- Het verbinden met andere gebieden, inclusief IJsselmeer en andere delen van de Nederlandse delta.

Ten behoeve van TBES is een aantal projecten benoemd, onder meer Luwtemaatregelen en Marker Wadden:

- Met Marker Wadden is op initiatief van de provincie eerder verkend wat de samenwerkingsmogelijkheden zijn. Op het gebied van gronduitwisseling zijn de mogelijkheden klein. Transportkosten zijn gewoonweg te groot. Op grond van kennisuitwisseling zijn er kansen wanneer projecten langs de Markermeerkust moeten worden ontworpen (onder meer omgaan met slib, stabiliteit, immobiliseren etc.). Zowel Marker Wadden als het Programma hebben een grondvraag (vooral deklaag). Mogelijk kan er samen worden ingekocht bij leveranciers (zandwinners, bijvoorbeeld Markerzand).
- Het project Luwtemaatregelen Hoornse Hop is stopgezet. Er is door RWS een verkenning gedaan naar alternatieve inzet van de vrijgekomen middelen voor TBES-bevorderende maatregelen. Resultaat is dat drie van de ambities in het APRK worden ondersteund met deze middelen: IJdoorn, De Nes en Oosterkoog.

Een Panorama voor het Markermeer-IJmeer

In de Stuurgroep Markermeer-IJmeer (SMIJ) werken verschillende overheden samen met regionale en maatschappelijke partijen aan boven genoemd RRAAM en TBES. De Stuurgroep bestaat uit de provincies Flevoland en Noord-Holland, de Rijksoverheid, de gemeente Hoorn (namens de Noord-Hollandse gemeenten rondom Markermeer-IJmeer), de gemeente Lelystad (namens de Flevolandse gemeenten rondom Markermeer-IJmeer) en het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (namens de waterschappen rondom Markermeer-IJmeer). De Stuurgroep ziet dus toe op de realisatie van TBES. De Ambtelijke Werkgroep Markermeer-IJmeer (AMIJ) bereidt allerlei besluitvorming door de SMIJ voor.

In 2017 en 2018 is door ontwerpend onderzoek gewerkt aan het Panorama Markermeer-IJmeer, parallel aan en in samenwerking met het proces rond de Agenda IJsselmeergebied 2050. Op 16 mei 2018 is het Panorama door SMIJ vastgesteld. Het Panorama Markermeer-IJmeer biedt een tiental ontwikkelprincipes voor de verdere ontwikkeling van het TBES:

1 Panorama Markermeer-IJmeer verbindt
2 Robuust ecosysteem als basis voor een metropolitaan waterpark
3 Zet in op gecontroleerde ontwikkeling van water- en oeverplanten om voedingsstoffen uit de bodem in het systeem te brengen
4 Zet in op 3500-7000 ha areaalvergroting van de ondiepe water- en oevermilieus
5 Ontwikkel voor het gebied een kwaliteitsondersteunend zandwinbeleid
6 Vergroot de diversiteit en samenhang binnen het onderwaterlandschap
7 Koester en versterk de verschillen tussen de vier kustlandschappen
8 Intensiveer de samenhang tussen binnen- en buitendijks gebied
9 Koester en verdedig de grote schaal van het gebied
10 Ontwikkel een kwaliteitsondersteunend beleid voor toepassing van duurzame energie

2.3 De gemeenten

2.3.1 Gemeente Hoorn

In het in 2013 vastgestelde Programma Waterfront wordt beschreven hoe de gemeente Hoorn het Hoornse Waterfront aan het Markermeer verder wil ontwikkelen. De gemeente Hoorn ziet kansen om met de komende dijkversterking van de Westerdijk een economisch en toeristisch aantrekkelijke locatie te maken. De gemeente benut kansen die zich voordoen bij de dijkversterking voor het aantrekkelijk maken en verlevendigen van de Westerdijk nabij de binnenstad. De gemeente realiseert met het aanleggen van het stadsstrand bij de Grote Waal een langgekoesterde wens en een voorziening voor inwoners en bezoekers.

Samen met de partners wil de gemeente Hoorn nog meer promoten als historische kunst- en cultuurstad aan het water. Onderdeel hiervan kan zijn het ‘beleefbaar’ maken van ons erfgoed en kunst- en cultuuraanbod, bijvoorbeeld via laagdrempelige, toeristische en educatieve kunst-, cultuur- en erfgoedroutes.

2.3.2 Gemeente Koggenland

In de Structuurvisie Koggenland 2009 is Scharwoude al aangeduid als ‘recreatief kansrijk’ vanwege de ligging aan het Markermeer. De gemeente richt zich hierbij op de mogelijkheden aan te haken bij:

- de gezamenlijke (met buurgemeenten, provincie en Recreatieschap) aanleg van een fietspad op het dijk tracé Hoorn-Edam;
- plannen van hoogheemraadschap voor natuurontwikkeling in het Markermeer en dijkversterking van het dijktracé Hoorn-Edam;

- het Recreatieschap Westfriesland om de vooroevers recreatief toegankelijk te maken (wandelpaden en bankjes). Verder zal de gemeente waar mogelijk planologisch meewerken aan plannen van eventuele recreatieve initiatiefnemers.

2.3.3 Gemeente Edam-Volendam

De gemeente Edam-Volendam werkt aan het opstellen van een nieuwe omgevingsvisie. Dit betekent onder meer een heroriëntatie op de vigerende structuurvisies van Edam-Volendam en Zeevang. Aandachtspunten zijn:

- Edam-Volendam: Ontwikkelen (recreatieve) groenstructuur, behoud openheid en agrarisch karakter gebied Purmer, in achtnemen van een beschermingszone vanaf de dijk, benutten potentie waterfront als onderdeel van de IJsselmeerkust en bevorderen van een meer continue route.
- Zeevang: behoud kwaliteiten van agrarisch landschap en veenweidegebied (en behoud cultuurhistorische patronen en elementen), bieden van voldoende faciliteiten voor agrariërs en ruimte voor verbrede landbouw voor nieuw, economisch draagkracht buitengebied, meer benutten van kwaliteiten van het gebied voor recreatie, behoud en ontwikkeling natuur en optimale waterhuishouding, terughoudend beleid voor het Markermeer gezien de waardevolle kwaliteiten (openheid, ruimtelijke beleving, ecologie). Recreatie moet recht doen aan het karakter van het Markermeer en is in principe kleinschalig.

Een groot deel van het economische beleid wordt op dit moment opnieuw tegen het licht gehouden met het maken van een nieuwe economische visie “Onze Economische Toekomst 2040”. Doel van de visie is het economisch sterker maken van de gemeente. De gemeente nodigt alle ondernemers uit voor deelname aan dit traject, de visie wordt in samenhang met andere beleidsterreinen opgesteld. Agrariërs hebben hierbij gesteld dat zij in 2040 de belangrijkste en groenste voedselproducent van de regio willen zijn. Voor toerisme en recreatie is de ambitie uitgesproken (inter)nationaal bekend te staan om gastheerschap, de bezoekers een onvergetelijke beleving te bieden, ze langer vast te houden en het aantal verblijfstoeristen te verhogen.

Toeristische visie

De gemeente heeft in 2015 na de fusie een toeristische visie opgesteld. Binnen deze visie wordt de ambitie uitgesproken om een kwaliteitsslag in het toeristische product te maken. De focus ligt op de kernen Edam en Volendam. Het buitengebied heeft een rol in het ontdekken van Zeevang en de verbinding met interessante dorpen in de omgeving. Voor de drie zones geldt een eigen ontwikkelperspectief:

- Edam: rust dichtbij Amsterdam, versterken van de beleving, onder andere door het tot leven brengen van de historie.
- Kom Volendam en waterfront: gezelligheid en reuring
  - Benutten van de potentie van het waterfront als onderdeel van de Markermeerkust
  - Waterfront aan het Kleiperk opwaarderen (onder andere verbeteren van de buitenruimte; de voorlanden meer op het water en op de dijk betrekken);
  - Het Noordeinde, de Haven en het Zuideinde gedurende in ieder geval het toeristenseizoen (steeds) auto- en busvrij(er) maken.
- Zeevang: rust van het platteland tussen Amsterdam en Hoorn. Ambities voor versterking van de kleinschalige infrastructuur (fietsen, wandelen en varen). De realisatie van een steiger ter hoogte van Molen de Breek zou een welkome verbinding met het achterland in de betrekkelijk gesloten kustlijn creëren, waardoor het kleinschalige toerisme een kwalitatieve impuls krijgt.

In de Programmabegroting 2019 is opgenomen om meer aanlegplaatsen te realiseren, vooral voor de recreatievaart zoals de steiger in Etersheim. De gemeente zet in op behoud van het weidse, karakteristieke aanzicht van de huidige dijk en op het benutten van de dijkversterking om recreatieve fiets- en voetpaden aan te leggen.

2.3.4 Gemeente Waterland

- Water: op het gebied van water zijn essentieel:
  - Het tegengaan van “verstening”, dijkversterkingen zoveel mogelijk in lijn met de wensen van de inwoners en de uitvoering van zogenaamde meekoppelprojecten.
  - Waterbewustzijn ontwikkelen bij bewoners: bedreigingen, kansen, noodzakelijkheden.
  - Waterbeleving speelt een belangrijke rol in Waterland. Of het nu zwemwater, vaarwater of genieten langs de waterkant is.
- Toeristische visie: de gemeente heeft een toeristische visie 2015 - 2025 opgesteld. Binnen deze visie wordt gericht op de volgende speerpunten:

  - Verbeteren van recreatieve/toeristische infrastructuur.
  - Citymarketing (ook de zogenoemde “warme” marketing; gericht op de eigen bewoners).
  - Productontwikkeling en kwaliteitsverbetering van het bestaande aanbod stimuleren.
  - Watersport en waterrecreatie.
  - Stimuleren van verblijfsaccommodaties die voldoen aan de behoeften van Waterland.
- Economische vitaliteit: De gemeente richt zich op het behoud en de versterking van het landschappelijk gebied, versterkt de positie van Waterland op het gebied van toerisme en recreatie en werkt aan een bruisende stad en vitale dorpen in Waterland, waar het wonen, werken en recreëren aantrekkelijk is en blijft. De visie leidt tot een praktische vertaling in concrete projecten.
- De Omgevingsvisie Waterland 2030 beschrijft (samengevat):
  - Het Nieuw Waterland Peil
  - De proceswijzer, met uitleg hoe een goed plan goed kan worden voorbereid
  - De vijf kernprincipes, waarden en kwaliteit van Waterland en de deelgebieden; de onderlegger voor ontwikkelingen
  - De Energiekansenkaart
  - De Uitvoeringsparagraaf

2.3.5 Gemeente Amsterdam

De gemeente Amsterdam heeft de nota Duurzaam Landschap vastgesteld. Dit is een inzet voor het metropolitaanse landschap en bouwsteen voor de Omgevingsvisie. Verschillende waarden van het landschap worden gedetecteerd, te weten: het verhaal van onze geschiedenis, versterken van de economie, herbergen bijzondere flora en fauna, zorgen voor een fijne leefomgeving, zorgen voor waterveiligheid en drinkwater en leveren van voedsel. Grote opgaven vormen een bedreiging en kans voor het landschap.

Amsterdam formuleert als hoofddoel het streven naar een duurzaam en met de stad verbonden landschap van hoge kwaliteit:
- Duurzaam landschap: houdbaar en niet onomkeerbaar aantasten of gebruiken;
- Met de stad verbonden landschap: gemakkelijk bereikbaar en beleefbaar;
- Hoge kwaliteit: ontginningspatronen, biodiversiteit, onderscheidende kernkwaliteiten en fiets- en wandelpaden.

Het hoofddoel is vertaald naar acht uitgangspunten. De gemeente gaat met eveneens acht thema’s aan de slag, allen relevant voor het ambitieprogramma:
- Bodemdaling en biodiversiteit in Waterland
- Recreatie
- Klimaat en landschap
- Ontwikkeling van de scheggen, waaronder IJmeer
- Bekostiging en aansturing van het landschap
- Voedselstrategie
- Bereikbaarheid van het landschap (landschapspoorten)
- Cultuurimpuls

De gemeente gaat een nieuw instrument ontwikkelen om onderscheid aan te brengen in gewenste en ongewenste initiatieven in het landschap: de ladder voor het landschap.

2.4 Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier

2.4.1 Collegeprogramma 2019-2023 HHNK

Belangrijke elementen uit het collegeprogramma “Samen werken aan de toekomst” zijn:
- Het hoogheemraadschap heeft wettelijk een drietal kerntaken: water beheren, water keren en water zuiveren en een neventaak, het wegbeheer.
- Door samen te werken kunnen de kerntaken optimaal uitgevoerd worden, en kunnen ruimte en mogelijkheden worden geboden aan andere organisaties, burgers, bedrijven en andere overheden om daarbij aan te haken, een ieder vanuit de eigen verantwoordelijkheden.
- Als functionele overheid gaat het schap uit van de eigen kerntaken, maar voelen wij ons ook nauw betrokken bij aspecten waarvoor andere partijen primair verantwoordelijk zijn zoals ruimtelijke ordening, natuur, klimaatadaptatie, waterrecreatie, vaar- en schaatsroutes, visgelegenheden en wandel- en fietsroutes.

Verse Vlaamse Frites
DE LUNCH
TAKE AWAY
Café Centraal

2.4.2 Projectplan versterking Markermeerdijken

De doelstelling van de Versterking is tweeledig:

- Een veilige dijk die voldoet aan de wettelijke veiligheidsnorm tegen overstromingen. Ervoor zorgen dat de Markermeerdijken gedurende de planperiode van 50 jaar aan de wettelijke veiligheidseisen voldoen. Dit houdt in dat in het ontwerp rekening wordt gehouden met toekomstige ontwikkelingen (onder andere door een toeslag op de ontwerpwaterstand door klimaateffecten en bodemdaling) en (kennis)onzekerheden, zodat het uitgevoerde ontwerp tijdens de planperiode blijft functioneren zonder dat ingrijpende en kostbare aanpassingen noodzakelijk zijn.
- Een dijk die zo veel als mogelijk wordt ingepast in haar omgeving. Door de inpassingsdoelstelling vindt bij de versterkingsopgave een zorgvuldige afweging plaats tussen - soms tegenstrijdige - belangen en belangrijke waarden van de dijk en haar omgeving. De dijk is een provinciaal monument, kent archeologische en landschappelijke waarden en delen van de dijk zijn onderdeel van de Stelling van Amsterdam (UNESCO werelderfgoed). Daarnaast liggen aan de dijk beschermde dorpsgezichten en historische plaatsen die van recreatieve en toeristische waarde zijn, net als de dijk zelf. Ook grenst de dijk aan diverse beschermde natuurgebieden en vormt de dijk het leefgebied voor bijzondere plant- en diersoorten. Als leidraad voor de afweging tussen de verschillende belangen is het Kader Ruimtelijke Kwaliteit Markermeerdijken (KRK) ontwikkeld. Het KRK benoemt per deelgebied van de dijk de belangrijkste waarden. Deze hebben geleid tot de parels die per module zijn benoemd in de Parelkaart. Het KRK en de Parelkaart worden betrokken bij de keuze voor de oplossingen. Hierdoor is geborgd dat het ontwerp van de versterkte dijk, zowel per module als per deelgebied, zo veel als mogelijk is ingepast in haar omgeving.

Met name de oeverdijk heeft een bijdrage aan kernopgaves en/of doelstellingen die gesteld zijn in het kader van Natura 2000, KRW, TBES, visstand en het Ecologische Perspectief voor het IJsselmeergebied. Deze verbeteringen dragen allen bij aan een verbetering van natuur in het Markermeer. Hiermee heeft het project een positief effect op de maatschappelijke gebruiksfunctie natuur van het rijkswater.

2.4.3 Legger en Peilbesluit HHNK

Vanwege het veiligheidsbelang stelt HHNK eisen aan eventueel (mede)gebruik van een waterkering en de ruimte er omheen. Wat daar wel en niet mag, staat beschreven in de Keur van HHNK. De legger is het juridische document, waarin de vorm, ligging, afmeting en constructie van de waterkering én de zones voor het duurzaam in stand houden van de waterkering zijn vastgelegd. Hierbij worden verschillende zones onderscheiden: de zone waterstaatswerk (de waterkering), de beschermingszone en het profiel van vrije ruimte. Activiteiten binnen deze zones, zoals graven of het plaatsen van een object, zijn op basis van de Keur slechts toegestaan als wordt voldaan aan de algemene regels of wanneer HHNK hiermee heeft ingestemd door het verlenen van een watervergunning. De Legger Markermeerdijken uit 1992 (HHNK, BK11.03873 en BK11.03874) geeft een nadere beschrijving van de huidige opbouw en dimensies van de dijk en de waterkerende kunstwerken. Nadat de Versterking gerealiseerd is, wordt een nieuw leggerbesluit in procedure gebracht. Dit leggerbesluit legt de definitieve vorm, ligging, afmeting en constructie van de primaire kering (reguliere dijkversterking en oeverdijk) en de daarbij behorende (beschermings)zones vast. Ook zal de afwaardering van de primaire kering achter de oeverdijk worden verwerkt in de legger. Deze ‘oude’ dijken krijgen de status van regionale kering. Deze behouden dan ook de status van een genormeerde kering wegens de hoeveelheid te keren water in het ontstane tussenwater. Tot het moment van vaststellen van het nieuwe leggerbesluit, valt het nieuwe waterstaatswerk al wel onder de bescherming van de Keur. In de Keur is opgenomen dat in dat geval de ligging, vorm, afmeting en constructie van het waterstaatswerk aangehouden worden zoals aangegeven in het Projectplan en dat de grenzen van het waterstaatswerk, de beschermingszone en het profiel van vrije ruimte wordt aangehouden zoals aangegeven in bijlage 2 van de Keur.

2.4.4 Beleid en regelgeving HHNK

Keur HHNK 2016

De Waterwet en de Keur van het HHNK zijn de basis voor de watervergunning. Beide bevatten regels met betrekking tot het watersysteem (inclusief grondwater en de waterbodem) en alles wat daarbij hoort, zoals kunstwerken en dijken.

Waterprogramma 2016-2021

HHNK presenteert in het Waterprogramma 2016-2021 het beleid, de maatregelen, de programma’s en de projecten die zij in die periode zelf en samen met anderen gaat uitvoeren op het gebied van veilige dijken, droge

voeten en voldoende schoon en gezond water. De Versterking van de Markermeerdijken maakt onderdeel uit van het Waterprogramma. Ook de maatregelen van de Kaderrichtlijn Water zijn in het Waterprogramma opgenomen.

Beleidsnota Waterkeringen 2012-2017

De beleidsnota is een uitwerking van het Waterbeheersplan 2010-2015. In de Beleidsnota Waterkeringen worden het beleid en de uitgangspunten voor het beheer en medegebruik van de waterkeringen beschreven. Centraal in deze nota staat de veiligheid. Medegebruik in het waterstaatswerk, de beschermingszone en het profiel van vrije ruimte van de waterkering is onder maatschappelijk verantwoorde kosten mogelijk als het functioneren van de waterkering volgens gestelde veiligheidseisen nu en in de toekomst niet wordt aangetast en als het beheer en onderhoud van de kering niet wordt belemmerd.

Voor de dijkversterking Markermeerdijken zijn met name de volgende beleidsuitgangspunten voor medegebruik relevant:

- voor primaire waterkeringen geldt dat beweiding mogelijk is buiten het stormseizoen van 15 oktober tot 15 april. Het uitgangspunt is maximaal tien dieren (kleinvee, zoals schapen en geiten) per hectare;
- (nieuwe) wegen op waterkeringen zijn toegestaan, zolang de stabiliteit van de waterkering bij de aanleg, het beheer, onderhoud en gebruik op geen enkel moment in het geding komt;
- plannen voor recreatieve of natuurlijke doelen op of nabij waterkeringen zijn mogelijk zolang er geen nadelige effecten ontstaan op de veiligheid;
- de dijken zijn opengesteld voor recreatie met wandelroutes over de kruin. De beheerders houden het effect van intensieve recreatie op de grasmat in de gaten.
- bij primaire waterkeringen, die een hoge veiligheidsnorm hebben, wordt het dijktoerisme gestuurd, om te voorkomen dat er open plekken in de grasmat ontstaan;
- een groot deel van de primaire en regionale waterkeringen is als verbindingszone opgenomen in het NNN. Hierbij zijn ook de begroeiing langs de oevers en in kwelzones langs de waterkering van belang. Deze kunnen plaatselijk natuurvriendelijker worden ingericht om de ecologische waarde van verbindingszones te versterken. Bij het inrichten en onderhouden van de waterkering bekijken we of er mogelijkheden zijn om de voor de natuur gewenste inrichting te realiseren.

Wegenbeleidsplan 2012-2017

In dit plan wordt de ambitie met betrekking tot de wegentaak weergegeven. Het Wegenbeleidsplan van HHNK draagt bij aan een integrale aanpak van waterschapstaken en regionale samenwerking. In het Wegenbeleidsplan staan de huidige verkeerskundige functies weergegeven:

- het grootste deel van de weg over de dijk is aangeduid als erftoegangsweg type II1;
- in Hoorn is sprake van een erftoegangsweg type I2;
- ter hoogte van ‘aaneengesloten’ bebouwing is op enkele trajecten een bebouwde kom grens vastgesteld.
- erftoegangswegen zijn bedoeld voor het toegankelijk maken van erven. Dit betekent dat alle groepen verkeersdeelnemers hiervan gebruik moeten kunnen maken. Manoeuvres zoals keren, draaien, in- en uitstappen en oversteken moeten zo veilig mogelijk kunnen worden uitgevoerd. De snelheid van het gemotoriseerde verkeer moet daarom laag zijn. Bij een erftoegangsweg type I heeft de dijk een belangrijkere functie voor autoverkeer dan bij een erftoegangsweg type II. De dijk heeft met deze categorisering een functie voor het autoverkeer.
- op het noordelijke gedeelte zijn er langs de dijk meerdere toegangswegen; in het zuidelijke gedeelte zijn dit er aanmerkelijk minder. Met name ten zuiden van de N518 zijn er slechts twee toegangswegen (met tonnagebeperking), ten noorden van Durgerdam en ter hoogte van Uitdam.

Verkeersveiligheidsplan (2006–2010)

Belangrijke elementen in dit plan zijn routenetwerken voor alle vervoerwijzen, bermbeheer, bebakening, bewegwijzering en openbare verlichting.

2.5 Overige organisaties

2.5.1 Metropool Regio Amsterdam Programma Metropolitaan Landschap MRA

Binnen dit Programma vindt een verkenning plaats van de Metropolitane betekenis van het Markermeer-IJmeer en haar kusten. Het resultaat moet zijn:

1 Een beeld wat partijen vanuit de MRA bekeken met het Markermeer-IJmeer willen en hoe dit de kwaliteit van het gebied kan versterken: “Bewustzijn”.
2 Een inspirerend overzicht van de concrete projecten/ ontwikkelingen in het Markermeer-IJmeer - aanvullend op de bestaande - die de internationale concurrentiepositie van de MRA (gaan) versterken en bijdragen aan het Toekomst Bestendig Eco Systeem (TBES): “Handelingsperspersperspectief”.
3 Een agenda of programma van bestaande en (realistische en haalbare) gewenste projecten en ontwikkelingen en hun onderlinge verbanden, toe te voegen aan bestaande agenda(´s).

Thema’s die van belang zijn voor de Metropolitane betekenis van Markermeer-IJmeer en tegelijkertijd voor het APRK, zijn:
1 Grondbalans/grondmotor en onderwaterlandschap: door winning van zand kan de ecologie van het meer via werk-met-werk, dus relatief voordelig worden verbeterd. Een betere ecologische staat van het Markermeer-IJmeer betekent meer ontwikkelmogelijkheden.
2 MRA- kustlandschap: De randen van het Markermeer-IJmeer hebben specifieke potenties voor het ‘bedienen’ van de MRA. Dit gaat onder andere om een plaats in de directe omgeving als ‘hofleverancier’ voor de MRA: regionale producten waarvan de herkomst duidelijk is. Binnen het APRK wordt onderzocht hoe hiervoor ruimte geboden kan worden. Dit gaat breder dan alleen de kust en de waterkant, ook het veenweidegebied en de polders worden hierbij betrokken. Initiatieven als de proefboerderij Wieringermeer zijn hier ook mogelijk voor een voedsel- en natuurproductieve kust. Productie van vis wordt hierin meegenomen. Dit is mogelijk interessant voor de natuur, de transitie van de beroepsvisserij en sportvisserij. Het gaat hier om deels recent gestarte projecten, die de kracht van het kustlandschap als onderdeel van de MRA ontwikkelen.
3 Ontwikkeling van een ruimtelijk-landschappelijk samenhangend (wens)beeld voor het Markermeer-IJmeer. Er zijn verschillende niet-samenhangende projecten in en langs het Markermeer. Samenhang in maatregelen leidt tot een betere ruimtelijke kwaliteit. De samenhang wordt nu gemist. Het aanbrengen van ruimtelijk-landschappelijke samenhang is gewenst. Dit wensbeeld zou kunnen worden opgenomen in de Agenda van de provincies en de Gebiedsagenda IJsselmeergebied 2050.

Strategische Agenda Toerisme MRA 2025

Daarnaast is in de MRA de Strategische Agenda Toerisme MRA 2025 van belang. Het is onmiskenbaar dat Amsterdam een ware magneet is als het gaat om toerisme. Met ruim 8 miljoen overnachtingen per jaar en meer dan 5 miljard euro aan bestedingen staat de Metropoolregio Amsterdam (MRA) in de top tien van populairste toeristische bestemmingen van Europa. Een gezamenlijke visie op de toeristische sector draagt bij aan het behoud, maar ook aan de verbetering van de toppositie van de MRA als toeristische bestemming. Daarom gingen in 2008 de Stadsregio Amsterdam, provincie Noord-Holland en de Gemeente Amsterdam samen met een groot aantal partners (deelnemende en financierende gemeenten en andere overheden, samenwerkingspartners en het Amsterdam Toerisme en Congresbureau) van start met het project ‘Amsterdam Bezoeken, Holland Zien’ (ABHZ). ABHZ richt zich erop om toeristen die naar Amsterdam komen te stimuleren om ook de regio te bezoeken. Het doel van dit project is om de toeristen beter te spreiden over de regio en de economische opbrengst van toerisme te vergroten. Door toeristen te spreiden over de regio blijven zij langer, geven ze meer uit, en zijn ze eerder geneigd om vaker terug te komen. In de Strategische Agenda Toerisme MRA zijn uitdagende doelstellingen geformuleerd ten aanzien van de groei van het aantal internationale bezoekers en het aandeel daarvan dat ook een bezoek brengt aan gebieden buiten Amsterdam en de groei van het aantal bezoeken in de MRA door inwoners van de MRA.

Marketingconcept

Om internationale bezoekers aan Amsterdam te verleiden de regio te bezoeken heeft Amsterdam Marketing in samenwerking met promotieorganisaties en overheden een marketingconcept voor de Metropool Amsterdam ontwikkeld. Aan de hand van zes thema’s worden bezoekers verleid de verschillende gebieden in de regio te bezoeken. De kustzone is opgenomen in het thema “Old Holland”.

Onderliggende karakters

Naast thema’s kent de regio karakters. Omdat gemeentegrenzen voor de internationale bezoeker niet interessant en herkenbaar zijn is de regio opgedeeld in belevingskarakters. Deze belevingskarakters geven enerzijds een verdieping op de thema’s, anderzijds zijn ze zeer belangrijk voor productontwikkeling. Door deze karakters te gebruiken bij productontwikkeling kunnen partijen zich richten op onderscheidende producten die passen bij het karakter van het gebied. Onder ieder thema vallen verschillende karakters. Bijvoorbeeld:

onder het marketingthema Old Holland vallen de karakters (en sub gebieden): Industrial Heritage (het industrieel erfgoed rondom de Zaan), Smalltown Harbours (de Zuiderzeestadjes Edam, Volendam, Monnickendam, Marken) en Amsterdam Waterland (de Beemster en Laag Holland).

Bereikbaarheid en connectiviteit MRA

Bereikbaarheid en connectiviteit is misschien wel het belangrijkste thema als het gaat om groei en spreiding van toerisme in de MRA. Het gemak en de betaalbaarheid waarmee bezoekers zich naar en binnen de MRA kunnen verplaatsen, is van grote invloed op de beleving van hun bezoek. Voor het ambitieprogramma zijn de meest relevante maatregelen op het gebied van bereikbaarheid en connectiviteit MRA:

1 Sterke verbetering van wayfinding en informatievoorziening (meertaligheid!).
2 Een netwerk van regionale (openbaar vervoers- of toeristische) verbindingen over water (als methode om ergens te komen, naast de pleziervaart/ recreatieve routes).
3 Groene lopers als een aansprekend merk en daarmee negen toeristische fietsroutes die het centrum van Amsterdam verbinden met de regio.
4 De regio (de grote steden en belangrijke toeristische locaties) is 24/7 en binnen drie kwartier bereikbaar per OV vanaf Amsterdam Centraal.

2.5.2 Recreatieschap Westfriesland

Het recreatieschap heeft in het Natuur- en Recreatieplan Westfriesland (2016) een toekomstbeeld opgesteld voor de komende tien tot vijftien jaar:

Een aantrekkelijk landschap

De kernkwaliteiten van het landschap zijn nog altijd aanwezig. Het afwisselende polderlandschap met authentieke dorpjes en historische steden geeft een oer-Hollands gevoel. De Westfriese Omringdijk is verder uitgegroeid tot een icoon voor Westfriesland. Een icoon, dat het gebied letterlijk omhelst. De dijk heeft een verbindende functie gekregen. Juist de overgangen tussen binnen en buiten vormen interessante plekken in het landschap. De belevingsmogelijkheden van het landschap hebben een flinke impuls gekregen. Oude landschapselementen zijn in ere hersteld, verhalen zijn leesbaar in het landschap. Het Westfriese landschap biedt over tien tot vijftien jaar veel mogelijkheden om te genieten van ruimte en rust, maar ook om geluiden, geuren en kleuren te beleven.

Met groene dorpen en steden

Groene dorpen en steden kenmerken de regio over tien tot vijftien jaar. De kwaliteiten van natuur en landschap leveren een belangrijke bijdrage aan het goede woon- en leefklimaat.
Zowel in het stedelijk gebied als in de dorpen begint het groen dicht bij huis. Langs waterlopen komen wandel- en fietspaden uit op parkachtige groen direct buiten de bebouwde kom. De routes lopen door naar de landbouwgebieden, waarin veel oude landschapselementen in ere zijn hersteld. De routes verbinden recreatieterreinen. Natuur- en recreatiebruggen zorgen voor optimale verbindingen zonder barrières van snel-, spoor- of waterwegen. Recreatie van bewoners in hun eigen regio is een grote economische factor in de regio. Zo draagt de regiobewoner bij aan de draagkracht voor lokale voorzieningen als winkels, horeca en de verbrede agrarische sector.

Een sterke binding met het water

Westfriesland biedt over tien tot vijftien jaar ruime mogelijkheden voor watersport voor meerdere doelgroepen. De regio staat hier landelijk ook om bekend. Aan de kusten van IJsselmeer en Markermeer is een interessant aanbod voor waterrecreatie, zonnen en zwemmen. Er zijn plekken aangewezen voor meer uitdagende en sportieve vormen van watersport, zoals (kite)surfen. De jachthavens in Hoorn, Enkhuizen en Medemblik zijn populair. Opgaven op het gebied van waterveiligheid (Marker Wadden en de luwtemaatregelen in het Markermeer) zijn benut om ook recreatieve kwaliteiten van Westfriesland te versterken. Een routenetwerk voor varen maakt het mogelijk het binnenland te verkennen. De bijzondere relatie van Westfriesland met het water is op veel plekken beleefbaar gemaakt door de verhalen te vertellen. De Westfriese Omringdijk speelt hierin een glansrol. Recreatieve fietsers en wandelaars hebben volop mogelijkheden het waterrijke gebied te beleven.

Met aantrekkingskracht op de omgeving

Westfriesland is over tien tot vijftien jaar een interessante bestemming voor de directe omgeving. Doelgroepen die de regio vaak aandoen zijn de inwoners uit het stedelijk gebied van Noord-Holland (bijvoorbeeld Alkmaar, Heerhugowaard en de Metropool Regio Amsterdam). Zij komen voor het watersportproduct of doen de regio aan

tijdens een recreatieve tocht. Toeristische Opstappunten aan de randen van de regio zijn logische plekken om een bezoek aan Westfriesland te starten. Goede routestructuren zorgen dat Westfriesland ook per fiets goed te vinden is. Maar ook toeristen die in de regio verblijven, weten Westfriesland te vinden. Westfriesland weet met interessante producten rondom de thema's water en historie toeristen te trekken die verblijven in Amsterdam en langs de kust. Met de sterke merken zoals Hoorn, Medemblik, Enkhuizen en de Westfriese Omringdijk zet de regio zich op de kaart.

Een robuuste natuur

Over tien tot vijftien jaar heeft de biodiversiteit in Westfriesland een impuls gekregen. Natuurvriendelijke oevers, natuurlijke bermen en plas-drasgebieden zorgen voor goede leefomstandigheden voor een breed spectrum aan flora en fauna. Weidevogels hebben het er goed doordat inrichting en beheer in delen van Westfriesland goed zijn afgestemd op hun behoeften. In de bewoonde gebieden is meer ruimte voor de natuur. Ook draagt het stedelijk gebied bij aan goede leefomstandigheden. De inwoners van dorpen en steden weten hoe zij met groen in hun woonomgeving kunnen bijdragen aan een grotere biodiversiteit.

En een sterk en veelzijdig landbouwgebied.

De landbouw is en blijft over tien tot vijftien jaar de belangrijkste economische drager en beheerder van het agrarisch cultuurlandschap voor Westfriesland. De landbouwsector staat open voor nauwere samenwerking op het gebied van natuurbeheer en recreatie. Zij draagt onder voorwaarden een steentje bij aan de beleefbaarheid via bijvoorbeeld initiatieven voor verbrede landbouw en routes over boerenland.

2.5.3 Recreatieschap Twiske-Waterland Recreatieplan Waterland 2012

In de Landschapsvisie Waterland is de Recreatieve Hoofdstructuur geïntroduceerd. Deze is bedoeld om, in relatie tot de doelstellingen van Landschap Waterland, recreatie te zoneren, waarbij de grootste recreatiedruk wordt opgevangen in de directe randen van de steden Amsterdam, Zaanstad en Purmerend. Dit gebeurt door

groengebieden als Noorderstrook, Twiske, Groengebied Purmerland, Purmerbos en Hemmeland op te waarderen en onderling hoogwaardig te verbinden tot een recreatieve hoofdstructuur. Door kwalitatief hoogwaardige wandel-, fiets-, skate- en ruiterpaden en nieuwe voorzieningen ontstaat een samenhangende structuur die mensen aantrekt. Hierdoor kan de bestaande belevingswaarde van het overig landelijk gebied voor de rust-, natuur- en cultuurminnende recreant behouden blijven. In de groenblauwe as worden hoofdknooppunten tot ontwikkeling gebracht, als toegangspoorten vanaf de hoofdinfrastructuur. Hier komen diverse recreatieve land- en waterroutes samen en worden voorzieningen als informatie, horeca, verhuur en parkeren gebundeld. Ontwikkeling van deze knooppunten betekent daarmee een opwaardering van de recreatieve kwaliteit voor heel Waterland.

Intensieve recreatie

De bestaande intensieve groengebieden zijn in 2011 versterkt met het gereedkomen van Groengebied Purmerland. Dit betekent tevens een waardevolle toevoeging aan de recreatieve hoofdstructuur, waarbij in de periode 2011-2015 ook de recreatieve verbindingen tussen Het Twiske, Groengebied Purmerland, het Purmerbos en Edam-Volendam zijn vernieuwd en opgewaardeerd. De bundel paden ontsluit het landelijk gebied als een regionaal landschapspark. Daarnaast liggen er kansen om de Waterlandse Zeedijk op te waarderen tot langgerekt ‘oeverpark’, als onderdeel van deze hoofdstructuur. Verder verdient een aantal delen van de hoofdroute nadrukkelijk opwaardering, zoals tussen Zunderdorp en Landsmeer/ Twiske. Ontwikkeling van hoofdknooppunt De Poort van Waterland en opheffen van het knelpunt van het Noord-Hollands kanaal vervolmaken deze schakel in de recreatieve hoofdstructuur.

Wandelen

Het aanbod aan wandelmogelijkheden in Waterland is groot. In het gebied zijn ruim 20 bewegwijzerde routes aanwezig, gestructureerd rondom de recreatieve knooppunten van het Wandelroutenetwerk. Ook zijn kades en ‘boerenlandpaden’ opengesteld en zijn er enkele Lange Afstand Wandelroutes. Aan enkele routes wordt nog actief gewerkt, zoals in de stadsrand van Amsterdam om de verbindingen tussen stad en (Water)land te verbeteren. In 2020/2021 wordt het reeds bestaande Wandelroutenetwerk in de regio Laag-Holland uitgebreid naar Amsterdam-Noord. De Volgermeer, als nat en droog ‘zwerflandschap’ vormt in dit gebied een belangrijke toevoeging aan het aanbod. In de gehele regio worden ook nieuwe ‘Rustpunten’ opgenomen als kleinste particuliere recreatievoorziening.

Fietsen/ skaten

Binnen Waterland is in het afgelopen decennium een uitgebreid netwerk van fietsknooppunten gerealiseerd. Dit functioneert uitstekend, alhoewel enkele ontbrekende schakels en bijvoorbeeld pontjes ontbreken. Ook de oude gemarkeerde fietsroutes zijn in het systeem opgenomen en er zijn enkele Lange Afstand Fietsroutes aanwezig. Het fiets-/ skatepad in de recreatieve hoofdstructuur is een belangrijk nieuw element waaraan gestaag wordt verder gebouwd. Vooral liggen ook hiervoor kansen in combinatie met de dijkversterking.

Ruiters

Ruiterroutes zijn in het natte Waterland geen vanzelfsprekendheid. Alleen in recreatiegebieden kunnen substantieel routes worden aangeboden. In het afgelopen decennium zijn hiervoor tussen Het Twiske, via Groengebied Purmerland naar het Purmerbos en op de Volgermeer ruiterpaden aangelegd. Eventuele verdere uitbreiding van het netwerk in de omgeving van Purmerend en Edam-Volendam is hooguit bescheiden van omvang.

Waterrecreatie en schaatsen

Waterrecreatie hoort bij Waterland. Landschap Waterland streeft dan ook naar verbetering van de mogelijkheden. Het gaat om vele vormen. Voor kanoën en roeien is het netwerk van ondiepe veensloten inmiddels uitstekend belegd met routes en overhaalvoorzieningen. In ijsperioden worden hier ook schaatsroutes uitgezet, waarbij Landschap Waterland een ondersteunende rol heeft. Voor zwemmen zijn aanvullende kleinschalige voorzieningen goed mogelijk langs de Markermeerkust tussen Durgerdam en Edam. Dit zou een belangrijk onderdeel kunnen zijn van een integraal oeverproject. Voor de toervaart, kleine tot middelgrote motorjachten, is een sloepennetwerk ontwikkeld op de grotere ringvaarten en boezemwateren. Speciaal hierbinnen is de ‘staande-mastroute’. Rondvaarten tenslotte worden beperkt aangeboden op de Zaan, het Wormer- en Jisperveld en de Gouwzee. Er zal vooral ingezet worden op de bereikbaarheid van het water vanuit de stedelijke gebieden, en dan met name in de vorm van opheffen van knelpunten in de vaarverbindingen.

Voorzieningen

Aan het assortiment voorzieningen is het laatste decennium weer het nodige toegevoegd. Zo zijn naast de knooppunten en informatiepanelen van het fiets-, wandel- en sloepnetwerk nu ook Toeristische Overstapplaatsen (TOP's) gerealiseerd en wordt particuliere ontwikkeling van 'Rustpunten' begeleid. In natte veenweidegebieden worden rustvlotten geïntroduceerd, in navolging op het voorgaande recreatieplan. Daarnaast zijn, en worden het aantal landvast-locaties uitgebreid. Dit zijn openbare aanlegplaatsen in de natuur en bij (kleine) bezienswaardigheden als musea of buitenplaatsen die vrij toegankelijk zijn om doorheen te wandelen of een horecagelegenheid te bezoeken.

2.5.4 Amsterdam Wetlands

Landschap Noord-Holland, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Recreatie Noord-Holland hebben gezamenlijk het visiedocument Amsterdam Wetlands (juni 2018) opgesteld. Een afgestemd water- en natuurbeheer en slimme recreatiemogelijkheden maken straks van Amsterdam Wetlands de groene achtertuin van Amsterdam. Actief natuurherstel is daarvoor de basis. Het visiedocument dient als handelingskader en is een uitnodiging aan andere partners om mede vorm te geven aan het droombeeld. Daarvoor zijn vier programmalijnen onderscheiden (bodemdaling en klimaat, landbouw en natuur, recreatie en toerisme en governance).

De daling van biodiversiteit, verlies aan identiteit van het landschap, moeizame landbouwkundige condities en bodemdalingsproblematiek lagen ten grondslag aan het document. De ambitie is de regionale waterhuishouding te verbeteren en een klimaatbestendig landschap te realiseren waar ook (beleving van) natuur en landschap baat bij heeft. Een Recreatief Grid ondersteunt een optimale beleving, stimuleert productontwikkeling en zorgt voor balans.

Meerdere bouwstenen worden onderscheiden, denk daarbij aan robuuste topnatuur als basis, landschap, aantrekkelijke leefomgeving voor de MRA, toekomstbestendige landbouw die bijdraagt aan de aantrekkelijkheid van het gebied en beleving van Nederland voor bezoekers.

3 KANSEN, THEMA'S EN DOELEN

3.1 Kansen

Analyse van de beleidslijnen, trends en ontwikkelingen en gesprekken met een aantal belanghebbenden (gemeenten, natuurorganisaties, recreatieschappen, Rijkswaterstaat) in het gebied heeft geleid tot een eerste overzicht van kansen voor (delen van) de kustzone.

Recreatie en toerisme

- Op veel plaatsen is de dijk niet of nauwelijks bereikbaar en toegankelijk en daarmee is de weidsheid en de pracht van het Markermeer niet of nauwelijks beleefbaar. Het wordt als een kans gezien om de dijk beter bereikbaar en toegankelijk te maken en uitzichtpunten te maken waar de cultuurhistorie of waterrecreatie te beleven is en daarnaast lokaal en kleinschalig horeca te ontwikkelen.
- Door de kusten in de vorm van dijken is er weinig ruimte voor kleine water- en oeverrecreatie. Het wordt als een kans gezien om delen van deze harde land-waterovergangen met zand geleidelijker te maken en daarmee te verzachten zodat deze delen meer bruikbaar worden voor water- en oeverrecreatie.
- Er zijn zeer weinig plekken waar het Markermeer is verbonden met binnenwateren. Het aanleggen van verbindingen vergroot de bevaarbaarheid en de gebruiksmogelijkheden voor de watersport.
- De verkeersdrukte in het gebied neemt toe en de weginfrastructuur is hier deels niet op berekend. Dit leidt tot overlast voor bewoners maar ook gevaarlijke situaties voor langzaam verkeer. Door een aantal wegen te verbeteren, langzaam verkeer en snelverkeer waar gewenst te scheiden en wellicht doorgaand verkeer om te leiden, kan de verkeerssituatie verbeteren.

Cultuurhistorie en landschap

- De cultuurhistorie en archeologie in het gebied is nog weinig beleefbaar. Het wordt als kans gezien om de cultuurhistorische en archeologische waarden van het gebied bekender en beter beleefbaar te maken. De Markermeerkust is eigenlijk een openluchtmuseum voor de rijke Noord-Hollandse historie met als verbindende schakel het provinciale monument Markermeerdijk.
- Het landschap biedt kansen voor de spreiding van de groeiende stroom recreanten en toeristen. Deze bezoekers zijn gebaat bij voorzieningen maar veroorzaken ook (verkeer)overlast. Bewoners, recreanten en toeristen zijn gebaat bij de instandhouding van het landschap. Sterke verdichting van infrastructuur en horeca vormen een risico. Het beleid is daarom gericht op het bevorderen van bezoek dat weinig impact heeft op de omgeving: wandelaars, fietsers, mensen die op de dijk of aan de oevers en de waterkant verblijven. Bij de groep hoort onder andere kleinschaligheid bij verdere ontwikkeling van recreatie en toerisme. Er zijn kansen om de wegen- en padeninfrastructuur zo aan te passen dat overlast beperkt blijft, de recreatiemogelijkheden toenemen en het open landschap in stand blijft. Ook zijn er nieuwe voorzieningen denkbaar, gericht op de bereikbaarheid en bruikbaarheid van de oevers van het Markermeer, maar ook op bruikbaarheid van de dijk zelf.

Natuur

- In het Markermeer (en het IJsselmeer) staat de natuur al langer onder druk. De biodiversiteit is sinds het aanbrengen van de Afsluitdijk sterk afgenomen evenals de visstand. Door het geregelde waterpeil en de harde dijkkusten zijn ondiepe oevers en overstromende graslanden vrijwel geheel verdwenen. Ook het onnatuurlijke waterpeilverloop (’s winters lager dan ’s zomers) is hier debet aan. De aanwezigheid van voldoende ondiepe en overstroombare oevers is een voorwaarde voor een grotere biodiversiteit omdat hier veel waterplanten kunnen groeien en vissen zich kunnen voortplanten en opgroeien. Het wordt als een kans gezien om met het versterken van de kusten tegelijkertijd ondiepten aan te brengen zodat daarmee de natuurwaarden worden versterkt.
- Het beheer van natuurgebieden binnendijks van Polder Zeevang en Waterland-oost is vooral gericht op weidevogels. Echter ook het watersysteem van slootjes, braken, aën en dieën kan grote hoeveelheden en diversiteit aan waterplanten en waterdieren (vissen) herbergen. Het peilbeheer, de oeverinrichting en de aaneengeslotenheid van de wateren zou hierop moeten worden ingericht.
- Natuur is een belangrijke drager van landschappelijke kwaliteit en daarmee van beleving en recreatie. Dat moet gewaarborgd worden door de verstorende aspecten van recreatie op natuur te minimaliseren door een goede zonering (en handhaving).

Waterveiligheid en -kwaliteit

- Het Markermeer en bovengenoemde binnenwateren van onder meer Zeevang en Waterland zijn door dijken en kunstwerken van elkaar gescheiden. Bij sluizen, gemalen en inlaatwerken worden in toenemende mate vispassages gerealiseerd. Een fijnmaziger netwerk van verbindingen tussen binnen- en buitenwateren

(mogelijk door de aanleg van achteroevers) draagt bij aan de hoeveelheden en soortenrijkdom van vis in binnen- en buitenwater. Dit zijn noodzakelijke maatregelen aanvullend op de visverbindingen in de afsluitdijk en de Houtribdijk, om de gehele levenscyclus van een aantal vissoorten te ondersteunen. De veenweide daalt door diepe ontwatering. Als deze ontwatering wordt voortgezet, dan verdwijnt de veenweide op de langere termijn (in minder dan 100 jaar), met al zijn landschappelijke en ecologische kwaliteiten. Omdat hierdoor bovendien het peilverschil tussen binnen- en buitenwater sterk toeneemt, komt ook de kustveiligheid op langere termijn in het geding. Immers bij een groter peilverschil tussen binnen- en buitenwater neemt de kans op afschuiven van de dijk toe. Een mogelijkheid om een waterpeil te hanteren waarbij de bodem niet daalt, is de aaneenschakeling van natte natuurgebieden.

Regionale economie en landbouw

- Natuur, landschap, de grote cultuurhistorische en archeologische waarden, een duurzame landbouw met streekeigen producten en diensten kunnen motoren zijn van de regionale vrijetijdseconomie.
- De Markermeerkust heeft een rijke visserijhistorie. De productiviteit daarvan is echter sterk verminderd door de veranderingen die het ecosysteem heeft ondergaan onder andere als gevolg van de aanleg van de Afsluitdijk. Door maatregelen voor een gezond waterecosysteem en Markermeer, Waterland en Zeevang kan de productie van vis weer toenemen. Extensieve visserij als streekproduct wordt hierdoor wellicht verantwoord. Maatregelen ter verbetering van de visstand kunnen zowel binnendijks als buitendijks worden genomen.
- Daarnaast kan ook worden gedacht aan extensieve tot intensieve teeltwijzen, onder gecontroleerde omstandigheden. Vissen, schelpdieren en kreeftachtigen zijn wellicht interessant hiervoor. Maar ook teelt van gewassen als voedsel of als biomassa zijn denkbaar. Dergelijke toepassingen langs de Markermeerkust kunnen de visserijcultuur, maar dan op nieuwe leest geschoeid, weer doen opleven. Essentieel is wel dat dit past binnen het landschap dat we willen behouden.
- Ook kan gedacht worden aan het ondersteunen van circulaire landbouw en het vergroten van de samenwerking met agrariërs/ natuurinclusieve landbouw rondom natuurkernen in Waterland-Oost met aanvullende inrichtingsmaatregelen voor maatwerk in agrarisch beheer.

3.2 Thema's, doelstellingen en principemaatregelen

Een verdere aanscherping van de kansen leidt tot de volgende thema's en doelstellingen.

3.2.1 Recreatie en toerisme

In 2017 is een vraag- en aanbodanalyse naar toerisme en recreatie uitgevoerd. In de marktanalyse is dieper ingegaan op de leefstijlen van de bezoekers en de verwachte ontwikkelingen in de vraag. De analyse is gekoppeld aan de kwaliteiten van de verschillende deelgebieden van de kustzone. Op basis daarvan is, vanuit de sector bekeken, een zonering van toerisme en recreatie voorgesteld voor de verschillende deelgebieden.

Hoorn en Koggenland

Dit is de zone waar de inwoners van Hoorn, Drechterland en Koggenland recreëren. Het aanbod aan recreatie-mogelijkheden voor de inwoners is nu beperkt. Vanuit de inwoners verwachten we een groei in de vraag naar dagrecreatie, maar deze is naar verwachting niet zo groot als in de MRA. De identiteit van de stadsbaai is een passende setting voor een drukker stadsstrand, waarbij een profilering kan plaatsvinden met de voorzieningen aan de oostzijde van de baai. Qua leefstijl kan het stadsstrand zich, ook met te ontwikkelen private voorzieningen, meer richten op vermaak, amusement en gezelligheid. Hierbij ligt een focus op oeverrecreatie. Voor het terrein Hoornse Hop kan het accent meer komen te liggen op sportieve recreatievormen. De oostzijde bedient (nu ook al) meer avontuurlijke en trendy vormen van recreatie in de vorm van kitesurfen en beachclub. Watersport is voor Hoorn een belangrijke sector. Deze sector heeft groeipotenties. Belangrijk daarbij is de kwaliteiten van het zwemwater en de bereikbaarheid van de aanleggelegenheden over water. Waterplanten kunnen deze bereikbaarheid verstoren.

In contrast op de stedelijke drukte kunnen, verder weg gelegen van de stad, meer rustige zones voor natuur-beleving worden ingericht. De natuurlijke kwaliteiten bieden bijvoorbeeld een aantrekkelijk gebied voor vogelaars (weidevogels). Daarop aanvullend biedt de Kaap en het nieuwe gemaal bij Schardam een goede locatie om de landschappelijke en historische kwaliteiten van de zone beter te beleven.

Samenhangend met de grote vraag van routegebonden recreatie vanuit Hoorn zijn veilige en aantrekkelijke verbindingen met de omgeving noodzakelijk. Zowel naar het oosten als naar het zuiden biedt de kustzone hiervoor nu nog onvoldoende mogelijkheden, terwijl de dijk daar wel goede potenties voor heeft.

Met name Hoorn heeft, met haar cultuurhistorische waarden (bijvoorbeeld VOC) en goede bereikbaarheid, kansen om dagrecreanten van verder weg en ook de citytripper uit de MRA aan te trekken. Aansluiting op de veerverbinding gaat helpen deze kansen te verzilveren. Gecombineerd met de zakelijke markt kunnen deze waarden de basis vormen om ook de hotelsector in de stad verder te ontwikkelen. Dit heeft dan voornamelijk betrekking op hotels en kleine logementen, ook mede gelet op de vraagontwikkeling in de bungalow- en kampeersector.

Zeevang

De zone Zeevang heeft in recreatief gebruik een duaal karakter. De zone ten noorden van Edam-Volendam is een relatief rustige zone waar nu met name inwoners van de regio komen. Als het gaat over dagrecreatie, is dit ook voor de toekomst de belangrijkste doelgroep. Qua leefstijl kan de zone zich meer richten op cultuur-geïnteresseerde ingetogen recreanten. Voorzieningen voor deze doelgroep kunnen zo worden uitgevoerd dat ook toeristen en recreanten van verder weg worden verleid naar deze zone te komen. Dit vormt qua aantallen een secundaire doelgroep. De noordelijke zone heeft met de ensembles rondom Warder (lintdorp, stolpen) en Etersheim (Oud Etersheim, Dik Trom, laagste punt), Etersheimbraak, het Fort Edam, het karakteristieke (veen)polderlandschap en het Markermeer genoeg in huis om de bezoeker te verrassen. Verbetering van de mogelijkheden om het Markermeer te zien en te beleven, geeft deze zone de impuls die nodig is om het recreatief gebruik te bevorderen, dit geldt met name voor fietsers. Op deze wijze kan een betere basis worden gecreëerd voor private vestigingen.

Kansrijke ontwikkellocaties voor de private sector ontstaan als voorzieningen worden geclusterd. Dit betekent op zoek gaan naar clustering en combinaties van oeverrecreatie (zwemmen en vissen), horeca, verblijfs-accommodaties en eventuele dagrecreatieve attracties. De bovengenoemde ensembles en de bestaande campings zijn de meest kansrijke locaties die tot (her)ontwikkeling kunnen komen. Koppeling aan het water blijft hier het voornaamste unique selling point. Het achterland biedt op beperkte schaal mogelijkheden voor ontwikkeling van agrotoerisme.

Edam en Volendam

De steden Edam en Volendam hebben een (inter)nationaler bereik. Aanbod en beleving zijn nu primair gericht op toeristen die zijn gericht op gezelligheid en vermaak. Samen met Monnickendam en Marken vormen zij een krachtig cluster om de MRA citytripper (voornamelijk Europeanen) in een dag(deel) een unieke beleving van het andere Holland aan te bieden en hier langer te laten verblijven. Kansen liggen op gastheerschap, verlengen van het verblijf en het richten op cultuur, het individuele bezoek en een koppeling met het fietstoerisme. Essentieel zijn goede (fiets)verbindingen, informatievoorziening en onderlinge samenwerking tussen onder-nemers (arrangementvorming). De veerverbinding met Amsterdam en andere steden aan het Markermeer is hierin ook een belangrijk element. Deze ‘basis op orde’ vormt de vruchtbare voedingsbodem voor ontwikkeling van de hotelsector. Hierbij ligt er een focus op kwaliteitsverbetering.

Gouwzee

Monnickendam vormt de magneet in deze zone, kansen komen overeen met Edam en Volendam. Monnickendam onderscheidt zich van de andere steden door haar focus op watersport. Voor de Gouwzee liggen in deze sector ook de grootste kansen. Dit vertaalt zich onder meer in ontwikkeling van jachthavens met een verbreding van het aanbod, waaronder een sterkere combinatie met landrecreatie. Ook een toename van het gebruik van de Gouwzee door de kleine recreatievaart is kansrijk. De ligging ten opzichte van de groeimarkt Amsterdam en de combinatiemogelijkheden met het achterland liggen daaraan ten grondslag.

Waterland - IJmeer

Dominant in de vraag naar recreatie in deze zone zijn de eigen inwoners en de sterkgroeiende gemeente Amsterdam. Daar ligt ook een groot deel van de uitdaging van deze zone: het bewaken van de rust en kleinschaligheid, in combinatie met een sterk groeiende vraag van buiten ten aanzien van vrijwel alle recreatievormen. Dit vraagt om een uitgekiende zonering en optimalisering van verbindingen. Vergeleken met de andere zones heeft het achterland van Waterland - IJmeer de meeste potentie voor toeristisch-recreatieve ontwikkeling (grote vraag en gebied met grote aantrekkingskracht). Dit biedt kansen voor plattelands-toerisme, zowel op het gebied van dag- als verblijfsrecreatie. Daarnaast blijft de kust ook wandelaars en (met name) fietsers trekken. Beleef- en rustpunten (in de vorm van Dijkplaatsen) aan de dijk zijn wenselijk, bijvoorbeeld gesitueerd aan de kapen. Door een focus te leggen op de bezoekers die op zoek zijn naar inspiratie, verwondering en duiding kan tegelijkertijd een invulling worden gegeven aan het inzetten op de ‘kwaliteitstoerist’.

Gelet op de bereikbaarheid vanuit Amsterdam is een grootschalige locatie voor oeverrecreatie en kitesurfen ten noorden van Amsterdam wenselijk. Voor kitesurfen neemt dit ook een deel van de druk bij de locatie Edam/ Volendam weg. Andere kansen op het gebied van waterrecreatie liggen met name op het vlak van vissen, zeilen, kanoën, sloepen en fluisterbootvaren. De karakteristieke vaarverbindingen in het achterland bieden daarvoor een uitstekende basis. Het Kinselmeer vraagt om een grondige kwaliteitsslag van (water)recreatieve voorzieningen. Het Kinselmeer is, in combinatie met de Uitdammer Die, een kansrijke locatie voor een overtoom van kleinere boten.

Waterland - IJmeer biedt goede kansen voor de ontwikkeling van nieuwe, kleinschalige verblijfsaccommodatie, bijvoorbeeld in het hotel- en bungalowsegment. Belangrijk is een eigen (aanvullende) doelgroep aan te boren. Kansrijk daarbij is de (internationale) toerist die een bijzondere accommodatie zoekt net buiten Amsterdam.

Thema recreatie en toerisme

Doelstelling	Principemaatregelen
Betere bereikbaarheid en bruikbaarheid Markermeerkust	Lokaal vernieuwen/ versterken wegennetwerk, uitzichtpunten en recreatieknooppunten (aanpassen fiets- en wandelnetwerk, Toeristisch Overstap Punten met parkeergelegenheid en horeca, voorzieningen als vlonders, vogelkijkhutten, strandjes, toegankelijke strekdammen, mini-boulevard. Let op kleinschaligheid.
Diversificatie van aanbod van verblijfsrecreatie	Meer overnachters van midden- tot hogere segment. Ontwikkelen van gevarieerd aanbod overnachtingsmogelijkheden.
Faciliteiten voor kleine watersport/ waterrecreatie	Creëren van aantrekkelijke zones voor spelevaren, kanoën, kitesurfen, zwemmen, landvast-locaties (bereikbaarheid, toegankelijkheid en informatievoorziening).
Verder ontwikkelen van het gastheerschap van recreatieondernemers	Gastheren verblijfsrecreatie krijgen een rol in de presentatie van marketing kustzone.
Meer kansen voor de sportvisserij	Verbeteren van de visstand en realiseren van voorzieningen voor de sportvisserij
Bevaarbaarheid van de kustwateren	Veiligstellen bereikbaarheid van de kust (in verband met waterplanten). Zoeken naar plekken waar het varen op het besloten water binnendijks en het varen op het grote buitenwater verbonden kunnen worden (voor kleinere recreatievaart).
Beleefbaar maken van de kust als geheel van Hoorn tot Amsterdam, of forse onderdelen, bevorderen langzaam-verkeer-routerecreatie	Doorgaande fiets- en wandelverbindingen langs de kust van Hoorn tot Amsterdam, met daarop aangehaakt lokale ommetjes. Ontwikkelen van dijkplaatsen (beleefpunten) op meerdere locaties in de kustzone.

3.2.2 Cultuurhistorie en landschap

De rijke historie en ontwikkeling van de Markermeerkust van Hoorn tot Amsterdam kan veel zichtbaarder en meer beleefbaar worden gemaakt. De dijkversterking zal nieuwe archeologische vondsten opleveren en zal een nieuw hoofdstuk toevoegen aan die historie. Hoe en waar dit wordt ingevuld, zal worden uitgewerkt.

Thema cultuurhistorie en landschap

Doelstelling	Principemaatregelen
Meer en beter beleefbaar maken van de grote cultuurhistorische en archeologische waarden van deze kust voor een brede doelgroep	Programma voor routes, locaties etc. met informatie, boek, tentoonstelling etc. Leesbare inrichting van de dijk zodat het verhaal van de dijk (heden, verleden en de toekomst) duidelijk is te zien en te snappen.
Het beter beleefbaar maken door historie te herstellen en het nieuwe daarvan te onderscheiden.	Het oude zorgvuldig herstellen en het nieuwe herkenbaar en onderscheidend vormgeven. Uitdragen van de dijk als levend monument.

3.2.3 Natuur

De kansen en doelstellingen voor natuur betreffen die kustvakken waar belangrijke natuurwaarden aanwezig zijn of waar door nieuwe maatregelen condities daarvoor worden gecreëerd. Hoofddoel voor natuur is het versterken van de basis van de voedselpiramide (schelpdieren, watervegetaties, vissen) door verbeterde inrichting en door verbindingen tot stand te brengen tussen het Markermeer en de binnendijkse gebieden. Die plekken zijn:

- De Hoornse Kustboog: Oeverdijk, tussenwater en tussenoever met een apart te reguleren peil en achter de dijk gelegen natuurgebiedjes vormen samen een natuurkern, die verder kan worden versterkt aan de Markermeerzijde. Dit kan onder meer door het realiseren van verondiepingen waardoor waterfauna omvangrijker en gevarieerder wordt.

- De oeverlanden van Schardam en Schardammer Koog: buitendijks een flink areaal potentiële achteroever(s) en binnendijks versterking van het weidevogelgebied.
- De Waterlandse Zeedijk: met daarbinnen De Nes/Uitdammer Dieën en omstreken en Kinselmeer/Polder IJdoorn en omstreken. Er liggen kansen om buitendijkse gronden en binnendijkse aën, dieën en weidegebieden als achteroevers aaneen te sluiten tot een natuurgebied. Aan Markermeerzijde kunnen verondiepingen sterk bijdragen aan vergroting en diversifiëring van waterorganismen, die weer als voedsel dienen voor vogels.

Voor deze gebieden worden plannen bedacht en uitgewerkt waarbij wordt bepaald welke maatregelen op welke locatie en schaal de beste bijdrage leveren. Bij verondiepingen wordt rekening gehouden met het in stand houden van de bereikbaarheid voor de watersport (waterareaal en verbindingen).

Thema Natuur

Kansen en doelstellingen	Principemaatregelen
Verbetering van de visstand, variatie aan watervegetaties en leefgebied voor de driehoeksmossel als aanbod voor vogels en sportvisserij.	Creëren van geleidelijke overgangen van diep naar ondiep water, luwte en rust. Maatregelen zijn verondiepingen, onderwaterdammen etc. Zorgen voor een fijnmazig netwerk van vispassages tussen Markermeer en achterland.
Verbetering en uitbreiding van foerageer-, rust- en ruigebieden voor watervogels, steltlopers, reigerachtigen, roerdomp, rietfauna etc.	Flora en fauna hebben voor een belangrijk deel voordeel bij hierboven genoemde maatregelen voor waterplanten en visstand.
Verbeteren van leefmilieu voor specifieke soorten: Noordse Woelmuis, Ringslang, etc.	Realiseren van voldoende aaneengesloten leefgebied en specifieke milieus voor voortplanting en opgroeien.
Ontwikkelen/toepassen van wijzen van natuurbeheer die tot topcondities leiden voor weidevogels en waterleven.	In gebieden waar topnatuur tot stand moet komen herbezinnen op de relatie met agrarisch beheer en gebruik, maar ook bezien of er afzetmogelijkheden zijn voor maaisel en andere producten uit deze topnatuurgebieden.

3.2.4 Waterveiligheid en -kwaliteit

De Markermeerdijken worden door de Alliantie Markermeerdijken veilig gemaakt voor de komende decennia (zie paragraaf 2.4.2 Projectplan Versterking Markermeerdijken). Bezien wordt of bepaalde natuurlijke processen (bv. plantengroei en aanzanding) de kust voor de lange termijn robuust kunnen houden waardoor grootschalig onderhoud en nieuwe versterkingen in de toekomst beperkt kunnen worden. Daarnaast wordt, in het verlengde van de doelstellingen op het gebied van natuur, de koppeling van het binnen- en buitenwater nagestreefd zodat een robuust watersysteem ontstaat.

Thema Waterveiligheid en -kwaliteit

Doelstelling	Principemaatregelen
Verondiepen kustzone door bijvoorbeeld aanzanding	Experimenten, kleinschalige projecten op basis van ervaringen elders.
Vergroten van de rol van (natuurlijke) vegetaties in de stabiliteit van de kust	Experimenten naar voorbeeld van Houtribdijk waarbij vegetatie een aanwijsbare rol krijgt in de sterkte van de zachte delen van de kustversterking. Dit bevordert de natuurwaarden maar kan ook de beheer- en onderhoudskosten beperken. Verder kan het aanleiding zijn om harde materialen op termijn te verwijderen en de kust verder te verzachten.
Bevorderen van waterconservering voor natuur	Ontwikkelen dynamische achteroeversystemen waarin water langer kan worden vastgehouden en tijdens droogte minder snel water (van ongewenste kwaliteit) hoeft te worden ingelaten.

3.2.5 Regionale economie en landbouw

Particulieren en bedrijven worden uitgenodigd om op voorgaande thema's met initiatieven en innovaties te komen die de regionale economie versterken. Kansrijke onderwerpen daarbij zijn initiatieven die gericht zijn op energietransitie, circulaire economie en klimaatadaptatie.

Door bodemdaling (veenoxidatie) staat het veenweidelandschap onder druk. Bij voortdurende ontwatering zullen grote delen ervan verdwijnen en veranderen in (diepe) droogmakerijen. Daarnaast draagt de bodemdaling sterk bij aan de emissie van broeikasgassen. Doel van dit thema is op zoek te gaan naar vormen van landbouw waarbij het veen niet meer verdwijnt maar de landbouw wel levensvatbaar blijft. Dit betekent het introduceren van landbouwvormen waarbij hoge waterstanden geen probleem vormen c.q. bevorderlijk zijn.

Er zijn in het veenweidegebied allerlei experimenten waarmee ervaringen worden opgedaan. Daarnaast is doel van dit thema om te bezien of en hoe ook langs het Markermeer aquacultures tot stand kunnen komen. Of dit slaagt, zal sterk afhangen van particulier initiatief én de mogelijkheden om dit landschappelijk goed in te passen. Locaties en specifieke maatregelen zijn daarom nog niet genoemd.

Thema regionale economie en landbouw

Doelstelling	Principemaatregelen
Versterken, diversifiëren en duurzamer maken van de regionale (en lokale) economie.	Het stimuleren en uitdagen van particulieren en ondernemingen om in bovenstaande of volgend op bovenstaande maatregelen te investeren in allerlei voorzieningen die de (vrijetijds-)economie doen groeien. Hierbij wel letten op kwaliteitsniveau en intensiteit (kleinschalig en hoogwaardig) en aansluitend op actuele thema's als circulariteit, energietransitie en klimaatadaptatie.
Verduurzaming en behouden van de concurrentiepositie door vernieuwing, vormen de hoofdopgaven voor de agribusiness. De provincie zet in op natuurinclusieve landbouw.	Aanpassing van bedrijfsstrategie, waarbij schaalvergroting en verduurzaming belangrijke uitdagingen zijn. Kansen voor maatschappelijke opgaven gericht op een duurzame en klimaatneutrale ontwikkeling (nieuwe stalsystemen, opschaling), behoud weidegang, dierenwelzijn en volksgezondheid, biodiversiteit en milieu.
Veenweide- en klimaatvriendelijke landbouw in Waterland-Oost.	Landbouwvormen ontwikkelen en toepassen die combineerbaar zijn met een dermate hoge waterstand waarbij beperkte of geen bodemdaling meer optreedt.
Minder wereldmarkt, meer streekeigen (biologische) producten: 'hofleverancier' voor Amsterdam	Stimuleren van kwaliteit boven kwantiteit, kringlooplandbouw, productinnovatie, marketing.
Productie van vis, kreeftachtigen en schelpdieren (Indien daarvoor vanuit de markt initiatieven komen en dit haalbaar blijkt).	Kennis en ervaringsontwikkeling: stimuleren start proef- en toepassingslocatie zie bv. Achteroevers Wieringermeer en Koopmanspolder, Proefboerderij Zegveld etc. Bedrijfsleven uitnodigen tot initiatief, bijvoorbeeld: extensieve duurzame, ecologische palingproductie, visproductie in veenweidegebied en kweken en afmesten van andere soorten (duurzaam).
Productie van 'natte' gewassen.	Kennis- en ervaringsontwikkeling: stimuleren start proef- en toepassingslocatie complementair op Achteroever Wieringermeer, Proefboerderij Zegveld etc. Bedrijfsleven uitnodigen tot initiatief bijvoorbeeld door: grond verwerven door overheden, instellen van een hoog peil en het aanbieden van de gronden tegen een agrarisch tarief dat past bij dat hoge peil. Dit op die plaatsen waar geen weidevogelwaarden of -doelstellingen meer zijn.

4 RESULTATEN VERKENNING AMBITIES

4.1 Overzicht ambities

In meerdere rondgangen in de regio is een aantal ambities benoemd voor het APRK. Het eerder omschreven beleid en het KROK zijn daarbij richtinggevend geweest. Genoemde partijen hebben deze ambities elk vanuit hun eigen verantwoordelijkheid aangedragen. Ambities variëren van kleinschalig, zeer concreet, snel uitvoerbaar tot grootschalig, een idee op hoofdlijnen en op middellange termijn uitvoerbaar. Onderstaand is een overzicht opgenomen van de ambities en aan welk thema zij primair invulling geven. In het overzicht komen geen ambities voor wat betreft duurzame energie. De partijen hebben een aantal ambities op dit thema voorgedragen maar deze zijn, om verschillende redenen, door de partijen niet verder ontwikkeld. Mogelijk dat op dit thema alsnog ambities worden voorgedragen gezien de ontwikkelingen binnen de Regionale Energie Strategieën. Deze ruimte is er, mits de initiatieven passen binnen het Kader Ruimtelijke Ontwikkeling Kustzone Hoorn-Amsterdam.

Project	Thema (primair)
Gehele kustzone Hoorn-Amsterdam	
Doorlopende fiets- en wandelverbinding	Recreatie en toerisme
'Dijk van een Kust'	Landschap en cultuurhistorie
Kwaliteit routenetwerk	Recreatie en toerisme
Dijkplaatsen (onderdeel projectplan dijkversterking)	Landschap en cultuurhistorie
Dijkplaatsen (aanvullend op projectplan dijkversterking/ optioneel)	Landschap en cultuurhistorie
Bloemrijke dijk	Natuur
Hoorn / Koggenland	
Stadsstrand Hoorn	Recreatie en toerisme
Natuurkern Oeverdijk	Natuur
Recreatieterrein De Hulk (binnendijks en buitendijks)	Recreatie en toerisme
Vaarnetwerk Westfriesland	Recreatie en toerisme
Zeevang	
Natuurkern Oeverlanden van Schardam en Kogen	Natuur
Cultuurtoerisme Etersheim	Recreatie en toerisme
Opknappen braken Zeevang	Natuur
Kruising Warder	Recreatie en toerisme
Fort bij Edam	Landschap en cultuurhistorie
Passage zeesluis Edam	Recreatie en toerisme
Kitesurflocatie Edam (zuid)	Recreatie en toerisme
Gouwzee	
Dijkovergang Volendam	Recreatie en toerisme
Historische scheepswerf Slobbeland	Landschap en cultuurhistorie
Route kleine watersport Gouwzee	Recreatie en toerisme
Binnenhaven Monnickendam	Recreatie en toerisme
Herinrichting Hemmeland	Natuur
Herontwikkeling De Poel	Landschap en cultuurhistorie
Waterland - IJmeer	
Natuurkern De Nes, Peereboom e.o.	Natuur
Natuurkern Waterlandse Weiden	Natuur
Natuurkern De Munt, Kinselmeer en Kinsel	Natuur
Oostoever Kinselmeer: recreatie en natuur	Recreatie en toerisme
Aanlegsteiger Kaap Uitdam - Kinselmeer	Recreatie en toerisme
Zwemstrandjes Amsterdam	Recreatie en toerisme
Vaarnetwerk Waterland en Amsterdam-Noord	Recreatie en toerisme
Natuurkern IJdoorn, Kinselbaai en Hoeckelingsdam	Natuur
Stad-landverbinding Amsterdam - Waterland	Recreatie en toerisme
Natuur in de buurt	Natuur

4.2 Gehele kustzone Hoorn-Amsterdam

Doorlopende fiets- en wandelverbinding Hoorn-Amsterdam

Initiatiefnemers	Provincie Noord-Holland en Recreatieschap Twiske-Waterland, Recreatieschap Westfriesland en gemeente Koggenland
Doel	Creëren van een doorlopende fiets- en wandelverbinding met recreatieve voorzieningen van Hoorn naar Amsterdam die zo veel als mogelijk over de top van de dijk loopt. De ligging en uitvoering hangt sterk af van de wijze van de dijkversterking en de ruimte die voorhanden is.
Fysieke maatregelen	Afhankelijk van de ruimte na de dijkversterking vindt aanleg plaats op, aan binnenzijde of langs de buitenzijde van de toekomstige dijk. Er wordt, onder andere door de situering van de opgangen, zo goed mogelijk aangesloten op bestaande (langzame) verkeerstructuren en woonwijken. Ook worden de nodige afwegingen met natuurbelangen gemaakt. Onderdeel van de maatregelen is het terugbrengen van de recreatieve voorzieningen zoals bankjes, picknicksets, fietsnietjes, dijktrappen etc. Hiervoor is een familie van ontwerpen ontwikkeld, zodat een zelfde kwaliteit van voorzieningen op en langs de hele dijk wordt gewaarborgd. Aan de hand van de nieuwe inrichting van de dijk wordt bepaald wat de meest logische en gewenste locaties zijn.
Volgende stap	De complete fiets- en wandelverbinding inclusief de recreatieve voorzieningen is uitgewerkt binnen het kader van de dijkversterking. Er is een definitieve kostenraming gemaakt. Met HHNK worden afspraken gemaakt over financiering op basis van te nemen GS-/ PS-besluiten. Ook wordt gekeken naar subsidiemogelijkheden buiten het APRK.

‘Dijk van een Kust’

Voorlopig Initiatiefnemer	Projectgroep (Bureau voor Toerisme Laag-Holland, gemeente Edam-Volendam, Alliantie Markermeerdijken, Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, provincie Noord-Holland).
Beoogd initiatiefnemers	Gezamenlijke publieke partijen (gemeenten, recreatieschappen, provincie, hoogheemraadschap, metropoolregio), natuur- en landschapsorganisaties, Vogelbescherming Nederland en private partijen.
Doel	Bezoekers trekken op basis van de cultuurhistorische, landschappelijke en natuurrijke kwaliteiten van de kustzone. Beleving van het verhaal van het gebied ‘Leven aan het water’ vormt daarbij de rode draad. Hiermee wordt een bijdrage geleverd aan drie doelen: - Versterken van de woonomgeving (door versterking recreatiemogelijkheden en zonering recreatie) - Versterken van de regionale economie - Opvang van bewoners van en bezoekers aan de MRA, in het bijzonder Amsterdam
Fysieke maatregelen	Dijk van een Kust is niet één specifieke plek om te bezoeken, maar een samenhangende beleving van de gehele kustzone. Het concept heeft als basis het waardevolle landschap, de rijke cultuurhistorie, de verbonden natuurgebieden en de indrukwekkende dijk. Om deze basis te kunnen bezoeken, moet het bereikbaar zijn. De eerste pijler van het concept wordt dan ook gevormd door een top basisinfrastructuur aan fiets- en wandelpaden, vaarverbindingen, toeristische opstappunten (TOP’s), routes, openbaarvervoerhaltes en verhuur van vervoermiddelen. De doorgaande wandel- en fietsverbinding op en aan de dijk vormt hierin de onmiskenbare ruggengraat. Daarnaast is er een focus op de verbinding met Amsterdam en wordt het mogelijk gemaakt om allerlei rondjes te maken, waarin de dijk wordt verbonden met het achterland. Hiervoor zijn in het APRK diverse afzonderlijke projecten opgenomen. Vervolgens wordt in dit gebied op een aantal locaties extra beleving aangeboden. Bezoekers worden verleid hier naar toe te trekken. De tweede pijler geeft daar invulling aan. In de eerste plaats is dit buiten: op strategisch gelegen markante punten in het landschap via dijkplaatsen en observatieplekken. En uiteraard wordt ook ‘binnen’ het verhaal verteld: bestaande en nieuwe musea, informatiecentra, cultureel erfgoed en attracties doen dat vanuit een eigen achtergrond en thematiek. Ook hiervoor zijn in het APRK diverse afzonderlijke projecten opgenomen. De derde pijler brengt samenhang aan in de basis, infrastructuur en belevingslocaties: de overkoepelende belevingsprojecten smeden het geheel tot een samenhangend concept waarin ook naast de belevingslocaties het verhaal van het gebied continu beleefbaar is. Vooralsnog zijn de volgende concrete projecten hiervoor voorgesteld: - Sprekende meesters: op locatie verbeelden van aan de kust geschilderde meesterwerken - Informatie in het veld: verhalen in het gebied tot leven brengen, met eenvoudige markeringen of digitale technieken ontsluiting van online informatie - Publieksboek waarin het verhaal van de ontwikkeling van het landschap rond de huidige Markermeerdijk aan de hand van archeologische vondsten wordt toegelicht, in samenwerking met archeologiecentrum Huis van Hilde - Fiets- en wandelverbinding benutten als informatiedrager: om de 1 à 3 km een patroon aanbrengen in het fietspad als verwijzing naar het bijzondere van het gebied qua natuur, cultuur of landschap - Kunst: plaatsen van een aantal kunstwerken bij de dijk - Reizende expositie: dynamiek van de natuur in de kustzone wordt gepresenteerd, bijvoorbeeld aan de hand van vismigratie en vogelhabitats. Denk daarbij aan interactiviteit, game-technieken en mogelijk gebruik van augmented reality. De expositie doet diverse locaties aan zoals: horeca, informatiecentra, musea, bibliotheken - Citizen science: we nodigen inwoners en bezoekers uit om als wetenschappers het gebied te ontdekken. Zij verrichten in het gebied op een onderhoudende manier onder leiding van deskundigen onderzoek naar cultuurhistorie, waterhuishouding en natuurfenomenen, denk bijvoorbeeld aan natuurtellingen. - Theater op locatie: tijdelijk (theater)voorstellingen op of bij de dijk. De voorstellingen staan in het teken van “leven aan de dijk” en zijn met name gericht op de eigen inwoners en andere inwoners van Noord-Holland. Het momentum van 2021 is ideaal om juist de transitie van de dijkversterking te belichten. Deze projecten vormen het begin van ‘Dijk van een Kust’. Publieke en vooral private partijen zoals musea, horeca, vervoerders en culturele instellingen worden uitgenodigd om gezamenlijk tot een verdere productontwikkeling te komen. Denk aan arrangementen, evenementen, exposities, voorstellingen, rondleidingen, verhuur en vervoer.
Volgende stap	In samenwerking met de projectgroep is een projectplan opgesteld met een voorstel voor projecten, marketing en organisatie. Dit projectplan wordt voorgelegd aan de publieke partijen ter accordering. De eerste onderdelen van ‘Dijk van een Kust’ kunnen in 2021 gerealiseerd zijn.

Kwaliteit routenetwerk

Initiatiefnemer	Recreatieschap Westfriesland en recreatieschap Twiske-Waterland
Doel	Het aanpassen van de fiets- en wandelnetwerken en TOP's naar de nieuwe routes over de versterkte Markermeerdijken, waarbij de huidige kwaliteit en eenheid in inrichtingselementen routevoorzieningen (bewegwijzering, meubilair informatievoorziening etc.) uitgangspunt is. Zo wordt een hoogwaardige beleving van omgeving en ruimtelijke kwaliteit gecreëerd. Ondersteunend aan 'Dijk van een Kust'.
Fysieke maatregelen	Het aanpassen van de fysieke recreatievoorzieningen naar de herziening van de fiets- en wandelroutenetwerken en de TOP's (bijvoorbeeld verleggen routes, extra knooppunten) en update informatievoorziening met deze aanpassingen (website, app, op borden).
Volgende stap	Subsidieaanvraag door recreatieschap, zodra uitvoering gestart kan worden (na realisering dijkversterking).

Dijkplaatsen onderdeel projectplan dijkversterking

Initiatiefnemer	Provincie Noord-Holland, Alliantie Markermeerdijken
Doel	Met dijkplaatsen wordt een nieuwe ruimtelijke laag in het dijklandschap aangebracht, met extra aandacht voor vormgeving, beleving en gebruiksmogelijkheden. Dijkplaatsen worden ingezet om op een onnadrukkelijke manier iets over de geschiedenis, het heden en de toekomst van het dijklandschap te vertellen. Ze vormen daarmee een belangrijke pijler onder 'Dijk van een Kust'. Een dijkplaats nodigt uit om even rust te houden tijdens een wandel-, fiets- of vaartocht en het landschap en het verhaal van de kustzone tot je te nemen. De te plaatsen recreatieve voorzieningen maken onderdeel uit van de ontwerpfamilie van de langs de gehele dijk te plaatsen voorzieningen.
Fysieke maatregelen	Op vijf locaties worden de mogelijkheden voor dijkplaatsen in het ontwerp van de dijkversterking verkend: - Etersheim - Drie locaties in de polder Zeevang (tussen Warder en Edam) - Kaap Kinselmeer
Volgende stap	Participatieproces met bewoners en andere betrokkenen betreffende ligging en invulling van de dijkplaatsen.

Dijkplaatsen aanvullend op projectplan dijkversterking (optioneel)

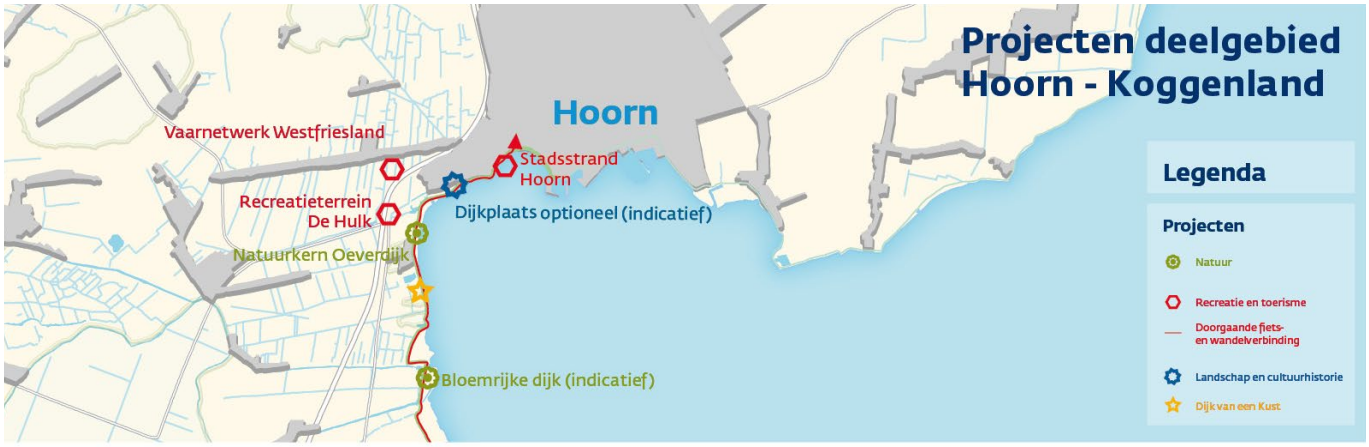
Initiatiefnemer	Provincie Noord-Holland
Beoogde initiatiefnemer	Desbetreffende gemeente
Doel	Aanvullend op de vijf dijkplaatsen die onderdeel vormen van het projectplan dijkversterking wordt langs de dijk gezocht naar andere locaties die zich lenen om tot dijkplaats ontwikkeld te worden. Vooralsnog zijn daarbij nu tien zoeklocaties in het vizier: - Galgenbocht (Hoorn) - Uitkijkbrug naar vooroever (Hoorn) - Scharwoude (Koggenland) - De Weel/De Bedijkte Waal (Koggenland) - Warder, verlengde Dorpsstraat (Edam-Volendam) - Volendam (Edam-Volendam) - Jan Hagelhoek (Waterland) - De Nes (Waterland) - Uitdam (Waterland) - Blauwe Hoofd (Amsterdam)
Fysieke maatregelen	De verschijningsvorm van de dijkplaatsen kan onderling sterk verschillen. Soms heeft de verschijningsvorm betrekking op een verbrede kaap met rustvoorzieningen, maar het kan ook betrekking hebben op het architectonisch bijzonder vormgeven van een geplande (recreatie) voorziening. Een voorbeeld daarvan kunnen de bruggen zijn bij het stadsstrand Hoorn. De te plaatsen recreatieve voorzieningen maken onderdeel uit van de ontwerpfamilie van de langs de gehele dijk te plaatsen voorzieningen.
Volgende stap	Per potentiële dijkplaats samen met de betrokken stakeholders tot een verdere uitwerking komen wat betreft programma, ontwerp en financiële consequenties.

Bloemrijke dijk

Initiatiefnemers	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier
Doel	Biodiversiteit van de Markermeerdijk maximaliseren door soortenrijke vegetatie te ontwikkelen: van kruin tot teen. Daarmee ook versterking van de functie van ecologische verbindingszone.
Fysieke maatregelen	Er is een eerste verkenning naar de mogelijkheden uitgevoerd. Een aantal maatregelen is gewenst: - Een geschikt zavelig substraat; - Een geschikt veelsoortig mengsel met als basis Frans Raaigras (Glanshaver); - Een geschikt beheer van 1 à 2 maal per jaar maaien en afvoeren; - Een gradiëntrijke overgang van droog naar nat en bij voorkeur een plasberm. Hoe grootschaliger en hoe meer continuïteit, hoe beter. Afwegen tegen andere belangen als woonomgeving, cultuurhistorie, architectuur etc.
Volgende stap	Er blijkt perspectief te zijn voor uitwerking, initiatief ligt bij HHNK. Uitwerking in participatie met bewoners en boeren belangrijk.

4.3 Hoorn / Koggenland

Stadsstrand Hoorn

Initiatiefnemer	Gemeente Hoorn
Doel	Realiseren aantrekkelijk stadsstrand met bijbehorende recreatieve en infrastructurele voorzieningen voor bezoekers en bewoners.
Fysieke maatregelen aanleg	- Aanleg van ca. 500 parkeerplaatsen, waarvan ca. 130 alleen voor gebruik tijdens piekmomenten. - Combineren fietsers en auto's op een fietsstraat. Wandelpad op de kruin van de oeverdijk, fiets-/wandelverbinding van het stadsstrand met Westerdijk aan waterzijde langs de schouwburg langs de Westerdijk. - Verbindingen voor fietsers en wandelaars van de wijk Grote Waal naar de bestaande dijk. - Verbindingen voor auto's, fietsers en wandelaars vanaf de bestaande dijk naar het Stadsstrand en de Galgenbocht. - Duiksteiger en aanlegsteiger. - Kitesurflocatie.
Volgende stap	Nadere optimalisering van het ontwerp voor het stadsstrand, actuele kostenraming en besluitvorming bij de gemeente over de financiering van het stadsstrand najaar 2020.

Natuurkern Oeverdijk

Initiatiefnemers	Provincie Noord-Holland in overleg met Staatsbosbeheer, RWS, HHNK en Alliantie Markermeerdijken
Doel	De oeverdijk, de Hulk en het tussenwater worden een natuurkern bij de versterking van de Markermeerdijken: met name voor water- en kustvogels en voor het waterecosysteem (vooral visstand). Er komen vispassages in de in-/ uitlaatwerken voor het tussenwater. Aanvullende doelstelling: Combineren van het op diepte brengen/ houden van recreatiewateren ten behoeve van bevaarbaarheid, met verondieping van en waterrie ontwikkeling in de kustwateren, daar waar de natuur vanuit recreatieoptiek haar gang kan gaan.
Fysieke maatregelen aanleg	Baggeren en overdimensioneren van vaarroutes en vaarwater zodat waterplanten geen kans krijgen. Voordeel hiervan is dat er meer dieper water ontstaat in het Markermeer, hetgeen erg belangrijk is voor de visstand. Uitkomende grond en specie worden gebruikt om verondiepingen tegen de natuurkern van de oeverdijk aan te realiseren. Om dit materiaal vast te houden worden grondkeringen onder water aangebracht. Deze steken niet boven water uit en zorgen bovendien voor luwte. Een deel van deze verondieping zal worden voorzien van waterriet: een belangrijk ontbrekend deelhabitat voor vissen. Verondiepingen kunnen in aanleg deels tot rond of boven de waterlijn worden aangebracht: daarmee vormen ze zeer geschikt foerageergebied voor water-, weide- en kustvogels. De overige inrichting van de natuurkern geschiedt door de Alliantie Markermeerdijken binnen de kustversterking.
Volgende stap	Schetsontwerp opstellen eind 2020, afstemmen op MIRT-proces PAGW (RWS). Draagvlak verkennen bij waterrecreatiesector en bij gemeenten en haar bewoners. Tevens bruikbaarheid grondstromen Alliantie bepalen. Planning verloopt synchroon aan realisatie oeverdijk door Alliantie.

Recreatieterrein De Hulk (binnendijks en buitendijks)

Initiatiefnemer	Recreatieschap Westfriesland en gemeente Koggenland
Doel	Versterking van recreatiemogelijkheden Hoorn en natuurwaarden (biodiversiteit) en invulling geven aan 'Dijk van een Kust' (bij badhuis). Specifiek wordt ingezet op het verbeteren van de recreatieve verbindingen tussen Hoorn en het zuidelijk gelegen buitengebied, het verbeteren van bereikbaarheid kustzone (waaronder stadsstrand) en het leggen van verbindingen binnendijks en buitendijks. Op termijn wordt beoogd het ondernemend vermogen te versterken (bv. sportieve recreatie, evenementen, horeca en verblijfsrecreatie). In een volgende fase wordt ook onderzocht of de verbinding onder het spoor geoptimaliseerd kan worden.
Fysieke maatregelen	De volgende maatregelen worden genomen: - Wandelverbinding met Dwaalpark - Realiseren/ opwaarderen fiets- en wandelverbinding vanaf Scharwoude - Wandelverbinding aansluiting bij horeca "Ootje Konkel" - Badhuis "bijzonder maken" - Natuurvriendelijke oevers en visplekken - Biodiversiteit bij TOP - Parkeren herstructureren - Boothelling - Verbeteren visbiotoop - Lapidarium (stenentuin), vooralsnog hier geprojecteerd, locatiestudie wordt nog uitgevoerd, kan ook ergens anders landen
Volgende stap	Verdere uitwerking, planvorming en realisatie kan starten in 2021.

Vaarnetwerk Westfriesland

Initiatiefnemer	Recreatieschap Westfriesland en gemeenten Hoorn en Koggenland
Doel	Verbeteren van de bereikbaarheid van de kustzone voor inwoners van Hoorn en Koggenland in combinatie met optimalisering van het vaarnetwerk.
Fysieke maatregelen	In Hoorn worden vanuit de wijk drie fiets- en wandelverbindingen gerealiseerd. Fietsopgangen naar de dijk. Dit zijn verbindingen voor fiets en voetganger vanuit de wijk naar de Westfriese Omringdijk. Voor de westelijk/ zuidelijk gelegen brug is het wenselijk dat deze op voldoende doorvaarhoogte (1,25 m) wordt gerealiseerd. Daarnaast zijn de verbindingen met het achterland van belang. Hiervoor zijn in de gemeente Koggenland twee knelpunten in de vaarroute door de polder Westerkogge.
Volgende stap	Verdere uitwerking, planvorming en realisatie kan op korte termijn starten.

4.4 Zeevang

Natuurkern Oeverlanden van Schardam en Schardammer Koog

Initiatiefnemer	Provincie Noord-Holland in samenwerking met SBB, Vogelbescherming Nederland, RWS.
Doel	Realiseren waterrijke gevarieerde natuurzone met kraamkamerfunctie voor waterdieren (vis) en natte verbindingen met achterland en Markermeer. Ontwikkeling in nauwe samenwerking met campinghouder, jachthaven en bewoners en zo mogelijk verbeteringen voor hun belangen inpassen.
Fysieke maatregelen aanleg	Verondieping Markermeerkust in combinatie met bevaarbaar maken/ houden toegang tot de jachthaven. De oeverlanden bieden daartoe uitstekende kansen. Dat kan grofweg op twee manieren: - Een autonoom volledig zelfstandig peilbeheer met alleen lokale vergravingen ten behoeve van de watersysteeminrichting; - Integrale ophoging van de Kogen zodat deze gedurende late winter/ vroeg voorjaar in open verbinding met het Markermeer kunnen worden gesteld. Buiten deze seizoenen wordt een eigen peilbeheer gerealiseerd. Oeververbindingen voor reptielen, amfibieën en kleine zoogdieren. Binnendijkse kleinschalige moerasjes en boezemlanden (diepe deel Schardammer Koog en de Westerkoog) herstellen. Ook het realiseren van waterriet is een essentieel onderdeel van de aanpak in combinatie met verondieping. Verondieping kan deels met specie uit te verdiepen vaargeulen ten behoeve van de dijkversterking of waterrecreatie. Op termijn kan worden gedacht aan voorland ontwikkeling, voor natuur, recreatie en om ingrijpende, toekomstige dijkversterkingen te kunnen beperken. Dergelijke maatregelen zijn nieuwe projecten die met HHNK en RWS moeten worden opgepakt. Recreatief gebruik wordt ontwikkeld dat past bij de natuurwaarden en cultuurhistorische waarden.
Volgende stap	Een begin zou kunnen worden gemaakt bij de Oosterkoog en binnendijkse moerasjes en daarna Floriskoog, Rietkoog en verondiepingen. Het schetsontwerp is gereed. Samen met SBB, RWS, bewoners Schardam en campinghouders moet dit verder uitgewerkt worden: planvorming gereed eerste kwartaal 2021. Afstemming zoeken met PAGW-proces.

Cultuurtoerisme Etersheim

Initiatiefnemers	Stichting Etersheimerbraak in samenwerking met gemeente Edam-Volendam, informatiecentrum De Breek en Alliantie Markermeerdijken.
Doel	Bij Etersheim komen meerdere troeven samen die gezamenlijk veel potentie hebben voor de ontwikkeling van cultuurtoerisme en educatie: het Schooltje van Dik Trom, informatiecentrum De Breek, Etersheimbraakmolen, laagste punt van Noord-Holland, variatie waterpeilen polders, historie van verdronken dorp Oud Etersheim. In een integraal cultuurtoeristisch project kan het gebied tot ontwikkeling komen. Met als doel het versterken van beleefbaarheid en toegankelijkheid van de kustzone. Initiatief vormt onderdeel van 'Dijk van een Kust'.
Fysieke maatregelen	Maatregelen hebben betrekking op het versterken van de bereikbaarheid, versterken cultuur-historie en beleving en informatievoorzieningen. Zie de kaart voor een overzicht van de gewenste voorzieningen. Locatie aanlegsteiger is een zoekzone tussen 2 en 5.
Volgende stap	Start uitvoering tijdelijk Archeologisch minimuseum vindt waarschijnlijk al plaats in 2020. Verdere afstemming noodzakelijk over uitvoering en ligging van de steiger en ontsluiting, mogelijkheden combinatie met dijkplaats Etersheim verkennen. Stichting gaat op zoek naar subsidies en fondsen voor cultuurhistorie en beleving. Stapsgewijs wordt zo gewerkt aan de realisering van de ambities.

Opknappen braken Zeevang

Initiatiefnemer	Staatsbosbeheer
Doel	Braken zijn vaak erg ondiep, hebben soms een zeer voedselrijke waterbodem en zijn daarom ecologisch vaak minder bijzonder en gevoelig voor algenbloei. Doel is de ecologische kwaliteiten te verbeteren.
Fysieke maatregelen aanleg	Braken weer tot gevarieerde natuurgebiedjes opknappen: het betreft Koogbraak (tussen Schardam en Etersheim); Moordenaarsbraak (ten zuiden van Warder) en de Grote Braak (ten noorden van Edam). Wellicht ook gracht Fort Edam ontsluiten voor vissen. Maatregelen nog uitwerken per braak. Denk aan baggeren, herinrichten oeverzones en vogelspotplekken. Voorbeeld van een goed functionerende herstelde braak is de Zandbraak ten zuiden van Warder. Met Alliantie MMD bepalen of de steunberm van de dijk aan de binnenzijde kan worden ingericht als natte verbindingszone tussen de braken.
Volgende stap	Per braak plan opstellen met maatregelen, hoeveelheden en kosten.

Kruising Warder

Initiatiefnemer	Gemeente Edam-Volendam
Doel	Verbeteren van bereikbaarheid (recreatievoorzieningen) dijk in combinatie met verbeteren verkeersveiligheid en versterking landschap. Zoeken naar combinatie met kitesurfvoorzieningen.
Fysieke maatregelen	- Realiseren van (overflow) parkeervoorzieningen - Creëren van bereikbaarheid voor mindervaliden - Aankleding kruising (klinkers, verkeersmeubilair) - Inrichting kitesurflocatie
Volgende stap	Conceptontwerp is met betrokken partijen besproken. Prioriteitstelling in wensen is aangegeven en voorstel financiering besproken. Op basis hiervan volgend ontwerp maken en deze voorleggen aan stakeholders.

Fort bij Edam

Initiatiefnemer	Staatsbosbeheer
Doel	Het Fort, onderdeel van de Stelling van Amsterdam, is een markant onderdeel van het verhaal van de dijk. Het vormt daarmee ook een belangrijke pijler in 'Dijk van een Kust'. Het is wenselijk dat, met respect voor het huidige gebruik en zonder meer automobiliteit te genereren, het fort meer open te stellen voor bezoekers. Samenwerking met private partijen (denk aan eenvoudige horeca) is daarbij noodzakelijk.
Fysieke maatregelen	- Inrichting Genieloods en andere onderdelen van het fort als expositie en ontvangstruimte - Verbeteren toegankelijkheid fort door extra wandelverbinding
Volgende stap	Staatsbosbeheer en gemeente verkennen de ontwikkelruimte binnen de randvoorwaarden die door de gemeente worden gesteld. Op basis daarvan kunnen private partijen worden benaderd door Staatsbosbeheer. Een kansrijke kandidaat heeft zich inmiddels aangediend.

Passage Zeesluis Edam

Initiatiefnemer	Recreatieschap Twiske-Waterland
Doel	Passeerbaar maken van oude Zeesluis voor wandelaars en fietsers zodat een doorgaande (fiets) verbinding ontstaat.
Fysieke maatregelen aanleg	Toegankelijk maken van de sluis(deuren) zodat een veilige verbinding ontstaat tussen noord en zuid. Fietsers kunnen de sluis passeren met de fiets aan de hand. Maatregelen moeten rekening houden met de historische waarde van de sluis.
Volgende stap	Financiering van inrichtingsvariant op orde krijgen. Daarna kan het participatietraject worden gestart en toegewerkt naar een definitief ontwerp.

Kitesurflocatie Edam-zuid

Initiatiefnemer	Gemeente Edam-Volendam
Doel	Verbeteren waterrecreatiemogelijkheden in kustzone door de ontwikkeling van een kitesurflocatie. Tevens bijdrage leveren aan tegengaan wild parkeren langs de dijk.
Fysieke maatregelen	Voor een kitesurflocatie zijn de volgende aspecten noodzakelijk: (schuin) aanlandige en onbelemmerde wind, bereikbaarheid over land, ruimte op land en water, parkeergelegenheid, veilig water in kunnen lopen, informatieborden indien van toepassing, ruime obstakelvrije plek om de kites te landen en te starten (veiligheid), ruime plek op het water (veiligheid), geen obstakels op het land en in het water (veiligheid), gunstige ligging ten opzichte van de dominante windrichtingen in Nederland, goed bereikbaar per auto (populariteit), informatievoorziening. Gewenste voorzieningen zijn een ondiep aflopende bodem aan de oever, zandstrand, omkleedgelegenheid en toilet/horeca.
Volgende stap	Vanuit RWS is al aangegeven dat er geen nautische bezwaren zijn aan deze locatie. Natuuronderzoek wordt uitgevoerd of kitesurfen op deze locatie in conflict komt met natuurwaarden. Indien hier geen nadelige effecten worden verwacht, kan de gemeente de verdere voorbereiding van de planuitwerking op zich nemen.

4.5 Gouwzee

Dijkovergang Volendam

Initiatiefnemer	Gemeente Edam-Volendam
Doel	Verbeteren leefbaarheid, verkeersveiligheid en belevingswaarde in Volendam door het tegengaan van gemotoriseerd verkeer op het Havendijkje en Noordeinde.
Fysieke maatregelen	Nieuwe ontsluiting naar buitendijkse parkeerplaats bij Hotel Spaander door een dijkovergang te creëren bij 'het strandje van Willem' (Noordeinde).
Volgende stap	Verdere uitwerking van het ontwerp door Alliantie Markermeerdijken in afstemming met gemeente Edam-Volendam.

Historische scheepswerf Slobbeland

Initiatiefnemer	Gemeente Edam-Volendam
Doel	Met de realisatie van de historische scheepswerf wordt de rijke cultuurhistorie van Volendam zichtbaar en beleefbaar gemaakt. Een deel van het initiatief kan beschouwd worden als een uitwerking van 'Dijk van een Kust' (expositie, ontvangstruimte, bereikbaarheid locatie). Samenwerking vindt plaats met Vereniging Behoud Volendammer Botters, Odion en een Social Firm als werkervaringsplaats.
Fysieke maatregelen	Realisatie historische scheepswerf met als specifieke ontvangstvoorzieningen: - Inrichting in expositie en ontvangstruime - Verbetering van bereikbaarheid en toegankelijkheid voor bezoekers - Aantakken op fiets- en wandelverbinding - Steiger voor sloepen en kleine bootjes (eventueel)
Volgende stap	Gemeente Edam-Volendam werkt het ontwerp uit met een bouwteam. Begin 2021 is de start bouw gepland. Het project gaat een regionaal verhaal vertellen over de scheepswerven, denk daarbij aan een verbinding met scheepswerf Edam en zo mogelijk ook Hoorn. Met onderwijs wordt een meester-gezel project gestart voor onderhoud van de Volendammer Botters (Kwakken).

Vaarroute kleine watersport Gouwzee

Initiatiefnemer	Recreatieschap Twiske-Waterland of gemeente Waterland
Doel	Ontwikkelen waterrecreatie in afstemming op natuurwaarden.
Fysieke maatregelen	Ontwikkeling van een vaarroute voor kleine watersport (kanoën, SUP-pen, roeien) in de Gouwzee tussen Volendam, Marken en Monnickendam (bewegwijzering en aanlegsteigers). Bij voorkeur in combinatie met overdraaglocaties naar binnenwater van Waterland en Monnickendam. Mogelijke locaties voor steigers/overdraagplaatsen bij: - kruising Bereklauw – Waterlandse Zeedijk (overdraagplaats) - Jan Hagel (in combinatie met ambitie dijkplaats, minder prioriteit) - surfstrandje Gouwzee (bij kruising Waterlandse Zeedijk), mogelijk ook gebruik door vissers en sloepen, bij voorkeur in combinatie met oversteekplaats naar Oosterpoel (gecompliceerd vanwege verkeersveiligheid en rietoevers) - zoeklocatie Volendam - afstemming met overdraagplaats Monnickendam (zie ambitie Binnenhaven Monnickendam) Aanlegsteigers kunnen mogelijk gecombineerd worden met visvoorzieningen.
Volgende stap	Bespreken ambitie met deelnemers recreatieschap: gemeenten en provincie. Bepalen wie initiatiefnemer wordt. Vervolgens uitwerken mogelijkheden.

Binnenhaven Monnickendam

Initiatiefnemer	Gemeente Waterland
Doel	Optimaliseren waterrecreatiemogelijkheden ter stimulering regionale economie. Vergroten gastvrijheid binnenhaven naar passanten, waaronder rivercruises en bruine vloot.
Fysieke maatregelen	- upgrade of nieuwe passantensteiger (op andere locatie) voor aanleg van charters - aanlegsteiger veerdienst - aanlegkade voor Bruine Vloot in plan Galgeriet (met bijbehorende voorzieningen zoals elektra, afvalinzameling, bolders) - aanpassing steigers (boodschappensteiger, passantensteiger voor sloepen) - overdraagplaats voor kanoërs (binnen - buitenwater)
Volgende stap	Nadere standpuntbepaling door gemeente ten aanzien van de gewenste maatregelen. Besluitvorming inzake financiering opstarten.

Herinrichting Hemmeland

Initiatiefnemer	Gemeente Waterland
Doel	Optimalisering van de natuurwaarden van Galgenriet inclusief de omliggende wateren in afstemming met het intensief recreatief gebruik van Hemmeland en de ontwikkeling van Galgeriet.
Fysieke maatregelen aanleg	Maatregelen kunnen betrekking hebben op: - Verbetering watersysteem voor natuur - Ruimte voor vispaaigebied - Verbetering habitat water/ moerasvogels
Volgende stap	Gemeente werkt een inrichtingsschets uit. Afstemming met project natuurkern De Nes en omgeving zoeken.

Herontwikkeling De Poel

Initiatiefnemer	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier
Doel	Het monumentale gemaal De Poel verliest zijn functie als gemaal. Dit biedt mogelijkheden voor herontwikkeling van het gebouw. Het gemaal vormt een belangrijke pijler in 'Dijk van een Kust'. Samenwerking met private partijen (denk aan eenvoudige horeca, ijszeilvereniging, verhuur bootjes) is gewenst.
Fysieke maatregelen	- Herinrichting van gemaal (expo, horeca) - Verbeteren bereikbaarheid en parkeergelegenheid - Verbinding met het binnendijkse water - Steiger voor verhuur van fluisterboten
Volgende stap	In opdracht van hoogheemraadschap wordt een haalbaarheidsstudie uitgevoerd naar mogelijkheden voor herontwikkeling. Verschillende ambitieniveaus worden verkend. Op basis van haalbaarheid worden vervolgstappen geformuleerd. Private partijen zijn in het vizier.

4.6 Waterland - IJmeer

Natuurkern De Nes, Peereboom e.o.

Initiatiefnemer	Staatsbosbeheer, in samenwerking met Vogelbescherming Nederland en provincie Noord-Holland.
Doel	Ontwikkelen van een bijzondere plek voor natuur en natuur- en landschapsbeleving.
Fysieke maatregelen aanleg	Verbeterde waterhuishouding voor weidevogels. Oevers en wateren meer inrichten voor ontwikkeling visstand. Oosterpoel inrichten zodat stabiele rustige oevers, luwte en meer helderheid ontstaan ten behoeve van de visstand etc. Polder De Nes wordt wetland voor visstand, weide-, water- en kustvogels. Verschillen in maaiveld-/ waterbodemhoogte aanbrengen. Water zo nodig inlaten vanuit Markermeer en zo nodig bufferen ten behoeve van de watervoorziening Peereboom en Oosterpoel. Vluchthaven wordt een rustige baai met verondieping en luwte voor water- en kustvogels en visstandsontwikkeling. Visverbindingen tussen Oosterpoel en De Nes en De Nes en Markermeer. Kaap De Nes wordt een bijzondere plek voor beleving van 'bij elkaar komende' landschappen met uitzichtpunt, kleinschalige verblijfplek, parkeergelegenheid etc. Wellicht kan in de zuidoosthoek van de Gouwzee (Buiten Nes) herstel en uitbreiding van rietlanden plaatsvinden. Wellicht ook openbaar(der) maken van de ruimte bij windturbines op het eind van de dam en het verbeteren van aanmeermogelijkheden. Een uitzichtpunt inclusief enkele fietsparkeerplaatsen zou veel waarde toevoegen.
Volgende stap	Er is gestart met de uitwerking tot inrichtingsschets voor het gehele gebied, in eerste aanleg om het streefbeeld voor natuur scherp te krijgen met daarop afgestemd recreatie en toerisme. Intensief participatieproces met betrokken boeren en grondeigenaren. Vanuit de agrariërs wordt een toekomstperspectief opgesteld dat zal worden meegenomen in het proces. Mogelijkheden worden verkend om project op te nemen in de PAGW.

Natuurkern Waterlandse Weiden

Initiatiefnemer	Particuliere grondeigenaar samenwerking met Staatsbosbeheer
Doel	Ontwikkelen van een bijzondere plek voor natuur en natuur- en landschapsbeleving met de volgende ecologische doelstelling: - Top weidevogelgebied - Botanisch (blauwgraslanden) - Waterecosysteem (vissen, andere waterorganismen en vegetatie) - Ondiep en luw buitenwater met waterrietlanden
Fysieke maatregelen aanleg	Het gebied is vrijwel geheel privaat eigendom op enkele kleinere percelen langs de randen, die van Staatsbosbeheer zijn. De particuliere grondeigenaar wil hier een top weidevogelgebied realiseren. De eerste fase is aanpassing van de waterhuishouding (beëindigen onderbemaling) in het oostelijke gedeelte, in combinatie met optimaal weidevogelbeheer. In een vervolg worden de sloten en oevers van de Uitdammer Die natuurlijker ingericht waardoor paai- en opgroeigebied voor vissen en andere waterorganismen kan ontstaan. Ook herstel en aanleg van greppels draagt hieraan bij aan de kwaliteit voor weidevogels. Op de lange termijn toewerken naar slim aan- en afvoersysteem (naar voorbeeld van De Munt) waardoor het grootste deel van het gebied een goede ecologische kwaliteit krijgt. De schaal van deze maatregelen wordt stap voor stap uitgebouwd, al naar gelang de natuurkern uitgroeit. Onderzocht kan worden of een aparte vispassage tussen Uitdammer Die en Markermeer op termijn toegevoegde waarde heeft. De realisatie van ondiep kustwater met waterrietvelden voegt veel toe aan de kwaliteiten van het Markermeer maar levert ook deelhabitats voor organismen die binnendijks leven. Maatregelen hiervoor moeten nog worden uitgedacht, samen met het gebied.
Volgende stap	Aanpassen beheer en waterhuishouding van het eerste gebiedsdeel van 46 ha. Hiervoor zijn plannen in de afrondingsfase. Start realisatie kan op korte termijn. Indien de visstand (en de paaimogelijkheden) in het gebied goed kan worden verbeterd, dan kan op middellange termijn worden gedacht aan een visverbinding met het Markermeer (wellicht via de Uitdammer Die). Op korte termijn wordt gedachtenvorming rond de kustwateren met het gebied opgepakt. Mogelijkheden worden verkend om project op te nemen in de PAGW.

Natuurkern De Munt, Kinselmeer en Kinsel

Initiatiefnemer	Trekker bestaande natuurdelen: Staatsbosbeheer Hygiënische/ ecologische deel watersysteem: voorlopig provincie Noord-Holland
Doel	Ontwikkelen van een bijzondere plek voor natuur en natuur- en landschapsbeleving met een meervoudige doelstelling: - Verbeteren van/ experimenteren met de waterkwaliteit - Top weidevogelgebied - Botanisch (blauwgraslanden) - Waterecosysteem (vissen, andere waterorganismen en vegetatie) - Verondiepen en waterriet kustwateren - Wellicht een vispassage tussen Kinselmeer en IJmeer - Extensieve, deels natuurgerichte recreatie op en langs Oostzijde Kinselmeer, wellicht ook aanhaken op vaarroutes in Waterland
Fysieke maatregelen aanleg	De Munt en Kinsel zijn nu al redelijk tot goed functionerende weidevogelgebieden met op onderdelen een goede botanische kwaliteit. Verdere verbetering van de botanische kwaliteit, ontwikkelen van het waterecosysteem en een eenduidig beheer is hier de ambitie. Wellicht alternatieve wateraanvoer voor De Munt uit Markermeer. Volgens metingen van HHNK is de maaiveldhoogte de laatste decennia bijna 0,2 m toegenomen als gevolg van vernatting. Ook komt veengroei zeer lokaal tot stand. Proberen deze aanpak uit te breiden in het gebied.
Volgende stap	Een maatregelenplan maken: - Verbeteren milieuhygiëne Kinselmeer; - Verbeteren wateraan- en -afvoer ten behoeve van de waterkwaliteit voor natuur en recreatie; - Inrichtingsmaatregelen landzones (naar voorbeeld Waterlandse Weiden); - Inrichtingsmaatregelen oevers en watersysteem Kinselmeer ten behoeve van natuur en recreatie (zoneren); - Verondieping en ontwikkeling waterriet kustwater. Mogelijkheden worden verkend om project op te nemen in de PAGW.

Oostoevers Kinselmeer: recreatie en natuur

Voorlopige initiatiefnemer	Provincie Noord-Holland
Beoogde initiatiefnemer	Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, Recreatieschap Twiske-Waterland of gemeente Amsterdam in samenwerking met Staatsbosbeheer en particuliere organisaties
Doel	Ontwikkeling recreatie op en aan het Kinselmeer, in samenhang met verbetering van de natuur- en milieuwaarden. Project wordt ingebed in een bredere gebruiksvisie op de dijk en dijkzone. Eerste (no regret) fase voor een integraal project Kinselmeer.
Fysieke maatregelen	Recreatie: - beperkt aantal vis-, zwem- en aanlegsteigers (of talud) aan oostzijde Kinselmeer - recreatiestrandje met te-water-laatplaats - kano-overdraagplaats, afgestemd op natuurwaarden van onder meer Kinselbaai - afstemmen met dijkplaats Kinselmeer (buitendijkse oriëntatie) Natuur: In een eerste stap enkele percelen langs de dijk afplaggen ten behoeve van vernatting en herstel van de natuurlijke veenbodem (indien technisch realiseerbaar in verband met de dijkversterking). De oevers van het Kinselmeer worden bij voorkeur natuurlijker ingericht (en gestabiliseerd) waardoor paai- en opgroeigebied voor vissen en andere waterorganismen kan ontstaan. Ook het aanbrengen van onderwatersubstraten (dood hout) draagt hieraan bij. Onderzocht kan worden of een aparte vispassage tussen Kinselmeer en Markermeer op termijn toegevoegde waarde heeft.
Volgende stap	Hoogheemraadschap, recreatieschap, gemeente en provincie maken vanuit een visie op het gebruik van de dijk(zone) een inrichtingsplan (inclusief financieringsvoorstel) voor de oostoever en leggen deze voor aan stakeholders. Afstemming zoeken met de dijkplaats Kinselmeer.

Aanlegsteiger Kaap Uitdam – Kinselmeer

Initiatiefnemer	Gemeente Amsterdam
Doel	Verbeteren recreatiemogelijkheden watersport
Fysieke maatregelen	Aanlegsteiger, zoekzone traject Kaap Uitdam – Kinselmeer. Mogelijk in combinatie met andere (water)recreatievoorzieningen en wellicht gebruik maken van tijdelijke aanlegvoorzieningen dijkversterking.
Volgende stap	Nadere uitwerking van ambitie door gemeente Amsterdam.

Zwemstrandjes Amsterdam

Initiatiefnemer	Gemeente Amsterdam
Doel	Verbeteren recreatiemogelijkheden inwoners Amsterdam
Fysieke maatregelen	Aanleg van zwemstandje met eenvoudige voorzieningen tussen Kaap Uitdam – Kinselmeer. Gericht op fietsers.
Volgende stap	Nadere uitwerking van ambitie door gemeente Amsterdam.

Vaarnetwerk Waterland en Amsterdam-Noord

Initiatiefnemer	Recreatieschap Twiske-Waterland
Doel	Verbeteren van het recreatief vaarnetwerk, met een focus op fluisterboten en andere kleine vaartuigen. Afstemming met (toekomstige) natuurwaarden. Als ambitie geldt het herstel van de historische melkschuitroutes waarmee Waterland met Amsterdam-Noord wordt verbonden.
Fysieke maatregelen	Het huidige sloepennetwerk kent met name in Waterland-Oost een aantal knelpunten dan wel mogelijke verbeterpunten (voorlopige inventarisatie): - Baggeren Zwaksloot (vaarwegbeheerder HHNK) - Herstel vaar- (en schaats)route Zuiderwoude – Uitdam (Alewijksloot): twee bruggen verhogen (naar 1,30 m) - Onderwaterpuin afvoeren bij brug Zuiderwoude en Pierebaan (vaarwegbeheerder HHNK) - Rustplaatsen en bewegwijzering - Bevaarbaar maken Holysloter Die (baggeren en twee bruggen vormen een knelpunt): vaarwegbeheerder HHNK - Overdraagplaats kano's bij Kinselmeer - Vaarverbinding met Amsterdam-Noord: knelpunt net buiten de ring bij Beemsterstraat - Oostelijk traject knooppunt 48 – 49 - Goudriaankanaal: knelpunten opheffen (bruggen)
Volgende stap	Opstellen en uitvoeren regionaal projectplan vaarrecreatie Waterland door te bepalen initiatiefnemer. Daarbij nauwe afstemming met de natuurontwikkelingsprojecten in dit gebied (watersport en natuur gaan in deze zone niet altijd even goed samen).

Natuurkern IJdoorn, Kinselbaai en Hoeckelingsdam

Initiatiefnemer	Trekker Polder IJdoorn en oeverlanden: Natuurmonumenten Trekker Hoeckelingsdam en Kinselbaai: Rijkswaterstaat
Doel	Verbeteren omstandigheden weide-, water- en moerasvogels, paai- en opgroeiplekken voor vis in polder en Kinselbaai, Hoeckelingsdam als luwtedam en broedvogellocatie.
Fysieke maatregelen aanleg	Polder IJdoorn zelf kan qua weidevogelstand sterk verbeteren door vernatting en verbetering van het vegetatiebeheer. Er ontstaan zodoende nattere en drogere delen. De ecologische kwaliteit van de sloten kan sterk verbeteren voor vissen, watervegetatie en andere organismen door herinrichting: verbreding, (lokaal) verdieping en verflauwing van de oevers en door opzetting van het polderpeil in het voorjaar. Hiermee wordt overstromingsgrasland gecreëerd waar vis broedsel kan afzetten en jonge vis kan opgroeien. Binnen de polder en tussen polder en omgeving worden vispassages gerealiseerd. Er komen 2 visvriendelijke hevels die water vanaf het Markermeer de Kleine polder en de Grote polder inbrengen. Dit wordt gecombineerd met een verbeterde aan- en afvoer van het water. In de stuw van IJwind wordt een vistrap gerealiseerd en er komt een visvriendelijke uitlaat tussen Polder IJdoorn en Kinselbaai. De plas wordt lokaal verdiept voor meer variatie in vogelbiotopen. Deelproject de Kinselbaai wordt geschikter gemaakt voor waterplantengroei en gedeeltelijk verondiept om er een toplocatie voor waterplanten, waterriet, vissen, amfibieën en macrofauna van te maken. De Hoeckelingsdam zal worden opgeknapt ten behoeve van kale grondbroeders.
Volgende stap	Met Natuurmonumenten wordt nu een inrichtingsplan gemaakt voor Polder IJdoorn. Aanbesteding van het werk wordt verwacht voor eind 2020. Komende maanden wordt in samenwerking met RWS een plan gemaakt voor Kinselbaai. Er ligt al een plan voor Hoeckelingsdam (RWS). Uitvoering van Kinselbaai en Hoeckelingsdam starten op onderdelen in winter 2020-2021. Mogelijkheden worden verkend om project op te nemen in de PAGW.

Stad-landverbinding Amsterdam - Waterland

Initiatiefnemer	Gemeente Amsterdam in samenwerking met Recreatieschap Twiske-Waterland
Doel	Beter en veiliger bereikbaar maken van de Markermeerkust voor recreanten vanuit de stad Amsterdam.
Fysieke maatregelen	Vanuit Amsterdam is een grote en groeiende vraag naar recreatie in de kustzone. Aantrekkelijke en veilige fiets- en wandelverbindingen vanuit de stad naar het gebied zijn gewenst. Daarbij moet ook aandacht komen voor oost-west fiets- en wandelverbindingen met de N247. Het station Buikslotermeerplein moet de plek worden waar je de kustzone in kunt gaan: Waterlandse Poort. In een latere fase met particulier initiatief tot ontwikkeling te brengen.
Volgende stap	Verkennen mogelijkheden voor nieuwe fiets- en wandelverbindingen in afstemming met natuurontwikkelingsprojecten door recreatieschap en gemeente.

Natuur in de Buurt

Initiatiefnemers	Provincie Noord-Holland en initiatiefgroep Waterland. Er volgt mogelijk een initiatief Zeevang/ Schardam
Doel	Het versterken van natuur dicht bij bebouwing zodat bewoners meer betrokken raken bij natuur, kennis ervan opdoen, de veerkracht van de natuur ervaren en meer samen gaan werken met overheden en andere organisaties om de biodiversiteit te versterken. Project omvat diverse gebieden: kleine percelen particuliere grond waar eigenaren niets mee doen, overhoeken en restsnippers van gemeentelijk groen of van terreinen van Staatsbosbeheer, bermen, sloten, poelen et cetera. Maar ook ringslanghabitats, kleine vispaaiplaatsen en andere lokale flora- en faunamaatregelen. Er is een verkenning gehouden onder een aantal dorpsbewoners in Waterland-Oost en de interesse blijkt groot. Men onderschrijft de waarde van Natuur in de Buurt en er komen allerlei locaties en ideeën naar boven.
Fysieke maatregelen	De ambitie omvat de eerste realisatie van een portefeuille kleine natuurprojecten, het beheer ervan, de participatie, educatie en communicatie en het opzetten van een organisatie: 1 Verkenning naar de mogelijkheden om concrete projectjes te gaan uitvoeren, op de korte en de langere termijn, alsmede de gewenste inrichting en beheer, en de kosten daarvan. 2 Uitvoeren van een beperkt aantal projecten om ervaring op te doen en meer draagvlak en enthousiasme te genereren. Deze eerste projecten moeten laagdrempelig zijn en dat betekent waarschijnlijk dat we beginnen met enthousiaste particuliere grondeigenaren. 3 Communicatie-, participatie- en educatieprogramma samenstellen. Er zijn meerdere kleine lokale organisaties en individuele specialisten in het gebied die capabel zijn en hieraan een bijdrage kunnen leveren. Ook zijn er goede voorbeelden buiten het gebied die kunnen worden gebruikt. Als het project succesvol is, kan er ook worden gedacht aan publicatie, bijvoorbeeld aan een vervolg op het boek 'Natuur in de Buurt'. 4 Verder moet de organisatie en financiering van bovenstaande werkzaamheden worden opgezet: lokaal in het gebied. Deze organisatie moet de gewenste continuïteit, transparantie en onpartijdigheid tot stand brengen voor het kiezen en verder brengen van projecten.
Volgende stap	Stap 1 van de maatregelen is uitgezet bij de initiatiefgroep Waterland. Dit heeft geresulteerd in een voorstel met een lijst van mogelijke initiatieven, daarna kan stap 2 in gang gezet worden.

5 PROCES, PRIORITERING EN PLANNING

5.1 Proces

Het werkproces om te komen tot een zo volledig mogelijk en gedragen ambitieprogramma en vervolgens tot uitvoeringsgerede projecten en programma's ziet er op hoofdlijnen als volgt uit:

1 Samen met de gemeenten in het gebied (Amsterdam, Waterland, Edam-Volendam, Koggenland en Hoorn), ngo's, recreatieschappen, de Alliantie, Rijkswaterstaat en Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK) heeft de provincie geïnventariseerd welke ontwikkelingskansen de kustzone kan gaan bieden. De provincie heeft de resultaten daarvan verwerkt in voorliggend ambitieprogramma;
2 In overleg met de Alliantie Markermeerdijken is bepaald welke ambities het snelst moeten worden uitgewerkt: dat zijn de ambities die qua procedure worden meegenomen in het Projectplan Waterwet;
3 Het Ambitieprogramma dient als basis voor een gezamenlijke bestuursovereenkomst en daartoe wordt het Ambitieprogramma ter accordering voorgelegd aan het college van GS, de betrokken PS-Commissie en PS, de colleges van B&W 's en wanneer noodzakelijk de raden van de betrokken gemeenten en de besturen van de overige betrokken organisaties.
4 Daarnaast is een Kader Ruimtelijke Ontwikkeling Kustzone Hoorn-Amsterdam (KROK) ontwikkeld waarmee de projecten kunnen worden beoordeeld. Ook is een provinciale subsidie-uitvoeringsregeling opgesteld voor het APRK. Verder is een communicatie- en participatieplan opgesteld.
5 Op basis van de bestuursovereenkomst en het Ambitieprogramma gaan initiatiefnemers vervolgens de kansen en mogelijke projecten verder uitwerken tot uitvoeringsgerede projecten en programma's. Daarbij wordt in overleg met de Alliantie Markermeerdijken ook bepaald welke projecten qua uitvoering en realisatie worden meegenomen met de realisatie van de dijkversterking.
6 Op basis van uitvoeringsgerede projecten en programma's kunnen de initiatiefnemers vervolgens subsidie bij de provincie aanvragen.
7 Ondernemers pakken pas kansen wanneer helemaal duidelijk is hoe de toekomstige situatie eruit komt te zien. Daarom worden ondernemers in een latere fase in het proces betrokken en wordt voor hen op een later moment een separate subsidie-uitvoeringsregeling opgesteld.

5.2 Fasering

Door de verschillende processen die plaatsvinden en vooral doordat de Alliantie projecten kan meenemen in de contractvorming en vergunningsaanvragen rond de versterkingen zijn projecten gefaseerd opgepakt:

- **Fase 1:** Dit zijn de projecten die procedureel worden meegenomen in het Projectplan Waterwet van de versterking Markermeerdijken en het zijn projecten die los van het Projectplan zijn uitgewerkt maar waarvan het handig is om ze mee te nemen in de uitvoering van de dijkversterking. Hiervoor worden tussen betrokken gemeenten (en mogelijk andere partijen), de provincie en de Alliantie realisatie-overeenkomsten opgesteld. Daartoe dienen de projecten voldoende uitgewerkt te zijn zodat er financiële afspraken gemaakt kunnen worden. Verder moet er voldoende draagvlak voor deze projecten zijn en mogen er geen vergunningstechnische belemmeringen te verwachten zijn.
- **Fase 2:** Projecten die door gemeenten en andere organisaties ontwikkeld én gerealiseerd kunnen worden los van de dijkversterkingen.
- **Fase 3:** Projecten die worden ingebracht door ondernemers; ondernemers pakken pas kansen wanneer duidelijk is hoe de toekomstige situatie eruit komt te zien.

5.3 Planning

De onderstaande planning anticipeert op de planning van het Projectplan Waterwet.

- **Einde 2020/ begin 2021:** bestuurlijke goedkeuring APRK, vaststelling Bestuursovereenkomst, vaststelling Kader Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam en vaststelling subsidieregeling.
- **2e Kwartaal 2021:** eerste projecten en uitvoeringsprogramma's door betrokken partijen APRK gereed voor indienen subsidies.
- **2e helft 2021:** proces en programma 3e fase (ondernemers en overige) uitwerken.

5.4 Mate van meekoppelen met de dijkversterking

Ambities mee te nemen in het Projectplan Waterwet van de dijkversterking

In het Projectplan Waterwet (Vergunningontwerp) van de versterking Markermeerdijken zijn de volgende ambities meegenomen. Deze worden ook meegenomen in het Definitief en het Uitvoeringsontwerp:

- Doorlopende fiets- en wandelverbinding
- Stadsstrand Hoorn
- Dijkplaatsen (onderdeel projectplan dijkversterking)

Mogelijk mee te nemen ambities in de uitvoering van de dijkversterking

Ambities (of delen daarvan) die bij de uitvoering (dus niet ontwerp of vergunningverlening) van de dijkversterking meegenomen zouden kunnen worden zijn:

- 'Dijk van een Kust'
- Natuurkern oeverdijk
- Oeverlanden van Schardam en Kogen
- Dijkplaatsen (aanvullend op projectplan dijkversterking)
- Kruising Warder
- De Hulk
- Cultuurtoerisme Etersheim
- Dijkovergang Volendam
- Herontwikkeling De Poel
- Natuurkern De Nes, Peereboom en omstreken
- Natuurkern Waterlandse Weiden
- Recreatieoever Kinselmeer
- Zwemstrandjes Amsterdam
- Natuurkern De Munt, Kinsel, Kinselmeer
- Natuurkern IJdoorn, Kinselbaai en Hoeckelingsdam
- Bloemrijke dijk

Ambities die los van de dijkversterking worden voorbereid en uitgevoerd

Ambities die volgend zijn op de dijkversterking of daar verder geen directe samenhang mee hebben in de zin van planvorming, vergunningverlening en/of uitvoering:

- Vaarnetwerk Westfriesland
- Opknappen braken Zeevang
- Fort bij Edam
- Zeesluis Edam
- Kitesurflocatie Edam
- Historische Scheepswerf Slobbeland
- Route kleine watersport Gouwzee
- Binnenhaven Monnickendam
- Herinrichting Hemmeland
- Vaarnetwerk Waterland
- Stad-landverbinding Amsterdam-Waterland
- Aanlegsteiger Amsterdam
- Kwaliteit routenetwerk
- Natuur in de buurt

6 ORGANISATIE EN FINANCIERING

6.1 Organisatie

6.1.1 Organisatie van gebieden

1 Grondgebied gemeente Amsterdam en gemeente Waterland: het gebied achter de Waterlandse Zeedijk; gemeente Amsterdam met de gemeente Waterland; hierbij kan betrokken worden de gebiedscommissie Laag Holland en de Centrale Dorpsraad Amsterdam Noord (Holysloot etc.).
2 Grondgebied gemeente Edam-Volendam.
3 Grondgebied gemeente Koggenland en gemeente Hoorn.

6.1.2 Organisatie fase 1

In fase 1 dient het proces afgerond te worden voor de 1e fase kansen en projecten (projecten die meegenomen worden in het Projectplan Water). De projecten worden binnen de betrokken organisaties vergunningstechnisch en op beleid getoetst. Daarna worden ontwerpen en kostenramingen gemaakt. Vervolgens wordt bepaald wie of welke partijen de kosten voor welke maatregel dragen. Op basis daarvan worden vervolgens eerst samenwerkingsovereenkomsten opgesteld die ten tijde van het definitieve ontwerpen van de dijkversterkingen worden omgezet in realisatie-overeenkomsten.

6.1.3 Organisatie fase 2

Voor de 2e prioriteit kansen en projecten maken de initiatiefnemers met hulp van de provincie de projecten uitvoeringsgereed. De initiatiefnemers dragen ook zorg voor stakeholders- en bewonersbijeenkomsten waarbij de projecten en ideeën breed worden voorgelegd en input wordt gevraagd. De bijeenkomsten zorgen op deze manier voor participatie en draagvlak.

6.1.4 Organisatie van projecten

De verantwoordelijkheid voor de projecten wordt zoveel mogelijk bij de initiatiefnemers gelaten.

Organisatie 1e faseprojecten

Voorgesteld wordt om voor de uitgewerkte en uitvoeringsgerede 1e faseprojecten per project of per deelgebied een realisatie-overeenkomst aan te gaan met de Alliantie. Daarvoor dient enige duidelijkheid te zijn over uitvoering, beheer, onderhoud en de financiering. Door middel van de realisatie-overeenkomsten wordt de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van deze projecten tijdelijk overgedragen aan de Alliantie Markermeerdijken.

Organisatie 2e faseprojecten

De verantwoordelijkheid voor de projecten blijft zoveel mogelijk bij de initiatiefnemer. Voor de 2e faseprojecten zijn dit vooral de gemeenten en de natuurbeheerorganisaties. Zij zorgen voor uitvoeringsgerede projecten en programma's. Waar nodig biedt de provincie hulp; bijvoorbeeld bij de uitwerking van de projecten in ontwerpen en het maken van financiële ramingen en bijvoorbeeld bij de organisatie en begeleiding van stakeholders- en bewonersbijeenkomsten. Of er wordt inhoudelijk hulp geboden via de werkgroepen. Wanneer projecten en programma's uitvoeringsgereed zijn, kunnen de initiatiefnemers vervolgens op basis daarvan subsidie aanvragen bij de provincie. Na een eventuele subsidieverstrekking worden de projecten gemonitord.

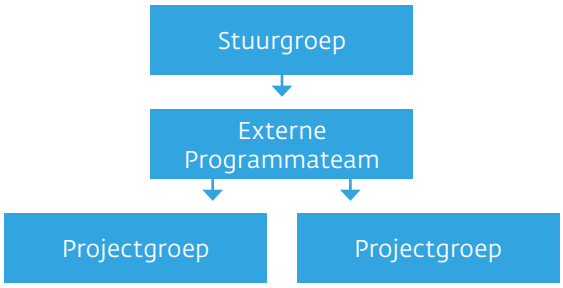
Organisatie 3e faseprojecten

Deze projecten worden door ondernemers en anderen die projecten willen ontwikkelen tot uitvoeringsgerede projecten uitgewerkt en voorbereid. Op basis daarvan kunnen de betrokkenen vervolgens subsidie aanvragen.

6.1.5 Bestuurlijke en ambtelijke Organisatie

De externe bestuurlijke en ambtelijke organisatie ziet er op hoofdlijnen als volgt uit:

De Stuurgroep wordt gevormd door alle betrokken bestuurders die deelnemen in het programma. De verantwoordelijke provinciale gedeputeerde Water is voorzitter van deze Stuurgroep.

Het Externe Programmateam wordt gevormd door de ambtelijke trekkers van de betrokken organisaties en wordt voorgezeten door de Programmamanager van de provincie.

De Projectgroepen worden gevormd door de betrokken ambtelijke adviseurs van de organisaties binnen dat thema en worden voorgezeten door nader te bepalen Projectgroepleiders uit de betrokken organisaties.

6.2 Financiering

De financiering van het ontwikkelen van het Ambitieprogramma tot uitvoeringsgerede projecten en programma's gebeurt met behulp van procesgeld uit het door de provincie gereserveerde geld voor het Ambitieprogramma.

De provincie heeft geld gereserveerd voor uitvoering van de 2e en 3e faseprojecten. Daarnaast is vanuit het Rijk geld beschikbaar gesteld vanuit de Ecologische Maatregelen Markermeer (EMM) en vanuit de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW). Ook is er rijksgeld beschikbaar gekomen vanuit de zogenoemde Erfgoeddeal. Rekening houdend met de voorwaardelijke cofinanciering vanuit de betrokken partijen uit het gebied betreft het een gebiedsinvesteringsprogramma van rond de 60 mln. euro.

Voor de financiering van de 1e faseprojecten worden onderhandelingen gevoerd met de betrokken partijen en vervolgens worden financiële afspraken gemaakt die achtereenvolgens in separate samenwerkings- en realisatieovereenkomsten worden vastgelegd (vóór de vaststelling van het Ambitieprogramma). Een voorbeeld hiervan is de doorlopende fiets- wandelverbinding.

Voor de financiering van de 2e en 3e faseprojecten wordt een subsidieregeling opgesteld; de betrokken partijen kunnen de uitvoeringsgerede projecten en programma's vervolgens bij de provincie indienen voor subsidies.

7 GERAADPLEEGDE BRONNEN APRK-RAPPORT

- Actieprogramma Metropolitaan Landschap 2016-2020; Metropool Regio Amsterdam, 2016.
- Agenda Groen; Provincie Noord-Holland, 2013.
- Agenda IJsselmeergebied 2050; Ministerie Infrastructuur en Waterstaat, 2018.
- College van Rijksadviseurs; CRa , 2016.
- Evaluatie Deltawet waterveiligheid en zoetwatervoorziening; Ministerie Infrastructuur en Milieu, 2016.
- Factsheet Markermeer-IJmeer; Ministerie van Infrastructuur en Milieu, 2014.
- Het provinciaal Coalitieakkoord 2019-2023; Provincie Noord-Holland, 2019.
- Kader Richtlijn Water; Ministerie van Infrastructuur en Milieu, 2012.
- Kader Ruimtelijke Ontwikkeling Kustzone Hoorn-Amsterdam; Provincie Noord-Holland, 2020.
- Kader Ruimtelijke Kwaliteit Markermeerdijken; Provincie Noord-Holland, 2014.
- Kadernota Cultuurbeleid 2017-2020; Provincie Noord-Holland, 2016.
- Leidraad Landschap en Cultuurhistorie; Provincie Noord-Holland, 2018.
- Meerjarenvisie Landschap Noord-Holland 2017-2021; Landschap Noord-Holland, 2016.
- Natuurambitie Grote Wateren 2050 en verder; Ministerie van Economische Zaken.
- Natuur- en Recreatieplan Westfriesland; Recreatieschap Westfriesland, 2016.
- Nota duurzaam Landschap; Gemeente Amsterdam, 2019.
- Omgevingsvisie Noord-Holland 2050 “Balans tussen economische groei en leefbaarheid”; Provincie Noord-Holland, 2018.
- Omgevingsvisie Waterland 2030; Gemeente Waterland, 2017.
- Programma Waterfront, Gemeente Hoorn, 2013.
- Programmatische Aanpak Grote Wateren; Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2018.
- Projectplan Waterwet van de versterking Markermeerdijken; Alliantie Markermeerdijken en Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, 2018.
- Panorama Markermeer-IJmeer; Stuurgroep Markermeer-IJmeer, 2018.
- Recreatieplan Waterland, actualisatie 2012; Recreatieschap Twiske-Waterland, 2012.
- Rijksnatuurvisie 2014; Ministerie van Economische Zaken.
- Rijksstructuurvisie Regio Amsterdam-Almere Markermeer; Ministerie Infrastructuur en Milieu, 2013.
- Strategische Agenda Toerisme MRA 2025; Metropool Regio Amsterdam, 2018.
- Strategisch beleidskader Economie en Uitvoeringsagenda; Provincie Noord-Holland, 2016.
- Structuurvisie Koggenland, Gemeente Koggenland, 2009.
- Toerisme en recreatie Kustzone Hoorn – Amsterdam, Vraag- en aanbodanalyse, wenseninventarisatie en zonering; Provincie Noord-Holland, 2017.
- Toeristische Visie; Gemeente Edam-Volendam, 2015.
- Toeristische Visie 2015 – 2025; Gemeente Waterland, 2015.
- Visie op Waterrecreatie Noord-Holland 2030; Provincie Noord-Holland, 2016.
- Visiedocument Amsterdam Wetlands; Landschap Noord-Holland, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Recreatie Noord-Holland, 2018.
- Watervisie 2021; Provincie Noord-Holland, 2015.
- Waterprogramma 2016-2021, Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, 2018

HAARLEM, OKTOBER 2020

Colofon

Uitgave
Provincie Noord-Holland
Postbus 123 | 2000 MD Haarlem
Tel.: 023 514 31 43 | Fax: 023 514 40 40
www.noord-holland.nl
post@noord-holland.nl

Eindredactie
Provincie Noord-Holland
Directie Beleid | Sector Ruimtelijke Ontwikkeling

Fotografie
Mark Eker en Chris Lansink

Grafische verzorging
Xeroxmediaservices

Haarlem, oktober 2020

HAARLEM, AUGUSTUS 2020

Provincie
Noord-Holland

Kader Ruimtelijke Ontwikkeling kustzone Hoorn-Amsterdam

KROK

KADER RUIMTELIJKE ONTWIKKELING KUSTZONE HOORN-AMSTERDAM

november 2020

INHOUD

Inleiding **5**
Het KROK, aanleiding en doel 5
Focus op natuur, recreatie en landschap 8
Opbouw van het KROK 9
Intermezzo - Dijkversterking en dijkplaatsen *11*

1. Ruimtelijke karakteristiek van de Kustzone **13**
Vooraf 13
Hoorn - regiostad aan land en water 17
Zeevang - land in de luwte 21
Gouwzee - steden en bestemmingen om een groot natuurrijk binnenmeer 25
Waterland-IJmeer - groen-blauwe oase in de flank van de metropool 29

2. Ambities, opgaven en kansen voor de toekomst **33**
Vooraf 33
De ambities zoals geformuleerd in het APRK 34
Intermezzo - Samenvatting van het beleid voor de Kustzone *36*
Opgaven en kansen voor de kustzone als geheel 38
Opgaven en kansen voor Hoorn 43
Opgaven en kansen voor Zeevang 44
Opgaven en kansen voor Gouwzee 46
Opgaven en kansen voor Waterland-IJmeer 48
Strategieën en ruimtelijke principes 52

3. Kader voor de initiatieven en inrichtingsvoorstellen **55**
Vooraf 55
Wat draagt het initiatief bij? 56
Waar is het initiatief het beste op zijn plaats? 62
Hoe past het initiatief in de context? 70
Tenslotte 74

Bijlage **77**

Colofon **82**

INLEIDING

HET KROK, AANLEIDING EN DOEL

Vanuit het Hoogwaterbeschermings-programma (HWBP) worden de Markermeerdijken tussen Hoorn en Amsterdam versterkt. Deze versterking, die in 2026 afgerond moet zijn, betekent een behoorlijke transformatie van de dijk. Hoewel de dijk, die provinciaal monument is, gedeeltelijk wordt aangetast, kan de versterking tegelijkertijd een kwaliteitsimpuls betekenen in de vorm van versterking van de natuurlijke kwaliteiten, culturele waarden, betere gebruiksmogelijkheden en nieuwe landschappelijke kwaliteiten.
De Provincie Noord-Holland heeft geld gereserveerd om samen met andere partijen (o.a. Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, Rijkswaterstaat, gemeenten, recreatieschappen en terreinbeheerders) de Kustzone Hoorn-Amsterdam een kwaliteitsimpuls te geven. Op initiatief van de provincie hebben de genoemde partijen aangegeven welke ambities zij koesteren met betrekking tot het gebied en instanties en organisaties in de Kustzone opgeroepen met initiatieven te komen, die de kwaliteit van het gebied verhogen. Zo worden in het kader van de dijkversterking 'dijkplaatsen' geïntroduceerd (zie voor uitleg op pagina's 10 en 11), plekken waar de kwaliteiten van de Kustzone, bijvoorbeeld middels een trap of een

Aanleiding voor het KROK is tweeledig: de dijkversterking en de wens om de dijkzone te verbreden en een kwaliteitsimpuls te geven (foto: H+N+S. Zie uitgebreide bronvermelding achterin)

uitzichtpunt, beleefbaar kunnen worden gemaakt. Een Ambitieprogramma Ruimtelijke Kwaliteit voor de Kustzone is in concept gereed. Hierin wordt (1) het beleid beschreven dat de verschillende overheden voor het gebied hebben ontwikkeld, worden (2) de kansen in beeld gebracht voor de thema's recreatie, natuur, cultuur, landbouw en overige regionale economie en wordt (3) een overzicht gegeven van de initiatieven, plannen en projecten (in het vervolg kortweg 'de initiatieven') die in de Kustzone voor de verschillende thema's door de verschillende partijen op de agenda zijn gezet.
Ook is – ter voorbereiding van een kader om de verschillende initiatieven die 'boven de Kustzone hangen' te kunnen beoordelen – de Kustzone verdeeld in vier deelgebieden, elk met een eigen ruimtelijke karakteristiek en positie ten opzichte van het krachtenveld van verstedelijking en infrastructuur.

Om vervolgens trefzeker te kunnen zijn in het beantwoorden van de vraag welke initiatieven, wáár, in welke verschijningsvorm zó kunnen landen dat ze waarde toevoegen aan het kustlandschap, zoals dat in de loop der eeuwen is gegroeid, is een ruimtelijk kader voor de Kustzone nodig. Dat product lijkt in zijn opbouw en redeneerlijn op het Kader Ruimtelijke Ontwikkeling Markermeerdijken uit 2014. Daarin zijn op basis van een aantal karakteristieken van gebieden langs het Markermeer uitgangspunten geformuleerd voor het ontwerpen van de dijk en zijn directe omgeving. Het kader voor de Kustzone doet iets dergelijks maar dan voor een brede Kustzone, een gebied dat bestaat uit een buitendijks deel (de eventuele voor- en oeverlanden inclusief een deel van het Markermeer en het IJmeer), de dijkzone (de dijk zelf met buiten- en binnenbermen, eventuele dijkbebouwing en waterwerken) en een binnendijks deel (met

de landschappelijke ensembles die aan de dijkzone grenzen).
Het Kader ruimtelijke ontwikkeling Kustzone Hoorn-Amsterdam (KROK) dient om te kunnen beoordelen of een ruimtelijk initiatief waarde toevoegt aan, of tenminste past bij het karakter van de verschillende gebieden in de Kustzone. Het KROK is een zeef en een kompas in één: aan de hand ervan kunnen initiatieven, die in beeld zijn of nog in beeld komen, worden beoordeeld en kan worden aangegeven of en in welke hoedanigheid (omvang, verschijningsvorm, condities) initiatieven op welke plek in de Kustzone welkom en passend zijn. Tegelijkertijd is het een handreiking die uitnodigt om met initiatieven te komen en die richting mee te geven zodat ze passen binnen het kader.
Dit Kader Ruimtelijke Kwaliteit reikt overheden en particuliere initiatiefnemers een gedeeld beeld, een manier van kijken aan voor de Kustzone en de opgaven daarin. Het legt de overeenkomsten en verschillen bloot tussen gebieden in de Kustzone, geeft aan waar en hoe problemen kunnen worden opgelost of kansen kunnen worden verzilverd. Met dit kader willen we inspireren en initiëren, en context bieden aan de initiatieven. Zodat ze de gewenste bijdrage leveren aan de ruimtelijke kwaliteit en ontwikkeling van de Kustzone. De inhoud kan input zijn voor nieuw te ontwikkelen beleid of de basis vormen voor nieuwe initiatieven.

Het KROK gaat over ruimtelijke kwaliteit; met het KROK worden initiatieven beoordeeld op hun fysieke verschijningsvorm en hun functionaliteit. Een ingreep op gebied van recreatie of een set maatregelen gericht op verbetering van de natuurlijke kwaliteiten heeft een bepaald uiterlijk en een bepaalde werking.

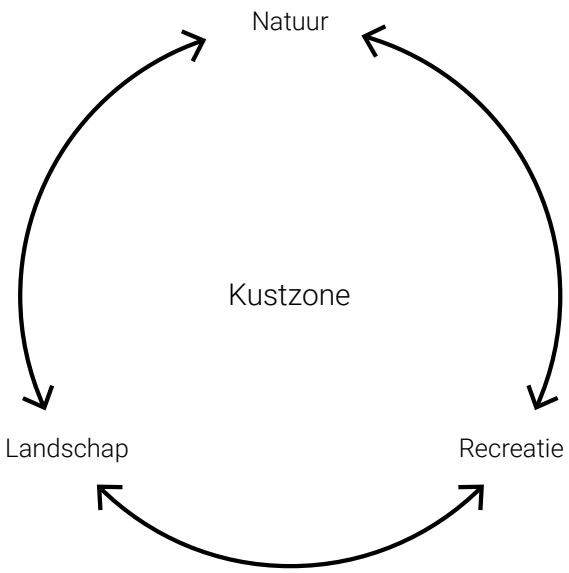

Het KROK biedt een kader voor de kernopgaven en kernkwaliteiten van de kustzone met onder andere aandacht voor natuur (binnen- en buitendijks), recreatie, landschap en landgebruik (foto: M. Eker)

In het kader van het KROK past een bepaald initiatief of een bepaald inrichtingsvoorstel als het qua karakter aansluit bij zijn omgeving, qua verschijningsvorm iets toevoegt en qua werking meerwaarde oplevert. Kortom als het er goed uit ziet en als het 'werkt'.

FOCUS OP NATUUR, RECREATIE EN LANDSCHAP

Het KROK richt zich op de kernkwaliteiten en kernopgaven van de Kustzone Hoorn–Amsterdam. De impuls die de Provincie samen met andere partijen aan de Kustzone wil geven houdt vooral een versterking van de recreatieve, natuurlijke en landschappelijke kwaliteiten van de Kustzone in. De initiatieven en inrichtingsvoorstellen die voor het gebied op de agenda zijn gezet liggen ook allemaal op het vlak van de thema's recreatie, natuur en landschap (inclusief cultuurhistorie en landgebruik).

Het gaat er in de Kustzone om de balans te vinden tussen de natuurwaarden, recreatie-ontwikkelingen en de ruimtelijke kwaliteit van het landschap en om op het spoor te komen waar deze deze elkaar overlappen en waar elkaar uitsluiten

De kustzone is het recreatiegebied voor de eigen inwoners en die van de groeisteden Puremerend en Hoorn; bovendien is de kustzone het uitloopgebied voor de Metropoolregio Amsterdam (foto: M. Eker)

Aan de basis ligt het behoud en het versterken van de landschappelijke kwaliteit van de kustzone die wordt gevormd door diverse landschappen, door aantrekkelijke linten, dorpen en steden, strandjes, dijkopgangen, sluizen, die een breed palet aan belevingen bieden (foto: H+N+S)

De kwaliteitsimpuls, die voor de Kustzone in het verschiet ligt, behelst het op orde brengen en robuuster maken van het natuurlijk systeem van water en land én de vergroting van de ruimtelijke kwaliteit en de belevings- en gebruiksmogelijkheden. Zo ontstaat een robuuster, toegankelijker en rijker landschap, dat goed is opgewassen tegen de grote opgaven op het gebied van verstedelijking klimaatverandering en energietransitie die in het gebied waar de Kustzone deel van uit maakt aan de orde zijn.

OPBOUW VAN HET KROK

In het eerste hoofdstuk worden de vier gebieden die samen de Kustzone vormen gekarakteriseerd. Tevens worden verbeterpunten en potenties met het oog op de verdere ontwikkelingen aangegeven. Het tweede hoofdstuk gaat in op de ambities zoals die door de verschillende betrokken partijen met het oog op de ontwikkeling van de Kustzone worden gekoesterd en geeft een samenvatting van de opgaven en kansen die in het Ambitie Programma Ruimtelijke Kwaliteit worden beschreven. In het derde hoofdstuk wordt het feitelijke kader gepresenteerd aan de hand waarvan de ruimtelijke ontwikkelingen in de Kustzone kunnen worden beoordeeld en zo nodig qua locatie, omvang, positie en verschijningsvorm kunnen worden aangescherpt.

INTERMEZZO - DIJKVERSTERKING EN DIJKPLAATSEN

De Markermeerdijken tussen Hoorn en Amsterdam worden versterkt en moeten in 2026 weer veilig zijn. De Alliantie Markermeerdijken is verantwoordelijk voor ontwerp en uitvoering van deze versterking. De Provincie Noord-Holland is bevoegd gezag voor de plannen en formeel verantwoordelijk voor de dijk als provinciaal monument. Bovendien werkt zij vanuit ruimtelijk-economisch perspectief aan de versterking van de kwaliteit van de dijk en haar omgeving.
Om deze belangen te integreren en vorm te geven is in 2014 het Kader Ruimtelijke Kwaliteit opgesteld, een gezamenlijk product van HHNK, Provincie Noord-Holland, Recreatie Noord-Holland en RWS. Mede op basis hiervan is de provincie betrokken bij de ontwerpen voor de dijk. Hierbij heeft zij aandacht voor de samenhang in - en kwaliteit van - het ontwerp voor het gehele traject, maar ook de ontwerpen voor specifieke plekken zoals bijvoorbeeld Durgerdam.
De huidige dijk is een informeel, historisch gegroeid landschapselement. Haar schoonheid ontleent ze aan haar herkenbare vorm en het verloop van het dijklichaam in het landschap, aan haar unieke kwaliteit als grens tussen water en land, en aan de (historische) gebouwen en gebruikers die zich langzaam tegen de dijk aan hebben genesteld.

De dijk is niet slechts een veiligheidsmaatregel, maar inmiddels ‘van ons allemaal’. Er wordt op en langs gerecreëerd, en de natuur en cultuurhistorie worden hogelijk gewaardeerd en beschermd. De techniek van het dijken ontwerpen en maken verandert. Ook het proces is complex, het ontwerp komt met veel partijen tot stand. Gevolgen hiervan zijn nieuwe innovatieve oplossingen en een toenemend aandeel van rekenmodellen in het dijkontwerp. Zo wordt van Hoorn tot en met Scharwoude de oeverdijk aangelegd; een innovatieve, zandige dijk op afstand van de oude die op enkele plaatsen strekdammen nodig heeft om het zand op de plek te houden. Elementen die eerder niet bij een dijk ‘hoorden’. Deze dijkpraktijk willen we laten zien door onder andere het toevoegen van goed ontworpen, betekenisvolle (gebruiks)plekken op de

Zicht vanaf de dijk op het voorland ter hoogte van het lint van Etersheim, waar een dijkplaats wordt ontwikkeld (foto: H+N+S)

meest markante overgangen. Hier ligt een kans om dijkplaatsen te situeren.
Dijkplaatsen zijn plekken op, aan en langs de dijk die door de bijzondere ligging en door de daar geconcentreerde voorzieningen extra ontwerpaandacht nodig hebben. Op sommige plaatsen kunnen voorzieningen wellicht beter geïntegreerd worden in nieuw ontworpen elementen voor specifiek deze dijk. Om dijk, water en achterland te kunnen gebruiken en beleven zijn met name in de omgeving van het sterk groeiende Amsterdam meer, gevarieerder en grotere voorzieningen nodig voor de groeiende groep gebruikers. In deze context is integratie van functies een manier om de 'ruimtelijke rust' te bewaren en betekenisvolle plekken te maken. Dijkplaatsen vormen een familie, ze zijn in uitstraling, materiaalgebruik en ontwerpfilosofie verwant en herkenbaar, en helpen het karakter van de dijk versterken. Het is hierbij een uitdaging én kans om de archaïsche beeldtaal van de dijk te verbinden aan die van de moderne metropool. In de stad zelf wordt deze laatste steeds zichtbaarder in de soort en kwaliteit van de voorzieningen, de infrastructuur, de inrichting en kwaliteit van de openbare ruimte, en gebouwtypologie (torens) en architectuur.
In het metropolitane landschap is geen gebrek aan groene ruimte en ook niet aan leesbaarheid of identiteit, maar wel aan diversiteit; plaatsen met comfort, eigenheid van de plek en ontwerpkwaliteit. Inspiratie voor zo'n soort kwaliteit vinden we in de sfeer, het soort voorzieningen en de beeldtaal van onder andere de Midden-Europese meren en de wijze waarop in Denemarken watervoorzieningen worden ontworpen. Daarbij zijn maat en schaal van deze voorbeelden niet één op één te kopiëren naar het delicate dijklandschap. Dijkplaatsen moeten de beleving van het landschap zo sterk en comfortabel mogelijk faciliteren.

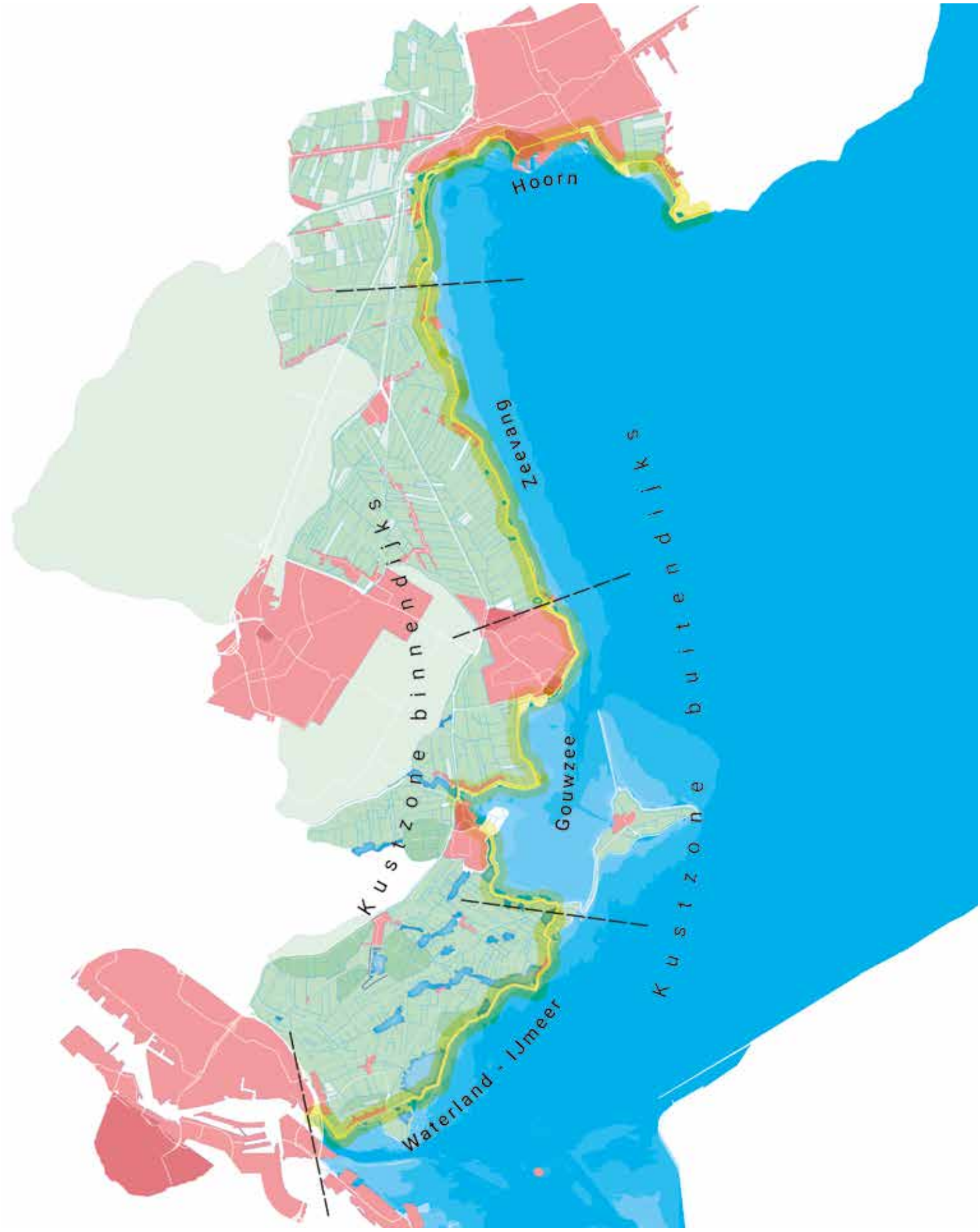
Zicht vanaf de dijk bij het Kinselmeer, waar een dijkplaats wordt ontwikkeld (foto: M.Eker)

1.
RUIMTELIJKE KARAKTERISTIEK VAN DE KUSTZONE

VOORAF

De Kustzone Hoorn-Amsterdam vormt het oostelijk deel van het 'torso' van de Provincie Noord-Holland. Het is het gebied waar van oudsher het dikke veenkussen dat tussen het IJ en West-Friesland lag in oostelijke richting via veenrivieren zijn afwatering zocht. Het is heel lang een mozaïek van eilanden, veenpolders, plassen, stromen en stroompjes geweest. Met het realiseren van de grote en kleine droogmakerijen en met het aaneengroeien van de wateren aan de oostzijde van het schiereiland tot een binnenzee, de Zuiderzee, kreeg de Kustzone zijn huidige vorm. Het is een rijk geschakeerd geheel van dijken, boezems, bolle weilanden met eeuwenoude verkaveling en diepe polders. De ligging aan de Zuiderzee en aan de handelsroutes naar oost en west bracht de havensteden en stadjes, vooral dankzij hun verbondenheid aan het netwerk van Hanzesteden, tot bloei.
Dit geheel van gevarieerde landschappen, doorsneden door infrastructuurlijnen en gevoed door steden en stadjes in

De Kustzone Hoorn-Amsterdam en de vier deelgebieden Hoorn, Zeevang, Gouwzee en Waterland-IJmeer

de flank ontdekt meer en meer de ligging aan de kust als grote kans. De kustlijn is hier aantrekkelijk van vorm en oriëntatie. De grillige opbouw en het steeds gevarieerde uitzicht naar beide kanten zorgen voor een heel eigen beleving van dit deel van de kust van de voormalige Zuiderzee. Er zijn mogelijkheden om de natuurwaarden van de oeverzone en het buitendijkse water een boost te geven en het evenwicht dat zich na de aanleg van de Afsluit- en de Houtribdijk maar moeizaam herstelt te bespoedigen.

De druk op het gebied neemt toe. Het groeiend aantal inwoners van de Metropoolregio Amsterdam en de groeisteden Purmerend en Hoorn ontdekken de Kustzone als een unieke setting voor hun dagelijkse sportieve en recreatieve activiteiten. En tegelijkertijd is het gebied de woon- en werkomgeving van de eigen inwoners en ondernemers.

Allemaal redenen om de kwaliteiten en verbetermogelijkheden van dit kustgebied onder de loep te nemen en er vervolgens behoedzaam mee om te springen.

Voor de beschrijving hiervan is de Kustzone opgedeeld in een viertal gebieden, elk met een eigen signatuur en eigen schakering van kleuren. Deze zijn, van noord naar zuid:

1 Hoorn, regiostad aan land en water

2 Zeevang, land in de luwte

3 Gouwzee, steden en bestemmingen om een groot natuurrijk binnenmeer

4 Waterland-IJmeer, groen-blauwe oase in de flank van de metropool

De vier gebieden worden hierna elk apart behandeld.

boven: Hoorn is vanuit historisch perspectief een waterstad; de orientatie op het water is nog steeds een grote kracht, maar wordt nog aanzienlijk verbeterd. (Gezicht op Hoorn, 1622. Hendrik Cornelisz Vroom. Westfries Museum)

links: Op veel plaatsen is er sprake van barrièrewerking langs de kust, zoals bijvoorbeeld bij de Hulk, dat wordt begrensd en doorsneden door wegen en spoor. (foto: H+N+S)

HOORN - REGIOSTAD AAN LAND EN WATER

KRACHTIGE BASIS

- Het historisch centrum van Hoorn ligt met (jacht)havens en promenades direct aan het Markermeer
- Hoorn is met recht de waterstad van de Kustzone; met zijn cultuurhistorische kwaliteiten en zijn overige voorzieningen (watersportcomplex met jachthaven, Schouwburg prominent aan het water) fungeert de waterstad als trekpleister van formaat
- Verblijfsrecreatiecomplexen bij de Hulk en het lint van het Berkhout vormen een sterke troef
- De Regiostad kent een grote diversiteit aan landschappen in alle windrichtingen: Hoornse Hop (waterrecreatie in de baai, natuur in en nabij de Hulk, maritieme archeologie), tuinenrijk van West-Friesland aan de oostzijde, veenontginningslandschap met lange slagen aan de noordkant en de boerderijlinten van de Westerkoggen in het westen, met de Westfriese Omringdijk als verbindend element
- Hoorn is de 'hub' aan het noordelijke uiteinde van de Kustzone (met 2 afslagen aan de A7) en verbonden met treinstation, regionaal busstation en op kruispunt van regionale wegen. En tevens knooppunt van vaarwegen (met stop in de riviercruise-routes, jachthavens) en knooppunt van fietsroutes en lange afstands-wandelroutes)
- De Omringdijk omspant hier de Hoornse Hop in één groot gebaar met een aantal verschillende karakters, zoals de stadsdijk langs de binnenstad, de dijk met voorland (bij de Hulk en boven Schardam) en de dijk die een aantal kleinere baaien omsluit met vooruitgeschoven kapen voor het uitzicht.

VERBETERMOGELIJKHEDEN

- Grote infrastructuur (snelweg, provinciale wegen, spoorlijnen, ontoegankelijke dijken) die langs Hoorn scheert of er samenkomt vormt een barrière tussen Hoorn en de aantrekkelijke (water)landschappen in zijn directe omgeving. Ook bedrijventerreinen en grote woonwijken moeten eerst worden gepasseerd voordat inwoners en recreanten de aantrekkelijke bestemmingen in de omgeving van Hoorn kunnen bereiken; door Hoorn beter aan te sluiten op de grote kwaliteiten in zijn omgeving valst grote winst te behalen
- De relatief luwe kustwateren van het Hoornse Hop bieden uitstekende kansen om de waternatuur te versterken. De voor de kustversterking te realiseren oeverdijk biedt goede kansen voor nieuwe natuur en allerlei vormen van oeverrecreatie
- Ook zijn er bij Hoorn mogelijkheden de binnendijkse natuurwaarden te versterken; zeker als die verbonden worden met de bestaande en nieuwe natuur buitendijks ontstaat er een samenhangend geheel'
- De linten van Scharwoude, en Berkhout kunnen een langzaam verkeernetwerk richting de kust vormen
- De wijken in de (zuid)westelijke rand van Hoorn (Grote Waal) hebben alleen een visuele verbinding met de Hoornse Hop
- Alomtegenwoordigheid van fonteinkruid in het water van de Hoornse Hop vormt een bedreiging voor de waterrecreatie
- De Trekvaart die langs het knooppunt de Hulk loopt kan als schakel in het recreatieve netwerk worden benut
- De regiostad Hoorn kan zijn prominente ligging in de Kustzone nog veel sterker benutten!

Regiostad Hoorn ligt over grote lengte aan het Markermeer maar is er op het centrum na met de rug naartoe gekeerd. De bundel van infra aan de westkant vormt een barrière voor langzaam- en lokaal verkeer in oost-west richting. Met de herontwikkeling van recreatiegebied de Hulk en de aanleg van de vooroeverdijk en het stadsstrand (witte stippellijn) opent de stad zich naar het Markermeer en verbreedt het natuur-en recreatie aanbod

LEGENDA

Dijk
- Dijklichaam
- Stenen dijk

Natuur
- NNN
- Natura 2000
- Weidevogelleefgebied

Recreatie (voorzieningen)
- Horeca
- Stranden
- Recreatieterreinen
- Verblijfsterreinen
- Sportterreinen

Landschap
- Dijken
- Veenweide
- Droogmakerijen

Infrastructuur
- Spoor
- Station
- Parkeren
- Wegen
- Fiets- en wandelpaden

Bebouwd
- Bebouwd gebied

Water
- Water
- Ondiepte
- Vaarroutes

Cultuurhistorie
- Rijksmonumenten
- Beschermd stads-/dorpsgezicht
- UNESCO
- Indicatie scheepswrakken

0 1 2 3 km

N

boven: Het karakteristieke grote open veenweidelandschap van Zeevang met op de voorgrond de Groote Braak ten noorden van Edam (foto: Dqfn13)

links: De ontstaansgeschiedenis van de vele braken (Herstelwerkzaamheden aan de dijk bij Schardam na de Allerheiligenvloed van 1675, van Matthias Withoos uit 1676, Westfries Museum)

ZEEVANG - LAND IN DE LUWTE

KRACHTIGE BASIS

- Grote open veenweidelandschap met lange slagen en lange linten in een soevereine ruimte met de dijk als alomtegenwoordige horizon met een krachtige agrarische sector als economische drager en de polder Etersheimer Braak die het diepste punt van de Kustzone vormt
- Kleinschalige parels in de vorm van cultuurhistorische monumenten (kerken, monumentale stolpen, molen), waterwerken (gemalen, sluizen en spuien in de dijk met Schardam en het zetstuk naar de Westfriese Omringdijk als hoogtepunt)
- De Natuur in Zeevang vormt met zijn omvangrijke N2000 gebied, NNN, weidevogelleefgebied, braken en binnenwateren samen met de landbouw een krachtige basis voor het landgebruik in dit deel van de Kustzone
- Recreatieve voorzieningen van bescheiden omvang (zwemgelegenheid bij Warder etc) vormen de 'stoffering' in dit agrarisch en natuurlandschap
- Binnendijks vaar- en viswater in de vorm van boezems (Korsloot, ringvaart Beemster), trekvaarten (Hoorn – Edam; Hoorn – Oosthuizen)
- De linten van Etersheim, Warder, Middellie en Kwadijk als dragende structuren voor de occupatie; de N247 vormt de dragende structuur voor de ontsluiting van de kustzone
- In het noordelijk deel kogen en voorland langs de dijk als overgang naar het grote open water
- Met uitzondering van de kogen en voorlanden en de baai van Warder vormt de dijk hier een smalle en gestrekte grens tussen de eeuwenoude veenpolders en het grote water van het Markermeer.

VERBETERMOGELIJKHEDEN

- De ontwatering van het veen in Zeevang en de bodemdaling die daar het gevolg van is bedreigen de houdbaarheid van het watersysteem en daarmee van het landgebruik
- Een klimaatbestendig watersysteem kan hier condities bieden voor een schakering van diverse vormen van agrarisch gebruik: van intensieve (en natuur-extensieve) landbouw via natuur-inclusieve landbouw naar natuur-intensieve landbouw
- Door het binnendijkse natuur- en landbouwgebied te verbinden met de buitendijkse natuur (die ook nog aanmerkelijk verbeterd kan worden) kan dit deel van de Kustzone een sprong maken in de richting van een gebied vol natuurlijke kwaliteiten met natuur-ondersteunend agrarisch gebruik als dragende gebruiksvorm
- De aantrekkelijkheid van dit deel van de Kustzone als tour-, fiets- en wandel- gebied is een goed bewaard geheim, dat best wat meer in het zonnetje gezet mag worden
- Het recreatieve netwerk is grofmazig en sommige schakels ontbreken; een nieuwe recreatieve verbinding tussen Purmerend en Zeevang (via Middellie?) kan ervoor zorgen dat dit gebied voor meer mensen genietbaar wordt
- Dit gebied kan als recreatieve bestemming nog aan kracht winnen, opdat het niet alleen als 'doorgangsgebied' functioneert
- Aan het verbeterde routenetwerk (ook over water!) en een aantal 'parels' kan een ondersteunend kleinschalig recreatief programma worden toegevoegd, terwijl tegelijkertijd het rustige, 'ijle' en open karakter van dit gebied behouden blijft.
- De Dijkplaatsen die in Zeevang worden gerealiseerd kunnen aantrekkelijke recreatieve plekken en hoogtepunten in de beleving worden.

Het open landschap van Zeevang wordt aan de ene kant begrensd door de knikkende dijk met braken en oeverlanden, en aan de andere kant door de grote polders Beemster en Purmer. Daarbinnen liggen een aantal open linten en stolpenreeksen. Purmerend vormt de stedelijke component. De rust, openheid en ingetogenheid zijn hier de kracht. Tegelijkertijd kent het open landschap grote opgaven op het gebied van landbouw, natuur, en waterbeheer, en kan een betere bereikbaarheid en bekendheid de kracht en kwaliteit van het gebied versterken.

boven: de Gouwzee, de ruim gestoffeerde oever en het zicht op de gevarieerde horizon vormen hier grote kwaliteiten (foto: Elekes Andor)

links: Zicht op Volendam. De karakteristieke compacte stadjes vormen schakelpunten tussen het binnen- en buitendijkse landschap. (foto: Gouwenaar)

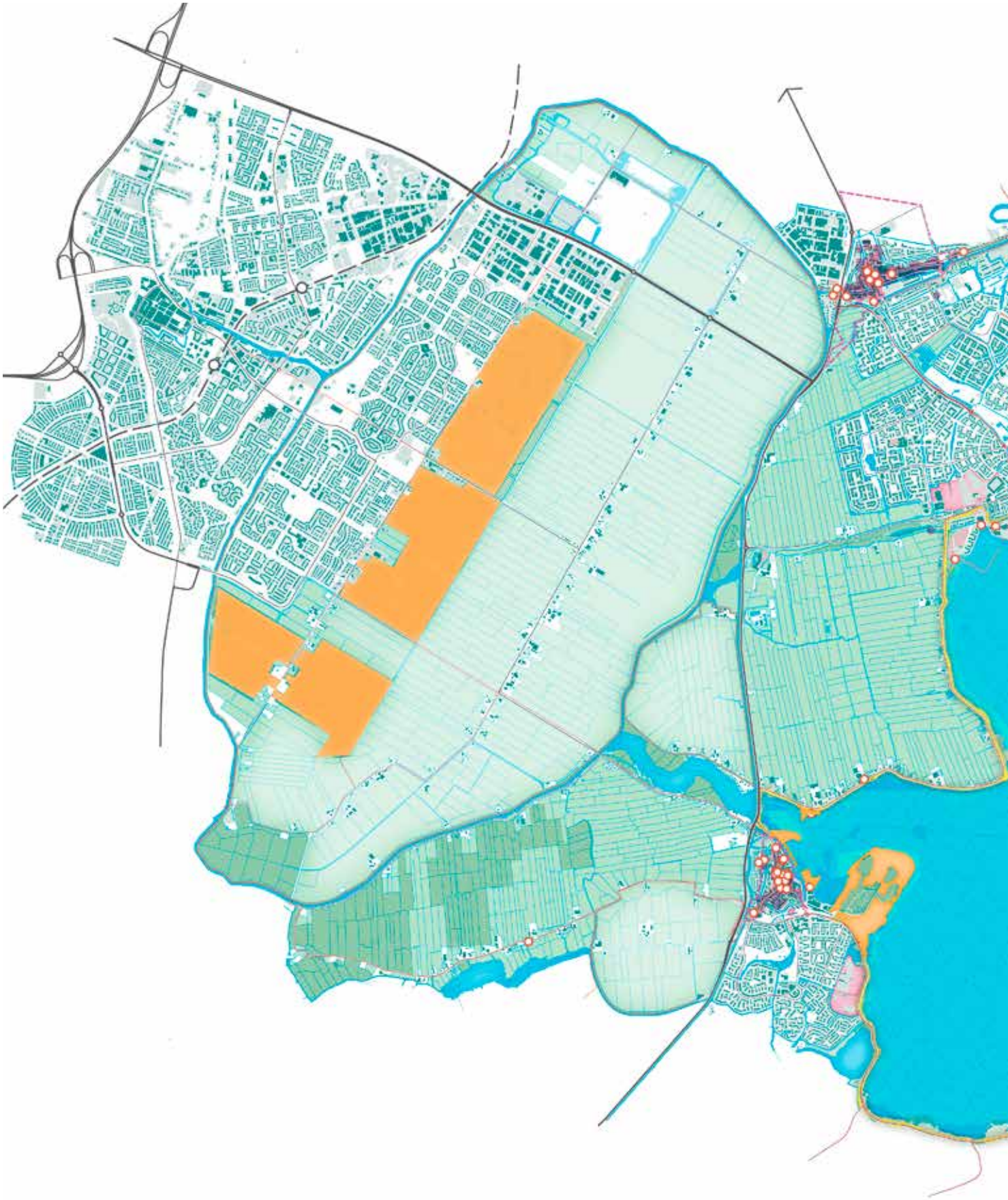
GOUWZEE - STEDEN EN ATTRACTIES OM EEN GROOT NATUURRIJK BINNENMEER

KRACHTIGE BASIS

- De Kustzone heeft hier een rijk palet aan veelbelovende ingrediënten in zich. Met in het hart de aantrekkelijke Zuiderzeestadjes Edam, Volendam en Monnickendam, elk met een eigen karakteristiek, cultuurhistorische kwaliteiten en recreatief profiel: Edam als statig en compact stadje aan het Havenkanaal, Volendam met zijn druk bezochte hart dicht tegen het Markermeer aan met promenade en horeca erlangs, Monnickendam als monumentale waterstad aan de Gouwzee. Samen met het pittoreske Marken, dat als eiland alle kwaliteiten van de Kustzone (cultuurhistorische parel, recreatieve trekker, met krachtige natuur en een dito landschap en dit alles in één oogopslag beleefbaar) in zich verenigt, vormen ze een belangrijke internationale toeristische bestemming. In Edam en Volendam liggen verblijfsaccommodaties direct aan de kust; Hemmeland is een recreatiegebied voor wandelen, fietsen en oeverrecreatie voor de eigen inwoners
- De grote openheid van de Gouwzee, waarvan het noordelijk deel als waterrecreatiegebied (met Edam, Volendam en Monnickendam als uitvalsbases) en het zuidelijk deel als natuurgebied van grote kwaliteit zijn, vormt de tegenhanger van het compacte ruimtegebruik in de kernen
- Dit geheel wordt omgeven door een kring van open landschappen: Waterland, Polder Katwoude, het onbebouwde deel van de Purmer en het zuidelijk deel van Zeevang
- De dijk met geprononceerde kapen aan het Noordeinde in Volendam, in de zuidoosthoek (Jan Hagelhoek) van de polder Katwoude en in de hoek van de dijk naar Marken, omsluit hier de Gouwzee als groot binnenmeer
- De oneindige verte van de dijk bij Zeevang is hier ingeruild voor de zichtbare overkant.

VERBETERMOGELIJKHEDEN

- Het hele complex van aantrekkelijke steden en voorzieningen hangt aan de soms drukke provinciale weg N247 en N244 richting de A7
- In de toekomst kan personenvervoer over water (met name. A'dam-Volendam) op drukke dagen hier wellicht soelaas bieden, als alternatief voor toeristisch verkeer over de weg
- Groeistad Purmerend ligt op afstand en met de rug naar de Kustzone toe. De stad zou meer kunnen profiteren van de mogelijkheden die de Kustzone op het gebied van recreatie en natuur biedt, maar verdient dan betere ruimtelijke oriëntatie en aansluiting op het recreatieve netwerk
- Ook het landzijdige waternetwerk (Havenkanaal Edam, Purmer Ee, boezem Purmer) kan in de draai, die Purmerend naar de Kustzone kan maken, een rol spelen
- De Gouwzee en de baai van Marken vormen een goed voorbeeld van wat er in de 'waterzijde' van de Kustzone aan natuurlijke kwaliteiten en recreatieve mogelijkheden op gang gebracht kan worden. Om de Gouwzee niet aan zijn eigen succes ten onder te laten gaan, is hier een heldere zonering van oever- en watergebruik, dat antwoord geeft op de vraag wat waar voorrang heeft, op zijn plaats
- Marken kan zijn positie als de noordelijke 'pool' van het druk gebruikte IJmeer nog beter invullen door de kansen op recreatief gebied te verbinden aan het voorzien in de eigen woningbouwbehoefte en het herstructureren van de bestaande woningvoorraad. En daarbij de onvolkomenheden in de huidige situatie (met name de nondescripte nieuwbouw uit de tweede helft van de 20e eeuw) te repareren en de mogelijkheden voor zelfvoorziening en klimaatadaptatie te benutten.
- Het Galgeriet vormt een voor Monnickendam omvangrijke en ambitieuze waterfrontontwikkeling.

Kenmerkend voor de Gouwzee is de centrale open ruimte met daaromheen de Zuiderzeestadjes temidden van het open veenweidelandschap en de droogmakerijen. Edam-Volendam en Monnickendam liggen aan de noord- en zuidkant. Het eiland Marken vormt een gewilde bestemming aan oostelijke horizon. Purmerend ligt op afstand 'met de rug' naar de kust toe. Intensivering van recreatief gebruik, betere integratie met Purmerend en het benutten van de mogelijkheden van de Gouwzee voor de verdere verbetering van de recreatieve en natuurlijke kwaliteiten zijn hier de opgaven

LEGENDA

Dijk
- Dijklichaam
- Stenen dijk

Natuur
- NNN
- Natura 2000
- Weidevogelleefgebied

Recreatie (voorzieningen)
- Horeca
- Stranden
- Recreatieterreinen
- Verblijfsterreinen
- Sportterreinen

Landschap
- Dijken
- Veenweide
- Droogmakerijen

Infrastructuur
- Spoor
- Station
- Parkeren
- Wegen
- Fiets- en wandelpaden

Bebouwd
- Bebouwd gebied

Water
- Water
- Ondiepte
- Vaarroutes

Cultuurhistorie
- Rijksmonumenten
- Beschermd stads-/dorpsgezicht
- UNESCO
- Indicatie scheepswrakken

0 1 2 3 km

N

boven: De dijk als rijk geschakeerd kralensnoer; de baai van Durgerdam (foto: Jvhertum)

links: Hoge bezoekersdruk op de vaak smalle infrastructuur vormt een rem op verdere intensivering van het recreatief gebruik. (foto: M. Eker)

WATERLAND-IJMEER - GROEN-BLAUWE OASE IN DE FLANK VAN DE METROPOOL

KRACHTIGE BASIS

- De Waterlandse Zeedijk vormt hier een wel heel aantrekkelijke overgang. Hij markeert de grens land-water en vormt tegelijk de verbindende factor tussen twee markante landschappen: aan de ene kant het idyllische Waterland, dat met zijn veenweiden, waterlopen en dorpsstructuren geheel beantwoordt aan het archetypische beeld van het Hollandse cultuurlandschap; en aan de andere kant het IJmeer, dat met de zich ontwikkelende bebouwing van Zeeburger- en Sluiseiland, IJburg I en II en Almere steeds meer en meer de allure krijgt van een groot formaat grootstedelijke waterplas met druk heen en weer gevaar op zomerse dagen
- Het grillige verloop van de dijk, de meertjes en dieën aan de landzijde, de dorpen op en langs de dijk en het uitzicht over het water maken het rijden op en onderlangs de dijk tot een zeer gewilde activiteit vanuit de metropoolregio
- In Waterland biedt de Kustzone een rijke verzameling cultureel erfgoed dat als filigrain over het landschap is verdeeld: de (veelal als dorpsgezicht beschermde) dorpslinten met kerktorens als bakens en stolpen, de forten en batterijen van de Stelling van Amsterdam (Vuurtoreneiland en Pampus) en de Waterlandse Zeedijk zelf
- De Zeedijk is drager van velerlei functies: hij doet in de dorpen dienst als publieke ruimte voor allerlei gebruik, hij is onderdeel van het vervoersnetwerk en fungeert als ecologische verbinding; de polder IJdoorn en de Nes zijn hier de buitendijkse gebieden, de eerste met een profiel als natuurgebied en de tweede als een combinatie van een recreatief complex en een buitendijks landbouwgebied
- De dijk vormt hier een rijk geschakeerd kralensnoer langs baaien en kapen, Durgerdam en Uitdam als dijkdorpen en de binnendijkse waterpartijen als het Kinselmeer, het Barnegat, Uitdammer Die en Oostpoel.

VERBETERMOGELIJKHEDEN

- Ontwatering van het veencomplex en bodemdaling die daar het gevolg van is bedreigen de houdbaarheid van het watersysteem en daarmee van het landgebruik
- Het verhogen van de natuurwaarden in de Polder IJdoorn en in De Nes kan de natuur in dit deel van de Kustzone een krachtige impuls geven
- Een klimaatbestendig watersysteem kan hier tot een geschakeerd landgebruik leiden. Natuurinclusieve landbouw kan hier een belangrijke rol in spelen
- De bezoekersdruk is hoog en het laadvermogen voor recreatieve voorzieningen en attracties van dit gebied met zijn historische ensembles erin is beperkt.
- Het beperkte aantal verbindingen in de Kustzone en de breekbare, vaak smalle infrastructuur vormen vooralsnog de rem op het intensiever recreatief gebruik van het (water)landschap in Waterland
- Het is zaak het rustige en archetypisch ‘lege’ beeld van Waterland te koesteren en gerichte verbeteringen in de bereikbaarheid hand in hand te laten gaan met een opknapbeurt van de sleetse plekken
- Het waternetwerk van dit waterrijkste deel van de Kustzone biedt nog meer mogelijkheden voor de kleine watersport
- Aan de kant van het IJmeer gaat het erom de mogelijkheden voor de waterrecreatie verder te ontwikkelen terwijl het contrast tussen de ultra-stedelijke en de meer natuurlijke kusten van het IJmeer bewaard blijft; de karakteristieke grillige kust van Waterland vormt in dit geheel een ‘groen-blauwe oase’

Waterland vormt met zijn openheid en zijn cultuurlandschap van dorpen, weiden en water een groot contrast met de intensiteit en hectiek van de metropool waar het direct aan grenst. De kustzone moet hier de gebruiksdruk vanuit de metropoolregio op zo'n manier in goede banen weten te leiden dat de grote eigen kwaliteiten van het gebied overeind blijven.

LEGENDA

Dijk
- Dijklichaam
- Stenen dijk

Natuur
- NNN
- Natura 2000
- Weidevogelleefgebied

Recreatie (voorzieningen)
- Horeca
- Stranden
- Recreatieterreinen
- Verblijfsterreinen
- Sportterreinen

Landschap
- Dijken
- Veenweide
- Droogmakerijen

Infrastructuur
- Spoor
- Station
- Parkeren
- Wegen
- Fiets- en wandelpaden

Bebouwd
- Bebouwd gebied

Water
- Water
- Ondiepte
- Vaarroutes

Cultuurhistorie
- Rijksmonumenten
- Beschermd stads-/dorpsgezicht
- UNESCO
- Indicatie scheepswrakken

0 1 2 3 km

N

2.
AMBITIES, OPGAVEN EN KANSEN VOOR DE TOEKOMST

VOORAF

Dit hoofdstuk biedt een samenvatting van wat er in de diverse documenten[1] aan ambities, opgaven en kansen is genoteerd. Omdat het KROK een praktisch product is, dat handvatten geeft voor initiatieven en projecten die in de Kustzone op touw worden gezet, is geprobeerd de ambities, opgaven en kansen zo concreet als mogelijk te formuleren. En omdat het KROK gaat over de ruimtelijke ontwikkelingen, zijn alleen die ambities en kansen genoteerd, die ruimtelijke impact hebben.

Het hoofdstuk start met de overkoepelende ambities uit het APRK. Vervolgens wordt een compact overzicht gegeven van wat er aan beleid op de diverse schaalniveaus voor de Kustzone is geformuleerd. Dan passeren de opgaven en kansen voor de hele Kustzone (voor de thema's recreatie, natuur en landschap & landgebruik) de revue. Om te eindigen met de opgaven en kansen die specifiek voor de vier deelgebieden gelden.

1. 'Ambitieprogramma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam' (APRK), Provincie Noord-Holland, januari 2019 & 'Kader Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam, Provincie Noord-Holland, versie februari 2019

DE AMBITIES ZOALS GEFORMULEERD IN HET APRK

- Behoud door ontwikkeling én het meer beleefbaar maken van het cultuurhistorisch erfgoed
- Verbreding en vergroting van het toeristisch en recreatief aanbod t.b.v. gebruik vanuit Amsterdam (aantrekkelijkheid en bekendheid van alternatieve bestemmingen, optimaliseren van bereikbaarheid en capaciteit alsmede het verhogen van ruimtelijke kwaliteit op strategische plaatsen)
- Het versterken van de recreatieve mogelijkheden op en langs de dijk, bijvoorbeeld met de aanleg van het Stadsstrand in Hoorn en het verbeteren van de recreatieve verbindingen voor langzaam verkeer
- De dijkversterkingen en de te ontwikkelen ruimtelijke projecten dragen bij aan de ruimtelijke kwaliteitswaarden van het gebied
- Vergroting van de waternatuurwaarden, vooral door het creëren van brede ondiepe oeverzones voor waterplanten, vissen, schelpdieren, vogels, rietzones en overstroombare oeverlanden
- Innovaties op het gebied van waterveiligheid en klimaatbestendigheid volgens de principes van *Building with Nature*
- Verbreding van het assortiment landbouwproducten, duurzaam geteeld onder omstandigheden van een houdbaar watersysteem. Tevens onderzoek naar de mogelijkheden van ketenverkorting en het produceren onder een eigen label voor de Kustzone.

Om de laag van de meer algemene ambities ‘dekkend’ te krijgen, opdat dat wat er verderop aan opgaven en kansen is opgesomd ook door een algemene ambitie wordt gedragen, stellen we voor een negende ambitie toe te voegen:

- De smalle streng, die de strook met de dijk nu als langgerekte grens tussen land en water vormt, transformeren naar een bredere dijkzone met de dijk als ruimtelijke drager daar middenin. Met meer ruimte voor natuurontwikkeling en recreatie alsmede met meer variatie in de land – waterovergangen aan weerszijden. Een bredere dijkzone met meer voor- en achterland levert ook uit oogpunt van waterveiligheid een meer robuuste waterkering op.

Zicht op de Gouwzee met vooraan Marken, rechts Monnickendam, en achter aan de horizon Waterland. Het verwerkelijken van de ambities draagt bij aan een flinke kwaliteitsimpuls voor de Kustzone en een omslag van dijk naar dijkzone; met de dijk als ruimtelijke drager binnen een veel breder gebied met meer natuur, een rijker palet aan recreatieve mogelijkheden, en een hechtere relatie tussen de buiten- en binnendijkse landschappen (foto: Peter Heeling)

SAMENVATTING VAN HET BELEID

DE KUSTZONE VANUIT DE INVALSHOEK VAN VERSCHILLENDE BETROKKEN OVERHEDEN EN PARTIJEN

De Kustzone Hoorn – Amsterdam is onderdeel van het dynamisch schiereiland boven Noordzeekanaal en IJ. De essentie is waterveiligheid en waterkwaliteit te borgen en een robuust ecosysteem te ontwikkelen, als basis voor een zorgvuldige afwisseling van recreatieve en op natuurontwikkeling gerichte activiteiten en van drukte en rust. De cultuurhistorische kwaliteiten en de ruimtelijke karakteristiek van de onderdelen van de Kustzone vormen vertrekpunt voor de verdere ontwikkeling

Uit: Omgevingsvisie Noord-Holland, 2018

Inzetten op integrale dijkversterking waarbij ook doelen zoals natuur, recreatie en landschap een plaats krijgen. Met behoud van ontwikkelkansen en een eerlijk verdienmodel de agrarische sector en alle ketenpartijen stimuleren om stappen te zetten richting een kringlooplandbouw (door te werken met proeftuinen) en verbetering van de natuur-, water- en bodemkwaliteit (o.a. door de inzet van bodemcoaches), klimaat en dierenwelzijn. Inzet richten op een betere spreiding van toeristen, zowel in tijd als in ruimte; vooral richten op het stimuleren van cultuurtoerisme. Noord-Holland is een provincie met – ook buiten Amsterdam – een rijke cultuur, historie en aantrekkelijke evenementen. Recreatiegebieden moeten toegankelijk en gemakkelijk bereikbaar blijven en er moet ruimte zijn voor recreatieve elementen en ondernemerschap. Tegelijkertijd dient de balans tussen recreatieve activiteiten en rust, stilte en natuurbescherming geborgd te zijn. Recreatie mag niet leiden tot schade aan de wezenlijke kenmerken en waarden van de natuurgebieden

Uit: Coalitie Akkoord College GS, 2019

Bij het inpassen en vormgeven van initiatieven en projecten in de Kustzone de ontwikkelprincipes van de betreffende structuurdragers en ensembles uit de Leidraad toepassen

Uit: Leidraad Landschap en Cultuurhistorie, 2018

Het karakter van Waterland als kleinschalig en rustig vaargebied behouden en zonering van waterrecreatieactiviteiten aan de Markermeerkust; heldere keuze maken waar wel en waar geen durfsporten/ kitesurfen

Uit: Visie Waterrecreatie Provincie Noord-Holland, 2016

Een natter veenweidegebied wordt hier als potentie benoemd

Uit: Agenda Groen Provincie Noord-Holland, 2013

Belangrijke bouwstenen voor de Kustzone zijn: ondiepe zones met helder water (vooral voor waterplanten), geleidelijke land-waterovergangen (oevervegetatie) en ecologische verbindingen (om vismigratie tussen aan elkaar grenzende watersystemen te bevorderen)

Uit: Kaderrichtlijn Water

Voor het Markermeer zijn verbetering voedselbeschikbaarheid (driehoeksmossel en spiering), kaal houden van de rust- en broedgebieden (voorlopig beperkt tot Hoekelingsdam) en behoud van gebieden voor rust en ruimte (Warder, Hemmeland zijn momenteel als rui-, rust- en foerageergebied beneden peil) van belang; de Gouwzee is een belangrijk rustgebied. Er worden vier kitesurflocaties aangegeven: Hoorn, Warder, Edam en Hemmeland

Uit: Beheerplannen Natura 2000

Heldere waterplantrijke zone direct langs de Noord-Hollandse kust; gradiënten van helder water naar slibrijk troebel water; vergroting van de overgangszones land-water

Uit: TBES Markermeer-IJmeer

Meer diversiteit aan habitat-typen in het systeem; specifieke mix van inrichtingsmaatregelen kan leiden tot onderscheidende kustlandschappen inclusief kustonderwaterlandschappen; van scherpe grens naar gradiënt land- water door verbetering relatie binnen- en buitendijks gebied, waardoor er ondiepe watermilieus en voedselrijke milieus worden toegevoegd aan het systeem; inzetten op enerzijds verondieping (met waterplanten in heldere water als cruciale factor) en anderzijds op verdieping (tbv de recreatievaart)

Uit: Panorama Markermeer-IJmeer, 2018

Waterfront Hoorn verder ontwikkelen inclusief stadsstrand bij de Grote Waal. Hoorn promoten als kunst- en cultuurstad aan het water

Uit: Programma Waterfront Gemeente Hoorn (2013)

Aanleg fietspad op de dijk tussen Hoorn en Edam; recreatief toegankelijk maken van de vooroevers
Uit: Structuurvisie Koggenland (2009)

Edam – rust dichtbij A'dam, tot leven brengen historie; Volendam met centrum en waterfront – gezelligheid en reuring, vormt (samen met Hoorn) het 'waterfront' van de Markermeerkust; waterfront aan het Kleiperk opwaarderen (verbeteren buitenruimte, voorlanden meer op water en dijk betrekken), Noordeinde, Haven en Zuideinde in hoogseizoen autovrij maken; Zeevang – versterking kleinschalige infrastructuur; toevoegen aanlegmogelijkheid waterrecreatie bij Etersheim
Uit: toeristische visie Gemeente Edam-Volendam

Waterbewustzijn en beleving van het water (zwemwater, vaarwater, als omgevingskwaliteit) als belangrijke asset van Waterland. Mikken op kwaliteitsverbetering van het bestaande aanbod aan recreatieve voorzieningen. Tegengaan 'verstening' van de dijk.
Uit: plannen Gemeente Waterland

Meer samenhang in projecten in en langs het Markermeer-IJmeer; grondbalans op orde door samenhang te brengen in waar en hoe verondieping, verdieping en zandwinning aan de orde zijn; ecologisch maatwerk door differentiatie onderwaterlandschap; kustlandschap kan de recreatieve en voedselbehoefte (streekeigen producten; aquateelten en vis!) van de Metropoolregio A'dam bedienen
Uit: programma Metropoolregio A'dam landschap

Amsterdamse toeristen stimuleren om ook de regio te bezoeken; marketingconcept met zes thema's ('Old Holland' voor Zaanstreek–Volendam, Monnickendam en Edam–Waterland); onderliggende karakters: 'Small-town harbours' (Volendam, Monnickendam en Edam) en 'Amsterdam Waterland' (Beemster en Laag Holland); bereikbaarheid en connectiviteit verbeteren door onder meer regionale vaarverbindingen voor openbaar en/ of toeristisch vervoer en de realisatie van 'groene lopers' als toeristische fietsroutes tussen A'dam en de regio
Uit: Strategische Agenda 2025 Toerisme Metropoolregio A'dam

Omringdijk als icoon met een verbindende functie tussen de recreatieve en toeristische bestemmingen, gestoffeerd met diverse landschapselementen aan weerszijden; Hulk: binnen- en buitendijks verbinden en inzetten op sportieve recreatie; watersport en binding met het water als speerpunt; robuuster natuur, weidevogelleefgebieden, natuurvriendelijke oevers, natuurlijke bermen, plas-dras-gebieden; en een sterk en veelzijdig landbouwgebied
Uit: Natuur en recreatieplan West-Friesland (2016)

Grootste recreatieve druk opvangen in de randen van de stedelijke gebieden: Noorderstrook langs de A10, Twiske, Groengebied Purmerland, Purmerbos en Hemmeland opwaarderen en verbinden met stedelijke gebieden tot een recreatieve hoofdstructuur; overige landelijke gebied voor de rust-, natuur- en cultuurliefhebber behouden; gesuggereerd wordt de Waterlandse dijk op te waarderen tot langgerekt park; kleinschalige voorzieningen voor zwemmen langs de Markermeerdijk tussen Durgerdam en Edam; voor toervaart van kleine en middelgrote motorjachten is een netwerk in ontwikkeling op de ringvaarten en boezemwateren
Uit: Recreatieplan Waterland van recreatieschap Twiske Waterland (2012)

Ambitie: verbeteren van de regionale waterhuishouding; combi van water- en natuurbeheer met slimme recreatiemogelijkheden in een klimaatbestendig landschap; robuuste topnatuur vormt de basis met toekomstbestendige landbouw als exploitant van het open landschap; ondersteund door een recreatief netwerk dat ook de ontwikkeling van regionale producten kan stimuleren; en met herstel van de cultuurhistorische (vaar)verbindingen
Uit: Amsterdam Wetlands (2018)

Versterken mogelijkheden voor pleziervaart en watersport langs Waterlandse kust, toevoegen recreatiestrand nabij Blijkmeer. Aanpak knelpunten kleine vaarnetwerk. Verbeteren recreatieve functie Kinselmeer en realiseren zwemwaterkwaliteit, verblijfskwaliteit toevoegen aan Waterlandse kust. Mogelijkheden voor passende particuliere initiatieven (bijv. horeca). Benutten historische trekvaarten.
Uit: Watervisie Amsterdam (2016)

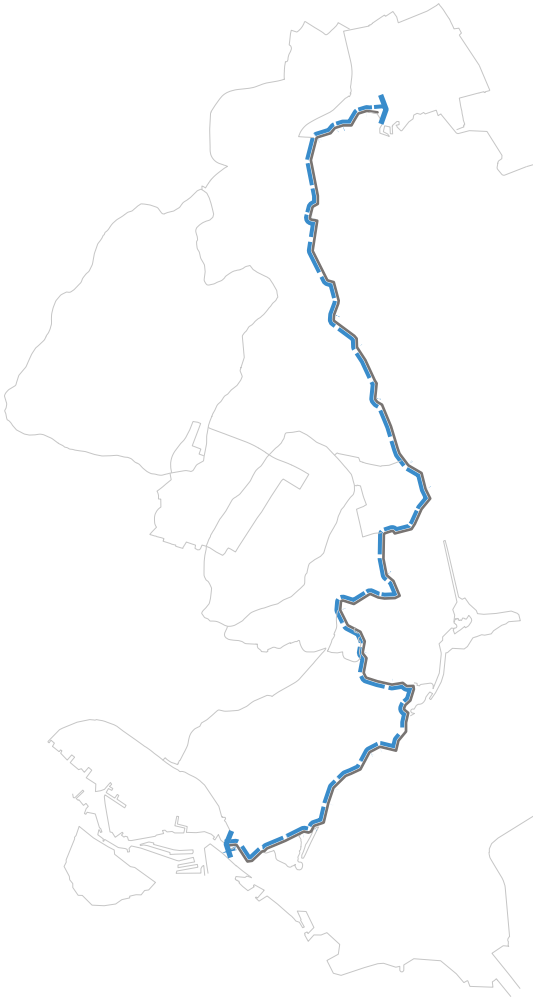
In de gebieden die vallen onder het regime Bijzonder Provinciaal landschap de initiatieven in de Kustzone zò vormgeven en inpassen dat de kernkwaliteiten, die voor de gebieden zijn beschreven niet worden geschaad.
Uit: Nadere toelichting Bijzonder Provinciaal Landschap, Omgevingsverordening Provincie Noord-Holland 2020

OPGAVEN EN KANSEN VOOR DE KUSTZONE ALS GEHEEL

Deels ingegeven door het hierboven geschetste beleid, maar ook met de verbeterpunten en de potenties van de Kustzone in het vizier, signaleren het Ambitieprogramma en het Kader Ruimtelijke Kwaliteit de volgende opgaven en kansen voor de hele Kustzone:

RECREATIE

- In de Kustzone komen de recreatieve vraag vanuit de eigen bewoners van de Kustzone en de vraag vanuit de metropoolregio Amsterdam samen. Onderzoek waar mogelijkheden zijn om aanbod te creëren dat aan beide typen vraag voldoet en ook waar – in verband met de te verwachten recreatieve druk – een zonering nodig is in rustigere plekken die horen bij de eigen leefomgeving van de bewoners van de Kustzone enerzijds en plekken waar de draagkracht voor intensiever vormen van recreatie (voor eigen inwoners en recreanten van elders) aanwezig is anderzijds; dat laatste is met name in de watersteden en -stadjes in de Kustzone het geval.
- De Kustzone en de dijk beter en op meer plekken toegankelijk maken.
- Verbeteren van de verkeerssituatie voor het autoverkeer door het verbeteren van de 'inprikkers' (de wegen haaks op de kust) vanaf de A7 en de N247 richting de Kustzone inclusief het zorgvuldig lokaliseren en inrichten van parkeermogelijkheden
- Het langzaam en recreatief verkeer stimuleren door de verkeerssoorten op diverse plekken te scheiden en doorgaand auto- en motorverkeer uit de dijkzone te weren. Een doorgaande en verbrede fiets- en wandelverbinding over en langs de dijk realiseren

Een doorgaande recreatieve route in de dijkzone vormt de drager voor de ontsluiting van de kustzone voor het langzaam verkeer

Een doorgaande en verbrede fiets- en wandelverbinding over en langs de dijk realiseren (foto: M. Eker)

In verband met de recreatieve druk is er behoefte aan een zonering in rustige plekken voor de bewoners van de Kustzone en plekken voor intensievere vormen van recreatie (foto: M. Eker)

Verbinden van binnen- en buitendijks water ter verbetering van de migratiemogelijkheden voor vissen, insecten en amfibieën en tevens om de vaarnetwerken met elkaar te verbinden

- Door te sturen op toegankelijkheid een bij de karakteristiek van het betreffende gebied een passende verdeling van luwte en drukte in de Kustzone creëren
- Voor de Kustzone buiten de watersteden en de grote recreatieve complexen is 'kleinschalig en hoogwaardig' het motto voor de recreatieve (en toeristische) ontwikkeling. Dat kan door het aanbod af te stemmen op de recreant en de toerist die op zoek zijn naar kwaliteit en de beleving van cultuurhistorie, water, landschap en natuur opzoeken.
- Het gaat erom de toegankelijkheid en de gebruiks- en belevingsmogelijkheden van het landschappelijk deel van de Kustzone te vergroten zonder nieuwe infrastructuur aan te leggen
- Diversificatie van het verblijfsrecreatie-aanbod, ook door herstructurering en doorontwikkeling van de bestaande voorzieningen en complexen
- Bredere Kustzone met langere en zachtere overgangen land-water; dijkzone als gebied voor water- en oeverrecreatie verbeteren (binnen- en buitendijks);
- Meer ruimte voor waterrecreatie in het binnendijkse deel van de Kustzone en uitwisselmogelijkheden tussen binnen- en buitenwater (via waterverbinding of overtoom) creëren. Buitendijks: waterplant-vrije zones en vaarroutes in het Markermeer voor de watersport creëren. En meer aanlegmogelijkheden voor watersport realiseren en daarbij de meelift-mogelijkheden op de vaargeulen die aangelegd worden i.v.m. dijkversterking benutten
- Kansen voor recreatief personenvervoer over water (A'dam – Volendam; A'dam – Hoorn; A'dam – Markerwadden – Almere – A'dam) onderzoeken
- Op een beperkt aantal plekken de mogelijkheden voor kitesurfen versterken

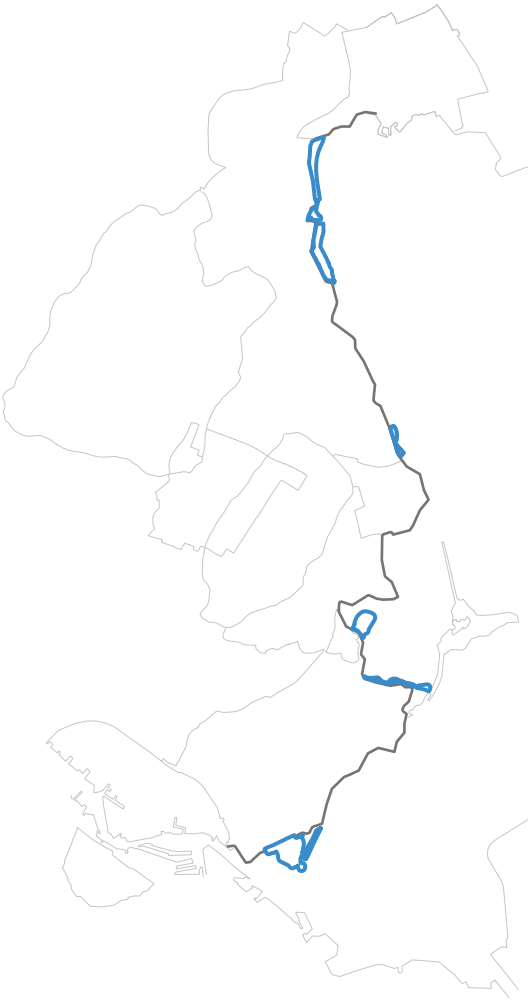
- Meer kansen voor de (sport)visserij creëren
- Realisatie van het Waterrijk Museum als combinatie van een recreatief routenetwerk met bestaande museale voorzieningen, cultuurhistorisch interessante plekken, (informatie) voorzieningen en de dijkplaatsen als ankerpunten voor de beleving van cultuur(historie), landschap en natuur.

NATUUR

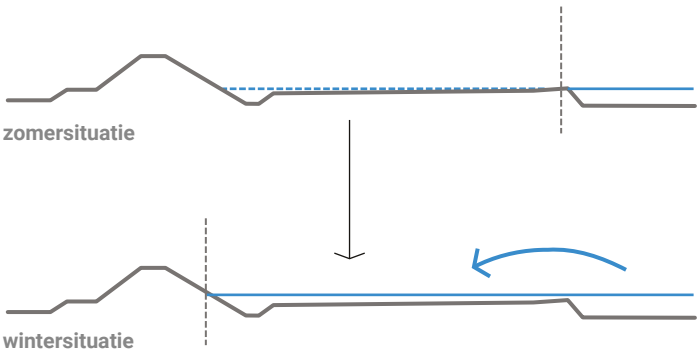
- Buitendijks: maak van het Markermeer-IJmeer een gezond waterecosysteem met een sterk verbeterde biodiversiteit door de potenties onder water te benutten: naast diepere delen (dieper dan 5m) méér ondiepe oeverzones (met waterdiepte tussen de 0 en 1 meter) en méér buitendijks oeverlanden, die als overstromende graslanden met een natuurlijk peilverloop in de winter een hoog en in de zomer een laag waterpeil hebben. Daar hoort ook bij: meer 'luwte' creëren door onderwatervoorzieningen (riffen) en rietzones te stimuleren. Met als gevolg: verbetering van de visstand, meer variatie in watervegetaties, betere leefomstandigheden voor de driehoeksmossel
- Binnendijks: streef naar natuurkernen van voldoende omvang (min 150 ha) met optimale condities voor weidevogels. Maak deze kernen aaneengesloten en stem het gebruik als hooi- en weiland daarop af. Zorg dat in deze gebieden het water jaarrond in de greppels staat
- Binnendijkse natuur is méér dan weidevogels alleen. Vooral het binnendijks watersysteem van watergangen, sloten, braken heeft potenties als biotoop voor waterplanten en vissen. Peilbeheer, waterkwaliteit, oeverinrichting en continuïteit van het binnendijks watersysteem daarop inrichten
- Verbeteren migratiemogelijkheden binnendijks – buitendijks. Vispassages bij sluizen, gemalen en inlaatwerken realiseren; een fijnmaziger netwerk van verbindingen tussen binnen- en buitenwateren realiseren
- Verbetering foerageer-, rust- en ruigebieden voor watervogels,

Uitdammerdijk; de kwaliteit van het binnendijkse watersysteem als biotioop voor waterplanten en vissen kan aanzienlijk verbeteren (foto: M. Eker)

Buitendijkse oeverlanden als overstroombare graslanden met een natuurlijke peilverloop ten behoeve van en gezond waterecosysteem

Ontwikkeling van het Waterrijk Museum als snoer met parels om de tijdsdiepte en het waardevolle erfgoed beleefbaar te maken en te ontsluiten voor het publiek

steltlopers, reigerachtigen, roerdomp, rietfauna etc.; verstoring minimaliseren; duidelijke zonering recreatie – natuur
- Verbeteren leefmilieu van specifieke Kustzone-soorten (Noordse Woelmuis, Ringslang etc.)
- Creëren van waterbuffers voor natuur opdat geen gebiedsvreemd (landbouw)water in natuurgebieden hoeft te worden ingelaten
- De dijk zelf als drager van natuurwaarden en ecologische verbinding tussen de aangrenzende natuurgebieden optimaliseren; bloemrijke vegetaties op dijk en land-water overgangen.

CULTUURHISTORIE

- Beleefbaar maken van de tijdsdiepte en het waardevolle erfgoed inclusief de nautische bodemschatten, de archeologie en de waterwerken in de Kustzone
- Het Waterrijk Museum dient ook om het cultuurhistorisch kapitaal van de Kustzone bijv. in de vorm van het fort, de molen en het gemaal te ontsluiten voor het publiek
- Behoud van de dijk als monumentale drager van functies in het kustlandschap; tevens dijk verder ontwikkelen als levend monument dat stapsgewijs met nieuwe technieken wordt aangepast aan de actuele eisen van waterveiligheid en ruimtelijke kwaliteit; heldere oplossingen die nieuwe natuurlijke en recreatieve kwaliteiten tot gevolg kunnen hebben en die over behoorlijke lengte worden toegepast met respect voor de huidige karakteristiek van de dijk; eenheid van wijze van versterken voor samenhangende dijkdelen.

Zicht op de Hoeckelingsdam: een beeld van een gevarieerde kustzone met overgangen van ondiep naar diep en met verschillende typen oeverzones (foto: M. Eker)

LANDSCHAP EN LANDGEBRUIK

- Behoud het karakter van de vier door hun ligging en ruimtelijke karakteristiek verschillende deelgebieden in de Kustzone; versterk de relaties tussen de vier gebieden en het Markermeer-IJmeer; hetzelfde geldt voor de steden en dorpen: ook die kunnen méér uit hun ligging aan het Markermeer-IJmeer halen
- De transitie naar natuur-inclusieve en circulaire landbouw in het veenweidelandschap in de Kustzone kan grote winst opleveren (houdbaar watersysteem, verminderde CO_2-uitstoot, verbeterde waterkwaliteit en nattere condities die de natuur in de Kustzone een impuls kunnen geven)
- Tijdens de overgang naar een natuur-inclusieve en circulaire landbouw is er in de Kustzone sprake van spectrum van vier 'kleuren' in het landgebruik: reservaat-natuur in natuurkernen – natuur-intensieve landbouw (hoge natuurprestatie leidend) – natuur-inclusieve landbouw (met natuur is bijproduct van de landbouw) – intensieve, grondgebonden landbouw (zonder specifieke natuurdoelstellingen); een natuurlijk peilverloop ('s winters hoog, in het voorjaar en zomer beperkt uitzakkend) en het weren van vermesting en verontreiniging om het waterecosysteem weer gezond en gevarieerd te maken vormen een belangrijk perspectief voor de kwaliteit van de Kustzone; vergroting van de waterbergingscapaciteit binnendijks is voor een natter veenweidegebied nodig
- Extensieve visserij, streekproducten en diensten van een natuur-inclusieve landbouw (inclusief aquateelten) bieden, naast recreatie en toerisme, mogelijk kansen voor de economie van de Kustzone.

Toevoegen van nieuwe oeverlanden ter vorming van een natuurkern (en een stadsstrand) buitendijks

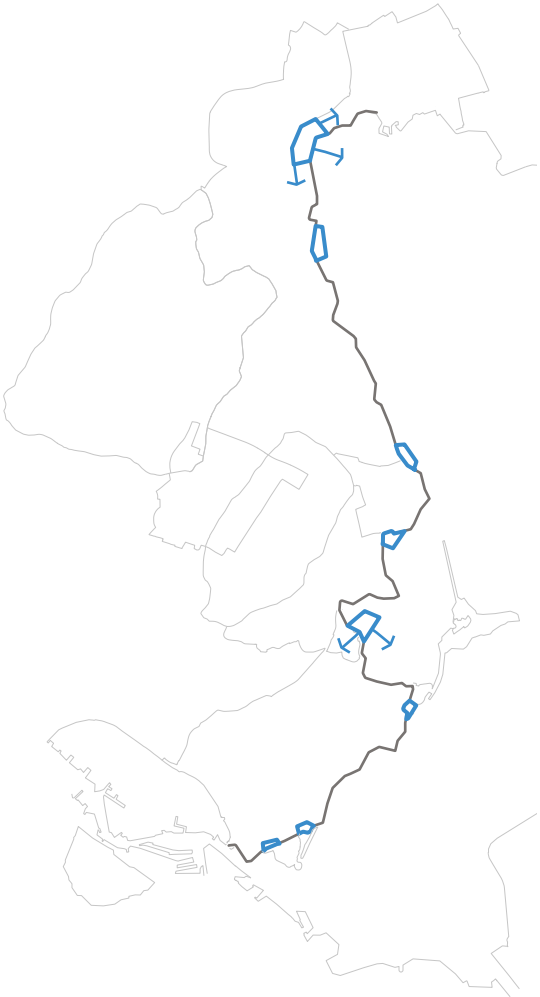
OPGAVEN EN KANSEN VOOR HOORN

Heroriëntatie van Hoorn op het water met aanleg van stadsstrand én oeverdijk; kwaliteitsimpuls voor de westflank van de stad, inclusief de Hulk binnendijks (foto: H+N+S)

Landschap bij Scharwoude met aan de horizon het spoor, de N247 en de A7, die barrières vormen tussen Hoorn en het groene ommeland (foto: H+N+S)

Het herstructureren en doorontwikkelen van bestaande recreatiecomplexen en recreatieve voorzieningen ter herorientatie op het Markermeer om o.a. hun werking als recreatieve schakel tussen de binnen- en buitendijkse delen van de kustzone te verbeteren

RECREATIE

- Hoorn als watersportstad aan het Markermeer verder ontwikkelen door de stadsbaai met stadsstrand en recreatieve voorzieningen aan de oostzijde van de baai; de oeverdijk in de Hoornse Hop biedt mogelijkheden voor sportieve recreatie
- De nabijheid van de afrit A7 Avenhorn maakt Hoornse Bocht tot best per auto bereikbare deel van de Kustzone, dit vraagt om goede geleiding van de verschillende verkeersstromen, oplossing van de parkeerdruk en het opheffen van barrièrewerking van wegen en spoorlijnen, door verbetering van het recreatief netwerk. Ook het vaarnetwerk over de trekvaart maakt daar onderdeel van uit. In de westelijke flank liggen er kansen om de 'doorwaadbaarheid' van de Kustzone te verbeteren door de inzet van de oude linten en de waterwegen
- Het ‘groene uitloopgebied’ en het recreatiecomplex de Hulk kunnen door verbeteringen in het recreatieve routenetwerk aanzienlijk beter op de Markermeerkust worden georiënteerd en goed worden verbonden met de stad
- Bereikbaarheid stadsstrand en recreatiedeel Hoornse Hop per fiets via de dijk als veilige en aantrekkelijke verbinding
- De barrières in het langzaamverkeer doelbewust eruit halen. Dit is vooral van belang voor De Hulk en westflank van Hoorn
- Hoorn als stad van de gouden eeuw met al zijn cultuurhistorische hoogtepunten als bestemming voor dagtrips vanuit Amsterdam (het liefst via een vaarverbinding!) kan een impuls vormen voor recreatieve mogelijkheden van de stad; oeverdijk als forse areaalvergroting van het Hoornse recreatie-landschap
- Route(s) over oeverdijk met verbindingen naar binnendijkse wijken en stadslandschap
- Waterplantvrij houden van de vaarroutes van de watersport op het Markermeer
- Verdere ontwikkeling van de binnendijkse watersport in het waternetwerk Koggenland voor kano’s en sloepen.

NATUUR

- Ontwikkeling oeverdijk (in de vorm van een brede en lage zanddijk), met tussenwater en tussenoever langs Hoornse Hop
- Samen met de achter de dijk gelegen natuurgebiedjes ontstaat hier een natuurkern, die verder kan worden versterkt door aan de Markermeerzijde verondiepingen (met waterdieptes tussen de -1 en 0 meter) met het gemiddeld winterpeil als hoogste punt (met specie uit de uit te baggeren vaargeulen) en eilandjes (voor grondbroeders!) te creëren, waardoor de waterfauna omvangrijker en gevarieerder wordt
- Onder water luwte creëren door aanleg riffen; waar mogelijk waterrietvelden aanleggen als schuilmogelijkheid voor de

visstand in de winter
- Bestaande oeverlanden worden overstromingsgraslanden en daarmee paaiplaats voor vissen; de natuurkern de Hulk is beperkt toegankelijk, maar vanaf de dijk en spottersplekken valt er ruimschoots van het dierenleven te genieten.

LANDSCHAP (INCL. CULTUURHISTORIE) EN LANDGEBRUIK

- Betere verbinding van regiostad Hoorn met de gevarieerde landschappen en cultuurhistorie in zijn directe omgeving
- Kustzone daarin met de oeverdijk als recreatie- en natuurlandschap als grote troef
- De dijk, die nu als barrière tussen stad en baai met beperkt toegankelijke oever fungeert, wordt een uitnodigend kustlandschap waarin de dijk de opmaat vormt naar het tussenwater en brede oever
- Water- en oeverlandschap Hoorn met zijn rijke maritieme historie en zijn cultuurhistorische en landschappelijke parels worden het embleem van de regiostad.

Strand bij Warder; pleisterplaats voor de eigen inwoners en de connaisseurs van buitenaf (foto: H+N+S)

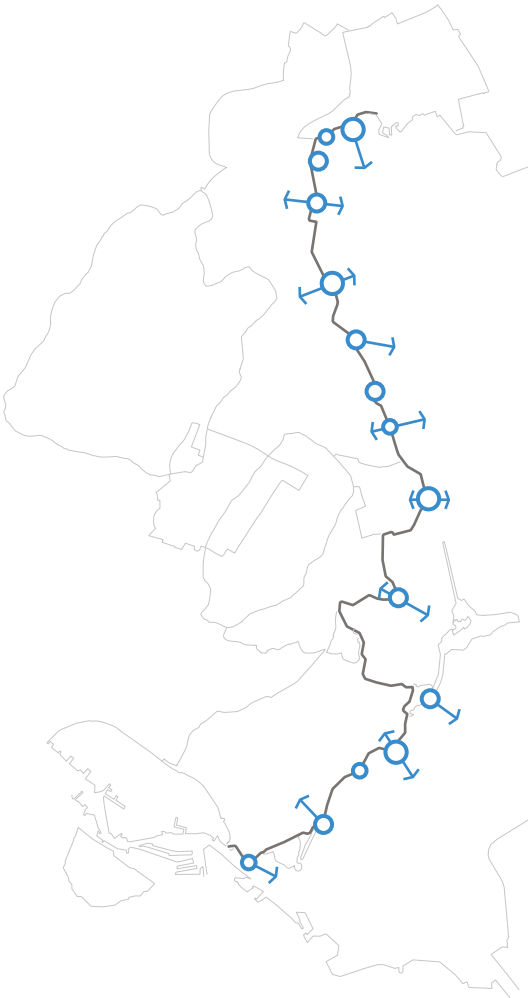
OPGAVEN EN KANSEN VOOR ZEEVANG

RECREATIE

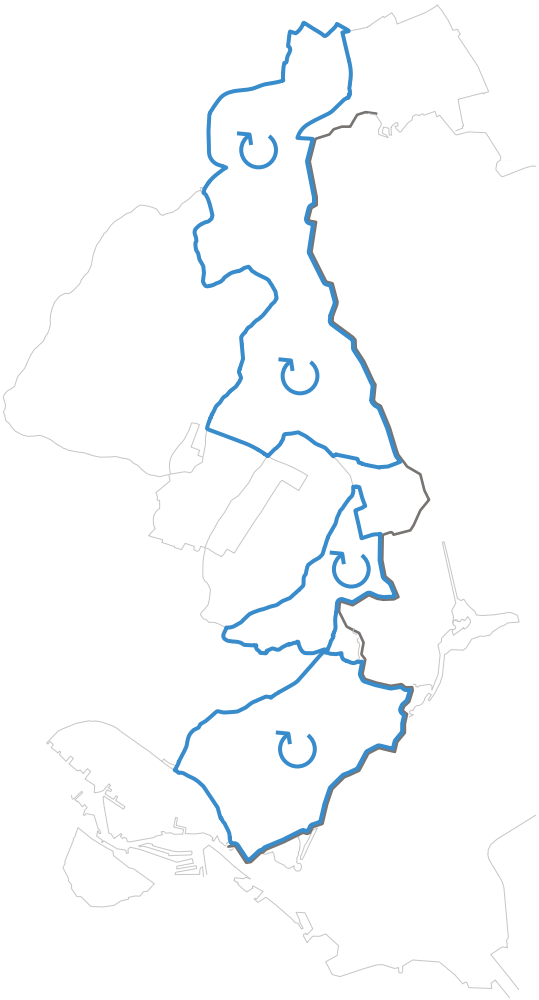
- Het beleven van de natuurlijke kwaliteiten vormt de grote kans voor dit deel van de Kustzone
- Schardam koesteren als plek waar de historische en landschappelijke essentie van het gebied samenkomen
- Warder, Etersheim en Fort Edam verder ontwikkelen als pleisterplaatsen; voor inwoners van de regio en recreanten die de moeite nemen om wat verder in de Kustzone door te dringen
- Verbeterde belevingsmogelijkheden van het Markermeer vooral voor fietsers; clustering van voorzieningen (met hiervoor genoemde locaties en campings als kristallisatiepunten) voor oeverrecreatie (zwemmen en vissen), horeca, verblijfsaccommodatie, recreatieve attracties; de koppeling met het water is essentiële opgave voor dit gebied
- Het grote aantal dijkplaatsen in dit deel moet dit bewerkstelligen; mogelijkheden voor agrotoerisme in het binnendijkse agrarische gebied.

NATUUR

- Verondieping van de vooroever in de baai-achtige stukken bij de buitendijkse kogen en Warder, opdat een zone met waterdiepten van 0 tot 1 meter ontstaat als voortplantings- en opgroeiplekken voor waterorganismen
- Natuurlijk peilverloop instellen voor de oeverlanden Rietkoog, Floriskoog en Oosterkoog en de sloten brede oevers geven met

Toevoegen van dijkplaatsen in verschillende gedaanten en met divers programma ter bevordering van recreatie, beleving binnen-buitendijks en de koppeling met het water

boven: Verdere bodemdaling tegengaan en watersysteem stap voor stap op orde brengen onder meer door landgebruik aan te passen aan geringere ontwateringsdiepten

rechtsboven: De diepe polder Etersheimer Braak; op den duur te vernatten ten behoeve van natuurontwikkeling en natte teelten (foto: H+N+S)

flauwe taluds
- Braken aan de binnenzijde van de dijk revitaliseren door ze uit te baggeren en voorwaarden voor een gevarieerder vegetatie te creëren
- Optimalisering en maximalisering de Schardammerkoog en het N2000 gebied van Zeevang als weidevogelleefgebied door de waterkwaliteit en de condities voor watergebonden natuur te verbeteren
- Scheiding van waterstromen die respectievelijk door natuur- en landbouwgebied lopen; vervolgens de binnen- en buitendijkse natuur met elkaar verbinden.

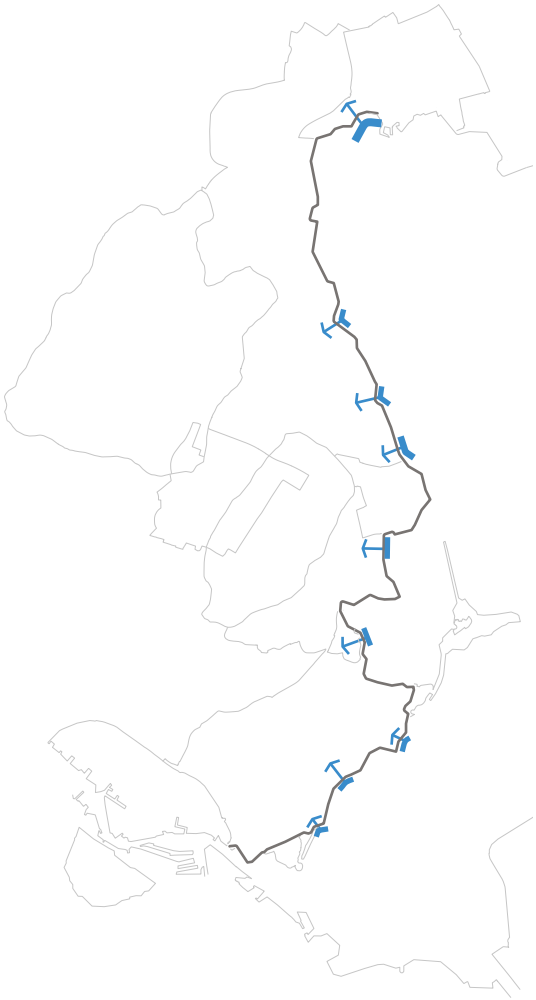
LANDSCHAP (INCL. CULTUURHISTORIE) EN LANDGEBRUIK

- Stap voor stap met diverse maatregelen de bodemdaling terugdringen en de transitie naar natuurinclusieve landbouw bevorderen, te beginnen met de gebieden om de natuurkernen
- Op den duur vernatting van de diepe polder Etersheimer Braak ten behoeve van ten behoeve van natuurontwikkeling en natte teelten
- De landschappelijke kwaliteiten van dit deel van de Kustzone (de grote mate van ruimtelijkheid, openheid en rust
- En dat alles dicht bij de metropoolregio en de groeisteden Purmerend en Hoorn) vragen om zorgvuldigheid bij het vormgeven en inpassen van de ruimtelijke dynamiek (schaalvergroting bebouwing erven, nieuwe bebouwing, infrastructuur). Het erfgoed in de vorm van de waterbouwkundige werken (Omringdijk, sluizen, stuwen, bruggen), de molen, het fort en de schootsvelden van de Stelling van Amsterdam bij Edam, de linten met hun monumenten vormen de soms wat verstopte stoffering van dit aantrekkelijke landschap in de luwte.

OPGAVEN EN KANSEN VOOR GOUWZEE

RECREATIE

- De aantrekkelijke en gevarieerde Kustzone vormt hier voor de eigen inwoners van Edam-Volendam-Monnickendam-Purmerend alsmede die van de Metropoolregio A'dam een steeds belangrijker bestemming; horeca, attracties en jachthavens enerzijds en het open landschap, de binnen- en buitendijkse natuur (met de zuidelijke Gouwzee als kroonjuweel) anderzijds vragen om een landschappelijk logische afbakening ten opzichte van elkaar en een zonering van drukte en rust
- Routing en locatie van voorzieningen zijn de 'knoppen' om die te bewerkstelligen; eigen signatuur van de Gouwzee-steden koesteren
- Marken met zijn combi van attracties en authenticiteit als parel in ere houden; herstructurering van de bestaande woningvoorraad en voorzieningen heeft de voorkeur boven het toevoegen nieuwe woningen en recreatieve voorzieningen; de herstructurering en de eventuele nieuwe ontwikkelingen zorgvuldig en met veel gevoel voor de structuur en de bouwwijze op het eiland inpassen
- Fiets- en vaarnetwerk als dragende recreatieve routestructuur in de Kustzone middels het opheffen van barrières en het toevoegen van ondersteunende voorzieningen verder bevorderen
- Aantrekkelijke (fiets)verbinding van Purmerend met de Kustzone maakt het netwerk compleet
- Waterrijk Museum kan voor dit deel van de Kustzone bij uitstek het verbindend concept vormen met fort, sluis en museum van Edam, historische scheepswerf Slobbeland (Volendam), museum De Speeltoren (Monnickendam) en gemaal de Poel als ankerpunten

Nieuw strand toevoegen en het buitendijks water toegankelijk maken als onderdeel van het fijnmazige recreatieve netwerk

Recreatie enerzijds en het open landschap, de binnen- en buitendijkse natuur anderzijds vragen om een landschappelijk logische afbakening ten opzichte van elkaar en een zonering van drukte en rust. Hier het "kroonjuweel' de zuidelijke Gouwzee (foto: M. Eker)

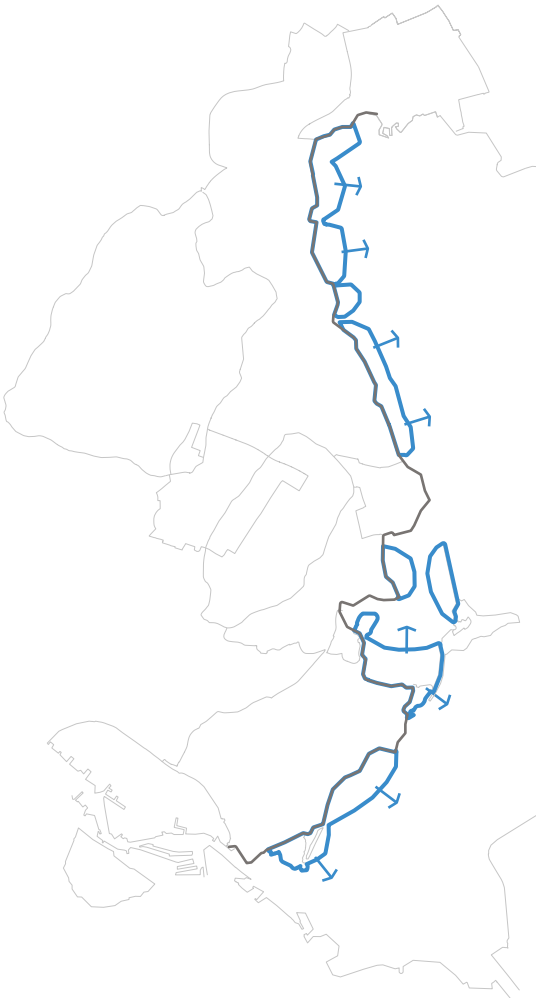

Marken met zijn combi van attracties en authenticiteit als parel in ere houden en niet 'verpretparken' (foto: Hnapel)

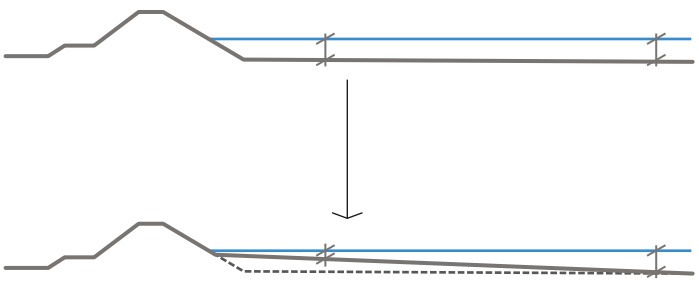
- Gevarieerd waterrecreatiedomein, zowel binnendijks (Purmer Ee, de Leek, Purmerringvaart) als buitendijks (Gouwzee, Markermeer, de kitesurf-locaties bij Edam) met Monnickendam als knooppunt tussen beide in
- De maritieme archeologische waarden op de bodem van de Gouwzee en het Markermeer vormen hier een nog aan te boren potentie
- Twee verbindingen tussen binnen- en buitenwater (bij Edam en Monnickendam) vormen een extra troef
- Kitesurflocaties bij Edam en Marken
- Consolideren, herstructureren en doorontwikkelen van verblijfsaccommodaties in de Kustzone, afgestemd op het MRA Ontwikkelkader Verblijfsaccomodaties.

NATUUR

- Behoud en ontwikkeling van de hoge natuurwaarden en het gezonde ecosysteem in de Gouwzee
- Kleinschalige verondiepingen (0 – 1m diep) in de Gouwzee (met baggerspecie uit te verdiepen vaargeulen in het noordelijk deel) aansluitend aan het rietland langs de zuidoever
- Vernatting en uitbreiding van de sterk verlande en verdroogde rietlanden aan de zuidzijde; aan de landzijde van de Gouwzee wordt het natuurcomplex verrijkt door verbetering van de natuurlijke kwaliteiten van het deel van Waterland tussen de Nes en Monnickendam met zijn waterpartijen, braken en weidevogelleefgebied
- In de Polder Katwoude vormen de braken langs de dijk, die uitgebaggerd zouden moeten worden en de Sluissloot aanknopingspunten voor verbetering van de (natte) natuurwaarden in dit gebied
- Polder Katwoude heeft, wanneer de waterstand wordt verhoogd en landbouw een natuur-inclusiever koers gaat volgen, de potentie om een goed weidevogelgebied te worden
- Het creëren van een ecologische verbinding aan de westkant van de Kustzone langs de Purmerringvaart, te beginnen met het realiseren van een interne natte zone in de polder.

Buitendijks ondiepe zones creëren als voortplantings- en opgroeiplekken voor waterorganismen

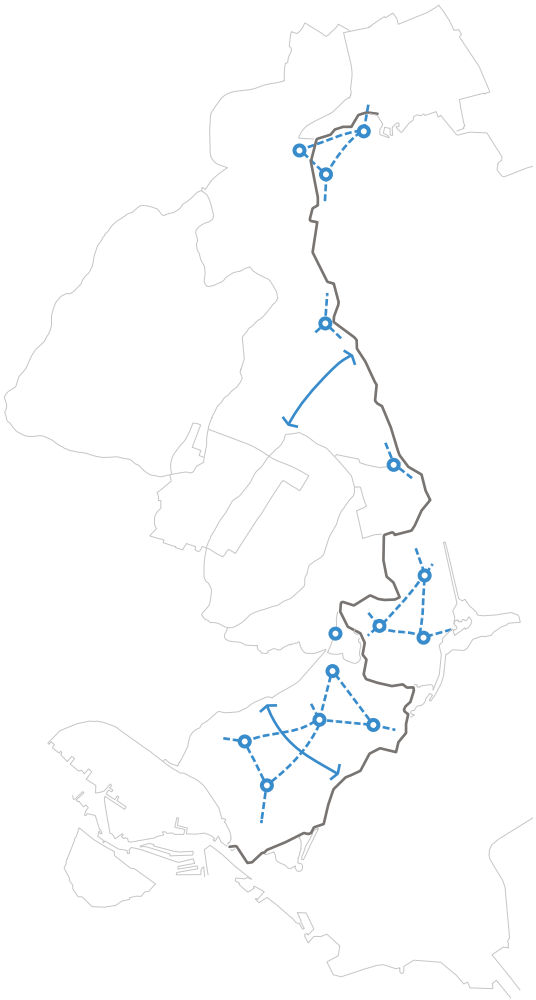

Het archetypische Hollandse waterlandschap van Waterland met lint- en dijkdorpen vormt een aantrekkelijke woonomgeving (foto: M. Eker)

LANDSCHAP (INCL. CULTUURHISTORIE) EN LANDGEBRUIK

- Hier is de Kustzone op zijn breedst: letterlijk, want in en om de Gouwzee wordt in een brede zone van de kwaliteiten van het kustlandschap genoten, maar ook figuurlijk, de geschiedenis, de natuurwaarden en recreatieve mogelijkheden zijn hier rijk en divers
- de relatie van het waterfront van de Zuiderzeestadjes met het water kan hier en daar nog aan kracht winnen; het Galgeriet in Monnickendam is een goed voorbeeld van een plan dat zijn positie aan het water benut
- alle nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen moeten trefzeker zijn en erop gericht zijn deze constellatie van landschappelijke (inclusief cultuurhistorische), natuurlijke en recreatieve waarden te versterken; transitie naar natuur-inclusieve landbouw in de Polder Katwoude
- polder Katwoude en het zuidelijk deel van de Gouwzee zijn – vanuit het perspectief van recreatief gebruik – de extensieve delen van de Kustzone in dit deelgebied. Op den duur liggen hier kansen voor natuur-intensieve landbouw en natuurontwikkeling in samenhang met de buitendijkse natuurlijke kwaliteiten.

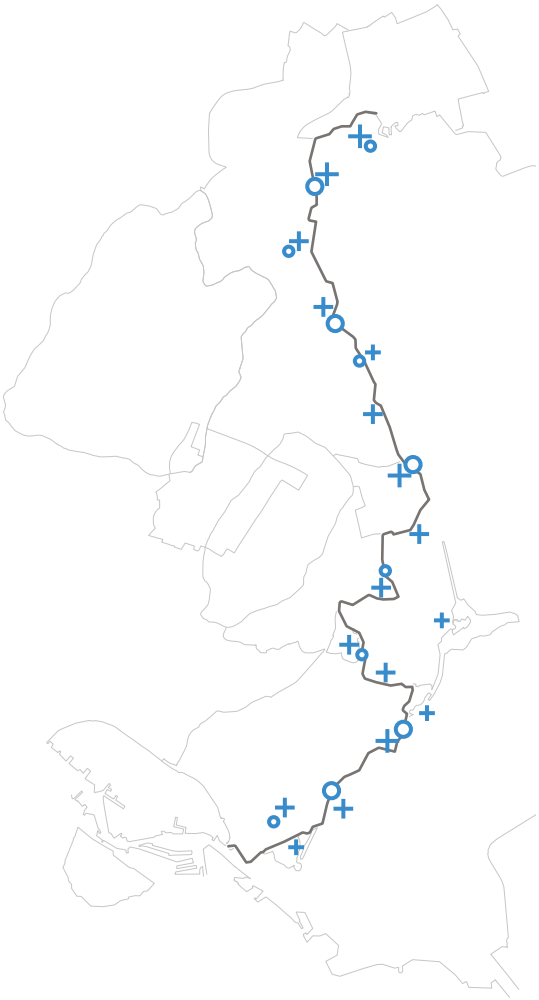

Nieuwe recreatieve verbindingen maken, ontbrekende schakels toevoegen, en barrières opheffen ter complementering van het netwerk

OPGAVEN EN KANSEN VOOR WATERLAND-IJMEER

RECREATIE

- Het archetypische Hollandse waterlandschap van Waterland met lint- en dijkdorpen vormt een aantrekkelijke woonomgeving en een gewilde recreatieve bestemming voor de inwoners van de Metropoolregio A'dam
- Het bewaken van de kwaliteiten van het idyllisch landschap

Toevoegen van recreatief en cultureel programma in de Kust- en dijkzone (musea, aanlegplaatsen, kitesurfplekken) ter accentuering en diversificering van verschillende plekken en gebieden

en het natuurschoon enerzijds en het in goede banen leiden van de nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen in de vorm van voorzieningen en verbeteringen van het routenetwerk anderzijds vormen de belangrijkste opgave voor dit gebied. Kleinschaligheid en kwaliteit zijn daarbij de trefwoorden.

- De Waterlandse kust vormt de luwe en niet-verstedelijkte zijde van het IJmeer, dat zich met zijn omvang van 2500ha en verstedelijkende oevers (IJburg, Almere) meer en meer tot een grootstedelijke waterplas en vaar-eldorado ontwikkelt
- De Kustzone heeft hier twee gezichten: enerzijds dat van Waterland, waar behoedzaam ontwikkelen met respect voor het cultuurlandschap aan de orde is en anderzijds dat van het IJmeer, met een heel andere schaal en een grootstedelijk waterfront als horizon.
- Desondanks IJmeer en Waterland als één geheel bekijken en de mogelijkheden voor ruimte-beleving, natuurontwikkeling en -beleving en recreatie op elkaar afstemmen zodat meerwaarde ontstaat
- Verbetering van het aaneengesloten en netwerk van zo mogelijk vrijliggende wandel- en fietspaden met goede aansluiting op de transferia (eindpunt Noord-Zuidlijn, afritten A10, knooppunten N247, busstations)
- Het toevoegen van kleinschalige verblijfsrecreatie-accommodaties (ecolodges) ter verrijking van het aanbod
- Opheffen van de barrières in het vaarnetwerk van Waterland (sloepen, kano's) over de Aa-en en Die-en met name richting Monnickendam
- Kinselmeer als plas voor natuurontwikkeling en kleinschalige recreatie
- Langs de dijk kleinschalige gelegenheden inrichten om te zonnen, zwemmen en de natuur te beleven

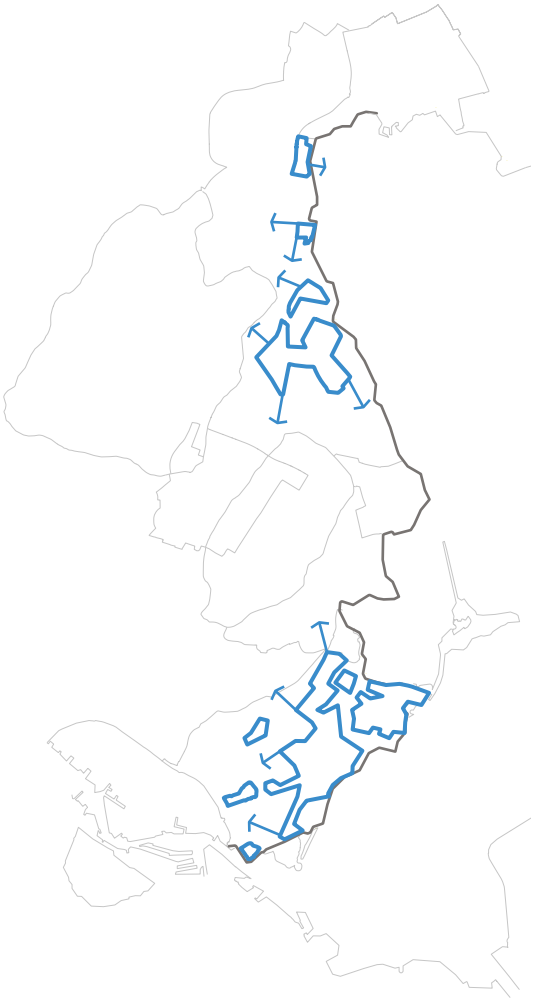

Zicht op IJburg vanaf Durgerdam. De schaal van de metropool (beleefbaar in en langs het IJmeer) en die van het gegroeide cultuurlandschap (beleefbaar in Waterland) komen hier samen (foto: M. Eker)

- Toenemende gebruiksintensiteit van het IJmeer als waterrecreatieplas zo organiseren en zoneren dat de verschillende gebruikersgroepen en functies elkaar niet in de weg zitten
- Zandwinning, uitbaggeren van geulen, creëren van ondiepten en ondiepe oevers, situeren van aanlegmogelijkheden zijn de 'knoppen' om het gebruik van water en oevers door waterrecreanten te sturen en tot een zonering van rust en drukte te komen
- Kust bereikbaar houden voor de watersport; aanzet van de dam naar Marken als plek voor waterrecreatie ontwikkelen.

NATUUR

- In de baaien van de Waterlandse Kustzone ondiepe watermilieus (0-1m) realiseren, luwte creëren en rietzones ontwikkelen en/ of bestaande rietlanden revitaliseren
- In de Kinselbaai bovendien de stroomsnelheden verlagen door de aanleg van onderwaterdrempels
- De Hoeckelingsdam uitbreiden en erosiebescherming aanbrengen
- Polder de Nes transformeren naar overstroombaar grasland en inrichten als paaiplaats voor vissen en foerageerplaats voor vogels, met een waterverbinding naar het IJmeer en zo mogelijk voor de polder een eigen peilregime instellen
- Kansen van Polder IJdoorn als natuurparel van de Kustzone benutten door 1) de Grote Polder in te richten als sterk vernat weidevogelleefgebied en overstroombaar grasland met paaimogelijkheden voor vissen 2) de Kleine Polder in te richten als foerageergebied voor water- en kustvogels met een eigen visverbinding naar het IJmeer
- De Waterlandse Zeedijk inrichten als ecologische verbindingszone met bloemrijk grasland als bekleding van dijk
- In binnendijks Waterland de bestaande waterrijke natuurgebiedjes langs de Aa-en en de Die-en vergroten en aaneenrijgen tot een robuust complex met grote botanische waarden en optimaal ingericht als leefgebied voor insecten, kleine zoogdieren, amfibieën en vissen, dat tevens is voorzien van een eigen waterverbinding met het IJmeer
- Verbetering van de waterkwaliteit in de Kustzone door het watersysteem van de natuurgebieden en de gebieden voor natuur-intensieve landbouw los te koppelen en van eigen water te voorzien
- In het gebied tussen en langs het waterrijke natuurcomplex streven naar een optimaal weidevogelleefgebied met bloemen-rijkdom, met max 40cm ontwatering en een gezond waterecosysteem; de botanische kwaliteit van de weide- en hooilanden verbeteren door stoppen met bemesten.

Verbeteren en verbinden van de binnendijkse natuur in combinatie met het verbeteren van de waterkwaliteit

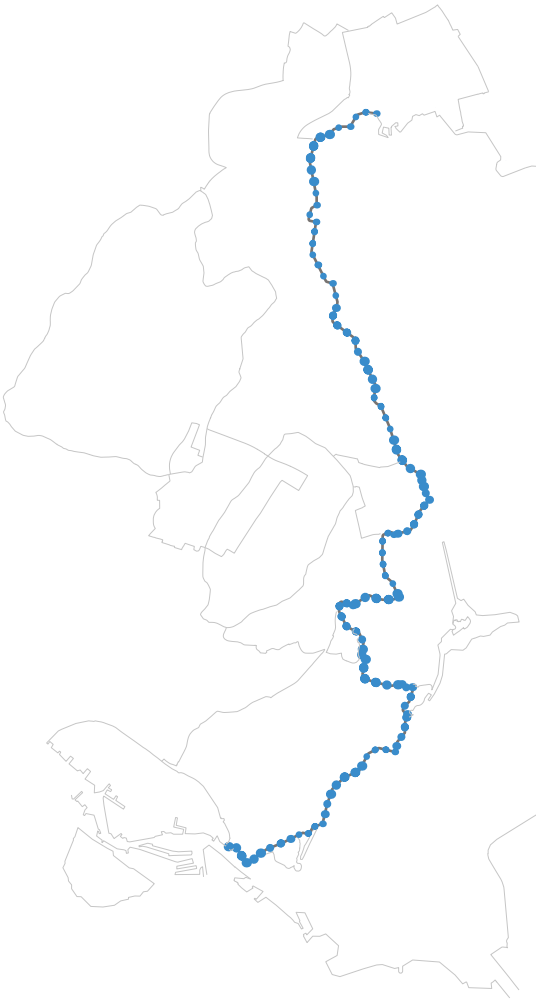
Waar mogelijk de natuurgebieden omgeven door een bufferzone met een hogere waterkwaliteit dan die van het aangrenzende landbouwgebied (foto: M. Eker)

De idylle van het Waterlandse landschap komt vooral tot uiting in de cultuurhistorische kwaliteiten van de dorpen (foto: M. Eker)

LANDSCHAP (INCL. CULTUURHISTORIE) EN LANDGEBRUIK

- In de Kustzone van Waterland is er sprake van een grote variatie aan landschappelijke verschijningsvormen en de overgangen daartussen op korte afstand: water-land, binnenwater-buitenwater, veenweide-droogmakerij, bebouwd-onbebouwd, ruimte-horizon; er liggen grote kansen om deze variatie in de komende periode nog uitgesprokener en beter beleefbaar te maken; de relatie tussen de dorpen en het water en de gebruiksmogelijkheden van de oever kunnen verder verbeteren
- In de gebieden tussen en langs het waterrijke natuurcomplex maakt het agrarisch gebruik de overgang naar natuur-intensieve en natuur-inclusieve landbouw
- Met eigen *'appellation controlée'* vlees en zuivelproducten voor de metropoolregio;
- In de kleine droogmakerijen van Waterland overschakelen op vormen van nat grondgebruik: de Polder Blijkmeer en de Polder Durgerdammer Die
- De Waterlandse dorpen met hun cultuurhistorische kwaliteiten en de Stelling van Amsterdam (Vuurtoreneiland!) en het eeuwenoude landschappelijke beeld bepalen de hoge attractiewaarde van het te koesteren erfgoed in dit deel van de Kustzone. Het is de kunst de recreatieve mogelijkheden in de dijkzone te verbeteren en er tegelijk voor te zorgen dat de idylle overeind blijft.

boven en links: Creëren van een bloemrijke dijk van noord tot zuid ter accentuering en karakterisering van de dijk en de dijkzone (foto: M. Eker)

STRATEGIEËN EN RUIMTELIJKE PRINCIPES

In dit hoofdstuk hebben we de kansen en opgaven voor de Kustzone als geheel en voor de vier deelgebieden beschreven. In de beschrijvingen komt in vrijwel alle gevallen ook aan de orde met welke ruimtelijke ingrepen of strategieën de betreffende opgave kan worden ingevuld of kans kan worden verzilverd. Wanneer we die strategieën onder elkaar zetten en ordenen van ingrepen die de natuurlijke kwaliteiten een impuls geven naar ingrepen die de recreatieve kansen benutten dan ontstaat het volgende beeld:

STRATEGIEËN

1	Ondiepe zones buitendijks creëren
2	Oeverlanden worden overstroomgebieden
3	Nieuwe oeverlanden toevoegen
4	Binnendijkse natuur vergroten/ verbinden/ (waterkwaliteit) verbeteren
5	Stop bodemdaling veenweidegebied/ watersysteem op orde/ peilopzet/ landgebruik aanpassen
6	Bloemrijke dijk creëren
7	Binnen- en buitendijks water met elkaar verbinden
8	Dijkplaatsen in verschillend gedaante en met divers programma toevoegen
9	Nieuwe stranden en strandjes toevoegen/ buitendijks water toegankelijk maken
10	Waterrijk Museum als snoer met (cultuurhistorische) parels realiseren
11	Toegankelijkheid dijkzone verbeteren
12	Recreatieve netwerk: nieuwe verbindingen/ ontbrekende schakels toevoegen/ opheffen barrières (binnen- en buitendijks; over land en over water)
13	Herstructureren en doorontwikkelen bestaande recreatiecomplexen en recreatieve voorzieningen
14	Nieuw recreatief en cultureel programma in Kust- en dijkzone toevoegen (musea, aanlegplaatsen, kitesurfplekken)

Deze lijst dekt zo ongeveer alle geformuleerde kansen en opgaven. Er zitten makkelijker uit te voeren strategieën tussen en ook strategieën die een koerswijziging van het beleid of een lange stap-voor-stap aanpak vereisen. Ze zijn geordend volgens de lijn natuur – recreatie, (1 is meer natuur, 14 meer recreatie). Elk van de 14 strategieën heeft een landschappelijke verschijningsvorm en een aantal betreffen de manier waarop met het erfgoed in de Kustzone wordt omgegaan.

Nader beschouwd behoren de strategieën tot families of principes. Wanneer we ze ordenen naar de achterliggende ruimtelijke principes dan zit er achter elk van de 14 strategieën één van de volgende 3 ruimtelijke principes:

RUIMTELIJKE PRINCIPES

A Ruimte creëren voor natuur en/ of recreatie toevoegen;

B Herstructureren, herstellen, kwaliteit verbeteren;

C Verbinden voor recreatie en/ of natuur.

En tenslotte geldt er een overkoepelend principe voor alle strategieën, die aan een kwaliteitsimpuls voor de Kustzone kunnen bijdragen, en dat principe luidt:

D Recreatieve voorzieningen, natuur (en mogelijkheden om die te beleven), landbouw (inclusief de nevenfuncties die daarbij horen, zoals kopen van streekproducten en verblijven bij de boer) zoveel mogelijk bij elkaar brengen en mengen; alleen gebruiksvormen scheiden waar noodzakelijk. Dit laatste geldt voor natuur en agrarisch gebied, zolang de transitie naar circulaire vormen van landbouw nog niet heeft plaatsgevonden.

3.

KADER VOOR DE INITIATIEVEN EN INRICHTINGS-VOORSTELLEN

VOORAF

In dit hoofdstuk worden handvatten gegeven voor het beoordelen van de initiatieven en inrichtingsvoorstellen die voor de Kustzone Hoorn–Amsterdam zijn ontwikkeld of nog worden ontwikkeld. Het kader is opgebouwd aan de hand van drie vragen, waarmee kan worden bekeken hoe het initiatief of inrichtingsvoorstel zich verhoudt tot de Kustzone en de directe omgeving. Allereerst wordt bepaald wat de bijdrage van een bepaald initiatief aan de ambities, kansen en opgaven, zoals die in hoofdstuk 2 zijn beschreven, is. Aan de hand van de tweede vraag kan inzicht worden verkregen in waar in de Kustzone een bepaald initiatief het beste kan 'landen' voor de juiste *spin-off* en om goed tot zijn recht te komen.De derde vraag geeft houvast voor nadere invulling (en een begin van de verdere) uitwerking van het initiatief.

WAT DRAAGT EEN INITIATIEF BIJ?

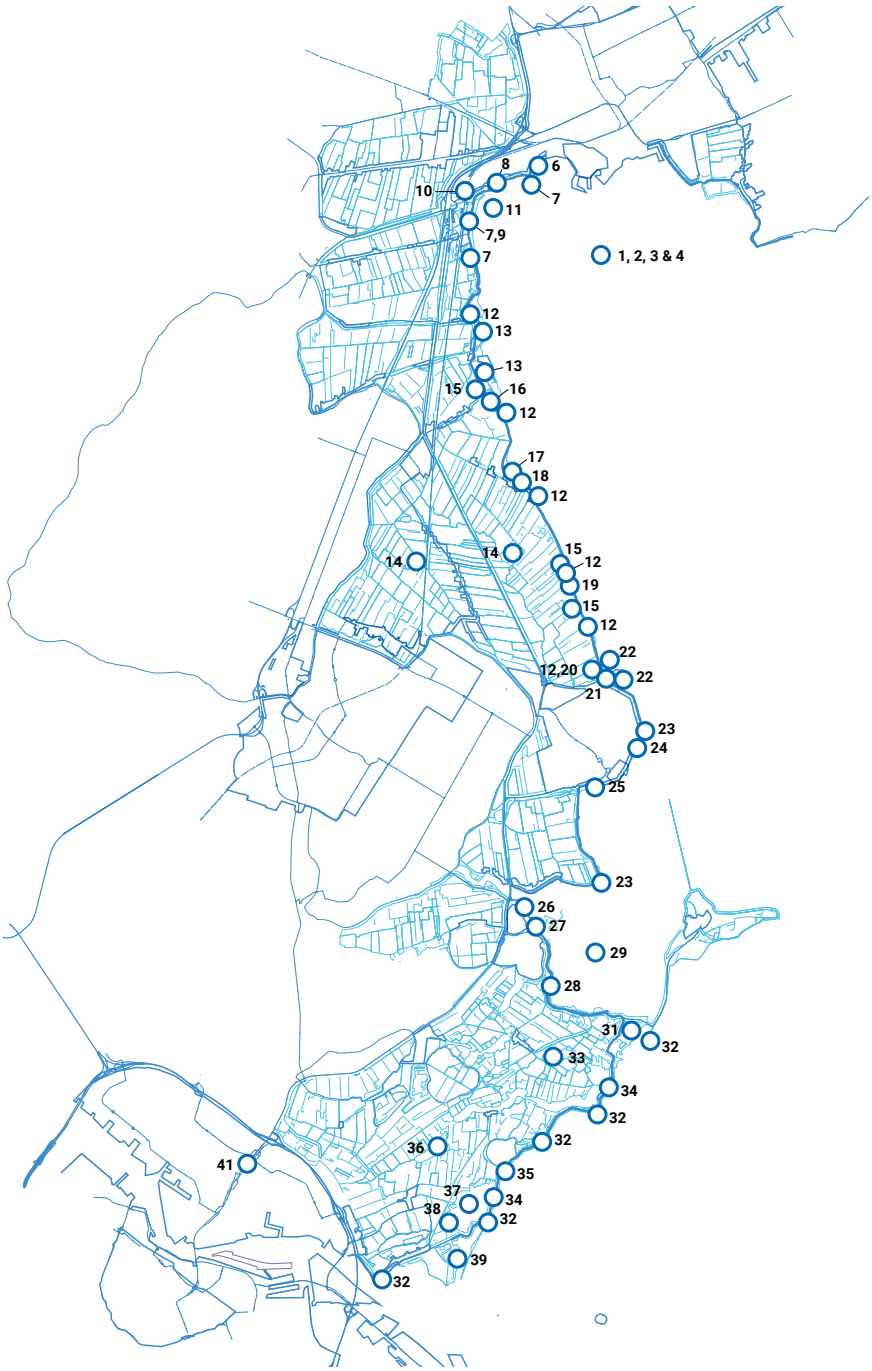
Met deze vraag worden de tijdens het opstellen van dit kwaliteitskader (eind september 2019) bekende initiatieven beoordeeld aan de hand van de lijst ruimtelijke principes en strategieën waarmee hoofdstuk twee is geëindigd. Wil een initiatief bijdragen aan de impuls voor de kwaliteit van de Kustzone, dan zal het aan de in hoofdstuk 2 geformuleerde ambities, kansen en opgaven moeten beantwoorden doordat het óf op gebied van natuur, of op gebied van recreatie, of op gebied van landschappelijke kwaliteit (inclusief cultuurhistorische kwaliteiten) iets toevoegt. Een handige manier om vast te stellen of een bepaald initiatief dat doet is om het langs de lijst van 14 ruimtelijke strategieën te leggen, die voor de toekomst van de Kustzone aan de orde zijn.
Een manier om een antwoord op deze vraag te illustreren is om de bestaande initiatieven die voor de Kustzone zijn ontwikkeld door te lopen en te kijken aan welke van de strategieën ze bijdragen. De lijst van initiatieven die in september 2019 bekend zijn (zie de bijlage op pagina 77) is op kaart gezet en vervolgens is in een matrix in beeld gebracht onder welke van de ruimtelijke strategieën ze vallen.
De lijst van initiatieven zal de komende tijd ongetwijfeld nog gaan veranderen: er komen initiatieven bij en er vallen er af. De nu bekende initiatieven zijn in dit hoofdstuk op de kaart gezet en worden bij wijze van oefening op hun bijdrage getest. Een en ander biedt geen enkele garantie dat de betreffende initiatieven ook daadwerkelijk kunnen worden uitgevoerd.*

* Tijdens de aanpassing van dit kwaliteitskader medio 2020 is een aantal initiatieven die niet meer aan de orde zijn uit de lijst verwijderd; vandaar dat de nummering van de initiatieven gaten vertoont.

rechts: kaart van de kustzone met daarop aangegeven de huidige lijst van initiatieven (september 2019, aanpassing medio 2020)

INITIATIEVEN IN DE KUSTZONE

1 Doorgaande fiets- en wandelroute op of langs de dijk
2 Aanleg dijkplaatsen voor recreatie en natuurbeleving
3 Ontwikkelen bloemrijke dijk
4 Ontwikkelen Waterrijk Museum
5 -
6 Aanleg stadsstrand Hoorn
7 Dijkplaatsen deelgebied Hoorn
8 Aanleg wandelverbinding Grote Waal - dijk
9 De Hulk binnen- en buitendijks
10 Aanleg Dwaalpark Hoorn
11 Versterken natuurkern oeverdijk
12 Dijkplaatsen deelgebied Zeevang
13 Verbetering natuur en recreatie Schardam en Schardammer Koog
14 -
15 Opknappen braken Zeevang
16 Integraal cultuur-toeristisch project Etersheim
17 Aanpak kruising Warder
18 Ontwikkelen kitesurflocatie bij Warder
19 -
20 Verbeteren Fort Edam als cultuurhistorische bestemming
21 Passeerbaar maken Zeesluis Edam voor fietsers en wandelaars
22 Kitesurflocatie bij Edam
23 Dijkplaatsen deelgebied Gouwzee

24 Buitendijkse parkeerplaats Volendam Noordeinde
25 Realiseren historische scheepswerf Slobbeland
26 Binnenhaven Monnickendam
27 Trailerhelling bij Galgeriet, Monnickendam
28 Herontwikkeling Gemaal De Poel
29 Realiseren vaarroute kleine watersport in noordelijk deel Gouwzee
30 -
31 Natuurkern De Nes e.o.
32 Dijkplaatsen deelgebied Waterland
33 Ontwikkelen natuurkern Waterlandse Weiden
34 Aanlegsteiger in IJmeer bij Uitdam/ Kinselmeer
35 Aanleg kleine zwemstrandjes tussen Uitdam en Kinselmeer
36 Verbeteren van het binnendijkse vaarnetwerk van Waterland
37 Extensieve recreatie oostoever Kinselmeer
38 Ontwikkelen natuur- en recreatiekern De Munt-Kinselmeer
39 Ontwikkelen natuurkern IJdoorn, Kinselbaai en Hoeckelingsdam;
40 -
41 Stad-landverbindingen Amsterdam – Waterland

INITIATIEVEN IN DE KUSTZONE EN HUN BIJDRAGE AAN DE STRATEGIEËN

RUIMTELIJKE PRINCIPES	STRATEGIEËN
A Ruimte creëren voor natuur en/ of recreatie toevoegen	**1** Ondiepe zones buitendijks creëren
	2 Oeverlanden worden overstroomgebieden
	3 Nieuwe oeverlanden toevoegen
	8 Dijkplaatsen in verschillende gedaanten en met divers programma toevoegen
	9 Nieuwe stranden en strandjes toevoegen/ buitendijks water toegankelijk maken
B Herstructureren, herstellen, kwaliteit verbeteren	**14** Nieuw recreatief en cultureel programma in Kust- en dijkzone toevoegen (musea, aanlegplaatsen, kitesurfplekken)
	4 Binnendijkse natuur vergroten/ verbinden/ (waterkwaliteit) verbeteren
	5 Stop bodemdaling veenweidegebied/ watersysteem op orde/ peilopzet/ landgebruik aanpassen
	13 Herstructureren en doorontwikkelen bestaande recreatiecomplexen en recreatieve voorzieningen
C Verbinden voor recreatie en/ of natuur	**6** Bloemrijke dijk creëren
	7 Binnen- en buitendijks water met elkaar verbinden
	10 Waterrijk Museum als snoer met (cultuurhistorische) parels realiseren
	11 Toegankelijkheid dijkzone verbeteren
	12 Recreatieve netwerk: nieuwe verbindingen/ ontbrekende schakels toevoegen/ opheffen barrières (binnen- en buitendijks; over land en over water)

INITIATIEVEN
13 Verbetering natuur en recreatie Schardam en Schardammer Koog
9 De Hulk binnen- en buitendijks
11 Versterken natuurkern oeverdijk
2 Aanleg dijkplaatsen voor recreatie en natuurbeleving: **7** Dijkplaatsen deelgebied Hoorn; **12** Dijkplaatsen deelgebied Zeevang; **23** Dijkplaatsen deelgebied Gouwzee; **32** Dijkplaatsen deelgebied Waterland
6 Aanleg stadsstrand Hoorn; **35** Aanleg kleine zwemstrandjes tussen Uitdam en Kinselmeer;
18 Ontwikkelen kitesurflocatie bij Warder; **25** Realiseren historische scheepswerf Slobbeland; **26** Binnenhaven Monnickendam; **27** Trailerhelling bij Galgeriet, Monnickendam; **34** Aanlegsteiger IJmeer bij Uitdam/ Kinselmeer; **37** Extensieve recreatie oostoever Kinselmeer
15 Opknappen braken Zeevang; **39** Ontwikkelen natuurkern IJdoorn, Kinselbaai en Hoeckelingsdam; **31** Natuurkern De Nes e.o.; **38** Ontwikkelen natuur- en recreatiekern De Munt-Kinselmeer
33 Ontwikkelen natuurkern Waterlandse Weiden
10 Aanleg Dwaalpark Hoorn; **22** Kitesurflocatie bij Edam
3 Ontwikkelen bloemrijke dijk
29 Realiseren vaarroute kleine watersport in noordelijk deel Gouwzee
4 Ontwikkelen Waterrijk Museum; **16** Integraal cultuur-toeristisch project Etersheim; **20** Verbeteren Fort Edam als cultuurhistorische bestemming; **28** Herontwikkeling Gemaal De Poel
1 Doorgaande fiets- en wandelroute op of langs de dijk; **8** Aanleg wandelverbinding Grote Waal - dijk
17 Aanpak kruising Warder; **21** Passeerbaar maken Zeesluis Edam voor fietsers en wandelaars; **24** Buitendijkse parkeerplaats Volendam Noordeinde; **36** Verbeteren van het binnendijkse vaarnetwerk van Waterland; **41** Stad-landverbindingen Amsterdam – Waterland

CONCLUSIE

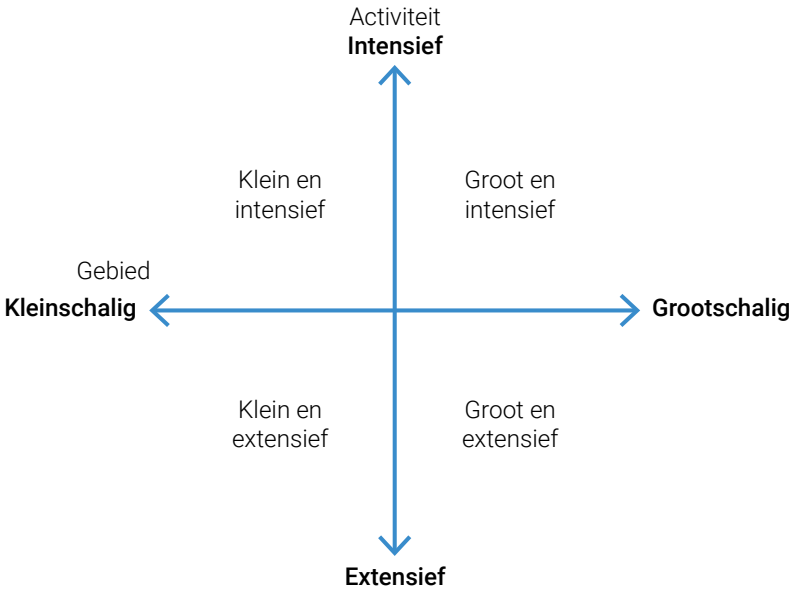
De conclusie van deze oefening luidt dat alle initiatieven onder één of meer van de ruimtelijke strategieën vallen. Sommige van de strategieën zoals bij voorbeeld strategie 7 (het verbinden van binnen- en buitendijks water) en 3 (het toevoegen van nieuw oeverland) worden (nog) niet door initiatieven gedekt. Strategie 5 (bodemdaling stoppen, watersysteem op orde brengen, landgebruik aanpassen aan nattere omstandigheden) wordt gedragen door enkele initiateven in de directe omgeving van bestaande natuurkernen. Het kan goed zijn dat er verspreid over de Kustzone meerdere initiatieven in de richting van een natuurinclusiever landbouw zullen worden ontwikkeld.

Zicht op de Rietkoog met bewegwijzering; natuur, recreatie en landschapsbeleving in één. (foto: H+N+S)

WAAR IS EEN INITIATIEF HET BEST OP ZIJN PLAATS?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden is een tweetal kaartbeelden ontwikkeld, dat het beste kan worden aangeduid met de term 'streefbeeld'. Het zijn kaartbeelden die de gebieden, gebiedjes en plekken in de Kustzone indelen al naar gelang hun geschiktheid voor bepaalde ruimtelijke ingrepen.
De kaartbeelden zijn ontstaan uit het idee dat als het om het trefzeker lokaliseren van 'programma' (daarmee wordt hier bedoeld: grondgebruik, activiteiten en voorzieningen) in de Kustzone gaat enerzijds de intensiteit van de activiteit ertoe doet en anderzijds de schaal en omvang van de plek waar de betreffende activiteit in landt. Zo kwamen we tot een denkschema met een gebieden-as (waarin de volgende vraag leidend is: passen de aard en omvang van het programma bij het karakter van het gebied?) en een activiteiten-as (waarin de vraag naar de intensiteit van het programma en de bezoekersaantallen leidend is). Om de kaartbeelden leesbaar te houden hebben we een streefbeeld 'groen-blauw' ontwikkeld (met een zonering voor de extensieve vormen van grondgebruik, zoals landbouw, natuur en extensieve vormen van recreatie) en een streefbeeld 'oranje-rood' (met de locatie-principes voor de recreatieve en culturele activiteiten en voorzieningen) .
De kaartbeelden doen éénduidige uitspraken over de gebieden en plekken die erop zijn weergegeven; als op het groen-blauwe streefbeeld voor een gebied natuurontwikkeling als koers staat beschreven, dan legt het oranje-rode streefbeeld daar geen recreatieve ontwikkeling overheen.

links: Assenkruis met op de horizontale as de gebieden op de schaal van groot naar klein, en op de verticale as de de activiteiten, de intensiteit van het gebruik van intensief naar extensief. De twee assen vormen de basis voor twee streefbeelden.

boven: De Hogendijkerbraak bij Warder: klein en extensief en onderdeel van het groen-blauwe streefbeeld.
(foto: H+N+S)

links: Volendam; grote clusters met toeristische activiteiten en onderdeel van het oranje-rode streefbeeld. De stad heeft veel laadvermogen voor recreatief programma en kan die karakteristiek verder uitbouwen.
(foto: Gouwenaar)

STREEFBEELD GROEN - BLAUW

Aan het streefbeeld liggen de strategieën ten grondslag die aan het eind van hoofdstuk 2 als concretisering van de opgaven en kansen zijn geformuleerd. Die zijn gecombineerd met de kwaliteiten en de verbeterpunten uit de typering van de vier gebieden van het eerste hoofdstuk. Als nieuw element zijn de vaarroutes en de maaigebieden in het Markermeer, de Gouwzee en het IJmeer toegevoegd, die de kustzone als vaargebied aantrekkelijker gaan maken. De vaargeulen die vanuit de diepere delen van het Markermeer en het IJmeer worden gegraven om de Kustzone vanaf de kant van het water beter toegankelijk te maken zijn hierin een factor. Het gaat hier om bestaande en nieuwe (bij voorbeeld bij Etersheim en Uitdam) geulen; de laatste zijn voor een deel gegraven ten behoeve van de uitvoering van de dijkversterkingsmaatregelen. Ook het binnendijkse vaarnetwerk heeft een plek gekregen in dit streefbeeld.

Het groen-blauwe streefbeeld legt de Kustzone uiteen in een reeks van typen gebieden aan de hand van de aard van het gebied, met elk een eigen koers en strategie.

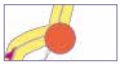
	AARD VAN HET GEBIED	KOERS EN STRATEGIE
	Grote open waterlandschap Markermeer	Aaneengesloten water voor recreatie (extensief) en natuur
	Grote open waterlandschap IJmeer	Aaneengesloten water voor recreatie (intensief) en natuur, zo nodig gemaaid
	Diep water, permanente en tijdelijke vaargeulen	Aaneengesloten water voor recreatie
	Ondiep kustwater (2 – 3m diep)	Zone voor waternatuur en extensief vaarwater
	Kustzone buitendijks met kansen voor natuurontwikkeling	Zone voor verondieping (0 – 1m diep) en het creëren van een luwe zone voor natuurontwikkeling
	Oeverdijk, buitendijks voorland	Oeverdijk aanleggen; in buitendijks grasland natuurlijk peil herstellen waardoor het kan vernatten en overstroombaar wordt
	Dijkzone	Bloemrijke dijk creëren en dijk als habitat voor ringslang etc verbeteren
	Schakels (sluizen, spuien, vistrappen etc)	Verbinden binnendijks en buitendijks vaarwater met schutsluis of overtoom
	Binnendijks (vaar)water (boezems, trekvaarten, dieën) inclusief oevers	Obstakels verwijderen, ontbrekende schakels toevoegen
	Kleine natuurgebieden (braken en andere kleine natuurgebieden)	Natuur herstellen en verbeteren
	(Kleine) droogmakerijen	Watersysteem op orde brengen, peilopzet (ook tegen paalrot), natuurontwikkeling en natte teelten
	Aaneengesloten natuur binnendijks (NNN donkerder, N2000 lichter)	Zo mogelijk vergroten; van eigen water aan- en afvoer voorzien
	Grote aaneengesloten veenweide, inclusief weidevogelleefgebied	Stop bodemdaling veenweide, watersysteem op orde, peilopzet, natuurinclusieve landbouw

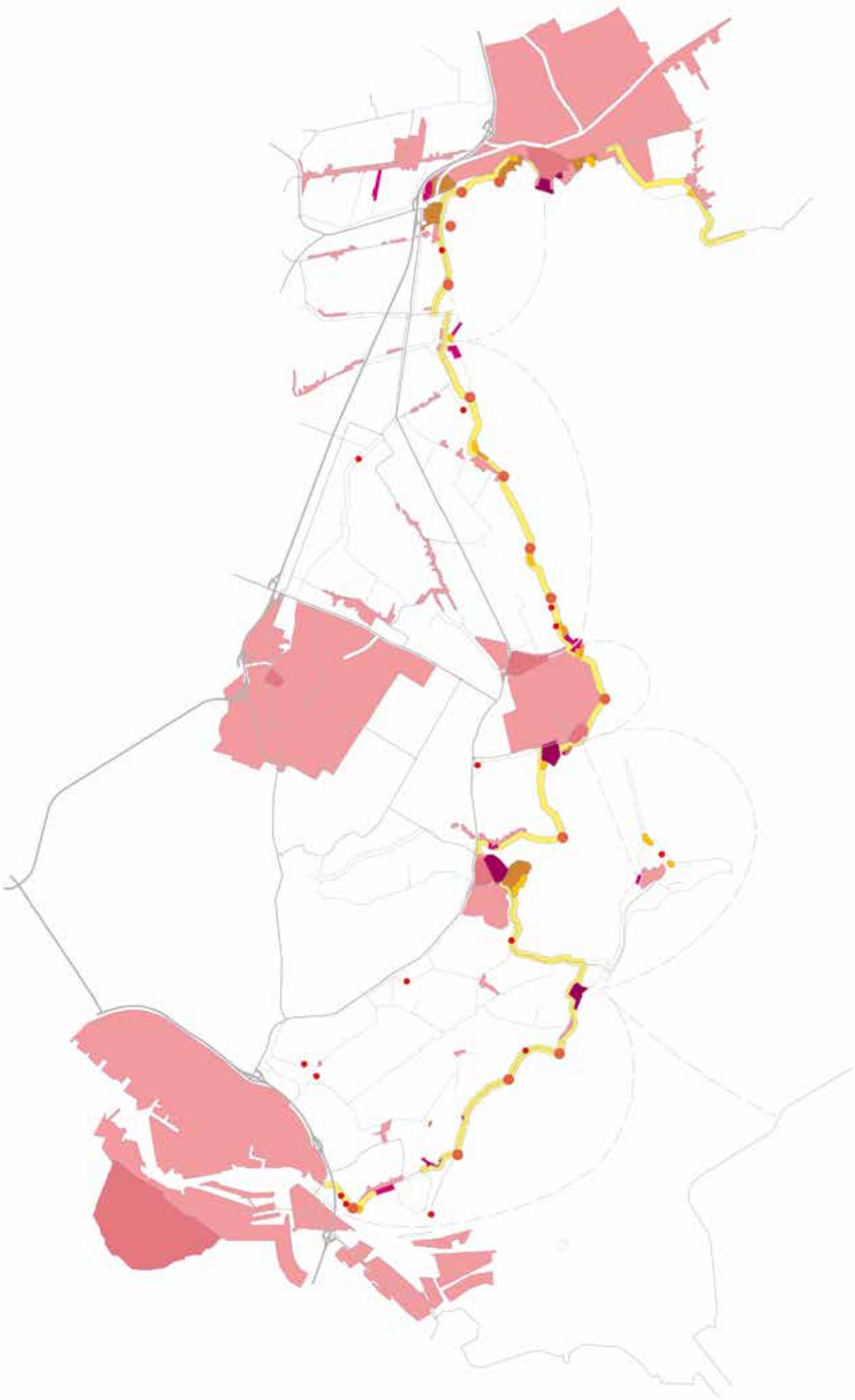

STREEFBEELD ORANJE - ROOD

Voor het trefzeker accommoderen van de meer intensieve activiteiten uit het culturele en recreatieve programma in de Kustzone hebben we het streefbeeld oranje-rood ontwikkeld. Een tien-traps-raket van gebieden en plekken in de Kustzone geeft in dat streefbeeld de geschiktheid aan voor de activiteiten op gebied van cultuur en recreatie. Onder 'programmatische invulling' staat opgesomd wat er in de betreffende categorie kan vallen; niet alles wat is opgesomd hoeft in de genoemde combinatie voor te komen.

Het oranje-rode streefbeeld legt de Kustzone uiteen in een reeks van typen plekken van groot/intensief naar klein/ extensief, met elk een eigen mogelijke programmatische invulling.

	PLEK	PROGRAMMATISCHE INVULLING
	Markermeer/ IJmeersteden (Hoorn, Edam, V-dam, M-dam, A-dam)	Attracties, dagrecreatievoorzieningen, hotels, verblijfsrecreatie, horeca, jachthavens
	Recreatiehubs met grote jachthavens (Marina Volendam, Europarcs Uitdam)	Attracties, dagrecreatievoorzieningen, verblijfsrecreatie, horeca, jachthavens
	Verblijfsrecreatiecomplexen met kleine jachthaven (Schardam, Edam)	Verblijfsrecreatie, horeca, kleine jachthaven, zwem- en zonmogelijkheid, refugia-natuur
	Recreatiegebied en groot strand (Stadsstrand, De Hulk, Hemmeland)	Dagrecreatie, (water)sport en -spel, zwem- en zonmogelijkheid
	Kitesurfplekken	Strand, (seizoens)horeca, parkeerplaats
	Dijk- en lintdorpen	Horeca, zwem- en zonmogelijkheid, ligplaatsen en voorzieningen voor de binnendijkse waterrecreatie
	Camping bij de boer en losse horeca	Verblijfsrecreatie, (seizoens)horeca, refugia-natuur
	Dijkplaatsen	*Afhankelijk van plek en condities een keuze uit:* (seizoens-) horeca, zon- & zwemmogelijkheid, aanlegmogelijkheid, parkeerplaats, vogelkijkhut, niks doen (met spontane natuurontwikkeling als gevolg), refugia-natuur
	Strandjes	Plek voor fietsen ('nietje')
	Dijkzone, dijktrap	Uitkijken, zonnen, picknicken

CONCLUSIE

Als we de lijst van nu bekende initiatieven (zie bijlage I) over de streefbeelden verdelen, dan is de conclusie dat het overgrote deel van de initiatieven op zijn plek past. Het merendeel lijkt ook echt positief bij te dragen aan het streefbeeld van de Kustzone. De initiatieven waarbij vanwege hun ligging kanttekeningen kunnen worden geplaatst zijn:

- Het zijn met name de kitesurflocaties en trailerhellingen die in verband met hun potentiele dynamiek en verstoring die om een zorgvuldige situering vragen; ter hoogte van de ondiepe oevermilieus met hun natuurlijke waarden zijn deze voorzieningen niet op hun plaats. Dit geldt zeker voor de plekken waar speedboten en jetski's te water kunnen worden gelaten.
- Het verbeteren van het vaarnetwerk in de Gouwzee zou zich in het noordelijk deel moeten concentreren. In het zuidelijke deel heeft het verder versterken van de buitendijkse natuurlijke kwaliteiten prioriteit. Het maaibeheer zou hier achterwege moeten blijven.

Verder valt op dat:

- Wanneer we de kansen, het streefbeeld groen-blauw en de initiatieven vergelijken, zien we dat de kansen om het zich ontwikkelende vaarnetwerk binnendijks met het buitendijkse vaarwater te verbinden in het noorden van het gebied (bij Schardam) jammer genoeg ontbreken.
- Daarnaast zou het ook een goede zaak zijn als er geëxperimenteerd zou worden met het creëren van condities voor een houdbaar watersysteem in één van de kleine droogmakerijen in de Kustzone, bijv. in de Blijkmeer.

Kitesurflocaties en de ontwikkeling van natuurlijke kwaliteiten in de dijkzone en het buitendijkse water verdragen elkaar niet; hier zijn keuzen vereist (foto: M. Eker)

In de Gouwzee komen de ambities vanuit natuur en recreatie samen en geldt; in het noordelijk deel meer ruimte voor het recreatieve vaarnetwerk, en het zuidelijke deel voorrang voor buitendijkse natuurontwikkeling. (foto: M. Eker)

Een koppeling tussen het binnen- en buitendijkse vaarnetwerk ontbreekt in het noordelijke deel van de Kustzone, terwijl hier wel kansen liggen. (foto: Ton van der Wal)

HOE PAST HET INITIATIEF IN DE CONTEXT?

Als aanzet voor de beantwoording van de hoe-vraag (hoe kunnen de initiatieven het beste kunnen worden ingepast?) hebben we voor elk van de vier deelgebieden de streefbeelden groen-blauw en oranje-rood over elkaar heen gelegd. Dan ontstaat er een beeld van de constellatie, korrelgrootte en kleurschakering voor elk van de gebieden. Op basis daarvan komen we tot een volgende eerste typering van de hoedanigheid en de verschijningsvorm van de initiatieven, die in de Kustzone als geheel en in de verschillende deelgebieden wenselijk zijn.
Deze typering met het oog op het toevoegen van programma en activiteiten geldt voor de periode van zeg de komende tien jaar. Na afloop van die periode is herijking op zijn plaats. Het laadvermogen van de vier gebieden is immers niet oneindig.
De hieronder gepresenteerde principes vormen een eerste aanzet. Ze dienen als 'gids' bij de verdere invulling en vormgeving van de initiatieven in het proces samen met betrokken publieke en private partijen. Ook zijn er enkele algemene principes die voor alle vier de gebieden van toepassing zijn.

REGIOSTAD HOORN

VOORKEUR VOOR INITIATIEVEN:

1. die Hoorn beter op de kust oriënteren;
2. die helpen de positie van Hoorn als 'hub' en boegbeeld van het noordelijk deel van de Kustzone te versterken;
3. en die tegelijkertijd helpen de barrièrewerking van de infrastructuurlijnen te verminderen;
4. aansluiten bij het gevarieerde natuurlijk, historische en toeristische karakter.

VOOR ALLE DEELGEBIEDEN

ONDERSCHEID BINNEN- EN BUITENDIJKS

Binnendijks voegen initiatieven zich in de ruimtelijke structuur van het open landschap en de linten, dijkbebouwing, dorpen, of naar de op zichzelf staande bebouwing. Initiatieven in de oeverzone van Markermeer en IJmeer voegen zich in de opbouw van het buitendijks landschap van voorland, rietland, ondiep water, kunstwerken en steigers. Bebouwing is hier afwezig of tijdelijk.

AANSLUITING OP LANDSCHAPPELIJKE KENMERKEN

Initiatieven sluiten aan op de aanwezige landschappelijke gegevenheden. de aanwezige verkavelingstructuur, schaal, niveauverschillen, beplanting, materialisering, etc. vormen samen de uitgangspunten voor de ruimtelijke inpassing.

HORIZONTALITEIT EN HOOGTE

In het ruimtelijk beeld van de Kustzone is de horizontaliteit van open weiland, water, dijken en horizon beeldbepalend; bebouwing blijft daaraan ondersgeschikt.

ZEEVANG

VOORKEUR VOOR INITIATIEVEN:

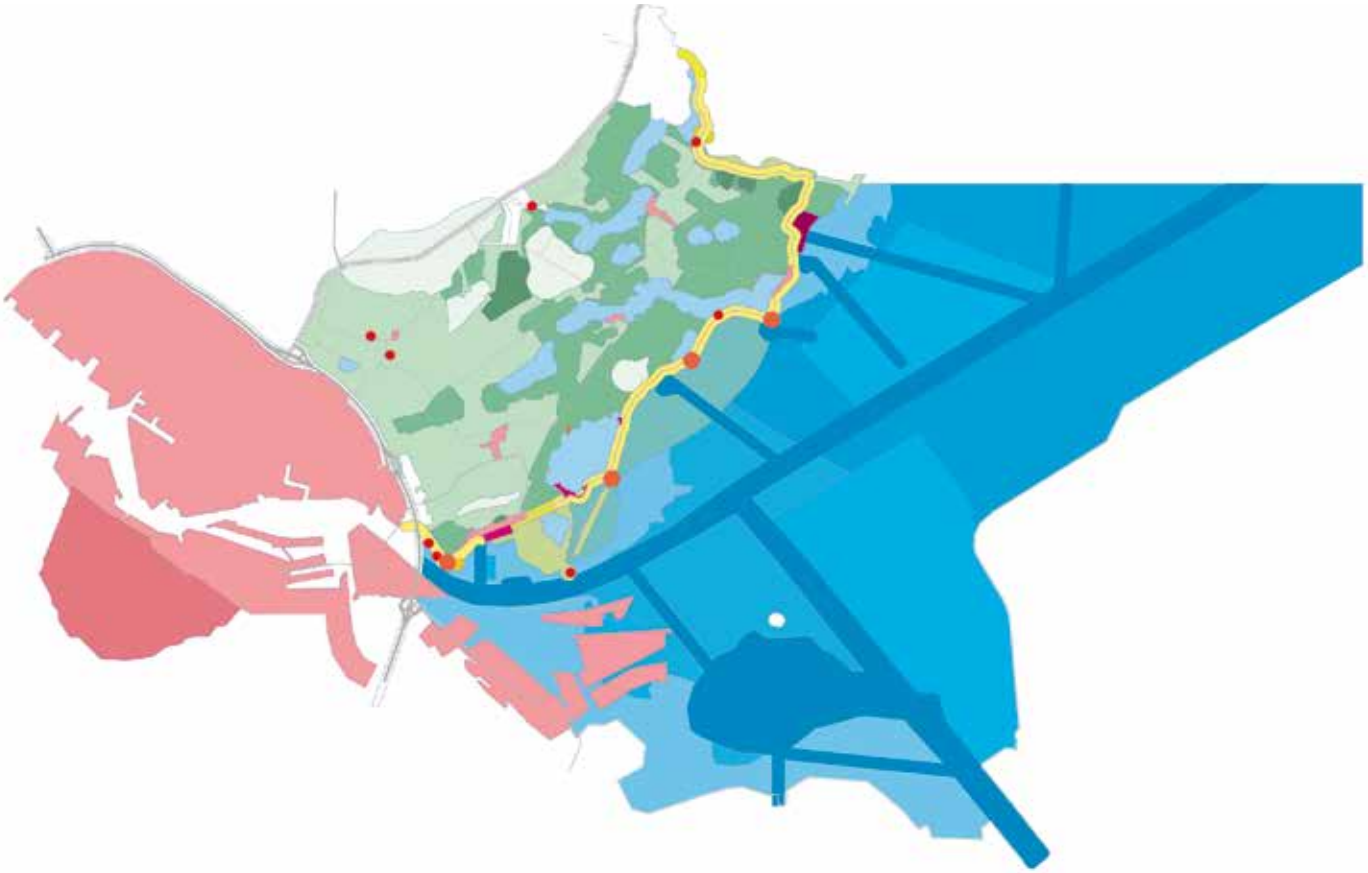
1. die ervoor zorgen dat de kwaliteiten van Zeevang ontdekt worden
2. die de grote schaal en ruimtelijkheid van dit gebied respecteren
3. die kleinschalig zijn en informeel van karakter
4. die zorgvuldig worden ingepast en de erfgoedwaarde van de ensembles en structuren goed tot hun recht laten komen.

GOUWZEE EN GOUWZEEKUST

VOORKEUR VOOR INITIATIEVEN:

1. die de waterfronten van Edam, Volendam, Monnickendam nog gevarieerder en aantrekkelijker maken
2. die de grote eenheden (natuur, recreatiewater, attractief stedelijk milieu) respecteren en die functioneel en visueel ondersteunen
3. die passen bij de zonering tussen enerzijds een extensief en op natuurontwikkeling gericht zuidelijk deel en anderzijds een op waterfrontwikkeling en recreatieve ontwikkeling gericht noordelijk deel
4. met een breed spectrum van kleinschalig (Marken, dijkplaatsen) tot grootschalig (Zuiderzeestadjes); van extensief (in en grenzend aan de natuurcomplexen en in de polder) en intensief (in de waterfronten).

WATERLAND - IJMEER

VOORKEUR VOOR INITIATIEVEN:

1. met gevarieerde verschijningsvormen;
2. in kleinschalige ruimtelijke interventies;
3. waarin kwaliteit boven kwantiteit gaat;
4. die de natuurlijke kwaliteiten in de kustzone versterken;
5. die georiënteerd zijn op het recreatieve routenetwerk over land en water.
6. met aandacht voor een wat intensievere ontwikkeling aan de flanken Amsterdam noord/Blauwe Hoofd en Monnickendam/ bij damaanzet Marken) met een andere taal en schaal dan in de tussengelegen luwe en kleinschalige zone.

CONCLUSIE

Dit hoofdstuk bevat principes aan de hand waarvan de locatie van de initiatieven nader bepaald kan worden en een eerste gevoel kan groeien voor de verschijningsvorm (omvang, architectonische uitstraling, toegankelijkheid, ruimtelijke constellatie) van de bij de initiatieven horende ruimtelijke interventies en maatregelen. De hoe-vraag is het richtsnoer voor de verdere uitwerking van de initiatieven.

Het is van belang om een praktijk te creëren van proactief stimuleren en sturen bij de verdere invulling en uitwerking van de initiatieven door middel van een of andere vorm van kwaliteits-regie. Het belang van een dergelijke vorm van kwaliteitsregie heeft alles te maken met de grote kwaliteiten van de Kustzone enerzijds en de uniciteit en kwetsbaarheid van het gebied anderzijds.

TENSLOTTE

Het KROK geeft op basis van het bestaande beleid en de potenties van het gebied een beeld van de gewenste ruimtelijke ontwikkeling van de Kustzone Hoorn-Amsterdam, toegespitst op de thema's recreatie, natuur en landschap. De waarden die de huidige ruimtelijke karakteristiek biedt, alsmede de opgaven waar het gebied voor staat en de kansen die benut kunnen worden waren leidend bij het creëren van dit beeld. Het KROK biedt een richtsnoer voor de locatie, omvang, dichtheid en verschijningsvorm waarin de nu bekende initiatieven (inclusief de ruimtelijke maatregelen die daarbij horen) bij voorkeur doorontwikkeld zouden moeten worden om optimaal bij te dragen aan de gewenste ruimtelijke kwaliteit van de Kustzone.
En het vormt een kader voor de functionaliteit, locatie, omvang en verschijningsvorm voor nog te ontwikkelen initiatieven op gebied van recreatie, natuur, landschap en landgebruik.

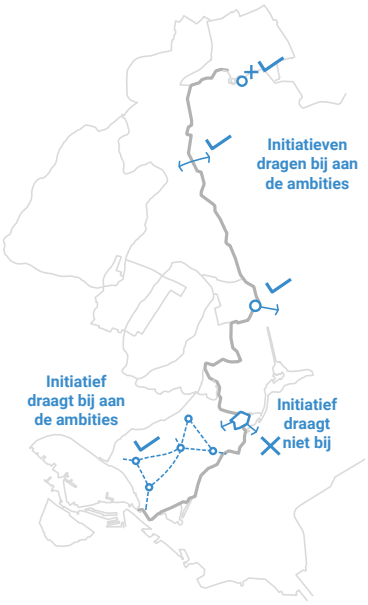
Het volgende stroomschema kan als gebruiksaanwijzing voor het toepassen van het KROK dienen:

INITIATIEF

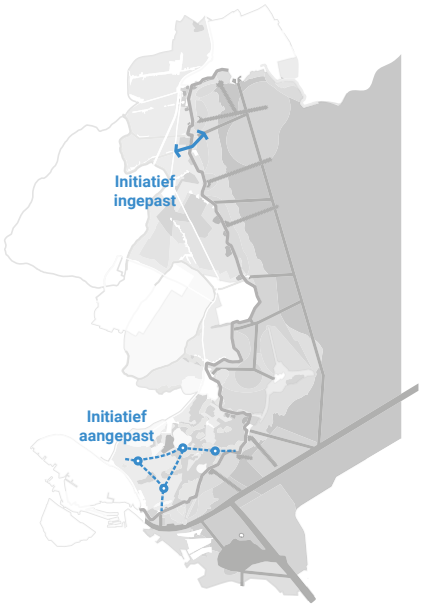
Het kan bijv. gaan om een nieuwe recreatieve voorziening, of een verbetering van de natuur- of waterkwaliteit

WAT DRAAGT HET INITIATIEF BIJ?

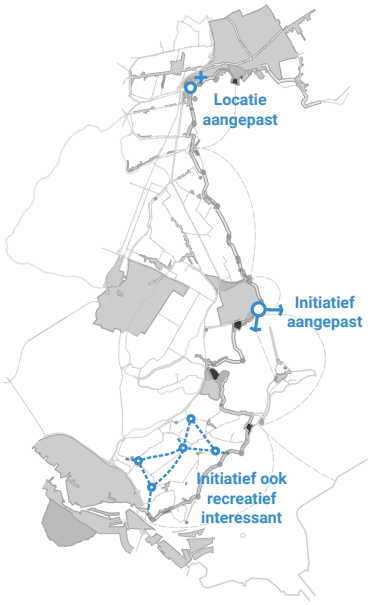
Het inititatief moet bijdragen aan de karakteristiek van de 4 gebieden en aan één van de 14 ruimtelijke strategieen voor de kustzone, of valt af.

WAAR IS HET INITIATIEF HET BESTE OP ZIJN PLAATS?

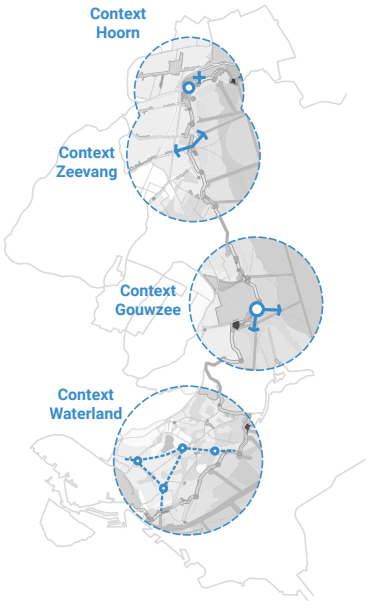
Initiatieven op gebied van natuurontwikkeling, andere vormen van landgebruik, of de kwaliteit van het water worden beoordeeld met het groen-blauwe streefbeeld.

WAAR IS HET INITIATIEF HET BESTE OP ZIJN PLAATS?

Inititiatieven op gebied van recreatie worden beoordeeld met het rood-oranje streefbeeld.

HOE PAST HET INITIATIEF IN DE CONTEXT?

De omvang, hoedanigheid en verschijningsvorm van de initiatieven moet passen binnen de context en de samenhang van de deelgebieden.

RESULTAAT

De initiatieven zijn aangepast en/of ingepast binnen het KROK en kunnen verder worden uitgewerkt.

BIJLAGE

INITIATIEVEN EN INRICHTINGSVOORSTELLEN* VOOR DE KUSTZONE HOORN – AMSTERDAM

* Tijdens de aanpassing van dit kwaliteitskader medio 2020 is een aantal initiatieven die niet meer aan de orde zijn uit de lijst verwijderd; vandaar dat de nummering van de initiatieven gaten vertoont.

VOOR DE KUSTZONE ALS GEHEEL

1 Doorgaande fiets- en wandelroute op langs de dijk (afhankelijk van ruimte in (nieuwe) dijkprofiel en natuurfuncties langs de dijk; aansluiten op routenetwerk

2 Dijkplaatsen als pleisterplaatsen en belevingsmomenten voor natuur en recreatie met ruimtelijk 'accent' (zie **7, 12, 23** en **32**)

3 Zoveel als mogelijk 'doorgaande' bloemrijke dijk als concept voor de uitvoering van de groene dijkbekleding en het beheer met aandacht voor de gradiënt hoog&droog – laag&nat

4 Waterrijk Museum als samenhangend geheel van routenetwerk op en langs de dijk, dijkplaatsen, TOP's en andere informatiepunten, dijkgerelateerde culturele en recreatieve voorzieningen/ faciliteiten en evenementen

VOOR HOORN

5 -

6 Stadsstrand Hoorn voor bewoners en bezoekers met bijbehorende recreatieve en infrastructurele voorzieningen (horeca paviljoen en kiosk met toiletten; spotvelden en speelplekken; 500 p-plaatsen, waarvan 130 alleen voor piekmomenten; fietspad over kruin oeverdijk; verbindingen naar aangrenzende wijken; duiksteiger en aanlegsteiger)

7 Dijkplaatsen bij Galgenbocht (als markante plek), bij brug over tussenwater Oeverdijk (uitkijkpunt over natuur), bij De Hulk (in combinatie met gemaal Westerkogge) en Scharwoude (Oude badhuis als zitgelegenheid)

8 Wandelverbinding Hoorn om de dijk en de wijk (Grote Waal) beter op elkaar aan te sluiten ; gaat om zonering van gebruik, opdat strand geen hondenuitlaatplek wordt; brug over tussenwater oeverdijk aansluiting op bestaand netwerk en dijktrappen

9 De Hulk buitendijks, oeverdijk en het tussenwater worden natuurkern voor water- en kustvogels en waterecosysteem; verondieping met materiaal uit de uit te baggeren vaargeul Hoorn-A'dam; aanleg grondkeringen om erosie tegen te gaan; oeverlanden bij de Hulk worden afgegraven, waardoor er overstromingsgraslanden kunnen ontstaan; deel wordt rietzone. Inclusief trailerhelling bij De Hulk. Herontwikkeling recreatieterrein De Hulk binnendijks; versterking van de binnendijkse recreatieve mogelijkheden (camping, verbindingen); relatie met buitendijkse recreatieve mogelijkheden aan de zuidzijde van Scharwoude ter hoogte van pannenkoekenhuis

10 Aanleg dwaalpark Hoorn in aansluiting op de herontwikkeling van recreatieterrein De Hulk; betere aansluiting op de Markermeerkust creëren met aandacht voor verbindingen (fietsverbinding vanaf Scharwoude), opheffen barrières (spoor!), uitbreiding camping en verbetering van de natuurlijke kwaliteiten

11 Aanleg oeverdijk met 1 km lange natuurkern als centraal deel (met gebieden van resp 1,5km en 1km lengte ten noorden en ten zuiden ervan voor combi extensieve vormen van recreatie en natuur) bestaande uit moeras, vochtig hooiland en kruiden- en faunarijk grasland; tussenwater krijgt een natuurlijk peilverloop en optimaal ingericht als paai- en opgroeiplaats voor vissen; er komen vispassages in het af- en aanvoersysteem naar het Markermeer; aan de buitenzijde van de oeverdijk onderwatertalud met helling 1:40 voor de ontwikkeling van onderwaternatuur en paai- en opgroeiplaats voor vissen

VOOR ZEEVANG

12 Dijkplaatsen bij Schardam, Etersheim (bij 'knooppunt' aanlegsteiger dijkopgang en parkeermogelijkheid; recreatieve knoop), drie dijkplaatsen tussen Etersheim en Edam ter plaatse van abrupte overgangen in dijkprofiel (natuurkern en braken ontmoeten Markermeer)

13 Verbetering natuur (en recreatie) Schardam en Schardammer Koog: verondiepen baai-achtige delen Markermeer bij de Riet-, Floris- en Oosterkoog voor onderwater-natuur; met materiaal afkomstig van de uit te baggeren recreatiegeulen/ tijdelijke vaargeulen tbv dijkversterking bij Schardam, Etersheim en Warder; deze verondiepingen koppelen aan de oeverlanden bij Schardam en de buitendijkse kogen, opdat grote kernen voor oevernatuur ontstaan; aanleg eilandjes en rietzones maken het geheel nog robuuster. Oeverlanden Schardam, Riet-, Floris- en Oosterkoog: realiseren waterrijke gevarieerde natuurzone (inclusief rietzones) met kraamkamerfunctie voor vis; dit vooral door langs de sloten flauwe en brede taluds te creëren, de sloten onderling en ook via een vispassage met het Markermeer te verbinden; natuurlijk peilverloop in de sloten; areaal moeras in Rietkoog uitbreiden en delen Rietkoog terugzetten in de successie door lokaal af te raven en meer open water aan te brengen; versterking relatie met binnendijkse 'refugia'

14 -

15 Opknappen braken Zeevang (Koogbraak, Moordenaarsbraak, Grote Braak) met Zandbraak als voorbeeld; braken uitbaggeren, herinrichten oeverzones, inrichting vogelspotplekken

16 Integraal cultuur-toeristisch project bij Etersheim; aanwezige kleinschalige binnendijkse attracties combineren met een aanlegsteiger voor de bruine vloot in combinatie met een fiets- en wandelopgang en een parkeermogelijkheid; inclusief informatievoorziening

17 Aanpak kruising Warder; verbetering verkeersveiligheid en toegankelijkheid buitendijkse voorzieningen in combinatie met versterking van de landschappelijke kwaliteiten

18 Kitesurflocatie bij Warder (bij Zwembad of Moordenaarsbraak)

19 -

VOOR GOUWZEE

20 Verbetering van Fort Edam als cultuur-toeristische voorziening en onderdeel van het Waterrijk Museum

21 Passeerbaar maken van de Oude Zeesluis bij Edam voor fietsers en wandelaars

22 Kitesurflocaties bij Edam (noord en zuid)

23 Dijkplaatsen bij kaap Noordeinde (wandelbestemming vanuit Volendam, kaap Hoek van de Noord (natuurbeleving), Jan Hagelhoek bij Katwoude (eventueel combineren met een aanlegmogelijkheid voor kano's en kleine sloepen)

24 Buitendijkse parkeerplaats Volendam Noordeinde om de verkeersveiligheid en leefbaarheid in Volendam te verbeteren

25 Realiseren historische scheepswerf Slobbeland als onderdeel van Waterrijk Museum

26 Nieuwe (passanten)steiger in haven Monnickendam voor veerverbinding en riviercharters tevens realiseren van een aanlegkade (incl walvoorzieningen) voor de bruine vloot

27 Trailerhelling bij Galgeriet, Monnickendam

28 Opknapbeurt van het Gemaal aan de Poel bij Monnickendam; een publieksfunctie voor dit cultuurhistorisch interessante gebouw behoort tot de mogelijkheden, nu er een nieuw gemaal aan de dijk wordt gerealiseerd even benoorden het huidige gemaal

29 Realiseren vaarroute voor de kleine watersport (suppen, kanoën, roeien, sloepen) in het noordelijk deel van de Gouwzee inclusief aanlegmogelijkheden en 'overdraag'-locaties kano's naar binnenwater (mogelijke locaties: Bereklauw-Waterlandse Zeedijk/ Jan Hagel hoek/ Bereklauw-Waterlandse Zeedijk / Oosterpoel-Waterlandse Zeedijk

VOOR WATERLAND-IJMEER

30 -

31 Polder de Nes inclusief de oeverzone en de binnendijkse natuurkernen ontwikkelen als wetland voor weide-, water- en kustvogels; verbetering van de visstand met waterinlaat vanuit IJmeer; vluchthaven wordt rustige en verondiepte baai ; visverbinding tussen Oosterpoel en de Nes

32 Dijkplaatsen bij De Nes (natuurbeleving), Uitdam (kaap, natuurbeleving ev steiger), Barnegat (kaap, natuurbeleving), Kinselmeer (kaap, zwemstrand), Blauwe Hoofd (kaap, dagrecreatie)

33 Ontwikkeling natuurkern Waterlandse Weiden als combinatie van gezond waterecosysteem, botanisch grasland verbonden met de natuur van het ondiepe buitenwater met rietlanden

34 Aanlegsteiger in IJmeer bij Uitdam/ Kinselmeer (ev gekoppeld met dijkplaats?)

35 Aanleg kleine zwemstrandjes (plm 200m lang) langs de dijk in de zone tussen Uitdam en Kinselmeer

36 Verbetering van het binnendijkse vaarnetwerk van Waterland gericht op fluisterboten en andere kleine vaartuigen; inclusief opheffen van een aantal knelpunten

37 Oevers Kinselmeer; ontwikkeling extensieve en natuurgerichte recreatie langs de oostelijke oevers van het Kinselmeer

38 Ontwikkeling natuur- en recreatiekern De Munt-Kinselmeer; combi van extensieve en natuurgerichte recreatie met gezond waterecosysteem, weidevogelleefgebied met hoge botanische waarden; gekoppeld aan het buitendijkse ondiepe watermilieu

39 Ontwikkeling natuurkern IJdoorn, Kinselbaai en Hoeckelingsdam; combinatie van sterk vernat weidevogelgebied binnendijks, ondiep buitendijks onderwatermilieu en een geconsolideerd buitendijkse oevermilieu voor kale grondbroeders

40 -

41 Verbeterde en veilige verbindingen voor langzaam verkeer tussen A'dam en Kustzone; met eindpunt noord-zuid metrolijn als brandpunt

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

- Actieprogramma Metropolitaan Landschap 2016-2020; Metropool Regio Amsterdam, 2016.
- Agenda Groen; Provincie Noord-Holland, 2013.
- Agenda IJsselmeergebied 2050; Ministerie Infrastructuur en Waterstaat, 2018.
College van Rijksadviseurs; CRa , 2016.
- Evaluatie Deltawet waterveiligheid en zoetwatervoorziening; Ministerie Infrastructuur en Milieu, 2016.
- Factsheet Markermeer-IJmeer; Ministerie van Infrastructuur en Milieu, 2014.
- Het provinciaal Coalitieakkoord 2019-2023; Provincie Noord-Holland, 2019.
- Kader Richtlijn Water; Ministerie van Infrastructuur en Milieu, 2012.
- Kader Ruimtelijke Ontwikkeling Kustzone Hoorn-Amsterdam; Provincie Noord-Holland, 2020.
- Kader Ruimtelijke Kwaliteit Markermeerdijken; Provincie Noord-Holland, 2014.
- Kadernota Cultuurbeleid 2017-2020; Provincie Noord-Holland, 2016.
- Leidraad Landschap en Cultuurhistorie; Provincie Noord-Holland, 2018.
- Meerjarenvisie Landschap Noord-Holland 2017-2021; Landschap Noord-Holland, 2016.
- Natuurambitie Grote Wateren 2050 en verder; Ministerie van Economische Zaken.
- Natuur- en Recreatieplan Westfriesland; Recreatieschap Westfriesland, 2016.
- Nota duurzaam Landschap; Gemeente Amsterdam, 2019.
- Omgevingsvisie Noord-Holland 2050 “Balans tussen economische groei en leefbaarheid”; Provincie Noord-Holland, 2018.
- Omgevingsvisie Waterland 2030; Gemeente Waterland, 2017.
- Programma Waterfront, Gemeente Hoorn, 2013.
- Programmatische Aanpak Grote Wateren; Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2018.
- Projectplan Waterwet van de versterking Markermeerdijken; Alliantie Markermeerdijken en Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, 2018.
- Panorama Markermeer-IJmeer; Stuurgroep Markermeer-IJmeer, 2018.
- Recreatieplan Waterland, actualisatie 2012; Recreatieschap Twiske-Waterland, 2012.
- Rijksnatuurvisie 2014; Ministerie van Economische Zaken.
- Rijksstructuurvisie Regio Amsterdam-Almere Markermeer; Ministerie Infrastructuur en Milieu, 2013.
- Strategische Agenda Toerisme MRA 2025; Metropool Regio Amsterdam, 2018.
- Strategisch beleidskader Economie en Uitvoeringsagenda; Provincie Noord-Holland, 2016.
- Structuurvisie Koggenland, Gemeente Koggenland, 2009.
- Toerisme en recreatie Kustzone Hoorn – Amsterdam, Vraag- en aanbodanalyse, wenseninventarisatie en zonering; Provincie Noord-Holland, 2017.
- Toeristische Visie; Gemeente Edam-Volendam, 2015.
- Toeristische Visie 2015 – 2025; Gemeente Waterland, 2015.
- Visie op Waterrecreatie Noord-Holland 2030; Provincie Noord-Holland, 2016.
- Visiedocument Amsterdam Wetlands; Landschap Noord-Holland, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Recreatie Noord-Holland, 2018.
- Watervisie 2021; Provincie Noord-Holland, 2015.
- Waterprogramma 2016-2021, Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, 2018

COLOFON

RAPPORT
Dit rapport is opgesteld door H+N+S Landschapsarchitecten met tekstbijdragen van Peter Bergmans, Mark Eker, Chris Lansink en Marc Schepers (allen Provincie Noord-Holland), in opdracht van de Provincie Noord-Holland.

BEELDMATERIAAL
Het kaartmateriaal in dit rapport is gemaakt door H+N+S Landschapsarchitecten behalve indien anders aangegeven.
De foto's in dit rapport zijn van Mark Eker en H+N+S Landschapsarchitecten behalve indien anders aangegeven.

PROJECTTEAM H+N+S LANDSCHAPSARCHITECTEN
Jandirk Hoekstra
Jan Wilbers

PROJECTGROEP PROVINCIE NOORD-HOLLAND
Peter Bergmans
Mark Eker
Chris Lansink (Programmamanager)
Marc Schepers

Amersfoort, november 2020

© H+N+S (2020) Het auteursrecht op de inhoud van dit document berust bij H+N+S Landschapsarchitecten, tenzij anders vermeld.

- Op het beeldmateriaal opgenomen in dit document berust auteursrecht van H+N+S b.v. dan wel van derden. Voor gebruik van dit beeldmateriaal is toestemming nodig van de maker of diens wettelijke vertegenwoordiger èn dan altijd met correcte bronvermelding. Onrechtmatig en commercieel gebruik van het beeldmateriaal is niet toegestaan.
- H+N+S b.v. heeft haar uiterste best gedaan om bronnen en rechthebbenden van beeldmateriaal dat gebruikt is, te achterhalen. Wanneer desondanks beeldmateriaal wordt getoond waarvan u (mede) rechthebbende bent of meent te zijn en voor het gebruik waarvan u niet als bron of rechthebbende wordt genoemd, ofwel voor het gebruik waarvan u geen toestemming hebt verleend, dan verzoeken wij u contact met ons op te nemen via info@hnsland.nl
- Door H+N+S geleverde concept-producten/werkboeken zijn niet bedoeld voor publicatie. Voordat tot publicatie wordt overgegaan dient een product door H+N+S daartoe te zijn vrijgegeven.

BRONNEN BEELDMATERIAAL

pag. 1(kaft), 3, 7, 8, 11, 28, 32, 38, 39, 40, 41, 46, 48, 49, 50, 51 boven, 51 onder, 54, 63 boven, 68, 69 boven, 86 (achterkant): Mark Eker.

pag. 6, 9, 10, 12, 14, 16 onder, 42, 43, 44, 45, 61, 76: H+N+S Landschapsarchitecten .

pag. 20 boven: Dqfn13 (https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Grote_Braak,_Edam.jpg, foto bijgesneden), CC BY-SA 4.0 (https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.nl).

pag. 24 boven: Elekes Andor (https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gouwzee_(2).jpg, foto bijgesneden), CC BY-SA 4.0 (https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.nl).

pag. 24 onder: Gouwenaar (https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Zicht_op_Volendam4.jpg, foto bijgesneden), CC0 1.0 (https://creativecommons.org/publicdomain/zero/1.0/deed.nl).

pag. 28 boven: Jvhertum (https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Durgerdam_harbour.jpg).

pag. 35: Peter Heeling (https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Markermeer_zonsondergang.jpg, foto bijgesneden), CC0 1.0 (https://creativecommons.org/publicdomain/zero/1.0/deed.nl).

pag. 47: Hnapel (https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kerkbuurt_20150413.jpg, foto bijgesneden), CC BY-SA 4.0 (https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.nl).

pag. 63 onder: Gouwenaar (https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Volendam_haven.jpg, foto bijgesneden), CC0 1.0 (https://creativecommons.org/publicdomain/zero/1.0/deed.nl).

pag. 69 onder: Ton van der Wal, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Overzicht_sluis_in_voormalig_Zuid-Schardam,_uitwatering_zeezijde_-_Schardam_-_20323962_-_RCE.jpg, foto bijgesneden), CC BY-SA 4.0 (https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.nl)

H+N+S
Landschapsarchitecten

Bezoekadres
Soesterweg 300
3812 BH
Amersfoort

Postadres
Postbus 1603
3800 BP
Amersfoort

HAARLEM, NOVEMBER 2020

Provincie
Noord-Holland

Kader Ruimtelijke Ontwikkeling kustzone Hoorn-Amsterdam

KROK

HAARLEM, AUGUSTUS 2020

Provincie Noord-Holland

RUIMTELIJKE ONTWIKKELING

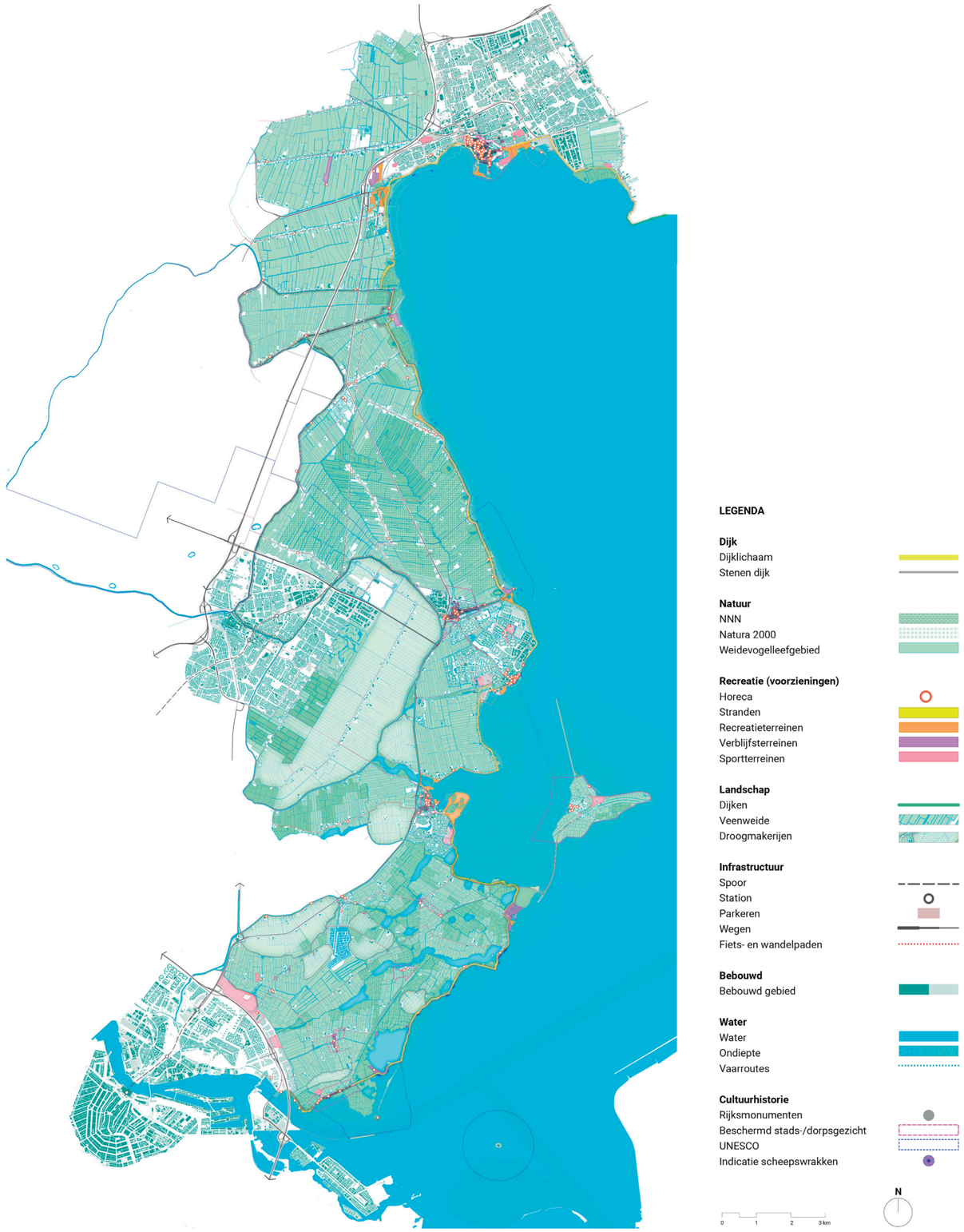
Kader Ruimtelijke Ontwikkeling kustzone Hoorn-Amsterdam

Samenvatting

KROK

EEN KADER RUIMTELIJKE ONTWIKKELING VOOR DE KUSTZONE

SAMENVATTING

De Kustzone Hoorn-Amsterdam is het kustlandschap dat zich aan weerszijden van de Markermeerdijk uitstrekt met daarin een rijk palet aan water, landbouwgebieden, natuur, recreatieve attracties, steden, stadjes en dorpen. De dijk wordt in de komende periode versterkt en de Provincie Noord-Holland heeft geld gereserveerd om samen met andere partijen (o.a. Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, Rijkswaterstaat, gemeenten, recreatieschappen en terreinbeheerders) de Kustzone Hoorn-Amsterdam een kwaliteitsimpuls te geven. Momenteel worden tal van initiatieven op gebied van natuur, recreatie en landschap (inclusief cultuurhistorie) voor de Kustzone ontwikkeld. Om te kunnen bepalen of en hoe de initiatieven een bijdrage leveren aan de ruimtelijke kwaliteit en aan de opgaven die er in de Kustzone spelen is dit kader voor de ruimtelijke ontwikkeling opgesteld.

Het kader ruimtelijke ontwikkeling is een hulpmiddel om projecten verder te brengen en de kwaliteit en identiteit van de Kustzone te versterken. Aan de hand ervan kunnen initiatieven worden beoordeeld en kan worden aangegeven of, waar en hoe ze in de Kustzone welkom en passend zijn. Het is tevens een uitnodiging om nieuwe initiatieven op de agenda te zetten. Het kader neemt de gebiedskarakteristiek van de Kustzone als uitgangspunt. Voor de beschrijving van de Kustzone is hij opgedeeld in vier deelgebieden, die duidelijk herkenbare eenheden vormen met eigen kwaliteiten en eigen opgaven. De deelgebieden zijn:

- Hoorn: Regiostad aan het water
- Zeevang: Land in de luwte
- Gouwzee: Steden en bestemmingen om een groot natuurrijk binnenmeer
- Waterland-IJmeer: Groenblauwe oase in de flank van de metropool

Voor het geheel van de Kustzone en per deelgebied is gekeken welke ambities de partijen die zich met de Kustzone bezighouden koesteren en zijn de kansen voor kwaliteit benoemd. In dit kader zijn ze geordend in veertien ruimtelijke strategieën. Die vallen te groeperen onder een drietal leidende principes:

- Nieuwe ruimte creëren en programma toevoegen voor natuur, recreatie en/ of landschap
- Verbeteren van bestaande natuur, recreatieve voorzieningen en/ of landschap
- Vergroten van de toegankelijkheid en de belevingsmogelijkheden van de Kustzone door het netwerk te completeren

Als overkoepelend principe geldt het zoveel als mogelijk bij elkaar brengen en mengen van de thema's natuur, recreatie en landschap en alleen daar de functies ruimtelijk van elkaar scheiden waar dit echt noodzakelijk is.

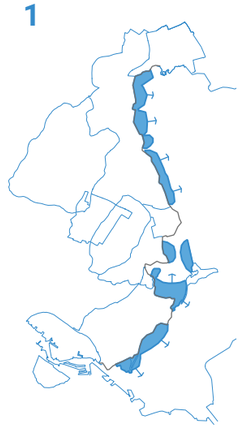
De ruimtelijke karakteristiek en de ambities samen leiden tot een kader waarmee initiatieven kunnen worden beoordeeld:

1. Wat draagt een initiatief bij aan de Kustzone?
2. Waar is een initiatief het best op zijn plaats?
3. Hoe past een initiatief in de lokale context?

Aan de hand van deze vragen kunnen samenwerkende gebiedspartijen werken om de initiatieven in te passen, aan te passen en waar nodig af te laten vallen.

1. WAT DRAAGT EEN INITIATIEF BIJ?

1

Ondiepe zones buitendijks creëren

2

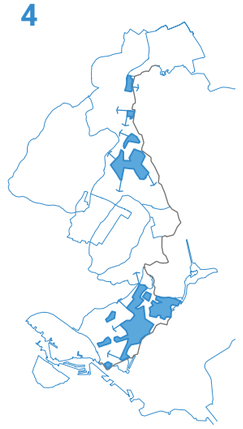
Oeverlanden worden overstroomgebieden

3

Nieuwe oeverlanden toevoegen

4

Binnendijkse natuur vergroten/ verbinden/ (waterkwaliteit) verbeteren

5

Stop bodemdaling veenweidegebied/ watersysteem op orde/ landgebruik aanpassen

6

Bloemrijke dijk creëren

14

Nieuw recreatief en cultureel programma in Kust- en dijkzone toevoegen

BIJDRAGEN AAN DE AMBITIES VOOR DE KUSTZONE

Wil een initiatief bijdragen aan de impuls voor de kwaliteit van de Kustzone, dan zal het aan de ambities, kansen en opgaven moeten beantwoorden doordat het óf op gebied van natuur, óf op gebied van recreatie, of op gebied van landschappelijke kwaliteit (inclusief cultuurhistorische kwaliteiten) iets toevoegt.

Een handige manier om vast te stellen of een bepaald initiatief dat doet is om het langs de lijst van veertien ruimtelijke strategieën te leggen, die voor de toekomst van de Kustzone aan de orde zijn. Daarmee wordt ook meteen duidelijk wat een initiatief doet (ruimte en/ of programma toevoegen, verbeteren van een bestaand natuur-/ recreatiegebied, of vergroten van de toegankelijkheid door toevoegingen aan het netwerk) en of er meerwaarde aan kan worden toegevoegd vanuit de andere strategieën. Initiatieven waarbij nog niet helder is wat de bijdrage aan de ambities voor de Kustzone is, kunnen worden herzien of worden aangescherpt. En partijen kunnen worden uitgenodigd om te komen met initiatieven voor strategieën waar nog geen initiatieven zijn ontwikkeld.

7

Binnen- en buitendijks water met elkaar verbinden

13

Herstructureren en doorontwikkelen bestaande recreatiecomplexen en recreatieve voorzieningen

12

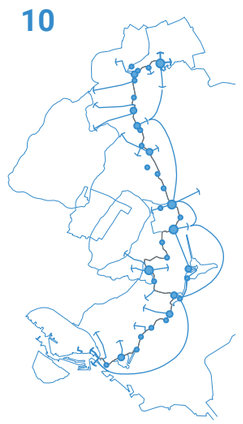
Recreatieve netwerk: nieuwe verbindingen/ ontbrekende schakels toevoegen/ opheffen barrières

11

Toegankelijkheid dijkzone verbeteren

10

Waterrijk Museum als snoer met (cultuurhistorische) parels realiseren

9

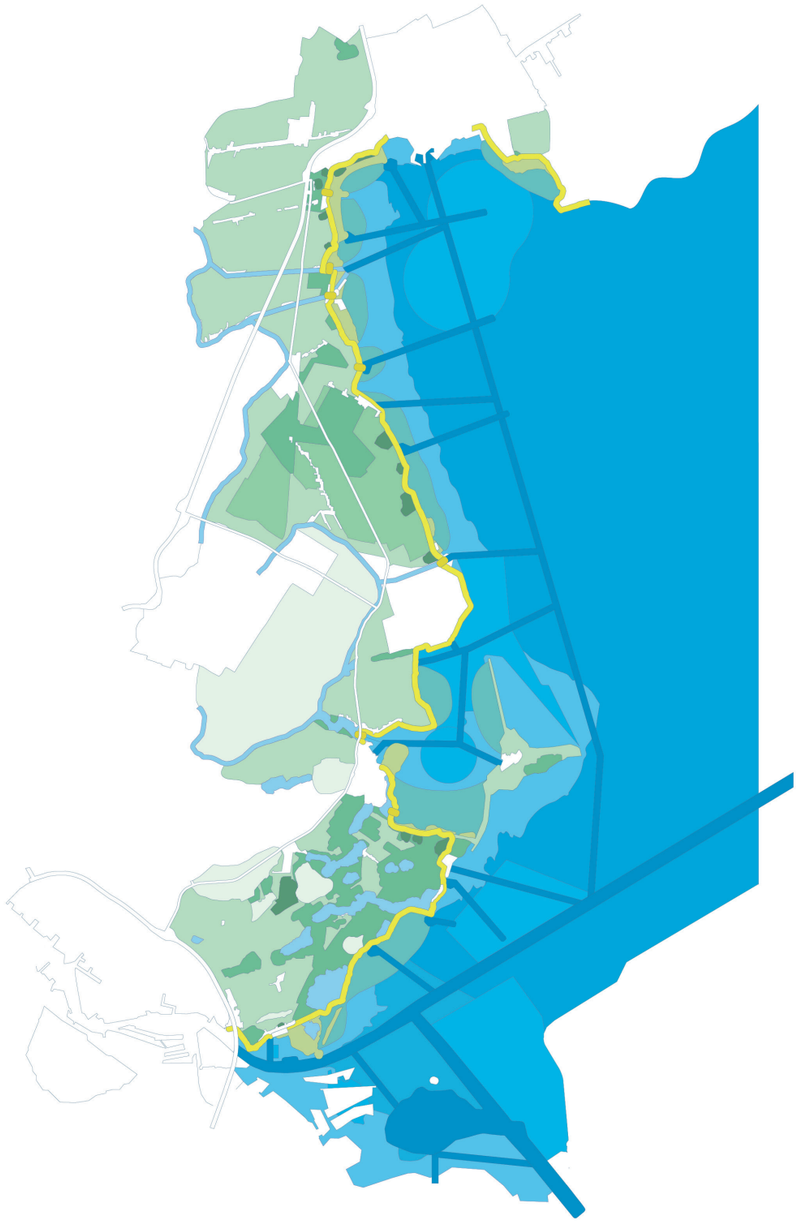
Nieuwe stranden en strandjes toevoegen/ buitendijks water toegankelijk maken

8

Dijkplaatsen in verschillende gedaanten en met divers programma toevoegen

2. WAAR IS EEN INITIATIEF HET BEST OP ZIJN PLAATS?

STREEFBEELDEN

Bij het lokaliseren van ‘programma’ in de Kustzone (grondgebruik, activiteiten en voorzieningen) is het belang dat er met twee zaken rekening wordt gehouden: de intensiteit van de activiteit en de schaal en omvang van de plek waar de activiteit in landt. Hiervoor is een denkschema ontwikkeld langs twee assen: een ‘gebieden-as’ (met de vraag: passen de aard en omvang van het programma bij het karakter van het gebied?) en een ‘activiteiten-as’ (waarin de vraag naar de intensiteit van het programma en de bezoekersaantallen leidend is).

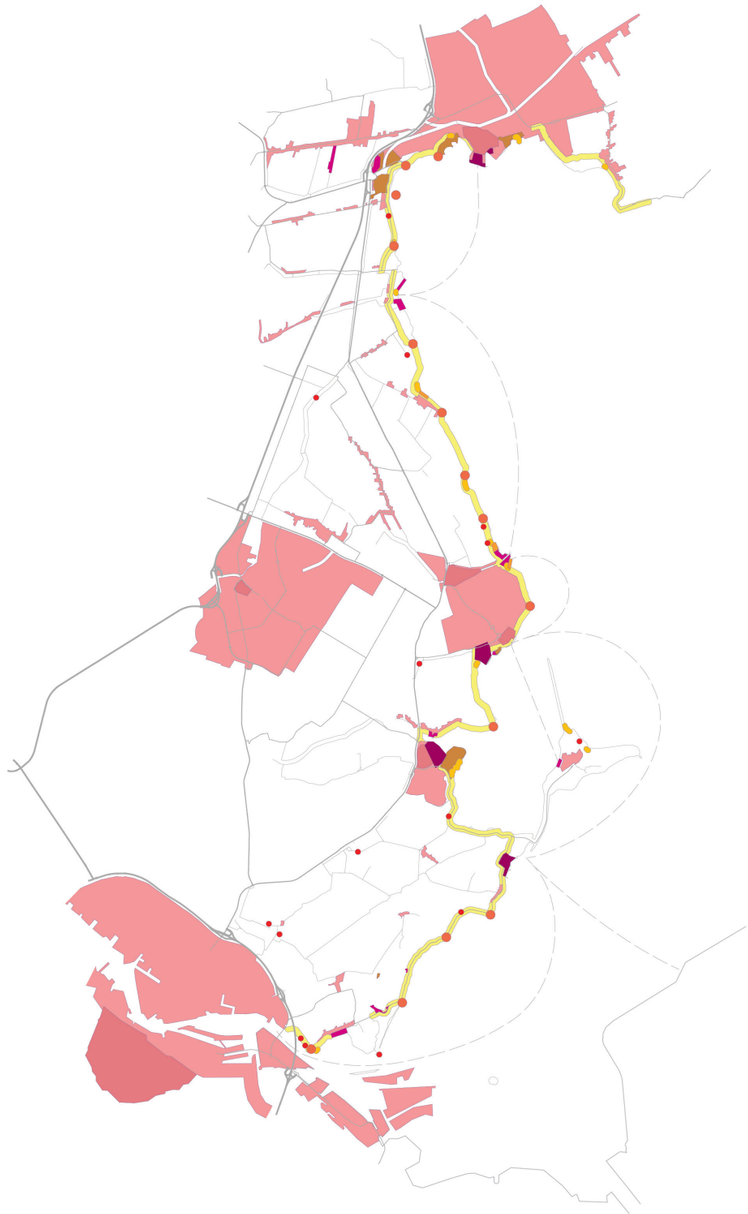
Streefbeeld groen-blauw

Aard van het gebied	Koers en strategie
Grote open waterlandschap Markermeer	Aaneengesloten water voor recreatie (extensief) en natuur
Grote open waterlandschap IJmeer	Aaneengesloten water voor recreatie (intensief) en natuur, zo nodig gemaaid
Diep water, permanente en tijdelijke vaargeulen	Aaneengesloten water voor recreatie
Ondiep kustwater (2 – 3m diep)	Zone voor waternatuur en extensief vaarwater
Kustzone buitendijks met kansen voor natuurontwikkeling	Zone voor verondieping (<1m diep) luwe zone voor natuurontwikkeling
Buitendijks voorland, oeverdijk	Grasland vernatten en overstroombaar maken; natuurlijk peil instellen
Dijkzone	Bloemrijke dijk creëren en dijk als habitat voor ringslang etc verbeteren
Schakels (sluizen, spuien, vistrappen etc)	Verbinden binnendijks en buitendijks vaarwater met schutsluis of overtoom
Binnendijks (vaar)water (boezems, trekvaarten, dieën) inclusief oevers	Obstakels verwijderen, ontbrekende schakels toevoegen
Kleine natuurgebieden (braken en andere kleine natuurgebieden)	Natuur herstellen en verbeteren
(Kleine) droogmakerijen	Watersysteem op orde brengen, peilopzet, natte teelten of natuurontwikkeling
Aaneengesloten natuur binnendijks (NNN donkerder, N2000 lichter)	Zo mogelijk vergroten; van eigen water aan- en afvoer voorzien
Grote aaneengesloten veenweide, inclusief weidevogelleefgebied	Stop bodemdaling veenweide, watersysteem op orde, peilopzet, natuurinclusieve landbouw

Streefbeeld oranje-rood

Plek	Programmatische invulling
Markermeer/ IJmeersteden (Hoorn, Edam, V-dam, M-dam, A-dam)	Attracties, dagrecreatievoorzieningen, hotels, verblijfsrecreatie, horeca, jachthavens
Recreatiehubs met grote jachthavens (Marina Volendam, Europarcs Uitdam)	Attracties, dagrecreatievoorzieningen, verblijfsrecreatie, horeca, jachthavens
Verblijfsrecreatiecomplexen met kleine jachthaven (Schardam, Edam)	Verblijfsrecreatie, horeca, kleine jachthaven, zwem- en zonmogelijkheid, refugia-natuur
Recreatiegebied en groot strand (Stadsstrand, De Hulk, Hemmeland)	Dagrecreatie, (water)sport en -spel, zwem- en zonmogelijkheid
Kitesurfplekken	Strand, (seizoens)horeca, parkeerplaats
Dijk- en lintdorpen	Horeca, zwem- en zonmogelijkheid, ligplaatsen en voorzieningen voor de binnendijkse waterrecreatie
Camping bij de boer en losse horeca	Verblijfsrecreatie, (seizoens)horeca, refugia-natuur
Dijkplaatsen	Afhankelijk van plek en condities een keuze uit: (seizoens-) horeca, zon- & zwemmogelijkheid, aanlegmogelijkheid, parkeerplaats, vogelkijkhut, niks doen (met spontane natuurontwikkeling als gevolg), refugia-natuur
Strandjes	Plek voor fietsen (‘nietje’)
Dijkzone, dijktrap	Uitkijken, zonnen, picknicken

Om de kaartbeelden leesbaar te houden is er een streefbeeld ‘groen-blauw’ ontwikkeld en een streefbeeld ‘oranje-rood’. Het groen-blauwe beeld heeft een zonering voor de extensieve vormen van grondgebruik, zoals landbouw, natuur en extensieve vormen van recreatie. Het oranje-rode beeld is er voor de meer intensieve recreatieve en culturele voorzieningen; aan de hand van dit streefbeeld kan worden bepaald welke activiteit of voorziening – afhankelijk van de omvang van de ruimtelijke ingreep en de intensiteit van gebruik – waar in de Kustzone het beste op zijn plaats is.

3. HOE PAST EEN INITIATIEF IN DE LOKALE CONTEXT?

Om te beoordelen hoe de initiatieven in hun context passen zijn voor elk van de vier deelgebieden de streefbeelden groen-blauw en oranje-rood over elkaar heen gelegd. Daarmee ontstaat er een beeld van de samenstelling, maat en schaal, en kleurschakering voor elk van de gebieden. Aan de hand daarvan is een globale typering mogelijk van de verschijningsvorm van de initiatieven, die op bepaalde plekken in de vier gebieden wenselijk zijn.

HOORN

Voorkeur voor initiatieven die Hoorn beter op de kust oriënteren; die helpen de positie van Hoorn als '*hub*' en boegbeeld van het noordelijk deel van de Kustzone te versterken; die tegelijkertijd helpen de barrièrewerking van de infrastructuurlijnen te verminderen tussen stad en (water)landschap; en die aansluiten bij het gevarieerde natuurlijke, historische en toeristische karakter van Hoorn.

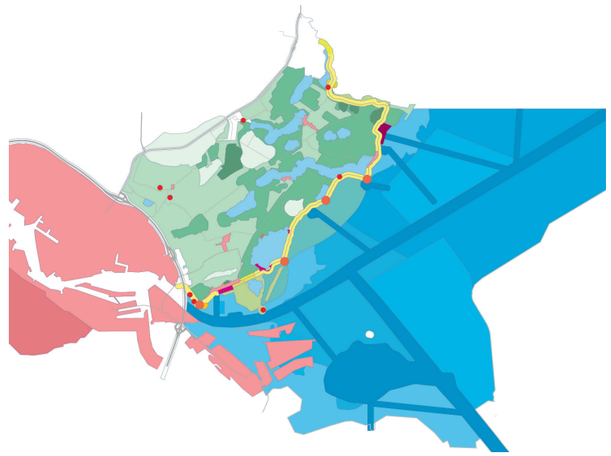
ZEEVANG

Voorkeur voor initiatieven die ervoor zorgen dat de kwaliteiten van Zeevang - het grote open veenweidelandschap met lange slagen en lange linten, en de cultuurhistorische parels - ontdekt worden; die de grote schaal en ruimtelijkheid van dit gebied respecteren; die kleinschalig zijn en informeel van karakter; die zorgvuldig worden ingepast en de erfgoedwaarde van de ensembles en structuren goed tot hun recht laten komen.

GOUWZEE

Voorkeur voor initiatieven die de waterfronten van Edam, Volendam, Monnickendam en Marken nog gevarieerder en aantrekkelijker maken; die de grote eenheden (natuur, recreatie-water, attractief stedelijk milieu) respecteren en die functioneel en visueel ondersteunen; die passen bij de zonering tussen enerzijds een extensief en op natuurontwikkeling gericht zuidelijk deel en anderzijds een op waterfrontwikkeling en recreatieve ontwikkeling gericht noordelijk deel van de Gouwzee; met een breed spectrum van kleinschalig (Marken, dijkplaatsen) tot grootschalig (Zuiderzeestadjes); van extensief (in en grenzend aan de natuurcomplexen en in de polder) en intensief (in de waterfronten).

WATERLAND-IJMEER

Voorkeur voor initiatieven die de veelkleurigheid van het gebied vergroten; die de gedaante hebben van kleinschalige ruimtelijke interventies, waarin kwaliteit boven kwantiteit gaat; die de natuurlijke kwaliteiten in de kustzone versterken; die georiënteerd zijn op het recreatieve routenetwerk over land en water; die aan de flanken Amsterdam Noord/ Blauwe Hoofd en Monnickendam/ bij damaanzet Marken) leiden tot een bescheiden recreatieve opvangfunctie; en die er voor zorgen dat de tussengelegen zone zich in de luwte en kleinschalig kan doorontwikkelen.

AAN DE SLAG - STAPPENPLAN

Initiatief | **1. Wat draagt het initiatief bij?** | **2. Waar is het initiatief het best op zijn plaats?** | **3. Hoe past het initiatief in de lokale context?** | **Resultaat**

Besluit van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland van ....., nr. ....., tot vaststelling van de Uitvoeringsregeling Subsidie Ambitieprogramma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam (UVR Subsidie APRK) Noord-Holland 2020

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland;

Overwegende dat:

de versterking van de Markermeerdijken tussen Hoorn en Amsterdam mogelijkheden biedt om de ruimtelijke kwaliteit in het gebied een impuls te geven;

deze mogelijkheden in het Ambitieprogramma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam in concrete ambities en projecten zijn uitgewerkt;

door middel van deze uitvoeringregeling de uitvoering van deze projecten wordt gestimuleerd.

Gelet op artikel 2 van de Algemene subsidieverordening Noord-Holland 2011;

Besluiten vast te stellen:

Uitvoeringsregeling Subsidie Ambitieprogramma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam (UVR Subsidie APRK)

Artikel 1
In deze regeling wordt verstaan onder:

a. Ambitieprogramma: het Ambitieprogramma Ruimtelijke kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam dat door Gedeputeerde Staten en alle betrokken partijen is goedgekeurd en vastgesteld;
b. Stuurgroep: de stuurgroep APRK Kustzone Hoorn-Amsterdam, zoals beschreven in het Ambitieprogramma;
c. Terreinbeherende organisaties: Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten alsmede privaatrechtelijke rechtspersonen die het beheer van natuurterreinen als hoofddoelstelling hebben;
d. Projectplan: inhoudelijke beschrijving van de te subsidiëren activiteit, waarin de concreet uit te voeren maatregelen worden weergegeven in de vorm van een definitief ontwerp;

e. Kader Ruimtelijke Ontwikkeling Kustzone Hoorn-Amsterdam: toetsingskader voor de ruimtelijke kwaliteit van projecten, dat als bijlage onderdeel uitmaakt van deze subsidieregeling, separaat door de provincie Noord-Holland vastgesteld.

Artikel 2
Subsidie kan worden verstrekt voor de uitvoering van ambities en projecten die zijn opgenomen in het Ambitieprogramma en door de stuurgroep vastgestelde projecten die passen in het Kader Ruimtelijke Ontwikkeling Kustzone Hoorn-Amsterdam.

Artikel 3
Subsidie wordt verstrekt aan:
a. Het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat;
b. Het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier;
c. De gemeenten Hoorn, Koggenland, Edam-Volendam, Waterland en Amsterdam;
d. Recreatieschap Westfriesland en Recreatieschap Twiske-Waterland;
e. Terreinbeherende organisaties;
f. Verenigingen en stichtingen, die de behartiging van recreatieve, cultuurhistorische en natuurbelangen als hoofddoelstelling hebben.

Artikel 4
Een aanvraag om subsidie bevat tenminste:
a. een begroting van de kosten van de activiteit;
b. een financieringsplan van de kosten van de activiteit, inclusief schriftelijk bevestigde/aangevraagde subsidies van derden
c. een projectplan met een definitief ontwerp en planning;
d. een kopie van de aanvraag omgevingsvergunning en eventuele overige vergunningen, voor zover deze voor de uitvoering van het project noodzakelijk zijn;
e. een door de aanvrager opgestelde toelichting waarin is aangegeven op welke wijze het project past in het Kader Ruimtelijke Ontwikkeling Kustzone Hoorn-Amsterdam;
f. een plan waarin is aangegeven hoe na voltooiing van de activiteit beheer en onderhoud zijn geborgd.

Artikel 5
1. Gedeputeerde Staten stellen jaarlijks een subsidieplafond vast.
2. Gelijktijdig met het in het eerste lid genoemde vaststellingsbesluit stellen Gedeputeerde Staten de periode vast, waarbinnen subsidieaanvragen kunnen worden ingediend.

Artikel 6
1. Aanvragen om subsidie worden behandeld op volgorde van ontvangst.
2. Wanneer een aanvrager op grond van artikel 4:5 van de Algemene wet bestuursrecht de gelegenheid heeft gehad de aanvraag aan te vullen, geldt als datum van ontvangst van de aanvraag, de datum waarop de aanvraag is aangevuld.
3. Indien meerdere aanvragen op dezelfde dag worden ontvangen en door honorering van deze aanvragen het subsidieplafond wordt overschreden, wordt de aanvraag met de laagste projectkosten als eerste in behandeling genomen.
4. Gedeputeerde Staten beslissen binnen 16 weken na ontvangst van de aanvraag om subsidie.

Artikel 7
Subsidie wordt geweigerd indien:
a. met de aanvang van het project is begonnen voordat de aanvraag is ontvangen;
b. de activiteit niet financieel haalbaar is doordat het project ook met de te verstrekken subsidie niet kostendekkend kan worden gemaakt;
c. bij de aanvraag geen plan is ingediend als bedoeld in artikel 4 onder f;
d. het project naar het oordeel van Gedeputeerde Staten niet past in het Kader Ruimtelijke Ontwikkeling Kustzone Hoorn–Amsterdam;
e. de aanvraag is ingediend buiten de in artikel 5, tweede lid genoemde periode;
f. verlening van de subsidie zou leiden tot het overtreden van het verbod op het geven van staatssteun in de zin van artikel 107, eerste lid, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie.

Artikel 8
1. Subsidie wordt verstrekt voor de kosten die naar het oordeel van Gedeputeerde Staten direct samenhangen met de uitvoering van de activiteit. Kosten voor voorbereidende werkzaamheden worden voor maximaal 15% van de projectkosten gesubsidieerd.
2. Voorbereidende werkzaamheden zoals het aanvragen van vergunningen en het uitvoeren van haalbaarheidsstudies worden niet als aanvang van werkzaamheden beschouwd.
3. Subsidie wordt niet verstrekt voor de kosten van:
a. personeelskosten van de aanvrager;
b. promotie, marketing en evenementen;
c. ontwikkeling van educatieve programma's;
d. aankoop van grond;
e. beheer en onderhoud.

Artikel 9
1. De subsidie bedraagt maximaal 50 procent van de subsidiabele kosten, tot een maximum van € 1.500.000,–
2. Indien toepassing van het eerste lid zou leiden tot het overtreden van het verbod op het geven van staatssteun in de zin van artikel 107, eerste lid, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, wordt het subsidiebedrag in afwijking van het eerste lid zodanig vastgesteld dat het totaal van alle subsidies voor de activiteit niet hoger is dan het bedrag dat op grond van de van toepassing zijnde vrijstellingsverordeningen van de Europese Commissie verstrekt mag worden.
3. Gedeputeerde Staten verstrekken geen subsidies van minder dan € 5.000,–.
4. Bij subsidies van minder dan € 10.000,– gaat geen beschikking omtrent subsidieverlening aan de subsidievaststelling vooraf.

Artikel 10
Gedeputeerde Staten kunnen in de beschikking tot subsidieverlening verplichtingen opnemen met betrekking tot de datum, waarvoor met de uitvoering van de activiteit moet zijn gestart en de datum waarvoor de activiteit moet zijn voltooid.

Artikel 11

1. Een aanvraag tot vaststelling wordt ingediend binnen 16 weken na voltooiing van de activiteit.
2. Indien de subsidieontvanger een gemeente, of een openbaar lichaam dat is ingesteld op grond van hoofdstuk I, II of IV van de Wet gemeenschappelijke regelingen is, wordt de aanvraag tot vaststelling van de subsidie uiterlijk 1 augustus van het jaar volgend op het jaar waarin de activiteit is voltooid, ingediend.
3. Gedeputeerde Staten stellen voor de aanvraag tot vaststelling een formulier beschikbaar op www.noord-holland.nl/Loket/Subsidies.
4. Gedeputeerde Staten beslissen binnen 16 weken na ontvangst van de aanvraag tot vaststelling van de subsidie.

Artikel 12
1. Deze regeling treedt in werking met ingang van de dag na de datum van uitgifte van het provinciaal blad waarin zij wordt geplaatst.
2. Deze regeling vervalt op 1 januari 2028.
3. Deze regeling wordt aangehaald als Uitvoeringsregeling Subsidie Ambitieprogramma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam Noord-Holland 2020.

Haarlem,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland

Arthur van Dijk, voorzitter.

R.M. Bergkamp, provinciesecretaris.

Bijlage:
Kader Ruimtelijke Ontwikkeling Kustzone Hoorn-Amsterdam

Provincie Noord-Holland

RUIMTELIJKE ONTWIKKELING

Participatie en communicatie Ambitieprogramma Ruimtelijke Kwaliteit kustzone Hoorn-Amsterdam

Plan van Aanpak

APRK

1 oktober 2020

Programmamanager:
Chris Lansink, Provincie Noord-Holland

Team:
Peter Bergmans, Hans Eikelenboom, Mark Eker, Martin Hoorweg, Caroline Piet en Bina Makhan
Provincie Noord-Holland

Auteur:
Sabine Draaijer

INHOUD

4 | 1 Plan van Aanpak - Participatie en communicatie Ambitieprogramma Kustzone Hoorn-Amsterdam

5 1.1 Aanleiding en achtergrond

5 1.2 Participatie

6 1.3 Uitgangspunten participatie

8 1.4 Communicatie

10 | Bijlage 1: Checklist Burgerparticipatie: is participatie zinvol en realiseerbaar?

12 | Bijlage 2: Infographic Burgerparticipatie

PLAN VAN AANPAK

PARTICIPATIE EN COMMUNICATIE AMBITIEPROGRAMMA KUSTZONE HOORN-AMSTERDAM

oktober 2020

1.1 Aanleiding en achtergrond

De kustzone tussen Hoorn en Amsterdam is een bijzonder gebied waar verschillende belangrijke ontwikkelingen gaande zijn. Het gebied heeft zich eeuwenlang tegen het water gekeerd door het bouwen van dijken en het inpolderen van meren. De menselijke activiteiten hebben dit gebied in grote mate gemaakt en dit heeft zijn sporen achter gelaten in het landschap en effect gehad op de bodem, de flora en fauna, en de trots van de bewoners. Momenteel kampt het gebied met de snelle verstedelijking van de Metropoolregio Amsterdam (en de toenemende recreatiedruk die daar het gevolg van is), de bodemdaling, verarming van ecologische systemen en een dalende biodiversiteit. Daarnaast worden de Markermeerdijken versterkt om te zorgen dat Noord-Holland droge voeten houdt.

Voor verschillende partijen in het gebied, waaronder recreatieschappen, Provincie Noord-Holland en gemeenten, is deze dijkversterking aanleiding om ook voor de bredere kustzone – het kustlandschap Amsterdam – Hoorn - te onderzoeken welke kwaliteitstimpulsen er mogelijk en wenselijk zijn op het gebied van natuur, recreatie, klimaatadaptatie en ruimtelijke kwaliteit.

Kwaliteitsimpulsen

1 Meer biodiversiteit door het creëren van een geleidelijke kustzone met gebieden die onder water kunnen staan en droog kunnen vallen. Hiermee onder meer aansluiten bij TBES-richtlijnen en natura 2000.
2 Meer mogelijkheden voor recreatie (zowel cultuur als natuur) door aanbieden van helder (marketing) concept (Dijk van een Kust) en aanleg doorlopende wandel-fietsverbinding. Hiermee bijdragen aan spreiding toerisme vanuit randstad en bieden van achtertuin voor metropoolregio.

Ambitieprogramma

Vanwege uiteenlopen van verantwoordelijkheden, planning en financiering heeft de Provincie Noord-Holland besloten deze ruimtelijke projecten onder te brengen in een gezamenlijk ‘Ambitieprogramma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam’ (APRK). De provincie brengt daarvoor partijen met elkaar in contact met als doel om samen te kijken naar de opgaven die er liggen en te komen tot een gedeeld beeld en een concreet plan. De provincie kan vervolgens de plannen voor de helft financieren.

Participatie

In dit plan van aanpak wordt aangegeven hoe, door gezamenlijke, actieve deelname in planvorming, de verschillende betrokken partijen worden benaderd. Het plan biedt een framework voor de participatieplannen die per project opgesteld gaan worden en geeft een richtlijn voor de participatietrajecten waarbij samenwerkende partners de trekker zullen zijn. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen burgerparticipatie en participatietrajecten met samenwerkingspartners, experts en lokale overheden (zie verder onder Participatie met samenwerkingspartners). In het laatste hoofdstuk wordt ook kort ingegaan op in te zetten communicatie.

1.2 Participatie

De Provincie Noord-Holland wil de projecten in de kustzone realiseren in samenwerking met de volgende partners en sluit daarmee een samenwerkingsovereenkomst:

- Rijkswaterstaat,
- Alliantie Markermeerdijken,
- Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier,
- Gemeenten Hoorn, Koggenland, Edam-Volendam, Waterland en Amsterdam,
- Recreatieschappen Twiske-Waterland en WestFriesland,
- Natuurmonumenten, Landschap Noord-Holland en Staatsbosbeheer.
- Vogelbescherming Nederland, Sportvisserij Nederland,

Daarnaast worden per ambitie (project) lokale overheden en andere betrokken partijen uitgenodigd mee te praten en denken. (Lokale) ondernemers en burgers worden in een latere projectfase benaderd.

Participatie met samenwerkingspartners

De betrokken partners hebben verschillende belangen, capaciteiten, (politieke) achtergronden die invloed hebben op (hun betrokkenheid bij) het proces. Daarom is het belangrijk dat de provincie als overkoepelend orgaan binnen het APRK de volgende rollen op zich neemt:

- linking pin tussen projecten binnen programma en andere lopende programma’s en projecten buiten APRK en provincie (IJsselmeer, provinciebreed, TBES, Natura 2000, PAGW, bodemdaling, klimaatadaptatie, etc);

- coördinatie tussen projecten binnen APRK (overzicht, samenhang, informatie- en kennisdeling);
- aanzwengelaar nieuwe ontwikkelingen en projecten;
- wegnemen eventuele obstakels.

Hiervoor organiseert de provincie onder meer participatiebijeenkomsten met als doel met alle betrokken stakeholders (overheden of organisaties gelieerd aan overheden) stappen richting concretisering van een project te zetten. Hierbij is het belangrijk om betrokken samenwerkingspartners op 1 lijn te krijgen. In deze eerste fase (subsidieklaar maken van projecten) van het programma is participatie met samenwerkingspartners co-creërend (trede op de participatieladder); samen zoeken naar een zo optimaal mogelijke oplossing binnen de randvoorwaarden.

De bijeenkomsten zijn explorerend van aard waarbij voorstellen gezamenlijk worden besproken en betrokkenen met nieuwe input kunnen komen. Initiatief ligt bij de provincie die ook zorgt voor faciliteren van de bijeenkomst, verslaglegging, terugkoppeling en agendabeheer.

Zodra het project concreter wordt, nemen de betrokken projectpartners op projectniveau de trekkersrol op zich. Per project wordt bepaald wie hiervoor de verantwoordelijkheid neemt. Provincie blijft betrokken in het projectteam voor ondersteuning en als linking pin naar de andere projecten.

Ondersteunend aan de bijeenkomsten ontwikkelt de provincie overkoepelende programmakernboodschappen, overzichtskaarten, factsheets en (grove) planningen.

Burgerparticipatie

Het is ook goed om, nog voordat de subsidie wordt aangevraagd, (georganiseerde) burgers te betrekken bij projectplannen zodat zij worden betrokken voordat er iets daadwerkelijk besloten wordt. Afhankelijk van (de fase van) het project neemt een van de projectpartners of de provincie het op zich om burgerparticipatie te organiseren. Hierbij is dan minder sprake van co-creatie en meer van consulteren en op een aantal punten meebeslissen (treden op de participatieladder). Hierbij is het belangrijk dat de samenwerkende partners samen optrekken richting burgers en spreken met 1 stem. Burgers hebben daardoor met 1 afzender en 1 loket te maken zodat er geen onduidelijkheid ontstaat. Voorwaarde is dat samenwerkende partijen voorafgaand aan burgerparticipatie helderheid hebben over een aantal zaken zodat er geen onduidelijkheid en onrust ontstaat. Denk hierbij aan financiën, beheer en onderhoud, communicatie, uitvoering.

Wanneer het om burgerparticipatie gaat, hoeft de provincie niet de coördinerende of aanzwengelende rol te hebben. Vaak is het logischer dat een andere partij de trekker is in het proces. Om toch te zorgen voor een eenduidige aanpak en uitstraling wordt hieronder een aantal uitgangspunten beschreven die voor alle burgerparticipatietrajecten bij alle projecten binnen het APRK gelden.

1.3 Uitgangspunten participatie

De provincie is verantwoordelijk voor de overkoepelende participatietrajecten. De samenwerkende partners worden verantwoordelijk voor de projectparticipatie waarbij ook vaak burgerparticipatie zal plaatsvinden. Om te zorgen voor samenhang tussen de verschillende participatietrajecten worden de onderstaande uitgangspunten gehanteerd.

Overkoepelende participatie en communicatie

Alle overkoepelende communicatie- en participatieactiviteiten van het programma zijn gericht op het bieden van richting, samenhang en overzicht. Met de inzet van diverse communicatie-middelen wordt ernaar gestreefd om informatief, open en zorgvuldig naar en mét alle stakeholders te communiceren.

De provincie draagt zorg voor de volgende stappen in het communicatie- en participatieproces:

- Algemene stakeholdersanalyse
- Algemene kernboodschap
- Organiseren en faciliteren van participatiebijeenkomsten met samenwerkingspartners in het gebied
- Met kaarten en factsheets steeds het grote plaatje laten zien: aanleidingen, samenhang, proces
- Overzicht alle betrokken stakeholders inclusief gegevens
- Algemene site waarop voortgang projecten is te volgen. Provincie initieert site en heeft coördinerende rol. Trekkers afzonderlijke projecten zijn verantwoordelijk voor bijhouden van hun eigen content.

- Algemene kalender om te zorgen dat bijeenkomsten niet te veel interfereren
- Regelmatige terugkoppeling in verschillende vormen (mondeling en schriftelijk) richting samenwerkingspartners, besturen en intern naar betrokken collega's en MT

Uitkomsten, resultaten en (communicatie)producten komen in samenwerking met de partners tot stand en kunnen door alle samenwerkingspartners worden gebruikt bij hun eigen communicatie- en participatietrajecten.

Participatie per projectonderdeel

Per project wordt bekeken welke mate van participatie door burgers gewenst is. Dit wordt vastgelegd in een projectparticipatieplan. Het gaat hier om de projectparticipatie bij het ontwikkelen van een project en het uitvoeringsgereed maken. In dit traject is, waar wenselijk, ondersteuning bij de participatie door de provincie mogelijk. We willen hierbij afspreken dat de onderstaande stappen voor de ambities en projecten van het APRK worden doorlopen. Onderstaande punten komen uit de *Checklist Burgerparticipatie Provincie Noord-Holland* en de *Infographic Burgerparticipatie* (zie bijlagen).

Voorbereiding: gedegen

- Wat is hier het probleem/ issue – tijd nemen om probleem goed in kaart te brengen zodat juiste participatievorm (of andere oplossing) wordt gekozen
- Wat is de politieke impact voor betrokken partijen
- Wie zijn daarbij betrokken – stakeholdersanalyse, delen van relaties en inzichten daarover
- Wat willen we hier bereiken met participatie - doel
- Binnen welke tijd moet participatie plaatsvinden – strakke tijdsplanning hanteren
- Wat zijn de financiële en juridische randvoorwaarden bij beide partijen
- Waar zitten de knelpunten

Participatietraject: transparant, samen

- Welke vraag wil je precies voorleggen
- Welk niveau van participatie is nodig
- Welke vorm van participatie is nodig en gewenst
- Wat zijn de kaders voor participatie, waarop kan nog invloed worden uitgeoefend door participant. Heel helder over zijn.
- Samen met Markermeerdijken (of ander lokaal project) optrekken of loskoppelen (afhankelijk van issue en doel)
- Hoe ga je om met input van derden en hoe verwerk je dat in je stukken
- Wat is de kernboodschap, hoe sluit de boodschap aan bij de hoofdboodschap
- Afspraken over inzet gezamenlijke middelen (communicatie/ menskracht/ financiën)
- Wie faciliteert de bijeenkomsten

Verantwoordelijkheden en rollen: helderheid

- Welke samenwerkingspartners zijn verantwoordelijk voor het participatietraject
- In welke rol zit de provincie (trekker, meedoener, meekijker, toetser)
- Welke andere overheden zijn betrokken en wat is hun rol
- Regelmatig (zo vaak als nodig) overleg tussen participatieverantwoordelijken. Zowel op projectbasis als overkoepelend

Bestuur: meenemen

- Op welke wijze worden besturen en raden/ PS daarbij betrokken.
- Op welke wijze en hoe vaak wordt het participatieproces vastgelegd en teruggekoppeld naar besturen

Communicatie: delen en verbinden

- Wie is trekker/verantwoordelijk in/voor communicatie
- Wat willen we met communicatie over project bereiken
- Op welke manier wordt er over het proces gecommuniceerd, welke middelen worden ingezet, hoe worden resultaten en beslissingen teruggekoppeld

Communicatie- en participatietrajecten op projectniveau komen in samenwerking met de betrokken partners tot stand en worden altijd afgestemd met de provincie om onduidelijkheden bij doelgroepen tevoorkomen.

Participatie bij de Provincie Noord-Holland

Binnen de provincie worden participatieprojecten altijd op eenzelfde manier aangepakt. Hiervoor worden de onderstaande stappen in het proces gevolgd. Gedeputeerden zijn bekend met dit proces en sturen daar ook op. Een van de onderdelen in dit proces is het betrekken van collega's en het betrekken van bestuurders bij het participatietraject. Soms is het zelfs aan te bevelen om de interne organisatie als een van de stakeholders te beschouwen en goed te bepalen op welke manier collega's in het proces betrokken moeten worden.

Het is belangrijk dat samenwerkingspartners bekend zijn met de werkwijze van de provincie en daarbij aansluiten. Wanneer samenwerkingspartners een eigen participatieaanpak hebben, wordt samen met de provincie gekeken hoe die aanpak het beste aansluit bij de aanpak van de provincie:

1 Proces, programma of project
2 Brede discussie ->Burgerparticipatie niet geschikt?
3 Onderzoek de doelgroep
4 Betrek de bestuurder
5 Onderzoek de kaders
6 Onderzoek de momenten
7 Bepaal de participatievorm
8 Communicatiestrategie
9 Houd koers en voer uit
10 Koppel terug, evalueer en leer

In de bijlagen *Checklist Burgerparticipatie Provincie Noord-Holland* en de *Infographic Burgerparticipatie* zijn de stappen verder toegelicht met een pdf van de provincie.

Wel of niet samenloop met Markermeerdijken

(Burger)participatietrajecten die plaatsvinden over de Markermeerdijken (MMD) kunnen overlap hebben met de trajecten van het APRK. Het is daarom belangrijk dat degene die verantwoordelijk is voor de participatie Markermeerdijken ook verantwoordelijk is (of nauw contact heeft met degene die verantwoordelijk is) voor participatietrajecten van de APRK.

Per MMD-project moet bekeken worden of de communicatie en participatie van APRK en MMD samen kunnen vallen of juist losgeknipt moeten worden. In de meeste gevallen zal er sprake zijn van een gescheiden traject maar in een paar gevallen kan het beter of makkelijker zijn juist wel de samenhang te zoeken. Denk bijvoorbeeld aan dijkplaatsen en Fietswandelverbinding. Door goede analyse van de situatie kunnen de verschillende opties in beeld worden gebracht.

1.4 Communicatie

Communicatie richting betrokken (samenwerkings-)partners en burgers over het APRK is gericht op het bieden van samenhang en overzicht. In de communicatie over het programma moet de afzender (de provincie) steeds zichtbaar blijven. Wel is het belangrijk het programma zelf ook een eigen uitstraling te geven door gebruik van bepaald type beeld en woorden.

In de opstartfase kunnen communicatieproducten samen met samenwerkingspartners worden ontwikkeld. Provincie is dan de trekker en de linking pin. Logo's van samenwerkingspartners op communicatieproducten en andere uitingen worden alleen geplaatst na nadrukkelijke toestemming van de desbetreffende partner. Wanneer de projecten daadwerkelijk van start gaan, ligt communicatie meer bij de partners maar kan de provincie de zichtbaarheid van de projecten vergroten door de onderlinge samenhang te laten zien. Belangrijk middel hierbij is een centrale website die wordt gevuld met content van de verschillende projecten door de verantwoordelijke projecttrekkers. Op deze site kan ook achtergrond over het gebied, de natuur, de geschiedenis worden gegeven met verhalen van mensen uit het gebied. En wellicht kan er een pagina worden gemaakt voor scholieren. Social media als instagram, twitter en facebook kunnen bezoekers naar de site trekken. Hiervoor moet op overkoepelend en op projectniveau een social mediaplan worden gemaakt.

Voor de burgerparticipatie moet de communicatie bijdragen aan het komen tot gedragen, of op z'n minst geaccepteerde oplossingen voor de opgaven/ issues die bij de verschillende ambities liggen. Belangrijk is om duidelijk en open te communiceren over (mogelijke) participatie-momenten en zorgvuldig resultaten terug te koppelen.

Bij de ontwikkeling van de verschillende communicatieproducten moeten de volgende stappen worden genomen:

Aanpak/ fasering/hoe:

1 Doelgroepen en betrokkenen: wie zijn het, wat willen ze, wat kunnen ze: Stakeholdersanalyse op programmaniveau en op projectniveau. Actoreninventarisatie/ krachtenveldanalyse. SWOT, Participatieplan.
2 Betrekken bestuurders: informeren en inzetten bestuurders en hun netwerken.
3 Imago vh programma. Behoefte aan eenduidigheid, smoel, beeld: naam (+ introductieplan), kernboodschappensessie, kernboodschappen in message house, beeldtaal (verzamelen beeldbank, laten maken foto's), uitstraling (passend binnen imago vd provincie).
4 Communicatiestructuur opbouwen, behoefte aan informatie, updates, overzicht: basismateriaal (website, planningen, kaarten, infografics, factsheets, video) en ritme in info delen (nieuwsbrief, sfeerverslag, mailupdate, bijpraatsessie, magazine).
5 PR: gekoppeld aan mijlpalen/ activiteiten/ thema's/ onderzoek, middelenmatrix – persberichten, ingezonden brieven, artikelen, blogs, vlogs, socmed.
6 Per project: (comm)doelen, betrokkenen, belangen, speelveld, kleur, knelpunten, versterkers, ambassadeurs, overtuigingen, geschiedenis en toekomst, locatie, fase, rol provincie, bijdrage aan profilering gedeputeerde, opzetten netwerken rond thema's en locaties: verzamelen maillijsten.
7 Betrekken partijen. Warm maken, interesseren, overtuigen, overhalen, verleiden, verwonderen: getrapte communicatie opzetten (netwerkcommunicatie – vullen van elkaars media), met voorbeelden, inspiratie: bijeenkomsten, media, storytelling, vlogs, belonging, festival, excursies, concert, artist in "residence", diners, experience, lesprogramma's, ontmoetingen.

BIJLAGE

CHECKLIST BURGERPARTICIPATIE: IS PARTICIPATIE ZINVOL EN REALISEERBAAR?

Wat wil je gaan doen?

Type project	Doel / rol provincie / tijdspad / maatschappelijke en politiek impact
Omschrijving	Welke vraag of keuzes wil je voorleggen? Tip: verschillende thema's vereisen verschillende participatierondes
Beoogd resultaat	Draagvlak en/of beleidsverrijking?
Belanghebbenden	Stakeholderanalyse Tip: voer voorgesprekken. Belanghebbenden wijzen je vaak op anderen.
Doelgroep	Tip: wie betrek je wanneer: - een haalbare uitkomst: belanghebbenden en autoriteiten - de beste en uitkomst: (ervarings)deskundigen en professionals - een motiverende uitkomst: een brede doorsnede van de samenleving Fase in de beleidscyclus
Participatievorm	Denk aan: consultatie, beslissen, samenwerken. Zie ook de participatieladder

Check

Beleidsruimte	Valt er nog wat te kiezen? Check ook bij je partnerorganisaties.
Financiële randvoorwaarden	Valt er nog wat te kiezen binnen het beschikbare budget? Weten we wat de alternatieven en mogelijke oplossingen mogen kosten?
Juridische randvoorwaarden	Denk aan: wet- en regelgeving, vergunningen, RO-procedures, Check ook bij je partnerorganisaties wat hun randvoorwaarden zijn.
Tijd, geld en capaciteit	Voldoende aanwezig?
Nut & noodzaak en urgentie	Is dit participanten voldoende duidelijk? Kies anders eerst voor informeren.
Zijn opgaven voldoende uitgekristalliseerd?	Indien niet, worden discussies vrijblijvend
Technisch onderwerp	Indien erg technisch, denk dan aan participatie door experts
Toegankelijkheid info	Hebben belanghebbenden voldoende toegang tot informatie? Bedenk hierbij: wie bepaalt welke informatie nuttig is?
Is er voldoende interesse?	Leeft het onderwerp wel onder belanghebbenden? Maakt het hen uit wat er gebeurt?
Kans op samenwerking tussen belanghebbenden	BP werkt niet als deelnemers lijnrecht tegenover elkaar staan en er geen compromissen mogelijk zijn.
Kans op samenwerking tussen overheid en inwoners	idem
Biedt het onderwerp uitzicht op zichtbare resultaten op afzienbare termijn?	Zo niet, blijft het onderwerp wellicht erg abstract voor de inwoners. Misschien kun je beter maatschappelijke organisaties en/of experts betrekken?
Is de bestuurder bereid een niet-optimale oplossing te accepteren (binnen de gestelde kaders)?	Denk hierbij integraal: zijn er andere bestuurders die belang hebben en een bijdrage kunnen leveren? En geldt dit ook voor ander partijen?
Rol PS	Wanneer en hoe wordt PS meegenomen? De aanwezigheid van Statenleden bij participatietrajecten laat inwoners zien dat er naar hen geluisterd wordt. Neem daarom contact op met de griffie als je een datum gaat plannen.
Wat zijn de risico's en beheersingsmaatregelen?	Denk aan gebrek aan representativiteit, onvoldoende management van verwachtingen etc. Zie intranet voor valkuilen.

2

BIJLAGE

INFOGRAPHIC BURGERPARTICIPATIE

Burgerparticipatie

Overzicht

Burgerparticipatie; vrijwel iedereen heeft er wel eens over gehoord, maar slechts een deel van ons heeft er echt mee te maken gehad. Met het schema "Aan de slag met burgerparticipatie" wil het Team Burgerparticipatie de drempel verlagen om het "experiment" aan te gaan. Het schema beschrijft de verschillende te doorlopen stappen en de aandachtspunten die hierbij horen. Het is daarbij belangrijk om op te merken dat burgerparticipatie niet volgens een vast recept kan worden toegepast en de verschillende stappen ook in een andere volgorde doorlopen kunnen worden. Ieder proces/programma/project is uniek en vraagt daarom om een unieke aanpak.

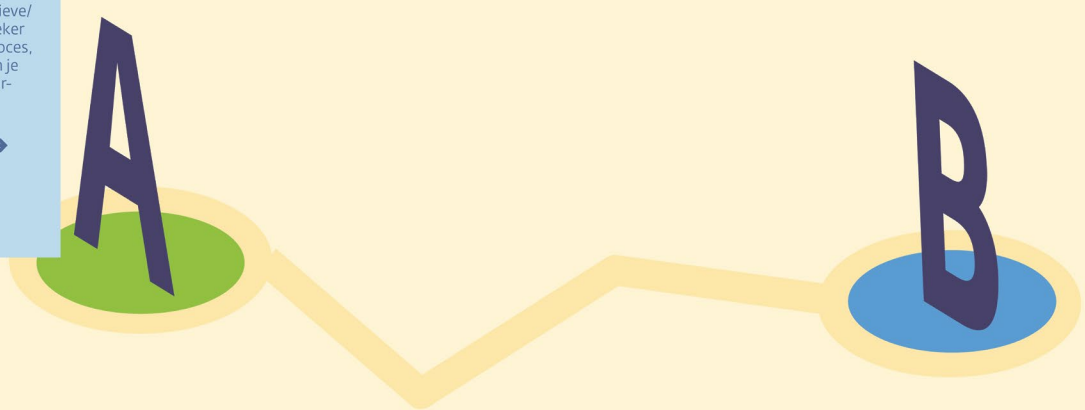
Provincie Noord-Holland

1 Burgerparticipatie
Proces, programma of project

Proces, programma of project

De overweging of je burgerparticipatie kunt inzetten begint bij stap 1. Bepaal of je werk onder een proces, programma of project valt. Heel veel van ons werk valt daar onder, maar bepaalde zaken (denk aan interne administratieve/financiële werkzaamheden) zeker niet. Valt je werk onder een proces, programma of project dan kun je starten met de afweging of burgerparticipatie geschikt is.

Ga verder naar stap 2 →

Brede discussie

In deze stap wil je weloverwogen de keuze maken of je burgerparticipatie wil inzetten. Dit doe je door dit (in ieder geval) met je manager en eventueel met betrokken collega's te bespreken. In dit gesprek breng je de meerwaarde en de consequenties zo goed mogelijk in beeld. Uitgangspunt hierbij is "ja, tenzij". Tip: nodig een communicatieadviseur, een bestuursadviseur of een omgevingsmanager van B&U bij het gesprek uit.

Burgerparticipatie inzetten? Ga verder naar stap 3 →

Burgerparticipatie niet geschikt/gewenst? Dan stopt hier het proces ▪ 1

BURGERPARTICIPATIE NIET GESCHIKT?

Provincie Noord-Holland

3 Burgerparticipatie
Betrek de bestuurder

Betrek de bestuurder

Het betrekken van de bestuurder is essentieel om burgerparticipatie succesvol in te zetten. Het is belangrijk om samen met de bestuurder het participatietraject te bespreken en af te spreken op welke manier en op welke momenten, je elkaar informeert. De bestuurder kan hier zijn/haar eigen voorkeuren bij hebben, dus stem het goed af.

Burgerparticipatie inzetten? Ga verder naar stap 4 →

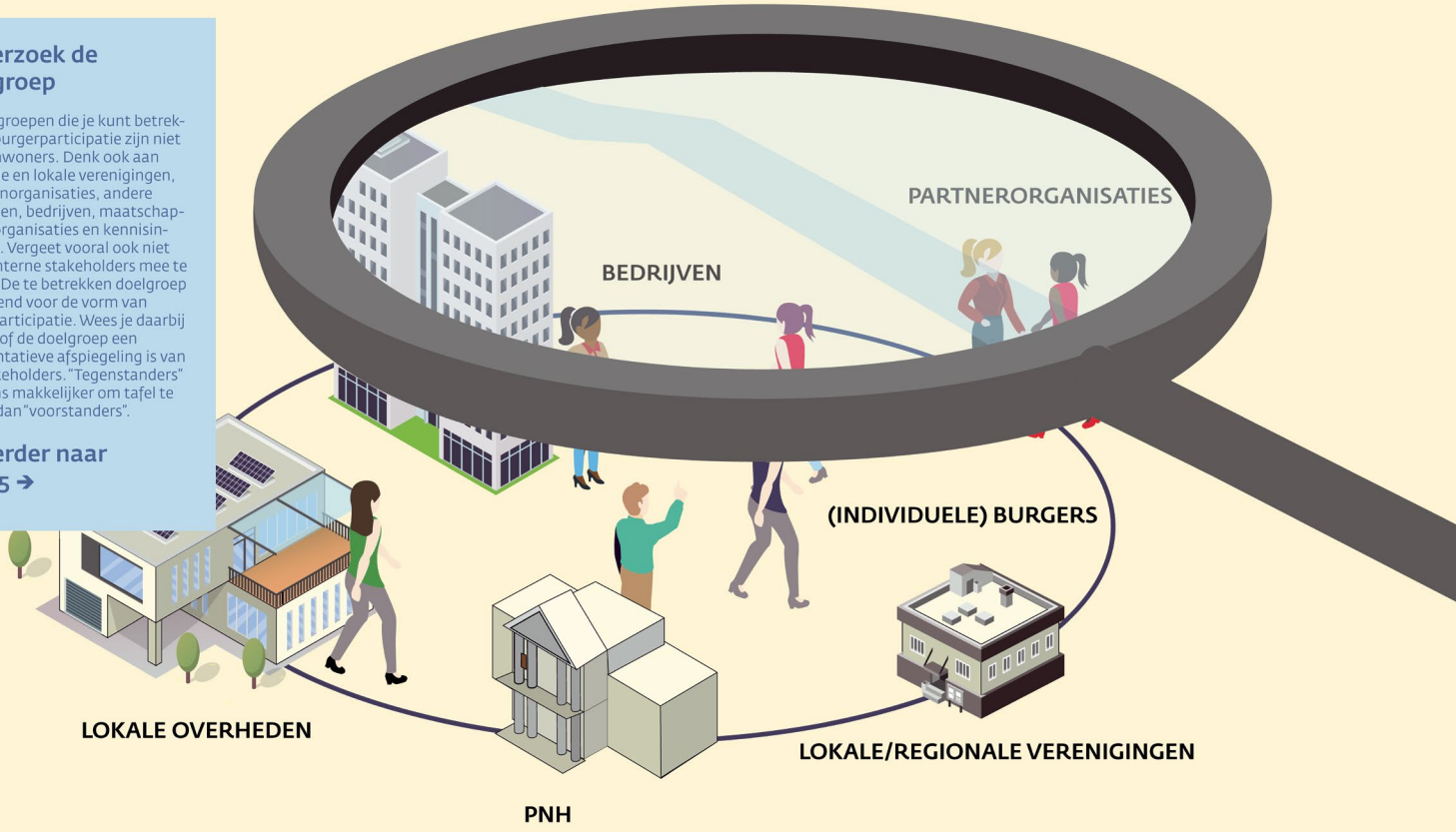
Burgerparticipatie niet geschikt/gewenst? Dan stopt hier het proces ▪ 1

Onderzoek de doelgroep

De doelgroepen die je kunt betrekken bij burgerparticipatie zijn niet alleen inwoners. Denk ook aan regionale en lokale verenigingen, belangenorganisaties, andere overheden, bedrijven, maatschappelijke organisaties en kennisinstituten. Vergeet vooral ook niet om de interne stakeholders mee te nemen. De te betrekken doelgroep is bepalend voor de vorm van burgerparticipatie. Wees je daarbij bewust of de doelgroep een representatieve afspiegeling is van alle stakeholders. "Tegenstanders" zijn soms makkelijker om tafel te krijgen dan "voorstanders".

Ga verder naar stap 5 →

Onderzoek de kaders

Bedenk welke rol en welke mate van invloed je de doelgroep wilt geven. Wat is de speelruimte? Ontdek dat zowel ambtelijk als politiek. Kaders kunnen gaan over financiën, juridische zaken, beleidsmatig enz. enz. Houd vervolgens vast aan die kaders, want je kunt niet eenzijdig halverwege het spel de regels veranderen. Uiteraard kun je wel samen met je doelgroep de spelregels bijstellen (indien nodig).

Ga verder naar stap 6 →

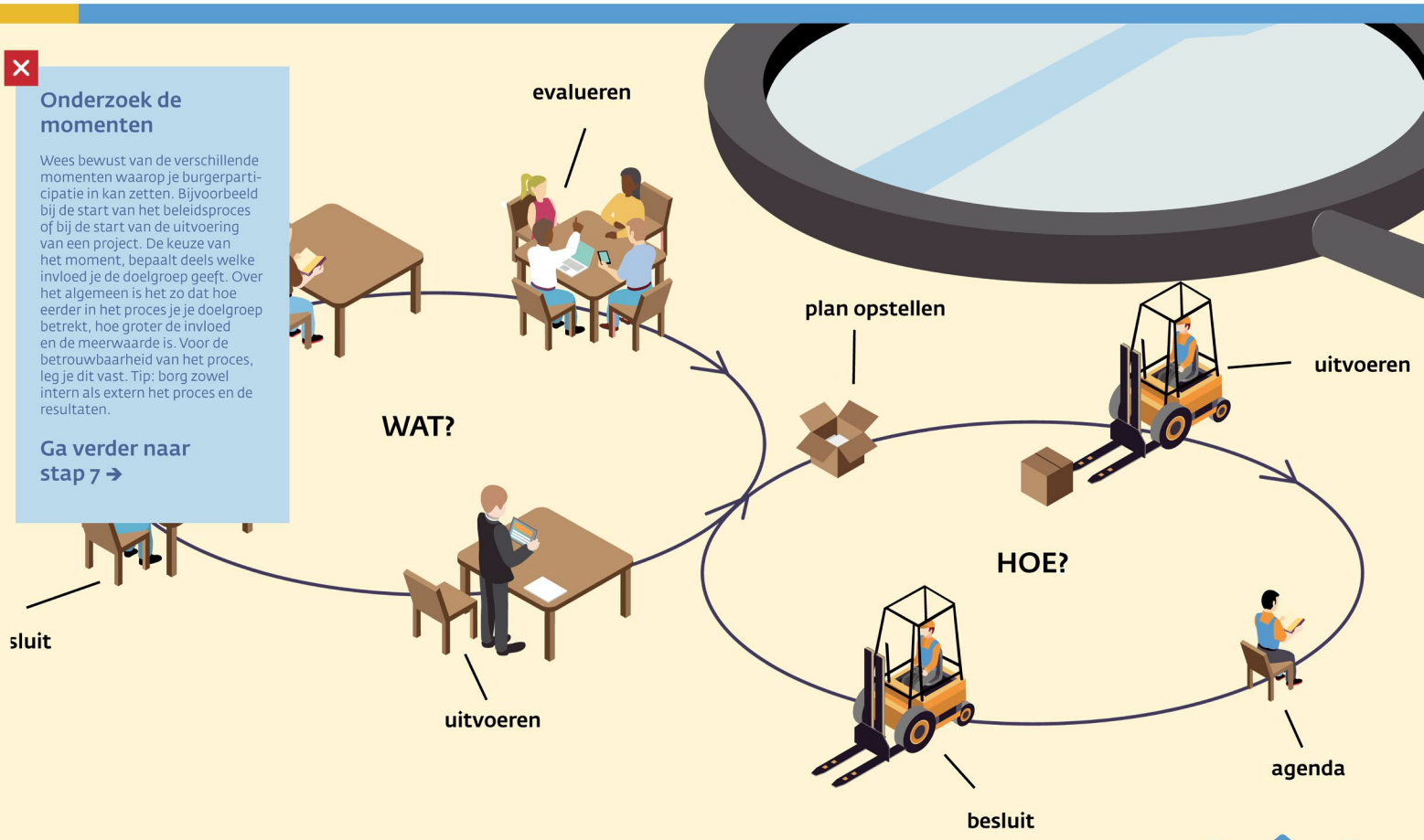

6 Burgerparticipatie
Onderzoek de momenten

Onderzoek de momenten

Wees bewust van de verschillende momenten waarop je burgerparticipatie in kan zetten. Bijvoorbeeld bij de start van het beleidsproces of bij de start van de uitvoering van een project. De keuze van het moment, bepaalt deels welke invloed je de doelgroep geeft. Over het algemeen is het zo dat hoe eerder in het proces je je doelgroep betrekt, hoe groter de invloed en de meerwaarde is. Voor de betrouwbaarheid van het proces, leg je dit vast. Tip: borg zowel intern als extern het proces en de resultaten.

Ga verder naar stap 7 →

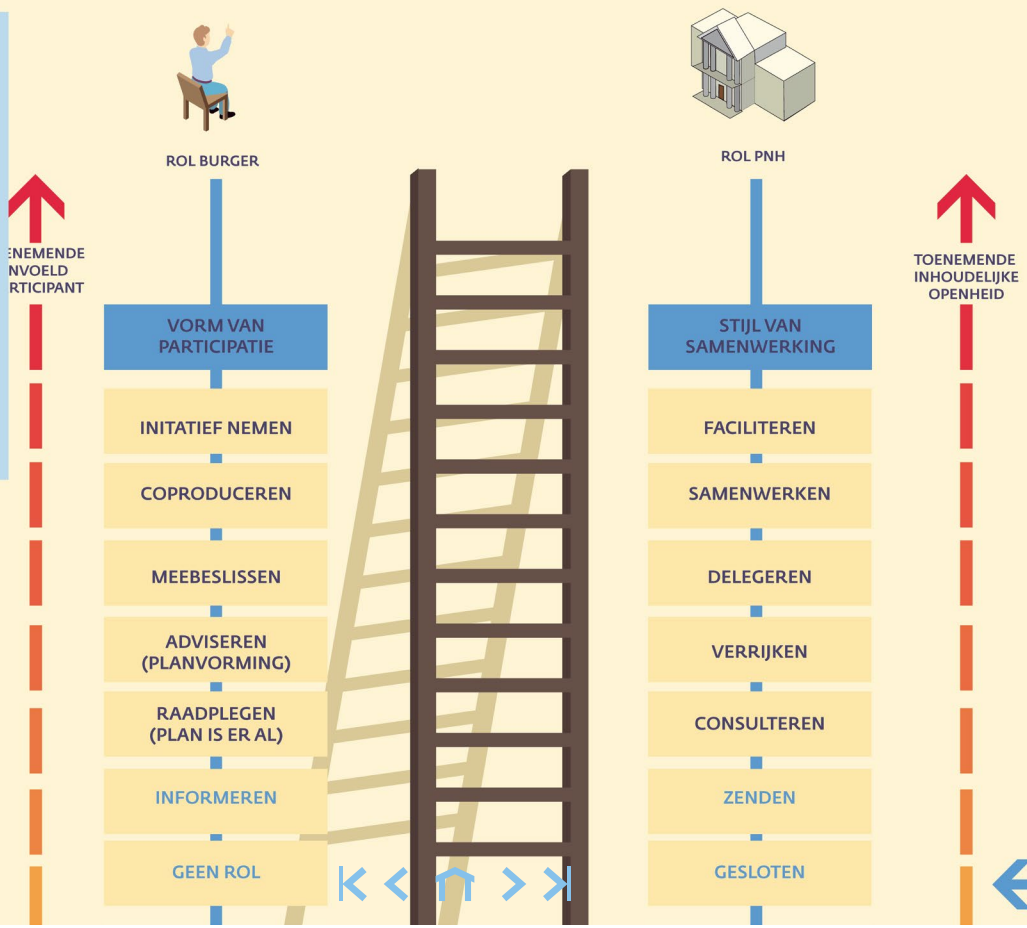
Provincie Noord-Holland

7 Burgerparticipatie
Bepaal de participatie vorm

Bepaal de participatievorm

De doelgroep betrekken kan op veel verschillende manieren. Hoe gelijkwaardiger de samenwerking, hoe hoger je op de participatieladder komt. Hoe hoger op de participatieladder, hoe meer invloed je doelgroep heeft op de uitkomsten. Wees hier bewust van. Kies een rol die bij het werk past en die mogelijk is. Let op: de onderste twee stappen op de participatieladder zijn feitelijk geen participatie maar horen bij de wettelijke informatieplicht van de overheid.

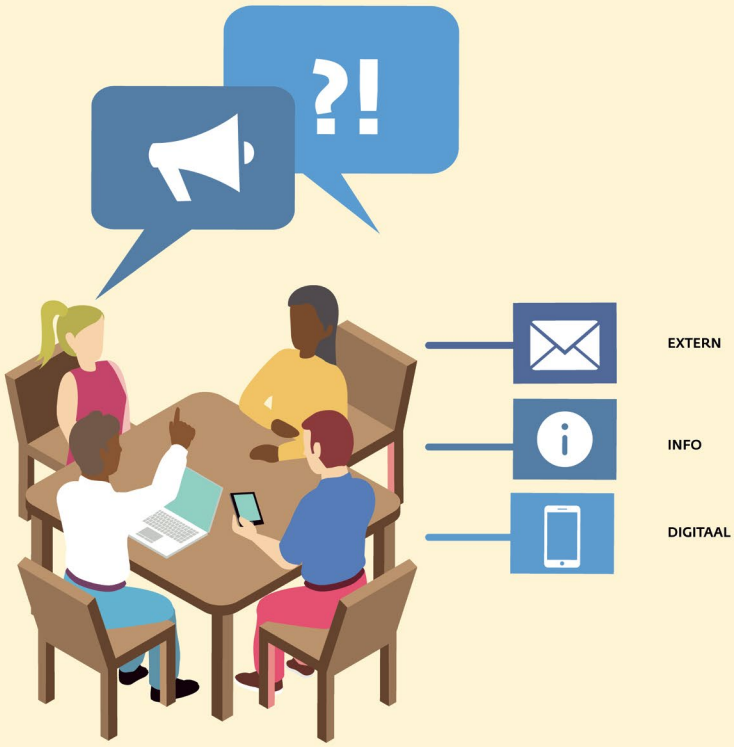
Ga verder naar stap 8 →

Communicatie-strategie

Denk goed na over communicatie. De te kiezen stijl en vorm zijn bepalend voor de doelgroep die je daarmee aanspreekt. Wil je een brede doelgroep bereiken? Zorg er dan voor dat je inzet op vele communicatievormen (brief, e-mail, website, e-participatie, sociale media, inloopavonden etc.).Tip: vraag advies bij een van de communicatieadviseurs.

Ga verder naar stap 9 →

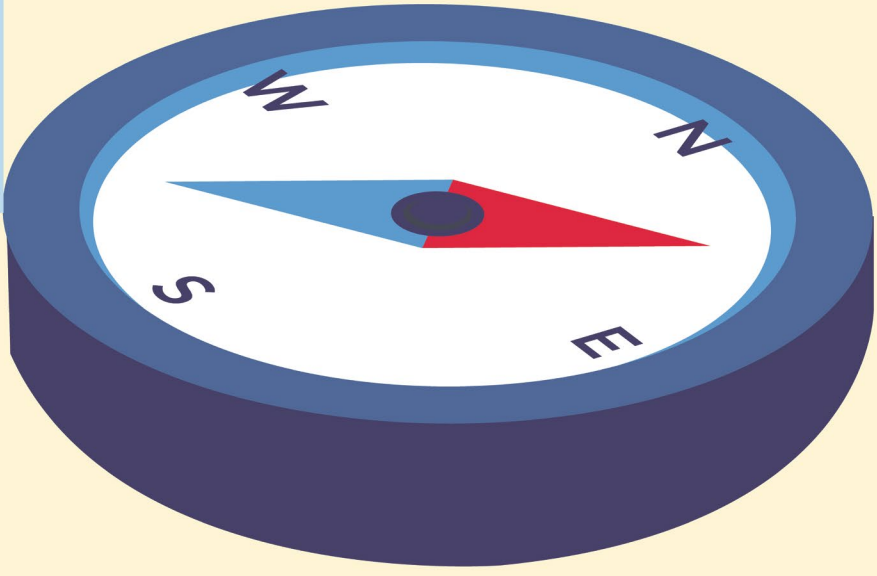

Provincie Noord-Holland

Houd koers en voer uit

Wij zijn een betrouwbare overheid, we houden ons aan ons woord en we bereiken samen de finish. Het is belangrijk om tijdens het proces niet af te wijken van de afspraken die je hebt gemaakt met je doelgroep. Soms ontkom je er echter niet aan dat de werkelijkheid verandert. Informeer altijd de betrokkenen en maak afspraken over het vervolg.

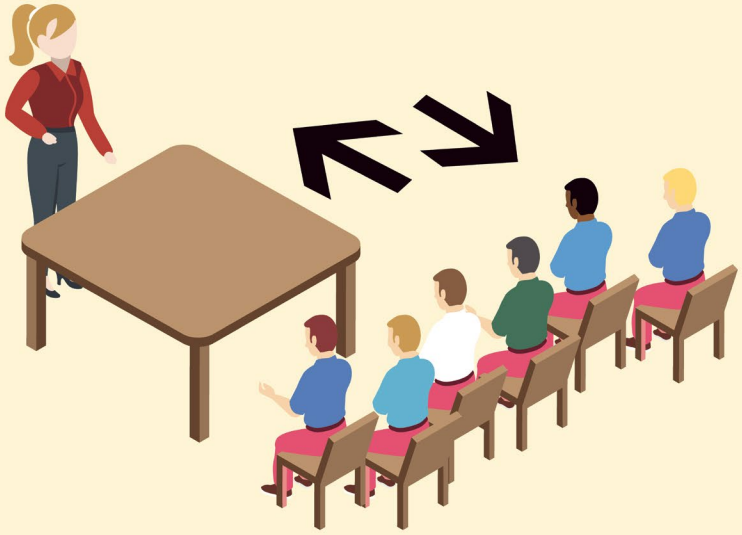
Ga verder naar stap 10 →

Koppel terug, evalueer en leer

Samenwerken betekent ook elkaar blijven informeren. Dus koppel terug naar je doelgroep op welke wijze de bijdrage is verwerkt of verwerkt gaat worden. Dit komt de relatie met je doelgroep ten goede. Het burgerparticipatieproces sluit je altijd af met een evaluatie om te bepalen wat goed ging en wat beter kan. Hieruit kunnen lessen worden getrokken voor toekomstige trajecten. Tip: ga eens praten met de sector Onderzoek & Informatie over evaluatietools.

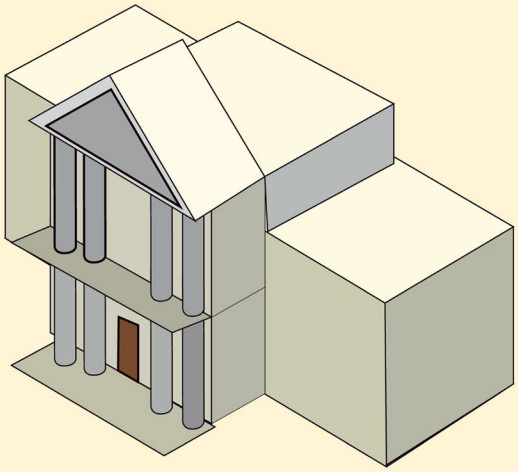
Ga verder naar stap 11 →

Provinciale Staten

Informeer PS via een startnotitie om ze mee te nemen in de afwegingen, momenten en kaders die je met je doelgroep wilt vastleggen. Bij grote projecten is een directe betrokkenheid een vereiste. Stem met de Statengriffie bijeenkomsten af waarbij je Statenleden wilt uitnodigen. Bij kleine projecten moet je PS tenminste informeren over het participatietraject. Tip: een communicatieadviseur en bestuursadviseur kunnen je hierbij adviseren.

terug naar begin →

HAARLEM, OKTOBER 2020

Colofon

Uitgave
Provincie Noord-Holland
Postbus 123 | 2000 MD Haarlem
Tel.: 023 514 31 43 | Fax: 023 514 40 40
www.noord-holland.nl
post@noord-holland.nl

Eindredactie
Provincie Noord-Holland
Directie Beleid | Sector Ruimtelijke Ontwikkeling

Fotografie
Mark Eker en Chris Lansink

Grafische verzorging
Xeroxmediaservices

Haarlem, oktober 2020

Registratienummer: 1507326/1519747

Bestuursovereenkomst ter uitvoering van het Ambitieprogramma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam

PARTIJEN

1. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente **Hoorn**, rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer Arthur Helling, wethouder, daartoe gemachtigd ingevolge hun besluit van (datum besluit college van B&W invullen), verder te noemen “Hoorn”

2. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente **Koggenland**, rechtsgeldig vertegenwoordigd door de mevrouw Caroline van de Pol, wethouder, daartoe gemachtigd ingevolge hun besluit van (datum besluit college van B&W invullen), verder te noemen “Koggenland”

3. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente **Edam-Volendam**, rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer Hans Schütt, wethouder, daartoe gemachtigd ingevolge hun besluit van (datum besluit college van B&W invullen), verder te noemen “Edam-Volendam”

4. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente **Waterland**, rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer Bas ten Have, wethouder, daartoe gemachtigd ingevolge hun besluit van (datum besluit college van B&W invullen), verder te noemen “Waterland”

5. Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente **Amsterdam**, rechtsgeldig vertegenwoordigd door mevrouw Saskia Groenewoud, daartoe gemachtigd ingevolge hun besluit van (datum besluit college van B&W invullen), verder te noemen “Amsterdam”

6. De minister van Infrastructuur en Waterstaat, handelend in de hoedanigheid van bestuursorgaan en als rechtsgeldige vertegenwoordiger van de **Staat der Nederlanden**, gezeteld te Den Haag, namens deze de directeur Netwerkmanagement van de dienst Midden Nederland van het Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat, mevrouw Marianne Nauta, verder te noemen “Rijkswaterstaat”

7. Gedeputeerde Staten van de provincie **Noord-Holland**, krachtens het Besluit mandaat, volmacht en machtiging Gedeputeerde Staten van Noord-Holland rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer Cees Loggen, gedeputeerde, verder te noemen ‘’de provincie’’

8. Dagelijks bestuur van het **Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier**, rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer Rob Veenman, hoogheemraad , verder te noemen “HHNK”

9. Bestuur van **Recreatieschap Westfriesland**, vertegenwoordigd door de heer Karel Schoenaker, directeur verder te noemen “Recreatieschap WF”

10. Algemeen bestuur van **Recreatieschap Twiske-Waterland**, vertegenwoordigd door mevrouw Saskia Groenewoud, voorzitter Algemeen Bestuur, verder te noemen “Recreatieschap TW”

11. Directie van **Staatsbosbeheer**, tevens lid Coalitie Blauwe Hart Natuurlijk, rechtsgeldig vertegenwoordigd door mevrouw Riena Tienkamp, Hoofd Staatsbosbeheer Noord-Holland, verder te noemen “Staatsbosbeheer”

CONCEPT

12. De Provinciaal Ambassadeur van Vereniging tot behoud van **Natuurmonumenten,** tevens lid Coalitie Blauwe Hart Natuurlijk , rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer WIllem Hellevoort, provinciaal ambassadeur Noord-Holland Natuurmonumenten, verder te noemen “Natuurmonumenten”

13. Directie van **Vogelbescherming Nederland**, tevens lid Coalitie Blauwe Hart Natuurlijk, rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer Fred Wouters, directeur van Vogelbescherming Nederland, verder te noemen “Vogelbescherming Nederland”

De ondergenoemde partij neemt niet deel aan de onderhavige Bestuursovereenkomst maar wil wel steun betuigen:

14. Directie van **Sportvisserij Nederland**, tevens lid en voorzitter Coalitie Blauwe Hart Natuurlijk, rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer Joop Bongers, verder te noemen “Sportvisserij Nederland”

hierna gezamenlijk te noemen “Partijen”

CONCEPT

CONSIDERANS

- De Markermeerdijken tussen Hoorn en Amsterdam worden door het Hoogheemraadschap Holland Noorderkwartier (HHNK) in het kader van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) over 33 km versterkt om te voldoen aan de wettelijke veiligheidsnorm en zo het achterliggende gebied veilig te houden voor overstromingen;

- Regionale plannen en ambities voor dit gebied, zoals recreatieve, cultuurhistorische-, toeristische- en natuurprojecten zijn opgenomen in een gezamenlijk regionaal Ambitie Programma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam (verder: APRK). Het is een programma van alle betrokken overheden en organisaties in dit gebied;

- Partijen beogen de in het APRK opgenomen projecten op een dusdanige wijze uit te voeren dat natuur, recreatie en landschap, cultuurhistorie en beleving in het gebied in goede onderlinge balans worden versterkt;

- Uitgangspunt voor Partijen hierbij is dat er werk met werk wordt gemaakt daar waar mogelijk;

- De provincie heeft een Kader Ruimtelijke Ontwikkeling Kustzone Hoorn-Amsterdam opgesteld en vastgesteld. Deze bestaat uit uitgangspunten en richtlijnen en vormen afspraken over een objectief afwegingskader voor de landschappelijke en ruimtelijke inpassing van de uit te werken projecten;

- Het Kader Ruimtelijke Ontwikkeling Kustzone Hoorn-Amsterdam en het APRK vormen de basis voor Partijen om de ambities verder uit te werken tot uitvoeringsgerede projecten die vervolgens worden gerealiseerd;

- De provincie heeft voor de realisatie van projecten uit het APRK een subsidieregeling, waarbij maximaal 50 procent van de subsidiabele kosten van een project door de provincie gesubsidieerd kan worden;

- Subsidieaanvragen voor projecten die uitvoeringsgereed zijn zullen naar verwachting vanaf 2021 worden ingediend bij de provincie. Naar verwachting zullen de projecten uit het APRK in 2028 gerealiseerd zijn.

- Partijen wensen hun nadere afspraken vast te leggen in deze Bestuursovereenkomst.

Komen overeen als volgt:

Artikel 1 BEGRIPSBEPALINGEN

- **Subsidieregeling**: Uitvoeringsregeling subsidiëring Ambitie Programma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam, kenmerk xxxx

- **Uitvoeringsgereed project**: definitieve projectplan is gereed en wanneer noodzakelijk ligt er een aanvraag voor de benodigde vergunningen.

- **Initiatiefnemer**: de partij die verantwoordelijk is voor de ontwikkeling en uitvoering van een project.

CONCEPT

Artikel 2 INZET PARTIJEN

1. Partijen zullen zich, elk vanuit hun eigen rol, verantwoordelijkheid en bevoegdheid tot het uiterste inspannen om in het APRK vastgelegde ambities uit te werken tot uitvoeringsgerede projecten en deze vervolgens realiseren. Partijen zullen de daarvoor noodzakelijke menskracht leveren.
2. De partij die verantwoordelijk is voor de ontwikkeling en uitvoering van een project (hierna genoemd: initiatiefnemer; de initiatiefnemers staan opgenomen in het APRK) draagt onder andere zorg voor:
    - het verder uitwerken en ontwikkelen van de betreffende ambitie tot een project dat uitvoeringsgereed is,
    - de vereiste besluitvorming en bijbehorende procedures,
    - draagt zorg voor de noodzakelijke participatie en het verkrijgen van de benodigde financiën, vergunningen, de aanbesteding en opdrachtverlening.
3. Zodra een project uitvoeringsgereed is, kan de betreffende partij/initiatiefnemer voor de uitvoering ervan subsidie als bedoeld in artikel 5 van deze overeenkomst, bij de provincie aanvragen.

Artikel 3 ORGANISATIESTRUCTUUR

1. Partijen hebben een bestuurlijke en een ambtelijke organisatie opgericht, bestaande uit een Stuurgroep, Programmateam en projectgroepen.

a) De Stuurgroep bestaat uit bestuurders/directeuren van Partijen. De gedeputeerde van Noord-Holland is voorzitter van de Stuurgroep. De Stuurgroep heeft als taak om toe te zien op de ontwikkeling, besluitvorming en uitvoering van het APRK als geheel. De Stuurgroep komt naar verwachting minimaal twee keer per jaar samen, maar kan wanneer noodzakelijk vaker door de voorzitter bijeengeroepen worden. Over eventuele wijzigingen in de te ontwikkelen ambities/projecten beslist de Stuurgroep (binnen de kaders van deze bestuursovereenkomst).

b) Het Programmateam bestaat uit ambtelijk vertegenwoordigers van Partijen. De programmamanager van Noord-Holland is voorzitter van het Programmateam. Het Programmateam bespreekt op ambtelijk niveau de ontwikkelingen en de voortgang van het programma. In het Programmateam worden de Stuurgroepoverleggen voorbereid. Het Programmateam komt naar verwachting een keer per twee maanden samen.

c) De projectgroepen bestaan uit ambtelijk adviseurs van Partijen die betrokken zijn bij een van de projecten. Deze projectgroepen zullen worden voorgezeten door nader aan te wijzen projectleiders. De projectgroepen dienen om op ambtelijk niveau inhoudelijke ontwikkelingen en eventuele problemen rond de projecten te bespreken.

Over de voortgang van voorbereiding en uitvoering van de projecten rapporteren de initiatiefnemers tweemaal per jaar aan de Stuurgroep.

Artikel 4 PLANOLOGIE EN VERGUNNINGEN

1. Partijen spannen zich in, indien zij bevoegd gezag zijn, alle medewerking te verlenen bij het voortvarend doorlopen van de procedures en het verlenen van de noodzakelijke besluitvorming die noodzakelijk zijn voor het uitvoeren van de projecten. Deze Bestuursovereenkomst biedt hier echter geen garanties voor

2. Het bepaalde in het vorige lid laat onverlet de krachtens publiekrechtelijke voorschriften of regelingen op partijen rustende verplichtingen die er toe kunnen leiden dat een partij besluiten

CONCEPT

neemt of anderszins publiekrechtelijke handelingen verricht die nadelig zijn voor de uitvoering van deze Bestuursovereenkomst.

Artikel 5 FINANCIEN

De provincie heeft een subsidieregeling opgesteld voor realisatie van de ambities uit het APRK. Wanneer een ambitie uit het APRK door de betreffende initiatiefnemer is uitgewerkt tot een project dat uitvoeringsgereed is en duidelijk is dat voor de noodzakelijke procedures en besluitvorming geen belemmeringen te verwachten zijn en dat er naar verwachting voldoende draagvlak voor het project is in de regio, kan een subsidieaanvraag voor het project bij de provincie worden ingediend. Zodra deze Bestuursovereenkomst in werking is getreden zal de subsidieregeling worden opengesteld. Partijen ontvangen hierover bericht.

Artikel 6 COMMUNICATIE EN PARTICIPATIE

Partijen hebben een gezamenlijk communicatie- en participatieplan opgesteld (zie bijlage 3). Partijen conformeren zich aan de in het communicatie- en participatieplan gemaakte afspraken. Evenwel behoudt elke partij het recht om inzake een of meerdere onderdelen van het APRK een eigen standpunt in te nemen en dit te communiceren.

Artikel 7 LOOPTIJD EN EVALUATIE

1. Deze Bestuursovereenkomst treedt in werking na gezamenlijke ondertekening en eindigt van rechtswege zodra alle projecten die uitvoeringsgereed zijn, zijn gerealiseerd, naar verwachting ultimo 2028.
2. Jaarlijks wordt door de Stuurgroep geëvalueerd of het APRK en de afspraken uit deze Bestuursovereenkomst worden nageleefd en of de werking overeen komt met het doel en de verwachtingen. Indien de evaluatie of andere externe omstandigheden daartoe aanleiding geven, kunnen het APRK (en de daarbij horende projecten) en/of de Bestuursovereenkomst tussentijds door Partijen worden gewijzigd.

Artikel 8 SLOTBEPALINGEN

1. Wijzigingen of aanvullingen op deze Bestuursovereenkomst zijn slechts schriftelijk mogelijk en met instemming van alle partijen.

2. Een partij die meent dat sprake is van een geschil over deze Bestuursovereenkomst dan wel over de uitvoering van deze Bestuursovereenkomst, meldt dat schriftelijk aan de Stuurgroep. Partijen treden alsdan met elkaar in overleg en trachten het geschil in onderling overleg dan wel met inschakeling van een MFN geregistreerde mediator op te lossen.

3. Bij een onvoorziene omstandigheid treden de partijen in overleg hoe hierop te anticiperen.

Artikel 9 BIJLAGEN

De volgende bijlagen maken deel uit van deze Bestuursovereenkomst:
1. Ambitieprogramma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam (d.d. xxxx).
2. Kader Ruimtelijke Ontwikkeling Kustzone Hoorn-Amsterdam (d.d. xxxx).
3. Communicatie- en participatieplan (d.d. xxxx).

CONCEPT

In geval van inhoudelijke tegenstrijdigheid tussen de genoemde bijlagen, geldt het eerstgenoemde document boven het later genoemde document.

Aldus overeengekomen en in 14-voud opgemaakt en ondertekend op ……2021 te ……..:

College van burgemeester en wethouders van gemeente Hoorn
namens deze,

Dhr. A. Helling

College van burgemeester en wethouders van gemeente Koggenland
namens deze,

Mevr. C. van de Pol

College van burgemeester en wethouders van gemeente Edam-Volendam
namens deze,

Dhr. H. Schütt

College van burgemeester en wethouders van gemeente Amsterdam
namens deze,

Mevr. S. Groenewoud

College van burgemeester en wethouders van gemeente Waterland
namens deze,

Dhr. B. ten Have

Rijkswaterstaat
namens deze,

Mevr. M. Nauta

College van Gedeputeerde Staten van Noord-Holland
namens deze,

Dhr. C. Loggen

Dagelijks Bestuur Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier
namens deze,

CONCEPT

Dhr. R. Veenman

Bestuur Recreatieschap Westfriesland
namens deze,

Dhr. K. Schoenaker

Bestuur Recreatieschap Twiske-Waterland
namens deze,

Mevr. S. Groenewoud

Directie Staatsbosbeheer
namens deze,

Mevr. ir. R. Tienkamp

Directie Natuurmonumenten
namens deze,

Dhr. W. Hellevoort

Directie Vogelbescherming Nederland
namens deze,

Dhr. Ir. A.J.M. Wouters

Directie Sportvisserij Nederland
namens deze,

Dhr. Ir. J.J.A. Bongers

CONCEPT

Bestuursovereenkomst Realisatie meekoppelkansen dijkversterking Markermeerdijken (eindconcept)

Provincie Noord-Holland

hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier

Registratienummer HHNK: 20.0036234
Registratienummer PNH: 1507326/1519753

Partijen:

1. Provincie Noord-Holland, waarvan de bestuurszetel is gevestigd te Haarlem, te dezen rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer C. Loggen, in zijn hoedanigheid van gedeputeerde, die hiertoe op grond van <grondslag machtiging> is gemachtigd door <functie> en handelt ter uitvoering van het besluit van het College van Gedeputeerde Staten van <datum>, nummer <nummer>, hierna te noemen: provincie;

2. Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, waarvan de bestuurszetel is gevestigd te Heerhugowaard, te dezen rechtsgeldig vertegenwoordigd door de heer R. Veenman, in zijn hoedanigheid van hoogheemraad (portefeuillehouder Waterveiligheid), die hiertoe op grond van artikel 95 van de Waterschapswet is gemachtigd door zijn dijkgraaf en handelt ter uitvoering van het besluit van het college van dijkgraaf en hoogheemraden van <datum>, nummer <nummer>, hierna te noemen: hoogheemraadschap;

overwegen het volgende:

1. Alle primaire waterkeringen in Nederland moeten voldoen aan de eisen die in de Waterwet zijn vastgelegd. Bij de toetsing van de primaire waterkeringen is gebleken dat de Markermeerdijken, tussen Hoorn en Amsterdam, op een aantal onderdelen niet meer voldoen aan de norm. Daarom worden deze versterkt. Het hoogheemraadschap is als beheerder van de Markermeerdijken verantwoordelijk voor de dijkversterking;

2. De te versterken gedeelten van de Markermeerdijken zijn verdeeld in modules. Voor de versterking van modules 1 t/m 15 heeft het college van hoofdingelanden van het hoogheemraadschap (CHI) op 19 september 2018 het Projectplan Versterking Markermeerdijken (PPW) vastgesteld. Gedeputeerde Staten van Noord-Holland hebben het PPW op 30 oktober 2018 goedgekeurd. Voor een aantal delen van de Markermeerdijken die ook zijn afgekeurd, moet nog apart projectplan of projectbesluit (Omgevingswet) worden vastgesteld. Voor deze delen loopt nu de verkenningsfase of de planvoorbereidingsfase;

3. Voor de versterking van de Markermeerdijken wordt door het Rijk subsidie verleend in het kader van het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma. Uitgangspunt voor de subsidie is een sobere, robuuste en doelmatige dijkversterking. Initiatieven van derden kunnen onder bepaalde voorwaarden worden meegenomen bij een dijkversterking indien uit andere bronnen wordt voorzien in de financiering van de meerkosten ten opzichte van de kosten die gemaakt worden bij een dijkversterking die gebaseerd is op de uitgangspunten 'sober, robuust en doelmatig';

4. De provincie wil de realisatie van de dijkversterking benutten om de ruimtelijke kwaliteit van de te versterken Markermeerdijken te verhogen door extra kwaliteiten aan de dijk toe te voegen. Dit past binnen de provinciale Watervisie 2016-2021. De verhoging van de ruimtelijke kwaliteit is met name gericht op de beleving en het gebruik van de monumentale dijk en de aangrenzende gebieden en op het verhogen van de kwaliteit van landschap, recreatie en natuur. De verhoging van de ruimtelijke kwaliteit kan worden gerealiseerd door uitvoering van specifieke, aan de uitvoering van de dijkversterking gekoppelde projecten die ruimtelijke kwaliteit toevoegen aan de (versterkte) Markermeerdijken (zuivere meekoppelkansen). Een andere mogelijkheid is extra ruimtelijke kwaliteit toe voegen aan de wettelijk verplichte ruimtelijke inpassing of door een uitbreiding op een bestaande voorzieningen te realiseren. Conform het projectplan Waterwet worden in ieder geval de aanwezige voorzieningen teruggebracht met een gelijksoortige kwaliteitswaarde. Tenslotte dient het hoogheemraadschap maatregelen te treffen op grond van vergunningvoorschriften, waaraan op verzoek van de provincie extra ruimtelijke kwaliteit kan worden toegevoegd. Gemakshalve worden alle verschillende vormen in deze overeenkomst onder de noemer ‘meekoppelkans’ gebracht.

5. Deze overeenkomst bevat afspraken tussen het hoogheemraadschap en de provincie over de realisatie van meekoppelkansen en verhoging van de ruimtelijke kwaliteit in combinatie met de versterking van de Markermeerdijken, de financiering hiervan, de verantwoordelijke voor beheer en onderhoud etc. Het gaat, ten tijde van de ondertekening van deze overeenkomst, in eerste instantie om meekoppelkansen die zijn benoemd in het PPW. Het is niet uitgesloten dat partijen na verloop van tijd overeenstemming bereiken over andere meekoppelkansen die kunnen worden meegenomen bij de versterking. Voor deze nieuwe kansen kunnen dezelfde afspraken als opgenomen in deze overeenkomst gelden. Deze overeenkomst kan derhalve worden beschouwd als 'parapluovereenkomst'. In de bijlagen bij de overeenkomst zijn per meekoppelkans specifieke afspraken over onder andere de realisering en financiering van de betreffende meekoppelkans weergegeven. Partijen kunnen op een later moment voor nieuwe meekoppelkansen bijlagen met specifieke afspraken aan deze overeenkomst toevoegen.

Partijen komen overeen als volgt.

Artikel 1 Definities

In deze overeenkomst wordt verstaan onder:

a. Projectplan Versterking Markermeerdijken: Projectplan Versterking Markermeerdijken, vastgesteld op 19 september 2018 (registratienummer hoogheemraadschap 18.0214632), goedgekeurd door Gedeputeerde Staten van Noord-Holland op 30 oktober 2018;

b. project MMD: Versterking van de primaire waterkering Markermeerdijken, gelegen tussen Hoorn (vanaf de Westerdijk) en Amsterdam (tot de Oranjesluizen), die onder verantwoordelijkheid van het hoogheemraadschap wordt uitgevoerd;

c. meekoppelkans: op verzoek van de provincie:
   i. aan de uitvoering van het project MMD gekoppeld project dat ofwel ruimtelijke kwaliteit toevoegt aan de Markermeerdijken of;
   ii. toevoegen van extra ruimtelijke kwaliteit aan de wettelijk verplichte ruimtelijke inpassingen voor het project MMD;
   iii. een bestaande voorziening uitbreiden die in het kader van ruimtelijke inpassing wordt teruggebracht of;
   iv. extra ruimtelijke kwaliteit toevoegen aan maatregelen die het hoogheemraadschap neemt op grond van vergunningvoorschriften;

   Elke meekoppelkans, inclusief de daaraan verbonden voorwaarden en afspraken, is omschreven in een bijlage bij deze overeenkomst;

d. bijlage: bijlage behorende bij deze overeenkomst, betreffende een specifiek daarin omschreven meekoppelkans;

e. ruimtelijke inpassing: in het kader van het project MMD terug te brengen bestaande (legaal aanwezige) voorzieningen;

f. opdrachtproject: meekoppelkans die wordt gerealiseerd door een uitvoeringsopdracht van de provincie aan het hoogheemraadschap;

g. subsidieproject: meekoppelkans die op basis van financiering door middel van een door de provincie te versterken subsidie wordt uitgevoerd door het hoogheemraadschap.

Artikel 2 Doel overeenkomst

Het doel van deze overeenkomst is afspraken vast te leggen over de realisatie van meekoppelkansen gelijktijdig met de uitvoering van het project MMD ('werk met werk maken') en de financiering, eigendom en het beheer en onderhoud daarvan.

Artikel 3 Reikwijdte overeenkomst
Deze overeenkomst geldt voor de meekoppelkansen die zijn beschreven in de bij deze overeenkomst behorende bijlagen, waarin tevens specifieke afspraken per meekoppelkans zijn weergegeven. Partijen kunnen na overeenstemming met addenda meekoppelkansen aan deze overeenkomst toevoegen. Dit geldt zowel voor meekoppelkansen die betrekking hebben op modules die versterkt worden op grond van het Projectplan Versterking Markermeerdijken als voor meekoppelkansen die betrekking hebben op andere nog te versterken delen van de Markermeerdijken.

Artikel 4 Uitgangspunten realisatie en financiering meekoppelkans
1. Het hoogheemraadschap is als waterkeringbeheerder opdrachtgever voor het project MMD.
2. Het hoogheemraadschap neemt de realisatie van een meekoppelkans mee bij de realisatie van het project MMD onder de voorwaarden en afspraken zoals vermeld in deze overeenkomst en de bijlagen.
3. De provincie financiert de extra kosten die het hoogheemraadschap maakt ten behoeve van de realisatie van een meekoppelkans conform de financiële afspraken zoals vermeld artikel 6, artikel 7 en in de bijlage.
4. Partijen hanteren het uitgangspunt dat de uitvoering van een meekoppelkans de dijkversterking niet mag belemmeren of onredelijk vertragen, waardoor de planning van het moment 'dijk veilig' vanwege de meekoppelkans negatief wordt beïnvloed.
5. De beoordeling van de vraag of de realisatie van de dijkversterking wordt belemmerd of onredelijk wordt vertraagd, is aan het hoogheemraadschap in afstemming met het Programmabureau HWBP (uitvoerende partij subsidieregeling) en de provincie.
6. Het hoogheemraadschap kan met toepassing van lid 4 en 5, na overleg met de provincie, afzien van de uitvoering van een meekoppelkans. Reeds gemaakte (voorbereiding)kosten worden in dat geval verdeeld zoals aangegeven in de bijlage.
7. Voor het project MMD dienen meerdere projectplannen/projectbesluiten te worden vastgesteld door het waterschapsbestuur en goedgekeurd door Gedeputeerde Staten van Noord-Holland. Ook dienen voor het project MMD en de meekoppelkansen verschillende uitvoeringsbesluiten (waaronder vergunningen) te worden vastgesteld. Partijen onderkennen dat hieraan (proces)risico's verbonden zijn die ertoe kunnen leiden dat het project MMD en/of een meekoppelkans niet of geheel gerealiseerd kan worden of op een andere wijze dan aanvankelijk voorzien moet worden gerealiseerd. Het hoogheemraadschap kan vooronder de genoemde omstandigheden in dit lid, na overleg met de provincie, af zien van de uitvoering van een meekoppelkans. Reeds gemaakte (voorbereiding)kosten worden in dat geval verdeeld zoals aangegeven in de bijlage.

Artikel 5 Realisatie meekoppelkans
1. Het hoogheemraadschap treedt op als opdrachtgever voor voorbereiding en uitvoering van de meekoppelkans en is daarmee verantwoordelijk voor de realisatie daarvan.
2. Uitsluitend indien dit in de bijlage is aangegeven, heeft de provincie de mogelijkheid de meekoppelkans te laten vervallen als aan de volgende voorwaarden is voldaan.
   a. De voorbereiding van de daadwerkelijke realisatie van de meekoppelkans is nog niet gestart en;
   b. het vervallen van de meekoppelkans heeft geen gevolgen voor het ontwerp, de uitvoering en de planning van het project MMD.

   Of is voldaan aan deze voorwaarden is ter beoordeling van het hoogheemraadschap.
3. Indien de provincie een meekoppelkans wenst te laten vervallen, wordt hiertoe een gemotiveerd schriftelijk verzoek gedaan aan het hoogheemraadschap. Alvorens het verzoek bij

het hoogheemraadschap wordt ingediend, treedt de provincie hierover in overleg. Partijen maken, indien noodzakelijk, nadere afspraken over de beëindiging van de meekoppelkans.
4. Indien op grond van lid 2 en 3 een meekoppelkans komt te vervallen vergoedt de provincie de reeds door het hoogheemraadschap daadwerkelijk gemaakte kosten.

Artikel 6 financiering en betaling van opdrachtprojecten
1. De provincie draagt de engineeringskosten, bouwkosten en overige bijkomende kosten, overeenkomstig de bedragen zoals vermeld in de bijlage, voor de in bijlage als opdrachtproject genoemde meekoppelkansen. De provincie vergoedt eveneens reeds voorafgaand aan de ondertekening van deze overeenkomst gemaakte kosten voor meekoppelkansen aan het hoogheemraadschap.
2. De in lid 1 bedoelde bedragen worden geïndexeerd op het moment van facturatie ten opzichte van de peildatum van de (SSK-)raming. In de bijlage is aangegeven op welke onderdelen van de raming indexatie wordt toegepast en welk prijsindexcijfer hiervoor geldt.
3. Indien de provincie op grond van het bepaalde in artikel 4 opdracht heeft verleend, kunnen facturen voor ontwerp- of andere kosten vanaf de dag van ondertekening van deze overeenkomst bij de provincie worden ingediend.
4. Bij financiering is BTW inbegrepen.
5. De provincie geeft in de bijlage per meekoppelkans duidelijkheid over het van toepassing zijn van het BTW-compensatiefonds.
6. Engineeringkosten die voor 1 juni 2019 gemaakt zijn, worden door partijen gedragen overeenkomstig de in de bijlage opgenomen kostenverdeling.
7. De in de bijlagen genoemde bedragen betreffen (na indexatie) een lumpsumbedrag (vaste bijdrage) voor de voorbereiding en realisatie van de betreffende meekoppelkans, tenzij in de bijlage anders is aangegeven.
8. De provincie betaalt de in dit artikel bedoelde bedragen uiterlijk op de in de bijlage genoemde datum aan het hoogheemraadschap. Het hoogheemraadschap stuurt de provincie daartoe een factuur, waarop de omzetbelasting separaat is aangeduid en die verder ook voldoet aan de wettelijk daaraan gestelde eisen.
9. Alle in deze overeenkomst en bijlagen genoemde bedragen zijn inclusief verschuldigde omzetbelasting tenzij anders vermeld.
10. Na de realisatie van een meekoppelkans ontvangt de provincie van het hoogheemraadschap een financiële verantwoordingsrapportage voor de provinciale accountant.

Artikel 7 Subsidieprojecten
1. Het hoogheemraadschap dient voor de in de bijlage als subsidieproject genoemde meekoppelkansen een subsidieaanvraag in bij Gedeputeerde Staten.
2. De in het eerste lid bedoelde subsidieaanvraag heeft als uitgangspunt de volledige vergoeding van de in artikel 6 genoemde kosten op basis van de in artikel 6 omschreven voorwaarden.
3. Indien financiering plaats vindt door middel van een door Gedeputeerde Staten te verstrekken subsidie als bedoeld in dit artikel, zijn de bepalingen uit de subsidiebeschikking leidend voor vergoeding en betaling van gemaakte kosten.
4. Indien de aangevraagde subsidie niet of niet volledig verstrekt wordt, kan het hoogheemraadschap afzien van de uitvoering van één of meer meekoppelkans of -kansen. Artikel 4, lid 7 is daarbij van toepassing.

Artikel 8 Risicoverdeling
1. Indien er voor de financiering door de provincie sprake is van een lumpsumbedrag zoals bedoeld in artikel 6, lid 7, komt het resterende financiële risico voor rekening van het hoogheemraadschap wanneer de overeengekomen bedragen als bedoeld in artikel 6 niet toereikend blijken voor de realisatie van de meekoppelkans.
2. Wanneer zich onvoorziene omstandigheden buiten de invloedssfeer van het hoogheemraadschap voordoen, die redelijkerwijs niet voor rekening en risico van het

hoogheemraadschap behoren te blijven, treden partijen met elkaar in overleg om hier een nadere regeling over te treffen.

3. Van onvoorziene omstandigheden in de zin van lid 2 van dit artikel is in ieder geval sprake bij:
   a. wijzigingen in wet- en regelgeving voor zover niet voorzienbaar ten tijde van het aangaan van deze overeenkomst;
   b. marktomstandigheden met extreme kosten- en/of prijsontwikkelingen tot gevolg voor zover niet voorzienbaar ten tijde van het aangaan van deze overeenkomst.

Artikel 9 Beheer, onderhoud en aansprakelijkheid

1. De provincie is verantwoordelijkheid voor beheer en onderhoud van de in het kader van een meekoppelkans gerealiseerde objecten, tenzij in de bijlage afwijkende afspraken zijn vastgelegd.
2. Indien de provincie het beheer en onderhoud wil opdragen of overdragen aan een derde maakt de provincie hierover zelf afspraken met deze partij. Voor zover het object of het beheer en onderhoud daarvan raakvlakken heeft de taakuitoefening door het hoogheemraadschap behoeven deze afspraken van de provincie met de derde partij voorafgaande instemming van het hoogheemraadschap. Zonder instemming blijft de provincie voor het hoogheemraadschap aanspreekpunt en verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud.
3. De objecten die in het kader van een meekoppelkans zijn gerealiseerd, worden uiterlijk op het moment van oplevering van de door het hoogheemraadschap opgedragen dijkversterking opgeleverd aan de provincie door middel van een gezamenlijke opname. Vanaf het moment van oplevering is de provincie belast met het beheer en onderhoud van de objecten en komen de kosten daarvan voor rekening en risico van de provincie.
4. De provincie vrijwaart het hoogheemraadschap voor alle aansprakelijkheid, schades (hoe ook genaamd en ongeacht de oorzaak, aard en omvang) en claims die het gevolg zijn van de aanwezigheid van de meekoppelkans en het gebruik van een meekoppelkans door derden. De vrijwaring geldt ook voor aansprakelijkheid en schades die het gevolg zijn van niet of niet tijdig uitgevoerd beheer en onderhoud en/of eventuele herstelwerkzaamheden aan de meekoppelkans, met uitzondering van aansprakelijkheid en schade die het gevolg is van verzakking aan het dijklichaam wegens nalatigheid aan de zijde van het hoogheemraadschap. Indien het beheer en onderhoud door de provincie wordt opgedragen of overgedragen aan een derde blijft de vrijwaring van toepassing.

Artikel 10 Eigendom

1. Voor zover een meekoppelkans bestaat uit een op eigendommen van het hoogheemraadschap te realiseren verharding, vestigen partijen binnen twee jaar na de oplevering daarvan ten behoeve van de provincie een zakelijk recht van opstal, zodat wordt voorkomen dat de eigendom door natrekking bij het hoogheemraadschap komt. Het hoogheemraadschap verstrekt bij de oplevering aan de provincie hiertoe het benodigde kaartmateriaal.
2. Voor overige objecten die in het kader van de meekoppelkans worden aangelegd wordt uitsluitend een zakelijk recht of kwalitatieve verplichting gevestigd indien dit in de bijlage is aangegeven of nader wordt overeengekomen
3. De kosten voor het vestigen van een zakelijk recht of kwalitatieve verplichting komen voor rekening van de provincie. Deze kosten vallen buiten de financiële afspraken in en op grond van artikel 6 en 7 van deze overeenkomst.
4. Voor zover noodzakelijk wordt de realisatie van een meekoppelkans op of langs de primaire waterkering geregeld via het verlenen van een watervergunning. De provincie verleent volmacht en machtiging aan het hoogheemraadschap om eventueel noodzakelijke (water)vergunningen namens de provincie aan te vragen of te laten aanvragen.

Artikel 11 Communicatie

1. Partijen wijzen een eigen (ambtelijke) contactpersoon aan die hen vertegenwoordigt. Indien één van de partijen daartoe aanleiding ziet, komen de contactpersonen bij elkaar om overleg te voeren over de uitvoeringsaspecten van deze overeenkomst, de realisatie van het project MMD en de meekoppelkansen. Indien de contactpersonen constateren dat bestuurlijk overleg nodig is, organiseert het hoogheemraadschap dit.
2. Bij noodzakelijke of gewenste contacten met de media kunnen partijen ieder voor zich het woord voeren over hun eigen rol en verantwoordelijkheid, met dien verstande dat zij deze contacten met de media zoveel als redelijkerwijs mogelijk van tevoren afstemmen met de andere partij.

Artikel 12 Ontbindende voorwaarden

1. Deze overeenkomst kan geheel of gedeeltelijk (bijvoorbeeld voor een bepaalde meekoppelkans) worden ontbonden indien een of meer benodigde besluiten (projectplan, projectbesluit, vergunningen etc.) voor het project MMD of de meekoppelkans(en) vanwege een uitspraak van de bestuursrechter niet onherroepelijk kunnen worden.
2. Voordat tot ontbinding wordt overgegaan bezien partijen in overleg of gedeeltelijk tot uitvoering de meekoppelkansen kan worden overgegaan, al dan niet met aanpassing van de afspraken in deze overeenkomst dan wel de bij deze overeenkomst behorende bijlagen.

Artikel 13 Verrekening kosten bij ontbinding

Indien sprake is van gehele of gedeeltelijke ontbinding van deze overeenkomst betaalt het hoogheemraadschap de reeds door de provincie betaalde bedragen terug, met uitzondering van de reeds tot dat moment gemaakte kosten. Indien de ontbinding plaatsvindt voordat de reeds gemaakte kosten zijn betaald, betaalt de provincie alsnog de reeds gemaakte kosten. Deze betaling geschiedt binnen een maand nadat het hoogheemraadschap een overzicht van deze kosten en een factuur heeft toegezonden.

Artikel 14 Geschillenregeling

1. Op deze bvestuursovereenkomst is Nederlands recht van toepassing.
2. Een geschil is aanwezig indien een van de partijen dit schriftelijk en gemotiveerd aan de overige partijen meedeelt.
3. Eventuele geschillen worden zoveel mogelijk eerst in onderling overleg tot een oplossing gebracht. Indien een geschil niet binnen twee maanden nadat het is ontstaan in onderling overleg tot een oplossing is gebracht, zijn partijen gerechtigd na schriftelijke aankondiging dit aan de bevoegde rechter van de rechtbank Noord-Holland voor te leggen.
4. Bij verschil van inzicht over kwesties die samenhangen met de realisatie van de meekoppelkansen handelen partijen volgens onderstaande prioriteitstelling bij het oplossen en overbruggen van de verschillen.
    a. Het borgen van de intrinsieke veiligheid van de te realiseren waterkering;
    b. Het borgen van de meekoppelkansen die in onlosmakelijk verband staan met de dijkversterking;
    c. Het realiseren van natuurontwikkelingsdoelen;
    d. Het realiseren van de overige recreatieve waarden.

Artikel 15 Slotbepalingen

1. Deze overeenkomst treedt in werking indien en zodra deze door alle partijen is ondertekend en eindigt wanneer het project MMD, inclusief de overeengekomen meekoppelkansen, is opgeleverd en de administratieve en financiële afwikkeling naar aanleiding van deze overeenkomst heeft plaatsgehad dan wel indien partijen hiertoe gezamenlijk hebben besloten.
2. Partijen zullen geheimhouding betrachten met betrekking tot de in deze overeenkomst genoemde bedragen en de achterliggende financiële gegevens die ter voorbereiding van deze overeenkomst over en weer zijn uitgewisseld, tenminste tot het moment dat hoogheemraadschap voor de realisatie van de meekoppelkans een opdrachtnemer heeft gecontracteerd.

3. Rechtsgevolgen welke voortvloeien uit deze overeenkomst en die naar hun aard geacht worden door te werken of eventueel ontstaan na beëindiging van deze overeenkomst, worden afgehandeld overeenkomstig het bepaalde in deze overeenkomst.
4. Deze overeenkomst kan worden aangehaald als Overeenkomst meekoppelkansen dijkversterking Markermeerdijken.

Artikel 16 Bijlagen

1. De volgende bijlagen maken onlosmakelijk onderdeel uit van deze overeenkomst:
   A. Dijkplaatsen;
   b. Fiets- en wandelverbinding;
   c. Ringslangverblijven.
2. Bijlagen die op grond van artikel 3 van deze overeenkomst na ondertekening van deze overeenkomst door partijen worden toegevoegd worden door partijen ondertekend en maken vanaf dat moment onlosmakelijk onderdeel uit van deze overeenkomst.
3. Indien bepalingen uit deze overeenkomst strijdig zijn met hetgeen in de bijlagen is vermeld gaan de bepalingen uit deze overeenkomst voor.

Plaats:	Plaats:
Datum:	Datum:
Namens het hoogheemraadschap:	Namens de provincie:
R. Veenman, Hoogheemraad	C. Loggen, Gedeputeerde

Eindconcept. Bijlage A bij Overeenkomst meekoppelkansen Dijkversterking Markermeerdijken

DIJKPLAATSEN

Omschrijving meekoppelkans:
Het toevoegen van de door de provincie gewenste extra ruimtelijke kwaliteit (ten opzichte van hieronder genoemd vergunningvoorschrift) aan 5 dijkplaatsen.

Doel meekoppelkans:
Het voldoen aan de wens van de provincie om de dijkplaatsen extra ruimtelijk kwaliteit te geven.

Locatie:
Zie omgevingsvergunning: kaart 1 bij vergunningsvoorschriften betreffende het slopen, verstoren, verplaatsen of wijzigen van een provinciaal monument.

Paragraaf Omgevingsvergunning:
Paragraaf E1, vergunningvoorschrift 4.
"In module 6 dient één, in module 7 drie en in module 15 dient één "dijkplaats(-en)" gerealiseerd te worden, zie kaart 1 (zie onderaan dit besluit). De dijkplaatsen vertellen het verhaal van de geschiedenis, de natuur en het ruimtelijke programma op deze bijzondere plekken. Het zijn nadrukkelijke architectonische elementen, typisch voor deze dijk, de stedelijk-landschappelijke context en de tijd waarin deze dijkversterking tot stand komt. Ze faciliteren de beleving van het landschap en de historie van de dijk zo sterk en comfortabel mogelijk. De ontwikkeling hiervan dient in nadrukkelijke samenwerking met de provincie tot stand te komen."

Specifieke afspraken meekoppelkans	
Onderwerp/artikelnummer	*Afspraak*
Wijze van financiering meekoppelkans Artikel 6 of artikel 7	De financiering van de meekoppelkans vindt plaats op basis van opdrachtprojecten. (Artikel 6)
Vergoeding kosten meekoppelkans Artikel 6 of artikel 7	Voor de totale kosten voortkomend uit de engineering en realisatie van de dijkplaatsen is de volgende kostenverdeling afgesproken: • HHNK stelt een bedrag van € 2.250.000 ter beschikking (waarvan € 1.250.000 ten laste komt van de Alliantie Markermeerdijken en maximaal € 1.000.000 ten laste komt van HHNK indien het gezamenlijk budget de € 2.500.000 overstijgt); • de provincie stelt een budget van € 1.250.000 ter beschikking. Indien de kosten hoger worden dan het in totaal door partijen beschikbaar gestelde bedrag van € 3.500.000 komen deze volledig voor rekening van de provincie. Het hoogheemraadschap stelt de provincie tijdig op de hoogte van een te voorziene budgetoverschrijding.
Indexering Artikel 6, lid 2	Indexering van de door partijen beschikbaar gestelde bedragen vindt plaats met het prijsindexcijfer: CBS-gegevens 4291 Waterbouwkundige werken.
Betalingsdatum Artikel 6, lid 8	De provincie betaalt de overeengekomen kostenvergoeding voor deze meekoppelkans: 25% van de genoemde bedragen uiterlijk 31 december 2020; 75% van de genoemde bedragen in het jaar van de start van de uitvoering van de meekoppelkans;

	Eventuele aanvullende kosten/overschrijding binnen 6 maanden na oplevering aan de provincie van de betreffende meekoppelkans.
BTW compensatiefonds Artikel 6, lid 5	Btw-compensatie is vooralsnog wel van toepassing.
Lumpsum of werkelijk gemaakte kosten Artikel 6, lid 7	De genoemde bedragen in deze bijlage zijn op basis van een lumpsum/vaste som. Indien de kosten hoger worden dan het in totaal door partijen beschikbaar gestelde bedrag van € 3.500.000 komen deze volledig voor rekening van de provincie. Het hoogheemraadschap stelt de provincie tijdig op de hoogte van een te voorziene budgetoverschrijding.
Planning Meekoppelkans	Het moment van oplevering van de meekoppelkans wordt verwacht op: 1 juli 2025. Dit moment is gebaseerd op de 5.0 planning d.d. 20 november 2019 Indien een uitloop van de bovenstaande genoemde momenten van meer dan 6 maanden plaatsvindt wordt dit kenbaar gemaakt aan de provincie.
Beheer en onderhoud Artikel 9, lid 1	De provincie is verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van de objecten die de dijkplaatsen 'vormen' vanaf het moment van oplevering van de meekoppelkans. Aangezien deze objecten van invloed kunnen zijn op de waterveiligheid, stelt de afdeling Waterveiligheid en Wegen van het hoogheemraadschap de provincie op de hoogte van specifieke eisen aan waar het beheer en onderhoud aan moet voldoen dan wel waar rekening mee moet worden gehouden.
Eigendom Artikel 10	Binnen twee jaar na de oplevering aan de provincie wordt een zakelijk recht of een kwalitatieve verplichting gevestigd. Partijen bekijken in overleg welke onderdelen van de dijkplaatsen hiervoor in aanmerking komen en in welke vorm dit geregeld wordt.
Kostenverdeling bij vervallen meekoppelkans Artikel 4 of 5	Bij vervallen van de meekoppelkans op grond van artikel 4, geldt de volgende kostenverdeling van reeds gemaakte (voorbereidings)kosten. • 50% van de reeds gemaakte (voorbereidings)kosten komen voor rekening van provincie. • De overige 50% van de reeds gemaakte (voorbereidings)kosten komen voor rekening het hoogheemraadschap (ten laste van de Alliantie Markermeerdijken), tot een maximum van € 1.250.000. Minus de reservering van het basisontwerp van de dijkplaatsen zoals opgenomen in het projectplan Waterwet. Onderstaande is aanvullend op artikel 4 van toepassing: De meekoppelkans vervalt als een maand voor de start van de uitvoering (UO aanleg) voor een dijkplaats-locatie benodigde vergunningen (natuur, ecologie en cultuurhistorie etc.) niet onherroepelijk zijn. Op dat moment wordt er teruggevallen op een basisontwerp passend binnen het PPW en reeds beschikbare vergunningen.
Mogelijkheid laten vervallen meekoppelkans Artikel 5, lid 2	De meekoppelkans kan **wel** vervallen o.g.v. artikel 5, lid 2 van de overeenkomst.

Overige afspraken	• De provincie draagt zorg voor het aanvragen en verkrijgen van de voor de dijkplaatsen benodigde vergunningen. Met uitzondering van de eventueel noodzakelijke wijziging van het projectplan Waterwet. • Schades ten gevolge van onder andere een hoogwatersituatie, ijsgang en soortgelijk natuurgeweld komen voor rekening van de provincie. • Schades ten gevolge van zettingen of klink binnen een termijn van 5 jaar na oplevering komen ten lasten van hoogheemraadschap. • Schades ten gevolge van bodemdaling komen ten laste van de provincie.

Eindconcept. Bijlage B bij Overeenkomst meekoppelkansen Dijkversterking Markermeerdijken

FIETS- en WANDELVERBINDING

Omschrijving meekoppelkans:
Het aanbrengen van een doorlopende fiets- en wandelverbinding over en langs het te versterken dijktraject van de Markermeerdijken.

Doel meekoppelkans:
Versterken van de ruimtelijke kwaliteit door meer beleving van het gebied mogelijk te maken met de fiets- en wandelverbinding van Hoorn naar Amsterdam.

Locatie:
Doorlopende fiets- en wandelverbinding van Hoorn naar Amsterdam, kaart 28 van Bijlageboek 11.19 t/m 11.35

Paragraaf PPW:
4.3.16, Tabel 6
Bijlagenboek 11.1

Van toepassing zijnde documenten:
- Mail 17 oktober 2019, 10:44 uur, toelichting raming FWV
- Kostennota meekoppelkans fiets- wandelverbinding: AMMD-008213 d.d. 27-09-19
- SSK-model: AMMD-008213 d.d. 17-10-19

Specifieke afspraken meekoppelkans

Onderwerp/artikelnummer	*Afspraken*
Wijze van financiering meekoppelkans Artikel 6 of artikel 7	De financiering van de meekoppelkans vindt plaats op basis van opdrachtprojecten. (Artikel 6)
Vergoeding kosten meekoppelkans Artikel 6 of artikel 7	I. De gemaakte engineeringskosten tot juni 2019 worden door provincie aan het hoogheemraadschap vergoed. Het volgende bedrag is hiervoor overeengekomen: €530.045,- (excl. BTW). II. De kosten (na juni 2019) voor de meekoppelkans fiets- en wandelverbinding (excl. Module 12) ter waarde van €10.687.036,- excl. BTW (€12.931.313,- incl. BTW). Voorlopig overeengekomen. Deze komen ten laste van de provincie.
Indexering Artikel 6, lid 2	Indexering van de door partijen beschikbaar gestelde bedragen vindt plaats met het prijsindexcijfer: CBS-gegevens 4291 Waterbouwkundige werken. Datum raming ten opzichte waarvan indexatie plaatsvindt: 17 oktober 2019 met prijspeil 01/07/2019
Betalingsdatum Artikel 6, lid 8	De provincie betaalt de overeengekomen kostenvergoeding voor deze meekoppelkans: 100% van de voorbereidingskosten (I) gemaakt tot 1 juni 2019 uiterlijk 31 december 2020; 25% van de genoemde bedragen (II) uiterlijk 31 december 2020; 75% van de genoemde bedragen (II) in het jaar van de start van de uitvoering van de meekoppelkans; Eventuele aanvullende kosten/overschrijding binnen 6 maanden na oplevering aan de provincie van de betreffende meekoppelkans.
BTW compensatiefonds Artikel 6, lid 5	Btw-compensatie is vooralsnog wel van toepassing

Lumpsum of werkelijk gemaakte kosten Artikel 6, lid 7	De genoemde bedragen in deze bijlagen zijn op basis van een lumpsum/vaste som. Echter indien de genoemde bedragen niet toereikend zijn en een overschrijding plaatsvindt worden de werkelijke gemaakte kosten vergoed. Melding hierover aan de provincie dient pas plaats te vinden indien de overschrijding 5% bedraagt van de bij de 'vergoeding kosten meekoppelkansen' genoemde bedragen.
Planning Meekoppelkans	De moment van oplevering van de meekoppelkans wordt verwacht op: 1 december 2025. Dit moment is gebaseerd op de 5.0 planning d.d. 20 november 2019. Indien een uitloop van de bovenstaande genoemde momenten van meer dan 6 maanden plaatsvindt wordt dit kenbaar gemaakt aan de provincie.
Beheer en onderhoud Artikel 9, lid 1	Conform overeenkomst, artikel 9, lid 1
Eigendom Artikel 10	Conform overeenkomst, artikel 10, lid 1
Kostenverdeling bij vervallen meekoppelkans Artikel 4 of 5	Bij vervallen van de meekoppelkans op grond van artikel 4 en 5, geldt de volgende kostenverdeling van reeds gemaakte (voorbereidings)kosten. • Vervallen als gevolg van niet vergunbaar zijn van de meekoppelkans of het niet onherroepelijk worden van het projectplan/projectbesluit of daarvoor benodigde uitvoeringsbesluiten, belemmering of vertraging van het project MMD of andere omstandigheden niet te wijten aan het hoogheemraadschap: reeds gemaakte kosten voor de meekoppelkans komen voor rekening van de provincie. • Vervallen als gevolg van andere omstandigheden te wijten aan het hoogheemraadschap: kosten komen voor rekening van het hoogheemraadschap.
Mogelijkheid laten vervallen meekoppelkans Artikel 5, lid 2	De meekoppelkans kan **niet** vervallen o.g.v. artikel 5, lid 2 van de overeenkomst.
Overige afspraken	• Schades ten gevolge van onder andere een hoogwatersituatie, ijsgang en soortgelijk natuurgeweld komen voor rekening van de provincie. • Schades ten gevolge van zettingen of klink binnen een termijn van 5 jaar na opleverring komen voor rekening van hoogheemraadschap • Schades ten gevolge van bodemdaling komen ten lasten van de provincie.

Eindconcept. Bijlage C bij Overeenkomst meekoppelkansen Dijkversterking Markermeerdijken

RINGSLANGVERBLIJVEN

Omschrijving meekoppelkans: Aanbrengen van een viertal (aanvullende) ringslangverblijven. *Doel meekoppelkans:* Faciliteren van habitats voor ringslangen. *Locatie:* Nader te bepalen *Paragraaf PPW*: Bijlagenboek 8.3 AMMD-002436	
Specifieke afspraken meekoppelkans	
Onderwerp/artikelnummer	*Afspraken*
Wijze van financiering meekoppelkans Artikel 6 of artikel 7	De financiering van de meekoppelkans vindt plaats op basis van opdrachtprojecten. (Artikel 6)
Vergoeding kosten meekoppelkans Artikel 6 of artikel 7	De provincie betaalt de kosten voor de vier ringslangverblijven, geraamd (offerte d.d. 3 december 2019) op €70.000, exclusief BTW (per verblijf €17.500 exclusief BTW).
Indexering Artikel 6, lid 2	Indexering van de door partijen beschikbaar gestelde bedragen vindt plaats met het prijsindexcijfer: CBS-gegevens 4291 Waterbouwkundige werken. Datum raming ten opzichte waarvan indexatie plaatsvindt: Mail van 3 december 2019
Betalingsdatum Artikel 6, lid 8	De provincie betaalt de overeengekomen kostenvergoeding: 100% van de genoemde bedragen in het jaar van de start van de uitvoering van de meekoppelkans. Eventuele aanvullende kosten/overschrijding binnen 6 maanden na oplevering aan de provincie van de betreffende meekoppelkans.
BTW compensatiefonds Artikel 6, lid 5	Btw-compensatie is vooralsnog wel van toepassing
Lumpsum of werkelijk gemaakte kosten Artikel 6, lid 6	De genoemde bedragen in deze bijlagen zijn op basis van een lumpsum/vaste som. Echter indien de genoemde bedragen niet toereikend zijn en een overschrijding plaatsvindt worden de werkelijke gemaakte kosten vergoed. Melding hierover aan de provincie dient pas plaats te vinden indien de overschrijding 20% bedraagt van de bij de 'vergoeding kosten meekoppelkansen' genoemde bedragen.
Planning Meekoppelkans	De moment van oplevering van de meekoppelkans wordt verwacht op: 1 december 2025. Dit moment is gebaseerd op de 5.0 planning d.d. 20 november 2019. Indien een uitloop van de bovenstaande genoemde momenten van meer dan 6 maanden plaatsvindt dient dit

	kenbaar gemaakt te worden aan de initiatiefnemer, in deze de provincie.
Beheer en onderhoud Artikel 9, lid 1	Conform overeenkomst, artikel 9, lid 1.
Eigendom Artikel 10	Geen recht van opstal.
Kostenverdeling bij vervallen meekoppelkans Artikel 4of 5	Bij vervallen van de meekoppelkans op grond van artikel 4, lid 4 en 5, geldt de volgende kostenverdeling van reeds gemaakte (voorbereidings)kosten. • Vervallen als gevolg van niet vergunbaar zijn van de meekoppelkans of het niet onherroepelijk worden van het projectplan/projectbesluit of daarvoor benodigde uitvoeringsbesluiten, belemmering of onredelijke vertraging van het project MMD of andere omstandigheden niet te wijten aan het hoogheemraadschap: reeds gemaakte kosten voor de meekoppelkans komen voor rekening van de provincie. • Vervallen als gevolg van andere omstandigheden te wijten aan het hoogheemraadschap: kosten komen voor rekening van het hoogheemraadschap.
Mogelijkheid laten vervallen meekoppelkans Artikel 5, lid 2	De meekoppelkans kan **niet** vervallen o.g.v. artikel 5, lid 2 van de overeenkomst.
Overige afspraken	N.v.t.

Overeenkomst betreffende financiële bijdrage Ecologische maatregelen Markermeer

Partijen

De minister van Infrastructuur en Waterstaat, handelend in de hoedanigheid van bestuursorgaan en als rechtsgeldige vertegenwoordiger van de STAAT DER NEDERLANDEN, gezeteld in 's Gravenhage, namens deze Rijkswaterstaat Midden- Nederland in deze zaak rechtsgeldig vertegenwoordigd door de Directeur Bedrijfsvoering, mevrouw drs. M. Bosscher, hierna te noemen Rijkswaterstaat,

en

De publiekrechtelijk rechtspersoon Provincie Noord-Holland, gezeteld in Haarlem, in deze zaak op grond van besluit mandaat, volmacht en machtiging Commissaris van de Koning Noord-Holland rechtsgeldig vertegenwoordigd door de Directeur Beleid, de heer H.J. Schartman, hierna te noemen Provincie,

Overwegende dat:

1. In het kader van het Rijk-regioprogramma Amsterdam-Almere-Markermeer (RRAAM) in de stuurgroep Markermeer-IJmeer van 28 september 2017 is besloten, op basis van een verkenning van Rijkswaterstaat in opdracht van het ministerie van I&M, om het budget van € 9 miljoen van het project Ecologische Maatregelen Markermeer (EMM) in te zetten in twee deelgebieden: de Noord-Hollandse Markermeerkust (€ 3 miljoen) en de Houtribdijk/Trintelzand (€ 6 miljoen);
2. Deze projecten bij succesvolle realisatie een bijdrage leveren aan de Toekomstbestendig Ecologisch Systeem (TBES) doelstellingen, zoals die in RRAAM zijn vastgelegd;
3. De Provincie voor het project Noord-Hollandse Markermeerkust een bedrag van €1,5mln beschikbaar stelt;
4. In de Stuurgroep Markermeer-IJmeer is afgesproken dat Rijkswaterstaat de resterende €1,24mln (exclusief BTW) als taakstellend budget voor het project Noord-Hollandse Markermeerkust beschikbaar stelt;

Komen het volgende overeen:

Artikel 1

Met deze overeenkomst beogen partijen afspraken vast te leggen over de uitvoering door de Provincie en de financiële bijdrage van Rijkswaterstaat aan het project Noord-Hollandse Markermeerkust.

De Provincie bereidt het project Noord-Hollandse Markermeerkust voor en voert het uit. Het project bestaat uit:

a. Planuitwerking
b. Deelproject Oosterkoog
c. Deelproject De Nes
d. Deelproject IJdoorn

Voor onderdeel a. wordt 5 tot maximaal 10% van het beschikbare budget gereserveerd.
Onderdeel a. bestaat uit het maken van de ontwerpen en het aanvragen van de benodigde vergunningen voor de drie deelprojecten inclusief het uitvoeren van alle onderzoeken voor deze vergunningen. De onderdelen b t/m d bestaan uit het herinrichten van buitendijkse gebieden tot vispaai en –opgroeigebied en vogelfoerageergebied, en de aanleg van vispassages.

Artikel 2

De Provincie zal de deelprojecten voorbereiden samen met de betrokken partijen in het gebied. Rijkswaterstaat zal tijdens de voorbereiding meedenken en mede besluiten over de te nemen maatregelen in respectievelijk de ambtelijke begeleidingsgroep en de stuurgroep Markermeer-IJmeer (AMIJ/SMIJ), of de opvolgers van deze gremia. Alvorens tot uitvoering over te gaan legt de Provincie de ontwerpen en plannen die uitvoeringsgereed zijn voor aan Rijkswaterstaat om akkoord te krijgen op de uitvoering. Naar verwachting worden de plannen voor akkoord aangeboden in juli 2020.
De planning voor oplevering van de deelprojecten is:

Oosterkoog	2021
IJdoorn	2021-2022
De Nes	2022-2023

In overleg met de AMIJ/SMIJ kan in deze planning geschoven worden, en kunnen projecten worden gewisseld of vervangen door een ander gebied.

Artikel 3

1. Rijkswaterstaat draagt (taakstellend) maximaal €1.239.669,- bij aan het project (zijnde maximaal 50% van de werkelijke kosten, excl. BTW).
2. Hiervan is €150.000,- bedoeld voor de planuitwerking volgens artikel 1 onder a. Dit bedrag zal in 2019 als voorschot worden betaald. De werkzaamheden voor dit onderdeel kunnen gedurende de gehele looptijd van het project optreden. Bij afronding van de planuitwerking zal verrekening op basis van werkelijke kosten plaatsvinden. Eventuele overschotten van het voorschot zullen met de laatste termijn verrekend worden. In de AMIJ en SMIJ legt de Provincie verantwoording af over de besteding van dit bedrag.
3. Het resterende bedrag van €1.089.669,- zal in drie gelijke termijnen (elk €363.223,-) worden uitbetaald, bij oplevering van de verschillende deelprojecten. De Provincie dient per opgeleverd deelproject na oplevering door de aannemer aan de provincie een factuur in. Nadere informatie over hoe de factuur ingediend moet worden, zal te zijner tijd aan de Provincie worden meegedeeld.

4. Eigendom en beheer van de gebieden tijdens en na realisatie blijft bij de huidige beherende organisaties: Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (waterhuishoudkundige voorzieningen). De Provincie vrijwaart Rijkswaterstaat voor alle aanspraken en schades die door dit project veroorzaakt kunnen worden.
5. De krachtens deze Overeenkomst verschuldigde bedragen worden voor zover van toepassing verhoogd met de wettelijk verschuldigde omzetbelasting.

Artikel 4

Deze overeenkomst treedt in werking op de dag waarop beide partijen deze overeenkomst hebben ondertekend en eindigt als het laatste deelproject is opgeleverd en afgerekend, of als beide partijen gezamenlijk besluiten dat er geen vervolg aan deze overeenkomst zal worden gegeven. Dit besluit dient schriftelijk te worden vastgelegd en door Partijen ondertekend te worden.

Artikel 5

Rijkswaterstaat en Provincie treden met elkaar in overleg indien zich onvoorziene omstandigheden voordoen welke van dien aard zijn dat naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid niet verwacht kan worden dat het project ongewijzigd wordt uitgevoerd. Als het nodig is, worden de plannen zodanig aangepast en/of versoberd, dat geen van beide partijen met extra kosten boven de in artikel 3 vastgestelde bijdrage wordt geconfronteerd. De SMIJ is het gremium waarin de besluitvorming plaatsvindt.
De afspraken in deze overeenkomst worden opnieuw overwogen als de Provincie of Rijkswaterstaat deze schriftelijk ter discussie stelt. Wijzigingen van deze overeenkomst geschieden niet dan nadat daaromtrent tussen Partijen overeenstemming is bereikt. Wijzigingen dienen schriftelijk te worden vastgelegd en door Partijen te worden ondertekend.

Artikel 6

1. Op deze overeenkomst is het Nederlands recht van toepassing.
2. Een partij die meent dat een geschil bestaat, deelt dat schriftelijk aan de andere partij mee.
3. Partijen zullen, indien er sprake is van een geschil, trachten dit geschil bij te leggen door middel van (bestuurlijk) overleg vóórdat zij zich wenden tot de rechter, spoedeisende gevallen daargelaten.
4. Indien het onmogelijk is gebleken een geschil in goed overleg op te lossen, wordt het geschil voorgelegd aan de bevoegde rechter van de rechtbank Midden-Nederland.

Artikel 7

Bepalingen die naar hun aard, ook na het beëindigen van deze Overeenkomst, van kracht horen te blijven, waaronder in ieder geval de geschillenregeling, blijven ook na het eventueel beëindigen van deze Overeenkomst van kracht voor zolang als nodig is voor de afdoening.

Aldus overeengekomen en in tweevoud ondertekend

Op 19/12/2019 te Utrecht

De Staat der Nederlanden
De minister van Infrastructuur en Waterstaat,
Namens deze,

Mw. drs. M. Bosscher

Op te Haarlem

Provincie Noord-Holland
Gedeputeerde Staten
Namens deze,

Dhr. H.J. Schartman

VOORSTEL

recreatieschap twiske-waterland

Adviescommissie **agendapunt 8**
Dagelijks bestuur
Algemeen bestuur 7 december 2017

Voorbereid door Marieke van Beugen (projectleider) en Henk Wijkhuisen (programmamanager)
Bijlagen -

WATERLAND ONDERWERP MARKERMEERDIJK

Het algemeen bestuur besluit

1. **Akkoord te gaan met het voorstel van de provincie Noord-Holland, waarbij de provincie alle investeringskosten incl. BTW voor haar rekening neemt en verder zorg draagt voor aansluiting van de toegezegde bijdrage van de voormalige Stadsregio Amsterdam en het Recreatieschap West-Friesland;**
2. **Akkoord te gaan met het voorstel van de provincie Noord-Holland om het aandeel van het Recreatieschap Twiske-Waterland (1,1 miljoen euro en na effectiviteit van besluitpunt 3 1,4 miljoen) in de investeringskosten aan te wenden voor beheer en (groot) onderhoud;**
3. **Een bedrag van € 297.000,- over te hevelen uit de algemene reserve naar de bestemmingsreserve Markermeerdijk; tevens de Hemmelandgelden (bestemmingsreserve "Amsterdam-Purmerend") in de bestemmingsreserve Markermeerdijk onder te brengen onder gelijktijdig opheffen van de bestemmingsreserve "Amsterdam-Purmerend";**
4. **Te onderzoeken hoe de financiering kan worden ingericht vanaf 2022 en daarover uiterlijk in 2020 een beslissing te nemen**

Onderbouwing besluit
Op 18 oktober 2017 is het Algemeen Bestuur van het recreatieschap Twiske-Waterland akkoord gegaan met de SOK (Samenwerkingsovereenkomst) op proces niveau en is de positieve intentie uitgesproken om beheer en onderhoud voor haar rekening te nemen voor de recreatiepaden op de Markermeerdijk.
Omdat nog niet helder was hoe beheer en onderhoud georganiseerd gaat worden in relatie tot de huidige verplichtingen van het HHNK voor de bestaande paden, kon nog geen definitief besluit worden genomen.

Inmiddels hebben gesprekken tussen de provincie Noord-Holland en HHNK een geheel nieuwe invalshoek opgeleverd, die voor het recreatieschap zeer gunstig uitpakt. De provincie Noord-Holland stelt hierin voor om alle investeringen voor het recreatief meekoppelen voor haar rekening te nemen voor het gehele traject waar meekoppelen mogelijk kan worden gemaakt. De provincie Noord-Holland zal in dit scenario de verdere afhandeling met de toezeggingen van het recreatieschap West-Friesland ($2^1/_2$ ton) en de Stadsregio Amsterdam (1,5 miljoen) voor haar rekening nemen. Dit geldt ook voor het lastige onderdeel van de BTW verrekening. Dit overigens op voorwaarde dat het recreatieschap de gereserveerde gelden voor de investeringen zal gebruiken voor beheer en onderhoud voor de komende tien jaar. Dit betekent overigens wel dat medio 2020 nader onderzocht moet worden hoe de financiering kan worden ingericht voor de periode na 2032. Uitgaande van de huidige exploitatie is naar schatting per jaar een bedrag nodig tussen de € 40.000,- en € 70.000,-. Dit wordt nader door RNH uitgezocht.

In 2013 heeft het Algemeen Bestuur besloten een bestemmingsreserve Markermeerdijk in te stellen (AB 2013/11), met de bedoeling jaarlijks (een deel) van het positieve saldo uit de jaarrekening in deze bestemmingsreserve te doteren. Deze reserve zou dan moeten groeien tot € 500.000,-. Er is echter vanaf 2015 geen geld aan deze bestemmingsreserve toegevoegd, waardoor deze momenteel € 203.346,- bedraagt. Voor het realiseren van de aanvankelijke doelstelling zou alsnog een bedrag ad € 297.000,- van de algemene reserve in deze bestemmingsreserve moeten worden gestort, waardoor voldoende basis is om te voldoen aan het jaarlijkse beheer en onderhoud.. De hoogte van de algemene reserve is toereikend (actuele stand algemene reserve: € 461.089,-), Het overige aandeel voor beheer en onderhoud wordt gevormd door de zgn. Hemmelandgelden (deel van provincie Noord-Holland en gemeente Amsterdam). Zowel de provincie als de gemeente Amsterdam zijn akkoord gegaan om deze

middelen in te zetten voor de Markermeerdijk. De resterende Hemmelandgelden bedragen € 954.901,-. Tezamen zou het bedrag uitkomen op ruim € 1,4 miljoen euro. De jaarlijkse beheer en onderhoudskosten (incl. groot onderhoud) zijn geraamd op € 140.000,-.

Bijdrage aan schapsdoelen

- Realisatie van aanvullende fiets- en wandelpaden en enige extra recreatievoorzieningen.

Financiële consequenties

- Doteren van € 297.000,- van de algemene reserve naar de bestemmingsreserve Markermeerdijk (aanvullen tot 5 ton)
- Inzet van resterende Hemmelandgelden ad € 954.901,-

Juridische consequenties

(Bindende) besluitvorming met de provincie Noord-Holland

Bestuurlijke achtergrond

Besluiten AB 2011/10, 2012/01, 2013/11, AB notulen 18-10-2017

Communicatie

Publiceren van dit voorstel op de website voor de AB-vergadering en het besluit na de AB-vergadering.

Externe betrokkenen

Provincie Noord-Holland

Akkoord programmamanager	Henk Wijkhuisen
In overleg met directeur RNH	Jos Gilliam

Verslag van de **openbare** vergadering van het **algemeen bestuur van Recreatieschap Twiske-Waterland**, gehouden op **7 december 2017** in het gemeentehuis van Landsmeer

Aanwezig

Mevrouw A.C. Nienhuis	- Gemeente Landsmeer	*(voorzitter)*
Mevrouw S. Groenewoud	- Gemeente Amsterdam	*(bestuurslid)*
Mevrouw A.J.M. van Beek	- Gemeente Beemster	*(bestuurslid)*
De heer J. Klinkhamer	- Gemeente Oostzaan	*(bestuurslid)*
Mevrouw E.S. Tijmstra	- Gemeente Purmerend	*(bestuurslid)*
Mevrouw G.J.M. Bekhuis	- Gemeente Waterland	*(bestuurslid)*
Mevrouw L. Vissers-Koopman	- Gemeente Zaanstad	*(bestuurslid)*
De heer J. Gilliam	- RNH	*(directeur)*
De heer H. Wijkhuisen	- RNH	*(programmamanager*
De heer J.W. Nieuwenhuis	- RNH	*(manager advies)*
Mevrouw K.J. Kok	- RNH	*(verslaglegging)*

Afwezig

De heer J. Schalkwijk	- Gemeente Wormerland	*(bestuurslid)*
De heer H. Schütt	- Gemeente Edam-Volendam	*(bestuurslid)*
De heer A. Tekin	- Provincie Noord-Holland	*(bestuurslid)*

1. OPENING

De voorzitter, mevrouw Nienhuis, komt later. De vicevoorzitter, mevrouw Groenewoud, opent om 10:00 uur de openbare vergadering. Zij heet de aanwezigen welkom. Afbericht is ontvangen van de heer Tekin en de heer Schalkwijk. De heer Schütt is ook afwezig. De agenda wordt vastgesteld.

2. CONCEPTVERSLAG OPENBARE VERGADERING ALGEMEEN BESTUUR 29 JUNI 2017

Het algemeen bestuur besluit het verslag ongewijzigd vast te stellen met dank aan de notulist.

CONCEPTVERSLAG EXTRA OPENBARE VERGADERING 18 OKTOBER 2017

Het algemeen bestuur besluit het verslag ongewijzigd vast te stellen met dank aan de notulist.

3. INGEKOMEN STUKKEN

Het algemeen bestuur besluit het overzicht van ingekomen stukken voor kennisgeving aan te nemen.

4. TWISKE EN LANDSCHAP WATERLAND NAJAARSNOTITIE 2017

Mevrouw Vissers-Koopman merkt op dat verschillende projecten niet zijn uitgevoerd in 2017 en zijn doorgeschoven naar 2018. Zij ziet graag een strakkere meerjarenraming.
De heer Wijkhuisen geeft aan dat een aantal projecten door verschillende oorzaken niet zijn uitgevoerd. Hij stelt voor de doorgeschoven projecten voor 2018 op een rij te zetten en toe te sturen aan de leden van het bestuur. Ook mevrouw Tijmstra en de voorzitter geven aan dat er behoefte is aan inzichtelijke meerjarenraming.
De heer Wijkhuisen geeft aan dat de meerjarenraming bij de bijgestelde begroting 2018 wordt meegenomen.

Het algemeen bestuur besluit de najaarsnotitie 2017 voor Het Twiske en Landschap Waterland vast te stellen onder de voorwaarde dat een inzichtelijke meerjarenplanning wordt meegenomen in de bijgestelde begroting 2018.

5. UITGANGSPUNTEN PROGRAMMA 2018-2019

Mevrouw Van Beek is van mening dat de ambities van het recreatieschap zo concreet mogelijk moeten worden gemaakt.

De heer Klinkhamer geeft aan dat de gemeente Oostzaan niet akkoord gaat met het indexeren van de participantenbijdrage voor 2019. De voorzitter meldt dat ook de gemeente Amsterdam niet akkoord gaat met de indexering. Tevens geeft zij aan het uitgangspunten programma 2018-2019 te relateren aan de 'Visie het Twiske'.

De voorzitter mist in het uitgangspunten programma 2018-2019 de ontwikkelingen rond het NNN beleid en erfpacht Staatsbosbeheer (SBB). Zij vindt dat de effecten van deze ontwikkelingen opgenomen moeten worden in het uitgangspunten programma 2018-2019.

De provincie heeft haar opmerkingen per mail doorgegeven.
De voorzitter geeft aan dat de provincie niet instemt met de indexatie van de participantenbijdrage voor 2019. De provincie vindt de onderbouwing in de korte notitie van over de consequenties van (niet) indexeren (januari 2017) niet voldoende. Mevrouw Vissers-Koopman en mevrouw Tijmstra sluiten zich hierbij aan.

De heer Wijkhuisen geeft aan dat consequenties van (niet) indexeren van de participantenbijdragen kwalitatief zijn onderbouwd, maar zal dit ook kwantitatief onderbouwen. De heer Gilliam voegt hieraan toe dat zowel de kwantitatieve onderbouwing en de effecten van het NNN beleid en erfpacht SBB in de meerjarenplanning bij de bijgestelde begroting voor 2018 worden meegenomen.

Het algemeen bestuur besluit in te stemmen met de uitgangspunten voor het programma 2018-2019 van de onderdelen Twiske en Waterland zoals weergegeven in de bijlagen met als belangrijkste onderdeel de programmabegroting 2019 te indexeren met het CBS indexatiecijfer van november 2017 onder voorwaarden dat:

1. ***De consequenties van (niet) indexeren van de participantenbijdragen in 2019 kwantitatief worden onderbouwd;***
2. ***De effecten van het NNN beleid en erfpacht SBB mee worden genomen in het uitgangspunten programma 2018-2019 en in de meerjarenraming bij de bijgestelde begroting voor 2018.***

6. ONTWIKKELING TWISKE POORT

Mevrouw Bekhuis is verheugd over deze positieve ontwikkeling. Mevrouw Tijmstra en mevrouw Vissers-Koopman sluiten zich hierbij aan.

De heer Klinkhamer vindt het een positieve ontwikkeling, maar geeft aan dat het belangrijk is dat (beoogde) ondernemers tijdig op de hoogte worden gebracht van de effecten van erfpacht SBB.

De voorzitter is van mening het NNN beleid en erfpacht SBB bij dit proces moeten worden betrokken. Mevrouw Van Beek sluit zich hierbij aan.
De heer Wijkhuisen deelt mee dat de ondernemer van deze ontwikkeling volledig op de hoogte is en dat de planning is om zowel het klimpark als het strandpaviljoen te realiseren afhankelijk is van de medewerking van de gemeente Oostzaan. De ondernemer doorloopt op dit moment een lange procedure ten behoeve van aanvraag van een omgevingsvergunning. Het strandpaviljoen past in het fungerende bestemmingsplan. Een klein gedeelte van het klimpark is bestempeld met NNN. De verwachting is dat het klimpark in het voorjaar van 2019 geopend kan worden.

De heer Klinkhamer wil meegeven dat het belangrijk is om ervoor te zorgen dat dit plan ook daadwerkelijk gerealiseerd wordt. Hij voegt hieraan toe dat het vorige plan om flexibele units te bouwen hoge kosten met zich mee heeft gebracht.

Mevrouw Tijmstra betreurt het dat de heer Tekin niet aanwezig is om de stand van zaken met betrekking tot erfpacht SBB en het NNN beleid toe te lichten. De heer Gilliam geeft aan dat slechts een klein deel van het beoogde klimpark bestempeld is met NNN. De ontwikkeling van het strandpaviljoen kan in 2018 gerealiseerd worden.

Mevrouw Tijmstra vraagt of de ondernemer bereid is de kosten voor een wijziging van het bestemmingsplan op zich te nemen. De heer Wijkhuisen antwoordt dat dit met ondernemer is afgesproken.

De voorzitter stelt voor in te stemmen met het voorstel met de kanttekening dat het NNN beleid en erfpacht SBB opnieuw in het algemeen bestuur op de agenda komen.

De heer Wijkhuisen deelt mee dat in 2016 contact is geweest met een ondernemer die interesse toonde voor Twiske Poort. Na overleg bleek voor beide partijen dat het voorgestelde plan niet uitvoerbaar was. Deze partij heeft inmiddels een WOB verzoek ingediend. De heer Wijkhuisen zal een gesprek gaat een gesprek aan met deze partij.

Het algemeen bestuur besluit:

1. ***Een horecagelegenheid te realiseren op Twiske Poort in de vorm van een strandpaviljoen;***
2. ***Het beoogde klimpark bij de Avonturenspeelplaats (zie AB 2017/8) te realiseren op Twiske Poort.***

Mevrouw Nienhuis sluit zich aan bij de vergadering en zal de vergadering verder voorzitten.

7. STAND VAN ZAKEN STAATSBOSBEHEER (SBB)

De voorzitter meldt dat de heer Tekin is verhinderd en dat besloten is dit agendapunt te laten vervallen. Zij vraagt de heer Gilliam een update te geven over de lopende gesprekken met SBB. De heer Gilliam deelt mee dat er enige voortgang is, maar dat er nog veel besproken moet worden.
De voorzitter is van mening dat urgentie is geboden. De heer Gilliam geeft aan dat de heer Tekin deze mening ook is toegedaan, maar dat SBB terughoudend is. De heer Gilliam geeft aan dat Recreatie Noord-Holland tracht tot goede afspraken te komen met SBB.

De voorzitter deelt mee dat in de extra vergadering van 18 oktober jl. is afgesproken de zorgen inzake het NNN beleid kenbaar te maken aan de provincie middels een brief waarin wordt aangegeven wat het NNN beleid betekent voor de recreatieschappen. Mevrouw Groenewoud vraagt om ook de zorgen rond erfpacht SBB hierin mee te nemen.
De voorzitter is het hiermee eens en zegt dat de brief in overleg met de (vice)voorzitters van de andere recreatieschappen zal worden opgesteld.

8. MARKERMEERDIJK

De heer Klinkhamer geeft aan niet akkoord te gaan met het voorstel als er geen duidelijkheid is over de financiering vanaf 2032.

Mevrouw Groenewoud vindt het een zeer positief bericht en geeft aan dat er voldoende tijd is om de kosten voor beheer en onderhoud na 2032 goed met elkaar te regelen.

Mevrouw Bekhuis is positief over het bericht en geeft aan dat de schatting voor de kosten van beheer en onderhoud vanaf 2032 overzichtelijk is.

Mevrouw Van Beek stemt niet in met het voorstel zolang de financiering vanaf 2032 niet goed onderbouwd is.

Mevrouw Vissers- Koopman stemt in en is positief over dit bericht maar vindt helderheid over de financiën belangrijk.

Mevrouw Tijmstra geeft aan niet in te stemmen met het voorstel als er niet meer duidelijkheid is over de financiering vanaf 2032.

De voorzitter is verheugd dat de provincie heeft aangegeven alle investeringskosten voor haar rekening te nemen. Zij is van mening dat het doel van het recreatieschap “mee te koppelen aan de Markermeerdijk” is bereikt. Zij voegt hieraan toe dat het sparen voor het beheer na 2032 t.b.v. beheer en onderhoud, uitgaande van de huidige exploitatie, tussen de € 40.000,- en € 70.000,- vanaf 2022 haalbaar moeten zijn voor het recreatieschap.

Zij geeft aan dat na een proces van 3,5 jaar een goed voorstel is gekomen en spreekt de hoop uit dat de bestuursleden hiermee kunnen instemmen.

De heer Wijkhuisen deelt mee dat het bestuur in de vergadering van 18 oktober 2017 uitgebreid is geïnformeerd over het definitieve voorstel dat gezonden is aan de Alliantie met daarbij een kostenoverzicht.

De voorzitter stelt voor de Alliantie uit te nodigen voor een presentatie om meer duidelijkheid te verkrijgen in de plannen.

Mevrouw Groenewoud stelt voor om een maximum te stellen aan de financiering vanaf 2022.

De voorzitter deelt mee dat uiterlijk in 2019 een beslissing zal worden genomen hoe de financiering vanaf 2032 wordt ingericht. Tevens zal opgenomen worden dat de totale kosten voor beheer en onderhoud vanaf 2022 maximaal € 140.000,- bedragen.

Het algemeen bestuur besluit:

1. ***Akkoord te gaan met het voorstel van de provincie Noord-Holland, waarbij de provincie alle investeringskosten inclusief btw voor haar rekening neemt en verder zorg draagt voor aansluiting van de toegezegde bijdrage van de voormalige Stadsregio Amsterdam en het Recreatieschap West-Friesland;***
2. ***Akkoord te gaan met het voorstel van de provincie Noord-Holland om het aandeel van het Recreatieschap Twiske-Waterland (1,1 miljoen euro en na effectiviteit van besluitpunt 3 1,4 miljoen) in de investeringskosten aan te wenden voor beheer en (groot) onderhoud;***
3. ***Een bedrag van € 297.000,- over te hevelen uit de algemene reserve van de bestemmingsreserve Markermeerdijk; tevens de Hemmelandgeleden (bestemmingsreserve "Amsterdam-Purmerend") in de bestemmingsreserve Markermeerdijk onder te brengen onder gelijktijdig opheffen van de bestemmingsreserve "Amsterdam-Purmerend";***
4. ***Dat het recreatieschap Twiske-Waterland vanaf 2022 jaarlijks maximaal € 140.000,- zal bijdragen aan beheer en onderhoud (inclusief groot onderhoud);***
5. ***Te onderzoeken hoe de financiering kan worden ingericht vanaf 2032 en daarover uiterlijk in 2019 een beslissing te nemen.***

9. VERGADERSCHEMA 2018

Het algemeen bestuur besluit het vergaderschema Twiske-Waterland 2018 vast te stellen.

10. MEDEDELINGEN

10a) Ecologische verkenning recreatiegebieden Noord-Holland: Recreatieschap Het Twiske

10b) Eindrapport Randstedelijke Rekenkamer Recreatieschap Spaarnwoude september 2017

De voorzitter deelt mee dat in de brief aan de heer Tekin naast het NNN beleid en erfpacht SBB ook wordt aangegeven dat het Recreatieschap Twiske-Waterland, naar aanleiding van het rapport van de Randstedelijke Rekenkamer Spaarnwoude, conform de wetgeving handelt.

10c) Belangenbehartiging Twiske Waterland

Het algemeen bestuur besluit kennis te nemen van de mededelingen.

11. RONDVRAAG

Er wordt geen gebruik gemaakt van de rondvraag.

12. SLUITING

De voorzitter sluit om 11:35 uur de vergadering.

Mevrouw Groenewoud overhandigt bloemen aan mevrouw Nienhuis en bedankt haar namens het algemeen bestuur voor haar inzet en grote betrokkenheid maar ook voor haar werk achter de schermen, waardoor veel resultaat is bereikt.
De voorzitter geeft aan met veel plezier zich te hebben ingezet voor het recreatieschap en dat zij het een zeer boeiende tijd vond. Zij zal vanuit haar werkzaamheden voor MRA op verzoek van de provincie betrokken blijven bij de ontwikkelingen van de recreatieschappen. Zij bedankt de bestuursleden voor de fijne samenwerking. Wethouder R. Quakernaat zal haar vervangen. In overleg met mevrouw Groenewoud zal besproken worden wie de taak van het voorzitterschap op zich zal nemen.

Vastgesteld tijdens de openbare vergadering van het algemeen bestuur op 28 juni 2018 te Landsmeer.

Ad-interim voorzitter,

Mevrouw S. Groenewoud

Provincie Noord-Holland

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon
dhr. C.J.E. Lansink
BEL/OMB

Telefoonnummer +31235143429
lansinkc@noord-holland.nl

Verzenddatum

16 DEC. 2020

Kenmerk
1507326/1507330

Uw kenmerk

Betreft: Ambitie Programma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam (APRK)

Geachte leden,

Wij hebben recent besloten om € 23 miljoen beschikbaar te stellen voor de uitvoering van het Ambitieprogramma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam (APRK) en daarmee een impuls te geven aan de kwaliteit van recreatievoorzieningen, landschap, natuur en cultuurhistorie in dit gebied. We geven hiermee uitvoering aan het provinciaal beleid uit de provinciale Omgevingsvisie, provinciale Watervisie 2016-2021, het Programma Groen en het coalitieakkoord.

Het APRK hebben we opgesteld tezamen met 13 partijen. Voor de uitvoering sluiten wij met deze partijen een bestuursovereenkomst. Het merendeel van de projecten wordt door de deelnemende partijen uitgevoerd. Zij zorgen voor de verdere planvorming en communicatie van de projecten. Een deel van de projecten (o.a. fiets- en wandelpaden) wordt in opdracht van het hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (HHNK) door de Alliantie Markermeerdijken uitgevoerd, Dit wordt gedaan in combinatie met de uitvoering van de dijkversterking. We sluiten hiervoor begin 2021 een separate bestuursovereenkomst met HHNK.

Aan het APRK is een uitvoeringsregeling subsidies APRK (UVR APRK) gekoppeld. Hierbij hoort een Kader Ruimtelijke Ontwikkeling Kustzone Hoorn-Amsterdam dat dient als toetsingskader voor de ruimtelijke kwaliteit van de projecten uit het APRK.

Naar verwachting wordt door alle betrokken partijen met het APRK in totaal circa € 67 miljoen in de kustzone tussen Hoorn en Amsterdam geïnvesteerd in projecten die natuur, water en biodiversiteit, de recreatie en het toerisme en de cultuurhistorie versterken.

In het vervolg van deze brief geven wij u een verdere toelichting op de besluitvorming over het APRK.

Toelichting Inhoud APRK
In mei 2017 hebben wij u per brief (378735/940986, 10 mei 2017) geïnformeerd over de stand van zaken van de planvorming van de dijkversterking en over het APRK dat wij samen met de regio aan het ontwikkelen waren. Daarnaast hebben wij u op 31 oktober 2018

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

geïnformeerd over onze goedkeuring van het Projectplan Waterwet Markermeerdijken (1073018/1073022). Met de Raad van State uitspraak van 22 april 2020 is het Projectplan Waterwet Markermeerdijken ongewijzigd in stand is gebleven. Er is dus nu zekerheid over de uitvoering van de dijkversterking. En daarmee kan de uitvoering van het APRK starten.

Doelstellingen APRK
Met het APRK willen we kansen benutten, de ruimtelijke kwaliteit vergroten en het provinciale beleid uitvoeren. De doelstellingen zijn:

- Een verbreding en vergroting van het toeristisch en recreatief gebruik vanuit Amsterdam;
- Het versterken van de economische positie van toerismebedrijven in de regio;
- Het versterken van de recreatieve mogelijkheden op en langs de dijk en het verbeteren van de recreatieve wandel- en fietsverbindingen;
- Vergroting van de natuurwaarden, vooral door ondiepe oeverzones en overstroombare gras-oeverlanden en door verbindingen te maken tussen het Markermeer en de achterlanden (voor vismigratie);
- Innovaties op het gebied van waterveiligheid en klimaatadaptatie volgens Building with Nature principes;
- Bevorderen van natuurinclusieve landbouw en verbreding van het assortiment aan duurzaam geteelde streekproducten.

Om deze ambities te realiseren, is met betrokken partijen in het gebied onderzocht en geïnventariseerd met welke projecten de ambities en doelen verwezenlijkt kunnen worden. Alle ideeën en projecten zijn de afgelopen jaren gewogen op haalbaarheid en draagvlak. Over veel projecten zijn inmiddels ambtelijke en bestuurlijke afspraken gemaakt en is door regionale partijen geld gereserveerd. Ambities die één op één gekoppeld zijn aan de uitvoering van de dijkversterking (bv. fietspaden, stadsstrand), zijn opgenomen in het door de provincie goedgekeurde projectplan Waterwet Markermeerdijken.

Het APRK heeft als doel verbetering van de ruimtelijke kwaliteit. Ter indicatie is onderstaand een overzicht opgenomen van te bereiken resultaten.

Thema	Output (indicatie)	Koppeling met provinciale beleidsnota's
Natuur, water en biodiversiteit	6 grootschalige projecten; verbetering en nieuwe natuurwaarden (tezamen zo'n 500 ha) 16 kleine natuurprojecten	Coalitieakkoord 2019-2023 Omgevingsvisie Noord-Holland 2050 Watervisie Noord-Holland Agenda Groen (2013) IBP Vitaal Platteland Laag-Holland
Cultuurhistorie en landschap	3 locaties voor herontwikkeling cultuurhistorie 15 beleefpunten langs en op de dijk 1 overkoepelend belevingsproject	Coalitieakkoord 2019-2023 Omgevingsvisie Noord-Holland 2050 Watervisie Noord-Holland Agenda Groen (2013) IBP Vitaal Platteland Laag-Holland Kadernota Cultuurbeleid 2017-2020

Thema	Output (indicatie)	Koppeling met provinciale beleidsnota's
Recreatie	Circa 20 km verbeterde en nieuwe wandel- en fietsverbindingen 2 opgeheven grote knelpunten in wandel- en fietsnetwerk, 23 km (verbeterde) vaarverbindingen 10 kleine/middelgrote recreatievoorzieningen 3 aanlegvoorzieningen waterrecreatie, kleine zwemlocaties 13 ha recreatiestrand o.a. stadsstrand Hoorn	Coalitieakkoord 2019-2023 Omgevingsvisie Noord-Holland 2050 Visie waterrecreatie Noord-Holland 2030 Agenda Groen (2013) IBP Vitaal Platteland Laag-Holland
Private initiatieven (landbouw en recreatie) indicatief	30 innovaties en initiatieven	Coalitieakkoord 2019-2023 Omgevingsvisie Noord-Holland 2050 Agenda Groen (2013) IBP Vitaal Platteland Laag-Holland

Enkele projecten uitgelicht

Stadsstrand Hoorn

De gemeente Hoorn geeft in haar Programma Waterfront Hoorn (2013) aan bij de nieuw aan te leggen klimaatadaptieve oeverdijk een regionaal strand te willen realiseren. Een strand nabij de binnenstad, de woonwijk Grote Waal en het OV-knooppunt station Hoorn. De gemeente realiseert hiermee een langgekoesterde wens om de westzijde van het centrum een toeristische, economische en ruimtelijke kwaliteitsimpuls te geven.

Doorgaande fiets- en wandelverbinding

Het versterken van de Markermeerdijken biedt de kans om de wandel- en fietspaden op de dijk te verbeteren dan wel nieuwe paden aan te leggen. Op de trajecten waar veel wordt gewandeld en gefietst worden nieuwe paden aangelegd of sterk verbeterd, inclusief voorzieningen voor verkeersveiligheid en bereikbaarheid voor mindervaliden. Er wordt ingezet op cofinanciering vanuit de Vervoersregio Amsterdam en uit de Uitvoeringsregeling subsidie regionaal fietsnetwerk Noord-Holland 2020. Het recreatieschap Twiske-Waterland heeft besloten om beheer en onderhoud van het fietspad gelegen binnen hun beheergebied op zich te nemen (zie bijlage). Voor het andere deel vinden met het recreatieschap Westfriesland nog gesprekken plaats.

Beleving van de kustzone

Met lokale stakeholders (publiek en privaat) is een overkoepelend belevingsconcept ontwikkeld 'Dijk van een Kust'. Via dit project willen we bewoners, bezoekers en toeristen kennis laten maken met het verbindende verhaal van de kustzone op het gebied van cultuurhistorie en landschap, natuur en waterbescherming. De doorgaande fiets- en wandelverbinding is de ruggengraat van dit concept. In de kustzones worden op diverse plaatsen beleefpunten ontwikkeld. Via verschillende kanalen wordt op een eigentijdse wijze informatie gegeven over het gezamenlijke verhaal.

Achtergrondinformatie bij het APRK

Inleiding

Langs de Markermeerkust tussen Amsterdam en Hoorn bevinden zich oude dorpen en steden met een rijke historie en eigen identiteit. De natuur en het landschap waaronder de veenweidegebieden in Waterland en in de Zeevang zijn uniek. Karakteristiek is ook de openheid van het Markermeer. Het biedt de regio watersportmogelijkheden, zwemlocaties, recreatieve voorzieningen en toeristische attracties. Bewoners en bedrijven zijn zich bewust van deze kwaliteiten en koesteren het typische oer-Hollandse landschap. Dit gebied is belangrijk als recreatiegebied voor de inwoners van de omliggende steden.

Het HHNK versterkt in opdracht van het Rijk de dijk tussen Hoorn en Amsterdam. Om hiermee het achterliggende gebied, waar 1,2 miljoen Noord-Hollanders wonen, voor de komende 50 jaar veilig te houden tegen overstromingen. Op 22 april 2020 heeft de Raad van State uitspraak gedaan in de beroepsprocedure tegen het provinciale goedkeuringsbesluit dijkversterking Markermeerdijken. Hierbij is het Projectplan Waterwet Markermeerdijken (dijkversterkingsplan) ongewijzigd in stand gebleven.

Provincie Noord-Holland, HHNK, RWS, gemeenten maar ook recreatieschappen en natuurorganisaties zien in de dijkversterking een momentum dat kansen biedt om te werken aan een toekomstbestendig landschap, nieuwe recreatievoorzieningen, een gezonde en veilige leefomgeving, natuurontwikkeling en biodiversiteit. Om deze kansen te realiseren, hebben Provinciale Staten de Voordracht 2016-46 vastgesteld en daarmee € 20 miljoen beschikbaar gesteld voor het samen met de regio toevoegen van extra ruimtelijke kwaliteit aan de te versterken Markermeerdijken. Deze middelen zijn vastgelegd in de Reserve meekoppelkansen dijkversterkingen en kustontwikkeling.

Totstandkoming van het APRK

Vanaf 2014 is samen met belanghebbenden geïnventariseerd welke ambities wij en de regionale partijen voor het gebied hebben. De samenwerking met de regio heeft geresulteerd in het APRK (zie bijlage). Als gezamenlijke overheden hebben we afspraken gemaakt over de randvoorwaarden waaronder deze ambities worden uitgewerkt tot uitvoerbare projecten. Dit heeft geresulteerd in een reeks van projecten die inmiddels voor een deel richting planfase gaan dan wel al in de planfase zijn beland.

In een doorlopend participatieproces zijn en worden zowel binnen als buiten de provincie partijen voortdurend geraadpleegd. Bij de ontwikkeling van het programma is de afgelopen jaren met verschillende beleidsvelden binnen de provincie intensief samengewerkt. Participatie en communicatie op projectniveau wordt samen met de initiatiefnemers ingevuld. Waar dit al mogelijk was, heeft participatie plaats gevonden met belanghebbenden. Voorbeelden zijn:

- In de gemeente Hoorn werd deelgenomen aan het burgerparticipatieproces Dwaalpark e.o. Dit heeft geresulteerd in een voorstel voor wandel- en fietsverbindingen tussen de stad en het landelijk gebied, bijvoorbeeld in project De Hulk.
- Bij Warder zijn samen met lokale stakeholders ontwerpvarianten opgesteld voor de Kruising Warder en omgeving. In 2019 zijn hiervoor ateliers georganiseerd. Gemeente Edam-Volendam trekt het vervolg van de participatie bij verdere uitwerking van dit project.
- Bij de Natuurontwikkeling De Nes/Peereboom vindt participatie plaats met boeren, bewoners en natuurorganisaties.

Investeringen en financiering
Naar verwachting wordt door alle betrokken partijen met het APRK in totaal circa € 67 miljoen in de kustzone tussen Hoorn en Amsterdam geïnvesteerd in projecten die natuur, water en biodiversiteit, de recreatie en het toerisme en de cultuurhistorie versterken. De totale omvang van de provinciale financiering van het ambitieprogramma vanuit de reserve meekoppelkansen en kustontwikkeling is € 23 miljoen. Het HHNK krijgt van de provincie opdracht voor de projecten die zij in combinatie met de dijkversterking uitvoert. Daarnaast wordt een belangrijk deel van de middelen ingezet via een uitvoeringsregeling subsidie APRK.

Voor een aantal natuurprojecten geldt dat deze ook zijn opgenomen in het IBP Vitaal Platteland. Inzake IBP Vitaal Platteland vindt separate besluitvorming plaats. In 2020 is al een besluit genomen over een eerste tranche van € 4,2 miljoen, medio volgend jaar wordt een besluit verwacht over een tweede tranche. Deze besluitvorming staat los van de besluitvorming over het APRK. Met dit budget wordt het mogelijk om het ambitieniveau van het APRK verder te verhogen.

In de onderstaande tabel wordt een schatting gegeven van de te verwachten investeringen per thema en de cofinanciering vanuit de provinciale Reserve meekoppelkansen dijkversterkingen en kustontwikkeling (MKK).

Thema	Investering	Financiering Reservering MKK	Overige financiering PNH	Financiering Externe partijen
Recreatie	26 mln. euro	12 mln. euro	1 mln. euro	13 mln. euro
Cultuurhistorie en landschap, beleving	8 mln. euro	4,5 mln. euro	-	3,5 mln. euro
Natuur, water en biodiversiteit	30 mln. euro	5 mln. euro	5 mln. euro	20 mln. euro
Private initiatieven	3 mln. euro	1,5 mln. euro	-	1,5 mln. euro
Totaal	67 mln. euro	23 mln. euro	6 mln. euro	38 mln. euro

Regionale partijen en het Rijk investeren naar verwachting zo'n € 38 miljoen in de ambities die zijn opgenomen in het APRK. De te verwachten bijdragen van het Rijk worden gedaan vanuit de Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW) en Ecologische Maatregelen Markermeer (EMM).

PAGW en EMM
Een aantal natuurprojecten binnen het APRK is gericht op het vergroten van de natuurwaarden van de buitendijkse voorlanden en versterking van de ecologische verbinding van het Markermeer met het binnenwater. Ze dragen daarmee bij aan de doelen van het PAGW. Dit is voor het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en RWS een belangrijke aanleiding geweest om € 20 miljoen te reserveren voor specifiek deze projecten binnen het APRK. Voor het PAGW Noord-Hollandse Markermeerkust wordt samen met RWS een MIRT-procedure doorlopen en een samenwerkingsovereenkomst opgesteld. Recent is hiervoor de startbeslissing MIRT vastgesteld. RWS heeft ook besloten om vanuit de EMM aan drie natuurprojecten bij te dragen (bijdrage RWS

€ 1,5 miljoen en de provincie € 1,5 miljoen). Hiervoor is met RWS een samenwerkingsovereenkomst ondertekend (zie bijlage).

Uitvoeringsregeling Subsidie APRK
De projecten binnen het programma worden in principe uitgevoerd door de regionale betrokken partijen. Ter financiering van de projecten is een provinciale Uitvoeringsregeling Subsidie APRK (UVR APRK) opgesteld (zie bijlage). Op het moment dat de initiatiefnemers de projecten gereed voor uitvoering hebben, kunnen de projecten voor een subsidie worden ingediend. Bij de beoordeling worden ze getoetst aan het Kader Ruimtelijke Ontwikkeling Kustzone Hoorn-Amsterdam (zie bijlage). Hiermee zorgen we voor een goede ruimtelijke kwaliteit op en langs de dijk. Een voorwaarde voor het verstrekken van subsidie is dat het beheer en onderhoud van het project geregeld moet zijn. Een subsidie draagt in principe maximaal 50% bij aan een project. Een klein deel van het gereserveerde geld wordt later via een separate subsidieregeling beschikbaar gesteld voor ondernemers en private partijen.

Organisatie van de uitvoering
Voor de uitvoering van het APRK sluiten wij met de 13 partijen een bestuursovereenkomst af (zie bijlage). De bestuursovereenkomst dient vooral om de samenwerking te benadrukken en voor stevig draagvlak bij zowel de bestuurlijke als de ambtelijke organisatie. En nadrukkelijk ook om ervoor zorg te dragen dat de benodigde personele inzet voor de totstandkoming van de projecten door alle partijen wordt nagekomen. Het streven is om het APRK voor 2028 uit te voeren.

Er wordt een extern programmateam APRK ingesteld. Daarin zitten de ambtelijke vertegenwoordigers van de betrokken partijen. De voorzitter is de programmamanager van de provincie. Het is het ambtelijk voorportaal voor de Stuurgroep APRK. De Stuurgroep bestaat uit bestuurders/directeuren van de betrokken partijen. De portefeuillehouder voor Water is voorzitter van de Stuurgroep. De Stuurgroep heeft als taak om toe te zien op de ontwikkeling, besluitvorming, eventuele aanpassingen aan projecten en uitvoering van het APRK als geheel. In de bestuursovereenkomst is vastgelegd dat eens per jaar door de verschillende partijen over de voortgang aan de Stuurgroep wordt gerapporteerd. Eens in de twee jaar wordt de voortgang aan PS gerapporteerd.

Bij de ontwikkeling van de projecten tot een uitvoeringsgereed project dienen de initiatiefnemers van de projecten te zorgen voor participatie en draagvlak. Om de partijen te helpen, is een communicatie- en participatieplan opgesteld, voor zowel het APRK als geheel als de individuele projecten (zie bijlage).

Wij gaan na de besluitvorming over het APRK een bestuurlijke overeenkomst sluiten met HHNK voor de realisatie en financiering van de ambities die in opdracht van HHNK door de Alliantie Markermeerdijken worden uitgevoerd (zie bijlage). Dit betreft meekoppelkansen die zijn opgenomen in het Projectplan Waterwet Markermeerdijken. Dit zijn onder andere de fiets- en wandelverbinding, circa 5 dijkplaatsen, zwemlocaties, fiets/wandelbrug De Hulk en extra ringslangverblijven.

Proces en procedure
Na de bestuurlijke besluitvorming bij de 13 betrokken organisaties volgt in het 1e kwartaal van 2021 de ondertekening van de bestuursovereenkomst en de openstelling van de Uitvoeringsregeling Subsidie APRK. Naar verwachting kunnen in het 2e kwartaal van 2021 de eerste projecten voor subsidie worden ingediend.

Wij informeren u weer nadat GS het besluit heeft genomen over de openstelling van de Uitvoeringsregeling Subsidie Ambitieprogramma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam en het aangaan van een Bestuursovereenkomst Realisatie meekoppelkansen dijkversterking Markermeerdijken met HHNK.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris

R.M. Bergkamp

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

9 bijlagen:

1. Ambitieprogramma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam
2. Uitvoeringsregeling Subsidie Ambitieprogramma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam Noord-Holland 2020
3. Kader Ruimtelijke Ontwikkeling Kustzone Hoorn-Amsterdam
4. Samenvatting Kader Ruimtelijke Ontwikkeling Kustzone Hoorn-Amsterdam
5. Participatie en communicatie Ambitieprogramma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam; Plan van Aanpak
6. Bestuursovereenkomst ter uitvoering van het Ambitieprogramma Ruimtelijke Kwaliteit Kustzone Hoorn-Amsterdam
7. Bestuursovereenkomst Realisatie meekoppelkansen dijkversterking Markermeerdijken (eindconcept)
8. Overeenkomst betreffende financiële bijdrage Ecologische Maatregelen Markermeer
9. Besluit Beheer en Onderhoud Recreatieschap Twiske-Waterland

metropool
regioamsterdam

Maandelijks MRA Raads- en Statenleden Bericht (editie 45 - 12 januari 2021)

Geachte Raadsleden en Statenleden in de Metropoolregio Amsterdam,

Met deze maandelijkse brief informeren wij u graag in het kort over actuele ontwikkelingen van de samenwerking in de Metropoolregio Amsterdam (MRA). Het maandelijkse Bericht wordt ook gearchiveerd op de MRA-website.

Nieuws uit de Metropoolregio Amsterdam

- Adviesrapport hoogleraren schetst kansen voor MRA na coronacrisis
- Bevolking MRA groeide in 2020, maar groei vlakt af
- Miljoenen van het Rijk voor Nationaal Park Nieuw Land
- Provincie Noord-Holland maakt windparken mogelijk in MRA
- Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM) in de maak voor MRA en Noord-Holland Noord
- Metropoolregio Actueel over duurzame investeringen: 'Ondernemers helpen om groen uit de crisis te komen'
- Verslag Regiegroep 10 december 2020

Vervolg Metropoolregio Actueel

De serie uitzendingen van Metropoolregio Actueel over de uitvoering van de MRA Agenda wordt in 2021 voortgezet. Ook keert het bekende format van MRA University terug, waarin onder meer wetenschappers dieper op specifieke onderwerpen ingaan.

U kunt zich al aanmelden voor de uitzendingen van Metropoolregio Actueel, die op dinsdagen van 16.30 tot 17.30 uur worden uitgezonden:

19 jan 2021 – Meer informatie over Verdieping Economische Verkenningen MRA – Hier aanmelden
16 feb 2021 – Aanmelden voor Mobiliteitssysteem en ruimtelijke ontwikkeling Amsterdam-Schiphol-Hoofddorp
16 mrt 2021 – Aanmelden voor Samen Bouwen aan Bereikbaarheid en MIRT
23 mrt 2021 – Aanmelden voor de polycentrische metropool (MRA University)
20 apr 2021 – Aanmelden voor MRA Huisvesting en bouwopgave
18 mei 2021 – Aanmelden voor Landschap en klimaatadaptatie

Strawinskylaan 1779 (WTC, I-toren)
1077 XX Amsterdam
info@metropoolregioamsterdam.nl
www.metropoolregioamsterdam.nl

19 januari 2021 - Metropoolregio Actueel: verdieping EVMRA

De eerstvolgende uitzending op dinsdag 19 januari staat meteen in het teken van verdieping, namelijk op de Economische Verkenningen Metropoolregio Amsterdam (EVMRA), die in de november-uitzending op hoofdlijnen zijn gepresenteerd.
In deze verdieping gaat hoofdauteur prof. dr. Henri de Groot, hoogleraar Regionaal Economische Dynamiek aan de Vrije Universiteit in Amsterdam, dieper op de verkenningen in. Zo licht hij onder meer de economische situatie in verschillende deelregio's van de MRA nader toe. Ook gaat de professor in op de huidige stand van zaken van de economie. Hier kunt u zich aanmelden voor de uitzending van 19 januari van 16.30 tot 17.30 uur.

Metropoolregio Actueel: Het najaarsarchief

Heeft u een uitzending gemist of wilt u een uitzending op uw gemak terugkijken? Alle uitzendingen zijn gearchiveerd op de MRA-website, zie het overzicht hieronder. Er is ook een playlist via YouTube.

- Duurzame en innovatieve mobiliteit van 20 oktober 2020
- Samenvatting Duurzaamheid Top van 29 oktober 2020
- Toekomst van het toerisme in de MRA van 17 november 2020
- Economische Verkenningen Metropoolregio Amsterdam van 24 november 2020
- State of the Region van 2 december 2020
- Verstedelijkingsstrategie van 8 december 2020
- Duurzaam investeren van 15 december 2020

Kalender op website MRA

Op de website van de MRA staat de kalender met alle activiteiten op MRA-schaal. De kalender wordt continu bijgehouden en geeft een actueel beeld.
Tevens vindt u hier een eenvoudig pdf-overzicht van de jaarplanning 2021 met alle nu bekende MRA-overleggen, waaronder alle Regiegroepen en Platform-bijeenkomsten.

Een overzicht van de deelregionale bijeenkomsten voor raads- en Statenleden die zijn aangemeld door griffiers en bestuursadviseurs staat hieronder:

3 maart 2021 - AM-Raadsledenplatform – Amstelveen
10 maart 2021 - MRA Raadtafel - MRA Bureau

24 maart 2021 - Regionale raadsledenbijeenkomst Zaanstreek-Waterland

De MRA Agenda

De MRA Agenda, die op 17 april 2020 is gelanceerd, vormt de inhoudelijke basis van de samenwerking in de Metropoolregio Amsterdam en heeft een looptijd van 2020 tot 2024. U kunt de MRA Agenda lezen in een pdf-formaat en in de vorm van een e-magazine. Op de pagina op de MRA-website over de MRA Agenda vindt u alle informatie over de agenda en de voortgangsmonitor.

Het eerstvolgende bericht aan raden en Staten wordt eind volgende maand verzonden.

Middels deze brief hopen wij u voor dit moment voldoende te hebben geïnformeerd. Voor vragen of opmerkingen ben ik altijd bereikbaar.

Met vriendelijke groet,

Emiel Reiding
Directeur MRA
e.reiding@metropoolregioamsterdam.nl
06 - 39 36 20 77

*) De 35 deelnemers van de MRA zijn de gemeenten Aalsmeer, Amstelveen, Diemen, Haarlemmermeer, Ouder-Amstel, Uithoorn, Amsterdam, Almere, Lelystad, Blaricum, Gooise Meren, Hilversum, Huizen, Laren, Weesp, Wijdemeren, Beverwijk, Heemskerk, Uitgeest, Velsen, Beemster, Edam-Volendam, Landsmeer, Oostzaan, Purmerend, Waterland, Wormerland, Zaanstad, Bloemendaal, Haarlem, Heemstede, Zandvoort, de provincies Noord-Holland en Flevoland, en de Vervoerregio Amsterdam.
**) De 7 deelregio's zijn: Almere-Lelystad, Amstelland-Meerlanden, Amsterdam, Gooi en Vechtstreek, IJmond, Zaanstreek-Waterland en Zuid-Kennemerland.

Dit digitale 'MRA Raads- en Statenleden Bericht' verschijnt maandelijks, met uitzondering van de zomermaanden.